

עלון

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרון רבן של ישראל

רבנו בעל האילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מבראשית תשע"ד – עד שמח"ת תשע"ה

בשער

הנה שמנו על לבנו שישנם הרבה חידושים נפלאים והנהגות מופלאות מרבנו בעל האילת השחר שליט"א שהתפרסמו במאות ספרים שונים, ובכתבי תלמידים שונים, אולם אין יד כל אדם משגת, וע"כ אמרנו לכנס אותם ולסדרם ע"ס הפרשיות, ובעיקר הבאנו דברים שלא נתפרסמו בספר אילת השחר עה"ת, [ולפעמים הבאנו דברים שהוסיפו נופך על מה שנכתב באילת השחר עה"ת].

כמו"כ הבאנו בכל שבוע ענין מהפרשה והרחבנו מדברים שאמר רבנו, והכל הוא מעט מזעיר מתורתו הגדולה, רק כפי המעט שמכיל הגליון. **וכמוכן שאין הדברים אלא טיפה מהים הגדול של תורת רבנו שהלא הם כתובים בכ"ו ספריו שנדפסו ושבת"י.**

וכן הבאנו מדור יומא דהילולא, שהוא זכרון לאותם שהיה רבנו שליט"א קשור עמהם, אם כתלמיד, אם כידיד ואם כרב, והבאנו רק מה שהגיע לידנו בקשר שהיה לו עמהם, וודאי שיש עוד הרבה ענינים והרבה רבנים שהיה קשור עמהם, ולא הגיע לידנו לע"ע.

ומה הולמים בזה דברי החזון איש זצ"ל (ב"ק סי"א או"י כ') ומש"כ הראשונים ז"ל דדברי רבינו חננאל הם דברי קבלה צריך פירוש וכי לא אמר רבינו חננאל דבר מסבירא רק מה שקבל וכן רבו וכל רבותיהם עד רבינא ור' אשי לא אמרו מסבירא רק מה שקבלו הלא ודאי כולם קבלו מה שקבלו וחדשו מה שחדשו כמו כל רבותינו הראשונים ז"ל, והלא הרבה פעמים הפוסקים חולקים על רבינו חננאל ואינם חוששים ונראה דרבינו חננאל שימש גדול אחד שהיה זכרון ביותר והיה זקן ביותר וקבל ממנו הרבה דברים דחבריו בני דורו לא ידעום והוא ז"ל היה מספר דברים שקבל לפני חכמי דורו דברים נסתרים ומפליאים, וזה נותן לו חשיבות מיוחדת שהדורות הולכים ומתמעטים, ומי שהוא עשיר בעובדות הראשונים יש בו קדושה יתירה וחכמה יתירה וכו'.

וידועים דברי רבנו בדברי הגמ' סוכה כא שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד, הכונה שהיא זקוקה ללימוד יותר מדבריהם משאר ענינים. (מאחורי הפרגוד עמ' 433)

החל מגליון 10 הבאנו בכל שבוע הלכתא רבתא דברי הלכה מרבנו, ובעיקר מדברים שנאמרו בשיעורי הגאון הגדול רבי בן ציון פלמן שליט"א. [שכפי הידוע רבנו שליט"א מסר בידי הוראות רבות בהלכה, וציין שעמו הוא לא סתם אומר לכה פסוקה אלא מתוך הסוגיא יוצאים אם הלכה ברורה]

אך זה ראוי להדגיש שאין לסמוך על הדברים למעשה רק בעיון בתוך הספר עצמו כי לפעמים ישנו אריכות דברים בתוך הספרים והבאנו רק את עיקרי הדברים.

זכינו ליכנס קמיה רבנו - רבן של ישראל שליט"א, והצגנו בפניו את הרעיון, ואמר לנו **ישר כוח** וחזק אותנו בזה. וכן במהלך השנה כמה פעמים שמענו שיש לו קורת רוח מכך, והתבטא במעלת הגליון ב"ה. ואמר לנו **שיש בזה זיכוי הרבים.**

זכינו ליכנס לזקני הדור שליט"א שעברו על העלון שליט"א והביעו קורת רוח מכך, ונביא בזה מעט מאשר שאלנו לפניהם בענינו של רבנו שליט"א.

מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

נכנסנו קמיה דמרן שליט"א ב"י"ח כסלו תשע"ד, יחד עם ידידנו הרה"ג ר' יצחק אוהב ציון שליט"א. ושאלנו: האם אפשר לברך על הגרא"ל ברוך שחלק מחמתו ליראיו. ת. כן.

כל כמה זמן צריך לברך. ת. אחת לשלושים יום.

ואם לומד מהספרים שלו וזוכר אותם. ת. זה שום דבר.

כתב החת"ס בשו"ע או"ח ק"ב שיש ענין להתפלל בד"א שליד צדיק האם נאמר בזה כוליה ביתא כד' אמות. ת. כתוב ארבע אמות היכן לכונן בתפילה עליו לרפואתו בברכת על הצדיקים, או בנוסח מיוחד בסוף התפילה. ת. בשתיים.

באיזה נקודה זכה רבנו הגרא"ל להיות מעל כל בני דורו. ת. ישב ולמד.

מרן הגר"נ קרליץ שליט"א

נכנסנו קמיה דמרן שליט"א בליל כ"ט שבט תשע"ד, יחד עם ידידנו הרה"ג ר' יצחק אוהב ציון שליט"א. ושאלנו: אומרים בשם הרב, שהרב ראה את החזון איש שקם לר' אהרן לייב כשהגיע אליו. ת. נכון.

זה היה בדרך קבע או פעם אחת. ת. עכ"פ פעם אחת אני הייתי שהוא היה.

זה חריג שהוא קם לו. ת. זה היה חידוש.

האם אפשר לברך עליו שחלק מחכמתו בשם ומלכות. ת. אפשר.

[והוסיף רבי יצחק אוהב ציון שליט"א שאומרים בשם הגר"י אלישיב זצ"ל שאפשר לברך גם ברכה זו על חתנו מרן הגר"ח ק. ת. נכון] מי שנמצא אצלו כל הזמן ורואה אותו בפעם בשבוע או שבועים. ת. אחד שקבוע אצלו לא.

ואם נוסע לחו"ל לחודש וחוזר. ת. כן

ובירך אותנו לס"ד בהוצאת העלון ובכל הענינים.

וכשיצאנו קרא לנו מרן הגר"ק שוב ואמר, **שכל פעם שר' אהרן לייב הגיע לחזון איש הוא כיבדו בכבוד גדול.**

ובני הבית הוסיפו שבעבר אמר מרן הגר"י שליט"א שהחזון איש כיבד את רבנו הגרא"ל כמו אדם גדול.

ולאחר מכן עיין ממושכות מרן שליט"א בגליונות.

מרן הגר"ג אלדשטיין שליט"א

זכינו שמרן הגר"ג עובר על הגליון מידי שבוע, ונהנה מהדברים, והתבטא שיש בזה דברים חדשים ונפלאים.

וכשנכנסנו קמיה (ער"ש פרי יתרו תשע"ד) יחד עם אחי הרה"ג ר' צבי שליט"א להביא לו את שאר הגליונות, סיפר לנו מעט על רבנו הגרא"ל שליט"א.

שאלנו ממתי התחיל הקשר ביניהם. ואמר יש לי קשר עם הגרא"ל עשרות שנים, שאני מתייעץ איתו בהרבה ענינים.

ושאלנו האם שהיה רבנו גר בכפר סבא כבר היה לו קשר עמו. ואמר בשישיבת בכפר סבא למד אחד בשם ר' קלמן גורביץ שהיה שכן שלהם. ובשבתות חופשה הוא לא נסע הביתה כי רצה לשמוע את הגרא"ל. ובכפר סבא הוא היה נחשב כמו החזון איש, ושם היה הולך עם חליפה קצרה כי הוא לא רצה שיכבדו אותו ויפגע המרא דאתרא.

וכשהיה בשו"ץ היה נחשב כמו החזון איש של שו"ץ.

ומספרים שהרב מפונביץ פגש אותו בפעם הראשונה ויצא ממנו בהתפעלות יתירה.

הגיס הגאון רבי ראובן יוסף גרשנוביץ זצ"ל למד עם הגרא"ל בקוברין. והיה חבר חדר שלו. אמנם לא היכרו אחד את השני. כיון שבזמן שאחד היה מגיע לחדר לישון, השני כבר יצא ללמוד.

והתבטא מרן הגר"ג לאחד שבא לבקש עצתו, שכדאי לו לעיין בעלון כאיל תערוג שיש בעלון זה גילויים נפלאים על רבנו הגרא"ל דברים מדהימים המחזקים בתפילה באמונה ובפקחות.

התודה והברכה

השיר והשבח לחיי עולמים על כל אשר גמלנו ובפרט אשר זכינו לזכות את הרבים בהוצאת גליון זה שנתפרסם בכל העולם כולו, אוסטרליה, שווייץ, אנגליה, ארצות הברית, פריז, וברחבי ארץ הקודש, בכל אתר ואתר, ורבים מתחזקים ומתעלים בעלון זה. וכאן התודה והברכה לכל אלו שמסיעים בידינו תמידים כסדרם, להרבנים הגאונים בני וחתני מרן רבנו שליט"א שבסבלנות מרובה סייעו לנו במה דאפשר, ושיתפו אותנו באוצר זכרונותם.

ובפרט לנכד רבנו המופלא שליט"א שהעביר את שבט ביקורתו על רוב הדברים הנכתבים כאן, והורה לנו מה לרחק ומה לקרב, וכמו"כ פתח בפנינו את אוצרות זכרונותיו מזקנו רבנו שליט"א.

וכן הודאה מיוחדת לכל תלמידי ונכדי רבנו שפתחו את אוצרתיהם בפנינו בטוב עין מופלאה, ימלא ה' כל משאלותיהם לטובה ולהגדיל תורה ולהאדירה.

הודאה רבתי למעלת הגאונים הרבנים שליט"א חוברים חיבורים חשובים ויודעים שהתפרסמו בכל קצווי תבל, שמסיעים בידינו בכל עת בניסוח ובביקורת בעצה ותושיה להעמיד את הדברים באופן הברור והבהיר, ולולא הם לא היינו יכולים להוציא את הדברים באופן כזה. יזכר ה' בהצלחה מרובה בכל ענינים ויזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

ובזה תבוא הודאה לידידי היקר הרה"ג רבי מ"מ שליט"א שמסייע רבות בכל עניני הגליון בעצה ובתושיה ובכל הענינים. וכן הודאה לכל אותם שרוח בהם שנדבו לבם להזיל מכספם איש איש כפי יכולתו למען הפצת דברי תורת רבנו שליט"א, ובפרט לחפץ בעילום שמו שהעמיד סכום הגון לצורך זה, ברוכים אתם לה'.

הודאה מיוחדת לאחי הרה"ג ר' צבי שליט"א על כל עזרתו למען הפצת העלון בבני ברק ובסביבה, ועל כל עזרתו הגדולה בליבון ובירור הענינים והשגת כתבי תלמידים חשובים.

פינו מלא ברכה לידידנו עוז הרה"ג רבי יצחק אוהב ציון שליט"א מח"ס חידושי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ושערי ציון, שמתחילת הופעת הגליון מסור בכל לבו למענו, ושותף מרכזי בהופעתו ובהוצאתו לאור, ובהכנסתו לגדולי הדור שליט"א, יזכו ה' להגדיל תורה ולהאדירה בכל מפעליו הקדושים.

הודאה מיוחדת לכל אלו שעסקו בהפצת הגליון ודאגו להפיצו כמה שיותר בבתי כנסות ובתי מדרשות, וחלקם אפי' השקיעו ממזונם בשביל זה, הקב"ה ישלם שכרם לראות בשוב ה' ציון וימלא כל משאלותם לטובה.

תודה לת"ת דרכי יושר שבאחוזת ברכפלד על נדבתם להוציא מידי שבוע עלונים לתושבי האזור. גם נבוא בהודאה להרה"ג ר' יצחק גולדשטוף שליט"א עורך העלון דברי שי"ח שסייע בידינו רבות, ובעיקר בהוצאת הגליון, ובהפצתו במסגרת 'קובץ גליונות' שיוצא מידי שבוע בס"ד.

הודאה מיוחדת לכל המדפיסים היקרים שהזילו את מחיר העלות למען זיכוי הרבים וסייעו הרבה מאוד מעבר לשעות הרגילות של עבודתם: ביניהם דפוס איכות, דפוס צילומית, ועוד.

יזכנו ה' להמשיך ולהוציא לאור מתורת רבנו שליט"א, ולראות בביאת גואל צדק ביחד עם רבנו שליט"א במהרה בימינו אמן.

הציונים לאילת השחר עה"ת, הם למהדורה המחודשת, ולספרי ימלא פי תהלתך הכונה למהדורות הישנות.

כל מקום שמסומן * זה תוספת על מה שנדפס בגליון, ובסיום התוספת מסומן שוב *

מעלת הענין לספר בשבח החכמים

הנהגת רבותינו בסיפור מעשה החכמים

הנה כבר האריכו רבים במעלת הענין לספר בשבח חכמים, ואין כאן המקום להאריך בזה, רק נציין שדבר זה מסור בידינו מרבנו הגר"ח מוואלזין זיע"א שכתב בהקדמות לביאור הגר"א תולדות ומעשים על הגר"א, וכן הסכים לסי' תולדות אדם על הגר"ז מוואלזין זיע"א וכן רבנו הגרי"ס כתב אודות רבו הצדיק ר' יוסף זונדל, וכן עוד ועוד מרבותינו זיע"א ויבדלחט"א שהעבירו עובדות והנהגות לדורות הבאים. אך נבוא בזה במעלה המיוחדת לספר בשבח החכמים שחיים לאו"ט.

רגילות לספר ממעשיו

והראוני למס' שמחות פ"א ה"ו דאיתא שם [- הגוסס] אין משמעין עליו, ואין משננין עליו את מעשיו, רבי יהודה אומר אם היה חכם משננין את מעשיו. וביאר הנחלת יעקב שם "אין משמעין עליו. אין מקבצין בני אדם כדי להתעסק עמו והוא מל' הקרא וישמע שאול וכן אין משננין את מעשיו לספר בשבח. והני נמי טעמא הוא כמו ברישא שלא להביעתו. ריבי יהודה אומר אם חכם. נ"ל טעמא דר"י **דת"ח בלא"ה רגילין לספר ממעשיו הטובים ומש"ה אין מבעיתין אותו בכך**". מבואר דהרגילות בזמן חז"ל היה לספר בשבח החכמים גם בחיי חיותם.

קיום לדבקה בו

וכבר כתב הרמב"ם (פ"ו ה"ב) "מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם **כדי ללמוד ממעשיהם כענין שנאמר ובו תדבק**, וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו הדבק בחכמים ותלמידיהם, לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם ולהתחבר להן בכל מיני חבור שנאמר ולדבקה בו, וכן צו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם". ואמר רבנו שליט"א (אילת השחר דברים עמ' פ"ג) דהנה יש כמה דברים שאין דין ת"ח בזה"ז (עיי' יו"ד סימן רמ"ג סעיף ב') **אבל ענין זה שייך גם היום**.

דברי רבותינו זיע"א במעלה זו

וכשיצא לאור בשנת תרע"ב ספר 'אהלי שם' שבו מופיעים תולדות הרבנים שהיו בתקופה ההיא, וזכה להסכמות גדולי דורו ונביאם כאן שלכאו' משך שיכא גם לדידך.

דברי רבנו הגר"ח מבריסק זיע"א בהסכמה לספר כבתו"ד: עתה נשאו לבו להוציא לאור את חיבורו אוהלי שם, **תכליתו כי התעורר לכבוד גדולי התורה שיודעו בשבחם הראוי להם, בו ימצא הרואה אהבתו העזה להתורה ולומדי', והספר הזה הוא טוב לכל שיראו בו כי בית ישראל ממלא תפקידו בגדולי התורה והיראה בשוקדי' וגאוני' שיחייו ויתברכו, ונותן אומץ להיקרים והישרים בהוכחם לרעת כי לא אלמן ישראל מגדולי התורה והיראה פאר בית ישראל, בו ימצאו יחס משפחות, והורם מפיח רוח חיים ותשוקת התורה בלבב יוצאי חלציהם**.

מתוך דברי רבנו הגר"ח זצ"ל בהסכמה שם: יש בזה כבוד התורה, אהבת וחבת הקודש לנושאי דגלה, ונכון הדבר כי ידע ישראל את רבניו וגדולי אשר לא אלמן ישראל גם בדורנו מהם הליכות דרכם בקדש, ארחות חיהם, ופעלם והשפעתם על האומה במעשיהם הטובים ובצדקתם, למען ילכו בעקבותיהם ויתדבקו במדותיהם תרבה הדעת ותגדל כבוד התורה ולומדיה.

וידועים דברי החזן איש באגרות (ח"ב סי' קל"ג) 'ראוי להמחזיקים בתורת ה' לדעת את גדוליה באופיים האמיתית וכו' כי הידיעה של חכמי הדורות ליבם ומידתם הן הן גופי תורה'.

מעלת הסיפור במעשה החכמים – במשנת רבנו

מאחר שהבאנו בעלון הרבה מעשים ועובדות מגדולי הדורות ומרבנו שליט"א, לקטנו כאן כמה עניינים במעלת סיפור מעשי החכמים במשנת רבנו שליט"א

גדר המעשיות

אמר רבנו שליט"א: הנה המעשיות שכתובים במדרשים ובגמ', פשוט שמקיימים בלימודם מצות ת"ת וכן כל תיבות הקדמה וכגון יתיב וכדו', ובכמה מקומות איתא בגמ' ת"ר מעשה, וכגון בשבת נ"ג ב' דלמדו את המעשיות האלו, אמנם סיפורים על צדיקים אפילו אלו שיש מהם תועלת ליר"ש, וכשזה תועלת אין בזה ביטול תורה, מ"מ זה לא ת"ת ולא כל דבר טוב ונצרך נקרא ת"ת, ובברכות ו' א' איתא על דיינים מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא איתא שכינה קמ"ל דדינא נמי היינו תורה, הרי שלא כל דבר שצריכים לעשות פשוט שזה תורה, ועי' רמב"ם בפיה"מ באבות א' י"ז שהאריך לפרש את כל חלקי דיבורי האדם.

אמנם למש"נ בשם החזו"א דלאחר שהרמב"ם העתיק את דבריהם של חכמי אומות העולם זה נעשה תורה, יל"ע במעשיות שכתבו הראשונים כגון המעשה עם אבואה דשמואל שנרמז בתוס' קידושין ע"ג א', ומפורש יותר בשו"ת הגאונים סימן י"ח, אם גם הם נהיו תורה וכן כל מש"כ בספרי גדולי הדורות אח"כ ומה הגדר בזה, וזה גם נ"מ אם מותר לספר דברים אלו במקומות מטונפים ובידים מטונפות. (אילת השחר דברים עמ' רל"ד)

גדר מעשה הנזכר בחז"ל

סיפר רבנו: ששאל אותו הרה"צ ר' יוסף אברהם וולף זצ"ל האם מספר לילדים מעשה הנזכר בחז"ל, נחשב לו לדברי תורה, וצריך לראות שיהיו ידיו נקיות כשמספר את זה או לא, ואמר לו רבנו שאם מספר כמו שמובא הדברים בחז"ל, הרי זה נחשב דברי תורה. (פרי חיים גליון 37)

חינוך הבנים

וכך כתב רבנו בהסכמה לספר ארחות חסידים: רחש לבו דבר טוב להדפיס סיפורים מגאוני צדיקי הדורות והנהגתם שבהם רואים גודל עבודתם ומסירותם לעבודת השי"ת ומידותיהם האהובות לאבינו שבשמים, **וכבר שמענו שיש שאמרו שחינוכו בניהם על ידי זה לתורה, למצוות, למידות טובות, ליראת שמים טהורה**, ויש בזה הרבה מהטוב, ויש לקוות שיוסיף לאהבת תורה ויראת שמים ומדות והנהגות טובות.

שמוש חכמים

עוד כתב רבנו, הנה הרב ר' אשר בן הגאון רמ"צ ברגמן שליט"א, וכנ"ד מרן הגרא"מ שך שליט"א, כבר איתמחי גברא להוציא לאור דברים ששמע מפי זקינו הגדול אשר עשו ואשר אירע לצדיקי הדורות הקודמים. ובדרך זה הוא ממשיך לאסוף ממה שסיפרו גדולי הדור העבר על הצדיקים ומשיחות ומידותם התרומיות. **ובדורינו כל דבר שיכול להועיל לחיזוק, זה צורך מאד**. ויה"ר שזה יוסיף לחזק את דורינו בתו"ש, עד יופיע עלינו רוח ממרום ובאו לציון.

נצרך לדורינו

ובמק"א הוסיף רבנו וכתב: כבר התפרסם ספרי מאיר עיני ישראל ג' חלקים, בו מופיעים סיפורים מהנהגותיו של מרן החפץ חיים זצוקלה"ה. ובדורנו אשר צדיקים מועטים ואנו זקוקים מאד לראות מהנהגותיהם ודבריהם של צדיקים מהדור שלפנינו, **ואם בדורות שלפנינו כתבו על כמה צדיקים ספרים שלמים על אחת כמה וכמה זה נצרך לדורנו**.

לשון לבנינו דמותו

בס"ד, הנה כבר עבר יותר משנה מעת הורם עטרת תפארתנו מורנו ורבנו הגה"ח רבי משה הלוי סולוביצ'יק זצלה"ה, ובדעת רבים וכן שלמים לכתוב בספר דברי ההספד שנשאו עליו, ואם כי בשנים הקודמים לא היה דבר זה כ"כ צורך, **בדור שלנו שצדיקים מועטים יש צורך גדול לחקוק בעט סופר פעלי צדיק ומעשהו**, ולתאר ולבאר מה שחסר לנו בהעדר הצדיק הגדול למען לא נשכח **ונלך בדרכיו ולשון לבנינו דמותו של איש אשר דאגתו ואהבתו לזולתו היתה עד להפליא**, וזכה לקדש שם שמים בכל מקום היותו, ואפילו אלה הרחוקים לגמרי מתורה ומצוות הכירו כי זה אשר בצלם אלוקים נברא, ויש לקוות שלכל הפחות לאלה שהכירוהו, זה יתן ויוסיף תועלת להזכירם לקחת מאורחותיו, ואפילו אם רק מעט יועיל לו ג"כ כדאי כל זה.

והנני בברכה ובתודה להעוסקים שיזכו להרבות כבוד שמים עי"ז. אהרן יהודה ליב שטינמן.

יש מהם לימוד

בס"ד

לכבוד ידידי הרה"ג ר' שלמה זלמן לורין שליט"א

נעימות בימינך נצח

הן ידוע שחלק גדול מימך עסקת בצרכי ציבור ויית מקרוב מאד לגדולי ישראל מרן החזו"א זצ"ל, ומרן הגאב"ד זצ"ל, מרן הגר"י קניבסקי זצ"ל, ומרן הגרא"מ שך זצ"ל, והיית שלוחם ויד ימינם ועושה רצונם.

ושמחתי לראות האידך שהעלית על הכתב בדעת ותבונה מעשים ודברים שזכית לראות ולשמע עשרות שנים אצל גדולי ישראל שהיית ב'מחיצתם', **והדברים יש מהם לימוד ויכול להיות תועלת מאד**.

ויה"ר שתזכה עוד כחפצך לעסוק בד"ת ויראה ללמוד וללמד, ויהיו כל יוצ"ח גדולי תורה ויראה, ותזכה יחד עם כל בית ישראל לגאולה האמיתית בב"א. הכותב ברב ברכות לך ולכל אשר לך. א. י. ל שטינמן

י"ז תמוז תשס"ו לפ"ק.

שיהיה תועלת

ובהסכמה לסי' עמודי שש אודות הגאון הגדול רבי שלמה שמשון קרליץ זצ"ל כי רבנו אחרי הסכמת הגאון הגדול רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל: דברי הגאון ר' חיים שאול שליט"א א"צ חיזוק, ויש לקוות שיהיה תועלת להתחזק ביראת שמים ללמוד מהנהגותיו של אותו גאון וצדיק ויזכה המחבר לראות בנים ובני בנים עובדי השי"ת ויראתו כעתירת. א. י. ל שטינמן

©

להערות הארות, תיקונים והספות, ולמי שבידו חידושים עה"ת והמועדים הוראות ועובדות מרבנו שליט"א

נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034

או בת"ד 5397 ירושלים [לציין עבור כאיל תערוג]

כאיל תערוג

גליון 1 בראשית תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויברך אלקים את יום השביעי. (בראשית ב, ג)

ופרש"י דבירכו במן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגולגלת ובשישי לחם משנה. ויל"ע במה זה נקרא שנתברך במיוחד מכל הימים הרי הם לא קיבלו יותר מהרגיל אלא דהמן שהי' צריך לרדת בשבת ירד בערב שבת עי"ש בגור ארי'. ועכ"פ לפרש"י נמצא דמתחילת הבריאה מתייחס הברכה דיום השביעי כלפי המן שירד במשך איזה זמן קצר במדבר. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רצ"א, וראה באילת השחר עה"פ הנ"ל מה שהוסיף בזה). [א"ה, ואולי י"ל עפ"ד הביאור הלכה בסי' רמ"ב שלעת"ל ירד מן, א"כ הכונה ברכו לעת"ל, שאז יהיה תקופה ארוכה שירד מן].

מכל עץ הגן אכל תאכל. (בראשית ב, טז)

ובגמ' סנהדרין נ"ו דרשו 'אכל תאכל ולא אבר מן החי'. ובפסחים כ"ב מספק"ל אם אבר מן החי מותר בהנאה וכל איסורו רק באכילה או דאסור אף בהנאה. והק' הרע"א (פסחים כב, א) דהא איכא מ"ד בחולין ק"ג שבהמה בחייה לאברים עומדת וגם לפני שפורש מן הבהמה אסור מדין אבר מן החי, וא"כ למה צריך לאו להרישה בשור וחמור אי נימא דאבמה"ח אסור בהנאה הרי אסור לחרוש בשור וחמור דנמצא נהנה מאבר מן החי, ונלמד מכאן דאין איסור הנאה על אבר מן החי רק איסור אכילה ומאי מספק"ל בגמ' בזה. **והשיב חדב"נ הגר"ב שליט"א**, דלכאוי' אפשר דמה שאסור להנות מאבר מן החי היינו הנאה מן האבר בפני"ע אבל אם לצורך ההנאה צריך להנות מן החי כולו לא מקרי נהנה מאבר מן החי ואפי' אם בהמה בחייה לאברים עומדת ואם יאכל כולה עובר באסור אוכל אבר מן החי דאמרין כאילו אכל הרבה אברים כאחד וזה בכלל האסור, אבל הנאה כזו דלא שייך להנות מן האבר רק מכל החי כאחד כמו חרישה לא שייך לומר דנהנה מן האבר, ואף א"נ דאבר מן החי אסור בהנאה היינו להנות מן האבר ולא להנות מן החי ודו"ק, ועי' רש"י חולין ק"ב ור"א בר"ש מחייב.

ואמר רבנו ע"ז, הסברה נכונה מאד דהא אחרי שתמות ותתחלק לאברים לא שייך שיהנה אז בחרישה, אלא די' עדיין מקום להסתפק דהא בחרישה יש לדון דעצם החרישה הוי מעשה הנאה והב' דע"ז מרויח דזה שוה כסף, וא"כ נהי דעל עצם החרישה לא שייך לאסור אבל התוצאה מה שזה נותן לו ריוח כספי הא זה שייך לדון דמכל אבר מרויח, והנה בשותפין שא' נתן מאה והשני מאתים וקנו שור לחרישה אז בעל המנה מקבל כמו בעל המאתים מהריוח של החרישה לכו"ע וזה יש לומר דאדעתא דהכי נחתו כיון דאין בעל המאתים יכול להריוח בלי חלק של בעל המנה וגם בקנו לשחיטה יש מאן דס"ל (כתובות צ"ג) דכל א' מקבל בהריוח לא לפי חלקו דהריוח לשניהם שוה בהשור, ויש לדון דיהי' אסור מחמת דלאברים עומדת והוא נהנה מהאברים ריוח ממוני וצ"ע. (פרורים משלוחן גבוה ח"ב בראשית א)

מוסרי הפרשה

מצינו כענין זה במה שכתוב בפי' בראשית (ד, ג) שקין הביא מנחה לה', והנה הקב"ה לא ציווה להביא מנחה אלא מעצמו מנדבת לבו השיג ענין זה להביא מנחה וגילה הכרת הטוב והרגשת קירבה להקב"ה, והבל גם הביא מנחה והקב"ה קיבל את מנחת הבל ולא את מנחת קין, הרי אדם שחיפש התקרבות להקב"ה והגיע מיזמת עצמו להרגשה שעליו להביא קרבן, אבל היו מדות רעות ולכך כשהקב"ה קיבל את מנחתו של הבל ולא את שלו היו לו טענות על הבל, וכי מה יש לו לטעון על הבל הרי הטענות הם על עצמו שהרי משמע שאם גם מנחתו של הבל לא היתה מתקבלת לא הי' לו טענות. וע"כ משום שאדם שיש לו מדות רעות אז שאיפתו לרוחניות לא שוה כלום אלא זה סם המות וכמו שבאמת הי' שיצא רציחה משאיפת רוחניות זו, וכשהתבונן מה חשב שתועיל לו רציחה זו הרי הוא מחפש התקרבות להקב"ה וכי זה יקרבו להקב"ה אלא כיון שהי' עם מדות רעות הכל אבוד משאיפה להתקרב להקב"ה שאין למעלה ממעלה זו הוא הגיע לרציחה. ולכן אדם ששואף לרוחניות אע"פ שבדרך כלל השואף לרוחניות מקבל מ"מ לפעמים לא נותנים לו כי זה לא טוב בשבילו כיון שהוא עם מדות רעות. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' סס"ב, והובא ג"כ באילת השחר כאן).

הליכות הפרשה

הקדמת רבנו לאילת השחר עה"ת: ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והתכלית להטיב להברואים בעונג הכי גדול ששייך להיות לנברא, ובחר בנו לתת לנו תורתו הקדושה החביבה וכל א' מאתנו יוכל עי"ז לבוא להתכלית הנרצה, ונתן לנו תורה שבכתב אבל בלי תורה שבע"פ יכולים למעות כמו כל אלו כתות בזמנים שונים שלא האמינו בתורה שבע"פ שלא נשאר מהם זכר ולא זכו להיות מנחלת השם. והכמינו ז"ל תקנו להשלים פרשיות התורה כל שבוע שנים מקרא וא' תרגום, והיינו שכל יהודי במשך השנה יעבור על כל התורה והיות שבלי תורה שבע"פ א"א להבין כונת התורה כלל שלח לנו הקב"ה איש קדוש ונורא רבינו שלמה יצחקי ז"ל וביאר לנו דברי התורה שבכתב, ואחריו עוד גדולי המפרשים, אבל גם פירושם צריך פירוש ונתחברו כמה ספרים יקרים להבין דברי רש"י. וכבר כתב במגיד מישרים בביאורו לס' ישעי' שהמגיד אמר למרן הבי"ו והחוב בעיניך שאתה קורא הפ' שנים מקרא ואחד תרגום בריהטא כחותה על הגחלים וכי' אבל צריך לקרות הפרשה בנחת ולהרגיש בספקותיה ולתרץ אותם ומה שלא תוכל לתרץ עיין במפרשים ע"כ.

והנה לפני עשר שנים למדנו חומש עם רש"י התחלנו בפי' אחרי ולמדנו כל יום חוץ מערש"ק ושב"ק בערך חצי שעה במשך שבע שנים, ולמדנו כמה פעמים כל החומשים והתרגלנו להתעכב על הדברים והעירו כי זה כבר התעוררו המפרשים השונים וחלק גדול הובא מגמ' ועוד מקומות כמו שמש המביא הספרים לקרוא בהם, והרבה פעמים הנחנו בשאלה, ונכתבו על ידי ת"ח יתברכו בכל מילי דמיטב, ויש לקוות שיהי' לתועלת בהבנת המקרא וליראה ואהבה להשי"ת ותורתו. כמובן שאין ללמוד ממשי"כ בספר שום הלכה ואפילו לסניף בעלמא. ר"ח סיון תשס"ו לפ"ק.

נוכשמן הגר"ק שליט"א קיבל את הספר אילת השחר עה"ת אמר שיש שם דברים טובים כמו בכל ספריו על הש"ס ואינו צריך להסכמתו, והרבה דברים שנתקשה בהם [הגר"ק], מוצא בספרי אילת השחר - מנחת תודה עמ' רמ"ב]. ולמתבונן בכל הסכמות רבנו לספרי מחברים, לא נמצא [לע"ע] כמעט שום הסכמה לספר עה"ת, וכן ידוע שמקפיד לא לתת הסכמה לספרים עה"ת. *מלבד הס' מליצי יושר לדיד רבנו - הגאון ר' ראובן מלמד זצ"ל, וראה עוד להלן גליון פ' עקב בענין הסכמות*. ועיקר מטרת הוצאת הספר אילת השחר עה"ת אמר רבנו לנכדו שזה בשביל הקושיות לעורר לחשוב ולהתבונן בפרשה. (כ"ת) ענין דהפרשה - שבת - ויכלו השמים והארץ

הנה לכתוב על ענין שבת אצל רבנו צריך חיבור גדול, כידוע שרבנו מרבה לחזק ולרומם את יקרת השבת בקרב ישראל, ונכתוב רק כפי שיכיל הגליון. *ראה עוד בענין שבת בגליונות פ' ויקהל ופ' אמור*

הלכות שבת. רבנו רגיל לומר כשמבקשים ממנו חיזוק, להתחזק בלימוד הלכות שבת, ומביא בזה את דברי היעירות דבש שהובאו בהקדמה למשנ"ב ח"ג שאם לא לומר ה' שבת עלול להכשל בכל שבת באיסורי שבת ואפי' בדאורייתא. [וראה בפרי חיים גליון רכט]. רבנו בשנים מקודמות היה נוהג ללכת אחרי התפילה בשב"ק להיכל כולל פונבז' ושם מסר שיעור בה' שבת, והרבה מהפסקים שנאמרו שם נכתבו ע"י הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א בספריו. *והובאו להלן מגליון 10 ואילך* וכשמן הגר"ק כתב את השונה הלכות, ביקש מכמה ת"ח שיעברו ע"י, ורבנו עבר על הלכות שבת, והגר"ק מודה לו על כך בהקדמה. (מנחת תודה עמ' קצ"ח)

מכתב עוז בשבח שמירת השבת: כשהרה"ג ר' יעקב ישראל בייפוס שליט"א הוציא ספר 'ילקוט לקח טוב על ענין שבת' בשנת תשס"ז כתב רבנו מאמר בשבח השבת ונדפס בתחילת הספר: "כל דבר שעושים לכבוד את השבת אין לתאר איזה זכות יש למי שעושה את זה, כדמצינו במס' שבת דף ל"ג ע"ב שכשיצאו ר' שמעון בר יוחאי ור' יהושע בן לוי מהמערות אחרים ששהו שם כ"כ הרבה שנים וכל דבר שראו מעניני עולם הזה ה' נשרף מ"מ כשראו אדם א' רץ עם שני הדסים ושאלו אותו למה לוקח הדסים אמר להם לכבוד שבת וחזרו ושאלו אותו למה צריך שנים אמר להם אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור אמר לבנו ראה כמה חביבין מצות על ישראל ונתיישב דעתייהו עוד מצינו בשבת דף קי"ט ע"א בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין אמר לו בשביל שמעשרין שנאמר עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר שבבבל במה הן זוכין אמר לו בשביל שמכבדין את התורה ושבשאר ארצות במה הן זוכין אמר לו בשביל שמכבדין את השבת דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם ושש עשרה שלשלאות של בו וכוסות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים וכשמיניחים אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וגו' וכשמסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך רואים עד כדי כך שהרי חז"ל לא אומרים כך על דברים אחרים שהרי יש הרבה מצוות בתורה יש ציצית יש תפילין וכל מיני מצוות גדולות ובכל זאת לא אמרו עליהם שזה מביא לעשירות רק על מי שמכבד את השבת ואמנם בדרך כלל הקב"ה לא משלם שכר בעולם הזה וצדיקים מקבלים שכר בעולם הבא וגם על שבת מסתמא מקבלים שכר בעולם הבא אבל גם בעולם הזה זוכה לעשירות כזו מופלגת וזה יכול להיות רק בגלל שמכבד את השבת, וכן ראיתי שהחפץ חיים מביא בספר שם עולם ח"א סוף פ"ד בשם גדול הדור אחד שרוצה לחדש חידוש גדול מאד, הנה ידוע שאדם ששומר שבת אפילו אם יש לו ח"ו עבירות שצריך להיות עליהם בגיהנום בכל זאת בשבת לא דנים אותו כיון שהיה שומר שבת וכמה שהוסיף על השבת הכל נחשב לו להוציא אותו מגיהנום ולמשל אדם שהקדים את כניסת השבת בשעה משעה לפני שבת כבר אין לו גיהנום וכל זה ידוע, ועל זה מביא החפץ חיים חידוש גדול מגאון אחד שמוסיף שאפילו אם התחיל לעסוק בצרכי שבת ביום ששי בבוקר מהבוקר כבר לא יהיה לו גיהנום וזה חידוש כי כשקורב לשבת יש סברא שמפלג המנחה זה כבר נחשב שבת אבל לא בבוקר והוא מחדש שאפילו בבוקר כיון שהתחיל להכין צרכי שבת כבר לא יהיה לו גיהנום, והחפץ חיים מביא את זה משמע שסובר שיתכן שזה אמת וזה דבר המתקבל על הדעת לכן הוא מביא את זה, אפילו שלא מצינו חידוש זה בגמ' ולא במדרשים נמצא שאפילו אדם שח"ו יש לו עבירות והוא צריך להיות בגיהנום ואולי אפילו שנים עשרה חודש בכל זאת כיון שהתחיל לעסוק בצרכי שבת לא יהי' לו כבר גיהנום אפילו מיום ששי בבוקר וגם זה לא מצינו בשאר מצוות דברים כאלה רואים עד כמה גדול הענין של שבת. ובהקדמת המשנה ברורה לה' שבת מביא מה שכתב בספר יעירות דבש להגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל שלא יתכן שאדם יקיים מצות שבת כהלכתה אם אינו יודע את ההלכות וכדי לדעת הלכות שבת צריך ללמוד את ההלכות לכל הפחות שנים ושלש פעמים ואם לא למד שנים שלוש פעמים לא יכול להיות שיקיים שבת כדן ובודאי יכשל או בדאורייתא או בדרבנן אפילו בדאורייתא הוא אומר שיכול להיכשל לכן צריך מאד להתחזק בענין של ללמוד הלכות שבת ואפילו אם אין לו זמן כ"כ לכל הפחות ילמוד משהו מההלכות שבת ובזכות הלימוד המביא לשמירת שבת כדן ובזכות שיכבד את השבת יזכה לרחמים בעוה"ז ולינצל מעונשי גיהנום בעוה"ב, היות שהעירוני לכתוב עניני חיזוק לשבת חשבתי להביא דברים מה שכל א' מסתמא יודע ולא חידשתי כלום והלואי שיתחזקו בענין שבת וזה יהי' לנחת רוח להקב"ה. - כסלו תשס"ז.

יום דהילולא - הגאון הגדול רבי אברהם גינחובסקי זצ"ל נלב"ע כ"ה תשרי תשע"ג

חיבה גדולה נתחבב הגר"א אצל רבנו יבלחט"א, ורבות בשנים היה מציץ הגר"א את ספקותיו ועניני קמיה רבנו, והיה מגיע בזמני קבלת קהל ומחכה יחד עם כולם, ומזהירותו בעניני ממון, היה הולך לשכנים לבקש מהם ספר להשתמש, כי חשש להשתמש בספרי רבנו בלי שקיבל רשות מפורשת, [לימים נשאל רבנו והרשה להשתמש בספריו], וכשהרבנית ע"ה היתה רואה אותה בין הממתנינים, היתה מכניסה אותו מיד. (כתבי תלמידים)

וכשחלה הגר"א, כתב רבנו מכתב להתפלל עבורו, ואף עלה לבקרו בביתו, וכשהלך לבית עולמו הספידו רבנו ואמר: מורי ורבותי, ידוע שיש בתורה שני דברים, דברים שבין אדם לחבירו ובין אדם לקונו. האיש הזה אנחנו יודעים היה מאד נוח לבריות, כולם ידעו שהוא איש נוח לבריות, היה אדם נוח מאד. וחוף מזה היה תמיד חושב בלימוד התורה, תמיד היה בא עם איזשהו ספק איזה בעיה, ממילא היה גם בין אדם למקום וגם בין אדם לבריות. הקב"ה יעזור שכל אחד ילמד ממנו ללכת בדרך הזו, לקיים גם זה וגם זה, גם נוח לבריות וגם נוח לקונו. הקב"ה יעזור שיהי' ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן. (פרי חיים גליון ק"ס)

הגר"א התמנה להיות נשיא בטהרת המשפחה, וראה שיהיה תועלת גדולה אם רבנו יהיה נשיא ג"כ, ובא לבקש דבר זה מרבנו, וסיפר רבנו שפעם היה איזה ענין בב"ב, והלכו להסטיפלר יחד עם הגר"א, ואמר הסטיפלר שאם הגר"א מבקש א"א לסרב, וכך גם הוא - רבנו, כשהגר"א מבקש א"א לסרב לו. (ישורון כט עמ' צד).

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג

גליון 2 נח תשע"ד

**פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחקן שליט"א, מוסקריי הק' ומכתבי תלמידים**

מתורת הפרשה

ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע. (נח ו, יז)

בגמ' קידושין (יג, א) איתא "הא דאמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן וקשין לעולם יותר מדור המבול שנאמר (הושע ד) אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו מאי משמע כדמרגס רב יוסף מולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין וכתוב (הושע ד) על כן תאבל הארץ ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו וגו' ואילו בדור המבול לא נגזרה גזירה על דגים שבים שנאמר (בראשית ז) מכל אשר בחרבה מתו ולא דגים שבים ואילו הכא אפילו דגים שבים. והקשו המפרשים [ע"י מהרש"א שם, ועוד] הרי גם בדור המבול היה השחתה ודבר ערוה וא"כ מדוע לא מתו דגים שבים.

ונראה ע"פ הנפשה"ח בשער א' (פ"ד) דכתב שישראל במעשה עבירה קטן יותר מקלקל בעולמות מאשר מעשה עבירה חמורה של גוי. כיון שאצל גוי כל קלקולו רק בעוה"ז, ומעתה נראה דבדור המבול אף שהיה השחתה אבל לא למדו תורה וכל כח השחתה רק בארץ, ולכן הדגים שנמצאים בעולם אחר כבר לא מתו. אבל בגמ' בקידושין ששם זה עבירה של ישראל, ובזה גורם השחתה ומקלקל בכל העולמות וא"כ גם הדגים שנמצאים בעולם של הים ג"כ ימחו. (קובץ בנתיבות הלכה קובץ ל"א).

[א"ה, ועי' בחיד"א לס' מדבר קדמות מערכת (פ"א אות ג'), וז"ל "פגם. מדור הפלגה ואילך אין מעשה האומות פוגמים למעלה בספירות ח"ו אלא בשר שלהם, מז"ה חסד לאברהם דף ג' ע"א. והדברים נכוחים ע"פ מ"ש מז"ה עצמו בפירוש המשנה והבאתיו אני בעניי בכמה מקומות בדור הפלגה נפרדו הנשמות, ונשמות ישראל ושרשם נתונים באוצר בפני עצמו. הנה כי כן דוקא נשמות ישראל הקדושות כשיחטאו ח"ו מגיע הפגם למעלה כ"י אבל מעשה האומות אינו אלא בש"ר להם. וזה פשט הפ' בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם הכונה בהנחל עליון גוים הם שרי א"ה שהנחילים ע"י אומות וע' חלקי הארץ ואז בירר נשמות הקדושה ונתונים באוצר בפ"י והוא בעצם אומרו בהפרידו בני אדם יצב וכולה כי חלק ה' עמו והם דוקא ח"ו פוגמים למעלה. ובדרושים הארכתי בענייני וביארת"י הקדש עפ"י הקדמה זו בס"ד"י. וכע"ז כי החיד"א בפירושו על איכה א, ח) וא"כ לשיטתו א"י לומר כן. וכן מבואר בדרך ה' ח"ב פ"ד, והנה בס' דרוש עונג יו"ט דרוש א' לח' תשרי בהג"ה, ביאר קרא דלהלן (יח, כא) לגבי סדום דאמר ה' ארדה נא ואראה, דהכונה דכיון דחטאי סדום לא פגמו למעלה א"כ כביכול הוצרך ה' לרדת ולראות בארץ את חטאתם עכ"ד, והנה לגבי דור הפלגה כתיב (יא, ה) וירד ה' והיינו כנ"ל דלא השפיעו מעשיהם בעליונים, ולכן הוצרך כביכול ה' לירד ולראות, והיינו כמ"ש דכבר אז לא השפיעו בעליונים].

וירא חם אבי נוען את ערות אביו. (נח ט, כב)

ופרש"י יש אומרים סרסו וי"א רבעו, סנהדרין ע"ב. והק' בערוך לנר שם דצ"ע דהא ב"ג נהרג בע"א ודיין אחד ואפי' ע"י קרוב ולמה לא הרגו נח דב"נ מצווה על הסירוס ומתחייב עליה מיתה והא כתיב וידע נח את אשר עשה לו בנו הקטן.

ורבנו אמר לישב דהנה אם ב"ג נהרג רק בעד אחד י"ל דכאן לא היה מי שראה, אמנם בחינוך מ"ע כ"ו כתב דנהרג גם עפ"י עצמו, צ"ל דגם אם נהרג עפ"י עצמו צריך שיעיד בב"ד ואף דנהרג בדין אחד צריך שיאמר לו בתורת עדות וכל שאמר שלא בב"ד אין ע"ז תורת עדות כלל, דהסברא דעביד איניש דמשקר נאמר גם אצל ב"נ ואין על הודאתו דין נאמנות רק אם יאמר כשהלה שומע בתורת דין, ועי' ב"ק ע"ה דכשאינו יושב בתורת ב"ד אין ע"ז דין קבלת עדות, וכשספר לאביו או לאחיו לא ספר להם בתורת דיינים ואין יכול נח לדון עפ"י הודאתו וכן לא שם ויפת וע' חסד ומשפט סנהדרין ע, ובזה יתישב מה דהק' בפ' בראשית על אדה"ר למה לא הרג את קין.

אולם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב להקשות הרי דוד הרג הגר עמלקי עפ"י עצמו ולא העיד בתורת ב"ד.

ורבנו שליט"א אמר דאפשר דמסיח לפי תומו עדיף בזה, דהא מצאנו דין נאמנות גם כלפי ישראל במסיח לפי תומו ולכא' יש להוכיח כן מסוגיא דפסחים ג, ב וצ"ע. (פרורים משולחן גבוה כרך ד')

ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם (נח ט, כג).

ההבדל בין מצוה או כל דבר טוב שעושים בהתאמצות לגבי אם עושים בפחות התאמצות הוא כ"כ גדול כמו מאם לא עושים כלל מצוה למי שעושה וכמו בהא דשם ויפת שלקחו את השמלה לכסות ערות אביהם דשם התאמץ יותר ולכן זכו בניו במצות ציצית שהיא שקולה כנגד תרי"ג מצות ויפת זכה שבניו יקברו בימי מלחמת גוג ומוגוג כמשי"כ רש"י בפ' נח ט' כ"ג, ואם כי בודאי זה דבר גדול מ"מ הא לגבי מצות ציצית שזה לנצח וכל מי שעושה המצוה כאילו קיים תרי"ג מצות אין להשוות כלל, ע"כ שמעתי כמדומני מהרהגה"צ ר' אברהם יעקב גורדון צ"ל משיגה בשיבת תורת חיים בבריסק. (ימלא פי תהלתך ח"י עמי ק"ד, והו"ד באילת השחר כאן)

כי מלאה כל הארץ חמס. (נח ו, יג)

מספר ר' הלל קופרמן שליט"א בספרו הללי נפשי על קהלת (מהדורת תשע"ב עמ' ע"ה), ובדידן הוי עובדא שהיינו יושבים קמיה רבנו, ודיבר עמנו בחומר עוון הגזל, ולפתע היה מהורהר לרגע, ואח"כ נענה ואמר, כשהגעתי לארץ ישראל לפני כשבעים שנה לקחתי בכרכרה עגלון אחד שהיה דרכו לעשות הנחה לתלמידי ישיבת פונבז'י. והוא היה סבור שאף אני לומד בישיבת פונבז'י ועשה לי הנחה, ואמנם אני לא אמרתי לו כלום, אבל אולי הייתי צריך לומר לו שאני לא לומד בישיבת פונבז'י ועלי לשלם מחירי רגיל, מה יהיה? והיה נראה צער גדול על פניו. ואנו השתוממנו למראה הגדול של האדם הגדול הזה, שבמשך שבעים שנה לא מצא סרך גזל בידו מלבד מעשה זה. בינה נא זאת...

יומא דהילולא – הגאון רבי שמחה זעליג ריגר צ"ל נלב"ע ד' חשוון תש"ג

הגאון הגדול רבי שמחה זעליג ריגר הי"ד ראב"ד דבריסק היה אח של זקנתו [אם אמו] של רבנו, ורבנו קיבל ממנו הרבה הלכות

והוראות, ולשם זה צריך אריכות גדולה, ונציין כאן רק כמה דברים.

ברכת הנותן ליעף כח

יש שלא בירכו ברכה זו לפי שאינה נזכרת בגמ' אלא היא מתקנת הגאונים, והג"ר שמחה זעליג אמר דמזה שיש ביאור מהגר"א בנסתר על ברכה זו משמע שה"י אומרה, אמנם בתוספת מעשה רב אות ב' איתא שלא בירך ברכת אשר נתן ליעף כח כי לא נזכר בגמ' ואמר כי

אין בידנו לחדש ברכה מדעתנו, ובסידור ר"ע גאון לא מובא ברכת הנותן ליעף כח ובסידור ר' הירץ ש"ץ מובא עוד ברכות מגביה שפלים סומך נופלים ורופא חולים וע"י בשו"ע או"ח סימן מ"ו סעיף ו' ז' ובמשנה ברורה. (ימלא פי תהלתך תפילה, עמ' נג)

נוסח קידוש לבנה

ויהי רצון מלפניך וכו' למלאת פגית הלבנה ולא יהי' בה שום מעוט ויהי אור הלבנה כאור החמה. הג"ר שמחה זעליג זצ"ל העיר איד מבקשים דבר זה שעל ידו יפסידו מצות קידוש החדש ובאמת דזה כתוב בפסוק ישעי' ל' כ"ו יהי אור הלבנה כאור החמה וגו' ולמ"ד בנה ס"א ב' דמצות בטילות לעתיד לבוא א"ש, אמנם בתרגום שם מפרש הפסוק ביומא דיתבי ה' ית גלות עמיה וכו' והרמב"ם הלי מלכים פ"ב ת"ב פסק כשמואל דאין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, ויתכן דאע"פ שכתוב כך מ"מ להגרש"ז הוקשה איד אנו מבקשים על זה. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רפ"ו. וע"ע אילת השחר עה"ת בראשית עמ' טו) [וראה בס' והאיש משה עמ' קכ"ו שמשום כך הגרש"ז לא היה אומר נוסח זה].

נקב בתפילין

סיפר רבנו שהיו לו תפילין מעור של דקות ונתהווה נקב בעור הדק העליון ושאל את מרן הגר"י הגאב"ד דבריסק זצוק"ל וכתשובה ספר לו הגאון מבריסק זצוק"ל שפעם נסע לאיזה מקום והי' בילקוטו בקבוק תרמוס ששכב בסמוך לתפילין ונשפכו מים חמים ונתפשטו על התפילין ונתעקמו ומאז הי' מתפלל בתפילין אלה אבל הי' כל יום חוזר ומניח את התפילין של הג"ר שמחה זעליג זצ"ל המורה הוראה דבריסק ובתפילין של הג"ר שמחה הי' נקב בעור העליון שהיו ג"כ מדקות ולא שמו לב לזה והניחום והי' משמע מדברי הגאון מבריסק זצוק"ל שמניחם בברכה. (ארחות רבנו ח"ה עמ' צב)

בורא נפשות

הג"ר שמחה זעליג זצ"ל העיר היכן צריך השומע לענות אמן על ברכת בורא נפשות דממ"נ אם תיקנו בה מטבע קצר הרי הברכה נגמרת לפני שאומר ברוך חי העולמים וא"א לשהות ולענות אח"כ ואם תיקנו בה מטבע ארוך הרי צריכים לחתום בשם ומלכות ואז לענות אמן. וכשאמרתי הדברים לפני הגר"י זצ"ל הוא שתק ואח"כ שמעתי שאביו הגר"ח זצ"ל בסוף ימיו הי' נמנע מלאכול דברים שיצטרך לברך עליהם ברכת בורא נפשות דחשש לדעת הירושלמי שצריכים לחתום ולא רצה לשנות המנהג שלא לחתום. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רפ"א)

זכר זכר

שח לנו הבעל קורא של רבנו - ר' נחום גליק שליט"א, שבאחד השנים בשבת פר' זכור ביקש ממנו הצדיק ר' ועלועל אידלמן זצ"ל שיחזור על כל הפסוק האחרון כדי לומר פעם זכר בסגול ופעם בציריה, וכששמע מזה רבנו אמר לו, הרי אצל הג"ר שמחה זעליג זצ"ל נהגו רק לחזור זכר זכר, וכיצד נשנה. (כתבי תלמידים) *וראה עוד בענין זה להלן גליון פורים*

ביזוי ת"ח

סיפר הגאון ר' שמחה זליג זצ"ל דכשהגר"ח ברלין זצ"ל בא להתחיל לומר שיעור בוולאזין היו בחורים שרצו למנוע ממנו והניחו שולחן בפתח שלא יכנס וכאשר ניסה להיזון שוב דחפו את השולחן ובסוף אותם הבחורים לא היה להם יום טוב במשך כל ימי חייהם כיון שביזו תלמיד חכם. ויש לדעת דבר נורא כי אם נענש כאן בעולם הזה זה יותר טוב כי זה רק זמני אבל אם יענש בעולם הבא שם זה יהיה נצח וזה נורא. (אעלה בתמר עמ' צו)

הדרכה מהגר"א

סיפר רבי שמחה זעליג, אמם של הגאונים לבית קצנבלויגן, רבי שאול אב"ד וילנא ורבי אריה ליב אב"ד בריסק, שלקחתם בנעורתם אל בית הגר"א לקבל ברכה והתלוננה לפניו, כי אחד מהם ממעט בשינה ומשנהו מקמץ באכילה. פנה אליהם רבנו ברכות לשונו, והוכיחם על התנהגותם, באמרו כי לא זו הדרך להתמיד ולשקוד על התורה.

תמה אחד הנערים הרי רבנו עצמו כך נוהג... והשיבו הגר"א כי לא כל אחד מסוגל לזאת. אותי זיכה ה' בגוף בריא וחזק, ולכן אני יכול לסבול פרישות והסתפקות שכזאת, אבל אתם נערים צעירים, המשיכו לשקוד על התורה בד בבד עם הדאגה לאכילה ושינה ראויה, ותזכו לגדול כגדולי ישראל. (ס' הגאון עמ' 108) *וראה להלן פרשת בא*

תהלוכת לג בעומר

סיפר רבנו, שבבריסק נהגו הציונים לעשות תהלוכת בל"ג בעומר ע"י הגיונט. [והיו נותנים למשתתפים שי ביצה קשה וכמה קופסאות מתנה], בשנה אחת היה שבוע אבל לאומי באותו זמן על פטירת אחד מהממשלה, ולא יכלו לעשות את התהלוכה עם תזמורת בלג בעומר. נכנס אביו של מ"ג שהיה המארגן לשאול את ר' שמחה זעליג אם אפשר לעשות את התהלוכה בל"ד [שאו כבר עבר זמן האבל], ואמר הגרש"ז דהנה המחבר מתיר לעשות בל"ד מחולות, ואפשר לסמוך על זה. וכשיצא הלה, שאל רבנו שהיה נוכח שם את הגרש"ז למה התרת מה יקרה אם לא יעשו תהלוכה השנה, ענה לו הגרש"ז אתה לא רואה שהוא מרויח כמה קופקיאות מזה, וחבל על הפסד שלו. (כתבי תלמידים)

מכתב הגרש"ז לרבנו שליט"א

בקובץ לחושבי שמו קובץ לג - חשון תשמ"ז מובא אגרת מהגאון רבי שמחה זעליג ריגר זצ"ל דיין בריסק בזה"ל "שארי *כמר אהרן לייב* היקר המצויין חריף ובקי נ"י. ראיתי את מכתבך, ואני אומר חזק ואמץ בתורה וסוף הכבוד לבוא, והעיקר להצליח בתורה ולשקוד כפי הכח ולא יותר מכפי הכח, וקובץ על יד ירבה, ומעולם לא היו בישיבות כלם בעלי כשרון רק מעט היו בעלי כשרון, ויש אשר אינם בעלי כשרון נשארו בלימודם וגדלו והצליחו ומה שיעשה הזמן אי אפשר לחשוב מראש, כל דרכי הלימוד טובים וכן כל אופני הלימוד אם הוא רק על פי שכל וקרוב לאמת ובלא שגיאה בהפשט, ותשתדל להתקרב להגאון הר"מ ותשמע מה שיעורר אותך בדברים ותתבונן אם יישר בעיניך ואין כל הדעות שוות גם בתורה, חוק ואמץ והעליון יצליחך לעלות מעלה מעלה במדרגות התורה ולחזור על הלימוד ולאסוף ולזכור את כל לימודך. שמחה זליג".

והגליון לחושבי שמו הנ"ל נשמר בגני רבנו, וכפי הידוע המכתב מוען עבורו, וכשנשאל על כך מנכדיו, נמנע מלהשיב. *שוב הראיני בנו הגר"ש שליט"א את המכתב בכת"י והוספנו את המילים הכתובים שם להדיא, וכן מצאנו שהמכתב פורסם כבר בקובץ העמק ער"ה תש"מ חוברת ל"ב עמ' כז. [ובגני רבנו יש גם שני מכתבים ששלח רבנו בבחרותו לר' שמחה זעליג, ותשובת ר' שמחה זעליג עליהם, ולא התפרסמו עדיין, כמו"כ היה אצלו תמונה נדירה של הגרש"ז ונעלמה בצוק העתים].

גדולי הדור

ובשנת תשס"ט כ' רבנו הסכמה לס' ברכת הארץ, וז"ל. "בס"ד, הספר ברכת הארץ שנתחבר ע"י הגאון ר' לייב ב"ר משה משבויים זצ"ל כבר העידו עליו גדולי הדור כגון הגאון ר' שמחה זליג והגאון ר' איסר זלמן ומה לי להוסיף על דברי גאוני הדור הקודם ובודאי טוב להדפיסו". *ראה אודותיו להלן פרשת שמות*

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג גליון 3 לך לך תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. (לך לך טו, ו) ופרש"י "ויחשבה לו צדקה - הקדוש ברוך הוא חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין". הנה תוס' בפסחים לא, ב כ' "וי"מ דלא מיקרי צדקה אלא הנותן משלו כמו צדק משלך ותן לו וע"כ דקונה משכון ונותן משלו". והק' רבנו שליט"א, מהאי קרא דוהאמין בה' ויחשבה לו צדקה, דהקב"ה החשיב לאברהם לצדקה על שהאמין עיי"ש בפרש"י אף שאין כאן נתינה על ידו, וא"כ אמאי מקרי צדקה. ואמנם ברמב"ן פירש שם דהכונה שה' יעשה בצדקה ולדבריו א"ש. (מנחת דוד פסחים עמ' צ)

פלפולא דאורייתא

וימל את בשר ערלתכם בעצם היום הזה וגו'. (לך לך יז, כג) ופרש"י, בעצם היום - בו שנצטווה ביום ולא בלילה ע"כ.

וקשה, כיצד אם כן, סובר רבי אליעזר ב"ר שמעון במס' יבמות עב, ב שמילה שלא בזמנה מלים בין ביום ובין בלילה, והלא ממילתו של אברהם אנו למדים שאף מילה שלא בזמנה יש למול דוקא ביום ולא בלילה.

ותירץ רבנו: מילה בזמנה פירושה למול ביום שהקב"ה צוה. ואכן מאברהם ואילך כל תינוק בן שמונה ימים מצווה במילה וזה זמנו, ואם נימול שלא בזמנו מלין בין ביום ובין בלילה, אך מילת אברהם ובניו נחשבת למילה בזמנה, שהרי רק אז הוא נצטווה על המילה ולא קודם לכן, ועל כן הוא מל ביום ולא בלילה, שכן מילה בזמנה אין מלין אלא ביום ולא בלילה. (מרפסין איגרא פרי לך לך) *שו"ר באילת השחר פרי לך לך עמ' קל"ו שכבר כ' כעיי"ז*.

מוסרי הפרשה

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה (לך לך יג, יד)

ופירש"י כל זמן שהרשע עימו היה הדיבור פורש ממנו. ויש להתבונן על הדבר הרי בודאי אברהם אבינו ראה את זה שבסיבת הרשע אין לו גילוי שכינה ואם כן למה לא נפרד ממנו כבר לפני כן. וביאר רבנו דנראה שמתחילה היה סבור אברהם אבינו שכשיהיה ביחד עם לוט יוכל להשפיע עליו לטובה ובשביל זה היה עדיף לאברהם להפסיד אפילו את הגילוי שכינה שהיה הדיבור פורש ממנו ומשום שאין דבר יותר גדול מאשר לזכות את חבירו גם אם הוא עצמו מפסיד מכך. (אילת השחר עה"ת כאן)

ענינה דיומא - תענית בה"ב

קבלת התענית

יש להסתפק בהא דיש דין תענית רק כשמקבל ע"ע, אם זה מחמת דרך כשנאסר מכת דיבורו יש לו דין תענית אבל אם צם בלי שנאסר ע"י דיבורו לאכול לא מקרי תענית, או דאינו תלוי בזה אלא דזה סתם דין תענית צריך להיות עם קבלה. ובשו"ע או"ח סי' תקס"ב במשנה ברורה ס"ק ל"ט מבואר דכשמברכין את מי שיקבל עליו לצום תענית בה"ב יכולים לענות אמן והוי כקבלה לענין זה שיהי' לו דין תענית אם יצום אבל אינו מחויב בשביל זה להתענות כיון דהוי רק כקבלה בלב דס"ל להרבה פוסקים דאינו מחויב להתענות, הרי דיכול להיות שיהי' לו דין קבלה לענין דאם יצום יהי' לו דין תענית אע"ג דקבלה זאת אינה מחייבתו לצום. (אילת השחר נדרים כב, ב)

הנהגת רבנו

מנהג רבנו עשרות שנים לצום בכל שני וחמישי בכל ימות השנה, ושמענו מזקני התלמידים שהיה נוהג בשנים מקודמות להתענות בה' עינים, והיה מגיע לשיבה עם נעלי בד ביום שני וחמישי, ואמרו שצם מעת לעת. (כ"ת) [וכמובן שאי"ז הנהגה המסורה לכ"א]

יומא דהילולא - הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל - נלב"ע יא' חשוון תשע"ב

על הקשרים של רבנו יבדלחט"א עם הגרנצ"פ ראש ישיבת מיר זצ"ל ליקטנו מהספר הנפלא "בכל נפשך" תולדות חייו של הגרנצ"פ זצ"ל.

לאחר פטירת הגראמ"מ שך והגר"ח קמיל זצ"ל היה מתייעץ הגרנצ"פ בכל עניני הישיבה עם רבנו, הוא הביע את שמחתו והתפעלותו מרבנו, ואמר בוועד בישיבה שהוא שמח מאד שמצא איש כלבבו, אדם גדול וקדוש, פיקח גדול שמבין אותו ומבין את הישיבה ואת הדור. הוא היה מתייעץ איתו בכל עניני הישיבה, ובכל פעם לפני שנשע לחו"ל היה עובר דרכו לנטילת "צאתכם לשלום", לפעמים כשחזר מחו"ל ביקש לעבור בדרך משדה התעופה בביתו למסור לו דין וחשבון על מה שהיה בחו"ל. [באחד הפעמים האחרונות שנשע כשנכנס לרבנו, שאלו רבנו האם יש לך כח לנסוע, ענה לנו רבנו שאין לי כח, אבל אני יכול לנסוע בלי כח, (עמ' 448)]

רבנו העריך את הגרנצ"פ הערכה נדירה, בעיקר הביע את התפעלותו מנקיות דעתו בכל פעולותיו להגדיל תורה ולהאדירה, כידוע רבנו מקדיש את כל חייו ואת תורתו לזיכוי הרבים במסירות נפש, לכן מצא בהגרנצ"פ איש כלבבו במסירות נפש לגדל ולרומם את הישיבה. ובפרט שעושה כל זאת למרות מחלתו וחלישותו ומטריח את עצמו להתרוצץ בחו"ל כדי לזכות להגדיל תורה ולהאדירה.

פעם הזדמן להם לנסוע יחד במטוס, וסיפרו בני ביתו של רבנו שבמשך כל הדרך הוא הביט בהגרנצ"פ בהשתאות וכמעט לא הוריד עיניו ממנו. פעם התבטא ואמר: "הגרנצ"פ הוא מגדולי מחזיקי התורה שבעולם, אם לא הגדול שבהם. אדם שבעצמו הוא ת"ח ואדם גדול ומחמם ייסוריו הרבים הוא בבחינת נשמה בלי גוף, בכל זאת הוא מחזיק הכל במסירות, לא בכוחות הגוף, רק בכח נשמה, מי יודע, הוסיף, אם בייסוריו הוא לא מחזיק את כל הדור". (עמ' 353 – 354)

רבנו מקפיד כשאומרים לפניו שפלוני מוסר נפשו על התורה או על המצוות, להעמיד דברים על דיוקם ואומר, וכי הלב שלו הפסיק לפעום, וכי הנפש כבר לא נמצאת בגוף יותר, איפה מסר נפשו, אמנם על הגרנצ"פ זצ"ל הסכים רבנו שאפשר לומר שמסר נפש שהרי "גוף לא היה לו" ולמרות זאת את מה שהיה לו מסר להשי"ת. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' ל"ג)

כשהיו הבחורים מתייעצים עמו בעניני שידוכין, והתעורר ספיקות שהיה צריך לשמוע דעת תורה שלח את הבחור לשאול. ולא פעם אחד היה קם ונוסע בעצמו עם הבחור ללשכת הגזית של מרן הגרא"מ שך ויבלחט"א רבנו לשמוע דעת תורתם הצרופה כיצד לנהוג. (בכל נפשך עמ' 290)

וכשנפטר הגרנצ"פ ענה רבנו לשאלת ראשי הישיבות מכל רחבי הארץ שצריך לנסוע להלויה. (עמ' 463). ובדרכו ללויה דיבר הרבה על היותו של הגרנצ"פ זך ונקי. (עמ' 354)

ידוע רבנו בגדרו שלא להספיד, וגם כשמדבר בהספדים מדבר על חיזוק ולא על הנפטר, אבל בהלוית הגרנצ"פ פתח ואמר: "שר גדול נפל בישראל, אינני ראוי להספידו, רק אומר כמה מילים. כתוב בגמ' (מו"ק כח, ב) רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש וצדיק, וחז"ל מתפללים מה הפשט שהוא שמח וכי חסר שם צדיקים, אלא יש לבאר שאדם כל זמן שהוא חי כתוב הן בקדושים לא יאמין, והקב"ה אע"פ שהוא יודע הכל, בכל זאת ההנהגה שלו שהוא שממתיך לראות מה יהיה עם האיש הזה, ואם האיש הזה עבר את כל החיים שלו בטוב, הוא שמח שלא קרה לו שום דבר, ונשאר צדיק וכך אנו יכולים לומר עליו". ובסיום דבריו הוסיף, מה שנוגע לישיבה, כולם יודעים שהתועלת של הישיבה היא שיהיה אדם שיתמסר לה כמו שהוא מסר נפשו ונסע לכל המקומות שיש, אף מתוך יסורים גדולים, ולא התחשב עם הבריאות שלו, ונסע מתוך יסורים קשים, ועכשיו בנו רבי אליעזר יהודה ב"ר נתן צבי יהיה ממלא מקומו, והקב"ה יעזור שיהיה בלע המוות לנצח ומחה ד' א' דמעה מעל כל פנים, ויאמר לצרותינו די". (עמ' 465)

אחי הגרנצ"פ, ר' גדליה פינקל שליט"א הוזמן להספיד את אחיו בעיר הולדתם בשיקגו, ושלח לשאול את רבנו אילו נקודות יש להדגיש, בתשובה נענה שיש להדגיש שתי נקודות, ראשית שעבד את קונו במסירות בלי כוחות, כך פעל וכך מסר שיעורים ושיחות, עד שראו שאינו פועל מכח הגוף, נראה היה שפנים חדשות באו לכאן. ועוד שפעל למען תלמידיו כאילו הם בניו שלו. (עמ' 353)

הגאון רבי צבי שרגא גרוסברד זצ"ל יו"ר חינוך העצמאי - נלב"ע יג' חשוון תשנ"ד

בשנת תשט"ז התבקש ר' צבי שרגא ע"י הרב דפוניבז' מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל לייסד בבני ברק את הישיבה לצעירים ולעמוד בהשגחה על התלמידים, לשם כך עזב את משפחתו בתל אביב ועבר להתגורר בגפו בבנייני הישיבה ביחד עם יבלח"ט רבנו שליט"א שנקרא לעמוד בראשות הישיבה ועזב את משפחתו שבכפר סבא וגר בגפו בבנייני הישיבה. (דעת שרגא מועדים עמ' נה).

מידת טובו וחסדיו הגיעה לממדים שאנשים עמדו משתאים מול התופעה מעשה בסוחר זעיר חרדי בעל משפחה שנתפס לשלטונות המס עקב הלשנה, השופטים מיצו עימו את הדין והוא נשפט למאסר ממושך, רבי שרגא חיפש דרכים שונות לעזור לו ובערב פסח בזמן שרפת חמץ נסע יחד עם יבלחט"א רבנו שליט"א וחתמו על ערבות אישית בסך מאה אלף ל"י לשחררו ממאסר, מיד אחרי החג הגיע ר' שרגא לביתו של הסוחר ואמר לו קום וברח הסוחר העמידו על כך שהוא רבי שרגא יצטרך לשלם את כל סכום הערבות וסירב לברוח אך רבי שרגא הפציר בו ואמר לו מה אכפת לך אתה תברח ומן השמים יעזור, משראה שהסוחר מתמהמה הלך הוא לקנות לו כרטיס טיסה עזר לו לארוז את מטלטליו וסייע בידו להימלט על נפשו ולשקם את עצמו מחדש. (דעת שרגא מועדים עמ' קיב). והיה בינו לבין רבנו קשרים מרובים בעניני צדקה, וכל פעם שהיה ר' שרגא נוסע לחו"ל לצרכי חינוך העצמאי, היה נותן לו רבנו כסף שיתן שם לצדקה כדי שיהיה שליח מצוה. (כתבי תלמידים)

רבנו סיפר על דוגמא של מחנך שר' שרגא היה, נער צעיר לימים שנחון בכשרונות עילויים למד בישיבה עוד בהיותו ילד כבן אחת עשרה, במזגו התוסס ובגילו הצעיר עולל תעלולים בזמנו הפנוי שהפריעו למהלך התקין של הישיבה, הרמ"ם לא יכלו להשיא עצה מה יעשה בו מחד גיסא עונש עלול לשבור אותו ולהרחיקו מהלימוד, ומאידך גיסא אי אפשר לעבור על כך בשתיקה לבסוף העבירו את ההכרעה אל המשגיח והוא בחכמתו ובפיקחותו העצומה בחר להטיל עליו עונש מקורי, להיבחן על מערכות דרבי עקיבא איגר, עונש זה פתר את הבעיה מכל צדדיה ואף העלהו על המסילה, זמנו הפנוי מזגו התוסס וכשרונותיו הופנו לאפיקים חיוביים של שינון המערכות וכיוונו אותו לניצול הזמן תוך שקיעות מוחלטת בלימוד וחידוד הכשרון. (דעת שרגא מועדים עמ' נו)

וכשנפטר ר' שרגא, ספד לו רבנו בכלות השבעה בהיכל הישיבה קטנה וציין שמטרת הספד על צדיק היא להתעורר ללמוד מדרכיו וממעשיו ובכך מוסיפים זכויות על זכויותיו, הוא קרא לתלמידי הישיבה בעבר ובהווה ללמוד מדמותו של המשגיח זצ"ל ומהנהגתו שבאה לידי ביטוי במיוחד בעת עומדו בהנהלת הישיבה, את היותו צדיק מושל ברוחו וצדיק מושל ביראת אלוקים בצורה מופלאה ונדירה. (דעת שרגא עמ' קמב)

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com כמו"כ נשמח לקבל חומר נוסף מרבנו בכתובת הנ"ל.

כאיל תערוג

גליון 4 וירא תשע"ד

[מוגדל]

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו

מתורת הפרשה

ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. (וירא כא, ח)

מרן שליט"א בס' אילת השחר עה"ת עמ' נ"ט כ' "אברהם אבינו כתוב במד"ר ס"א א' דזימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה וגם יתכן מציאות דלא משכיחים מאדם התורה שלימדו המלאך במעי אמו" עכ"ד. ודבר אמת היו בפיו דכיון לחד מקמאי דמצאתי בס' חצי מנשה (לבעלי התוס' - לונדון תרס"א) עה"פ כאן וז"ל "שמעתי את לרבות תורה שלמד במעי אמו שיצא עם כולה ולא הוצרך ללמוד עם שום רב ולמה לא הכהו המלאך בצאתו על פיו כמו לשאר בני אדם לפי שהיה עתיד להיות עולה תמימה".

מוסרי הפרשה

ואברהם עודנו עומד לפני ה'. ויגש אברהם ויאמר וגו' (וירא כב, כג)

שח הגאון רבי שמעון פינקוס זצ"ל בשיחותיו: שמעתי רעיון נפלא בשם מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א בענין התפילה, ידוע שבנבואה טמונה קירבה עצומה לקב"ה בעת שהיה הנביא מתנבא הוא היה כה מרוכז בקירבה אל הקב"ה עד שכביכול היה יוצא מדעתו ולא היה מסוגל אפילו ללכת. ואעפ"כ כך אמר הגראי"ל שליט"א תפילה אפילו במובן הפשוט שלה טומנת בחובה קירבה גדולה יותר מנבואה, וראיה לכך מן הפסוק כאן ואברהם עודנו עומד לפני ה' ויגש אברהם ויאמר אברהם נמצא באמצע נבואה ויגש לתפילה גישה משמעותה התקרבות נוספת הרי לנו כי בתפילה ישנה קירבת ה' גדולה יותר מאשר בנבואה.

אולם כל זה אם התפילה אכן נעשית מתוך הרגשה של קירבת ה' לא תפילה של מצות אנשים מלומדה אלא תפילה של באור פניך יהלכון, אנו מבקשים בתפילת שמונה עשרה כל כך הרבה בקשות דעת תשובה סליחה גאולה רפואה, פירוש כל הבקשות הללו הוא רבנו של עולם אם אתה לא תתן לי דעת אם אתה לא תרפא אותי אין לי קיום כל מה שיש לי הכל ממך ומכוחך קירבה כזו היא בדרגה יותר גבוהה מנבואה. (תפארת שמשון כאן)

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה. (וירא כב, כד)

כותב הגאון רבי ראובן מלמד זצ"ל, צ"ב שהר המוריה נשאר קדושתו לעד משא"כ הר סיני. ושמעתי מפי הגראי"ל שטיינמן שליט"א שהר המוריה נתקדש ע"י אדם משא"כ הר סיני שנתקדש רק ע"י הקב"ה ולא ע"י אדם, וכך היא המידה בתורה שכל מעשה הקדש יחול ע"י הקדשת אדם, ולכן הר המוריה נשאר קדושתו לעד משא"כ הר סיני. כי הר המוריה נתקדש בעקידת יצחק שהוא ענין טבעי ששייך לעוה"ז אע"פ שנסיון לשחוט בנו הוא למעלה מכוחות אנושיים, מ"מ זה הנהגה בבריאה שלמטה ועמדו בנסיון וקדשו המקום. משא"כ הר סיני הוא כולו למעלה מהטבע שירדה השכינה לתחתונים, וזהו היה רק הוראת שעה כדי ליתן תורה לישראל והטבע לא היה שייך כלל לזה לכן לא נתקדש. ובקיצור בהר המוריה נתקדש הלמטה ובהר סיני ירד הלמעלה למטה. (ס' מליץ יושר כאן)

הליכות הפרשה

שח הגר"ח מישקובסקי שליט"א: שמעתי מפי מורי ורבי ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א דבר נפלא, מפעם לפעם מגיעים אליו אבות לילדים עם בעיות קשות בחינוך וכמעט תמיד הנוסח בערך כך, 'הרב יאמין לי אכפת לי אך ורק מחינוכו של הילד ואם הוא לא הולך בדרך הישרה עדיף כבר שימות'.

ואמר על כך ראש הישיבה שליט"א הם חושבים שהם עושים עקידת יצחק, וכי זוהי עקידת יצחק הרי שם מדובר היה על בנך יחידך אשר אהבת, בן אהוב שאביו כה רוצה אותו, בן שנותן לאביו כבוד, ואביו משתבח בו, אם אותו הולכים לעקוד זוהי עקידת יצחק, אבל בן שאביו שונא אותו כי הוא רק מנחיל לו בושות, בן שלא הולך בדרך הישרה ואביו מוכן שהוא ימות, זה פשוט רצח הבן למען הכבוד העצמי של האב, נכון שהתפקיד קשה אבל זה התפקיד של האב, עליו להתפלל לבקש ולנסות לעשות כל מה שצריך.

והוא המשיך ואמר, לא כך מדברים הבן צריך לדעת שאביו אוהב אותו וצר לו שכן שהוא כל כך אוהב מתרחק מהאושר האמיתי, אם הבנה זו תחדור להבנת הילד ודאי שיחזור, אבא שרוצה שבנו ימות, ודאי שלא יהיה לבן שום ענין להעניק לו רגעים של אושר ולחזור אליו חזרה. (המדריך האישי שלך מאמר הגר"ח מישקובסקי שליט"א)

271 תפילות

שח הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א, לפני זמן מה פנתה קבוצת בנות בוגרות סמינרים, מעוכבות שידוך זמן רב, שביקשו לדעת מה עליהן לעשות כדי שתזכינה לזיווגים הגונים במהרה, הם העבירו את שאלתן וזעקתן הכואבת בכתב לפני מרן הגר"י"ש אלישיב זצ"ל, והוא השיב, העצה היא להתפלל ולבקש מהבורא ית' שימלא משאלות לבן.

אך הן לא הבינו מה תשובה היא זו, והרי זה בדיוק מה שהן עושות זה כבר ימים חודשים ושנים שהן שופכות את לבן יום ללא הרף מתחננות ומבקשות מהקב"ה שכבר יפציע האור בחייהן וישלח להן את המיועד להן ובכל זאת עדיין אין תפילתן נענית. כאשר הביאו את הדברים לפני מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א, הוסיף הגראי"ל שליט"א וביאר להן על פי מה שקראנו בהפטרה של פרשת וירא (מלכים ב פרק ד) "ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים". והנה הרד"ק שם מביא תרגום של תוספתא המרחיב אודות תפילתה של אותה אשה, ונביא הדברים בקצרה ובתרגום מארמית, מאתיים שישים וחמישה פעמים צעקה אשת עובדיה כך, כמנין צעקה ולא השגיח בה הנביא אלישע, ולא ידעה מה לעשות עד שהלכה לבית הקברות והשתטחה על קבר בעלה וצעקה ואמרה בעלי בעלי היכן היא הבטחתך בשעה שנטית למות כאשר אמרתי לך על מי אתה עוזב אותי ואת שני בני והשבת לי שהקב"ה הבטיח לך ואמר לך עזוב את יתומיך ואני אקיימם ואלמנתך עלי תבטח ועכשיו לא נמצאה לנו ישועה וגם היתומים צווחים ואומרים קבל אותנו אבא קבל אותנו אבא, השיב עובדיה ואמר לה לך לאלישע עם מעט השמן שנותר לך והוא יברך אותך כי כאשר החבאתי את מאה הנביאים במערה ופרנסתי מעט השמן שנותר לך והוא יברך אותך כי כאשר החבאתי את מאה הנביאים במערה ופרנסתי אותם בלחם ומים לא כבו נרות השמן מהם לא ביום ולא בלילה שיזכיר הנביא דברים אלו לפני הקב"ה וישלם לך מה שהלוויתיו, ובכן הלכה והודיעה את הדברים לאלישע עכ"ל. ובאמת לאחר מכן הייתה לה הישועה הגדולה הזאת שממעט השמן השיבה את כל חובות בעלה ואף נתקיים בה ואת ובנייך תחיי בנותר שאמרו חז"ל בראשית רבה (לה, ג) הברכה האחרונה הייתה גדולה מן הראשונה ואת ובניך תחיי בנותר עד שיחיו המתים, נס גדול ועצום הרבה הרבה מעבר למה שביקשה וציפתה.

ואמר ראש הישיבה הגראי"ל שליט"א, אותה אשה אלמנה עלובה שגם את שני ילדיה שהיו כל עולמה ובהם הייתה מתנחמת עומדים ליטול ממנה צועקת אל הנביא פעם ופעמיים ולא נענית, אבל היא לא מתייאשת היא צועקת שוב ושוב עשר פעמים עשרים מאה פעמים ולא מתייאשת מלצעוק ולבקש מאתיים פעמים ולא מתייאשת מאתיים ושישים פעמים ולא מתייאשת מאתיים שישים וחמש פעמים, צעקה והתפללה ביקשה והתחננה ורק אז נענתה, נתאר לעצמנו אילו הייתה מתייאשת בפעם המאתיים שישים וארבע הרי לא הייתה נענית מכאן שיש להתמיד בצעקה ובקשה לקב"ה מבלי הרף, גם אם נראה לכאורה שהתפילה לא נענית אין להתיאש כי מי יודע כמה תפילות עליו להתפלל כדי שתבוא הישועה אולי הישועה כבר עומדת מאחורי התפילה האחת הנוספת שנתפלל עכשיו זוהי כוחה של תפילה כך אמר ראש הישיבה שליט"א לא להתיאש אלא להמשיך ולהתפלל לא להפסיק ולא לחדול מלהפציר ולבקש להתחנן ולזעוק וחזקה על תפילה שאינה שבה ריקם. (קונטרס מספד גדול עמ' לט)

יומא דהילולא ה' 60 – של מרן רשכבה"ג ה'חזון איש' ט"ו חשוון תשי"ד

הנה זכה דור האחרון למתנת אלקים 'איי"ש קדוש ונורא' האיר וחדש וסלל את דרך הלימוד בכל חלקי התורה מזרעים ועד עוקצין, ודברי תורתו מאירים לדורות הבאים מתחילת העולם ועד סופו. וגם 'דרכי הנהגתו ברוח התורה' הקדושה, בהנהגת הדור עם הציבור והיחיד מבית ומבחוץ בכל תהלכות החיים אשר אנו מתנהגים על פיהם עד עתה, וגם הקים עולם התורה לתפארת בהעמדת כל עולם הישיבות והיכלי הכוללים. וזכינו שהנחלם לדורות ולדורות הבאים ע"י תלמידיו המובהקים. ובדורנו אנו הותיר לנו 'קורא הדורות מראש' את אשר היה מאנשי סודו ועצתו, מרן רבנו שליט"א שיצק מים על ידיו ושאל ממנו מלא חפנים תורה וקדושה חכמה ועונה ארחות יושר וארחות ההלכה ודרכי המלחמה עם מפירי ברית וגורוריהם, אשר אותם מנחיל לכל בני דורינו מבקשי ה' והשלימות. ולאורם מנווט מרן רבנו שליט"א את ספינת דורינו בשרביט הנהגה המסורה מדור דור. והוא 'יחיד הדור ופלאו' שזכה לשמש את כל רבותינו מאורי הדור שבדורות האחרונים, ה"ה, מרן רשכבה"ג הגרי"ז זצ"ל בעיר בריסק [וזכה לשמש ימים כלילות את 'עמוד ההוראה' דודו הגאון הגדול רבי שמחה זעליג ריגר זצ"ל דיין דבריסק שמסר לו מסורת הדורות איש מפי איש מבית מתיבתא רבתי דוואלזין עד אדונו הגר"א זיע"א] ובפרט בארץ הקודש ששימש את מרן רשכבה"ג אור העולם בעל החזון איש זיע"א. ומעט מזעיר אשר קבל מרן רבנו שליט"א ממרן החזון"א זיע"א כונס לספר 'אעלה בתמר', ונעלה כאן מעט שבמעט מאשר קבלנו בעיקר מהקשר שהיה ביניהם.

הערצת החזון איש לרבנו

בשבועות האחרונים סיפר מרן הגרמ"ק שליט"א לנכדיו, שזוכר שפעם הגיע רבנו לחזון איש לשוחח עמו, וכשגמר החזון איש ליווה אותו עד הרחוב בכבוד גדול, וכשחזר רבנו לביתו אמר לאשתו שאם מגיע לו עולם הבא, הוא הפסיד היום חצי מזה, מחמת הכבוד שנתן לו החזון איש, והוא מפחד לבא יותר לחזון איש.

[ושמענו מנכדי רבנו, שהרבנית ע"ה סיפרה להם גופא דעובדא, שמנהג רבנו היה כשהיה גר בכפר סבא ליסוע פעם בחודש להתייעץ עם החזון איש, וגם היה נוסע במקרים שהוצרך לשאול ממנו הכרעות בעניני הישיבה. והיא [כנראה בגלל שהגיעה מבית חסידי] רצתה שישע כמה שיותר לחזון איש, ובאותה עת התעורר שאלה אצל היראים כיצד לחתל את הילדים בשבת בלי חשש איסור, ורבנו הכריע באופן מסוים, והיא בקשה ממנו שישאל גם את החזון איש, ונסע לשאול, וסיפר לחזון איש שהוא הכריע כך, ושואלים מה דעת החזון איש, ואמר לו החזון איש תגיד לאשתך **שאתה רב וכל מה שאתה פוסק כך ההלכה**, ולחזוק דבריו ליווה אותו עד הרחוב בכבוד גדול].

ומרן הגר"ר נסים קרליץ שליט"א אמר שזוכר היטב את המעשה הזה שהיה רבנו אז אצל מרן ז"ל והיה לפלא לכל בני הבית מיהו האברך הצעיר הזה מכפר סבא שמרן ז"ל מכבדו כ"כ.

החזון איש מבקש חוות דעת מרבנו

סיפר רבנו, פעם כשנכנסתי למרן ז"ל סיפר לי שבאו אצלו לדין תורה, שהיה יהודי אחד שתבע מר' יעקב הלפרין שהיה אחראי על בית החיים שומרי שבת שבסוף בני ברק שקנה כמה קברים אחד ליד השני בחלקה מסויימת במקום מיוחד. והר"י הלפרין טען שלא יתכן דבר זה מכיון שבשעה שקנה עדיין לא היה מפה והשטח לא היה מחולק לחלקות ולקברים ובודאי שלא סיכמו על מקום מסויים וגם לא מגיע לו אותם אחד ליד השני. **ושאל אותי מרן ז"ל מה חוות דעתי בענין הזה** ואמרתיו לו מה שהיה נראה לי. ואמר לי מרן ז"ל **שכך היתה גם דעתו שלו** מתחילה להצדיק את הר"י הלפרין, ואמר כך לאותו יהודי אלא שמכאן שאמר לו את דעתו וחזר ואמר לו שוב לכן לא רצה לחזור ולומר לו כעת פעם שלישית כי חשש לנגיעה שאולי עכשיו יגיד לו בגלל שכבר אמר לו כך מקודם.

והיינו כמו שאמרו דעביד אינש לאחזוקי דיבוריה וכמו שהאריכו בשורש מידה זו וגנותה תלמידי קלם. ורבנו נתפעל עד מאד מעצם נקיות דעתו של מרן ז"ל בזה. ואמר רבנו ששאל למרן ז"ל שכיון שהלה טוען בשקר ומעולם לא קנה חלקה מסויימת א"כ אינו ראוי כלל ליקבר בביה"ק הזה שמיועד לשומרי תומ"צ בלבד. והשיב מרן ז"ל שאין להחשיבו לשקרן רק למורה היתר. והוסיף רבנו לומר שלא חשב שזה שאלה אלא שרצה לשמוע מה מרן ז"ל עונה על כך. (אעלה בתמר)

מורה לרבנו להחליט בהנהגה

סיפר רבנו, כשגרנו בכפר סבא החליטה הנהלת התלמוד תורה של הילדים להצטרף לחינוך ממ"ד, והלכתי לשאול את מרן ז"ל מה לעשות אם להמשיך לשלוח את הילדים לשם, או להוציא אותם משם, וכן בא לשאול גם אחד המחנכים שלימד שם אם להמשיך ללמד או לעזוב ומרן ז"ל התחמק ולא רצה לענות על שאלה זו **ואמר שאחליט לבד**.

[א"י, שמענו מפי א' מתושבי כפר סבא ז"ל שהיה ממקורבי רבנו באותם השנים והתייעץ עם רבנו להיכן לשלוח את ילדיו ללמוד ורבנו לא הניח לו לשלוחם לחינוך שהיה בכפר סבא, ואמר לו שישלח אותם בכל יום להרצליה ללמוד שם הגם שהיה כרוך בנסיעה וקושי גדול וכן תשלום רב, ואמר לו רבנו 'שלא יפסיד מזה כלום', ומספר הנ"ל שהכי הוה ולא הפסיד כלום רק הרויח מאד מכל זה. (אעלה בתמר עמ' ע"ו)]

היחיד שמשפיע לכל העיר

יש מכתב ששלח החזון איש להמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ששאל אותו כשהוא עלה לארץ ישראל שהוא מתעניין היכן לגור. והשיב לו החזון איש, שבירושלים נמצאים רוב הבני תורה, וגם בב"ב ובפ"ת. אכן יש מקומות שהיחידים משפיעים על כל העיר, כגון הגאון הצדיק ר' אהרן לייב בכפר סבא שמשפיע קדושה לכל העיר, [והיה אז רבנו פחות מגיל 40].

הרב מפונביץ' רצה להקים ישיבה קטנה רק אם רבנו יהיה ראש הישיבה כיון שראה את הבחורים שהגיעו מכפר סבא ומאוד התפעל מהם, והחזון איש לא הסכים ואמר כל פעם 'מה יהיה עם כפר סבא אם רבנו יעזוב'. ורק בסוף ימיו של החזון איש, נענה החזון"א להפצרות של הרב מפונביץ', והסכים שרבנו יעבור לבני ברק. (כתבי תלמידים)

וגם תמיד שרבנו היה מתלונן לחזון"א שקשה חינוך הילדים בכפר סבא, ובתו היתה כל השבוע לומדת בפ"ת וגרה אצל הגרח"ש קרליץ זצ"ל, אמר לו החזון איש 'ומה עם כפר סבא'. (כתבי תלמידים). [וראה גם בס' במחיצתם ח"א עמ' 18]

ופעמים שלח החזון איש מכתב לרבנו שיקבל בחורים לישיבת כפר סבא. [ובס' פאר הדור מסופר, 'ישיבת חפץ חיים בכפר סבא מיסודה של תנועת צא"י נהנתה מחסותו המלאה, הוא הפקיד עליה כראש ישיבה את הג"ר אהרן לייב שטיינמן ממקורביו כיום ראש כולל אברכים דפוניבו' בבני ברק, ובכלל היה נכנס בעובי הקורה של כל ענייני הישיבה ושוקד על תקנתה ועל סידורה מתעניין בפרטות בהתקדמותו הרוחנית של כל תלמיד מייץ לרמ"ם ולמחנכים, והכל במדת שיא של התמסרות משל זהו ענייני האישי ממש. (ח"ב עמ' רלח)].

ובס' אעלה בתמר הביאו מכתב שכתב הגאון ר' אליעזר אלפא זצ"ל וכך כותב "לכ' שמריהו אלפא כפר סבא ישיבת חפץ חיים. - ב"ה מוצש"ק, בני יקירי ואהובי שיחי' קבלנו מכתבך שמחנו מאד מה שהוזמנת להשתתף בשיעורים של ראש הישיבה. דודנו מרן החזון איש שליט"א אמר לי בפירוש בפעם האחרונה שהייתי אצלו **שהרבה הרבה יכול אתה להתעלות ולהצליח משיעורי ראש הישיבה**".

הגאון הצדיק ר' אהרן לייב

סיפר המגיד רבי ראובן קרלנשטיין שליט"א בשם אביו עד ראייה. שבכל ליל שבת בין קבלת שבת למעריב החזון איש היה בחדר שלו, ולקראת מעריב היה נכנס לציבור ושאל מה דיברו. פעם אחת שאל מה דיברו, ואמרו לו שדיברו על ישיבת חפץ חיים בכפר סבא, ועל ר' אהרן לייב. תיקן אותם ואמר על '**הגאון הצדיק ר' אהרן לייב**'. (כתבי תלמידים)

ישרות בלימוד

העיד מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שהחזון איש קילס את רבנו **שזכה לישרות בתורה**, וכידוע אצל החזון"א ישרות היא הדבר הגדול ביותר שניתן לשבח בו. (ית"נ י' חשון תשע"ד עמ' 8)

הצער בפטירתו

ושמענו מהרבנית ע"ה שמיד שנשמע הקול שמרן ז"ל נפטר בכה רבנו מאוד מאוד ואין מנחם לו. (אעלה בתמר)

הספד רבנו על החזון"א

בבטאון דגלנו שע"י תנועת צא"י מר חשון תשי"ד. נכתב ע"י רבי משה שינפלד זצ"ל. **מספר גדול**, מתור הספדו של הרב הגאון ר' אהרן ליב שטיינמן שליט"א ראש ישיבת ח"י של צא"י בכ"ס. ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמר כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העולם הבא (כתובות קג, א) מה טעם של אחים בהספידא ומה טעם גונו השי"ת את הדמעות שמורידים על אדם כשר מה נשתנו דמעות אלו מאחרות, אלא בני אדם מבוגרים אינם מורידים דמעות על נקלה אלא אם כן הצער נוגע להם באופן אישי נזקי גוף או ממון או אבדן קרוב משפחה אולם כאשר אדם מתעורר בהספדו של חכם ומוריד דמעות על העדרו הרי אלו הן דמעות של צער רוחני טהור והם תיקון לנפשו של הבוכה ומתאבל ואגרא דלוייה המצטערים מתעלים משום כך כאשכבתא דרבי הכריזה בת קול שכולם מזומנים לחיי עולם הבא. ר' חיים מוואלזין סיפר כי בשעת פטירתו של הגר"א אמר הגלגול שנמצא אז בוילנא כי עליו לברוח מחמת הקדושה וטהרה שממלאה את האויר כולו כי נשמות כל התנאים והאמוראים והגאונים שהגר"א האיר את דבריהם כל ימיו ירדו לקבל את פני נשמתו של הגר"א. כן גם באשכבתא של החזון איש הקדוש ירדו נשמות כל חכמי ישראל שהוא עמל ויגע להכין את דבריהם עד עמקם לקבל את נשמתו הקדשה, והאויר שלנו שהוא מעובה תמיד מחילוניות וטומאה טהור ונתקדש בשעות אלו וממילא נתעלו כל אלו שהיו נוכחים בשעת האשכבתא והרהורי תשובה מלאו את כל הלבבות בגלל האויר שנתטהר ונתקדש ותשובה כזאת בהמון של רבבות יהודים בודאי זיכתה את כולם לחיי העולם הבא. (נעתק לס' אעלה בתמר עמ' פ"ה) *ראה להלן פר' חיי שרה מה שנוסף בזה*

ספר פאר הדור

רבנו היה מראשי העומדים על הוצאת הספר פאר הדור, ובחלק א' חלקים נרחבים נכתבו בהדרכתו ובהוראתו, בשאר הכרכים נכנסו אנשים נוספים לעריכה, ורבנו כבר לא היה אחראי ע"ז יותר אולם נכתב כמה פעמים שם דברים בשם רבנו שליט"א, אך אמר רבנו שחלק מהדברים שנכתבו בשמו אינם מדויקים, לכן לא העתקנו משם. (כתבי תלמידים)

ביזוי התורה רח"ל

סיפר רבנו, בישיבת תפארת ציון שבבני ברק למדו מתחילה בשפת האידיש ומרן ז"ל רצה שיקבלו לישיבה תלמידים ספרדים ושאלו אותו הרי לומדים באידיש, והשיב שמעכשיו והלאה יפסיקו ללמוד באידיש ויקבלו את הבחורים הספרדים גם כן. ובא באותו זמן איזה קנאי אחד ואמר למרן ז"ל שהוא מוחה על זה שעוברים ללמוד בשפה העברית והדבר חרה למרן ז"ל, ואומרים שהלה לא הוציא את שנתו ר"ל.

ואמר רבנו שליט"א שבאמת זו חוצפה נוראה הלא מי הוא האיש הזה בכלל הלא אינו יודע ללמוד אפילו עשירית ממרן ז"ל והוא בא להגיד דיעות ולמחות במרן ז"ל הוא בא לומר מה לעשות. (אעלה בתמר)

להגיע ליראת שמים

רבנו סיפר שפעם שאל אחד למרנא החזו"א מה צריך לעשות בכדי שתהא בו יראת שמים. והשיב החזו"א אתה תעשה מה שאתה יכול ואת השאר תשאיר להקב"ה. (ברומו של אדם עמ' לא)

מעלת העמל התורה

רבנו אמר, שיתכן שבזכות עמל התורה של החזון איש השתנה היחס לבני ישיבות מן הקצה אל הקצה, עד שבתקופתנו רובן המכריע של בנות בית יעקב חפצות אך ורק בבחור ישיבה השוקד על תלמודו. (הגאון הגדול רבי דוב יפה שליט"א לעבדך באמת ח"ב עמ' שי"א)

נסתר

אמר רבנו שליט"א, החזון איש היה בוילנא ולמד בצנעה וברח מהפרסום, ויגע בתורה יומם ולילה בלי הפסק כמעט, עד כדי שכשאלו של החזו"א בקשה ברכה מהחפץ חיים, אמר לה 'הבן שלך לא צריך ברכה הוא לומד יותר ממני'. והסביר רבנו שהנהגת החזון איש להצטנע נבעה אולי גם מדברי הגמ' בתמיד (לב, א) "מה יעביד איניש ויחיה ימית את עצמו מה יעביד איניש וימות יחיה את עצמו", וע"י בפירוש רש"י שם דע"י הפירסום יש לו עין הרע וימות רח"ל. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 44)

הכרת אדם

סיפר רבנו, שהחזו"א אמר לו 'שהיה כאן יהודי בשם הרב שמואל אורלנסקי זצ"ל ושאל שאלה בלימוד ולפי נוסח השאלה ששאל ראיתי שהוא יודע טוב ללמד תלמידים כדאי לכם לקחתו לישיבתכם בכפר סבא'. ולקחהו ובאמת מאד הצליח. (מנחת תודה)

לימוד הפשט

סיפר רבנו, שהיו לחזו"א טענות על ר"מ אחד שאינו אומר פשט לתלמידיו, ושאלו על כך למה אינו אומר פשט, והלה השיב שהתלמידים אינם רוצים לשמוע פשט. התבטא החזו"א 'הבעיה היא שלר"מ עצמו אין גישמאק בפשט, אילו היה לו עצמו גישמאק בפשט כי אז כבר היו התלמידים רוצים לשמוע'. (מעשה איש ח"ד עמ' נ"ה)

נ"ב. על יומא דהילולא של מרן רשכבה"ג בעל האבי עזרי זיע"א נכתוב אי"ה בגליון הבא.

© **הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות**

ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג

גליון 5 חיי שרה תשע"ד

[מוגדל]

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא, ממון רבן של ישראל רבנו

מתורת הפרשה

ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו. (חיי שרה כד, ס)

כ' התוס' בכתובות (ז, ב ד"ה 'שנאמר ויקח בועז וכו') וז"ל "איכא למימר דהתם [-פירוש ברבקה] ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין". וכי רבנו באילת השחר שם, הנה ברכת נישואין שייך קצת גם לבני נח אבל ברכת אירוסין לכאורה לא שייך לומר בבני נח דאסר לנו הארוסות והתיר בנשואות ע"י חופה וקידושין, וכן בחתימה מקדש ע"י חופה וקידושין. וצ"ל דכיון דברכת אירוסין היא ברכת המצות ושייך בבני נח לקיים מצות כאילו מצוה ועושה והנה אע"ג דויברכו את רבקה משמע דבירכו אותה ולא שבירכו עליה להקב"ה צ"ל דמ"מ דרשינן נמי שבירכו להקב"ה עליה.

פלפולא דאורייתא

ולקחת אשה לבני ליצחק. (חיי שרה כד, ד)

התוס' כתובות ז' ע"ב (ד"ה שנאמר) כתבו דאליעזר היה שליח לקידושין וברכו ברכת אירוסין בבית בתואל. וצ"ע דהא אמרי' בקידושין מ"א אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו וא"כ איך קידש יצחק את רבקה קודם שראה אותה, וכן הק' המושב זקנים (פסוק ס"ו).

וחדב"נ הגר"ז שליט"א תי' דע' בתש"י נוב"י אהע"ז סי' ע"ז שכו' דאם גמר בדעתו שהוא חפץ בה והוא מתרצה לקחתה אפי' ימצא בה מום ודבר מגונה אין בזה איסור לקדשה בלא ראייה קודם. וצ"ל דיצחק היה בטוח באליעזר דכמה דשייך לבדוק אחריה יבדוק ובמה שלא ימצא אינו מקפיד ומחליט שלא יגרשנה ובכה"ג מותר לקדש.

הערת רבנו שליט"א הנה פשוט דאם יאמר שיקחנה בלי מעשה קידושין אין איסור ואע"פ דיצחק קיים את כל התורה קודם מתן תורה מ"מ היא לא נאסרה ע"י הקידושין דרק קיום מצוה הי' לו אבל שום חלות דין לא חל והוי כסתם דיבור ואין בזה איסור לקדש בלי שיראנה. (פרורים משולחן גבוה ח"ג)

מוסרי הפרשה

ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו. (חיי שרה כד, סז)

אמרו חז"ל (ב"ר פ' סי' אות ט"ז) כל ימים שהיתה שרה קיימת היה ענן קשור על פתח אהלה וברכה משולחת בעיסה והיה הנר דולק מלילי שבת עד לילי שבת. והק' רבנו שליט"א שהקשה בשלמא ענן קשור לאהל הר"ז מורה על השראת השכינה וברכה משולחת בעיסה ודאי היא ברכה גשמית, אבל נר דולק מליל שבת עד ליל שבת מה המעלה בו הלא ביום ודאי לא השתמשו בו ואף בלילה אין די בנר אחד שדולק ובין כך הוצרכו להדליק עוד נרות וכי מקיימת מצוה במה שנה השבת דולק כל השבוע. וביאר שהענין הוא שהקב"ה הראה שחפץ במעשיה הטובים ויש לו נחת רוח מהם ועל כן נר המצוה שלה יש לו קיום גדול. (רבי ישעיה כהן שליט"א בקובץ זכרון אהל שרה עמ' של"א, וע"ע באילת השחר כאן).

הליכות הפרשה - עניני שידוכים

הנה בעניני שידוכין ישנם הוראות רבות מרבנו שליט"א ונצרך לזה חיבור מיוחד, וכאן נכתוב רק כמה עניינים קצרים.

בת ת"ח

שאלה: מי שהציעו לו שידוך שאבי הבחורה אינו תלמיד חכם אבל הבחורה בעצמה יש לה יראת שמים ויודעת ערך הת"ח האם יש לה המעלה של בת ת"ח.

תשובה: בזמנינו הרי אין דין ת"ח וכמבואר בפוסקים וכיון שאין היום תלמידי חכמים א"כ לא צריך ממש בת ת"ח אלא הכל תלוי אחר הבת בעצמה אם ראויה היא להקרות בת ת"ח. (ישמח לב עמ' שמא)

יבדוק באחיה

שאלה: מי שהציעו לו בחורה הגונה ויר"ש שיש לה אחים שסטו מדרך הישר האם כדאי לדחות השידוך משום הנושא אשה יבדוק באחיה.

תשובה: במקום שיש לה עוד אחים שהולכים בדרך הישר בזה הרי יש לומר מאי חזית שהבנים יהיו דומים לאח שאינו הגון ואולי יהיו דומים להגון, ולכך במקום שיש רוב אחים הגונים בזה ודאי יש לומר זיל בתר רובא, ובאמת אין שו"ע להלכות אלו אלא הדבר תלוי רק בסברא ולכך נראה דאף באופן שאין לה רוב אחים הגונים יש לבחון כל מקרה לגופו מסברא לפי הענין אחר רוב צדדים של הסתברויות וצריך סייעתא דשמיא בכדי להכריע בזה. (ישמח לב עמ' שמא)

[ובענין זה כותב רש"י גנוט שליט"א, איתא בבבא בתרא (ק, א) "אמר רבא הנושא אשה יבדוק באחיה". ואיתא בגמ' "שרוב בני דומים לאחי האם" ואמנם אמר מרן האב"י עזרי זצ"ל שאין הדבר אמור אלא לענין המדות והתכונות הנפשיות הבאות בדרך כלל בתורשה אך בעניני דעות אין זה שייך כלל כי ענין הדעת מסור לידי בחירה ולכל אדם ואדם ניתנה הבחירה (מכתבים ומאמרים ח"ו אגרת תשי"ט). וכך שמעתי מחכ"א שמרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א הורה לו הוראה זאת בשם מרן רבנו הגרא"מ שך זצ"ל, והוסיף שבימינו אנו מי יאמר ניקיתי ואי אפשר להשליך כלל על המשפחה אם ח"ו אחד מבניהם סר מדרך התורה והישיבות כיון שהרחוב וגרורותיו כה מאיימים ובמקרים רבים מספור ההורים חינוכו את בנם כדבעי ורק בחירתו האישית ותאוותיו הוציאוהו מעולמה של תורה ואין הענין קשור כלל ועיקר לשאר הילדים בבית. (דגלה של תורה)]

מעשר כספים לחתן ילדים

שאלה: האם מותר להפריש חלק מן המעשר כספים שלו בכדי לחתן בהם בעתיד את ילדיו.
תשובה: כשהם בגיל שכבר רואה שקרוב הזמן שהוא צריך להשיאם שהוא בערך בגיל שש ואפילו חמש עשרה באופן זה מותר. (ישמח לב עמ' שמ"ב)

שמות בשידוכין

בצוואת ר' יהודה החסיד יש כמה מקרים של שידוכים שכתב שיש להמנע מלעשותם כגון מה שמוהיר מלהשתדך עם מי שנקרא באותו שם ועוד דברים, ואמר רבנו בשם החזון איש ז"ל שאע"פ שמדינת דגמרא הכל מותר ובחלק מן הדברים אף אמרו בגמרא שזה מצוה מכל מקום ר' יהודה החסיד ראה ברוח קדשו שאלו שיעשו שידוכים הללו לא יצליחו ולא יעלה זיווגם יפה ולכך יש לזהר בכל מה שמוהיר שם. וכבר ידוע על כמה וכמה מקרים שאירעו אסונות לאלו שעברו על צוואת ר' יהודה החסיד ה' ישמור וכבר נקבע המנהג ואין לשנות, זולת אם מוסיפים שם אחר לפני השידוך שכבר נקרא בשם אחר אין להקפיד. ואמר רבנו ששמע בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל שהיה הרבה שנים גאב"ד לונדון ואמר שרוב המקרים שהוצרך שם לסדר גט ה' במקרים שעברו על צוואת ריה"ח, ועוד הוסיף רבנו והזכיר כמה עובדות ממשפחות שעברו על צוואת ריה"ח ולא הצליחו. (אעלה בתמר עמ' ס"ד)

[א"ה, ובשנים האחרונות הראה רבנו כמה פעמים למכתב של הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל שנדפס בס' שנות דור ודור (דסלר - ח"א עמ' צ"ח) וז"ל "ידוע שרבותינו הגאונים בעל הנוב"י זצ"ל ועוד הסכימו שלא לחוש לזה, ולפי הנראה צוה רק לזרעו, כן שמעתי שהגרא"מ [שהגאון ר' אלי' מוויילנא זצ"ל] אמר שאין לחוש לזה ואין לחדש חומרות ואיסורי' שלא נזכר בתלמוד בבלי וירושלמי, כן הגאון ר' חיים מוולאוויץ זצ"ל השיב לשואליו בזה כי אין שום חשש בזה, ולכן אם הענין ראוי ונכון ויאות – לא יחושו כלל וה' יצלחם בדורות ישרים". וכמובן שאין לסמוך ע"ז בלי שאלת פי רבנו שליט"א, שכפי שהתבטא פ"א שבעניני שידוכין מרגיש שעונה לפי מה שמניח ה' בפיו ואכמ"ל].

פגישות למאורסים

כותב רש"י גנוט שליט"א: שמעתי מהרה"ג ר' יחיאל מיכל פליסקין שליט"א מחבר הקונטרס 'וארשתיך לי באמונה' כך, נכנסתי למרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א ושאלתי הרי ידוע שמרן הרב שך זצ"ל התיר להפגש רק פעם בשלושה שבועות ואילו כיום מקילין בהרבה יותר מכך האם יש לעורר על כך. והשיב פעם בשלושה שבועות זה גם כן לא טוב, ושאלתי אם כך מה להורות לבחורים. והשיב תאמר להם מה שהרב שך אמר. עוד שאלתי מרן הגרא"מ שך זצ"ל אמר להתקשר לפני שבת לאחל שבת שלום, והיום מקילין בהרבה יותר מכך האם יש לעורר על כך. והשיב הגרא"ל שליט"א תאמר לחתנים שיעשו מה שהרב שך אמר. (דגלה של תורה עמ' עד)

לותר ולותר

שאלה: איך אפשר לתת לחתן הדרכה מזוורת לפני החתונה לחיים מאושרים.
תשובתו היתה להגיד לו שלש דברים לותר, לותר ולותר. (אדני הבית עמ' קמט)

מה יאמרו

שאלה: על מה אין להתחשב בשידוכים. תשובה: "מה יאמרו הבריות..." (מאחורי הפרגוד עמ' 333)

לברר לפני הפגישות

בהוראת רבנו שליט"א התפרסם ביתד נאמן (כה טבת תש"ס) מכתב ששיגר הגר"א וסרמן זצ"ל בשם מרן החפץ חיים ובה כותב הגר"א וסרמן והנני להודיע לכבודו הרמה את אשר שמעתי מפה קדוש בעל החפץ חיים זצ"ל כי מנהג העולם בשידוכין להתראות בטרם כל הוא שלא כהוגן כי מהראוי לאחר את ההתראות אחרי כל החקירות והדרישות משני הצדדים וכל פרטי הדין ודברים שבין הצדדים ואחר כך כאשר כבר הושוו בכל הפרטים אז יתראו ולא קודם. (השידוכים בדרך חז"ל עמ' ק"ט)

יומא דהילולא – רשכבה"ג בעל האב"י עזרי זיע"א - נלב"ע ט"ז חשוון תשס"ב

הנה בדור האחרון זכה דורנו למנהיג נפלא רבן של כל בני הגולה בעל האב"י עזרי שבנה והקים את עולם התורה באופן מופלא ואיגד וחיבר את כל בני התורה לאגודה אחת. ורבנו שליט"א עמד לימינו בכל מפעליו, וסייע לו בכל דבר ודבר שעשה והקים. וידוע שבמשך שנים בכל שבת קודש היה עולה רבנו שליט"א להתפלל מנחה גדולה בהיכל כולל פוניבו ושם גם היה מתפלל מרן זיע"א, ואחרי התפילה

היו משוחחים שעות ארוכות בלימוד ובענייני השעה. [וכן תקופה ארוכה היה הולך רבנו למרן זיע"א בער"ש לשוחח עמו בענייני השעה]. והדברים ידועים כמה החשיב מרן זיע"א את דעתו של רבנו, ולא הסכים לנסוע לכנס יסוד דגל התורה מבלי שרבנו יסע עמו, ולקח אותו יחד ברכבו לירושלים, ונכנסו ביחד עם מרן הגר"ש זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגר"ק שליט"א. וגם בכינוסי מועצת גדולי התורה השיב את רבנו לידיו, ונתן לו הראשון לדבר אחרי שמרן זיע"א סיים את דבריו. [ואף כותבי קורות הימים ההם, מאותם שאינם נמנים על הציבור החרדי שכתבו את תולדות מרן זיע"א הזכירו בשעתו שדבר פשוט הוא שרבנו הוא ממשיך דרכו]. ובמאבק הקשה של מרן זיע"א בתנועה המשיחית רמז לרבנו שיעזור לו בזה, ואכן רבנו היה היחיד שהצטרף לזה בכך שדיבר בפומבי בהיכל הכולל על זה, ונדפס דבריו בס' 'מעיינות האמונה' ע"ש.

וכן בהקמת "יתד נאמן" רבנו שליט"א אירגן יחד עם מרן הגרמ"ל זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגר"ק שליט"א כינוס לחיזוק העיתון. וכן בהקמת שארית ישראל רבנו סייע רבות כל השנים לחיזוקו. [ועד שהעיד מנכ"ל שא"י הרב ג"ש שליט"א שנכנס לתפקיד ראה שהשיבה היחידה בכל ארץ ישראל שלקחה בשר מהכשר שא"י הוא ישיבת "ארחות תורה" והדברים ארוכים ואכ"מ].

תורה לשמה

סיפר רבנו שליט"א כי בשעה שרצו לצרף את מרן זצ"ל כחבר במועצת גדולי התורה, באו עם ההצעה למרן הרב מבריסק זצ"ל, תמה הרב מבריסק הוא הרי כל כולו שקוע בתורה הרי אין לו שייכות לשום דבר מלבד לימוד התורה. ואכן היה כך הוא היה שקוע בלימוד התורה באופן שאין כמותו לא ידע שום דבר מלבד לימוד התורה, לאחר מכן הוא היה מנהיג שהנהיג את עולם התורה ואת כלל ישראל אבל דוקא משום שהיה שקוע כל כולו בלימוד התורה מתוך זה היה מנהיגם של כלל ישראל. ניתן להמליץ עליו סיים רבנו שליט"א את מה שאומרים בשם החזון איש על החפץ חיים, שששים שנה למד תורה לשמה ואחר כך הפך למנהיג של כלל ישראל, כך היה גם החזון איש עצמו וכך היה מרן הרב שך זצוק"ל. (הגר"מ גרוס שליט"א מחשבה אחת עמ' מד)

הגדלות של מרן זיע"א

רבנו שליט"א אמר על הגראמ"מ שך זצוק"ל שניתן ללמוד ממנו שע"י מיצוי וניצול הכוחות הקיימים בתוכו יכול הרבה להצליח ולגדול, וזה פשוט כמו בשאר מילי כשמסקיעים הרבה ובגדול מצליחים הרבה ובגדול. (מדרכי החיים עמ' לד).

מגן על כל בני ברק

בחיי מרן זצ"ל אמר פעם רבנו שליט"א להגר"א מן שליט"א דהנה הבעל הטורים כותב בתחילת דברים (א, ג) "בארבעים. ב' במסורה. ויהי בארבעים. מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל (שופטים ה, ח). לומר אם יהיה ת"ח אחד בין ארבעים אלף אין צריכים לא מגן ולא רומח כי ת"ח מגין עליהם מאויביהם (תנב"א פרק י), דאיירי התם בתלמידי חכמים שנאמר לבי לחקקי ישראל, והכא נמי כתיב בתריה (פסוק ה) ענין התורה שנאמר הואיל משה באר את התורה". והנה בב"ב יש את הגראמ"מ שך והגר"ק שליט"א נמצא דרוב תושבי בני ברק מוגנים. [וכשסיפר הגר"א מן אח"כ את הדברים למרן הגר"ח שליט"א לא זעו פניו לחיוב או לשלילה].

כבוד מרן זצ"ל

שמענו בשם שלוחא דרבנן הרב שלמה לורין זצ"ל שבחיי חיותו והנהגתו של מרן זיע"א היו מבקשים ומפצרים ברבנו שיגיד את דעתו ג"כ ולא הסכים, רק היה תמיד מסביר את הנהגת מרן זצ"ל ורק כאשר נחלש מרן זיע"א החל רבנו להביע דעתו הרמה בכל חלקי החיים, [ואף לאחר מכאן כששמע שד"ר אדלר מאנגליה יש בידו לחזק את מרן זיע"א ושיחזור להנהיג, התחנן וביקש מאוד שיביאו אותו לטפל במרן כדי שהוא יחזור להנהיג, רק מכמה טעמים זה לא יצא לפועל], ובדומה לזה אמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין בהספדו על הגר"ז מבריסק וכך אמר: הנה כל עוד שהיה החזון איש זצ"ל בחיים היה הרב מבריסק זצ"ל ממעט להשיב לכל הפונים אליו, ואילו לאחר הסתלקות החזון איש הרבה להשיב לכל אשר שאלוהו והקדיש זמן מרובה לכל השואלים, וזו הגדלות שיש באדם שיכול לשנות את מצבו והנהגתו הרגילה בפעם אחת בעת שרואה שהדברים מחייבים שינוי כי הגדול האמיתי אינו כפוף להרגלים ולמצבים אלא פועל לפי הבנתו כפי הצורך הראוי עתה. (אור יחזקאל ח"ד עמ' צד)

הכירות מבריסק

סיפר רבנו, לאחר פטירת בעל האמרי משה חיפש מרן הגר"ז זצוק"ל ראש ישיבה למלא את מקומו בישיבת תורת חסד, ובא מרן הגרא"מ זצוק"ל לכמה ימים לבריסק לתהות על קנקן הישיבה, נתארח בבית הוריו של רבנו. [ולבסוף לא רצה לקבל על עצמו את זה, כיון שהיה כרוך בזה העול להשיג את הכספים לישיבה, ולא רצה לקחת את זה על עצמו]. ואח"כ כשעלה רבנו ארצה והיה בירושלים, הזמינו מרן הגרא"מ זצוק"ל לאכול אצלו, ואמר לו הרי אני חייב לך הכרת הטוב על האכסניה שנתנו לי ההורים שלך בשעתו. (פרי חיים קסז)

אחריות על צדקה

שח אחד מגדולי הרבנים בארצה"ב שאמר לו הנגיד ר' שמעון גליק שליט"א שהיה דרכו לתת צדקות רבות למרן זיע"א שיחלקם כראות עיניו, וכשהתחיל להחלש. שאל את מרן זיע"א למי עכשיו לתת את חלוקת הצדקות, ואמר לו למרן רבנו שליט"א. ומיני אז מחלק את הצדקות ע"פ הוראות ע"פ רבנו שליט"א.

התענינות לדברי רבנו

הגאון רבי אברהם שלזינגר זצ"ל היה מקרוב בחרותו למרן זיע"א ותקופה מסוימת סעד עמו בעת ארוחת דשחרית, ונהג לספר לו דברים שאמרו גדולי ישראל, הוא סיפר שבכל עת שהזכיר דבר מה ממרן שליט"א היה נראה מצידו של מרן זיע"א התעניינות עצומה ורצה לשמוע בדיוק מה אמר. (הגר"י זוכבסקי שליט"א יתי"י י"ד חשון תשע"ד עמ' 27)

מבטל דעתו קמיה

סיפר הגר"א רוטר שליט"א, זכרוני היטב שנועדה פעם אסיפה בבית נאמן ביתו של מרן הסטייפלר רבי מאיר סטפנסקי שליט"א בפרשה ידועה, והאסיפה נקראה בעידוד והוראת מרן זיע"א והרצים כבר יצאו דחופים לקרוא אל האסיפה, אבל מרן רבנו שליט"א נכנס למרן זיע"א ואמר לו שתצא מכך מחלוקת גדולה, ומרן זיע"א קיבל דעתו והאסיפה התבטלה. (ית"י י"ד חשון תשע"ד עמ' 27)

קניה מעכו"ם

אמר רבנו שליט"א: ושמענו בשם בעל האבי עזרי זצ"ל שאם העכו"ם עושה עבודה יותר טובה מותר לקנות ממנו. (אילת השחר ויקרא עמ' ר)

אמונה

אמר רבנו שליט"א: ... וכן המתבונן בתיפקוד איברי האדם זה ה' צריך להביאו לאמונה חושית ע"י חובת הלבבות שער הבחינה פ"ה, אבל המציאות שהרבה רופאים לא מאמינים אע"פ שרואים את נפלאות הבורא, ואחד מהרופאים נשאל ע"י בעל האבי עזרי זצ"ל מה הוא רואה באבר הלב ואמר שרואה בזה מכונת שאיבה משוכללת, הרי במקום להתפעל מפלאי הבורא כשהשכל עקום לא רואים כלום. (אילת השחר דברים עמ' עד)

אהבת הבריות

וכך קונן עליו רבנו שליט"א בהיכל כולל חזון אי"ש, "כל צדיק בפרט צדיק כזה שנפטר, שהי' כ"כ ידוע באהבת הבריות, שכל כך ה' ידוע בכל העולם, חוץ ממה שהי' עובד הקב"ה גם זה ה' בעבודת הקב"ה שלו, אהבת הבריות ולעשות חסד עם כל מי שבא, והי' ידוע שהי' טוב ומטיב לעשות עם כל אחד טוב וכל אחד הרגיש שהוא ידיד שלו". (מספד גדול עמ' ג')

[ואמר רבנו שהדגיש נקודה זו ולא שאר ענינים שעשה מרן זיע"א, שהם הרי כבר ידועים לכל ואין צריך לומר אותם, אבל זה רצה להדגיש שעם כל מלחמותיו לחיזוק הדת, הכל נעשה מאהבת הבריות וטוב לב נדיר. (מאחורי הפרגוד עמ' 146)]

לקחת דבר אחד

ובסיום דבריו אמר רבנו "וצריך כל אחד ואחד לקחת לכל הפחות איזה מנהג טוב. איזה דבר טוב שזה לא יהיה רק חד פעמי אלא שדבר זה יתן לו על כל החיים שיכול בזה לגדול ולהיות אדם גדול. לפעמים ע"י דבר אחד שיעשה כל החיים על ידי זה יהיה אדם גדול שויתי ה' לנגדי תמיד כל אחד יעשה דברים כל אחד כפי מה שהוא רואה וממה שלמד אם יקבל את זה לצמיתות על כל ימיו אז יהיה מאושר והקב"ה בודאי ישמח עם זה וככה כל כלל ישראל יזכו שעל ידי זה יגדלו להיות גדולים כחפץ רצון השם יתברך".

דובר אמת

ובהספד שנשא רבנו לקראת סוף ימי השלושים בישיבת אורחות תורה אמר בסו"ד, "והגברא רבה הזה שאנחנו מדברים ממנו, ידוע שהי' מודה על האמת, ובשביל האמת הוא הלך במסירות, ולכן גם אם בן אדם לא יקבל על עצמו להיות דובר אמת בלבבו יקבל להיות מודה על האמת". (פרי חיים גליון קס"ז)

הדברים יוצאים ללא מסתור רוח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

זכינו שהגליון שיצא בשבוע שעבר הובא ע"י ידידינו שמסייע בהוצאות הגליון מקרובם של גדולי ישראל ה"ה רבי יצחק אוהב ציון שליט"א, למרן רבנו רבן של ישראל בעל האילת השחר, ואמר לו **ישר כוח על זה**. ובלייל שבת קודש הקריא הנכד רבי גדליה הוניסברג שליט"א קטעים מהגליון והזכיר את ההספד שנשא רבנו בכפר סבא, וסיפר לו רבנו שאמר את ההספד בעיקר לילדי המקום שהיה פלא לכולם שלקח את בנו ר' משה שהיה אז בגיל 5 ללויה, ולכך נשא ההספד והסביר להם את גדול הענין, והיה שם ר' משה שיינפלד והוא כתב את ההספד.

כמו"כ הכניס ריא"צ שליט"א הנ"ל את הגליון למרן הגר"ח ק"ק שליט"א ועבר על הדברים, ואמר "**שהדברים נכונים**". וכן הכניס למרן הגר"ח ק"ק שליט"א ועיין בזה ונהנה מהדברים, ובזה נבוא בהודאה לו על כל עזרתו למען הגליון.

כאיל תערוג

גליון 6 תולדות תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. (תולדות כה, כח)

פרש"י "כתרגומו בפיו של יצחק", וצ"ב הרי עשו הי' מומר ושחיטתו פסולה ואין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, וכאן הוי במידי דמאכל והתוס' בגיטין ז' א' כתבו דעל זה אמרו שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים. והנה אע"פ שעשו נזהר בכיבוד אב, מ"מ כבר כתב התרגום יב"ע להלן כ"ז ל"א שעשו הביא ליצחק כלב לאכול הרי שלא נזהר לתת לאביו דוקא מאכלים כשרים, ואולי כיון שבני נח מותרים באכילת מאכלים אלו לא אמרינן בזה שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים. והחזקוני להלן כ"ז ג' כתב שלא אכל משחיטתו משנתי' כופר ומש"כ כי ציד בפיו היינו קודם שנהיה כופר ועי"ש עוד במושב זקנים מבעה"ת.

ומסופר על המהריל"ד זצ"ל ששלח בשר להבית הלוי זצ"ל ואח"כ נתעורר בזה שאלה, ואמר מהריל"ד דבטוח שהגר"ד לא נכשל באכילה אבל הוא חייב להודיעו ושלח מברק. וכן מסופר על הרעק"א שהגישו לו מרק ובשר והגיש לפה ולא יכל לאכול והפצירו בו ושוב הגיש לפיו ולא הצליח אח"כ התברר שהי' שאלה בכשרות הבשר. (אילת השחר עמ' רכ"ה)

פלפולא דאורייתא

ויאמר עשיו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה. (תולדות כה, לב)

ועי' בפרש"י "אמר עשיו מה טיבה של עבודה זו אמר לו כמה אזהרות ועונשין תליין בה כאותה ששינו בסנהדרין ס"ג אלו הן שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש אמר אני הולך למות על ידה א"כ מה לי חפץ בה", וצ"ע דעי' ברמב"ן פ' שמיני דכ' יראה דאין אזהרת שתויי יין ופרועי ראש בבמה כי אזהרה זו לכהנים ואין כהן מקריב בבמה, והא כל עבודה בבכורות הוא רק בבמה ולא במזבח וא"כ מה א"ל יעקב כי יכול לבא לידי חיוב מיתה של פרועי ראש ושתויי יין.

וחדב"נ הגר"ז תי' מה שנלקחה העבודה מן הבכורות וניתנה לבני אהרן היה אחר חטא העגל ואם לא חטאו היתה העבודה במקדש נמי בבכורות ובשעת מכירת הבכורה היה עשיו עתיד לעבוד במקדש ובמזבח וכן הוא לשון חז"ל 'רשע זה עומד ומשמש ע"ג המזבח' ולא אמר ומשמש בבמה ולכך היה עדיין שייך להזהירו שיכול לבא לידי מיתה בשתיית יין ופרוע ראש.

הערת רבנו שליט"א, בדברי הרמב"ן נראה דאין הסברה לחלק בין מקדש לבמה אלא דהדין דשתויי יין ופרוע ראש נאמר רק לכהנים ממילא יוצא דבבמה דאין דין הקרבה בכהנים לכן מותר, ומסתבר דאז גם כהן מותר כיון דאינו עובד מחמת דין כהונה, ולפ"ז צ"ע מדברי הרמב"ן דלכא' סותרים דברי רש"י דעשיו אף אם היה דינו לעבוד על המזבח לא יהא אסור לעבוד שתוי יין ופרוע ראש כיון דזה נאמר רק לאהרן ובניו בדין כהונה וצ"ע.

מוסרי הפרשה

ויאמר ה' לה שני גי'ים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר. (תולדות כה, כג)

ופרש"י "שני גי'ים בבטנך - גי'ים כתיב, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימה"ג". והנה בתוס' ע"ז יא, א' כ' "אף על גב דאמרינן שרבי לא נהנה מן העולם אפילו באצבע קטנה מ"מ אוכלי שולחנו היו רבים". ואמר רבנו שמבואר מכאן דא"א לומר תמיד שהוא נהנה מעוה"ז לשם שמים, דא"כ התוס' היה יכול לתרץ שרבי נהנה מהצנון והחזרת לש"ש, ומכך שלא תירצו תירצו זה, מבואר דכמעט וא"א להנות מעוה"ז לשם שמים. [א"ה, ועי' בביאור הגר"א סי' רל"א דבאמת תי' בזה קו' התוס', ודברי רבנו הם ע"פ התוס'].]

הליכות הפרשה - יושב אהלים - עניני ישיבה

שח רבנו שליט"א בשיחה לבני חו"ל: ראשית יש להכיר כמה מתוך כל העולם יש להם הזכות ללמוד תורה, אומרים שישנם בעולם כחמישה מיליארד בני אדם החלק הגדול שבהם הינם גויים ועליהם אין מה לדבר כלל, לדאבוננו גם אחוז גדול מקרב היהודים רח"ל אינם יודעים מהי תורה כל כך נתרחקנו אחרים מתבוללים בגויים וכמה ילדים יש בארץ ובחו"ל אשר אין להם כלל האפשרות להיות במקום תורה, אם כן נשאר אחוז קטן והיינו היהדות החרדית הלומדים תורה, ובקרב היהדות החרדית עצמה ישנם רבים שאין להם האפשרות ללמוד בגלל טירדות הפרנסה או סיבות אחרות, לא לכל אחד יש האפשרות להימנות על חובשי בית המדרש ולשבת ללמוד. בחורים הנמצאים בישיבה חייבים לדעת שזהו הזמן הכי מאושר שלהם, זה הזמן שבו יכולים הם לנצל כל רגע לתורה כי אי אפשר לדעת מה יהיה אחר כך שמא יוטרדו על ידי עול הפרנסה או על ידי סיבות אחרות, כמו"כ יש להתבונן בגודל ערך הדברים ובאחריות הכרוכה בהם מצד ערך הדברים יש לזכור שבכל תיבה שהלומד מוציא מפיו הוא בונה עולמות, עשה מצווה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וח"ו להיפך, כידוע מהספרים הקדושים על אודות ההבדל שבין ישראל לבין אומות העולם, מעשי אומות

העולם אינם משפיעים כלל על הבריאה מה שאין כן מעשי ישראל, וקל וחומר לימוד התורה שהיא עיקר ההשפעה בבריאה ומצד גודל האחריות צריך כל אחד ואחד לדעת את האחריות המוטלת עלי שכל הבריאה תלויה בו ועליו לנצל את הזמן ולגדול. כמו"כ יש להרגיש את ההכרח והחשיבות שיש בישיבה באוהל של תורה, עם זה צריכים לזכור את הזכות הזו שיש לבחור את האפשרות לעבוד את ה' וכי לשם מה נשלח האדם לעולם הזה לאכול ולשתות, זאת ועוד בשבתו בישיבה הוא ניצל מכל רע שבחוץ, בן ישיבה ובן תורה אינו יודע כמה עליו להיות מאושר בהימצאו בתוך עולמה של תורה כי רח"ל מחוץ מהד' אמות של הלכה של עולם התורה ישנו חושך גדול בעולם יש כל כך הרבה רע בעולם, ומי שנאלץ לצאת בגלל פרנסה מתמודד עם הרבה ניסיונות, המקום היחידי שישנו הוא בתוך ד' אמות של הלכה. אדם סבור שיחיה לעולם אבל אין הדבר כן כאן אין חיים לנצח גם בחור צעיר צריך לדעת לנצל את הזמן לחטוף ולחטוף ומה שתפס הרוויח לנצח נצחים. (המסע לחו"ל)

במעלת הישיבה

בחנוכת הבית לישיבת "מאור התלמוד" אמר רבנו: כתוב באגרת הגר"א לפי נוסח אחד שאין דבר נגד היצר רק לזכרים תורה ולנקבות צניעות. תורה היא הדבר הכי קשה אנשים מוכנים לעשות מצוות ולעשות כל מיני דברים אבל לא לעמוד בתורתו, תורה היא סם המות נגד היצר הרע ועל זה הוא לוחם בכל הכוחות, כתוב בספר דרך עץ חיים של הרמח"ל בשם רבי שמשון מאוסטרופולא שהשיב את הס"מ שיענה לו למה הוא לא נותן ללמוד תורה ואמר שהכל הוא מוחל להם הכל הוא יתר, העיקר לא תורה, ועל זה באמת עובד היצר בעיקר בימי הנעורים שאז הזמן הכי ראוי לאדם לצמוח ולגדול להיות תלמיד חכם בזמן זה הוא שם את כל כובד המשקל להכשיל אותו, שיהיה מה שיהיה העיקר שלא יזכה לתורה. ממילא השנים הללו שבחורים נמצאים בישיבה אלו השנים שבהם נקבע גורל האדם לכל ימי חייו אם יצמח להיות מה שהתורה רצתה ממנו שיהיה אדם גדול תלמיד חכם או ח"ו ההיפך, אם כן כל תלמיד צריך לדעת להעריך את העובדה שיש לו שייכות למקום זה ממנו ינק שייכות לתורה ושייכות ליראת שמים ולואי ויזכו כולם להיות גדולים מאד, אבל גם מה שקיבלו מן הישיבה בימי הנעורים זה ג"כ הרבה כי בימי הנעורים צריך מאד סייעתא דשמיא שלא להיכשל חלילה וחס ושלא לעשות איזה דבר שיפריע לצמיחה שלו.

וב"ה כל התלמידים שהתאספו כאן יש לקוות שרכשו בישיבה הרבה הרבה תורה ויראת שמים והינם צריכים להכיר טובה לכל רבני הישיבה הנמצאים כאן ולהמשיך להיות עימם בקשר להמשיך ללמוד מהם וכל אחד ימשיך את החינוך שקיבל ועי"ז ילך לבטח דרכו ויעלה ויצמח עד שיגדלו כולם לגדולים בתורה וביראה, וכל אחד שיתכחל לעשות חשבון נפשו בזה בודאי הקב"ה יעזור לו שיגדל מאד עד שנוכח כולנו שיתקיים במהרה ומלאה הארץ דעה את ה' במים לים מכסים. (נעשה אדם)

בחירת ישיבה

בשנת תשנ"ו פירסם רבנו מכתב עליו חתם גם מרן הגר"ש זצ"ל בזה"ל: "הנה כידוע מתחילים להתכונן גומרי בתי החינוך והחדרים וכד' את לימודיהם להיכנס לישיבות לצעירים, חלק מהתלמידים אינם מתאימים למתכונת הלימודים הרגילה ומכל מקום הוריהם רוצים להכניסם בישיבה ששמה הולכת לפניה וכשנתקלים בקשיים להתקבל עושים כל טעדיקי עד שמצליחים להכניסם לישיבה עם דרישות גבוהות והיות שאלו לא יכולים להיקלט טוב שם, נשברים ויש שמתדרדרים עד אשר לא יכולים להחזיר למסלול הנכון, והטעם כי כל הורה אינו רוצה להכיר מטעמים מוטעים שבנו אינו יכול להיות בישיבה עם דרישות גבוהות והתוצאות מאד לא טובות לכן הנני בזה להעיר שלפני שמחליטים לאיזה ישיבה להיכנס יתייעצו ההורים אם המקום שרוצים שיתקבל התלמיד הוא באמת ראוי בשבילו ולא יהיו ח"ו תלמידים שנושרים מהישיבות לצעירים כי יש לקוות כי בהתייעצות יחסכו הרבה צער ויגון להורים ולכלל ישראל". (מחנך לדורות ח"ב עמ' 381)

יומא דהילולא – רשכבה"ג רבי אהרן קוטלר זיע"א - נלב"ע ב' כסלו תשכ"ג

רבנו למד אצל רבי אהרן קוטלר זצ"ל בישיבת קלצק בסוף החורף תרצ"ב, ושם קיבל ממנו תורה ומוסר ופניני חכמה. וסיפר רבנו שהשיעורים נאמרו בעומק רב מאד. ורק חלק משומעי השיעורים בקרב בני הישיבה הצליחו להבין את תוכנם. והיו בחורים מבוגרים שתפקידם היה לחזור על השיעור ולהסבירו לצעירי הצאן. (ית"נ מוסף שבת קודש כסלו תשע"ג)

[בסוף הקיץ ר' אהרן נסע לחו"ל ונעשה מחלוקת בישיבה, וסיפר רבנו שהיו בחורים שעשו רעש בשעת השיעורים ע"י שרקעו ברגליהם ברצפת החול] ולכן רבנו עזב את הישיבה וחזר ללמוד בבריסק]] – דבר זה הוא טעות בידנו ויש למחוקו.

עוד סיפר רבנו, כי לימים כאשר הגיע הגר"א קוטלר זצ"ל לארץ ישראל ומסר שיעור בלומזה בפ"ת, והלך רבנו שליט"א לשמוע אותו. הוא הופתע לראות איך הגר"א הכירו למרות השנים שחלפו, עיסוקיו הרבים והמוני התלמידים שעברו תחת ידו... (ית"נ מוסף שבת קודש - כסלו תשע"ג)

ובאחד השנים האחרונות מסר רבנו שליט"א שיחה בהיכל ישיבת לייקוד בארץ הקודש, ושם האריך במעלת היחידים וכך אמר בתו"ד "...וזה יודעים כולם, כי רבי אהרן זצ"ל עשה מהפיכה באמריקה. מה שהרבה ראשי ישיבות אחרים ורבנים אחרים לא יכולים לעשות את מה שהוא עשה. איש אחד! יכול לעשות כזו מהפכה". ובהמשך דבריו אמר רבנו שליט"א "... רבי אהרן אכן זכה לכך שהעמיד את אמריקה "אוועק געשטעלט אמריקה". כי לפני זה אפשר לומר שהיה בבחינת "תוהו ובוהו" והוא העמיד אותה. וזוהי זכותו שאין לשער. ועד היום כשמדברים מאמריקה. יודעים כולם כי הוא זה שהעמיד את אמריקה. וזה לא סוד. וזה הדבר הכי גדול שיש, אנשים יכולים להעמיד עולמות, "אוועק שטעלן וועלטן". (השיחה במלואה התפרסמה בית"נ מוסף שבת קודש כסלו תשע"ג).

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג

גליון 7 ויצא תשע"ד

**פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים**

מתורת הפרשה

ותאמר הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה. (ויצא ל, ג)

וכי הטור עה"ת כאן "ויש מפרשים (מדרש הגדול) על שם 'ה' של בלהה שהיא סימן לזרע, כדכתיב (להלן מז, כג) הא לכם זרע, וכתיב (ישעיה כו, ד) כי ביה ה' צור עולמים, שהעולם הזה נברא בה"א (מנחות כט, ב) וכל האחרות היה להם אות ה' בשם, חוץ מרחל, ועל כן הכניסה לו בלהה, שיש לה שני ההי"ן, שתעלה לה האחת, וכן לאברהם ושרה נתוסף להם אות ה"א בשם".
ושאלתי (ע"י ידידינו רבי יצחק אוהב ציון שליט"א) את מרן הגר"ח"ק שליט"א אם יש לחוש לדברי הטור הנ"ל ולקרוא לבת שם עם או ה' ואמר "יש מקפידין ע"ז", אמנם רבנו שליט"א אמר לי שאין צריך לחוש לזה, ואעשה כרצוני.

פלפולא דאורייתא

מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת. (ויצא כט, כז)

וע"י בירושלמי מוע"ק פ"א ה"ז שלמדו משום דאין מערבין שמחה בשמחה ולכך אין נושאים נשים במועד, ומשמע מלא שבוע זאת שימלא את כל שבעת ימי המשתה שחייב לשמח את אשתו ורק למחרת יתן לו את השניה. וצ"ע למה לא גימא מקצת היום ככולו שיוכל לשאת ביום שביעי במקצת היום. וע"י חופת חתנים ס' ח' סק"כ דלא אמרינן מקצת היום ככולו ומברכים ז' ברכות כל יום השביעי, וע"י בפת"ש ס' ס"ב סק"י"ב.

וכתב רבנו (אילת השחר כתובות ד) דאפשר לומר הא דביום השביעי של ז' ימי המשתה לא אמרינן מקצת היום ככולו, דהחיוב שמחה לשמח את הכלה והוא חיוב איליה ובחיוב לאחרים לא נאמרה ההלכה דמקצת היום ככולו, דכל הדין דמקצת היום ככולו הוא בדינים שיש על האדם לשמים כמו דין אבילות וכיו"ב אבל בחיוב לחברו לא נתחדשה ההלכה.

מוסרי הפרשה

ויהי בבוקר והנה היא לאה. (ויצא כט, כה)

אמר רבנו, יסוד החיים הוא לותר ולוותר. אם רוצים לזכות צריכים לוותר, כדמצינו אצל רחל שויתרה ומסרה את הסימנים, אף שהיתה נשארת ללא שבטים, וזהו ויזכור ויפתח את רחמה. וכן חזינן עוד דבר נורא ברש"י (ירמיה לא, יד) שאף יצחק אבינו עשה מעשה גדול כמו עקידה שמסר עצמו להריגה לקיים רצונו יתברך, בכל אופן הפיוס נעשה ע"י רחל אמנו שהיא עשתה מעשה גדול כזה שויתרה לאחרות. (צדיק כתמר יפרח עמ' ד')

הליכות הפרשה – לחם לאכול ובגד ללבוש - הסתפקות

סיפר הגרמ"מ שלזינגר זצ"ל במכתבו לבני ר' אברהם ריין ז"ל [נדפס בהקדמה לס' משמר הלוי עמ"ס בכורות]. ... הוא הביא לכפר סבא להיות ר"מ להשיבה את הגאון מופת הדור רבנו האילת השחר שליט"א ומאן דנפח מדילי נפח רוח של אהבת התורה ושקידתה ללא מיצרים לעלות ולגדול וליצמוח ולפרוח בתורה ויראה ואך ורק לדבר בס.

ותכתב זאת לדור אחרון מה שסיפר לי אביכם ר' אברהם בן ר' נחום ז"ל, ... סיכמתי עם הגראי"ל שליט"א על גובה המשכורת החדשה שיקבל מאתנו בהיותו ר"מ בישיבה, משכורת זעומה בהתאם למצב הכספי הדחוק ביותר של הישיבה אז, ובכל ראש חדש יום תשלום המשכורת לא ה"י באפשרותי אף פעם לשלם את המשכורת במלואה רק חלק ממנה לפעמים רק 20 אחוז ולפעמים יותר, ונדברנו שבחדשים ניסן ותשרי כשהכנסות הישיבה גדולות יותר בדרך כלל אשלם לו את היתרה שהצטברה במשך כל החורף [או הקיץ] והנה כשבאתי לשלם לו את היתרה אמר לי הגאון שליט"א, ב"ה הצלחנו לעבור את כל הזמן החורף [או הקיץ] עם מה שקבלתי בלי שנשארו לנו חובות כך שאינני זקוק להיתרה. אמרתי לו אבל זה מגיע לכם והשיב לי אין לקחת מכספי הישיבה כשאין צורך בזה והיתה יד הגאון שליט"א על העליונה, עכ"ד.

וסיפר ר' שמשון דינין זצ"ל שהיה גר בשכונת לרבנו בתקופה ההיא, שהיה נכנס ויוצא שם, וראה שהרבנית כל הזמן בישלה רק קישואים, ושאל אותה למה היא מכינה רק מזה. וסיפרה שכיון שאין להם כסף לקנות אוכל ואחד השכנים יש לו שיח קישואים וזה נותן להם בחינם, לכן מבשלת את זה כל הזמן. (כתבי תלמידים)

כע"ז סיפר הגאון הגדול רבי יעקב אלדשטיין שליט"א (בעקבי תודה ח"א עמ' ה), עובדא הוה בישיבת פוניבז' שלא היה כסף למשכורות ולא קיבלו במשך תשעה חדשים את קצבתם ולבסוף כשהגיע הכסף ויתר הגראי"ל שטיינמן שליט"א על הכסף באמרו שהרי על לימוד התורה אינו לוקח כסף, וכל מטרת הלקיחה היא רק כדי שיוכל לחיות ולהתפרנס ובאמת הרי נשאר בחיים כל החדשים האלה ולא מת ואין הוא זקוק עתה לכסף זה.

יומא דהילולא – הגה"ק רבי ברוך בער ליבוביץ זיע"א - נלב"ע ה' כסלו ת"ש

סיפר רבנו לאחרונה, שרצה ללמוד בקמניץ, אבל לא היה להם אפשרות כספית כדי ללמוד שם, אולם זכה לראות כמה פעמים את הגרב"ב. שבכל פעם שהגרב"ב היה נוסע מחוץ לפולין היה עובר דרך בריסק כי בקמניץ לא היה תחנת רכבת ולכן נסע דרך בריסק, והיה נכנס להרב מבריסק, והיה רואה אותו שם. [מלבד פעם אחד שעבר הגרב"ב דרך בריסק ורבנו לא שהה בבריסק באותה תקופה]. וגם השתתף רבנו בשיעור המפורסם של הגרב"ב כשחזר מארצה"ב (כ"ד כסלו תר"ץ) וכל בני הישיבה חיכו לו בתחנת הרכבת בבריסק והתחילו למסור שם שיעור. כמו"כ כשהיה רבנו נוסע לקמניץ לדודו שהיה גר שם היה רואה את הגרב"ב. וסיפר כשהיה אצלו פעם בחול המועד ראה את הגרב"ב כשהוא שר לכבוד המועד. [וסיפר רבנו שהוא עצמו נולד בכפר סמוך לקמניץ ששהו שם בזמן מלחמת העולם הראשונה, וגר שם עד גיל שנתיים שלוש, והמוהל שלו היה ר' נטע הירש שהיה הגרוסע צדיק, ולא יודע מי היה הסנדק שלו].

נרות דולקים

סיפר רבנו שזוכר בהיותו כבן שתיים עשרה, והיה בעיירה קמניץ, אצל דודו הרה"צ ר' שלמה חיים גורפינקל זצ"ל באותו זמן (שנת תרפ"ו) בא מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצוק"ל עם ישיבתו מוילנא לקמניץ, עפ"י עצת מרן הגר"ח זצוק"ל ושמוחו מאד בני העיר שבאה אליהם ישיבה, ויצאו לקראת הגאון רבי ברוך בער עם נרות דולקים. (פרי חיים רלו)

קדושת הגרב"ב

שח רבנו, כשפעם נגע הגרב"ב בידית של דלת אחרי שנגע בזה גוי ושפשף ידיו זו בזו כמה פעמים, וכשנשאל לפרש הדבר השיב והלא הגוי נגע בזה. (הרב הדומה למלאך עמ' 357)

מתיקות התורה

ביאר רבנו את התפילה, והערב נא ... את דברי תורתך בפינו. לכאורה מאכל ערב מרגישים את הטעם הטוב בפה אבל מתיקות התורה צריך להרגיש במח ולמה אומרים בפינו וכנראה דגם הנאת מתיקות לימוד התורה מורגש בפה. וכמו שמספרים על הגרב"ב ליבוביץ זצ"ל שאמר את השיעור בכ"כ מתיקות והרגישו על כל תיבה שיוצאת מפיו את הנאתו הגדולה. (ימלא פי תהלתך ח"ג עמ' ל)

הצלת רבנו ע"י הגרב"ב

כיתר בני התקופה רבנו היה זקוק להתגייס לצבא הפולני, וניסה כל מיני דרכים כדי לינצל מהם. הגאון ר' משה סולובציק זצ"ל ידידו של רבנו יבדלחט"א מבריסק, למד בקמניץ אצל הגרב"ב, וגם אחיו של הגר"מ למד שם. אחרי שמחת תורה תרצ"ז נעלם אחיו של ר"מ. ר' משה שכר אופניים והסתובב כחודש ימים בין הכפרים שבסביבה לחפש את אחיו, בסופו של דבר התברר שכבר באותו לילה שיצא, נפל באחד הבארות וטבע. וכיון שהתחיל הזמן, וחודש שלם ר"מ לא היה בישיבה, ובין כה וכה לא קיבל פטור מהצבא וחרב הגיוס היתה מונחת עליו היטה אותו לחשוב לנוסע לשווייץ. [כי אע"פ שהיו חייבים בגיוס, אם קיבלו אישור שהולכים ללמוד בשווייץ, היו מקבלים פטור, כי היה כבוד לממשלת פולין שהיתה ארץ נחשלת ופרימיטיבית, שהיא תיצא השכלה ותרבות לשווייץ, שהיא מדינה מאד תרבותית]. הגרב"ב עמד לכתוב מכתב לראש ישיבת מונטריי שבשווייץ הרב אליהו בוצקו שיקבל אליו את ר' משה בתור ר"מ. וביקש ר' משה [שתמיד מדגיש רבנו כמה טוב לב היה] מהגרב"ב להוסיף גם את רבנו למכתב. ואמר רבנו שחלק גדול בהצלתו [בנוסף לר' משה] יש לרב"ב. והגרב"ב במכתב מגלה ברוח קודשו שרבנו והגר"מ עתידים להיות גדולי הדור, [והמכתב התפרסם לפני כמה שנים ונמכר במכירה פומבית בסכום עצום, ולע"ע לא הצלחנו לקבל העתק מהמכתב, ונודה בזה לכל מי שיכול למסור לנו העתק]. יראה להלן גליון **בחוקתי שקבלנו את המכתב ופרסמנו אותו שם***

וסיפר רבנו על נסיעתו לשווייץ, שהוא נסע לבד היות ולסדר לו אשרת כניסה לשווייץ היה דבר לא פשוט, שהרי נכנס כסטודנט, והיה צריך לקבל אישור להשאיר בדרך קבע ולא כסטודנט שבא לשנה שנתיים, והיה אחד בעל כשרון לסדר ענינים אלו, [הוא היה איש מה'בונד'], ומיד כשסידר לו נסע רבנו לשווייץ, אולם כשר' משה הגיע אליו כבר תפסו את השיטה, ולא אישרו זאת יותר, והיה צריך להתעכב עד חנוכה ורק אז הצליחו לסדר לו אישור להכנס לשווייץ בתור מורה.

[דבר מעניין ציין רבנו, שחבריו בבריסק תיכננו עבורו מסיבת פרידה, אולם לפתע הודיע לו המבריק גבולות שהגיע זמן ההברחה, וכך חגגו את המסיבה בלעדיו בכ"ז סיון תרצ"ז רק עם ר' משה, וראה תמונת המסיבה בס' הרב מבריסק ח"א עמ' 246].

בדרכו סיפר רבנו שהיו לו תחנות בינים בוורשא ובברלין. בוורשא שמע שהגר"ש שקוף זצ"ל נמצא כעת בוורשא ממתין בחדר המתנה לרופא ד"ר פרישמן ע"ה, מיד ניגש רבנו לשם ונתן לו שלום, והחזיר לו צפרדעים שלום, מאורע זה השאיר חותם עז על רבנו ומספר זאת תדיר. ב12 בלילה המשיך רבנו בנסיעתו לברלין שם החליף רכבת, מרכבת שנוסעת למזרח, לרכבת שנוסעת למערב, וזה היה לפני ליל הבדולח, אמנם הנשיא הידנבורג נתן כבר להיטלר ימ"ש את הממשלה. אבל עדיין לא התחילו הבעיות, והיה רבנו בתחנת הרכבת בלב ברלין משעה שש בבוקר למשך שש שעות ולא עשו לו דבר. ומשם נסע לבאזל ואח"כ לארז'ה ומשם הגיע בחסדי שמים אחרי הצהריים למונטריי בחודש אייר לקראת חג השבועות תרצ"ז. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 44-46, והשלמות כתבי תלמידים)

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

מכון שערי ציון – בהכוונת מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

הנגו להודיע כי נתקבלה תרומה לזיכוי הרבים חלוקת הספרים "חידושי מרן הגר"ח קניבסקי" על החומש (ג' כרכים שיצאו עד כה: בראשית, שמות, ויקרא). בתי כנסת ובתי מדרש וישיבות ואוצר הספרים המעוניינים יפנו לכתובת המכון ת.ד. 5397 ירושלים מיקוד 91053 ויצרפו מס' טלפון ליצירת קשר להעברת הספרים

כאיל תערוג

גליון 8 וישלח תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. (וישלח לב, ה)

ופרש"י "דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים".
וצ"ב מה היתה מגמתו של יעקב אבינו בשלחו לאמר לעשיו ששמר תרי"ג מצוות, מה איכפת לעשיו הרשע בזה, הגע בעצמך לו ילך אדם
לשדל שר מאומות העולם וכי מה יוסיף לו בזה שיאמר לו שהוא שומר תרי"ג מצוות ובפרט עשיו ששנה ופירש ובעט ופרק עול המצוות
מעליו.

עוד צ"ב אם אכן רצה לומר כן לעשיו למה אמר לו זאת בלשון של רמז, גרתי - תרי"ג מצוות שמרתי, אשר מי יעלה על דעתו לפרש
ולפענח שזו הכוונה, אמנם הנה כללות ענין כל המצוות היא אשר על ידיהם יתדבק האדם בה' אשר מלבד עצם קיום רצון הבורא בעשיית
כל מצוה הרי על ידי המצוות מגיע לזכירה בה' ועי"ז לדבקות בה' ואז בכל מעשה ומעשה שהאדם עושה הרי הוא כביכול מתקשר אל ה'
באופן מיוחד נאמר ענין זה במצות ציצית, אך עיקר הענין קיים בכל המצוות.

על פי זה יש לפרש שאכן לא אמר יעקב תרי"ג מצוות שמרתי כלפי עשיו שהרי אף אם יבין ענין ותועלת המצוות מה יתן ומה יוסיף לו
אלא יעקב אבינו הזכיר זאת לעצמו, שהיות ובשעה זו ניגש יעקב לעשות פעולות השתדלות דורון תפילה מלחמה נקט לשון כזה דוקא
עם לבן גרתי כדי שיזכור לעצמו כי כל שאיפת חייו היא להתקשר לה' ע"י עשיה גשמית מצוות, ואז גם בפעולת השתדלות זו יתקשר
ויתדבק בה' אשר מסובב כל הסיבות, ולהזכיר לעצמו היה די בדרך רמז. (טללי אורות עמ' ס"ד, וראה מאמר רבנו שליט"א בקובץ גלאט
כב עמ' 43 ובימלא פי תהלתך ח"ב עמ' קעא כע"ז באריכות)

מוסרי הפרשה

רדיפת עשו

איתא במדרש (קהלת רבה ג) "ר' יהודה בר' סימון בש"ר יוסי בר' נהוראי לעולם הקדוש ברוך הוא מבקש דמן של נרדפים מן הרודפים
תדע לך שכן הבל נרדף מפני קין וכו' יעקב נרדף מפני עשו ובחר הקדוש ברוך הוא ביעקב, שנאמר (תהלים קל"ה) כי יעקב בחר לו י-ה
ישראל לסגלתו". וצ"ב דמשמע דהבחירה של יעקב על עשו הוא מפני היותו נרדפים, והרי הכתוב מעיד על צדקותו כי זה לא סיבה
מספקת שבחר בו.

ואמר רבנו, דגם במי שלא נבחר היה איזה צד טוב מסוים, ולולי שלא היה רודף את חבירו לא היה הקב"ה דוחה אותו מפניו, וכמו עשו
שהיתה לו זכות כיבוד אב כנגד יעקב. ולזה מחמת שרדף אחרי יעקב הפסיד מעלה זו. (הללי נפשי על קהלת עמ' פ"ב ועי"ש)

קטנתי מכל החסדים. (וישלח לג, יא)

ופרש"י "נתמעטו זכויותי ע"י החסדים והאמת שעשית. לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלתי בחטא ויגרום לי לימסר לעשיו".
אמרו חז"ל סוף עוקצין עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות וכו', והנה זה הרי ברור שאין כל הצדיקים שווים במדרגתם
ואף על פי כן לא אמרו שיש צדיק שיקבל ש"י עולמות ויש צדיק שיקבל ש"ה עולמות וכדו' אלא כל צדיק וצדיק יהיה לו ש"י עולמות,
על כרחך הביאור הוא שמדרגת העולמות ואיכות השכר אינה שוה אלא כל צדיק וצדיק ינחול כפי איכות דרגתו אלא מדת השכר שוה
ש"י עולמות, ועיין ברמב"ם שם.

על פי זה הרי אין מובן למה דוקא על הצדיקים אמרו כן, הרי שכר מצוות יש לכל אחד ואחד מישראל וא"כ אף הפחותים מדרגת צדיקים
יקבלו שכרם בש"י עולמות כפי מדרגתם, הרי מוכח מזה שבמצוות עצמן מצוה זו גופא שעושה אותה אדם שהוא צדיק היא שונה
במהותה ודרגתה כשהעושה אותה אינו צדיק המגיע למדרגת צדיק שכרו הוא בש"י עולמות וכנ"ל לפי שיעור ואיכות דרגתו.

והיינו שלכל מצוות הצדיק יש שכר בדרגה אחרת ועליונה יותר ממי שאינו צדיק אף שכל שכר מצוה אי אפשר לשער, עפ"י יש להבין
ענין שמא יגרום החטא המוזכר כאן ואצל דוד המלך ואצל ישראל ברכות ד' ע"א כי הרי מלבד עצם העונש על החטא עוד נשתנה דרגתו
ע"י החטא וכמו כן מדרגת ואיכות שכרו משתנית ולא נמדד השכר כבתחילה קודם החטא והיינו אף ששכר המצוות לא יפסיד אך איכות
דרגתו יפסיד ואחר החטא נמדד השכר באופן אחר, ולכן אם נתמעטו זכויותיו שוב אין המדרגה כבתחילה יעי' במהרש"א וזה שאמר

יעקב קטנתי מכל החסדים ומכל האמת. (מאמר רבנו שליט"א שנאמר בכמה מקומות, ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' שמט)

הליכות הפרשה - ויאבק איש עמו - בתמכין דאורייתא (זוה"ק ח"א עמ' קע"א)

וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו. (לב, כו)

הנה רבנו שליט"א עשה מהפכה גדולה בנתינת נדיבי עם ללומדי תורה, שמדגיש ומחדד את המעלה הנשגבה של נתינת צדקה לתורה בטהרתה לאברכי כוללים שזה המעלה הגדולה שבצדקות, ויש עמנו כמה וכמה עובדות בענין זה כיצד הורה לנדיבי עם שזה הצדקה המעולה שבכולם, לתת ללומדי תורה. **ועקב חשיבות הדברים הגדלנו את היריעה.**

שמענו מא' שהוא בעל מקצוע מיוחד בעשיית פרוכות ומעילים לס"ת, שכמה פעמים נקרא לרבנו שליט"א עם גביר שנתן ס"ת, וכשביקש הגביר מרבנו להשתתף במסיבה, התנה עמו רבנו, שרק אם יתן הגביר כפי שהוציא לס"ת לאברכים יבוא להשתתף, ולשם כך קראו לבעל מקצוע לחשב כמה בדיוק עלה העצי חיים, והמעיל וכו', וכנגד זה יתנו לאברכים. [אולם כששמע על נדיב גדול שנותן הרבה ספרי תורה, קיבלו בחביבות כי שמע שאת הס"ת כותבים אברכים בשעות הערב, ונמצא שמפרנס אברכים בכתיבת ס"ת]. (כ"ת).

החזקת אברכים עדיף על הוצאת ספרים

כשהגיע אליו ר"כ עם ספר גדול על סדר טהרות שהשקיעו בזה הרבה כסף. אמר רבנו, בשביל מה צריך את זה הרי יש כבר את 'מים טהורים' על טהרות, ובזה אף אחד לא יסתכל, עדיף לתת את הכסף להחזיק עוד מספר אברכים שישבו וילמדו תורה בטהרתה. [וכמובן דכל דבר צריך הכרעת חכם, כי לעתים מתפרנסים האברכים בדרך זו ואכמ"ל]. (כתבי תלמידים)

החזון איש רוקד

כשהגיע אליו נדיב ששיכנעו אותו לתרום עבור גינטור, ובתוך הדברים אמר אחד הנוכחים שודאי החזון איש רוקד בשמים על התרומה הזו. ענה לו רבנו בתקיפות, 'החזון איש לא רוקד ע"ז, הוא ירקוד רק אם יחזיקו עוד אברכים'. (כתבי תלמידים)

ריבוי הנדיבים

כשרבנו נסע ללונדון לאסיפת גבירים לדברן אותם לתמוך באברכים עמלי תורה, בשעת האסיפה קם אחד הגבירים ושאל מדוע הרב הטריח עצמו לאסיפה זו האם אין עודף אברכים. ענה לו רבנו, בעיר הולדתי בריסק רוב המשפחות היו עניות ומעט משפחות היה להם כדי צורכם ושתי משפחות עשירות היו בכל העיר, והנה רואים אנחנו שהקב"ה נתן בדורנו שפע עושר למשפחות רבות, חשבתי שהסיבה שהקב"ה נתן כיום שפע זה מפני שהוא חפץ בהרבה לומדי תורה ומשום כך נתן לכם עושר שתוכלו לזכות במעלה הגדולה שיתרבה בעולם על ידכם שפע של לומדי תורה, אולם אם חושבים אתם לפטור עצמיכם ממצווה זו בטענה שיש עודף לומדי תורה, גם הקב"ה יאמר מה צריך כל כך הרבה עשירים. (קו' שלמי שמחה ח"ב עמ' צ"ה. ובקיצור בס' לעבדך באמת ח"א עמ' ר"ג).

ישועה גדולה

אברך שזקוק היה בביתו לישועה גדולה ניגש לשאול את רבנו שליט"א מה הוא יכול לעשות שיזכה אותו בישועה ה', ענה לו רבנו אם תסייע במסירות מיוחדת להחזקת תורה תזכה לישועה מיוחדת, ואם אין לך בעצמך תקיים גדול המעשה יותר מן העושה. (קו' שלמי שמחה ח"ב עמ' צה).

שותפות עם בורא עולם

בעת מסעו של הגר"י מיישקובסקי שליט"א אל מעבר לים לשם גיוס תרומות עבור עולם התורה, ביקר הוא בביתו של גביר ידוע בחו"ל, ובתוך כדי הדברים סיפר לו את המעשה הבא מבית מדרשו של רבנו שליט"א.

הסיפור הינו אודות יהודי עשיר סוחר גדול אשר הגיע ביום מן הימים אל ביתו של רבנו בכדי להוועץ בו אודות עסקה גדולה שעמדה על הפרק, מחד אם תצליח העסקה הרי שיכול אני להרוויח רווחים ניכרים, אולם מאידך אם תכשל אף ההפסדים יהיו בהתאם, האם כדאי להכנס לעסקה מעין זו. הציג העשיר את שאלתו, ורבנו נענה והשיב לגופו של ענין אינני יכול להשיב תשובה ברורה על שאלתך, אולם אם בכל אופן את עצתי הינך דורש הרי שזאת אוכל לומר לך קח לך שותף נאמן צעד עמו יד ביד ואזי מובטח אתה שתצליח. את מי עלי לקחת כשותף. התפלא הגביר אשר טרם ירד לסוף דעתו של רבנו ונענה, את הקדוש ברוך הוא קח לך, את הריבונו של עולם, כשותף מלא בעסקיך ותמצא כי אין שותף טוב ממנו אם תקיים את תנאיו בשלמות אין ספק שתצליח... סיים רבנו.

אותו עשיר סבור היה כי רבנו מבקש לרמוז לו על חובתו להקפיד ולהדר במצות מעשר כספים, ולפיכך מיהר להשיב "כבוד הרב על מעשר כספים מקפיד אני מאז ומעולם ומכל עסקה מוצלחת מפריש אני עשירית לצדקה" אלא שלא זו היתה כוונתו של רבנו מעשר כספים הינו חובה גמורה ואין בהקפדה על מצוה זו משום שותפות עם הקב"ה אם רצונך בשותפות עם הקב"ה עליך להפריש יותר ממעשר הבהיר לגביר העומד מולו, והגביר הוא ניאות בו במקום להעלות את סך צדקתו לכדי חומש מרווחיו.

אלא שרבנו עדיין לא היה מרוצה, גם בנתינת חומש עדיין לא תזכה לשותפות עם הקב"ה שותפות מטבע ברייתו מחייבת חלוקה שוה של הרווחים מחצה במחצה, אם רצונך להיות שותפו של הקב"ה עליך להפריש מחצית מרווחיך לצדקה, הבהיר הגאון אך העשיר סירב לא צריך להגזים יש גבול לכל דבר, טען, אולם רבנו לא התרגש אינך מחוייב להכנס לשותפות עם הריבונו של עולם הקב"ה אינו זקוק לשותפות המרוויח העיקרי משותפות מעין זו אינו אלא אתה בעצמך, אם אינך חפץ בה רשאי הינך להמנע מלהכנס אליה, אולם רק זאת אומר לך אם רצונך בכל אופן להכנס לשותפות מלאה עם הקב"ה, שותפות אשר תבטיח את הצלחתך עליך לחלוק עם הריבונו של עולם את כל רווחיך שוה בשוה כדרך השותפים אשר לא יעלימו זה מזה מאומה, סיים רבנו.

זהו המעשה אותו סיפר הר"י מיישקובסקי לגביר במסעו סבור היה כי בעקבות הסיפור יפתח הלה את ידו ואת כיסו ויעניק מתת יד נדיבה לטובת מטרות המגבית, אולם מה גדלה הפתעתו כאשר תחת זאת פרץ בן שיחו בצחוק רועם ואמר, הרב מיישקובסקי היודע אתה מי הוא העשיר עמו היה מעשה זה, ובכן העשיר האמור אינו אלא אני בכבודי ובעצמי, אלא שלמרבה צערי עלי לבשרך כי הבטחתו של

רבנו לא הוכיחה את עצמה אני קיבלתי את עצתו הכנסתי את הקב"ה כשותף מלא בעסקי הפרשתי מחצית מרווחי לצדקה אולם אף על פי כן לא הצלחתי באותה עסקה ואף הפסדתי סכום ניכר.

בפיו של הרב מישקובסקי לא היתה תשובה עבור העשיר אולם מיד כאשר שב ארצה ממסעו הפנה אל השאלה אל רבנו בעצמו הכיזד יתכן שאותו עשיר לקח עמו את הקב"ה כשותף בעסקיו ואף על פי כן לא הצליח במסחרו שאל הרב מישקובסקי, ורבנו השיב בחיך שאל נא את אותו העשיר באיזו הרגשה הוא העניק מחצית מרווחיו לריבנו של עולם, זוכר אני היטב את אותו מעמד בו שוחחתי עמו בנושא ולנגד עיני עומדת תגובתו כאשר אמרתי לו כי עליו להפריש יותר ממעשר ואף יותר מחומש לצדקה בתחילה לא הסכים לשמוע, לאחר מכן הסכים להעלות במעט את הסכום ורק לאחר שהבהרתי לו כי אין ברירה אחרת וכי אם ברצונו להכנס לשותפות עם הקב"ה עליו להפריש מחצית מרווחיו הסכים לבסוף בדיעבד גדול.

מעתה סביר להניח כי אף כאשר הפריש לבסוף מחצית מרווחיו לצדקה לא היה זה בעין טובה כשותף החולק עם שותפו תוך ידיעה כי ההצלחה נזקפת לזכות שניהם יחדיו בודאי חילק הלה את צדקתו בעין רעה תוך הרגשה כי טובה עושה הוא לריבנו של עולם, ובכן בטובות הקב"ה אינו חפץ הוא אינו צריך טובה מאיש באשר לו הכסף ולו הזהב כאשר מפריש האדם צדקה מממונו תוך הרגשה כי הינו עושה בכך טובה' לקב"ה אומר לו ה' יתברך כביכול כלום סבור אתה שלטובותיך אני זקוק הלא אני הוא זה שענקתי לך את הכסף והזהב אני הוא ששלחתי את הברכה אל ביתך אני הוא שהצלחתי את מעשה ידיך, נתינה שכזו סיים רבנו אינה בבחינת שותפות עם הקב"ה ממילא אין בה את סגולותיה המיוחדות של שותפות שכזו ומכאן תשובה ברורה לשאלתו של העשיר. (רבי ברוך פכטר שליט"א בס' שמח וזבולון עמ' ר"מ, עלינו לשבח ח"ו עמ' שפ"ו) [וכעניין מספר רבי אברהם שמש שליט"א בספר שיח אברהם ריבית עמ' ג', ובהיותי עם ידיד המוסדות מחו"ל אצל הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א שאלו הנדיב עד כמה יש לו חיוב לתת צדקה והשיב לו שאמנם אין לו חיוב לתת יותר ממעשר אך מי שרוצה להיות שותף עם הקב"ה דרך העולם בשותפים שכל שותף נותן חצי לצורך השותפות ומי שנותן מחצית מרכושו לצדקה נעשה שותף מלא עם הקב"ה].

עדיפות על קירוב רחוקים

הגאון הגדול ר' דוב יפה שליט"א מספר (לעבדך באמת עמ' ר"ג) יהודי יקר מארה"ב שהיה תורם בקביעות סכומים גדולים למוסדות תורה שטח בפני הגרא"ל שליט"א את ההרהורי שמא עדיף לתרום לארגונים העוסקים בקירוב רחוקים.

לכאורה טען הלה בני הישיבות בין כך ובין כך יהיו חרדים לדבר ה' בעוד שאותם שמתקרבים לשמירת המצוות ע"י ארגוני הקרוב לולי הקרוב הם יוותרו מנוערים לחלוטין משמירת מצוות.

השיב הגרא"ל, הצלחתם של העוסקים בקרוב רחוקים מושפעת במידה רבה מזכות לימוד התורה כך שדווקא הרצון לסייע בקרוב רחוקים מחייב תמיכה וסיוע ללומדי תורה. (וכעניין מובא בקובץ להבין ולהשכיל קובץ א' עמ' תי"ג מדברי הגר"צ גרינהוז שליט"א)

הכיבוד אב הגדול

מספר הרב שמואל ברונר שליט"א שרצה לעשות עילוי נשמה ע"ש הוריו שניספו בתאונת דרכים. ... וכשבררתי וליבנתי ענין זה אצל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א הדרך אותי באפשרויות הרבות ומגוונות שיש ביכולתי לעשות לעלוי נשמתם והכריע שהדבר הטוב והמועיל ביותר הוא שאעשה למען החזקת תורה במיוחד בלימוד תורה והלכה. (ס' כיבוד הורים כהלכתו בסוף הספר).

החזקת כולל גם כשהראש כולל לא נמצא

הרב ... מחזיק כולל, והוא כבר לא נמצא שם, ולא מוסר שם שיעורים, ושאל את רבנו האם לסגור. שאלו רבנו האם יש לך עדיין תורמים, והשיב כן, ואמר לו א"כ כיצד אפשר לסגור, הרי אנו גם מחויבים בהחזקת תורה, וכי אנו רק דואגים לעצמינו. (כ"ת)

הזכות להחזיק תורה

ומורגלא בפומיה דרבנו שליט"א במה שזיכה ה' לכ"א את האפשרות להחזיק תורה. וכך דבריו.... ויש עוד דבר מה שלא מצינו בשאר דברים. הנה למשל אם אחד אין לו כסף לקנות תפילין ובא אדם ונותן לו כסף שיקנה תפילין, ורוצה שמצות התפילין שיניח חברו תוציא אותו ג"כ. הוי בודאי אין כזה דבר לא בתפילין ולא בציצית ולא בשום מצוה. אבל דבר אחד כן מצינו שמועיל באופן כזה, והיא מצות תלמוד תורה שאחד שלומד תורה והשני תומך בו יש לו שכר כמוהו, ולמה מצות תלמוד תורה שונה משאר מצוות.

אלא הענין הוא כי כמו שבעניי העולם הזה ידוע שיש דברים שמוכרחים לאדם, ובלי זה הוא לא יכול להיות, וכמו אויר, הרי חס ושלום אם בן אדם אין לו אויר הוא לא יכול לחיות, לכן עשה הקב"ה ברוב חסדו שבכל מקום בעולם יש אויר כדי שהאדם יוכל להתקיים, ודברים שיש בהם פחות צורך מאשר אויר כמו מים אף שזה ג"כ דבר הנצרך מאד מאד ואפשר לומר שהדבר השני אחרי אויר זה מים. בכל זאת יש כבר בעולם פחות מאויר, וכן שאר דברים הכל ניתן לפי הצורך.

ואותו הדבר בנוגע לאוכל האם דומה חיטה לבשר, הרי חיטה ברא הקב"ה שיהיה בכל מקום כי זה עיקר המזון של האדם, אבל בשר שאפשר להסתדר בלי זה יש פחות. א"כ רואים את הכלל הזה כי מה שצריך יותר הקב"ה בורא שיהיה אפשר להשיג יותר בקלות.

וכך זה גם ברוחניות מה שמוכרח יותר לאדם, נותן לו הקב"ה יותר אפשרויות לזכות בזה. ולכן כל המצוות בודאי צריך אותן מאד מאד. אבל הדבר העיקרי שנותן את החיות לאדם גם בעולם הבא וגם בעולם הזה, אך בעיקר בעולם הבא זה התורה.

ממילא כדי שכל אחד יוכל לזכות לתורה עשה הקב"ה ברוב חסדו שגם אם משהו לא יכול משום איזה סיבה ללמוד אם הוא תומך תורה יש לו את הזכות כמו שהוא בעצמו לומד תורה. (משא רבנו בסיום השי"ס ליל כ"ח אדר א' תשס"ה נדפס בחוברת חיזוק ו' עמ' צ"א)

יומא דהילולא – הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל בעל החלקת יעקב וגאב"ד ציריך - נלב"ע י"ד כסלו תשל"ז

בעת שהותו של רבנו שליט"א בימי חרותו בגלות שווייץ והגאון רבי יעקב ברייש זצ"ל שם עינא פקיאח לדאוג למחסורו ולקרבו בימין עוזו, * [ואף סידר לו קידושין והשתתף בשמחת נשואין] *. והתכתב עמו בכמה ענינים. שנדפסו בספרו חלקת יעקב. ומכתבי רבנו נדפסו בספר היובל – 'אהלי יעקב' עמ' לא ואילך.

מכתב א'

ב"ה ב' לסדר "מלא אותם חכמה וגו'" י"ז אדר ש"ת בע"י. החיים והשלום מן השמים להו"כ הרב הגאון סוע"ה וכו' כש"ת מוהרמ"י ברייש שליט"א. ולכל אשר לו אך טוב וברכה סלה. אחדשהדר"ג בהערצה כיאות. הנה כפי מה שיראה ממכתב ידידי נ"י כבר ב"ה הסתדרנו כמקדם והכל על נכון בס"ד. וכדי לקיים רצונו ורצונו מה שנסכם לבא בכתובים עם כ"ג, ואם כי אין לי מה לכתוב, מ"מ אכתוב דבר מה שנתעורר לי בעיוני בדברי הפמ"ג יו"ד סי' א' בשפתי דעת....

ועכשיו הנני לבקש מהד"כ להעביר עיני ולהשיב לי דעתו בזה ולהעיר על הנ"ל, גם אם הי' מהנה אותנו מפרי רוחו ומחשבתו בודאי הי' לנו לעונג רוחני, ובה אסיים ברכותי ותודותי לכ"ג נשואות לו מקודם, ויה"ר שזוכה לראות בשוב ה' עמו ונעלה גאולים בקול רנה ותודה המון חוגג. כ"ד מוקירו ומכבדו כרומעכ"ת ומברכו בכל מילי דמיטב. **אהרן לייב שטיינמאן** **וע"ז השיבו החלקת יעקב** (נדפס בחו"מ סכ"ז) "כבוד האברך כמדרשו גדול בתורה ויראה חריף ובקי בחד"ת זך השכל וכו' רבי אהרן ליב שטינמן מעיר בריסק ור"מ בשיבת מונתרה השווייצרית". מכתבו בח"ת נכון השגתי ובו נאמר לישב תמי' העצומה בש"ך יו"ד סי' א' ס"ק ד'. .... והנני בזה ידידו ומוקירו. ציריך, כ"ג אדר ת"ש.

מכתב ב'

בע"ה יום ב' כ"ד אדר א' ש"ת בע"י החיים והשלום מן השמים להו"כ הרב הגאון סוע"ה וכו' כש"ת מוהרמ"י ברייש שליט"א ולכל אשר לו והנלוים אליו וביחוד לבנו המצוין שיחי אך טוב סלה. אחדשה"ט בהערצה כיאות. בהזמנות המזדמנות לי שכבוד ידידי שולח מכתב להדר"ג הנני גם לצרף איזה הערה. והיות שכ"ג העיר במכתבו שקשה לו קריאת כתב ידי בכן אשתדל בזה לתקן החסרון ולכתוב באופן שיקל הקריאה, ואקוה לתשובתו גם על המכתב הקודם.

הרמב"ם בפ"ו מהל שבועות הלי"ז כתב דאם אמר על ככר זו שבועה שלא אוכלנה... אשמח לקבל ממעכ"ג תשובת חות דעתו בזה, ואשאר בזה מוקירו ומכבדו בכל טוב ומצפה לישועת ה' עמו ושבנו בניס לגבולם עת יבוא לציון גואל בב"א. - **אהרן לייב שטיינמאן**

וע"ז השיבו החלקת יעקב (נדפס בחו"מ ענינים שונים סכ"ט ל') "שלום וישע רב להאברך כמדרשו גדול בתורה וביראה חריף ובקי בחדרי תורה וכו' ר' אהרן ליב שטיינמן ר"מ דישיבה "עץ חיים" במונתרה השווייצרית (ובהדפסה הוסיף - וכעת הרב הגאון ר"מ בשיבת פוניבז' בני-ברק)". מכתבו בח"ת נכון השגתי לישב קושיות הלח"מ על הרמב"ם פ"ו משבועות הי"ז שבועה שלא אוכלנה... ונשאל על הראשונה הי"ז... הנני בזה ידידו. ציריך ת"ש

מכתב ג'

ועוד שאל רבנו בע"פ על השמן שנעשה בציריך. וכך כותב בשו"ת חלקת יעקב יו"ד ס"נ. לכבוד ידידי אברך כמדרשו מופלג גדול בתורה וביראה הרב אהרן לייב שטיינמאן בשיבת מונתרה השווייצרית.

אחדשה"ט. בני החו"ב שמעון יחי' מסר לי שאלתו לחוות דעתי בדבר שאלתו בשמן הנעשה כעת במדינתנו, בימי המלחמה, מחרצנים של יין עכו"ם אם מותר לאכלו.... ומסיים תשובתו בהא נקיטנא דיכולין לסמוך ולהתיר ידידו ומוקירו.

ורבנו השיב ע"ז. ציריך, שבט תש"ב, בע"ה. אור ליום ו' לסדר אל כל חכמי וגו' תש"ב. מונתרה יצ"ו. ברכה ושלוי' מן השמים להו"כ הרב הגאון המפורסם וכו' מוהרמ"י ברייש שליט"א וכל אשר לו אך טוב סלה. אחדשרומעכ"ג בהוקרה והערצה. שמחתי מאד על שכבדני בתשובתו, אודות השמן הנעשה מחרצני ענבים שנדרכו ע"י עכו"ם, והיות שישנם איזה דברים שלא הבנתי אותם הנני מציגם לפני כ"ג....

עכ"פ איני בא להכריע ולא להורות רק ללמוד תורה וה' יורני בדרך אמת מברכו כרומערת"ה. **אהרן לייב שטיינמאן**

שאלת רבנו

וביור"ד סי' קצ"ו או' ט' כותב החלקת יעקב "ובהדי דעסקינא עלה בדעתי לפרש דברי רש"י התמוהים בב"ק פ"א ב' דפריך הגמרא ומת מצוה קונה מקומו ורמינהו המוצא מת מוטל באסרטי' מפנהו לימין או לשמאל וברש"י שם ד"ה מפנהו וז"ל אלמא לא קנה מקומו דאי קנה מקומו מצי בעל השדה של ימין ושל שמאל לעכו"ב. ואמאי לא פירש כפשוטי' דאי מ"מ קנה מקומו האידך שרי לי' לפנותו משם. וכבר נשאלתי ע"ז מהמופלא ר' אהרן לייב שטיינמאן נ"י".

כאיל תערוג

גליון 9 וישב תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויהי בעת ההיא וירד יהודה. (וישב לה, א)

ודרשו בילקוט "ר' שמואל בר נחמן פתח כי אנכי ידעתי את המחשבות שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו ויהודה ירד לו ליקח לו אשה והקב"ה מביא אורו של מלך המשיח בטרם תחיל ילדה עד שלא נולד משעבד ראשון נולד גואל אחרון".

והנה מצווים אנו לידע את ה', והרי דבר זה כפשוטו לא שייך כלל אלא כל כמה שמשיגים יותר ידיעה בהנהגתו ית' בזה מתקיימת המצוה של ידיעת ה', על ענין זה נסוב חלק גדול מהתורה ומנבואות הנביאים להורות ולהודיע דרכי הנהגת ה' את עולמו, שהרי להשיג אמתתו לא שייך וכנ"ל, אלא הכרת הנהגתו עם הנבראים זה הוי ידיעתו לידע את ה'.

על יסוד זה נקבעו רוב אגדות חז"ל אשר תכליתם להורות את דרכי הנהגה, אשר מגוף התורה איננו יכולים להבין רק עפ"י הוראות חז"ל עד שלפעמים אחר הארת חז"ל מתהפכים הדברים לגמרי, במאמר הניצב בראש דברינו לימודנו חכמינו ז"ל שבענינים גדולים הנהגתו יתברך לא להביא בבת אחת וללא הכנה לכך אלא עם מהלך שלם קודם ותכנית ערוכה עד צאת הדבר לפועל, וכל אשר נעשה בבריאה בכללות יש לזה שייכות לתכלית אשר מכין הקב"ה היא יסוד הבריאה אורו של משיח, עוד לימודנו בזה כי את הנהגת רצון ה' יש לראות לא רק בענינים אשר אינם תלויים בחירה וטבע וכו' אשר מונהגים רק ע"י ה' אלא אפילו באותם ענינים התלויים בבחירה החפשית של מעשה והנהגת האדם כמו ראובן עסוק בשקו ותעניתו תיקון לחטא מעשה בלחה, שבטים עסוקים במכירת יוסף שזה גם כן חטא, וכן ענין עם יהודה. אמנם אחז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ולכאורה עלולים לטעות שבמעשים הפרטיים הנתונים לבחירת האדם בהם אין ניכרת הנהגתו ורצונו של ה' באו וחז"ל ולמדו לנו אשר מזה גופא בורא הקב"ה אורו של משיח אחר שזו הדרך היחידה אשר נקבעה ע"י ה' לכך. (טללי אורות בשם רבנו עמ' קמ"ה)

על מכרם בכסף צדיק

הנה ידועים דברי חז"ל שבגלל מכירת יוסף נענשו בהריגת עשרה הרוגי מלכות. ביוה"כ לפני כמה שנים רבנו שליט"א הקשה בפיוט של עשרת הרוגי מלכות "על מכרם בכסף צדיק" אם אשמע עוד קול זעקה אחת אהפוך את העולם לתוהו. וצריך להבין על מה ולמה יהיה דין להחזיר את כל העולם לתוהו ומה זה שייך לזעקתו של ר"י בן אלישע והיה רבנו תמה בזה במשך כל היום הקדוש. עד שעלה בידו ליישב ואמר, דמאחר והנהגת הי"ת מחייבת שיהיה עשרת הרוגי מלכות, ומאידך אם אין ר"י בן אלישע מסכים להנהגה זו אין הקב"ה עושה שלא כדעתם של חכמי הדור. וממילא נמצא שמחד הנהגת הבריאה מחייבת את עשרת הרוגי מלכות ומאידך אין הקב"ה מקיים את זה כנגד דעת ר"י בן אלישע וממילא אי אפשר לעולם להתקיים וזה הכונה אם אשמע וכו' שאם ריב"א אינו מסכים לגזירה ממילא המצב שיהיה הוא שאין קיום לעולם. (נמסר ע"י אחד התלמידים)

ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף. (וישב לה, כד)

וכתבו התוס' קידושין עה, ב "אלא עובד כוכבים היכן מצינו לאו בביאתו אדרבה ב"ד של שם גזרו עליו כדכתיב (בראשית לח) הוציאוה ותשרף ואין סברא לומר דעשה מיהא אית ביה מההוא קרא דהוציאוה ותשרף". וכ' רבנו באילת השחר שם, "מבואר דיש לב"ד של שם לגזור ולחייב ע"ז מיתה. וצ"ל משום דלדיני בן נח יש להם לתקן וזה יחייב אותה מיתה. ומ"מ אסור היום מפני גזירתו של אז. וצ"ל דלא תסור מכל אשר יורוד קאי גם על חכמים מדורות שלפני מתן תורה אע"פ שאז חל תקנתם לא מדין לא תסור אלא מדיני בן נח. (מתוך חסי' אעלה בתמר עה"ת)

ויאמר צדקה ממני. (וישב יח, כו)

ודרשו חז"ל (ב"ק צ"ב) "מי גרם לראובן שיודה, יהודה, מיד שמע ה' קול יהודה". והקשו התוס' (שם ד"ה מי) אף על גב שאמר במדרש וישב ראובן אל הבור מלמד ששב משקו ומתעניתו שבלבל יצועי אביו, וזה היה הרי קודם מעשה תמר. ותירצו התוס' שמכל מקום לא הודה ברבים עד אחר שהודה יהודה ע"כ. נמצא אם כן שאף שעשה ראובן תשובה שלמה והתענה כמה שנים וחגר שק במתניו אף על פי כן אף אחר השק והתענית עדיין שייך שיהיה השבר בלב יותר גדול להרגיש יותר את החטא. ויותר קשה הוא להודות ברבים, קל יותר לצום שנים רבות מאשר להתגבר על עצמו ולבייש עצמו ברבים, ואף שכל האומר ראובן חטא טועה מ"מ אף על מה שנראה לנו כחטא, הרבה בשק ובתענית כמה שנים, ומעשה ההודאה של יהודה גרם לו לראובן עומק חרטה והכרת החטא עד שלא בוש להודות ברבים. (טללי אורות בשם רבנו עמ' קמ"ט)

הריגה מבעל בחירה

מכיון שהדברים הבאים הם מעיקרי הידיעה ורבה המבוכה בהם, ראינו צורך להעתיק את הדברים מספרא רבא דרבנו שליט"א

וישמע ראובן ויצלחו מידם ויאמר לא נכנו נפש. (לז, כא)

כתב האוה"ח "ויצילחו מידם. פי' לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה משא"כ חיות רעות לא יפגעו אדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אומרו ויצילחו מידם פי' מיד הבחירי ובוה סתר אומרו ונראה מה יהיו חלומותיו וגו' כי הבחירה תבטל הדבר ואין ראייה אם יהרגוהו כי שקר דבר".

וכותב רבנו שליט"א באילת השחר כאן, על דברי האור החיים, שדבריו הם מהזוה"ק. אמנם בספר תולדות הגרי"ז מסלנט כתוב, אמר הגרי"ח מוולוז'ין זצ"ל שמעתי מהחסיד וגם אני אמרתי כן אפילו מנערותי, שזה טעות מה שמורגל בפי העולם שבעל בחירה יכול לעשות לאדם בלתי גזירת הבורא רק שבכל דבר נגזר על האדם באיזה אופן יגנף, אבל בבעל בחירה לא נגזר איזה בעל בחירה יעשה לו לטוב ולמוטב אבל אם לא נגזר לו מן השמים אין בעל בחירה יכול לעשות לו מאומה עכ"ל.

ויתכן דלא נחלקו בדודאי לכו"ע א"א לעשות דבר שלא נגזר, אלא דהאוה"ח ס"ל שיש דברים המעוררים קיטרוג ומצריכים יותר זכויות בשביל להנצל, וכעין דאיתא בברכות נ"ה א' ג' דברים מזכירים עונותיו של אדם ואלו הן קיר נטוי וכו' דע"י שמהלך במקום סכנה צריך יותר זכות להנצל, וזה הטעם בדמקום שיש רצון של בעל בחירה להזיק צריכים יותר זכויות להנצל ממנו. והנה רש"י לעיל א' א' כתב דבתחילה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדה"ד והיינו דכתיב ביום עשות ה' א' ארץ ושמים. אמנם אע"פ ששיתף מידת הרחמים, מ"מ אין המדות שוות תמיד דהקב"ה לא מתנהג בקביעות חצי במדה"ד וחצי במדת הרחמים, אלא ההנהגה היא בחשבון שרק הקב"ה עצמו יכול לחשב כמה להתנהג במדה"ד וכמה במדת רחמים, והנה במה שניתן לאדם כח הבחירה ניתן גם שרצונו משפיע כיון דאז מחשבים עם האדם חשבון אחר ממה שהיו מחשבים לולא רצון הבעל בחירה, דההתייחסות לדרגת האדם על פי זכויותיו וחובותיו יכולים להיות בדרגות שונות דהיינו כמה לחשב בחשבון את מדת הרחמים וכמה לחשב את מדה"ד, והמוציאות היא בדמקום שאין רצון בעל בחירה בדרך כלל ההנהגה במדת הרחמים חזקה מאד דהקב"ה מאריך אף ומשתמש במדת הרחמים במידה גדולה מאד, אבל כשמגיע רצון של בעל בחירה ניתן כח גדול לבעל בחירה דרצונו החזק גורם להנהגה חדשה על האדם שנמצא תחתיו, דבזה יתכן שההנהגה היא שמסתכלים על החטא במדרגה אחרת, ואז קשה מאד להנצל ולפיכך להנצל מבעל בחירה צריך כחות מאד גדולים.

והנה בספר שמואל ב' כ"ד י"ד כתוב "ויאמר דוד אל גד וגו' נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וביד אדם אל אפלה", ולכאורה הרי הכל בגזירת שמים ומאי נ"מ אם ימסר ביד ה' או ביד אדם, אלא משמע כאוה"ח שיותר קשה להנצל מבעל בחירה. ומשו"ה דוד אמר דעדיף ליפול ביד ה' ולא ביד אדם. ומש"כ שם ט"ז י"א שדוד אמר על שמעי הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה' כי על האדם לחשוש שזה עונש משמים, וכן ממה שאומרים בברכת המעביר שינה ותתנו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ולכאורה מאחר שתתנו לחן ולחסד בעיניך א"כ ממילא כבר יהא גם בעיני כל רואינו דהא אין אפשרות לעשות אחרת ומה צריך להוסיף ובעיני כל רואינו. אמנם לאוה"ח א"ש כיון דבעל בחירה יכול לעשות דברים שלא נגזר לכן צריך להוסיף ולבקש גם בעיני כל רואינו, ומ"מ צ"ל דאע"פ שבעל בחירה יכול להרע מה שלא נגזר, מ"מ תפילה יכול להועיל בזה דאל"כ מה מתפללים.

והנה בב"מ ע"ה ב' תנן השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומות, ואומרים בשם הגרי"ס זצ"ל דהכונה דאע"פ דתמיד אסור להיות בתרעומות כאן יש לו זכות להיות עליו תרעומות, והנה בשלמא אם בעל בחירה יכול להזיק מי שלא נתחייב אפשר להבין דשייך להיות תרעומות על מה שעשה לו אבל אם גם בעל בחירה לא יכול לעשות מה שלא נגזר א"כ מה יש לו תרעומות עליו הרי זה נגזר מהשמים.

והנה תוס' בב"ק פ"ה א' ד"ה שניתנה רשות לרופא לרפאות כתבו, דצריך ב' ילפותות דניתן רשות לרופא לרפאות דס"ד דמותר רק מכה בידי אדם אבל חולי בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי. ובאמת באבן עזרא בתהילים ל"ב י' ס"ל דליכא רשות לרפאות רק ממכת בני אדם ועמש"כ על דבריו בפרשת משפטים כ"א י"ט. ומדחילקו בין מכה בידי שמים למכה בידי אדם משמע כאוה"ח דבעל בחירה יכול להזיק יותר.

והנה בשבת (ל, א) איתא, אמר דוד לפני הקב"ה וכו' א"ל בשבת תמות וכו' כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא פרש"י שלא יקרב מלאך המות אליו שהתורה מגינה ממות כדאמרין בסוטה. ולמש"כ באוה"ח הנ"ל שאדם בעל בחירה יכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה יתכן שהלומד תורה ניצול רק ממיתה רגילה אבל מהריגת אדם בעל בחירה י"ל ששייך שימות גם כשעוסק בתורה, עכ"ד רבנו שליט"א.

ושמענו מנאמן אחד, מעשה שהיה לפני עשרות שנים באברך חשוב מכולל פוניבז' שהתקשה טובא בדברי האור החיים, עד שהחליט ליסוע לקבר האור החיים ולבקש מאת ה' שיאיר עיניו בדבריו, וכך עשה, עלה לירושלים והתפלל על קברו. וכשחזר לב"ב נכנס להתפלל מנחה בבית כנסת 'איצקוביץ', ושם פגש בידיד שלו. והידיד אומר לו לפי תומו שהתחדש לו פשט באוה"ח הנ"ל דהכונה דע"י הבן בחירה מעיינים בדינו. והתפעל האברך מכך ביותר דראה בזה כעין תשובה אלקית לשאלתו, ועלה קמיה דרבנו שליט"א לספר לו על כך, ואמר רבנו שגם הוא חשב כך מאז פשט באור החיים. וכמה פעמים שהזכיר רבנו את דברי האוה"ח ומבארם, מוסיף דכך נראה ע"פ מעשה שהיה. (כתבי תלמידים)

ועוד אמר רבנו לתלמיד, כי דברי האור החיים הם, כשבעל בחירה מעוניין ורוצה להרוג פלוני מסוים, אבל אם בעל הבחירה זורק חץ לעבר קבוצת אנשים, כגון, בעת מלחמה שהאויב משליך פצצות, בכחאי גוונא אין לכך שום שייכות לדברי האור החיים, ופצצות אלו הן כמו כל שן בהמות, מחלות ויסורים, וגם על זה אמרו את הנוסח הידוע "לכל כדור יש כתובת". (מאחורי הפרגוד עמ' 307)

ענין בפרשה - יסורים רח"ל בעוה"ז

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. (לז, א)

ופרש"י "ועוד נדרש בו וישב ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוה אומר הקדוש ברוך הוא לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה".

יסורים בדור האחרון

כותב הגר"י בייפוס שליט"א: ... ידועים דברי החפץ חיים שבדורות אלה של עיקבתא דמשיחא הקב"ה מאיץ את קצב מאורעות החיים בעולם, ושמעתי בשם מרן הגר"י קניבסקי זצ"ל ואת עיקרי הדברים האלה אמר לי גם יבדל"ח הגר"ל שטיינמן שליט"א, שבתקופה זו הקב"ה גומר את כל החשבונות לפני סוף התיקון השלם של הבריאה, אם בדורות עברו לא היה צורך למהר לפי שנותר עדיין זמן למכביר, הרי שעתה ניתן לומר אם לא עכשיו אימתו, אנו נמצאים בעידן של סוף הבריאה והקב"ה ברחמיו המרובים רוצה לאפשר לכל אחד ואחד לתקן את מה שקלקל כדי שלא יאבד חלילה לנצח. (לקח טוב אמונה ובטחון עמ' קי"ב)

מעלת היסורים

רבי יצחק רוזנגרטן שמשמש נאמנה את רבנו, קנה רכב חדש, וברכב הותקנה מדרגה שמטרתה להקל על רבנו לעלות על רכב, אולם כשעלה רבנו על הרכב התברר שהמדרגה היא קצת גבוהה. וכשראה רבי יצחק שקשה לרבנו לעלות, אמר לו שמיד יטפל בבעיה, וילך לבעל מלאכה שיוריד את המדרגה, כדי שלראש הישיבה יהיה יותר נוח לעלות. אמר לו רבנו – לא דחוף, יסורים ממרקים, מה שצריכים לקבל מקבלים, שמה ["למעלה"] יותר גרוע. (מזקנים אתבונן עמ' 75)

כידוע לאחרונה סבל רבנו שליט"א מיסורים גדולים, ובימים הראשונים מה נורא היה המעמד ששמעו בני הבית את רבנו מעביר את כל ימיו בחשבון הנפש על כל מעשיו, (וכמבואר בגמ' הרואה יסורים באים עליו יפשפש במעשיו, ואכמ"ל). ואחרי זמן רב אמר רבנו, **שכל אחד עתיד לבא לעולם העליון ולתת דין וחשבון על כל מעשיו, והייסורים שיש הם מכפרים, וע"י יכולים להגיע לעולם הבא בנקיטת.** (כתבי תלמידים)

ויסופר לדור עד היכן הדברים מגיעים, ששמענו מנאמן א', ששמע לפני שנים מרופא שיניים גדול בת"א ד"ר קלינמן, שמכל מטופליו יש רק שני פציינטים שאינם לוקחים שום הרדמה בעת הטיפול שיניים, ואפי' בטפולים שהם יסורים גדולים ביותר, ואחד מהם הוא רבנו שליט"א שאמר שכדאי לסבול קצת יסורים בעוה"ז. (וכמובן שאין הדברים ניתנים לכ"א, ויש שטענו טעמים אחרים לזה ואכמ"ל) [כ"ה]

יסורים בב"נ

אמר רבנו שליט"א, יל"ע אם גם עכו"ם מתכפרים ע"י יסורים, והוכיחו מדאמר בב"ב ט"ו ב' חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא לקבל שכרו הביא הקב"ה עליו יסורים וכו'. ועי' במהרש"א הביא הקב"ה עליו יסורים למרק עונותיו בעוה"ז כדי לתת לו שכר רוב לעוה"ב. (אילת השחר שמות עמ' קט"ז)

מחוסר הכרה

אמר רבנו שליט"א: ... והסובל יסורים של אהבה בעוה"ז שזוכה מאד כדאיתא בברכות ה' א' הוא אדם גדול, דיסורין מעלים את האדם, ורשב"י התעלה מאד ע"י יסורין שסבל במערה, ובאמת צ"ב הטעם דיסורים מורידים מעונשי עוה"ב, וע"כ זה חסד ה' דע"י יסורין מתכפרין, וחולה בלי הכרה י"ל דיש בזה ג"כ יסורין ממרקין דזה כתוצאה מיסורין חזקים מאד עד כדי כך, ונ"מ אם לתת טשטוש שלא ירגיש היסורים, ומ"מ יתכן דאין זה כיסורים שמרגישים, ויל"ע אם בעל יסורין מועיל להכריע את העולם לכף זכות. (אילת השחר בראשית עמ' רפ"ח)

תיקון המעשים

אמר רבנו שליט"א... מה נאמר בדורותינו שאין לנו נביאים ורבים מתייסרים רח"ל ושואלים מה הם צריכים לתקן, ובדאי יש מה לתקן בכל הענינים בביטול תורה ובעניני לה"ר רכילות תאוה וגאוה. והגר"א באיוב ד' ג' כתב שאדם יכול לדעת מה שקלקל בגלגול הקודם א' במה שנכשל בגלגול זה הרבה פעמים. ב' באיזה עבירה נפשו חשקה לו מאוד וכו'. ועי' נפש החיים ד' נ"ט בדברי הגמ' בברכות ה' א' אם רואה אדם שיסורין באין עליו. (שם עמ' ש"ה)

כפרה בלי תשובה

אמר רבנו שמדברי התוס' בסוטה ד' ב' ד"ה היא תצודנו ומשמע **דיסורין מועילין בלי תשובה**, ויל"ע שם. (אילת השחר במדבר עמ' כ"ח)

ליסורים יש קצבה

שח הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, דברים שמענו ממורנו הגר"ל שטיינמן שליט"א והיה כדאי להכניסם עמוק – עמוק אל תוך הלב, ולהשתמש בהם כל אימת שפוגשת בנו רח"ל מעוקה או צרה.

אחת הסיבות העיקריות המונעת מן האדם להתמודד עם הבעיות והצרות המתרגשות לפתחו, שנראה לו שהצרה ההיא תשאר אצלו לעולמים. ולמשל, אם אדם מסוים מציץ לו ומתנכל אליו בצורה פוגענית וקשה, רגיל האדם לחשוב שלעולם ועד יהיה כך, והרשע הזה ימשיך לשלוט עליו עד בלי גבול, ולא נראה לו שיתפטר ממנו אי פעם...

ואז, כמובן, הוא נכנס למועקה עוד יותר כבידה. שהרי אם האדם היה בטוח שמדובר במשבר רגעי וזמני, היה לו הרבה יותר קל לסבול את הדבר, אולם ברגע שהוא חושב שאף פעם לא יצליח להמלט מאימתו של אותו רשע, לא יצליחו לעודדו, ואז הוא יפול למשבר נפשי כבד.

הגרא"ל מוכיח שהדבר אינו כך, ולכל התלאות של האדם יש סוף ויש גבול. רש"י בתחילת פרשת יתרו (יח, א) כותב בד"ה "יתרו חותן משה" – כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וישב אל יתרו חותנו, עכ"ל. ויש להתבונן, מה בא הפסוק ללמדנו בכך שבתחילה היה משה מתכבד בחמיו, ועתה הוא להיפך, מה באפשרותו ללמוד מכך. ונראה, אומר הגרא"ל, שבא ללמדנו שכל המצבים שהאדם נמצא בהם – יכולים להתהפך מן הקצה אל הקצה, כמו שאנו רואים אצל משה, שמתחילה לא ידעו מגדלותו ואיש לא הכירו, עד שכשנצרך לדבר – מה היה צריך לומר 'אני חתנו של יתרו', ולא עבר זמן קצר עד שהתהפך המצב מן הקצה אל הקצה, ויתרו היה אומר 'אני חותנו של משה'.

וכך הוא, אומר מורנו הגאון שליט"א, גם בכל התלאות העוברות על האדם בחייו. היום פלוני שולט עליו, ולמחר מתהפך הגלגל לאידך גיסא, היום יש צרה וצער, ולמחרת הכל אחרת. ולכן – קובע ראש הישיבה – אין להאדם להתפעל ממצבו הנוכחי בו הוא שרוי, כי הדברים משתנים ומתהפכים במהירות. אם בני אדם ישימו על לבם דבר זה, מסיים הגרא"ל הם ימנעו מעצמם משברים נפשיים, ולא יחששו ממצבים קשים ולא יפלו ברוחם ח"ו. בידעם של כל צרה יש זמן, וכעבור תקופה הכל יתהפך לטובה. (עלינו לשבח ח"ו עמ' של"ב - של"ג) *ועי' בס' אעלה בתמר עמ' ק*

יומא דהילולא – הגאון המקובל רבי חיים אריה ערלנגר זצ"ל - נלב"ע ט"ו כסלו תשמ"ח

מספר בנו הגה"צ רבי סנדר שליט"א בהספדו על אביו (בצרור החיים עמ' ל"ט) "אאמו"ר מזכיר ענין מרכבה לשכינה, וראוי להזכיר בריבם מה ששאל מרבו הגדול הגאון הצדיק ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א בבחורות בהיותו כבן י"ח י"ט שנים, לאיזה מדרגה ותכלית צריך לשאוף ולהגיע וענהו רבו שכתוב בספרים שסוף המדרגות שהאדם צריך להיות מרכבה לשכינה. [ובהזדמנות אחרת אמר הגר"ס שהראה לו פרק האחרון במסילת ישרים והראהו אריכות דבריו בחובת האדם להיות מרכבה לשכינה - (רשימות מהועד חט"ו עמ' 288)] וכששמע זאת מרבו קיים בעצמו ללמוד ע"מ לשמור ולעשות ולהוריד הכל מעולם המחשבה והדיבור לתוך עולם המעשה והשתוקק תמיד מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב שעליהם אחז"ל האבות הן הן המרכבה".

וממשפחת רבנו שמענו גופא דעובדא, דכשהגיע הגה"ק אדמו"ר רבי יואל מסאטמר לשוויץ (כסלו תש"ח), רצה ליכנס אליו ר' חיים עם קויטל, ושאל את רבנו מה לבקש, ואמר לו רבנו שהעיקר הוא ליכות להיות מרכבה לשכינה, וכשנכנס ר' חיים לאדמו"ר ורשם בקויטל שרוצה להיות מרכבה לשכינה, שאל אותו האדמו"ר מי כתב לך את הקויטל כי הבין שבחור כבזא גיל לא משיג דברים כאלו, ואמר לו שרבנו כתב לו, וכעבור כמה ימים נכנסה הרבנית תמר ע"ה לאדמו"ר, ושאל אותה מי היא, וביקש ממנה שתגיד לרבנו שיכנס אליו, ואכן רבנו נכנס אליו ושוחח עמו כשלוש שעות. ואז קיבל את רשות האדמו"ר לעלות לארץ ישראל. (כתבי תלמידים) [ואי"ה נרחיב על כך ביום דהילולא של האדמו"ר מסטאמר זצ"ל].

והוסיף הגה"צ ר' סנדר שליט"א בשיחה עמנו וסיפר שלימים שלח אביו הגאון ר' חיים קויטל גם לאדמו"ר בעל האמרי אמת מגור זצ"ל וכתב שהוא רוצה להיות מרכבה לשכינה שזה היה עבודתו בעולם, ובעל האמרי אמת התפעל ביותר מהקויטל הזה, ולימים הבית ישראל סיפר שאביו ציוה לגנוז את כל הקויטלאך שקיבל חוץ משתי קויטלאך החשובים ביותר, א' מבנו בכורו של בעל האמרי אמת הי"ד. והשני הוא של רבי חיים ערלנגר זצ"ל שהאמרי אמת כה התפעל מזה. (כ"ת, וראה בקו' בצרור החיים עמ' קל"ח)

[ובהזדמנות אחרת נשאל רבנו שליט"א מהגר"ח מישקובסקי שליט"א, על דברי הב"ח בס' מ"ז כיצד ניתן ליישם דבריו, דכ' "... ונראה דכוונתו יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה ולכן נתן הקדוש ברוך הוא תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם לידע הדינים לצורך משא ומתן גם להתנאות להראות חכמתם ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ וכו'". וביאר רבנו שליט"א "מרכבה לשכינה" פירושו שהאדם יהיה מונח רק בתורה ויר"ש" (מזקנים אתבנן ח"ג עמ' 92)].

רבו בתורת הנסתר

שח לנו כ"ק האדמו"ר מקופטשניץ שליט"א שהיה פעם בלוגאנו אצל רבי חיים ערלנגר זצ"ל, וסיפר לו ר' חיים **שמוורו ורבו בתורת הנסתר היה רבנו שליט"א** בעת שהותו בשוויץ לימד את ר' חיים קבלה, [אפי' שהיה אז ר' חיים צעיר לימים], וכל הבנין שלו הוא מרבנו, וכשעלה רבנו לארץ ישראל שאלו ר' חיים מה לעשות, ואמר לו רבנו שימשיך ללמוד קבלה והדריך אותו כיצד להמשיך. (כ"ת) [ושמענו מהרב בעק שליט"א משרידי התלמידים מיישיבת מונטריי, שר' חיים ערלנגר היה יושב ומדבר בלימוד עם רבנו בישיבה בכל זמן ועת והוא היה לומד ממנו כל דבר וכל ענין, ונאריך אי"ה באחד הגליונות הבאים על זכרונתיו המרתקים מהתקופה ההיא].

© כל הזכויות שמורות. הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים

ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

הגליון הבא - בעניני חנוכה - יצא לאור אי"ה לקראת ימי החנוכה

כאיל תערוג

גליון 10 חנוכה תשע"ד

**פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים**

הליכות רבנו

מקום ההדלקה

נוהג להדליק בפתח הדלת שפונה למרפסת, אפי' שאין יציאה משם לרחוב. ומקפיד להניח בצד שמאל של הפתח הזה והמזוזה בימין. [וכן נהג מרן החזון איש זצ"ל]. ובשנים עברו היה נוהג לסגור את התריסים בשעת ההדלקה ורק השאירו את האשנים פתוחים, מפני רצון הרבנית ע"ה, ורק אחרי ההדלקה שנכנסה הרבנית לביתה פתחו את כל התריסים. מדליק מהנר הסמוך לפתח וכשיטת הגר"א. ומדליק מעל עשרה טפחים כדי שיהיה ניכר לבני רשות הרבים. כל שנה היה ר' יצחק לוונשטיין זצ"ל מכין את הפתילות לרבנו בידיו, ולאחר פטירתו ביקש רבנו שלא יטרחו עבדיו ויקנו לו מן המוכן. (יצחק ירנן עמ' 66)

זמן ההדלקה

מדליק 15 דקות אחרי השקיעה כמנהג החזו"א, [אולם היתה תקופה שנהג להדליק בשקיעה בדיוק כמנהג הגר"י זצ"ל]. בער"ש מדליק 35 דקות לפני השקיעה, ואח"כ מדליק נרות שבת בערך 30 דקות לפני השקיעה, וכמה פעמים אחר בכמה דקות הדלקת נרות שבת. במוצ"ש מדליק רק אחרי זמן "זעקסטיל" [- ששית היום שהם ב' שעות זמניות אחרי השקיעה] שזהו הזמן שרגיל לשמור בכל שבת, ומבדיל ואח"כ מדליק.

מסיבת חנוכה

לבני ביתו אינו עורך מסיבה לכבוד חנוכה, אבל בשיבותיו עושים מסיבה לכבוד החנוכה. [ואמר פעם במסיבה, "אנשים עושים בימי החנוכה, מסיבות, מתאספים ואוכלים קצת עוגה, קצת לטקס, וכי מזה מתעלים? אני לא ראיתי שמוזה שאוכלים לטקס עולים, ורק ממה כן עולים, מהעבודה שאדם עובד על עצמו ומתחיל מחדש, וזה כל הענין שעושים מסיבה, שמתכנסים ומדברים דברים שיביאו את האדם לעליה רוחנית, והלואי שיעלו". (קו' מאי חנוכה – שיחות שנאמרו בישיבת גאון יעקב (י"ל חנוכה תש"ע) עמ' ג)]

מנהג החזון איש והגר"י

אמר רבנו, החזון איש הדליק נר חנוכה בשיעור חצי שעה ולא חשש לעד שתכלה רגל מן השוק. אך הגר"י ז"ל החמיר בזה והיה מדליק בשיעור שמן שידלק הרבה שעות בלילה מפני שהי' ע"י ביתו מקום שהילכו בו רבים בשעות הלילה המאוחרות, וסבר שבזמנינו שיש בנ"א בשוק גם לאחר חצי שעה יש להדליק גם אח"כ. (אעלה בתמר עמ' כ"ב) ואמר רבנו ע"ע שבי"ה שיש תחנת אוטובוס מול הבית שלי, ומצוי אנשים עד מאוחר בלילה, לכן אני ממרבה בשמן שידלק זמן רב עד שתכלה הרגל מן השוק. (כתבי תלמידים)

חנוכה בעיר בריסק

סיפר רבנו, שבעיר בריסק לא היה כמעט להשיג שמן, ולכן כולם הדליקו נרות חנוכה עם נרות חלב, וגם מרן הרב מבריסק זצ"ל היה מדליק בנרות חלב. וידידו להבחל"ח הגר"מ סולובציק זצ"ל קנה בבית מרקחת שמן במחיר מפולפל והדליק בהידור את הנרות. [א"ה כנראה דעת הגר"י היתה שנהיר נהורא טפי של הנרות חלב מאשר השמן, ועי' שבת כג, א] בבריסק היה סכנה עצומה להדליק בפתח הבית, מפני הגוים שהיו אנטישמים מאוד, ואפי' בחלון היה בזה קצת סכנה, לכן כולם הדליקו בתוך הבית. רק מרן הגר"י זצ"ל הדליק בחלון ביתו, והיה נס שלא עשו לו הגוים כלום. והיה להגר"י בביתו חזית אחת לרחוב, וחזית נוספת שלא פונה לרחוב אלא לחצר, והוא היה מדליק בחזית הפונה לרחוב, ובניו היו מדליקים בחזית השניה. (כתבי תלמידים)

חנוכה בישיבת מונטריי שבשווייץ

שח לנו רבי יעקב נטע בעק שליט"א משרידי הישיבה עץ חיים במונטריי, ר' אהרן לייב למד בישיבה, כשברח מהגיוס הפולני, וכשהגיעו ימי חנוכה, והנה דבר פלא. ....אף פעם לא ראיתי כזה דבר, אצל ר' אהרן לייב כל דקה היה חשובה לו מאוד, חצי שעה הוא התעסק בפתילות, עם כל הכוחות ואני לא יכול לשכוח את זה, בכזה אהבה שהוא הכין את הנרות. שבעים שנה כבר חלפו, והמראה הגדול של חיבוב מצוה לא מש מזכרוני... [ועי' ברכות ט, ב דאדם גדול הוא ושמח במצות].

הלכות החג

פרטים בהדלקה למעלה מכ'

במבוי מועיל אמלתרא [- ציורים] להניח קורה למעלה מכ', ולפי"ז גם בנר חנוכה יועיל כן, אמנם לא מצינו כן. יש מי שאומר שמועיל להדליק מעל כ' אמה מה שנראה לבתים שממול הבית שלו והם בתוך כ' אמה לנר שלו. וצ"ע דא"כ לא משכ"ל דין גבוה מכ' אמה אלא כשאין שום בית סמוך לו, דאם יש בית סמוך לו הרי אפי' אם גבוה י' טפחים כבר אין הנרות גבוהים כ' אמה מהבית הזה.

נראה דהיכר לבני רה"ר הוא אפי' רה"ר רחוק, ולא צריך שדוקא הרה"ר הקרוב אליו יהיה תוך כ' אמה. יש להסתפק בבית שהוא למטה מהרה"ר כ' אמה האם גם שם א"א להדליק דלא שלטא עינא, או רק בגבוה. ובתוס' ב"ק (כו, ב) מבואר דשור עיניו למטה ומיבעי ל' לעיוני יותר מאדם, מ"מ יתכן דגם אדם רואה למטה יותר מלמעלה. (אילת השחר שבת עמי' צ"ז)

שמן הראוי למאכל

עי' במשנ"ב סי' תרע"ג סק"ד שכי' דיש להקדים שמן לשעוה, משום שהנס נעשה בשמן, והיינו דשעוה נמי אור צליל כשמן, ומ"מ שמן קודם לפי שבו נעשה הנס, וכאן אמר דשמן זית עדיף משאר שמנים משום דצליל נהורא. והנה מדברי המשנ"ב מוכח שיש מעלה להדליק דומיא דמנורה דביהמ"ק, ולפי"ז יש הידור לקחת נר הראוי למאכל שדומה לשמן המנורה. (אילת השחר שבת עמי' ק"ב) [- אולם לשואלים עונה רבנו בדרך כלל שאי"צ להדר בזה].

קטן שהגדיל

קטן שמגדיל באחד מימי החנוכה, טוב יותר שלא ידליק בשקיעה ראשונה שעדיין קטן הוא, אלא ידליק כשלושים וחמש דקות אחר השקיעה אף שבכל יום מדליק בשקיעה. (שלמי תודה עמי' נ)

כלי חד פעמי

בכלי חד פעמי להדליק נרות חנוכה אמר דלדעת המ"ב ושאר פוסקים שהתירו להדליק בנר שעוה אף בלא כלי, ודאי דאף בזה שרי. (שם עמי' צ"ח)

הדלקת הבעל מחוץ לבית

לגבי אשה שבעלה מדליק ואינו בבית, אמר שהיא יוצאת בהדלקתו בכל ענין אף שהוא מדליק חוץ לביתו משום דאשתו כגופו ואשה נטפלת לבעלה בכל מקום, ולא דמי לאשה המדלקת שבעלה יוצא בהדלקתה רק אם היא מדלקת בביתם. (שם עמי' קפ"ג)

הדליק פחות מהשיעור

מעשה באכסנאי אחד שהשתתף בפרוטה עם בעה"ב והבעה"ב היה קפדן ואמר לאכסנאי שמקנה לו שותפות רק בשמן שידלק אבל השמן שישאר אחר ההדלקה הוא שלי ואין לך בו שותפות, ורצה בזה שאם ישאר שמן יהא שייך זה רק לו, ולאחר שהדליק את הנר דלק רק כמה רגעים וכבה מיד והרי קי"ל דכבתה אינו זקוק לה ונמצא דעכשיו נתברר שהיה לו שותפות רק במעט השמן שדלק בכמה רגעים ויל"ע. ואמר רבנו דמסתברא דלא יצא וצריך לחזור ולהדליק ומ"מ כשידליק שנית לא יברך על הדלקתו, וטעמא דמילתא דהא בגמ' בשבת כ"א ב' איכא תרי שינויא למאי הלכתא אמרו דמצותה עד שתכלה רגל מן השוק, לשינויא קמא דאי לא אדליק מדליק ולשינויא בתרא לשיעורה, וכתבו התוס' דהני תרי שינויא פליגי ולשינויא קמא לא נאמר דין שיעור בשמן. ולהלכה חיישינן להני תרי שינויא לחומרא ומה"ט כתב השו"ע בסי' תרע"ה ס"ב דכיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור חצי שעה קודם ההדלקה אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא יד"ח וצריך לכבותה וליתן בה שמן כשיעור ולחזור ולהדליקה, וכתב המ"ב בשם החמד משה והחיי אדם דמ"מ יחזור וידליק בלא ברכה, ועי"ש בחמד משה ובחיי אדם כלל קנ"ד דין כ"ב, ובנשמת אדם שם סק"א דטעמא משום דחששו לשינויא קמא דגמ' דלא נאמר דין שיעור בשמן וכשי' התוס' דהנהו תרי שינויא פליגי וספק ברכות להקל, וא"כ ה"נ בנידון דידן אף דיחזור וידליק משום דהוה כמו שהדליק מתחלה פחות מכשיעור מ"מ לא יברך מספק. (שם עמי' קצ"ג עיי"ש שהאריך בזה)

מקום ההדלקה לבחורים

בחור שישן בבית הוריו ואוכל בישיבה ורוצה להדליק בבית, צ"ע דשמא עדיף מבני הישיבה שאוכלים וישנים בישיבה בב' בתים ושמא בית הוריו עיקר לדידיה ויכול להדליק שם, ורבנו אמר דמ"מ יאכל לכל הפחות סעודה אחת בבית אם רוצה להדליק שם. (עמי' ר"ה)

רוב ימים

אם נוסע לעיר אחרת כגון שנוסע לשבת חנוכה לבית הוריו או חמיו או אפילו כשנוסע לימי החול ודאי דאף לפר"ח (הו"ד בביאור הלכה סי' תרע"ז) ידליק רק בעיר האחרת ואפילו לא נסע לשם אלא ליום אחד, והפר"ח איירי באותה העיר שבא לדירת חמיו דהתם כיון דיכול לבא לביתו וכו' לא עקר קביעותו אלא א"כ בא לכל שמונת הימים, דנראה דח' ימים שכתב הפר"ח בדוקא הוא דיום אחד לא חשיב קביעות כיון דיכול לחזור לביתו בכל רגע כשביתו באותו העיר. (שם עמי' ר"י)

הדליק ואח"כ אכל

נסתפק אם הדליק נ"ח מבעוד יום ואח"כ אכל קודם הלילה אם מזכיר על הנסים בברכת המזון. (שם עמי' רע"ח. שו"ר שבימלא תפילה הכריע דלא יאמר. א"ה, ועי"ע בסי' הליכו"ש עמי' שיי"ז שהביא מגדולי ירושלים וממרן הגרשז"א שצדדו אפי' אם יתפלל מנחה של יום כ"ד אחר הדלקה יזכיר על הנסים, וסברת רבנו שבתפילה מישך שיכא ליום כ"ד אבל בברכת המזון יש מקום לחלק שיזכיר על הנסים)

כלי שאינו טבול

לגבי כלים שאינם טבולים להשתמש בהם לניח, אמר רבנו דמסברא נראה דשרי להשתמש בהן באופן עראי לשימושים אחרים אבל בדרך קבע יש לאסור משום חשש שמא יבא להשתמש בהן נמי לסעודה, וכדמצינו ביו"ד (קכ"א סעי' ה') גבי כלי שבלוע בו איסור דמותר להשתמש בו בצונן כי צונן אינו בולע ומ"מ כל זה בשימוש עראי אבל בקביעות אסור אפי' בצונן שמא ישתמש בהן בחמין וא"כ ה"נ יש לאסור בשימוש קבוע משום ה"ט. (שם עמ' ק"א)

אכילת סופגניות בסעודה

יש שאוכלין סופגניות בחנוכה בסוף הסעודה שזהו ודאי לקינוח ומ"מ אינם מברכים עליהן, ולכאורה מי שרוצה לחוש ולהחמיר ולא לברך עליהם בסוף הסעודה העצה הנכונה לצאת ידי"ח היא שיכוין בהדיא בברכת המוציא לפטור אותן ובכה"ג מהני כונתו כמש"כ הבה"ל שם בסעיף י"ג בד"ה ירא שמים בשם ספר הלכה ברורה, ואף דמסברא לא דמי זה לפת הבאה בכיסנין שאפאה דמהני כונתו בברכת המוציא לפטור גם אם אוכלן לקינוח דהתם אי קבע סעודתו עליהן מברך המוציא ושייכא טפי לפת ולהכי מהני כונתו אבל הכא שטיגנן או בישלן דאפילו אם קבע סעודתו עליה אינו מברך המוציא וכנ"ל א"כ לא שייכא לפת ודמי טפי לאוכל פירות בתוך הסעודה לקינוח דלא מהני כונתו בברכת המוציא לפטור, וכן העיר רבנו שליט"א לחלק מסברא. מ"מ כבר כתב הבה"ל שם בשם ספר הלכה ברורה לחדש דה"נ מהני כונתו היכא שמכוין בהדיא לפטור. (שם עמ' רפ"ד)

מקום הדלקה בפנימיה

בפנימיה של ישיבה אפש"ל דמסברא שאני דפתח הבנין לא יחשב כפתח חצר דעלמא, לכך אמר רבנו שליט"א דהכא גם החזו"א יודה דאפשר להדליק בפתח הבנין כיון דשוויה כל קומות הבנין לתשמיש לצרכי הבחורים ורגילים לילך בין הקומות ולכך חשיב פתח הבנין כפתח בית דעלמא. (הגר"ב ד"ד דסקין שליט"א בס' ארח המועדים עמ' ת'. וראה גם שונה הלכות תורת המועדים עמ' רפ"ד דהביא שסברת רבנו היא שכיון שמסתובבים הבחורים בכל הבנין בבגדי לילה, נחשב כבית אחד)

לסמוך על בטחון

כתב המשנה ברורה סי' תרע"א סק"ה בשם החיי אדם (כלל קנ"ד) אדם שיש לו עשרה נרות ואין די לו לכל הימים ידליק בלילה השלישי רק א' כדי שישאר לו לשאר הימים עיי"ש. ויל"ע למה לא ידליק כמה שצריך ויסמוך בבטחונו על הקב"ה שיזמין לו עוד נרות ככל שיצטרך לכל ימי החנוכה דהנה במשנ"ב סי' קנ"ו הביא מהזוהר דאסור להכין אוכל למחר מחמת שיש בזה חסרון במידת בטחון. והנה בגמ' במנחות מ"ט ע"א מיבעיא לן ביש להם קרבן אחד מה עדיף מוספין דהאידינא או תמידין דמחר עיי"ש, נראה ששם לא שייך להקשות שיסמכו על בטחון כי במצוה של ציבור לא שייך להקשות שכל הציבור יסמכו על בטחון ורק על יחיד י"ל שיסמוך על בטחון. ולכן לא יקשה ג"כ על הבית יוסף שכתב דהחשמונאים חילקו את השמן מתחילה לשמונה ימים הא למה לא סמכו על בטחון כיון שהיה זה מצוה של ציבור. ובמשנה ברורה בהל' ר"ה כתב על מי שנמצא בבית האסורים ויש לו יום א' לצאת במה יבחר לא אמרינן שיסמוך כל הקב"ה שישחררו אותו כיון שדבר התלוי בבעל בחירה זה אחרת וצ"ע. (קובץ זכרון - יהודה לקדשו עמ' תרפ"ו)

לותר על העל הנסים' בשביל ברכת כהנים

כהן הנמצא באמצע שמו"ע בימי החנוכה, ורואה שאם יאמר על הנסים לא יספיק לישא כפיו, ויל"ד האם ידלג על "על הנסים" וישא את כפיו. או דלמא כיון שבעת עוסק במצוות תפילה אי"צ לישא כפיו, ולא ידלג. ואמר רבנו שליט"א ע"פ מעשה ששאל א' את החזו"א בנמצא אחר תפילת שחרית בלחש, ורואה שאם יאמר שים שלום יפסיד קדושה עם הציבור, האם יכול לומר שלום רב, והורה שיאמר שים שלום אף שיפסיד קדושה וקדיש. וא"כ כ"ש לעל הנסים, דהרי באומר שלום רב עיקר הברכה היא החתימה והרי אומר מברך את עמו ישראל בשלום, משא"כ בהזכרת עה"נ שלא יאמרה כלל. [ואפי' שבוה יפסידו הציבור ברכת כהנים אם הוא הכהן יחיד שנמצא שם]. (הרב עמנואל רלב"ג שליט"א בס' מחשבת עם עמ' תרנ"ח)

כבתה אין זקוק לה

המשנ"ב (סי' תרע"א סק"ה) כ' שאם יש לאחד ט' נרות ידליק בליל שני שתי נרות, ואם יש לו י' נרות אעפ"כ לא ידליק בליל שני שתי נרות, ואם יש לו י' נרות אעפ"כ לא ידליק רק בליל ב' ב' ובליל ג' לא ידליק רק אחת. נסתפקו בכהאי גוונא שהדליק מספר הנרות שצריך להדליק באותו יום, אלא שאחד מהנרות נכבה מיד, וקיי"ל דכבתה אין זקוק לה, האם אז צריך לכבות שישאר דלוק רק אחד, ונראה דאע"פ שלכתחילה לא היו מדליקים כך, מ"מ לא מכבים. (קו' מאי חנוכה עמ' נ)

הדלקה בער"ש

הט"ז סימן תרע"ט כתב שמי שקיבל שבת שהדליק נרות חנוכה צריך לבקש מאחד מבני ביתו שידליק עבורו. והק' הפרמ"ג א"א סק"א, דבניזר (יב, א) איתא דכל מילתא דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח וא"כ כיון שקיבל ע"ע שבת אינו יכול להדליק נר חנוכה כיצד יעשה שליח.

ותי' רבנו שליט"א דכיון שהמשלח יכול לישאל על קבלת שבת לצורך מצות הדלקת נרות חנוכה, כמבואר בלבוש סי' רס"א. ממילא נחשב שבידו להדליק וכבר כתבו התוס' במסכת נזיר דף י"ב ע"א ד"ה מ"ט בדמקום שבידו לעשות הדבר בעצמו מצי משוי שליח את השבת ואינו יכול להדליק בעצמו היאך יכול למנות שליח על זה. (ראש שמחתי עמ' נ"ח, וקו' שביבי אש להרב חיים איזיק היילבוים *מרפסין איגרא ח"א עמ' קכז*). עוד תי' דמה שיש עליו איסור צדדי לא חשיב לא מצי עביד, דאם היה מדליק, אף שעבר עבירה וחילל שבת, מ"מ יצא ידי מצוות נ"ח. [אם לא משום מצוה הבאה בעבירה]. (פרורים משולחן גבוה - חנוכה עמ' נ"ב)

ענינו של יום

התרשלו בעבודה

הב"ח כותב בהלכות חנוכה ס"ס תר"ע דעיקר הגזירה בחנוכה היתה על שהתרשלו בעבודה וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדתינא בברייתא שגזר עליהם אותו רשע לבטל התמיד וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה' ע"י כהנים עובדי העבודה בבית ה' ע"כ, ואפי' שהכהנים היו תמיד רצים כדי לעשות את העבודה וכמש"כ בגמ' יומא כ"ג שכל אחד היה רוצה לזכות במצוה של תרומת הדשן עד כדי כך שאחד נדחף ומת ולא שמו לב ואמרו אח"כ שצריך להביא עגלה ערופה, אמנם זה לא שייך, אבל כך תקנו בגלל הדבר שקרה, וכיון שראו שהגיע לכדי סכנה תקנו שיעשו פייסות מי יזכה בעבודה זו, ומי יזכה בעבודה זו, ורואים שהכהנים היו רצים כ"כ כדי לקיים את המצוה הזו שהיא עבודתם עד כדי כך שאפי' דחפו אחד את השני עכ"פ בימי היונים קרה שהכהנים התרשלו בעבודה ובגלל שהתרשלו בעבודה אז הקב"ה סיבב שהיה גזירה ע"י היונים שלא יוכלו לקיים את העבודה.

ומזה נשמע שאם אחד מתרשל במצווה אח"כ נהיה מצב כזה שהוא כבר לא יכול לתקן את זה, ואם דרך משל אדם איחר להתפלל אחרי זה יש כבר קושיים לחזור למצב הקודם כך רואים בדברי הב"ח, ויותר מזה אומר הב"ח שעכשיו כדי לחזור למצב הקודם צריך מסירות נפש ולכן היה צריך שיהיה מסירות נפש ע"י החשמונאים כדי שיהא אפשר לחזור ולקיים את העבודה ולמדים מזה כלל שכל פעם שציבור או יחיד מתרשלים באיזה דבר אחרי זה צריך מסירות נפש כדי לחזור למצב הקודם, בכל דבר ולא דווקא בביהמ"ק אלא זה בכל מצוה שאם אדם מתרשל בה אז כבר מסובבים לו משמיים קושיים שכדי לחזור למצבו הקודם צריך מסירות נפש.

בספר כתר ראש כתוב מעשה עם ר' חיים ואלוזין שנסע לאיזה חתונה והיה במקום שלא היה ס"ת לקריאת תורה אז ר' חיים חיפש מקום שיש ס"ת שיהא אפשר לקרא אבל זה היה קשה קצת והיה שם רב אחד זקן שאמר מה יקרה אם פעם אחת בשביל צורך החתונה לא נקרא בתורה ור' חיים לא רצה ללכת לדבר עם הרב הזה כדי שלא יהא ריב או כדי לא לבייש אותו להגיד לו שהוא לא צודק אז הוא סכים שלא להתעכב בשביל ס"ת, אבל אח"כ כשהוא בא הביתה הוא ראה שנגנב לו הס"ת, ואז הוא הבין שזה בגלל החטא מה שקרה כזה דבר שהוא ביטל את קריאת התורה אע"פ שזה לא היה באשמתו והוא היה כמעט אנוס כי הוא לא רצה לבייש את הרב הזקן בכ"ז אם זה כך קרה אז נגנב הס"ת, אח"כ כתוב שם שהוא התוודה ובכה וביקש והחזירו את הס"ת אבל הפרשה הזאת שהיה צריך לקרוא באותו פעם היה חסר בס"ת, וזהו היסוד שכאשר בן אדם שמתרשל במצוה או מאחר לתפילה אח"כ צריך הרבה מאוד התאמצות כדי להחזיר את המצב בחזרה.

גם בפולגיה כשהיה גזירה על השחיטה אז הרבנים אמרו שהיות והיו אנשים שלא כ"כ שמרו את ההלכות של שחיטה ואפי' היו כאלו שאכלו טריפות ר"ל לכן סיבבו שהיה גזירה שלא יוכלו לקיים את השחיטה והתירו לשחוט רק קצת קצת, וכ"ז למה כי היה אנשים שזלזלו במצוה הזו ואכלו בלי שחיטה אז כבר היה גזירה שלא יוכלו לשחוט כמו שרוצים, ומזה צריך ללמוד על כל הדברים אם אדם רוצה שלא יכשל כל מה שעושה בלי רשלנות אז אין גזירה, אבל כשיש רשלנות אז מתחדשות כל מיני גזירות. (נמסר בישיבת תפארת משה ב"ב. נדפס בס' חמדת משה עמ' קל"א)

שמן נס – מכת"י רבנו שליט"א

על דברי הפרקי דר"א פל"ה "לקח יעקב שתים עשרה אבנים מאבני מזבח שנעקד עליו יצחק אביו ושם אותו מראשותיו וכו', ונעשו כולן אבן אחת וכו', השכים יעקב בבוקר בפחד גדול ושב יעקב ללקוט אבנים ומצא אותן כולן אבן אחת ושם אותה מצבה בתוך המקום, וירד לו שמן מן השמים ויצוק עלי', שנאמר ויצוק שמן על ראשה". כי רבנו שליט"א על הגליון "מכאן יש להעיר על מה שאומרים בשם הגר"ח מבריסק ששמן הנעשה ע"י נס לא יהיה לו דין שמן". [א"ה, ובעיקר דברי הגר"ח ע"י משי"כ באילת השחר שמות כה, ו]

מקוה לכל אחד

הבעל הטורים (תולדות כו, כ) כתב שרחובות זה כנגד יון שגזרו שלא יטבלו ונעשה להם נס ונזדמן להם מקוה לכל אחד ואחד עכ"ד. והנה יש לעיין אם מים שנתהוו בנס כשרים למקוה, אמנם כאן י"ל שהנס ה' שעלו מים מהתהום לתחת בתייהם וכשראו זה הם חפרו בור והי' להם מקוה. (אילת השחר בראשית עמ' רל"ו).

לזכות לבנים תלמידי חכמים

איתא בגמ' בשבת כג, א "מאהר אמשח זיתא אמר האי צליל נהורי טפ"י. יש לעי' מה המעלה בצלול כיון שאינו להשתמש לאורו. ויש לומר דהא אמרינן לקמן (ע"ב) הרגיל בנר יהי' לו בנים רבנן וכן חתנין, הרי דאור מצוה עושה אור תורה, ומה שיותר אור צלול יותר אור זך, וזה יותר מהודר, גם גורם לת"ח גדולים. (אילת השחר שם)

עבודת ההודאה

אמר רבנו שליט"א בתוך שיחה, ...לכן מוספים לומר וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות להלל, כדי שנגיש באמת את ההלל וההודאה, שנשים לב שמטרת קביעת ימי חנוכה היא להלל ולהודות, והוסיפו מילים להתרגש, להרגיש החובה להודות. **ובזה צריך להתעורר לא לומר את המילים סתם, אלא לחשוב ולהרגיש את השבת וההודאה.** (מאי חנוכה עמ' מ"ז)

וראה עוד תורת רבנו שליט"א בעניני חנוכה בספריו "מלא פי תהלתך" ג"ח, ובאילת השחר עמ"ס שבת. ועוד.

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג

גליון 11 חקץ תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליך. (מקץ מב, לו)

וכ' באילת השחר כאן, המלבי"ם מפרש שאמר שמקבל על עצמו את העון והחטא הזה ימית את בניו, אמנם בפשוטו משמע שיעקב ימיתם ולא שימותו ע"י החטא, ועוד צ"ב איך אפשר להעביר חטאים מאדם אחד לשני, אמנם עי' בספר חסידים אות תמ"ה שאחד קנה חלום רע ומת וכן אחד קנה החולי של חברו ומת, ובחובת הלבבות שער הכניעה פ"ז כתב שהמדבר לשון הרע על חברו עוברים אליו עבירותיו. ומסופר שבזמן המהרש"א אחד חטא בעון חמור ונצטער מאד וא"ל חברו אל תדאג אני אקנה ממך את העבירה ושלם לו הרבה כסף בעבור שיקנה ממנו את העבירה, ואח"כ כשמתו ובאו לב"ד של מעלה, האחד טען שמכר את העון והשני אמר שלא חשב לקנות ומה שאמר שקונה ה' רק בכדי להוריד את עצבות חברו וקבלת הכסף לא מוכיח שבאמת רצה לקנות, ושלחו אותם לדין תורה אצל המהרש"א דכפי שפוסקים בב"ד של מטה כך נפסק בב"ד של מעלה ופסק שהמוכר צודק, עכ"ד רבנו שם, ועיי"ש.

ומעשה אירע בשנת תשס"ב, בתחנה המרכזית בבאר שבע עמד יהודי הנמצא בהליכי תשובה מתקדמים ונפגף בידו שטר של מאה דולר והכריז על סחורתו כבר שעות רבות הוא עמד ולא מצא קונה, האדם הזה מציע למכור את כל עבירותיו תמורת מאה דולר וכבר שעות רבות ולא נמצאו להם קונה.

רבנו ששמע אה"כ את פרטי המעשה התפעל, ישראל קדושים הם אפילו עוברי עבירה לא מתפתים לקנות עבירות של הזולת, לבסוף נשא עמלו פרי וצעיר חילוני שהיה מעוניין במאה דולר הסכים לקנות את כל עבירותיו, המוכר החתים אותו על שטר שבו מפורטים כל פרטי המכירה וכל אחד פנה לדרכו הצעיר הגיע הביתה וסיפר בשמחה על המאה דולר שהרויח בקלות, אמו שיסודותיה ביהדות היו יותר עמוקים נזדעזה עד מאד, ופנתה אל עסקני צבור והרעיש עולמות עד שאמרו לה מה שאמרו ונרגעה, כאשר הובאו הדברים לפני רבנו שליט"א אמר על אתר שהגם שיש שיטות מסיומות שהמכירה היא בתוקף, אך המוכר יהיה חייב לעשות עוד תיקוני תשובה רבה, עד שנשמתו תטהר מזוהמת החטאים, אבל הקונה יצטרך להרבות בתשובה יותר, והביא סמך לדבריו מהמעשה המיוחס למהרש"א הנ"ל, [נ"ב, המעשה עם המהרש"א מובא גם בחיי עולם ח"א פיי"א]. (הרב מאיר מונק שליט"א בס' להתגבר עמ' 165)

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם. (מקץ מד, ג)

ודרשו בגמ' (פסחים ב, א, ועוד) "דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יצא אדם בכי טוב ויכנס בכי טוב שנאמר (בראשית מ"ד) הבקר אור והאנשים שלחו".

והנה בגמ' בברכות יג, א איתא, ר' טרפון אומר אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים וכו'. ורבנו שליט"א העיר על הלשון שאמר ר' טרפון, 'אני הייתי בא בדרך' הול"ל אני הייתי בדרך. אלא ביאר רבנו, שר' טרפון אמר כן דלא תיקשי עליה איך יצא לדרך בשעת שכיבה, הלא אמרו לעולם יכנס אדם ויצא בכי טוב. לכן אמר הייתי בא בדרך דמשמעו שכבר היה עמוק בדרך ולעולם יצא בכי טוב, וכשהגיע זמן ק"ש דערבית היה כבר בא בדרך והיטה עצמו לקרוא כב"ש ובכך סיכן עצמו מהליסטים. (ברכת שלום עמ' תקכב)

רבות מחשבות

בכינוס לב לאחים ניסן תשע"ג אמר רבנו שליט"א בתו"ד... הפסוק אומר "רבות מחשבות בלב איש ועצת ד' היא תקום". נתבונן בדרכי הנהגת הקב"ה כיצד תמיד "עצת ד' היא תקום".

יוסף הצדיק, סיפר לאחיו את חלומותיו, שהאחים הבינו מזה שהוא רוצה למלוך עליהם כמו שכתוב "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו, ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו", מה עשו כדי שלא יקויימו החלומות, שלא יתקיים רצונו למלוך עליהם? הם עשו כל מיני דברים: רצו להרוג אותו ואח"כ הקב"ה הציל אותו, רצו למכור אותו לישמעאלים, והישמעאלים מכרו אותו למצרים והיו בטוחים שלא יוכל למלוך עליהם, כי אם יהיה עבד איך יהיה מלך, האיך יגיע למלוכה, והאיך יתקיים המלוך תמלוך עלינו?

בסוף מה היה? הקב"ה מביא את האדם למה שהוא רוצה ושום דבר לא הועיל, אדרבה, האדם בעצמו יעשה את הדבר שיהיה כמו שגזר הקב"ה, כמו שרואים שעיי"ז שמכרו אותו, עיי"ז התגלגל שסוף כל סוף הוא נהיה מלך? ואם לא היה במצרים לא היה מלך, הקב"ה גלגל שדוקא עיי"ז שרצו ופעלו שלא יהיה מלך, דוקא עיי"ז כן נהיה מלך. וכן מצינו בכל הדברים שרבות מחשבות בלב איש ועצת ד' היא תקום.

[ועיי' בימלא פי תהלתך תפילה עמ' קכ-קכא]

ענין בפרשה – חלומות

באופן כללי להבאים לרבנו שליט"א על עסקי חלומות, אומר 'דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין', והבאנו כאן כמה וכמה מקרים של חלומות של גדולי ישראל, או שהיה בהם לימוד.

הטבת חלום להגרי"ז

כשהיה רבנו בגיל בר מצוה בעיר בריסק היה נקרא ביחד עם אביו, כמעט כל יום לקראת השקיעה לבית מרן הגרי"ז שהיה גר בסמיכות להם [הם גרו ברח' ליסטובסקה 44 והגרי"ז 46, כשבית אחד מפסיק ביניהם] וקראו לעוד אחד שלישי כדי לעשות להגרי"ז הטבת חלום, שהיה חושש לדברי הגמרא שצריך לעשות הטבת חלום. [כיון שבני הגרי"ז היו צעירים מרבנו, ועדיין לא יכלו להצטרף]. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 45)

החזון איש מתגלה בחלום - א

סיפר רבנו שראה במחברתו של הגרי"ש גריינמן שסידר וערך את ספר חזון איש לדפוס שכתב, שלאחר פטירת מרן ז"ל נסתפק על איזה הגה"ה אחת מכתב ידו של מרן ז"ל ולא ידע לאיזה מקום היא שייכת, מרן ז"ל נתגלה אליו ואמר לו באיזה אופן לסדר ולקבוע את הדברים וכך עשה. ואמר רבנו שלא נתבאר במחברת שם אם היה הגילוי בהקץ או בחלום, אבל מ"מ חזינן מזה שמן השמים הסכימו שספר חזון איש יתקבל בצורה הראויה ונשלח מרן ז"ל בעצמו להורות איך לסדר את הדבר, ואיני יודע אם למחברים אחרים יש רשות מן השמים לכך. והוסיף רבנו לומר שבאמת כשמעיינים בספר חזון איש שם רואים שבלי אותה ההוספה לא היה מובן מה שנכתב. (אעלה בתמר עמ' נ"ו)

התגלות החזון איש בחלום - ב

עוד סיפר רבנו בשם ר' שמרי' גריינמן ז"ל, שלאחר שמרן החזו"א נפטר דרש בעל הדירה שיפנו את הבית, וכך עשו ופינו את הבית, בליל שבת הגיע הגרש"ג לרבנית לומר 'גוט שבת', שאלה אותו אם פינה כבר הכל מהבית, ואמר שכן. אמרה לו שמרן החזו"א נגלה לה בחלום ואמר שלא הוציאו את הכל, נכנס שוב ר' שמרי' וראה שהי' איזה סטנדר שהי' מחובר לקיר שליד זה הי' מתפלל שמו"ע, ושכח לקחתו. (מוסף שב"ק ית"נ גליון 6 תשע"ד)

ורצה רבנו לומר, כי מה שהחזו"א התגלה דוקא לרבנית, ולא לר' שמרי', כי הוא זה שעסק בכל עניני הדירה, ושמה לא היה מתייחס לחלום, כי אפשר שיסבור שחולם מהרהורי לבו, אבל היא, לא ישעה מכל העניין שמעבירים חפצים, וגם לא הייתה מעורבת בשום נושא של הדירה, ולכן מוכח כי יש דברים בגו, ויש לחשוש לחלום. (מאחורי הפרגוד עמ' 33)

התגלות החזון איש ע"י חלום

סיפר רבנו, אחותו של מרן ז"ל אשת הגרי"ש גריינמן חלמה שרואה את מרן ז"ל יושב בעגלה ואוחז בפעמון וסיפרה למרן ז"ל את זה ואמר לה אם כן כבר לא אוכל להסתיר את עצמי שהגיע הזמן להתגלות ומאז נתפרסם בעולם הרבה. [ועיין בברכות נ"ז א' י"ב פפא תלי טבלא נעשה ראש ישיבה', ופרש"י 'נראה לו כמין זוג וענבל תלוי בצוארו ומשמיע קול והוא סימן לראש ישיבה שמשמיע קול לרבים'. ובהזדמנות אחרת הפליג רבנו בשבחה של אשת הגרי"ש גריינמן ואמר שהיתה אשה מאוד גדולה וכן העידה לו הרבנית ע"ה]. (אעלה בתמר עמ' ע"ה)

חלום על פטירת החזון איש

סיפרה הרבנית ע"ה, שבשבת קודש ט"ו חשון תשי"ד בו נפטר מרן החזו"א, חלם רבנו שהיה גר בכפר סבא בליל שבת, שסי"ת נשרף, בבוקר של שבת צם תענית חלום. וביום א' עשה תענית לתעניתו, וכך ביום הלוייה היה שרוי גם בתענית. (כתבי תלמידים)

חלום של ר' זונדל סלנט

סיפר רבנו על הגאון הצדיק ר' יוסף זונדל דכשבא לירושלים הלך לבדו אצל כותל המערבי ואל שער מקום המקדש כמי שידועים לו הדרכים והשבילים מזמן רב, ואמר ר' זונדל שראה בחלום בהיותו בחו"ל את צורת ירושלים והמקדש והשבילים המובילים אליהם ובעלותו ירושלימה, הלך מכח המראה, והבחין שמה שהראו לו היה נכון למאוד. (אילת השחר בראשית עמ' תב)

שב בחלום להחזיר חוב

שנת תשע"ב, אמר רבנו לסובבים, כי בא לפנינו יהודי וסיפר כי אחד ההרוגים במובמאי הגיע אליו בחלום ואמר לו כי היות והוא נותר חייב לו הרבה כסף ואין לו מנוחה מכך שם בעולם האמת, הוא מתחנן אליו שירחם עליו ויסלח לו על חובו, ומחל לו. (מאחורי הפרגוד עמ' 466)

חלומות בדור האחרון

באחד משיעור חומש הסביר רבנו, כי מה שהתמעט היום המושג שמגיעים בחלום מעולם העליון, כי גם לבוא בחלום, יש צורך באפשרות רוחנית מסוימות, וכיון שהאוויר שלנו הולך ומזדהם בעבירות יותר מבעבר, האפשרות של הנשמות לבא קשה מאד, וכדוגמא לדבר הצביע על דברי רבי חיים מוואלאזין שבעת הסתלקות הגרי"א, הרי גלגול אמר, כי הוא נאלץ לברוח, כיון שמנקים את המקום, מחמת הנשמות הקדשות הבאות לקבל את פניו של הגרי"א, היינו, שכדי שהם יבואו, על המקום להיות נקי... ממילא, כיום שהמקום פחות נקי קשה להם לבא. (מאחורי הפרגוד עמ' 461)

חלום שבא לעורר

סיפר הגר"ח"י מיישקובסקי שליט"א, ש-אל רבנו נכנס יהודי וסיפר שאביו, שנפטר לפני זמן, מופיע אצלו בחלום כשהוא בוכה ואומר שרע לו בעולם העליון. הבן בא לשאול את הרב מה עליו לעשות במקרה הזה. ענה לו הרב מה שענה, ולאחר מכן פנה לאחד הנוכחים ואמר: מדוע שלח ה' את המקרה אלי? מה רצה להראות לי בזה? ה' שלח לו מסר שלהיות שנורר, קבצן, זה דבר מבזוה מאד, אך להיות "שנורר" אצל הבן – זה שיא הבזוי! ה' שלח אותו אלי לומר לי: אהרן אהרן, אתה עומד להיות שנורר אצל הילדים שלך! אתה תבוא לבקש שיאמרו עליך קדיש, שלימדו משניות לעלוי נשמתך! אבל אתה עוד חי ואתה יכול להיות גביר!, כל זמן שאתה חי אתה יכול לעשות מצוות!!! (הגש"פ מתוק האור עמ' 383)

חלום אמת

יהודי נכבד הגיע לרבנו וסיפר, שחלם חלום שאביו אומר לו שהוא צריך להקים כולל לעילוי נשמתו, ועתה שואל מה עליו לעשות. אמר לו רבנו 'החלום אמת, ובאמת מוטל עליך להקים כולל', ובירכו לס"ד ואכן הכולל כבר קיים הרבה שנים ב"ה. (כתבי תלמידים)

מיו"מ בחלומי של מרן הגר"ח"ק

מספר רבי גדליה הוניסברג שליט"א, ש"ק בחוקתי תשס"ח, כאשר מרן הגר"ח"ק התעורר ממנוחת הבוקר אשר שעכשיו חלם בשינה ספק שהתעורר לו, דהנה יש מקרים שמותר לעשר בשבת, כגון האי עובדא שהחזו"א התיר לעשר בשבת [מובא בדרך אמונה] שהיה הכשר מעולה ומסתמא ודאי מעושר אלא שבכל זאת לא רצה שיאכלו בלי לעשר שוב, האם מותר גם לחלל את המעשר שני, דלכא"ו זה יכול לעשות גם במוצאי שבת, והרי מוכח שיש איסור מיוחד על חילול מעשר שני בפני עצמו, או דלמא אחר שהתירו כבר התירו גם את זה, מפני שיכול ליגרם מכשול שישכח לחלל.

וכששמע את השאלה הנ"ל רבנו שליט"א דן, האם אפשר לחלל מעשר שני במחשבה, ואז יש לדון ע"פ תוס' גיטין לא, א ד"ה ובחשבה. ומרן הגר"ח"ק הראה שמדבר בזה בדרך אמונה פ"ד ממעשר שני בציון הלכה או' ת' ובד"א בשם החזו"א שאינו מועיל לחלל מע"ש במחשבה. (מנחת תודה עמ' קנ"ד)

חלום על בהמה

ע"י בספר חסידים אות תתשל"א דלפי שנשמת האדם המדברת אינה מתה לפיכך יחלום החי מן המת אבל הבהמה שמתה אין לה נשמת החכמה לפיכך לא יחלום האדם מבהמה שמתה או נשחטה עכ"ד ואמר רבנו, דהנה בודאי שאפשר לחלום על בהמה מתה כמו שאפשר לחלום על כל חפץ דומם אבל כונתו שלא יחלום עליה שהיא כחיה. (אילת השחר במדבר עמ' רכ"ז)

הלכתא רבתא לשבתא

לאור בקשת רבים, אנו בס"ד מוסיפים החל מגיליון זה, דברי הלכה מרבנו שליט"א. דברים שהתפרסמו בכמה ספרים, ובעיקר משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א רבה של קהילת נחלת משה. [נראה מש"כ בגיליון 1 שהרבה מהדברים נאמרו ע"י רבנו שליט"א בשיעור משנ"ב שהתקיים בהיכל כולל פונבז', לאחר תפילת מוסף בשבת].

טלטול כפתור שנפל

בס' מנחת שבת ס' פ"ח סק"ב כתב, דלפי מה שפסקו הפוסקים כסברת התוס' דדלתות הכלים חשיבי כלים משום שעומד להתחבר אע"פ שזכרנו אינו ראוי למלאכה, א"כ נפקא לן מהא דאם נפל כפתור מבגד ועומד לחברו לבגד אין זה מוקצה דהוי כדלתות הכלים שנתפרקו אע"פ שזכרנו אין הכפתור ראוי לכלום, ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דכל זה דוקא בכפתור של חליפה וכדו' שמקפיד להתאים את הכפתור לבגד וכשנפל מקפיד לשמור כפתור זה כדי להחזירו והוי כדלתות הכלים, אבל כפתור רגיל כמו כפתור של חולצה וכדו' שאינו מקפיד שכפתור זה יהיה בבגדו אלא יתן כל כפתור שימצא מסוג זה ולא דוקא מה שנפל לא דמי זה לדלתות הכלים, וכיון שנפל תו לא בטל לבגד ופקע שם כלי מינייה, ובחליפה שתפור בו כפתור של רזרבה מבפנים ומיועד שאם יאבד לו כפתור אחר יתפרנו במקומו יש לעיין אם נפל כפתור זה אי שרי לטלטלו דכיון דאין זה מצורת ותואר הבגד אולי לא שייך ביה ה"ט דבטל ומוכן אגב אביהן שיהא נטפל לבגד, וגם אין קפידא לחברו אחר שנפל אלא מניחו בקופסא שמונחים בה הכפתורים וא"כ כיון שנפל ואינו ראוי לשימוש אין עליו שם כלי והוי מוקצה, ואף לענין טלטול במקום שאין עירוב אסור לצאת עם חליפה זו שיש בו כפתור של רזרבה היות דכפתור זה אינו נחשב כחלק מגוף הבגד עכ"ד. (שיעורי שלמי תודה עמ' רנ"ד)

טלטול שן תותבת שנפלה

ולענין מי שנפל לו שן תותבת שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שמותר לטלטלו לפי שהדרך להחזיר את השן למקומה והוה כדלתות הכלים, דהאדם נידון לענין זה כמו הכלי ואינו מוקצה. (שיעורי שלמי תודה עמ' רנ"ד, הו"ד בארחות שבת ח"ב פ"יט הע' ר"כ)

יומא דהילולא – הגאון הגדול רבי מרדכי שלמה ברמן זצ"ל - נלב"ע א' טבת תשס"ה

קשר גדול היה בין הגאון הגדול רבי שלמה ברמן זצ"ל ליבדלחט"א רבנו שליט"א, וכשנפטר רבי שלמה לאחר יסורים גדולים ספד לו רבנו שליט"א מספד גדול בהיכל ישיבת פונביז' ונדפס בקובץ 'עלי יגוף'.

הספד רבנו

הנה להספיד זה דבר קשה מאד כמבואר שנפרעים מן הספדנים אם ממעטים ח"ו, ולהגזים ג"כ לא כ"כ טוב, ומי יודע להעריך בדיוק, לכן אדבר רק מה שהגמ' אומרת. בכתובות דף יז איתא דצריך שישים ריבוא ללוות נפטר, וה"מ למאן דקרי ותני אך למאן דמתני, ומבאר רש"י שמלמד תלמידים אין שיעור, ומבאר הגמ' למה צריך שישים ריבוא נתינתה כנטילתה, והיינו היות שבנתינתה ניתנה התורה לשישים ריבוא כך בנטילתה כשהפסיק ללמוד צריך להיות כנתינתה שישים ריבוא, וה"מ למאן דקרי ותני היינו שלא לימד לתלמידים, ומאן דמתני לית ליה שיעורא. ולכאורה משמע דאילו היה שם פחות משישים ריבוא לא היו נותנים התורה וע"כ דבשביל לכבד את התורה היה צריך להיות שם שישים ריבוא ואם בנתינתה מחוייב היה להיות שישים ריבוא רואים שכבוד התורה הוא שישים ריבוא לכן גם צריך שיהיה שישים ריבוא בנטילתה שזהו כבוד התורה, ולמאן דמתני לית ליה שיעורא ואף שלא היה יותר משישים ריבוא בנתינתה. והביאור בזה דאפשר להסתכל ע"ז בשני אופנים דאם זה מצד כמות האנשים כ"א בפרטות זה שישים ריבוא, אבל אפשר לראות את זה באופן של כלל ישראל ואם עכשיו יש יותר כעם ישראל שיעור זה צריך להיות יותר משישים ריבוא ולכך מאן דמקרי ותני שלומד בפ"ע זה כל יחיד ויחיד בפרטות שכבוד התורה היה שישים ריבוא, אבל אם דנים אותו ע"י כלל ישראל צריך כבוד התורה ללא שיעור שכל כלל ישראל צריכים לכבד התורה, וממילא אדם שלמד תורה והיה מתני תורה רבות בשנים בזה אין שיעור כלל, כלל ישראל צריך לכבד את התורה בנטילתה, נטלו הנשמה בנקיות לזה צריך להיות כל כלל ישראל, ואין לזה שיעור וזה נוגע בכללות. **ונאמר ג"כ מה שנוגע בפרטות לנפטר הזה.**

דאיתא בגמ' ב"מ דף פה פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים ויסי ברבי אלעזר ברבי שמעון ולוקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, כי נח נפשיה אמטוהו למערתא דאבוא הוה הדרא לה עכנא למערתא אמר ליה עכנא עכנא פתח פ"ד ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו, כסבורים העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה, ויש לעיין שהרי הדין הוא שאין קוברים רשע אצל צדיק אך לא כתוב שצדיק אצל צדיק ג"כ א"א ושניהם היו תנאים ומה אכפ"ל דיותר גדול, הרי אף צדיק יותר גדול אפשר לקבור, אלא דבעצם א"א כלל שיהו שני אנשים שוין וא"כ אין לדבר סוף שאף א"א לקבור חד ליד חברו, אך יש מדה מסוימת שא"י רצון ד' שיקברו אחד עם השני, ואדם אינו יכול לשפוט את זה, דהרי הר"מ אומר שא"א לשפוט האדם רק הקב"ה עצמו ואין אפשר שכי"א יכריע מי יותר גדול לכן אפשר לקבור צדיק אצל צדיק אף ששניהם לא שוין, אך כאשר יודע הקב"ה שההבדל כ"כ גדול אז כבר הקב"ה מזמן נחש שלא יוכלו לקבור חד ליד חברו ולא נתן ליכנס במערה, ולכן סברו שזה כ"כ גדול מזה עד כדי כך שאין רוצים בשמים שיקברו זה אצל זה, ויצאה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה בת קול מבואר מחז"ל שזה המדרגה קטנה מנבואה שגם כאשר בטלה נבואה עדיין היה בת קול והיום אין גם בת קול דזה רחוק ממדרגתנו, אך חז"ל השתמשו בזה רק לדבר הצריך מאוד ומשמע שלענין גדלותם הוצרכו לבת קול שלא יחשבו שהבדל כ"כ גדול שבשביל זה לא ראוי שיקברו זה אצל זה ולכך זימן הקב"ה נחש אלא מפני שזה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה.

ומבואר שהצער מערה כ"כ משנה אף שבגדלות עצמה אין כ"כ הבדל, הצער מערה כ"כ מבדיל את האנשים שע"ז כבר א"א להיות יחד אף ששניהם תנאים, הצער מרחיקם להבדל כ"כ גדול עד כדי שא"א לקבור יחד זה אצל זה.

וא"כ אפשר לומר על הנפטר הזה דמלבד מה שהיה כל כך גדול בתורה ויראה וחסד וכמו ששמעתי חוץ ממה שהיה אהוב אצל החזו"א וגדל אצלו, מלבד מה שגדל אצל אביו שהיה גאון וצדיק והיה מאוד גדול בתו"ש, אך נוסף לזה יש לו את המעלה הזאת שא"א למדוד שהיה בצער כ"כ הרבה שנים הקב"ה יעזור שיוזכה ע"י לעילוי נשמה גדול ולהיות לזכות לשיבה ולכלל כלל ישראל אכ"י"ר.

בהדרת החזון איש

סיפר רבנו, שמעתי כי פעם אמר מרן החזון איש ז"ל להגאון ר' שלמה ברמן זצ"ל שילמד את הסוגיא בכתובות דף ע"ג ע"א דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומומין ויאמר לו כמה דינים אפשר להוציא מסוגיא זו. ואחר שלמד ובא לומר למרן ז"ל מה שהוציא מהסוגיא אמר לו מרן ז"ל שעדיין לא הוציא אלא מעט דינים ממה שיש ללמוד מהסוגיא ההיא. ושמענו מרבנו שמרן ז"ל אמר כן להגר"ש זצ"ל מחמת שרצה להמריצו ולכוונו למצות מכל סוגיא כל מה שאפשר. ובאמת כתב במחברת מיוחדת כל מה שהוציא בלימודו בסוגיא זו, ומרן ז"ל הוסיף לכתוב לו במחברתו עוד הרבה דינים שאפשר להוסיף. (אעלה בתמר עמ' נ"ג)

טלטול הליפה שנקרע לו המתלה

שח רבנו שליט"א, הוה עובדה שהגר"ש ברמן זצ"ל ליווה את החזו"א ביו"ט והיה קרוע לו המתלה בצד א', והחזו"א אסר לטלטלו ונתן לו חליפה משלו. והקשו להחזו"א אמאי לא התיר מדינא דמתוך שהותר לצורך הותר נמי שלא לצורך, והשיב החזו"א דבשביל מתוך צריך שיהא פעולה חיובית כגון להוציא לולב וכדו' משא"כ הכא שאם לא תתיר זה יהא מוקצה, והרבו להביא ראיות ודחה הכל, חוץ מראיה מגמ' ביצה כ"א ע"א דאם נותנים לתינוק פת אחת מותר להוציא לשם כך את כולם כי לא יודעים מה יתנו אבל חתיכות גדולות אסור כי בודאי לא יתנו לתינוק חתיכה גדולה, וכ' השעה"צ תקי"ב ס"ב דאם כל הלחמים הם גדולים מותר דיתנו לו חתיכה קטנה מהככר הגדול ואמר רבנו דה"ה לפתוח ברז של מים חמים דע"י שפותח נכנסים מים חדשים ומתחממים והוא צריך רק למים הנכנסים.

[משיעורי הגרב"צ פלמן שליט"א – קובץ מוריה ניסן תשנ"ט, וע"ע בימלא פי תהלתך תפילה עמ' תמ"ב]

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג

גליון 12 ויגש תשע"ד

**פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים**

מתורת הפרשה

ויגש אליו יהודה. (ויגש מד, ח)

המנהג הוא שקודם תפילת שמונה עשרה פוסעים ג' פסיעות, ומקור המנהג הוא ברוקח (הו"ד בדרכי משה סי' צ"ה) שביאר הטעם שג' פעמים מצנינו בתורה תיבת ויגש, ויגש אברהם, ויגש אליו יהודה, ויגש אליהו עכ"ד.

אך לכאורה אין זה מובן שהרי מה שניגש יהודה אל יוסף קודם שהחל לדבר עמו אף על פי שהיה עומד כבר קרוב אליו הרי זה משום שכך הוא ההרגש באדם שכאשר רוצה לבקש דבר מאדם הוא רוצה להיות יותר קרוב אליו, מעתה מה שייך ענין זה בתפילה וכי מתקרב האדם יותר אל הקב"ה ע"י שהולך ג' פסיעות ממקום למקום.

רואים מכאן כי בשעה שעומד אדם להתפלל ולבקש מה' עליו להרגיש שהוא מוכרח לעשות משהו, לא להשאיר במקומו אלא לעשות איזו פעולה של קירבה ואף על פי שאינה מקרבת במציאות מכל מקום לא להשאיר במצב הקודם, ויותר הרי הויגש שנוצר אצל אברהם אע"ה ואצל אליהו הנביא אשר כל עצמם לא הסיחו דעת מדביקות בהשי"ת אף על פי כן עדיין זה לא הספיק, וקודם תפילה הוצרכו התעוררות חדשה עד כדי שיבוא לידי הרגשה ממשית שעליו להתקרב ממקומו לפני ה'. (ימלא ח"א עמ' ה'). ובאילת השחר לעיל פרי וירא. וראה לעיל בפרי וירא מה שהבאנו בזה).

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייד. (ויגש מז, ח)

שח הגר"א מן שליט"א קמיה דמרן הגר"ח שליט"א, סיפר מרן הגר"א שליט"א מה ששמע מיהודי בכפר סבא שבדידיה הוי עובדא, החפץ חיים נסע פ"א בדרך, ובחז"ל בצדי הדרכים היו מדי פעם צלמים של הגויים, הח"ח נרדם וכל הזמן היה מרים ראשו ומורידו, היהודי הנ"ל חשש שיהיה חילול ה' אם יעברו ע"י הטומאה ובדיוק אז הח"ח יוריד ראשו והיה נראה ח"ו כמשתחוה לצלם כי כך היה דרך הגויים להשתחוות לפני כל צלם שעברו לפניו, ולכן הכין בגד גדול שיכסה בו את הח"ח ליד כל מקום שיש בו צלם, והנה עברו דרך עשרות צלמים ותמיד כשהגיעו לצלם היה הח"ח באמצע השינה מרים וזוקף ראשו והיהודי לא השתמש כלל בבגד שהכין.

ואמר הגר"ח ע"ז שיש חז"ל במדרש [בס' צאינה וראינה מביאו בשם מדרש] מה שפרעה שאל ליעקב כמה ימי שני חייד משום שזקיניו אברהם אבינו בא לפרעה ואצלו היה המשקוף נמוך משום שהיה כנגדו ע"ז כך שכל מי שנכנס ישתחוה לו, וכשבא אברהם אבינו מיד המשקוף נתרומם וכך היה אצל יעקב, ולכן טעה שהוא אברהם אבינו, ובה אמר הרב לבאר מה שאמר לפרעה מעט ורעים היו ימי שני חיי וגוי ומי שאלו זאת אם היו שנותיו טובים או רעים וכי דרך ארץ הוא לענות על מה שלא נשאל, אכן לפי זה שחשב פרעה כי הוא אברהם אבינו והתפלל על כי כל כך זקן הוא על זה השיב שאינו כ"כ זקן רק מעט ורעים ימי שני חיי. (דרך שיחה ח"א כאן *וראה בטעמא דקרא כאן*)

ענין בפרשה – כיבוד אב ואם

ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק. (ויגש מו, א)

ופרש"י "לאלקי אביו יצחק - חייב אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם".

רבנו מרבה לחזק בענינים אלו של כיבוד אב, ולקטנו מכמה מקומות ובפרט מהספר "יושר הור" על עניני כיבוד אב, להגאון רבי יוסף רפפורט שליט"א שיצא לאור בעידודו של רבנו, שאף עבר על חלקים מהספר, וחלק מהדברים שהובאו שם בשמו הרשה לפרסמם בספר הנ"ל ואף היו למראה עיניו קודם הדפסתם.

גדול הקושי בכיבוד אב

בקידושין ל"א ב' איתא א"ר יוחנן אשרי מי שלא חמאן, ופרש"י שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם עכ"ל, וצ"ע דאפילו אם הרבה פעמים לא יקיים כיבוד אב ואם, מ"מ בודאי הרבה פעמים יקיים המצוה ולמה יותר טוב שלא יהי' לו אב ואם, דהא השכר על הפעמים שכן יקיים מצות כיבוד אב ואם זה גדול מאד. וצ"ל דאין מתקיים רצון ה', דאין חפץ השי"ת שיחטא אע"פ שיעשה גם מצוות. ויל"ע אחד שאינו יודע מי אביו ואמו האם עדיף שלא לגלות לו מה"ט דאשרי מי שלא חמאן וצ"ע. (אילת השחר שמות עמ' קע"ה)

זהירות בכבוד אביו

ואמר רבנו, בנדרים כ"ה ב' כ"ו א' בפלוגתא רבה ורבא מבואר עד כמה הבינו חז"ל דאדם חושש בכבוד אביו דאינו רוצה שבדבריו יהי' מקום שאפשר לטעות דגם אביו מכלל נדרו שלא יאכל מתאנים שלו, דיש סברא דכשאומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר עדיף לומר כן דנמצא דאביו לא הי' שום הוי"א שנכלל באיסור לאכול תאנים, ויש מקום להיפך דכשאומר כולם חוץ מאבא הוא ממהר להוציא אביו

מכלל האסורים וזה פחות זלזול בכבוד אביו, הרי עד כמה הבינו חז"ל שאדם חש מביטוי של זלזול על אביו, ועוד יש להוסיף דאע"פ דמשמע שזה אינו דוקא בזמן שהרבה שומעים את זה מ"מ אמירה שיכול להשתמע לרגע אחד כאילו האבא בכלל הוי כבר זלזול בכבוד אביו ובודאי אותו דבר בכבוד רבו. (אילת השחר שמות עמ' קע"ה)

שכר כיבוד אב

עוד הוסיף ואמר, בקידושין ל"א ב' מבואר דאבימי ברי' דר' אבהו זכה בזכות כיבוד אב לדרוש מזמור שלא הי' מבין קודם, ולכאורה למה זה סיבה להבנת התורה דחא אמרינן במגילה (ו ב) אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמן. וי"ל כיון דאמרינן בקידושין לט ב' דמש"כ בכיבוד אב למען יטב לך לעולם כולו טוב ולמען יאריכן ימך לעולם שכולו ארוך וכיון דבעבורו זה הטוב האמיתי לחדש בדברי תורה ומש"ה זכה לזה. (אילת השחר שמות עמ' קע"ו)

מעשה רב בכיבוד אב

ובאמת האנשים הגדולים זכו בגלל הכיבוד אב המיוחד להם, וכגון הגר"ח מבריסק א"א לתאר את גודל כיבודו לאביו וכן אצל החזו"א ומשפחתו הי' כיבוד הורים בצורה נפלאה, וע' במשנת ר' אליעזר (פרשה חמישית) "ר' יהודה אומר בשכר כבוד שכבדת אבותיך תראה בניך, יכול הדיוטות ת"ל תשיטמו לשרים בכל הארץ".

אביו של המהר"ל מפראג רצה לנסוע עם יתר חבריו ללמוד בישיבה. וכיון שאביו הי' זקן והוצרך סיוע נשאר לעזור לו בביתו ומאוד נצטער על זה שלא יכל לנסוע, ובשכר זה זכה לבנים גדולים מאוד כמהר"ל ואחיו. (אילת השחר שמות עמ' קע"ו)

ובהזמנות אחרת הרחיב רבנו, התבוננתי היאך לאנשים גדולים ישנה זהירות מופלגת בכבוד אב ואם, כגון הגר"ח מבריסק זצ"ל א"א לתאר את צורת הכיבוד שכיבד את אביו רבי יושע בער הבית הלוי ממש רעד מפניו, וכן החזו"א כיבד את הוריו בצורה נפלאה ביותר, שמעתי שהי' נוהג לבקרה מידי יום ומשוחח עמה כמחצית שעה, וכמובן שלא דיברו בלימוד, ואעפ"כ הקדיש כ"כ הרבה מזמנו לשמח את אמו. (יושר הורי שם)

וכן אמר רבנו, שמרן החזו"א ז"ל חשש מלקרוא להגר"ר שמריהו גרינמן בשמו כי נקרא כשם אביו והוא שם פלאי כמבואר בס' ר"מ סעי' ב, וכמו כן סיפר שהיה עם החפץ חיים שהתחתן עם אשה מבוגרת ממנו בעשר שנים, כיון שהיתה בתו של בעל אמו והוא רצה שתנשא לו והח"ח אמר לאמו שלא תצטער כי תיכף ומיד יעשה כן שיתחתן. - אעלה בתמר עמ' ע"ג.

וכן כשסיפר לרבנו, נכד מרן הגר"ש, ששמע מאשת הגר"ח ע"ה שחושבת אולי הטעם שאמא שלה זכתה לכזה בעל ת"ח, ובנים וחתנים ת"ח, בזכות כיבוד אם שכ"כ טרחה ודאגה כל השנים לחמותה שגרה אצלנו, וכן טיפלה בה טיפול רפואי לעת זקנתה, ואמר ע"כ רבנו את דברי המדרש במשנת רבי אליעזר הנ"ל. (באר שבע עמ' ט)

סגולת המצוה להתברך בבנים גדולים

אדם ביקש ברכה מרבנו שליט"א לבנים, ואמר לו רבנו, שיתחזק בכיבוד אב ואם ובזכות זה יפקד וכמ"ש במדרש תנחומא פרשת קדושים סי' ט"ו 'אמר הקב"ה מי הקדמני ואשלם תחת כל השמים לי הוא מי הוא זה שהקדים כבוד לאבותיו ולא נתתי לו בנים' ע"כ. יתירה מזו מבואר במדרש משנת רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי וז"ל רבי יהודה אומר בשכר כבוד שכבדת אבותיך תראה בניך יכול הדיוטות ת"ל תשיטמו לשרים בכל הארץ וכן הרשעים חבו לבניהן וכו' עכ"ל, הרי לך דבזכות כיבוד אב ואם זוכה לבנים גדולים. (יושר הורי עמ' י"ג)

הזכות לכבד הורים

והוסיף רבנו ואמר שיש ירידת הדורות בהרגשת החשיבות והזכות שיש לאדם שיכול לקיים כיבוד אב ואם וכדוגמה בעלמא סיפר שזוגתו הרבנית ע"ה אמרה לו ששמעה מאמה מרת שרה קורנפלד ע"ה שבבית הוריה הרה"צ ר' אליעזר הכהן הולנדר זצ"ל [שהיה שוחט בקראקא, והיה מפורסם בכל המחוז כצדיק ות"ח מופלג, ולמרות שמבואר שמי שיש לו נטיה להיות שופך דמים נעשה שוחט, הוא היה עדין נפש מיוחד] היתה תורנות בין הבנות לסדר את מיטת האבא, וכשהוצרכו להעניש בת שלא התנהגה כראוי ענשה הי' שתפסיד את זכותה לסדר את המטה, והיום התהפך המצב בעו"ה ולפעמים התפקיד לסדר את מיטות ההורים וכיו"ב יחשב כעונש לילד. (יושר הורי עמ' י"ג, צדיק כתרמר יפרח)

פרעון חוב

העיר רבנו שליט"א אהא דרצו להוציא מדברי הירושלמי דכיבוד אב הוא כפרעון חוב, משיטת הטור ונפסק ברמ"א סי' ר"מ י"ח דאין מצות כיבוד באב רשע, והלא חוב צריך לשלם גם לאדם רשע ואם חיוב כיבוד אב ואם משום פרעון חוב הו"ל לחייב מצות הכיבוד אף באביו רשע, וע"כ דמש"כ בירושלמי דמצות כיבוד גדולה משאר המצוות שיש בה פרעון חוב, הוא רק לאשמועין גודל מעלתה אבל לא לומר בזה נפ"מ דינא עכ"ד. (יושר הורי עמ' לח)

לדבר עם אב בלשון נוכח

בביאור המנהג שדרך בני"י לדבר אל אבותיהם בלשון נוכח שכתב בערוה"ש שכן הוא המנהג הפשוט, וטעמא בעי למה נתפשט המנהג כך, והרי כשמדבר עם רבותיו או אפי' עם אנשים נכבדים לא ראינו שידברו בלשון נוכח. ורבנו שליט"א השיב דמסתמא טעם הדבר שעם אביו ועמו מתחיל הבן לדבר מקטנותו ממש בשעה שא"א לחנכו לדבר בלשון כבוד, משא"כ עם רבותיו הרי מתחיל לדבר בשעה שבא לכלל דעת ושייך לחנכו כבר לדבר בלשון כבוד. (יושר הורי עמ' סה)

כיבוד אב אצל בעל תשובה

רבנו שליט"א השיב לבחור בע"ת שאינו מחויב בכל דיני הכיבוד אבל צריך לזהר מלבוזותם וכיו"ב, ונשאל דהו"ל להחמיר דספיקא דאורייתא לחומרא דיש שיטות שחייב לכבד אביו רשע, והשיב דבהרבה מן המקרים אם ישמע הבן בקולם בכל דבר עלול להגיע למכשולים גדולים ובכה"ג הלא אינו מחויב לכבדם דהוי בכלל א"ל אביו לעבור על דברי תורה, ולכן צריך בכל מקרה לדון לגופו של

דבר, ופעמים שאם ינהג בחכמה ובסייעתא דשמיא לא יצטרך להגיע בכלל לביטול מצות כיבוד אביו, ועיין בספר חסידים סי' שמ"ג
דפעמים עדיף שיפרדו האב והבן זמ"ז. (יושר הורי עמ' קעט)

כיבוד אב בדורות האחרונים

ואמר פעם רבנו שליט"א שמה שאנו רואים בדורות האחרונים שאנשים מאריכים ימים מאוד, ויש אנשים מבוגרים שעדיין מטפלים
בהוריהם הישישים. יתכן שהסיבה לכך הוא שבדור האחרון זה גמר המלחמה כנגד עשו, ועשו כחו הוא בכיבוד אב ואם, ולכן ה' נותן
אפשרות להרבות במצוות כיבוד אב ואם, כדי לזכות לבטל את זכותו של עשו, ולהגיע לזמן של ביאת גואל. (כתבי תלמידים)

מכבדם במותם

רבנו שליט"א לאחר פטירת הוריו בשואה האיומה (ד' חשוון תש"ג) רצה לכבדם במותם, וכשהוציא בשנת תשכ"ח ידידו הגאון הגדול
רבי שמואל אייזנשטיין שליט"א את הספר "ליקוט תשובות וחיידושים מרבנו עקיבא איגר" צירף רבנו בעילום שם בסוף הספר, קונטרס
בשם **אגלי צפון**, שבו ב' מערכות על עניני כיבוד אב לאחר מיתה, [ועוד מערכה בענין קלב"מ], ובשם אגלי צפון מרומז שמו, ושמו אביו
[-- נח צבי], ושם אמו, [פיגא גיטל].

איך הוכיח אחרים על כיבוד אב

רבנו מקפיד תמיד להשתתף בכינוסים של תורה בימי העיון בשכונת נחלת משה בבני ברק, כמו ימי עיון אודות הלכות שבת, ממונות,
מידות ועוד, כאשר הגרב"ד דיסקין בא להזמין לקראת ימי עיון וחזיון בכיבוד אב ואם, הוא רצה למאן באומרו, "לא אוכל להשתתף",
כאשר ניסו להפציר בו פתח את פיו ואמר: "הוי עובדה בילדותי [בגיל עשר] שאמי ע"ה ביקשה ממני לאכול אוכל מסיום, לא אהבתי את
המאכל, ולא שמעתי לבקשתה. אני חושש שלא אוכל לבוא ולדבר לאחרים אודות כיבוד אב ואם". בסופו של דבר הגיע ודיבר כמה דברי
התעוררות בשכר המצוה, ובקושי של המצוה, והחובה להתחזק בה. (מאחורי הפרגוד עמ' 370, וראה שם עוד אריכות דברים בעניני
כיבוד אב ואם מרבנו).

כיבוד אב ואם של הרבנית ע"ה

הרבנית תמר שטיינמן ע"ה היתה מיוחדת ביותר במצוות כיבוד אב, וכאשר פרצה המלחמה נלקח לעיניה אביה ע"י הגרמנים, ושלש
פעמים הצליחו להצילו ע"י כסף, [פ"א נתן ר' חיים גיטלר ז"ל טבעת יהלום שהטמין לעצמו שיוכל להציל את עצמו, ופדה אותו] ובפעם
הרביעית לא הצליחו, ונעמדה בתו הרבנית ע"ה מול הגרמנים והכריזה תירו בי ותהרגו אותי במקום אבי, אך לא הועיל הי"ד.
והיתה אומרת תמיד, שהיא מצטערת על כך שבחלק מתקופת המלחמה ואחריה לא היתה עם הוריה, ולא זכתה לקיים מצות כיבוד
הורים. בשמחת האופרוף של בתה לא נסעה הרבנית לירושלים, אלא נשארה להיות עם אמה בביתה, על אף שבאו בני משפחה מחו"ל
והם נסעו לחוג את השמחה. בעשור האחרון של חיי אמה, דרה אצלה בבית, ואע"פ שדרו בצפיפות, פינו לה חדר מיוחד, וטיפלה באמה
במסירות רבה, ולא הסכימה שאחרים יטלו חלק בעול הזה, מפני כבודה. (קו' צדיק כתמר יפרח)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

טלטול קדירה ריקנית

בחזו"א סי' מ"ז ס"ק י"א כתב, קדירה בשבת כל זמן שהתבשיל בתוכה שרי לטלטלה אפילו מחמה לצל לצורך הקדירה שאינו לצורך
התבשיל ולאחר שנתרוקנה הוי ככלי שמלאכתו לאיסור, וכן הדין במיחם סאמאוא"ר שלנו כל זמן שיש שם מים שרי וריקן מחמה לצל
אסור עכ"ל, והנה סתם קדירות שלנו העשויות לבישול רגילים העולם להשאיר המאכל בקדירה עד שעת האכילה ואינם מוציאים אותו
מתוכה תיכף אחר שנתבשל ויש משאירים כמה שעות ואפילו יום או יומיים, ומה"ט יש שרצו להתיר בזמנינו סתם קדירות לפי שעשוי
אף להתיר וחשיב כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר. אבל הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר בזה דמ"מ הוי כלי שמלאכתו לאיסור ואסור
לטלטלה ריקן משום דעיקרה ודאי לבישול עשויה ולא לאיחסון המאכל, ומה שמשאירים המאכל בתוכה הוא מפני שמתעצלים להניחו
בכלים המיוחדין לאיחסון וללכלך הכלים, והראיה שתבשיל שנתבשל במק"א אין מאחסנים אותו שם ולא נעשה משום זה עצם הקדירה
כעשויה אף לשמור המאכל בתוכה, והכי דייקא נמי לישנא דהפמ"ג בסי' ש"ח והמ"ב שם שדנו בקדירה שמלאכתה לבישול ורק לפעמים
משתמשין בה למים ולפירות, משמע דהא דהתבשיל נשאר בתוכה ודאי דלא נעשה משום זה מלאכתה להתיר וע"ז לא דנו כלל.

תבנית שנשארה בתוכה עוגה

ויש להסתפק בתבנית שאופים בה עוגות דרגילים הכל להשאיר העוגה בתוכה ולהשתמש בה כשהיא בתוכה שחותכים מן העוגה מעט
מעט כשרוצים לאכול, שבה אפשר שהתבנית נחשבת עשויה לאפיה ולאיחסון העוגה כיון שמה שמשאיר את העוגה בתבנית הוא משום
שזהו הכלי הראוי לשימוש העוגה כיון שהוא שטוח ולא הוי ככלי בישול אלא משמש ממש את העוגה בהיתר ולא חשיב כשל"א ואפילו
כשנתרוקנה יהא מותר לטלטלה. מיהו הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דיש מקום להחמיר בזה דיש לחלק דדוקא היכא שעושה בכלי
פעולות חיוביות של היתר כגון שמכניס לתוכו פירות וירקות לאיחסון הוא דהוי מלאכתו להתיר היכא דהכלי מיועד גם לשימוש זה,
אבל בתבנית שאינו רגיל להכניס בתוכה עוגות ממקום אחר כדי לשמורם אלא שמשאיר את העוגה שנאפתה והוי רק פעולה בשב ואל
תעשה זה לא נחשב שימוש בכלי ואסור משום כשל"א. והביא כדמות ראייה לזה ממש"כ הפוסקים המהרי"ל דיסקין זצ"ל והובא בשו"ת
מהרי"ל קונטרס אחרון אות קל"ו לענין כלי עכו"ם דבעי טבילה שאם קנה מעכו"ם כלי ובתוכו אוכל כגון צנצנת עם דבש אינו צריך
להוציא האוכל ולטבול את הכלי כי מה ששוהה הדבש בתוכו בשב ואל תעשה לא חשיב שימוש ורק אם יוציא האוכל מתוכו אסור
להחזירו קודם טבילה כי פעולת החזרה שהיא פעולה חיובית נחשבת שימוש ואסור, וא"כ ה"נ שהיית המאכל בשו"ת לא חשיבא
שימוש בכלי והוי כשל"א עכ"ד. (שיעורי שלמי תודה עמ' רכה – רכו)

יומא דהילולא – הגאון הגדול ר' פנחס שרייבר זצ"ל - נלב"ע ד' טבת תש"ע

קשר מיוחד היה בין הגאון ר' פנחס ליבדלחט"א רבנו שליט"א מכיון שרבנו מכהן כראש הכולל פונבז, והגר"פ היה מראשוני וחשובי האברכים בכולל, ושם היה משוחח עם רבנו בדברי תורה כמעט בכל יום, [בתקופות שהיה רבנו מגיע לכולל מידי יום בתחילת סדר א'], ולאח"כ היה רבנו מפנה את השואלים בהלכה ובפרט בעניני יור"ד להגר"פ והפליא כמה פעמים בכוחו בהוראה של הגר"פ. (כ"ת) והעיד רבנו שליט"א לפני ההלויה של ר' פנחס, כמה אהב אותו החזון איש.. ראו זאת בהדיא איזו שמחה היתה לחזו"א אתו. ובהספד על הרבנית קניבסקי ע"ה אמר חתנה הגה"צ ר' יצחק קולדצקי שליט"א, אני אספר סיפור אחד של מסירות נפש של האמא ע"ה בשנים הראשונות כשהם היו גרים בבני ברק הם חיו בדירה משותפת עם רבי פנחס שרייבר זצ"ל, דירה משותפת זה נקרא מטבח קטן משותף הרב שטיינמן אמר שהוא לא מבין, חיים חמש שנים שתי משפחות עם ילדים במטבח משותף ואף פעם לא רבו שום ויכוח לא היה היסוד של הדברים כי האמא ע"ה כל כולה היה לתת לשני היא לא קיימת כפשוטו בלי שום גוזמא ונפשי כעפר לכל תהיה היא הורידה את עצמה לגמרי התבטלות מוחלטת בכל. (קו' מספד גדול)

יומא דהילולא – הגאון הצדיק רבי זאב (ועלוול) אידלמן זצ"ל - נלב"ע ו' טבת תש"ס

ידידות אמת היתה בין הצדיק ר' זאב ליבדלחט"א רבנו שליט"א, כששניהם גדלו ולמדו בבריסק, וכן דאג ר"ז לרבנו בעת שעלה לארץ ישראל, שיצא ר"ז עם זוגתו לקבל את פני רבנו והרבנית בירדתם מאניה. ואח"כ התגררו בפ"ת ולמדו יחד בכולל תורת ארץ ישראל, ומיני אז היו קשורים בקטרין דאורייתא, כל ימי חייו של ר' ועלוול, וקטנה היריעה לתאר במעט את הידידות הנשגבה, אשר מי יבוא לדעת עומקה, ונציין רק כמה ענינים שהובאו בספר הנפלא ר' ועלוול. דער איידל מאן

גודל מעלתו

השגה כל שהו מהערכת רבנו אליו ניתן ללמוד מדבריו שאמר פעם, "שאין לנו שיעור במעלתו של רבי זאב, בעולם הזה עדיין יכולים אנחנו לראות אותו, אבל בעוה"ב יהיה גבוה מאוד ולא נזכה לזה". (עמ' 10)

איז אפוסק

היה זה אחרי שכמעט והגיע ר"ז לשערי מוות, בלית ברירה הסכים להוראת רבנו שהגיע אליו והורה לו להיות במעקב רפואי צמוד, לפעמים כשהיו עושים לר' זאב טיפולים או בדיקות היה רבנו מגיע לבקרו ולפקח אם מקיים את צו הרופאים, ר' זאב שכל ימיו נמנע מלקיים הוראות הרופאים וליטול תרופות המזיקות לדעתו לכמה דברים היה אומר רבי אהרן לייב איז אפוסק וחי' יעזור שהתרופות לא יזיקו'. (עמ' 347)

ביקור רבנו אצל ר"ז

באחד הביקור חולים של רבנו שליט"א אצל ידידו מנעוריו ר' זאב אידלמן בבית החולים, הביקור התחיל בדברי זכרונות, הזכיר רבנו את פלוני שהי' גר בפאתי בריסק בבית רעוע על שפת הנהר ובחיצוניותו היה נראה כאדם פשוט אולם באמת היה צדיק מיוחד. אחרי שיחתם הלבבית הקצרה, שלחו שניהם ידיהם לכיסי מעיליהם בשתיקה עמוקה, הוציא רבנו מכיס מעילו פתקאות רבות של שמות חולים שקיבל כדי שיתפלל עליהם וכבר התפלל ועתה נתנם לר"ז כדי שגם הוא יברכם בתפילתו, ורבי זאב הוציא אף הוא מלוא חופניו פתקאות ושמות שהיו שמורים עמו לתפילה ומסרם ביד רבנו. (עמ' 398)

עונש לגוי

סיפר פעם ר' זאב בשם רבנו, שכאשר היה עם רבי משה סולובצ'יק במחנה אסירים בשווייץ בשנות מלחמת העולם השנייה, [שווייץ היתה מדינה ניטרלית ולא היתה מעורבת במלחמה למרות קירבתה לגרמניה אבל את כל הפליטים נתיני המדינות המעורבות במלחמה שהיו בתחומה כלאו במחנה] היה שם במחנה גם גוי אנטישמי אחד והיה אומר כל יום בוקר טוב לרבי משה, פעם עשה הגוי דבר לא הגון ולכן רבי משה לא השיב לו למחרת בוקר טוב, הגוי התרגז מאוד על רבי משה, אבל כשאמרו לו שזה עונש מרבי משה על מה שעשה ביום הקודם ניגש לבקש סליחה. (עמ' 161)

בוכה מהכבוד

סיפר פעם ר' זאב בועד במסילת ישרים לאברכים על רבנו, כשנסע לחו"ל הוא בכה כל הדרך בגלל הכבוד שעשו לו שם, ואמרו שאשתו הרבנית התחננה לאנשים 'תרחמו עליו אל תתנו לו כבוד'. (עמ' 57)

זהירות מצואת ר' ועלוול

אחרי פטירתו של ר"ז מקבלי צואתו של ר' זאב בה הורה לא לכתוב עליו שום תארים במודעת הפטירה ועל המצבה וכן שלא להספידו נכנסו אל ידידו להבחל"ח רבנו להראות לו נוסח המודעה שהכינו ולבקש הסכמתו. רבנו נטל עטו ומחק את האות צ' מהמילה זצ"ל באמרו שכך היה רצונו הטהור של ר' זאב והוא חושש מביטול רצונו. (עמ' 402)

אביו של ר' זאב

סיפר רבנו שליט"א, שמדי ליל שבת הי' מרן הרב מבריסק מתפלל ערבית בשעה מאוחרת והי' ממתין לאנשי "מזהירי השבת" עד שיחזרו מסגירת החנויות בעיר, ובעיקר הבעיות היה עם הספרים שהי' צורך מידי שבת לזרום לסגור החנויות, ומרן הרב היה ממתין בתפילת ערבית עד שישבו, ובין המזהירי שבת הי' רבי אברהם אידלמן אביו של ר' זאב זצ"ל. (מוסף שב"ק ית"נ פסח תשע"ב)

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג

גליון 13 ויחי תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויחי יעקב בארץ מצרים. (ויחי מז, כח)

וברש"י מדוע פרשה זו סתומה, מפני שכשמת יעקב נסתמו עיניהם של ישראל מקושי השעבוד. ועי' דעת זקנים שמק' הלא יוסף היה עדיין מלך ואמאי נקרא שהתחיל השיעבוד, ותיירץ הדעת זקנים שהתחיל מעט מן השעבוד. [ועי' באילת השחר כאן ע"ז]. והסביר מרן שליט"א ענין זה לאשורו, ע"פ דברי המשנה באבות, כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ועל כן כל עוד שהיה יעקב חי היה עול תורה בשלימות, ולא היה שייך שיתחיל השעבוד משום שמעבירין ממנו עול מלכות. אבל אחרי פטירתו של יעקב אבינו ע"ה כשחל רפיון מסיום בעול תורה מיד התחיל באותה מדה גם עול שעבוד. נמצינו למדים שאפילו חולשה מועטת בעול תורה מביאה מיד עול מלכות. (רשימות רבי יצחק לוונשטיין זצ"ל שנדפסו בקובץ יצחק ירנן עמ' 210)

לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו עד כי יבא שילה שילו ולו יקתה עמים. (מט, י)

ברמב"ן כתב וז"ל "... וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר מלך ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם, וכמו שאמר הושע (ח, ד) הם המליכו ולא ממני. וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב".

ובס' פרקי תורה פ' וישב ד"ה ויתנכלו אותו להמיתו הק' הגר"מ גיפטר וז"ל לא נתברר לי המקור של חיוב מיתה על עבירת הזו של לא יסור שבט מיהודה ואולי שהוא מעין כפירה ביסודות האמונה המחייבת מיתה וצ"ע עכ"ל. וכששאלו שאלה זו קמיה רבנו שליט"א, השיב שמצינו כמה פעמים בחז"ל שיש עונשים חמורים בידי שמים על עבירות הגם שעצם העונש שכתוב בתורה אינה חמור כמו שנאמר בגמ' במס' שבת דף ל"ב ע"ב שעל עוון נדרים בניס מתיס אע"פ שאין איסור נדר איסור של חיוב מיתה וכן כיוצא"ב הכא, ואין אנו יודעים את חשבונות שמים. [והוסיף על דבריו הרה"ג ר' שלמה אריאלי שליט"א שהרי הרמב"ן עצמו כתב להלן שהיה בזה מדה כנגד מדה וכלל זה נאמר רק בענין עונשי שמים]. (רבי אריה ליב לופינסקי בס' לב ציון כאן, ועי' באילת השחר כאן מש"כ בזה)

כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך ויבך יוסף בדברם אליו. (נ, יז)
כותב רבי הלל קופרמן שליט"א, מו"מ שהיה לו עם רבנו בענין מחילת יוסף לאחיו... וכה היו דברינו אליו (שב"ק נח תשי"ע) חז"ל באסת"ר פרשה ז' אומרים שיוסף מחל לאחיו ואעפ"כ נענשו כלל ישראל בזה שנמכרו להריגה בימי המן ולכאורה אם יוסף מחל לאחיו מדוע נענשו וענה מרן שליט"א שיוסף לא מחל בשלימות, ושאלנו שוב הרי בחז"ל כתוב שיוסף מחל לאחיו, וענה שוב שלא מחל בלב שלם והוסיף את העבירות אתם עושים בשלימות פוגעים בזולת בשלימות אך את המצוות רחוקים אתם מלעשות בשלימות, והוסיף ולואי שאחוז אחד ממעשי המצוות שלכם יהיה לשם שמים בשלימות.

ושאלנו האם דברי הרמב"ם בענין לא תקום ולא תטור שצריך שימחה הדבר מלבו, מכוונים גם על יוסף הצדיק שמחל על מכירתו אך לא מחה מליבו, וענה זה מה שהתכוונתי שלא מחל בלב שלם.

ושאלנו האם יוסף לא אמר בקריאת שמע שעל המיטה שהוא מוחל וסולח לכל מי שכעס וחטא כנגדו וענה קצת בהתרגשות, אתם חושבים שהכל כל כך פשוט מה נראה לכם יוסף הצדיק בן שבע עשרה שנה ובאים האחים ומפרידים אותו מאביו שאת כל תורתו למד ממנו משליכים אותו לבור מלא נחשים ועקרבים והוא נמצא בסכנת מוות נוראה משם מוכרים אותו למצרים עם כל גלגולי הדברים שעברו עליו לאחר מכן, שנה בכלא המצרי וכו' וכו' עכשיו כשבאים האחים ומבקשים סליחה נראה לכם שהכל נמחק ברגע זה לא הולך כך האדם לא עשוי בצורה כזו זה לוקח זמן עד שיוכל למחות דבר זה מלבו.

והוסיף ידוע המעשה עם הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל שאיש אחד פגע בו ובא לבקש מחילה, וענה לו רבי אליהו שיבוא בעוד כמה ימים, ושאלוהו תלמידיו מה פשר הנהגה זו וענה להם יהודי זה באמת פגע בי, ובשר ודם אנכי, וכשבא לבקש מחילה ידעתי שאם אומר שהנני מוחל לו לא תהיה זו מחילה בלב שלם, לכן אמרתי לו שיבוא בעוד כמה ימים וקיבלתי על עצמי שעד אז אעבוד על עצמי בלימוד המוסר עד שאמחה הדבר מלבי וברוך ה' שהצלחתי. ועל כן סיים הגר"א שליט"א, צריכים מאד להזהר מעבירות אלו שקשה מאד לתקן אחר כך מה שקלקלו ועונשם גדול רח"ל עכ"ד. וכמו"כ שאלתי בש"ק נח תשי"ע למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א את השאלה הנ"ל והשיב "הוא לא מחל בשלימות", חזרתי לשאול שהרי מפורש בלשון המדרש שיוסף מחל לשבטים, והשיב מחל אבל לא מחל בשלימות ע"כ.

(הללי נפשי אסתור פ"ג פסו' י"ד, ועי' באילת השחר כאן שכי' את עיקרי הדברים בקיצור)

ענין בפרשה – מיתה וקבורה

וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחזת קבר מאת עפרן החתי על פני ממרא (נ, יג)

קבורת קדושי גטו קובנה

מספר רבי יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א משרידי גטו קובנה, בספרו 'יסור יסרני ח"ב (עמ' 653)... לפני כעשרים שנה ביקרתי בוילנא ובקובנה עם משלחת ניצולי הגיטאות מליטא. סיבת נסיעתי היתה קודם כל הרצון להודות לבורא עולם בכל מקום בגטו שבו נעשה לי נס. רוב שטח הגטו היה עדיין חרב; כנראה פחדו הליטאים לגור במקומות אלו שבהם נהרגו ונשרפו אלפי אנשים וילדים. בעת הליכתי ראתה אותי אישה ליטאית והבחינה בי שאני מכיר את המקום ויודע מה אני מחפש. היא אמרה לנו שהיא גרה במקום, ועד היום עדיין מוצאים מלינות עם עצמות הקדושים שלא הובאו לקבורה. היה זה לפלא בעיני, שהרי ידעתי שחיפשו היטב והביאו את כולם לקבורה. לא היתה לי אפשרות להמשיך לדבר איתה מפני שהאוטובוס עימו הגענו מוילנא לקובנה היה מוכרח כבר לחזור. הבנתי שבאמת מכל מחבוא שנשרף הביאו את כולם לקבורה, אך היו מחבואים שלא היו בתוך מרתפי הבתים והם לא נתגלו. בגטו ידעו שכל שהפתח למחבוא יהיה יותר מוסווה – גילוי יהיה קשה יותר. היו אנשים שעשו מחבואים לא בבתים אלא בחצרות מחוץ לבתי הגטו, וביקשו ממכרים שישכחו למעלה עפר כדי שלא ימצאו שום פתח כניסה. אחר כך הם לקחו איתם לבונקרים כלים כדי לחפור בעצמם חפירה וכך לצאת דרך מחילות העפר החוצה, או שביקשו מאנשים שהתחבאו במלינות טובות שלאחר השחרור יחפשו את הבונקר מבחוץ ויוציאו אותם.

תקלות רבות התרחשו, ואנשים שהיו במלינות לא יכלו לפתוח את הפתח וכך מתו בתוך הבונקרים. בשלושת הבתים הגדולים בני הארבע קומות שפוצצו ע"י הגרמנים היו בחדרי המרתפים כמה מחבואים, ולאחר פיצוץ הבתים ומפולת הבנינים נשארו האנשים קבורים שם. כנראה עכשו בונים שם בשטח הגטו בתים גדולים וחופרים באדמה ומוציאים מדי פעם את עצמות הקדושים. התחלתי לארגן קבוצה מידידי יוצאי גטו קובנה שתבקש מועד הקהילה המצומצמת בקובנה לפעול אצל הממשל הליטאי שירשה לנו לחפש את עצמות הקדושים בגטו. ההסכמה מהליטאים ניתנה, וכעת רצינו להביא מיכשור אלקטרוני שיחפש הד של חלל באדמה. תכננו לגשת לעיריית קובנה ולקבל את התכנית של כל הרחובות והבתים שהיו בגטו לפני המלחמה, שהרי עכשו הכל חרב, וכך נלך ונבדוק בית אחר בית וחצר אחר חצר. רצינו לחפש בעיקר בשטחים הריקים שהיו סביב הגטו ליד הבתים, ובפרט ליד שפת הנהר הווילני ששם בנו את המחבואים הכי טובים. חשבנו שאולי כך נצליח למצוא עוד עצמות של קדושים שלא זכו להגיע לקבורה. היה לנו ברור שכל מחבוא שהיה לו פתח כניסה מוסווה ברצפת הבית - לאחר שריפת הבית כשכל התכולה נשרפה ודאי נתגלתה רצפת פתח המלינה ואז הביאו המתעסקים במצווה הגדולה את הנספים לקבורה. הבעיה יכולה להיות רק במחבואים שבהם פתח הכניסה היה מחוץ לבית דרך מחילה באדמה, כי אם לא הצליחו לצאת - נספו שם, והמתעסקים לא מצאו את המחבוא. כששמעתי מהליטאית שמוציאים עוד היום עצמות של קדושים, הבנתי שכנראה כאשר בונים בית גדול וחופרים בעומק האדמה - מוצאים עוד בונקר מזמן הגטו. כמובן מדובר במחבואים יחידים, כי את רובם מצאו.

אנו, הניצולים מהגטו, הרגשנו שזו החובה והזכות שלנו לחפש את השרידים, ואם נמצא - להביאם לקבר ישראל. יש לי קרוב משפחה, בן דוד של אשתי, שיש לו חברה גדולה בחוף לארץ העוסקת בהעברת בתי קברות של יהודים ממקום למקום לפי דיני ישראל. זו הוצאה גדולה מאד של מאות אלפי דולרים, אך לאחר ששמע שמדובר בקדושים שנשרפו על ידי הגרמנים בחיסול הגטו - היה מוכן לעשות את ההעברה על חשבון הפרטי. הוא רצה לזכות במצווה הגדולה בכספו והיה מוכן להביא לארץ את עצמות הקדושים על חשבון; הוא רק ביקש רשות מגדולי ישראל להביאם באניה כדי להזייל את המחיר, ולא במטוס שמייקר מאד את העלויות. פרט לכך, הוא ביקש שאת עצמות הקדושים שימצאו יכניסו עם עפר בתוך ארגזים מקרשי עץ, מה שיוזיל את ההעברה. כמו"כ בקשתו היתה שאת החיפושים אנחנו נעשה לבד, וברגע שנמצא עצמות - הוא מיד יבוא עם אנשיו ויעשה את ההעברה לפי דעת גדולי התורה ולפי דיני ישראל. הכל היה מסודר. הממשלה הליטאית עמדה לתת אישור לחפור כדי למצוא את עצמות הקדושים, והקבוצה התענינה במיכשור האלקטרוני הכי חדיש שיאפשר למצוא חלל ריק באדמה. כולם רצו לזכות במצווה הגדולה של קבורת מתי מצווה לאחר כחמישים שנה שבהן לא זכו לבוא לקבר ישראל. הלכתי לגדולי ישראל - מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א לקבל את הסכמתם, אך הגרא"ל עורר שאם עצמות הקדושים קבורות בחלל האדמה יותר מחמישים שנה - יתכן שהמקום נקרא קבר. לכן נפסק, שאפילו הגופות והעצמות נמצאים בתוך חלל של חדר בתוך עומק האדמה כחמישים שנה ולא מכוסים בעפר - המקום הפך לקבר ואסור לגעת בו. רק אם בונים במקום וחופרים ומוציאים את עצמות הקדושים - חייבים להביא את העצמות לקבורה. וגם הליטאים עלולים לבנות בבית קברות קיימים. והאם נתחיל בשל כך להעביר את כל בתי קברות בליטא. לאחר שקיבלתי את פסק דין האומר שהמקום הפך לקבר ואסור לגעת בעצמות - התפרקה הקבוצה ולא המשכנו לטפל בזה יותר.

קידוש בית הקברות פוניבז'

כשהרב מפוניבז' זצ"ל קנה את חלקת הבית קברות, ביקש מרבנו שליט"א שיקדש את החלקה לבית קברות כפי המסורת הידועה בזה, ואכן רבנו שליט"א עשה את קידוש המקום לבית קברות. [ע"י שדי חמד מערכת אבילות או' פ"א, מה שהביא סדר הקידוש, ויש בזה עוד מנהגים ע"י רשמי שאלה להגרצ"פ פרנק זצ"ל יור"ד עמ' רס"ב דהביא עוד מנהג בזה, ולא ידוע לנו באיזה נוסח עשה רבנו את הקידוש (כתבי תלמידים)].

מניעה מהספד

שח רבי שלמה לוינשטיין שליט"א, מעשה ביהודי שנפטר והלויתו התקיימה ביום שאסור בהספד, וכן למרות שהיה ת"ח חשוב הורה רבנו שליט"א שלא לומר אף הספר ולא להקל בענין זה.

לאחר מכן ביום השליש, בזמן הקמת המצבה, בקשוני שאספיד, נכנסתי לרבנו ושאלתי מה כדאי שאמר.

ואז אמר לי כך: אנשים חושבים "מספידים.. אומרים.." ובאמת אדם יושב בזמן הזה בדין קשה מאד. באים אנשים בהפסד ואומרים עליו שהיה צדיק נשגב, כל מעשיו לשם שמים וכו', ושם בשמים שומעים את זה וצוחקים עליו. אם היה יכול אותו נפטר, היה מתחנן ואומר: תפסיקו עם זה. והוסיף ואמר: הלואי ואחוז אחד של מעשי האדם יהיה באמת לשם שמים.

שאלתי אותו וכי השו"ע לא ידע סברא זו, ובכל זאת מובא שיש להספיד?

ענה לי: אז היו אנשי אמת, שאומרים רק את האמת, וגם הנפטרים אותם הספידו היו אנשי אמת, לכן לא היתה בעיה.

והוסיף דוגמא, על אדם שהיה אוסף תרומות למוסדות בחו"ל, וכשנפטר אמרו עליו שכל כולו היה מסירות נפש לתורה, ואלו אני יודע אמר הרב, שהיה לו בעיות בבית והוא חפש איך לברוח...

הוא אשר אמרנו: צריכים מאד להזהר בדברי הספד על נפטר שיהיו דברי אמת. (מתוך אור בראשית ב' עמ' ג)

זריזות בקבורה

כשנפטרה הרבנית ע"ה ביקש רבנו שליט"א ממקורבו רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל שידאג שהכל יהיה בזריזות ולא ישאו הספדים, ואכן דאג שכך יעשה לשביעות רצונו של רבנו, ואמר לו רבנו שהוא יכיר לו טובה על כך. וכשנפטר ר' יצחק זצ"ל דאג רבנו שיעשה הכל בזריזות וללא הספדים, (יצחק ירנן עמ' 80). [אחר הלויה שהתקיימה בער"ה. נכנס רבנו במוצאי ר"ה לבית שכנו אביו של ר' יצחק, ואמר לו שהוא ב"ה זכה שהלויה היתה במהירות וללא הספדים].

הניסוח במצבה

כשנפטר הרב נ' ... זצ"ל, והובא לפני רבנו נוסח המצבה שכתבו עליו, וראה שכתבו עליו 'הצדיק', אמר רבנו למחוק דבר זה מהמצבה, כי מסתכלים ע"ז בהקפדה בשמים. (כתבי תלמידים)

לימוד משניות לע"נ

אמר רבנו שהמעלה המיוחדת בלימוד משניות לעילוי נשמת נפטרים היא היות שהמשניות הם תמצית של כל התורה שבעל פה. (ילקוט לקח טוב אמונה ובטחון עמ' רכ"ג)

המקום ינחם אתכם בתוך שאר וגו'

העיר רבנו שליט"א הרי כתוב בפסוק (איכה א, יז) אין מנחם, והיינו עד בנין ביהמ"ק וכבר אלפים שנה אין לנו נחמה ורק כשיבנה ביהמ"ק יהא לנו נחמה וא"כ מדוע אומרים בתוך אבלי ציון הרי זה רק כשיבוא משיח ויבנה ביהמ"ק ואיזה נחמה זו לאבל שנמצא בצער גדול ואומרים לו שכשיבנה ביהמ"ק תהא לך נחמה עם שאר אבלים, וביאר רבנו שליט"א שזהו תפילה על שניהם דהיינו על בנין ביהמ"ק ביחד עם תחיית המתים שהכל יבוא במהרה. (דרכי יוסף צבי עמ' קפ"ט)

קבלת תנחומים

במשנה ברכות סופ"ב מבואר שרבן גמליאל קיבל תנחומין על טבי עבדו אמרו לו תלמידיו לא לימדתנו רבנו שאין מקבלין תנחומין על העבדים אמר להם טבי עבדי כשר היה ע"כ. ומזה הוכיח רבנו שליט"א שיש מצווה לקבל תנחומין והוסיף שקבלת תנחומין היינו ע"י שעונים אמן על הנחמה או עצם מה שמנענו בראשו להוכיח שקיבלו. (דרכי יוסף צבי עמ' ק"צ, וע"ע אילת השחר וישב עמ' של"א דהביא מכתב הגר"ח מבריסק שיש צווי להתנחם *והובא להלן פרי עקב*)

ניחום בתוך ג' ימים

רבנו שליט"א פעמים רבות מנחם אבלים למחרת הלוויה כיון שאז צריך האבל יותר מכיון שאנשים עדיין לא מגיעים. (שם עמ' קצ"ב)

הנהגות רבנו בזמן אבלתו רח"ל על הרבנית ע"ה

כתב הגרע"א יו"ד ס' שע"ו סעיף ד' נוהגין שלא ליקח דבר קטן וגדול מבית אבל משך כל ימי אבילות משום שרוח הטומאה שם כל השבעה ע"י שם. ולכן רבנו שליט"א כשהיה אבל על אשתו, לא רצה לתת מכספו עבור הרמקולים עד לאחר השבעה משום מנהג הנ"ל וכן לא נתן להוציא ספרים מביתו במשך השבעה. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ד)

רבנו שליט"א התפלל ביום ההלוויה, שהתקיימה בלילה, עם הנץ ולבש תפילין לאחר שמו"ע. (עמ' קצ"ו)

רבנו נוהג לומר בכל יום ג' פרקי תהילים פ"ג ק"ל קמ"ב לאחר תפילת שחרית ובימי השבעה לא אמר. (עמ' קצ"ח)

יום השביעי של פטירת הרבנית ע"ה חל ב"ח. ורבנו שליט"א הסתפק אולי כדאי שהצבור ינחמוהו מיד אחר שחרית כדי שיקום מאבלו ויוכל לומר הלל עם הציבור מיד לאחר שחרית ונו"נ בדעת קדושים שם. ובסוף הכריע לגמור התפילה עד אחרי מוסף והלך לביהכ"נ אחר להתפלל הלל עם הציבור וקיבל עליה לתורה. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ז)

תפילת האבל בר"ח

הסתפק רבנו, האם אבל יכול להתפלל בביתו לפני העמוד בר"ח שבתוך השבעה דכל הטעם הוא שאין האבל מתפלל בימים אלו משום כבוד הציבור משא"כ בזה שכולם הגיעו לביתו לכבודו שמא לא שייך כן וצ"ע. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ו)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

גדר מוקצה מחמת חסרון כיס

החזו"א בסי' ר"מ ס"ק י"ג חידש דכשמל"א אף שראוי לתשמישי היתר מ"מ הולכים לפי המקום והזמן וכמקום שאין דרך להשתמש בו לצורך גופו כלל דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס ואסור אפילו לצורך גוי"ק אף לדידן דקיי"ל כר"ש, ולפי"ז כתב דה"נ נר היינו הכוסית שבו הפתילה והשמן שלא הדליקו בו באותו שבת דפסק השו"ע בסי' רע"ט ס"ו דמותר לטלטלו והיינו לצורך גוי"מ כמש"כ המג"א שם ס"ק י"ב אם הוא במקום שאין משתמשים בנר לשום תשמיש של היתר אסור לטלטלו אפילו לצורך גוי"מ ודמי לסיכי זירי ומזורי דאסור לכ"ע אפילו לצורך גוי"מ כדאיתא בדף קכ"ג א' וסיים החזו"א, וכמדומה דבמקומנו אין שום תשמיש בנרות לצורך גופן וכולהו אסירי והאחרונים סתמו בזה וצ"ע עכ"ד.

ולפי דברי החזו"א יל"ע דא"כ רוב הכלים שמלאכתן לאיסור שמנו חכמים להתיר לצורך גוי"מ יאסרו בזמנינו אף לצורך גוי"מ כגון פטיש דמבואר בדף קכ"ב ב' ובשו"ע סי' ש"ח ס"ד דהוי כשמל"א ושרי לצורך גוי"מ לפי שראוי לפצח בו אגוזים מ"מ בזמנינו שאין משתמשים בפטיש שימוש המותר יהא אסור וכן גבי שופר דאמרי' בגמ' בדף ל"ו א' דמותר לטלטלו ופרש"י דראוי לשאוב בו מים ולשתות התינוק ופירשו בתוס' דמיקרי כשמל"א ורק לצורך גוי"מ שרי מ"מ בזמנינו שאין משתמשים בו כלל לשימוש זה יהא אסור אף לצורך גוי"מ ובהדיא כתב הרמ"א בסי' ש"ח ס"ד ובס"ס תקפ"ח דמותר לטלטלו לצורך גוי"מ מה"ט כמש"כ המ"ב בסי' תרנ"ח סק"ד וכן סתמו כל הפוסקים למעשה וצ"ע.

ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שאמר דמסתבר דכל דברי החזו"א הם בדברים שבזמנינו אין משתמשים בהן לשימוש המותר משום איזה סיבה או משום שאינו ראוי לשימוש המותר אך אינו עומד לכך משום שזה מאוס לבני"א או משום שהוא שימוש חריג, אבל בדבר שכל הסיבה שבזמנינו אין משתמשים בו הוא משום שיש דבר אחר להשתמש אבל לולא שהיה חפץ אחר היו משתמשים בו אין זה עושהו למוקצה מחמת חסרון כיס עי"ז שפועל אין משתמשים בו, ולכך פטיש שראוי לפצח בו אגוזים אף שהיום אין משתמשים בו לכך היינו משום שיש כלי מיוחד פצחן לפיצוח אגוזים אבל אם לא היה אותו הכלי היו משתמשים בפטיש וכן שופר מה שהיום אין משתמשים בו לשתית מים לתינוקות הוא משום שיש כוסות אבל אם לא היה היו נותנים לתינוקות לשתות בשופר נמצא שאין סיבה מיוחדת שבדוקא לא ישתמשו בו אלא שבמציאות אין משתמשים בו גבוה לא נעשה מוקצה מחמת חסרון כיס ולא דמי לנר שהטעם שהיום לא משתמשים בו לתשמיש אחר הוא בדוקא דבזמן חז"ל היו משתמשים בו לשתית מים וכדו' אבל היום לא ישתמשו בו לכך כי היום זה מאוס לבני"א לעשות כן או משום שר שלנו הוא קטן ולפי צורתו הוא מיועד להדליק הנר ולכך לשתות בו הוה שימוש חריג ובדוקא אין משתמשים בו לתשמיש אחר ולהכי מיקרי מוקצה מחמת חסרון כיס מחמת שאין משתמשים בו שימושים אחרים ע"כ.

עניא דיומא – עשרה בטבת

בכיה על שכינתא בגלותא

פעם שוחחה הרבנית שטיינמן ע"ה עם ידידתה ואמרה לה בשם בעלה מרן שיבלדט"א, דורנו הוא דור של חסד יש מי שדואג ומקשיב למסכנים ולחלופים, אבל יש צעקה אחת שאותה רבים מאוד לא שומעים והיא הצעקה של "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב' דמעות הקב"ה אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם ואוי לו לאב שבניו גלו משולחנו, מקום יש ומסתרים שמו ושם בוכה הקב"ה על החורבן שכינתא בגלותא הלא כל הצרות שיש אומרים חז"ל הם בבחינת דיו לעבד שיהא כרבו".

עשרה טבת בער"ש

מנהג רבנו בכל צום לחכות בסיום הצום עד אחרי 'זעקסטיל' - ששית היום שהם ב' שעות זמניות אחרי השקיעה], וכן באם חל יו"ט במוצאי שבת, אינו מקדש עד אחרי הזעקסטיל כדי לומר את היקנה"ז אחרי זמן יציאת השבת. אולם בשנת תשע"א כשחל עשרה בטבת בער"ש, לא המתין רבנו עד זמן זה, ומיד אחרי התפילה [שיצא כבר אחרי זמן ר"ת], קידש ואכל. [ויתכן בטעמו דכיון דיש שיטות בראשונים דאין משלים תענית זו מפני כבוד שבת, לכן לא החמיר ע"ע, ויתכן דלא רצה להטריח את נכדו, וכדלהלן]. (מפי נכדו הרה"ג ר' מ' שליט"א).

זהירות להטריח אחרים

בעשרה בטבת תשע"א, אשר חל ביום שישי, אמר רבנו אחרי תפילת מעריב לנכד שנשאר עמו, שאין צורך להביא היום את הדגים, ויאכל רק את המרק. אולם הנכד הבין שכונת רבנו שלא יטרח וימתין לשבירת הצום, ולכך הגיש את הדגים, ואמר שאי"ז קשה לו להמתין, ואכן אכל רבנו את הדגים כרגיל, כעת התבררה כונתו למפרע, בגלל החשש מפני טרחת הנכד, בקש להפחית מסעדתו הדלה בלאו הכי. (מפי נכדו הרה"ג ר' מ' שליט"א, בעל המעשה).

נשחל ביום ראשון

במשנה ברורה סימן תקנ"ג ס"ק ו' מביא דבעל נפש יחמיר על עצמו בכל התעניות כדיני ת"ב ובשער הציון ס"ק ט' כתב ועי' בא"ר בשם השל"ה דבעל נפש צריך להחמיר להפסיק גם מבעוד יום, ויל"ע בתענית החל ביום ראשון אם בעל נפש יחמיר על עצמו להתחיל להתענות מבליה או כיון דמצוה לאכול מלוא מלכה עדיף שלא להתחיל להתענות מהלילה ובמקור חיים לבעל החו"י או"ח סימן ש' כתב ואף אם החמיר לפניו על עצמו להפסיק מבע"י בצום הרביעי וצום העשירי אם אירע שחלו ביום א' לא יבטל הסעודה הנ"ל עכ"ל. ובשערי תשובה כתב ועי' בא"ר בשם השל"ה מי שמפסיק מבע"י יטרח להכין סעודה זו לאחרים גם ילמוד דינים ומאמרים השייכים לסעודה זו עכ"ל. (ימלא פי תהלתך ח"ג עמ' שכ"ח)

כאיל תערוג

גליון 14 שמות תשע"ד

**פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים**

מתורת הפרשה

ואלה שמות בני ישראל (שמות א, א)

ופרש"י "להודיע חיבתן של ישראל, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם". ויש להבין מהי החשיבות המיוחדת בכך שמכניסים בשמותיהם. וההסבר בזה הוא כמו שכתב דוד המלך לגבי הכוכבים, מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא, ומהו הענין, אלא שלכל כוכב יש תפקיד נפרד בבריאה, ולכן יש לכל אחד מהם שם בפני עצמו, שאם היו להם תפקידים זהים לא היה להם צורך בשמות נפרדים ודי להם בכינוי הכללי כוכבים. וכך בני ישראל נמשלו לכוכבים, וכך גם אצלם – כל אחד מישראל מתקן את הבריאה באופן מיוחד שרק הוא מסוגל לה. וכך כתוב בספה"ק שבכלל ישראל יש שישים אלף ריבוא נשמות כנגד אותיות שבס"ת, וכשם שחסרון אות א' פוסל הס"ת כך כל אחד מישראל שמתרשל בתפקידו המיוחד גורם לחסרון והעדר בבריאה. וזהו המובן שמכניסים ומוציאים בשמותם, היינו שכל אחד ראוי להיקרא בשם נפרד המבטא את תפקידו וייעודו המיוחד. (רשימות רבי יצחק לונשטיין זצ"ל שנדפסו בקובץ יצחק ירנן עמ' 210, וע"ע באילת השחר שנדפס בנוסח אחר)

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי. (שמות ב, א)

ופרש"י "ויקח את בת לוי - פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה (וחרז ולקחה. וזהו וילך, שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים, ואתה ג"כ על הנקבות). והחזירה ועשה בה לקוחין שניים". ונשאל רבנו שליט"א, דהנה בתרגום יונתן (במדבר יא, כו) מובא, כי אלדד הוא בנו של אליצפן בן פרנץ שילדה לו יוכבד בפרק הזמן שהיתה מגורשת מעמרם. וצ"ע אי"כ כיצד חזר עמרם ונשא את יוכבד לאחר שנישאת לאליצפן והוא אסור לאדם להחזיר את גרושתו לאחר שנישאת. ותי' רבנו שליט"א, דהאיסור של מחזיר גרושתו קיים רק אם גירשה בגט כריתות. [וכמבואר בירושלמי ריש קידושין], ואילו עמרם לא גירש את יוכבד בגט אלא בשילוח ופרישה ממנה, כפי שנהגו קודם מתן תורה. (מרפסין איגרא)

ויאמר לרשע למה תכה רעך. (שמות ב, יג)

ומכאן למדו חז"ל דהמרים יד על חברו נקרא רשע. ובשו"ע חו"מ סל"ד ס"ב כ' איזהו רשע הפסול לעדות כל שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות אבל עבר עבירה שאין עליה מלקות פסול מדרבנן. וברמ"א ס"ד כ' המגביה ידו על חברו להכותו פסול מדרבנן. וכ' הסמ"ע סק"ס דאעפ"י שאסור להכות חברו מדאורייתא כיון שאין בו מלקות פסול רק מדרבנן.

והק' מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, דא"כ בהכאה שאין בה שו"פ שלוקה ולא משלם, א"כ יפסל מה"ת לעדות ע"כ. ורבנו שליט"א השיב דא"כ דכשאמרה תורה חובל בחברו ממונא משלם מלקא לא לקי הר"י קולא בחומרת הלאו דסגי בתשלומי ממון א"כ גם המכה פחות משו"פ לא יתכן דחמור מן המכה שו"פ. (פרורים משולחן גבוה ח"ב).

והרב ישעיהו פרדליס שליט"א כותב (עומקא דפרשה תשס"ט) כ' איתא בגמ' סנהדרין נח אמר ר"ל המגביה ידו על חברו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע ונפסק להלכה ברמב"ם מחובל ומזיק פ"ה ה"ט ובשו"ע תו סי' לד, ונפק"מ דפסול לעדות מדרבנן כמבואר ברמ"א שם. וצ"ע אמאי הוי רשע כבר בהרמת היד לבד הא אכתי לא הגיע לחברו שום היזק מזה בפועל ולכאורה זה רק כעין מחשבה רעה בעלמא שרוצה לעשות לחברו ומצינו בדיני שמים שאין הקב"ה מחייב על מחשבה רעה כמעשה, כמבואר בגמ' קידושין לט ומאי שנא. ובהיותי אצל מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א בשב"ק פר שמות תשס"ח הצעתי לפניו תמיהה זו, והשיב דבאמת הרמת יד הוי יותר ממחשבה גרידא ויש כאן התחלה של עשיית נזק לחברו בפועל בזה מעשה רשע בעצם, והוסיף לדמות את זה למה שדן הגרעק"א בתשובות מהדו"ק סי' צ באחד שישב לפני הספר שהיה מג' בתער וראהו אחד איך שזקנו משוח בבורית כהכנה לתגלחת ודן השואל אם אפשר לפסול את אותו מתגלח לעדות על סמך ראייה בלבד אע"פ שלא ראה את עצם מעשה התגלחת בתער. והש' הגרעק"א דאין לפוסלו משום זה לבד דאע"פ שמצינו בב"מ צו גבי איסורי עריות דסגי במה שהעדים רואים אותם שעוברים העבירה כדרך המנאפים כדי לחייבם ואי"צ שיראו יותר מ"מ זהו מיוחד רק בעריות דכיון וייצרו תוקפו הרבה בזה אמרינן דודאי עשה את העבירה, משא"כ בתגלחת בתער דאין בזה תקיפת יצר כ"כ לפוסלו ולחייבו על סמך אותה ראייה לבד עכ"ד. ולעניננו אמר הגראי"ל יש לומר דבהגבהת היד על חברו יש כאן סברא שיצרו תוקפו שיגמור ויכהו בדרך כלל, ולכן גם הרמת היד לבד היא תח"י של מעשה שסופו להסתיים לרוב בהכאה אמנם כמו שמפורש בדברי הגמ' דאף בלא הכהו בפועל נקרא רשע.

ענין בפרשה – תפילה

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה. (שמות ב, כג)
הנה יצא לאור מרבנו שליט"א ספר שלם בעניני תפילה ובביאורי המילות בשם 'ימלא פי תהלתך', וכפי שכותב רבנו בהקדמה שאפשר להתעלות מספר זה, וכאן כונסו כמה ענינים נוספים בעניני תפילה שלא הופיעו שם, מעט מן הים הגדול אשר יחיל הגליון.

מכתב רבנו בענין השתדלות לקיים תפילה כדינה

לכב' תלמידי ישיבת וכו'.

שמענו שיש רפיון בין בחורי ישיבה בענין תפילה בישיבה וחושבים שעל ידי שלומדים בהתמדה עד שעה מאוחרת בלילה הותר להם זה, כי קשה להם לקום לתפילה בישיבה ועי"ז מתפללין שלא בציבור, או אפילו במקומות בציבור מתפללין תפילה חטופה וכגון זה נאמר באורחות חיים להרא"ש שצריך לבקש סליחה על אמרם סלח לנו בלי כונת הלב וה"נ בשאר התפילה, ובמשנה פ' תפילת השחר שנינו העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים, ותנן בפ"ב באבות אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים.

והנה בתפילה יש בה ב' דברים א' מצוה ככל המצות מדאורייתא או מדרבנן. ויש בה פרטים מתי ובאיזה זמן מתקיים המצוה, גם יש סיכויים שבקשתו תתקיים וכדי שבקשתו תתקבל, יש הרבה שיקולים וזה תלוי רק בדעת מלכו של עולם אשר לא תמיד מספיק קיום פרטי המצוה אבל תפילה שהיא רק כדי להתפטר ממנה לא רק שאין סיכויים שתתקבל אלא גם אין לך זלזול גדול מזה.

והנה כל א' יודע שאחרי כל המאמצים קשה להתרכז שכל התפילה תהיה בכונה שצריכים אפילו לכונת המילים לבד, וכ"ש למה שצריך כונת הלב אמנם מה שיותר גרוע אם לכתחילה עומד ע"מ לא להתפלל כהוגן וידוע מש"כ בשערי תשובה חלק א' אות ו' על מי שאינו נזהר מחטא אחד ואינו מקבל על נפשו להזהר ממנו דהרי זה כמו אם העבד יגיד לאדונו על דבר אחד אינו מסכים לקבל דשבר בזה עול אדונו מעליו ואיך לא יפחד לב האדם שבהנהגה כזאת נכנס ח"ו בגדר מורד באדונו.

על כן חוסר ידידים על נפשכם ועל כל ישראל כי כל מה שהאדם פוגם זה מכריע את כלל ישראל, ושימו לב על הדברים תשתדלו שלא תהיה מצות תפילה כדבר מזלזל אשר ניתן רק לגסי השכל.

ויהי"ר שבזכות השתדלות לקיים תפילה כדינה נזכה כולנו לעליה מאד ולישועה ברוחניות ובגשמיות ויהיה נועם ה' עלינו לזכותינו בזה ובבא. הכו"ח לטובתכם ולטובת הכלל. ג' סיון תשנ"ז בני ברק יצ"ו. אהרן יהודה לייב שטיינמן. (לקט דברי חיזוק ח"א עמ' 10-11)

[הגרי"י בורודיאנסקי שליט"א בספרו שיח יצחק בראשית עמ' קנ"ה כ', שמענו מהמשגיח זצ"ל הערה שגם בכדי לזכות מאחרים נדרש שהוא מצדו יכין את עצמו לתפילה ראויה הן מצד הזמן והן מצד המקום ומצד הצורה והמצב רוח שניגש בהם לתפילה שאז כשלא זכה להתפלל תפילה שלימה יתכפר ע"י האחרים, משא"כ כשמלכתחילה מעמיד את עצמו במצב שאין אפשרות שיתפלל כראוי הפשט הוא שאין ברצונו באמת לזכות לתפילה טובה ועי"ז אין את המעלה של תפילת רבים שישלימו לו, ועפ"ז עורר שנפק"מ רבתי להתפלל בישיבה שגם כאשר לבסוף לא יצליח להתפלל טוב הוא זכאי להשלמת תפילתו בדרגה נעלית בהעמידו את עצמו במצב של תפילה לכתחילה משא"כ במקומות שאינם ראויים לכך, וכן נדפס כעת מהגרא"י שטיינמן שליט"א כדברים האלה, עכ"ד].

טעם בתפילה

אמר רבנו, אחד הבעיות העקריות שיש בישיבות זה הענין של תפילה ומצוי שבחורים מאחרים לתפילה ולא באים לתפילה והרבה לומדים עד שעה מאוחרת בלילה ואח"כ מאחרים זמן ק"ש ותפילה וצריך לראות לחזק ענין זה

והנה ב"ה נתרבו בחורים שרוצים ללמוד ורוצים לעלות בתורה אבל בחלק הזה חסר קצת שיהיה צמאון כמו שיש צמאון להיות בחור טוב בישיבה להיות נחשב למדן בישיבה חסר החלק של יראת שמים, פשוט הם לא יודעים מה זה תפילה אחד חושב מה זה תפילה להגיד מלים והוא כבר רגיל מגיל קטן כשהתחיל לקרוא שהוא אומר ואומר ואינו יודע מה שאומר, ואפילו עכשיו שיכול להבין מה שהוא אומר הוא נשאר בהרגלו באמירה בעלמא וממילא אין לו שום טעם בתפילה ואם היה לו בזה טעם לכל הפחות כמו כששומע איזה סברא טובה שהוא מרגיש שהוא מחדש איזה חידוש יש לו מזה הנאה אם היתה לו הנאה כזו בתפילה הוא כבר היה קם אבל כיון שאין לו שום הנאה ואי"ז אלא 'זאגאצד' אין לו סיבה לקום.

ושיבוא להתפלל מחמת יראת שמים זה כבר דרגה, ובחור צעיר לא מבין מה זה יראת שמים ולכן החלק הכי גדול כדי שירגיש טעם בתפילה צריך להיות קודם כל חזק באמונה, והיום כולנו מאמינים ב"ה אבל קטני אמנה הכל עולם הזה, עולם הזה, עולם הזה וזה קטני אמנה ולכן אינו מרגיש טעם בתפילה אלא עושה תפילתו קבע להפטר מזה ואיזה טעם יש לזה, ולכן צריך לראות שבחור ירגיש טעם בתפילה שהוא מדבר לפני הקב"ה ואף שכשתשאלנו הוא יאמר שידוע שהוא מתפלל לה' אך איננו מרגיש את זה, וממילא אינו חשוב אצלו ובדאי תיקון לזה אינו פשוט אך לכה"פ צריך לראות לחזק את האמונה לחזק את היראת שמים ואז התפילה כבר לא תהיה כ"כ בעיה כמו שהיא עכשיו. (קובץ בית חיינו עניני תפילה עמ' רי"ג)

השתדלות בתפילה

כשהוקמה ישיבת אורחות תורה, ורבי יצחק לוינשטיין זצ"ל ועוד עמו רבים השקיעו רבות בביסוס הישיבה, באחד הימים פנה לרבנו שליט"א ושאל אותו, הרי הוא הקים את הישיבה ומפני מה אינו עוזר להם מספיק, אמר לו רבנו אני עוזר לך מידי יום ביומו, אני מתפלל עליכם... (ס' כאיל תערוג – שיחות הגר"י מישקובסקי שליט"א עמ' קצ"ד)

כונה בתפילה

שח רבי גדליה הוניסברג שליט"א, שאלתי פעם לרבנו הגר"ק שליט"א שאלה מהגרא"ל בדיני כוונה בתפלה, אמר הגר"ק שזה הוקשה רק לרבינו הגרא"ל שמתפלל עם שימת לב אבל אנו שלא מתפללים בשימת לב לא קשה לנו כאלו שאלות. (מנחת תודה) ומפי השמועה שמענו שבעידנא חדא התבטא רבנו שליט"א שמיום עומדו על דעתו, רק פעם אחד בלבד שכח לכונן בברכת אבות. עוד שמענו שהיו קבוצת מגדולי היראה תלמידי המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל שעשו ביניהם תקנה שעל כל שכחה מלכונן השמות צריך להניח פרוטה לצדקה, ובדקו וראו שבקופסא של רבנו לא היה אפי' פרוטה אחת...

טעות בשם לתפילה

נכנס פעם אברך לפני רבנו והביא שם של בן משפחתו לרפואה שרבנו יתפלל עליו לרפוי"ש, כעבור שבוע נכנס שוב לרבנו, אמר לו מיד רבנו שנראה לו שיש טעות בשם, כי מרגיש שלא נענה בתפילתו. (כתבי תלמידים מפי בעל המעשה)

עיננו תלויות

רבנו ציין כמה פעמים לדברי הסיידור אשי ישראל בהקדמה לעשיית בשם האריז"ל, וז"ל "...בעת שמתפלל לפניו ית' על איזה שאלה מן השאלות כמו מזונות עושר ובנים וכיוצא בזה לא יתפלל לסיבת עצמו שצריך לישאל אותה השאלה אלא לקיים מצותו ית', שנצטוונו שנתפלל אליו בעת צרכינו להורות כי הוא אלקינו ואנחנו עמו ועבדיו ואליו עיננו תלויות כעיני עבדים אל יד אדוניהם ואין לנו שום עזר אם לא ממנו ית' וישים כל בטחונו עליו... ואמר ראש הישיבה הלוואי מי שיזכה לקיים את זה. (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 86)

עצה לעורר עצמו

שח רבנו עצה לחיזוק להתעוררות וכונה בתפילה, לחשוב שבינו לבין ירושלים יש מחסומים המעכבים את תפילתו מלעבור, כדוגמת העולם הגשמי, שיש מחסומים ובהם חיילים ושוטרים שעושים ביקורת ולא נותנים לעבור רק למי שחושבים שראוי, כך בתפילה, לחשוב שיש מחסומים המעכבים התפילה בדרך לירושלים ובכל מחסום, אומרים לו מי אתה, מה חפץ ומונעים מתפילתו לעבור, והוא צריך להתאמץ בתפילתו להתעקש ולעבור המחסומים ע"י טענות ושכנועים שרוצה לעשות רצון בוראו. כגון, מי אתה - ראובן. מה אתה רוצה, - רוצה להתפלל להיות עובד השי"ת רוצה פרנסה, ילדים, וכו'. "ינו טוב תנו לתפילה שלו לעבור". ובזה יהיה התעוררות גדולה לתפילה. (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 85)

תפילתו של החזון איש

סיפר רבנו, היה שאלה דחופה בענין של פיקוח נפש ומרן החזון איש ז"ל היה אותה שעה באמצע תפילת שמונה עשרה ובא הג"ר שמריהו גריינמן לשאלו ושאל כמה פעמים ולא שמע מרן ז"ל, עד שהיה צריך לנענע אותו כדי שישים לב. (אעלה בתמר עמ' נח)

קדושת מקום

שח רבנו, ראיתי מעשה נורא על ר' שמואל וינטרויב שכשהי' מתפלל בוילקומיר בערך בשנת ת"ש. דכשהתפלל באיזה מקום בביהכ"נ שם הרגיש כזה עלי' בשעת תפילתו שלא הרגיש בה מעודו וכשהתפלל במקום אחר לא הרגיש כלום אח"כ נזדמן עוד פעם ושוב הרגיש אותה המתיקות ועלי' ונדע לו כי שם פעם למד או התפלל הגר"א ז"ל וזה הי' 145 שנים אחר פטירת הגר"א, והגר"א הי' שם מסתמא חמישים שנה לפני פטירתו. נמצא שזה הי' קרוב למאתים שנה ונשאר רושם דהשראת שכניה וקדושה ההוא. (ימלא ח"א עמ' רכ"ז)

כח תפילתו

שח הגאון רבי נחום לבין שליט"א, אחד מבני משפחתנו חלה לי"ע ובאנו אל מרן הסטייפלער זיע"א וביקשנו את ברכתו, ונענה שהמצב חמור מאד ואינו יכול לברך. שאלנו אותו מה עושים? ואלו דברי תשובתו: יש בדור הזה שני יהודים שיכולים לעזור לכם ע"י כוח התפילה שלהם, והם, הגאון הצדיק מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זיע"א, ולהבדיל בין חיים לחיים מרן הגרא"ל שליט"א. (נתיני י"ז חשון תשע"ד עמ' 15)

תפילה ישבתית בכפר סבא

כאשר רבנו התגורר בכפר סבא כראש ישיבת חפץ חיים בשנת תש"ז ואילך, הקפיד להתפלל רק במנין ישיבתי, שכמובן לא היה מצוי שם, בפרט בימי בין הזמנים, ומעיד רבי יצחק לבה שליט"א [שהוא זה שעמד אז לצידו לסייעו] שטרחו רבות כדי לקבץ עוד בן תורה ועוד יהודי ירא שמים תושבי המקום, או מהאורחים, שמעוניינים להתפלל 'תפילה במתינות' בחול ובשבתות. (מאחורי הפרגוד עמ' 121)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

טלטול כלי היתר

לגבי טלטול כלי היתר. אפשר דצורך מיקרי אף שאין מטלטלים לצורך שימוש אלא שנהנה מעצם הטלטול כאותם בני"א המשחקים בכלים שלפניהם להרגיע את עצמם, וכן שמעתי מהגרא"ל שליט"א.

קדירה שבתוכה מאכל

הנה קדירה ריקנית הוי כשמל"א לפי שמלאכתה הוא לבישול ולכך אסור לטלטלו אלא לצורך גוי"מ אבל כשיש בתוכה תבשיל שרי אפילו שלא לצורך גוי"מ לפי שהקדירה טפלה לאוכל, ויל"ע בגדר דין זה האם כשיש בו אוכל הקדירה נעשית כשמל"א ומותר לטלטלו רק אם יש לו קצת צורך או גדר ההיתר משום שהקדירה מקבל דין של האוכל וא"כ מותר לטלטלו אף שלא לצורך כלל. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דמסתבר דבכה"ג שיש בתוכה אוכל יש לו דין דכלי סעודה ותליא בפלוגתא הפוסקים בדין כלי סעודה אם יש היתר בהם לגמרי (עמ' רנ"ח)

יומא דהילולא הגאון רבי משה סוקלובסקי זצ"ל ה'אמרי משה' - נלב"ע י"ט טבת תרצ"א

ישיבת תורת חסד נוסדה ע"י מרן הבית הלוי זצ"ל והגאון רבי שמחה זעליג ריגר זצ"ל היה מוסר שם שיעורים, ואחרי זמן בערך בשנת תר"ס, שר' שמחה זעליג היה טרוד בעניני הוראה של העיר, מינו את הגאון רבי משה סוקלובסקי זצ"ל לכהן כראש הישיבה, וכך כיהן בישיבה עד יום פטירתו, ולימד את התלמידים תורה בטהרתה.

כשרבנו היה בן י"ב שנים יצא לו שם של עילוי בעיר מגוריו בריסק, ונכנס לישיבת 'תורת חסד' שבעיר. (עדות הגר"ז אידלמן זצ"ל בספר רבי ועלול עמ' 164)

לפני מספר שנים נכנס לבית רבנו ישיש אחד, וסיפר שכאשר נכנס רבנו בכזה גיל צעיר לישיבה, והיה גם נמוך קומה, היה כעס בין הבחורים שמכניסים ילדים לישיבה, והוחלט להחרימו ולא לדבר עמו ולא לקבוע עמו חברותא במשך תקופה, אולם רבנו לא נרתע ועסק בתורה בלי הפסק, אף ללא חברותא. כשראו שזה לא הועיל, החליטו הבחורים לעשות מעשה קונדס, והניחו בובה על מיטתו של רבנו, ובכך לפגוע בו על שהוא צעיר מידי בשביל הישיבה.

אולם במשך תקופה ארוכה נשארה הבובה על המיטה ללא שינוי, ואז הבינו שרבנו כבר בכזה גיל אינו הולך לישון על מיטתו אלא יגע בתורה יומם ולילה, וכשראו כך מיד קבעו עמו טובי הבחורים חברותא. ואז פנה הישיש הנ"ל לרבנו שליט"א וביקש מחילה שהוא זה שהניח את הבובה על מיטתו. וענה לו רבנו שאינו זוכר דבר כזה, ואמר אולם ודאי שישנתי בישיבה כי הבטחתי להורי שאשן כל לילה לכה"פ שלש שעות ומחצה. [וכפי הנראה רבנו לא ישן במיטתו רק הניח ראשו על הסטנדר לכמה שעות, כפי שנהג בהמשך חייו, בישיבת מונטריי כפי העיד לנו עד ראייה שליט"א]. [וכמו שידוע שאמר רבי יצחק ניימן זצ"ל מעיר בריסק, שבעת שהיה רבנו בגיל 12 יצא השם בבריסק שצומח כאן חפץ חיים חדש].

הבר מצוה בבית האמרי משה

בעת שלמד רבנו אצל רבי משה נעשה בר מצוה, ולא עשו מסיבה לכבוד הבר מצוה, רק שבאותם ימים נפטרה חמותו של האמרי משה לכן עשה מנין בשבת בביתו, ושם קיבל רבנו עליה. והאמרי משה אמר לו להסתכל באיזה ספר ולהכין דבר תורה על יבמות שלמדו באותה שעה בישיבה, ואחרי התפילה חזר רבנו להאמרי משה שטיקל תורה מספרו של רבי אייזל חריף על יבמות, וסיים רבנו ואמר: זה היה כל הבר מצוה... (מאחורי הפרגוד עמ' 47)

פטירת האמרי משה

סיפר רבנו שכשנפטר רבי משה זצ"ל כבר למד רבנו בקוברין, והיו שם עשרה בחורים מבריסק, ונסעו כולם ללוויה, והי' שלג גדול והיו צריכים ליסוע עם שְׁלִיטָן – מגלשת שלג, ויצאו מקוברין בשעה תשע בבוקר והגיעו ללוויה בשעה שבע בערב, וכבר היה אחרי הקבורה, והספיד אז הגאון רבי אברהם יצחק גרשונוביץ זצ"ל ה"זיאבינקר רבי". (מאחורי הפרגוד עמ' 197 בשם הפרי חיים)

קריאת שם בנו על שמו

רבנו קרא לבנו הגדול הגי"ר משה על שם רבו האמרי משה, שאמר שמכיון שנפטר בלי זש"ק, ואין מי שיקרא על שמו לכן קרא על שמו, עוד לפני שקרא על שם הוריו שהניחו זש"ק. (כתבי תלמידים)

ידיד רבנו להבל"ח העילוי רבי יהודה לייב משבויס הי"ד רבה של טרסטלנה

הנה בעת שכותבים על בעל האמרי משה, מן הראוי להזכיר את אחד מגדולי תלמידיו, העילוי רבי יהודה לייב משבויס שנהרג בשואה ולא נודע יום פטירתו, והוא חיבר ספר לעילוי נשמת רבו האמרי משה בשם 'ברכת הארץ' על עניני שתי הלחם והעומר, וראה שם בתחילת הספר את גדלותו העצומה. [ובעידנא חדא הזכיר רבנו שליט"א שבבריסק היו שלשה עילויים ואחד מהם הוא רבי יהודה לייב זצ"ל].

בשנת תשס"ט הוציאו ספר זה מחדש, עם הסכמת רבנו. וכך כתב: בס"ד. הספר ברכת הארץ שנתחבר ע"י הגאון ר לייב ב"ר משה משבויס זצ"ל כבר העידו עליו גדולי הדור כגון הגאון ר' שמחה זליג והגאון ר' איסר זלמן ומה לי להוסיף על דברי גאוני הדור הקודם ובודאי טוב להדפיסו כדי שיקוים אגורה באהלך עולמים ששפתותיו מדובבות בקבר כמבואר בדברי חז"ל ויה"ר שיהא לרצון לפני הקב"ה ונזכה לגאולה אמיתית במהרה בימינו אמן סלה. י"ד כסליו תשס"ט לפ"ק - בני ברק יצ"ו - אהרן יהודה לייב שטיינמן ורבנו צירף לספר שני מכתבים שקיבל מחבירו הנ"ל, ושם ניכר מקצת הערצתו לרבנו שליט"א.

וכך כותב לו רי"ל במכתב (עמ' קנ"ד): יום א' ראה כ"ד מנ"א תרצ"ד בריסק. רב שלום וברכה לכבוד ידידי היקר העילוי המפואר עדי לגאון ותפארת בישראל כמר אהרן ליב שטיינמאן נ"י. אחדשה"ט באהבה רבה כמשפט, את מכתבך קבלתי ורב תודה על התשובה והאמת אגיד כי באמת חפצי ורצוני עכשיו להשתעשע עמך בדברי הלכה רק אני מרגיש עכשיו את עצמי לא היטב בקו הבריאות ראשי ואברי כבדים עלי ואכתוב לך דבר חידוש...

ובמכתב נוסף כותב לו (עמ' קנ"ג), ב"ה יום י"א לחודש טבת תרצ"ח טרסטלנה. שלום וברכה לכבוד ידידי העילוי הנפלא הרב הגי' וכו' וכו' מה"ר אהרן ליב שטיינמאן נ"י שלום וברכה כל הימים, אחדשה"ט כמשפט בהוקרה רבה, הנה קבלתי הגלויה, ואף שלפלא בעיני מזה שלא כתב במכתב באריכות כי כמה וכמה גדולה מאוד חפצי ורצוני לבא בכתובים אשר כפי רב הידידות שנקשר בינינו עם גודל היסורים של הנפש בדבר עיון למוד והתעמקות התורה, ועכשיו כפי שאני רואה הנה כבוד ידידי מרבה חיל בלימודו אף שאני טרוד בטרדות שונות באי אפשרות להגות ולהתעמל בתורה הקדושה ובדאי ראוי והגון שכבוד ידידי יעבור על כל תשחית הניר והדיו ויכתוב באריכות ונשתעשע יחדיו כי אם מסבב הסיבות עשה שנהיה כל כך בריחוק מקום לעומת זה אבל לא בריחוק נפשי...

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, אפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג גליון 15 וארא תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובמשארותיך. (וארא ז, כח)

בפסחים נ"ג ב' איתא, עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנני' מישא' ועזרי' שמסרו עצמם על קדושת ה', נשאו ק"ו מצפרדעים ומה צפרדעים שאין מצווים על קידוש ה' כתיב בהו ועלו ובאו וגו' ובתנוריק ובמשארותיך, אימת משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווים על קדושת השם על אחת כמה וכמה, ועי"ש ברש"י ותוס'.

ולכאורה הצפרדעים לא עשו את מעשיהם ע"י בחירה וגם אין להם דעת אלא כך גזר הקב"ה ואיך שייך ללמוד מהם, ועי"כ צ"ל דהנה כל הנבראים נבראו עם טבע, וטבע הצפרדעים אינו להכנס לאש ואם הקב"ה ה' גוזר שישנו את טבעם לא ה' שום הוכחה אבל הא לא נשתנה טבעם דטבעם נשאר כמקודם, אלא דאעפ"כ ה' ציווי שיכנסו, ואם כי ודאי שהם עושים כל מה שגוזרים עליהם אמנם הקב"ה בראם עם טבע ובה גופא שה' ציווי לעשות היפך טבעם הוא משום דתכלית הנבראים שיצא קידוש ה', ומזה למדו חנני' מישא' ועזרי' להשרף אע"פ שלא היו מצווין בזה, והי' מקום לומר שיותר כדאי לחיות ולמלא תפקידים ע"י חייהם שכולו במצוות ובמעשים טובים, אז הק"ו שנשאו ומה נבראים דתכלית בריאתם הוא מה שהם משמשים בתור נברא שלא להשרף, וזה משי"כ כי הוא צוה ונבראו, והציווי הוא תפקידם, מ"מ למלא תפקיד מקדש ה' שוקל יותר מתפקידם לשמש שימוש הרגיל, עאכ"כ מי שמצווה במצות קידוש ה', ואע"פ דבאופן זה אין מחויבין למסור עצמם למיתה מ"מ כל עבודתם ותפקידם בעבודת ה' בטל נגד התכלית של קידוש ה' בצורה של מסירות נפש. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' תי"ג)

ענין בפרשה – פיקוח נפש

בענינים חמורים אלו של פיקוח נפש ועניני רודף מצאנו כמה ענינים מיוחדים במשנת רבנו שליט"א שהובאו ע"י תלמידו הגאון רבי יוסף אריה לורינץ שליט"א בספרו 'משנת פיקוח נפש'. והבאנו כאן רק את דברי רבנו, ולא את כל המו"מ הנפלאים שמופיעים בספר שם.

מלאכה דאורייתא במלחמת המפרץ

מו"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א היה מורה לשואלים אותו שאסור לעשות מלאכה דאורייתא עבור איטום החדרים בזמן האזעקה בשבת. והיינו דהיה סובר שדבר זה רחוק טובא מפקו"י. (עמ' ל"ב)
[ובנותן טעם להביא כאן, שבעת שרבנו קיבל גלויה מטעם המדינה ובה נאמר שעליו לקחת מסכות אב"כ מחמת האיומים מאיראן. ביקש לשאול את מרן הגר"ח האם לקחת. בתחילה אמר הגר"ח שהוא צריך להכריע בעצמו. והמשיך ואמר פעם שעברה לא לקחנו ואמרנו שזה לפורים, האם הוא לקח פעם שעברה שהי' איומים מעירק, ולפי"ז נדע אם סבור שצריך לקחת, והאמת שרבנו גם בפעם הקודמת לא לקח בעד עצמו ורק הסכים שהרבנית תקח לעצמה אם רוצה. (מנחת תודה עמ' תנ"ב)]

ההולך ליסקל ויכול להציל נפש

שמעתי ממו"ר דמי שנתחייב סקילה והוא עוסק עתה בהצלת נפש, יתכן דאין ממתנינים לו אלא הורגים אותו לאלתר, ואין שייכא כאן היתרא דפיקו"י דדוחה לכה"ת, דרצון התורה שיהרגוהו וחשיבא כגברא קטילא וכמאן דליתא. (עמ' צ"ז)

להורות שלא כהלכה מפני פיקוח נפש

הנה בדיני נפשות אם כולם אמרו חייב הרי זה פטור וכדאיתא בסנהדרין יז, א. ויש לדון אם כל הדיינים אמרו חייב ואחד מן הדיינים סובר דהוא זכאי, והנה אם יאמר כפי שסובר הרי עי"ז גורם שיהא חייב אבל אם יאמר ג"כ חייב הרי נמצא דיהא פטור. ומעתה לכאורה עלינו לומר דכיון דפקו"י דוחה לכל התורה, א"כ דיין זה שסובר שהנידון זכאי יהא חייב לומר שקר ולפסוק חייב כדי להצילו שלא ייהרג. אכן נראה דאינו כן דהמשפט לאלקים הוא וחייב כל דיין ודיין לומר כפי ההלכה הנראית לו ולא להתחכם כנגד דיני התורה והגם דמותר לחלל שבת כדי להצדיק את הצדיק ומי שדנים אותו למיתה ויש עדים במקום רחוק שיכולים להזים לעידי השקר מותר להם לחלל שבת כדי למהר ולהספיק לבוא לבית דין קודם שיהא מאוחר, דהוה ככל פקו"י דדוחה לכל התורה [עיין ביומא פה, ב אבל להחיות אפילו מעל מזבח] אבל הדיינים עצמם אסור להם לשנות הדין מכל מיני חשבונות דפקו"י אלא צריכים לדון כפי שקבעה התורה כן נראה מסברא הגם דלא מצאתי ראיה לזה, והצעת הדבר קמיה מו"ר מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א ואמר דהדבר פשוט כדאמרן, וכן כתב לי הגר"ח קניבסקי שליט"א מסתבר שאסור לעשות כן. (עמ' צ"ט)

הרג יהודי במלחמת עולם הראשונה

מעשה ביהודי כשר וירא אלקים אשר במלחמת העולם הראשונה שירת כחייל בצבא הגרמני כשנלחמו כנגד הצבא הרוסי, וארע שהרג לחייל רוסי ובהיותו מפרפר אמר שמע ישראל, וביקש ממו"ר שירה לו היאך לתקן האיסור החמור של רציחה דיהודי. וענה לו מו"ר

שאין צריך כפרה כלל, כי החייל הנ"ל היה לו דין רודף שהרי רצה להורגו והגם דתרוייהו הוה רודפים אהדדי מ"מ חשיב רודף שהרי הרבה מבחורי ישראל הכשרים שירתו בצבאות נכר, והא כל קבוע כמחצה על מחצה, והדבר ידוע שבכל צבא יש מתי מעט יהודים והיאך יכולים היו להילחם ולהרוג ולא חששו שמא ישראל הוא האיש הלוחם כנגדו, אלא ע"כ דתרוייהו חשיבי רודפים אהדדי ויכול כאו"א להרוג לחבירו מדינא דרודף ע"כ שמעתי ממו"ר שליט"א. (עמ' ק"נ)

ספק רודף

יעוין בתוס' בע"ז יב בד"ה חד שהקשו היאך הוה קטיל אנטונינוס לעבדיו והלא שפיכות דמים היא מז' מצות, ותיצרו וי"ל שהיה ירא פן יודיעו הדבר אל השרים שהולך ללמוד תורה אצל רבי והיו גורמין להורגו ואמרין הבא להרגך השכם להורגו, הרי קמן דגם בספק רודף מותר להורגו דהא כתבו בתוס' דאנטונינוס רק חשש פן יודיעו העבדים זאת לשרים, והצעתי הראיה מהתוס' קמיה מו"ר מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א ואמר שדבר זה הינו חידוש רב וצריך לעיין אם א"א לפרש התוס' באופן אחר, והוסיף ואמר דבכל אופן מהתוס' רק חזינן דלנרדף שרי להורגו דחייך קודמין אבל לאדם אחר יהא אסור להרוג הרודף מספק, דמאי חזית להעדיף נפש הנרדף מנפש הרודף כיון דל"ה אלא ספק. (עמ' קנ"ג)

לא תעמוד על דם רעך בתפילה

אמר לי מו"ר מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א דלאו דלא תעמוד הוה בהשתדלות טבעית ולא בתפילה שהיא ענינא דשמיא. (עמ' ר"ד)

קטיעת אבר לינצל מאיסור

יש להתבונן כשידע אברהם שיקחו את שרה בית פרעה כשיבואו למצרים מ"ט לא אמר לה לחתוך לעצמה את אפה או אוזניה דבודאי שלא היו מהללים אותה לבית פרעה כשהיא בעלת מום גדול שכזה, [ולפי המדרש שהביא רש"י שהטמין אותה בתיבה א"ש דחשב אברהם שבכך תינצל ואין צורך להשחית לגופה] אמנם הדבר תלוי במה שנתבאר במק"א אם חייבת האשה להפסיד אבר מגופה כדי להציל עצמה מאונס דגילוי עריות, ויש להוסיף דאף אם נימא דבעלמא חייבת האשה בהכי ורק באונס דמיתה שריא מ"מ אין חיוב על האשה לחתוך לאבר מגופה כדי להינצל מהאסור, וכן אמר לי מו"ר שליט"א בעל אילת השחר והוסיף דגם אם נימא דחייב אדם להפסיד אבר כדי שלא לחלל שבת אבל זה ודאי שאם גוי כופהו לעבוד בשבת ואם לאו יהרגהו ויכול לחתוך לעצמו את ידו וממילא יפטור עצמו מהעבודה דאין חייב בהכי ואין מוטל על האדם לחבול בעצמו, שהרי בכל הדורות שהיו בחורי ישראל אנוסים להיות בצבאות נכר ולחלל שבת אם היו חותכים לאצבעותיהם היו נפטרים מהצבא ולא שמענו מעולם שהיו חייבים לעשות כן ע"כ דברי מו"ר שליט"א. (עמ' רי"ב) והוסיף בזה טעם, או דחשיבא אונס ופטור משאר מצוות, עוד אפשר שמוזהר אדם שלא לחבול בעצמו וגם לצורך שלא יעבור איסור אין היתר לחבול בעצמו. (עמ' רנ"ט)

רשות להרוג את הרודף

כ' הרמב"ם בפ"א מרוצח ה"ט אף זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף שנאמר לא תחוס עינך, ושמעתי ממו"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דכל זאת היינו דאחרים חייבים להציל את הנרדף אבל על הנרדף עצמו ליכא להאי חיובא ואין מוטל עליו להציל את עצמו בנפש רודפו ול"ה אלא רשות. והוכיח כן מהא דאמרין בברכות סב,ב אמעשה דשאלו כשנכנס למערה להסך רגליו דחתך דוד לכנף מעילו, ואמר דוד לשאלו כשיצא מהמערה דמן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף אתה והתורה אמרה הבא להרגך השכם להורגו אלא צניעות שהיתה בך היא שחסה עליך, ומוכח מהכא דלנרדף עצמו הוה רק רשות להרוג לרודף ולכן יכול היה דוד לחוס על שאלו ולא הרגו. אולם במקום שהרודף עומד עליו להורגו אז חייב הנרדף להרוג לרודפו. (עמ' רנ"ב) וע"ע בימלא פי תהלתך ח"ב עמ' קצ"ד כע"ז.

שנים עם קיתון מים ואחד מעולף

אמרין ב"מ סב, א בקיתון של מים דחיי קודמין לחיי חברך, וכ' החזו"א יור"ד סי' ט"ט שהחיים דבעל הקיתון קודמין אף אם נמצאים ביד השני.

ויש להסתפק אם בעל המים התעלף, האם חייב השני להשקותו ולהחיותו, או דלמא דאדרבה חייך קודמין ושוא"ת, וחבירו ימות ואז יקח את המים.

ואמר רבנו שאין צריך להשקות המים לחבירו וחיי קודמין, דהנה החזו"א כ' דחייך קודמין היינו הבעלים של הקיתון ולא המוחזק, ובאילת השחר ב"מ סב, א העיר על החזו"א ממעין דבני העיר דחיייהם קודמין הגם שאינו שלהם, אלא דיתכן דהכל חדא הוא, וחייך קודמין היינו השולט על המים, והבעלים הם השולטים, ובמעין שאין לו בעלים, בני העיר שהמעין עובר דרכם הם השולטים, ובמקום שהבעלים אינם יכולים לשתות הקיתון ללא עזרת האחר, אין הם שולטים בקיתון כי אם השני שכוחו עימו. (עמ' ר"צ)

ברכה על מסירות נפש

הפתחי תשובה ביו"ד סימן קנ"ז אות ו' הביא להשל"ה דהמוסר נפשו ברבים עקד"ה יברך אקב"ו לקדש שמו ברבים, וראיתי שהביאו דהגאון רבי אלחנן וסרמן ובנו הי"ד ברכו כן כאשר יצאו להריגה ע"י הנאצים. וקשה לי דהשל"ה מיייר שהעכו"ם מצוהו לעבור על הדת או שיהרג ובזה כשמוסר נפשו למיתה מקיים מצוה ומברך עליה כשאר כל ברכת המצוות וכמפורש שם בשל"ה, אבל הנאצים ימ"ש הרגו ליהודים בע"כ גם אם ח"ו יכפרו בדתם וא"כ מה מקום לברכה זאת.

ומו"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר לי דצודקים אנו בדברינו ולא היה שום מקום לברכה בהריגות אלו ולא להאמין לדברי המספרים שאינם בר סמכא. (עמ' ער"ה)

להציל חבירו בחיי שעה ע"י הריגה

כתב רבנו שליט"א: בס"ד, ח' טבת תשס"ג. שאל הרה"ג ר' יוסף ארי' לורינץ שליט"א להסתפק בנכרי שרוצה להרוג אדם מישראל ויש שם ישראל אחר שעומד שם, ואומר הנכרי לישראל השני שאם הוא יתן לו סם המות שימות מזה בעוד שעה לא יהרגו עכשיו, האם מותר לישראל ליתן את הסם המות כיון שירויח בזה שעה אחת של חיי חבירו, או לא דמ"מ בזה הוא רוצח את חבירו.

ולכא"ו נראה דאין היתר להרוג את חבירו בשביל חיי שעה, והגע עצמך אם יש שני בני אדם שרוצה נכרי להורגן ואומר הנכרי לראובן כי אם יהרוג הוא את שמעון לא יהרוג אותו רק אחר שעה, ואם לא יהרגנו יהרוג את שניהם מיד, האם יהא מותר לראובן להרוג את שמעון בשביל להרויח חיי שעה של עצמו, בודאי שלא, וא"כ מאי שנא חיי שעה של חבירו שיהא מותר לרצוח בשביל זה.

והנה הא דהוצרכו הטעם דאסור לרצוח אפי' עי"ז יהרגו אותו, דבלא זה הי' מותר להרוג את חבירו כדי להציל את עצמו, משום דמחוייב לחיות מקרא דוחי בהם, לכן צריך הסברה דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלכן המצוה דוחי בהם אינו דוחה איסור רציחה, אבל באופן דלהרוג חבירו בעי כדי שיחי' חיי שעה לא מצינו היתר גם בלי הטעם דדמא דידך סומק טפי, ממילא אין שום היתר להרוג את חבירו אפילו אם עי"ז ירויח חיי שעה.

חזר השואל ושאל דהא וחי בהם נאמר גם בנוגע לחיי שעה דהא מחללין שבת כדי להציל חיי שעה.

תשובה, אכתוב לך מהרהורי לבי אע"פ שאין לי רא"י מוכרחת, הנה מותר לעשות נתוח אע"פ שעצם הנתוח מסכן חיי האדם, כיון שכך ראינו שבטבע זה עושה הרבה פעמים הצלה, היינו שהנתוח סיבה להתרפא אבל אין לעשות דבר שאין הטבע מחייב את זה. והנה בזמן האחרון עושים השתלת לב ומוציאים את הלב מהאדם כדי לרפאותו אע"פ שבעצם הורגין אותו זמנית, אבל כיון שהוחזק בדרכי רפואה שזה יגרום רפואה מותר לעשות את זה, אבל אין זה מדרכי הטבע שנעשה דבר אין לו שום שייכות להצלה כגון לשתות רעל שזה הריגה אף שבמקרה זה יציל את חבירו, כיון שהדבר מצד עצמו הוא עושה הריגה ואין זה רפואה שמצד טבע הדבר, וכחאי גוונא אין בזה היתר לעשות.

והנה כמו דאמרינן מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דחברך סומק טפי, ה"נ באם אומרים הרוג את ראובן ואם לא תהרוג אותו אהרוג את שמעון ג"כ, אמרינן מאי חזית דדמא דפלוגי סומק טפי ואסור להחליף א' במקום השני, לכן אפי' עי"ז יציל חיי שעה אין היתר כיון דלהמית אדם אינו מעשה הצלה דאינה הצלה טבעית. [מה שהוצרכתי לזה הוא כדי להסביר למה מותר לעשות נתוח שבזה מסכן חיי האיש, משום דרפואה טבעית לא מקרי הריגה רק רפואה משא"כ מה שאינו טבעי מקרי הריגה לא הצלה].

ומשא"כ אם יאמר הנכרי לישראל אם אתה תחלל שבת לא אהרוג פלוני, ואם לא תחלל אהרוג את פלוני, צריך לחלל שבת, לכן גם לחיי שעה מותר אע"פ דאי"ז הצלה טבעית כיון דאי"ז נוגע לפעולת הריגה.

והוסיף רבנו שלאחר כל הדברים עדיין צריכים יותר ביאור וזה ענין קשה.

ולענין הספק אם מותר לאדם לשתות רעל כדי להציל את עצמו, אמר רבנו, בזה י"ל דמותר, וה"ה אם אדם נמצא בבית גבוה ויש שם נכרי שרוצה להורגו, ואם יקפוץ למטה יהא פצוע קשה וימות לאחר שעה דמותר לו לקפוץ, אבל י"ל שאינו חייב בהכי ולא הוי אלא רשות. (עמ' רס"ב)

הרוגים על שם קדשך

כותב הרב יחזקאל יצחק ווארהפטיג שליט"א, בתפלת אבינו מלכנו, אנו אומרים אבינו מלכנו עשה למען הרוגים על שם קדשך, אבינו מלכנו עשה למען טובחים על יחודך. וצריך ביאור בכפילות הדברים. ושאלתי את מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א וא"ל דחד קאי על היכא שמחויב למסור נפשו כגון בגי' עבירות ובשעת השמד או בפרהסיא אפי' על כל עבירות, והשני קאי על אותם שמוסרים נפשם על קדושת ה' לפנים משורת הדין שלא לעבור על שאר העבירות אפילו היכא שאינו מחויב למסור נפשו כמבואר בשו"ע יו"ד סימן קנ"ז סעיף א' דפסק המחבר כשיטת התוס' דשפיר דמי לעשות כן, והקשה על עצמו דאכתי לא מתיישב לשיטת הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ד שכתב שכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו. (נתיבות התורה ח"ח עמ' תקל"ה)

חילול שבת בפיקוח נפש

סיפר רבנו שליט"א שבעודו בחור נשלח כמה פעמים ע"י הגב' רעכה שטרנבוך לבתי כלא בשוויץ שבהם נתונים היו במעצר פליטים שעמדו להישלח חזרה לגאסטאפן, ורבנו העביר להם דרכונים מזויפים וכך ניצלו חייהם, ובאחד השליחויות הללו נסע בשבת קודש, וחילל את השבת מדין פיקוח נפש. (סי' איככה אוכל וראיתי עמ' 237)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

להחזיר כיסוי לקדירה

הנה קדירה שהוריד הכיסוי ממנה ונתנו ע"ג השיש ואח"כ רוצה להחזירה מנהג העולם להחזיר, ולכאורה הרי כשהכיסוי מונח ע"ג השיש הוי דינו ככשל"א כיון דעתה אינו משמש לאוכל ולא בטל לו וא"כ ההיתר להחזירו הוא כדין כשל"א לצורך גופו, והיכי שרי הא שפיר יכול לכסות הקדירה בצלחת וכיו"ב ובכה"ג לא שרי כשל"א, והרג"ל קרליץ שליט"א אמר דזה הוה כהמשך השימוש אחר שדעתו להחזיר. והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דע"י הכיסוי נשמר החום וגם מועיל טפי שלא יבואו נמלים וכיו"ב ולא דמי לקרבן פסח שהתוצאות שוות ביד או בכלי. (עמ' רנ"ט)

יומא דהילולא – הגאון רבי אי"ש ברמן זצ"ל – נלב"ע כ"ג טבת תשס"ג

הגראי"ש שהיה עליו מופלא, ולמד אצל רבנו בישיבה לצעירים, ונחרטו השיעורים אצלו לשנים רבות. ופעם שוחח בלימוד עם אחיו ר' יוסף ואמר שיש ר"ן בשבועות על הסוגיא הזו, וכשנשאל מתי למד את הר"ן הזה, ואמר שזוכר כשלמד אצל רבנו בישיבה לצעירים מסכת שבועות עם ראשונים. (ועלה האיש עמי רכ"ח)

ואתה קדוש יושב

בהיותו בחור בישיבה קטנה בפונביז' הוא למד אצל רבנו שליט"א, והוא כבר י"ג שנים. כשהיה רבנו פורש לחדרו לנוח קמעה לפני אמירת השיעור ביקש ממנו שיהיה אחראי להעירו, וכשהיה בא להעירו היה מדבר עמו בלימוד. ורבנו מזמינו בחיבה לשבת ואומר לו "ואתה קדוש – יושב". (שם עמי רע"ו)

יומא דהילולא – המשגיח רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל – נלב"ע כ"ד טבת תשי"ד

רבנו כמה פעמים זכה לשמוע את הרב דסלר זצ"ל וסיפר כמה ענינים ממנו, ונביא בזה כפי המובא בספר 'מחנך לדורות' תולדות

הגרא"א דסלר זצ"ל

הדרשה במנוטרי

בתו של אחיו הגאון רבי חיים גדליה דסלר, מרת דבורה, נישאה במנוטרה לר' אליהו אולשטיין מבחירי ישיבת טלז, מסדר הקידושין היה הגרא"א דסלר שהגיע במיוחד מלונדון למנוטרה אשר בשוויץ בכדי להשתתף בשמחת החתונה. רבנו שליט"א ששהה בתקופה זו במנוטרה נוהג לציין את הדרשה המופלאה ששמע מהגרא"א דסלר במעמד העליה לתורה בביאור הפס' מההפטרות בפרשת בלק הגיד לך אדם מה טוב וגו'". (ח"א עמ' 338)

עומק השיחות

רבנו שליט"א התבטא פעם, שהשיחות שאמר הגרא"א זצ"ל בישיבה אף שגרמו התפעלות וחיוזוק גדול לציבור מ"מ לא היה מי שהבין דבריו עד סוף דעתו ואולי רק הגאון האדיר ר' שמואל רוזבסקי זצ"ל וכ"א הבין כפי דרגה דילה. (רבי יוסף שטיגל שליט"א בסה"ז מכתב מאלהיה ח"ב עמ' תכ"ב)

נסיון העושר

בנישואי בן דודו הרב שמחה זיסל דסלר שהיה קרובו היחיד בארץ ישראל והיה קשור עמו באהבת נפש, נתבקש הגרא"א דסלר לשאת דברים בתחילה הוא טען כי אין במעמד שכזה את הכובד ראש הראוי לדברי תורה, אך כשהפצירו בו רבי אייזיק שר ורבי יחזקאל סרנא נעמד לדבר, בסיום דבריו אמר שברצונו לברך מעומקא דליבא את בן דודו עם זוגתו הנכבדה לבית טיקטין שלא יכירו לעולם את נסיון העושר.

הדברים נפלו על השומעים כרעם ביום בהיר, רבנו שליט"א שנכח באותו מעמד מספר, כי היה נוכח שם גם רבי אהרן וינשטיין בעל ה'דרכי אהרן', אשר התקומם למשמע הדברים, הוא ציטט גם בשם רבי ישראל סלנטר שאמר על בני משפחת דסלר בדורות שעברו כי הם קונצנמאכערס והם יודעים להתמודד גם עם נסיון העשירות, אך הגרא"א דסלר נותר איתן בדעתו. (ח"א עמ' 217-218)

זקוקים להרב דסלר

רבנו שליט"א מספר בשם רבי שלמה ברמן זצ"ל, פעם נכנס אל מרן החזון איש ז"ל מדרוך מוסד בתי אבות לילדים ניצולי השואה וביקש ממנו שנצרך לאישיות רוחנית שתחדיר בילדים יראת שמים ומדות טובות, והוסיף ואמר למשל כדוגמת הגרא"א דסלר ומרן ז"ל ענה לו הרבה מקומות צריכים כזה אישיות אבל מה לעשות שיש רק אדם אחד כזה. (אעלה בתמר עמ' ע"ז)

שיחה אחרי יובל

בשנת היובל להסתלקותו של הגרא"א דסלר נשא תלמידו רבי יעקב אדלשטיין שליט"א דברים לזכרו בכולל ערב מכתב מאלהיה שנוסד על שמו ולזכרו של הגרא"א דסלר. כאשר במעמד זה סיפר ששמע שמועה על פיה רבי איסר זלמן היה נוהג לשאת דבריו מדי שנה ביום היארצייט של רבו הנצי"ב מוואליזין אולם אחרי חמישים שנה הפסיק ממנהגו, באמרו כי כבר אין בכך צורך, שכן חמישים שנה זו תקופה של ושבתיש איש אל אחוזתו, וכבר נגמרו כל התיקונים ושוב אין צורך ללמוד משניות לעילוי נשמתו.

אמנם רבנו שליט"א שנכח במעמד הנ"ל ונשא שיחה ג"כ לעילוי נשמתו, העיר כי לעולם ניתן וצריך להוסיף זכויות לנפטרים והזכיר מה שאמרו בטור כי פסוקי הצדקת צדק, הנאמרים במנחה בשבת הם לצידוק הדין על משה רבנו ודוד שנפטרו בשבת. (ח"ב עמ' 490-491, וראה בקובץ רשימות מהועד ח"א עמ' 8)

החזירנו בתשובה שלימה

אמר רבנו, מה שאומרים בתפילה החזירנו בתשובה שלימה לפניך ולא אליך. בשם הגרא"א דסלר פירשו דלפניך היינו כמש"כ הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב ומה היא התשובה וכו' ויעיד עליך יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם עכ"ד. והעיר רבנו דאמנם מצינו גם שאומרים אבינו מלכנו חטאנו לפניך ועל חטא שחטאנו לפניך. (ימלא פי התלתן תפילה עמ' קצ"ב)

© הדברים יוצאים ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד, להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

כאיל תערוג גליון 16 בא תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

עוד מתי מיאנת ליענות מפני. (בא י, ג)

ופרש"י כתרגומו עד מתי הוא לא נכנע. ואמר רבנו שליט"א שמכאן רואים עד כמה מגונה היא מידת הגאווה, בבחינת אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת, שהרי אין כאן תביעה על שהרג ושיעבד כל כך הרבה מישראל, אלא על הגאווה שמתגאה כנגד ה'. והוסיף רבנו שתביעה וצעקה זו מכוונים כלפי כל אדם – עד מתי מיאנת, מתי כבר תפסיק עם הגאווה... (קו' יצחק ירנן רשימות רבי יצחק לוויןשטין זצ"ל עמ' 211)

עוד נגע אחד אביא על מצרים. (בא יא, א)

ופרש"י שזה נאמר לו בבית פרעה, וברמב"ן מוסיף שקפצה עליו שכניה. ואמר רבנו שמכאן רואים עד כמה חביבין צדיקים לפני הקב"ה, שאע"פ שהקב"ה מואס במקום ע"ז שא"א לתת שם נבואה, וכ"ש פרעה שהחזיק עצמו לע"ז, אבל בעבור משה שאמר יכן יהיה כדבריד', שלא יוסיף לראות פניו, כדי שלא יגידו שמשה בדאי, אע"פ שהיה יכול לומר שהוא מוכרח לבוא מפני שקיבל נבואה, מ"מ כדי לקיים דבריו של צדיק הקב"ה מוכן כביכול להוריד שכניה במקום שמאוס עליו.

ולדרגה עצומה שכזאת, שהקב"ה כביכול יתבזה עבורו יכול כל ילוד אשה לזכות, ואף שאין אדם יכול להגיע למדרגתו של משה רבנו אבל הרי כל אחד לפי מדרגתו צריך לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי. (קו' יצחק ירנן רשימות רבי יצחק לוויןשטין זצ"ל עמ' 212)

לא יאכל חמץ. (בא יג, ג)

איתא בירושלמי פסחים פ"ב ה"א, איידא אמר לא יאכל חמץ היום אפי' לכלבים, הרי"ז בא לאסרו בהנאה ואפי' קיימין אם לכלבו הני איסור הגייה, אלא כי קיימין אפי' לכלב אחרים, זאת אומרת שאסור להאכילן לבהמת הפקר ע"ש. וצ"ע דע"י בביי דאם יש לו חמץ שאסור בהנאה יכול להבליע במכירה לגוי עם דברים המותרים ובלבד שלא יוסיף לו על דמי המקח כנגד שווי של החמץ, וצ"ע למה יהיה מותר להאכיל לגוי חמץ יותר מלהאכיל לכלב וכשם דאסור להאכיל לכלב יהיה אסור מה שמאכיל להגוי.

ורבנו שליט"א השיב בזה דכשמאכיל לכלב הרי משתמש עם חמץ שלו כדי להאכיל להכלב ואף דאין זה כלב שלו מקרי משתמש עם חמצו, אבל כשנתן לגוי והגוי אכלו הרי הגוי משתמש עם חמץ לאכול וזה לא מוטל על הישראל שהגוי לא יאכל חמץ שהוא שלו ומ"מ עצם הניתנה דרך הבלעה לא מקרי שימוש ע"י הישראל. (פרורים משולחן גבוה ח"ה ש' ל"א)

ענין בפרשה – הגאולה העתידה

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. (מיכה ז, טו)

ידיעת הקץ

אמר רבנו: הנה מחז"ל משמע שהשבטים לא ידעו את הקץ. ובמד"ר (צ"ח ב) איתא ב' בני אדם נתגלה להם הקץ וחזר ונתכסה מהם, ואלו הם יעקב ודניאל וכו'. אמנם האבודרהם (בתפילת שחרית בפירוש ובא לציון גואל) כותב, ושמעתי בשם הרא"ש שאמר כי קבלה בידו שעל תרגום פסוק ימלך ה' לעולם וגו' יצאה בת קול ואמרה ליונתן ב"ע מי הוא זה שמגלה סתרי לבני אדם שיש בו קץ משיח, ומשמע שידע את הקץ וע"י מגילה ג', א יצתה בת קול ואמרה לו דייך מ"ט משום דאית ב' קץ משיח, ובכתובות קי"א א' איתא דאחד מהשבועות הקב"ה השביע את בניי שלא יגלו את הקץ ופרש"י נביאים שביניהם.

וכן הגר"א בספד"צ מרמוז על הקץ, ובספר תולדות הצדיק ר' זונדל מסופר פעם אחת כשאמרו עליו שהוא יודע את הקץ המרומז בביאור הגר"א שעל ספרא דצנעוהא והפצירו בו שיגלה, אמר אמנם כן בהיותי פעם אחת אצל הגאון ר' אברהם בן הגר"א ודברנו הרבה על אודות ביאור הגר"א שעל ספד"צ, ראיתי בחלומי איש זקן עובר עלי בפנים של תרעומת, ולמחרתו חקרתי על תארו של הגר"א ותארוהו לי דומה ממש לדמות שראיתי בחלומי, ומזה הבנתי שאין אני ראוי גם לעיין בענין זה

והנה הטעם שלא לגלות את הקץ לכל אדם, י"ל שזה בכדי שלא יתייאשו, דיש חיוב לצפות בכל עת לביאת המשיח, ואותם שידעו את זמן הקץ, קיימו צפית לישועה בזה שהאמינו בכל רגע שיבא באותו העת. (אילת השחר בראשית עמ' ת"ב)

שמחת הגאולה של החפץ חיים

שח רבנו שליט"א, סיפר לי הרב מפוניבז' זצ"ל שהי' אצל החפץ חיים לפני נסיעתו בפעם הראשונה בשביל ישיבתו למדינת הים ג' ימים מהשכם בבוקר עד חצות הלילה משש בבוקר עד 12 בלילה, וכל הזמן הוא דיבר רק עמו, וכל דבריו היו או על צרות כלל ישראל או בענין הגאולה העתידה וכאשר הי' מדבר מצרות הכלל הי' בוכה בדמעות ממש טפין גסין של דמעות, וביטא אז טרערן וויא באבעס, וכשהי' מדבר מהגאולה צהלו פניו מרוב שמחה, ואנחנו מדברים כמעט כל יום מהגאולה אבל בלי שום רושם וכן מהצרות ר"ל, אבל אצלו מה שדיבר הוא הי' אז חי ומרגיש ממש. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' קפ"ד) [א"ה, ושמענו ממקורות נאמנים שהרב מפוניבז' זצ"ל מסר לרבנו דברים נסתרים מהשיחה המופלאה של החפץ חיים, וכמוס הוא אצלו].

מלחמת גוג ומגוג

בתרגום בשה"ש פ"ח פסו' ד') איתא (מתורגם ללשה"ק) אמר מלך המשיח משיבי אני עליכם עמי בית ישראל מה זה אתם מתגרים בעמי הארץ לצאת מן הגלות ומה זה אתם מורדין בחילות גוג ומגוג המתינו מעט מזער עד שיכלו העמים שעלו לעשות מלחמה בירושלים ואחר כך יזכור לכם רבון העולם אהבת הצדיקים ויהיה רצון מלפניו לגאול אתכם.

ואמר רבנו, עמי הארץ המוזכרים כאן הם כל אומות העולם והטענה על ישראל היא מדוע אתם מנסים לעלות בחומה ועל ידי כך רוצים אתם לדחוק את הקץ וכדברי הגמרא בכתובות ק"א, א.

ושאל הרב הלל קופרמן שליט"א את רבנו שליט"א וכי מה רוצים מכלל ישראל שכאשר יגיעו חילות גוג ומגוג יישבו בשקט ויקבלו אותם בשלום עליכם ולא יעשו כלום להגנתם, האם אנו מצווים להניח להם להרוג אותנו כרצונם. וענה לו רבנו שליט"א וכי מה יעזור אם כן ינסו להתנגד, האם כשהיטלר ימ"ש עלה לשלטון ועשה מה שעשה האם עזר לכלל ישראל כשניסו להתמרד לא זו הדרך וגם כאן אומר התרגום שכשיגיע גוג ומגוג אל תתגררו בו, אלא מה כן לעשות תשובה תפילה וצדקה וה' הטוב יעשה הטוב בעיניו עד הגאולה השלימה עכ"ד. (הללי נפשי שיר השירים שם)

עליה רוחנית בזמן הגאולה

שח רבנו... אמרתי בימים האחרונים ואינני יודע אם זה נכון הנה במצרים כלל ישראל היו במצב מאד ירוד ובכל זאת בקריעת ים סוף הם הגיעו למדרגה של נבואה ואע"פ שזה הי' חד פעמי ואח"כ הם ירדו אבל בכל זאת הגיעו לנבואה, והאיך זה אפשרי, אלא כשהקב"ה רוצה הוא מרומם את האדם מאשפה עד לנבואה וגם אצלנו הקב"ה יעשה ככה אע"פ שעכשיו אנחנו מאד ירודים אבל כשיבוא המשיח כולנו נעלה, אמנם רק מי שראוי לראות את המשיח מי שראוי לזכות למשיח ואז נהי' גדולים מאד, וכעת אנחנו קטנים מאד מאד ירודים הלואי שהקב"ה יעזור, ואינני יודע אם נהי' נביאים אבל אם נהי' גוטע יידען, יהודים טובים, זה גם טוב וזה מה שצריך להתחזק לדעת שהכל מה'. (לקט דברי חיזוק ח"ב עמ' 65)

כבשים מאוסטרליה

אמר רבנו כשיבנה ביהמ"ק יצטרכו הרבה כבשים להקריב לכל חייבי חטאות והעולה, והרי בארץ ישראל אין הרבה כבשים וא"כ מנין יהו כבשים לבית המקדש. ואמר שבאוסטרליה יש הרבה כבשים ויעשו רכבת אורית ויטוּסו את הכבשים לכאן.

והעיר אחד השומעים, הרי לכבשים באוסטרליה יש בעיה היות ואין להם 'אליה' ואיך יהיו כשרות להקרבה. חידך רבנו ואמר, כשיבוא המשיח יבוא איתו אליהו הנביא, ואליהו כבר יגיד מה לעשות. (מזקנים אתבונן ח"ג)

פרה אדומה

אמרו לרבנו שבבליגיה יש אנשים שמומחים לעשות בגנטיקה פרה בכל הצבעים, וגם בצבע אדום, ויכולים לגרום שתולד פרה אדומה. ואמר רבנו שאין סיבה שהיא לא תהיה כשרה. אמנם הסברא הפשוטה שבעת הגאולה יזמן הקב"ה ותולד פרה אדומה בשעה הנצרכת לה, אבל כאן רואים שכבר עכשיו יש פרה מוכנה ומוזמנת לגאולה. (מזקנים אתבונן ח"ג)

הציפיה של מרן הגרי"ז

סיפר רבנו על מרן הגרי"ז שרוב התפילות מתפלל ביתו ולבית הכנסת היה מגיע רק פעמים אחדות בשנה, והיה מתפלל בקול ברור כל מילה ומילה, והיה מאריך בברכת אבות, ובמיוחד היה מאריך באמירת תיבות אלו של 'ומביא גואל לבני בניהם' וחזר על זה כמה פעמים, ואולי זה הי' לחזק את עצמו באמונה בבית המשיח. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' קפ"א)

הבכי מול ההרי האלפים

בעת ביקור רבנו בצרפת בשנת תשס"ב, כשהלך עם מקרוביו ברחובות אקסעלבן, ולפתע ראו את הרי האלפים הצרפתיים, החל רבנו לבכות. כששאלו אותו לסיבת הבכי, השיב בהאי לישנא: כתוב (ישעיה נב, ז) "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר". ולכאורה יותר נכון היה לומר 'מה נאוו רגלי מבשר על ההרים', ולא לקפוץ מ'מה נאוו' ל'אל ההרים'.

והשיב נמצאנו למדים שה'מה נאוו' מתייחס גם לה'הרים', דהיינו שהקב"ה יבחר בהרים יפים – כמו האלפים – כדי לשלוח עליהם את המבשר בבוא היום גדול ההוא. ומתחילת יצירתם ניבאו הרים אלו ביופיים, כדי לשלוח עליהם את המבשר. או, הוסיף, שיופיים מתבטא בכך שעליהם יתגלה המבשר. לכן, כשהלכנו כאן וראיתי את האלפים, נזכרתי בביאת המשיח, ובכיתי, כי תארו לכם, שברגע זה יתגלה המבשר על ההרים הללו שממולנו, ויבשר לתושבי צרפת והסביבה על בואו של מלך המשיח, כמה נתיביש אז... [כך אמר רבנו ברוב ענוותו], שלא עשינו דיינו את רצון קוננו. (עלינו לשבח שמות עמ' קכ"ח) *וע"ע בימלא פי תהלתך אמונה עמ' תס"ח*

לימוד סדר קדשים

אברך בן עליה נכנס לאחרונה בחול המועד עם בנו לרבנו, ורבנו שהכיר אותו אמר לו: אתה כהן עליך להתחיל ללמוד עם בנך קדשים שיהיה מוכן לעבודת המקדש!. וכמו כן לאברך שנכנס אליו בשאלה האם לפתוח כולל לכהנים ללמוד קדשים להלכה למעשה. עודד אותו רבנו מאוד לענין, והוסיף אבל למה רק כהנים, כולם צריכים לדעת קדשים. (המוסר שבאירועי התקופה עמ' כ"ו)

ולירושלים עירך ברחמים תשוב

אמר רבנו: בסנהדרין צ"ח א' מבואר שהגאולה העתידה יכולה להיות בשני אופנים זכו אחישנה לא זכו בעתה ובשם הגרי"ז צ"ל אומרים שכל הצרות וחבלי משיח שכתוב זה רק באופן של גאולת בעתה אבל באופן של אחישנה זה יכול להיות בלי שום צרות וכן אמר שאפי' אם תוקדם הגאולה בזמן מועט ע"י אחישנה זה יכול למנוע הרבה צרות והנה לפי"ז כשאומרים ולירושלים עירך ברחמים תשוב נמצא דמתפללים רק על גאולה של בעתה דבזה צריך רחמים אבל באופן שיהא אחישנה לא יהיו כל הצרות וחבלי משיח ואולי אפשר לומר דעצם זה שתבוא הגאולה באופן של אחישנה זה רחמים ועל זה מבקשים ברחמים תשוב שתבוא הגאולה באחישנה ואז לא יהי צרות ומי"מ הלשון ברחמים תשוב משמע דהבקשה דעצם התשוב יהא ברחמים ולהנ"ל אם הבקשה שיהא באופן של אחישנה הי' צ"ל שע"י רחמים נזכה שתשוב באחישנה. (ימלא פי תהלתך תפילה שם)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

לסגור ברז בפלאייר

ברז שנשבר ידית ראשו וא"א לפותחו אל"א ע"י פלאייר הנה לטלטלו בשביל לפותחו בשבת מותר דהו"ל כשמל"א לצורך גופו אבל לאחר שנשתמש במים וחפץ לסוגרו, הדין הוא כך, שאם לא הניח הפלייר מידו י"ל דשרי ע"י מ"ב ס"י תקפ"ו ס"ק פ"ח דהיתר בידו הוי אף להשתמש בו, אולם המנ"ש ס"י פ"ח ס"ק ל"ד הביא מתו"ש דאסר אבל אם הניחו וחפץ ליטלו כדי לסוגרו. ואם לא יסגרנו יצאו מים עד מוצ"ש ויפסיד ממונן יל"ע אי שרי זהו לצורך הפסד ממונן וכשמל"א לא הותר מחמה לצל. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דפשוט דשרי דכיון דהוה לצורך שימוש היתר דהיינו סגירת הברז חשיב שיש לו בו צורך ואף דשורש הענין הוא משום מניעת הפסד מ"מ לא דמי לטלטול מחמה לצל דאסיר דהתם אין לו צד שימוש בחפץ אל"א כדי שלא יפסד אבל הכא בנידוננו יש לו בו שימוש ולכך לא איכפ"ל במה שתכלית הדבר הוא בשביל הצלת ממונו. (עמ' ר"ס)

יומא דהילולא – רשכבה"ג המהרי"ל דיסקין זיע"א נלב"ע כ"ט טבת תרנ"ו

רבנו שליט"א קיבל בלחישת מדו"ז הגאון רבי שמחה זעליג ריגר זצ"ל כמה עובדות מופלאות על המהרי"ל דיסקין זיע"א, דברים חדשים שלא נודעו במקומות אחרים, וגם הבאנו עוד כמה דברים על המהרי"ל שהביא רבנו בספרינו

משועבד לקהילה

סיפר הגאון רבי שמחה זליג זצ"ל כי בהיותו כבן שתים עשרה היה מתפלל בבריסק "בבית הכנסת הרב" עם המהרי"ל דיסקין זצ"ל, והיה רש"י יושב בסמוך לפתח ביהכ"נ, וכשהיתה באה אשה לחצר ביהכ"נ לשאול על עוף, היה הולך למזרח להודיע לרבי יהושע לייב, וכל פעם כששמע רבי יהושע לייב שאשה מחכה לשאול שאלה, היה רץ מיד החוצה לענות לה, אף באמצע התפילה. והסביר היות שהוא שכיר של הקהל, עליו לקיים את משרתו בנאמנות, ולא לעכב את השואלים... [והסביר רבנו שהממשלה לא נתנה כסף לרב, אלא הקהילה היתה מפרישה כסף מהשחיטה וכדו' ומוזה היה מתפרנס הרב] (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 130)

הגניבה הגדולה מבית המהרי"ל

בזמן שהיה המהרי"ל דיסקין רבה של העיר בריסק, בא לפניו דיון אודות עשיית גט לאשה אחת שהתחתנה עם בחור, ולאחר החתונה התברר כי הוא בחור מופקר וכו'. ורצו הורי הכלה שיתנו לה גט, אולם החתן דרש סכום כסף גדול בעבור הסכמתו לגרש את האשה... ודרש סך שלשת אלפים רובל... שהיה בימים ההם הון רב מאוד... להורי האשה לא היתה שום ברירה ונאלצו לאסוף הכסף, והפקידו את הכסף בתורת השלשה אצל המהרי"ל זצ"ל שהוא יהיה שומר על הכסף, ליתן לאותו בעל. את הכסף שמו בתוך מזודה קטנה, והיה המהרי"ל שומרה מאוד. והנה בדיוק באותו היום בא לבית המהרי"ל בחור צעיר כבן י"ח ורצה ללמוד אצל המהרי"ל, הבחור היה רבי יוסף רוזין זצ"ל שהתפרסם לאחר מכן כהגאון הרגוצובי זצ"ל ונשאר ללון הרגוצובי בבית המהרי"ל. והנה דרכו של המהרי"ל היה ללמוד כל הלילה, והיה יושב על כסא עם משענת ליד השולחן, והפתילה היתה דולקת בחדר, וכך היה עמל ויגע בתורה כל הלילה מבלי לישון על מיטתו. בלילה כשהיה לומד, היה שם את המזודה עם הכסף שנתנו לו הורי האשה לידו כדי שיוכל להשיג על הכסף...

תוך כדי לימודו לפתע חטפתו תנומה קלה... וכשהתעורר, ראה שהאור כבה... תיכף הבין מה קרה כאן... ואכן נתברר שבאו גנבים שהיו מעגלוני המקום, וניצלו את הכמה רגעים בהם התנמנם וגנבו את המזודה שבה היו שלשת אלפים רובל. תיכף שראה כן המהרי"ל חשב לעצמו, הנה בי בתורת הרב של העיר לא יחשדו שמא אני הוא הגנב... אכן הרי היום הגיע לביתי הבחור רבי יוסף רוזין, ומי יודע אם לא יחשדו בו בדבר... [ופעם אחרת אמר רבנו טעם נוסף, שהמהרי"ל חשש שלרב יהיה מי שידאג ויתאמץ להצילו, אבל בחור צעיר מי ידעה אותו].

הלך המהרי"ל מיד, והעיר את הבחור, ואמר לו שהוא מוכרח לישון במקום אחר, ולקח אותו לביתו של הרב משה אהרן וייצבלום זצ"ל דוד רבנו שהוא היה הרב של העיר קוטלנא שהיתה קרובה מאוד לעיר בריסק ורק נהר הפריד ביניהם... ושם נשאר הרגוצובי. והנה בשעה שסיפר רבי שמחה זעליג את המעשה לרבנו היה זה כבר שנים רבות לאחר שאירע המעשה. אבל אעפ"כ הזהיר בכל לשון שישמור הדבר בסוד, וזאת מכיון שתיק החקירה לא נסגר והגאון הרגוצב' בחיים וא"כ יכולים לעשות עוד לו צרות על הגניבה. (עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ב עמ' שטו. מדברים שנאמרו ביום ה' ר"ח כסלו תשנ"ט – והקדמה לס' השרף מבריסק).

פרטי הלשנה ובריחת המהרי"ל מבריסק

בפעל הבעל הפוקר התלונן, ותפסו את הרב והעבירו אותו למעצר בעיר קובנה, ובאמת לא היה צריך להיות חשד כזה על המהרי"ל שהוא ח"ו יגנוב. רק באותה התקופה קרה שאחד הכמרים גנב את הזהב מהכנסיה, שיש לגוים אמונה שטותית על איזה פסל שהוא האמא של האליל שלהם, ונותנים לה חשיבות, ומקשטים את אותה האמא בזהב ובתכשיטים רבים, הכומר גנב את הזהב של אותו האמא, וכשתפסו אותו היה בושה גדולה לכנסיה שכומר גנב, ולא ניתן לשער את גודל הבושה, שבאותם ימים כשגוי היה בא לבזות יהודי ואומר לו 'זיד', היה היהודי אומר לו 'מאצ'ח' שזה שמו של אותו כומר, והגוי היה הולך בבושת פנים.

וכעת כשהיתה גניבה אצל המהרי"ל ששו הגויים על כך כמוצא שלל רב שהרי יש להם כעת פתחון פה, שלא רק הכומר גנב אלא גם רב ח"ו גנב, ולכן התובע השקיע את כל כחו להרשיע את המהרי"ל.

לקראת יום כיפור נתנו ערבון גדול מאוד, [שלשת אלפים רובל] ע"מ לשחרר את המהרי"ל לבוא ליוה"כ לבריסק, וסיפר הגרש"ז שהיה אז כבן י"ג שנים, שהרכבת בה נסע המהרי"ל הגיעה מאוד מאוחר, כשעתים לפני כל נדרי, ובכל זאת כל תושבי בריסק והוא ביניהם המתונו בתחנת רכבת.

מיד בצאת הצום הבריחו את המהרי"ל, היות והתובע ניסה בכל כחו להעניש אותו אם לא היה נמלט. למחרת יוה"כ הגיע לברלין ומשם נסע לארץ ישראל. כך סיבבה השגחה שיבוא לארץ ישראל ויחזק את הישוב בירושלים, שאחרת בלי כל הענין הזה, מה היה חסר לו בבריסק, ואיזו סיבה היתה גורמת לו לבוא לירושלים.

ואמר רבנו שמשפור הזה ניתן ללמוד עוד דבר שכאשר יש בעיה, לא להיות שאננים ולתת לעניינים להתפתח, אלא לגמור את הבעיה כמה שיותר מהר, שהרבה פעמים אפשר להשתיק דבר בתחילתו ולסיים את הענין לפני שיתפתח, וגם כאן אם היו נותנים לבעל מיד את הכסף היו חוסכים את כל מה שהיה, וגם את הכספים הרבים שהשקיעו, שהרי סכום העירבון היה זהה לסכום שהיו צריכים לתת לבעל. וסיפר רבנו, ששנים אח"כ כאשר נודע בבריסק שהמהרי"ל נפטר, עשו עליו הספד גדול מאוד בבריסק, אפילו שכבר עברו שנים רבות מאז שעזב את בריסק, וכל תושבי בריסק שהיו רובם שומרי תורה ומצוות באו להספד, ואמר הגרש"ז שכנראה הרגישו באיזה אופן אשמה שלא טיפלו בבעיה מיד, ובגלל זה קרה כל הנ"ל. [וראה בס' דבר אליהו כל פרטי ההספד] [מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 41-43]

צדקה להתעלות

אמר רבנו, ידוע שהגר"ל דיסקין כשהי' מרגיש חולשה במדרגתו הי' משלשל פרוטות לצדקה ותיכף הי' מרגיש בחזרה מדרגותיו, וכן כל אחד יכול לראות השגחה בזה. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' פ"ג)

ברכה של הגר"א

שמעתי [מהגרש"ז] שהמהרי"ל דיסקין זצ"ל סיפר על האחים הגר"ש והגר"א קצננלבויען זצ"ל שאמם הביאה אותם להגר"א בטענה שאחד לא ישן מספיק ואחד לא אוכל מספיק ואמר להם שצריך לישון ולאכול כמו שצריך, וטענו שהרי הוא לא עושה כן ואמר שהוא בריא בטבעו, והניח ידו עליהם ובירכם שיהיו גדולים בתורה.

ואחד שאל למהרי"ל אם כשבירכם הניח עליהם את שני ידיו ורצה לפשוט מזה אם מותר לזר לברך עם הנחת ב' ידים [ועי' ביאור הלכה סימן קכ"ח סעיף א'] וענה לו וכי אתה סבור שביד השני הוא לקח כסף, והי' משמע שהגר"א בירך בשני ידיו אבל אין לפשוט לדינא ממה שמספרים. (אילת השחר בראשית עמ' שצ"ח)

שיעור במוצאי שבת

אמר רבנו, הנה בפרקי דר"א פרק מ"ו איתא ר' יהושע בן קרחה אומר ארבעים יום עשה משה בהר קורא במקרא ביום ושונה במשנה בלילה ומכאן סמך ללמוד תורה שבכתב רק ביום אבל איסור אין עי' שער הציון סימן רל"ח ס"ק א'. ומהר"ל זצ"ל הי' לומד שיעור בפרשת השבוע במוצ"ש, ויתכן דכשלומדים בעיון להבין המקראות הרי זה כלימוד תורה שבע"פ. (אילת השחר שמות עמ' רי"ח)

חידוש במזיק

אומרים בשם מהרי"ל דיסקין שהשובר חלון בבית חבירו אינו חייב לשלם את דמי התיקון אלא כמו שבנזקי שן שמין את הערוגה אגב השדה כך שמין את החלון אגב הבית ושיווי החלון אגב הבית כלל לא כ"כ משמעותי. אמנם החזו"א ב"ק סימן ו' ס"ק ג' ס"ל שצריך לשלם מחיר מלא של חלון כי בית לא עומד למכירה אלא לתקן את הנזקים ומשו"ה צריך לשלם את הוצאות התיקון. (אילת השחר שמות עמ' ר"א)

עוצמת כשרונותיו של המהרי"ל

אמר רבנו בשיעור בפרשת וישלח. יתכן שיעקב לא ספר כמה אנשים באים אלא בפסוק כתוב שהיו עמו ד' מאות או י"ל דכיון שהמלאכים אמרו לו שמגיע עם ד' מאות אנשים הוא הבין שבאים ד' מאות, והמהר"ל מפרש שאע"פ שהמלאכים א"ל הוא גם ראה בעצמו שיש ארבע מאות והנה מסופר על המהר"ל שבהסתכלות אחת על אילן עם עלין ידע לומר כמה עלין יש בזה וא"כ יעקב בודאי ידע בהסתכלות אחת את מספר האנשים שהגיעו. (אילת השחר בראשית עמ' רצ"ה)

והיה אברך מהשומעים את הנ"ל שמיאן בעובדה זו אודות המהרי"ל, ותמה באוזניו: הרי העלים או הגזע עצמו, מסתיר את העלים בצד השני של העץ, ואיך שייך כלל לראות את כל העלי העץ בראיה אחת, וסיכם את שאלתיו בביטוי, 'כנראה אלו סתם סיפורים'.

אמר לו רבנו ודאי שאין הכונה בסיפור על כל העץ גם במקום שלא שייך לראות אלא בחלק הנראה. והוסיף לומר בנוסח דלהלן: העיד לי רבי שמחה זעליג הדיין דבריסק, כי היה נוכח כאשר הגר"ח מבריסק קרא מכתב בדף שלם, וכאשר סיים לקרוא אמר לו הגר"ח כך וכך מספר התיבות שבמכתב, הרי לך כישרונות מיוחדים הקיימים בעולמנו בסיעתא דשמיא. (מאחורי הפרגוד עמ' 412)

כאיל תערוג גליון 17 בשלח

תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע ועניינא דיומא, ממרן רבן של ישראל

מתורת הפרשה

ולא קרב זה אל זה. (בשלח יד, כ)

ודרשו בגמ' סנהדרין לט, ב "באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה וכו' א"ל הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה לפני, אריב"ח הוא אינו שש אבל אחרים משיש". יש להבין הרי אם נגזרה גזירה זו על מצרים ולא הועילה מדת הרחמים שהיא ללא גבול, ובמיוחד על ציבור שהרי על ציבור יש הנהגת רחמים מיוחדת, כענין שמצינו בסדום שמעט צדיקים היה בכוחם להגן על סדום כולה, על כרחך שהגיעו לדיוטא תחתונה עד שאף מדת הרחמים הסכימה לגזירת כליה משום שכבר אבדה מהם כל תוחלת ותקוה, כל זה נגרם כתוצאה מכך שהמצרים עצמם ברוב שחיתותם ומעלליהם הביאו עליהם את הרעה הזאת, והם עצמם נהיו מהות של רע ולא רק מעשיהם, וכעין זה מצינו אצל עמלק אשר הוא היחיד שאמרה עליו תורה תמחה את זכר עמלק לדורי דורות משום שהוא עצמו נעשה רע ואת הרע צריך לשרש ולעקור מן העולם. ואם כך הוא הדבר, אם כן מהו הענין שלא לומר שירה, ועוד הרי אם לפני הקב"ה יש צער כביכול על אבדן בריותיו למה ישמחו ישראל הלא נאמר והלכת בדרכיו הדבק במדותיו ומדוע דווקא המלאכים צריכים להמנע לשיר מטעם זה.

עוד יש להבין את דברי המהרש"א שם ששמעם שאחר שאמרו ישראל אף מלאכי השרת אמרו ומה טעם. וביאור הענין נראה, שהקב"ה השליט את האדם על הבריאה כמו שכתוב כל שנה תחת רגליו, ותכלית עבודת האדם היא להגביר הטוב ולעקור את הרע, כאשר מתמלא הייעוד עקירת הרע ודאי שיש שמחה גדולה וכלשון שתקנו חז"ל תפילות ימים נוראים ובכן צדיקים יראו וישמחו וכו' יעלוזו וכו' ברינה יגילו וכו' וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון, הרי שיש שמחה בעקירת וכלוי הרע. אם אכן מצרים הגיעו למצב זה שנהיו עצמם רע, הרי בעקירתם מן העולם יש שמחה יתירה לישראל שעיקר עבודתם לעקור ולבער הרע מן העולם, ואם אצל ישראל שייכת שמחה מדוע איפוא אין שמחה לפני הקב"ה על עקירת הרע. אלא משום שמכל מקום מעשיהם והנהגותיהם של מצרים היו מכח הבחירה ואם מצרים בחרו ברע לא יכולה להיות שמחה לפני ית' אך כל זה רק לגבי הקב"ה אך לעומת זאת אצל ישראל שייך ענין של שמחה ושירה ובה לא שייך והלכת בדרכיו. אולם כל זה שייך אצל ישראל אשר עליהם מוטל הציווי להלחם ברע ולעקור אותו, אבל המלאכים שאין להם ציוויים וכל ההשפעה שלהם היא מאת ה' הרי כיון שאין זה הרצון הגמור לפניו יתברך לא שייך אצלם שירה.

המהרש"א מפרש את ראיית הגמ' מהפסוק ולא קרב זה אל זה שביקשו מלאכי השרת לומר שירה שכאן נאמר זה אל זה ובמלאכים נאמר וקרא זה אל זה, לכאורה מה השייכות זה לזה ומנין הראיה לדבר.

הנה התרגום מתרגם את הפסוק וקרא זה אל זה ומקבלין דין מן דין כלומר המלאכים אין להם מעצמם כלום אלא הם מקבלים השפעה זה מזה, כל אחד מן הגבוה ממנו עד השי"ת בכבודו ובעצמו וזהו שנרמז בפסוק ולא קרב זה אל זה, שלא קיבלו השפעה זה מזה לומר שירה שהרי לא היתה שמחה לפני ית'. אמנם אחר שאמרו ישראל שירה מתוך גודל השמחה על עקירת הרע אז כבר מילאה השמחה את כל הבריאה, ואף בשמים נהייתה שמחה ע"י שאמרו ישראל שבח והודאה שנתקדש שמו ית' בעולם ונגרמה נחת רוח גדולה לפניו ית' ואז גם המלאכים אומרים שירה. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' קפ"ט, ונערך ע"פ טללי אורות כאן).

הפסרת בשלח

רש"י בספר שופטים ה' ג' על הפסוק בשירת דבורה שמעו מלכים וגו' כתב לבאר את כפל הלשון אנוכי לה' אנוכי אשירה. וז"ל אנוכי אנוכי כפול שמעתי מדרש אגדה (ילק"ש ב' מ"ז) לא קיפה הקב"ה שכר תבור וכרמל שבאו למ"ת לתת עליהם את התורה וחזרו בבושת הפנים, אמר להם הקב"ה סוף שאני פורע לכם כפלים נאמר בסיני שמות כ' ב' אנוכי ה' אלקיך, בתבור יאמר אנוכי אנוכי בסיני אנוכי ה' אלקיך בכרמל יאמר כפול מלכים א' י"ח ל"ט ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים בימי אליהו עכ"ל.

ולכאורה יש להבין מה שייך כלל שיגיע שכר להרים שבאו למתן תורה ומהו פשר השכר שקיבלו. וביאר רבנו שליט"א (ער"ח ניסן ס"ב) כי הסיבה שבאו ורצו שעליהם תינתן התורה היא מגודל תשוקתם שיצא מהם קידוש ה' וכבוד שמים שזהו מהות ויסוד כל הבריאה כולה שיהיה מהם כבוד שמים וכמו שכתוב (ישעיהו מ"ג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו כל הבריאה כולה משתוקקת שיהיה להם שייכות לתורה. וע"כ גם ההרים רצו איזה שייכות לתורה ע"י שהיא תינתן עליהם עד כדי כך שכאשר לא זכו לכך הם חזרו בבושת הפנים, מה פרע להם הקב"ה שאכן יהיה מהם קידוש שם שמים זהו השכר הגדול שנקרא שהקב"ה פורע להם הר תבור ע"י הנס שנעשה בו אומרים בנ"א אנוכי לה' אנוכי אשירה יוצא מזה אותו קידוש שם שמים וכך גם הכרמל שאמרו עליו ה' הוא האלוקים ועוד מי אמר זאת אנשים שזמן קצר קודם לכן אמר להם אליהו הנביא עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים אם הבעל לכו אחריו וגו'. זאת אומרת

שהיו מסופקים ובכל זאת אחרי שירדה האש לאלהיו היה קידוש ה' כה גדול שכל כלל ישראל אמרו כולם ה' הוא האלוקים זהו השכר שפרע להם הקב"ה. (עלי ורדים סוטה עמ' נ"ח, וע"ע בימלא פי תהלתך ח"ב עמ' רט"ו עד"ז).

ענין בפרשה – אוכלי המן – אברכים

הנה רבנו שליט"א מלבד אשר נושא את משא העם, אמנם עיקר הנשיאה הוא של אלפי אברכים שנושא אותם על כתפיו, ועומד על גבם של ראש הכוללים, שהקימו מכוחו כוללים מדין ועד באר שבע, באופן מפליא ביותר שכמעט אין עיר או כפר שגרים בו עמלי תורה שאין שם כולל לאברכים. והן בדברים המפורסמים, והם בדברים הנסתרים שנתמכים בזכותו אלפי האברכים כ"י.

ובהרבה הזדמנויות מרבה רבנו לדבר על מעלת האברכים אוכלי המן, שחיים בנשים נסתרים וגלויים, וקיבצו כאן מעט מדברי רבנו, וכמה מעשים מופלאים שזכו אברכים להיות מאוכלי המן, ולראות בישועת ה'.

תורה מתוך הדחק - על רדיפה התורה ולומדיה אל תגעו במשיחי

שח רבנו: על הפסוק בקהלת 'אחד מאלף מצאתי' אומר המדרש כי אלף נכנסים למקרא ואחד יוצא להוראה. מנינם של האברכים בני התורה עומד כיום על מספר מבורך - כן ירבו, הללו משקיעים את עצמם בלמוד התורה כי הם חיינו, כשעצם הלמוד הוא התכלית: תורה לשמה, לשם תורה. אולם מלבד זאת כדי לקיים את המסורה יש צורך ביוצאים להוראה. במספר הלומדים כיום כ"י, אין די כדי להוציא את הכמות הנדרשת ליוצאים להוראה. כלל ישראל ועולם התורה בפרט זקוק למספר הרבה יותר גדול של מרביצי תורה ומוסריה - ראשי ישיבות, דיינים, רבנים, מגידי שעורים, מלמדי תש"ב ועוד. אם כן, הרי אנחנו חייבים להרבות ספסלי הלימודים בבית המדרש ולא חלילה לנסות למעט. כי אלף נכנסים ואחד יוצא. זאת מלבד הצורך להרבות לומדים תורה לשמה, אי אפשר לוותר אפילו על אחד, אסור לגעת. חלילה מלמעט...

ואם תאמרו כיצד יתקיימו בגלל הגזרות, ומה חלילה עלול העוני לגרום, עדיף שיחיו כעניים ולא יחיו כעשירים, מבני עניים תצא תורה. מהם ייצאו תלמידי החכמים, לאורך כל הגלויות התנסה כלל ישראל בנסיונות קשים. אולם המציאות הוכיחה כי העניים הם שהחזיקו מעמד, למרות התלאות. דווקא בקרב בעלי הממון, היו כאלה שכשלו ולא עמדו בנסיון. נסיון העושר גרם לרבים להכשל והם הפסידו את בניהם ואת צאצאיהם שסרו מדרך התורה והמסורה, לעומתם העניים, שמרו על מסורת התורה ועמדו בנסיון הקשה. ענינו ראו והמציאות הוכיחה שבכל המדינות שבהם למדו תורה מתוך הדחק, נשמרה מסורת התורה, ובמקומות אחרים בהם למדו מתוך הרווחה, התפשטה רוח ההשכלה הארורה וחוללה שמות בכרם בית ישראל, עד שעזבו את רוח ישראל סבא.

ואל אותם הסבורים כביכול האברכים בני התורה מסכנים הם ובאים אתם לעזור להם, אם תבואו לאברכים החובשים את ספסלי בית המדרש הם יאמרו לכם כי הם נמצאים בגן עדן, כאשר תאמרו להם שבאתם להוציא אותם ממסכנותם, כביכול, הם ינודו לכם כאינם מבינים ומוחים: כי הרי למרות הקשיים הכלכליים הם הרי ברומו של עולם, 'אשריהם בעולם הזה וטוב להם לעולם הבא' הניחו להם אל תגעו במשיחי אל תגעו. גם האליאנס ניסו ללמד את בני התורה מקצוע כביכול להיטיב להם ומה יצא מכך הרס של כלל ישראל הרס...

קיום תורה אינו כדרכי הטבע

המשיך רבנו ואמר: בדרך כלל כל האברכים לומדים תורה מתוך הדחק ולא ברחבות, ובן אדם שהוא מתוך דחק הוא ממורמר, אבל זה מפני שהוא לא יודע עד כמה חשוב בעיני הקב"ה מה שהוא לומד תורה מתוך הדחק כמו שחז"ל אומרים סנהדרין כ, א על הפסוק שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, שקר החן זה דורו של משה, ואח"כ דורו של חזקיה, ומה זה אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה בר אילעי שהיו ששה מתכסין בטלית אחת.

יוצא שכל מה שלמדו תורה בימי חזקיה שנעץ חרב בבית המדרש ואמר מי שלא יעסוק בתורה ידקר בחרב, וכן דורו של משה רבינו הרי כל כלל ישראל למדו תורה, וכל זה לא חשוב כ"כ כמו דורו של רבי יהודה בר אילעי שהיו מתכסין ששה בטלית אחת שהיו עניים ולומדים תורה מתוך הדחק.

נמצא שזוהי החשיבות הכי גדולה מה שיש, ואדרבה מחמת זה גופא ה' צריך להיות לבן אדם כ"כ שמחה עד שלא יהי' לו שום משהו של עצבות של עגמת נפש, שהרי הוא הכי מאושר הוא לומד תורה מתוך הדחק, כי אם זה לא מתוך הדחק זה לא כ"כ חשוב דורו של חזקיה למדו תורה כל הדור למדו תורה, אבל לא מתוך הדחק רק דורו של רבי יהודה בן ר' אילעי שלמדו תורה מתוך הדחק זוהי החשיבות הכי גדולה. (במשנתם חג השבועות עמ' לד לה)

הכשרה מקצועית לאברכים

ומעידים בני הבית - שפעם הגיע גביר אדיר לביתו ובידיו המחאות בסכום דמיוני (מאה מליון דולר) שהוא מוכן להקדיש עבור הכשרה מקצועית לאברכים, על מנת שהללו יצאו למעגל העבודה. מדהים היה לראות כיצד מרן שליט"א בז לכסף בצורה מעוררת השתאות, ואמר לו מפורשות: "לא" - אין צורך בזה! והוכיחו נכוחות כשהוא מסביר לו היטב את חשיבות לימוד התורה ואת ה'גן עדן' האמיתי שיש לאברכים, כשהוא מסיים בזעקה בוקעת מעמקי הלב: "הניח להם לאברכים להמשיך ללמוד, אל תגעו במשיחי! והזכיר את כל הדברים הנזכרים לעיל. והסכום האגדי התאדה כמובן, מסדר היום. (מאחורי הפרגוד עמ' 134)

הכח לזכות להיות אוכלי המן

שח הגה"צ רבי דב יפה שליט"א: הגאון ר' אהרן לייב שטינמן שליט"א שמסור בכל נפשו לרווחתם של אברכי הכוללים מרבה לומר שרואים בחוש גם בתקופתנו שכלפי אברכים יש הנהגה ניסית שלא כדרך הטבע הן ביחס לפרנסתם והן ביחס לחיתון הילדים, הקב"ה

מנהיג את האברכים בהנהגה מיוחדת שאינה נחלתם של כאלו שעזבו את הכולל לשם פרנסה, אך זאת בתנאי שלא יכלו ממונם על מותרות ובעיקר ששימו בטהרה עליו את יחבם ולא ירבו בהשתדלויות שמבטלות מעסק התורה ואשר עומדות בסתירה לבטחון אמיתי בקב"ה. (לעבדך באמת ח"ב עמ' קל"ג)

גם בתקופות הקשות

כותב הגאון רבי אליהו שליט"א: שמעתי בשם מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, כי עלינו לדעת שגם היום לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, מי שרוצה להתמסר לתורה, עליו לעכל ולהפנים כי המציאות הנורמלית שלו היא חוסר הוודאות לגבי המחר, הגזרות הכלכליות ומגמות הזדון של עויני הדת ושוטמי היכולת הישיבות אמנם מהווים נסיון לא נעים, אולם זה אינו דבר מאיים, כי לא ראיתי צדיק נעזב, המטוטלת הזו, תולעת הספק המכרסמת בשינים חדות, זהו המצב הטבעי, רק מי שיש לו את חוסר הוודאות הנורא הזה הוא יכול לצמוח. לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, הנסיונות להטיל מורד בקרבנו, המגמות שמבקשות כאילו לפקוח את העינים ולהרחיק את מבטינו אל המחר, הרעיונות שכל כוונתם להרכיב על חוטמינו "משקפים של ריאליות" שיש בכוחה לזנב בנחשלים, אינה אלא הטעיה ופשע רוחני. נכון, אנו בתקופה לא נעימה, גזירות כלכליות נוראות על עולם הישיבות, ביטול שירותי הדת, רבנים אינם מקבלים משכורתם, מקוואות נסגרות, וכו', אבל המציאות הזו של חוסר ודאות, של עננים שחורים העולים באופק, של חרב חדה על צווארנו הקולקטיבי, של התפתחות חידקים מחלישי רוח מבית, זהו המצב הטבעי, כמו במדבר, כמו אז. (וזאת התורה פר' בשלח)

שבתי בבית ה'

אברך מופלג באחת הישיבות הגדולות, שהוא ורעייתו חווים על בשרם את המצוקה הפוקדת רבים מאברכי הישיבה, הגיע למצב שבבית כמעט ולא היה דבר להכניס לפיהם ולפי הילדים העוללים הקטנים. הוא נכנס לרבנו שליט"א, ותינה לפניו שאין לו פרנסה, והוא לא יודע האם מוטל עליו חובה לחפש כולל אחר שילמד שם בפחות שטייגן מאשר בישיבה שבה הוא נמצא ולהביא טרף לביתו. שאל אותו רבנו: האם אתה חי בדחקות, ולא ידע מה להשיב, שאלו רבנו לחם יש לך, מרגינה יש לך, תפוח אדמה יש לך, וכשהשיב בחיוב, אמר לו רבנו א"כ אתה עדיין יכול להמשיך ללימוד בישיבה, וה' יהיה בעזרך. אך יצא מן הבית, ואשתו מקבלת טלפון שקיבלה עבודה נאה לה ייחלה במשך תקופה ארוכה. וכעבור יומים קיבל את המילגה מהישיבה לחודשים שעברו. (כתבי תלמידים מפי אביו של בעל המעשה)

גביר שרוצה למעט בסחורה

נשאל רבנו שליט"א מעשיר שביקש שיוכל לעבוד פחות וללמוד יותר, ויהא לו אותה פרנסה, והשיב לו דבדרך העולם יש חיוב השתדלות וצריך לעבוד כך וכך שעות ביום, אלא שלבני התורה המוסרים נפשם ללימוד התורה ומשליכים אחר גיוסם כל תענוגים ומחמודות עו"ז הם זוכים להיות מאוכלי המן בבחינת מועט המחזיק את המרובה, אבל מי שלא משליך נפשו מנגד לא זוכה לכך וצריך לעשות השתדלות הנהוגה, וצריך להגיע למצב אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה כהלל שאהב את התורה והשליך עצמו מנגד בוז יבזו לו. (הגר"מ היזר שליט"א בקובץ היכל שמואל עמ' קנ"ט)

תורה מתוך הדחק

נשאל פעם רבנו על גביר מפורסם ממקורביו, שרוצה להקים כולל לאברכים מובחרים ביותר, ובו יקבלו מילגה גדולה מאוד, וכך יעסקו בתורה בלי מפריעים ויגדלו גדולי תורה. אמר לו רבנו, לא זו הדרך, אדרבה כדי לגדול בתורה, צריך ללמוד בתורה מתוך הדחק, ורק כך יזכו לגדול ולהתעלות בתורה, ולא מתוך הרווחה מופלגת. (כתבי תלמידים)

אברך שלא לומד את כל הזמנים

הנה כתב במשך חכמה (בשלח טז, לב) וז"ל "ההענין כי האדם אל יחשוב כי אימת יושג בפרט ותהא פרנסתו דרך נס, כשכבר הוא דבוק בדרכי ה' ומנהיג עצמו בדרך בלתי טבעי, רק אז ישליך על ה' יהבו. אבל כל זמן שלא בא לזה יחוש לנפשו. לכן אמר, בוא וראה אימתי האכיל את המן לישראל - האם לאחר קבלת התורה וקיומה, הלא תיכף "בהוציא אתכם מארץ מצרים האכלתי אתכם את המן". לכן כל איש אשר ידבנו לבו לקבל עליו עול דרכי השי"ת ותורתו, בל ידאג "מאין יבוא עזרי", כי אף לא הקשיח עדיין מלבבו כל דרכי העולם ולא הורגל בתורה, רק מטרת לבבו גלוי להיודע תעלומה כי כוונתו להתאמץ במעוז התורה, יחלצנו ה' ולא יעזבו ויזמין פרנסתו מקודש". ונשאל רבנו האם אברך שלא זוכה ללמוד את כל הארבע שעות בסדר א' ובסדר ב' האם עדיין הוא נחשב מאוכלי המן עפ"י המשך חכמה. ואמר רבנו כיון שהוא רוצה ושואף להשלים וללמוד את כל הזמן, ורק יצרו גובר עליו, אכתי הוא בכלל אוכלי המן. (כתבי תלמידים מפי הרה"ג השואל שליט"א)

נסים בזמן הזה

שאלו את רבנו: במדבר כשיצאו ישראל ממצרים יכלו להרגיש את הקב"ה, ראו ענני כבוד מלווים את מחנה ישראל, עמוד אש לפני המחנה, בארה של מרים אבל היום איך נרגיש. ענה ראש הישיבה מי שישתכל יראה גם היום. הבינו השואלים לעצמם - הנס שעם ישראל שורד למרות שהוא כמו כבשה בין שבעים זאבים, אויבים מבית ומחוץ, ההנהגה המיוחדת שיש לבני התורה וכו'. אבל בכל זאת ביקשו מראש הישיבה שהוא יתן דוגמא שרואים נסים. אמר ראש הישיבה: זה שאדם מחתן את הבת שלו עם כל ההוצאות הכלולות בכך - קניית דירה וכו' זה הנס שבנס. (מזקנים אתבונן ח"א)

טלפון ציבורי בכולל

כשעשו טלפון ציבורי בכולל פוניבז' בהתחלה אמר רבנו שליט"א שיעשו טלפון בלי מספר, שאם אברך רוצה להתקשר הביתה לשאול בשלום הבית וכדומה יהיה לו אפשרות אבל ח"ו שלא יוכלו להתקשר לכולל, אמנם במשך הזמן השתנו הדברים. (מספד גדול עמ' נ"ב)

אברך קודם

בעת שנכחו מספר עסקנים חשובים להיכנס לרבנו, ועמד שם גם אברך יקר בן עליה, וכשנשאל רבנו מנכדו את מי להכניס קודם, אמר לו ודאי שהאברך קודם לכולם. (כתבי תלמידים מפי בעל המעשה)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

להכניס בגד שתלוי על החבל

יש לדון במהדקי כביסה שדינם כדון כשמל"א כיון שמייוחדים לתלית כביסה רטובה. (פמ"ג סי' ש"ח א"א ס"ק ל"א) ומותר לטלטלם לצורך גופו של המהדקים כדי להשתמש בהם, או לצורך מקומם כגון שבא להוריד בגד שהיה יבש בער"ש כדי להשתמש בו. הנה אם היה תלוי על החבל בגד שהיה יבש מער"ש מותר בשבת להביאו לביתו אם חושש מפני הגנבים דהוי כשמל"א דמותר מחמה לצל אף אם אין בדעתו להשתמש בו בשבת כדאיתא בדף מ"ג א' ביצה שנולדה בשבת כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר, ואף שהביצה היא מוקצה מ"מ מותר לעשות מעשה ולטלטל הכלי בשבילה להצלת ממונו אלא דיל"ע באופן שתלוי הבגד במהדקי כביסה אי שרי משום הצלת ממונו להסיר את המקלות שהרי כל ההיתר להסיר מהדקי כביסה כשצריך לבגד הוא מצד צורך מקומו והכא שאין צריך לבגד דהוא המקום כ"א מצד הצלת ממונו הרי נמצא שמטלטל כשמל"א משום הפסד שהרי אינו עושה שום שימוש ע"י טלטול המקלות וא"כ אפשר שיש לאסור ולא דמי להא דנתבאר לעיל (גליון פ"ב) דמותר לטול פלייר כדי לסגור הברז דהתם לקיחת הפלייר הוי לצורך שימוש דהיינו לצורך סגירת הברז רק סיבת סגירת הברז הוא משום הפסד ממונו וזה לא איכפ"ל אבל הכא הרי כל מה שצריך את המקום שבו מונח המקלות הוא משום שרוצה להכניס את הבגד שלא יפסד וליכא בו כלל שימוש וא"כ אפשר דיהא אסור. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דגם זה חשיב צורך מקומו כיון שצריך את המקום שעליו מונח המקלות, וחשיב שיש בה שימוש להכניס את הבגד לבית, והבגד הרי מותר בטלטול וא"כ בהסרת המקל חשיב צורך ולא איכפ"ל שסיבת ההכנסה הוא משום הפסד ממונו דסו"ס עצם ההכנסה הוה שימוש וא"כ שרי להסיר את המקלות כדי לקחת את המעיל. (עמ' רס-רסא)

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי ירוחם יהודה לייב פרלמן זצ"ל ה'אור גדול' ממינסק נלב"ע ז' שבט תרנ"ו

בכתבי תלמידי רבנו הצטברו מספר עובדות שסיפר רבנו בכמה הזדמנויות על הגדול ממינסק, והבאנו כאן מה שהגיע לידינו הסכמה שלא ניתנה לחזון איש

שח רבנו [בשם רש"י גריינמן זצ"ל], כשהחזון איש עמד להוציא את ספרו הראשון בשנת תרע"א על או"ח קדשים והל' נדה, שלח את הספר *לחתנו של* הגדול ממינסק כדי לקבל הסכמה כהמנהג שנהגו שלא מוציאים ספר בלי הסכמה. החזיר חתנו את הספר, ואמר "ספר שכותב כמו ראשון אינני יכול לתת הסכמה". וכששמע את זה החזון איש, אמר א"כ אין לך הסכמה גדולה מזה. (כת"ת)

זהירות משקר

שח רבנו, שמעתי מעשה שהיה אחד במינסק שהיה מגלח בתער, ולפני שמת מחמת חוליו, עבר זמן ניכר שלא הספיק להתגלח, וממילא התחיל כבר שער זקנו לצמוח, וציוה הגדול ממינסק שיגלחו את זקנו קודם קבורתו שלא יבוא לעולם האמת עם שקר. (מאחורי הפרגוד עמ' 453)

לא להשתעמם

מסופר על הגדול ממינסק שהיה אומר לבנותיו שיעסקו בכל מלאכה ובלבד שלא יתבטלו. ובזה השיב רבנו לאברך ששאל כיצד לרומם את אשתו ביראת שמים. ואמר רבנו שצריך לדאוג בראש ובראשונה שהיא לא תהא משועממת. ושתעשה איזה דבר חסד שיתן לה סיפוק רוחני וכדברי חז"ל בכתובות נ"ט (מאחורי הפרגוד עמ' 363 וראה בסי' הגדול ממינסק עמ' 153) *וראה עוד בגליון ויקרא* יומא דהילולא - הגאון רבי יוסף ישראלזון זצ"ל נלב"ע י' שבט תשס"ט
הגאון ר' יוסף היה שכנו של יבדלח"ט רבנו שליט"א, ומכיון שהגר"י היה חתנא דבי נשיאה של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל היה שליח לענייני הציבור והיחיד בין ההרים הגדולים הללו, והכל עשה בהשקט ובצינעא באופן מופלא ומוסתר מעין כל.

נסתרים דרכי ה'

סיפר רבנו: כשהגאון ר' יוסף ישראלזון זצ"ל היה ילד בן תשע בברנוביץ, ושלחו אותו הרשעים הארורים לסיביר! וכל העיר בכו אחריו, אוי וויי, ילד קטן נשלח לסיביר. אך מה היה בסוף, כל אלו הבוכים - ה' יקום דמם, והוא זכה להינצל ולהקים בית גדול, - חתנא דבי נשיאה של מרן פוסק הדור זצ"ל. נפלאים דרכי השי"ת, מי שגורז עליו שיחי' אין מעצור מלהושיעו. (פרי חיים)

וקמת ועלית

וכשנשאל פעם הרב ישראלזון שדירתו היתה קומה אחת מעל רבנו, שאלה קשה דיני נפשות, ואחר שהתלבט טובא ולא הגיע להכרעה, הציע הרב ישראלזון שמן הראוי לעלות אל הגרא"ל שטיינמן שיכריע בנדון, וכונתו לכך שהוא ירד קומה אחת למטה... (ומתוק האור בראשית ב' עמ' שני"ד. ועיין סוטה י' ע"א עה"פ הנה חמ"ד עולה תמנתה)

© העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוי"ן ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג גליון 18 יתרו תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויספר משה את כל אשר עשה וכו'. (יתרו יח, ח)

ופרש"י כדי לקרבו לתורה. ולכאורה צ"ב הלא יתרו בא עם כל המסירות נפש עד למדבר, וכי צריך עוד לקרבו לתורה.
הסביר רבנו שליט"א, שהדבר פשוט מצד ששלושה דברים צריכים חיזוק ואחד מהם זה תורה ויר"ש, ולכן אף שכבר התקרב מעצמו
מ"מ המשיך משה לקרב אותו לתורה.

ויש בזה עוד הערה, שהרי הכלל הוא שגר שבא להתגייר מרחיקים אותו ואילו כאן מיד קירבו אותו, אלא שכל מה שמרחיקים את הגר
הוא מחמת זה שחוששים שמא אינו רוצה להצטרף לכלל ישראל באמת ובתמים אלא עושה זאת מצד מניע אחר. אבל כאשר גר מגיע
מתוך מסירות נפש ומכניס את עצמו בסכנה גדולה כדי להתגייר, מוכח מעצם פנייתו שכוונתו אמיתית ואין צריך להרחיקו.
וכן אצל יתרו שמכיוון שהוא בא עם כל המסירות נפש ועל אף הכבוד הגדול שהיה לו במדין הכניס עצמו למקום מדבר וצלמות, הרי
ששוב אין צורך להרחיקו על מנת לבדוקו. (יצחק ירן רשימות רבי יצחק לוונשטיין זצ"ל עמ' 212)

ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר. (יתרו יט, ב)

שמעתי פעם שמרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א מאוד התפעל שכשחנו כל כלל ישראל לא היה שום איזה סכסוך על מקום האוהלים
וכיוצא בו, שהוא דבר שעפ"י הטבע שאנו רואים היום הוא בלתי אפשרי. (הגדש"פ מוציא אסירים עמ' פב, וע"ע באילת השחר כאן,
ובמדרש ויק"ר ט, ט איתא "גדול השלום שבכל המסעות כתי' (במדבר לג) ויסעו ויחנו נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת כיון שבאו
כולם לפני הר סיני נעשו כולם חנייה אחת הדא דכתיב (שמות יט) ויחן שם ישראל ויחנו שם בני ישראל אין כתיב כאן אלא ויחן שם
ישראל אמר הקדוש ברוך הוא הרי שעה שאני נותן תורה לבני".

ויהי קול השפר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלקים יענו בקול. (יתרו יט, כ)

שח הגר"ח"י מישקובסקי שליט"א: שמעתי מראש הישיבה שליט"א על דברי הגמ' בובחים אודות קבלת התורה במעמד הר סיני כשנתנה
תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל עכו"ם רעדה אחזתן בהיכליהן, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה
קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם, אמר להם כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, אמרו לו מבול של מים אינו מביא
אבל מבול של אש מביא, אמר להם ממדה טובה יש לו בבית גנזיו וביקש לתנה לבניו, מיד פתחו כולם ואמרו ד' יברך את עמו בשלום,
וחזרו כל אחד ואחד למקומו. אמר ראש הישיבה עומדים בזמן שנראה כמו לפני מבול ומבקשים לשמוע הסבר לספק סקרנות
שהתעוררה. ומסבירים להם שישנה חמדה גנוזה במשך תשע מאות שבעים ושבע דורות, ומה הם עונים ד' יברך וכו' לנו לא נוגע כלום
אנו יכולים ללכת להמשיך לישון. מכל קריעת ים סוף שמעו עמים ירגזון וגו' חיל אחז וגו' אז נבהלו וגו' אילי מואב יאחזמו רעד וגו'
נמוגו כל יושבי כנען וגו' מכל הפחד הגדול רק אחד שמע ובא וישמע יתרו. (אדרת התפילה עמ' צ"ו)

ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה'. (יתרו יט, כ)

איתא בגמ' בשבת (פח, א) דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד
מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום
שנאמר (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב אמר רבי חמא ברבי חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב טענו כדאמרן
בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו'.

ואמר בזה רבנו דהנה לשון חז"ל מדוקדק בכל מילה, וא"כ יש להבין אמאי בתחילה כתבה הגמ' באו ס' ריבוא של מלאכי השרת, בלשון
באו. ובהמשך כשחטאו ישראל הלשון ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, בלשון ירדו וצ"ב.

ותירץ דהמלאכים הטובים שרוצים להטיב לכלל ישראל נמצאים תמיד קרובים אלינו, ורק ממתנינים שעם ישראל יעשו מצוות שיכולו
להטיב עמם, ולכן קתני באו, שהם באים ממקום קרוב. משא"כ מלאכי חבלה שמובא בתומר דבורה ועוד שאחר שאדם עושה עבירה
נברא מזה מלאך רע שרוצה להשחית את האדם שבראו ע"י מעשיו הרעים, וה' מרחם על בריותיו ולא נותן למלאכי חבלה להתקרב
אליו ומרחיקם באופן מיוחד, ולכן עליהם כתוב בגמ' שירדו שהם באים ממקום רחוק.

וכשנאמרו הדברים קמיה דמרן הגר"ח"ק ציין לדברי הספרי והירושלמי (תענית פ"ב ה"ב) "אמר רבי לוי מהו ארץ אפים רחיק רגז,
למלך שהיו לו שני ליגיונות קשים אמר המלך אם דרים הן עמי במדינה עכשיו בני המדינה מכעיסין אותי והן עומדין אותן אלא הריני
משלחן לדרך רחוקה שאם הכעיסו אותי בני המדינה עד שאני משלח אחריהם בני המדינה מפייסים אותי ואני מקבל פיוסן כך אמר
הקדוש ברוך הוא אף וחמה מלאכי חבלה הן הרי אני משלחן לדרך רחוקה שאם מכעיסין אותי ישראל עד שאני משלח אצלן ומביאין
ישראל עושיין תשובה ואני מקבל תשובתם הה"ד (ישע"י יג, ה) באים מארץ מרחק מקצה השמים וגו'. אמר ר' יצחק ולא עוד אלא שנעל

בפניהן הה"ד (ירמ"י נ, כה) פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו עד דו פתח עד דו טרד רחמוי קריבין". (מנחת תודה עמ' תכ"ד, וע"ע באילת השחר שמות עמ' רט"ז שביאר בנוסח אחר)

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלקים אחרים על פני. (יתרו כ ב-ג)

אמרו במדרש שהקב"ה פתח פתח לתשובה במה שאמר אנוכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולאחר חטא העגל כשאמר הקב"ה איך אמחול על שעקרו את הדיברה הראשונה אנכי ה' אמר משה לא להם נאמר אנכי ה' אלא לי וקיבל השי"ת את טענתו. הנה דבר זה משולל הבנה איזו טענה היא זו וכי כל מעמד הר סיני וג' ימי הגבלה אשר קדמו לו לא היה כל זה אלא עבור משה רבינו לבדו הרי כל בר דעת לא יאמר דבר שכזה, ואף במקום שמתקבלים דברי שקר טענה כזו לא היתה מתקבלת אלא ודאי וודאי היו הדברות לכלל ישראל.

שנינו (יומא כב, ב) שאול המלך חטא באחת ועלתה לו לקנסה מיתה ולבטל מלכותו ודוד בשתיים ולא עלתה לו ותנחמו המפרשים וכי משוא פנים ח"ו יש בדבר. הגאון בעל חיי אדם בעת הספדו על מחותנו רבינו הגר"א ביאר בשם רבינו הגר"א כי ידוע שמכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נבראו פ"ה אלפים רבואות עולמות וכולם חיותם וקיומם הוא על ידי מי שמקיים הדיבור והמצוה אמנם יש מצוה כללית ויש מצוה פרטית שנאמרת לאדם אחד לעשות. והנה כשיעבור האדם ויבטל איזו מצוה אף שפוגם בשורש נשמתו מכל מקום אינו מפסיק החיות מן העולמות כי עדיין יש אחרים שמקיימים המצוה והדיבור, אבל במצוה פרטית שנצטוו בה אדם יחידי אם הוא מבטל המצוה אזי גדול עונו מנשוא כי הוא מבטל קיום העולמות שנבראו בדיבור זה. על פי זה יובן שדוד המלך עבר רק על מצוות כלליות ועדיין שייך בזה תיקון אבל שאול המלך עבר על מצוה פרטית שנאמר לו לך והחרמת את עמלק לכן נענש וזכותו לא עמדה לו. עכ"ד הגר"א. ואמר רבנו שעל פי זה אולי אפשר לבאר גם את הענין דנן, כמו שיש חילוק בין מצוה כללית למצוה פרטית כך יש חילוק בין ציווי ה' הנאמר בלשון רבים לציווי אשר נאמר בלשון יחיד, אילו היה הציווי אנוכי ה' אלוהיכם אזי אם עברו עליו רוב ישראל וכפי שהיה בחטא העגל לא היה בכך כל טענה ותירוץ שמשה רבינו לא נכשל בחטא וקיים הדיבור שהרי אלה שנצטוו בציווי כלל ישראל ביטלו הציווי ולא קיימוהו ואז לא היתה מועילה שום עצה ותפילה והיתה נגזרת ח"ו כליה על ישראל. אבל טענת משה רבינו היתה שכיון שנאמר הציווי בלשון יחיד אם כן הרי הציווי הוא בפרטיות לכל יחיד ויחיד, ולפיכך אם היה איזה יחיד אשר שמר את הציווי הרי לא נתבטל הציווי וממילא כאן כבר תועיל תשובה ותפילה. זה היה לימוד הזכות של משה רבינו על כלל ישראל, ולא טענת סרק חלילה היתה טענתו כי אם אמת לאמיתה. (טללי אורות כאן ע"פ ימלא פי תהלתך ח"א עמ' רנ"ה)

לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא. (יתרו כ, ז)

כתב הגאון הגדול רבי יצחק זיבילרשטיין שליט"א. שאלה. כשעומדים לפנינו שני אנשים, אחד הולך לעבוד ע"ז בסתר, והשני הולך להישבע לשקר בבית, ויכול להפריש רק אחד. את מי יעדיף להפריש?

תשובה. לכאורה היה נראה שיש להעדיף להפריש את ההולך לע"ז שהוא מג' עברות חמורות, שעליהן נאמר יהרג ולא יעבור. אלא שמורנו בעל אילת השחר הגר"א"ל שטיינמן שליט"א הראה לשערי תשובה (שער שלישי אות מה) שכתב וז"ל: ונכתבה אזהרת השבועה לשקר אחר אזהרת עבודה זרה, יען וביען כי השבועה לשקר נמצא בכנפיה עון חילול השם יתברך, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט משלי תתקטו) בענין מה שכתוב (משלי ל ח - ט) ראש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חקי, פן אשבע וכחשתי ואמרתני מי ה', ופן אורש וגנבתי ותפשתי שם אלקי, השניה קשה מן הראשונה... רצונו לומר כי עון הנשבע לשקר בבית דין, חמור מעונש העובד עבודה זרה בסתר, מפני חילול השם, יעו"ש. (חשוקי חמד ע"ז נד, ב)

ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה. (יתרו יט, טו)

ודרשו בגמ' ביצה ד, א "כתיב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה לך אמור להם שובו לכם לאהליכם למה לי שמע מינה כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו וכי תימא למצות עונה הוא דאתא ת"ש במשך היובל המה יעלו בהר עכ"ל הגמ'. וצ"ע דלמא הוצרך הפסוק לך אמור להם שובו לכם לאהליכם שיקדשו ויעשו נישואין כדין ישראל שיש להם ולכאורה ממתן תורה התחייבו בדיני אישות של ישראל והוצרכו א"כ לקדש ולישא נשותיהם כדין ישראל. ושאלתי למרן הגר"א"ל שטיינמן שליט"א והשיב דלא ברירא ליה מה היה דינן של כלל ישראל אם היה להם קצת קדושת ישראל קודם מ"ת ולא מצאנו שהיו צריכים לקדש נשותיהם שנית לאחר מתן תורה עכ"ד. (הרב משה צבי יאקב שליט"א שלמי יוסף עמ"ס ביצה עמ' תשט"ו)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך דבר מוקצה

הוסיף רבנו שליט"א להסתפק דאפשר דשרי אף לטלטל כשמל"א כדי שלא יפסד מוקצה אחרינא כגון לכסות ביצה שנולדה בשבת דהוה מוקצה בסיר ריק דהוי כשמל"א כדי שלא תשבר, דהא מ"מ מיקרי לצורך גופו דהיינו לכסות בו ואף שסיבת הכיסוי הוא כדי שלא יפסד הביצה מ"מ כיון שעושה עם הכשמל"א שימוש מיקרי לצורך גופו ומותר, אך הוסיף דלטלטלו כדי לשמור על הכלי עצמו כגון שהופך את החפץ באופן שיגן עליו מפני השמש ויעשה עליו צל אסור, והחילוק בזה דכלי נעשה לצורך הרבה תשמישים מיהו כל התשמישים הם לצורך דבר אחר אבל אין הכלי נעשה לתשמיש שישמור על עצמו דא"כ שלא יהא כלל ולא יצטרך שמירה ולכך להשתמש בכלי שמל"א לצורך שמירת מוקצה אחרינא שרי אבל לצורך שמירת עצמו אסור. (עמ' רס"א)

יומא דהילולא – הרב שמשון אליהו דינין זצ"ל נלב"ע כ' שבט תשס"ה

הרב ר' שמשון זצ"ל היה 'ערליכר איד' ונתקיימה בו ברכתו של רשכבה"ג רבינו חיים הלוי זצ"ל, שנשאל בעת מלחמת עולם הראשונה בעת ששהה בעיר מינסק, ע"י אמו של ר' שמשון האם זה הזמן ללדת ילדים, ואמר לה הגר"ח שתלד ללא חשש ותזכה שיהיה הנוול ערליכר איד. ואביו של ר' שמשון, ה"ה רבי משה דיינין, [שהיה חתן הגאון רבי שמשון אליהו גרוזבסקי זצ"ל מו"ץ בעיר מינסק שהיתה עיר ואם בישראל, ואביו של הגאון ר' ראובן זצ"ל, והיה מפורסם בימים ההם כבעל הוראה גדול (ישורון כ"א עמ' קי"ב בשם רבנו)]. ור"מ עלה לארץ עם בנו, וגרו בסמיכות לבית רבנו בעיר כפר סבא. ור' שמשון בחריפות שכלו ובעינא פקיתא גילה את דרכיו הנסתרות של רבנו, ונביא כאן מספר דברים בשמו שהיה רגיל לספר על רבנו, וכן דברים שרבנו סיפר בשם אביו של ר' שמשון, ה"ה רבי משה דיינין ז"ל. [ראה לעיל גליון 7 מה שהבאנו בשמו על ההסתפקות של רבנו בימים ההם].

הויתור של הרבנית

סיפר ר' שמשון דינין זצ"ל שפעם שאל את הרבנית תמר ע"ה, מפני מה היה לובשת מטפחת ולא פאה, האם זה חומרא מסוימת של רבנו. וענתה לו שבאחד השנים שהיו גרים בכפר סבא, אחד מבני מהמשפחה בחו"ל שלח לה פאה חדשה לפסח, וחבשה את הפאה החדשה לכבוד פסח, והיא שמעה את אחת מתושבות המקום אומרת לבעלה, שעליך ללמוד מר' אהרן לייב איך לכבד אשה לפסח ולקנות לי פאה חדשה. בבוקר פנתה אליה הרבנית תמר ע"ה ואמרה לה שבלילה קרה איזה מקרה וקיבלה ע"ע לחבוש מטפחת, ואין לה צורך בפאה החדשה ונתנה לה אותה, וכך נשארה עם המטפחת כל ימיה. (כתבי תלמידים)

[א"ה, ובהזדמנות סיפרה הרבנית ע"ה שבחתונתה קנו לה אלו שהתעסקו בהוצאת החתונה 'פאה', והיתה הולכת עם זה, ובאחד הימים שמעה את אחת הגויות אומרת לחברתה, 'הנה היהודים האלו, אין להם כסף לאוכל אבל יש להם כסף לקנות פאות', וחששה הרבנית מחילול ה', וביקשה מרבנו לעבור למטפחת, וכך עשתה. ואח"כ בכפר סבא שלחו לה שוב פ"נ וככל הנ"ל].

שתי גויאבות

סיפר ר' שמשון ז"ל, שבאותה תקופה שכיהן רבנו כראש ישיבה בכפר סבא, עקבו פעם אחריו, והבחינו שבצהריים היה שב לביתו, וליד הבית גדל עץ גויאבות, והיה לוקח שתי גויבות, ונכנס לבית, ומעשר אותם, ואוכל את זה לארוחת צהריים, ומשוחח מעט עם הרבנית, וחזר לישיבה עד שעת לילה מאוחרת, שכל היום ניזון רק משתי הגויאבות. (מפי נכד רבנו הרה"ג ר"א שליט"א, ששמע מר"ש)

לתת לכולל לפני ס"ת

סיפר ר' שמשון ז"ל שפעם קיבל ירושה מקרוב משפחה עירי שיעשה בזה דבר מצוה, והלך לשאול את רבנו מה לעשות בכסף, והוא סבר לתת ס"ת לעילוי נשמתו שיהיה תרומה נצחית, אולם רבנו אמר לו עדיף שיתן את הכסף לכולל אברכים ובכך יקנה זכות לנצח.

נפש נקי

שח הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א בהספדו על רבי שמשון זצ"ל שהיה ממשתפי שיעור הדף היומי שלו. לפני מספר שנים שאל בעל גמ"ח כספים בבני ברק את ר' שמשון האם אפשר לסמוך על פלוני ולתת לו הלואה גדולה, ר' שמשון שהיה גם בעל גמ"ח והכירו אמר שלדעתו ניתן לסמוך עליו, ואכן הלוי לו סכום גדול, אך הנ"ל לא עמד בדיבורו ולא השיב את ההלואה, לאחר תקופה פנה בעל הגמ"ח לר' שמשון בטענה שהוא הגורם להלואה ועליו לשלם את הלואה, אולם ר' שמשון טען שהוא לא היה ערב רק נתן המלצה... לבסוף החליט ר' שמשון לשאול דבר זה קמיה רבנו שליט"א כפי שהיה דרכו מאז ומקדם לשאול את כל עניניו והלכותיו שאל את רבנו שליט"א.

רבנו אמר לו שאמנם בדיני אדם הוא פטור, אבל לצאת ידי שמים בנקיות ראוי לו לשלם, והציע לו שיבקש מבעל הגמ"ח שיסדר תשלומים נוחים לכמה שנים וכך יוכל לשלם. ולא תפסיד מזה כלום, ובס"ד תזכה להאריך ימים ולשלם את כל החוב. ואכן כך עשה ר' שמשון שילם את כל הסכום, כשהוא מפריש מידי חודש סכום להחזרת החוב, לפני שבועים אמר הגר"נ בהספדו, אמר לי ר' שמשון "היום סיימתי לשלם את החוב". ושבועים אח"כ נלב"ע כשהוא נפש נקי וצדיק...

קברו של הסדר הדורות

אמר רבנו שליט"א: שמעתי מר' משה דינין ז"ל דהגוים במינסק התחילו להחריב הבה"ק לעשות שם כביש, וכשהגיעו לקבר בעל סדר הדורות ניסו החיילים לעוקרו ולא הצליחו והגיע המפקד ושאלם מה הם כ"כ מתקשים לשבור המצבה, ולקח המכוש להכות ונפל על הקבר ונפצע או מת. וכשראו כך הם עזבו את קברו, ולמחרת הם כתבו דכיון שקבור כאן הסטוריון גדול זה חשוב שישאר על מקומו ולא רצו להודות על האמת שלא הצליחו לעקור את קברו ממקומו. (אילת השחר בראשית עמ' ע"ה).

ענינא דיומא – טו בשבט

בט"ו בשבט רבנו אינו מרבה בפירות כי לא נהגו כך בשעתו בבריסק. אמנם בדרך כלל משתדל לאכול תמר להזכיר את ענין היום וראינו כאן מקום להביא הנהגות רבנו באכילתו, אמנם יש להזהיר דאין הדברים ראויים לבני דורינו, וכפי שהזהיר רבנו כמה פעמים שלפעמים מרוב סיוגופים נשארים עם הארץ. וכן רגיל להביא דברי הגר"א שלא כל הטבעים שווים ורובא דאנשי אינם יכולים לנהוג כך.

אכילת פת בימות השבוע

שח הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א: פעם אמר הרב שטיינמן באחד השיעורים בה' ברכות. דהנה המשנה ברורה בסימן קפ"ח כותב שבברכת המזון מה שצריכים להגיד רצה זה רק מדרבנן. אעפ"כ כותב המשנה ברורה שאם יש לאדם ספק אם אמר את זה או לא הוא חייב לחזור ולברך שנית ברכת המזון, כי רוב הפעמים בשבוע אדם לא מזכיר את זה. שאל הרב שטיינמן אחד שכל ימות השבוע לא טועם פת רק בשבת לכבוד שבת אוכל פת, האם הוא צריך לחזור מספק או לא, כיון שהוא כל השבוע לא אוכל רק בשבת הוא אוכל

ואולי אומר רצה ומספק, ספק דרבנן לקולא. שאלו אותו כמה שנים הוא לא אוכל פת, אמר על עצמו חמישים שנה אני לא אוכל פת, שאלו אותו כמה שנים אתה לא אוכל פת הבאה בכיסנין בימות השבוע, אמר שבעים שנה. (ספר הזכרון עין הבאר ח"ב עמ' קס"ד מתוך הספד על רבי יצחק ליבוביץ זצ"ל)

[א"ה, ויש לציין לדברי רבנו בענין פת שחרית שאמר לדון: בכתר ראש אות ע"ד כתוב לאכול פת שחרית כדחז"ל אך שלא לאכול הרבה פת מפני שמטמטם המוח ויאכל מעט רק כדי לסעוד הלב עכ"ד. ולא מפרש עד כמה זה מעט. ויל"ע אם מעלת פת שחרית זה דוקא באכילת לחם או גם במזונות או אפי' באורז ותמרים דזייני, ועי' בפמ"ג או"ח סימן קנ"ה במשב"ז ס"ק ג' דפת בעינן מה' מיני דגן וברך לחמך וסתם לחם הכי הוי ככל לחם בתורה לאפוקי תבשיל מה' מיני דגן אי"ז בכלל פת שחרית עכ"ל. אמנם באשל אברהם שם ס"ל שאין קפידא בפת דוקא וכל אכילה ושתייה שדעתו מפויסת בה עד זמן קביעות הסעודה היא בכלל הברכה עכ"ד. עוד יש לציין שבסעודת מלוה מלכה אוכל רבנו פת, וכפי שמסר רבנו בשם מרן הגרי"ג אלדשטיין שליט"א שאמר לו החזו"א זצ"ל שצריך להקפיד לאכול פת במלוה מלכה ולא לצאת יד"ח במזונות, וכמדומה שאמר שמי שלא אוכל פת יצטער על כך עכ"ד. אמנם רוב פעמים בשבוע שרבנו מברך ברכה"ז הוא עם רצה דג' ס"ש עם רצה, ומלוה מלכה זה בלא רצה, ויסוד הדין מובא בימלא (תפילה עמ' עד"ר) מי שאוכל פת רק בשבת ומסופק אם אמר רצה י"ל דא"צ לחזור ולברך דמסתמא הזכיר מאחר דרגיל תמיד להזכיר רצה בברכה"ז].

אכילת ענבים

באחת השנים היה רבנו בחולשה גדולה בימי הקיץ, והציע הגאון ר' אפרים שטראוס שליט"א שאולי יאכל רבנו קצת ענבים לחזק אותו. אמרו לו שהוא לא יסכים, כיון שמנהגו הוא לא לאכול ענבים בכל הקיץ, ולהכין מענבים חדשים יין לקידוש בליל ב' דר"ה, וכך הוא מסמך את שהחיינו לשתיה בפועל. ולכך לא הסכים להסמך לאכול ענבים בימי הקיץ. גם התפרסם שפעם הגיע רבנו לבית האדמו"ר מצאנא' וכיבדו במיני פירות והיו שם ענבים, ושאל רבנו את ב"ב האם אכלתי עד עכשיו ענבים, ואמרו לו שלא, ולכן לא אכל.

ויסוד הדברים אמר רבנו: בשו"ע סימן ת"ר סעיף ב' איתא בקידוש ליל שני דר"ה ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו ומפרש המשנה ברורה ס"ק ב' להוציא נפשי מפלוגתא משום ש"א שאין אומרים שהחיינו דתרווייהו קדושה אחת היא והרי כבר בירך שהחיינו ביום א' עכ"ל, והנה על הצד שאין צ"ל שהחיינו הרי זה הפסק בקידוש ומה מועיל מה שלוקחים פרי חדש, ועי"כ מוכח דעדיף לעשות ספק הפסק אע"פ שהוא ספק נהנה מהעוה"ז בלי ברכה מאשר לעשות ספק ברכה לבטלה, אמנם אם זה הי' ספק ממש לא היו עושים כך ומ"מ קשה דאין שייכות לברכת שהחיינו על הפרי לקידוש, ויש לזה עצה לקדש על יין חדש ואז ברכת שהחיינו שייך לעכשיו לפני שתית יין, אלא שבשביל זה צריך שלא לאכול ענבים עד ר"ה כי אם מברכים שהחיינו על ענבים דעת השו"ע סימן רנ"ה סעיף ה' שא"א לברך שהחיינו על היין. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שני"ט)

אכילת דבש

מחמת חששות בברכת בורא נפשות על המים, כיון שדרכו של רבנו לשתות מים חמים, ונמצא שלא שותה אותו בכדי אכילת פרס, לכן היה רגיל במשך השנים לשתות מים רק בתוך הסעודה שאז מברך בורא נפשות על שאר הדברים, אך לאחר שנחלש והוצרך ע"פ הרופאים לשתות כמה פעמים ביום מים, [עד שסיפר הר"ר אלימלך פירר שליט"א שאחר ששמע רבנו מהרופאים שאחרי טיפול רפואי שעבר, אמרו לו שעקב מצבו צריך לשתות יותר מים במשך היום, אמר לו שהוא לא יודע מה לעשות עם הברכות, והיה לפלא אצלו שכל אנשים דאגים על מצבם הרפואי והוא דואג על הברכות]. לכן מקפיד לשתות כדי לוגמיו ברציפות בשביל בורא נפשות. ופ"א שלא היה בידו לשתות בבת אחת המתין בין לגימה לגימה 9 דקות.

ועקב שחושש מהו בגדר שותה מים לצמאו, מה מוגדר לצמאו, לכן נוהג רבנו לקחת מעט דבש ועי"ז מברך שהכל. ובשבת ששותה בתוך הסעודה של פת, בגלל שחושש לשיטת הראשונים שאם לא שותה מים אינו חייב בברכת המזון דאורייתא, וכמו דהביא רבנו, שהר"צ זקס זצ"ל סיפר שהחפץ חיים זצ"ל הי' רגיל לשתות בסוף כל סעודה, וחנתו ר' מנדל זצ"ל שאל אותו אם זה משום שחושש לדעת הראשונים האלו ואמר לו ואם בשביל כך מה איכפת לך, דדרכו של החפץ חיים הי' שלא להתווכח, אבל מהתשובה הי' משמע שחושש לשיטות אלו. ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רס"ט. [ומסתפק אם בשתית המרק נקרא שתיה לגבי זה, דהרי המרק הוא מצמיא בדרך כלל, וכן האם שתית הקידוש מצטרפת לסעודה, או דבעינן לשתות בתוך הסעודה, - שם]. וחושש לשיטות שצריך לברך על שתיה בסעודה, לא מברך שהכל על הדבש, כי זה דברים הבאים מחמת הסעודה אלא מברך על סוכר.

ומה נפלאו בזה דברי רבנו על הגמ' (ב"ק ל, א) 'האי מאן דבעי למהוי חסידא... אמרי לה לקיים מילי דברכות', והקשה הרי מי שלא נזהר במילי דברכות הרי הוא אינו הגון ולפעמים אף רשע, ומדוע המקיים נקרא חסיד? ונאמרו בזה תשובות הרבה, ותירך מורינו שליט"א דיש היכי תמצא של ספיקות בברכות שרק חסיד יכול לטרוח ולברך כיאות. (חשוקי חמד ברכות מג, א)

תמר- על רסק פירות שאוכל לצורך בריאות בסוף הסעודה, חושש שאין לברך על לפתן בסעודה, ולכן לוקח תמר ומברך עי"ז העץ ופוסטא את זה.

© העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד. להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות

ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

תוספת לגליון 18

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

הלכות ברכת הפירות

מתוך שיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א שנדפסו בס' שיעורי שלמי תודה

אכל מזונות או פירות מז' המינים ונתחייב בברכה מעין ג' ואכל פרי או שתה משקין שברכתן בורא נפשות איזה מהן יברך ראשון

המ"ב בס"י ר"ב ס"א בביה"ל ד"ה ברכה אחת הביא בשם הפמ"ג דיברך המעין ג' קודם דהיא חשובה, ויל"ע בזה דהנה המג"א בס"י קס"ה סק"ג כתב בשם המהרש"ל בתשובה סי' צ"ז דמי שאכל ונתחייב בברכה אחרונה והטיל מים ונתחייב באשר יצר מברך תחלה אשר יצר דהיא תדירה ותדיר קודם והביאו המ"ב בס"י ז' סק"ב, והגרעק"א שם בס"י ז' ס"א נסתפק אם הטיל מים קודם ברהמ"ז מה קודם האם אשר יצר קודם תדיר עדיף או ברהמ"ז שהוא דאורייתא קודמת דאפשר דאורייתא לגבי דרבנן הוי כמו מקודש ותליא באיבעיא דהש"ס בזבחים תדיר ומקודש מה עדיף ופסק הרמב"ם דיכול להקדים מה שירצה ונשאר בצ"ע לד"נא, ועי' בצ"ח בברכות ריש פרק אלו דברים דף נ"א ע"ב שכתב דמצוה דאורייתא כנגד תדיר הוי בגדר תדיר ומקודש ועי' בשאג"א סי' כ"ב שחולק וס"ל שאין דין קדימה של דאורייתא לגבי דרבנן שדרבנן לגבי דאורייתא הוי כמו מידי דרשות ואפשר להקדים עשיית מידי דרשות לפני קיום מצוה דאורייתא, ולהלכה יברך קודם אשר יצר חזא דאפילו אי ברהמ"ז חשיבא מקודש מ"מ הוי בעיא דלא איפשטיא אי בתדיר ומקודש יקדים למקודש ופסק הרמב"ם דאיזה מהם שירצה יקדים, שנית דיש צד באחרונים שצריך להקדים אשר יצר מדין תדיר ולכאורה ה"נ הרי בר"נ תדירה יותר ממעין ג' וא"כ אולי יקדים בר"נ קודם תדיר עדיף ובפרט למאי דקי"ל לעיקר דינא דברכה מעין ג' דרבנן וגריעא מברהמ"ז וכן שמעתי להלכה מהגראי"ל שטיינמן שליט"א דאיזה מהם שירצה יקדים כדמוכח ברעק"א ועי"ש מש"כ לדון בזה הגרב"צ שליט"א. (עמ' נ"ז)

טעה ובירך בפה"א על פה"ע ולפניו פה"א

מעשה באחד שהיו לפניו כמה מינים דפרי העץ וכמה מינים דפרי האדמה וחפץ לאכול לכולם, ונטל פרי העץ ודעתו היה לברך עליו בפה"ע ולפטור את כל פה"ע ואח"כ לברך בפה"א ואיתקיל מילוליא ובירך על פה"ע בפה"א. והנה לכאורה כיון דקי"ל דאם בירך על פה"ע בפה"א יצא א"כ ה"נ נפטור כל פה"ע בברכה דבפה"א כיון שהוא היה מכוון בברכה זו לפטור את פה"ע. אלא דלענין פרי האדמה לכאורה צ"ע אי נמי נפטור בהך ברכה דבפה"א כיון שהיו לפניו ודעתו לאכול וזה ברכה הראויה להם, או דאחר דהוא כיון בברכה זו לפטור לפה"ע בלחוד ואח"כ לברך על פה"א ולא רצה להוציא בברכה זו לפה"א, א"כ י"ל דיברך תו על פה"א בפה"א. והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דלכאורה כן נראה דיברך שנית על פה"א בפה"א. ואפשר שזה תלוי בספק שהביא רעק"א בס"י ר"ו ס"ה בשם התבואת שור יור"ד סו"ס י"ט במי שלפניו כמה מינים של פרי העץ וברך בפה"ע לפטור הכל ועל מין אחד טעה וחשב שהוא פה"א וכיון שאח"כ יברך עליו בפה"א ואחר שבירך בפה"ע נודע לו שגם זה פה"ע האם חוזר ומברך עליו דשמא כיון דסו"ס בירך בפה"ע שזהו ברכתו הראויה א"כ חייל גם על זה, ולא דמי לנמלך כיון שהיה בדעתו לאכול ולא נתחדש לו כלום וא"כ ה"נ כיון שבירך בפיו בפה"א שזהו הברכה הראויה לפה"א והיה בדעתו לאכול חייל הברכה גם על פה"א. אמנם בשם הגראי"ל שטיינמן שליט"א שמעתי לחלק דהתם בירך סתמא ודעתו שהברכה תועיל עד כמה שהיא יכולה להועיל אלא דטעה וסבר שעל פרי זה אין מועיל הברכה ולקושטא מועלת גם ע"ז, אבל הכא שיועד שיש ב' מינים שאין ברכותיהן שוות ודעתו היתה לברך על פה"ע ולא על פה"א אלא שאיתקיל מילוליא בזה כיון שכוונתו היתה רק לפה"ע ולא לפה"א אין הברכה עולה ע"ז וצריך לחזור ולברך. (עמ' י"א)

בדין יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה

אם שתה רביעית יין ורביעית משאר משקין, ברכת מעין ג' של היין פוטרת מבורא נפשות, והסתפק השעה"צ סי' ר"ח סק"ע בשתה רוב רביעית יין איך יעשה לענין ברכה אחרונה דמשקין דהרי יש דעות דסברי שאפילו על רוב רביעית צריך לברך מעין שלש ולשיטות אלו הרי אינו יכול לברך ב"נ על המשקין, אלא שלמעשה המנהג מספק לברך מעין ג' רק על רביעית יין, אבל עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וא"כ וכי מפני שאין אנו יודעין לברר ההלכה יחוייב עי"ז לברך ב"נ וצ"ע. ובספר עמק ברכה הלכות ברכת הנהנין אות ה' הקשה על השעה"צ דהרי ברכת היין דמעין ג' דפוטרת שאר משקין אין פירושו דכשתה יין אינו חייב בבורא נפשות על המשקין אלא פירושו דהברכה מעין ג' של היין פוטרת את החיוב ב"נ כי הטפל נפטר בברכת העיקר, וא"כ היכא שבפועל, אינו מברך ברכה אחרונה על היין כגון ברוב רביעית שאינו מברך מטעם ספק ממילא שוב חייב בב"נ על המשקין דאין מה שיפטרנו, ולדבריו ה"ה אם אינו יכול לברך מעין ג' משום איזה אונס שהיא כגון שאינו יודע הברכה ואין לו מי שילמדנו ה"נ יברך ב"נ על המשקין אפילו ששתה רביעית יין דס"ס אינו נפטר בברכה אחרת.

ושמעתי מהגראי"ל שטיינמן שליט"א ליישב סברת השעה"צ, דהנה מי שאכל פירות או שתה משקין בתוך הסעודה דקי"ל שהפירות נטפלים לסעודה ויוצא ברהמ"ז על הכל בזה ודאי דאף אם אינו יכול לברך ברהמ"ז משום איזה סיבה שהיא לא יברך ב"נ על הפירות

משום שאכילת הפירות נטפלים לגוף הסעודה ואין להם כלל חיוב עצמי של ברכה אחרונה דב"נ כ"א חיוב ברכה דסעודה דהוא ברהמ"ז, וא"כ ה"נ ס"ל לשעה"צ דהא דשאר משקין נטפלים ל"ן אין פירושו שרק החיוב ברכה של זה נטפלת לזה אלא דשתיית המשקין טפלים לשתיית היין והוי כסעודה על היין ואין למשקין חיוב עצמי של ברכה כלל אלא כל עיקר חיוב ברכה אחרונה דידהו זהו מעין ג' ולא ב"נ, וא"כ לשיטות הפוסקים דעל רוב רביעית מחויב במעין ג' ה"נ דאינו יכול לברך על המשקין ב"נ אע"פ שבפועל מספק לא יברך מעין ג' וכמשי"כ השעה"צ. (עמ' י"ב)

והגה"צ רבי זאב איידלמן זצ"ל אמר דלפ"ז לכאורה אם שתה מים מתחילה ואח"כ שתה יין בכה"ג ברכה אחרונה דיין לא תפטור כיון דאין שתיית המים טפלה ל"ן, ומסתמת הפוסקים נראה דבכל גווני פוטרת ומשמע שהברכה רק פוטרת ואינו דין בעצם השתיה דנטפלת. (עמ' מח)

סלט פירות העשוי מפה"א ופה"ע

סלט פירות שמעורב בו פרי עץ ופרי אדמה ותערובתו הוא באופן שכל מין ניכר בפני עצמו, הכריע הבה"ל בר"ס ר"יב דאזלינן בתר רובא ומברך רק ברכה אחת ולכך אם הרוב הוא פה"ע מברך בפה"ע והפה"א שהוא המיעוט נפטר בברכה שבירך העץ משום שהמיעוט נעשה טפל לרוב וע"ש. ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שה"ה לענין ברכה אחרונה כגון שיש לו סלט פירות העשוי מחתיכות תפוחים וענבים והרוב הוא תפוחים ואוכל הכל יחד מהתערובת, דלפי הבה"ל שהמיעוט נעשה טפל לרוב א"כ הענבים יהיו טפלים לרוב התפוחים ויברך ברכה אחרונה בורא נפשות אף שיש בענבים שיעור כזית, וכ"ז שאוכל הכל יחד מהתערובת אבל אם מוציא מהתערובת חתיכת תפוח בפני"ע ואוכל וחתיכת ענבים בפני"ע ואוכל אינו טפל לתפוחים ומברך עליו בתחילה ובסוף ברכתו הראויה. (עמ' ט"ז)

היכא דסדר הקדימה היפך מסדר האכילה

אם סדר האכילה שאוכל תחלה לשובע ואח"כ דבר לקינוח כמו שיש אוכלים בשר ואח"כ קומפוט לקינוח, שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שאז יכול לברך תחלה שהכל על הבשר ואח"כ בפה"ע על הקומפוט מאחר שכן הוא דרך האכילה, ויסוד דבריו הוא מתוך אנשי שם פ"ו דברכות מ"ד שהביא מהלקט הלכות קטנות שכתב בשם מהר"א תרומת הדשן, דהא דחביב קודם היינו דוקא כשאין קפידי לאכול זה קודם זה אבל אם דרך אכילתם ע"פ הרפואה או ממנהג להקדים זל"ז מקדים אפילו אינו חביב. (עמ' כ"ב)

אכל ח"ז ענב וח"ז תפוח ובירך וחזר ואכל ח"ז ענב

אם כשבירך בר"נ הוציא את חבירו שאכל כזית פירות, ואח"כ אכל הוא תוך כדי אכילת פרס עוד חצי זית ענבים, אי נימא דאיגלאי מילתא למפרע דברכת בר"נ שבירך הוי לבטלה א"כ אין חבירו יוצא בבר"נ ששמע ויצטרך לברך שנית בר"נ, ומיהו בכהאי גוונא שכבר בירך בר"נ אפשר דאסור לו לאכול עוד ח"ז ענבים בתוך כא"פ לאכילה ראשונה כיון דגורם עי"ז דברכת בר"נ שבירך יהא לבטלה. ושאלתי זאת להגרא"ל שטיינמן שליט"א ואמר דמדחזינן שאם אכל רק חצי כזית תפוח וחצי כזית תאנה דמברך ב"נ אף שאין כזית שלם בתפוח א"כ חזינן שהברכה של ב"נ פוטר גם את התאנה וא"כ כשאכל אח"כ עוד חצי כזית תאנה לא מברך מעין ג' כיון שהחצי כזית תאנה הראשון שאכל כבר נפטר ע"י ברכת ב"נ. (עמ' מ"ו)

כזית ענבים וח"ז תפוחים וח"ז בננה אי מצטרפי לבר"נ

יל"ע במי שאכל כזית ענבים וחצי תפוחים וחצי זית מפרי האדמה כגון בננה אי מצטרפי הח"ז תפוחים וח"ז בננה לברך נמי בר"נ, דהרי אם היה אוכל רק ח"ז תפוחים וח"ז בננה היו מצטרפים לברך בר"נ וא"כ ה"נ אחרי שאין חיוב ברכה אחרונה בפני עצמו על התפוחים א"כ אינו בטל לברכת מעין דג' דענבים ואינו נפטר לכאורה בברכת מעין ג', ושוב י"ל דמצטרף לח"ז דבה"א דבננה להתחייב ברכת בר"נ, או נימא דכהאי גוונא נמי נטפל הח"ז תפוחים לענבים כמו אם אכל כזית ענבים וכזית תפוחים דמברך רק מעין ג'. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דגם בזה נטפל הח"ז תפוחים לענבים ונפטר בברכתם דאף שאין עליו חיוב ברכה אחרונה בפני"ע נמי נטפל למעין ג' ואין הח"ז תפוחים מצטרף לח"ז בננה, וכמו דאם אכל כזית ענבים וכזית וחצי תפוחים וח"ז בננה דודאי לא יצטרף הח"ז האחרון של התפוח לח"ז בננה לברכה אחרונה כיון דגם הוא נטפל לענבים ואף שח"ז אינו חייב בברכה מ"מ הכל נטפל לענבים וא"כ ה"נ בנד"ד נטפל הח"ז לענבים ואינו מצטרף לבר"נ עכ"ד. (עמ' מ"ו)

בירך העץ והאדמה

הרוצה לאכול פרי העץ ופרי אדמה ובירך עליהם ברכה אחת ברוך א"י אמ"ה בורא פרי העץ והאדמה יל"ד האם יצא ידי חובת שניהם או עדיין צריך לברך ברכת האדמה. תשובה: הנה כתב הרמב"ם סופ"א מהל' מעשר וכן נפסק בשו"ע יו"ד של"א סעיף ע"ח המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך קודם שיפריש אקב"ו להפריש תרומה וכן המפריש מעשר ראשון מברך קודם להפריש מעשר וכו' ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהם כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות ע"כ והכף החיים (סי' ר"ו סק"יב) כ' דלפ"ז אם בירך ברכה אחת ואמר שני הנוסחאות ביחד דהיינו בורא פרי העץ והאדמה שפיר יצא ויאכל פרי העץ ומיד אח"כ פרי אדמה. אולם העיר בזה הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאין לדמותם זל"ז דהתם יש ב' מצוות בחפץ אחד דהיינו מצות הפרשת תרומה והפרשת מעשרות אע"פ שהם ב' מצוות נפרדות בכל זאת מכיון ששתי המצוות מתקיימין על חפץ אחד יכול לאחדם בברכה אחת, משא"כ בברכת העץ והאדמה שהן ב' ברכות בשני חפצים שונים מנ"ל לומר שיכול לאחדם ביחד עכ"ד. (קובץ קול התורה נה עמ' קסה מהגרי"א דינר שליט"א).

כאיל תערוג גליין 19 משפטים

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו. (משפטים כא, כז)

אינא בגמ' בברכות (ה, א) "אלא מה תלמוד לומר ומתורתך תלמדנו אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו, דבר זה מתורתך תלמדנו, קל וחומר משן ועין, מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה. והקשה רבנו שליט"א על ביאור ק"ו זה שהרי גם בעבד גופא אם רבו ייסרהו ביסורים בכל גופו לא יצא לחרות וא"כ ק"ו פריכא הוא מיניה וביה דבעבד גופיה אינו יוצא לחרות ואיך נילף מיניה יסורים בכל אדם. (משנת שלמה כריתות עמ' ק)

כי יגנב איש שור או שה וטבחיו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. (משפטים כא, לז)

שח הגרר"י מישקובסקי שליט"א: לפני זמן מה הגיע זוג הורים אל מו"ר הגראי"ל שטיינמן שליט"א. מאחר ואינו מקבל נשים הבעל נכנס והאשה עמדה בחוץ, סמוך לדלת האב פתח והתחיל לספר בקול בוכים, יש לו בן גנב רח"ל, היכן שהוא מגיע יש להישמר מפניו, נכנס למכולת גונב, בא לבקר דודים גונב, אפילו האב עצמו נאלץ להחביא את ארנקו מפניו, הם כבר ניסו את כל הדרכים, הרביצו לו צעקו עליו נתנו לו פרסי עידוד, אך שום דבר לא עזר, מה עושים.

אמר להם הגראי"ל, דעו לכם, אדם שכבר טעם טעמה של גניבה ויש לו את הגעשמהק בזה, לא יוותר עליו כל כך מהר. לא יועילו צעקות עונשים ואף לא פרסים, כי הוא כבר רואה לנגד עיניו את העושר הגדול הצפוי לו מגניבותיו ממילא כל מה שיציעו לו אינו מגיע לערך אותו עושר. אבל, המשיך מרן שליט"א, ישנו דבר אחד שעוזר לגנב גם בשעת הגניבה, חז"ל אומרים בענין טביחה ומכירה שהטעם שעל שור משלם חמשה ועל שה ארבעה משום שהתבייש שנשא את השה על שכמו, ונתבונן איזה בזיון כבר היה לו וכי מישוה ביקש ממנו לעשות זאת הלא הוא עצמו עשה זאת כי רצה למהר להימלט ממקום הגניבה שלא יתפסוהו וכל כמה שהוא הולך ברחוב הוא מאושר יותר מהגניבה, ואעפ"כ יש לו איזושהי צביטה בלב על שראוהו ברחוב עם שה על הגב וכיון שכך מגיע לו עונש אחד פחות.

אמר הגראי"ל אתם חייבים להתאפק בכל הכח, אף צעקה אף הרמת יד, רק בחיוד, קחו אותו אתכם שהוא יחזיר את הגניבה אתם ביחד אתו. בהתחלה הילד השתולל, מה הוא יכריז על עצמו אני גנב, זה לקח כמה זמן, לאט לאט, אבל היום אפילו כשרואה מרחוק מחט שאינה שלו הוא בורח שלא יצטרך לעבור את הטראומה הזו. (קובץ המדריך האישי שלך עמ' קצ"ז)

ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלקים. (משפטים כד, יג)

ופרש"י "לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר שאינו רשאי לילך משם והלאה ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלקים ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום שכן מצינו כשירד משה וישמע יהושע את קול העם ברעה למדנו שלא היה יהושע עמהם". כותב רבי ברוך מדן שליט"א: יהושע לא שב למחנה ישראל ונשאר לבדו כל הארבעים יום למרגלות הר סיני, מדוע. תלמידים רבים מלוים את רבותיהם שעה שיוצאים לחו"ל ואינם ממתניים להם בנמל התעופה עד לחזרתם מדוע לא חזר יהושע לבית המדרש למשפחתו למחנה ישראל שעה שמשה רבנו עלה אל האלקים. שמעתי מהגרר"י מישקובסקי בשם מו"ר הגראי"ל שטיינמן שליט"א שאמר כי יהושע אין לו דבר בעולם מלבד משה כשנפרד ממשה רבנו למרגלות הר סיני אין ליהושע דבר נוסף אין לו נפק"מ, אם להשאר לבדו למרגלות הר סיני או להמצא במחנה ישראל בבית המדרש כשאין לאדם נפקותא היכן ימצא נשאר הוא במקומו כיון שעכשיו נמצא הוא למרגלות הר סיני אין הוא מוצא סיבה לשוב חזרה אם היה שב חזרה למחנה ישראל היתה זו עדות שיש לו רצון נוסף, ליהושע אין תחליף למשה רבנו אין לו שום רצון מלבד ללוות את רבו. (ברכת מאיר עמ' קצב)

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים. (כב ו)

מעשה היה בגבאי קופת העיר הרב ש', שביום הפורים בהשכמה הביא לרבנו שליט"א חמשת אלפי דולר במיוחד בכדי להעביר לאברך שמתבייש לקחת כסף, ולא ייקח רק אם רבנו שליט"א ישלח לו אישית. לאחר כמה שעות הודיעו למי שהביא את הכסף, כי רבנו שליט"א שרוי בצער רב כי הכסף נעלם, וכי כבר זמן רב שמחפש את הכסף בביתו (בעיצומו של יום הפורים), וכנראה גנב. ביום שושן פורים קרא רבינו לאותו גבאי. ואמר לו: "מעיקר הדין כיון שלא היה עלי דין שומר, אלא שליח להעביר את הכסף איני חייב בגניבתו, וכך היא ההלכה. אבל הרי אני עוד מעט אבוא לעולם האמת וישאלו אותי (לענין דין שמים), עד כמה הייתי אחראי, ושמא תהיה עלי שם איזו תביעה, לכן אשלם את כל הכסף". והמשיך רבנו שליט"א לומר: "בינתיים, ביום הפורים עצמו כבר נתתי לאותו אברך מכספי כמה מאות דולר שהיה לי, והיום הגשתי בקשת הלוואה להרב נויבירט שיש לו קופת גמ"ח (כי לא היה באמתחתו כסף פרטי בסך כזה של חמשת אלפים דולר), ובימים הקרובים אקבל את הגמ"ח להשיב בתשלומים, ואשלח את כל הכסף לאותו עניי". וסיים: "דע לך, כי כדאי לשלם גם מאה חמישים אלף דולר ויותר, כדי לחסוך שאלה אחת פחות בההוא עלמא! (כתבי תלמידים בשם בעל המעשה)

ענין בפרשה – רפואה

הנה יש הרבה הוראות מרבנו שליט"א בעניני חולים רח"ל, ומילתא דשכיחא אצל רבנו שמבטל חששות שונים של רופאים ומורה לנהוג אחרת, אך כמובן א"א ללמוד ממקרה למקרה, כי יש שהתשובה ניתנה במיוחד לשואל זה, ובסיעתא דשמיא המיוחדת שיש לגדולי ישראל שעצתם כדבר איש האלקים. וכפי ששמענו מאברך א' שהיתה לו בעיה רפואית מורכבת והלך לשאול את הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א, ואמר לו הגר"י שילך לשאול את רבנו, אבל יתבונן היטב בתשובה אם רבנו עונה מיד או אם דן ומתלבט, **כיון שדבר ה' בפי רבנו**, ואפשר ללמוד לפי צורת התשובה את מצבו, [וכעין דברי המש' בברכות (כח, ב) אם שגורה תפילתו בפיו וכו'] וע"כ הבאנו בעיקר, דברים כלליים כפי שיכיל הגליון...

התפילה דחייא זמנית

אמר רבנו: באמת אם בן אדם מסתכל הוא יכול לראות השגחה על כל רגע ורגע, אבל לא רוצים לראות, בן אדם קצת חולה, מה הוא עושה, לוקח תרופות, ואמנם הוא אומר כי לא התרופות עוזרות רק הקב"ה עוזר, אך האמת אינו כן אלא הוא מאמין בתרופות, הוא עושה כל כך הרבה השתדלויות בשביל התרופות, בן אדם חושב שהעיקר זה תרופה, אמנם צריך לקחת תרופה אבל לא לחשוב שזה העיקר, מה מועיל התרופה, הקב"ה עשה צער לבן אדם כדי שיעשה תשובה, אם לא יעשה תשובה מה יועיל אלף תרופות, וכי הקב"ה רוצה שיקח תרופות, הסמ"ק (ע"י מצוי' ט) כותב על מה שכתוב 'וערפכם לא תקשו עוד' כי אדם שיש לו צרה והוא לא עושה תשובה, עובר על עבירה של 'וערפכם לא תקשו עוד', **לא דאורייתא!** מי מתעורר על זה, כשאדם חולה הוא רץ לרופא, אבל תשובה זה כבר לא במחשבה שלו, והרי מה יעזור הרופא, הרי רוצים משמים לעזור אותו שיעשה תשובה ומה יועיל הרופא, אמנם צריך ללכת לרופא כי אנחנו לא במדרגה כזו, אבל העיקר זה לא זה.

במחלה הידועה רח"ל, רואים כי בהרבה מקרים גם כשמתחילים ומוציאים את המחלה ממקום אחד, לאחר זמן חוזר רח"ל במקום אחר, וכך הלאה אם מנקים במקום זה, חוזר ח"ו במקום אחר, ורבים לא יוצאים מזה רח"ל, והסיבה היא פשוטה, כי מה הסיבה שהוא חולה, חטאים, **ובשביל חטאים יש רק תרופה אחת, תשובה**, ותשובה זה לא ניתוח, וניתוח זה לא תשובה, ואם כן מה יועיל הניתוח. ומה שצריך לקחת תרופות, זה רק כדי שלא יהיה ניכר שקרה כאן נס, כי אם כשיחזור בתשובה מיד יתרפא בלי כלום, זה ייראה נס, אבל העיקר הוא התשובה, רק שצריך לעשות משהו להסתיר את הנס, אבל לא האופטלגין וכדו' מרפא.

וזה באמת קושיה, מה רוצה הקב"ה, הקב"ה עושה לאחד שיכאב לו הראש, מה רוצה הקב"ה, האם שיאכל אופטלגין, מה איכפת לו אם הוא אוכל לחם, אך התירוץ הוא הקב"ה רוצה שתחזור בתשובה, ומה אתה הולך ולוקח אופטלגין. אלא מה, הקב"ה רוצה שתעשה תשובה, רק כדי שלא יהיה נס תקח גם אופטלגין, ואצל אנשים נראה שזה נס, אבל באמת זה לא נס כי העיקר זה תשובה. ומה התועלת, עושים טיפול פה טיפול פה, מה התועלת, הרי אם לא עושים תשובה אמיתית זה לא הולך, ואפילו שישנם אנשים שלא עושים תשובה והם בריאים, זה לא קושיא, ואדרבה כשלא מרחמים ומראים לו מהשמים שצריך לעשות תשובה זה יותר טוב, כי אחרת הוא חי את ימי חייו ואחר כך הולך לישון.... ואז אוי ואבוי לו, וככה אולי הוא יעשה תשובה וינצל.

וגם תפילה זה לא עיקר המטרה שבגללה נעשה חולה, כדי שיתפלל, אלא התועלת ע"י תפילה משמעותה היא זו, היות והתפלל עושים לו דיחוי, כי גם אחרי שהתפלל הרי העבירה לא נעלמה רק עושים דיחוי, ולפעמים עושים דיחוי לשנה, ולפעמים לכמה שנים, ולפעמים רק לכמה ימים, הכל דיחויים שונים, אבל זה רק דיחוי, והעיקר הוא לחזור בתשובה, וכך ינצל. (קובץ אסותא עמ' 145 - ט' ס' ביקור חולים עמ' 145)

כמה חולים היו נושעים, אם היו מתפללים קצת יותר

הוסיף רבנו ואמר: לאחרונה מתרבים ומתרבים כל מיני מחלות בדם, ומוצאים כל יום מחלה חדשה, פעם היו כולם מתחתנים עם קרובים, והיום פוחדים מאד להתחתן עם קרובים, כנראה כי ככל שהזכויות הם פחות יש יותר את הדברים האלה, וכשהיו הזכויות יותר לא היו כל הצרות האלה, יש פחות זכויות, נתמעטו זכויות, אדם כשמתחזק באיזה מצוה הוא מכריע את כל העולם לכף זכות, כמבואר בגמ' בקידושין (מ, ב) יוצא שכל אדם אם הוא מתחזק שייך שחמישים איש אינם מתים בגלל זה, ואם עושה עבירה ממילא עוד אנשים נהיים חולים, וכל מיני דברים.

את זה לא יודעים שיש כזה חשבון, מה שיותר מתחזקים במצוות תורה ומעשים טובים, זה מגין יותר על העולם, חוץ ממה שמגין על האדם עצמו זה מגין על כל העולם, על כל היהודים.

שייך שאלפי איש היו ניצולים אם היו לומדים מעט יותר, כמו כן בזמן שאדם עומד בתפילה, [וכן בכל המצוות אלא דבתפילה יותר עלול להתרגש אם אך ישים לב] יהיה נדמה בעיניו דכל העולם עומד ומצפה עליו, דבלי זה יחסר לעולם אור או מזון או מים וכל מיני דברים, והוא צריך לפרנס את כולם דבמעשיו הוא משפיע ומכריע בזה כל העולם לכף זכות, וע"י זה שיותר יכוין ותצא תפילה יותר מעומקא דלבא, יותר יוכרע העולם לחסד על ידי שיושפע שפע בכל הבריאה כולה לחסד ואם הוא מתפלל יותר חזק, מתרוממת מזה כל הבריאה, כי יש השפעה לכל משהו ומשהו שהוא מתפלל יותר בכוונה.

וצריך לדעת כי מה שהגמרא אומרת כל העולם חצוי זכאי וכו' עשה מצוה אחת הכריע את כל העולם, גם אם אינו חצוי, מכל מקום מה שיותר זכות יותר טוב, ומה שיש יותר זכויות יותר טוב נמצא ממילא דבכל פעם כשהאדם עושה מצוה או מקבל על עצמו איזה דבר טוב זה משפיע על הבריאה, ומי יודע כמה חולים היו נושעים אם היו מתפללים קצת יותר, ולא דוקא כשמתפללים עליהם, אלא בכל חיזוק.

(קובץ אסותא עמ' 150 - ס' ביקור חולים עמ' 150, וע"ע בימלא פי תהלתך עניני תפילה עמ' י')

תפילות של פעם

אמר רבנו שליט"א: בכל עיירה היה פעם רופא שהיה דומה יותר לסנדלר מאשר לרופא, בקושי ידע לחבוש תחבושות, האם כל בני העיירה מתו שלא כדרכם, אלא שפעם ידעו שאם אדם נהיה חולה, דבר ראשון מדברים עם מי שעשה אותו חולה עם הקב"ה קודם אומרים תהילים, האמא היתה אומרת תהילים בדמעות ורק לאחר מכן היתה לוקחת את הילד לרופא. (טובך יביעו ח"א עמ' ל"ד)

י"ג עיקרים

שח רבי יצחק לווינשטיין ז"ל: באחד הימים קבלתי טלפון מארצות הברית, שמבקשים שרבנו יברך את אהרן בן הדסה – שזה ילד בן 12 שעבר תאונת דרכים קשה ביותר, הרופאים אמרו שאין שום סיכוי, אבל ההורים שלו התמסרו אליו, וגם הוציאו לצדקה מאות אלפי דולרים, והילד הזה שב להכרה אבל לא יכול ללכת, הרגלים שלו רח"ל התרסקו, ולכאורה אין מה לעשות. ומבקשים שרבנו יאמרו לו כמה דברי חיזוק. רבנו הכיר את הסיפור, וכתב כבר מכתב לילד הזה, אבל כעת מבקשים שיאמרו לו דבר חיזוק נוסף.

הוא הוציא סידור מהארון ושואל: יצחק, אתה יודע את הי"ג עיקרים של הרמב"ם – אני מאמין – בעל פה? השבתי לו שאני לא יודע בע"פ. אמר לי רבנו כמה חבל, איך אתה לא יודע את זה בעל פה, עם זה אני חי כל ימי, עם זה היהודים עברו את המחנות, עברו את נבוכדנאצר, ואת פרעה, ואת המן... תגיד לילד הזה, החיזוק הכי גדול שיום יום הוא יאמר את זה, וכמה שיכול גם לחשוב את זה, וגם עם אבא שלו שיושב לידו כבר חצי שנה, שיסביר לו מה זה הי"ג עיקרים, לדעת שהבורא הוא ממציא הכל. וכמה שהילד יותר יתחזק בזה, אני לא יכול להבטיח, אבל ודאי שהוא יהיה יותר בריא, ולחתונה שלו אני אשלח מכתב ברכה. (יצחק ירנן עמ' 184)

אמירת וידוי

כשחלה ל"ע האברך רבי רפאל משה גולדשמיד זצ"ל, כשבוע לפני פטירתו כשהוחלט להיעזר בתרופת המורפיום הורה מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א שעל אף שאסור להודיע לו על מצבו בכלל זאת חייבים להביאו לידי אמירת הוידוי, כמובן צריך לעשות זאת בעדינות שלא יתסרף דעתו עליו אך חייבים לעשות זאת. הגראי"ל שליט"א אמר שזה עוול שעושים לחולים שלא מתוודים איתם ובסוף הם נפטרים מן העולם בלי וידוי. (אז ישיר משה עמ' רע"ד) [א"ה, ויש עמנו בזה הנהגת רבנו בעת חוליו ואכ"מ]

לא לפרסם את החולי

הגיע פעם חולה אחד לרבנו וסיפר שהוא צריך ליסוע לטיפולים בחו"ל, ולע"ע אף אחד מהכולל לא יודע מחלתו, האם כדאי לספר להם שיתפללו עליו. אמר לו רבנו אם אברכים אוהבים אותו ויתפללו עליו באמת ובכונה גדולה כדאי לספר, ואם לאו עדיף לא לספר כי מובא בחת"ס (נדרים מ.) שהענין להתפלל ליד החולה, הוא שע"י לא מזכיר את שמו, כי להזכיר שם חולה הוא מעורר דינים, ולכן אם סתם יפרסמו שהוא חולה, ולא יתפללו כמו שצריך ורק יזכרו את שמו זה ח"ו יגרום דינים לכן עדיף לא לספר. וכן נוהג רבנו שמגיע אליו החולה בעצמו לבקש ברכה, אומר שלא יגיד את השם, רק מברך אותו בפניו. (כתבי תלמידים בשם אחיו של בעל המעשה)

שינוי השם

כשנשאל רבנו ע"י ראש ישיבה מופלג שליט"א שחלה אחיו המופלג זצ"ל במחלה קשה רח"ל ומצבו קשה, האם לעשות שינוי השם. ענה לו רבנו שלא ראה שבכזה מצב (סופני רח"ל) כבר עוזר שינוי השם, ולכן עדיף לא לעשותו (כתבי תלמידים). וכמובן דבכל מקרה רח"ל ילך אצל חכם).

להיזהר מבעל גאווה

שח הגאון הגדול רבי דוב יפה שליט"א: יהודי שהוצרך לעבור ניתוח מסובך התלבט בין שני רופאים האחד בעל יכולת מקצועית מעולה אך גאוותו נודפת למרחוק בעוד שהשני נופל מהראשון מבחינה מקצועית אך נחשב לבעל מידות טובות. כשהביאו את השאלה לפני הגאון ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א הכריע שלא לקחת את הרופא שנחשב יותר גדול מהנימוק שעל בעל גאווה נאמר בגמ' סוטה ה' אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת וא"כ הקב"ה לא נמצא עם המנתח בשעת הניתוח על מנת להעניק לו סייעתא דשמיא שכה נחוצה להצלחת הניתוח. (לעבדך באמת ח"א עמ' רי"א)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

להוריד בגד מהחבל

עוד יל"ע באופן שישנו חבל עם גלגלים ובשבת היה תלוי בחבל כביסה ונצרך לבגד שנמצא באמצע החבל וכדי להורידו צריך להוריד את כל הבגדים עד שיגיע לאותו בגד בפשוטו מהדקי הכביסה שקודם לבגד הנצרך לו לא הוה צורך מקומו וא"כ יהיה אסור להורידו. אולם הגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דכיון שאינו יכול להגיע לבגד הנצרך לו א"כ יוריד את הבגדים הקודמים חשיב ג"כ צורך מקומו והוי כמי שרוצה ללכת והדרך חסומה בפטישים וכדו' שהוא כשמל"א דבודאי מותר לו להסיר את הפטישים כדי שיוכל ללכת וא"כ ה"נ מותר לו להסיר את מהדקי הכביסה כדי שיוכל להגיע לבגד הנצרך לו. (עמ' רס"ב)

ענינא דיומא – שובכ"ם

רגיל רבנו לחזק בבוא ימי השובבים בזה"ל. הנה באים ימים גדולים אשר אפשר לכפר בהם חטאים גדולים, ועיקר הכפרה הוא ע"י תורה לשמה. [והוא יותר מועיל מאשר תעניות, ובהזדמנות ציין רבנו שידוע לו שגם בדורינו יש שצמנו משבת לשבת ואכמ"ל]. והראה בזה כמה פעמים רבנו שליט"א לדברי הגר"ח מוואליזין בס' כתר ראש באות מ"ג וז"ל מי שזהיר ללמוד בלילה ג' שעות לשמה מוחלין לו על כל עוונותיו זולת עבירות שבין אדם לחבירו כי כוחות הנפש אינו שב ונתקן אלא בת"ת עכ"ל. ואמר פעם רבנו בסוף שיעור חומש, שבלמוד חומש אפשר יותר בנקל להגיע לשמה שאין בזה כ"כ פניות. [וכן מבואר בצואת בעל התיבות או' א' ... על דברי תורה יהיה לכם שיעור קבוע בכל יום למקרא ולמשנה... וגם כי אין יצר הרע שולט ללמוד שלא לשמה בלימוד משנה ומקרא].

יומא דהילולא – רבנו הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל נלב"ע כ"ה שבט תרמ"ג

נביא מעט דברים שסיפר רבנו שליט"א על מרנא הגר"י זצ"ל, דברים חדשים שאינם מופרסמים

מוסר אחר פטירה פתאומית

שמעתי מאחד שלמד בסלבודקא [נכנראה כונתו לר' אורי כהן מכפר סבא וכדלהלן] והכיר את הצדיק רבי נפתלי אמסטרדם, כמדומה לי שאמר ששמע מר' נפתלי ששמע מהרבי והכונה היא לר' ישראל סלנטר. שהי' אומר, כי אחרי שאירע ח"ו מיתה פתאומית לא צריך ללמוד מוסר שלשה ימים. אך זה הכל במה דברים אמורים, כך נראה במי שלמד קודם מוסר, אז הוא מבין שאם קרה מיתה פתאומית יש משהו, אבל מי שלא למד מוסר, גם מיתה פתאומית לא תשפיע, וגם אסון כזה לא משפיע! וממילא כדי שישפיע צריך קודם לכל הפחות ללמוד מוסר, ולא רק זה אלא צריך לחשוב ביראת ה' לחשוב חשבונות ביראת ה' כי מי שלא חושב אז הכל אצלו כלום לא רואה שום דבר ושום דבר לא ישפיע. (קובץ בית חיינו שי"ל ע"י ישיבת פונבז'י, אלול עמ' י"ג)

זהירות מלשון הרע

סיפר רבנו שליט"א בשם הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל עובדא ששמע מסבו, שהגיע להגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל לבקש המלצה לרבנות בעיר מסוימת, ותוך כדי ששוחח עם הגר"י בעניני העיר ההיא, לפתע היה הגר"י כמשתוקק ללא יכולת דיבור. יצא סבו של הגר"י מהבית והשאיר את הגר"י יושב על מקומו, ונשאר במצב זה זמן מסוים, לאחר מספר ימים נכנס שוב להגר"י ושאלו מה אירע לו באותה שעה, אמר לו הגר"י שתוך כדי שיחתנו בעניני העיר ההיא הרגשתי שעוד מעט חלילה גיע לדבר לשון הרע, ואחזני פחד נורא כ"כ עד שהפכתי לאלם. הרי זה מבהיל לשמוע עד כמה היתה יראתו אמיתית ופחד אלוקים נלמד עיניו תמיד. (שם עמ' יט)

דין בית המרחץ

שמעתי בכפר סבא מר' אורי כהן ז"ל שלמד בסלבודקא והיה הולך לשמוע את הגה"צ ר' נפתלי אמסטרדם ואמר על רחוב מסוים בקובנא שבאותה תקופה החלו לטייל בו צעירים וצעירות, שהגר"י אמר שחושש שיש לרחוב הזה דין בית המרחץ. (בית חיינו חנוכה עמ' י"ח)

הגביע של הגר"י

שח רבנו: ר' שלמה הרשור ז"ל סיפר לי שראה אצל הרב דסלר זצ"ל את הגביע של מרן הגר"י זיע"א והיה בו שיעור רביעית מצומצם כדעת המקילים. אבל הסביר לו שאין מכך ראייה שדעתו היתה שניתן לסמוך על דעה זו, אלא מאחר והיה גביר א' שתמך בו והתנה עמו שלא ישתמש במעותיו בשביל חומרות לכן העדיף להחמיר בחשש גזל דאורייתא מאשר בפלוגתא הפוסקים בשיעור כוס של קידוש. (שם ע' לו)

הנה כעיני עבדים וגו' כן עינינו אל ה'

אמר רבנו: שמעתי מהגה"צ אברהם יעקב גורדון בשם הגר"י זצ"ל לפרש את הפסוק הנ"ל דהנה הרגילות הוא דכשמים אדם בפניו הוא מניח את ידיו על עיניו בכדי שלא יפגעו בהם אבל אדון המכה את עבדו הכנעני בפניו אין העבד מניח את ידיו להגין על עיניו כי אם האדון יפגע בעיניו הוא יצא לחירות, וזה אנו אומרים הנה כעיני עבדים וגו' כן עינינו אל ה' דלא אכפת לנו שתכה אותנו העיקר שתשחרר אותנו מהגלות וכבר נצא לחירות. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שי"ג)

לשם שמים

שח רבנו: כשרבי ישראל מסלנט כשהיה בצרפת נפל והיה במצב קשה, מ"מ היה בטוח שיתרפא, כי אמר שכל מה שהוא שם זה לשם שמים ואין לו שום כוונה לעצמו, וכך היה שהבריא. (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 37)

לא לומדים בעיון

הראה רבנו כמה פעמים את מכתב הגאון רבי חיים יעקב נפתלי [זילבערגער] ווירשעווער ז"ל מורשא ז"ל, אמר לי מו"ר הגאון המופלא ציסו"ע ר' ישראל סלנטר זי"ע, כי מה שנמצא בעוה"ר במדינת ליטא שלומדים לימוד חיצוניים, אחד מהגורמים לזה כי יש כמה [הגם שנמצא בישיבות בחורים מופלאים ממולא – ממולאים בתורה ויראה] שלומדים איזה מאות דפין גמרא עם תוס' ואינם יודעים רק מ"ש תוס' וא"ת וי"ל וא"ת וי"ל, אבל אינם יודעים המתיקות מה סברו בהקושיא ומה חידשו בהתוס', ואינם מרגישים אפילו טיפה מהם מחכמת ומתיקות התוס', ולהבדיל אלפי הבדלות בהחיצונים, מעט החכמה שיש בהם, הוא מפורש בולט ומרגישים זאת תיכף ומיד, כי בהם אין שום נסתרות... (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 28)

הלומד בשטחיות

עוד הביא רבינו שליט"א מה שכתב בספר התרגשות הלב להגה"צ רבי צבי מיכל שפירא זצ"ל בשם ר' ישראל סלנטר זצ"ל שאמר כי מי שלומד בשטחיות האידך יוכל להיות ירא שמים... (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 29)

© העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג גליין 20 תרומה תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. (תרומה כה, ח)

שאל רבנו שליט"א, הרי בן אדם יכול לעשות רק דבר דומם ולא רוחני, וכיצד כתוב ועשו לי מקדש שזה דבר רוחני, והיה לו לומר ועשו לי בית וכדומה (עי' רש"י). ותירץ, שכבר ביארו לנו חז"ל (הובא בנפש החיים ש"א פ"ד בהגה"ה), שלא נאמר ושכנתי בתוכו אלא בתוכם, כיון שהכונה היא להשראת השכינה בתוך כלל ישראל.

והמבואר בזה, שאין זה רק פשט הלשון בפסוק, אלא מרמזת לנו התורה, שהמשכן הוא דבר אמצעי, שעל ידו תהיה השכינה שרויה ממש בלב כל אחד מ ישראל, ובוודאי הדבר הזה תלוי באדם, וככל שהוא מתקדש כך יש בו יותר שכינה. ועל זה יוצדק הלשון 'ועשו לי מקדש', כיון שמעשה האדם גומרים ממש להשראת השכינה בתוכו, וע"י מעשה בני ישראל נהיה לא רק בית לשם ה' אלא גם כח קדושה שנכנס בליבותיהם, והבן.

ויש לנו ללמוד מזה, עד כמה צריכים אנו לנקות ולהכין את הלבבות שלנו. והרי כשמגיע איזה נשיא גוי שידיו מגואלות בדם רח"ל, מכינים לו את המלוונות היפים ביותר, ומנקים הכל לתפארת, על אחת כמה וכמה למלך מלכי המלכים הקב"ה, שצריכים להכין את עצמו אליו, ולנקות ליבותינו מכל פגם וליכלוך ולטהרם לכבוד שכונתו יתברך. (יצחק ירנן רשימות רבי יצחק לווינסטין זצ"ל עמ' 215, וע"ע באילת השחר כאן מש"כ עד"ז בנוסח אחר ובאריכות).

והבריח התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה. (תרומה כו, כח)

ודרשו בגמ' שבת (צח, ב) "והבריח התיכן בתוך הקרשים, תנא בנס היה עומד". והנה לכאוי' איך נצטוו לעשות דבר שאפשרי רק ע"י נס. וצ"ל דאם יש ציווי זה כבר הי' עושה את הנס, וכן מפרשים בהא דאמרו (עירובין נה, א) לא בשמים היא שאילו היה בשמים אתה צריך לעלות אחריה, דלכאורה איך אפשר לעלות לשמים, אלא שאם הקב"ה מצוה ללמוד תורה והיא בשמים, הרי בזה גופא נאמר לאדם שיהיה לו נס. וכן בכל דבר, שאם אדם עושה כל מה שביכולתו הקב"ה מסדר לו למעלה מדרך הטבע, וכן פירש הגר"א (ראה קול אליהו סוכה נ"ב) מה שאמרו בקידושין (דף ל"ב) אלמא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, דהכונה שאם האדם עושה מצדו את כל המאמצים הקב"ה עוזרו. (אילת השחר שבת צח, ע"ב)

ענין בפרשה – ועשו לי מקדש – בית כנסת

ליזהר מדיבור בתפילה

במכתב לתושבי רכסים (י' כסלו תשס"ז) כתב רבנו בתו"ד: ומאד להזהר שלא לדבר דברי חול בבהכ"ס, ובפרט בשבת, וכ"ש מאד להזהר שלא ידברו דברים האסורים. ובמענה לשאלת בית הכנסת בני הישיבות בפלטבוש (תשס"ט), מה ראוי לקבוע בהנהגת בית כנסת חדש, כתב: "ידוע כמה החמירו בשו"ע שלא לשוח שיחה בטלה בבית המדרש וכ"ש בשעת התפילה, והיא מצות עשה של ומקדשי תיראו, שקאי גם על בית מקדש מעט, וראויה זכות זו להגן לכל מי שמשתדל ועמל בקיומה, ואזי יתקיים בהם **ועשו לי... ושכנתי בתוכם**". ופעמים רבות כשמגיעים לרבנו שליט"א לבקש עצה וקבלה כשאחד מחבורה חלה ל"ע, ממליץ רבנו להתחזק בשמירת הדיבור בבית הכנסת, ומספר על בית כנסת חשוב במרכז בני ברק, שחלה שם אחד מעמודי התווך של בית הכנסת, ובאו לבקש ממנו עצה לעשות לרפואתו, ואמר שלא ידברו מברוך שאמר עד סוף התפילה, וכך קבלו ע"ע ומינו שומרים על זה שלא ידברו, ובי"ה הבריא לאוויר"ש. (כתבי תלמידים)

וכך אמר רבנו: קבלה טובה להנצל מדבר רע, שלא לדבר בבית הכנסת ובית המדרש דברים בטלים. וכידוע המעשה עם התו"ט שתיקן מי שברך על זה, כי נתגלה לו שהיתה תביעה בשמים על זה, ובימי החורבן האחרון - השואה - ידוע כי בארצות המזרח לא הגיעו הגזירות כי הם היו נוהרים מאד בקדושת בהכ"ס ובהמ"ד. (לקט דברי חיזוק ח"א)

וכן העיד הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א: בעת שכהנתי כרב קהילת חניכי הישיבות בקרית הרצוג בבני ברק, חלה אברך ת"ח מבני הקהילה במחלה קשה והציבור כולו חש צורך להתעורר ולהרבות בזכויות, פניתי למוריני ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א ושאלתי אותו במה עלינו להתחזק. והשיב על אתר כיון שבעל התוספות יו"ט תיקן מי שברך מיוחד למי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה, וזה היה בעקבות הגזירות הנוראות בשנות ת"ח ות"ט שנתגלה לו משמים שהחרון אף בעבור עוון זה אי"כ עלינו לקבל חיזוק בענין זה דוקא שזוהי סגולה להנצל מכל נגע ומחלה. וכמובא שם מי שברך אבותינו הוא יברך את כל מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בעת התפילה הקב"ה ישמרנו מכל צרה וצוקה וכל נגע ומחלה. (קובץ יסדת עוז עמ' י'. וראה עוד בקובץ שיצא לאור לזכרו של רבי יצחק נתן איינהורן זצ"ל 'אהל יצחק' שהורה להם רבנו להתעורר בעניני כבוד בית הכנסת לרפואתו, ואח"כ לעילוי נשמתו)

פסקים בעניני דיבור בבית הכנסת

נשאל רבנו האם מותר לאברכים לדבר בבהמ"ד בדברים הנצרכים להם כגון לפרנסתו כמו שמותר להם אכילה ושתייה. ואמר בזה"ל: א שוואכע היתר - היתר חלש. עוד הורה שאם יש חשש שחברו יפגע אם לא יענה לו אפשר שיש לענות לו. (בית יהודה עמ' לז - לח)

מעלת עליית בית הכנסיות לארץ ישראל לעתיד לבוא

אמר רבנו בשיחה בחנוכת הבית לבית הכנסת חניכי הישיבות רוממה - ירושלים: חז"ל אומרים שבית הכנסת נקרא מקדש מעט, ואיתא במגילה (כ"ט א) תניא רבי אלעזר הקפר אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, שנאמר ירמיהו (מ"ו י"ח) **כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא**, והלא דברים קל וחומר, ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה נקבעים בארץ ישראל, בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה על אחת כמה וכמה. כי בזמן מתן תורה ההרים האלה באו כדי שיתנו עליהם את התורה ויצאו בבושת פנים, היות שהר סיני הוא הר יותר נמוך והקב"ה רצה להראות שלא הדבר הגבוה זה העיקר אלא העיקר הוא נמוך, מה שיותר נמוך, והיות וסיני הוא הר נמוך התורה תינתן רק על סיני ולא על ההרים הגבוהים [ואפי' שתבור וכרמל אינם ההרים הכי גבוהים שבעולם, ויש הרים יותר גבוהים, בכל זאת הקב"ה רצה מה שיותר נמוך, והר סיני שהוא הכי נמוך זכה שתינתן עליו התורה], ולכן היות וסוף כל סוף היה להם בושת פנים כי רצו שתינתן עליהם התורה ולא זכו לזה פייס אותם הקב"ה שיקבעו בארץ ישראל.

וצריך להבין מה היא המעלה בזה שהבתי כנסיות יהיו בארץ ישראל, הרי גם בחוץ לארץ זה בית הכנסת, ולמשל בית הכנסת שבבבל הרי כתוב בחז"ל שכל בי עשרה שכינתא שריא, ובודאי שבזמן שיש עשרה יש גם בבבל שכינה, וא"כ מה חסר להם ומה הם צריכים להיות דוקא בארץ ישראל, הרי ממ"נ אם יהי' בהם עשרה הרי תשרה שם שכינה ואם לא יהיה עשרה מה יועיל מה שהם בארץ ישראל הרי גם בארץ ישראל אם זה ריק מה יש בזה, [ואולי יש משהו אבל בכל זאת]. ומשמע בזה שמה שיש יותר שייכות למצות, זה שייכות לשכינה, והיות שיש בארץ ישראל יותר מצות "מצוות התלויות בארץ" ממילא יש בארץ ישראל יותר קדושה, וכל הנבראים שבעולם שואפים למה שיותר קדושה. וכל זה למה, מפני שהקב"ה הרי ברא את כל הברואים האלה דוממים או צומחים, מה שלכל אלה אין להם שום דבר רק מה שמקיימים רצון ה', 'הוא צוה ונבראו', כי מה דומם יכול לעשות והאיך הוא יכול לעבוד את הקב"ה, והוא כן עובד, וזה ע"י שמתקיים בו כי הוא צוה ונבראו, שבוה הוא מקיים את ציווי ה'. אבל בן אדם יש לו אפשרות לקיים מצות, יש לו בחירה, ובשעה שהוא מקיים מצוה זה שוקל הרבה הרבה יותר. כל הברואים הם כאפס וכאין נגד מה שכן אדם מקיים מצוה, היות שיש לו בחירה. והקב"ה ברא את האדם שהוא מבחר היצירה, מבחר היצורים, וכל מה שהוא עושה זה עושה השפעה בעולמות העליונים, וכל הבריאה כולה הכל תלוי ביד האדם, 'כל שתה תחת רגליו', גם רוחניות גם גשמיות, כל מילה שאדם אומר זה בונה עולמות או מחריב עולמות, אם הוא מדבר דברי תורה ודברים טובים הוא בונה עולמות, ואם ח"ו עושה דברים הפוך הוא מחריב עולמות, הכל תלוי ביד האדם.

וזהו העיקר של הבריאה. מבחר היצורים - האדם יש לו אפשרות בכל מה שהוא עושה לקיים שוב פעם ציווי ה', מה שהדומם הזה הוא ממש משתוקק לזה, וכמו שהמסילת ישרים כותב (פרק א) שעילוי גדול יש לכל הנבראים אם הם משמשים את האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך, וזה מפני שהאדם השלם הוא עובד את הקב"ה כל הזמן, וכל מחשבה ודבור שלו, כל פעולה שהוא עושה הכל עושה השפעה בעולמות, וזה רק הכח של האדם, ואם הוא יכול לזכות שהוא יעשה דבר כזה שעל ידו יתרומם ויתקדש שם שמים, שיתקיים מצות ה', אין לתאר איזה עילוי ואיזה שמחה יש לכל נברא שהוא משמש למה שע"י יתקדש שם שמים.

ממילא היות שבארץ ישראל יש יותר מצוות הרי שארץ ישראל הוא מקום יותר מקודש, ובבב למרות שיש שם שכינה, אבל חסר להם עדיין משהו יותר, והם שואפים לעוד משהו, שיתקדש עוד יותר שם שמים, עוד ציווי ה', וזהו מה שכל הבתי כנסיות עתידים להיקבע בארץ ישראל.

וא"כ אם הבתי כנסיות שבבבל שואפים להיות בארץ ישראל, אז כשעושים בית כנסת בארץ ישראל גופא אין לתאר איזה דבר גדול שיש בזה, וכל הקירות כל הדוממים שיש כאן יש להם הנאה שהם ישמשו את האנשים שיקיימו את המצות, את התפילה, את לימוד התורה, כל מה שעושים דבר טוב, יש להם הנאה (ובאמת אי אפשר לתאר את זה בלשון כאילו יש להם הנאה, רק הכוונה שהמלאך שלהם, השר, הוא מרגיש את זה, וכמו שתוסי' אומרים בכמה מקומות (ע"ז דף י"ז ועוד) שמה שמדברים על דוממים, הדומם אין לו שום דבר רק השר שלו, והשר שלו רוצה שתהי' עליה לנברא), א"כ זה דבר גדול מאד.

שמירת קיום בית הכנסת

אבל דבר אחד צריך לדעת כי כמו שזה דבר גדול אם עושים בית כנסת צריך לדעת ג"כ האיך 'לקיים' את בית הכנסת. הדבר הראשון שצריך לדעת כי יש מקומות שלמרות שהיו בתי כנסיות חשובים מאד אבל היו דברים שגרמו להחריב אותם ח"ו, ממילא לא מספיק רק שילמדו תורה, ובודאי זה הדבר הכי גדול, אבל יש לפעמים מחלוקת וזה יכול להרוס את הכל, ולדאבונינו בהרבה מקומות אם יש רק דבר טוב, השטן עושה מחלוקת, ואם יש מחלוקת כבר לא שוה והכל הולך לטמיון, ובודאי מקוים שאין כאן ח"ו, וצריך לקבל על עצמכם כל האנשים שנמצאים כאן בקבלה גמורה שלא לעשות שום דבר שיבוא לידי ריב, ואם יש ריב כל אחד צריך לוותר, ואז לא יהיה ריב. זה אחד מהכללים.

עוד דבר הוא, שצריך להיזהר מלדבר דברים בטלים, אם מדברים דברים בטלים בבית הכנסת כתוב בזוהר הקדוש ובעוד כמה מקומות מאד חמור על זה, שהוא נמצא בתוך פלטרין של מלך, ארמון המלך, והולך ועושה נגד רצונו, לכן בבית הכנסת זה יותר חמור מאשר סתם מקום. וממילא זה דבר מאד טוב שיעשו עד כמה שאפשר שלא יריבו ולא ידברו דברים בטלים וכ"ש לשון הרע וריבולות, וזה מה שמקיים את המקום אם רוצים שהדבר יתקיים. ואז באמת תהי' השפעה גדולה שבמקום הזה אם לומדים זה לימוד אחר, והתפלה היא תפלה אחרת, ועל כל כלל ישראל זה ישפיע. והרי חז"ל (קידושין מ) אומרים שצריך לחשוב תמיד שכל העולם הוא חציו חייב וחציו זכאי ואם עושים דבר טוב זה משפיע לטוב וח"ו להיפך, א"כ כל מה שישפיע כאן לטוב יש לזה השפעה גדולה מאד, וכל אחד ואחד יזכה שע"י זה שהוא מתנהג כמו שצריך הוא ישפיע כאן שיתרומם ויתקדש שם שמים, וע"י כל אחד ואחד יזכה הוא ומשפחתו וכל כלל ישראל יזכו שיהי' להם את הגאולה הפרטית וממילא נזכה גם לגאולה האמיתית לגמרי ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. (שלוש בית ה' עמ' יא-יב)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

נתינת מתנה שהיא מוקצה

כ' הרע"א שבת (ס, א) על דברי התוס' שם דשילוח מתנה משום שמחת יום טוב חשיב כמו לצורך גופו, מדברי תוס' אמרתי להתיר לשלוח לחתן ביום חתונתו בשבת נרות כסף שלא הדליקו בו באותו שבת (לדורן דרשה כנהוג) דמשום שמחת החתן מקרי צורך גופו.

הנה במה שהתיר הרעק"א לתת בשבת נרות כסף לחתן דמשום שמחת חתן מיקרי צורך גופו, בפשוטו ה"ה לתת מתנה לחבירו בשבת חשיב כצורך גופו, ואיירי שמזכה לחבירו ע"י אחר מבעו"י או שיאמר לו שעד מוצ"ש זה שלי דבלא"ה איכא איסור מתנה בשבת עיי' מ"ב סי' ש"ו. אולם שמעתי בשם הגר"א שטיינמן שליט"א דאמר דרק ביו"ט משום שמחת יו"ט כלשון התוס', או לחתן משום שמחת חתן כלשון רעק"א, התיירו, אבל לתת סתם מתנה בשבת לא, והטעם בזה משום דלא כל שמחה והנאה חשיב גם צורך, שהרי כל אחד שמח אם יקבל הון רב ואי אפשר לומר שיש לו צורך בהאי שמחה, אלא שיש מצבים מיוחדים שהשמחה הוה בגדר צורך, וביו"ט ובחתן שיש צורך בשמחה הוה אצלם המתנה בגדר צורך וחשיב טלטול לצורך גופו אבל בשבת לא, ויתרה מזה איתא בשבת (דף קכ"ד א) דכשמל"א שרי רק לצורך גמור, ולכך מקלות כיון שאפשר להפשיט הבשר ע"י שמניח ידו על כתף חבירו אף שדבר זה הוי בקושי מ"מ לא מיחשיב צורך משום כך ולא התיירו לטלטל למקלות. (עמ' רסב, וע"ע משי"כ בס' משנת רע"א האיר יוסף עניני מוקצה סימן ס"ז)

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי יוסף דוב סולובייציק זצ"ל ראש ישיבת בריסק, בנו הגדול של מרן הגר"ז זצוקללה"ה, נלב"ע ב' אדר א' תשמ"א

מסמך לגיל בר-מצוה היה לומד רבנו ברציפות דבר יום ביומו, בחברותא עם להבחל"ח הגר"ז בנו הגדול של מרן הגר"ז מבריסק, שהיה צעיר מרבנו שליט"א במספר שנים. [מהגר"ז שמעו פעם לאמור כי הגר"ז הוא זה שהשתדל ודאג לכך שילמד עם רבנו שליט"א בחברותא, ויצוין שסיפר רבנו שהגר"ז לא הירשה לבניו להתחבר עם כלל הילדים בבריסק, רק הרשה לו לדבר עם מתי מעט ממש. [ההיכרות של מרן הגר"ז את רבנו היתה בעקבות שאביו של רבנו שליט"א - הרב ר' נח צבי שטיינמן זצ"ל [נעקדה"ש עם כל משפחתו והגר"ר שמחה זעליג ריגר זצ"ל ועוד רבים מתושבי בריסק ביום הרג רב ד' מרחשון תשי"ג ד' יקום דמס], היה מקורבו ונאמנו של רבנו הגר"ז הלוי מבריסק זצ"ל, [וכפי שסיפר הגרמ"ד שליט"א שהוא היה גם השליח של הרב ועושה דברו הנאמן בעניני הציבור המסובכים שבעיר, ובחכמתו וצדקתו עלה בידו להשכין שלום ופשרה בין כולם], והיה מביא את בנו - רבנו שליט"א - פעם בחודש, בלילות שבת, קמיה רבנו הגר"ז בכדי שיבחן את בנו ויעמוד על ידיעותיו, וכשבחן אותו הגר"ז על מסכת יבמות, אמר לו: "אני שואל אותך את אותם השאלות ששאלני אבי (מרן הגר"ח זצ"ל) כשבילדותי בגיל שלך (בן שתיים עשרה) למדתי אף אני מסכת זו...". (כשנשאל רבנו שליט"א על אותם הבחינות אצל הרב מבריסק, סיפר רבנו שליט"א כי בבריסק בימות החורף נהיה לילה בשעה שלוש בערך, וכבר בשבעה היו במשפחתו ובמשפחת הגר"ז אחרי הסעודה, והיה נבחן אצלו רבות, על מסכת גיטין, ומסכת יבמות. רבנו סיפר לדוגמא שכאשר עסק עמו בסוגיא של "כתב ע"ג כתב", נשא ונתן מרן זיע"א עמו בשאלתו המפורסמת של רבי אברהם ברוידא מפרנקפורט... בשבתות הקיץ היה מרן הגר"ז בוחן אותו בשעות אחה"צ בכניסה האחורית של הבית הכנסת, היתה שם אבן שבלטה מהקיר, עליה היו יושבים הרב והתלמיד להבחל"ח ועוסקים במשנתם. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 45 וכת"ת)]

רבנו שליט"א הוסיף ואמר שהיה לו עונג והנאה עצומה הן מעצם החברותא - בהיות הגר"ז למדן ועמקן, אך גם בכך שעל ידי הלימוד המשותף זכה רבנו שליט"א ללמוד את הסוגיות כסדר הדף עם יומני הגר"ח - פנקסים בו היו כתובים כל ההערות שנשאל הגר"ח לפי סדר דפי המסכתות. האנשים שהיו נכנסים אצלו, ביציאתם היו כותבים בחדר הסמוך את ההערה, וכן את מה שהגר"ח ענה על כך. וי"ז היה עונג ממש - כלשון רבנו שליט"א. ופעם ציטט רבנו מדברי הגר"ח שראה שם בענין מילה באשה. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 45)

וסיפר רבנו שמרן הגר"ז היה נכנס מידי פעם ושואל אותם שאלות על מה שלמדו, וכשלמדנו במסכת קידושין דף טז ע"ב תוס' ד"ה והתנחלתם אותם, נכנס הגר"ז ואמרנו לו את קושית התוס' ואמר לנו תירוץ...

ואמר רבנו שלא היה אפשר לכל אחד ליכנס לבית הרב, אבל הוא שלמד עם הגר"ז היה רשאי ליכנס בכל זמן שירצה, וכך זכה להתבונן בכל הנהגותיו של מרן זצ"ל. לימים היה מזכיר הגר"ז את רבנו בשיעוריו, והיה אומר דברי תורה בשמו. [וכשפעם דיבר הגר"ז בשיעור על הת"ת בבריסק הסביר ששם לא היו הכתות לפי גילאים אלא לפי רמות, ונתן דוגמא ואמר; נראה לכם שר' אהרן לייב למד עם בני גילו, הוא למד עם ילדים שנתים ושלש מעליו].

בהיות רבנו שליט"א נער צעיר כבן י"ב - י"ג למד עם ידידיו הגר"ר יצחק ניימן זצ"ל והגר"ז סאלאוויציק זצ"ל בשני ימי חג השבועות את כל מסכת קידושין (גפ"ת), חציו ביום הראשון וחציו ביום השני... (זכרון יצחק עמ' ח').

סייע לו בשליחות

כשעלה רבנו לארץ ישראל משוויץ מסר לו הרב רובינפלד ראש הקהל בלוגאנו "קויטל" עם פדיון להזכירו לברכה לפני האדמו"ר מהר"א מבעלז זצ"ל, וכן מסר לו האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל שהיה אז בשוויץ, שליחות בע"פ ומכתב למסור לחתנו (בזיו"ר) האדמו"ר מסאטמר זצ"ל. וכשעלה רבנו לירושלים הלך עמו הגר"ז להאדמו"ריים מבעלז וסאטמר ז"ע לקיים את השליחות, ולימים ציין רבנו שיש לו הכרת הטוב על כך שסייע לו בזה.

ובאותה הזדמנות של פגישתם הראשונה באר"י, דנו בהלכות התלויות בארץ, ואז מסר הגר"ד לרבנו את חומרת אביו שא"א לעשר ממשקה מדין יוצא, [למים תמה בזה רבנו דהנה בבבא מציעא דף ל"ח ע"א תנן דהמפקיד פירות אצל חבירו לא יגע בהן, וטעם א' בגמ' משום דחיישינן שמא עשאו תרומה ומעשר על מקום אחר. ובהמשך מביאה הגמ' ברייתא כגון דבש והדבש, ודבש היינו דבש תמרים, דדבש דבורים לא שייך למעשרות. ואעפ"כ חיישינן שמא עשאו תרומה ומעשר, אע"פ שזה יוצא מן הפרי, וצ"ע]. (כת"ת)

המשגיח לשיבת הגר"ד

סיפר רבנו ששח לו המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שרבנו הגר"ד ביקש ממנו בעת שפתח את הישיבה לבנו הגר"ד, שהוא יכהן כמשגיח בישיבה, אולם הדבר לא יצא לפועל. (כתבי תלמידים) *וראה להלן פרשת כי תשא*

סיוע ברכישת הבנין

אחר פטירת מרן הגר"ד זצוקללה"ה, כשהורגש הצורך לבסס וקיים את ישיבתו הגדולה של הגאון הגדול רבי יוסף דוב זצ"ל שהיתה לאבן שואבת לכל מבקשי תורת ד' בדרך המסורה מרבתינו גאוני בית בריסק זיע"א, התמסר רבנו לדבר ועמד בראש הפעולות לרכישת הבנין עבור הישיבה, וערך אגרות רבות ומפורטות בענין זה לידידיו ומוקירי זכרו הנערץ של מרן זיע"א.

פה אלישע בן שפט – הספדו של רבנו שליט"א על הגר"ד זצ"ל

נאמר בהיכל כולל חזון איש אור ליי"ג אדר א' תשמ"א. ונדפס בקובץ ישורון כרך ח' עמ' ער- רע"א

בגמ' ברכות (ז, א) איתא "גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו (מלכים ב, ג יא) למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה". והנה בתחילתו של הפסוק שם נאמר, ויאמר יהושפט האין פה נביא לה' ונדרשה את ה' מאותו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים וגו', ופרש"י שם וז"ל בהר הכרמל וביציקתו נעשו אצבעותיו כמעיינות מים, עד שנתמלאה התעלה, וראוי הוא ליעשות לנו נס על ידו במים ע"כ, ולפי פירושו של רש"י לכאורה אין לכוונת הפסוק יצק מים שום שייכות לשימושה של תורה כיון דהכוונה לנס שנעשה במים על ידו, וא"כ מהיכן דרשו חז"ל דגדולה שימושה יותר מלימודה, ועוד צריך להבין דהיכן נאמר בפסוק שיצק מים הוא ענין של מעלה וגדלות דיתכן דהכוונה רק לומר מיהו אלישע וא"כ מנין לנו ללמוד מהכא שיש ענין וחשיבות בשימושה של תורה עד שאמרו שגדולה היא מלימודה.

וניתן לבאר דהנה כשאחד מעבדי המלך רצה לתאר מיהו אלישע אמר עליו את התואר אשר יצק מים על ידי אליהו, ומהו הסימן בזה, אלא דמוכח כי על ידי הנהגותיו והליכותיו של אלישע ראו הכל כי הוא יצק מים על ידי אליהו, וזהו דהוכיחו חז"ל שגדולה שימושה יותר מלימודה דכשבאים לתאר מיהו אלישע תוארו הוא אשר יצק מים על ידי אליהו ומהו מוכח דגדולה שימושה יותר מלימודה כיון דכל הנהגותיו הוכיחו והעידו על כך שזכה הוא ליצוק מים על ידי אליהו.

הכל יודעים עד כמה שימש הגר"ד זצ"ל את אביו מרן הגר"ד זצ"ל מנעוריו ועד זקנתו, תמיד הוא הי' עם הרב זצ"ל יחדיו, וממילא בכל עניינו ראו את היצק מים על ידי אליהו, ראו עליו כי זה האיש אשר כל ימיו שימש את אביו הגדול הרב זצ"ל, ודבר זה היה ניכר בכל הן בלימוד התורה הק' והן בהנהגה.

בגמ' כתובות יז, א איתא רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר "נטילתה כנתינתה מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא", ופרש"י נטילתה של תורה ממנו כנתינתה מסיני נטילתה היינו שמת ותלמודו בטל, ובהמשך שם אמרו וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לאחרים לית ליה שיעורא. והנה יש להבין מה שאמרו בגמ' מה נתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא דבשלמא אם התורה היתה ניתנת לאחד מישראל במעמד ששים רבוא מזה היינו למדים שבמתן תורה צריך להיות ששים רבוא, אבל הרי במתן תורה ניתנה התורה לכל הששים רבוא, וא"כ מני"ל למילף על יחיד שזכה לתורה שצריך ששים רבוא בנטילת התורה ממנו. ועוד דגם מה שאמרו דלמאן דמתני לאחרים לית ליה שיעורא מנלן דהכי הוא דהרי במתן תורה לא היה יותר מששים רבוא ומהיכי תיתי דאין לזה שיעור, אלא מוכח מזה דמה שנתנת התורה היה בששים רבוא הוא מחמת ב' טעמים א' כדי ליתן תורה לכל ישראל ב' מצד עצם המעמד של נתינת התורה הוצרך להיות בששים רבוא.

והנה ידוע כח הציבור שבציבור אין מספר וקרנן ציבור אינו תלוי במנין ובכמות אלא עצם שם כלל ישראל נחשב לציבור ככל כמה יהיו וא"כ עדיין מנלן דנתינת התורה צריכה להיות בששים רבוא דוקא דאולי הוי מצד שם כלל ישראל ככל שיהיו.

אלא הביאור הוא דאם דנים על היחיד כמה מישראל היו בשעת קבלתו את התורה באמת ששים רבוא הו, אבל כשדנים על כל הציבור כמה קבלו את התורה אין זה דבר התלוי במנין אלא שם כלל ישראל קבלו את התורה.

ולפי"ז למדו חז"ל דמאן דמתני לית ליה שיעורא דכשנסתלק מי שזכה ללמד לאחרים אין זה ענין של יחיד שקיבל תורה ונסתלקה היא ממנו, אלא דבסילוקו נסתלקה תורה מן הכלל, שעל ידו ניתנה מסורת התורה לדורות הבאים, ובהסתלקותו אין החסרון רק לימוד תורה שלימד לאחרים אלא ההעדר הוא לכלל ישראל ועל כן לית ליה שיעורא.

ומזה יש לנו ללמוד ולדעת דכאשר נסתלקו לעולמם גדולי ראשי הישיבות מרביצי תורה לאלפים ולמאות, ובפרט הגר"ד זצ"ל אשר העמיד תלמידים אשר הינם בגדר תלמיד מובהק במשך שנים רבות, וממנו באמת למדו דרך בלימוד. כשמסתלקים כאלו מרביצי תורה מכלל ישראל דבר זה נוגע לכל אחד ואחד, מכיון שנלקח חלק מכלל ישראל. על כן יש לכל אחד לראות וללמוד לחזק את עצמו ואת התורה בכלל ישראל להעמיד ישיבות תלמודי תורה, ובעיקר להעמיד את עצמו, אשר זהו מעיקרי העיקרים אשר עי"ז יוכל להעמיד גם תורה באחרים, ועי"ז שנקבל על עצמנו להרבות תורה הרבצת תורה ויראת שמים נזכה שיבולע המות לנצח.

© העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זהבה גולדה לווין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג גליון 21 תצוה תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד. (תצוה כז, כ)

איתא בגמ' שבת כב, ב "מתיב רב ששת (ויקרא כ"ד) מחוץ לפרוכת העדת יערוך, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל". וצ"ב בתירוך הגמרא, דלכאורה יכול גם לומר שמה שהחמה מועילה לאור זה עדות, [עיי' תוס'], אלא משמע שהשמש זה בריאה לכל הדורות ולא תלוי בהשארת השכינה, ורק בזמן המבול לא שמשו המאורות, ומ"מ כל שלא הי' עד כדי כך גרוע וכן אחרי שנשבע שלא יבוא מבול שמשו המאורות, אבל במדבר שהי' לא ע"י הדברים הטבעיים משמע ששרתה שכינה, וע"ז הגמ' מפרשת.

וביאור התירוך הוא משום שכל מה שיש בעולם לא ניכר שזה ע"י מעשה צדיקים ולא נראה שיש שכינה ורק דבר שנעשה ע"י מעשה צדיקים זה מראה שיש שכינה בישראל. לכן דוקא ע"י שהדליק והי' דולק הרבה זה מראה שיש שכינה, אבל מה שיש ענני כבוד וענני אש לא הי' נראה כ"כ שזה ע"י מעשה הכלל ישראל ולא נראה שיש שכינה ע"י מעשיהם, וכן בכתובות דף ה' ע"א דגשם כיון דע"י תפילתם בא אמרין דע"י רואים דמעשה ידיהם מגיד הרקיע. (אילת השחר שבת כב, ב)

[נבהא ענינה סיפרו לפני רבנו שהיה שנה אחת בימי מרן החזו"א זלה"ה, שלא ירדו מספיק גשמים בארץ ישראל והכריזו מטעם כמה רבנים והבד"ץ בירושלים לומר בשמונה עשרה תפילות וענו על עצירת הגשמים, ופעם אחת שלחו את מרן הגר"ח שליט"א לעבור לפני התיבה בבית מדרשו של מרן החזון איש ז"ל, ושאל האם לומר תפילה זו, ומרן ז"ל אמר לו: למה, האם אין גשם, עוד יהיה הרבה גשמים, וכן הוי שבתוך התפילה התחילו לרדת גשמים. ואמר רבנו שאין זה חידוש, דהלא גמ' מפורשת היא בכתובות דף ה' ע"א דמפרשי שם להפסוק ומעשה ידיו מגיד הרקיע מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר, ופירשיי"ה ה"ק ומעשה ידיו דהוא מעשה הצדיקים מגיד הרקיע שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים שמתפללים על הגשמים ומטר יורד עכ"ל. (אעלה בתמר עמ' נ"ט)].

ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת. (תצוה כח, ב)

הרב ירחמיאל ישראל יצחק הלפרין שליט"א כותב ששאל את גדולי ישראל, האם מותר לעשות היום בגדי כהונה לצורך הדיוט. ומרן רבנן שליט"א הקדימו שהשאלה לכאוי' אינה למעשה כיון שאין בידינו לעשותם מחמת חסרון התכלת וכדו', אכן יתכן שאלה באי' מהבגדים שאין בהם תכלת.

ולגוף הענין מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל פסק שאסור לעשות בגדי כהונה בזה"ז, וזה יותר חמור אף מבנית היכל כתבנית היכל ומנורה כתבנית מנורה. ומרן הגר"א שטיינמן שליט"א טען שאם לא מצאנו מקור לאסור מהיכי תיתי שיהיה אסור. ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א צידד לאסור מדין בית כתבנית היכל והוסיף שיכול לשנות אפי' משהו קטן בבגד ואז מותר. וכשדברנו עם מרן הגר"י קרליץ שליט"א חילק שלעשות בגדי כהונה כדי ללמוד מותר אבל אם לובש בגדי כהונה כדי להראות ככה"ג אסור. [א"ה עי' משך חכמה יתרו שהסתפק אם שרי לעשות כלי שרת להדיוט בלי להשתמש בהם].

אכן שו"מ במשך חכמה בפרשת פקודי שכותב וז"ל בגדי כהונה אין בהם לאו בעשייתן להדיוט כיוצא בו. ובערוך השולחן העתיד סי"ד ט"ז כתב וז"ל אבל על בגדי כהונה לא מצאנו שום איסור, משום דאין להם מדה קבועה לאורך ורוחב ולא שייך לומר לעשות דוגמתן והציץ וודאי אסור לעשות כמותו של זהב ולחקוק עליו קדש לה'. וכך כתב המקד"ד ב' א' לענין שאר הכלים שלא הוזכרו בגמ' שמותר לעשותן, וכשהראינו מקורות אלו למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אכן חזר בו. אמנם הדברים אינם אמורים לגבי עשיית בגדי כהונה כדי לעבוד בהם כשיבנה ביהמ"ק שזהו נידון אחר, ועי' יומא כ"ה דאמותיהן של כהנים עשו לבניהם בגדי כהונה. (לכבוד ולתפארת עמ' קי"א)

חבישת משקפים בעבודה

כי רבנו, ולענין כלי מתכות אי מקרי יתור בגדים, נראה עפ"י מש"כ ברי"ש ריש אהלות פ"א מ"ב, וכן בתוס' נזיר דף נ"ד ב' ד"ה ח"ש דכלי מתכות מקרי מדכתיב ואלה הבגדים וגו', וקא חשיב ציץ שהוא טם של זהב. הי"נ לגבי יתור בדים י"ל דהוי יתור. ולפ"ז כהן הלוש בתי עינים ממתכת הוי יתור בגדים. ואמנם משום שנחלשה ראייתו אין לפסול כהן שנצרך לכך דבמה שנחלשה ראייתו מעט אינו נעשה בעל מום. (אילת השחר זבחים יט, א, ועי' מש"כ ע"ז בס' לכבוד ולתפארת עמ' צ"ט)

ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר תעשה אתו. (תצוה כח, טו)

איתא בגמ' ערכין טז, א חושן מכפר על הדינין דכתיב (שמות כ"ח) ועשית חושן משפט. אמר רבנו: הנה החושן היה על הלב, לא או"ח לא יור"ד ולא אהע"ז, רק חושן משפט, כיון שזה בין אדם לחבירו שזה הדבר הכי קשה וצריך הרבה זהירות בדבר. (קו' צדיק כתמר יפרח)

ענין בפרשה – בגדים וצניעות

הגנו להביא בעניני בגדים כמה עובדות מרבנו, וכן מספר מכתבים שכתב רבנו לחזק את בני הישיבות בעניני המלבושים וכן כמה עניני חיזוק בצניעות לנשים שרבנו מרבה לחזק בענינים אלו, וכפי שרגיל להביא דברי הגר"א באגרת (מהדורת ארס צובא) שאין דבר נגד היצר רק "תורה", אצל נשים צניעות ואצל זכרים תורה, וגם עמד מאחורי הקמת בית דין "משמר התורה" שיקבעו תקנות הצניעות לדור הזה

לא לפגוע במרא דאתרא

שח לנו מרן הגאון רבי גרשון אלדשטיין שליט"א, שבזמן שהיה גר רבנו שליט"א בכפר סבא וכיהן שם כראש ישיבה, לא היה לובש פראק רק חליפה קצרה, כיון שלא רצה שיראה איזהו פגיעה במרא דאתרא שם, שהתושבים יתייחסו גם עליו בחשיבות יתירה.

בגד לר"ח

שח לנו הגאון רבי יעקב אליעזרוב שליט"א אב"ד בירושלים, שבעת שלמד בישיבה דפונבו' בשנת תשכ"ב היה לרבנו ג' חליפות, א' לימות החול, ב' לר"ח, ג' לשבת, והיינו שהקפיד לכבד את הר"ח בבגד מיוחד. [ואת החליפות תפריה הרבנית ע"ה משיירי בדים ששלחו לה קרובותיה מחו"ל]. וראה יסוד ושורש העבודה שער ט' פרק ב', ומחזיק ברכה סימן תי"ט.

צניעות גם בזמן החום

בעת שהותו של רבנו במחנה בשוויץ, הוצרך לעבוד בסלילת כבישים לטובת המדינה, והיה שם בזמן ההוא חום נורא, וגם במצב בזה היו צריכים לסלול כבישים, ורוב אנשים שעבדו שם הורידו את החולצה מחמת החום הנורא ששרר שם, וגם היהודים היר"ש הסירו את החולצה. רק שני אנשים מכל המחנה נשארו עם החולצה למרות החום הנורא, ה"ה הגאון רבי משה סולוביצקי זצ"ל ויבדלחט"א רבנו שליט"א. (קו' דברי חיזוק בהלכה ובאגדה עמ' קט"ז בשם עד ראה שהיה שם) וראה במכתבו של רבנו המובא להלן בענין זה.

מכתב רבנו בגנות המאדע

שלום ורב ישע לך. לדאבונינו אין הרבה מבקשים לדעת את הדרך הנכון בה ילכו הגם שכולם אומרים כן, אמנם הם מרמים עצמם על ידי שאינם מעמיקים ובהסתכלות שטחית אפשר לרמות עצמו.

כעת באתי לדבר על דבר שמועה ששמעתי שחלק ניכר מבחורי ישיבה התחילו לשים ראשם ולבם בענין המלבושים שיהיה כפי המאדע ומדקדקים בזה מאד, וכמובן שזה מחוסר יראת שמים, גם מי שראשו בזה לא יתכן שיצליח בלימוד, ואפילו שלמראית העין נראה שדוקא הבחורים האלה יש להם שם בשיבה, אבל הצלחה אמיתית בלימוד לא יתכן, כי מי שאין בו יראת שמים, אז במשך הזמן יורד גם בהבנת התורה, וכל עתידו הוא להיפך מלהיות מאלה שהתורה חלקם בחיים וממלא כל ישותם, לכן לא להתפעל מאלה שמדברים בלעג על מי שאינו עושה כמעשיהם, וצריך לברוח ולהתרחק מהנהגה שהוא בניגוד למה שצריך להיות לבן תורה, וה' לא ימנע טוב מההולכים בתמים ויזכו לסיעתא דשמיא מיוחדת. מנאי אהרן יהודה לייב שטיינמן. טבת תשנ"ג.

מכתב רבנו בענין מלבוש של בן ישיבה

בס"ד כ"ו אלול תשס"ד - לכו הרב וכו'... אודיע צערי לכו' על מה ששמעתי שיש מקומות שבחורי ישיבה נמצאים עד כמעט כל הלילה מפטטים בדברים של מה בכך, ולבושים כשלא מכוסה כל הגוף כגון גופיה, וזה דבר גובל באיסור. וכ"ש שאין רוח חכמים נוחה להיות גילוי בשר הגוף. ועין משנה ברורה סי' ב' ס"ק א' וז"ל וכן צריך ליוזר תמיד מחמת טעם זה שלא במקום הכרח מלגלות בשרו אפילו מעט כל שדרכו להיות מכוסה בבגדים לעולם, אבל רשאי לגלות ידו עד הקובד"ו וצוארו עד החזה, ובשער הציון מובא שזה מהפמ"ג וארצות החיים, וכש"כ שזה מאד לא דרך בני תורה, וזה גורם לקצת פריקת עול, ומאד יש להקפיד להיות צנוע גם במלבושיו. והיות שהימים הם בסוף אלול ומצפים לרחמים וצריך להוסיף בכל מדה נכונה, צריך לקבל על עצמו להתנהג בצניעות גם בלבושו..

מלבושם של אברכים ובני הישיבות

כשנשאל רבנו, עד כמה חשוב שאברכים ילכו ברחוב במלבוש בן תורה, חליפה וכובע. אמר: הדבר הזה לא נמדד במאזנים של איסור והיתר, אין איסור מן התורה ללכת ברחוב שלא במקטורן ומגבעת, אבל מבחינה מסוימת זה דוקא יכול להיות חמור יותר, כאשר אברך מתפרק מעדיו חזותו מעידה עליו שהוא רוצה לפרוק מעליו את מה שהביגוד מסמל. הוא רוצה להיות מה שמכונה 'מודרני', הביגוד הישיבתי הוא כמו חומה, הוא מראה על השתייכות ומעיד על האדם לאן הוא רוצה להשתייך, זה משייך אותו למסגרת, כאשר האדם רוצה לפרוק את העול הזה מעצמו, זה מקרב אותו יותר לחילונים, הוא קרוב יותר לרחוב.

ובעבר כתב רבנו מכתב בענין זה להרה"ג ר' יחיאל במברגר מחיפה: הרחוב כיום לדאבונו הוא מאד לא טוב ומשפיע על כל אחד, ובזמן האחרון התחילו בחורי ואברכי ישיבות לילך ברחוב בלי כובע רק בכיפה ובלי מלבוש עליון. ואם כי אין איסור, מ"מ זה לא דרך הראוי להתנהג לבן תורה, וכשלושים באופן שהוא מתבדל מהרחוב, זה מחיצה מבלדת בינו ובין אנשי הרחוב אשר מאוד לא נוהגים כהוגן, וזה כתריס מפני הקלקול. וכעת שגם מחיצה זה הפסיקו לעשות, יכולין לירד מאוד ביראת שמים וראוי מאוד להתחזק בזה בפרט בעיר כמו חיפה אשר רבו בה המתפרצים ואשר רחוקים מריח של תורה ומאוד צריך לעשות חיזוקים וזה חיזוק שמאוד יכול להועיל.

בגדי ת"ח

ונשאל רבנו שוב, ובכל זאת ישנם כאלה הרגישים לחום ומאוד מכביד עליהם לבוש נוסף, ואין כונתם להשתמט מבגדי בן תורה. וענה רבנו: להבדיל, האם אנשי צבא בכל העולם יעלו על דעתם להפטר מללבוש את מדיהם? להיפך, הם גאים בזה, ומתהדרים בזה, כי זה מייצג מה שהם רוצים להדגיש, האם אותו בן תורה היה מעלה על דעתו שלא ללבוש חולצה למשל? הוא לא היה מעלה דבר כזה על דעתו, אפילו ביום חם, והגם שישנם אנשים שפורקים מעל עצמם צורת אדם וכן נוהגים כך.

גם בן תורה הוא חייל במלחמה היצר ו'בגדי הישיבה' אלו הם המדים שלו שבהם הוא חייב להיות גאה, ובפרט שמדים אלו הם גם כלי הנשק שלו שמבדילים בינו לבין הרחוב. (ית"נ ער"פ תשס"ח)

מכתב לנשים במעלת לימוד ענייני צניעות

בס"ד אור ליום ה' טבת תשנ"ז בני ברק יצ"ו. לקהל הנאספים למען כבוד שמים ה' עליהם יחי'. על דבר ההתעוררות להתחזק בענין צניעות אשר לדאבונו יש ירידה גדולה בחלק ממחנה הנמנים לחרדים, ונכשלים ומכשילים בזה את הרבים. וענין גדול הוא להרבות בקביעת שיעורים בהלכות אלו גם ללמוד שיש בזה עוון של מחטיאי הרבים. ואשרי המזהירים והזהירים בזה **בוודאי זה גם ימנע הרבה מחלות אשר מתרבים מיום מקטנים ועד גדולים צעירים ומבוגרים ל"ע**, וזכות המצוה תגן עליהם ועל הכל, וכל מי שיקבע שיעור בזה יהיה לו זכות של מזכה הרבים אשר זכותם אין להעריך. הכו"ח למען זיכוי הרבים - אחרן יהודה לייב שטינמן

מעלת הצניעות

אמר רבנו שליט"א: כל אחד יודע שיש בתורה תרי"ג מצוות, שס"ה מצוות לא תעשה ורמ"ח מצוות עשה, אבל במה יש לאדם כח ללחום נגד היצר הרע, זה רק על ידי התורה, כמו שכתב בחז"ל בראתי לו יצה"ר, בראתי לו תורה תבלין, ובאגרת הגר"א (נוסח שנדפס בארם צובא) כתב ותבלין שלו לזכרים עסק התורה ולנקבות הצניעות, ואין שום דרך אחרת ללחום נגד היצר, ולכן עיקר מלחמת היצר הוא להפריע לגברים בלימוד התורה, ולנשים בצניעות, שזה העיקר, ומי שנחלש בדברים אלו נמצא שהיצר הרע ניצחו.

ובאמת צניעות הוא מהדברים העיקריים, כמש"כ בפסוק והי' כי יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, ובשום דבר לא מצינו שכתוב מפורש בתורה סילוק שכונה אלא בצניעות. אמנם בכל מקום שעושים מעשה עבירה, יש גם כן מדה מסוימת של סילוק שכונה, אבל המקום היחיד שהתורה מדגישה על זה 'ושב מאחריך' זה רק על הצניעות, ולכן בשני הדברים האלה עושה היצר הרע את כל מה שביכולתו כדי להפריע, וזהו תורה לזכרים, להפריע להם בלימוד התורה, ולנשים בצניעות, שמנסה לגרום להם שילכו בלא צניעות, ומי שזוכה לעמוד נגדו בדברים הללו, אשרי חלקו. וכמו שאי אפשר לדמות שאר המצוות נגד ערך לימוד התורה כש"כ במשנה ות"ת כנגד כולם, כך גם צניעות אצל הנשים, כיון שזה הדבר החשוב ביותר. (ס' אגרת הגר"א קו' ביאורי רבנו שליט"א עמ' ש')

זכות הצניעות

המשיך רבנו ואמר: ולכן אפשר גם לזכות על ידי זה לשכר גדול שאי אפשר לתאר. וכמו שמביאה הגמ' על אשה אחת שהיתה זהירה מאד בצניעות וזכתה שבניה יהיו כהנים גדולים, ואין לתאר הזכות שיש בן כהן גדול, ולדאבונו כיום אין לנו כהן גדול, אבל אפשר לזכות לבנים ת"ח, שמעלתם גדולה אפילו משל כ"ג, דהא ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ, ומצינו בחז"ל בכמה מקומות [מצוות] שמי שרגיל בהם זוכה לבנין תלמידי חכמים וחתנין תלמידי חכמים, וצריך לזה הרבה זכויות, וכאן על ידי הצניעות יש לנו את האפשרות לזכות בדברים הגדולים ביותר. ואם כל אחד ואחד יקבל על עצמו יחד עם כל בני ביתו, שיתנהגו כמה שיותר בצניעות, הכל על טהרת הקודש, יזכו לבנים תלמידי חכמים. אמנם כהנים גדולים אין לנו בזמננו, וגם הת"ח אינם מגיעים לדרגת רבי עקיבא ושאר התנאים, והאמוראים, וגם לא כהרעק"א, אבל יפתח בדורו כשמואל בדורו, וכל אחד יכול לזכות לתלמידי חכמים לפי הדור שלנו, והרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות חמש מאות, כמבואר בדברי חז"ל, א"כ כשאין צניעות העונש גדול מאוד, בוודאי ע"י הנהגת הצניעות יזכו פי חמש מאות דהיינו לבנין וחתנין רבנן. וממילא כל הבנות והנשים שיתנהגו בצניעות וילחמו נגד היצר הרע בצניעות, וכמו שאמרנו שזה הנשק הגדול שיש לנשים להלחם נגד היצר הרע, כתורה אצל הזכרים, יזכו לכל הטוב שיש, גם לעולם הבא וגם לעולם הזה, אינני יודע אם תזכה בעשירות, אבל תזכה למה שטוב באמת, שזה בנין ת"ח, בנים טובים וצנועים כרצון הקב"ה. (שם)

צניעות מרומם את האשה

וכשנשאל רבנו: אברך שנמצא בכולל, ממשיך לטפס בסולם הרוחני, לאשתו אין מסגרת של עליה רוחנית באופן מסודר, אמנם כאשר מדובר במורה בבית יעקב, לפעמים העיסוק החינוכי מרומם גם את המחנכת, אבל במקרים רבים הולך ונוצר פער בין הבעל האברך לאשה, התוצאה היא שכאשר הבעל מבקש להוסיף ולעלות במעלות הסולם, לעתים הדברים נראים לאשה קשים ונדמים לה כגזירה, כיצד יכול האברך להוסיף ולעלות ולהעלות את כל הבית אתו. ובתוך הדברים שענה רבנו אמר: ... התפקיד העיקרי של האשה: להתחזק בצניעות, שהרי זהו התבלין שלה, אם האשה תהיה חזקה בענין זה, כל מהותה תתרומם, היא תחוש סיפוק עילאי, וגם אם אין לה תלמוד תורה זה לא ימנע את עלייתה. ושאלו אמנם זה ירומם את האשה, אבל מה יביא שהיא תעריך את תורת בעלה, אם היא אינה מתעלה עמו. וענה: אם האשה תשבור את היצה"ר ע"י התחזקות בצניעות, הרי בהכרח תשיג דרגה גבוהה יותר, ובהכרח גם תעריך יותר את תורת בעלה ותרצה להיות שותפה בה, וכך תעשה ככל שביכולתה כדי לסייע לו. (נתי"נ ערב פסח תשס"ח)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

בגדר איסור הכנה

הנה בשו"ע סי' ש"מ ס"ה כתב דמותר בשבת לרשום בצפורן על הספר כמו שרושמיין לסימן שאין זה דבר המתקיים ועי' בביה"ל שם שדעת רוב האחרונים דמותר לרשום בצפורן במקום שיש ט"ס כדי לתקנו במוצ"ש מלבד דעת הפמ"ג דחשש בזה לחיוב חטאת, ולכאורה למה לא יאסר משום איסור הכנה שהרי מכין בשביל אחר השבת למצוא המקום שיש שם טעות כדי לתקנו. וביאר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דאיסור הכנה שייך רק במקום שאותה הפעולה שעושה כעת יכול לעשותו לאחר השבת כמו הדחת כלים וכיו"ב שאותו ההדחה שעושה בשבת יכול לעשותו לאחר השבת, אבל הכא שאם כעת לא יסמן מקום הטעות הרי במוצ"ש יצטרך לחפש מחדש ונמצא דלאחר השבת לא יעשה את אותה פעולה שעושה כעת, דכעת שמצא הטעות עושה רק סימן כדי לזכרו ולאחר השבת יצטרך לחפש מחדש אם בשבת לא יעשה סימן וככה"ג ליכא איסור הכנה, ומה"ט הרי מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל לצורך חול וליכא ביה איסור הכנה, וכן אם הוציא בסעודה השלישית מהמקרר אוכל מותר לו להחזיר בשבת אם חושש שהאוכל יתקלקל עי' מ"ב סי' רנ"ד ס"ק מ"ג וליכא בזה איסור הכנה, משום שרק פעולה שיכול לעשותה לאחר השבת אסור לעשותה בשבת אבל פעולה שאם לא יעשה עכשיו בשבת יהא לו הפסד ממון או זמן וכיוצא"ב במוצ"ש ל"ש ביה איסור הכנה דפעולתו חשיב מניעת טירחה ולא תיקון וזה לא חשיב מכין. (עמ' רס"ג)

יומא דהילולא – מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניבז', נלב"ע ו' אדר תשנ"ט

מעתיקי השמועה

מרן הגר"ד היה רגיל לומר, שהרב מפוניבז' זצ"ל הפקיר את גדלותו העצומה בתורה, שרצה להקים את הדור שאחר החורבן, ולשם כך פתח את ישיבת פוניבז', אך תמיד היה אומר שהוא מחפש ראשי ישיבות, שיעבירו את העולם הישן שלפני השואה לדור החדש, עם אותו ניחוח מהדור ההוא, ואמר הגר"ד שגם בבחירת ראשי הישיבה לצעירים התייחס לכך הרב זצ"ל באותו כובד ראש וחופש ומצא לשם כך ראשי ישיבות באותה דרגה, שיהיו דוגמא והמשכיות לדור הדעה שלפני השואה [והוסיף הגר"ד זצ"ל שבאמת מינויים לראשי הישיבה לצעירים הי' משום שהמשרות בישיבה הגדולה כבר נתמלאו, אבל לגופו של דבר לא הבדיל הרב זצ"ל בין שתי הישיבות לענין זה]. והורה הגר"ד זצ"ל לענין סדרי הכיבודים וכו' הנהוגים בישיבה, שהגאונים ראשי הישיבה לצעירים הם באותה דרגה כראשי הישיבה הגדולה, ושכך היה גם רצונו של הרב מפוניבז' זצ"ל, וכשהגיעו להתפלל בישיבה הורה הגר"ד לכבדם במדה שוה להכיבודים שכיבדו אותו ואת שאר ראשי הישיבה. (מפי תלמידו ומקורבו הרה"ג ר' יוסף צבי ריינהולד שליט"א)

דברי החזון איש

שח רבנו שליט"א בשם הגר"מ גריינימן שליט"א שהחזון איש אמר לו שכדאי לו ללכת לישיבת פוניבז' שישמע שם את השיעורים של ר' דוד ויעלו אותו במעלות התורה. (כתבי תלמידים)

צידיקות ראינו כאן

באחד הפעמים שעלה רבנו שליט"א לבית הגר"ד על ענין מסוים, כשיצא משם במדרגות ראה כמה בחורים ואמר להם: בגודל השגותיו של הגר"ד, לא אני יודע ולא אתם יודעים עד היכן הדברים מגיעים, אבל את מדת צדיקות המופלגת הרי יכולים הכל לראות בעליל. (מפי עד ראה הרה"ג ר' יוסף צבי ריינהולד שליט"א)

מגן על בני ברק

בימי מלחמת המפרץ בשנת תשנ"א שזרק אותו רשע טילים לעבר ארץ ישראל ולא נפל אף "אחד" בבני ברק, אמר רבנו שזה פשוט לפי דברי בעל הטורים בהתחלת חומש דברים עה"פ ויהי בארבעים וגו', "אם יהיה ת"ח אחד בין מ' אלף, אין צריכין לא רומח ולא מגן כי ת"ח מגין עליהם מאויביהם", הנ"ל, היות וגרים כאן מרן הגרא"מ שך זצוק"ל ומרן הגר"ד פוברסקי זצוק"ל ומסתמא יש עוד אחד, ובכוחם להגן על מאה ועשרים אלף תושבים שבסביבתם. (פרי חיים קע"א)

רכב ישראל ופרשיו

בעת פטירתו של מרן הגר"ד הפליג רבנו בגדלותו, ובאשכבתיה דרבי ספד לו רבנו שליט"א בהיכל ישיבת פוניבז' לפני מיטתו וכך אמר. כל ימיו, היו בתורה במוסר ביראת שמים, ואפי' בדורות הקודמים לא היה מצוי הרבה אנשים שהיו כל ימיהם בתורה ועבודה ובמוסר ומדות טובות ויראת שמים, בפרט בדור שלנו שהוא כזה דור חלש הי' ממש מיחידי סגולה שזכו להיות - כל ימיו בתורה עם יראת שמים מוסר ומדות טובות, והאיך אני ראוי להספיד, ובכלל אינני ספדן.

ורצוני לומר רק דבר אחד, בפסוק כתוב בשעה שאלהיו הנביא עלה אמר עליו אלישע "רכב ישראל ופרשיו", איזה תואר הוא זה "רכב ישראל", מילא אם היה אומר - צדיק חסיד, אבל כאן אומר תואר מיוחד - רכב ישראל, ובתרגום כתוב שזה בנוגע לתפילותיו, אבל אפשר לומר, דהנה המציאות של רכב היא, דבן אדם כמה שהקב"ה נתן לו כח, אבל עדיין לא לכל דבר יכול להגיע בכחות העצמיים שלו, וכשרוצה ללכת למקום רחוק, יש מקום מסויים שכבר איננו יכול להגיע לשם ברגלים שלו עם כחות עצמו, ומוכרח לאיזה עזר – רכב. רכב ישראל, הוא - שהרי הכלל ישראל חביב מאד אצל הקב"ה ואין שום דבר שחביב כל כך כמו התורה וכלל ישראל. שזה דבר אחד "ישראל והתורה". והחביבות של כלל ישראל להגיע למדריגה שלו, זה נמשל לרכב, כאילו צריך להגיע לזה ע"י רכב. שלא היה לו כחות עצמיים והיו צריכים להגיע לכחות עצומים למעלה מכח אנושי, כדי שכלל ישראל יגיע למדריגה שהוא צריך להגיע, ויש אדם שזוכה שהוא מרום את כלל ישראל, ומה שהקב"ה אוהב את כלל ישראל זה בשביל אנשים כאלו.

ודבר זה, בכל הדורות אין הרבה כאלו! ובן אדם שזוכה שאפשר לומר עליו - רכב ישראל, כדי להגיע לדרגה זו, זוהי דרגה מיוחדת שלא כל אחד זוכה אליה, ואלישע אמר את זה על רבו! ובדורות שלנו שבן אדם יגיע למדריגה הזו, להיות מרבץ תורה כמעט כל ימי חייו. זה מדריגה של "רכב ישראל", שאי אפשר להגיע סתם, ורק יחידי סגולה זוכים לזה. והנפטר הזה שהיה צדיק גדול וגאון גדול והיה עובד ה' כל ימיו, הוא זכה שאפשר לומר עליו את המדריגה הזו, שכלל ישראל יכול להתפאר באנשים כאלו, שהם רכב ישראל.

ואיני יכול יותר להוסיף על זה, באשר אני יודע שאינני ראוי, והקב"ה יעזור שבזכות הרבצת התורה כל ימיו תהיה זכות לכלל ישראל שחלילה וחס לא יתמעט לימור התורה אלא אדרבה, יתרבה תורה בכלל ישראל. והשי"ת יעזור שכולם יגיעו למדריגה מה שהקב"ה רוצה, ויתקיים ומלאה הארץ דעה את ה', שיתרבה לימוד התורה וקיום המצוות בכלל ישראל, בזכות המצוות ולימוד התורה והיגיעה שעמל כל ימיו להגיע לדרגה של רכב ישראל ופרשיו. (קול נחי ארימה עמ' יז - יח)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זהבה גולדה לוינ' ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

לרפואת הילדים חיים מיכאל שלמה בן מיכל, ורפאל יצחק אייזיק בן מיכל. נתרם ע"י ידיד המשפחה.

כאיל תערוג תוספת לגליון 21

פנינים על פרשיות השבוע ועניינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

עניני צניעות לנשים

בימים האלה כתב מרן רבנו שליט"א מכתב לכלל ישראל לחזק ענין הצניעות: **ובפרט בתקופה הזו אשר רבו עלינו צרות – אמנם לא באנו לומר שאנו יודעים הסיבה למה ישנו הצרה – אבל זה ודאי שכל מה שמתחזקים יכול להועיל שיסיר הקב"ה החרון אף.**

ונוכח להרבות קדושת ישראל ונוכח לגאולה האמיתית בבא"ס.

אמרנו להביא כאן מעט מזער מאשר דיבר רבנו שליט"א בענינים אלו, בזמנים שונים לזיכוי הרבים.

זהירות האשה בצניעות

אמר רבנו: התורה הק' מכירה שזהו חלק מהאופי של האשה להתקשט, ועל כן התירו לה להתקשט בפני בעלה (עי' כתובות נט, א), אבל במציאות של זמנינו מצוי מאוד, שכאשר מקבלים את פני הבעל בבואו לביתם, הם לבושות באופן פשוט ורגיל, ואילו לפני שיוצאים החוצה מתקשטים ומתבשמים, וגם אם נאמר שכשיוצאת מתקשטת לכבוד בעלה, הלא באמת אינה עושה זאת רק בשביל בעלה. ולפעמים הבעיה כשהבעל יודע ששקר החן והבל היופי, בכל זאת הוא לא רוצה להכיר בזה, ודורש את זה. וכמו לפני דור המבול כתוב שהיו לוקחים אשה אחת בשביל פו"ר והיא היתה יושבת בבית כנוזפה ואבלה כאלמנה, והאשה השני' הי' משקה אותה כוס של עיקרין, והיתה יושבת מקושטת ככלה ומאכילה מעדנים, כמו שעשו עם עדה וצלה.

ולפעמים הטענה היא שמה שמתלבשת כך הוא לפי שזהו רצון בעלה, ואשה כשרה עושה רצון בעלה, אבל יש לדעת שאשה הצדקנית עוסקת במה שחובתה כלפי בעלה: בציבור החילוני הציבו להם גדר שנקרא 'זכויות האשה' ו'זכויות הגבר', אבל האמת היא שכל אחד יש חובות בעולמו, **גם הגבר וגם האשה צריכים לחשוב מה חובתם בעולמם.** וכי יעלה על דעת האשה בשעה שבעלה לא עושה את מה שהוא חייב לעשות למענה, וכי בגלל זה היא לא תדליק נרות שבת? לא! ולמה? כיון שזו חובתה!

בדיוק אותו הדבר מה שהיא צריכה לעשות כלפי בעלה, והוא "לעשות רצון בעלה" ולהבין מה הוא רוצה, שזה חובתה, ואין לה אלא להתעסק בחובתה, ואותו הדבר להיפך: אם האשה לא מתנהגת כמו שהוא מצפה? וכי בגלל זה הוא יפסיק להניח תפילין? בוודאי שלא. כיון שזה חובתו. אותו הדבר מה שהוא מחוייב כלפי אשתו זו חובתו, ואין זה תלוי איך היא מתייחסת אליו. ובוודאי שאם כל אחד יתעסק ב'חובותיו' ולא יעסוק בזכויותיו, הרי כל הבית יראה אחרת, ואהבה ואחווה בשלום ישרוד בו. ולכן אמרו חז"ל אשה כשרה עושה **רצון** בעלה כיון שזה חובתה ולא שזה ענין של זכויות. וכמובן שהדברים אמורים בזמן שזה לא נוגד את ההלכה. שאם אלו מהדברים שהם בניגוד להלכה, זה לא שייך, כמו שאם יבקש ממנה לחלל שבת רח"ל בודאי שאינה מצווה לשמוע לו, ורק כשהבעל מבקש דבר שאינו דבר עבירה, אזי היא צריכה לשמוע לו, וזהו הגדר של אשה כשרה שעושה רצון בעלה, על דבר היתר ולא דבר איסור.

על כן תפקידה של האשה צנועה להתקשט בפני בעלה, ולא בפני הרחוב, וגם זה לא כדאי יותר מדי, ולכן כשהיא נכנסת הביתה תתקשט, וכאשר יוצאת החוצה תסיר את הקישוט. (קונטרס ביאורי רבנו שבסו"ס אגרת הגר"א עמ' רצ"ט ועיי"ש)

מעלת הצניעות

וכך אמר רבנו בכינוס למחנכות ב"יא חשון תשע"ד: כתוב שתמיד יש שכינה בכלל ישראל, כלל ישראל זוכה כשהשכינה שרויה בתוכם. אבל המצב הכי גרוע, הוא בזמן שיש "הסתר פנים", זאת אומרת כשהשכינה לא מְלֶכֶה את האדם, את העם, יש הסתר פנים, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, אז יש חלילה וחס כל מיני צרות. הרי ידוע היום בזמנינו, כמה צרות שיש לכלל ולפרט, כמה אנשים חולים, כל מיני צרות, נורא ואיום, יש פיגועים, וכל מיני צרות, זה הכל הסתר פנים!

ולמה יש הסתר פנים? כתוב פסוק בתורה "ולא יִרְאֶה בך ערות דבר ושב מאחריך" אם יש ערות דבר ושב מאחריך, ושב מאחריך, הפשט שאין שכינה, אם אין שכינה זה הסתר פנים! או ואבוי! א"כ אין לתמוה מה שיש כל כך הרבה צרות, כ"כ הרבה חולים, כ"כ הרבה מצבים קשים, למה? ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך!

ממילא כלל ישראל צריך להתחזק מאוד, שלא יהיה חלילה וחס הסתר פנים, היום ב"ה הציבור דוקא רוצה להיות טוב, אך בכל זאת אפילו שרוצה להיות טוב, **צריך לעשות מאמצים מרובים** שלא יהי' חלילה וחס יראה בך ערות דבר ושב מאחריך.

ועי"ז הקב"ה יציל אותנו, שלא יהיה חלילה וחס כ"כ אסונות, לא יהי' כ"כ פיגועים, שום דבר רע לא יהיה, רק טוב. הקב"ה יעזור שנזכה עד שירחם עלינו, ויוציאונו מן הגלות המר הזו, ונוכח לביאת המשיח במהרה בימינו אמן סלה.

מאימתי גיל חינוך

ונשאל רבנו שם בכינוס הנ"ל, מאיזה גיל צריך לחנך את הבנות ללבוש בגדי צניעות? השיב: הגמ' אומרת שבת ג' שנים ויום אחד, כבר שייכת לזה, זאת אומרת שמגיל שלוש כבר צריך לחנך להתלבש בבגדי צניעות. וכ"מ בספר היראה לרבינו יונה (או' ק"ב) שאפילו קטנה... (ית"נ י"א חשון תשע"ד) [ועי' בס' ארחות רבנו ח"ג עמ' ר"ד שהביא כעיי"ז בשם החזו"א להקפיד לחנך לצניעות מגיל ג']

לימוד הצניעות

ובמכתב לספר 'עוז והדר לבושה' של הגאון רבי פסח אליהו פאלק שליט"א בעמ"ס מחזה אליהו, הצטרף רבנו לדברי ברכתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכתב: גם אני מצטרף להענין הגדול הזה. אהרן יהודה לייב שטיינמן

עיקר מלחמת היצר הרע

אמר רבנו: באגרת הגר"א במהדורה שנדפסה בארם צבא הוא כותב 'כי זה כל האדם לפתח חטאת רובץ, ושלט עליו יצרו ותבלין שלו לזכרים, עסק התורה ולנקבות הצניעות... כלי הנשק של האדם כנגד יצר הרע התורה לזכרים וצניעות לנקבות, משום כך היצו"ר משקיע את כל כוחותיו כדי לפגוע באדם בעניינים אלו. הוא תמיד ינסה למנוע את הזכרים מתלמוד תורה, בידועו שזהו התבלין לפיתוייו, ותמיד ינסה להכשיל את הנקבות בצניעות. אשר על כן אנו רואים שכן תורה יכול להתפלל בכל כוחותיו, להתנהג כראוי, אבל הכי קשה לו זה לימוד תורה והתמדתה, כי שם היצו"ר משקיע את כל כוחותיו, ואת זה הוא רוצה לבטל. **אתה יכול למצוא אצל הנשים, שמתעלות בתפילה, בקבלות טובות, בחסדים, וכן בכל שאר הדברים החשובים מאוד, ודוקא כאשר זה מגיע לענייני הצניעות, קשה הדבר ביותר.** הסיבה היא משום שהצניעות היא התבלין שלהן כנגד יצו"ר, ומשום כך היצו"ר משקיע שם את כל כלי מלחמתו, הוא לא כל כך יפריע לכל התחזקות בנושאים אחרים, אבל בענייני צניעות, שם זה הקשה ביותר.

זוכים לבניי חיי ומזוני

בס"ד לאנשי... ה' עליכם יהי'

היות שצניעות היא מהדברים הכי חשובים ויש חלק מהציבור מזלזלים בזה, וזה גורם לחטאים, אנו מבקשים מאד שישימו לבם לדבר גדול זה. וזכותם של בנות ישראל המתנהגים בצניעות גדול וזוכים שמתברכים עי"ז לכל טוב. ולהשומעים לדברי הרבנים העומדים על משמרת הקודש לכל יכשלו חלילה, יזכו להתברך בבני חיי ומזוני. ו' כסלו תשע"ב לפ"ק - אהרן י' לייב שטיינמן

לינצל מהצרות

אמר רבנו: על דבר זה דיברו כמה פעמים והוא נוגע מאד לכלל ישראל, על שום דבר לא נאמר בתורה 'ושב מאחריך'. אף על עבירות חמורות ביותר. רק על ערות דבר שזה מצב של הסתר פנים, מצב של ושב מאחריך, עלולים לבא רח"ל צרות ואסונות ד' ירחם. בתקופתנו אנו רואים שיש רח"ל כ"כ הרבה צרות ואסונות בכלל ישראל, נורא ואיום, כל מיני מחלות ותאונות דרכים וכל מיני דברים. נשים ואלמנות כשרואים שיש כל כך הרבה אסונות. זו מציאות של ושב מאחריך. א"כ זה דבר חמור מאד.

אנשים במצבים כאלה מחפשים כל מיני סגולות כדי לעצור את הצרות, אבל צריך לדעת שצריך להתחזק מאד בגדרי הצניעות. כדי שלא ימצא בד' ערות דבר ושב מאחריך, שבמצב זה רח"ל עלולות להגיע כל הצרות, ההתחזקות בגדרי הצניעות היא זו שיכולה לעצור את המשך המצב הנורא הזה.

חוסר זהירות בגדרי הצניעות, מלבד מה שהיא בעצמה עבירה חמורה. היא גורמת להכשיל את האחרים בעבירות חמורות. רח"ל דברים הכי חמורים!

וכל אחד צריך לראות מה הוא יכול לעשות כדי לחזק את הענין הזה. (נדפס בית"נ כ"א אדר ב' תשס"ח)

מתקבל התפילות

אמר רבנו: כתב רבנו הגר"א באגרתו, כי תבלין היצר הרע לזכרים תורה, ולנקיבות הצניעות. ומטעם זה רואים שהיצר הרע הכי קשה הוא אצל בנים לתלמוד תורה, ואצל בנות לשמור על צניעות, ולפעמים נשים מעירות לגברים על שהם מתבטלים מתורה, ולא מבינות את היצר הרע שיש לאיש להתבטל מלימוד, שהוא בדיוק כמו שיש להם יצר הרע להתלבש יפה... זה לעומת זה.

ונשאל רבנו האם השומרת על גדרי הצניעות תפילה מתקבלת יותר, ואמר רבנו דבדואי הוא כן, כי מה שאדם הוא יותר "פרום" מתקבלת תפילתו יותר, ומה שיותר צניעות זה יותר פרום, כי עיקר הפרומקייט אצל אשה זה הצניעות. (פרי חיים קט"ו)

משמר התורה

שח הגר"י גנס שליט"א: **מרן ראש הישיבה שליט"א יזם הקמת בי"ד 'משמר התורה'**, וחפץ היה שיעמדו בראשו מרן הגרי"ש זצ"ל ויבדל"ח מרן הגר"ש וואזנר שליט"א. (מוסף זכרון להגר"ש תשע"ד עמ' 18)

ונשאל רבנו אם זה חובה על כל אשה, או שזה רק לצדקניות. והשיב רבנו "זה מה שצריך לעשות", הב"ד לא עושים חומרות יותר מדאי, והמקיימת מה שכותבים ב"ד של משמר התורה, זה קיום השו"ע.

ובהזדמנות אחרת כשנשאל רבנו, אם יכולים לומר ברור שזה מה שהב"ד של משמר התורה קבע, זה מה שצריך לעשות. השיב רבנו: הרבנים של הדור הזה קבעו לפי מה שראו שצריך בדור הזה, ויתכן שבדורו של רבי שמעון בן יוחאי היו מסתכלים עלינו כמו בעלי חיים. [פי' הדברים שזה כבר קולות מה שנותנים ללבב בזמנינו, ובדורות של התנאים היו מסתכלים על מי שהולכת כך כבעל חיים...] (פרי חיים קט"ו)

הוצאת כספים לבגדי צניעות

ושאלו על מי שכבר קנתה בגדים ולא ידעה את ההלכות, ועכשיו למדו בסמינר את ההלכות של משמר התורה, ורואים שהבגדים האלה לא מתאימים, ולפעמים זה מסתכם במאות שקלים, מה צריכים לעשות.

תשובה: מוטב לאדם שיקרא שוטה כל ימיו, ואל יהי' רשע שעה אחת לפני הקב"ה. ובכלל מה זה כסף, האם כסף זה משהו מיוחד?! הרי על מה שאדם רוצה הוא יוציא את כל הכסף, אף אחד לא ימנע מלקנות דבר שהוא רוצה, אפילו שזה עולה כסף, "אויב מען דארף דאס האבבן", הרי אם צריך את זה מוציאים ע"ז כסף, ואין שיקול מה שעלה כסף. הרי אנשים נוסעים לדאצ'ה בימות הקיץ, נוסעים למדינות אחרות, אף שזה עולה להם המון כסף, הכלל הוא, למה שחושבים שצריך יש כסף, וקל וחומר למה שבאמת צריך... (פרי חיים קט"ו)

כאיל תערוג גליין 22 כי תשא

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש. (כי תשא לב, כח)

אמר רבנו: איתא בשם רבנו הגר"א (קול אליהו) לבאר דברי המדרש עה"פ ויפול מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש, הדא הוא דכתיב חמשה בקר ישלם תחת השור (ראה קול אליהו שצינו לשמו"ר פ"ג ופ"ל), וביאר הגר"א ע"פ המדרש 'אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי. אדם אחד מאלף זה מעשה העגל, שאחד מאלף חטאו, ואשה בכל אלה לא מצאתי כמבואר דנשים כשרות היו ולא חטאו בעגל. ולפי"ז הוקשה למדרש שהרי מידותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, א"כ כשאחד מאלף חטא בעגל הרי לא חטאו רק כשש מאות איש, היינו חלק אלף משישים ריבוא, שהם שש מאות אלף, ומדוע נפלו שלשת אלפי איש. ותירצו הדא דכתיב חמשה בקר ישלם תחת השור היינו שפגמו בשור אשר במרכבה, וחמש פעמים שש מאות הוא בדיוק שלשת אלפי איש. נמצא לפי"ז שהיינו חושבים שכל כלל ישראל חטאו בעגל, ובאמת חטאו רק שש מאות איש, ונהרגו כשלשת אלפי איש: אלו שחטאו ואלו שהיה להם קצת שייכות לזה, וא"כ צריך ביאור מה שמשה נצטוו לא לפקוד את בני לוי בתוך מנין בני ישראל לפי שהם לא חטאו בעגל, והלא לפי הנ"ל רוב מנין בניי לא חטאו זולת שש מאות איש.

רואים דבר נורא, שכלל ישראל למרות שרוב רובו לא חטא בעגל, זולת שש מאות איש, בכל זאת נענשו שנהרגו שלשת אלפי איש, ולפי שלא היו מאוגדים בקבוצה מיוחדת שהתבדלו והתרחקו מאלה שהיו שייכים לחטא, וכיון שהיו שייכים איתם אע"פ שלא חטאו, אבל לא כ"כ נתרחקו, לכן לא זכו להימנות בנפרד, אבל שבט לוי שהתרחקו ונבדלו מכל אלה, הוא ראוי להיות נמנה בפני עצמו, ולא להיות נמנה עם החוטאים, כדי שלא יהיו מבני לוי בין אלו שנהרגו. (ביאורי רבנו לאגרת הגר"א עמ' שט"ז)

ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. (כי תשא לד, כז)

פרש"י ואי אתה רשאי לכתוב תורה שבע"פ. ובגיתין ס' א' איתא דבזה"ז מותר לכתוב משום עת לעשות לה', ופרש"י שנתמעט הלב והתורה משתכחת. והנה המהרש"א בב"ב י' ב' כתב על מה דאמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. יש לפרש כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתובת יד אשר על כן נקראו החכמים סופרים עכ"ל. ולדבריו שיש מעלה מיוחדת בלימוד הבא מכתובת יד א"כ גם לפני שנתמעטו הלבבות ה"י צריך להיות מותר לכתוב תורה שבע"פ משום עת לעשות לה' כי בלא כתיבה חסר בלימוד. ובתוס' בב"ק ג' ב' ד"ה כדמתרגם מוכח דאפי' ליחיד הנצרך אמרינן עת לעשות לה' ומותר ללמוד תורה שבכתב בע"פ. (אילת השחר שמות עמ' שי"א)

וביקש רבנו שליט"א מהגר"א מן שליט"א שישאל דבר זה את מרן הגר"ח שליט"א, וענה לו הגר"ח דסגולה זו שתעשה הכתיבה רושם לשמור מה שלומד לא היתה קודם שהתירו חכמים לכתוב תושבע"פ ורק משהתירו חכמים לכתוב ע"י התקנה שעשו נתחדש כח סגולי זה בכתיבה שיעשה רושם שלא ישכח תלמודו. (הרה"ג ר' שמואל דוד הכהן פריעדמאן שליט"א בהקדמה לס' שדה צופים עמ"ס מכות)

כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמוד איש את ארצך בעלתך לראות את פני ה' אלקיך שלש פעמים בשנה. (כי תשא לד, כד)

ובגמ' פסחים דף ח' איתא מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים כדי שלא יהיו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו נמצאת עליה שלא לשמה. והעיר רבנו שליט"א למה מקשה הגמ' רק על ירושלים, והרי אפשר להקשות גם על שאר מקומות שבארץ ישראל שאין בהם פירות גינוסר, למה אין בהם פירות גינוסר.

ורבנו שליט"א אמר בזה, דיש ללמוד כאן מדברי חז"ל יסוד גדול, דהנה הרי מצינו שצריכים לזרז את העולי רגלים שיעלו לרגל, וכמו שמצינו באלקנה שהיה מזרז לעלות לרגל עיין בילקוט ריש שמואל. וא"כ היה מקום לומר דאדרבה כדאי שיהיו פירות גינוסר בירושלים, שע"ז יתרבו עולי רגלים שיעלו לירושלים, ואומרים חז"ל דאעפ"כ לא היו פירות גינוסר בירושלים שלא תהא עלייה שלא לשמה, ואף שע"ז יתמעטו עולי רגלים, עדיף מעטים בכונה טהורה ונקיה, מאשר רבים בכונה שאינה טהורה ונקיה לגמרי, עדיף מעט שעולים לשמה מאשר רבים העולים לרגל שלא לשמה. והוסיף דהנה המצוה היא ראית פנים בעזרה, אבל העליה לירושלם מכל ערי ארץ ישראל הוא רק הכשר מצוה, ולומדים אנחנו בחז"ל דגם ההכנה למצוה גם היא צריכה להיות לשמה ובתכלית הזוך והטהרה, שהרי הקפידו חז"ל שהעליה לירושלים תהיה לשמה, ושלא יהיה פירות גינוסר בירושלים כלל. (ועי' בס' ימלא פי תהלתך - תפילה עמ' תקי"א בנוסח אחר)

שלא תהא פרה ניזוקית

עוד שם בגמ' מצאנו ולא יחמוד איש את ארצך מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה וכו', [ומפירש"י (ד"ה כלפי) מבואר דההבטחה המיוחדת לבהמה היא משום דאדם אית לי מזלא משא"כ בהמה עיי"ש]. והקשה רבנו שליט"א דמהיכא תיתי שבגלל שעלה לרגל יהיה יותר סיבה שפרתו תהא ניזוקית, שהוצרך לברכה דלא יחמוד איש את ארצך דפרתו לא תהא ניזוקית. ותירץ רבנו שליט"א די"ל דקמ"ל דאף אם הגיע זמנה של פרה למות נמי לא היתה מתה כל זמן עליית לרגל, ועל דרך שביאר הגר"א דבשעת מכת דבר דאצל בניי לא מת אחד גם שאר בהמות שהיו ראויים למות לא מתו. (נאות אפרים שמות ס"מ)

הפטרות כי תשא

אמר רבנו: שמעתי מהגרי"ז זצ"ל, ואמר זה בשם אביו הגרי"ח זצ"ל, על מה דאמר אליהו (מלכים א' י"ח כ"א) עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים אם ה' הוא האלקים לכו אחרינו ואם הבעל לכו אחרינו, והקשה וכי אם אחד יאכל נבלה רח"ל יאמרו לו כשאתה אוכל נבלה תאכל הרבה נבילות, וביאר דשאני בדברים של אמונה דאם אינו מאמין בהכל אין נ"מ אם לא מאמין כלל. (אילת השחר שמות עמ' צ"ב) [נכשנאמרו הדברים קמיה דמרן הגר"ח שליט"א בשם רבנו, אמר באופ"א דהפירוש הוא שאומרים שהעיקר שלא תשארא כאן ולא תקלקל אחרים, ולכן אפילו שילך לבעל, העיקר שלא תקלקל אחרים. (מנחת תודה עמ' קי"ד)]

ענין בפרשה – העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט – עשירות ועניות

מיהו עשיר

שח המגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: לפי כמה שנים חליתי, לא עליכם, אשפזו אותי בבילינסון, והנה הודיעו לי שהגראי"ל שליט"א בא לבקרני, מיד לבשתי את החלוק על בגדי בית החולים וירדתי מן המטה לכבודו, וקדמתי בפתח. כיון שראני, אמר אינכם יודעים כמה אתם עשירים.

תמהתי וכי אני עשיר, אני מיפה את כחו של הרב להשתמש בעושרי ולהשיא את נכדי...

אמר לי: שמעו, הייתי כעת בקומה השמינית של חולי המחלה הידועה, שוכב שם אחד מגדולי מחזיקי התורה בדורנו, עולם התורה חיב לו הכרת הטוב עצומה, מצאתיו מוטל במטתו, במצב אנוש, אמר לי, רבי, הייתי נותן חצי מרכושי עבור היכולת לרדת מהמטה. מה אומר לכם, אילו הייתם יודעים כמה זה חצי מרכושו הייתם יודעים כמה אתם עשירים שאתם יכולים לרדת מהמטה... (להגיד - דברים עמ' 463)

אין במה לקנאות

שח הגאון הצדיק רבי דוב יפה שליט"א: מעשה שהיה באשה ששלחה את בעלה לשאול הגראי"ל שטיינמן שליט"א האם כדאי לו להמנע מרכישת מכונית מפוארת כדי למנוע את קנאת הבריות. שאל אותו ראש הישיבה האם אתה יודע ש"ס. השיב הלה בשלילה. חזר ושאל ראש הישיבה האם אתה יודע כמה מסכנות על בורייך. גם על כך השיב בשלילה, אם כך הפטיר ראש הישיבה מה יש לקנא בך. (לעבדך באמת – בראשית עמ' קמ"ט)

עפרות זהב

אמר פעם רבנו שליט"א: כשרואה לפעמים עשיר מתגאה, הוא חושב, הרי בפסוק (איוב כח, ו) כתיב ועפרות זהב, ואם אדם שיש לו הרבה חול וכי יש לו במה להתגאות, [ובלשונו: כסף זה "בלאטע" – בוך], אמנם אמר כבר החפץ חיים שאפשר לעשות מעפר זהב, ומזהב לעשות עפר. והיינו שעשיר שיודע לעשות מעפר שלו מצוות הופך אותם לזהב. וכשאמרו דבר זה למרן הגר"ח שליט"א אמר שהגמ' חולין פח, ב דורשת מהפסוק הזה שאפשר לכסות את הדם בזהב, משמע דבלי הפסוק זהב אפי' עפר זה לא היה. (מנחת תודה עמ' שני"ט וכת"ת)

רבי מכבד עשירים

אמר רבנו: בגמ' עירובין סו, ב איתא דרבי ה'י מכבד עשירים. ויתכן שכידם משום שזכו לעשירות בשכר מעשה טוב שעשו כדאמרין בב"מ ל"ה א' ליה מקיים ביה במלוה תומת ישרים תנחם. ופרש"י אם לא שאדם נאמן וישר הוא לא היו מעשירין אותו מן השמים שנאמר תומת ישרים תנחם.

ובגליון הש"ס בעירובין מביא מלקוטי מהרי"ל ששמע ממהר"ם סג"ל דיי"ל מתוך שרבי עצמו ה'י עשיר מופלג לכך הרגיל עצמו לכבד עשירים כדי להתלמד להעם שיכבדו ג"כ אותו בשביל עשרו ולא בשביל תורתו שלא רצה להשתמש בכתרה של תורה ליטול עטרה להתגדל בה עכ"ל. וק"ק דלפ"ז רבי נהג דבר הנראה כדן, דיחשבו שצריך לכבדם, אע"פ דבאמת הוא עשה כך משום סיבה אחרת ולא מצד דין. ועוד דאם מצד הדין א"צ לכבדם, הרי בזה שמכבדם אע"פ שאינו מכריחם ליהנות אבל מסתמא הם יחנו אז הם יפסידו משכר עוה"ב, וכמשי"כ בכתר ראש אות קל"ז דאינו דומה הנכיון בעוה"ב עבור הנאה גולמית של מעדנים מהנכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית. וכנראה כיון שזה לתועלתו ה'י מותר לו לעשות הדבר, דלמעשה תלוי בבחירה. (אילת השחר בראשית עמ' ק"צ)

על הכרח יש בטחון

כתב רבנו כ' טבת תש"ע: הנה ירמ' הנביא כ"כ מזהיר מלבטוח באדם, ולא נחה דעתו מספיק במה שמברך את הבוטח בהקב"ה, אלא גם מקלל ואמר ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן ה' יסור לבו. ובדרך כלל אין הנהגת הקב"ה ניכר לבריות, זה כדי שיהי בחירה, ואע"פ שהבא לטמא פותחין לו והבא לטהר מסייעין אותו, זה לא רואין בחוש, מ"מ מזמן לזמן ניתן אפשרות לראות שמתקיים דברי הנביא שלא לשום בטחון בבשר ודם. ובזמן האחרון ראינו איך המצב הכלכלי של אנשי מדינות העשירות בעולם ירד פלאים, זה בא ללמד שאין לבטוח בשום דבר רק לקוות לה', ומהעיקרים הגורמים קושי לבטחון בה' כיון שרוצים לחיות חיי מותרות, וכיון שצריך לזה הרבה לכן מחפש בטחון באדם, כי להכרח יש יותר אפשרות לבטוח בהקב"ה, ועל היותו מההכרח קשה לבטוח, ואלה שעושים השתדלות לעשות אפילו דברים רחוקים מאד שאולי יוסיף להשיג מבוקשם, הוא מראה בזה שאין לו בטחון בהקב"ה, והמשריש בלבו שאין דבר בלי עזר הקב"ה וע"י זה ישים רק בה' מבטחו, יזכה למה שנאמר ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב.

חיי הדחק של הגר"א

אמר רבנו: הנה להגר"א ה'י זמן שלא היה לו מה לאכול, וכפי הידוע המעשה עם השמש שה'י אמור להעביר מידי שבוע את התמיכה השבועית שהקהילה תמכה במשפחת הגר"א, והשמש שה'י ג"כ עני לקח לעצמו, ולפני מותו התודה שמעל בתפקידו והורה היתר לעצמו להשתמש בכסף לצורכי משפחתו. ובאותם ימי עוני אמר רבנו הגר"א לאשתי שתלך לבקר אצל השכנים בזמן שמאכילים את ילדיהם,

ובדר"כ כשמאכילים את הילדים נותנים גם משהו לאורח, וממילא יהי לילדים מה לאכול, **בכזה מצב הוא הי' ובמצב כזה הוא גדל לגאון...** (ביאורי רבנו לאגרת הגר"א)

החינוך לחיי תורה

והמשיך רבנו ואמר: ולפעמים יש משפחות שאין להם מה לתת לילדים, צריך האב לעשות את ההשתדלות המקסימלית כדי שיהי לו מה לתת לפיותיהם של הילדים, כמו שנהג הגר"א שהשכנים פירנסו את ילדיו. וחובו של האב הוא לדאוג לילדיו, אך לא עד כדי מותרות, ומצוי היום בתים שהילד מבקש כל מיני דברים שהם לוקסוס, אני חושב שזה נובע מכך שלא מחנכים נכון, כי אם היו מחנכים נכון הילד לא יבקש דבר כזה, וההגדרה שכתב הגר"א... שלא יחסר להם, זה לא מה שהם רוצים, אלא מה שהם צריכים! וזה מה שצריך להנהיג בבית, הנהגה נורמלית כזו שהילד ירגיש שלא חסר לו דבר ולא יבוא וידרוש דברים, כי היום הוא דורש דברים קטנים, ובהמשך יבוא וידרוש יותר. וממילא אם יש ת"ת שלומדים שם ילדים ממשפחות יותר אמידות והילד יכול לקבל מזה מושגים, לכאורה לא הי' כדאי שילד כזה ילמד באותו מוסד, אבל מה לעשות שלא תמיד אפשר ליישם דבר כזה, וכי על הילדים שממשפחות אמידות נגזר שיזרקו אותם? א"כ איך אפשר לחנך ילד שלא ידרוש לוקסוס? אלא הרבש"ע מנהיג את העולם וכל הדברים האלו הם נסיונות, שהאדם צריך להתמודד עמם כמו כל שאר נסיונות החיים, וכבר אמרו חז"ל הזהירו מבני עניים שמהם תצא תורה! וככל שיש תורה מתוך הדחק יש יותר סייעתא דשמיא. (ביאורי רבנו לאגרת הגר"א עמ' של"א)

לשמור את השכר לעוה"ב

רגיל רבנו שליט"א להביא את דברי הגר"א (משלי ח, יט) "טוב פריי מחרוץ. ואי"ת ולמה אין נותנין להצדיק בעה"ז העושר והכבוד הנ"ל. לזה אומר טוב פריי מחרוץ, כי הפירות שהאדם אוכל מהן בעה"ב הוא יותר טוב מהמובחר שבעה"ז שהוא החרוץ, והוא כמו המשל לאחד שהלך להמקום ששם זהב בזול גדול יותר מברזל והפקח יראה שלא להוציא הוצאות מהזהב ומסתפק אי"ע כל מה דאפשר עד שיבא לביתו אז נוטל הזהב שקבץ שם במקום הזול. **כן הצדיקים יראו לפרנס עצמן בעה"ז בדוחק** כי טוב פירות עה"ב ג"כ מחרוץ ומפז של עה"ז, בכדי שיהיה להם גם הפירות בעה"ב, ובעה"ז אין רואין רק לקבץ תורה ומצות".

ואמר רבנו דאף שאמרו במשנה בפאה אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה ואלו הן וכו', ותלמוד תורה כנגד כולם, אין לאדם להצטער שלומד תורה מתוך הדחק, כיון שאינו כדאי לאדם לנצל אפילו את פירות המצוות בעולם הזה, כי העולם הזה אינו אלא מעבר לעיקר שהוא עולם הבא, ושם כל מה שהיה בעולם הזה יותר מתוך הדחק השכר יותר גדול, וכל משהו של עולם הבא שקול כנגד הכל. ואדרבה צריך להיות שמח, דאם זוכה, אז גם פירותיהן מלבד הקרן, קיימת לו לעולם הבא.

והנה רבי חנינא בן דוסא ודאי קיים כל אלו המצוות המנויין במשנה בפאה, ומכל מקום היה די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת (ברכות יז, ב), כיון שהיה שוה לו לקבל הכל בעולם הבא. ובאמת יש לראות בזה גם כן גדלות של אשתו של רבי חנינא בן דוסא, דהא מחויב לה מזונות והיתה יכולה לתבעו על כך, הרי דגם היא היתה צדקת שהסכימה להסתפק בקב חרובין ובלבד שלא יחסר משכרו בעולם הבא. (מסכת אבות ע"פ זיו אבות עמ' תצ"ח)

תורה מתוך הדחק של רבנו

פעם הרבנית ע"ה סיפרה מעט לנכדה מהתנאים הדלים והנוראים ששררו בביתם בשנים קודמות, והנהגותיהם בתקופה זו. ולמחרת קראה לו ואמרה שהיא מצטערת על מה שסיפרה אתמול, ושלא יספר לאחרים, פן רבנו יצטער מכך. וסיפרה על תקופות הדחק בימים ההם. שפעם ילדיה היו חולים, והרופא הבחין שמלבד שהם חולים הינם חלושים מאוד, והתעניין האם הם אוכלים בשר. "בשר? מנין לנו בשר?" תמחה הרבנית. עמד הרופא וכתב "מרשם רפואי"! להאכיל את הילדים בשר... (קו' צדיק כתמר יפרח)

מחסור אפי' בצרכים הרוחניים

כשהגיע רבנו לארץ ישראל, לא היה באפשרותו לרכוש ש"ס שלם, אלא היה קונה מועד הישיבות כל פעם גמרא שלמד באותו זמן, וכשהיה צריך גמרות אחרות היה הולך לבית כנסת ללמוד שם. לאחר כמה שנים הצליח בכספי מעשר לקנות ש"ס שלם, ומשמחתו הגדולה על שזכה להכניס ש"ס לביתו, **ערך קידוש בישיבה בכפר סבא לכבוד הכנסת הש"ס**. [לימים שעלתה בידו לקנות מכספו ש"ס, נתן את הש"ס הקודם שנקנה מכספי מעשר תרומה לישיבת 'גאון יעקב'].

וסיפרו בני ביתו כי הם זוכרים שהוצרך באותם הימים באופן נחוץ את קונטרס הקנינים של הגר"ש שקאפ, אך לא היה לאל ידו פרוטה אחת לרוכשו, הוא ישב והעתיק כולו בכתב יד, במחברת. מגודל צימאנו לאותו הקונטרס, ומאידך מהעניות הגדולה שהייתה מנת חלקו. (כת"ת)

תורה מתוך הדחק של החזון איש

סיפר רבנו: לימוד התורה של מרן החזון איש ז"ל היה ממש ביגיעה רבה ומתוך הדחק, ופעם נכנסתי אליו בשעות הלילה כשהיה חושך וראיתי אותו לומד לאור מנורת חשמל של 15 וואט, ומכיון שעדיין לא הספיק לו כדי לראות מספיק טוב הצמיד מרן ז"ל את הספר שיהיה סמוך לעיניים וכך למד ביגיעה רבה. והוסיף רבנו שהיום אפי' לאור מנורה של הרבה וואט [והצביע רבנו על המנורה שבחדרו] גם קשה להתייגע וללמוד (אעלה בתמר עמ' נ"א).

ס"ד ללמד מתוך הדחק

עוד סיפר: כידוע שמרן ז"ל התנגד מאוד להקמת הזרם הרביעי לסיוע כספי ע"י הממשלה לעוסקים בחינוך. ובהזדמנות מסויימת אמר לי מרן ז"ל שאחד מן השיקולים שהיו לו נגד גוף זה הוא, מפני שמי שלמד תורה לתלמידים מתוך הדחק, ההצלחה והסייעתא דשמיא שיש לו היא בהרבה יותר גדולה מאשר מלמד שמקבל משכורת גדולה ומרווחת, ועדיף שהמלמדים ישארו במצבם כעת ויהיה להם על ידי זה יותר הצלחה. ויש לציין שגם אחרי קבלת המשכורת שהיו מקבלים מהגוף הנ"ל לא נעשו עשירים מזה, אבל דוחק זה כבר לא היה. (אעלה בתמר עמ' נ"ו)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

לבטל שם כלי שמלאכתו לאיסור

הרוצה לבטל כלי שמלאכתו לאיסור צריך לעשות מעשה בגופו, כמש"כ הרמ"א בסי' ש"י גבי כוס של מעות שצריך לבטל מעשה הראשון שלא יוכל ליתן בו מעות ויפתחנו מלמעלה, ופי' הגר"א לפי דאתי מעשה ומבטל המחשבה דיחוד והמעשה שעשה בה מעיקרא שהניח בה מעות אבל במחשבה לחוד לא סגי לבטל מעשה, והעתיקו המ"ב בסי' כ"ו. ולפי' מי שקנה ארנק חדש ונתן את הישן לבנו הקטן לשחק בו, אכתי יש עליו תורת כשמל"א ואיסור הגדול לטלטלו כ"א לגופו ומקומו.

ובכלי שמשמש בו פעם אחת לאיסור, כגון נר נשמה שעומד להדלקה חד פעמית ואח"כ זרק הפח לאשפה, שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דבזה מהני שיחידו לשימוש המותר והוי כלי שמל"ה, כיון שמתחילה עמד רק להדלקה פעם אחת ואח"כ בטל שם כלי שמל"א ממנו, לכן בזה סגי ביחוד להיתר. (עמ' רס"ג)

יומא דהילולא – הגה"צ המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל נלב"ע י"ח אדר תשל"ד

ועדים אצל המשגיח

במשך תקופה ייסד הגה"צ ר' שרגא גרוסברד זצ"ל ועד קבוע של ראשי ורבני הישיבה וכן הגה"צ ר' ראובן מלמד זצ"ל והגה"צ ר' משה ברנשטיין זצ"ל אצל המשגיח זצ"ל, ורבנו ג"כ השתתף בועד.

והיו נוהגים לעשות 'עשירי קודש' שבכל יום עשירי מיוה"כ היו מתכנסים להתחזק בקבלות ובהרהורי מוסר [נראה לעיל גליון 14 מה שהבאנו בענין זה] (כת"ת).

מה דעת אביך

שח בן רבנו, הגאון ר' שרגא שליט"א, שבאחד הימים קיבל מכתב מקרוב משפחה מחו"ל שיבקש ברכה עבורו מהמשגיח לזש"ק, והלך למשגיח זצ"ל, והיה זה בערוב ימיו של המשגיח שכמעט לא הכיר את הבחורים, והגיש לפניו את הפתק, ואמר לו המשגיח אתה יודע שאני לא מברך בענין זה, [כי היה לו הנהגה מיוחדת בזה], ולמה באת אלי, ואז הוא שאל אותו. ומה אביך חושב ע"ז. והיה לחידוש אצלו שהמשגיח הכירו, וגם שרצה לדעת דעת אביו בענין זה. (מפי הגר"ש שליט"א)

צורת הזמנה

לפני הבר מצוה של הגאון ר' שרגא בן רבנו, הגיע רבנו להזמין את המשגיח, ואמר לו שהוא מזמין אותו מפני דרך ארץ, אבל הוא לא מבקש שיבוא בפועל כי הוא לא רוצה להטריח אותו, והמשגיח אמר שזה פעם ראשונה שמישהו מזמין אותו באופן כזה, ומרוב התפעלות שלח עם נכדו דורון לבר מצוה. (מפי הגר"ש שליט"א)

תפלותיו

מנהג רבנו היה שאת כל השמות שנתנו לו להתפלל עליהם, היה מעביר אח"כ עם הרבנית לבת של המשגיח שתיתן לאביה שגם הוא יתפלל עליהם. ובערב יו"כ תש"ד יומו האחרון של מרן הגר"י, שלח רבנו לבקש ממשגיח שיתפלל עליו, אך הוא מיאן להתפלל. והסביר רבנו שכנראה הגריש ר' חצקל ברוח קדשו שכבר א"א להתפלל עליו. (כת"ת) [נראה לעיל גליון 12 שהבאנו דברי הקהילות יעקב שיש ב' אנשים שיכולים לעזור בתפילתם הגר"י לוינשטיין זצ"ל ויבדלחט"א מרן רבנו שליט"א]

לשבור את הרצון

אמר רבנו שכלל היה בידו של המשגיח זצ"ל בהנהגת חייו, שכל אשר עשה, היה נגד הרצון הטבעי שלו, אם רצה לאכול – נמנע. ורק כשהתאבון חלף הלך לו, אז השביע נפשו, וכן בשאר עניניו. (ס' כאיל תערוג עמ' י"ב)

שיטת מרן הגאב"ד דבריסק זי"ע בענין לימוד המוסר

שח רבנו, שבעת שנתמנה לראש הכולל דפוניבז', קיץ תשכ"ה, בקשו המשגיח זצ"ל שישתדל להנהיג גם בכולל האברכים סדר קבוע ללימוד המוסר, כנהוג בישיבות, והשיבו רבנו, אילו הי' קיים כבר סדר שכזה הי' בידי לחזקו ולבססו, אבל אין בכוחי להתחיל להנהיג דבר חדש. ובשיחה שהתפתחה אז ביניהם אמר לו המשגיח זצ"ל, אתם הרי מתלמידיו של הרב מבריסק, והדעה הרווחת היא שהרב זצ"ל לא הי' מתומכי לימוד המוסר וכו', אבל דעו לכם, שכאשר יסד הרב זצ"ל את ישיבתו בירושלם, ביקשני שאצטרף לכהן כמשגיח בישיבה! (מפי בן רבנו - הגאון ר' משה שליט"א)

לא זרק בחורים

כידוע שרגיל רבנו לומר את חובת הזהירות מלזרוק בחור מהישיבה, וכפי שהתבטא: בימי לא זרקתי בחור מהישיבה! רק פעם אחת כשעשו עול וחוצפה נוראה שאין לה דמיון. והאריך בזה שצריך להרגיש על כל תלמיד שהוא כמו בנו ולשקול היטב עד כמה יכול לישאר בישיבה, ואכמ"ל. והזכיר רבנו שליט"א שהמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה מיוחד בזה שכמעט לא זרק שום בחור מהישיבה. (כת"ת)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוינ' ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת הדסה ברכה בת ר' גרשון ע"ה

כאיל תערוג גליון 23 ויקהל תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

לא תבערו אש בכל מושבתיכם. (ויקהל לה, ג)

בגמ' יבמות (ו, ב) למדו מכאן לאיסור על ב"ד להעניש את החוטאים בשבת. וכי רבנו באילת השחר שם: הנה הרמב"ם בפכ"ד מהל' שבת ה"ו כתב דגם במלקות עוברים ב"ד בלאו זה. ובמג"א סי' של"ט ס"ק ג' תמה על זה דאזיה איסור יש במלקות. ורצה לומר שמא יהי חולה, וקשה דזה אינו מכיון והרי אי"ז פסיק רישא. ועוד כתב שם שזה דין מיוחד גם כשאינו מלאכה. והקשו על הרמב"ם איך ילפינן מזה בשבת ק"ו דמקלקל בחבורה חייב מדאסר שריפת בת כהן, הא כאן האיסור הוא דין מיוחד בקיום עונש בשבת, דלכן גם במלקות עוברין בהאי לאו. ובאשל אברהם שם כתב דלמד פשט בירושלמי דאין דנין בשבת דכונתו דזה איסור מיוחד, אבל קשה איך פסק נגד הגמ' דידן. ויש לעיין להרמב"ם אם ב"ד נתנו מלקות בשבת אם לא נתקיים הדין, וצריך להלקות עוד פעם, או דנתקיים הדין אלא דב"ד עברו איסור. ולכאורה ע"כ נתקיים מלקות, דאל"כ לא יצויר האי איסור, דהא אם כשהענישו לא יהי ע"ז שם מלקות ב"ד, א"כ איך עברו על הלאו הא הו"ל כמי שהכה סתם יהודי שלא עבר איסור מחמת איסור שבת, ואפי' אם כ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ומ"מ לקי דעבר אמימרא דרחמנא, זה רק כגון המקדש אלמנה דעצם מעשה הקידושין אסור ובוזה שייך דעבר אמימרא דרחמנא, אבל כאן הא עצם ההכאה אינו אסור מן התורה מחמת שבת אלא דבתורת עונש ב"ד אסור, א"כ אם לא נתקיים מלקות הרי נמצא דהכה כמו כל א' מישאל שאינו ב"ד, דהא בכל א' מישאל אין האיסור דלא תבערו. ודין ב"ד עליהם הוא רק כשעשו דין שצריך ב"ד אבל אם לא קיימו דין מלקות לא שייך לומר דב"ד עשו זה, אבל אם נימא דנתקיים מלקות ע"כ עברו משום דהא עשו מעשה עונש של ב"ד.

וכיון דחזינן דנתקיים בזה מלקות, הרי דכשב"ד עושים מה שאסור להם לעשות מ"מ דין ב"ד עליהם, וצ"ע דהא ב"ד כשעושים עבירה פסולין לדון, ואין עליהם שם דינין, וא"כ למה נתקיים מלקות. אמנם אם אין עליהם דין ב"ד נמצא דלא עברו, וחוזר חלילה. ועי' במש"כ הגר"ח בהל' עדות פ"כ הלי"ב דאם הוזמו העדים נמצא דלא הי' קיום מלקות בפני ב"ד ע"ש. אמנם אי"ז דומה לכאן, דהתם לא הי' חייב אליבא דאמת מלקות, משא"כ כאן דהי' מחויב מלקות רק שהי' אסור להלקותו בשבת.

ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאות אשר צבאו פתח אהל מועד. (ויקהל לח, ח)

כ' הגר"א שטראוס שליט"א: בשו"ע או"ח סי' קמ"ז סעי' א' בהג"ה ואין לעשות מפות לספר תורה מדברים ישנים שנעשו בהם דבר אחר לצורך הדין. ובמגן אברהם סק"ה כתב ועוד נראה לי דוקא כמות שהן אסור להשתמש בהן אבל אם שינה צורתן ועשה מהן כלי אחר שרי, דהרי הכיור נעשה ממראות הצובאות.

והקשה הגרא"ל שטיינמן שליט"א דהא קול מראה וריח אין בהם משום מעילה (עיין פסחים דף כ"ו), וא"כ מראות הצובאות דנעשו לראות בהם, הרי ההשתמשות שהשתמשו במראות אינו נחשב כלום, דהרי לראות במראה זה כמו לראות מראה של בנין הקדש, שאין במראה משום מעילה כשנהנה מההסתכלות של מראה הקדש, וא"כ ה"נ אין בראיה במראה שום השתמשות במראה, וליכא להוכיח ממראות הצובאות דשינוי צורת הכלי יתירו למקדש, דשאני מראות הצובאות דלא שימשו מעולם לתשימש של חול דהא ההסתכלות במראה הרי זה גדר של מראה דאין בו משום מעילה. [וכן הקשה התורה תמימה כאן. ובטעמא דקרא הוצאה חדשה].

ותירצתי להגרא"ל שליט"א דהא דמראה אין בו משום מעילה היינו במסתכל בחפץ של הקדש ונהנה מראיית הדבר, ואינו נוטל בידו, אבל אם יקח בידו מראה ויסתכל בה ויביט בה אנה ואנה, הרי זה ההשתמשות שעושים במראה, וזה נחשב שימוש גמור, שהרי זה שימוש לקחת המראה ולהתבונן בצורתו אנה ואנה, ושפיר הוכיח המג"א ממראות הצובאות דאם שינו אותו רשאי להשתמש בו למקדש. ומצאתי שכיסוד הזה כתב האו"ש בפ"א שבת לענין קול, דאף דקול אין בו מעילה אם יקח שופר של חבירו לתקוע בו הרי חבירו יכול לעכב על ידו שלא לתקוע ולכן אם נטל שופר של הקדש ותקע בו מעל, וכן כשלוקח כלי שיר של הקדש ומנגן בו ודאי מעל, אבל אם הכלי שיר מנגן לצורך הקדש והוא שומע ומכוין ליהנות אין בו משום מעילה, דכיוצא בזה לא שמענו שיעכבנו האדם שלא לשמוע מכלי שיר שלו ולכן בהקדש ליכא מעילה, וכן כתב בקה"י נדרים סי' מ"ד בשם הפר"ח והכפ"ח וביאר דבריהם דהשתמשות בחפץ לעשות קול מיקרי שפיר הנאה מהחפץ עי"ש. ואשר לפ"ז נראה דכן הוא לענין מראה, דאם לוקח מראה ומחזיק בו לראות את עצמו זה נקרא השתמשות בגוף החפץ אף שהשתמשות עצמה אינה אלא שרואה את עצמו ואין בראיה זו משום מעילה, ומובן היטב דברי המגן אברהם. אלא שחזר וטען הגרא"ל שליט"א דדברי האו"ש נאמרו כשלוקח שופר של אחר ותוקע בו, דאז הוא דאמרינן דהלקיחה שלוקח מחבירו עם ההשתמשות שתוקע בו נחשב כהשתמשות בחפץ, אף שקול אין בו מעילה, אבל בגוונא דאיירי ביה המגן אברהם שאדם לוקח כלי של עצמו ורואה בו, או שלוקח כלי שיר של עצמו ותוקע בו אין זה נחשב כהשתמשות, דהרי בלקיחה לא עביד ולא מידי דהרי הכלי של עצמו והראיה שמסתכל במראה אין זה השתמשות, והדרא קושיא לדוכתא על המג"א דכיון דקול ומראה לית ביה משום מעילה א"כ ליכא ראייה ממראות הצבאות לשאר כלים דמותר לעשותם קודש ע"י שינוי. (נאות אפרים, ועד"ז באילת השחר במהדורה חדשה כאן בקצרה)

ענין בפרשה – שמירת שבת

לא להנות ממעשה שבת

שח לנו הרב יעקב נטע בעק שליט"א שבעת שלמד עם רבנו בשיבת עץ חיים במונטרי, באחד השבתות נכבו הנרות בחדר אוכל של הישיבה, והביאו גוי שידליק אותם, וזה היה שלא כדין. ורבנו שהיה בחור אז הגיע לסעודה, ואכל ושהה שם וכל הזמן היו עיניו עצומות כדי שלא ינהה ממעשה שבת.

לא נהנה מחשמל בשבת

בשבת קודש חיי שרה תשס"ט, נשאר בטעות חיבור לחשמל הרגיל בבית רבנו שליט"א [ולא הודיעו לו מכך]. אחרי הסעודה, כשנתיישב רבנו ללמוד כהרגלו, אירע מילתא דלא שכיחא כלל, שנרדם ארוכות ע"ג הסטנדר. וכשסיפרו דבר זה למרן הגר"ק שליט"א אמר שבדאי זו הסיבה שנרדם, כדי שלא ילמד לאור החשמל. [ושאלו את הגר"ק האם היו צריכים לספר לו על כך, אמר הגר"ק מכיון שהוא רוצה להחמיר בזה, היו צריכים להודיע לו] (מנחת תודה עמ' רי"ד).

השבת שהצילה

בעת ששהה רבנו בארה"ב בבית הנגיד ר' שמעון גליק שליט"א סיפר לו ר' שמעון שאחד מידידיו - יהודי שאינו שומר תורה ומצוות שרוי בצרה גדולה, ואולי כדאי שאקרא לו שרבונו יסוחח עמו, והסכים רבנו ואמר כיון שיהודי בצרה, אני אלך אל ביתו ונשוחח איתו שם. כשהגיעו לשם אמר לו אותו יהודי שלצערו הגדול אמנם אינו שומר תורה ומצוות, אבל כעת בתו עומדת לינשא רח"ל לגוי, וחיינו אינם חיים בגלל זה, וניסה את כל הדרכים להניא אותה מזה ולא הצליח.

אמר לו רבנו תתחיל לשמור שבת ואז הכל יסתדר, וסיכם איתו שילמד ספר של קיצור הל' שבת, וכך הכל יסתדר. ואכן התחיל הנ"ל ללמוד הלכות שבת ולשמור שבת, ולא עברו כמה ימים, והחתן נסע באחד הימים על אופניו במרוצה ונפל לתוך הנהר וטבע ומת. וכשנשאל רבנו כיצד לקח את האחריות על זה, אמר: האם אני ברכת, השבת ברכה, כי היא מקור הברכה. (כת"ת)

מסירות נפש לשמירת שבת

הרבנית שטיינמן ע"ה בעת מלחמת העולם השנייה כשהנאצים ימ"ש פלשו לצרפת ושלטתם היתה מלאה וכל איש או אשה יהודים אשר נמצאו ברחובות צרפת שלא במסגרת עבודה מורשית ע"י הנאצים היה אחת דינו להישלח ברכבות המוות לאחת ממחנות ההשמדה. אחת המתפרות הגדולות בפריז קבלה את אישורה של הממשלה להעסיק במסגרת נשים יהודיות, וכך נשים רבות מצאו מקלט מפני הנוגשים הגרמנים, ואחת מבין אותן הנשים היתה הרבנית שטיינמן ע"ה בצעירותה בטרם נישאה לרבנו שליט"א.

והנה קרה דבר. הוכרז ע"י המנהל הראשי כי העבודה תימשך בכל ימות השבוע, כולל שבת. מנהל העבודה שם לב כי ישנה איזושהי תסיסה בין הנשים היהודיות, לאחר ברור קצר העלה כי הנשים מסרבות לעבוד בשבת. מיד קם והכריז בקול תקיף: אשה שאינה מעוניינת לעבוד בשבת, שתקום עתה עם מזוודתה בידה, ותצא מהמפעל כמפוטרת מהעבודה! הנשים היהודיות שידעו היטב משמעותה של עזיבת העבודה, כמעשה התאבדות, טבעי הדבר שהעדיפו לשתוק ולשוב לעבודה, אך להפתעת כולן נערה אחת לא שבה לעבודתה, אלא החזיקה בידה מזוודה, וצעדה בביטחון לכוון פתח היציאה. לשאלת המנהל: לאן פניך מועדות, ומדוע? - אינני רוצה לחלל את השבת, השיבה הנערה, וע"כ עוזבת אני את מקום העבודה הזה. המנהל הנוכרי, שהתרגש מאומץ ליבה של הנערה, לא יכל להסתיר רגשותיו, ופנה לעבר הפועלות, אתן כולכן תמשכנה לעבוד בשבת, מלבד נערה זו, שהוכיחה דביקותה לדתה באומץ בלתי יאומן, משחרר אני אותה מכל עבודה בשבת! אותה נערה היתה הרבנית שטיינמן ע"ה, שנתפרסמה באהבת ה' הגדולה שהיתה לה, וסיפורים של מסירות נפש נכרכו בחייה. (בנאות דשא עמ' קצב. קו' צדיק כתמר יפרח בשם רבנו)

שכר שמירת שבת

כששהה רבנו בארה"ב, תינו אנשי לייקווד לפניו את מר ליבס, שבכל יום יש צרות חדשות ומשונות ואסונות רבים פוקדים אותם, רח"ל. בסוף שיחתו בהיכל הישיבה אמר רבנו: שבת היא מקור הברכה, חז"ל הבטיחו ששבת קודש מביאה ברכה לעולם, תתחילו לקבל שבת חצי שעה קודם, תכניסו את שבת המלכה הביתה, יחד איתה תבוא גם הברכה, והאסונות יסתלקו. ההבטחה היתה ברורה. זה פלא, במוצאי שבת צלצל ראש ישיבת לייקווד הגר"מ קוטלר שליט"א ואמר, בכל שבת יש שלושים ארבעים קריאות הצלה וידי המתנדבים עמוסות. אולם בשבת זו כמעט שלא היו קריאות. שבת שקטה עברה על לייקווד ב"ה, שיחו בכל נפלאותיו. (כת"ת)

לא נוגע בזקנו

עד לפני כארבעים שנה היה רגיל רבנו לאחוז בזקנו בשעה שלומד, ועלה לו חשש שמא מתוך ההרגל יגיע גם בשבת, וח"ו יתלש ממנו קצת. ולכן מני אז מקפיד רבנו לא לגעת כלל בזקנו גם בימות החול. (מפי בנו הגר"מ שליט"א)

מכתב רבנו שליט"א להקדים זמן קבלת שבת

לאחינו בני ישראל שלום וכל טוב סלה. באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה, ומצד שני אפשר לזכות על ידי שמירת דיניה מאד. כרגיל אנשים קרוב לשקיעת החמה בערב שבת מאד לחוצים, ובאים לידי קטטות, וכן מבואר גיטין נ"ב ע"א וברש"י שם, ולפעמים גם מתוך לחץ נכנסים לעשות דבר האסור אחר שקיעתה של החמה, אשר זה מאד חמור! **טוב מאד להתרחק ולמנוע מלעשות דברים האסורים בשבת חצי שעה לפני השקיעה**, באופן שלא יקרה חלילה שיכולים לעבור אחרי השקיעה, ושכר עושיה אין לשער.

חיוזקו בזה ותזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

נ"ב: מקומות הנוהגים לקבל שבת ארבעים דק' קודם השקיעה ינהגו כמנהג המקום.

כ"ב לאדר שני תשע"א לפ"ק. - **אהרן י' לייב שטיינמן**

ג"א מצטרף **נסים קרליץ**. בעז"ה ג"א מצטרף לדברים נכונים וברורים אלה **חיים קניבסקי**. הנני מצטרף להנ"ל **יוסף שלו' אלישיב**

ונשתייר הרבה דיו בקולמוס במשנת רבנו שליט"א בעניני לימוד בשבת, עונג שבת, זמירות שבת, חשמל בשבת, ועוד חזון למועד אי"ה.

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

מים שיוצאים מהמזגן

לענין מזגן המוציא מים אמר הגראי"ל שטיינמן שליט"א דהוה מוקצה שהרי המים נוצרים בשבת והוה נולד, ואם רוצה להניח כלי בשבת כדי לקבל המים היוצאים מהמזגן אסור דהוי ביטול כלי מהיכנו כיון דעייז לא יוכל אח"כ לטלטל את הכלי שהמוקצה מונח שם וכדאיתא בשבת דף מ"ב ב' דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו, וכ"פ השו"ע בסי' רס"ה ס"ג. ואף שהיה מקום להתיר לעשות כן, מפני שלאחר שהמים יהיו בכלי יהיה מותר לטלטל משום דהוה כגוף של רעי, אי אפשר לומר כן, חדא דאין עושין גרף של רעי לכתחילה כדאיתא בס"ס של"ח, ועוד דמאן יאמר לן דזה הוה גרף של רעי והרי אין המים מאוסים כלל. (עמ' רס"ח)

יומא דהילולא – מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל נלב"ע כ' אדר א' תשנ"ה

לא תרדה בו בפרך

סיפר מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שסיפר לו רבנו יבדלחט"א שפעם היתה פגישה חשובה וגורלית באירופה, באיזה ענין של כלל ישראל, והיו שם כמה גדולי ישראל, ובקשו גם ממרן החזון איש שיבוא, והגאון רבי אלחנן וסרמן ביקש ממרן ז"ל שיאמר דבר תורה, ואמר לו ר' אלחנן שמבקש ממנו שיאמר אע"פ שידע שקשה לו לדבר בפני אחרים, מ"מ בדברי תורה אין איסור של לא תרדה בו בפרך, וענה לו מרן ז"ל מנין לך שאין לא תרדה בו בפרך בדברי תורה, ואעפ"כ אמר מרן ז"ל איזה קושיא שהיתה לו בתוס' ביבמות. ואמר מרן הגרש"ז, שמעתה יש לפנינו פלוגתא בין הגרא"ו לחזו"א אם יש איסור לא תרדה בו בפרך בד"ת, וא"כ אין עלינו לנהוג. ורצה לומר דבאמת אין בזה פלוגתא בזה, אלא כל אחד דיבר לפי דרכו, שהגרא"א וסרמן שהיה רגיל במסירת שיעורים ממילא אצלו לא היה חשש שלא לא תרדה בו בפרך לומר דבר תורה. אמנם החזון איש שלא היה רגיל לדבר בציבור, אצלו היה עבודת פרך לעשות זאת (ס' מעדני שלמה הלכות והליכות מהגרש"ז עמ' קנ"א).

בכמה וכמה פעמים שדן רבנו שליט"א בעניני הלכה, נושא ונותן טובא בדברי מרן הגרש"ז זצ"ל, ונציג כאן מעט מהמו"מ שבכת"ת

נסיעה עם נהג חילוני במוצאי שבת

אמר רבנו: בדברי השו"ע סימן רצ"ט סעיף י' שכתב שאסור לעשות מלאכה קודם הבדלה ודנים איך מותר ליסוע עם נהג או להעסיק פועל שאינו שומר תומ"צ מאחר שלא הבדיל במוצאי שבת והגר"מ פיינשטיין זצ"ל ס"ל דכיון שלא קיבל שבת אין אצלו ענין הבדלה וזה חידוש דוכי אחד שיחזור בתשובה בשבת אין לו דין הבדלה.

ואומרים שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל כשהי' נוסע במוצ"ש עם נהג שאינו שומר תומ"צ הי' אומר לנהג בכניסתו לרכב שבוע טוב בכדי שיענה לו בחזרה, אבל לכאורה זה לא מועיל לצאת ידי"ח הבדלה דהא ענין הבדלה זה להזכיר הבדלה בין קודש לחול ובפסחים ק"ד א' איתא סדר הבדלות היאך אומר המבדיל בין קודש לחול וכו', והאומר שבוע טוב היינו דאומר שעכשיו יום חול אינו נחשב הבדלה. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שכ"ו) [א"ה, ראה הליכות שלמה תפלה עמוד י"ג בשם הגרש"ז שצריך לומר ברוך המבדיל בין קודש לחול, אלא דהגרש"ז הדר לעצמו לומר לנהג שבוע טוב כדי שיענה לו בחזרה, ומ"מ עדיף שישתדל שהנהג יאמר את נוסח ההבדלה עיי"ש].

דין מוחק במדליק סגריה

אמר רבנו: הביאו שהגרש"ז זצ"ל כתב שדין אשו משום חציו אינו סיבה לקבוע שמי שהדליק סגריה ואח"כ האש בוערת במקום האותיות שיהא זה נחשב למוחק, והיינו דס"ל דיש לחלק בין אשו משום חציו בין נויקין למלאכות. אמנם שם אין ברור בכלל שנחשב מוחק, וגם אם יעשה הרוח בפיו ללבות האש כדי להתפשט ותשרוף האותיות, שאין זה צורת מלאכת מוחק, שמכלה גם את הנייר, וגם האותיות וכו'. (אילת השחר שבת עמ' שצ"ב עיי"ש)

הזמנת חילוני ביום טוב

במס' ביצה כ"א א' דרשינן מקרא דכתיב הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לכלבים לכם ולא לעכו"ם וכתב המ"ב בסי' תקי"ב סק"ב בשם האחרונים דלצורך מומר לעבודת כוכבים, או למחלל שבת בפרהסיא דדינו כעכו"ם לכל דבריו, נמי אסור לבשל או לעשות מלאכה אחרת עבורו, דדינו כעכו"ם אף לענין זה ע"ש. והנה לפ"ז המומר עצמו ודאי דאסור לו לבשל לצורך מומר אחר, דהא מחויב הוא בכל המצות כישראל, ואיהו נמי מוזהר בזה משום לכם ולא לעכו"ם, אבל יש להסתפק אם מותר לו לבשל ולעשות מלאכה לצורך עצמו דהא לחומרא דינו כעכו"ם והרי הוא כמבשל לצורך עכו"ם, או דכלפי עצמו ממ"נ לא שייך לאסור, וצ"ע. ונ"מ ג"כ אי שרי לן לתת לו רשות לבשל באש או בגז שלנו לצורך עצמו. והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דפשוט שהמומר כלפי עצמו ודאי מותר לו לבשל, שהרי גם הוא מחויב בסעודת יו"ט, דהא חייב בכל המצות כישראל, וא"כ בודאי דהותר לו לבשל לצורך אוכל נפש ושמחת יו"ט שלו, וה"נ שרי לן לתת לו רשות לבשל בגז שלנו.

והקשה דלפ"ז ה"נ מסתברא דכשם שמותר לו לבשל ביו"ט לעצמו, כך מותר לישראל אחר לבשל עבורו, דאם היתירה תורה מלאכת או"י עבורו מאי נ"מ אם הוא מבשל או שאחרים מבשלים לו, הא גם הוא כישראל ומ"מ הותר לצורך סעודת יו"ט שמחויב בו ככל ישראל, וא"כ תיקשי ע"ד המ"ב שכתב שאחרים אסורים לבשל עבורו, וצ"ע. (שלמי תודה עמ' ר"א)

וח"א שליט"א עלה בחיי חיותו של מרן הגרש"ז להציע לפניו הערה זו בשם רבנו, והשיב לבאר דעת האחרונים דהרי החילוני אינו מכוין לשם מצוה וא"כ אינו מקיים בזה שמחת יו"ט וממילא אסור לבשל בשבילו. וכשחזר הני"ל ואמר את הדברים לפני רבנו שליט"א העיר

דאטו כל אדם מכוין באכילתו לשם מצות סעודת יו"ט, ואפ"ה שפיר מתקיימת המצוה בכך, וא"כ מה בכך שהוא חילוני ואינו מכוין למצוה, הרי סו"ס כשיאכל יקיים המצוה. (כת"ת) [א"ה, וראה קובץ שיעורים ח"ב סמ"ז או י"ד] דאפיקורס שאכל מצה לא יצא, ודעת מרן הגרש"ז בהליכות שלמה פסח עמ' רצ"ב דע"פ בדבר שאינו ניכר מצד עצמו למעשה מצוה כלולב ומצה ושופר וכדו', הדין עם הקו"ש, עיי"ש, משא"כ בישראל כשר, אף אי נימא דלא קיים המצוה, הרי מעולם לא נאסרה מלאכת או"נ עבורו].

רבית בבנקים ובחברה בע"מ

כשפירסם מרן הגרש"ז זצ"ל מאמר בענין רבית בבנקים בקובץ הנאמן שנה ט"ו כה תשרי תשכ"ג [ונדפס אח"כ במנחת שלמה קמא סי' כ"ח], שעורר מו"מ גדול באהלי תורה, העמיק רבנו שליט"א עיונו בדברי מרן הגרש"ז, ורשם הערותיו על הגליון. ואמר רבנו בענין זה: דעת מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל דאין בזה כלל איסור, ודעת מרן הגרש"ז זצ"ל דיש לומר שאינו אלא איסור דרבנן [ברבית שהבנק נותן לבעל החשבון, משא"כ ברבית שבעל החשבון מתחייב להבנק עיי"ש דנוטה שהוא רבית דאורייתא], אמנם לדעתי הוי איסור דאורייתא. (כת"ת)

הספד מרן הגרש"ז על זוגתו הרבנית ע"ה

כשנתפרסמו דברי הגרש"ז זצ"ל בהלוויית זוגתו הרבנית [מוצש"ק י"א טבת תשד"מ] שאינו צריך לבקש ממנה מחילה, הואיל וחיו כפי שהתורה ציותה, והגיעו הדברים לאזני רבנו, חקר ודרש לשמוע הדברים מעדים נאמנים, וכשנתברר לו שאכן כך אמר, ה' אחוז התפעלות והתרגשות, עד היכן הדברים מגיעים. [ובהלוויית זוגתו הרבנית תמר ע"ה (כ"ה סיון) אמר רבנו: איני רואה צורך לבקש ממנה עכשיו מחילה, כי הרי כבר בקשתי בעיוה"כ, ומאז לא ציערתי אותה ח"ו אך בכל אופן מנהג העולם הוא לבקש ולכן אבקש ממך גם עתה (מחילה)]. (כת"ת)

לעת פטירתו

וביום אשכבתיה דמרן הגרש"ז זצ"ל הודיע לו הרה"ג ר' נחום גליק שליט"א על זמן ההלוויה שנקבע 11 בבוקר בירושלים, ואמר רבנו חושבני מה נעשה עם השיעור לתלמידים בבוקר? וסיפר לו ר' נחום שבעת שכשנפטר זקנו הגרש"ז זלזניק זצ"ל ראש ישיבת עץ חיים, בא וסיפר למרן הגרש"ז דבר זה, ואמר לו הגרש"ז מה נעשה עם השיעור? אלא אני יבוא עם התלמידים. וענה רבנו שליט"א שאכן כך אעשה, והקדים רבנו את שיעורו והפסיק באמצע השיעור והורה לכל תלמידיו לנסוע ללוויה, ורבנו הצטרף ונסע עמהם, [ובחזור הבחין בו מרן הגרא"מ שך זצ"ל וקראו לשוב עמו ברכב לבי"ב].

ובעת שהגיע לנחם את האבלים **ישב שם זמן ממושך מאוד יותר מהרגלו**, ואמר שכיין שלא הכיר דיו את הגאון הנפטר זצ"ל, רוצה לשמוע ולהכיר דרכיו והנהגותיו הגדולים. וכמו שמרגלא בפומיה דרבנו בהספדיו, שהעיקר הוא להבין את ה"הפסד" בפטירת הנפטר, וללמוד מדרכי הנפטר. (כת"ת)

לזכות להתעלות

כשנפטר מרן הגרש"ז אמר הגאון רבי אפרים שטראוס שליט"א לרבנו: תיתי לנו תלמידיו מרן הגרש"ז בישיבת קול תורה, שעיי ששהינו במחיצתו ונהנינו לאורו ודאי השפיע הדבר עלינו רבות, אמר לו רבנו: האם כל אלה שהיו במחיצת החפץ חיים נתעלו יותר מאחרים, והאם הבעלי בתים של שכונת שערי חסד בה התגורר הגרש"ז זצ"ל כל ימיו, לקחו חתנים ת"ח יותר מאחרים, אלא מי שמכין את עצמו לקבל מהרב הוא זוכה באמת להתעלות, **אבל מי שסתם שוהה במחיצתו בלי התבוננות, הוא לא יתעלה כלל.**

שקידה אמיתית בתורה

כשנסבה פעם השיחה בבית רבנו שליט"א על מעלת ומצות ההספד על חכם, אמר רבנו: היום לא מצוי כ"כ שיתעוררו הבריות באמת מההספדים, לילך בארחותיו ובדרכיו של הנספד. ואמר חכ"א לפניו שהוא הרגיש בעצמו התעוררות מההספדים על מרן הגרש"ז, ושאלו רבנו שליט"א, כגון מאי, ואמר, כגון ממה שסיפר תלמידו הקרוב הגאון ר' יהודה עדס שליט"א, שכידוע ה' להגרש"ז חדר מיוחד בירכתי שכונתו "שערי חסד" ששם התבודד בלימודו ולא קיבל שם שום אדם, ופעם ה' להגר"י ענין נחוץ ביותר, ושיער בדעתו שבודאי מותר לו להכנס לשטוח הענין, והקיש על הדלת, אולם כשפתח לו הגרש"ז הדלת וראהו, גער בו ואמר, הגם אתה?? גם הקרובים ביותר רצוני שלא יפריעוני כאן!! כששמע זאת רבנו אמר **שאכן עובדא כזו מעוררת ביותר לדעת מהי שקידה אמיתית בתורה.**

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זהבה גולדה לוינ ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

תוספת לגליון 23

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

תוספת שבת

הנה כבר הבאנו בגליון 1 דברים מרבנו במעלת השבת והחשיבות להוסיף בשמירת שבת, והנה להציג כאן עוד הרחבת דברים מרבנו שליט"א בענין זה

שיחת חיזוק שמסר רבנו לבני קהילת שלייתכער' שקיבלו על עצמם להתחזק בענין זה לאחר סילוקו של חברים הרב אברהם טייטלבוים זצ"ל [וכל הנכתב בכתב מוטה הוא תוספת דברי רבנו במקומות אחרים].

זוכה לעשירות

מורי ורבותי, כפי ששמעתי במשך השנה שעברה כבדו את השבת בזה שהקדימו להכניס את השבת, לכן נרחיב קצת במעלת המכבד את השבת. הנה הגמ' אומרת בשבת דף קי"ט ע"א בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי, עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין, מה היא הזכות שעל ידה זכו לעשירות... ושבשאר ארצות במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמכבדין את השבת. דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם, שהיה השולחן כבד כ"כ שבשביל לשאת אותו היה צריך שש עשרה בני אדם, ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו אומרים לה' הארץ ומלואה, וכשמסלקין אותו בגמר הסעודה אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. אמרתי לו לאותו הבעל הבית בני במה זכית לכך. אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת. **הוא כיבד את השבת ולכן זכה לכזו עשירות מופלגת.** אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך.

רואים כמה זה גדול, עד כדי כך, שהרי יש הרבה מצוות בתורה, יש מצוות ציצית מצות תפילין ועוד מצוות גדולות, ובכל זאת חז"ל לא אומרים שהם מביאים לעשירות. ואע"פ שבדרך כלל הקב"ה לא משלם שכר בעולם הזה, אלא הצדיקים מקבלים את השכר לעולם הבא, וכאן ג"כ בודאי שמקבל שכר גם בעולם הבא, אבל משמע כי אפילו שמקבל גם בעולם הבא אבל זוכה גם בעולם הזה שכר גדול, ועשירות כזו מופלגת לא יכול להיות רק בזכות שמכבד את השבת. כמו שרואים שזכה לעשירות כזאת מופלגת. [ואני לא אומר שכל אחד צריך לשאוף לזה להיות כזה עשיר מופלג, מספיק אם יהיה לו פרנסה] אבל רואים עד כמה חשוב שבת, מה שבשום דבר אחר לא מצינו כ"כ, רק בשכר שמכבדין את השבת. [א"ה וראה ברמב"ם הלכות שבת פ"ל הט"ו] וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כוחו, **כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה** יתר על הצפון לעולם הבא וכו'.

[ובאילת השחר שם העיר רבנו : שצע"ק א"כ למה בריש פאה גבי דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקדן קימת לעולם הבא לא חשיב גם כבוד שבת, דודאי האיש הזה יהי' לו שכר גם לעולם הבא, דהא אמר לו ר' חייא בר אבא אשריך שזכית, ואם עי"ז לא יקבל לעולם הבא, איך זה אשרי. [ומסתבר נמי שמלבד העשירות יהי' לו גם בריאות דבלי בריאות אין לו הנאה מהעשירות וגם זוכה לבנין רבנן עבד כבוד שבת כדאיתא לעיל כג, ב, וא"כ מקבל גם עוה"ז]. ואולי הואיל ושכר שבת הוא גדול מאד ואי"ז דומה לשאר דברים השנויין במשנה שם שאוכל פירותיהן בעולם הזה. **שהשבת שכרה מופלג הרבה מהם**, כמו דחזינן בגמ' כאן שקיבל עשירות מופלגת שאין בדומה לה בשאר המצוות].

מפסיק הגיהנום משעת ההכנה

עוד ראיתי, שהחפץ חיים מביא בספר שם עולם (ח"א סוף פ"ד) בשם גדול הדור אחד שרוצה לחדש חידוש גדול מאד, הרי הכלל ידוע שאדם ששמר שבת, אפילו אם יש לו ח"ו עבירות שצריך לקבל עליהם גיהנם, בשבת לא דנים אותו, כיון שהי' שומר את השבת, וכמה שהי' שומר יותר שבת הכל נחשב לו. דהנה הטור א"ח סימן רצ"ה כתב שאומרים במוצ"ש סדר קדושה לפי שהוא זמן חזרת רשעים לגיהנם ששבתו בשבת ועל כן מאריכין בעניני תפלות כי ממתניין להם עד שיסיימו כנסיה אחרונה של ישראל תפלתם. ובספר יסוד ושוש העבודה כתב בשם ספר התגין אם נשמתו של אדם בגיהנם בכל יום שישי מוציאין אותה מגיהנם בעת שהי' רגיל בעוה"ז לשבות וכן בתוספת מקודש על החול במוצ"ש המאחר מאחרין אותו שלא להכניסו לגיהנם והממהר ממהרין אותו להכניסו עכ"ל. ומביא החפץ חיים חידוש מגאון אחד עוד יותר, שמהזמן שמתחיל לעסוק בצרכי שבת, ואפילו ביום שישי בבוקר, יוצא כבר מגיהנם. ובפסחות מבינים שבזמן שקרוב לשבת נחשב כבר שבת, ומפלג המנחה יש כבר סברא שנחשב כמו שבת, אבל בבוקר? והוא אומר שאפילו בבוקר, כיון שהתחיל להכין צרכי שבת כבר לא יהיה לו גיהנום. והחפץ חיים מביא את זה, משמע שזה דבר המתקבל על הדעת, אפילו שלא מצינו את זה בגמ' ולא במדרשים, בכל זאת מזה שהוא מביא את זה משמע שיתכן אפילו השכר הזה, אדם שיש לו ח"ו עבירות, והוא צריך להיות בגיהנום, ואולי אפילו שנים עשרה חודש, בכל זאת כיון שהתחיל מיום שישי בבוקר לעסוק בצרכי שבת, לא יהי' לו כבר גיהנום מהזמן ההוא, עד כדי כך! **ואין לשער ולתאר את הרייח לזכות להיות אפי' רגע אחד פחות בגיהנם.** (ימלא פי תהלתך תפילה עמי שפי"ג) ולמה לא מצינו בשאר מצוות כאלה דברים, רואים ששבת זה מיוחד!

חביבות השבת

עוד מצינו בשבת דף ל"ג מביאה הגמ' את הסיפור שרבי שמעון בן יוחאי היה במערה שנים עשרה שנה, ואחרי זה כשיצא כל דבר שראה מיד נשרף, שהיה אומר האידן מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, ויצאה בת קול חזרו למערתכם אתם רוצים לשרוף את העולם וחזרו למערה וישבו שם עוד שנה, אחרי שנה יצאו, וכבר נחה דעתו של רבי שמעון, אבל בכל זאת עדיין לא נחה דעתו לגמרי כנראה, וכשראה יהודי זקן רץ עם שני חבילות הדסים לכבוד שבת כדי להריח בהם, שאל אותו למה שנים, אמר אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, אמר לו רבי שמעון לרבי אלעזר בנו ראה כמה מחבבין ישראל את המצות, ואז נח דעתייהו. כשראה יהודי מניח תפילין לא התפעל, כשיהודי לובש ציצית לא התפעל, רק ממה התפעל, כשראה יהודי מחבב את השבת, היות ויהודי שם שימת לב מיוחדת לכבד את השבת זה כ"כ שוקל שכבר נחה דעתו, כיון שבזה רואים שמחבבין את המצות, ונרגע, וקודם לכן לא היה כ"כ מרוצה, אע"פ שראו שאר מצות בכל זאת לא היה מרוצה. א"כ איזה אושר שיש לאדם אם הוא יכול לכבד את השבת, אושר שאי אפשר לתאר. (וכמה פעמים ביאר רבנו את דברי הגמ' באופ"א)

לימוד הלכות שבת

וצריך להוסיף מה שכתב היערות דבש בחלק ב' דרוש ג', ומובא בהקדמת המשנה ברורה להל' שבת, וז"ל ובפרט בענין שבת קודש אשר הזהרתי ואמרתי כל פעם ופעם, מי שלא למד הלכות שבת על בורים פעמיים ושלש, לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חילול שבת, הן דאורייתא, והן דרבנן, וענין שבת הוא מאוד לנו למחסה בגלות. עכ"ל.

רואים עד כמה זה חשוב, ובאמת היה רצוי מאוד שילמדו הלכות שבת, כמו שכותב היערות דבש שמי שלא למד הלכות שבת על בוריו פעמים ושלש לא רק פעם אחת אלא אפילו פעמים ושלש, לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חילול שבת הן דאורייתא הן דרבנן אפילו איסור דאורייתא. א"כ הכבוד שבת הכי גדול שיהיה, שמלבד שיקדימו להכניס את השבת, ילמדו ג"כ הלכות שבת לקיימה כהלכתה, ולכל הפחות פעמים ושלש, כמו שאומר היערות דבש ולחזור על זה, זה דבר גדול מאוד.

ואני רואה שהיהודים כאן רוצים מאוד לכבד את השבת, אשרי חלקכם, והקב"ה יעזור שתראו להוסיף עוד ולעשות, כמו שהיערות דבש אומר שכל אחד ישתדל ללמוד הלכות שבת. יש ענינים קשים מאוד, ולמשל הלכות ברירה, הרי כמעט כל דבר קשור לענין של ברירה, ואם אדם לא לומד הלכות ברירה קרוב מאוד שיכשל, וככה יש עוד הרבה דברים שמאד מאוד יכול להיכשל, ואם הוא לא לומד הוא לא יודע ויכול להיכשל. ממילא זה דבר גדול מאוד, שכל אחד ישתדל ללמוד הלכות שבת, שאפילו אם למד שלוש פעמים, יכול ללמוד פעם רביעי ג"כ. כי אם היערות דבש אומר פעמים שלוש, אפשר גם ארבע וחמש פעמים. ולא הכונה ללמוד כל היום רק הלכות שבת, אפשר ללמוד עוד לימודים, אבל גם אם כל אחד ילמד כל יום אפילו רק עשרה רגעים או רבע שעה הלכות שבת, כדי שיחזור תמיד הלכות שבת, זה דבר גדול, כי בלי זה אפשר מאוד להיכשל. בפרט כאלה הלכות שיכול להיות שיכשל בדאורייתא כמו הלכות ברירה. והרי אנחנו רוצים שכלל ישראל מאד יתחזק בזה, וזה שישתדלו בכך כאן יהיה זכות לא רק ליהודים האלה שעושים את זה אלא זה יוסיף ג"כ לעוד מקומות. ושמעתי שיש מקומות אחרים ששמעו שכאן התחזקו, והם רוצים ג"כ להתחזק, וזה יכול לגרום שחלק גדול מאד מכלל ישראל יתקרבו לשבת ויהיה בזה זכות גדול.

והרי חז"ל אומרים [שבת קי"ב ע"ב] "אם שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים", ממילא יכול להיות, והלאה, שנזכה עי"ז. אני לא יודע אם נזכה כ"כ מהר שיהיה שתי שבתות בכל כלל ישראל, אבל אפילו אם חלק גדול מכלל ישראל ישמרו שבת בודאי שיהיה בזה תועלת גדולה לקרב את הגאולה האמתית. ונזכה במהרה בימינו לגאולה האמתית אמן סלה (חסד לאברהם עמ' יג-טז)

מעלת השבת קבלת עול מלכות שמים

ובשיחה לפני ר"ה אמר רבנו: חז"ל אומרים אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין, ולא אמרו דבר זה על שאר מצוות שאם יקיימום כל ישראל יהיו נגאלים, רק על שמירת שבת, וצריך טעם מה המיוחד בשמירת שבת.

עוד מצינו שהמחלל שבת דינו כעובד ע"ז, חייב סקילה כעובד ע"ז וכן לענין עוד הלכות, וכן להיפך אפי' היה חוטא גדול ועובד ע"ז כדור אנוש אילו שומר שבת מוחלין לו, רואים גודל ענין שמירת שבת.

והענין בזה כי המשמר את השבת, מגלה בזה שהוא מקבל עליו עול מלכות שמים, שהקב"ה הוא מלך ומנהיג את הבריא. כי ע"י שמירת שבת הוא מעיד כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו', וכן להיפך כשמחלל שבת הוא מורד במלכות שמים.

הרי לנו כמה גדול שמירת שבת כראוי, כי בכל הפרטים וכל הדינים ע"י שמירתם יש קבלת מלכות שמים. אך קשה מאוד לקיים הכל, ואמנם אין לומר ח"ו שלא נזהרין בחילול שבת, אבל יש דברים שאדם דש בעקביו כמו דיבור בשבת, שאמרו חז"ל דבקושי התירו לומר שלום בשבת, בשבת כל דיבור מיותר אפי' שאינו אסור בחול, מ"מ בשבת יש שו"ע על כל דיבור ודיבור מה מותר לומר ומה אסור, וכל זה נוגע לשמירת שבת, ועל ידי שמירת שבת בדקדוק זוכים לקבל עול מלכות שמים. (מפיקודין אתבונן ח"ב ועי"ש)

להוציא את השבת מאוחר

פעם ניגש איזה תלמיד חכם למרן רבנו שליט"א ושאלו בנוגע לזמן מוצאי שבת לשיטת ר"ת האם הוא כך וכך דקות אחרי השקיעה או אולי הזמן הוא כחמש רגעים מאוחר יותר. ענה לו הרב שליט"א בתמימות אינני מבין את השאלה הלא עוד חמש דקות להניצל מגיהנם עוד חמש דקות עוד חמש דקות, האם אין זה פשוט שכדאי הוא. מה מפסידים צל של ספק בחילול שבת. וביחס לזה תראה מה שמרוויחים ששומר השבת בודאי בלי ספיקות האם אין זה חשוב כל כך פשוט. (אהל משה בראשית עמ' ע"א)

כאיל תערוג גליון 24 פקודי תשע"ד

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא, ממרן רבן של ישראל רבנו
בעל האילת השחר שליט"א, מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו. (פקודי מ, יח)

ובמדרש (תנחומא פקודי י"א) איתא...אלא שהיה משה מיצר על שלא נשתתף הוא עמהן במלאכת המשכן, כיצד הנדבה נתנה על ידי ישראל, והמלאכה נעשית ע"י בצלאל ואהליאב וחכמי לב, ולפי שהיה משה מיצר העלים הקדוש ברוך הוא מהם, ולא היו יכולין להעמידו, כיון שהטיחו פניהם מכל מקום ולא היו יכולין להעמידו, נכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו משה רבינו כל מה שאמרת לנו עשינו, וכל מה שצויתנו ליתן ולהוציא. נתננו הכל והרי כל המלאכה לפניך שמא חסרנו שום דבר, או ויתרנו על כל מה שאמרת לנו, ראה הכל לפניך והיו מראין לו כל דבר ודבר, שנא' ויביאו את המשכן אל משה וגו', וכתב וירא משה את כל המלאכה וגו', אמרו לו לא כך וכך אמרת לנו לעשות, אמר להם הן, וכן על כל דבר ודבר, אמרו לו ואם כן למה אינו עומד, שהרי כבר נצטערו בצלאל ואהליאב וכל חכמי לב להעמידו, ולא היו יכולין, והיה משה מיצר על דבר זה, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לפי שהיית מיצר שלא היה לך עשייה ולא חלק במלאכת המשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים להעמידו בשבילך, כדי שידעו כל ישראל, שאם על ידך אינו עומד שוב אינו עומד לעולם, ואיני כותב לו הקמה אלא על ידך, שנאמר ויקם משה את המשכן, וכן הוא אומר וידבר ה' אל משה ביום החדש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אהל מועד, אמר משה רש"ע איני יודע להעמידו, אמר ליה עסוק בידך ואתה מראה להעמידו, והוא עומד מאליו ואני כותב עליך שאתה הקימתו". וצריך להבין מדוע היה צורך מיוחד לנס כדי להעמיד את המשכן, ואמאי לא עשה ה' באופן שיוכלו להעמידו בלא נס.

גם צריך להבין, שהרי לכאורה בהמשך המסעות כן היו הלוויים מפרקים ומעמידים את המשכן, ואמאי שם לא הוצרכו למשה רבנו. ועוד צ"ב מה הענין שאמר ה' למשה שיעסוק כאילו מעמידו, ויהיה עומד מאליו. אמאי צריך לעשות כאילו הוא מעמידו ולא יעמוד לגמרי לבד, וגם איזו מעלה יש א"כ למשה עד שנקרא שהוא הקימו.

וי"ל דהמשכן היה בו קדושה גדולה, ואינו סתם מבנה גשמי, וע"כ הוא נצרך לכח הקדושה של משה רבינו כדי לעמוד. ולכן גלגלו משמים משה רבינו, שהיה חציו איש האלוקים, חציו בן אדם וחציו איש האלוקים, לא יתן תרומה למשכן אלא יקים אותו בפועל. אומנם בכח הקדושה שהכניס משה רבנו לקרשי המשכן, שוב נשארה בו הקדושה, והצליחו אח"כ הלוויים להעמידו בכל המסעות.

ומה שהוצרך משה לעשות כאילו הוא מעמידו, יש בזה יסוד לחיים, שכל מעשי האדם אינם אלא למראית עין, והכל פועל ה' לבדו, אמנם האדם צריך לעשות את המוטל עליו ואז מסייע לו ה'. ועל כן אל יאמר האדם שעל פי חישוביו אין הוא יכול להצליח במצוה המוטלת עליו, וא"כ אין הוא חייב בזה, אלא עליו לעשות את יכולתו והקב"ה יסייעו, ואף ייקרא על שמו כיון שממילא כל מה שאדם עושה הוא רק מראית עין. [ופעמים שאדרבה השתדלות מרובה מקלקלת]. (רשימות רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל בקו' יצחק ירנן עמ' 216)

והלבשת את אהרן את בגדי הקדש ומשחת אתו וקדשת אתו וכהן לי. (פקודי מ, יג)

ל' הרמב"ם בסה"מ: והמצוה הלי"ג היא שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש. משמע שיש מצוה בעצם הלבשה. וביאר הגר"י (זבחים י"ח) שההגדרה בדבריו שיש מצוה להיות לבוש בגדי כהונה בשעת העבודה, והיא לא מצוה עצמית אלא שייכת לעבודה, ובאמת כל לשונות הרמב"ם הם כך, בסה"מ צ שנצטוו הכהנים ללבוש וכו' ואז יעבדו, במנין הקצר כ' להיות הכהנים לובשים לעבודה בגדי כהונה, ובהל' כלי המקדש בפרטי המצוות "ללבוש בגדי כהונה לעבודה", משמע שהמצוה היא להיות לבוש בגדים בעבודה דווקא.

אך ישנה שיטה שאכן המצוה היא בעשיית הבגדים, והיא שיטת הרס"ג (ח"ג פרשה ס"ח) כפי שלמד בדבריו הר"י פערלא. הרס"ג הביא את מצות בגדי הכהונה בח"ג ששם ערך את המצוות שהם מוטלות על הציבור, ולא בח"א שם הביא את המצוות המוטלות על היחיד, משמע שהמצוה בבגדים היא עשייתם וזוהי מצוה המוטלת על הציבור.

ורבנו שליט"א הביא בשיעורו תו"כ מפורש שיש מצוה בעשיה, דאיתא שם (אחרי מות ז' ז') אין לי אלא מלאכת רשות מלאכת מצוה מנין וכו' שלא יארוג שני חוטין במכנסים משמע שיש מצוה בעשיה. (לכבוד ולתפארת עמ' קו)

ובאילת השחר (פר' תצוה עמ' רמ"ה) כ' רבנו: יל"ע אם עושי הבגדים בירכו ברכה מפורשת על כל בגד כגון אקב"ו לעשות מעיל לעשות אפוד או שבירכו ברכה כללית אקב"ו לעשות את הבגדים, ובאמת יל"ע אם יש מצוה לעשות בגדי כהונה או שזה רק הכשר מצוה וע"י בערוה"ש קדשים סימן ל"א אות ד'. ועוד יל"ע אם הכהנים בירכו כשלבשו בגדי כהונה, וא"כ יל"ע אם בירכו ברכה כללית על לבשת בגדי כהונה, או ברכה פרטית על כל בגד. ובארצות החיים סימן י"ח סעיף א' כתב דמבואר בדברי הר"מ בסה"מ מצוה ל"ג שחשב מ"ע בפ"ע ללבוש בגדי כהונה לעבוד בהם, ולפ"ז בלבשתן הוא מקיים מ"ע בפ"ע ובודאי צריך לברך אשר קב"ו ללבוש בגדי כהונה. והנה למש"כ להלן כ"ט ד' דמשמע שמשה נצטוו להלביש את אהרן ובניו בפעם הראשונה את הבגדים, יל"ע אם משה בירך כשהלבישם אקב"ו להלביש את הבגדים.

עניא דיומא – באחד באדר משמיעים על השקלים - צדקה

אין אדם מעני מהצדקה

נשאל רבנו שליט"א מדוע תקנו שלא יבזבז אדם יותר מחומש שמא ירד מנכסיו הא אין אדם מעני מן הצדקה. והשיב שחששו שיתן בכוונה בלתי ראויה שעליו לא נאמרה ההבטחה שלא ינוק, ועלול להצטרך לבריות, ואחר התקנה שוב כ"א שיתן יותר מאזהרת חז"ל גם הוא אינו בכלל ההבטחה. [נשב השואל ושאל כן למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיבו במכתב, יש גם דברים שגורמים לעניות ואולי נגזר עליו עניות מחמת סיבת אחרת, ויש לחשוש שזה יקרה לו ע"י שיתן חומש, והקשה לו שוב, דהא מ"מ ע"י הצדקה לא מתגלגל דבר רע. והשיבו בידי לא צריך להביא עליו העניות. (ובתורתו יהגה כרך ד' עמ' תכ"ט)]

שלא כדרך הטבע

התפרסם בשמו של רבנו שליט"א דמי שהקב"ה חננו בעשירות שלא כדרך הטבע, גם נתינותיו לצדקה צריכים להיות שלא כדרך הטבע. והיינו כי לשמר עשירות שלא כדרך הטבע צריכים לתת מעל הטבע דזהו המלח המשמר את הממון. (ושמרו לעשות עמ' פ"ב)

להצטרף לצדקה

אמר רבנו על דברי רש"י (פר' ויקרא ה, יז). "רבי עקיבא אומר הרי הוא אומר (דברים יז ו) על פי שנים עדים או שלשה עדים וגו', אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט לך הכתוב שלשה, אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה. אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה עכא"כ שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה". ונטפל היינו אפי' אם המצוה היתה נעשית לולא הצטרפותו, [וכמו במקרה של העדים שבשנים כבר יש עדות והשלישי בעצם מיותר] **וכן כשאוספים צדקה ואחד מוסיף פרוטה אע"פ שהמצוה היתה נעשית גם בלעדיו מ"מ הוא נטפל לעושי מצוה ומקבל שכר**. (אילת השחר ויקרא עמ' לד)

למה נחשב הפסד

תמה רבנו: הנה בעצם הדבר דשומר אבידה נחשב שומר שכר בגלל ההנאה דנפטר מליתן צדקה לפני בזמן שעוסק באבידה. צ"ב למה זה נקרא ריוח והרי בשו"ע יו"ד סי' ר"מ כתוב לעולם אין אדם מת מן הצדקה, ולא דבר רע ולא היוק מתגלגל על ידה, והצדקה דוחה גזרות קשות וברעב תציל ממות עכ"ל. א"כ הרי לא מפסידים ע"י נתינת צדקה. וע"כ צ"ל דריוח והפסד נמדד לפי הסתכלות אנשים באופן גשמי והם רואים שנחסרים ממון. (אילת השחר דברים עמ' ק"ד)

לא להשתמש לפני שמעשר

יתכן שלא כדאי להשתמש קודם שנותן צדקה ומעשר כספים, ולאחר המעשר זה נקרא שמשמש מן החולין. (אילת השחר בראשית עמ' רפט)

צדקה מיד שמבקשים

הנה בתענית י"א א' איתא דנחום איש גמזו הי' סומא וכו', ומפרש בגמרא, אמר לתלמידיו אני גרמתי לעצמי דבר זה פעם אחת הייתי מהלך בדרך וכו' בא עני אחד וא"ל פרנסני א"ל המתן עד שאפרוק מן החמור לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו וכו' ע"ש. ומשמע שאין חיוב לתת לפני מיד ברגע שמבקש ונחום תבע מעצמו רק בגלל שהעני מת. אמנם דעת רב יוסף בב"ק נ"ו ב' דשומר אבידה דינו כשומר שכר כיון דבשעה שמתעסק עם האבידה הוא עוסק במצוה ופטור לתת צדקה לפני, והנה לשטוח הכסות שמצא לוקח כמה רגעים ואם הוא מרויח פרוטה זו, משמע שהעני לא רוצה להמתין עד שיגמור להתעסק עם האבידה, ואם כשמגיע עני לבקש צדקה אפשר לומר לו להמתין קצת א"כ למה זה נקרא שמרויח פרוטה ע"י האבידה, ומשום כך נעשה שומר שכר הרי אם העני אינו רוצה להמתין קצת עד שיגמור להתעסק עם האבידה א"כ גם לולא זה יכול להפטר מנתינת הצדקה ע"י שיאמר לפני להמתין והעני לא רוצה וילך, אלא משמע שחייבים לתת לפני מיד כשמבקש וצ"ע. (אילת השחר בראשית עמ' קמ"ו)

מנהגי רבנו

מנהג רבנו להפריש חומש מנכסיו לצדקה, ומלבד זה נותן בכל בוקר לפני התפילה פרוטות לצדקה כמבואר בהלכה. וסיפר פעם רבנו, כי לפני הרבה שנים דיבר עם אדם אחד קצת בתוקף, ואותו אדם התייחס לזה יותר ממה שנאמר ונפגע, וכמובן ניסה רבנו לפייסו. ואחר שכבר נסתלק לבית עולמו לפני הרבה שנים, אומר רבנו שבכל יום נותן פרוטה לצדקה ומזכיר את שמו שהי' לעילוי נשמתו. (פרי חיים קפ"ב).

צדקה תציל ממות

כותב הרה"ג ר' הלל קופרמן שליט"א: מעשה ביהודי שהיה נחשב לבעל צדקה גדול ונהרג הוא עם כמה מבני משפחתו במיתה משונה רח"ל. ושאלנו למרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א על פשר אסון זה ואמר וז"ל, בטוחני שיהודי זה לא נתן אפילו מעשר כספים, אם היה נותן מעשר כספים לא היה מת, שהרי נאמר וצדקה תציל ממות ובודאי שבמיתה משונה כזו לא היה מת, גם אם הגיע זמנו. ומקורו גמרא ב"ב י א. והוסיף ואמר, 'אדם עשיר בקנה מידה שלו חייב מעיקר הדין לתת לפחות חומש', ובדרך כלל העשירים הגדולים רחוקים מלתת אפילו מעשר, ועל כל תרומה שנותנים שכלפי המקבל חשובה היא מבקשים הם שלטים, פרסום, והכרת הטוב עמוקה על תרומתם הגדולה, אך איך הם מסתדרים עם החיוב שלהם. ועוד סיפר, היה אצלי יהודי הנחשב לעשיר גדול שאמר לי עליו שהוא בעל נכסים של כמאה מליון דולר. ואני שואל אתכם, האם ידוע לכם שיהודי זה נתן לפחות עשר מליון דולר לצדקות, הלואי, ועוד האריך בענין זה. וסיים וחזר ואמר, אותו בעל צדקה גם מעשר לא נתן, דאם היה נותן לא היה מת. ושאלנוהו האם הוא מרשה לנו לפרסם הדברים ברבים, וענה: בודאי שכן, אני לא מדבר דבריי בסתר. לאחר זמן הבאנו למרן שליט"א את דברי האבות דר"נ פרק ד' וז"ל, מעשה בחסיד אחד שהיה רגיל בצדקה, פעם אחת הלך וישב בספינה בא הרוח וטבע ספינתו בים, ראהו רבי עקיבא ובא לפני בית דין להעיד על אשתו להנשא, עד שלא הגיע עת לעמוד בא אותו האיש ועמד לפניו, אמר לו אתה האיש שטבעת בים, א"ל הן, ומי העלך מן הים, א"ל צדקה שעשיתי היא העלתני מן הים, א"ל מנין אתה יודע, א"ל כשירדתי לעמקי מצולה שמעתי קול רעש גדול מגלי הים שזו אומר לזו וזו אומר לזו רוצו ונעלה את האיש הזה מן הים שעשה צדקה כל ימיו, באותה שעה פתח רבי עקיבא ואמר ברוך אלקים אלוקי ישראל שבחר

בדברי תורה ובדברי חכמים, שדברי תורה ודברי חכמים קיימים הם לעולם ולעולמי עולמים, שנאמר (קהלת יא) שלח לחמך על פני המים ועוד כתיב [משלי י ב] וצדקה תציל ממות עכ"ל. ונהנה מרן שליט"א מראה זו. (הל' תשובה הללי נפשי עמי ל"ה)

ליזהר במעשר

באחד מכינוסי ירחי כלה של אנשי אגודת ישראל באמריקה ישבו מסלטה ומשמנה של היהדות החרדית באמריקה ובהם גבירים ידועי שם, וגם שם נשמעו טענות ומענות על הפסדי הענק שהיו לאחרונה לגבירים אלה. פנה מרן שליט"א אל הטוענים ושאל אותם, האם הפרשתם מעשר כראוי? אתם אלו הטוענים שהפסדתם עשרות ומאות מליוני דולרים, האם הקפדתם תמיד להפריש את כל המעשר שהייתם חייבים. - והגבירים החלו לגמגם. אז למי יש לכם טענות - הקשה מרן שליט"א, הרי אתם גרמתם לעצמכם את ההפסדים הגדולים! אם הייתם מפרישים את כל המעשרות כדבעי זה לא היה קורה לכם. (ברכי נפשי ויקרא עמי תרכז)

לפתוח שערי רחמים

כשמגיעים אנשים בעת צרה לרבנו שליט"א ומבקשים להתחזק בהנהגת מדה טובה שתעורר עליהם רחמים, ונפשם בשאלתם באיזו מידה להחזיק. עונה שהעצה הראויה היא להיות דבוק במדת החסד והרחמים, וזה עפ"י דברי הגר"א (מובא בסידור על השיבנו אבינו) ... בן קיש שהקיש על דלתי רחמים נגד תורה ועבודה וג"ח, תפלה במקום עבודה ובמה הקיש על דלתי רחמים ע"ד שאמרו רז"ל ונתן לך רחמים ורחמך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, שני דלתות ברא הקב"ה אחד בלב השמים ואחד בלב האדם וכאשר הקיש בדלת התחתית ורחמיו על הבריות. נפתחין דלתות השמים וזהו תשובה שלמה ממטה למעלה וממעלה למטה כאמור. ולכן אמר רבנו שאדם יעורר ויתן צדקה, אז ה' יפתח שער מלמעלה ויזכה לישועה. (כ"ת)

לעמוד לפני גבאי צדקה

התבטא רבנו על הרב מנחם פרצוביץ ז"ל שהיה גבאי צדקה גדול, שהוא גבאי צדקה אמיתי שצריך לקום לכבודו, [וכמבואר בפתחי תשובה רנ"ו סק"א שצריך לעמוד לפני גבאי צדקה הגובה לש"ש]. (קו' ומתורתך תלמדני עמי י)

לפרנס משלו

איתא בגמ' ב"ב יא, א תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים עמד ופרנסה משלו, לימים חלה ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו, מיד קרעו לו גזר דינו. תנא הוסיפו לו עשרים ושנים על שנותיו. ואמר רבנו שכדי לזכות באמת להצלה ממות בכח צדקה צריך שיתן דוקא משלו, והיינו שלא נתן מהכסף הרגיל של צדקה שהיה לו, אלא נתן מחלקו וכספי משפחתו, וזה נתן לו את הזכות לחיות. (כ"ת)

הקושי בנתינת צדקה

אמר רבנו: עניות תמיד יותר טובה, לפי שרוב האנשים לא נוהגים בעושרם במאת האחוזים כמו שצריך, כי קשה מאד לנהוג במאת האחוזים, והנה פעמים אני שואל אנשים גבירים אם הם מפרישים חומש או מעשר, והם אומרים שבדאי שהם נותנים. אבל כשהם בודקים באמת הם רואים שאינם מגיעים לא למעשר וק"ו לא לחומש. ומסופר על ר' ישראל מסלנט שאשתו רכשה כרטיס לוטו וכששמע מזה אמר לה 'דין ודברים אין לי בנכסיך בפירותיהם ובפירותיהם עד סוף העולם', לפי שחשש איך יכול לחלק את הצדקה ולפרנס את כל עניי עירו - קובנה כדן, וכי יכול לדאוג לכל נצרכי קובנה? (ביאורי רבנו לאגרת הגר"א עמי שב)

הרי זה צדיק גמור

כתב רבינו בחיי (דברים ו, טז) יזהיר הכתוב שלא ינסה האדם להקב"ה לאמר אעבוד הש"י ואראה אם יצליחו עניי וכי' אלא שיגמור בלבו לעבדו עבודה שלמה מאהבה בין יצליח בין לא יצליח וכי'. והנה בב"ב י' ב' איתא שהנותן צדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה צדיק גמור וזה דוקא בישראל ולא בגוי. ופרש"י שישראל דעתן לשמים בין יחי' בין לא יחי' אינו מהרהר אחר מדת הדין אבל עכו"ם אינו נותן אלא ע"מ כן ואם לאו מתחרט. והבית הלוי בפרשת תרומה מפרש עוד שישראל המאמין בה' כשנותן בשביל שיחיו בניו הרי גם זה הוא רצון ה' שיחיו מאמיניו ויהי' להם כל טוב. ונמצא דכוונתו הוא ג"כ מצוה עיי"ש ולפירושו אם ישראל יתן צדקה כדי שיקבל דבר שאינו מצוה בכהאי גוונא אינו נקרא צדיק גמור. (אילת השחר דברים עמי מ"ח)

כסף שיפדה את עצמו

אמר רבנו: הנה הקב"ה נותן כסף לבן אדם כדי שיהיה לו במה לפדות את עצמו, ולעשות בהם צדקה ומצוות. ומה הולך בן אדם ועושה עם הכסף, שטויות, קונה בזה ארונות יפים וכדו'. (קו' צדיק כתמר יפרח) ורגיל רבנו להביא את המובא בספר שערי רחמים עמי י"ג בשם הגר"א וז"ל הודיעו בעמים עלילותיו, ומה הן עלילותיו רחום וחנון ארך אפים וכי', כמו שאמרו המתחייב מיתתו מִזְמַן לו הקב"ה עני ונותן לו צדקה, וצדקה תציל ממות. וכן כי יתן הקב"ה איזה טובה מהטובות לאיש ישראל, ואח"כ מחסרהו הטובה ההיא, בכדי להמציא מזור למחלתו, היינו דבר שיכפר לו עונו בעוה"ז, עכ"ל. [ועי' באילת השחר שבת ק"ד ע"א שדקדק בדברי הגר"א שאין הכונה דוקא שהעני מבקש ממנו כסף, אלא הוא רק נמצא שם ומזדמן לשם]

צדקה מחיים

ביומה האחרון של הרבנית ע"ה הזכירה איזה צדקות שהיתה רגילה לתת וביקשה שיתנו אותם, ורבנו הזדרז לשלוח את הצדקות כמה שעות לפני פטירתה, כי אמר שהצדקה שהיא עצמה נותנת בחייה חשוב הרבה יותר מאשר יתנו היוורשים אחרי הסתלקותה. (קו' צדיק כתמר יפרח)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

להניח כלי תחת המים שיוצאים מהמזגן

יש שרצו להתיר להניח כלי כדי לקבל המים אם יכניס תחילה לכלי מים של היתר מהברז שאינם מוקצים ואח"כ יניח הכלי עם המים שבו תחת המזגן לקבל את מי המזגן דבכה"ג מי המזגן מתבטלים במים המותרים וממילא לא הוי מבטל כלי מהיכנו וכדאיתא בשו"ע סי' ש"כ סעי' ב'. **אולם הגרא"ל שטיינמן שליט"א** אמר דדבר זה יש לאסור, דהנה המ"ב שם ס"ק י"ב כתב וז"ל, ואע"ג דלאחר השבת יהיה לו היתר וק"ל דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ה"מ באיסור שהיה ניכר תחלה בעין ואח"כ נתערב משא"כ בזה כל מעט ומעט שיוצא נתערב תיכף ונתבטל בששים בין ההיתר שהיה בו מכבר ואין חל עליו שם איסור ולפי"ז אם הענבים מונחין בפני עצמן והיין זב מהם במדרון ויורד לתוך יין שהיה שם כבר מער"ש אסור כל היין להסתפק ממנו משום דבר שיש לו מתירין שהרי מקודם שנתערב היה בעין וניכר ספר התרומה בסימן רכ"ג ע"כ, ולפי"ז בנד"ד נמי כיון דכשירידים מי המזגן הם בפני"ע והמים זב מהם במדרון ע"י צינור דק או שהמים זב באויר לתוך כלי ואז הם בעין וניכר קודם שנתערב במים שאינם מוקצים א"כ נימא דאפילו באלף לא בטיל כיון דיש לו מתירין לאחר השבת וכיון שכן יהיה אסור להניח שם כלי אף אם יש בו מים שאינם מוקצים משום דהוי מבטל כלי מהיכנו כיון דמי המזגן לא מתבטלים למים, ותו הוה הכלי בסיס לדבר האסור ולהתיר לטלטל הכלי משום דהוי בסיס לדבר האסור והמותר זה אינו משום שאף שהמים בעצמותם לא נהפכו לאיסור מ"מ אחר שאי אפשר להשתמש כלל במי ההיתר שבכלי א"כ ההיתר אינו חשוב יותר מהאיסור ותו הוי כבסיס לדבר האסור בלבד ואסור לטלטלו.

אך הוסיף דמ"מ יש כמה אופנים דשרי, א' אם יקח קערה גדולה שיכנס בתוכה מי המזגן ויקח עוד קערה קטנה המלאה מי היתר שאינם מוקצים ויניח בתוכה, היינו לתוך הקערה הגדולה, דבזה רשאי לטלטל הקערה הגדולה כיון שמונח שם גם מים של היתר וחשיב שמטלטל כלי שמונח שם היתר ואיסור ותו לא חשיב שמבטל כלי מהיכנו כיון שיכול להשתמש עם המים המותרים שבכלי דאין זה מעורב עם מי המזגן. ב' אם זה כלי שעומד תמיד לקבל את המים מהמזגן, דיעוי' בשפ"א בשבת דף מ"ב ב' שכתב שאם זה כלי המיוחד לקבל את המוקצה אין בו משום ביטול כלי מהיכנו שהרי זה מיוחד לזה ואינו מבטל כלום. (עמ' רס"ט)

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי ברוך רזנברג זצ"ל ראש ישיבת סלבודקה נלב"ע א' אדר תשס"ד

הגאון ר' ברוך גדל בילדותו ובנערותו בעיר בריסק, והיה רגיל לספר על רבנו שכבר בהעיר בריסק, התמדתו המפורסמת, היתה תדיר לשם דבר. והיה הדבר לפלא כיצד ילד צעיר נוטש חיי שעה ומשקיע את עיקר מאווייו ושאפותיו בכל עת לרכוש ידיעות בש"ס ופוסקים, ביגיעה עצומה עד תמצית דמו וחלבו, וברציפות מדהימה.

לאחר שנים שנפגשו שוב בבני ברק, היו נפגשים כל שבת לפני מנחה ומשוחחים בדברי תורה ומוסר יחד עם בן עירם הנוסף הגאון רבי שלום שפירא זצ"ל. ובמכתב הסכמה לס' תנובות שדי כ' רבנו: הן הביא לי הרה"ג ר אברהם בן ידידי הגה"ג רבי ברוך רזנברג ראש ישיבת סלבודקה אשר בבני ברק ספר על סוגית הש"ס ובשם תנובות שדי יקרא....

הספד רבנו על הגר"ב

וכשנלב"ע הגאון רבי ברוך זצ"ל ברי"ח אדר תשס"ד, ספד לו רבנו הספד נשגב לפני מיטתו בהיכל ישיבת סלבודקה ואלו דבריו: וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'. אי אפשר להכיר את גדלותו של אדם, יש הרבה דברים שאי אפשר לדעת על אדם ועל גדלותו. חז"ל אומרים שהקב"ה שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, וכי חסר להקב"ה צדיקים בעוה"ב שהוא שש ושמח כשמגיע צדיק, אלא הקב"ה שולח נשמה לעוה"ז, נשמה חצובה מתחת כסא הכבוד, אין הוא יודע איך אדם יעבור את העוה"ז, יש כ"כ הרבה סיכונים, והרי הן בקדושו לא יאמין, אבל לאחר שאדם עבר את שנותיו בעוה"ז והכל דרך יושר, הקב"ה שש ושמח כשרואה את הנשמה שעברה את העוה"ז כפי שהקב"ה רוצה, וזה קשה ביותר, שהרי כמה קשה שלא להיכשל בענינים שבין אדם לחבירו, וכשעוברים את העוה"ז ובלי לפגוע בזולת זה נפש נקי וצדיק, וזה היה הנפטר שלא פגע באדם וזה נפש נקי וצדיק. הקב"ה יעזור שבזכותו יתרבו לומדי תורה, ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים.

הת"ת דבריסק

אגב דעסקינא בזכרו של הגר"ב זצ"ל בנו"ע להביא מדברי רבנו על הת"ת דבריסק, שזקנו של הגר"ב ה"ה ר' מיכל היה מהבוחנים שם. שח רבנו: בעיני חינוך היה מרן הגר"ז משקיע רבות בהיותו רבה של בריסק, והוא ה"י מלוה את החיידר וקבע באיזה פרק יתחילו את הגמ'. ולדוגמא ציין רבנו שנדמה שבגיל שבע התחילו ללמוד גמ', והתחילו בפרק המניח, ופרק איזהו נשך למדנו שהייתי בגיל עשר. וכן סיפר רבנו שהיה הגר"ז נכנס לפעמים לבחון בחיידר. ואני זוכר שפעם נכנס לבחון יחד עם הגי"ר מיכל ראשעס [שהיה מגדולי הדור ופאר חסידי ראדזין]. ושמענו שכשבחן מרן הגר"ז את הכיתה שלמד בה רבנו [כשהיה בכיתה ח', והוא בן י"א שנים] התפעל ביותר משני ילדים, א' זה היה רבנו, והשני בשם זלאטס. (כת"ת)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

הודפס בדפוס צילומית מודיעין עילית 0504185556@okmail.co.il

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרון רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 25 ויקרא תשע"ד

מתורת הפרשה

אדם כי יקריב מכם קרבן להשם מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (ויקרא א, ב).

הנה הקדימה התורה הקרבת בקר לפני צאן וכן להלן פסוק ג' אם עלה קרבנו מן הבקר, בבמדבר (סו, ד) מן הבקר או מן הצאן ועיי"ש פסוק י"א. ואילו בסו"פ יתרו שמות כ, כ נאמר מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת וגו' ובפסוק י' ואם מן הצאן קרבנו, וכן בקרבן וגו' הקדימה תורה שם צאן לבקר. כך העיר רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א [והא דנאמר בדברים טז ב וזבחת פסח להשם אלקיך צאן ובקר וגו' לא נחשב הקדמת צאן לבקר כמבואר למענין שם]. (משנת חיים ויקרא ס"ד) והציע הגר"מ שטיינברג שליט"א לישב. דאיירי האי קרא דפר' יתרו בבמה י"ל דלכן הקדימה התורה צאן לבקר ואיל ובבמה אין מצוה להביא מן המובחר ולפי' אין שום ענין להקדים בקר לצאן כמו במשכן.

ורבנו שליט"א שאל ע"ז דאם אמנם בבמה אין מצוה להביא מן המובחר, א"כ מה היתה הטענה על קין שהביא קרבנות מן הגרוע כפרש"י בבראשית ד, ג עד כדי כך שהקב"ה לא שעה למנחתו דהא כיון דהי' הקרבתו בבמה הרי לפי מש"נ דלא הי' כל ענין להביא דוקא מן המובחר ונמצא דהקרבת גרוע ומשובח הן שוין.

והשיב לו הגר"מ דהנה נאמר (שם ח כא) וירח השם את ריח הניחוח וגו'. והק' במשך חכמה שם מזבחים קי"ג א' דאין ריח ניחוח בבמה. והשיב ע"פ המדרש בב"ר לד ט דנת הקריב במקום מזבח מקדש לכן הי' להקרבתו תורת קרבנות מקדש שיש בהן ריח ניחוח. וכיון שגם קין והבל הקריבו במקום מקדש, הוצרכו להביא מן המשובח (שם ס"ה ועיי"ש)

מי שנתחייב חטאת בזמן הזה

מי שגילה תוך כדי לימוד ההלכות שעבר בשוגג על איסור דאורייתא רח"ל, צריך להביא קרבן חטאת, והיום שבעוונותינו הרבים לא נבנה בית מקדשנו כתב הרמ"א סימן של"ד (סעיף כ"ז) שיתן י"ח פשוטים לצדקה שהוא מחיר כבש בזול. ואמר לי הגרא"ל שטיינמן שליט"א שע"פ מומחים הסכום של מחיר כבש הוא בערך מאה דולר. [בשנת תשס"ז] ולא יאמר שהכסף עבור חטאת, אלא יאמר שבמקום חטאת הוא נותן את זה הכסף לצדקה. ובליקוטי אמרים להחפץ חיים זצ"ל פרק ה' כתב, מי שמחלל שבת בשוגג, ירשום בפנקסו שכשיבנה ביהמ"ק יביא חטאת, וגם יקרא פרשת חטאת עיי"ש. ובחורי ישיבה שאין להם כסף, אמר לי הגרא"ל שליט"א שירשמו בפנקסיהם חוב י"ח פשוטים לצדקה כמאה דולר, ויתנו כשיהיה להם כסף. וכמו"כ יכולים ללמוד פרשת חטאת וכמו שכתוב ונשלמה פרים שפתינו. (דרור יקרא עמ' תס"ה)

קרבן המת

הסתפק הגאון ראי"ל שטיינמן שליט"א כשיבא משיח בב"א ויהיה תחת המתים האם יתחייבו כל האנשים להביא כל הקרבנות שהיו חייבים כל אלפיים שנות גלות או שמא נימא בכולהו מיתה מכפרת וכולן כבר נתכפרו ע"י מיתתן. ויל"ע אי איכא להוכיח מהלכתא למשה מסיני בחטאת שמתה בעליה שא"א להקריבה משמע שבלא האי הלכתא היתה נקרבת חזין דלא אמרינן מיתה מכפרת ואינו צריך לקרבן וצ"ע. (הגרי"א דינר שליט"א קובץ עיון הפרשה נח)

אם לא יגיד

כותב הגר"א שטראוס שליט"א: נסתפקתי היאך יהא הדין בידוע עדות לחבירו, ואומר העד לתובע אני אשלם לך את אשר אתה תובע מהנתבע ואין ברצוני לבוא להעיד, האם איכא מ"מ מצוה להעיד לחבירו, או כיון שהוא מוכן לשלם לחבירו את ההפסד שיגרם על ידי שלא יעיד לו, א"כ אין כאן הפסד לחבירו ושוב א"צ לבוא להעיד.

ושאלתי את הגרא"ל שליט"א לענין כובש עדותו אם ככה"ג איכא מצוה להעיד, ואמר לי שאם העד משלם לתובע את אשר תובע, אבל משלם במקום הנתבע, אז יש לומר דא"צ להעיד, אבל אם אינו משלם במקום הנתבע, אלא סתם רוצה להשלים לו את אשר מפסיד, התם עדיין איכא מצוה להעיד לחבירו, עכ"ד.

בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתפילה

בילקוט שמואל א' (רמז צ"ט) רב כהנא הוה קאי ומצלי והוה ר' חייא בר אבא מצלי קדמוי, כיון דחסל ר' חייא בר אבא כעס דלא בעי נפסוק קומי רב כהנא, א"ל ר' חייא בר אבא נהיגון בבבל מצערין רביהון, א"ל לית רבי ידע שאני ממשפחת בית עלי שכתוב בהם אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה, בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתפילה, וצלי עליו והאריך ימים עד דאתעבידא טופרוי סומקא כהדין ריקא. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פרק א' ה"ב קצת בשינוי. ויש להתבונן, שהרי תפילה היא במקום קרבנות, וכאן אנו רואים שתפילה עדיפא מקרבן, דהא לבני עלי בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל בתפילה כן מתכפר.

ואמרתי זה לפני הגרא"ל שליט"א, ואמר: "זבחי אלוקים רוח נשברה", כשאדם מביא קרבן הוא עוד יכול להשאר בעל גאווה, אבל בתפילה אדם יכול להגיע לרוח נשברה, ורוח נשברה זהו זבחי אלוקים, וזוהי תתכן תפילה שתהא עדיפא מקרבן, עכ"ד. (רשימות הגר"א שטראוס שליט"א)

ענין בפרשה – גזל

אדם - למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. (רש"י ויקרא א, ב)

רובן בגזל

כ' הרמב"ם פכ"ב מאיסורי ביאה (הלכה י"ח-י"ט) אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש, אלא מן העריות והביאות האסורות, אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישראל על העריות, בכו וקבלו מצוה זו בתרעומות ובכיה, שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות. ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאווה להן ומחמדתן, ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות, [ועוד] אמרו חכמים רוב בגזל מיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע.

והקשה רבנו שליט"א כיון שבתחילת דבריו כתב הרמב"ם שצצה"ר הכי גדול הוא על העריות, א"כ לכאורה הי' צריך להיות רובם בעריות ומיעוט בגזל כיון שקל יותר לכבוש את היצצה"ר על גזילה.

וי"ל דגזל תלוי באדם עצמו, אבל עריות תלוי באחרים ולכן נכשלים פחות. (אילת השחר בהעלותך עמ' סב).

ועוד י"ל כיון שעריות הוא דבר חמור בעיני אנשים, לכן כובש את עצמו נגד יצרו ותאוותו לא לעבור איסורים, משא"כ בעניי ממונות אנשים מורים היתר בכל מיני תירוצים, ולכן אפי' היצצה"ר לא גדול כ"כ מ"מ עובר על איסור גזל. (הגרי"א דינר שליט"א קונטרס לקט שאלות מצויות ח"ג עמ' קי"א)

צדקה לא מכפרת על גזל

על הפסוק (דברים פרק י' פסוק י"ז) ולא יקח שחד. פרש"י "לפייסו בממון", והשפ"ח מקשה לא ידעתי מה ממון נופל אצל הקב"ה, ולמה לא מפרש שיקח שחד של מצוה במקום עבירה וכדמפרש הרמב"ן עי"ש, ואולי לפייסו בממון הכונה בעשיית צדקה, וכל זמן שלא חוזר בתשובה לא מועיל שיעשה צדקה. והנה יש אנשים שגוזלים וכדו' ומחפים על עצמם בנתינת צדקה. ועי' בספר חסידים אות תתרע"ו והמלוה בריבית ממנו יכלה וכו' או העושה עולה במשקל במדה ובמשורה ובסחורות וכל מיני עולה, לבסוף ירדו מנכסיהם ובניהם יתפרדו זה מזה בארץ נכריה ונצרכים לבריות, וגם כל שיהיו חבריהם וכל הנלוה עליהם יכלה ממנו, וכל שיהי' מסייע להם. ועוד כתב שם יש עושה עולה ומצליח, אבל כשלא יעשה עולה לא מצליח אלא יפסיד, כדי שלא ישוב בתשובה בשביל לטורדו מן העולם כי המרבה לעשות עולה לא יספיקו בידו לעשות תשובה פן יאמרו הנגזלים עשה כך וכך ובא בגן עדן, כלומר שישב גזילתו ולא יותר עכ"ל. (אילת השחר דברים עמ' ע"ב)

נקיות של אבי האור גדול'

שח רבנו: אביו של 'האור גדול' עבד לפרנסתו כחיט, והוא ביקש שיכניסו לקברו את השולחן עליו עבד, שיעיד בו שמעולם לא גזל... וזה דרגה מיוחדת שיכול לומר עד כדי כך, (ע"ע בספר הגדול ממינסק עמ' 44)

ואמר רבנו שאולי זה הסיבה שזכה לבן כזה גדול, ושאלו הרי זה דבר קטן לכאורה שלא גזל, ואמר רבנו שכיון שאצל רובן זה דבר קל לעבור באיסור גזל, והוא נזהר במה שאחרים מורין היתר, לכן הוא זכה לשכר כזה. (כ"ת)

גזל שינה

נשאל מרן הגרי"ח שליט"א האם יש ענין של גזל שינה, דאפשר דלא שייך בזה גזל כיון שאינו לוקח דבר של ממש. והשיב יש בזה משום ואהבת לרעך כמוך. וכן השיב רבנו שליט"א דאין כאן גזל שינה, אבל יש כאן לא תנונו איש את עמיתו. (הליכות חיים ח"ב עמ' קס"ח)

תשלום ממון לאחר מיתת החזון"א

סיפר רבנו, כי עם פטירת החזון איש הודיעו ברדיו על פטירתו של רב גדול בשם הרב קרליץ, ולמחרת הגיע לבני ברק יהודי והתאונן כי רעייתו של הרב הזה- הרב קרליץ, חייבת לו סכום מסוים..., זאת עקב סחורה שמכר לרבנית קרליץ שניהלה חנות בהיותה בחו"ל. רבי שמריהו גריינמן מיהר לשלם לו את כל החוב. סיים רבנו: וזכות גדולה היא לחזון איש, שהאיש הגיע מיד אחרי הסתלקותו של מרן לקבל את כספו, ולא כל אדם זוכה לכך, אלא מי שכל כך זהיר ונקי בממונו. (מאחורי הפרגוד עמ' 32)

לחזור בגלגול

אמר רבנו: על כל העבירות בסופו של דבר יוצאים מהגיהנום, אפי' רשע רק שנים עשר חודשים נשאר שם, אבל גזלן לא יוצא מהגיהנום לעולם, אפילו גזל פרוטה אחת לא יצא מהגיהנום לעולם, עד שישב הפרוטה, ולשם כך יורד בגלגול כמבואר בגר"א (אבן שלמה פ"ג או' ח') 'הגזל מחברו ולא החזיר לנגזל עד כלות ימיהם, מוכרחים לבוא בגלגול' וכמה חמור הדבר, דור המבול לא נחתם דינם אלא על גזל, וכתוב בגמ' רובם בגזל, ומשמע מזה שרובם נמצאים רח"ל... (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 12)

ואמר רבנו: מסופר על האלשי"ך שדרש בביהכ"נ בשבת ומנה את הק' רמאויות שעשה לבן הארמי, והאריז"ל הי' שם וחייד ושאלוהו ע"כ, ואמר שלבן היה בדרשה ונענע בראשו להסכמה חוץ מדבר אחד שאמר חבל שלא חשבתי על זה. [וי"א שבאמת לבן עשה גם רמאות זו אלא שלא הודה עליה משום שהוא רמאי]. יש ללמוד מזה כי הרשע שלא נבדל בחייו מעבירות ומידות מגונות נשאר בהם גם לאחר מיתתו. ועמש"כ הרמח"ל בילקוט ידיעת האמת (ח"ב עמ' של"ח...) כי מי שגזל בחייו גם במותו יגזל, אלא שבחייו גזל מעות או ממון להנאתו, ושם יגזל אם בגיהנם של אש, ואם בגיהנם של שלג, וזה יהיה לו לצער גדול ולכפרת עונותיו. (אילת השחר בראשית לא, ו)

ע"י מחילה לינצל מגלגול

אמר רבנו: פעמים יצטרך הגזלן לחזור בגלגול ע"מ להשיב, כמו שכתוב בספרים, וממילא גם הנגזל צריך לחזור. ושאלו אם לגבי הנגזל יש תקנה שלא יצטרך גם הוא לשוב בגלגול ע"מ שהגזלן ישיב לו את גזילתו.

ענה ראש הישיבה, למחול סתם לא כדאי, כפי שרואים בתפילה זכה שהנוסח שם חוץ מממון אשר אוכל להוציא על פי דין, משמע שלמחול סתם לא כדאי, אבל יש עצה שיעשה תנאי אם אצטרך לשוב בגלגול על הגזילה הזו, הריני מוחל ואם לא אני לא מוחל. (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 15 ועיי"ש עוד)

תשובה רק אם מחזירים

במוסד חינוכי מסוים אירעו לעתים תכופות גניבות בין התלמידים, ובאו אנשי הצוות לבקש עצה ותושי' לדבר, אמר רבנו שיגידו לתלמידים שאי אפשר לעשות תשובה רק אם מחזירים. (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 15 ועיי"ש עוד)

הקב"ה מדקדק עם חסידי

מעשה באדם אחד שלא היה מפריש מעשר והצליח מאד בנכסיו, וכששמע חשיבות מעשר כספים החל לעשר את רווחיו, ומשהתחיל להפריש מעשר החל להפסיד בעסקיו. והיה תמה היתכן, ענה מרן שליט"א שכנראה יש ברכושו כסף לא כשר, גזל וכדו', ולכן נגזר עליו להפסיד ממנו, רק כל זמן שלא עישר את כספו לא היתה לו הזכות שידונו אותו כלל, אבל כשהתחיל לנהוג בכספו כמו שצריך ומפריש מעשר, אומרים לו מהשמים, אתה רוצה להיות בסדר, בא ונסדר לך את נכסך שיהיו כדת וכדין. ובדומה לזה אנשים שחוזרים בתשובה יש להם לפעמים צרות, וזה בגלל שרוצים להשתפר, אז מתחילים לעזור להם להגיע לתכלית הרצוי עיי' יסורים. (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 88)

הגב מתפרנס מגניבה

החזון איש זצ"ל אמר גב לא מתפרנס בלי גניבות, מחלל שבת לא מתפרנס בלי חילולי שבת רח"ל, וכך אומרים הרבה מחללי שבת עיקר פרנסתו היא בשבת.

והמציאות הזאת נגרמת, דכיון שהם מציבים לעצמם מצב כזה כך נוהגים אתם משמים, אם אתה גב או מחלל שבת פרנסתך תהיה מזה, כי בדרך שאדם רוצה לילך וכו' והבא ליטמא וכו', אבל הדבר בידם, שכשיפסיקו לגנוב או לחלל שבת יתפרנסו בלי זה כמו כל שומרי תורה ומצות, ועיין ספר חסידים (אות תתרע"ז) יש עושה עולה ומצליח, אבל כשלא עשה עולה לא מצליח אלא יפסיד, כדי שלא ישוב בתשובה וכו'. (אילת השחר פרשת שלח פרק י"ד פסוק מ"א)

זהירות רבנו בממון

רבו העובדות המפליאות בזהירותו הרבה של רבנו שליט"א בענייני ממון, לדוגמא נציין כי הוא נמנע באופן קבוע לכתוב מכתבי המלצה עבור אותם המקומות שהינו משמש בהם כראש ישיבה, או כנשיא הישיבה, משום שאנשים חושבים שהיות והוא משמש בראשות הישיבה, בטח הוא מקבל משכורת! ונראה כאילו הוא מבקש בעד עצמו. ומצד "והייתם נקיים מה" ומישראל", הוא נמנע מלהמליץ עבורם אצל נגידים עם. וכן מקפיד לא לבקש כסף באופן אישי - משום אדם, אלא כשמתבקש לכך כותב מכתב המלצה כללי - ולא באופן אישי, בכדי שלא ירגיש שום אדם מחויבות לתרום אם ליבו בל עמו - רק משום כפיה או אי נעימות. (מאחורי הפרגוד עמ' 39)

הכל נקי

ובעת רצון, בסוף ימי, התבטאה הרבנית ע"ה בפני בני המשפחה, כי ביתם וכל אשר להם, נקי מכל סרך של פרוטה שאינה שלהם. הכל נקי וטהור. כך שאין לה שום בגד או שולחן וכסא וכל פריט בבית שאינו כשר לגמרי... (מאחורי הפרגוד עמ' 35)

יש לך רשות

סיפר נאמן ביתו ר' איסר שוב: פעם שב מרן שליט"א - מהלויית המת, פלוני הוציא לו מהבית ספל עם מים. וכיון שנוהגים בשעה זו שלא למסור מיד ליד, לא מסר את הספל למרן שליט"א, וגם לא רצה להניחו על הארץ - בכדי לא להטריחו להתכופף, לכן, הניח את הספל על רכב שחנה בסמוך. נסער מרן שליט"א ונרתע על עומדו בתמיהה: "וכי יש לך רשות?!", ולא היה מוכן לקחת את הספל, עד שהתלמיד הורידו על הקרקע, אז התכופף לרצפה לקח ונטל את ידיו. (מאחורי הפרגוד עמ' 36)

נכשלים בחושן משפט

סיפר הרב עזריאל מונק: שבוע אחד השיעור במוצ"ש - שמתקיים בבית מרן שליט"א התאחר בסיומו, הפטיר אחד הנוכחים בקול: "היום, לרשעים בגיהנום יש נחת רוח כיון שאיחרנו לצאת מן השבת...". כאשר רק הזכירו את גיהנום, התכרכמו פניו של מרן שליט"א, ולחש בפחד הדין: "לא רק רשעים אפשר למצוא שם. גם הרבה ישינעו אידן... רק יחידים נמלטים... בל נשלה את עצמנו! ומעיניו זלגו דמעות. ואז הוסיף לענין גזל: הרב... שליט"א שהוא אב"ד, אמר לי כי ב'חושן משפט', גם אנשים לא קטנים נופלים וחוטאים, נו, וכי על זה אין גיהנום! היושבים לפניו הזדעזעו מפשטות הדברים מחרדתו הגדולה והמוחשית. (מאחורי הפרגוד עמ' 34) [וזה"ל המסלת ישרים בפרק י"א: אמנם כללו של דבר, כמו שחמדת הממון רבה, כן מכשלותיו רבים. וכדי שיהיה האדם נקי מהם באמת, עיון גדול ודקדוק רב צריך לו. ואם נקה ממנו ידע שהגיע כבר למדריגה גדולה, כי רבים יתחסדו בענפים רבים מענפי החסידות, ובענין שנאת הבצע לא יכלו להגיע אל מחוז השלימות].

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

לזרוק דבר כדי להזיז מוקצה

יל"ע אם מותר לזרוק דבר היתר כדי להזיז מוקצה, דאפשר דדמי למש"כ השו"ע והרמ"א בסי' ש"ח דמותר לטלטל דבר מוקצה עיי' ניפוח, דלא הוי טלטול אלא כלאחר יד ולא מיקרי טלטול, וא"כ ה"ה הכא אפשר דשרי לכו"ע. אולם יש לחלק דדוקא בניפוח שרי משום דלא הוה מעשה בידים, אבל בזרק דבר היתר על המוקצה כיון דהוי מעשה בידים אפשר דאסור, ולכאורה יש לפשוט ספק זה מלשון תוס' בשבת דף ל"ט א' דהתם תנן אין טומנין ביצה בחול, ואמר רבה טעמא משום גזירה שמא יטמין ברמץ, רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו, מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח. ותוס' שם ד"ה מפני פירשו בשם ר"ת, שמזיז עפר שהוא מוקצה ממקומו

כשתוחב הביצה בתוך העפר, וסבר רב יוסף דטלטול מן הצד שמיה טילטול, ואיכא בינייהו עפר תיחוח, היינו שהוא תיחוח כל כך כשמניח הביצה מידו ליפול, נטמנת מעצמה בתוך העפר ואינו מזיז עפר ממקומו בידים ע"כ, ומלשון התוס' כשמניח הביצה מידו ליפול וכו' מדויק, שרק להניח הביצה מידו ליפול בלא כח מותר, אבל לזרוק דבר היתר כדי להזיז המוקצה אסור, אולם צ"ע דב"ק שלהי פ"ב דף כ"ו ב': אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה וכו' לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ופטור, וחזינן דבלא דין דמלאכת מחשבת היה חייב אף שלא הכיר בה ונפלה מעצמה, ולא מחלקינן בין זרק בידים להיכא דנפלה ממילא, וא"כ כיון דלענין מוקצה חזינן דכשמניח הביצה מידו ליפול לא חשיב שמזיז מוקצה, א"כ ה"ה כשזורק היתר על מוקצה נמי יהיה חשיב למזיז מוקצה וצ"ע.

והגרא"ל שטיינמן שליט"א ביאר כונת התוס' בע"א, דזה ודאי דליכא חילוק בין פותח ידו בנחת ונופלת הביצה, לבין זורק הביצה לתוך העפר, דבתרויהו חשיב שמזיז מוקצה כיון דהוי כוחו, וכדחזינן גבי נזיקין בספ"ב דב"ק דאם היתה אבן מונחת לו בחיקו וכו' לענין נזיקין חייב, ואף דלהזיז מוקצה בניפוח לא חשיב שמזיז מוקצה, היינו משום שבצורה כזו לא אסרו טלטול מוקצה, אלא אסרו רק להזיז בידיו, וא"כ להפיל ע"ז דבר היתר נמי חשיב שמזיז מוקצה כיון דהוי כוחו, וכונת התוס' הוא דבגווי שמניח הביצה ממש על העפר בנחת, בלא שום הפלה ונטמנת הביצה בעפר מחמת כובד הביצה מצד עצמה, אזי לא חשיב שמזיז מוקצה דלא הוה מעשיו ולא חשיב כוחו, ע"ז אבל בגוונא שמפילו והביצה מצד עצמה אין בו כח להזיז את העפר, אם רק יניחיהו ולא יפילו על העפר ורק מחמת כובד הנפילה שנופל זו העפר, אז חשיב מעשה ידיה וכוחו וחשיב שמזיז מוקצה אף אם לא יזרוק אלא יפתח את ידו וממילא יפול. אלא דצ"ע דלענין נזיקין חייב בבדיקא דמאי שמזיק בכח ראשון וחשיב מעשה ידיה, כדאייתא בסנהדרין דף ע"ז ב' והתם הא לא הוה מחמת פעולתו, אלא מחמת כובד המים דקודם לכן היה מחיצה המפסקת את המים מליפול והוא פותח את המחיצה וממילא המים נופלים, והוי כמו שמניח ביצה על העפר ונטמנת מאליה, דג"כ מסיר את הדבר המפסיק בינו לעפר דהיינו היד, ואם בנזיקין חייב ונחשב למעשה ידיה, א"כ ה"ה שבמוקצה יחשב למעשה ידיה ויחשב שמזיז מוקצה. **והגרא"ל שטיינמן שליט"א** תירץ דשאני גדרי נזיקין מאיסור מוקצה, ומהא דבנזיקין חייב בבדיקא דמאי בכוח ראשון, אינו ראיא דחשיב זה ג"כ כמזיז ומטלטל מוקצה האסור בשבת, דהרי טילטול מוקצה מן הצד לצורך דבר המותר מותר בשבת, ולא חשיב שמזיז מוקצה ובנזיקין ודאי דחייב אף בכה"ג וע"כ דאין גדריהם שווים. (עמ' רס"ז)

יומא דהילולא – הגאון הגדול רבי מרדכי מן צ"ל ראש ישיבת בית הלל נלב"ע ו' אדר ב' תשנ"ז

הערכה גדולה העריך רבנו שליט"א את הגר"מ זצ"ל וכפי שנביא להלן מדברי ההספד, וכשחלה הגר"מ את חליו האחרון הגיע רבנו ג' פעמים לבקר בבית חולים. והגר"מ זצ"ל בעת שכבר היה חולה ומרותק לכסא גלגלים, והיה כינוס מועצת גדולי התורה בבית רבנו, טרח הגר"מ זצ"ל שהיה חבר במועצת גדולי התורה בטירח גדולה לבא, וכשנשאל על מה המסירות הגדולה. אמר: אם הגרא"ל ביקש לבוא כיצד ניתן לסרב, הרי בהליכותיו והנהגותיו הוא מזכיר לנו דמות דיוקנו של מרן החזון איש זצ"ל. (כ"ת)

הצדיק אבד

ולעת פטירתו ספד לו רבנו שליט"א לפני מטתו ואמר: לא שייך ואיני ראוי להספיד, אני רק רוצה לומר מילים אחדים, בפסוק (ישע"י נ"ז א') כתוב הצדיק אבד ואין איש שם על לב, וכתב הרד"ק ובאמרו אבד לא ר"ל שהצדיק אבד במותו כי לעצמו לא אבד, אבל נשמתו בחיים ערבים טובים מחיי הגוף אלא אבד מדורו כי להם היא האבידה עכ"ל, וזה הוא אמר על יאשיהו, והנה מה שה"י אז א"א להידמות, בדור שלנו ממש יחידים, **וכשאחד מהיחידים מגדולי הדור נפטר**, כשהצדיק אבד אין איש שם על לב, חסר שימת לב, כל אחד צריך להתעורר, יש הרבה דברים מה שכל אחד יודע שצריך לתקן, הקב"ה יודע שצדיקים מועטים.

הצדיק אבד ואין איש שם על לב, חוץ ממה שה"י צדיק **הוא ה' משפיע כל ימיו תורה ויר"ש, עניו, כמעט לא ראו כלום ה' תמיד נחבא**, מה נאמר, ואין איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק, א"כ כל אחד צריך לחפש במעשיו ודרכיו לשפר, ויש לכל אחד מה לשפר, וזה יהא זכות לו ותועלת לדור שלא יהא אבד.

בזמן האחרון הוא דיבר בפני וביקש שבנו רבי יעקב יוסף יהי ראש הכולל, הוא מסר רק לו את כל הנהגת הכולל, וגם כתב צוואה על זה, ודיבר איתי כמה פעמים על זה, ואני מוסר את זה, ונקוה שהקב"ה יעזור, שהכולל שכל ימי חייו, **ובזמן האחרון בפרט, הוא מסר נפשו על זה**, שיעמוד ויוסיף בתו"ש ויהא זכות גדול לנפטר, וה' יעזור שלא יהא עוד פרץ וצווחה ברחובותינו, ויקוים ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.

ישיבת בית הלל

ורבנו שליט"א שם על לבו הטהור את 'ישיבת בית הלל' לרומם ולגדל אברכים מופלגים בתורה וביר"ש, ולסעדם ברוח ובגשם, וכמה פעמים הגיע למסור שיעורים ושיחות בהיכל הישיבה.

בנו הגאון רבי דוד יצחק מן צ"ל ראש ישיבת כנסת חזקיהו כפר חסידים

ובנותן טעם להביא כאן מה שהתבטא רבנו שליט"א על בנו הגדול של הגר"מ, הגאון רבי דוד יצחק מן צ"ל, [שנפטר ב"ד סיון תשע"ב] 'הוא עוד היה עילוי'. וכשרבנו שליט"א הגיע לניחום האבלים, ואחד מהם סיפר מעשה אודות כוחו הנפלא של הנפטר הגדול לדבר במשך נסיעה ארוכה עם פלוני, ובתוך כך להכין במחשבתו שיעור עיוני בסוגיות הנלמדות בישיבה וכששמע זאת הפטיר: ואמר זה שהוא היה עילוי זה הרי ידוע ומפורסם. (קו' תאניה ואניה)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרחן רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 26 צו תשע"ד

מתורת הפרשה

בגדר תרומת הדשן

בגמ' יומא דף כ' בתוד"ה אברים שפקעו, כתבו לענין גחלת שפקעה מע"ג המערכה, דמהא דאמרו במעילה ט' ע"א שאם היא ע"ג המזבח יחזיר דהואיל ואית בה ממשה חשיב דלא נעשית מצותה, משמע דאינה ראוי לתרום ממנה, דאי ראוי לתרום ממנה אם כן לאחר תרומת הדשן אמאי יחזיר הרי נעשית מצותה. משמע מתוס' דענין הרמת הדשן זה כמו בתרומת גורן דאותו המקצת שהרים מתיר את השאר, דאל"ה מאי נפק"מ אם הם ראויים או לא העיקר שלקח מלא המחיתה וקיים בזה הרמה. ולפי"ז לא יוכלו להרים תרומת הדשן למחר מדשן שהיה על המזבח היום בשעת הרמה, ועיין חזו"א.

וכן נפק"מ לפי"ז דכשלא יהי' אלא מקצת דשן לא יוכל לקיים הרמת הדשן, כיון שאין שירים שיחול ע"ז שם תרומה, וכן פשטי דקרא דקרי ל' והרים משמע דהוא דין הרמה מתוך השאר, אלא דאם צריך שיהא שירים משום שם הרמה, קצ"ב מה דאיצטריך ילפותא מיוחדת לתרומה לומר ראשית שתהא שירה ניכרין, הא כיון דכתיב בהרימכם פשוטו של מקרא היינו להרים מתוך השירים. ובירושלמי להלן פ"ב ה"א איתא הכי להדיא. (שלמי יוסף יומא עמ' כ"ח)

בגדר מנחת חביתין

בגמ' יומא י"ד, א רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו ואי מיתא אשתו עביד עבודה. העירו איך הכה"ג ממשיך עבודתו כשמתה אשתו, והרי הוא אונן ואינו יכול להביא קרבנו. וכן הקשה האור שמח פ"ג מהל' תמידין ומוספין בהא דאמרו במנחות דכה"ג שמת בשחרית מביאין יורשין את החביתין של ערבית, והרי היורשין הם אוננים ואינם ראויים להביא קרבן, עיי"ש מש"כ בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל על זה. ואין לומר דכשם שכה"ג מקריב אונן כך יכול להביא קרבנו, דאינו שייך זה לזה, דדוקא להקרבה איתרבי ולא להבאה. ובמנ"ח מצוה רס"ד נסתפק בזה. ואפשר דכל מה שמיעטה תורה אונן אלא בקרבן שמתנדב או שמוטל חיוב מצד הגברא, אבל באלו הקרבנות שצריך להקריב דוקא ביוה"כ וכן חביתין דצריך להקריב היום, בזה אין החיוב מחמת דכה"ג צריך להקריב קרבן אלא דהיום מחייב קרבן, רק שהטילה תורה הבאת קרבן היום על הכה"ג, לכן קרבן חביתין שהוא חובת היום ע"ז לא נתמעט אונן. אמנם פסח אע"פ שזמנו ב"יד דוקא מ"מ זה אינו דין בחובת היום שנאמר שיקריב אונן, דזהו דין חיוב מחמת הגברא דכל א' מחוייב מחמת עצמו, ולכן הוצרכו טעם אחר למה מותר בהבאת פסח.

ולפי מה שנתבאר דחביתין אינו חובת גברא של הכה"ג אלא שהוא מחוייב להביאן, לא שייך מש"כ המנ"ח מצוה קל"ו דמשו"ה הי' הכה"ג צריך להיות לעולם בירושלים משום דטעון לינה על החביתין, דאם אי"ז קרבנו רק שהוא המביא אין שייך להצריכו לינה ע"ז. ואם נימא דחביתין חשיב דהציבור הם המתכפרין, והכה"ג אינו אלא המביא שלהם, שפיר מיושב קושיית האור שמח, דהא הדין דאונן אינו משלח קרבנותיו מסתבר שהוא רק דין על המתכפר ולא על המביא, ובחזו"א זבחים סי' ל"ד סק"ג כתב כעיי"ז. (שלמי יוסף יומא עמ' כ"ז)

וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. (צו, ו, טז)

הגר"מ שטיינברג שליט"א האריך לבאר מי מביא את המלח לקרבנות עכו"ם ושל כהנים, ומסקנת הדברים: נתבאר דלגוים יתנו מלח מהלשכה אף דלכהנים לא נותנין, והביאור בשני אופנים, א' הואיל והכהן יכול להביא מלח מתוך ביתו וימסור אותו לצבור משא"כ גוי, ועי"כ דמולחין קרבנו דהגוי ממלח של צבור הואיל וא"א להקריב את קרבן הגוי בענין אחר, ב' דהואיל ויש חיוב לכהנים להקריב כל קרבן ובלא מלח משל צבור א"א להקריב הקרבן ע"כ מותר למלוח קרבן הגוי ממלח של הצבור, משא"כ קרבן של כהן אין חיוב לכלל הכהנים להקריבו, ולכן ללא תנאי ב"ד הי' אסור למלוח את קרבנו ממלח צבור שאין לו חלק בו. ובתו"ד מביא הק' רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א, וכי מותר לו לגזול כיון שמוטל עליו חיוב בהקרבנות קרבן גוי, הרי כמו שאסור לו לגנוב מאחרים בשביל לפטור חיוב ההקרבנה של הכהנים כך אסור לגנוב משל צבור בשביל לפטור חיוב הכהנים לולי תנאי ב"ד. ועוד, גם בכל כהן המקריב קרבנו ואין לו מלח מדוע לא הותר לו לקחת מלח משל צבור גם בלא תנאי ב"ד, כמו בשאר קרבנות דנשים וגוי, ומי"ש קרבן כהן שלו עצמו מקרבן שאר ישראל, עכ"ד רבינו שליט"א. ועי' בס' משנת חיים ויקרא סל"א, מה שיישב בזה שם.

ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אתם במים. (צו, ח, ו)

ומבואר בתו"כ שאהרן ובניו עשו אז קידוש ידיים ורגלים וטבילה במקוה. ובפסוקים שם מדובר בז' ימים שרק משה עבד, ורק ביום השמיני למילואים אהרן ובניו עבדו א"כ למה הוצרכו לקידוש יו"ר, [ובאבן עזרא פירש את פשטות הקרא, וירחץ אתם במים, שהכונה שקידשו ידיים ורגלים, ועי' במלבי"ם שנחלק עליו. ובס' שם עולם להגאון רבי אליעזר ליפא זצ"ל מעיר ביאלסטוק עה"ת תמה על האבן עזרא למה הוצרכו לקדש, עיי"ש]. ושמעתי ממרחן הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאפשר לומר שקידשו ידיים ורגלים לצורך אכילת קדשים שכתוב בסוף הפרשה שאהרן ובניו אכלו בקדשים, וצ"ל לפי"ז שקידשו ידיים ורגלים לאכילת קדשים זה דאורי' וכמש"כ המשך חכמה ריש בפרי' כי תשא. (ס' תורת קדשים להגאון רבי יעקב משה כהן שליט"א)

הנה ידוע כמה טרח ויגע אותו צדיק בעל החפץ חיים שילמדו עניני קדשים, ובזמנינו יש הרבה ישיבות שעיקר לימודם הוא בסדר קדשים. והיות שמצפים מאד שהגאולה תתקרב עוד יותר מבחיי החפץ חיים וצוק"ל, אנו צריכים מאד להזדרז בלמוד הזה, וגם זה יוסיף באמונה להגאולה.

וחשוב מאד שחלק מהאברכים אשר כבר למדו וחזרו עניני נשים ונוזיקין שגם ילמדו עניני הקרבנות. ובזכות זה יעזרנו ד' שנושע בקרוב להגאולה האמיתית במהרה בימינו א.ס.

א. ל. שטיינמן

ט. כסלו תשע"ב לפ"ק

ענין בפרשה קרבן תודה- הודאה והכרת הטוב

סעודת הודיה

כשנשאל רבנו שליט"א בנוגע לאדם שנרפא ממחלה או נעשה לו נס האם לעשות סעודת הודיה, עונה בדרך כלל שעדיף לא לעשות מפני עין הרע. ובהזדמנות הוסיף, שפעם כשהיו עושים סעודת הודיה, היו מזמנים עניים לאכול, ובזכות זה היה להם אוכל, וקיימו בכך מצות צדקה, אבל היום שמזמנים רק את בני המשפחה אין בזה מצוה של צדקה, [ולכן גם אין כאן פרסום הנס, שהיא עיקר המטרה של הסעודה, כמבואר להלן]. ורק נגרם ביטול תורה וכדו'.

ובאילת השחר בפרשה (ז, טז) כתב: והנה למביא קרבן תודה ה' הרבה מה לאכול ובכדי שלא ישאר נותר ה' צריך להזמין אנשים שיאכלו עמו וע"י זה מתפרסם הנס. וזה הענין בסעודת מצוה שע"י פרסום הנס מתפרסם הניסים, ומי שמכוין באכילתו לשם שמים זוכה. אבל האוכל להנאת עצמו מפסיד הכל [וזהו בכל דבר, דמדברים פחותים אפשר לעשות דברים עליונים, ודברים עליונים אפשר להשפיל לתחתית המדרגה].

להודות על כל דבר

כתב רבנו שליט"א ברשימותיו: מבואר במסכת ע"ז שאסור כל מיני דברים לעשות עם הגוי משום דאזיל ומודה, הרי עד כמה גוי הרגיש שכל דבר אפילו הכי קטן צריך להודות, ואע"ג דהם טעו באיללים, מ"מ הא מיהא חזינן דרגש הכרת ההודאה היה אפילו לגויים עד כדי כך. ועאכו"כ צריך לתת הודאה לבורא יתברך בכל דבר ממש.

שהחזרת בי נשמת בי בחמלה

אמר רבנו: משמע דלזכות להחזרת הנשמה צריך להגיע לחמלה, ולולא חמלה קשה לזכות לזה. ועוד י"ל, דה' שייך שיחזיר את הנשמה בלא חמלה, ומודים על מה שמחזיר לנו בחמלה. ובברכות נ"ז ב' איתא דשינה הוי אחד מס' במיתה, ובאמת בשעה שאדם קם ה' צריך להרגיש הרגשה גדולה של הכרת הטוב ותודה להקב"ה שהחזיר לו את נשמתו וקם, אך למעשה לא מרגישים וזה נראה לבני אדם כדבר פשוט המגיע להם, ולא מתבוננים בחסד הגדול בזה שהקב"ה מחזיר הנשמה. (ימלא פי תהלתך תפילה על הפיסקא הנ"ל)

ונתנה לך

עה"פ גבי חלוקת הארץ - ונתנה לך פרש"י תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום ואל תהי בעיניך כירושת אבות. וצ"ב מאי נ"מ אם זה ירושת אבות, או מתנה לך. ובשלמא מש"כ על התורה אשר אנכי מצוך היום שיהא בעיניך כאילו היום ניתנה, שם זה זירזו לקיימה, אבל להודות צריך איך שיהי'. וגם לא מדבר על חיוב הודאה. וי"א שזה לחבבה בעיניהם, והנה לא כתוב מפורש בתורה ענין חיוב א"י אלא בתהילים ק"ב ט"ו, אמנם מסתבר דע"י החיוב מכירים יותר טובה להקב"ה, וצ"ל דלימדונו בזה שצריך להיות הכרת הטוב כאילו שנתן לו עצמו, משא"כ החושב שניתן לאבותיו והוא קיבל בירושה אינו מרגיש כ"כ הכרת הטוב כמו אם ה' חושב לו ממש. (אילת השחר בא יב, יא)

לומר נשמת בכל יום

שאלתי את מרן הגאון ר' אהרן ליב שטיינמן שליט"א בדבר שיש אומרים בהזדמנויות שונות ברכת השיר, נשמת כל חי וכו', האם יש בזה חשש של כל האומר הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף, וענה לי שאפשר לומר. (הגר"מ מן להודות ולשבח עמי קיה)

אי הכרת טוב גורם לטעות

בקרא כתיב (שמות א, ח) על פרעה אשר לא ידע את יוסף. ופרש"י עשה עצמו כאלו לא ידע. משמע שהי' עליו טענה על מה שלא זכר את טובתו של יוסף. ולכאורה כיון שראה שבנ"י מתרבים ריבוי עצום, ולהלן (פסוק י') כתוב שחשש שאם יקרה מלחמה הם יצטרפו להלחם בהם, וכי מצד הכרת הטוב ליוסף על שפירנסם ברעב ה' פרעה צריך לוותר על זה, אפי' אם יקחו ממנו את שלטון המדינה. ויש לומר דהנה היהודים התנהגו כהוגן, ולמה פרעה בדה עלילות וחשד בהם שיצטרפו למלחמה, אלא ע"כ שלא הי' לו הכרת הטוב, דרק משום שלא מכיר טובה ובצירוף מדותיו הרעות העלה דמיונות עד כדי כך שהם רוצים לשלוט, אבל אם הי' מכיר הכרת הטוב שיוסף הצילם מרעב והנהיג את המדינה ולא קיבל על זה דבר מיוחד, הוא לא הי' מגיע לידי כך שהעבדים בפרך וגזר על הזכרים להשליכם ליאור ושחט מהם לרחוץ בדמם וכו', והכל הגיע כתוצאה מחסרון הכרת הטוב. (אילת השחר שמות עמי ז')

מכפיות טובה מגיעים ח"ו לכפירה

וכתב הדעת זקנים אשר לא ידע את יוסף אר"י בן לוי משל למי שרגם איקונין של מלך נטלוהו והתירוהו, למחר רגם את המלך עצמו, כך בתחלה אמר אשר לא ידע את יוסף, ולבסוף אמר לא ידעתי את ה' עכ"ל. היינו דהמצוות הם איקונין של מלך. ולכתחילה הוא כפוי טובה על האנשים, דהא יוסף היטיב מאד לאנשי מצרים דפתר החלום ויעץ לאגור תבואה לשנות הרעב, דלולא זה היו מתים ברעב, ופרעה הי' צריך להיות לו אסיר תודה מאד שהציל את מצרים, אלא ע"י מדת כפוי טובה של אי הכרת הטוב לא ידע את יוסף, והגיע עד כדי זה שאמר לא ידעתי את ה' שזה כפירה במלך לגמרי. וצריך ללמוד מזה כמה חשיבות יש למידות טובות, דמשפיעים אפילו על דברים בין אדם למקום, דאי הכרת הטוב לאדם מביא לידי כפירה במקום. וע"י בחינוך מצוה לג. (אילת השחר שמות א, ח)

הכרת הטוב לדומם

על הפסוק (וארא ז' י"ט) אמר אל אהרן קח מטק וגוי. פרש"י לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקח על ידו. והנה אע"פ דלולא היאור לא היו גוזרים להשליך שם את התינוקות, בכל זאת זה נחשב שהיאור הגין עליו ממיתה, כיון דלולא היאור היו יכולים לגזור להמית את התינוקות בדרכים אחרות. ובלא"ה י"ל דכיון שלמעשה הצלתו היתה ביאור שייך להיות על זה הכרת הטוב.

ובאמת מה שייך לומר שצריך הכרת הטוב לדומם, וכי היאור או האדמה עשו הדבר מרצונם, וע"כ התורה באה ללמד שלעשות דבר כזה יש בו חסרון בהכרת הטוב, כי למעשה התיבה היתה ביאור, וכן האדמה גרמה לו שיוכל להטמין את המצרי. והנה בודאי אם הקב"ה הי' מצוה למשה להכות לא הי' מניעה מחמת הרגשים אלו, דוכי הוא פוגע ביאור ובעפר בכך שמכה בהם, והרי זה להיפך דעילוי הוא לנברא כשמתקדש שם שמים על ידו וכמש"כ במסילת ישרים פ"א דעלוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך, וכדאיתא בילקוט מלכים א' י"ח אות רי"ד שאליהו אמר לפר שנבחר בגורל לנביאי הבעל ולא רצה ללכת עמם כשם שיתקדש ה' על ידו של הפר השני כך יתקדש על ידך. וכשאהרן הכה את היאור והעפר באמת נעשה רצון ה' על ידס. ומי"מ הקב"ה לא צוה למשה להכותם כדי ללמדו וללמדנו שעל האדם להרגיש גם הרגשים כאלו, ואע"פ שלנברא עצמו יש עילוי ושמחה גדולה מכך מ"מ עליך להרגיש דכיון שנהנית ממנו לא תכנו.

בשטמ"ק ב"ק צ"ב ב' מובא: וסיפר רבנו ז"ל על רבו הריא"ף ז"ל וכו', שהוא ז"ל חלה ונכנס אצל אדם אחד במרחץ שהי' לו בביתו ונתנה מהמרחץ הנזכר, אח"כ זימן אותו ושיב אצלו עד שיבריא וכיבד אותו הרבה ועשה עמו טובה והבריא, ובהמשך הזמן על האיש ההוא מטה ידו וירד מנכסיו וכו' עד שהוצרך למכור המרחץ הנזכר ולשום אותו לבעלי חובותיו, ואמר רבנו יצחק ז"ל לא אדון ולא אורה במרחץ הזה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתייחד בו לפי שנתהייתי ממנו, ואם הי' זה בדומם שאין לו הרגשה כ"ש וק"ו בני אדם המרגישים בהיזק ובתועלת שיהי' זה שנוי לעשותו, והעושהו יוצא משורת המוסר ודרך ארץ, עכ"ל. והנה זה הרגשה נוראה בענין של הכרת הטוב, אלא דצ"ב דהא הנאתו היתה מהמרחץ ומאי נ"מ לענין זה למי שייך המרחץ ולמה לא רצה לדון בו, וצ"ל דהכונה שקשה לו לשמוע ריב על דבר שהי' לו הנאה ממנו. (אילת השחר וארא ז', יט)

כמה טובה ה' נתן לי

כאשר אחד מבני הבית ניסה למנוע את רבנו מפעולת חיזוק מסויימת אמר לו: "אנשים בגיל שלי כבר השכיבו אותם לישון" (כלשוננו) ואם השאירו אותי בחיים, אם כן מוטל עלי לפעול ולחזק, ואם אתעצל בנושא זה הרי ישכיבו גם אותי לישון. ובתוך הדברים התחיל לבכות: "הקב"ה נותן לי רק טוב, ומה אני מחזיר לו, ממש כלום, הוא גם הותיר אותי מהמלחמה, יחיד מכל בני משפחתי, ומה אני עושה למעננו?!"... (מאחורי הפרגוד)

חובת הודאה

אמר רבנו: להודות לה' יתברך על רוב חסדו חייב כל אחד, ומי שאינו מודה ואינו מרגיש חיוב הודאה אין זה שאינו בעל מדרגה גדולה, אלא זהו מפחיתות הנפש, לכן כשיש דבר שלא לרצונו הוא ממורמר כאילו מגיע לו ואינו יודע פחיתותו, וחיוב הודאתו לה' יתברך על הכל, וכדי להחזיר בלבו ולהרגיש חיוב הודאה - כל מה שיוסיף בשבחים ובתוארים ולתאר בכל הפרטים את חיובו להודות, זה יוסיף בלבו להרגיש ולבטא חיוב הודאתו.

מצינו שכל הברכות של הודאה, בברכת מודים ובברכת המזון, מאריכים בה יותר מכל הברכות שבתפילה, וכן מצינו מקומות שמרבים בתוארים כגון יחיד הוא בחרו הוא גדול הוא וכו', מפני שכאן צריך יותר ויותר להרבות בזה, וכעין מה שמצינו ברש"י שיר השירים ג' י"א משל למלך שהיתה לו בת יחידה והי' אוהבה ביותר לא זו מחבבה עד שקראה בתי וכו' עד שקראה אחותי וכו' עד שקראה אמי. והי"נ כאן צריך להשתדל להכניס בלבו אהבה לה' על רוב חסדו ע"י שיזכירו ברוב גדלו וגבורותיו ונפלאותיו. (ימלא פי התהלך ח"א עמי כ"ז)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

ריבוי בשיעורים

לענין מימיות מים שיש בהם זכויות שמטרתם לחמם את המים, דהיינו ששמים את הזכויות כנגד החמה וזה מרכז את קרני השמש במים ועי"ז מתבשל המים, וזה מצוי מאד בצבא באמריקה, לכאורה בשבת מותר לבשל בו, לפי שהבישול הוא ע"י החמה, והזכויות רק מרכזות את קרני השמש ועל ידי השמש היא מתבשלת, וא"כ חשוב בישול בחמה דשרי לכתחילה, מיהו לבשל אח"כ במים שבמימיות זה חשיב בישול בתולדות חמה דאסור מדרבנן, וכן לענין דוד שמש שהמים מתבשלים ע"י קרני השמש, אם אין נכנסים מים אחרים בדוד חשיב שנתבשלו המים בהיתר, כיון שזהו בישול בחמה, אבל אם כשמוציא מים מהדוד נכנסים תחתיו מים אחרים, הרי המים הנכנסים מתבשלים מכח המים החמים שבדוד, והוי זה בישול בתולדות החמה דאסור מדרבנן.

מיהו ביו"ט שרי אף אם נכנסים לדוד מים אחרים כשמוציא מים מהברז, דק"ל [שו"ע סי' תקי"ח ס"א] מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ואף דצריך שיהיה לו צורך קצת כמש"כ שם הרמ"א, מ"מ חשיב קצת צורך, כיון שבלא שנתיר לו להכניס מים לדוד לא יוכל להשתמש במים שהוא לצורך היום. **אולם הגרא"ל שטיינמן שליט"א** דן בזה דכה"ג לא מיקרי צורך קצת, לפי שאין לו צורך חיובי בעצם בישול המים. ואמר שכן שמע מהחזו"א דבעינן צורך חיובי ובלא זה לא מיקרי צורך יו"ט, וכמה ת"ח דנו לפניו ע"ז והוא ז"ל דחה ראיות וסבר כך בבירור. וכן שמעתי מהגר"ש ברמן זצ"ל שעובדא הוה בדידיה כשהיה בבית מרן החזו"א, שפ"א ניתק צד אחד מחוט המתלה במעילו ביו"ט ושאל לחזו"א אי שרי לצאת במעילו או שיש בזה משום טלטול שלא לצורך מחמת חוט המתלה, ואמר לו שלא יטלנו, ונתן לו את שלו, ודעתו היתה דזה לא מיקרי צורך יו"ט, אף דעי"ז לא יוכל לטלטל המעיל שזה לצורך יו"ט, מ"מ

כיון שאין לו צורך חיובי בעצם טילטול המתלה לא חשיב טלטול לצורך ואסור. אלא דהתם צ"ע אמאי לא נתיר לטלטל המתלה מדין ריבוי בשיעורין, כיון שבמעשה אחד מוציא את הבגד עם המתלה שעליו, ולשתר, כמו גבי ממלא נחתום חבית וכו' ברפ"ב דביצה. והגר"ש ברמן זצ"ל תירץ דדוקא גבי ממלא נחתום כו' איכא התיירא דריבוי בשיעורין משום דהתם המים שמבשל לצורך אוכל נפש שם מלאכה עליה, רק דהותרה לצורך או"י, ובה שייך התיירא דריבוי בשיעורין שמרבה בשיעור המלאכה, משא"כ גבי מלבוש אין על הבגד שלבוש שם מלאכת הוצאה כלל, דבגד הרי הוא בטל לאדם הולבושו ולא הוצאה הוא כלל, דמה"ט גם בשבת שרי, ובה היכא שיש עם המלבוש משאוי ממש, כמו המתלה שניתק, י"ל דלא שייך ע"ז התיירא דריבוי בשיעורין אע"פ שעושה הכל במעשה אחת, דאינו מרבה במלאכת הוצאה, אלא דכל מלאכת ההוצאה היא באיסור. והגר"א זצ"ל שטיינמן שליט"א חיוק סברא זו מהא דטלית שנפסקו ציציותיה חייב משום הוצאה על חוטי הציציות שנפסלו כדאמרי' בגמ' מנחות דף ל"ז ב', ואמאי לא נפטר משום ריבוי בשיעורין, דהא הטלית גופא שרי להוציאו דמלבוש הוא ובחד מעשה קעביד לכולי, אלא ע"כ כסברא הנ"ל דלא שייך בזה התיירא דריבוי בשיעורין. (עמ' ר"ז, וע"ע בימלא פי תהלתך תפילה עמ' תמ"ב, ובס' מועדים לישראל סוכה עמ' רעח - רעט)

יומא דהילולא - הגאון האדיר רבי יוסף רוזין זצ"ל הרוגטשובער, נלב"ע י"א אדר תרצ"ו

לקטנו כמה מילי מעלייתא שנשמעו מרבנו שליט"א על האי גאון זצ"ל

דברי החזון איש

אמר רבנו: שמעתי שמרן החזון איש ז"ל דיבר בהתפעלות מכשרונו של הגאון הרוגטשובער בעל הצפנת פענח, והתבטא עליו שאפילו אם היה בדור הראשונים היה נחשב תלמיד חכם. (אעלה בתמר עמ' פ"ג)

ולמדתם מתוך הכתב

אמר רבנו: יל"ע אם מקיימים המצוה כשמלמדים מתוך הכתב, [ועמשי"כ בפרשת קדושים י"ט ל"ב לענין כבוד רבו בכהאי גוונא] ובשו"ת רעק"א ח"א סימן נ"ט כתב שמקיימים בזה מצות ושננתם לבניך. ואומרים דבעל הצפנת פענח זצ"ל הי' שולח תשובות לכל שואליו כיון שלא הי' לו תלמידים ובה רצה לקיים מצות ת"ת לאחרים. (אילת השחר דברים עמ' מ"ד)

מקרב בחורים

אמר רבנו: מסופר על הצפנת פענח שאף על פי שהיתה סביביו נשערה מאוד, ובריתחא דאורייתא שלו לא יכלו לעמוד גם תלמידי חכמים מובהקים, עם זאת הי' מאוד מאוד מקרב את הבחורים. (ביאורי רבנו לאגרת הגר"א)

מה יהיה להקב"ה מזה

עוד סיפר שפעם נפגשו רבי צדוק הכהן והרוגטשובער והתחילו לבחון זה את זה בגודל בקיאותם, אך לפתע אמרו אחד לשני מה יהיה להקב"ה מזה, שנבחון מי בקי יותר, והפסיקו. (פרי חיים רל"ו)

אצל ר' מנדל סלוצקר

עוד אמר רבנו: הרוגטשובער למד יחד עם מרן הגר"ח מבריסק, בסלוצק הי' יהודי בשם ר' מנדל, ת"ח ועניו גדול, שהיה אומר שיעור לבע"ב, ומרן הגר"י ד בעל 'בית הלוי' שהכירו שהוא ת"ח גדול צוה לבנו הגר"ח, שהיה בחור, שילך לשמוע את השיעור אצלו, והצטרפו אליו עוד כמה חברים, וגם הרוגטשובער הצטרף, [הרוגטשובער הי' צעיר מהגר"ח בחמש שנים], ובתקופה הראשונה הוא היה אומר את השיעור לבע"ב אבל הם לא הבינו כלום מה שהוא אומר, ולאחר שרבי חיים וחבריו התחילו להתוכח עמו רווחא שמעתא, אבל הבעלי בתים לא ראו את זה בעין יפה, וביקשו לסלקם בטענה שהם הרי מפריעים לרבים בשיעור, והוא לא הסכים, ואמר הגר"ח שממנו קיבל את דרך הלימוד, וא"כ כל מה שאנו לומדים כיום הוא מהגאון רבי מנדל הלז. (שם, וראה במכתב דלהלן)

והוסיף רבנו בהזדמנות אחרת ואמר שאכן רואים בכמה מקומות שהרוגטשובער והגר"ח הולכים בסוגיא באותו דרך. (אבי הישיבות עמ' 471 והביא שם המחבר, מדברי הגר"מ גיפטר זצ"ל בשם הגאון הנפלא רבי מדרכי פרוגורומנסקי זצ"ל, שהגדיר פעם את החילוק בין הרוגטשובער להגר"ח, דער רוגטשובער איז דער שטורם אליין און ר' חיים איז דער רוהיגקייט נאכען שטורם. - הרוגטשובער הוא הסערה עצמה ור' חיים הוא הרגיעה שלאחר הסערה).

מכתב עוז בגדלותו

ובשנת תש"ע שכונסו תשובות חדשות מבעל הרוגטשובער, כתב רבנו שליט"א מכתב נדיר: בס"ד, הנה הספר תשובות חדשות מהגאון המופלא רבי יוסף ראזין זצ"ל בעל הצפנת פענח המכונה הרגאצ'ובער, אשר אך למותר להאריך בשבחו שהיה הבבלי והירושלמי ספרא ספרי וכו' חרותים על ליבו, והי' מפורסם בשקידתו העצומה ולא הי' לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, [וקיבל תורה ממרן הבית הלוי ומהר"ל דיסקין זצ"ל, וכן קיבל תורה מהגר"ר מנדל סלוצ'קער ביחד עם מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל].

והנה עתה נתעורר ... ללקט תשובותיו מרחבי תבל הן מכת"ק והן מספרי השואלים ומקבצים, ועשה אזניים לתורתו בהבאת מקורי הציונים שמביא מתשובותיו וכן מראי מקומות למה שמדבר ג"כ בספריו הנדפסים, באופן שיקל יותר להבין כונתו.

ובודאי יהיו שפתי אותו צדיק דובבות בקבר, ויהי מכיר לו טובה ע"ז כפי שכתב בכמה מקומות בתשובותיו. ומצוה רבה לסייע בדבר מצוה זו להפיץ תורתו של האי גאון וצדיק זצ"ל. - הכותב לכבוד הגאון ותורתו. ד' תמוז תשס"ט לפ"ק. אהרן יודא לייב שטיינמן

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרון רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 27 פורים תשע"ד

הלכות החג

לקראת זכר

הנה יש שקורין מתחלה תמחה את זכר עמלק בצירי, ומסיימים כל הפסוק, ואח"כ חוזרין וקורין את כל הפסוק כולו שנית ואומרים זכר עמלק בסגול, ויש שקורין מתחלה תמחה את זכר עמלק בצירי, ומיד חוזרין וקורין תמחה את זכר עמלק בסגול, ואין מסיימים בקריאה ראשונה את כל הפסוק. ושמעתי בשם הגר"א שליט"א דיותר נכון שלא לסיים הפסוק, שהרי מסתבר דהנידון אם לקרוא זכר בצירי או בסגול כל זה אינו אלא לענין לכתחילה, אבל בדיעבד בכל ענין שקרא יצא, וא"כ אם יקרא מתחלה בצירי ויסיים הפסוק, הרי כיון שזהו הפסוק האחרון, וכבר סיים הקריאה, א"כ כבר יצא ידי חובתו בקריאה זו, ואחר שיצא מה תועלת יש במה שיחזור ויקרא שנית, אבל אם לא יסיים הפסוק ויחזור ויקרא שנית שפיר יש תועלת בחזירתו, דכיון שעדיין לא סיים המצוה ולא יצא ידי חובתו שפיר יכול לתקן הקריאה על צד היותר טוב, דכל זמן שלא גמר את כל המצוה אף שכבר קרא תיבות אלו יכול לשנות ולתקן שיהא הקריאה יותר בהידור, אבל אם כבר יצא ידי חובתו לא שייך לקיימה פעם אחרת בתוספת הידור. (שלמי תודה פורים עמ' נ"ו ועיי"ש עוד בזה)

והמנהג בבית מדרשו של רבנו שליט"א לקרוא תמחה את זכר, תמחה את זכר, ולא את כל הפסוק, ובאחד השנים פנה הגה"צ רבי זאב אידלמן זצ"ל לבעל קורא הרה"ג ר' נחום גליק שליט"א וביקש ממנו שיחזור על כל הפסוק, ושאל ר' נחום את רבנו מה לעשות, ואמר לו הרי ר' שמחה זעליג זצ"ל בבריסק היה קורא זכר זכר ולא היה חוזר את כל הפסוק, [וגם יש לו בזה טעם וכדעיל] אולם אמר רבנו לר' נחום, תקרא איך שר' זאב רוצה, כדי שהוא יהיה מרוצה. והציע ר' נחום לרבנו פשרה שהוא יקרא זכר זכר, ואח"כ יקרא את כל הפסוק פעמיים, וענה לו אם ר' זאב יהי מרוצה אני מסכים, ואם לאו תעשה כמו שהוא מבקש. [וכן סיפר רבנו כשרבי שמחה זעליג זצ"ל היה קורא את המגילה היה קורא להרוג ולהרוג, בפניהם ולפניהם, כשחזור רק על מילה אחת].

כבן ט"ו בקריאת פר' זכור

עובדא בבחור כבר חמיסר דאתא קמיה דהגר"א שליט"א ושאלו אי שרי ליה לקרות פרשת זכור לציבור גדולים, עיין רמ"א סי' רפ"ב ס"ד ומ"ב וביאור"ל שם. והשיבו המתן לגיל שמונה עשרה. [ונכנתו לכאן לדברי המג"א סי' ל"ט סק"א דמבואר דבגיל י"ח ידיענן דהביא ב"ש גם בלי בדיקה, ועי' ביאור הלכה שם] (גיליוני אפרים שבת נו, ב)

לא להוציא חלק מהמתפללים

בבית כנסת מסוים הכריזו שמי שמרעיש בהמן אין הבעל קורא מתכוין להוציאו, ולכאן יש לדון בזה, דהנה כתב הרמ"א (סי' תקפ"א סעי' א) שאם יש לש"ץ שונא ומכוין שלא להוציאו גם אוהביו אינם יוצאים בתפילתו ע"ש, ולפ"ז לכאן היות שהש"ץ אינו רוצה להוציא אלו שדופקים, גם שאר הציבור אינם יוצאים. אולם אמר רבנו דיש לחלק דהתם מיירי בתפילת הש"ץ שהוא חיוב כללי על הציבור ובוזה אמרינן שאם אינו מכין להוציא כולם ממילא בטלה תפילתו ואף אחד אינו יוצא מכיון שמפקיע חלק מהציבור, משא"כ בקריאת המגילה שבעצם הוא חיוב על כל יחיד ויחיד, ורק משום ברוב עם קוראים המגילה בציבור כדי שכל היחידים יקיימו מצותם ביחד, וא"כ גם אם הש"ץ מכוין שלא להוציא חלק מהציבור אין זה מפריע כלל לשאר הציבור מכיון שבעצם אין שום קשר בין חיוב של אחד לחבירו. (הגר"א דינר שליט"א בקול תורה נח עמ' שיא. ארח המועדים עמ' תמ"ז)

מנהג הגר"ז בקריאת המגילה

הגר"ז היה בשעת קריאת המגילה קורא בעצמו מתוך מגילה מקלף כל תיבה ותיבה ביחד עם הש"ץ. והיה קורא בקול כדי שישמע לאזנו, ולפעמים היה על מילה אחת כמה פעמים. [א"ה העדות הוא בעיר בריסק, אמנם יתכן כשהיה גר בירושלים וכשחל פורים המשולש וקורין ביום ו' יתכן שאז הגר"ז לא קרא יחד עם הש"ץ דהרי לשיטתו אי"ז קריאה של ציבור]. (כת"ת)

משלוח מנות למומר

יל"ד אם אפשר לתת משלוח מנות למומר, דהא המצוה היא משלוח מנות איש לרעהו, ומרן הגר"א שליט"א אמר דמומר לתיאבון אפשר לתת לו, ומומר להכעיס לא. (קו' עיר הנדחת עמ' יט) [וכן הביאו בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל דמומר להכעיס לא יוצא]

גדר מתנות לאביונים

בדברי הגמ' ב"מ דף ע"ח ע"ב 'מגבת פורים לפורים'. כ' רבנו באילת השחר: בריטב"א בשטמ"ק הביא בשם הירושלמי דאין מדקדקין אם הוא עני אלא כל הפושט יד נותנין לו כיון דלאו משום צדקה בלבד הוא אלא משום שמחה דהא גם לעשיר איכא מצוה דמשלוח מנות. ואין כונתו דחיוב לתת לכל הפושט יד מדין משלוח מנות, אלא שמביא ראי' דחיוב מתנות לאביונים אינו מחויב צדקה דחיוב מתנות לאביונים הוא מאותו גדר כמו משלוח מנות ולכך גם כשאין ידוע אם הוא עני נותנין לו. והנה אם נימא דאילו ידע שאינו עני אינו

מחויב, למה מחויב לתת לספק עני. ואפשר לפרש בתרי אנפי, או דמיירי דכבר נתן לשני אביונים ממש ואינו יוצא חיובו בכל מי שפושט יד, אלא דאע"ג דיוצא בשני אביונים היינו דאינו מחויב לחזר יותר, אבל אם בא א' ומבקש צריך ליתן לו, נמצא דלצאת ידי חיובו צריך ב' עניים ממש. או שזה החיוב דמתנות לאביונים, דמי שרוצה ומבקש שיתנו לו צריך ליתן לו. ולכאורה הכי מסתבר טפי, דממנ"פ אם הוא נכלל בדין מתנות לאביונים למה לא יוצא בזה. ובב"י סי' תרצ"ב הביא בשם הגהות אשר"י דכשחשב ליתן בפורים אינו רשאי לשנותם, וביאר בב"י משום דס"ל צדקה חייב במחשבה, ולכאורה משמע דדוקא כשחשב ליתן בפורים, ויש לעיין אם חולק על הריטב"א, דלהריטב"א הא אינו מדין צדקה. ואולי חיובו בפורים הוא ג"כ מדין צדקה, ואע"ג דמדין צדקה גרידא אם חשב לחלקו היום יכול לחלקו מחר, מ"מ כיון שיש מצוה לתת צדקה בפורים אז מחשבתו מועילה שחל עליו חיוב ליתן דוקא בפורים.

כן יש לעיין במה דהוסיף הריטב"א דלכן נותנין גם לגוי כיון שאין מדקדקין ונותנים לכל יהודי, ולכאורה הא גם אם מדקדקין ג"כ הדין הוא שמפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל. ואפשר דה"י מקום לומר דמצות מתנות לאביונים משום פורים תתקיים רק אם נהנה ושמח מזה בפורים, ולכן ה"י צריך לדקדק אם הוא עני דאם הוא עשיר הא אין הוא גורם דישמח בפורים, דגם בלי הנתנה הזאת ה"י לו במה שישמח ויהנה בפורים, וממילא בגוי דלא שייך אצלו פורים הו"ל כמו שלא ישמח בפורים, דמה לי אם אינו שמח בפורים או שאצלו בכלל אין פורים, וממילא אפשר דגם משום דרכי שלום לא ה"י חייב, כיון דגם ליהודי כשאינו שמח בפורים אינו חייב ליתן וע"ז כתב דצריך ליתן ולא לדקדק, והיינו דקיום מצות מתנות לאביונים הוא אע"פ שאין העני שמח מזה בפורים, וממילא יש משום דרכי שלום ליתן גם לגוי. ומ"מ צ"ע, דבפשוטו אף אי לא מקיים המצוה דשמחת פורים ג"כ ה"י שייך לחייבו ליתן, משום דרכי שלום. ובגמ' תירצו התם נמי אדעתא דפורים הוא דיהיב ל'י, וביאר בריטב"א שם דכיון דמצות היום הוא, קפידא רבה איכא לנותנים, שאינם רוצים שישנה לדבר אחר, וכיון דמצות פורים מתקיימת גם כשאין העני נהנה בפורים, למה מקפידים כאן יותר מבכל צדקה. (אילת השחר ב"מ ע"ח ע"ב)

קטן במצוות הפורים - קטן פטור ממשלוח מנות ומתנות לאביונים, לפי שאין לו משלו. (הגרי"מ זכריש זצ"ל בס' שפת הים עמ' רע"ג) וראה כע"ז באשל אברהם מבוטשאש בס' תרצ"ה, אמנם בפרמ"ג סי' תרצ"ה אשר"י סק"ד מבואר דחייבים גם לחנך קטנים בזה. **מתנל"א מדין ע"כ** - אמר רבנו דא"א לצאת במתנות לאביונים ע"י חבירו שיתן משלו מדין עבד כנעני, דאין ע"י ריבוי שמחה ורעות. (אעלה בתמר עמ' יג). [וע"ע בת' חמדת שלמה יור"ד סל"ב דהובא תשובה מבעל התיבות, דמצדד שלא מועיל בצדקה דין עבד כנעני]

משלוח מנות ומתנות לאביונים לעבד כנעני

שאל הגר"א מן שליט"א את רבנו האם אפשר לתת משלוח מנות או מתנות לאביונים לעבד כנעני. וענה דמשלוח מנות א"א לתת כיון דא"י רעהו, דהרי לא בא לכלל ישראל [וכמו שצידד הפרמ"ג בתרצ"ה ס"ק י"א], אבל מתנות לאביונים אפשר לתת דמבואר בגמ' בגיטין י"ב, א אעבד נמי רחומי מרחם, וא"כ אפשר לתת לו צדקה ומתנות לאביונים.

מתנות לאביונים קודם פורים

הנותן מעות לגבאים עבור מתנות לאביונים לפני פורים, אע"פ דלאחר שנתן לא יכול להוציא הממון שנתן מהגבאים דאינם יודעים כמה נתן וכו', מ"מ אין לומר דנחשב שהממון אינו ברשותו ולא יוצא יד"ח מתנות לאביונים, דבשטמ"ק ב"ב קל"ט ב' כתב דמה דק"י"ל כל ממון שאין יכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו מוקדש התם כגון דאנצויי עלה בי תרי דכל חד קא כפר ליה לחבריה עכ"ל, אבל בכה"ג שאינו כופר לחבירו, אין חסרון במה שאין יכול להוציא הממון. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שע"ב)

מתנות לאביונים כשלא נחסר

ראש ישיבה א' נתן צ'ק לקופת מתנות לאביונים, ובא תלמיד וביקש את הצ'ק וישלם עבורו פי שנים מערך הנקוב בו על מנת לשמור את הצ'ק עם חתימת יד רבו לעצמו, יל"ד האם יצא ראש הישיבה חובת מתנות לאביונים. ואמר רבנו דמסתבר בזה מכיון שזה שנתן את הסכום הכפול לצדקה הרי נתן עבור שווי של הצ'ק, וכמו שיש מושג של הנאת אדם חשוב, הגם שלא חסר כלום בכל זאת נחשב שהוא נתן כסף, ה"נ בזה מכיון שסו"ס שלמו לקופת צדקה עבור חילופי הצ'ק, נחשב שהוא נתן צדקה, וכאילו מכרו את הצ'ק שלו הגם שלא חסר בזה כלום. (לקט שאלות המצויית ח"ה עמ' צ"ב ועיי"ש). [א"ה ויש לחלק מדין עבד כנעני דלא מועיל במתל"א ודוק]

שהחיינו למתחייב בזה ובזה

שאלה: מי שה"י ב"יד בעיר ועקר דירתו בליל ט"ו לכרך, דאיתא בירושלמי שנתחייב כאן וכאן, מה דינו לענין ברכת שהחיינו האם חוזר ומברך ביום ט"ו נמי. והשיב רבנו דמסתברא דחילוק מקומות לא עדיף מחילוק ימים, וכמו שאינו מברך על מצוה שחזר ועשאה ביום דאחר כך, כמו"כ מה שנתחייב במצווה זו שוב במקום חדש א"י מחייבו בשהחיינו עוד פעם. (יהודה לקדשו עמ' תתט"ו) א"ה וראה הליכות שלמה בשם מרן הגרשז"א זצ"ל (מועדים א' עמוד שמ"ח) שגם נסתפק האם יברך שוב שהחיינו.

בן עיר להוציא בן כרך מפלג המנחה

בן עיר שעלה לירושלים ביום י"ד לאחר פלג המנחה ועדיין לא קרא את המגילה, האם יכול להוציא בן ירושלים שבדיעבד יכול לקרוא מפלג המנחה, וכן איפכא שבן ירושלים יוציא אותו בקריאתו.

אמר רבנו שליט"א דמסתבר שאינם יכולים להוציא זה את זה, כיון דהוי תרתי דסתרי, דהרי אין אומרים דפלג המנחה הוא גם יום וגם לילה לגבי אדם א' [כמבואר בשו"ע סי' רל"ג לענין תפלת מנחה וערבית]. ולכן כיון שלהמוקף הוי כעת לילה ונחשב ליום ט"ו, נחשב כאילו השני קורא כבר ביום ט"ו וא"י קריאה לגבי דהרי הוא בן עיר ועבר זמנו. (קו' מים חיים עמ' 68)

חיוב בן כרך

היכא שיצא מן הכרך רק לאחר כניסת ליל ט"ו, או שיצא קודם לכן אבל היה דעתו בכניסת ליל ט"ו לחזור לכרך קודם עלות השחר של ט"ו, שפיר נתחייב בקריאת ט"ו לילה ויום, וקורא אפילו כשהוא עדיין בעיר. אולם הגר"א"ל שטיינמן שליט"א אמר שיש לדון בזה דאפשר דכיון דב"יד לא נתחייב ולא נעשה פרוז ליומו נשאר עליו ממילא שם בן כרך אפילו אם היה בעיר בכניסת ליל ט"ו וגם אין דעתו לחזור לכרך קודם עלות השחר וקורא בט"ו בעיר וצ"ע. (שלמי תודה פורים עמ' שע"ח)

הקורא בט"ו בב"ב

הורה רבנו שמי שנוהג לקרוא בב"ג גם בט"ו מחמת דברי החזו"א שב"ב סמוכה ליפ"ן וכן נוהג רבנו שליט"א שיאמר לפני שהוא קורא שעושה דבר זה בל"ג (מרשימות תלמידו הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א)

מנהג רבנו בשתיית יין

כמה פעמים סיפר רבנו שידיד נעוריו רבי משה סולובייצ'יק זצ"ל היה משתכר בפורים, והיה מדבר דברים נשגבים וגבוהים מאד בעניני יחוד ה'. והעיד רבנו על עצמו שמימי לא השתכר... (פרי חיים ק"ח)

ומנהג רבנו לשותות יין בתוך הסעודה ואח"כ ללכת לישון ולקיים בזה דברי הרמ"א סי' תרצ"ה סעי' ב' וי"א דא"צ להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי".

מכתב רבנו בענין בזהירות משתיית דברי המשכרים

בס"ד, בן אדם ששותה דברים המשכרים, אז אינו שולט על הנהגתו ועל דיבוריו, ואז אינו אדם, כי כל המעלה של האדם הוא השכל אשר חנן לו אלקים. ליל תענית אסתר תשע"ב - א. ל. שטיינמן

תחפושת הראויה

אמר רבנו: יש להזהיר לילדים להתחפש כמו צדיקים וצדיקות, ולא כמו רשעים או מחללי שבת וכדומה, שכל דבר משפיע על השאיפות של הילד. (מים חיים עמ' 78)

ענינו של יום

הפטרת זכור

שמעתי מהגרי"ז [בעיר בריסק באחד היו"ט, כשבא לבקרו ראש הקהל רבי שלמה ליכטנשטיין ורצה לכבדו הרב בד"ת] שאמר בשם אביו הגרי"ח זצ"ל, לפרש מש"כ בספר שמואל [א' ט"ו כ"א] דשאל ענה ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח לה'. ופי' ע"פ דעת הר"א ממין שהביא הרא"ש בנדרים (לד, ב) דאם יש ככר של הפקר רחוקה מאדם ואין אדם סמוך לה שיוכל לזכות אלא הוא, יאמר לכשאזכה בככר זה תהי' הקדש, וקמ"ל דחל עליה הקדש כיון דבידו לזכות בו.

וזה מה שאמר שאלו שהם לקחו את ראשית החרם לזבוח לה', דהקדישו הבהמות עוד לפני שזכו בהם ולכן הי' מותר להם לקחת אע"פ שהי' שלל עמלק. (אילת השחר דברים עמ' קס"ג)

כשמתבטלת הגאווה אפשר לראות

אמר רבנו: במגילה טז, ב איתא ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנן כיון דחזייה מרדכי דאפי' לקבליה וסוסייה מיחד בידיה מירתת אמר להו לרבנן האי רשיעא למיקטל נפשי קא אתי זילו מקמיה די לא תכוו בגחלתו בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אתא המן ויתבי ליה קמיהו ואוריק עד דסליק מרדכי לצלותיה אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה אמר להו אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידך. ופרש"י "הלכות קמיצה - דורש בענינו של יום, וששה עשר בניסן היה, הוא יום תנופת העומר". הרי לנו האידן שהמן הרשע הגיע להכרה האמיתית, שהלימוד בהלכות קמיצה הוא זה שהצילם מהגזירה ודחה לאלפי כיכרי כספא שנתן למלך. והדבר מפליא שהמן הרשע הזה, הכיר באמונה והגיע מיד להכרה הנכונה מה מציל את ישראל.

אך הענין בזה שאפילו אדם כהמן אם משפילים אותו, הוא יכול כבר לראות ולהכיר באמונה. ואותו המן אם היה בא יום קודם ורואה שלומדים הלכות קמיצה לא היה רואה בזה כולם, והיה מלגלג על זה, מה זה הלכות קמיצה? מה זה יכול להועיל... ורק אחרי שהשפילוהו ונתנהו לעבד מבזוה לפני מרדכי, ירד ממנו הגאווה, והיה יכול להתחיל לראות מעט באור האמת, עד כדי כך שהבין שהלימוד בפרשה של הלי קמיצה "מלא קומצי קמחא" דידכו, דחה עשרת אלפי ככר דידך.

כח התורה הציל

והוסיף רבנו שהמן תלה את סיבת הנס מחמת הקומצי דקמחא, היינו לימוד התורה שהיו עוסקים בה כשבא לפניו. ובאמת הרי אסתר המלכה אמרה וצומו עלי שלושת ימים לילה ויום, וישבו כל אנשי שושן בתענית אף בליל ראשון של פסח, ויתכן מאד שהמן ידע את זה כיון שהיה בפירסום כ"כ, ומ"מ הוא לא התפעל מזה, ולא אמר שהתעניות והתפילות שלכם הצילו את הגזירה, רק תלה בלימוד התורה את ביטול הגזירה. (נדפס בקובץ לחושבי שמו קובץ נ"ג מתוך שיחה שנאמרה ה' אדר תשנ"ו)

ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה

ודרשו בגמ' מגילה (טז, א) "אמר ר' אלעזר מלמד שהיתה מחוה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה. לכאורה הרי אסתר הלכה לעשות השתדלות בשביל להציל הכלל ישראל ואיך רצתה להראות כלפי אחשורוש הרי יתבטל השתדלותה, וגם אותה יהרגו. וכמו דהעירו המפרשים. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר לי שלא קשה, שיתכן שאסתר חשבה שבדרך זה אחשורוש ירגיש רשעתו ולכן יתחרט על העבר. וחז"ל גילו לנו שחשבונה היה טעות ולכן בא מלאך וסטר ידה. (הגה"צ ר' ראובן מלמד זצ"ל מליץ יוסר אסתר שם)

קיימו וקבלו היהודים

וצ"ב האם באמת כל אחד ואחד קיבל על עצמו בפועל את עול המצות, וכי אמרו אנו מקבלים, ולא הוזכר שעשו אסיפה וקבלו כולם את המצות, ואולי שכאן נאמר ברוה"ק שכל אחד מישראל קיבל על עצמו. ולפי"ז הוה מצי [במגילה ז' ע"א] להוכיח מזה שאסתר ברוה"ק נאמרה [ועיי"ש שהוכיחו רק מהא דקיימו למעלה מה שקבלו למטה. [ועיי' תוס']. (אילת השחר שבת פ"ח ע"א)

ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי ותשם אסתר את מרדכי על בית המן. (אסתר ח, ב)

הנה מבואר שמרדכי לקח את בית המן, והרי המן היה מזרע עמלק, וכתב רש"י (כי תצא כ"ה, י"ט) שצריך להשמיד אפי' ממון עמלק. וי"ל דבית המחובר לקרקע אין איסור [ועמש"כ הגרי"פ ברס"ג מצוה נ"ט לתרץ עפ"י הרא"מ והרמב"ן דהמצוה מוטלת רק על המלך ואז לא היה מלך, או לפי דהרוגי מלכות נכסיהם למלך וזכה אחשורוש, ובזה נטהרו נכסיו והותר למרדכי].

ובהקדמה לשו"ת עונג יו"ט כתב דאיסור זה הוא רק לאחר שהורגים את כל האנשים, ובוה הוא מפרש את תשובת שאול לשמואל, על מה שהביא בהמות משלל עמלק להקריב קרבן עיי"ש. (אילת השחר דברים עמ' קס"ג)

וגם חרבונו זכור לטוב

אמר רבנו שמצינו תמיד שאומרים על אליהו הנביא זכור לטוב, ולא אומרים זכורנו לברכה, והטעם כי לשון ברכה שייך במי שמתרבה – שיהיו לו עוד זכויות וכו' אבל במלאך הא נאמר עליהם בזכריה (ג, ז) ונתתי לו מהלכים בין העומדים האלה, א"כ מלאך אין לו התרבות רק נשאר תמיד על מכונו ומקומו, ואליהו המלאך אין אומרים עליו זכורנו לברכה, רק זכור לטוב. וזה גם הביאור בפיוט שאומרים וגם חרבונו זכור לטוב, דכיון דמבואר [בירושלמי ובמדרש אסתר רבה] דחרבונו זה אליהו ממילא הוא זכור לטוב, ולא אומרים עליו לברכה. (שיח הפורים עמ' קס"ג)

מכתב עוז מרבנו שליט"א ליזהר בנן אדם לחבירו בימי הפורים

היות שמתקרבם ליום פורים שבו חז"ל תיקנו לימי אהבה בין איש לרעהו, וכפי מה שרצו להשריש אהבה בין איש לרעהו כן גבר יצר של לצער ולהלבין פני רבים, ובישיבות להלבין פני מורים ויותר מזה להמשיגים אשר לרגל תפקידם צריכים פעם להגיד דברים שהם לא רצויים לכל התלמידים, ואז נוקטים להוציא נקמתם ביום הפורים. נמצא שדווקא יום של אהבה נהפך ליום שבו עושים דברים הפוך מזה.

ובפרט היות שנות הנעורים שהם השנים יסוד בנין האדם, צריך לראות שיהי יסוד ישר ותקין ולא יסודות עקלקלות. וידוע שמלבד שזה חטא גדול גם רואים עונש בעולם הזה, אף כי בדרך כלל הקב"ה מאריך אף ולא מעניש בעולם הזה. ובאתי בזה להזכיר כי יום פורים לא שונה מכל יום ואיסורי תורה לא נשתנו כלל.

וכל אחד ישתדל באותו יום להרבות אהבה, ואם זה אינו יכול לכל הפחות לא יעשה היפך מזה. והמוסיפים אהבה ורעות יזכו לטוב ויעלו מאד להמעלות הרוחניות ויוכל להיבנות ולצמוח לטוב ולתפארת. - ז' אדר תש"ע לפ"ק אהרן יודא ליב שטיינמן וכידוע שרבנו שליט"א עשה מהפיכה גדולה בענין זה בצורת ימי הפורים אצל בחורי ישיבות, שכן הנהיג וביטל מנהג ה"פורים רב" בכמה ישיבות. וקבע סדרי לימוד בליל פורים בישיבת אורחות תורה בשנת תשנ"ט, ומה נהדר מראה כהן איך שמרן רבנו שליט"א מגיע מידי שנה בשנה בליל פורים בחצות ונותן שיחה לבני הישיבה. ומשם למדו וכך עשו בעוד הרבה ישיבות קדשות, והחזירו את השמחה האמתית בקבלת תורה מאהבה.

שיחה בליל פורים - יש קונה עולמו בשעה אחת

ליל פורים זה זמן שאין הרבה מקומות שלומדים תורה רוב האנשים עסוקים במצות אחרות או בדברים אחרים, ויש שעושים דברים שהם בעצם סתירה לתכלית של פורים שזה הכרה בריבוננו של עולם אמונה בהשם, ושוכחים מזה ומי שזוכה בשעה כזו ללימוד תורה הרי זכות, לימוד התורה בשעה זו מגן על כולם וכתוב בספר חסידים. שמצוה שאין לה הרבה דורשים נחשבת כמו מת מצוה, ודבר זה יש גם כן בזמנים, שבזמן שחסר דורשים ללימוד התורה, ורוב האנשים אינם עוסקים בתורה הרי לימוד התורה בשעה זו הוא כמו מת מצוה. אם כן לימוד התורה בליל פורים הוא כמו מת מצוה כי כמעט אף אחד אינו לומד רק מחפשים מצות אחרות ולימוד התורה נשאר כמו מת מצוה וממילא לימוד התורה בזמן כזה הוא דבר גדול מאד. אלו הזוכים ללימוד באותו זמן זו זכות שאין לשער. ומי שלומד בזמן כזה הוא נוטל שכר כל אלו שאינם לומדים. והרי הוא קונה עולמו בשעה אחת, כל אחד שלומד מרוויח בשעה אחת מה שבפעם אחרת היה צריך לזה עשרים שעות ואולי אפילו יותר. החפץ חיים אמר פעם [מובא בספר מעדני שמואל בהקדמה] שהיום אפשר לזכות יותר מאשר בדורות הקודמים מפני שההשפעה מהשמים יורדת במידה מסוימת ובדורות הקודמים שהיו הרבה לומדי תורה זה התחלק בין כולם וכל אחד קיבל חלק קטן אבל היום שנתמעטו לומדי תורה ההשפעה מתחלקת לפחות אנשים וכל אחד שלומד מקבל חלק גדול. אם כן גם לגבי לימוד התורה של ליל פורים שהלומדים בו יותר מועטים משאר לילות ממילא לפי השפעה שיוורדת כל אחד שלומד יכול לזכות הרבה מאד על ידי שעה אחת של לימוד יתכן לקבל כמו ביום אחר על ידי עשר שעות ואפשר להשיג הרבה מאד.

ועושה נחת רוח ליוצרו

במגיד מישירים כתוב שבליל שבועות הבית יוסף למד עם כמה תלמידים מהחבורה שלו ובא המגיד - המלאך שהיה מדבר אליו ואמר לו שהקב"ה מאד שמח כי אף אחד לא שם לב כל כך על הצער של השכינה ואם יש קצת אנשים שעושים נחת רוח להקב"ה ולומדים תורה הקב"ה מאד שמח בהם. וכך היה מרבם מאד בשבח של אלה שלומדים בליל שבועות ובליל יום טוב שני של שבועות כבר באו עשרה אנשים ואז תיכף ומיד באה השכינה והתחיל תיכף לומר אשריכם שאתם לומדים בלילה הזה. ובשל"ה הקדוש מביא כל הדיבורים מה שהמלאך אמר ואיזה שמחה וששון יש להקב"ה באותו הזמן והיה אז תיקון גדול מאד על ידי שלמדו תורה בזמן ההוא. וכמו כן יש לדמות את הלימוד תורה בליל פורים שהרי פורים הוא יום כעין מתן תורה כמו שכתוב בחז"ל שעל ידי נס פורים קיבלו כלל ישראל את התורה מאהבה ובוודאי לימוד תורה בזמן כזה עושה נחת רוח להקב"ה שאין לשער ואין לתאר ובפרט שלומדים בציבור הרבה ביחד ולומדים תורה עם כל כך שמחה עם כל החשק, והשכר כל כך גדול והשמחה בשמים אין לתאר ואיזה נחת רוח יש להקב"ה בזה אין לאדם כל כך הרבה זמנים שיכול לומר שהוא עושה בזמן הזה שמחה מיוחדת בשמים אבל בזמן כזה זה זמן מיוחד שעושה שמחה מיוחדת בשמים.

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת רבי אברהם צבי בן ר' יצחק אייזיק ז"ל

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרון רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 28 שמיני

מתורת הפרשה

וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם. (שמיני יא, לח)

מי שאינו זוכר אם בשעת מעשה כשירד הטל על הפירות הי' לו נחותא, יליע אם הוי בכלל ספיקא דאורייתא לחומרא. ועי' משנה אחרונה ריש פ"ג דמכשירין דדריש מהלשון כי יתן **דמשמע ודאי**, וק"ק לדרוש לבד מהפסוקים. ולכאוי אי"ז נוגע לספק טומאה, דהא הכשר אינו טומאה רק אח"כ אם יגע בו שרץ נטמא עי"ז, ואי"ז דומיא דסוטה. ועי' חזו"א מכשירין סי' ו' סק"ח שכתב כן דלא שייך עי"ז דין ספק טומאה, ורוצה לומר דמוקמינן אחזקה דאינו אוכל, ונשאר בצ"ע. ובסי' ח' סק"ד נקט בפשיטות דמוקמינן אחזקה. (אילת השחר מכשירין פ"ג מ"ה. ועי' בתוס' הרא"ש חולין)

ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגר טמא הוא לכם. (שמיני יא, ז)

הנה כתוב בספרים שכל הנאה שיש להאדם באוכל, הוא לפי שיש בזה ניצוצות הקדושה וכל כמה שיש יותר טעם הרי יש בזה יותר ניצוצות קדושה, ודבר שאין בה ניצוצות הקדושה אין בו טעם. ולפי"ז נמצא שהחזיר שאומרים שטעמו ערב מאד, אי"כ נמצא שיש בזה הרבה ניצוצות הקדושה. וצ"ע.

ועי"פ לפי הנ"ל יש להעיר על דברי מרן הגר"ח מוואלזין בס' כתר ראש אות קל"ז דכתב דכבוד זו מדה רעה ואינו דומה הנכיון בעולם הבא עבור הנאה גולמית של מעדנים מהניכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית, ומי שמקבל כבוד בעולם הזה, הרי שהדבר מנכה הרבה מזכויותיו.

אמנם אם ההנאה היא מהניצוצות הקדושה יוצא שגם הנאה זו היא רוחנית ולא רק דבר שאין בו ממשות, אלא משמע שכבוד יש רק הנאה רוחנית ובשאר ההנאות יש הנאה גשמית והנאה רוחנית, אבל זה גם הנאה רוחנית, לפי שדבר שאין בו ניצוצות הקדושה אין בו טעם כלל, עפר שאין בו ניצוצות הקדושה אין בו שום טעם ומי שאוכל עפר אין לו שום הנאה. (ביאורי רבנו לאגרת הגר"א עמ' ש"ח)

וישמע משה וייטב בעיניו. (שמיני י, כ)

ופרש"י הודה ולא בוש לומר לא שמעתי. (והוא מגמ' בזבחים קא, א) ואמר רבנו (אילת השחר כאן) : הנה מזה שחז"ל משבחים את משה שהודה ולא בוש משמע שזה דבר גדול מאוד להודות על האמת.

ושמעתי שהחזו"א צ"ל אמר שהוא מכיר ג' אנשים שמודים על האמת, ואחד מהם הוא הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל. והשני אמר שהוא בעל השרידי אש שחזר וביטל את דעתו בענין הימום הבהמות קודם השחיטה, שסבר להיתר, ואחרי שהגרמ"ע ביקש ממנו לחזור בו, הוא חזר בו. והשלישי אינו זוכר מי היה. והמשיך רבנו שבאמת זו מדרגה מאוד גדולה להיות מודה על האמת, ומי ששואל מה הרבותא בזה הרי שהוא לא יודע כמה קשה הדבר, ומרן ז"ל הוצרך להעיד על הגרמ"ע כן. (אעלה בתמר עמ' ע"א)

[ולפני מספר חדשים כששוחח עם רבנו מקורבו הרב ברייש שליט"א, וסיפר לו רבנו בתוך הדברים דבר זה, ולאחר מכן בהמשך השיחה סיפר רבנו שבהיותו בשוויץ לפני כשבעים שנה, התארח שם פעם האדמו"ר מסאטמר זצ"ל **בשבת פרשת פרה**, ואמר שם פלפל שלם על פרה, ובמוצ"ק בא רבינו אליו והקשה לו על דבריו, ונ"נ עמו בהרחבה מסוגיות רבות, ולא הסכים עמו. אך למעשה אמר רבנו שכתת נראה לו שמסתמא הוא היה צודק...]

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. (שמיני ט, א)

והנה בגמ' שבת פז, א' אמר ליה רב חביבי מחזנא לרב אשי תא שמע (שמות מ) ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לכהונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות".

וכי רבנו באילת השחר שם : ראשון לשכון שכינה, אף שמלא כל הארץ כבודו, שם היה יותר השארת השכינה. ואין השארת השכינה שוה בכל מקום. ומש"כ רש"י מכלל דעד השתא לא שרתה, היינו בכזו מדה. ואף שכבר שרתה שכינה במעמד הר סיני בגילוי רב, שם היה זה דבר זמני, ואח"כ הותרו לעלות בהר, אבל במשכן היה יותר קבוע. ובתרגום יונתן (ישעיה ו, ג) תרגם קדיש בשמי מרומא עלאה בית שכינתיה. היינו שבשמים יש מקום שכינת כבודו, דשם שאין חטא יש יותר השארת השכינה.

ובהא דהוי ראשון לאיסור הבמות. לכאוי אין כאן עטרה ומעלה אלא הוא איסור בעלמא, והרי איסור הבמות הוא לא משום מעלת המשכן שהרי גם בזה"ז שאין מקדש אסור במה, ועי"כ שהוא איסור בעלמא. [והכא דאמרי' ראשון לאיסור במה יש להתספק האם האיסור הוא על עשיית הבמה, או על הקרבה בו. ורש"י כתב שנלמד מדכתיב ואל פתח אוהל מאד לא הביאו, משמע דמיירי כאן על איסור הקרבה, ולא על הבנין].

ענין בפרשה – ברכת כהנים

הכל תלוי בכהנים

כותב הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א בהסכמה לס' 'ברכת כהנים באהבה': "לפני איזה זמן הייתי אצל מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א, ואמר לי שתמוה אצלו מאד לראות אנשים הזקוקים לאיזה ישועה. שמבקשים ומחפשים לקבל ברכות, והרבה פעמים נודדים למרחקים בשביל כך, ואף שאין להם שום אסמכתא שיש ענין בברכותיהם של המברכים, ואינם שמים אל ליבם שיש להם בסמוך בכל יום יום ברכה שהקב"ה הבטיח שיש בה כח והיא פועלת שפע של ברכה, והיא הברכה שמברכים הכהנים בכל יום, ואינם משתדלים לרדוף ולהשתדל אחר ברכת כהנים.

ומוסיף שם הגר"ד: בעקבות דברים אלו, נתעוררתי לחשוב שהיה מן הראוי למצוא דרכים לעורר את הלבבות לגודל המשמעות של ברכת כהנים שאפשר לפעול על ידה דברים גדולים ונשגבים. ועיי"ש שהאריך בזה.

כיצד בירך אהרן

וישא אהרן את ידו ויברכם (שמיני פרק ט' פסוק כ"ב). ופרש"י ברכת כהנים יברך וכו'. משמע שנשא את כפיו לבד. ובטור או"ח ריש סימן קכ"ח משמע שעיקר נשיאת כפים הוא בשני כהנים, ועיי' תוס' במנחות מ"ד א' ד"ה כל כהן ובביאור הלכה סעיף כ"ה. ועיי' ברמב"ן ובהעמק דבר שם. וכתב רבנו: [באילת השחר] יליע אם אהרן בירך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן. או שבירך אשר קדשנו בקדושת כהונה או בקדושתו, ולצד השני נמצא דכשנשא כפיו עם בניו הם בירכו שני סוגי ברכות. ומסתבר שגם אהרן בירך בקדושתו של אהרן כיון שזה שם סוג הקדושה שנתקדש, וכן למ"ד בזבחים ק"ב א' שמשה נשאר כהן י"ל שבירך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן. [ובנותן טעם להביא כאן הערת רבנו על הארצות החיים (סי"ח סק"א) שעל לבישת בגדי כהונה מברך אקב"ו על לבישת בגדי כהונה. והעיר רבנו אמאי לא כתב הארצות החיים שיברך אשר קידשנו בקדושתו של אהרן וכמ"ש הרמב"ם בסוף הל' תרומה לגבי אכילת תרומה. – סי' תורת קדשים עמ' י"ד]

קבלת הברכה

אמור להם (במדבר פרק ו' פסוק כ"ג) ופרש"י שיהיו כולם שומעים. יליע אם זה משום שהישראלים מצווים לשמוע או שזה דין על הכהנים שיאמרו באופן שכולם ישמעו. והנה החרדים הובא בביאור הלכה (ריש סימן קכ"ח) כתב מ"ע לברך כהן את ישראל וכו'. וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכוונים להם לקבל ברכתם כדבר ה' הם נמי בכלל המצוה עכ"ל. ובפרשת בא (י"ג ח) כתבנו דבמצוה דלא מקוים אלא בשנים מסתבר דשניהם מצווים וכדעת החרדים. ועיי' הפלאה כתובות כ"ד ב'. ושמעתי שמרן החזו"א לא סבר כדעת החרדים. והנה בסוטה ל"ח א' אמרין כה תברכו את בני ישראל אין לי אלא בניי גרים נשים ועבדים משוחררים מנין ת"ל וכו', ובשלמא לדעת החרדים דלישראלים יש מצוה להתברך מובן מה דמרבין גרים נשים ועבדים משוחררים דנ"מ שיש להם מצוה, אבל אם לא ס"ל כחרדים למאי נ"מ אם הם בכלל הברכה אמנם החזו"א דחה ואמר שזה מובן גם אם אין מצוה.

אומרים בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל דבזמן ברכת כהנים הישראלים צריכים לחשוב שהם חפצא דמצוה שהכהנים מקיימים בהם את המצוה לברך אותם, ואפשר לומר עוד, דהנה אהבת הקב"ה לישראל היא גדולה מאד, ואם כך היתה אהבתנו אליו היינו מאושרים, אמנם לא כל הזמנים שוים, ולפעמים הקב"ה מראה חיבה יתירה מהרגיל, והנה ברכת כהנים זה ברכה מהקב"ה, וכמשי"כ הרמב"ם הל' נשיאת כפים פ"ט ה' הובא במשנה ברורה סימן קכ"ח ס"ק קמ"ו אל תתמה ותאמר מה תועיל ברכת הדיוט זה שאין קבול הברכה תלוי בכהנים אלא בהקב"ה שנאמר ושמך את שמי וגו' הכהנים עושים מצותן שנצטוו בה והקב"ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו עכ"ל. ובטור סימן קכ"ח מביא מהירושלמי בקול רם בקולו של רם מלמד שהקב"ה משתף קולו עמם, וזו זכות עצומה שכל אחד יכול בכל הדורות לשמוע, והנה הכהנים נצטוו לברך באהבה, וא"כ ברכת כהנים זה זמן שהקב"ה מראה אהבה יתירה, וא"כ השומע ברכת כהנים צריך לחזק את אהבתו להקב"ה, ואז כביכול כמים פנים אל פנים הקב"ה יראה לו אהבה יתירה, וטוב להתחזק בזה בזמן ברכת כהנים. (אילת השחר שם)

נוסח החפץ חיים בברכת כהנים

ששעתי מיהודי ישיש ר' אלי טובי ז"ל, שלמד אצל החפץ חיים בתחילת יסוד הישיבה בראדין, שהחפץ חיים נסע לאחר הפסח לורשה לצורך הדפסת המשנה ברורה, ונזדמן לו ליסוע עמו עד לידא, והחפץ חיים אמר בדרך הרי אצטרך לשהות בחג השבועות בורשה, ואיך אברך ברכת כהנים בהיגוי ליטאי מאחר שמדברים שם בהיגוי פולני, אולי גם אני צריך לדבר בהיגוי זה, ורא"ט הנ"ל אמר לו שבספר מסוים כתוב שההיגוי של הפולנים הוא שיבוש ולא צריך לחשוש לזה, והחפץ חיים לא התייחס למשי"כ בספר ההוא, ואח"כ נודע לו שמחבר הספר הי' משכיל והבין שמשום כך החפץ חיים לא התייחס לזה. ושמעתי מנכד החפץ חיים הר"צ זקס ז"ל שהחפץ חיים הי' אומר הרבה פעמים תיבת אתה מלעיל ולא מלרע, כדי להוציא מלב המשכילים. ולמעשה החפץ חיים בירך ברכת כהנים בהיגוי ליטאי. וידוע שההיגוי הליטאי קרוב מאוד למבטא התימני.

והנ"ל סיפר שבאותה נסיעה הבחין בדבר פלא, דברוסיא לפני מלחמת העולם הראשונה הי' בכל פרשת דרכים צלב שהגוים היו משתחוים לו בעברם לידו, והחפץ חיים נרדם בנסיעה, ובדרך שהעגלה מיטלטלת הי' נע ראשו הנה והנה, אבל כשהתקרבו בסמיכות להצלב ראשו של החפץ חיים עמד ישר ולא זז כלום, ואחרי שעברו מקום של הצלב שוב נענע עם הראש, והכל הי' בתוך השינה, דשמרו עליו משמים שלא יראה כמשתחוה לצלב ח"ו. (אילת השחר שם)

לקיים דאורייתא או לפחות דרבנן

נשאלה שאלה, כהן שיש לו שתי אפשרויות, או לילך לביהכנ"ס שיש שם כהן אחד, ועיי"ז הם יהיו שני כהנים ויקיימו ברכת כהנים דאורייתא, עיין סימן קכ"ח ובמ"ב ס"ק ל"ט ובשעה"צ ס"ק מ"א, ולביהכנ"ס השני לא יהיה אף כהן. או שילך לביהכנ"ס שאין שם כהן,

ויהיה להם כהן אחד שיברכם. ונקטו רבותינו הגראי"ל שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א שילך למקום שיש כהן ויקיימו ברכת כהנים דאורייתא. (כתבי הגאון רבי אפרים שטראוס שליט"א)

ספר במעלת ברכת כהנים

כותב הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א: בש"ק נשא תשס"ח סיפר רבנו הגר"ח שליט"א שראה פעם בספר שאינו זוכר את שמו, מלפני בערך מאה שנה, שמפרש כל מילה בברכת כהנים איזה ברכה יש בכל תיבה, כגון 'ויחנך' בבנים ובנות, וישם לך שלום לשלום בית, וכותב שאפשר לבקש מהכהן שיכוון עליו בברכת כהנים על הדבר שצריך ישועה, והרבה פעמים הועיל להם, הנה באים כל יום אנשים בבעיות של שלום בית, חשבתי אמר מרן הגר"ח שאפשר שיעשו עצה זו.

לאחר בירור נמצא הקונטרס שמו 'חסד לאלפים' מהרב אליהו פנחס הכהן מריינא ונדפס בירושלים בשנת תרע"א, אשר בשער הספר נכתב 'בו יבואר מדברי חז"ל סגולת ברכת כהנים להשיג הצלחה לעושר וכבוד וחיים טובים וארוכים ולבטל כל רעה וזעם וצרה מן האדם ע"י כוונת הכהנים בעת דוכנם וכו', וכן עשה השל"ה הק' צ"ל שהיה לוי ובעת הדוכן היה מכוין להמשיך הברכות על כל משפחתו שבחו"ל... ע"ש כל דבריו, וצולם למרן הגר"ח הקונטרס והובא לפניו ואמר שלכך נתכוין.

שמע מכך רבנו הגראי"ל שליט"א והתפעל מאד מדבר זה, וכשהיה אצלו הרב דוד אליעזר בן הרב יואל קלוגמאן שליט"א אשר ידיו רב להם בהוצאת ספרי ראשונים ועוד, שאלו להגראי"ל אם יש לו עצה מה להוציא דבר נוסף. השיב להם רבנו, ראשונים איני יודע, אבל יש קונטרס חסד לאלפים על ברכת כהנים, שיש שם לקט ממדרשים על סגולות שיש בברכת כהנים, ושמעתי מרבנו הגראי"ל שהאמת שרצה בעצמו להדפיס קונטרס זה, אבל עכשיו ששאלני מה להדפיס שיהיה לו המצוה, ואכן בשנת תשס"ט הוציא הגר"ל ספר זה בהוצאה חדשה. (מנחת תודה עמ' פ"ד)

כוונת השמעיים

שח הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א: נוכח הייתי בעת ששאל ח"א את רבנו שליט"א כיצד צריך לכוין שעושה דבר מצוה שלשיטה אחת בראשונים זה מצות עשה ולשאר שיטות אי"ז מצוה, דיש בזה חשש בל תוסיף לאותם ראשונים שאי"ז מצוה. ענה לו רבנו, אני בכל יום נתקל במקרה כזה, בעת שאני עומד כנגד הכהנים לברכת כהנים, שלשיטת החרדים זה מצות עשה דאורייתא על הישראל לשמוע ברכת כהנים, ומאידך, לשאר הפוסקים אין בזה מצוה. ולכן אני מכוין לשם מצוה רק אם הלי' חרדים.

ברכת כהנים בחו"ל

בעת שערך רבנו מסעו לחו"ל, ששם הרי האשכנזים נוהגים שלא לישא כפים רק ביו"ט, הלך רבנו אחרי התפילה לבית כנסת של הספרדים כדי לשמוע מהם ברכת כהנים, כי לא רצה להפסיד אפי' יום אחד שלא ישמע ברכת כהנים. ובמניין שמתקיים בביתו מרבה להשתדל שיהיה לכל הפחות ב' כהנים שבוה יתקיים ברכת כהנים דאורייתא. ומחזיק מאוד טובה לכהנים המגיעים להתפלל אצלו ולברכו.

כהן המלבין פני חבריו

איתא בברכות ו,ב א"ר יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו, וכן נפסק בשו"ע סכ"ח סעי' ל"ה. והנה דנו בדבר החמור דהלבנת פני חבריו דחשובה כשפיכות דמים, האם כהן שהלבין פני חבריו יוכל לישא כפיו. ונחלקו בדבר גדולי דורנו, דעת הגר"ש וואזנר שליט"א בתשו' שבט הלוי ח"ח ס' קע"ב שמותר לישא כפיו, משום שאין זו רציחה בידים ואין כאן ידיים מלאות דמים. וכן ס"ל להגראי"ל שטינמן שליט"א. וע"ע בתשו' להורות נתן ח"ח ס' ב'. אך דעת הגר"ש אלישיב צ"ל כפי המובא בס' אשרי האיש בזה"ל: כהן שהלבין פני חבריו ברבים ראוי להחמיר שלא ישא כפיו, ואין נוהגין כן. אמנם אם אינו רוצה לפייס חבריו יש להחמיר שלא ישא כפיו. ולפ"ז ראוי מאוד לזהר שגם מי שנכשל והלבין פני חבריו שילך עכ"פ לפייסו דחשיב כעשה תשובה ובזה בודאי הקלו, דאל"ה הוא בספק, ובפמ"ג שם לא פשיטא ליה דבספק מותר לעלות, ויעו"ש היטב שבספק פלוגתא יתכן שיש להקל, ולמעשה צריך בזה שאלת חכם. (הרב י' מונק שליט"א עומקא דפרשה וישב תשע"א) [וע"ע במנחת שלמה סימן ז' שדן אם מותר לחלל שבת כשרואה מי שרוצה להלבין פני חבריו בשבת כי זה כמו רציחה עיי"ש].

להפסיק בשמונה עשרה לבר"כ

החזון איש הורה שהמתפלל שמונה עשרה עם הש"ץ יכול להפסיק לשמוע ברכת כהנים. וציין בהערות (אעלה בתמר), וכן העיד הגר"ח"ק שמרן ז"ל התפלל פעם א' עם הש"ץ ושהה אחר ברכת מודים לשמוע ברכת כהנים וכ"ה בדינים והנהגות פ"ד סל"א. ורבינו הגראי"ל שליט"א הוסיף דנראה דאף את האמן על הברכה רשאי לענות שם. ומרן הגר"ח"ק שליט"א כתב ע"ז: נכון, ואמר שלא מחוייבים להפסיק באמצע שמו"ע, אבל אם רוצים אפשר להפסיק. ופעם ר' יחזקאל לוינשטיין שאל את החזון איש מה לעשות בכה"ג שעומד באמצע שמו"ע ומברכים ברכת כהנים, ואמר לו שיעשה איך שרוצה, והוא אמר שלא מבין מה הפירוש איך שרוצה יעשה, אבל הפשט כנ"ל שמותר ולא חייבים. (אעלה בתמר ס' י"ח)

ברכת כהנים באהבה

אשר קדשנו בקדשתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. יל"ע היכן כתוב שצריך להיות באהבה. ועיין מהר"ץ חיות סוטה ל"ט א. במשנה ברורה סימן קכ"ח ס"ק ל"ז כתב דכהן שהציבור שונאים אותו או הוא שונא את הציבור סכנה הוא לכהן אם ישא כפיו, ולכן יצא מביהכ"נ קודם רצה אם אינו יכול לכופ את יצרו ולהסיר השנאה מלבו, ועי"ז תקנו בברכה לברך את עמו ישראל באהבה, עכ"ד, ולכאורה זה דוקא כשהכהן יודע ששונאו נמצא כאן, דהא בשו"ע שם סעיף כ"ד כתוב דעם שבשדות הם בכלל הברכה ובסעיף כ"ה כתוב ביהכ"נ שכולה כהנים כולם עולים לדוכן למי מברכים לאחיהם שבשדות ולא נזכר שצריך שלא יהא לו שונא ולא ישנא אף אחד מהעם שבשדות, וכנראה שזה שייך רק לציבור המתברכים שנמצאים בתוך ביהכ"נ, וצ"ב. ובמקומות שאין נוהגים לישא כפיהם בכל יום, יתכן שהם מתברכים מהכהנים שנושאים כפיהם כמו עם שבשדות. ויל"ע אם ברכת כהנים זה לנמצאים בביהכ"נ אלא דמועיל גם לעם שבשדות, או דהמכוון על כולם. ונ"מ אם הכהן שונא לאחד בחוץ ולא מכוין לברכו. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רמ"ה).

מנהגי רבנו בעת ברכת כהנים

נוהג רבינו כאשר הש"ץ העובר לפני התיבה הוא כהן, שמקריא כל תיבה ותיבה בקול ובנעימה, ואומר רבינו דמצוה יש בכך, שמסייע לברכת הכהנים.

חידוש מעניין היה כשהיה מתפלל רבינו בבית הכנסת, ובסמוך למקום שעמד בשעת ברכת כהנים, הניחו שם הכהנים את נעליהם, והיו ב"ה הרבה מאד כהנים, וחשש רבינו שיש ריח של זיעה מריבוי המנעלים, והתרחק מהם. [ואמר דאף שאין לו חוש הריח כ"כ, בכל זאת כיון שאדם רגיל מריח את זה יש להרחיק].

רבינו מקפיד בשעת ברכת כהנים, לא להישען על שום דבר. ולענין מקום העמידה אמר שאין קפידא לעמוד פנים מול פנים ממש. (פרי חיים קכ"ו)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

הניח דף על העץ

כתב השו"ע בר"ס של"ו אין עולין באילן בין לח בין יבש, והנה אילן שנכרת ורק הגזע נשאר בגובה של ג' טפחים אם מותר לשבת עליו להשתמש בו, ע"י בערוך השולחן שם סי"ח שכתב להתיר כיון דאין בו תו צורת אילן ולא גזרו בכה"ג ע"ש. ומעשה באחד שהדביק לגזע אילן כזה דף עץ ושימש בו כשולחן, ולהנ"ל שרי להשתמש בו בשבת, והגאון מוהר"ר אהרן לייב שטיינמן שליט"א אמר שאם יחבר עמודים בצדי הדף שבכחם להעמידו אף בלי הגזע א"כ לא חשיב משתמש באילן, דאחר שאין צריך הדף לאחיזת האילן לא חשיב משתמש באילן ואף בלא סברת העה"ש שרי. (שיעורי שלמי תודה שבת – זורע עמי קכ"ה)

יומא דהילולא הגאון הגדול רבי חיים קמיל זצ"ל נלב"ע ט"ו אדר ב' תשס"ה

הגאון רבי חיים קמיל היה מתייעץ עם רבנו, ושולח אליו אנשים לעצה ותבונה. ובחנוכה תשס"א התקיים בבאר שבע סיום מסכת נזיר לכל לומדי העיר, ומרן רבנו שליט"א טרח ובא לשם, והגיע לשם גם הגר"ח זצ"ל והאריך לדבר במעלת חכמי התורה.

בדבריו הביא כי החת"ס אומר, שעיקר עוצמת הנס של חנוכה, זה להראות את כוח החכמים. כל הנס היה כדי שלא יצטרכו להדליק בשמן שנטמא ע"י עכו"ם. הטומאה הזו אינה כלל טומאה מדאורייתא אלא טומאה מדרבנן. והקב"ה שינה את כל הטבע של הבריאה. ושמן שיכול לדלוך יום אחד דלק שמונה ימים, כדי שיכולו לקיים את המצוה בלי לעבור על תקנת חכמים, ששמן שנגע בו גוי טמא מדרבנן, זה כל עוצמת הנס להראות את כוח של תורה בע"פ וזה היה עיקר המלחמה. ולמעשה כוח התורה נשאר ביד זקני וגדולי הדור. המשיך הגר"ח וסיפר על הרב וייסמנדל זצ"ל מעסקני ההצלה הגדולים, שהיה בקי גדול בכתבי יד שסיפר, כי פעם נזדמן לו לחפש כתבי יד באוניברסיטה אוקספורד. והיה שם פרופסור זקן, גוי, שהבקיאות שלו בבבלי, ובירושלמי, רמב"ם ושולחן ערוך עם כל חלופי הגירסאות, היה מדהים. שאל הרב וייסמנדל האם נוכל לקרוא לו שר התורה? ובאר: מה הפירוש שר התורה שיש לו שייכות עם התורה. אותו פרופסור גוי יודע הרבה, אבל היכן השייכות שלו וההיתקברות שלו לתורה. כשמדברים על כוח חכמים שהם עיני ומאורי הדור, על שרי התורה, מדברים על עוצמת השייכות עם התורה, והשתייכות הזו, זה מה שמאיר לכל הדור את הדרך. השייכות הזו שיש לשרי התורה, לגדולי הדור. זה מאיר את התורה.

הגר"ח הוסיף כי הוא זוכר שבשעתו כאשר נפטר מרן רבנו החזון איש, הספיד אותו הפונזיז'ר זצ"ל. הוא אמר דברים שכולם הכירו אותו בעוצמת האמת שלהם. הוא הגדיר מהי עוצמת האבידה שהחזון איש נפטר, והוא הביא את הגמ' במועד קטן – אזל גברא דמסתפינא מיניה. כל דבר שעשו, מה אומר החזון איש על זה ומה הוא אומר על דבר אחר, וכן בכל דור ודור, גדולי הדור מעמידים את רוח התורה. לבנות תורה צריך את הרוח המיוחדת של שרי התורה. והם מעמידים את זה, והאריך שם הגר"ח במהפכה שעברה העיר באר שבע. (נתפרסם ב"ת"ג טבת תשס"א)

כשהגדול תוקע

וכשהגיע רבנו פעם למסור שיחה בישיבת תפרח לפני ר"ה, הגיע הגר"ח באופן נדיר לשם כדי לשמוע את השיחה. [כדי בדרך כלל היה רק מגיע לאמירת שיעוריו], ובחזור אמר שגם אם רבנו שליט"א היה אומר רק דברים פשוטים שווה היה להגיע, דהרי ידוע המליצה שאומרים "ובשופר גדול יתקע" כשהגדול תוקע בשופר התקיעה נשמעת אחרת ומלאכים יחפזון (מפי תלמידו הרה"ג ר' איתמר אלשיך שליט"א)

הספד רבנו

ובכלות השבעה לפטירתו ירד רבנו להספידו בעיר אופקים ואמר בתו"ד: מורי ורבותי. צריך להגיד כפי שאני יודע על גדלותו של הגאון והצדיק הזה אבל עד כמה שהיה גדול בתורה וביראת שמים, אני לא יכול להעריך את גדלותו. לכן רק הסתפק בקצת מילים להתחזק.... ובסיום דבריו אמר: אני לא יכול להספיד פה בגלל שאני לא ראוי לזה, עד כמה שהאיש הזה היה גדול מאוד בכל דבר בתורה ויראת שמים והתמדה שלו בלימוד התורה היתה עד... נורא ואיום, אי אפשר לתאר, לכן אני לא ראוי לדבר.

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממזן רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 29 תזריע

מתורת הפרשה

ביום השמיני ימול בשר ערלתו. (תזריע יב, ג)

הר"מ פ"ב ממילה ה"א כתב דעכו"ם שמל אי"צ לחזור ולמול שנית. והק' השער המלך שם דא"כ אמאי מחללים שבת כדי למול את הבן והא כיון שמילה כשרה בעכו"ם, יאמר לעכו"ם למולו ותתקיים מצות מילה בלא חילול שבת, וכל שאפשר לקיים המצוה בלא לעבור על מ"ע לא נאמרה דין דחיה.

וחדב"ג הגר"ז ברלין שליט"א תי', די"ל דכיון דאמר' דאין שליחות לעכו"ם, א"כ את מצות האב לא נוכל לקיים ע"י עכו"ם, ואף דהבן יהיה מהול מ"מ לא מקיים מצות האב למול את בנו ע"י עכו"ם, אלא דעדיין צ"ע דהא כל מה שמילה דוחה שבת הוא דין החיוב למול את הקטן ולא מפני מצות האב למולו, וא"כ ימול העכו"ם ולא ימול האב. ובאמת דל"ד דהא התורה התירה מילה ביום השמיני בשבת ואי"צ לחפש אחר עכו"ם דאם היה חילול שבת במילת הבן היינו צריכים לטכס עצות שלא יתחלל השבת אבל כשהתורה התירה מילה בשבת אי"צ לחפש עצות, ול"ד לכל עשה דוחה ל"ת דנאמר בה תנאי שזה רק בכה"ג שא"א לקיים המצוה בלא לעבור על הל"ת אבל במילה דיש דרשה וביום אפי' בשבת דכך הוא מצותו אי"צ לחפש עצות לעשות המעשה ע"י גוי.

הערת רבנו שליט"א יש לעיין מהתוס' שבועות דף ג' ד"ה ועל הזקן משמע דכ"ע מודו דאסור ע"י אשה ונכרי דאי שרי לר' אדא אמאי דחי הא אפשר לקיים שניהם עיי"ש, ולומר דהתם איירי בדין עשה דוחה ל"ת ושאינו מילה דהותר, א"א לומר כן, דהא ביבמות ה', א רוצה הגמ' לפשוט ממילה דעשה דמילה דוחה שבת ובאנו למילף שם דעשה דוחה ל"ת דכרת ע"ש.

הערת מרן הגר"ק שליט"א, "כמדומה שהגר"א כי שמילה בשבת דחוייה ולא הותרה". (פרורים משולחן גבוה כרך ג)

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו נלגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים.

(תזריע יג, ב)

בביאור הח"ח על התו"כ (פרשת נגעים פ"א ה"א) כתב וז"ל בקטן, בעובר במעי אמו דאינו מטמא בנגעים משום דלא חזי' לי' כהן לטמוי וצריך שיהי' במקום שיכול הכהן לראות נגעו. והוא לשון הקרבן אהרן. ומבואר דס"ל דאי אפשר למעטו מחמת שאינו אדם עדיין, אלא גם עובר מיקרי שפיר אדם.

ובהוציא מקצת איברים, או אפי' לא יצא כלום רק שרואים את הנגע, לפי הח"ח והקרבן אהרן צריך שיטמא, ומצד שני אם הוציא ראשו אף דהוי כילוד, מ"מ לא יטמא דהא אינו נראה. אך זה י"ל דמה שהוא מכוסה אחרי שהוא ילוד, חשיב כמכוסה בבגד, ואי"צ חשוב בסתר. ובספק אם היה בו קודם שנולד, הוי בכלל ספק נגעים להקל. (אילת השחר נגעים פ"ז מ"א)

וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אתו.

(תזריע יג, ג)

אהא דאמרין דאין רואין את הנגעים בשחרית, דן רבנו אם צריך לומר גם טמא או טהור בתוך הזמן הראוי לראי', או שיוכל לראות בשעות אלו ובמקום הראוי, ולומר טמא אח"כ. והביאו דבתו"כ ילפי' דצריך שיתן עיניו בנגע בשעה שמתמא, וא"כ צריך גם בשעת אמירה שתהי' ראייה כראוי. אך קשה אם נפרש כרש"י בחומש דהסגר היינו שסוגרין אותו בחדר, וכ"מ בתוס' מו"ק דף ז' א' ע"ש, א"כ האידן שייך שיקויים דין זה שיראה הנגע כשאומר טמא, הרי סוגרו ואח"כ מטמאו, וכי מיירי שיש חלון דוקא. ואולי סגי בסגירה אח"כ. והנה דין זה לראות בשעה שברור מאוד, זה גזה"כ מיוחדת, ולא משום דאינו רואה את הנגע טוב, דהא בשאר בדיקות לא נאמרו אלו ההלכות. [ולכן משקפים לכאורה לא יועיל ואף שרואה בקרוב בלא"ה, משום שזה דין דמי שחשך מאורו לא יראה. (אילת השחר נגעים פ"ב מ"ב)]

ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו לכל מראה עיני הכהן. (יג, יב)

ופרש"י לכל מראה עיני הכהן - פרט לכהן שחשך מאורו. ונסתפק רבנו, מה הגדר בזה, אם בהחלש מאור עיניו מעט כבר אינו כשר, א"כ אין כהן שיכול לראות את הנגעים, דרוב בני"א יש להם משקפיים, ונמצא שכהן מאור עיניהם. ועי' ר"מ שכ' רא"י אמתית ורש"ל גורס ראית 'הבריאים', וקשה א"כ למצוא כהן שיהי' ראוי.

ויש לעיין בישראל חכם האומר לכהן שיטמא, וכדאמרין דמהני אפי' כהן שוטה, מי צריך שיהא מאור עיניו ברור, האם הכהן או הישראל, דלכאוי הכהן אין ראיתו כלום, דלא מבין כלום, אף דמסתמא צריך שיראה את הנגע, והישראל הרי אין בו דינים רק צריך לקבוע הדין. ועי' חזו"א סי' ב' סק"ח וסי' ד' סק"ב (פ"ב מ"ד), ועי' באילת השחר עה"ת כאן מה שהביא בזה.

ענין בפרשה – ברית מילה

הנהגות רבנו

במילת תאומים נוהג שיעשו ברית בבת אחת *ויברכו פעם אחת ברכת להכניסו* וברכת שהחיינו.

אומר בברכות ציוה צוה ב' פעמים ב' הנוסחאות דהיינו כופל תיבה אחר תיבה.

רבנו מקבל סנדקאות גם אם כבר הי' סנדק אצל בן אחר באותה משפחה.

בברית בשבת קודש, כשמברך הברכות על הכוס, אומר לאבי הבן לכון לצאת ידי קידוש בברכת בורא פרי הגפן שיאמר, והאב שותה הכוס.

כשמברך על היין, שותה אחרי הברכה ולפני תפילת קיים את הילד הזה, ואמר פעם להגר"פ שרייבר זצ"ל שמעיקר הדין סבור דאיי"צ לשתות אז, רק כיון שכך מנהג רבים, לכך הוא שותה.

כשנשאל האם כדאי לקיים את החיתוך ע"י אבי הבן, והמוהל רק יפרע, אומר שעדיף שלא, עקב כמה תקלות שיש בזה, וגם הוא לפני מילת בנו הגר"מ חשב אולי יעשה את החיתוך, ואח"כ סבר שהרי מל ולא פרע כאילו לא מל, וא"כ עדיף שהמוהל יעשה את זה, ונתן את הכל למוהל לעשות. [אך ראה להלן דמ"מ דעת רבנו שגם המוהל לבד או פורע לבד פוטרים הציבור מתחנות] וע"ע באילת השחר שבת קל"ג ע"א מש"כ בזה. [וגם הוסיף שיש טעם שלא לחתוך, דאברך שעומד לחתוך כל הזמן חושב רק על זה, ולא חושב על כונה למצוה שזוכה לקיים מצות ברית מילה, וכן אח"כ מתמלא כל היום בחששות שונות, ומפסיד את השמחה במצוה והרי צריך להיות כל היום בשמחה שיו"ט שלו הוא]. (מפי המוהל רבי יהושע גולד שליט"א)

רבנו מקפיד לברך ילדים לאחר הברית שיהי' צדיק ותלמיד חכם. וביאר כי כשמברכים על תורה ויראת שמים, צריך קודם לברך על יראת שמים ואח"כ על תורה, כדכתיב ראשית חכמה יראת ה'.

באחד הבריתות שהתקיימה בשבת באולם ב"ב, ורבנו שימש כסנדק, נשפך בשגגה מהדם של הברית על אצבעו של רבנו, ורבנו לא רצה לשטוף ידו במים של האולם, שהם לא מים שהוכנו בער"ש בלי חשש חילול שבת רח"ל, ומאידך לא רצה לצאת כך לביתו דיש בזה חשש טלטול, ולכן המתין שם זמן ממושך עד שהתייבש הדם על ידו, וכך שב לביתו.

הסנדק בבריתות בניו שליט"א

בלידת בנו הגר"מ ביקש רבנו מהחזון איש שיהיה סנדק ולא יצא לפועל, וכיון ששהה בפתח תקוה, ביקש מהגה"צ רבי אלי' דושניצר זצ"ל שהיה המשגיח בישיבת לומז'א לשמש כסנדק לבנו, אמר לו רבי אלי' שאינו יכול לעזוב את הישיבה באמצע הסדר, רק אם ימצא לו ממלא מקום לזמן הברית, יוכל לבוא. והיות ומרן הגר"מ זצ"ל שהיה ראש ישיבה שם, היה יושב כל היום בבית המדרש, שאל אותו רבינו אם מסכים למלא את מקומו של ר' אלי', והסכים לכך היות ובלא"ה הוא נמצא בבית המדרש, וישב הגר"מ בישיבה במקומו של הגר"א דושניצר בזמן הברית.

ובלידת בנו הגר"ש היה אמור החזון איש לבא לכפר סבא להיות סנדק, ולבסוף נחלש ולא הגיע, ולכן רבנו עצמו שימש כסנדק. [וכבר הבאנו לעיל שרבנו אמר שהמוהל שלו היה ר' נטע הירש מעיר קמניץ שהיה צדיק גדול, ולא יודע מי היה הסנדק שלו]

עד חצות

שאלה: האם עדיף לעשות המילה מיד אחר תפילת ותיקין משום זריזין מקדימין למצוות, או שעדיף לאחר את הברית קצת כדי שיהא ברוב עם. תשובה: כשעושים את המילה עד חצות היום עדיין זה בגדר זריזין מקדימין. (ברית אפרים עמ' שנב)

ביטול תורה דרבים כשאומר שיעור

שאלה: מה הדין במקום שאם יעשו הברית בבוקר יגרם ביטול תורה לרבים, כגון שאומר שיעור וכדו', ואם יעשה הברית לאחר חצות היום לא יהא ביטול תורה, האם עדיף זריזין מקדימין על ביטול תורה.

תשובה: ביטול תורה זה הדבר הכי חמור שיש, ובודאי דוחה המעלה של זריזין מקדימין. (שם עמ' שנג) [א"ה, ונראה דאין זה שייך למש"כ בשלטי גבורים דמבטלין ת"ת מפני ברית מילה, דהתם מיירי שהוא כדי שהמבטלין ישתתפו במעמד הברית, משא"כ בנד"ד]

מכתב רבנו בענין פריעה

על דבר הפריעה במצות הפריעה, שיש מוהלים שמקפלים ומפשילים עור הפריעה מע"ג העטרה ולא קורעין לכאן ולכאן, וזה שינוי צורת הפריעה המקובלת לנו מקדמת דנא, כמבואר ברמב"ם ושו"ע, וזה מעיקר הדין דלא מקיימים מצוות פריעה בהכי, דלא סגי בקיפול והפשלה אפי' נגלית העטרה, וצריך לקרוע בדוקא ע"י קריעה לכאן ולכאן. אהרן יהודה לייב שטיינמן. וגם הגר"ש זצ"ל צירף חתימתו ע"ז. (מוריה גליון של"ד עמ' קנ"א) ובאילת השחר שבת קל"ג, א איתא: יש מתחדשים שעושים הפריעה ע"י קיפול העור וע"י נפרע הערלה, והנה למעשה התינוק פרוע, אבל חסר במצות המעשה פריעה, וכבר עוררו ע"ז, דהא לפי"ז אפשר לעשות פריעה בלא מלאכה, ולמה הותר לחלל שבת ע"ז, וע"כ שצריך לעשות מעשה קריעה בעור הפריעה.

תחנון

אמר רבנו: הנה ברכת הטוב והמטיב מברכים כשיש לו ולעוד אדם שמחה, וכשיש רק לו שמחה אז מברך שהחיינו, וכשיש שמחה רק לחבירו אינו מברך כלל, משמע שאין אדם יכול להרגיש שמחה ממש כשאין לו שמחה בעצמו, ומ"מ המתפלל בציבור ויש לו ברית או סנדקאות כולם לא אומרים תחנון, משמע דשמחת מצוה שייך גם כשרק לחבירו יש המצוה. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רמ"ט)

והורה רבנו, אם שנים עושים את הברית, אחד מל ואחד פורע, שניהם נחשבים כמוהל שפוטר את הציבור מתחנון. (לקט שאלות מצויות ח"א עמ' י"ד)

יותר מחומש לקיום מצות מילה

בדבר העובדא בתינוק שהוברר שאם ימולו אותו ביום השמיני יהיה עייז *לקוי מעט בשכלו*, נראה שתדחה המילה מזמנה מחמת זה דהא קיי"ל במ"ע צריך להוציא עד חומש מנכסיו וה"נ אין מחויב עבור מ"ע דמילה בזמנה להפסיד מכשרונו דהוי יותר מחומשו, וצ"ע למעשה. (אעלה בתמר עמ' י'. וע"ע אילת השחר בראשית עמוד ק"ל)

יגעת ומצאת

בשבת דף ק"ל ע"א מובא, עיר אחת היתה בא"י שהיו כורתין עצים בשבת למילה כר"א ולא היו שם שמתו לפני זמנם, ולא עוד אלא שפ"א גזרה המלכות גזרה על המילה ועל אותה העיר לא גזרו. והנה הרי לא נהגו כהלכה, רק מפני דהוי אתריה דר"א דס"ל הכי, ולא רק שלא נענשו בחילול שבת אלא אף כשנגזר שימותו קודם זמנם לא היו מתים ולא עוד אלא שלא גזרו שם על המילה, וצריך להבין מה הזכות הגדולה בזה. וביאר המהרש"א שמדה כנגד מדה שדקדקו במילה בזמנה מתו בזמנם. והענין, שבשאר מקומות לא טרחו במיוחד על מילה, ובעיר זו הי' עשייה מיוחדת לכרות עצים למצות מילה, ומשום תוספת היגיעה והטירחה מכל העיירות זכו אף לשכר בעוה"ז. ומזה יש לימוד בכל המצות, שבכל פעולה וטירחה יש יותר מעלה בעצם המצוה והיגיעה מביאה הסייעתא דשמיא, ועי"י היגעת ומצאת זוכין (מפקודיך אתבונן ח"ב עמוד ס"ח)

סעודת ברית

אמר רבנו בשם החזון איש, סעודת ברית מילה שלא כולם נוטלים ידים כפי הדין, אינה כסעודת מצוה לענין שאם הזמינו שיהא חיוב להשתתף בה. (אילת השחר שבת ק"ל, א)

סנדקאות

אמר רבנו, ענין סנדקאות לא נזכר בגמ' ולא ברמב"ם, אלא בילקוט תהילים רמז תשכ"ג ובהשגת הראב"ד הל' מילה פ"ג, וברמ"א יו"ד סימן רס"ה סעיף י"א כתב דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת עיי"ש, וזה חידוש, דבשלמא המוהל עושה מעשה אבל הסנדק רק אוזן התינוק, ואפשר להחשיבו כמזבח דמקטירין עליו אבל הוא אינו מקטיר. ועי' בתרגום יב"ע בפרשת ויחי נ' כ"ג ובפ"י לתרגום. ושמעתי שהגר"ח מבריסק צ"ל לא רצה לקבל סנדקאות בסוף ימיו, כי הי' מעשה שמת התינוק וחשש שנחשב מצמצם. (אילת השחר ויקרא עמ' לד)

וסיפר רבנו שליט"א: שפעם נסע מרן החזון איש ז"ל במשך יום שלם, מאחרי ותיקין עד הלילה, הלך וחזר לקיבוץ חפץ חיים בשביל להיות שם בברית מילה. וביאר רבינו דכפי הנראה טעמו של מרן ז"ל הי' שרצה לחזק את יושבי קיבוץ חפץ חיים בשמירת מצות התלויות בארץ, ומשום כך טרח כ"כ לבא לשם. והגר"ח שליט"א אמר דחזינן גודל מעלת סנדקאות ליסוע לזה יום שלם. (אעלה בתמר עמ' ע"ה)

אונן בברית מילה

שאלה: בעל תשובה עמד למול עצמו ונודע לו שאביו נפטר ומביאים אותו לקבורה למחרת היום, ונעשה אונן ר"ל, האם הוא צריך לחכות למלול עצמו עד לאחר הלוויה, דהרי לאונן אסור לקיים מצוות, או שימול עצמו מיד. תשובה: יסוד השאלה היא, שהרי אונן פטור מלעשות מצוות אבל אסור לו לעבור על איסורים, על כן יש לדון האם מי שלא מל עצמו יש בזה איסור עשה וא"כ אסור לאונן לחכות, או שזה רק ביטול עשה וא"כ אונן שאסור לו לקיים שום מצוה לא ימול. ומסתבר שהוא רק ביטול עשה, וכמשי"כ הרמב"ם פ"א הל' מילה ה"ב וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה, ואפילו לשיטת הראב"ד שם שיש חיוב כרת מיד, מ"מ זה רק משום שמבטל העשה, אבל עכשיו שהוא פטור משום שהוא אונן אין חיוב כרת, ועוד דאם מקיים מצוה בשעה שהוא אונן לא יצא בדיעבד, וכמו שמבואר במשנ"ב ס' ע"ג ס"ק ג' שאם קרא קריאת שמע כשהוא אונן בדיעבד לא יצא יד"ח, וא"כ גם מצות מילה לא יקיים כלל. (ומ"מ בדיעבד אם עשה נחשב כמהול, ויל"ע אם צריך הטפת דם ברית) ועי"כ יש לו לדחות המילה עד לאחר הלוויה. ועי"ע שו"ת מהרש"ל סימן ע' לענין אונן במילת בנו. (דרכי יוסף צבי עמ' קע"ז)

קושיא בדברי הש"ך בחיוב אב למול את בנו

מכתב בעניני ברית מילה להגאון הגדול ר' מנשה קליין זצ"ל [נדפס בקובץ שערי הלכות קובץ כה]

לכ' הגאון הגדול מגדולי המשיבים דבר ה' זו הלכה מפורסם לגאון ישראל ותפארתו, חסיד ועניו, ר' מנשה קליין שליט"א. נעימות בימינו נצח. קודם אודה להדרי"ג מאד על שכבידני בספריו הקדושים אשר דנים על כל חלקי התורה [וגם כיבדני בתשובותיו] וברוב ענותנותו שלח לי כ"ז, אם כי אליבא דאמת איני יודע עד מה ואפילו במסכתא חדא לא זכיתי לידע, וכידוע בירושלמי דכגון דא צריך לומר זה, כדילפינן זה מפסוק דזה דבר הרוצח.

אכתוב לכ"ג הערה. הנה ידוע שיטת הש"ך חו"מ סי' שפ"ב דדייק מהר"א דמצות האב למול בנו לא שייך למנות שליח אלא דאם האב אינו יודע למול הוא אנוס וכל ישראל חייבין למולו אבל לא מהני ע"ז שליח, ולכן מי שיודע למול אסור לכבד אחר למול דהא מבטל מצות מילה המוטל על האב. וצריך לי עיון דהנה בשבת דף קל"ח איתא ר' אדא בר אבהו איתליד ליה ההוא ינוקא כשהוא מהול [והוא ס"ל דחייב למולו אפילו בשבת] אהדר אתליסר מהולאי עד דשויה כרות שפכה, ופירש"י דכולם לא רצו למוהלו בשבת דלא הוי ס"ל דהוי ודאי חייב ולכן מספיקא לא מחללינן שבת עד שמל בעצמו ועשאו כרות שפכה, והנה מדלבסוף מל בעצמו בשבת הרי דהוי דעתו

דיוודע למול ומסתמא לכתחלה רצה ליתנו למוהלים יותר מומחים וכיון שהם לא רצו מל בעצמו, ואיך לכתחילה היה מותר לו לבקש שימולו אחרים הא כיון שהוא לדעתו יודע למול הא מבטל מצות מילה שמוטל עליו למול בנו, ובשלמא אם לא כהש"ך אע"פ שמצוה בו יותר מבשלוחו מ"מ כיון שסבור שיש מומחים יותר טובים מותר לו לתת להם למול, אבל להש"ך צ"ע.

החותם ברוב תודה לכ"ג יתברך ברוג"ש הוא וכל משפחתו וכל הנלוים אליו. אהרן יודא ליב שטינמן. וראה מה שהשיב לו הגר"מ קליין זצ"ל ונדפס במשנה הלכות חט"ז ספ"ח.

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

שיעור לאלתר בבורר

ובשיעור לאלתר בבורר. עיין במשנ"ב סי' שכ"א ס"ק מ"ה, דהוא מזמן שיוצאים מביהכנ"ס, אבל שעה קודם הסעודה לא מיקרי לאלתר, ובספר אגלי טל בורר מק"ט כתב שהוא כשיעור שעה, ובספר נחלת אליהו להגר"א דושניצר מובא בשם החזו"א שהוא לערך חצי שעה סמוך לסעודה, וכע"ז איתא בכ"מ דסמוך היינו חצי שעה יעוין רשב"ם פסחים דף צ"ט ע"ב ובאו"ח סי' רל"ב משנ"ב סק"ז. ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שאמר שדברי החזו"א נאמרו אף לקולא דמי שסגי לו להכין פחות מחצי שעה נמי שרי חצי שעה קודם. והוסיף דאם אם דעתו לצאת בתוך החצי שעה להתפלל מנחה אין ההיסח דעת מבטל את הרציפות שלא יהא נחשב שבורר סמוך לסעודה לפי שהעיקר הוא שבורר בזמן הסמוך לסעודה אך אמר שבמשנ"ב משמע דתלוי כל סעודה לפי הזמן שצריך להכין. (אליבא דהלכתא קובץ ס"ב עמ' כ"א)

יומא דהילולא הגה"צ ר' דב נחום ב"ר שמואל פריידין זצ"ל, נלב"ע ר"ח ניסן תשנ"ח

הגה"צ ר' דוב זצ"ל היה איש פלא צדיק תמים בשלימות, ונפשו קשורה בנפש רבנו. והלך לעולמו בלי להניח זש"ק. למד בחברותא לילות ארוכים עם יבדלחט"א רבינו שליט"א בבני ברק. ולפני פסח היו הולכים ביחד לבתי הנדיבים לאסוף כסף למען אברכי הכולל, והגה"צ ר' דוב הוא היה הדופק על הדלתות, ויחד עמו עמד רבנו שליט"א וכך עברו בכמה וכמה בתי נדיבים למען רווחות האברכים.

גדול בבין אדם לחבירו

ופעם הזכיר רבנו כמה גדולים בדור, שהיו מיוחדים בבין אדם לחבירו, ואח"כ ציין גם כמה שהכיר, וסיים: היו דברים שראיתי, שזכו להיות אתרוג בבין אדם לחבירו, נקי לגמרי! כמו רב דב פריידין זצ"ל ורבי שלמה בלוך זצ"ל שהיו אנשים שקטים ובעלי ייסורים, זכרונם לברכה לחיי העולם הבא. (מאחורי הפרגוד עמ' 181)

מל"ו צדיקים

ופעם התבטא עליו מרן שליט"א כי הוא בודאי מל"ו צדיקים... ומדברי ההספד ניכר... וכך הספידו רבנו: אנו מספידים כאן, אדם שכל כמה שמכירים אותו רואים יותר שלא מכירים אותו, הגדלות שלו היתה ממש כמו שאחז"ל איזהו בן עזה"ב וכו' [וכיום נוהגים לומר את זה על כל אחד. אבל הוא באמת היה כך]. שייף עייל, שייף נפיק, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, והיה ממש "מצדיקי הדור", מהיחידים, ומי יכול להדמות אליו. איבדנו אדם שהיה עובד ה' כל ימיו, לא היה לו שום דבר אחר "רק עבודת ה'", תורה וחסד זה היה החיים שלו, ומה אני יכול לדבר על אדם כזה.

ה' ירחם עלינו, לאחרונה יש כ"כ הרבה צרות, וחסר לנו כל כך אנשים צדיקים, וצדיק כזה נפטר, ממש חבל על דאבדין ולא משתכחין. לא מצוי כאלו אנשים. מיחידי סגולה, הלואי שירחם ה'.

כתוב שמדת הדין מתרצית על ידי שלוקחים צדיק, אבל מה הרווח בזה, אם לא מתחזקים, לא לומדים מהמעשים שלו, אי"ז כלום! חייבים לראות להתחזק בעזרת ה', בכל המדות טובות שהיו לו, בלימוד התורה, ובמידותיו הטובות, שהיה לא מחזיק טיבותא לנפשיה, כידוע לכולם גודל ענותנותו, ממש לא תפס מקום [נישט אקזעסטירט], כאילו לא היה קיים בכלל, ואם נתחזק בזה אולי זה יעזור לעצור את הגזירות רעות שלא יבואו חלילה וחס, כי אם לא מתחזקים, ח"ו מה יש מזה שמדת הדין לקחה כזה צדיק, ואינו מועיל. נראה להתחזק, ובזכות זה ה' יעזור שיקויים ויבולע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים. [נאמר בחלוייתו מוצש"ק ויקרא ב' ניסן תשנ"ח, נדפס בהקדמה לס' שלמי יוסף עמ"ס שבת, וראה שם באריכות על הגה"צ ר' דוב זצ"ל]

חמיו של ר' דוב

וסיפר מרן שליט"א כי ר' ברוך בער זצ"ל פתח את ישיבתו מתחילה בוילנא, אך יעץ לו ר' חיים עוזר לעבור למקום אחר היות ובעיר וילנא ה' חשש שיתקלקלו מבני המקום. וחיפש מקום ומצא את קמניץ. ושם היו כמה בעלי בתים ששמחו מאד להביא ישיבה לעירם, וסייעו לו הרבה. וא' מהבעלי בתים החשובים ה' חמיו של ר' דוב פריידין זצ"ל, ומשפחתו היתה רדוניקצקי, והי' אוהב תורה מאד. (פרי חיים 22)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זהבה גולדה לוינ' ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרן רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גלין 30 מצורע תשע"ד

מתורת הפרשה

וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב. (מצורע יד, ד)

שאלו למרן הגר"ק שליט"א בשם רבינו הגראי"ל בהא דמצורע מביא ציפורים כיון דהם מפטטים, הניחא אי הוי על איסור דברים בטלים אבל מה ענינו ללשה"ר. ואמר רבינו הגר"ק כשמדברים הרבה כבר מדברים גם לשה"ר. (מנחת תודה)

ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע. (מצורע יד, ג)

שמעתי בשם מו"ר מרן הגראי"ל שליט"א שנסתפק אי מהני דיבור לאחר זמן לטמא או לטהר. והביא עוד דמטו משמיה דהאוי"ש דאף דיבור הכהן על תנאי מהני בזה, אלא שהקשה ע"ז דהוי מילתא דליתא בשליחות דאף אם ישלח כהן אחר לא יחול אלא מחמת הכהן המדבר. ואמנם יש לדון קצת בזה עפ"מ ש"כ הרמב"ן בב"ב דף קכ"ו ב' בשם י"א דבתנאי שבינו לבין עצמו בכל ענין הוי תנאי והטעם נותן שהרי מדעתו התנה ורוצה הוא לקיים תנאו והיינו דדוקא בדבר שבינו לבין חבירו אמנם שגומר בדעתו אך שלא כפי שרצה להתנות אם לא שעשה ככל דיני התנאים, וא"כ ה"נ י"ל דאף שהכהן מורה לאחרים [דלעצמו פסול להוראה עכ"פ להרא"ש סופ"ב וע"ש שכתבנו דבזה כו"ע מודים לדברי הרא"ש] מ"מ אין זה ברור דדמי לעושה חלות עם אחרים. ומיהו הכא בפשוטו גרע טפי ממילתא דליתא בשליחות, שהרי אין הדבר תלוי כלל ברצונו וגמירות דעתו וכיון שסו"ס הוציא הדיבור מפיו איך יוכל לעוקרו ע"י תנאי. ואמנם להגר"ח זהו עצמו הטעם דמילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, אבל דברי הי"א שהביא הרמב"ן הני"ל אפשר דלא אתיא עפ"י דרכו של הגר"ח. ואכ"מ. (הגאון רבי דניאל וולפסון שליט"א בסי' מראות טהרות עמ' שס"ה, וע"ע באילת השחר עה"ת כאן עד"ז)

יגלח את כל שערו את ראשו וגו' (יד ט)

ביבמות ה' בעינן למילף דמהא דעשה דתגלחת דוחה איסור הקפת הראש דעשה דוחה ל"ת. וצ"ע דהא המ"ע דתגלחת יש רק על המצורע והאיסור הקפת הראש עוברים אחד המקיף ואחד הניקף, ואיך מותר להמקיף לעבור על איסור הקפה בשביל שיקיים המצורע מצות תגלחת, והא בתוס' ב"ב י"ג כתבו דלכך אין עשה דפו"ר של חצי עבד וחצי בן חורין דוחה איסור של לא יהיה קדש דלאשה אין מ"ע והמ"ע שלו אינו דוחה איסור לא תהיה קדשה שיש עליה, וא"כ איך נתיר למגלח לגלחו ויעבור באיסור דהקפת הראש דהא בדידי' ליכא עשה.

וחתד"ב הגר"ז שליט"א תי' ולכאוי' אפשר"ל דכל איסור לא תקיפו שנאמר על המקיף נאמר רק בהקפה האסורה, ומאחר דנדחה איסור הקפה אצל הניקף אמרי' דאף אין איסור על המקיף להקיפו. ואף דצ"ע דהוי רק בגדר דחוי' ונמצא דיש כאן איסור הקפה ורק שנדחה מפני קיום המצוה והמקיף אין לו מצוה ולכאוי' למה יהיה מותר להקיפו, מ"מ כיון דאינו עובר כעת איסור גם המקיף אין לו איסור (ועי' בקובץ הערות סי' ח').

ורבינו ראש הישיבה שליט"א (אילנה"ש יבמות ה, א) אמר בזה, דהא גם אם הניקף יקיף לעצמו יעבור באיסור מקיף, וא"כ לא משכח"ל היתר לגלח המצורע רק ע"י איסור של הקפה שנאמרה גם על המקיף, וא"כ כשהתורה התירה הקפה זו ע"כ הותר גם להמקיף להקיפו, ואם היה משכח"ל הקפה בלא להתיר איסור של מקיף הוי אמרינן דאין דוחה רק איסור של ניקף, אבל מאחר דגם המצורע שיקיף לעצמו יעבור באיסור מקיף א"כ ע"כ הותר האיסור להקיף כדי לקיים מצות גילוח (פרורים משולחן גבוה)

יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו וגו' (יד ט)

בגמ' יבמות דף ה' ראשו מה ת"ל לפי שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם, שומע אני אף מצורע כן, ת"ל ראשו. ומכאן באנו ללמוד דעשה דתגלחת מצורע דוחה ל"ת דלא תקיפו.

והק' הערוך לנר שם דצ"ע דהא העשה דתגלחת מקיים רק בשתי שערות אחרונות כאשר כל ראשו מגולח כבר והל"ת דלא תקיפו עובר מיד בשתי שערות ראשונות, וא"כ אין זה בעידנא, וכמו שכי' התוס' ב"ב י"ג למה לא הותר לחצי עבד וחצי בן חורין לישא בת חורין ויבא עשה דפו"ר וידחה ל"ת דלא יהיה קדש, ותי' התוס' דלאו בעידנא הוא, דהאיסור דלא יהיה קדש עובר בתחילת ביאה בהעראה והמצוה הוי רק בגמר ביאה, וה"נ כאן הא לאו בעידנא הוא.

ובאילת השחר שם תי' דבגילוח כל שערו הוי מעשה קיום המצוה, וכמו במילה ופריעה דאעפ"י דהמל ולא פרע כאילו לא מל, מ"מ כשמקיים המצוה הקיום הוא ע"י המילה והפריעה, דשניהם הוי חלק ממצות המילה, וה"נ כאן המצוה היא ע"י כל שער ראשו, דכשמגלח אף ב' שערות אחרונות אמרי' דכל מעשה הגילוח הוי חלק מהמצוה, משא"כ במצות פו"ר אין ההעראה כלל חלק ממעשה המצוה רק כהכשר מצוה בעלמא הוא.

ענין בפרשה- זהירות מלשון הרע

הגמ' אומרת בחולין דף פ"א א' אמר רבי יצחק מאי דכתיב האמנם אלס צדק תדברון וגו' מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה ת"ל צדק תדברון. וצריך להבין למה נוקט רבי יצחק שאומנותו של אדם בעולם הזה הוא שלא לדבר דברים במלים רק דברי תורה, ולא אומר שאומנותו של אדם הוא שלא לגנוב או שלא לאכול נבלות וטריפות, וכי מה ראה מיוחד בדבר זה שלא לדבר דברים מיותרים לומר שזוהי אומנותו בעולם הזה.

וכן יש לתמוה מה היה ההו"א לומר יכול אף לדברי תורה כן, האידך שייך לומר כן וכי הי' הוי אמינא שאדם יתנהג ממש כאלם ולא ידבר כלל גם לא דברי תורה נמצא שלא ידבר כלום, וא"כ בשביל מה ברא הקב"ה פה לאדם.

ואפשר לבאר כך, הנה ידוע שהאדם נבדל מכל הבעלי חיים שבעולם בזה שיש בו כח הדיבור, כי כל הבעלי חיים על אף שיש להם ג"כ חיות, אבל כח הדיבור ניתן רק לאדם, ובוה מתבטא ג"כ שיש לו שכל, כי ע"י הדיבור רואים שיש לו דעת, יש לו הבנה, מה שכל הבעלי חיים אין להם דעת ולא הבנה ורק לאדם נתן הקב"ה כח זה. וכן ידוע מה שכתוב בירושלמי ברכות (פרק א' ה"ב) שאמר ר' שמעון בן יוחאי כי אילו היה בשעת מתן תורה, היה מבקש שהקב"ה יברא לאדם שתי פיות, אחד לדברי תורה ואחד לדברים בטלים, ולמה היה מבקש רק על הפה, ולא אמר ג"כ שהיה מבקש שתי ידיים, אי לעשות מצוות, ואי שיכול לעשות בו עבירות ח"ו, משמע ג"כ כנ"ל, כי היות שהקב"ה ברא את האדם שמעלתו על שאר בעלי חיים היא רק בזה, ויתר הדברים יש גם בבעלי חיים אם כי זה לא ממש דומה, שהרי הידים של האדם הם לא כמו הידים של בהמה בצורה חיצונית, אבל הבהמה יכולה ג"כ להשתמש ברגלים הקדמיות שלה כמו ידיים, ומה שמיוחד באדם דבר שברא לו הקב"ה שזה מייחד אותו וזה כל האדם הוא כח הדיבור, נמצא שהאדם הוא הפה, ולכן הי' סברא שאם אותו הפה משמש לקדושה וגם לדברים שהם להיפך מקדושה זה לא מתאים.

ולכן אומרת הגמ' מה **אומנותו של אדם** בלשון אומנות, כי זה האומנות שלו, שישם עצמו כאלם לא לדבר דברים בטלים, כי זה העיקר מה שיש באדם, הפה שניתן לו, ומה שאומרת הגמ' יכול אף לדברי תורה כן, אפשר לומר כך, דבודאי לא היה הוי אמינא שלא ילמד תורה, שהרי בשביל מה נברא הפה אם לא בשביל ללמוד בו תורה והרי זה כל תכלית הפה ללמוד תורה, רק כמו שכתוב בחז"ל כל פיטטיא בישין בר מפטטיא דאורייתא דאינו מבין. והיינו שאפי' כשלא מדבר ממש דברים שהם לאמיתיה של תורה רק פיטפוטא דאורייתא זה ג"כ טוב. ועל זה הי' הו"א שצריך לשתוק ומספיק שידבר בפה רק דברי תורה נקיים וטהורים שהם אליבא דהלכתא. ובמגיד מישרים פרשת ויקהל כתוב שהמגיד אמר לבית יוסף על איזה רמב"ם קשה שתירץ הבית יוסף שני תירוצים, ואמר לו המגיד כי תירוצך אחד הוא אמיתי והתירוצך השני אמנם הוא לא אמיתי אבל הקב"ה שמח בפלפולא דאורייתא אפי' שזה לא כ"כ אמיתי, וזה החידוש כאן, כי הי' סברא לומר שידבר רק דברי תורה שהם לאמיתיה של תורה, וכמו אצל הבית יוסף היינו אומרים שיאמר רק מה שבאמת מתרץ את הרמב"ם, ועל זה הוצרכו ללמוד מדכתיב צדק תדברון שידבר גם בכאלו דברים.

על כל פנים רואים עד כמה חשוב הדיבור, שהי' סברא אפי' שלא יהי' שניהם באותו הפה, ואותו הפה שמתלכלך בדברים בטלים לא יכול להיות שידברו בו גם דברי תורה, רק הקב"ה ראה שלא כדאי וכמ"ש שם בירושלמי. ובספר בית הלוי כתוב מה הענין שתוקעים בשופר בראש השנה, מפני ששופר זה ג"כ כעין תפילה בפה וכאילו הוא מדבר מתוך השופר, רק שהפה עצמו במשך השנה התלכלך בדברים בטלים ובלשון הרע ושאר דברים האסורים, ולדאבוננו כמעט כל בן אדם לא יכול לומר שבמשך השנה הוא לא עבר שום עבירה עם הפה, ורק אולי הצדיק הכי גדול שלא דבר אף פעם דיבור בטל, אבל בדרך כלל רוב האנשים הם לא בדרגה כזו, וממילא הפה לא כ"כ נקי ולא יכול להתפלל בו כ"כ טוב, והתפילה בפה כזה לא כ"כ מתקבלת, ורק השופר שהוא פה כזה שעדיין לא נתלכלך הוא עולה למעלה.

א"כ עלינו מאד מאד להתחזק בזה, וזה כ"כ טוב אם אנשים משתדלים עד כמה שאפשר לעשות גדרים שהפה יהי' נקי, ובפרט בבהמ"ד במקום שלומדים בו תורה, וכל מה שעושים שהפה יהיה מנוצל לדבר בו רק דברי תורה, אשרי חלקם, והקב"ה יעזור שבאמת כולם יתחזקו בזה.

ועי"ז הפה יוכל יותר להועיל גם בתפילה ובכל הדברים, ובפרט בימינו עכשיו שצריך כ"כ רחמי שמים, הרי כל אחד יודע שהמצב בארץ ישראל הוא נורא ואיום ממש, כל המדינה בוערת באש וצריך רחמי שמים, וכל מה שנוהרים יותר מדברים בטלים ומתחזקים בלימוד התורה אין לשער ואין לתאר כמה שזה יכול להועיל והקב"ה מתחשב בזה, והקב"ה יעזור לכם שתתחזקו בזה ועי"ז נזכה כולנו לובא לציון גואל במהרה בימינו אמן. (בקש שלום עמי מ"ח-נ)

לימוד ב' הלכות בספר חפץ חיים

דבר טוב מאד ללמוד כל יום ב' הלכות בספר חפץ חיים, והרי בדרך כלל בן אדם במשך היום שוכח שיש רבוננו של עולם ועכ"פ הוא לא חושב על זה, אבל על ידי לימוד הלכות אלו זה מזכיר לו, וכל פעם שהוא לומד שתי הלכות בחפץ חיים זה לא רק הענין של שתי ההלכות בחפץ חיים, אלא זה מועיל ג"כ שבמשך היום מזמן לזמן הוא נזכר שצריך להיות עם יראת שמים, וצריך לעבוד את ה' וצריך ללמוד תורה וצריך להיות שלם, וממילא זה צריך לגרום עוד יותר ועוד יותר. וכל זמן שלא לומדים בספר חפץ חיים, בני אדם בדרך כלל לא נזהרים כ"כ בחטא של לשון הרע, והלואי שאחרי שילמדו יהיו נזהרים. (בקש שלום עמי מ"ח-נ)

לשון הרע מקלקל טעם בלימוד

באחד מהימים התדפק בחור ישיבה בבית מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א, כשהוא מציג עצמו בפני בני הבית כבחור שאינו אוהב ללמוד וההתעסקויות מחוץ לבית המדרש יותר קורצות לו מדף גמרא, ובפיו בקשה להכנס למרן שליט"א שאולי יפסוק לו שבחור כמוהו במצב שכזה שאינו אוהב ללמוד באמת פטור הוא מהלימוד. הבחור הוכנס פנימה אך לפני כן ביקש תנו לי לדבר עם ראש הישיבה בצורה פתוחה בלי שאיש יתערב.

ואז פנה הבחור לראש הישיבה ושאל: האם ראש הישיבה אוהב לאכול סטייק. ענה לו ראש הישיבה אינני יודע מה זה. הסביר הבחור סטייק זה בשר שפורסים אותו לפני הבישול, ומטגנים אותו טיגון קצר בשמן, ואח"כ מבשלים אותו בכל מיני רוטבים וכו' וכו', זה מאוד טעים, אולי אביא לראש הישיבה לטעום. בשלב זה הגדיש הבחור את הסאה ופנה אליו מרן שליט"א מה אתה רוצה ממני? ואז פרץ הבחור בבכי ואמר בכאב רב, אני אסביר לרב מה אני רוצה, הרב לא אוהב סטייק, ולא רוצה שיביאו לו לטעום, אני לא אוהב תורה, למה שיטעימו אותי בעל כורחי.

כאב רחום ישב מרן שליט"א והשתדל לרדת לכאבו של הבחור הניצב מולו, ואז פנה ראש הישיבה ואמר לו: דבש הוא מתוק? כן, ענה לו הבחור. המשיך מרן שליט"א: נו, ואם יבוא אדם ויאמר שהדבש הוא מר, מה נעשה, כיצד נתייחס לדבריו. ענה הבחור, מה הפירוש, 'הוא שקרן!' דבש הוא מתוק!

אלא שהפעם הפתיע מרן בתשובתו ואמר לו: למרות שעל מתיקות הדבש אין עוררין, לא בטוח שהוא שקרן, יתכן שיש לו פצעים בפה והדבש שורף לו. המשיך רבנו ואמר לו: אינני מכירך, יתכן שיש לך פצעים בפה, פצעים של דיבורים אסורים, לשון הרע, רכילות, ניבול פה וכיוצא בזה, וכשמטעימים את פיך תורה אתה חש צריבה במקום מתיקות. לתורה יש מתיקות שאינה ניתנת לויכוח, וכשם שהכל מודים שהדבש מתוק, כן מודים כי התורה מתוקה וערבה. אם מר לך, לך ורפא את פצעך, ורק אחרי שתרחיק מפיד פצעים של דיבורים מגונים ואסורים תוכל לחוש את מתיקות התורה. (שיח יוסף ח"ג)

כשמותר לדבר לשה"ר

ח"א סיפר שהיה פעם שנצרך לברר על בחור גרוש, ושאל לרבנו שליט"א את מי אפשר לשאול עליו, והפנה אותו לאדם מסוים, אולם אותו אדם אמר שזה לשה"ר ולא רוצה לומר. וחזר וסיפר דבר זה לרבנו. אמר רבנו: כל הזמן מדברים לשה"ר, ודוקא כשמותר כבר לדבר, אז נעשים צדיקים ולא מדברים.

מכתב רבנו על זהירות בלשון הרע

בס"ד. אל אחינו בני ישראל ה' עליכם יחי'

הנה ידוע כמה טרח מרן בעל החפץ חיים להחדיר זהירות בלשון מלדבר בו דיבורים האסורים.

ובא' הספרים כותב דהא ידוע שיש חמשה מוצאות הפה, ויש מלים שיוצא מהגרון ויש מהלשון ויש מהשפתים, ולפעמים אדם אומר מלה אחת שמשתמש בזה כל החמשה מוצאות הפה, והאדם הי' צריך לחשוב לפני שמוציא אות באיזה מקום לדבר, והיה צריך הרבה זמן, אבל חסד עשה הקב"ה שברגע אחד יאמר מלה שיש בה הכל בלי לחשוב כלל. והקב"ה ברא זה כדי שהאדם יוכל להספיק הרבה דברי תורה ותפלה, אבל האדם מנצל זה לדברים אסורים.

ע"כ צריכים ליזהר מאד לא לדבר דיבורים האסורים, כי בקלות יכול להכשל ויאבד את הנצח, ובמקום זה יעשה דברים לרדת שאול, לכן צריך שמירה מיוחדת על הלשון ועל חלקיו. ואם האדם ישתדל להנצל מעונות החמורים הקב"ה יעזור לו, ועי"ז יכול להיות גדול מאד. בואו נתחזק בשמירת תורה בלשון ובמעשה, ונזכה להנצל מכל רע ולידבק בתורה ובמעשים טובים ולחיי נצח.

י' תמוז תשע"א. א. ל. שטיינמן

מכתב למחזקים ענין לשון הרע

לכ' ידידי ר' ...י"ד סיון תשס"א

שמחתי על שאתה מתאמץ למנוע מלהכשל בחטא הלשון, אשר לדאבונינו הוא קל מאד בעיני הרבה, אפילו מאלו שנחשבים מהיראים לדבר ה', ועי"ז באים גם לחטא המר של מחלוקת ה' ישמרנו, יישר כחך ותמשיך להשיב רבים מהעון המר וזכות זה יהיה בעזרך. (לקט דברי חיזוק ח"ב עמ' 4)

נוסח תפילה מרבנו לינצל מלשון הרע לומר כל יום בסוף התפילה

יהי רצון מלפניך ה' או"א שנוהר מלשון הרע ממחלוקת ומשנאת חנם, ותטע בלבנו ובלב כל עמך בית ישראל אהבה בין איש לרעהו, ויקוים בנו שנמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

שיעור בחפץ חיים

בעת ששהה רבנו בישיבת עץ חיים במונטריי, אירגן שיעור בחפץ חיים, שלימד את הבחורים כל ערב מספר חפץ חיים כדי להתחזק בשמירת הלשון. (מפי רבי יעקב נטע בעק שליט"א)

ליזהר אפי' במשהו

על דברי הגר"א באגרת שכי' והכל יביא במשפט על כל דבור, ולא נאבד אפילו דבור קל, לכן אני מזהירך שתרגיל בכל היותר לישוב יחיד. אמר רבנו: הנה לבקש מאדם שישב יחידי זה לא אפשרי שהרי הדורות חלשים ואנשים חלשים, כמו שרואים שאדם שישב כל היום יחידי לאורך זמן הרי יזדקק לטיול רפואי. ובאמת ברמב"ם כתוב שאם קשה לאדם להיות בין האנשים שילך למדבר, הבעיה שהיום במעט כסף אפשר לדבר בטלפון לכל העולם. א"כ איך בכל זאת אפשר היום להגיע למצב של להמנע לשון הרע, יש לדעת שעל פי רוב כאשר אנשים נפגשים אחד מתחיל לדבר והשני מוסיף עליו עד שמתגלגל הדבר ומגיעים לידי דיבור לשון הרע, שזה מאוד קשה לעמוד מול אחד שמדבר ולא להגרר אחרי, אם כן העצה היא שאם היא לא תתחיל לשי"ר, אזי גם השני' לא תדבר עמה לשון הרע, ואם ינהגו כך יכשלו הרבה פחות ואפילו אם ישאר רק עשרים אחוז, כבר שוה. אמנם זה מאוד קשה לא להגיע ללשון הרע אבל אם אחד יתעקש ויעמוד על זה יגיע לזה, והעצה הזו צריך כל אחד לעורר דבר ראשון את עצמו ואח"כ לדאוג לאחרים. (סי' אגרת הגר"א עמ' שי"ג)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

בורר ונמלך להשאירו לסעודה אחרת

השעה"צ סי' שי"ד סק"ה הביא בשם הפמ"ג שאם אחר שביירר לסעודה נמלך להשאירו לסעודה אחרת אין בו חיוב חטאת, ומי"מ לא אריך למעבד הכי, ושמעתי מהגראי"ל שטיינמן שליט"א דכ"ז דוקא כשנמלך להשאירו לסעודה אחרת, אבל אם ביירר סמוך לסעודה בתוך חצי שעה, ואח"כ אירע שלא אכלו תוך חצי שעה, לית ביה שום איסור, כיון שבשעת הברירה היה זה סמוך לסעודה וגם עתה לא השאירו לסעודה אחרת. (אליבא דהלכתא קובץ ס"ב עמ' כ"א)

יומא דהילולא הגאון הגדול רבי אליהו שוויי"צ"ל נלב"ע ר"ח ניסן תשס"ט

כל המסורת תלויה באמונת חכמים

דברים נשגבים שנשא הגר"א זצ"ל בעת כינוס הרבבות בבאבוב בעת ביקורו של רבנו שליט"א יחד עם האדמו"ר מגור שליט"א בארצות הברית באייר תשנ"ח.

התכנסו פה היום לכבוד התורה ולכבוד חכמי התורה. ואם אנו רוצים להבין מהו כבוד התורה. צריך לראות מה אומר רבינו יונה על המש' כל המבזה את המועדות אין לו חלק לעולם הבא, והשאלה היא מדוע, אומר רבינו יונה שמי שמבזה את תקנות רבנו, הוא מבזה כבוד שמים, ומי שמבזה כבוד שמים שזה תכלית הבריאה – אין לו חלק לעולם הבא. וממילא אסיפה שיש בה כבוד התורה יש בה כבוד שמים. ובכבוד שמים יש עוד ענין כפי שמבאר הרמב"ן על הפסוק השמר לך ושמור נפשך וגו' פן תשכח וגו' מדוע צריך להעביר את חזון מתן תורה לדורות הבאים, מבאר הרמב"ן כי אב לא מעביר לבנו שקר וכך הרב לתלמידיו, ואם אב רוב מעבירים לבנו ולתלמידיו את מתן תורה, הרי שהוא מעביר לו את המסורת וכל המסורת תלויה באמונת חכמים.

הגמ' ב"ב מביאה שהורדוס הרג את כל חכמי ישראל, והותיר את בבא בן בוטא, שאל אותו הורדוס איך יכול לתקן את אובדנם של חכמי ישראל, אמר לו בבא בן בוטא, אתה כיבית אורו של עולם לך ותתעסק בבנין ביהמ"ק שמביא אור לעולם, יש עוד פשט אתה כבית עיני העולם, לך תעסוק בבנין בית המקדש שהוא בבת עינו של הקב"ה, נמצאנו למדים, שתלמידי חכמים הם אורו של עולם, והם עיני העולם, רק באמצעות העינים שלהם, עיני התורה. עינים נקיות אנו יכולים לדעת מה התורה רוצה.

אנו חיים בעולם של חושך וצלמות מדברים היום שנשים יהיו רבניות. מדברים פה על כך שבמסוה של התרת עגונות, יפגעו בקידושין. ובארץ ישראל מדברים על גיוס בני הישיבות לצבא, ובזמן כזה צריכים לשמוע את דעת עיני העדה ולדעת אלו חיזוקים יש לעשות, שמעתי מאבי זצ"ל, שפעם שביקר בארה"ב הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, ניגשו אבא וילד לעברו. האב הצביע על רבי ברוך בער זצ"ל ואמר לילד" תראה ילדי כך צריך להיראות יהודי אני חושב שזה צריכים אנו ללמוד מהצורה של היהודי הצניעות הקדושה זה צריך ללמוד מהאורחים הגדולים.

אחת מתכליות האסיפה לאחד את כולם כאיש אחד בלבד אחד, איך מאחדים את הכלל, אומר המלבי"ם על הפסוק וידי משה כבדים וישמו אבן תחתיו וישב עליה, כשמשוה הרים ידיו גבר ישראל, האבן מסמלת אחדות, וכפי שאצל יעקב כל האבנים נהיו כאחד. כשעם ישראל מתאחד כולו כאיש אחד תחת משה. תחת מנהיג הדור, הוא מתאחד לכבוד שמים ואז וגבר ישראל, אחדות כולה להיות כשדבוקים בהקב"ה וזו היתה מעלתו של חור שתמך בידיו של משה, שמסר נפשו על העגל כי העגל פגע באחדות, זו היתה מעלתו של אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, שתמך אף הוא בידיו של משה, אם נתאחד כולנו למען המטרה הגדולה שלשמה הגיעו גדולי ישראל ולמען הרחבת החינוך תשכ"ר בארץ ישראל, שהם הם הערבים לחיינו, בודאי נוכל להיות מאוחדים.

נקיות וגדלות

ומני אז שנחלש מרן הגראמ"מ שך זצ"ל, הורה הגר"א לכל חברי מועצת גדולי התורה דארה"ב לקבל הכרעות רבנו שליט"א בכל ענין מרכזי הנוגע ליהדות אמריקה.

וכשנשאל ע"י אחד ממקורביו, מה ראה ברבנו שליט"א שהוא מתבטל אליו כל כך, ממש בביטול גמור. אמר: יש הרבה טעמים בזה, ואגלה לכם אחד מהטעמים, ראיתי שהוא הקים ישיבות ומוסדות רבים, ומשקיע בזה מאמצים רבים ונושא את כל העול [עם העול הכספי וכו'] על כתפיו, ואין לו מזה כלום לעצמו או למשפחתו ולא מוכן שיהיה להם שם "שטעלעס", כזה נקיות וגדלות לא מצאנו במקומות אחרים, והוא פלא והפלא ממש, וכ"ז מלבד הטעמים האחרים.

הספד רבנו

וכשהגיע ארונו של הגר"א בער"ש ב' ניסן תשס"ט לשדה התעופה בלוד, הופיע שם רבנו שליט"א ללוותו ולהספידו, ודיבר בהספדו על האבידה העצומה של יהדות אמריקה אשר איבדה את גדול הדור של ארצה"ב בעשרות השנים האחרונות, שעמד על משמר קדשי ישראל ללא פשרות והיה מנושאי דגלה של שמירת התורה בטהרה. ולאחר מכן זירז את בני המשפחה שלא להאריך בהספדים כדי שיספיקו לקבור לפני שבת קודש.

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממון רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 31 אחרי מות תשע"ד

מתורת הפרשה

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. (אחרי מות טז, ל)

במשנה ביומא פ"ה ע"ב איתא, עבירות שבין אדם לחבירו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' תר"ו ועוד. תנן במשנה בב"ק צ"ב ע"א אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שנאמר ועתה השב האיש, וכתוב בספרים שצריך לבקש מחילה מחבירו, ואף אם יודע שחבירו מחל לו יש ענין בעצם בקשת המחילה, וצ"ע אם הוא מעיקר הדין וההלכה, או מעלה והנהגה טובה.

והרב שטיינמן שליט"א נקט דלכאוי דבר זה תלוי במחלוקת החפץ חיים והג"ר ישראל סלנטר שנחלקו באדם שסיפר לשה"ר על חבירו ולא יצא מכך רעה לחבירו מחמת שלא התפרסם הענין וכדו' האם צריך לבקש מחילה מחבירו, או שבאופן זה לא צריך. החפץ חיים בספרו כלל ו' ה"יב כתב דבשומע לשה"ר והאמין בלבו באופן האסור, תיקונו שיתחזק להוציא הדברים מלבו שלא להאמינם וכו', ובהגהות באר מים חיים הוסיף ואם סיפר אין לו תקנה עד שיפייס להנידון עבור זה כמו בשאר מספרי לה"ר. והג"ר ישראל סלנטר פליג ע"ז ודעתו שבאופן שלא נגרם נזק מהדברים א"צ לבקש מחילה, ורק באופן שהתבייש או הפסיד ממון או שאר נזקים שנגרמו לו צריך בקשת מחילה. ומעתה לפ"ד הח"ח מסתבר שבקשת מחילה אף באופן שידוע שמחל לו היא מעיקר הדין, ולהג"ר סלנטר אינה אלא הנהגה ומעלה טובה. (הגאון הגדול רבי יעקב אלדשטיין שליט"א בס' בעקבי מנחת חינוך עמ' קצ"ח)

איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. (אחרי מות יז, ג)

הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל במכתב בתחילת ספר פירות תאנה עמ"ס מו"ק חקר בזורק סכין על בהמת חולין הנמצאת חוץ למקדש והקדישה לקרבן לפני שהגיע הסכין אליה, אי חייב משום שחוט חוץ. והוכיח מדברי הגמ' שבת צ"ט, ב בעי רבא זרק דף ונח על גבי יתדות מהו מאי קמביעא ליה הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו וכו', ומבואר דחייב, שהרי בזמן זריקת הדף עדיין אין שם רה"י על מקום ההנחה ומ"מ חייב משום שבת.

והגאון רבי אהרן יהודה ליב שטיינמאן שליט"א כתב ע"ז דיש לדחות, דשאני הכא דהמעשה עצמה עושה את הרשות היחיד, משא"כ בהא דשחוט חוץ שאין הסכין מקדש את הבהמה. ודו"ק. (קובץ קול התורה נ"ט שמחת התורה עמ' ל"ח)

ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר. (אחרי מות יז, יג)

נביא בזה כמה וכמה הלכות וחידושים בעניני כיסוי הדם, כפי שהביא נכד רבנו הרה"ג ר' אברהם ישעיהו שליט"א בספרו מצות איש.

א. ממו"ז מרן הגראי"ל שטינמן שמעתי ליישב, דאין מברכין על העפר שלמטה כי הוא רק פרט במצוה, דעיקר המצוה הוא לשים מלמעלה. (עמ' ט)

ב. מי שהחזיק סכין ונפלה מידו ושחטה כדרכה, פסול, דלא מיקרי כח גברא, וכן משמע בחולין דף ל"א א', ולגבי נזיקין, רציחה, ושבת מוכח בב"ק כ"ו ב' דהחזיק אבן ונפלה מחיקו במזיד כאילו עשי' זה בידים ולא בגרמא. והשתא יש לדון כסוי הדם למי נדמהו, ולענ"ד הי' נראה דאפשר דזה תלוי בכוונה, דאם כיון שיפול מידו הוי כסוי, ואם בלא כוונה הוי ככיסוהו הרוח. וכתב לי ע"ז מרן הגר"ח ק: דבר פשוט דהוי כנתכסה מאליו עכ"ל, וכן השיב מו"ז מרן רה"י הגראי"ל שטינמן שליט"א. (עמ' קמ"ג)

ג. הרמב"ם פ"ד משחיטה ה"ד כותב מכסין בשיחור וכו' ובאפר בין אפר עצים בין אפר בגדים אפילו אפר בשר שנשרף שהרי נאמר מעפר שריפת החטאת. ובילדותי נתקשיתי דלכאוי מדבריו משמע שכסוי באפר הוא לכתחילה ובגמ' משמע הי' מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב וכו' משמע דוקא אין לו עפר לכסות שוחק ומכסה. ונ"ל דהגמ' נקט לשון אין לו דסתם אדם לא ישרוף בגד ויכסה אם יש לו עפר אחר, וכן שמעתי ממו"ז מרן רה"י הגראי"ל שטינמן שליט"א. אבל מו"ז מרן הגר"ח קניבסקי השיבני דמ"ש בגמ' ואין לו הוא משום בל תשחית, והרמב"ם א"צ להביאו. (עמ' קצ"ד)

ד. מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הורה דמי שחטף כסוי הדם מקטן פטור, משום דאין הקטן חייב במצוות וא"כ אין המצוה מוטלת עליו. אבל מזקיני מרן רה"י הגראי"ל שמעתי שבסברא י"ל דמצוות כסוי הדם שייך למי ששחט, וזה הקטן ששחט המצווה שלו. (עמ' רט"ז)

ה. האריך בד"ת ס"ק י"ח שלא לומר על כסוי הדם אלא לומר כיסוי דם בעפר. ודברתי עם מרן רה"י הגראי"ל שטיינמן איך יש לנהוג למעשה. ובתחילה צידד להוסיף תיבת בעפר ממ"נ דגם אם א"צ להוסיף אין זה גורע מה שמוסיפים. אמנם דחה דאם א"צ לומר הוי הפסק בין הברכה לכסוי, והסיק דמסקנת העולם לומר על כסוי דם בעפר. (עמ' רי"ט)

ו. הורה שהחוטף לחבירו כסוי שיש לכסות מספק, א"צ לשלם י' זהובים דהמוציא מחבירו עליו הראיה. (עמ' רכ"ד)

ז. דם שנקרש, נחלקו בזה רבנן שליט"א, ממון רה"י הגראי"ל שמעתי שלא יכסה, דהדם נדחה והלא מספקין בגמ' אי יש דיחוי אצל מצוות, ולכן אין לכסות. אבל ממון הגר"ח שמעתי שהוי דם כשר, ומה שבמקדש לא השתמשו בזה לענין זריקה, שאני זריקה מכסוי. וע"ע נדה נ"ד ב'. (עמ' רל"ז)

ענין דיומא - אמונה

המצוה בדור האחרון

נשאל רבנו מהרה"צ רבי דוד אבוחצירא שליט"א. עפ"י המבואר בספה"ק שבכל דור יש מצוה מיוחדת לאותו דור, מהי המצוה המיוחדת לדור שלנו, שממנה ימשך לנו הארה לקיים כל התורה כולה. והשיב רבנו, להתחזק מאוד באמונה ובטחון בהקב"ה ולא בבשר ודם. (מכתב תשי"ע) וביאר מרן שליט"א דהמקור לזה מסוף מס' מכות "בא חבקוק והעמידן על אחת - וצדיק באמונתו יחיה". (מזקנים אתבונן ח"א) וראה להלן שביאר רבנו דבר זה באריכות.

אמונה יש לכל אחד אחד

יש אנשים שנראה לכאורה, וכן הם מטעים את עצמם, שהם לא מאמינים בהקב"ה. אבל רואים שכל אדם, אם רואה איזה מקרה רע ח"ו, אומר בלבו 'הלוואי אלי לא יגיע' אפילו חילוני ואפילו גוי. ולמי הוא אומר את זה, ממי הוא מבקש, אלא מבקש מהקב"ה, כי פונה למי שהיכולת בידו לעזור, רק שהוא בעצמו לא מתבונן מה הם מחשבותיו. (שם)

אין קושיות

בחור שביקש להתקרב להשי"ת וביקשו הוריו למנעו מלהתקרב ושכרו אנשים ופסיכולוגים שיחדירו בליבו קושיות באמונה. שלחו אותו מלב לאחים לראש הישיבה ע"מ לחזקו. אמר לו ראש הישיבה משפט אחד - צריך לדעת שכל הקושיות שטויות.

מבשרי אחזה אלו-ה

בחור התחיל להתקרב ליהדות, והדבר היה לצנינים בעיני משפחתו והזעיקו מחו"ל את אחיו שהוא דוקטור לפיזיקה באחת האוניברסיטאות המפורסמות בארה"ב ע"מ לערער את אמונתו, הלך האח המתקרב והביא את אחיו המלומד למרן. כשבא למרן אמר האח המלומד אני דוקטור לפיזיקה חיפשתי את הקב"ה ולא מצאתי, חייד אליו מרן ואמר לו תחפש בבטן שלך, ומיד הסביר, הקב"ה אינו דבר גשמי שמסתכלים עליו במיקרוסקופ טלסקופ וכו', אבל אם תרצה יש דרך שניתן לראותו מתוך מורכבות ונפלאות מעשי הבריאה אשר ברא, ואין צורך לנדוד ולראותם במחוזות נידחים אלא כאן אצלך בגופך תוכל לראות גדלות מי שיצר אותם, כדברי רבי עקיבא.... הבגד מעיד על האורג שארג אותו. (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 4)

מכתב לחיזוק האמונה [שנכתב לאחר שמטוס עם נוסעים שומרי תו"מ ניצל בדרך נס מדרת שחת]

בס"ד. ידוע שהדורות יורדים, ובכל הדורות האחרונים לא רואים שום דברים שיחזקו באופן מיוחד לאמונה. ובשעת קריעת ים סוף כתוב ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ומן אז עד הדור של אליהו בהר הכרמל לא מצינו שהי' עוד מראה לחיזוק אמונה בה', ואף שיש הרבה פעמים דברים שיש לראותם כניסים. בכל זאת המתעקשים אמרו שזה דבר לא כ"כ רחוק מהטבע.

הנה הרמב"ן בשער הגמול מביא שגם היום רואים במקום להט החרב המתהפכת שאנשים שהלכו שם לא נשארו בחיים, ויש עוד דברים המביאים לחיזוק האמונה, אבל לא כל אחד זוכה.

ויש זמן שראו הסמבטיון, שבשבת נח וכל השבוע זורק אבנים, ובימינו גם זה לא רואים, אע"פ שיש אנשים שעברו כל שטח העולם מקצה לקצה, וזה דבר מפליא אשר עשוי מן השמים לחזק.

והי' זמן שדיבוקים גילו דברים נוראים. ובזמן האחרון הי' פגועי מוח אומרים דברים מאד נסתרים, וקצת אנשים זכו להתרחק מעבירות חמורות.

רואים מצד אחד שגברה הסתרת פנים, ואומרים בשם הגר"ח ואלוזינער שבזמנו היה עדיין דיבוקים שהי' אומרים דברים שהיה לחזק האמונה בה' ובתורתו, ואז אמר שזה יפסיק מחמת הסתר פנים. אבל כל דוד ודוד גובר ההסתרה פנים.

מכל מקום מזמן לזמן, הקב"ה עושה שמוריד ההסתרה פנים ומתגלה כבוד שמים. ובימים האחרונים קרה דבר פלא שאירון שלפי כל דרכי הטבע אינו יכול לנחות, והאנשים הי' ודאי עומדים להיות בסכנת מות ופצועים במחלות ובריסקי אברים, ובכל זאת חסדי הי' יתברך על האנשים שהי' חלק גדול שומרי תורה ומצות, ובחסדיו הגדולים אף אחד לא ניווק.

וזה מראה שמזמן לזמן יש רחמי שמים לעורר כל אחד שאבינו שבשמים לא עזב את בני ישראל, ומוטל עלינו לפרסם ולעודד כלי אי להתחזק ביראת שמים ובתורה, ובאמונה בהקב"ה.

והיות שזה קרוב לחג השבועות זמן מתן תורה, באה מדת הרחמים לקרב לב כל ישראל לזמן קבלת התורה, שזה זמן קרבת אלקים שעליו כתוב ביום שמחת לבו, וזה הולך על מתן תורה, וע"כ יראה כל אחד להתחזק בתורה ובמצות ובמדות טובות.

כ"ז אייר תשע"א לפ"ק אהרן י. לייב שטיינמן

והוסיף רבנו משי"כ בתחילת המכתב שלא מצינו עוד מראה לחיזוק האמונה, ביאר דבדאי היו הרבה נסים אבל מראה אלוקי שנעשה במיוחד בשביל חיזוק האמונה, או עכ"פ שיהי' כתוב אח"כ שהתחזקו באמונה, לא נזכר.

ומשי"כ בסוף המכתב שחלק גדול במטוס היו שומרי תורה ומצות, ביאר מרן שליט"א דבכדי שיהיה נס, לא מצוי שיעשה הקב"ה נס לאינם שומרי תו"מ. ולא שחלילה רוצה באבדונם, אבל לזכות לנס צריך זכויות.

במשי"כ על פגועי מוח, פעם שאל רבנו אחד מהם למה לפני המלחמה לא היו דברים כאלה, ענה אותו פגוע, היו דיבוקים. (בזכות האמונה עמ' 98)

ענין השתדלות

שח הגר"ח מישקובסקי שליט"א : בנוגע להתרמות לשיבה דעתו של מרן שליט"א לא להרבות בהשתדלות. פעם שאלנוהו לפרש הענין, והשיב וביאר לנו : לפעמים נגזר כי יגיע הכסף מאדם מסוים ואם יש דרך לפעול אצל אחד הרי שזוהי ההשתדלות, אם אתה רואה שלא

עולה ההשתדלות יפה הרי אין מחובת ההשתדלות לשים מבטח בו ולהמשיך להשתדל דרכו, נגזר שיבוא הסכום הנדרש ממקום אחר – כולם שליחים של מקום הם. המדרגה היא להאמין בה' לבדו. (כאיל תערוג - שיחות הגר"י עמ' רט"ו)

בא חבקוק והעמידן

בגמרא שלהי מסכת מכות איתא, דרש רבי שמלאי תרי"ג מצות נאמרו לו למשה, בא דוד והעמידן על אחת עשרה, בא ישעיהו והעמידן על שש, בא מיכה והעמידן על שלש, חזר ישעיהו והעמידן על שתים, בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה. ופירש רש"י שלפי המשך השנים נתמעטו ונחלשו הדורות ובא כל נביא והעמידן על פחות, עד שבא חבקוק והעמידן על אחת. רבים תמהים היתכן כי כל הנביאים באו למעט מתרי"ג מצות. אכן הביאור הוא כי בודאי צריך לקיים את כל המצות, אלא שלעמוד על כל מצוה ומצוה בחזק קשה לעמוד בזה, אבל להתמקד בנקודה אחת אינו דומה למתמקד על הרבה נקודות, ולכך מתחילה בא דוד והעמידן על אחת עשרה מצות, שהם העיקר, וכשיתחזק האדם לילך בהם, ממילא כבר יתקיימו בידו גם כל שאר המצות, כי לא יתכן שיהיה בסדר באלו המצות, ושאר המצות לא יקיים. ובודאי שצריך לקיים את כל המצות, אלא שמתחיל באלו אחת עשרה וממילא יבוא אח"כ לכולן.

ואח"כ בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה, וכמו שמבאר החזון איש כי בני אדם בדרך כלל הם מקטני אמנה, ואע"פ שאומר כל הזמן שהוא מאמין, אך כשמגיע איזה מצב קשה רואים שהוא מאמין בעיקר בכח של הדבר ההוא ולא בהקב"ה, כי כשאדם במצב קשה לבו נשבר ואז ניכר מה בפנימיותו.

אנו יודעים בעצמנו מעשים בכל יום, כי כשרואה שוטר זוט מיד הוא נבהל, ובפרט לאלו שיש להם ממה לחשוש כשמגיע איזה פקיד כבר נבהלים, פחד ואימה, רואים שנבהל מאנשים יותר מלפני הקב"ה, כי אם היה יודע שהכל מהקב"ה מה הוא נבהל, וזוהי החולשה שיש לבני אדם, ולכן באמת האמונה שיש אצל רוב בני אדם היא לקויה. אמנם אי אפשר לומר שהוא כופר ח"ו, אבל הוא מאמין חלש. וזה נצטוונו וצדיק באמונתו יחיה. שהאמונה צריכה להיות בדרגה באופן הגדול ביותר.

וכשיש אמונה חזקה ממילא כבר כל המעשים הם בסדר, כי איך יכול לחלל שבת כשיודע שיש בורא עולם שציוה לא לחלל שבת. וכן יזכור בכל דבר שעושה. כי כשאדם חדור במחשבתו באמונה ויודע שיש רבש"ע שמנהיג את הבריאה ורק הקב"ה שולט בבריאה ומאמין שהוא הכל והוא נתן לנו את התורה והוא צוונו על המצות, ממילא מקיים את כל המצות

אלא שנתמעטו ונחלשו הדורות, ואי אפשר לכל אדם לעמוד על כל פרט כמו שהיה בדורות הראשונים, לכן מוכרח להגיע להכל על ידי אמונה, אבל באמונה עצמה צריך להגיע לדרגה הכי גבוהה ששייך, ואז מה שיתחזק יותר יוכל יחד עם זה לגרור על עצמו יותר לקיים את כל התורה.

נמצא דלא מיעטו כלום ממצות התורה, אלא שנתנו שיטה אחרת האיד להגיע לקיום כל התורה, וכמו שמתחילה היתה השיטה ללחום עם היצר על כל מצוה ומצוה בפרטות, בא חבקוק והעמידן על אמונה, שיראה ללחום עם היצר ויעבוד להתחזק באמונה, וכשיעבוד ויתחזק באמונה בתכלית מה ששייך יהיה ממילא הכל בסדר.

כשאדם מתחזק באמונה להאמין שכל מה שקורה אין הסיבה גורמת אלא הכל בא מאת הקב"ה זוכה הרבה מאד, ואין זה דבר קל כל כך, כפי שידוע כל אחד בעצמו שכשמגיע איזה פקיד או שוטר הוא מיד נבהל כנ"ל, אע"פ שאין זה כלום, וכי מה זה פקיד או שוטר, ומעשים בכל יום אצל אנשים שחוטפים התקפת לב מזה, ולמה, מה קרה, ממי הם פוחדים, אך ככה הם בני אדם, נבהלים מכל דבר. אבל אם האדם היה חזק באמונה ויודע שהקב"ה יכול לעזור לו, אז אע"פ שאינו בטוח שיהיה לו טוב אך כבר אינו נבהל, וזוהי עבודה גדולה לראות שלא להבהל מהסיבה, דעיקר הבהלה היא משום שחושב שהסיבה היא הגורמת ואם לא היה חושב שהסיבה היא העיקר היה מסתכל על זה אחרת. ואם כן נמצא שעכשיו המצוה הראשונה והעליונה שהעמידו חז"ל להתחזק בה היא צדיק באמונתו יחיה, ומצוה זו היא המרכז של כל המצות והיא המפתח להגיע לכולן, וכשמתחזק במצוה זו בכל התוקף יש לו חיזוק בכל התורה, וממילא הזכות של מצוה זו, היא גדולה ועצומה מאד. (לקט דברי חיזוק שבט תשס"א)

עצת ה' היא תקום

אמר רבנו שליט"א בתוך שיחה בכינוס לב לאחים ניסן תשע"ג:

הרי ידוע שיש פסוק רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, האיד הקב"ה עושה, פרעה רצה שע"י לא יבוא הגואל, מה הוא עשה, ציוה לזרוק כל הבן הילוד, אפילו של מצרי, כולם! ממילא לא יהיה מושיען של ישראל. מה עשה הקב"ה, דוקא עי"ז יצא שמי גידל את משה רבינו – פרעה! עי"ז שהוא היה בים, עי"ז גלגל הקב"ה שפרעה בעצמו גידל את משה רבינו. מה שהוא עשה כל המאמצים כדי שמשה רבינו - מושיען של ישראל לא יהיה, הקב"ה עשה שפרעה עצמו גידל אותו, בתיא הביאה אותו לבית פרעה, ומי גידל אותו! פרעה! אי"כ רואים את דרכי הקב"ה שדוקא מה שעושים להפריע, דוקא עי"ז הוא בעצמו מביא נגד מה שהוא רוצה, כי עצת ה' היא תקום. זה נקרא אמונה בהקב"ה, לדעת שכל מה שהוא רוצה מתקיים ואין עצה ואין תבונה לנגד ד', עצת ה' היא תקום.

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

בורר למוצאי שבת

מי שבייר סמוך לשקיעה לצורך סעודה של מוצ"ש, שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דעבר רק איסור הכנה אבל איסור בורר לא עבר כיון שהיה סמוך לסעודה ואין צריך שהסעודה תהיה בשבת. ויש להביא ראיה לזה מהא דהתירו לקנב ירק ולפצח אגוזים ביוה"כ מן המנחה ולמעלה, וחשיב ד"ז לאלתר כיון שא"א בענין אחר כמש"כ בשעה"צ ס"י תרי"א סק"ט, הרי דאף שבורר משבת לחול אם הוא לאלתר שרי. [א"ה אולם יש לעיין בזה דבשבת דף ע"ד ע"א מפרש עולא דבורר ואוכל לבו ביום ולמחר לא יברור ואם בירר חייב חטאת, ובאחרונים יש צד דלמחר היינו אחרי השקיעה, א"כ נמצא דבזמן קצר סמוך לשקיעה כיון שאין זה לאותו יום השיב כבורר לאוצר, ואב"י לא פליג עי"ז וא"כ חזינן דחשיב ד"ז לבורר]. (אליבא דהלכתא קובץ ס"א עמ' כ"ב, ועי"ע באילת השחר שבת עד, א ע"ד"ז)

יומא דהילולא - הגאון רבי ישראל אליהו וינטרוב זצ"ל נלב"ע י"א ניסן תש"ע

נכדו שליט"א כתב על הקשר וההערכה של הגרי"א לרבנו שליט"א (התפרסם ב"יד חשון תשע"ד): בבחירות האחרונות לחיי (תשס"ט) ליוותי אותו לבחור וא"ל בדרך, בדר"כ בבחירות יש שני דברים א. שכי"א מבין שיש חובה לשלוח נציגות בני תורה לכנסת ואעפ"י שצריכים להישבע וכו' התועלת רבה על החסרון. ב. גדולי הדור קבעו שחייבים להצביע וזה המצווה שבדבר.

ואמר, אני חושב שהפעם זה לא ברור כלל שחייבים לצאת לבחירות היינו לשלוח נציגות לכנסת, אבל מכיוון שגדולי הדור מרגן הגרי"ש זצוק"ל ויבדלחט"א הגרא"ל שליט"א קבעו שכן, אני הולך לקיים ככל אשר יורוך. וכשאמרו לפניו שלא כל הגדולים חתמו על ה'קול קורא' להצביע, אמר לי מו"ז זצוק"ל 'הרב אלישיב זצוק"ל והרב שטינמן שליט"א הם השלוחי דרחמנא להנהיג את הדור.

דעתו הברורה הייתה כלפי ענין המסורת מרביתו החזו"א הגרי"ז והרב שך זצוק"ל שגדולי הדור החיים כיום הם הקובעים את מה לקחת להנהיג כיום, ומה לא.

ופעם כשדיברו לפניו איזה ענין של 'השקפה' וביקשו שידבר ע"כ ברבים והיה חשש שהמבקשים באים לפגוע בכבודו של רבנו שליט"א, בירר זאת היטב ע"י הגרי"ח מישקובסקי שליט"א שדיבר עם מרן שליט"א. והיה זה בחנוכה האחרון לחיי (תשס"ט), וכיון שחשבו המבקשים שהגרי"א הסכים עמם, כבר פירסמו שהולך למסור שיחה נגד מרן שליט"א, והיתה קבוצה שבאה למקום לשם כך רח"ל.

אך נכונה להם אכזבה, כי במקום כן דיבר על כבוד חכמי ישראל שזהו חומרי דחומרי ואוי לו למי שח"ו מעז לערער בכבודם, ואחר השיעור הודה מאוד לכל מי ששמרו לבל יכשל ח"ו.

סיגופים

שח ראש ישיבת מיר הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א, ששמע *בשם* הגאון ר' ישראל אליהו זצ"ל, שהסיגופים והתעניות של רבנו שליט"א ומיעוט הנאותיו מעולם הזה. הם מעין הסיגופים בדורו של אדונו הגרי"א זצ"ל.

ובנותן ענין להביא כאן, שבעת שהתחילו כמה אנשי דלא מעלי לעשות מעשים כנגד רבנו שליט"א. אמר רבנו, דהנה רבנו הגרי"א והשאגת אריה ועוד, היו הולכים לגלות. ועיקר מטרת הגלות היתה קבלת עלבונות מהמון העם, לשם כפרת עונות ועליה במדרגות, וזכורים לו מימי נעוריו בבריסק פרושים שהיו עוזבים את ביתם ויוצאים לגלות, רק מפני שלא זכו להגיע למדרגת גאון ישראל נשארו באלמוניות. רק בזה שראו שגורם לביטול תורה הפסיקו מנהגם.

ועכשיו זכינו שיש בזיונות ואין צריך לצאת לגלות אלא לתוך הבית מגיעים הביזיונות, ומעלה יתירה בהם שאינם גורמים לביטול תורה. [וראה מעשה איש ח"ג עמ' רמ"ג דברים דומים לזה שנשמעו מרן החזון איש זצ"ל]

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי שמחה זיסל ברוידא זצ"ל ראש ישיבת חברון

נלב"ע ט"ז ניסן תש"ס

מתוך ההספד רבנו על הגרש"ז ברוידא זצ"ל לפני מיטתו בהיכל ישיבת חברון:

חז"ל אומרים משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה. ומהתנאים דדור של רבי עקיבא הרי יש כזה הפרש בין הדורות מה שלא שייך לתאר בכלל כמו שרואים שרבי אליעזר הגדול אמר, לא חסרתי מרבתי אפי' ככלל המלך מן הים, וככה כל דור ודור וחז"ל הרי אומרים שלא שייך להדמות כלל לדור של התנאים (עירובין נ"ד) והירידת הדורות הרי היא יותר ויותר מה שרחוק יותר א"כ כבוד התורה של דורינו הוא ממש בבחינת אפס ביחס לכבוד התורה שהיה בדור של התנאים אבל אותו מעט כבוד התורה שהיה לנו זה עם אותם התלמידי חכמים היחידים שמחוץ לזה שהי' תלמיד חכם בענין של לימוד התורה היה גם ת"ח בענין של כבוד התורה כמו שחז"ל אומרים על ר' עקיבא שהי' על ידו כבוד התורה ופרש"י משום שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות.

בדור שלנו מה שנשאר כבוד התורה זה עם אותם מקצת ת"ח המרביצי תורה שבבחינה מסוימת לפי המושג שלנו זה הכבוד התורה שיש בדור שלנו, וגם את זה לוקחים מאתנו אם חלילה וחס גם הם הולכים הרי זה מצב נורא שהרי מתרושש ונופל כל כבוד התורה.

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי יהודה שפירא זצ"ל נלב"ע י"ז ניסן תשס"ט

בעת שרבנו שליט"א היה בניחוס אבלי אצל משפחת שפירא על פטירת אביהם הגדול הגרי"י שפירא זצ"ל ושהה שם אחד מגאוני הזמן שליט"א אמר רבנו שליט"א שרבי יהודה שפירא זצ"ל זכה ליסורים וש"א לזכות בעוה"ב בלא יסורים. והגאון שליט"א אמר שאינו בהכרח, ות"ח כמו רבי יהודה שפירא שהוא אדם השלם הוא יכול לזכות בעוה"ב אף בלא יסורים. ולאחר זמן נגלה להגאון הנ"ל שליט"א הגר"י שפירא זצ"ל בחלום ואמר לו שרבי אהרן לייב צודק שא"א לזכות בלא יסורין, ובלא היסורים לא הייתי עומד בדין. ויום אחרי החלום נפל הגאון הנ"ל שליט"א ושבר את אגן הירחים והתייסר טובא, והוא פלאי. (שיעורי הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א פרשת וישב תשע"ד)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוינ' ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרן רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 32 פסח תשע"ד

הליכות החג

חודש ניסן - ברכת האילנות אומר מיד בר"ח ניסן אחרי התפילה, ומשתדל ללכת למקום שיש בו ב' אילנות. [נהורה שאפשר גם בשבת לברך ברכה זו].

בשבת הגדול אינו אומר את הגדה וכדעת הגר"א, והסביר רבנו את דבריו: דהנה בביאור הגר"א כתב על דברי הרמ"א (סי' ת"ל) שאומרים בשבת הגדול את הגדה, שמאז התחיל הגאולה ע"י לקיחתו, אבל הוא דבר שאינו דהא מפורש במכילתא (ס"פ בא) שומע אני מר"ח, ת"ל ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, ת"ל בעבור זה, בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך עכ"ל. ולכאורה במכילתא רק כתוב שאי אפשר לצאת יד"ח המצוה קודם ליל פסח, ומה הקושיא על הרמ"א דהא גם לדבריו אינו יוצא בזה יד"ח המצוה. וצ"ל דהגר"א למד דהילפותא בזה דלא שייך ענין הסיפור קודם, והמספר קודם הרי זה כמספר באמצע השנה.

את החמץ מוכר ע"י חתנו הגר"ז ברלין שליט"א אצל מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, ומשכיר במכירת י"ג, את המקומות שלא משתמש בפסח כדי לא להתחייב בהם בבדיקה.

אינו נוהג למכור את הספרים לגוי, מפני שנוהר כל השנה שלא לאכול לידם, הן מחמת החמץ, והן מחמת חשש תולעים שיש בספרים. [בשנים הראשונות שהגיע לבני ברק היה מניח מחיצה קלה כנגד הספרים, אך לאחר מכן הפסיק].

על השיש מניח חתיכות עץ גדולות, ועליהם מניחים ניר כסף. [ושנה אחת נקרא בער"פ למקום ציבורי ליד כפר סבא להגעיל כלים, והלך לשם בהוראת החזון איש עם כמה רבנים, וביניהם מרן הגר"ג אלדשטיין שליט"א].

בדיקת חמץ - רבנו מניח פתית א' שיש בו כזית, ושאר הפתיתים פחות מכזית, ומניחם בשקית ניילון סגורה היטב. (הגדש"פ אילת השחר עמ' י')

בשעת הבדיקה מקפיד לבדוק גם את ארון החשמל שבחדר המדרגות, כי יש חשש שמכניסים שם חמץ.

ערב פסח שחל בשבת - כשחל ער"פ בשבת מוסיף רבנו בנוסח הביטול 'ולהוי הפקר אם צריך להפקיר', דא"כ הוי הפקר שלא לצורך ואסור. [דהנה במ"ב תל"ד סק"ח כתב וטוב לומר ליבטיל ולהוי הפקר, לחוש להתוסי' דביטול הוא הפקר, אכן דעת הרמב"ן ריש פסחים דביטול לא הוי הפקר, וראיתו מהא דמותר לבטל בשבת ויו"ט והלא אסור להפקיר בשבת, וא"כ בער"פ שחל בשבת להרמב"ן לא עבד שפיר אם יאמר לשון הפקר, ולכן יאמר ליבטל ואם צריך הפקר שיהא הפקר. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א)]

ערב פסח - את החמץ היה נוהג לשרוף בעצמו, אבל בשנים האחרונות שולח שליח שישרוף בשבילו. [נראה להלן כע"ז על הגר"ז]. וכשחזור השליח אומר רבנו כל חמירא.

אומר סדר קרבן פסח בערב פסח, וכשיש זמן אומר את הסדר הארוך שע"פ הגר"א. [והסתפק רבנו האם האומר פרשת פסח מצרים, נחשב כאילו הקריב פסח דהרי זה היה פסח לשעה, (אילת השחר בא יב, ג)].

בשנים האחרונות אומר גם את אגרת רבי שמשון אוסטרופולער זיע"א בערב פסח.

אינו אוכל פירות בערב פסח, כדי שיאכל את החרוסת לתאבון. [ועי' ברמ"א בסו"ס תע"א שכי' דאי"צ להקפיד בזה]

נוהג בביתו להדליק נרות גם ביו"ט קודם השקיעה. [אבל שאר בני הבית שמדליקים שם על השולחן, מדליקים בלילה].

מדליק ד' נרות. [ונכלל שבת]

אינו נוהג לאפות מצות בע"פ, וכשהיה בכפ"ס ביקשו מרבנו שיבוא לאפיה של ע"פ, והיה שם, אבל כמדומה שלא אכל מהמצות האלו. את המצות מביא לו בנו הגר"מ שליט"א, מחבורה שנעשית בי-ם ועושה בהם את כל הקנינים, קונה בחצר, ועושה הגבהה, ומשלם כסף כדי לקנות גם בקנין כסף, ואינו רוצה להסתמך שיהיה זקפן במלוה וכדו', אלא משלם במזומן. [היתה תקופה שעשה מצות בחבורה של כולל פוניבז']

ליל פסח - ההלל בליל פסח נהגו בכולל חזון איש [שם היה מתפלל בשנים מסוימות] לומר בלא ברכה, אמנם בזמנים שהיה מתפלל

בירושלים בפסח, היה הש"ץ מברך ומוציא את כולם, וכן בשנים האחרונות שמתקים מנין בביתו, הגאון ר' אהרן רוטר שליט"א

שמנהגו מארץ מולדתו - רומניה להגיד הלל בברכה ניגש לעמוד ומוציא את כולם. [ובשנה הראשונה שהתפלל בביתו אמר לרבי ישעיהו לוינשטיין שליט"א שיגש לעמוד, ואמר לו אתה התפללת בפוניבז' ושם מברכים על הלל, ולכן תברך ותוציא את כולם. [נראה הליכות הגר"ז]]

בדרך כלל הסדר מתחיל רק אחרי זמן "זעקסטיל" - [ששית היום שהם ב' שעות זמניות אחרי השקיעה].

אינו מחלק לילדים קליות ואגוזים.

בנו הגדול הגאון רבי משה שליט"א מיסב על שולחנו בליל הסדר, ובשנים קדמוניות היה עולה רבנו לבית בנו בירושלים.

לובש קיטל בליל פסח.

את הקערה מסדר כפי סדר האר"י, ומניח ג' מצות, ומניחם בנרתיק אחד

כשיש מקום מניח את הסימנים ליד הקערה, ואם אין מקום מניח על הקערה.

קערה עושים לו ולבנו שליט"א ולנכדים הנשואים המסובים שם.

מניחים על השולחן את כלי הכסף של פסח. [נעל דברי המשנה ברורה סימן תע"ב ס"ק ו' שהמהרי"ל הי' מניח על שולחנו בליל פסח כלים נאים משכונות של נכרים לשמוח בראייתם. ציין רבנו שכעייז מבואר במהרי"ל בליקוטים בסוף הספר, שהעידו על ר"ת כשהי' רוצה ללמוד תמצית מהלכה חמורה, הי' נותן לפניו תל של זהובים לשמוח בהם, ונתרחב לבו ולמד בכח עכ"ל. (ימלא פי תהלתך תפילה עמי' שכ"ט) ושנה אחת שיצא הספר ימלא פי תהלתך על תפילה לפני פסח, והיה לרבנו שמחה גדולה מזה, ואמר שיניחו את הספר על שולחן הסדר, כי זהו הכלים נאים שלו ויתרבה השמחה. [ואח"כ הראו לו שמשופר (ס' בינה לעתים ניסן או' רי"ז) כעייז על הגאון רבי הלל ליכטנשטיין מקלמייא זצ"ל בליל הסדר. שהיה נוהג לעטר את שולחן הסדר עם כל חיבוריו שהיו לו בכתיב. והכריז "הרי דוד המלך ע"ה משמיע טוב לי תורת פיד מאלפי זהב וכסף, ואני מקיים את הדין יפה, ומעטר השולחן של הסדר בכלי זהב"].

להסיבה מביאים כסא מיוחד עם משענת, ומניחים שם ב' כריות, ובשנים הקודמות היה עושה הסיבה כשהוא שוכב באלכסון ממש.

הנני מכוין - אומר את הנני מכוין שנדפס באור השנים לבעל הפרדס. [והוא אחד משני הספרים שאדונו הגר"א זיע"א נתן את הסכמתו] רבנו שליט"א הוציא לאור ספר זה מחדש, והקדים הקדמה נלהבת (בעילום שמו) לבאר גודל התועלת בהנהגה ע"פ ספר ק' זה, באופן קיום המצוות, וכך כתב: ימלא פינו שבח ויהודי לשמו יתברך על שהחיינו וקיימנו והגיענו להו"ל ספר אור השנים, מהגאון הקדוש ר' ארי' ליב עפשטיין ז"ל אבד"ק דקעניגסבורג. הספר, הוא מנין המצוות מסודר לעבודת האדם מדי יום ביומו, בצירוף אמירה בפה לפני כל עשייה שהוא מזומן לקיום המצוה. והנה עיקר עבודת האדם בעוה"ז הוא בעשיית המצוות, ומקרא מלא הוא בסוף קהלת 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם' וכיון שזה תכליתו, מובן מאלי, שכל מה שמרבה בעשייתו הוא עולה יותר ברום המעלות. ואף דהדברים פשוטים לא נתמעט חשיבות הדברים לשן לנו את זה, כדי לחזק בליבנו את זה, ועל יסוד זה סובב והולך הספר. ומאריך שם בענין המצוות ונדפס בימלא פי תהלתך (ח"א עמי' קו - קז).

ומסיים: והנה הספר הזה שלפנינו, שכולו בנוי על התכלית הזה, לחזק בלבבותינו ענין המצוות, עשייתם, וזכירתם, להלהיב לב האדם לפני עשייתו, שידע מהו רוצה לעשות, **ולב מי לא יבין שספר כזה נחוץ מאד בכל הזמנים**. בדורות הקודמים חיו הרבה צדיקים, שהי' ניכר מכל אורח חייהם, איך שהם חיים ברוח זה שהמצוות הן נשמת אפם. אמנם עיי' ירדת הדורות נתמעטו מאד הצדיקים, וספר כזה משנה צורך הוא לנו, כי בספרים מסוג זה, במיוחד יש אפשרות לתאר לעצמו עובד ה', שמכל תנועה נראה עבודתו ליוצרו, בקיום כל מצוה באהבה ובהתרגשות. נראה להביא ברכה לתוך ביתנו ללמוד ממנו, להרבות במעשה המצוות, גם זכותו של המחבר, יעמוד לנו לזכות להיות מהזוכים ומזכים בקיום המצוות כרצונו יתברך.

סימני הסדר

קדש - את הקידוש אומרים כל המסובים ביחד, וכן את כל ההגדה, והברכות.

אומר את הקידוש בישיבה, וכן נוהג בקידוש כל השנה.

יין ולא מיץ ענבים - בשנים האחרונות לדי' כוסות מוזג רוב כוס יין, והשאר מערבו במים או במיץ ענבים. ואמר רבנו דאין הבדל ביניהם, כי כמו שאדם השותה בקבוק מים לא ישתכר, כך אם ישתה בקבוק מיץ ענבים לא ישתכר, דמיץ ענבים אינו משמח לבב אנוש. [ובהגדה עמי' קצ"ב מובא בשם רבנו שאמר: אומרים בשם הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצ"ל שצריך לשתות יין בד' כוסות שזה משמח ולא מיץ ענבים וכדומה (ואפשר למזוג חצי או שליש כוס יין עם מיץ ענבים לפי חזק היין) ולכאורה משמע כן מדאיתא בנדרים מ"ט ב' דר"י חשש בראשו משתית ד' כוסות מפסח עד עצרת, ואם אפשר לשתות מיץ ענבים למה שתה יין, דהא מבואר בפסחים י"ג א' שזמן ביעור ענבים הוא בפסח, משמע שהיו ענבים עד פסח ויכלו לעשות מיץ ענבים. ועוד אמר רבנו שהאירו לו דבהגות מרדכי על הגמ' בפסחים ק"ח ב' 'אחד חדש ואחד ישן' כתב, 'וא"ת היאך יכול להיות יין חדש בפסח, י"ל כגון שהי' לו אשכול של ענבים ועשה מהן יין' הרי שזה הי' באפשרותם].

רבנו נוהג למלאות פיו במלא לוגמיו לפני שהוא מיסב, ואז מטה ושותה בהסיבה, וממשיך לשתות את כל הכוס בהסיבה, וכך חוזר ושותה בג' פעמים את הכוס. (הגדש"פ עמי' מ"ז) [והסביר פעם דהסיבה היינו שנשען גופו "וראשו" על הצד, ולא סגי במה שגופו נשען וראשו באויר. אלא דסגי אם נשען ראשו על ידו, (היינו שתופס הראש בכף ידו הנשען על הצד). דלפעמים קשה לשתות את בשתיית הכוס בהסיבה, דכשבה להכניס לפיו נשפך היין, לכן העצה היא שילגום מעט יין בפיו כשהוא יושב, וקודם שיבלע ייסב על צדו ויבלע היין, וכך יעשה כמה פעמים עד שיגמור הכוס, ומה שמכניס לפיו בלי לבלוע אינו כלום].

העיר כמה פעמים על הא שיש הפסק של ע"ב דקות בין כוס א' לכוס ב' וא"כ צריך לומר ברכת מעין שלש, וכך נהג כמה שנים לברך מעין ג' על הכוס הראשונה כשראה שעומד לעבור הזמן. [וראה מנחת שלמה קמא סי' י"ח מש"כ בזה מרן הגרש"א זצ"ל בהרחבה] סיפר רבינו שמזמן המלחמה [היינו מלחמת תרע"ד - תרע"ח] היתה עניות נוראה, והשתמשו לארבע כוסות ב"תה" עם סכרין. וראה בשו"ע סי' תפ"ג סעי' א' בהג"ה שיוצאים בחמר מדינה [והוסיף רבנו שמרן הגרש"א זצ"ל הורה שיכולים להבדיל על תה].

ורחץ - כמנהגו בכל השנה שנוטל ידיו היכן שמקדש, מביאים לו לשולחן את הנטיי.

כרפס - לוקח תפוחי אדמה לכרפס, כמנהג אנשי ליטא, [ואף שם לא חששו לדברי החיי אדם שאסר לאכול תפוחי אדמה בפסח מחשש קיטניות]. ואכלו בלא הסיבה.

יחץ - אין נוהגים בבית רבנו מנהג גניבת האפיקומן, ובדרך כלל מניחו מתחת לקערה, או מטמינו ליד הכרים של הסיבה. ועורר רבנו לנוהגים שגונבים את האפיקמן, שכדאי לאב לומר שהוא מרשה לגנוב את האפיקמן, ולא יכשלו באיסור גניבה ע"מ למיקט.

מגיד - מה נשתנה אומרים כל הילדים וגם הגדולים בזה אחר זה, ולפעמים חוזר ואומר גם הוא. [והסביר פעם, שבאמת אי"צ לחזור שוב, אבל כיון שהילדים לפעמים מחסרים מילים מהנוסח כדי לחזור ולומר הכל].

במהלך ההגדה אומר כמה וכמה ענינים שנוגעים לפשט ההגדה, ואם שואלים עונה ומרחיב בעניני ההגדה. [והדברים נדפסו בהגדה של פסח אילת השחר].

משתמש ב"הגדה עם ר"ח פירושם", ורגיל לומר דברים מסוימים המובאים שם.

בשנת תשנ"א היה בליל הסדר רק עם הרבנית ע"ה, וסיפירה הרבנית לאחר מכן שאמירת ההגדה ארכה כשעה שלימה, כי רבנו תירגם וביאר לה כל קטע וקטע באידיש. [והזכיר פעם רבנו שליט"א דרך נהג החפץ חיים לומר את הגדה לתרגם לבני ביתו לאידיש]. שופך בזרת באמירת י' מכות, והיו כמה שנים ששפך מהכוס.

מצה - רבנו נוהג לעת זקנותו ללעוס המצות בפיו קודם שמיסב ואז מיסב ובולע. (הגדה עמ' קיב), וכן איתא בהגדת הגרשוני עמ' ק"ז שכן נהג החפץ חיים לעת זקנותו.

סובר דא"צ להחמיר לכזית כשיעור הגדול אלא בכזית א', אבל לאכול כשיעור ב' כזיתים שהוא בגדר חומרא והידור א"צ בו שיעור הגדול. (שם עמ' קיב)

רבנו אוכל כל ימי הפסח רק מצות יד, ולילדים עד שנכנסו לישיבה גדולה היה נותן מצות מכונה לימות החג. ושנה אחת כשהיה בשוייץ והיה רק מצות מכונה, אכל את המצות בלי ברכת 'על אכילת מצה'. וראה להלן הליכות הגר"ז מה שהבאנו בזה.

אינו אוכל שרויה אפי' שמנהג אבותיו היה לאכול שרויה, ואמר: בל"נ איני אוכל שרויה בפסח, משום שכשהייתי צעיר הייתי צריך לאכול אצל אנשים שלא סמכתי עליהם כ"כ, ולא רציתי לאכול אצלם בפסח, לכך אמרתי להם שאיני אוכל שרויה, ומאז לא אני לא אוכל שרויה. ושאלוהו א"כ איך אכל במשך ימות השנה ואמר: טריפות לא האכילו אך בפסח חששתי...[ולכן כשבנו התחתן אמר לו רבנו שיכול לאכול שרויה, דא"צ מנהג המשפחה אבל שלא יאכל שרויה בכלים של].

[וגם מנהג אשתו היה לא לאכול שרויה כפי שנהגו בבית אבותיה]. שנה אחת הוצרך לאכול את המצה שרויה במים, ואכל כך את המצות. **מרור** - למרור מלפנים היה אוכל חריין. וכשאסרו הרופאים עליו לאכול חריין, היה לוקח חסה, אמנם כיון דהחזו"א סבר דלא יוצאים בזה, היה מבקש שיוציאו אותו בברכה 'על המרור', ובשנים האחרונות [החל משנת תשס"א] שמביאים עולשין, אוכל את זה ועדין מבקש שיוציאו אותו כיון שלא מרגיש המרירות. [ולפעמים חושש שלא יצליח לאכול כזית, ולכן מבקש שיוציאו אותו בברכה].

וב' שנים השיגו לו עלי חריין, ואכל וברך עליהם. ואמר שלא ראונו בחייו הרגיש מרירות, דתמיד רק מרגיש את החריפות של החריין, שמבטל את המרירות. [ועי' מג"ח תע"ג סק"ב דעלין עדיפים מהקלח עצמו, והמנהג לאכול עליו למרור והקלח לכורך ע"ש].

אמר רבנו שליט"א שמי שאין לו שיניים ללעוס, וגם החניכים חלשים מכדי ללעוס את המאכל, יש לדון שאינו יכול לקיים מצות מרור, דהרי קי"ל בלע מרור לא יצא משום שלא טעם טעם מרור, אמנם תמה רבנו אמאי לא יצא, הא אכילה זה בהבליעה ולא הלעיסה, וכי"ת דבעינן טעם מרור, מ"מ גם בבליעה יש קצת טעם מרור. והציעו את הדברים קמיה מרן הגר"ש זצ"ל, ואמר דא"נ אם אכל מרור טחון ומפורר יצא יד"ח, והא דמבואר דבלע מרור לא יצא הכונה שבלע קלח מרור כמות שהוא דבזה לא מרגיש כלום בבליעה, והורה הגר"ש זצ"ל לזקן שאין לו שיניים ללעוס דיוכל לחתוך המרור לחתיכות קטנות או לפרו ואז סגי בלעיסה גם בחניכים חלשים.

כורך - אינו אומר זכר למקדש כהלל לפני כורך, וכמדומה שהוא אומר את זה בהרהור, ודו"ק.

שולחן עורך - אינו אוכל דגים בפסח, מפני שבשנת תש"ה כשהיה בשוייץ היה חשש שמנקים את הדגים עם ספירט חמץ, ואז לא אכל דגים, ומני אז הפסיק לאכול דגים, אבל לבני ביתו מתיר לאכול, וגם אינו מקפיד על הכלים. וראה מאמרו של הגר"ח רוטר שליט"א בקובץ אור ישראל ל"ט עמ' קל"ג, שמביא מדברי רבנו שליט"א בענין זה ע"ש.

משתדל להסב בכל הסעודה, אמנם בשנים האחרונות מיסב רק בדברים שמחויבים מעיקר הדין.

הלל - לפני אמירת שפוך חמתך, אומרים ברוך הבא, ועומדים ואומרים שפוך חמתך.

אינו מקפיד להספיק לומר הלל לפני חצות, ואמר שהוא רוצה לעשות כן, אבל אינו מצליח. ורק פ"א שנחלש ועשו את הסדר במהירות הספיק לשתות את הכוס ד' לפני חצות.

נרצה - אחרי הסדר אומר שיר השירים בחדרו, ולומד עד שתחטפנו שינה.

ימי הפסח - כשהיה בירושלים ביו"ט אצל בנו שליט"א, היה הולך ביו"ט ביום לכותל המערבי. [אמנם אינו מקפיד לילך בכל רגל לכותל המערבי]. בימי הפסח רגיל לאכול [כפי כוחו לאכול כזית כדא"פ של מצה] פעמיים ביום סעודת פת, כדי לאכול כזית מצה בכל פעם, לקיים מצות מצה כדברי הגר"א. [וגם כדי לאכול ב' סעודות פת בכל יום בחוה"מ] ובשביעי של פסח אוכל גם סעודה ג'. והעיר רבינו שהרוצים לקיים את דברי הגר"א כדאי שיכוונו לשם מצוה כי במצוות קיומיות בעינן כוונה. והסתפק רבינו האם עדיף לאכול סעודה ג' ביו"ט ראשון כשלא יוכל לאכול במוצאי יו"ט סעודה או שסעודה בחוה"מ עדיפה. אינו מקפיד לשתות רביעית יין בכל יום בחוה"מ. בשנים הקודמות הקפיד רבנו להכין מים לכל הפסח, ושנה אחת אשתו שכחה ושתתה מים רגילים והצטערה טובא, ומאז הפסיק במנהגו זה [ולא חזר למנהגו הראשון גם אחרי פטירת הרבנית].

ספירת העומר - אומר את הספירה 'בעומר', ומיד אומר 'לעומר', ולא חוזר על כל הנוסח.

הנשים בביתו ספרו ספירת העומר אך בלא ברכה, ורק ביום המ"ט לספירה הורה רבנו להם שאם לא שכחו מלספור אפילו יום אחד עד עכשיו יספרו הלילה בברכה, דהרי כבר אין חשש שכחה. וסיפר רבנו שאצל הבית הלוי נהגו הבנות לברך על ספירת העומר, כי לא חשש שישכחו. דלשיטתו (בשו"ת ח"א סי' ל"ט) אף אם שכחו יום א' לספור עדיין יכולות לברך.

הגאון רבי חיים ערלנגר זצ"ל משוייץ, היה בליל הסדר משורר בצאת ישראל באופן מיוחד, והיו רבים באים לשמוע את זה. והסביר שהלחין את הניגון ששמע בעת שרבנו למד בלילות בישיבת במונטריי, על המזמור זה. והניגון הזה נתן לו את חשקת התורה כל חייו.

הלכות והליכות מרן החזון איש בעניני יו"ט ופסח

דברים שנשמעו מפי רבנו שליט"א

חריכת המצה לעשותה שלימה

הורה החזו"א שמועיל אם יחרכנה באור לעשותה שלמה. [ואי"ז נוגע לאין אפי' אחר אפי' דשבת, משום דלגבי ברכת המוציא סגי במה שנראית שלימה]. ואמר רבנו דיש להסתפק בהא דלחם שחסר בו א' ממ"ח נחשב שלם לענין לחם משנה, מה יהי' אם בירך המוציא בשבת או ביו"ט על לחם או מצה שלימה, וחתך מעט פחות ממ"ח לטעום המוציא, אם זה נחשב עדיין שלם, [בשביל אחר שרוצה לברך, או לסעודה אחרת], או דילמא דוקא כשנחסר מעצמו או שחיסר לסיבה אחרת, אבל אם נשתמש בו ללחם משנה ובצע עליו, לא חשיב כבר שלם, דהוא כעין תרתי דסתרי דנקרא שבצע עליו ומצד שני הוא עדיין שלם לאותו ענין. ומסתבר דבאופן זה לא חשיב שלם, דאלי"כ יכול ליקח מצה אחת גדולה ויקח מעט ממנה בכל סעודה. (פרי חיים 24)

מצת מכונה

כשח"א הוציא הנהגות החזון איש, וכתב שהחזו"א סבר שמצות מכונה דינם כחמץ, העיר לו רבנו דאיי"ז נכון, דהרי החזו"א נתן לזוגתו הרבנית ע"ה לאכול מצות מכונה, וכי יתכן שנתן לה לאכול חמץ. (כ"ת)

מרור שטעמו מתוק

החיי אדם כתב דיוצאין ידי מרור באכילת חסה, אע"פ שהיא מתוקה, כיון שלאחר זמן נעשית מרירה. אך החזו"א בסי' קכ"ד לדף ל"ט הרבה להשיב דהעיקר הוא להרגיש טעם מרור, והרי בלע מרור לא יצא כי לא הרגיש טעם, והאיך יוצא במתוק ע"ש. אך י"ל לסברת החיי אדם דמה שאמרו בלע מרור לא יצא, היינו דחז"ל הצריכו שירגיש טעם הירק שקבעו חז"ל שהוא בכלל מרור שאמרה תורה, אבל לא צריך שירגיש מרירות דוקא, אלא כל שהרגיש טעם הירק היינו טעם מרור שאחז"ל. ולפי"ז אם יבלע חסה, לא יצא, דלא הרגיש טעם הירק. (פרי חיים 24)

עוד אמר רבנו בזה: החזו"א (או"ח סימן קכ"ד בהערות לדף ל"ט) כתב מבואר דעיקר המצוה דמרור להטעים מרירתא, ולפיכך מן המובחר שיהא מרירא טפי וכו'. ויל"ע דאמר בירושלמי בסוגין התיבון והרי חזרת מתוק הרי אינו קרוי חזרת אלא מתוק, ר"ח בשם ר"ה כל עצמו אין הדבר תלוי אלא בחזרת, מה חזרת תחלתה מתוק וסופה מר וכו', ומשמע לכאורה דיוצאין בחזרת שלקטה בעודה מתוק משום שסופה מר וכו', ולכן נראה דגם הירושלמי סובר שאין יוצאין בחזרת עד שיפול בו המרירות ע"ש דבריו. אמנם עי' בב"י או"ח סימן תע"ג שכתב ומ"ש ועיקר המצוה הזאת בחזרת. שם בגמ' א"ר אושעיא מצוה בחזרת ולא ידעתי למה השמיטו הרמב"ם אולי שהוא מפרש מצוה נמי בחזרת אע"פ שהיא מתוקה ואין בה מרירות עכ"ל.

נזהרים מחמץ

החזון איש התבטא פעם שמתפלא על כך, שישנם אנשים שבפסח מדקדקים מאד בזהירות נוראה על כל חשש רחוק של חמץ, ואם נופל משהו על הרצפה זורקים אותו מיד! אבל במשך השנה מה שנוגע לאיסורי טריפה החמורים, אינם מקפידים כ"כ. אף שבפסח בודאי אין חשש שיעברו על איסור דאורייתא, וטריפה רוב החששות הם על דאורייתא... והוסיף רבינו, "יש דבר חמור יותר מטריפה, שזה כמעט תמיד דאורייתא, והוא עון חמור הרבה יותר, ובכל זאת אנשים אינם נזהרים ממנו כל כך, והוא – איסור לשון הרע..." (פרי חיים קע"ח)

הגר"מ סולוביצקי מייסב בשולחן החזו"א

סיפר רבנו שהגאון ר' משה סולוביצקי זצ"ל היה רגיל להיות בליל הסדר אצל דודו מרן הגרי"ז זצ"ל, ושנה אחת שהיה עוצר מפני המלחמה היה אצל החזו"א. הוסיף מרן הגר"ח שליט"א שר' משה ביקש ממנו שישאל את החזו"א כמה שיותר שאלות, כי החזו"א לא היה מוסיף על ההגדה ורק אם היו שואלים היה משיב, ושאלתי למעשה רק שאלה אחת, כמדומה מה הכוונה אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו, מה ענין בזה, והשיב שדרך המודה לפרט לפרטי פרטים כל תהליך הנס שנעשה לו. (מנחת עמ' רפ"ה)

מצה ללחם משנה

החזו"א בקובץ אגרות (ח"א קפ"ח) כתב על ע"פ שחל בשבת לדקדק שלא ישאר חמץ, ולבטל בשביל זה לחם משנה, רק לצרף מצה בשביל לחם משנה. וזה חידוש, שאע"פ דמקפידים שהלחם והמצה לא יגעו זה בזה בכל זאת הם מצטרפים ללחם משנה. (הגדש"פ)

חמץ שבים

הנה בפסחים ל' איתא אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב וכו', ושאלו להחזו"א דמאחר שאיסור חמץ בפסח הוא אפילו במשהו, (עי' שו"ע סימן תס"ג סעיף י"ב) א"כ פירור אחד של חמץ שנמצא במים יאסור את כל המים, וענה דגם למשהו יש שיעור. (אילת השחר שמות יב, יט) ובהערות הגר"ח שליט"א לסי' אעלה בתמר ציין. אני אמרתי ככה מסבירא שגם למשהו יש איזה שיעור מסויים. ושוב מצאתי בדרכי תשובה על יו"ד שכתב כן [א"ה עיין דרכי תשובה סימן ק"ב ס"ק ט"ז] ובתשובות ופסקים למרן ז"ל סוף סימן קכ' וז"ל ולענין הבריכה הוי ספק משהו בדלא הוחזק וגם נותן טעם לפגם דמים שנשרה בהן פת דרך בנ"א לשפכן ולדעת המחבר מותר עכ"ל. ובהגהות הגר"ח"ק שם נדפס בתחילת הספר כתב ע"ז כנראה הנידון אם מותר לשתות בפסח מי בריכה שיש חשש שמא זרקו לתוכה פירורי חמץ עכ"ל וזהו טעם אחר להתיר זה.

יו"ט שני בבני ברק

מרן החזו"א חשש משום יום טוב שני אף בבני ברק, והיה נזהר בו בכל מלאכות דאורייתא. (אעלה בתמר סעי' לו) וכשסיפרו לפני רבינו מה שסיפר הגר"ח"ק כי פעם ביקש ממנו מרן ז"ל שידליק עבורו את החשמל ביו"ט שני ואע"פ שידע מרן ז"ל שגם הוא נזהר בזה, והגר"ח"ק אמר שחישב בדעתו דהא כבוד רבו הוה דאורייתא, ואילו שמירת יו"ט שני הוה רק ספק דרבנן, והזדרז והדליק, ונענה רבינו ע"ז ואמר, דהלא אם א"ל רבו לעבור על איסור תורה אל ישמע לו ואפי' על איסור דרבנן, וא"כ אין בכה"ג כלל חיוב של כבוד רבו, וע"כ דאף דעת מרן ז"ל הי' דליכא איסור בדבר וא"צ לשמור יו"ט שני עכ"ל רבינו. (שם בהערות)

הליכות מרן הגרי"ז בעניני יו"ט ופסח

דברים שנשמעו מפי רבנו שליט"א (מתוך הספר אעלה בתמר שעומד לצאת לאור)

א. בגדי שבת בשאיבת המים

זכורני מעיר בריסק שהגרי"ז היה לובש בגדי שבת בשאיבת מים שלנו לאפיית מצות. ויש לדון אם שייך הידור מצוה בהכשר מצוה, כמו בהכנת מים שלנו. [א"ה, ובשם הגרמ"ד שליט"א אמרו שהגרי"ז הורה להם בא"י ללכת עם בגדים נקים לשאיבת מים שלנו, ולכן הלכו עם הבגדי שבת שהם נקיים יותר].

ב. שליח לשריפת חמץ

שמעתי שהגרי"ז היה שולח שליח שישורף את החמץ שלו בערב פסח ולא היה מקפיד לשרוף בעצמו. ואמר דכיון אינו אלא מנהג, עיין ש"א או"ח סימן תמ"ה ס"א, אין צריך לשרוף בעצמו ואפשר גם ע"י שליח.

ג. מצות מכונה

בזמן המלחמה כשהייתי במדינת שוויץ לא היה ניתן להשיג מצות עבודת יד רק מצות שנעשו על ידי מכונה. ויש בזה שאלה של חסרון לשמה מכיון שאינו נעשה בכח גברא רק על ידי מכונה. ונצטערתי מאד על זה שאיני יכול לקיים מצות כזית מצה בליל הסדר כדרכי במצות יד. ונאלצתי בדלית ברירה לאכול באותה השנה את הכזית מצה ממצות מכונה. אך חששתי מלברך עליהם ברכת אכילת מצה ואכלתי בלי ברכה. לימים אחר זמן כשהגעתי לארץ ישראל אצל הגרי"ז סיפרתי לו זאת, ואמר לי שלאביו הגרי"ח היה רק צד אחד בעלמא שלא יוצאים בזה, אבל למעשה אפשר לברך ע"י. כמדומה שאמר לי עוד ששנה אחת כשהיה מחסור במצות היקל הגרי"ח לאכול כזית ראשון ממצות שלישית העיסה שלהם נעשתה ביד וההמשך ע"י מכונה, וצירף לזה את שיטת ר"ת (פסחים לו, ב) דמשנעשית עיסה יש כבר שם פת. [ומבן רבנו- הגר"מ שליט"א שמענו שהגרי"ז אמר לרבנו שבשעה שהגר"ח התיר את המצות מכונה החזיק בידו את דברי הר"ש בחלה].

ד. כובע ליום טוב

ביום טוב היה הגרי"ז הולך לבית הכנסת הגדול בבריסק עם כובע צילנדר, שהיה כובע יפה שנהגו אז לחבשו הרבנים האשכנזים. אך כאן בארץ ישראל לא הלך ביו"ט עם כובע זה, כי כאן לא היה רב. גם בראש השנה ראיתי שלבש הכובע של יום טוב לתפילת מנחה, דבבוקר היה מעוטף בטלית.

ה. יו"ט שני בארץ ישראל

הגרי"ז חשש בצנעה לשמור יו"ט שני גם לאחר שעלה לארץ ישראל. ואף בהיותו מתגורר בירושלים הקפיד על כך מחשש שמא בזמן הבית לא היה במקומו ישוב ולא הגיעו השלוחים לשם.

ו. קריאת המגילות

הגר"א סובר שמברכים על מקרא מגילה בכל קריאת חמש מגילות. אולם בחו"ל בשום מקום לא בירכו על מגילות. בבריסק ג"כ היו קוראים שה"ש קהלת, רות, ואיכה, אבל לא בירכו רק על מגילת אסתר הגם שהיה להם מגילות כשרות בקלף ודיו. גם אצל רבנו הגרי"ז במנין שלו בביתו, לא היו מברכים על המגילות. ועיין חידושי הגרי"ז הלכות ברכות מה שכתב שם בגדרי הברכה.

ז. הטבת חלום

הגרי"ז היה דרכו לעשות הטבת חלום בפני שלושה כמעט בכל יום. והיות שהיה ישן גם בשעות הצהריים לכן היה עושה ההטבה קרוב לשקיעה שיחול גם על החלומות של שינת היום והיה ממחר להספיק לפני השקיעה. [א"ה נראה מזה שלא חשש לענין תענית חלום] כמדומני שגם בשבת היה הגרי"ז מטיב את חלומותיו. אך ביו"ט שהיה נשיאת כפיים איני זוכר, דיתכן שהיה אומר היה"ר שבברכת כהנים ולא הוצרך להטבת חלום.

אבי שהיה מקורב ושכן של הגרי"ז היה עושה לו את ההטבה יחד עם עוד שנים אחרים וכשנעשיתי בר מצוה הייתי מצטרף גם כן בכל יום יחד עם אבי ואדם נוסף להיטיב את החלום להגרי"ז. אח"כ כשנעשה הגרי"ד בנו של הגרי"ז בר מצוה היו מצרפים גם אותו.

ח. לחרות עולם

במה שאומרים בתפילה ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם. פירש הגרי"ז דאע"פ שבמשך הדורות היו יחידים מבני ישראל שנשתעבדו, אבל הכלל ישראל כולו לא היו משועבדים כעבדים מיציאת מצרים ואילך. (ימלא פי תהלתך תפילה עמי תנ"ט)

ט. אמירת נשמת

מטין שהגר"ח לא היה אומר בשבת בשחרית את תפילת נשמת אלא היה מדלג ואומר מיד ברכת ישתבח, ומשום שחשש שבאמירת נשמת שמוזכר שם ענין יציאת מצרים שאומרים ממצרים גאלתנו וכ"י יצא בזה ידי חובת מצות זכירת יציאת מצרים, ואין ראוי לצאת המצוה רק בפרשת ציצית שבקריאת שמע כפי האופן שתיקנו חכמים.

אך צ"ע בזה דהלא תפילה זו נזכרה כבר בראשונים, והפליגו מאוד בשבחה ובמעלתה כידוע, וגם הלא יכול לכוין שלא לצאת יד"ח עד שיגיע לפרשת ציצית, וגם הא בלא"ה מזכירין יציאת מצרים בפסוקי דזמרה באמירת ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו. ושמא הגרי"ח דילג גם פסוק זה, אך הלא אומרים ג"כ שירת הים. וכפי הנראה סבר הגרי"ח שבאמירת שירת הים שהוא הזכרת קריעת ים סוף אין יוצאין יד"ח מצות זכירת יציאת מצרים. עיין משנ"ב סימו מ"ז סק"ג דיעות בזה. וצ"ע.

י. הלל בליל פסח

אמר רבנו : בבריסק לא נהגו לומר הלל בברכה בתפילת ליל פסח, ורק בבית הכנסת שנקרא 'בית כנסת הרב', שהוקם ע"י מהר"ם פאדווא זצ"ל, ששם היה המו"ץ השני של העיר מעדת החסידים אמרו הלל בברכה בליל יו"ט. (כ"ת, וראה בקובץ משולחן מלכים פסח עמי תתרכ"ה הע' 391 שהביא רבי"ש המבורגר שליט"א שסיפר לו רבנו שליט"א כע"ז, והוסיף שאינו יודע האם המהר"ם פאדווא הנהיג דבר זה, או שהקהל ביקש ולא מנע מהם).

יא. מכירת חמץ

זוכר רבינו את מכירת החמץ בבריסק שנעשה ע"י מרן הגרי"ז זצוק"ל בצוותא עם הגאון רבי שמחה זליג זצוק"ל, והיו מוכרים שם הרבה חמץ בעין, של מפעלי אטריות וי"ש וכדו'. והגוי היה עומד בפנית החדר, וכל כמה רגעים ניגש אליו אחד מהם, ואמר לו ברוסית [כנראה ביחס למה שנדברו הרבנים עם הבעלי בתים וכו'] "למכירה אין לזה שייכות", [היינו שכל סיבה שתהי' לא תוכל לבטל את המכירה. (פרי חיים קצ"ט)]

הלכות הפסח

בן ישיבה אם יברך בבדיקת חדרו בישיבה

בן ישיבה אינו שוכר את חדרו, ואין לו שום זכות וקנין בהחדר, הגם שצריך לבדוק, אמנם פשוט שאינו מברך על הבדיקה בחדרו. (שיעורי הגרבי"צ פלמן שליט"א)

מכירה של סעודת חמץ בערב פסח שחל בשבת

שמעתי מפי רבינו הגאון המובהק רא"ל שטיינמן שליט"א, וכן שמעתי מכמה מגאוני זמנינו שליט"א, דאין למכור לגוי סעודות חמץ המיועדות לאכילה בימי שישי, וש"ק, דאיכא למיחש שהגוי שקה כל החמץ כולו עלול להתעקש, ולא לתת רשות שיאכלו מחמצו סעודות שישי וש"ק דסוף החמץ כולו שלו, ואין לו שום מחויבות לתת רשות, ולכן צידדו שלא למכור החמץ שאוכלים בסעודות אלו. והאם כדאי להשאיר במכירה שיחול על מה שנשאר, לכאן יש כאן ברירה. והעירני רבינו הגאון המובהק רא"ל שטיינמן שליט"א בעל אילת השחר כשהצעתי לפניו בהרחבה צדדי השאלה לדברי תשו' הרשב"א בתולדות אדם ח"ב סי' פ"ב לחדש בגדר אין ברירה שמוכר אחד משדותיו דקניו לו, יעוין במחנה אפרים ה' זכיה ומתנה (סי' א' ד"ה עוד כתב), ובאמרי בינה חלק התשו' (סי' י"ב) נקט בפשטות בדעת הרשב"א דמסיק להלכה שהשדה הנבררת קנויה למפרע ללוקח, ובאמרי בינה שם צידד לחדש דהכלל דאין ברירה זהו רק באופן שא"א שיחול המעשה השתא בשעת הברור אבל בההיא דשדה בין השדות שנעשה מעשה הקנין, שמצד המעשה אפשר שיפעול גם לאחר הברור בכסף או בשטר, ויש כאן מעשה שמועיל מכאן ולהבא, מועיל למפרע, וביותר כתב הנהיגות סי' ס"א ס"ק ג' וז"ל ומה נ"ל דלא שייך סברא דאין ברירה רק בדבר דבשעה שהוברר הדבר א"א שיותפס בו להקנין, ואנו צריכין לומר הוברר הדבר למפרע בשעת קנין, אז אמרינן דאין ברירה בדאורייתא, אבל אם בשעה שהוברר הדבר ראוי לחול הקנין אפילו אם אומר מעכשיו מהני הקנין, כיון שיכול להקנות שיהיה הקנין חל דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכול להקנות ג"כ במעכשיו, כמ"ש התוס' יבמות צ"ג, עכ"ל, ועד"ז כתב גם בספר דברי חיים (אויערבאך) חלק יור"ד סי' מ"ג. ועפ"י המבואר נקטו האחרונים גם בההיא דתשו' הרשב"א, דכיון דאפשר הקנין לחול בשעת הברור לכן מהני גם משעת המכר, והג"ר שמעון שקופ זצ"ל בספרו מערכת הקנינים סי' א' הביא תשו' הרשב"א דלעיל וכתב וכל הגאונים האחרונים המאורות הללו כולם בחדא שיטה בזה תפסו לדינא בההיא דתשו' הרשב"א הנ"ל שחל למפרע ממש הקנין על השדה הנבררת לאחר"כ והוי של לוקח מעיקרא, והג"ר שקופ ז"ל האריך לדון בדבריהם דאינו מובן דלפי דבריהם בטל כל הכלל דאין ברירה לענין הקנאה יעו"ש במערכת הקנינים סי' ב' ומסופר סי' י"ד ד"ה ובאופן ובס' ט"ז. ולדבריהם י"ל דאף אם נימא דמכירת חמץ יש לדנו כביררה בדאורייתא, שאני הכא דמהני, (הרה"ג ר' יעקב ויינגולד שליט"א בקו' מכירת חמץ כללית לגוי)

פח שיש בו חמץ

מי שיש לו פח אשפה משותף עם אנשים שאינם נזהרים מאיסור חמץ בפסח רח"ל, יפקיר את חלקו בפח, ואז לא יעבור איסור כשאחרים יניחו שם חמץ, ומ"מ המפקיר חלקו יכול להמשיך להשליך אשפה גם בפסח, שהרי הוא כזורק לפח הפקר, ואינו מראה ע"י השימוש שחוזר בו מהפקירו. (אילת השחר בא יב, יט, ויל"ד האם השכנים זוכים ממילא מהפקר ואז צריך רשותם להשתמש בפח)

בירך ענט"י על מצה בער"פ ונזכר שאסור במצה

אחד נטל ידיו לאכילה ובירך ענט"י בער"פ, ונזכר שאסור במצה, והורו לו שאינו ברכה לבטלה כמ"ש בשע"ת סי' קנ"ח מהריטב"א בחולין דאם בירך ענט"י ונמלך שלא לאכול לא הוי ברכה לבטלה. אכן מו"ר הגרא"ל אמר שירחוף תפוח ויאכלנו, דלהגר"א מברכין על טיבולו במשקה. (שיעורי הגרבי"צ פלמן שליט"א), [ואמר רבנו שיש מחלוקת אם בעינן שיהיה טופח ע"מ להטפח וקיי"ל דסגי בטופח]

הפרשת חלה בביררה

יש הרבה שאינם מפרשים חלה בהמאפיה כי רוצים שהאשה תפריש בבית עם ברכה. ומצוי ע"י שמרוב הטרדות דהכנות ערב פסח שכוונו להפריש חלה ורק אחר גמר הסדר נזכרו שלא הפרישו חלה. והדין פשוט שאין יוצאין במצה של טבל ואפילו בטבל דרבנן כדאי בפסחים ל"ה וצריך עוד פעם לחזור ולאכול כזית מצה עם ברכה. אולם יש גאון אחד [יודע שזה הי' מנהגו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל] שמשאיר לעצמו לערב פסח מצה אחת של טבל, ובערב פסח לפני השקיעה "סמוך לבין השמשות" מפרש מזה חלה בלי ברכה, על כל מי שהפרשה הזו זכות היא לו. דהרי סגי בכ"ש על כל העולם, דמה שנוהגין כזית הוא מנהג בעלמא. ואף דבנדרים ל"ו, ב אבעיא לן דאפשר אין תורמין משלו על של חברו היינו משונו דשמא מצוה ידידה ניח"ל לעשות בעצמו, אבל כאן הא מפרש על מי ששכח ולא יפריש בעצמו עד אחר אכילה שבוודאי ניח"ל שלא יאכל טבל, ושיקיים מצות אכילת מצה, א"כ ההפרשה ודאי זכות היא לחבירו. ואף דבעינן מוקף מ"מ כ' התו' גיטין ל, ב דבשבת ויו"ט שרי שלא מן המוקף, ואף לר"מ דפליג מ"מ ניח"ל לחבר לעבור איסורא זוטא כדי שיציל חברו מאיסורא רבא כעירובין לב, ב, וע' שבת ד, א תוד"ה וכי בתירוצי השני, שיותר להחבר אף כשהוא לא גרס את המכשול ובמ"ב סי' רנד פסק כתירוצי זה. והסכים לזה הגרא"ל שליט"א.

אכן הגר"ח קניבסקי שליט"א פקפק בזה ואמר דלכאורה תליא ד"ז בביררה, דהרי אם יהא נזכר אחד לפני הסדר שלא הפריש חלה הרי ילך ויבקש משכן את המצות הצריכים לו, ואחר יו"ט יפריש בעצמו חלה עם ברכה, שהרי אינו יודע שיש אחד שמפריש על כל העולם, ונמצא שלדידה אין זה זכות אלא חובה שעושה ברכה לבטלה. ונמצא שבערב יו"ט עדיין לא נתברר שזה זכות אלא תלוי אם לא יהא נזכר. ואף שחלה בזה"ז דרבנן וקיי"ל בדרבנן יש ברירה, מ"מ כיון שעיקרו מה"ת אין ברירה כמ"ש החזו"א דמאי סי' טז אות י עכ"ד. ע"ש בחזו"א דלהב"י יש ברירה בכה"ג, ולהיש"ש אין ברירה ופסק החז"א שם כיש"ש.

אכן י"ל עפ"ימ"כ הר"ן בגיטין יג דלכן בקנין מעמד שלשתן מועיל סברת משתעבד אני לך ולכל הבאים מכתך אף שלא נתברר עתה מי הם, משום דכיון שיכול לחול הקנין על כולם ליכא חסרון ברירה, ורק כשהקנין הוא לאדם אחד בלבד ואין ידוע בעת הקנין מיהו זה נוגע לברירה, א"כ ה"ה כאן הרי משהו חלה יכול לפטור כל העולם אם כולם ישכחו. וכשאמרתי זאת להגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דיש לו טעם אחר דאין כאן חסרון ברירה, דרק בעל מנת שירצה אבא שהסיבה שפועל את החלות לא נתברר זה תלוי בביררה, אבל כאן דמיא לע"מ שלא ימחה אבא שרק צד ביטול החלות לא נתברר ובוזה ליכא חסרון ברירה. (שיעורי הגרבי"צ פלמן שליט"א)

לצות לבנו לא להסב

שאלה: כשאין די מקום לכל המסובים בשולחן הסדר לעשות הסיבה האם יכול האב לצוות לבנו שלא יסב, וממילא יאכל הבן בלי הסיבה. יסוד השאלה הוא דאיתא בשו"ע או"ח סי' תע"ב סעיף ה' בן אצל אביו צריך הסיבה אפילו הוא רבו מובהק, ומפ' המ"ב דמסתמא אב מחיל לבניה ע"כ. ולפ"ז אם באמת האב מקפיד שבניו לא יסבו, ואסור להסב, וא"כ בנד"ד שיש משפחה גדולה וקשה לכולם לעשות הסיבה האם יש עצה שהאב יקפיד עליהם, וממילא יוכלו לאכול בלי הסיבה, או שמא כיון דכל סיבת הקפידא היא רק בגלל הצפיפות שמא אין זה נחשב לקפידא.

תשובה: כיון שלמעשה אביו מקפיד לא איכפת לן מהי סיבת הקפידא, דסו"ס עכשיו הוא מקפיד ואסור להם להסב, ומ"מ לכתחילה אין לעשות כן, שלא לבטל מהבנים מצות הסיבה, כך הורה הגר"ן קרליץ שליט"א. אמנם רבנו הגראי"ל שליט"א אמר דכיון דקפידתו היא מחמת צפיפות המקום, אין זה נחשב לקפידא (הגרי"א דינר שליט"א קובץ קול התורה סי' עמ' רצ"ג).

צריך כונה

יש לעיין במצות ד' כוסות בליל הסדר, בשתה בלא כוונה האם יצא ידי חובתו, האם כיון דהעיקר הוא פרסום הנס לא מהני בלא שיכוין לפרסם הנס, או לא שנא מכל מצוה. (אילת השחר שבת כב, א)

נט"י לכרפס

הביאור"ל בס' תע"ז סי' דייק מהשו"ע לענין כרפס דגם בפחות מכזית צריך נטילה לפירות רטובים, ונשאר בצ"ע לדינא. ואין לדחות דבכרפס מחזיק הבעל הבית כזית ומחלק ממנו, ולכן צריך נטילה, דמ"מ כיון שאינו אוכל אלא פחות מכזית אינו חייב בנטילה, וכן אין לדחות דאין נוטלין לידיים אלא כדי לעשות היכר לתינוקות שישאלו, דדבר שאין לו שורש בדין אין עושין אותו כדי לעשות היכר. (אילת השחר טהרות עמ' שמ"ו)

שתי כזיתים

איתא בשו"ע סי' תע"ה סעיף א' ויברך המוציא ועל אכילת מצה ואח"כ יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה וכו' ויאכלם בהסיבה ביחד כזית מכל אחד. ומפ' הביה"ל ד"ה ויברך הטעם משום דאיכא פלוגתא דיש פוסקים שסוברין שיברך המוציא על השלימה ועל אכילת מצה על הפרוסה ואית דסברי להיפוך, לכך פסק המחבר שאוחז שתייהן בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויבצע משתייהן ע"כ. והטעם שאין מברכין שתי הברכות על אותה מצה פי' תוסי' ברכות ל"ט משום דאין עושין מצוות חבילות חבילות.

והעיר הגראי"ל שטיינמן שליט"א דהשו"ע והרמ"א פליגי בסי' ר"ו סעיף ו' במי שברך על פרי שבידו ונפל והיו לפניו עוד פירות שהיה בדעתו לאכלם, דדעת השו"ע שיברך שוב על הפרי השני ודעת הרמ"א שא"צ לברך. ויסוד מחלוקתם שדעת השו"ע שמברך רק על הפרי הראשון, ושאר הפירות נטפלין אליו, ולכן אם נפל הפרי הראשון מידו לא חל הברכה כלל, ודעת הרמ"א שמברך מתחילה על כל פרי ופרי, ולכן אפי' אם נפל פרי הראשון חל הברכה עכ"פ על שאר הפירות, וא"כ בשלמא לדעת השו"ע ברכת המוציא קאי רק על מצה אחת וברכת על אכילת מצה חל על מצה אחרת, אבל לשיטת הרמ"א ברכת המוציא חלה על כל מה שבדעתו לאכול וא"כ מה הרויח מה שנטל שני כזיתים הלא על הכזית של על אכילת מצה חל גם המוציא וא"כ למה נוטלים ב' כזיתים. (הגרי"א דינר שליט"א קובץ קול תורה עא עמ' ק"ז)

כיצד קונים את המצה

יש לדון באורח בליל הסדר במה יקנה המצה בחג, הרי קנין חצר אינו שייך בבית חבירו ואם כן איזה קנין דאורייתא יכול לעשות כדי שיוכל לצאת ידי חובת מצות מצה. ושמא יוכל לקנות על ידי קנין יד שהוא גם כן קנין מן התורה, אבל לשיטת הגרע"א שכתב בתשובות מהדו"ק סימן רכ"א שרק מה שמונח בתוך היד נקנה על ידי קנין יד, צריך האורח להזהר שכל המצה תהיה בתוך היד, עיין פתחי תשובה אבן העזר סימן קל"ט סק"ד, ובדרך כלל המצה רחבה יותר מהיד.

עוד אמר לי הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א שאולי בשעה שהמצה היא בתוך הפה יש קנין חצר, שהרי אז הכל נמצא בתוכו עכ"ד, וכן מבואר בשטמ"ק כתובות דף ל' ע"א ששייך קנין חצר כה"ג. (הגרי"א דינר שליט"א קובץ קול התורה מב עמ' קכ"ט)

מרור מחוץ לתחום

הביאור הלכה סי' תעה ס"ז ד"ה אין חיוב נקט דמותר לומר לנכרי שיביא מצה מחוץ לתחום. ואפשר אף אם לא יביא לו כי אם אחר חצות. ומרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א ביאר לי שרק במצה התיר המשנ"ב משום דספיקא דאורייתא לחומרא [נאכתי הו"ל שבות דשבות במקום מצוה], אבל במרור לא יקל. (ס' אמירה לנכרי עמ' מ"ח)

לנקות חסה ביו"ט

עלי חסה המוחזקים לנקיים מחרקים ורק לרווחא דמילתא שוטפים אותם, מותר לנקותם ביו"ט גם ע"י ישראל. (שם עמ' מ"ט)

ברכת הנהנין על חרוסת

הא דאין מברכין ברכת הנהנין על החרוסת, ג"כ הטעם הוא משום שהוא טפל להמרור. והנה מצוי שהילדים אוכלים החרוסת בפני עצמו בתורת ממתק. ולכא"פ פשוט שצריך לברך על זה העץ אם זה ניכר או שהכל אם אינו ניכר, דזה לא מקרי דברים הבאים מחמת הסעודה, דרק להמצוה הוא בא כנטפל. והסכים לזה הגראי"ל שטיינמן שליט"א והגר"ן קרליץ שליט"א. ויש לברך על אגוז ופוסטר את החרוסת אף להצד שזה אינו ניכר כמ"ב סי' ר"ב סקמ"ג וסי' ר"ח סק"מ. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א) [וכן פסק הגרשז"א בהליכות שלמה פסח שאם בא לאכול ממנה בתוך הסעודה ואינו רגיל בכך בשאר סעודות, חייב לברך עליה בורא פרי העץ אם הפירות ניכרים, או שהכל אם הם מרוסקים לגמרי].

שכח יעלה ויבוא בפסח

שכח להזכיר יעו"י בברכת המזון בליל הסדר ונזכר לאחר ששתה את הכוס של ברהמ"ז שהיא כוס השלישית מד' כוסות, הדין הוא שצריך לחזור ולברך שנית ברהמ"ז, ויש לדון האם יברך שוב על הכוס והאם ישתה את הכוס, משום שנראה כמי שמוסיף על הכוסות.

ומדי דברי בזה עם מרנן הגראי"ל שטיינמן והגר"ח קנייבסקי שליט"א נקטו דא"צ כלל כוס לברהמ"ז שחוזר ומברך, והגר"ח שליט"א דימה להא דמבואר בשו"ע סי' קפ"ח סעי' ט' דשלשה שאכלו בשבת ויו"ט ושכחו להזכיר מעין המאורע והם צריכים לחזור לראש ברהמ"ז יברך כל אחד בפני עצמו כיון דידי זימון כבר יצאו וה"נ יצאו ידי חובת כוס של ברהמ"ז בברהמ"ז שבירך בראשונה. [נראה בהליכות שלמה עמוד שיי"ג מה שהעירו בדברי הגר"ח] והגראי"ל שליט"א הוסיף דהרי ברהמ"ז שבירך בראשונה אינה ברכה לבטלה ועלתה לו אלא כיון שחסר הזכרה צריך לברך שנית וכיון שכבר יצא ידי עיקר ברהמ"ז יצא גם ידי חובת כוס של ברהמ"ז וכשחוזר ומברך ברהמ"ז אי"צ כלל כוס לברהמ"ז שחוזר ומברך עכ"ד. (הגר"א שטראוס שליט"א בק' אבני ציון עמ' קג)

אכילת מצה כל שבעה

יש לדון לדברי הגר"א שמקיימים מצוה באכילת מצה כל שבעה, האם מקיים המצוה רק באוכל כזית מצה. וכן יש לדון מה יהא באם יאכל שני כזיתים, האם מקיים שתי מצוות. כמו"כ אם אוכל פחות משני כזיתים האם מקיים שתי מצוות. דהיינו, האם נמדדת המצוה רק בשיעור אכילה שזהו כזית דוקא. או עצם אכילתו זוהי מצוה, ורק בכדי שיקבל שם אכילה צריך לפחות כזית, ושוב מצטרף לאכילתו כל שיעור נוסף שאוכל. ושמעתי מידידי הגרבצ"ק שליט"א, ששמע מהגראי"ל שטיינמן שליט"א, שנקט כדבר פשוט, שרק בשיעור של כזית מקיים המצוה של אכילת מצה אף בכל שבעה, וכשאוכל יותר מזה אולם פחות מכזית נוסף אמר שאינו מקיים כלל מצוה. (הגר"י גולדברג שליט"א בס' דביר קדשו פסח עמ' תלט, וראה עוד מה שהביאו בהגדש"פ אילת השחר עמ' ר"א)

הזכרת מוריד הטל ביחיד

אשה שבעלה בא מביהכ"נ ואמר לה שצריך לומר במוסף מוריד הטל, והתפללה ושכחה ואמרה מוריד הגשם, ודינא הוא דאסור להזכיר גשם, אם הכריז הש"ץ קודם התפילה. והשיב מו"ר הגראי"ל שליט"א דזה גופא שאמר לה לומר מוריד הטל הוי כהכרזה, ומ"מ לא תחזור להתפלל דספק הוא אם אשה חייבת בכלל בתפילת מוסף כמש"כ המשנ"ב סי' ק"ו סק"ד (הגר"צ פלמן שליט"א)

מצה מחדש

הגר"א אלפא זצ"ל כתב: הגר"א היה נוהג לאכול מצה מחדש בימים האחרונים של פסה, להראות דביום ב' ש"פ של פסח הותר חדש. אולם הבית הלוי לא אכל מחדש כל ימי הפסח לא כהגר"א. וביאר הגר"ח ז"ל טעמו דהנה באמת לעולם צריכים במצה לביטול ברוב משום החשש חמץ היינו הקמח שנשאר על המצה, וא"כ אם המצה חדש הוא נמצא דקודם הפסח לא נתבטל ברוב החמץ משום דאיסורים אין מבטלים זה את זה, וא"כ נהי דבימים האחרונים של פסח כבר הותר החדש, אבל איסור חמץ נשאר עתה דבפסח חמץ לא נתבטל ונמצא דמצה חדש צריך להיות אסור כל ימי הפסה, דעד היום הזה אסור מטעם חדש ואחרי כן אסורה מטעם החשש חמץ שעליה עוד מקודם הפסח. וזה אין להקשות דאין שייך לומר איסורים אינם מבטלים זה את זה דהלא קודם הפסח עדיין חמץ אינו אסור וא"כ ליכא כאן איסורים המבטלים זה את זה, ד"ל דממ"נ הוא דאם שייך ביטול, עליה דין ביטולו א"כ שייך נמי לומר דזו הדין א"א להיות בטל מצד דאיכא כאן עוד איסור ואיסורים לא מבטלים זה את זה אולם הגר"א שאכל י"ל חדא מתרי טעמי א' שהדין נפסק דאיסורים מבטלים זה את זה. ב' דהגר"א לא חשש כל כך שבמצה יהא צריכים עוד לביטול ברוב עכ"ד. והעיר רבנו שליט"א דלכא' קודם פסח אין החמץ מוגדר איסור, ולכן בטל בששים ואינו כלום, ואינו כביטול ברוב ששם המיעוט נשאר רק שבת ברוב, אבל הכא בטל בששים וכמאן דליתא דמי, וממילא אף בפסח אינו חוזר וניעור. ואמר הגר"ח קנייבסקי שליט"א דמ"מ יש זמן בערב פסח דמחד גיסא איכא איסור חמץ ומאידך גיסא בטל בששים, אבל זה לא בטל בששים ואע"פ שעד עכשיו היה מותר החמץ מ"מ שוב חוזר וניעור האיסור ואין הביטול בששים כמאן דליתא וע"ע במשנ"ב סי' תמ"ז סקכ"ה ש"כ כע"ז. (קובץ דרור יקרא עמ' תק"ס)

הגוי שאכל מהקרבת פסח

כתב בקובץ שיעורים פסחים אות ו' דמה שנהרג הגוי שאכל קרבן פסח, דכיון דאיכא אנן סהדי דה"י מקח טעות במכר ונשאר החלק שאכל העכו"ם ברשות ישראל, הוה העכו"ם גזלן ועכו"ם נהרג על גזילה. והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דישב זה לא א"ש להשיטות דגם קק"ל לאו ממון בעלים הוא עכ"ד. והיינו דאע"ג דבפסח נתנה התורה זכות למנות ע"ז מנויים, מ"מ לאו ממון הוא וכדמוכח בפסחים צ' ע"א דבממנה זוכה על פסחו ל"ה אתנן, אלא לרבי דס"ל לר' אושעיא שם דבפסח משייר איניש ע"ש בסוגיא. והגר"י אלישיב זצ"ל הוכיח יסוד זה בא' משיעוריו גם מהירושלמי פסחים פ"א ה"ד דאיתא שם דלר' זעירי חשיב ק"פ קרבן יחיד ועושה תמורה ואיירי גם לאחר שנתמנו המנויים וכ"כ בפי' הרידב"ז שם דקאי גם לאחר המינוי ע"ש דאין נחשבים בעלים ע"י המינוי. (חיי בנימין עמ' רס"ה, וע"ע בהגדש"פ מש"כ בזה)

זכירת יצ"מ מצוה דהז"ג

בספר שאגת אריה סי' י"ב חידש, שאף שמצוות זכירת יצ"מ נוהגת ביום ובלילה, אפ"ה הרי"ז נחשב ממצוות עשה שהזמן גרמן ונשים פטורות. ועיקר סברתו היא שחיוב היום מחייב זכירה ביום בלבד ומשעבר היום פקע מחייב זה ומתחדש עליו חיוב חדש חיובא דלילה להכי הוי מ"ע שהזמן גרמן. וזה דלא כהפוסקים שסוברים שנשים חייבים בזכירת יציאת מצרים, ע"י או"ח סי' ע' ובמשנ"ב שם. ויש לעיין על חידושו זה מאי שנא ממ"ע של תפילה שכתב הרמב"ם פ"א מהל' תפילה ח"א וה"ב שחיוב תפילה הוי מצוות עשה להתפלל כל יום ולפ"ז מ"ע של תפילה הינה מצוה שמתחדשת כל יום בפני"ע ואחר שהתפלל ביום א' לא חל עליו חיוב תפילה עד יום ב' ואפ"ה אי"ז נחשב זמ"ג כיון דסו"ס הרי"ז מצוה שנוהג תמיד, וא"כ יש להעיר מאי גרע מ"ע דזכירת יצ"מ שמתחדש כל עונה חיוב חדש, עונת יום מחוייב בזכירה ביום ועונת לילה בזכירה דלילה, הא סו"ס הרי"ז מצוה שנוהג תמיד ומ"ש ממ"ע דתפילה וצ"ע.

והשיב רבינו שליט"א דחלוק במהותו מעשה דתפילה דמצינו שאמרו ולואי שיתפלל כל היום, ז"א שבעצם יש מקום לחייב תפילה תמיד אלא שנתנו שיעור של לכל הפחות פעם ביום, ולכן אי"ז נחשב שהזמן גורמו, משא"כ מצוות עשה דזכירת יצ"מ הזמן גורם החיוב, דעונת יום מחייב זכירה לעצמו ועונת לילה מחייב זכירה לעצמה, ובכה"ג ס"ל להשאג"א דחשיב שזמן גורם, אבל בתפילה על אף שחיובו הוא שלפחות יתפלל כל יום מ"מ ביסודו חשיב חיוב תמידי של תפילה. (קובץ יהודה לקדשו)

ספירת העומר

כונה בספירת העומר

אחד שלמד במוצאי"ט הלכות ספירת העומר קודם מעריב וקרא בסי' תפ"ט ביום הראשון אומר היום יום אחד בעומר, ויל"ע אם יכול לחזור ולברך דהרי מבואר בסי"ד דאף בלא כוונת ספירה כגון שאומר לחבירו היום כך וכך בספירה אין יכול לחזור ולספור עם ברכה. והשיב מו"ר הגר"א שליט"א דהכא שפיר טפי, דאין כאן כוונה לומר כמה היום והוי כמתעסק בעלמא כמו הלומד הריני נזיר דאין זו קבלת נזירות, ולכך יכול לחזור ולברך. ויעויין בכף החיים סי' תפ"ט ס"ק כ"ט דכ"כ מטעם אחר. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א)

נסתפק אם דילג פעמים

בשו"ע סי' תפ"ט מבואר דבספק דילג יום, סופר שאר הימים בברכה. ויל"ע בנסתפק על ב' ימים כגון חמישי ועשירי, דאולי גרע דיש כאן עוד ספק לפטור, והשיב מו"ר הגר"א שליט"א דגם כה"ג יש כאן שם ספק אחד שמא לא שכח, ואת"ל שכח שמא אין הימים מעכבין זא"ז. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א)

קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה

בסי' תפ"ט כתב השע"ת בסק"כ דקטן שהגדיל בתוך ימי הספירה אם לא ספר קודם שהגדיל, יספור מכאן ואילך בלי ברכה, דיש לחוש להשיטות דכולהו יומי מצוה אחת הוו ומעכבי ספירת הימים זא"ז, אבל אם ספר גם קודם שהגדיל, כיון שהיה מחויב מדין חינוך לספור יכול להמשיך ולספור בברכה אף אחר שהגדיל.

והנה להשיטות דספירה בזה"ז הוה מה"ת א"כ אחר שהגדיל צריך לחול עליו חיוב מה"ת והספירה שבקטנותו אינה מצטרפת לכאורה לזה, ולשי' זו כשיגדיל לכאורה לא יברך, ומ"מ יספור בלי ברכה לחוש לשי' דכל יום מצוה בפני"ע, אלא דהרבה פוסקים ס"ל דספירה בזה"ז מד"ס וכ"ד השו"ע בס"ב, ועכ"פ ס"ס איכא שמא כל יום מצוה בפני"ע ושמא ספירה בזה"ז מד"ס ושפיר מצטרפת הספירה שקודם שהגדיל, ולכן יכול לברך.

ושמעתי ממו"ר הגר"א שליט"א לדון דכשנעשה גדול באמצע ימי הספירה פקע מיניה חיוב חינוך, וחייל עליה עיקר חיוב ספירה, וכיון שזה באמצע א"כ אי הכל מצוה א' א"כ ל"ש שיתחייב עתה מדינא לספור באמצע ימי ספירה, וכן צ"ע אם יש דין חינוך רק על מקצת הימים שהוא קטן. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א)

דינא דשומע כעונה בספירת העומר

הנה הרא"ש בשלהי מס' פסחים הביא להך דרשא דוספרתם לכם וכתב וז"ל: פירוש מדלא כתיב וספרת לך כדכתיב גבי שמיטה והתם הספירה בב"ד שהיו מברכים בכניסת השנה אבל וספרתם לכם משמע ספירה לכל אחד ואחד ממחרת יו"ט. ומשמע לכאורה דס"ל דהך דרשא אתיא למימר דחיובא דספירה הוא על כל יחיד ויחיד ולא רק על ב"ד, אבל לא למעוטי לדין שומע כעונה. מיהו שם בפסחים בפ"ק ס"י עמד הרא"ש במה דמצינו חילוק במטבע הברכות, דיש ברכות שתיקנו בעל ויש מהן שתיקנו בלמ"ד, ובשם הריב"א כתב דמצוה דאפשר לעשות ע"י שליח מברך על אבל מצוה שהוא בעצמו צריך לעשותה צריך לברך בלמ"ד וכו', ועל ספירת העומר לפי שנהגו שש"צ מברך להוציא את מי שאינו יודע לברך לכך מברכין על ע"ש. והנה אי נמצא דיש דין שומע כעונה בספה"ע צ"ע דמאי ק' לי מספה"ע, הא דמי ממש למגילה דמברך בעל לפי דשייך לעשות ע"י שליח מדינא דשומע כעונה, וכדמוכח שם ברא"ש דמה"ט מברך במגילה בעל, ומשמע דס"ל להרא"ש ז"ל דליכא דין שומע כעונה בספה"ע. וכ"מ בר"ן דכתב ג"כ לחילוק הריב"א דמצוה שא"א לעשותה ע"י אחר מברך בלמ"ד ושאפשר לעשותה ע"י אחר מברך בעל, והק' וז"ל ואיכא תו למידק ממה שאנו מברכין על ספירת העומר שאי אפשר להתקיים ע"י אחר, ואיכא למימר שכיון שכבר קרב העומר והן מונין ממנו ולא מונין לו תקנהו בעל עכ"ל.

והנה לכאורה צ"ב בתי' הרא"ש שתי' דלפי שנהגו שש"צ מברך בקול רם להוציא את מי שא"י לברך לכך מברכין על, דלמשנ"ת צ"ל דמייירי דהשומע א"י לברך אבל יודע לספור, וזה דוחק, ותו דהרי מטבע הברכה נקבע לפי צורת המצוה וכיון דהמצוה דהיא הספירה א"א לה להתקיים ע"י אחר א"כ צריך לכאורה לברך בלמ"ד, ומה נפ"מ במה שנהגו שש"צ מברך ומוציא בברכה לאחרני.

שוב שמעתי מהגאון ר' אהרן ליב שטיינמן שליט"א לתרץ באופן אחר, דבאמת ס"ל להרא"ש דאיכא דין דשומע כעונה גבי ספה"ע, וכוונת הרא"ש במש"כ לגבי מטבע הברכות להקשות על מה שבי' קודם וז"ל ולהדליק נר של חנוכה אע"ג דאפשר לעשות ע"י שליח אורחא דמילתא הוא שכל אדם מדליק בביתו מפני חביבות הנס וכן נר של שבת ע"כ, ומבואר דאף דמעיקר הדין ה"י צריך לברך בנ"ח בלשון על מ"מ כיון דכל אדם מדליק בביתו לכן מברכים בלמ"ד, וע"ז הק' הרא"ש ועל ספירת העומר וכו', וכוונתו דהא גם ספירת העומר אף דאפשר ע"י שליח מ"מ כיון דהמצואות הוא דכל א' סופר לעצמו א"כ ה"י צריך שיברכו בלמ"ד כמו בנ"ח ונר שבת, וכי' ע"ז לפי שנהגו שש"צ מברך להוציא את מי שאינו יודע לברך לכך מברכין על עכ"ל, וכוונתו דרק באופן שגם הברכה וגם קיום המצוה עושה כאו"א בפני עצמו מברכים בלמ"ד אף דאפשר גם ע"י אחר, אבל באופן שרק את המצוה נוהגים לעשות כאו"א לעצמו אבל את הברכה עושים ע"י אחר כמו שנוהגים בספה"ע שהשי"ץ מברך וכו' כה"ג לא מברכים בלמ"ד כשעיקר המצוה אפשר ע"י אחר. (כתבי הגר"צ פלמן שליט"א בס' מצות ספירת העומר עמ' שלי"ט)

יום ראשון לעומר

מי שאמר היום יום ראשון לעומר, ולא אמר יום אחד לעומר, השיב רבנו שיצא יד"ח. (אג"ד ח"י עמ' לח)

ספירת מספרים

יל"ע להצד דמהני ספירה בכתב, אם כתב מספרים לחוד כגון 26, אם זה נחשב ספירה או שצריך לבטא את מספר הימים בלשון שיכתוב ששה ועשרים דרך באמירה כה"ג אומרים עשרים ושש, אבל בכתובה כזאת צ"ע דלא כתוב בזה עשרים ושש דזה רק רמז וסימן שמי שקורא מספרים אלו צריך לומר עשרים ושש אבל לא כתוב כאן עשרים ושש. ואם יספור בלשון שלא מדברים במדינה הזאת שנמצא בה לא נחשב ספירה, וכמ"ש המ"ב בסי' ס"ב לענין ק"ש. (אילח"ש שבת ע"ג.)

ענינו של חוּעַד

קריאתה זו הלילא

בגמ' מגילה י"ד פליגי אמוראי בטעמא דאין אומרים הלל בפורים ולדעת רב נחמן הטעם הוא משום דקריאתה זו הלילא ופיי רש"י ד"ה בין דקריאת המגילה היא במקום ההלל וכן הביא הרמב"ם טעם זה להלכה פ"ג מהל' חנוכה ה"ו. ויל"ע דהנה לביל פסח קורין את ההלל בסדר ההגדה וקשה אמאי קורין גם את ההלל נימא קריאה של ההגדה שיש בה סיפור הנס של יצי"ם זוהי הלילא ויהא סגי בקריאת ההגדה לבד בלא הלל.

וכשנצטעני קושיה זו לפני מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א אמר דישינו הבדל וחילוק גדול בין מגילה להגדה של פסח ומשום דמגילה יש לה דין של כתבי הקודש ולכן גם קורין לזה קריאת המגילה כקריאת התורה והנביאים, ובוה אמרו דכיון דכך תקנו חז"ל לפרסם הנס דוקא באופן הזה של קריאת המגילה כצורתה ולא באופ"א, לכן יש למגילה כח ותוקף שתחשב גם כאמירת ההלל, משא"כ הגדש"פ על אף שמקורה קדוש ובנויה על דרשות חז"ל אבל אין דין להגדה דוקא את הנוסח שכתוב בה כדי לקיים מצות והגדת לבנך אלא לפי דעתו של בן אביו מלמדו כמוש"כ הרמב"ם פ"ז מהל' חו"מ ה"ב ל"ש לומר בזה זו הלילא. (הרב אי"ש פרידליס שליט"א עומקא דפרשה פסח תשס"ט)

מהי העצה לקיים כראוי מצות והגדת לבנך

שאלו לרבנו: מהי העצה הנכונה להצליח להחדיר כראוי לבני הבית את ענין ליל הסדר והגאולה. ענה: אין לדבר זה עצה חיצונית, אלא אך ורק ע"י שהאב עצמו מתרומם ויש לו השגה בגדולת הנסים ומהות יציאת מצרים שעל ידה יצאנו לחרות עולם וקבלנו התורה ונבחרנו לעם סגולה, ולכן זו העצה היעוצה, להתבונן לפני החג בכל זה ולהתעלות בעצמו, ועי"ז יוכל להשפיע לבנו. (כ"ת)

התשובה למה נשתנה

אמר רבנו, הילדים שואלים ד' שאלות, ומה עונים להם, והסביר שאומרים להם שכיון שהיינו עבדים והוציאו ה' ממצרים, מצווים אנו לעשות כל מצוה שאומר לנו, בהיותנו עבדי ה', והוא ציוה לנו לעשות את כל הדברים שראיתם לכן אנחנו עושים אותם. (כ"ת)

באזני בנך ובן בנך

כתיב בקרא בפרשת בא (פרק י' פסוק ב') ולמען תספר באזני בנך ובן בנך, וצ"ב מה צ"ל באזני הרי פשיטא ששומעים סיפור באזניים ועי' רמב"ן. והנה למ"ד במכילתא (להלן י"ד כ"ח) שפרעה טבע בים, א"א לפרש דלמען תספר הכונה לפרעה, והאבן עזרא כתב למשה ידבר וכו', ולפ"ז יל"ע אם כונת הפסוק שיהי' מה לספר, או שכתוב כאן חיוב לספר, (והעירו שאם כתוב כאן חיוב לספר י"ל שכתוב באזני ללמד שמצוה לספר דוקא בפה) ומסתבר שלא כתוב כאן חיוב לספר, שהרי כתוב בפסוק גם בן בנך ולא מצינו חיוב לספר סיפור יצי"ם לבני בנים, ובאמת בהגדה של פסח כמעט לא מוזכר מעניני המכות.

ובפנים יפות כתב שהכונה שמחויב כל אחד להזהיר לבנו שגם הוא יספר לבנו עי"ש, וצ"ב שהרי אם מצוה לספר לבנו, ממילא בנו גם חייב לספר לבנו שלו, ולמה זה טעם דמשו"ה צ"ל ובן בנך.

והבעל הטורים כתב באזני בנך ובן בנך שעד כאן רחמי האב על הבן עכ"ל, וכונתו שלדורות אלו שאדם מרחם עליהם הוא מספר את קורותיו, שידעו דלולא הצלתו הם לא היו באים לעולם, אבל לדורות היותר רחוקים ממנו שלא כ"כ קרובים ללבו ואינו מרגיש את קירבתם ומצבם הוא לא מספר להם על הצלתו, ועי' תוס' בב"ב קכ"ח א' (ד"ה לית הלכתא כמר בר רב אשי) לענין לפסול לעדות שזה רק לבן בנו ולא יותר, כיון דאיפלג דרא כ"כ. (אילת השחר בא י, ב)

הרי זה משובח

רבנו הגרא"ל שטינמן שליט"א שאל, הנה במשנה פאה אמרו כמה דברים שאין להם שיעור הפאה והביכורים וכו', ולא הזכירו את מצות סיפור יציאת מצרים שאין להם שיעור, כי אמרו כל המרבה לספר הרי זה משובח.

ואמר הגרא"ל לבאר שאין להם שיעור דמתניתין הם בדברים שכל שיוסיף יקימנה תגדל עוד המצוה, כגון פאה, וביכורים, שכל מה שיוסיף בהם מצוה אית בהו, אבל מצות סיפור יציאת מצרים אחר שסיפר כבר יצא חובת המצוה, וההוספה היא רק בכלל ענין של הרי זה משובח ולא עצם המצוה.

ורבינו הגר"ח שליט"א העיר דלכאורה יש לומר גם במצות סיפור יציאת מצרים כל ריבוי הוא כמו המצוה של פעם הראשונה ממש כי אין שיעור לסיפור. ועל עצם השאלה אמר הגר"ח ליישב שכבר כתבו המפרשים דתנא ושייר. ועיין מה שכתב רבנו הגר"ח שליט"א בספרו שערי אמונה על מסכת פאה פ"א מ"א עוד מצוות שהתנא במשנה לא מונה, ועי' שם גם בתויו"ט ובמפרשים לגבי כמה דברים. מכתבי הר"ג הוניגסברג שליט"א. (שיח הפסח עמ' נ"א)

ארמי אובד אבי

איתא בגמ' שבת פ"ט מאי הרי סיני הרי שירדה שנאה לעכו"ם עליו, ופירש"י ד"ה שנאה לעכו"ם שלא קבלו בו תורה ע"כ. ומתבאר דהר סיני נקרא בשם זה, משום דשם ירדה שנאה לעכו"ם כלפי ישראל כיון שלא קבלו את התורה.

וקשה דהרי לפני כן כבר היה שנאה של לבן, ועשיו ליעקב. ואמר לי הגרא"ל שטינמן שליט"א דשנאת לבן ועשיו ליעקב היתה שנאה פרטית כלפיו, אבל בהר סיני ירדה שנאה לכלל ישראל כעם. ושאלתיו שאומרים בהגדש"פ ולבן ביקש לעקור את הכל ומשמע דשנאתו כלפי הכלל. והשיב דשנאת לבן היתה כלפי יעקב, אלא שצאצאיו הם חלק ממנו, וכולם כלולים בו. ומדויק כן בלשון הפסוק ארמי אובד אבי, דבעצם רצה לאבד את יעקב אבינו וזרעו נכלל בו, ומה שפרעה שנא לעם ישראל, היה מפני החשש של פן ירבה, ונוסף גם הוא על שונאנו ונלחם בנו ולא משום היותם עם ישראל. (הרב אי"ש פרידליס שליט"א עומקא דפרשה פסח תש"ע)

לבו הכבד של פרעה

במד"ר ט, ח איתא מה הכבד כועס אף לבו של זה נעשה כבד עכ"ד. א' הגיע לשוויץ בשנת תרצ"ט וסיפר כי הפרופסור של המוזיאון מלונדון שנמצאים בו הגופות החנוטים של מצרים, אמר דכשעסק בגופו של פרעה, ראה שלבו עשוי מבשר כבד והשתומם, וא"ל את

המדרש הנ"ל, ובאמת למ"ד במכילתא שפרעה נטבע בים הרי לא חנטו אותו, ולמ"ד שנשאר חי י"א שמלך אח"כ בנינוה, עיי' פרקי דר"א פרק מ"ג. ואולי אח"כ חזר למצרים וחנטוהו שם. (אילת השחר שמות ז', י"ב)

הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו ארוך יום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ויהי' חלקינו עמהם

אמר רבנו: זו תפילה גדולה מאוד, ולא מתפללים אותה כ"א פעם א' בשנה, והטעם שבליל הסדר אומרים אותה, כי אדם נהי' גבוה מכל הסדר והמצוות הרבות, מהאמונה ומהסיפור יצ"מ, ואפשר לבקש דבר כזה גבוה. אולם אדם צריך לדעת שלא מגיע לו כלום, וכל מה שמקבל זה חסד ה'. (כ"ת) **זה הרחמן היחיד שאומר בליל הסדר, דמנהגו לא לומר הרחמן בשבת ויו"ט.**

עבודת ימי הפסח

שאלו את רבנו מה הדבר שצריך להתחזק בו בימי הפסח. והשיב, **לחזק ההתבוננות בהשגחה פרטית.** ומרבה רבינו שליט"א לדבר ולספר מה שיכול כל א' וא' לראות בימי חייו האידך שההשגחה העליונה מכוונת את דרכו, והכל מסודר משמים בתכלית, בין לטוב ובין ח"ו, ואין לו לאדם רק להתפלל אליו ית"ש ולקוות לטוב. והוסיף רבינו: פעם היה יותר בטחון, ולמשל בנישואינו [באמצע המלחמה] לא הי' לי פרוטה, ולא לאשתי פרוטה.. (פרי חיים 23)

חג חרותינו

בפרשת יתרו כתוב וישמע יתרו את כל אשר עשה אלקים וגו'. ופרש"י מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. ובהמשך כתוב בפסוק (פסו' ט') ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' וגו'. ופרש"י טובת המן והבאר והתורה ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים עד עכשיו לא הי' עבד יכול לברוח ממצרים שהיתה הארץ מסוגרת ואלו יצאו ששים רבוא. וצריכים להבין למה יציאת מצרים גדולה מכולן הרי הנס דקריעת ים סוף הוא שינוי הטבע ומופת גדול מאד מה דנחלק הים ונצבו כמו נד נזלים וכלל ישראל עברו ביבשה והמצריים נכנסו וטבעו בים. וכן המכות שהוכו המצריים היו מופתים עצומים שלא כדרך הטבע ולמה מה שיצאו ממצרים גדולה מכולם.

ויתכן, דהנה כלל ישראל היו משועבדים במצרים בשיעבוד היינו שהעבדים בחומר ובלבנים והיו בצער וסבל גדול אם לא השלימו עבודתם, וכתוב בפסוקים שהקב"ה ראה בענים, והוציאם, אמנם ענין יציאת מצרים לא הי' רק לזה, אלא הוצרכו לזכות לצאת לחירות עולם, ולא רק משום שהוצרכו להגיע אח"כ למתן תורה, אלא עצם יציאתם ממצרים משמע שהי' דבר מופלא וכמש"כ רש"י שזו גדולה על כולם. כתוב שבזמן שבניי עברו את ים סוף והמצריים נטבעו מלאכי השרת קיטרגו מה נשתנו אלו מאלו דגם אלו עובדי ע"ז, דאע"פ שבני לוי לא עבדו ע"ז מ"מ על חלק גדול מהכלל הי' אפשר לטעון הללו עובדי ע"ז, דהמלאכים אמרו את האמת.

והנה רש"י בפי' בא י"ב ו' מביא שהקב"ה הקדים לצוותם על לקיחת הפסח, דכתיב ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנא' ואת ערום וערי', ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה, אמנם אע"פ שהתקדמו קצת אבל בכל זאת עדיין היו במצב גרוע, וכמש"כ הספרים שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה ולולא שיצאו אז היו נשקעים לגמרי, ולא הי' שייך גאולה וחירות, ויצאו ברגע האחרון, דאין המכוון בחירות רק שלא להיות משועבד, אלא לחירות הנפש, וכדתנן באבות פ"ו מ"ב חרת על הלוחות אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, ולזכות לחירות צריך להיות אדם מרומם, ואיך אנשים ששקועים בחומר ולבנים ורובם עובדי ע"ז יכולים לזכות לחירות, דכמו שיש חוקי הטבע כך יש חוק שלא שייך להיות דרגת בן חורין כששקועים במ"ט שערי טומאה דצריך להיות אדם מרומם.

והנה איך יתכן להיות חירות כשנמצאים במ"ט שערי טומאה הרי זה תרתי דסתרי דאע"פ שאפשר להפסיק לעבוד עבודת פרך אבל לא זו התכלית התכלית דיציאת מצרים היתה לזכות לחירות לגאולה שלמה ולגאולה עולמית וכמש"כ המהר"ל דכל הגאולות אח"כ הם כתוצאה מהגאולה הראשונה. וכיון שהשישים ריבוא עדיין לא היו בדרגת חירות גם לאחר שקיימו מצות הפסח והמילה ורואים דלאחר יציאת מצרים הוצרכו להמתין מ"ט יום עד מתן תורה והרמח"ל מפרש שבכל יום הוצרכו לתקן שער טומאה אחד, ומ"ט יום הוצרכו לנקות הטומאה וכל השייכות לזה הרי דביום הראשון כשיצאו עדיין היו בהתחלה ואיך זכו לחירות.

ומשום כך הנס דיצ"מ גדול יותר משאר הדברים דאת הנס של ים סוף יתרו הבין שהי' חשבון משמים לעשות נס להצילם ולמצריים הרשעים מגיע עונש להטבע. ובמצרים נענשו במכות שלא כדרך הטבע אבל לזכות לחירות אמיתית שצריכה להביא למתן תורה לקיום ואתם תהיו לי ממלכת כהנים לזכות ליוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם איך יתכן במצב ששקועים במ"ט שערי טומאה הרי זה תרתי דסתרי. ובקרי"ס שהי' ז' ימים לאחר שיצאו ממצרים עדיין הי' קיטרוג דמלאכי השרת הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז וא"כ לא היו ביום הראשון במצב שצריך ולכן טען יתרו דנס שבטבע אפשר להבין אבל נס שהוא בחוקים דלמעלה מהטבע הוא לא נס רגיל שהקב"ה עשה שינוי כזה והוציאם ממצרים ולכן זה גדולה מכולם. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' תקי"ד)

להרגיש את הסיפור

הנה רש"י בברכות ד' ע"ב כתב בשם ירושלמי מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג, אף הוא הפליג, אלא יהי' אדם מקרב להקב"ה אליו ומרצחו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים ומתקרב אליו ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו עכ"ל. חזינן מזה דכשאחד אומר איזה דיבור צריך להיות חי במה שאומר, וכשאומר את ענין הגאולה הוא צריך להתרגש ולחיות בזה הרגש של גאולה ולהרגיש עד כדי לקבל עבדות, ותפלה שאחרי קבלת עבדות זה תפלה אחרת, וכל מיני שבחים עדיין לא עושה השפעה כ"כ של רגש עבדות ממש.

ויש לדעת שכל דברי חז"ל בנויים על האדם שהוא חי ומתנהג כמו שצריך להיות, **ודרגת האדם צריך להיות שירגיש מה הוא מדבר, לא רק שמרגיש פירוש המלות, אלא שכל מה שאומר הוא חי בזה כולו.** (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' קפ"ד)

שיחת חיזוק לימי הפסח וימי בין הזמנים - עבדות לה'

הנה בע"ע שאינו רוצה לצאת לחפשי בסוף שש שנים אמרה תורה והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם, ואחז"ל בקידושין כ"ב ע"ב והביאו רש"י בחומש ר"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה דלת ומזוזה מכל

כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם. דברי חז"ל האלו ידועים. הנה יש הרגשים שאולי רק האדם הגדול ביותר יכול להבין, אבל כאן תובעים את העבד העברי שהוא היה גנב או מוכר עצמו, ומיירי באדם פשוט מאד, בכל זאת דורשים ממנו הרגשים כאלה שיתבייש ע"י שיש דלת ומזוזה שהן עדות ששמעו וראו שרוצה הקב"ה שהאדם יהיה עבד אליו, וזה מחייב אותו להיות עבד להקב"ה, כי המציאות הזו מחייבת אותו לכך, ועבדות להקב"ה לא שייך עם עוד עבדות, וכשעושה להיפך יש עליו תביעה. לכאורה, כיצד רוצים מאדם פשוט שיבין את זה. משמע שיכול להבין את זה, כי בעצם הברירה יש כזה דבר שצריך להבין את זה, ושכל וסברת התורה מחייבים את זה, ומה שאדם לא מבין שצריכה להיות עבדות שלמה זו בושה גדולה, ואע"פ שע"י הרציעה אולי עדיין לא ישיג את עומק חובת העבדות האמיתית שעליו, אלא רק ירגיש בושה מהדלת והמזוזה, אך מ"מ ירגיש את הטעם שהוא צריך להתבייש, ולכן הצריכה תורה שירצע בפניהן.

ויש לנו ללמוד מזה מה שדורשים מהאדם, שירגיש שהוא עבד. דבר זה הוא חוץ ממה שנתן הקב"ה תרי"ג מצוות במתן תורה, מלבד חובת קיום המצוות יש ג"כ ענין כללי שהאדם ירגיש שהוא עבד. וזה לא היה לבני נח, אע"פ שהיו בני נח שהרגישו עבדות להקב"ה, אך לא נדרשה מהם עבדות, ולא נתחייבו להרגיש עבדות אלא רק לקיים את המצוות, ודבר זה שדורש הקב"ה מכל יהודי שיהא לו את ההרגש של עבדות נתחדש ביציאת מצרים, וכשעובר על זה, אפי' יהודי פשוט כמו זה שנמכר לעבד, הוא נענש שצריך להתבייש בפני הדלת והמזוזה ולהירצע בפניהן.

וכיון שאנו רואים שנדרש מכל יהודי להיות עם רגש של עבדות, לא שייך לומר שיש זמנים שהוא עבד ויש זמנים שאיננו עבד, אלא צריך להיות תחת הרגש של עבדות כל ימי חייו, כי אם יש זמנים שאיננו עבד ממילא אינו עבד לגמרי, דכמו שזה סתירה להיות עבד לעבדים במה שירגיש עוד קצת עבדות, כך כשאיננו מרגיש עבדות במלא מובן המילה ובכל זמן, זו סתירה למה שרוצה הקב"ה מאדם הישראלי, שרוצה הקב"ה מאתנו עבדות.

והנה אנו רגילים לומר שאנו מדברים על דברים שלכאורה אנחנו רחוקים מזה, כי זו דרגה גדולה כל כך, אבל זו היא הדרגה שיהודי באמת צריך להיות, ואמנם היו צדיקים שחיו כל ימיהם בלי להסיח דעת אפי' רגע מהקב"ה, כל רגע ורגע הרגישו בכל פעולה שהם עושים זאת רק בשביל שזה נחת רוח להקב"ה, וכל דבר שנמנעו הוא משום שזה מורת רוח כביכול לפני הקב"ה, ואף פעם לא הסיחו דעתם מהקב"ה, וזו באמת הדרגה שיהודי צריך להגיע אליה. אנחנו אמנם רחוקים מזה, אבל מה אפשר לעשות, כי הרי לפי דרגתנו באמת היו צריכים לדבר על דברים פשוטים, שלא לדבר לשה"ר, שלא לדבר רכילות, לא לגנוב, וכו', דברים פשוטים, והרי אי אפשר לדבר על דברים פשוטים כ"כ, וע"כ צריך לדבר בדברים גדולים, ולמעשה צריך לדעת שלכל הפחות נשאף להגיע לזה, כשאנחנו יודעים שזו התכלית שרוצה הקב"ה מכלל ישראל, מכל אחד ואחד, ובפרט מבני התורה, לכל הפחות עלינו להיות בדרגה כזאת להשתדל להיות עם עבדות, שכל הזמן הוא עבד, ולא יחשוב עכשיו יש סיבה זו וסיבה זו, ולא יהיה רגע שיאמר עכשיו אני לא עבד, אלא כל הזמן תחת הרגש של עבדות.

והנה בישיבות ובכל מקומות החינוך עושים מעט חופש ויומי דפגרא, אך אל לנו לחשוב שיש זמנים שאז אין עבדות, כי אם חסר אז בעבדות כבר איננו עבד, אלא שמפני הסדרים שיש בחודש זה, אם מפני עזרה לפני פסח או סיבות אחרות, צריך לעשות הפסקה בסדרים, אך במציאות צריך כל אחד להרגיש שאין שום זמן שמשנתנה אלא כל הזמנים הם אותו הדבר, יש עבדות, אלא שיש מצוות, בפסח יש מצה ובחג אחר מצוה אחרת, והכל זה עבדות, חלילה להסיח דעת מזה.

ולכן כאשר עוזבים את מקום הלימוד, עלינו לדעת שלא לחשוב שעוזבים ח"ו את הגמ', לא עוזבים! חייבים להיות כל הזמן תחת ההרגשה של עבדות, להיות עובד ה', כל המעשים וכל הפעולות וכל המחשבות יהיו כרצון ה'. עלינו להשתדל להיות במצב של עבדות, ואין חופש לעבדים! אנו תמיד עבדי ה', ולכן גם בבין הזמנים יש לראות כמה שיותר להיות שקוע בתורה, וכל מה שעושים הוא רק מה שמוכרחים לעשות, אבל יהיה לבו ודעתו כל רגע שהוא עבד להקב"ה, ולא יסיח דעתו מזה. כל אחד ואחד יתחזק בזה, ולהיות מחוזק גם בבין הזמנים, לנצל את כל הזמן לתורה ויראת שמים לעשיית המצוות ולעבדות אמיתית. (קובץ גלאט כ')

התודה והברכה לתלמידי מרן רבנו שליט"א שפתחו בפנינו בעין יפה את אוצרותיהם מדברי מרן רבנו שליט"א בעניני חג הפסח וראה עוד בדברי מרן שליט"א בעניני הפסח בהגדה של פסח – אילת השחר שיצא לאור זה עתה.

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זהבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל
לעילוי נשמת רבי יאיר שרגא בן רבי אברהם זלה"ה ויינגולד

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממזן רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 33 קדושים תשע"ד

מתורת הפרשה

לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר. (קדושים י"ט, י"ג)

אמר רבנו: מ"ע דביומו תתן שכרו חל רק בגמר העבודה, ודינו שלא יאחר לשלמו, אולם י"ל דאף כשמקדים לפרוע שכרו באמצע העבודה מפסיד המ"ע, ולכן כשנוסע עם מונית יש מקפידים לא לשלם אלא לבסוף. אלא א"כ שהנהגה תובעו אין להכנס למריבה משום כך. (משיעורי הגר"צ פלמן שליט"א – קובץ מוריה ניסן תשנ"ט)

יש להסתפק אחד שהסתפר, ועכשיו מוטל עליו ליטול ידיו מפני רוח רעה כמבואר בשו"ע סו"ס ד' ומבואר שם במשנ"ב שאין ראוי להשהות ר"ר ויש למהר ליטול, האם צריך לתת קודם את שכר התספורת שמקיים בזה דינא דביומו תתן שכרו, או יקדים ליטול ידיו. ומשמיה דמו"ר בעל אילת השחר שליט"א שמעתי, דכשנאמר לפניו שאלתנו זו אמר, דאטו אם בעה"ב רוצה ללבוש איזה בגד ואח"כ לשלם לפועל, אטו אין זה דבר הגון. הא ודאי שרי לי לעסוק בדבר של צורך עצמו מקודם. ולכן ה"ה דשרי לי לקיים חיובו ליטול ידיו לפני שמשלם לפועל. (הגר"מ שציגל שליט"א שומר אמת עה"ת כי תצא כד, טו)

לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמית. (קדשים יט, טו)

בעת שיעורו של הגאון רבי אהרן לייב שטיינמאן שליט"א במסכת שבת דף קכ"ז ע"א כשהגיע להמאמר "אמר רבי יהודא אמר רב שילא אמר רב אסי א"ר יוחנן ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן הכנסת אורחים, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשכמת ביהמ"ד, והמגדל בניו לת"ת, והדן את חבריו לכף זכות". ושאל הגראי"ל שליט"א את הלומדים מקשיבי השיעור, אמרו אתם, מהו הדבר הכי קשה לקיים מכל הששה דברים הללו. והשיב אחד מהנוכחים, לדעתי: כי הדבר הקשה מכל הוא לדון את חבריו לכף זכות, נענה הגראי"ל ואמר גם אני סבור כך.

וכשהרצו לפני מרן הגר"ח את דברי הגראי"ל הנ"ל, אמר דהנה איתא בגמרא תענית דף כ ע"ב שאלו תלמידיו את רבי אדא בר אהבה במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא דברתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרהרתי במבואות המטונפות, ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בביהמ"ד, לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא ששתי בתקלת חברי, ולא קראתי לחברי בחכינתו, ואמרי לה בחניכתו ע"כ. ואמר מרן הגר"ח שליט"א כי הדבר הקשה מכל מה שמנה רבי אדא בר אהבה כאן הוא שלא להרהר בד"ת במבואות המטונפות, ושאלו את מרן והכיצד הוא נוהג כשעובר במבואות המטונפות האם הוא מצליח להינצל מלהרהר שם בד"ת, והשיב שמתעסק אז בתרגילי חשבון, ועם כל זה עדיין קשה מאד שלא להרהר בד"ת. (מכתב הרה"ג ר יצחק אוהב ציון שליט"א בהקדמה לס' שדה צופים עמ"ס מנחות)

לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'. (קדשים יט, יח)

עובדא הוה באחד מבני ציון היקרים, שכמה אינשי דלא מעלי הוציאו עליו שם רע בארץ ובחו"ל, ושאל למרן הגראי"ל שטיינמאן שליט"א שהיה מעורב בכל הפרשה הזו, האם יש עליו חיוב, או שעכ"פ ראוי לו למחול לאותם אנשי דלא מעלי, שאף פעם לא ביקשו מחילה ממנו על עוונם, או שאינו צריך. וענה לו, מה יעזור לך אם לא תמחול, וענה האיש הרי אין עלי חובה למחול מכיון שהוציאו עלי שם רע, ולכן אני שואל האם למחול. ושוב ענה את הרמ"א הזה [סי' תר"ו שיוכל לא למחול ע"ז] גם אני מכיר אך שוב אני שואל אותך מה יעזור לך אם לא תמחול, והמשיך מרן ראש הישיבה שליט"א אני אומר לך מדוע אתה רוצה לא למחול כדי שתוכל להתפלל לה' שיעניש אותם על מה שעשו לך אהה "אביסעלע נקמהלע" קצת נקמה אתה רוצה לראות, וזה לא טוב, ויתכן שתכנס בגדר כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה (שבת קמט, ב) וא"כ לשם מה אתה צריך להסתבך בכזה מצב, תשאיר להקב"ה לטפל בהם לבד אני מבטיח לך שאת הכתובת שלהם הוא לא שכן והוא יודע לבד מה צריך לעשות להם, אך אתה תמחל ותתרחק מכל מה שאפשר שייזק מישחו על ידך עכ"ד. ומבהיל ההתבוננות בסיפור זה. (הרה"ג ר' הלל קופרמן שליט"א בס' הלכ' תשובה עמ' ס"ד)

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה'. (קדשים יט, לב)

בסוף ספר והדרת פני זקן, להרב יצחק שלזינגר זצ"ל נדפס בעילום שם מכתב מרבנו שליט"א בנידון האם צריך לעמוד בפני רב, כשהרב נמצא במכוניות וכדו'. ובתו"ד כתב רבנו: ומ"מ אפשר דלענין קימה דזה ענין של הידור, תלוי אם נראה כמובדל וכנמצא במקום אחר ולכן גם כשנמצא בעבר השני של הנהר אפשר דאע"ג דחריץ עמוק י' מפסיק, מ"מ לגבי ליראות בעיני האנשים, מבדיל יותר דבר גבוה שניכר יותר כרשות אחר, מאשר אם נמצא באותו גובה ורק חריץ או נהר מספיק, וכשנוסע במכונית מסתבר דנראה יותר שזה כרשות אחרת, אלא דמ"מ אולי כיון שאינו מקום שדרים בקביעות, אפשר דלא מינכר כרשות אחרת, ולפי"ז גם כשהמכונית עומדת לא היה מקרי כרשות אחרת. למעשה איני מכריע והדברים נכתבו למלאות רצונו להעיר בענין אהל זרוק.

לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך. (קדשים יט, כז)

בתשובה לשואל בדין מכונית גילוח כתב רבנו: **כידוע שגדולי ישראל אסרו, וזה קרוב לודאי שיש בזה איסור דאורייתא לדבריהם, ואין מה להוסיף בזה.** אהרן יהודה לייב שטיינמן - אור לכ"ד אלול תשנ"ח - בני ברק יצ"ו

ענין בפרשה- בין אדם לחבירו-ואהבת לרעך כמוך

הנה רבנו שליט"א מרבה להזהיר בענינים חמורים אלו של בין אדם לחבירו וקצרה היריעה להביא כל דברי רבנו בענין זה, ונציג כאן כמה דברים כפי שיכיל הגליון

שיחה במעלת הענין דבין אדם לחבירו שנאמרה בכולל 'מכתב אליהו' כ"ד טבת תשס"ד במלאות חמשים שנה לפטירתו של המשגיח הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל – ונדפסה בקובץ 'רשימות מהועד' קובץ י"א

מורי ורבותי! ביקשו לדבר בעיקר על דברים שבין אדם לחבירו. ובאמת מצינו שכשבא הגר להלל, ואמר לו גייריני ע"מ שתלמדיני כל התורה על רגל אחת, אמר לו כל מה דעלך סני לחברך לא תעביד, ואידך זיל גמור. ובודאי שהתכוין שילמד את כל התורה כולה, אבל השאלה היא למה התחיל עם מאי דעלך סני, שזה החלק של בין אדם לחבירו, הרי היה יכול להתחיל בדברים עיקריים כמו שמירת שבת, שהיא אחת מהמצוות הכי חשובות והרי אם אחד חילל שבת הרי הוא נחשב כגוי ויינו יין נסך, וכמו עובד עבודה זרה! זה כל כך חמור, ממילא הי' צריך להתחיל מהדברים הכי חשובים, הכי חמורים, אבל אם אחד לא מקיים כל מאי דעלך סני לחברך לא תעביד, הוא לא חייב סקילה, הוא לא נקרא אפיקורס, ולא נחשב יינו ליון נסך, ואם אחד מחלל שבת הרי יינו יין נסך? עד כדי כך! ונקרא אפיקורס, והרי הוא ככופר בכל התורה כולה, וחייב סקילה, ולמה התחיל דבר ראשון בזה.

הקב"ה חפץ יותר במצוות שבין אדם לחבירו

ומצד שני, אם כי באמת הדברים של בין אדם למקום הם כל כך חמורים, בכל זאת רואים שהמפתח כנראה מתחיל עם בין אדם לחבירו. ובאמת מצינו בכמה מקומות בחז"ל האיך שמרבים מאד בענין של בין אדם לחבירו, הנה הרא"ש בפאה (פרק א) כותב וז"ל **"כי הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות מבמצוות שבין אדם לקונו"** עכ"ל, ומבאר שמטעם זה נקטה המשנה בריש פאה אלו דברים בעולם הזה וכו' חוץ פירותיהן שאדם אוכל הכל הם דברים שבין אדם לחבירו הכנסת כלה, והלוית המת, וכו'. וחוף מתלמוד תורה כי כתוב שתלמוד תורה כנגד כולם. ובה נכלל הכל. ועל זה מסיים הרא"ש שהקב"ה חפץ יותר בדברים שבין אדם לחבירו מבמצוות שבינו לקונו.

האם צריך דבר יותר מפורש מזה, ואם כי באמת מצאנו שבספר שערי קדושה לרבי חיים וויטאל (חלק ב שער ח בסופו) כותב אחרת, אבל הרא"ש כותב כך, והרא"ש הוא מגדולי הפוסקים.

וחוץ מזה כבר הזכרנו בכמה מקומות, את הלשון שכתוב בירושלמי, על המעשה הידוע עם רבי פנחס בן יאיר שהביאה הגמ' בחולין דף ז ע"א שהלך לפדיון שבויים והיה צריך לעבור את הנהר גינאי, ובירושלמי בדמאי (פרק א הלכה ג) כתוב קצת לשון אחר, שהוא הלך לבית וועד [פי' בית המדרש] ובאמצע הדרך היה הנהר גינאי, ואמר לנהר גינאי שיתן לו לעבור, ובגמ' בחולין כתוב שלא רצה ליבקע לפניו עד שגזר עליו, אבל שם כתוב שהנהר גינאי בקע והיה יכול לעבור, ומביא הירושלמי שאחרי זה שאלו אותו התלמידים האם גם אנחנו יכולים לעשות כך [פי' לעבור] ואמר להם אם אתם יודעים שאף פעם לא עשיתם רע לישראל, כל אחד שיועד בעצמו שאף פעם הוא לא עשה שום רע! אז הוא יכול לעבור ואחרת לא.

רואים עד כדי כך, שהוא לא אמר אם אדם יודע שאף פעם הוא לא חילל שבת לא אכל ונבילות טריפות, רק שאלה אחת, אם הוא לא עשה אף פעם רע ליהודי, הוא יכול לעבור.

א"כ רואים שמצד אחד בין אדם למקום יותר חמור, כי העונש מה שיש אם אחד עובר בעירות שבין אדם למקום הוא הרבה יותר חמור, יש הרבה עבירות שחייבים עליהם סקילה, וכתב, כ"כ הרבה עונשים כאלה גדולים, מה שלא מצינו בעבירות שבין אדם לחבירו ואפילו גנב וגזלן לא חייבים כרת ולא סקילה, משא"כ בעבירות שבין אדם לקונו, כמו חלב ודם וכן עוד כל מיני איסורים שחייבים עליהם כרת וסקילה ושריפה, כמו עריות וכדו', לא כתוב שום דבר כזה, ששאל אותם אם לא עשית את זה אתה יכול לעבור, משמע שזה לא מספיק. ובמצאות רואים שקשה לאדם יותר להתגבר על דברים שבין אדם לחבירו מאשר בבין אדם למקום, כי על זה היצר הכי חזק.

מריבת קין והבל

וכמו שרואים כי תיכף כשהקב"ה ברא את העולם, על מה רבו קין והבל, על בין אדם לחבירו! עד כדי כך שהרג אותו, והתחלה לכאורה התחילה עם רוחניות, כי הבל הביא קרבן, וקין הביא קרבן, רק קין שהביא קרבן לא נתרצה כ"כ, והבל שהביא כן התרצה, ולמה זה היה, כי הבל של הבל כנראה היה יותר טהור, הכוונה שלו היתה יותר מרוצה, ולקין היה חסר בשלימות, והיה קצת בקמצנות, שהביא מהדברים הגרועים.

ולכאורה מה איכפת לו, הרי כל העולם כולו שלו, מה חסר לו, למה צריך לתת דוקא פירות לא כ"כ טובים, האם הוא לא יכול לתת את הפירות הכי טובים, מה יחסר לו האם לא יהיה לו מה לאכול, אך בכל זאת הוא לא הביא מהטובים, כי זה הטבע של בן אדם וזה ג"כ מדה שזה קצת גורם לזה, למרות שזה לא בין אדם לחבירו, אבל זה ג"כ מדה שחסר ב... ולכן הקב"ה לא התרצה לו, והבל הביא מבכורות חלביהן, הכי טובים וזה היה מרוצה להקב"ה.

ובזה קין נתקנא, ומי אשם לו, הרי אתה יכול ג"כ לעשות ככה, מי אשם לך, היית יכול להביא את הפירות הכי טובים, מה היה, האם יחסר לך האם אין לך מה לאכול, וזה האדם לא מרגיש שהוא בעצמו אשם, ואע"פ שקין לא היה אדם פשוט, אנחנו מדברים על קין כאילו... אבל הרי הוא אדם שזכה שהקב"ה דיבר אליו, הוא היה כמו נביא, אבל בכל זאת היה חסר בשלימות. וזה הביא עד כדי כך שהם רבו, ובשביל זה הוא הרג את הבל, בשביל מה, בגלל שהוא לא הי' יכול לסבול... והקנאה היתה ברוחניות, מה שהקב"ה התרצה לקרבן של הבל ולקרבן שלו הוא לא התרצה כ"כ, אבל בכל זאת זה היה ענין של בין אדם לחבירו. הקנאה הזאת, עד כדי כך.

נסיונות של בין אדם לחבירו קשים הרבה יותר

א"כ רואים בכל התורה כולה, שהעניינים של דברים שבין אדם לחבירו, זה כל כך קשה, הרבה יותר מאשר בין אדם למקום, א"כ מה אנחנו צריכים להאריך בזה. הרי בודאי בלי שום ספק, שהדבר הכי קשה בן אדם הוא כשרואה שלחבירו יש, ולא איכפת לאדם מה שלו עצמו אין, רק מה שלחבירו יש.

הקב"ה עשה בבריאה כאלה יצרים, כאלה מדות, שזה הכי קשה לעבור, האדם מלא עם קנאה וקנאה, וכל הדברים האלה הרבה יותר קשה מהדברים שבין אדם למקום.

לכן לא פלא מה שהלל אמר לגר, הוא התחיל אתו במאי דעלך סני לחברך לא תעביד, כי זה החלק הכי קשה, למרות שלכאורה לא כ"כ חמור העונש של זה, ואולי זה ג"כ סיבה למה זה לא כ"כ חמור, מפני שקשה מאד לאדם לעבור על זה, ואם אחד עובר על זה הקב"ה לא בא בטרוניא עם הבריות, ולא מקבלים כ"כ עונש כמו על דברים שבין אדם למקום, שיותר קל להתגבר עליהם. [ואני לא בא לתת טעמים לתורה] אבל עכ"פ רואים שבדאי אין מה לדבר שהענין של בין אדם לחבירו זה הדבר הכי קשה והכי נצרך.

ובזה באמת כל אחד ואחד צריך חיזוק, ומה שאמר רבי פנחס בן יאיר כי מי שמרגיש שלא עשה רע ליהודי, זה לא פשוט, ורצה לומר בזה שלא כל אחד יכול לומר שהוא בסדר בזה, ובאמת אני לא יודע אם חוץ מרבי פנחס בן יאיר עבר עוד מישהו, ואולי באמת לא עברו התלמידים, מפני שזה לא פשוט לקיים את זה אם אחד צריך להיות במדרגה כזאת, זו עבודה של כל החיים אם אחד רוצה לעבור את החיים שלא עשה כזה דבר, 'נסי נסים', צריך להיות, [ולא הכוונה נסים מצד הקב"ה, אלא שלאדם זה צריך להיות כ"כ קשה כמו נסי נסים] שיהי' יכול לעבור את העולם בלי לפגוע בבן אדם.

תפקיד האדם בעולם שיעבור את ימי חייו בלי לפגוע בשני

ובאמת אומרים בשם החזו"א שאמר מה התפקיד של בן אדם, שיעבור את השנים את השבעים שמונים ותשעים שנה, כמה שאדם חי, בלי לפגוע בבן אדם, וזה מעשים בכל יום האיד שכל דבר שעושה יכול לפגוע באדם אחר, ואמנם גם האדם שבצד השני לא מובן כ"כ למה הוא נפגע... אבל מצד שני הרי כ"כ קשה לעבור את החיים בלי לפגוע בבן אדם, ועל זה צריך להיות ראשו ורובו שקוע לראות להשתדל עד כמה שיכול שלא להזיק לבן אדם.

ולכן לא נקט הלל שאר דברים, כי שאר דברים תוכל להסתדר האיד שהוא, בודאי שצריך ללמוד, ואם אחד לא לומד הוא לא יוכל לקיים, ואם אחד לא לומד הלכות שבת, יכשל כמו שכותב היערות דבש, בלי שום ספק! אבל מה שבעיקר קשה לבן אדם, לא קשה לו כ"כ הלימוד אלא המעשה, לשרש ולעקור מהלב את הענין הזה, שהם המדות הרעות של בין אדם לחבירו.

וממילא בודאי אם מתחזקים בזה אז ואידך זיל גמור, זה כל התורה כולה, ואדם שיש לו לב טהור כלפי חבירו, ממילא יש לו כבר לב טהור גם לשאר דברים ג"כ, וזה העיקר מה שאדם צריך לשים לב. ובודאי שאם צריך לשים לב, לא מועיל דברים אחרים, רק 'תורה' **בלי תורה אי אפשר לעקור מדות**, ואפי' אם יעשה כל מיני מאמצים, אבל בלי תורה לא יכול.

יסוד הכל רק עם יראת שמים

והנה מצד שני כתוב שאברהם אבינו כשבא לגר, ושאלו אותו למה אמרת אחותי היא, והשיב אברהם 'אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי' והרי יראת אלקים לכאורה זה דבר שבין אדם למקום, וא"כ אברהם אבינו היה צריך לומר רק אין מדות טובות במקום הזה וממילא והרגוני, כי להרוג הוא מדה רעה, בין אדם לחבירו, ובכל זאת הוא לא אמר ככה, אלא אמר רק אין יראת אלקים במקום הזה. אלא מפני שזה ודאי שכדי להתחיל מדות הטובות, בלי קבלת מלכות שמים, אין כזה דבר, ולכן הדבר הראשון שהתנא רבינו הקדוש מתחיל את המשניות, הוא לא מתחיל בשום דבר אחר רק בקריאת שמע, והרי היה יכול להתחיל עם שבת, שהיא מצוה כזו גדולה וחמורה, וכן יש מצות יציאת שקולה כנגד כל המצות, ועל קריאת שמע לא כתוב ככה. אלא מאי, אה"נ בודאי הדבר הכי קשה, ושבעיקר צריך לעבוד עליו זה, 'מדות', אבל האיד מתחיל זה. בלי יראת ה' לא מתחיל שום דבר!

ובשביל זה צריך להתחיל עם יראת ה', בקבלת מלכות שמים וקריאת שמע זה יראת שמים, ולכן אומר אברהם אבינו רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני, כל הדברים הכי... אם יעשה גדרים בין אדם לחבירו, לא יעשה בלי שיהי קבלת מלכות שמים. בלי שתהי' יראת ה' כי רק אין יראת אלקים במקום הזה. אז והרגוני! כל המדות ירדו, אין שום דבר לרסן את המדות בלי שיהי יראת ה'.

אבל אחרי שהגר כבר בא להלל הזקן, הוא רוצה כי הוא אומר כבר לקבל מלכות שמים, כי הוא אומר 'גייריני' אחרי שהוא מקבל מלכות שמים, עכשיו העבודה מתחילה עם בין אדם לחבירו, ולפני זה אי אפשר בכלל להתחיל כי לפני שבא להלל לא היה שייך לדבר בכלל, לא על בין אדם למקום ולא על צריך שירצה לקבל ולכן גם התנא הקדוש אם הוא מתחיל ש"ס משניות, שזה תורה שבעל פה, במה הוא מתחיל בקבלת מלכות שמים. א"כ אין מה להאריך, ואין דרכי להאריך, ואיני אומר רק את המלים האלה, שמצד אחד לפני יראת שמים לא מתחיל כלום, אבל הדרך אחרי יראת שמים. מה הדבר הראשון שצריך עבודה, זה בין אדם לחבירו, הדבר הראשון בין אדם לחבירו אף שבדאי גם על בין אדם למקום צריך לעבוד, אבל אחרי שיעבור את הבין אדם לחבירו, החלק של בין אדם למקום הרבה יותר קל. וצריך לדעת מה שיש נסיונות בחיים, רוב רובם הם דברים שבין אדם לחבירו, ואפי' בזמן שאין לו כ"כ תכיפות בזה, אבל כל דבר לעצמו. האדם מרגיש שיש את ה'אני' את ה'אנכי' על כל דבר, ממילא תמיד הוא צריך ללחוץ עם הצד הזה של בין אדם לחבירו, ומי שבאמת יעבוד על זה יש סיכויים גדולים שיכול ג"כ את הבין אדם למקום.

הקב"ה יעזור שכל אחד ואחד מאתנו יתחזק גם בזה וגם בזה, ויזכה להיות מה שהקב"ה רוצה ממנו, שזה התכלית, בשביל זה הוא נוצר, וזה התכלית של כל יהודי, שעיי"ז מכה למה שהקב"ה רוצה ממנו, ואז יהי מאושר בזה ובבא.

נענשים בעולם הזה רח"ל

מורגלא בפי רבנו שליט"א שליבו אומר לו שעיקר הצרות שיש היום הוא מחמת שנשלים בעיני בין אדם לחבירו. וכשאמר דברי רבנו שליט"א אלו קמי מרן הגר"ק שליט"א, אמר, שזה נכון מאד, והסביר שטעם הדבר משום שכשחוטאים בין אדם לחבירו החטא הוא כלפי חבירו כאן בעוה"ז, לכך גם העונש כבר מתחיל כאן. משא"כ בין אדם למקום שהחטא כלפי מעלה, ולכן גם העונש שם. (מנחת תודה עמ' שמ"ה)

המים של התורה

בגמ' ר"ה (י"ח, א) גבי עוון בית עלי שאינו מתכפר בזבח ומנחה, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים ועיי"ש שרצא שעסק בתורה חי ארבעים שנה, ואילו אביי שעסק גם בתורה וגם בגמילות חסדים חי שישים שנה. ושאל הגר"א שליט"א שטיינמן שליט"א הרי בזמן שאביי עסק בגמילות חסדים, רבא למד ועסק בתורה שהיא כנגד כולם והיא חשובה יותר מגמילות חסדים ומה איפוא הטענה על רבא. וביאר מה יותר מזין בשר או מים? ודאי שבשר, אך ללא מים לא ניתן לבשל כלל את הבשר. תורה ודאי חשובה יותר מגמילות חסדים, אבל כדי לקיים מצוות לימוד תורה כראוי, צריכים גמילות חסדים וגמילות חסדים היא המים שבהם מבשלים את הבשר. (הגר"א ישראל שליט"א קובץ בחכמה אמרתי עמ' ע"ו)

לא לפגוע

בזמן שרבנו שימש כר"מ בשיבת פוניבז', תלמיד אחד היה בריב קל עם חבירו, ולפני זמן התחלת השיעור סגר את דלת ה'חדר שיעורים' - ולא נתן ליריבו להיכנס. הבחור צעק לו מבחוץ כי הראש ישיבה - מרן שליט"א כבר הגיע והוא עומד בפתח יחד עם שאר התלמידים, ורוצה להיכנס, אך הבחור לא האמין לו. ולא שרצה חלילה לפגוע במרן שליט"א - אלא שלא האמין לדבריו. וכך, כמה דקות המתין מרן שליט"א, עד שהתלמיד פתח את הדלת. וכאשר פתח מיהר מרן שליט"א לסובב את ראשו לאחור, כדי שלא לדעת מיהו התלמיד שסגר את הדלת, ובכדי שלא יראה בבושטו. והחזיק בראשו לאחור עד שיכנסו רוב התלמידים לחדר שיעורים, שאז כבר לא יוכל להבחין, מי היה הבחור הסוגר. (מאחורי הפרגוד)

בקשת מחילה

כתב מעיתון "יתד נאמן" סיפר. פעם כתב כתבה שציערה מאוד את מרן שליט"א, שקרא לו וגער בו בחריפות רבה. "כשיצאתי ממנו הייתי שבור לחתיכות. למחרת הגעתי בחיל וברעדה, בני הבית אומרים לי שה'ראש ישיבה' מחפש אותך. במסדרון תפס אותי בנו, רבי משה שטיינמן, ואמר לי: 'תדע לך, אחרי מה שהיה לך אתמול עם אבא שלי הוא יושב חצי שעה ולמד מסילת ישרים'. נכנסתי אל חדרו של הרב יחד אתו. הראש ישיבה תפס לי את היד, ואמר לי אני מבקש ממך סליחה! אמרתי לו: על מה? הרי אני ציערתי את הראש ישיבה, אבל הוא התעקש עד שאמרתי לו שאני סולח, ואז נרגע מעט. "הוא נתן לי את הגערה שמגיע לי, ואני לא חושב שהוא הצטער על כך, אבל סליחה הוא ביקש". (מאחורי הפרגוד)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

בורר לאחרים

כתב הרמ"א ר"ס ש"ט, מותר לברור אף לצורך אחרים שיאכלו, אף אם אינו אוכל עמהם כלל משנ"ב סק"ו, ומקור הדברים הוא בשבת דף ע"ד ע"א אמר אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר. ופי' תוס' בורר ואוכל לאלתר היינו לעצמו בורר ומניח לאלתר היינו לצורך אחרים. ואמר הגר"א שליט"א דכל זה כשבורר מחמת אחרים שרוצים, אבל אם הוא רוצה להיפטר מזה, לא יהני מה שנותן לאחרים שרוצים. [א"ה וכע"ז] מצינו בסוגיא דתורמסין דדבר דחשיב פסולת, אף דנטולו לאוכלו חשיב כפסולת מתוך אוכל אולם בפמ"ג משב"ז סק"ב מבואר לא כן שכי' בזה"ל בורר מין אחד לעצמו ומין הב' לאחרים וליכא כאן ברירה כלל דהוי האוכל זהו פסולת ואפשר בכה"ג אף ששונא מין הב' כיון דמסובין אחרים כולו אוכלא הוי וכו' וצ"ע לדינא ע"כ. ואפשר דהתם מיירי שצריך לחלק האוכל מקצת בשבילו ומקצת לאחרים ולכך מה ששם לכ"א מה שרוצה לא חשיבא ברירה אבל בגוונא שיש לו בצלחתו ב' מינים ורוצה להוציא את המין שאינו אוהב ולתת לחבירו כיון שכל תכלית ברירתו זה בשביל לתקן מאכלו ונותן לחבירו רק בשביל להינצל מאיסורו אפשר דזה גרע ומצינו באחרונים נידון בכע"ז דהנה להוציא עצם מבשר הוי בורר, ודעת המשנ"ב ביאורה"ל סעי' ד' ד"ה מתוך שאם יש על העצם מעט בשר מותר להוציא לעצם ע"י שיאכל לבשר שעליו אף שעיקר כונתו הוא להוציא העצם, אולם החזו"א סי' נ"ד סק"ג פליג דכיון שעיקר כונתו הוא לברור את העצמות ולא לאכילת הבשר הר"ז חשיב כבורר פסולת מתוך אוכל ולכאורה לדברי החזו"א אף בניד"ד כיון שעיקר כונתו היא להוציא הפסולת תו חשיב ד"ז לברירה ואסור! והוסיף עוד דבגוונא שבורר לאחרים לאלתר כגון שקולף ביצים עבור הסעודה ולבסוף הם נתאחרו זמן מרובה לא אמרינן דד"ז מתלא תלי באחרים וכיון שנתאחרו עביד איסורא. כיון שבעת ברירתו היה ע"ד להתחיל הסעודה לאלתר תו לא חייל עליה שם מלאכה ומה שנתאחרו שלא מרצונו אין זה מחשיב את הפעולה למפרע למלאכה. (אליבא דהלכתא ס"א עמ' כב)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרן רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מוספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 34 אמור תשע"ד

מתורת הפרשה

ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם. (אמור כ"ב, ל"ב)

כתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ה ה"י) "כל העובר מדעתו בלא אונס, על אחת מכל מצוות האמורות בתורה בשאט נפש להכעיס, הרי זה מחלל את ה', ואם עבר בעשרה מישראל, הרי זה חילל את ה' ברבים ע"כ.

ובסוף אותו פרק כותב הרמב"ם, "ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול ה', והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם, ואע"פ שאינן עבירות הרי זה חילל את השם" עיי"ש. ומבואר בדבריו שעיקר שם חילול ה' נאמר על המין הראשון של עובר עבירה להכעיס בשאט נפש, ומ"מ אף תלמיד חכם שאינו נוהג בין הבריות כפי מעלתו בתורה וגורם שירננו אחריו, הוא בכלל מחלל שם ה'. ויש לעיין האם כל מי שהוא בכלל מחלל שם ה' אין לו כפרה רק במיתה, או שרק מי שעובר עבירה להכעיס, שעליו נאמר עיקר הלאו של ולא תחללו את שם קדשי, נאמר עליו דין זה.

ושאלנו שאלה זו קמיה דמרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, וענה לנו- שבוודאי גם דברים אלו הם בכלל חילול ה' שהזכיר הרמב"ם כאן. ומכל מקום לא על כל מי שנכשל בעוון חילול ה', נאמר דבר זה שאין החטא מתכפר לו רק במיתה, אלא כוונת הרמב"ם שחטא זה יכול להגיע עד למצב כזה, שלא יהיה לו תיקון קודם מיתתו, והכל תלוי בגודל החילול. ויתכן שאדם פשוט יחלל שם שמים בפרהסיא קבל עם ועדה, ויהיה עונשו גדול מאד שלא יכופר לו רק במיתה. ויתכן שאדם גדול חטא באופן שלא נתחלל שם שמים בפני אנשים רבים ועל זה תהיה לו כפרה כבר בחייו, וכעין זה אמר לנו גם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. (רבי הלל קופרמן שליט"א בס' הלכות תשובה שובי נפשי עמ' כ').

והנה הרבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער א' או"מ"ז, ושער ד' ט"ז) כתב וז"ל בשער ד' "עתה נדבר על מי שיש בידו עוון חילול ה' שלא יתכפר עונו ביסורים, והנה הקדמנו כי יש לו רפואות תעלה אם יקדש את ה' יתברך תמיד, עוד תמצא לו כפרה בהגיונו תמיד בתורה ויגיעתו בה. ושמענו ממרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א שאע"פ שלא הזכיר הרמב"ם ענין זה, יתכן שהוא מודה לרבינו יונה שניתן לתקן את חטא חילול ה' ע"י קידוש ה' או בת"ת, ואין ראיה מזה שלא כתב הרמב"ם ענין זה, שהוא איננו מסכים להלכה למעשה כרבינו יונה בזה (שם עמ' יד).

ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלקיכם חקת עולם לדתיתכם בכל משבתיכם. (אמור כג, יד)

הרמ"א (יור"ד סי' רצ"ג סעי' ג) כתב- ומ"מ כל סתם תבואה שרי לאחר הפסח מכח ס"ס, ספק הוא משנה שעברה, ואת"ל משנה זו, מ"מ דלמא נשרשה קודם העומר. ובחידושי רעק"א מביא מתשובות מוצל מאש סי' י"ג דתמה, הא שם אונס חד הוא, דמה לי משנה שעברה, ומה לי משנה זו קודם העומר עיי"ש. ויש לומר דאע"פ שבשניהם זה התרת העומר, מ"מ ההיתר הוא מצד שני דברים, דאם זה משנה שעברה העומר דשנה שעברה התייר, ואם הם הושרשו קודם הפסח, זה היתר אחר של הושרשו כדילפינן במנחות (ע"א, א) מפסוק דתזרע, ועיי' ב"מ נ"ו, ב (כ"ת, ועיי' בקובץ מוריה ניסן תשע"ד מה שהביאו בשם רבנו)

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה. (אמור כג, טו)

כתב השו"ע (תפ"ט ס"ד) מי ששואל אותו חבירו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה [שכבר יצא בזה ידי ספירה למ"ד מצות א"צ כונה. מ"ב]. והקשה הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל דמה הועיל בזה שאומר לו מה היה אתמול, הא מכלל לאו אתה שומע הן. [א"ה, והרמב"ם פסק כר"י דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן, ורק בתנאי הצריך הרמב"ם תנאי כפול כר"מ] [ומשום דילפי' לה מתנאי ב"ג וב"ר], וכ"מ בשו"ע אהע"ז ל"ח סי' עיי"ש. ואם אתמול היה חמשה ימים בעומר, בעל כרחך שהיום הוא ששה ימים בעומר. ואמנם אפ"ל דרך משמעות ההן איכא באמירת הלאו אבל אכתי לא חשיב שאמר ההן. אך כבר יסד לן הגר"ח מבריסק ז"ל (הובא בקוב"ש ב"ב תלו) דלכו"ע ההן הוא במשמעות הלאו, וכל מאי דפליגי ר"מ ור"י הוא רק אם חשיב שבאמירת ההן נכלל הלאו או לא, וא"כ אי קי"ל כר"י דמכלל לאו אתה שומע הן הרי דחשיב דיבור ממש ולהכי מהני גם היכא דבעי דיבור וכנדרים, דבעי בהו ביטוי שפתיים (וכמבואר כ"ז בקוב"ש שם), וה"נ אמאי לא חשיב שאמר מספר היום. וכשהרצה הגרמ"ב זילברברג שליט"א קושיא זו קמיה רבנו שליט"א השיב מתחילה דגם אם אתמול היה חמשה אי"ז מוכרח שהיום הוא ששה ימים בעומר, דאפשר דכבר נסתיימה הספירה. והעיר הנ"ל לרבנו שליט"א דלפ"ז היכא דיאמר מחר שבעה ימים הדרא קושית הגר"ח קמיל זצ"ל לדוכתא. ואמר רבנו די"ל באופ"א דבעי ספירה המבוררת ולא עיי' חשבון. [א"ה, ועיי' בס' ימלא פי תהלתך בעניני ספירת העומר] (נמסר מאת הרה"ג ר' איתמר אלשיך שליט"א).

ספירה בבית הכסא

נשאלתי מי שהיה בבהכ"ס או בבית המרחץ בסוף היום, ועדיין לא ספר ספירת העומר, ולא יהיה לו שהות לספור ספירת העומר אחר שיצא משם, ואם לא יספור בבית המרחץ לא יוכל לספור שאר הימים בברכה, האם יכול לספור בבהכ"ס ובבית המרחץ כדי שלא יפסיד ספירת שאר הימים בברכה.

ושמעתי ששאלו למרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, ואמר שיספור ספירת העומר בלא כוונה למצוה, ושוב יוכל לספור ספירת העומר בברכה, עכ"ד (הגרי"ל קופשיץ שליט"א במעדני כהן ח"ד עמ' מ"ז) [א"ה, כנראה טעמו דרבנו, דהנה הביאור הלכה סי' תקפ"ח מבאר דהא דאין עושים מצוה בבית הכסא הוא בגלל הכוונה, שאסור לעשות כונה בבית הכסא, ועי' טען רבנו שיעשה בלא כונה, ורק יקיים את המעשה מצוה בשביל התמימות, ואמנם יש שם עוד טעם בביאור הלכה דלא עבדינן מצוה בבית הכסא, ולכן הציע רבנו שיכון שלא לשם מצוה, דהנה כ' בהגהות חבר בן חיים על הנודב"י ח"א סכ"ז כ' דאם אחד הוא אונן באחד מימי הספירה, יכול לספור אפי' שאינו מקיים בזה מצוה, כדי שלא יפסיד את כל המניין אח"כ. ומבואר דכדי להמשיך את הספירה אי"צ דוקא שיהיה עי' שם מצוה אלא סגי בכך שספר את אותו יום, וא"כ ה"ה בספר בבית הכסא שלא לשם מצוה, סגי כדי לא להפסיד את הספירה].

ענין בפרשה - שבת

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו שבת הוא לה' בכל מושבתיכם (אמור כג, ג)

חשמל בשבת

סיפר רבנו שאמר לו מרן החזון איש, המשתמש בחשמל המיוצר על ידי יהודים בשבת, דומה למי שיושב בליל שבת קודש ולומד גמרא לאור גפרורים שיהודי מחלל שבת מצית לפניו בלי הרף, גפרור אחרי גפרור (פאר הדור ח"ב עמ' פ)

מכתב רבנו שליט"א להעושים חשמל כשר

בס"ד, כל דבר שעושים לכבוד השבת אין לתאר, איזה זכות יש למי שעושה את זה. כדמצינו בשבת דף ל"ג ע"ב שיצא ר' שמעון בן יוחאי המערה אחרי ששהה שם כ"כ הרבה שנים, וכל דבר שראה מענייני עולם הזה הי' נשרף, מ"מ כשראה א' רץ עם שני הדסים ושאל אותו למה רץ עם שנים, אמר לו אחד כנגד זכור וא' כנגד שמור, לכן אמר לבנו, ראה כמה חביבין מצות על ישראל ונתיישב דעתייהו, א"כ כל שכן שחשוב מאוד כל העוסקים לסדר חשמל כשר לשבת, ויזכו לבנין וחתנין תלמידי חכמים. והקדן עדיין שמור לחיי עוה"ב. אור ל"ב טבת תשס"ו לפ"ק. אהרן יהודה לייב שטיינמן.

וכתושי מודיעין עילית השתתפו בהקמת חשמל כשר לשבת כתב להם רבנו: זכות שמירת שבת כהלכתו, יגן על כל תושבי העיר בכל הברכות האמורות לעושי רצונו ית"ש. אהרן יהודה לייב שטיינמן

הוראות מרבנו

כתב הגר"י מישקובסקי שליט"א: מע"כ מזכה הרבים הרב ברוורמן שליט"א... לבקשתך אם יש בזה הוראות ממרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א – לאחרונה פתחה הישיבה סניף במושב זרועה, ובתחילת אלול לא הי' עדיין גנרטור, והחום בדרום קשה מנשוא. ובחורים בקשו "היתר" זמני להשתמש במיזוג בחשמל רגיל. ועיקר בקשתם היתה שבלי"ז יגרם ביטול תורה. ותשובת מרן שליט"א היתה נחרצת לא עוברים עבירות, גם כדי ללמוד תורה.

גם בשיבתנו הק' מרן שליט"א לא מרשה גם במצבים מיוחדים להשתמש רק בגנרטור, ולא בחשמל הרגיל.

וכשפעם ניסו קצת ללחוץ אותו אמר כמדומה, הרי החזו"א אומר שזה גם חילול ד', ואיך שייך להקל בזה. עד כאן המכתב.

וכשבת הכנסת בבני ברק נקלעו לחובות, ורצו להשאיר רק את התאורה על גנרטור, ואת המזגנים ידליקו על חשמל, עלו לשאול את רבנו שליט"א, והשיב להם שאם אין להם כסף לגנרטור למזגנים, שלא ידליקו אותם כלל בשבת. (כ"ת) ובחור ישיבה אחד שאל את רבנו, שבבית הוריו משתמשים בחשמל בשבת מה מוטל עליו לעשות, ואמר לו שלאכול שם הוא יכול, כי אפשר להסתמך לאור הנרות, אבל ללמוד ילך ללמוד בבית כנסת לאור כשר, ולא שם.

והרוצה להרחיב את הידיעה בדעת רבנו שליט"א ושאר גדולי המוסקים בענין זה ניתן לראות בקו' השימוש בחשמל בשבת – שמופץ

בשבוע הקרוב בפתחי בתי הכנסת-או בטל 08976626 או בפל' - 0548474060

שימוש בחשמל לבעלי חיים

כתב רבי אברהם הרט שליט"א: הוה עובדא שהודיעו לפני שבת שבשבת הקרובה לא יפעל הגנרטור מפני תקלה. והיה אקווריום עם דגים, שלולי החמצן שנכנס לאקווריום ע"י חשמל הדגים ימותו, ושמעתי מאבי מורי שליט"א ששאל את הגר"י קניבסקי שליט"א אם אפשר להשתמש בחשמל שנעשה באיסור ע"מ למנוע צער בע"ח. והגר"י קניבסקי הסתפק בזה. ואמר שישאלו את הגראי"ל שטיינמן שליט"א. ואבי מורי שאל את הגראי"ל שטיינמן ואמר שלא להשתמש בחשמל, אף שע"י יכולים הדגים למות. ועי' חזו"א סי' ל"ח ס"ק ד' שאסר שימוש בחשמל שנעשה באיסור אף לצורך צבע"ח (מראה דבר סט"ז) [והעיר שם הכותב דבאופן שכבר האקווריום מחובר לחשמל מימות החול, לכאורה משום צער בע"ח יכול בשב ואל תעשה לא לנתק את החשמל, דכיון דאינו עושה מעשה לחבר את החשמל, וגם אינו נהנה בעצמו הנאת הגוף מהחשמל, אינו מחויב להפריש את הדגים מלהשתמש בחשמל, כיון דהוא במקום צער בע"ח עי' סי' שכ"ה סעי' י"ג. ואפשר שהוראת הגראי"ל שטיינמן שליט"א הנ"ל שלא להשתמש בחשמל אף שהדגים יכולים למות היינו בגוונא שצריך לעשות מעשה לחבר לחשמל, או אפשר דס"ל דבכל גוונא איכא חילול ד' במה שמשאיר את החשמל. א"ה ושמענו שגם הוסיף רבנו שליט"א שכנראה שביום א' לא ימותו הדגים].

לימוד לאור הנר

אמר רבנו שליט"א שאין הוא מחמיר לא ללמוד לאור החשמל [הכשר] שמא יטה. ויש לו כמה סיבות בזה א' דהמשנ"ב בביאור הלכה סי' רע"ה כ' שמהני ע"י פתק. והחזו"א טען שא"א להתיר את ע"י פתק. אך נר' יותר כהמ"ב דהרי ביוה"כ מצינו בטור סי' רע"ה מפני אימת יוה"כ וא"כ רואים שחז"ל הקילו במקומות מסוימים. והראה רבנו לדברי האדר"ת בס' אזני דוד שכותב בשם הח"ח שיש לו

קבלה מר' חיים מוולוז'ין שעל פי דין מהני פתק. ב' עוד אמר מרן שליט"א **שראה את הגר"ז לומד בחו"ל לאור החשמל**. וגם הגר"ז למד לאור הנר בנוכחות אביו הגר"ח זצ"ל [מבלי שהיה שומר]. ומצירוף כל הטעמים האלה, הוא לא מחמיר שמא יטה בזה. (אליבא דהלכתא גליון 50 עמ' צ"ב). [וכשהיה לרבנו לוקסים היה ע"ז פתק שבת קודש]

שומר קטן

רבנו שליט"א נסתפק אי קטן מצי להיות שומר בשבת, מפני שמא יטה. ושאלו למרן הגר"ח ואמר שהוא עצמו ה' שומר לחזו"א כשהי' ילד. וכן אמו סיפרה לו שהיתה שומרת לחזו"א כשהיתה קטנה. וסיפרה שפ"א ראתה שהחזו"א הולך כמעט להטות, ולא ידעה מה לעשות, ופתחה לומר לו שאסור. והחזו"א אמר שהיא כבר פסולה מלהיות שומר. והוסיף הגר"ח שמקור לדבר שקטן נאמן לזה, ע"י שו"ע יו"ד סי' קכ"ז ס"ג ברמ"א שכת' בתו"ד, קטן אין לו דין עד להיות נאמן באיסורין (ריב"ש סי' רמ"ח) מ"מ בקטן חריף ובקי בדבר ואיכא רגלים לדבריו יש להחמיר אם מעיד על דבר איסור, (רשב"א סימן ס"ד) ואם מעיד על איסור דרבנן להקל, ולא אתחזק איסורא, כגון בדיקת חמץ נאמן דהימנוהו רבנן בדרבנן, והוסיף הגר"ח ק שמבואר נמי דקטן מצי להיות שומר לענין י"ג (מנחת תודה)

לימוד בשבת

אמר רבנו: ידוע בשם הגרש"ז מקעלס זצ"ל ששכר מצוה שעושים בשבת הוא כפול. ובלב אליהו הביא ששמע מהח"ח זצ"ל ששקולה שבת כנגד כל התורה, לכן כל מצוה שעושים בשבת שוה תרי"ג ולפי הגר"א שכל אות בת"ת היא מצוה כשעושים זאת בשבת מכפילים כל אות ואות במספר תרי"ג, א"כ כשאדם יושב ולומד בשבת הרי אין סוף למצות שיכול להוסיף על חשבוננו עכ"ד.

הבן איש חי זע"א (בהקדמה לספר שמות שנה א' או ב') כתב בשם המקובלים, דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימות החול עכ"ל.

ורבנו שליט"א בסי' ימלא פי תהלתך תפילה (עמ' ש"ג) השיג על הבא"ח זצ"ל וטענתו בצידי, דהרי הרמ"א כתב ופועלים ובע"ב שאינם עוסקים בתורה יעסקו בתורה בשבת, יותר מת"ח העוסקים בתורה כל ימות השבוע, וא"כ פועלים העוסקים בשבת למשל ג' שעות האם נכפילו פי אלף, נמצא בשבוע אחד עסקו שלושת אלפים שעות, ואילו הת"ח שעסק בימי החול למשל שבעים שעות בתורה, ומיעט בת"ת בשבת כדינו, יהיה לו פחות שעות לימוד בשבוע, אתמהא.

ובקי' בשבת ניתנה תורה (עמ' ל"ז בסי' כנסת אליהו מאיר) כי הגרמ"מ שפירא שליט"א שרבנו תי' שאין כוונת הבא"ח אלא כלשונו הטהור **גדול הפועל** הנעשה מעסק התורה יותר מאלף פעמים מעסק התורה בימות החול, ערך הפעולה קאמר, שכתו הרבה מאוד לפי ערך פעולתו, איש על מחנהו ואיש על דגלו, חכם כערכו ופועל כערכו.

והביא רבנו שליט"א, שבספר גביע הכסף כתב בשם הגר"א- מרגלא הוה בפומיה [דהגר"א] בשבת, מצוה להתענג באכילה ושתיה, ומצוה ללמוד, וטוב יותר שירבה בלימודו מאשר שירבה באכילה ושתיה, שההרגל נעשה טבע אצלו וילמוד גם בחול, והלימוד תמיד מצוה הוא, ואכילת השבת תגרוור לו תאות אכילה ג"כ אף בחול עכ"ד.

זהירות בלימוד מסכת שבת

אמר רבנו בפתיחה למסכת שבת לפני אברכי כולל פונביץ': כאשר באים ללמוד מסכת שבת, צריך לדעת שהיא מסכת קשה מאד, ובמה היא קשה, בזה שהרבה פעמים מצוי, שיש הבדל בסברא דקה מאד, ואפשר לטעות בין חיוב דאורייתא של סקילה להיתר גמור, וזה דבר שבשאר מסכתות אינו מצוי כל כך, רק בדיני שבת ההבדל הוא דק מאד, שאפשר להסביר דבר, או שזה חייב מיתה, או שזה מותר לכתחילה, וממילא צריך מאד זהירות בלימוד הדברים. והרי בישיבות רגילים לעשות חילוקים דקים - לומדישע חילוקים, וזה טוב כל זמן שזה לא נוגע להלכה, אבל אם זה נוגע להלכה למעשה, יכול להיות שיעשה לומדות בדיוק ההיפך מהאמת, ולפי סברתו יצא לו היתר, ולמעשה זה להיפך שיש על זה חיוב מיתה ומאד צריך לזהר לא לטעות ח"ו, ויתכן דמה"ט לא רצה הרב מפונביץ' זצ"ל שילמדו בישיבה מסכת שבת שלפי הלימוד הישיבתי, אפשר לטעות בקל, בדבר הנוגע להלכה. (כ"ת)

זכות ליראת שמים

ובהסכמת רבנו לס' שלמי יוסף שבת כ' בתו"ד: מבואר בחגיגה דף י' שהלכות שבת הם כהררים תלויין בשערה ויש בה גם הרבה מהסברות הדקות מאד. אשר זה מחדד את השכל להבין בהבנתה של תורה, שע"ז אפשר לעלות מאד גם ביראת שמים, אשר עליה נאמר הן יראת ה' היא חכמה, ואמרו שבת דף ל"א ב' הן אחת היא. [-שכן בלשון יוני קורין לאחת הן].

הדרך לינצל מהגזירות

ולעת כזאת שגזרו רח"ל גזירות על בחורי הישיבות ואברכי הכוללים להוציאם מלימוד התורה, כי רבנו (סיון תשע"ג) בתו"ד: **ובאנו בזה להציע להתחזק ולהרבות בלימוד התורה ברציפות, ובפרט בימים שיש בהם רפיון כגון ימי שישי ושבת,** אשר הרפיון בהם רב, ולקבוע בהם סדרים שיתחזקו בהם מאד בלימוד התורה. וראשי הישיבות יעוררו על דבר זה.

עוד כתב רבנו מכתב בענין זה: לכבוד האברכים החשובים בבית המדרש בעיר... המחפשים לעשות הטוב וישר בעיני ה' יתברך לקבוע עצמם ללמוד תורה בימי לילי שבת הארוכים. כמובן שזה יהיה באופן שלא יפריע לשלום בית. ויזכו להרבות תורה ויראת שמים הם, ובניהם, ובני בניהם, וירבו זכויות לתועלת כלל ישראל. א. ל שטיינמן

עצה לחיזוק הלימוד של שישי שבת

אמר רבנו: כמדומה שמרן הנצי"ב היה לומד בימי שישי רא"ש, ונראה שהעצה היא ללמוד בימי שישי איזה לימוד שיש מזה הנאה, וכך ימשך ללמוד גם בזמנים אלו. (כ"ת)

בקשה גדולה: בס"ד אנחנו מוציאים את העלון מידי שבוע בתמיכתם של נדיבי עם, אך אין הקומץ משביע את הארי, ורבים מבקשים לקבל את הגליון מידי שבוע ואין בידינו למלאות את בקשתם, ע"כ אנו פונים לכל המעוניין ליטול חלק בהוצאת הגליונות. מחיר 1000 גליונות 200 ₪, לפרטים ניתן לפנות למערכת.

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

מסיר פסולת הדבוקה בקליפה

פרי שיש בו פסולת אסור להסירה משום בורר, כמבואר בסעיף ח'. וילייע בפרי שיש לו קליפה, ומסיר פסולת שדבוקה בקליפה אי הוה בורר, או כיון שישנה קליפה ומחוסר הפרי תיקון לאכילה לא חשיב בורר. והגרא"ל צידד שאין בזה משום בורר. והגרנ"ק נסתפק בזה. ואפשר דבגוונא שעשוהו ליפותו כדי ליתנה לאורחים יש בו משום בורר, שהרי שנינו דבורר שייכא אף במידי דלאו לאכילה, וא"כ בזה גופא שמניחה בפני האורחים כשהיא נקיה זה גופא חשיבא שימוש. וא"כ בזה שמסיר לפסולת שבו כדי ליפות חשיב כהסרת פסולת מאוכל. (אליבא דהלכתא ס"א עמ' כ"ב)

יומא דהילולא – מרן רבנו רבי יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל ה'בית הלוי' נלב"ע ד' אייר תרנ"ב

רבנו שליט"א מספר עובדות על מרן הבית הלוי אשר קיבל מדוני"ז מרן הגרש"ז ריגר זצ"ל ומזקני בריסק

ניצל מאיסור

מסופר על המהריל"ד זצ"ל, ששלח בשר להבית הלוי זצ"ל ואח"כ נתעורר בזה שאלה, ואמר מהריל"ד, שהוא בטוח שהגר"ד זצ"ל לא נכשל באכילה, אבל הוא חייב להודיעו, ושלח מברק. (אילת השחר פר' תולדות עמ' רכ"ה)

לימוד קבלה באלול

סיפר לי ר' ישראל גרשון סולובייצ'יק זצ"ל [אביו של ר' משה] שבכל ימי האלול היה מונח על שולחנו של הבית הלוי ספרי קבלה (כ"ת)

עניות עצומה

הבית הלוי אפילו שהיה רב בבריסק ובסלוצק היה תקופה שהמשכורת שקיבל נחטפה ע"י קרובים מבני הבית עוד לפני שהגיעה לידו, וחי בעניות גדולה. (מאחורי הפרגוד עמ' 65)

אתה ניצחת

אמר רבנו שליט"א שסיפר לו מרן הגראמ"מ שך זצ"ל שבזמן שהבית הלוי חיפש זיווג שני והלך לו קשה, כי הפריעו לו כמה אנשי דלא מעלי שרצו ברעתו, בסוף כשנשתדך אמר רבי איצלע וולוז'ינר זצ"ל "איך דאנק דיר רבנו של עולם, דו האסט מנצח געווען" רבש"ע אני מודה לך, אתה ניצחת.. ע"כ. (כ"ת)

אין דרך חזור

שח רבנו אודות גירושי הבית הלוי מזי"ר, בעת שנכנס לחמיו הראשון, החתן שקדם לו, קינא בו והחל להשמיצו ולקטרג עליו במטרה להשיג את הפירוד. בתחילה רק חותנו הושפע מרכילותו, אמנם אח"כ גם אשתו הושפעה מזה, וממילא הוא סבל מאוד. וברבות הימים צד האשה תבעו גט.

הבית הלוי עצמו ניסה בכל זאת להשיג שלום ושלוה ולא עלה בידו. הבית הלוי אמר להם שהוא מסכים לגט, אבל שידעו כי כל עוד שלא נכנסים לבית דין, הוא יהיה מוכן לשלום בית, אבל אחרי שיתחילו לעסוק בענין הגט למעשה, כבר לא תהיה דרך חזור...

הם הסכימו, כי רצו לקבל גט בכל רגע. בשעת הדיון על אופן כתיבת הגט איך לכתוב דוב עם ואו או בלי ו', הרבנים דברו הלכה למעשה עם האברך הבית הלוי שהציע לפניהם את פרטי הדינים, ופלפלו עמו שעה ארוכה, חותנו ראה והביט על יראת הכבוד שהדיינים רוכשים לו, והחל להרהר שמא באמת חתנו הראשון הוליד אותו שולל, ואז בין כותלי הבית דין, ביקש שישוה מעט את הגט למחשבה נוספת, אבל הבית הלוי כבר מיאן, וכפי שהתריע מראש שלאחר התחלת עניני הגט כבר לא יחזרו בו והתגרשו (מאחורי הפרגוד ע' 359)

הקב"ה תבע יקריה

קצב אחד בא לשאול את הבית הלוי על כשרות בהמה ששחט, ופסק שאינו כשר. והקצב התחיל לדבר כנגדו בחוצפה גדולה. והבית הלוי לא ענה כלום. ולמחרת אותו קצב הוליד שור והתחיל להשתולל והרג את אותו הקצב. וכשהבית הלוי שמע מזה הי' בצער דעל ידו נסתבב מיתתו, ורק לאחר שאמר לו בנו הגר"ח ששמע אותו שאומר כמה פעמים אני מוחל נחה דעתו. והנה אע"פ דהבית הלוי מחל לו מ"מ הוא לא בא לבקש מחילה ממנו, ושאינו צורבא מרבנן דקוב"ה תבע ביקריה. (אילת השחר פר' בהעלותך)

אין אור שולט בו

בנו מרן הגר"ח סיפר שאביו הבית הלוי היה בודק את עצמו אם שולט בו גהינום, והיה לוקח את מרפקו על גב התנור ורואה שלא נכוה, ושאלו הגרא"ז מלצר זצ"ל היתכן, הרי מצאנו שהאמוראים השתבחו בזה, וכיצד עשה כן הבית הלוי. ואמר הגר"ח גם אם לא הייתי רואה בעיני לא הייתי מאמין, אבל מה אעשה שראיתי בעיני. (כ"ת)

פטירתו של הבית הלוי

הבית הלוי נפטר במוצש"ק ד' אייר תרנ"ב, ודרכו היתה להמתין לקידוש לבנה עד שיעברו שבעה ימים, ובאותו חודש לא המתין, וקידש את הלבנה בליל ד', ומיד באותו לילה ישב לכתוב מכתב להגאון בעל השדי חמד, ולפתע לא הרגיש טוב והסתלק.

ומן השמים זיכו אותו לקדש הלבנה קודם מותו, כי בוודאי אם הי' יודע שישתלק קודם ז' ימים הי' מקדש מיד. לכן רצה הקב"ה לזכותו במצוה. והשגחה העליונה הביאה שבנו הגר"ח עבר לבריסק זמן קצר קודם לכן, אחרי שנסגרה ישיבת וולוז'ין וכשנסתלק הבית הלוי מינהו מיד לרב תחת אביו. (כ"ת)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוינ' ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרון רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 35 בהר תשע"ד

מתורת הפרשה

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו. (בהר כה, יד)

ופרשיי "עוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר, מכור לישראל חברך, וכשאתה קונה תקנה מישראל חברך ת"ל או קנה מיד עמיתך". והנה על מצוה צריך להוציא עד חומש בנכסיו, ועיין באהבת חסד דיני מצות הלואה (פ"ה סעיף ז) דאפי' אם העכו"ם מוסיף מעט יותר על המקח, אפי"ה מוטב למכור לישראל בפחות, וכן ה"ה לענין קנין מוטב יותר שיקנה מישראל, אפי' אם יצטרך להוסיף מעט יותר. והמקור לזה הוא בשו"ת הרמ"א סימן י', והחפץ חיים לא מפרש כמה זה נקרא מעט.

עוד נסתפקו בקנה כמה חפצים ביחד, האם מספיק מה דהם דבר מרובה על כל הקניה ביחד. וכן יל"ע בקונה חפץ בקביעות, וכשיקנה כמה פעמים זה יהא דבר מרובה, אם אפשר להחשיב זה כדבר מרובה.

ואמרו בשם בעל האבי עזרי זצ"ל שאם העכו"ם עושה עבודה יותר טובה, מותר לקנות ממנו.

הר"א ריין ז"ל סיפר שהי' קונה בוילנה בחנות של יהודי מחלל שבת, ואיים עליו שאם לא יפסיק לחלל שבת הוא יתחיל לקנות בחנות של גוי, וכשסיפר את הדברים להגאון ר' חיים עוזר זצ"ל, אמר לו לאיים עליו אתה יכול, אך צ"ע למעשה אם מותר לך להעדיף ולקנות אצל עכו"ם. (אילת השחר כא)

וכשסיפרו ד"ז למרן הגרמ"ק שליט"א העירו לו, דלכאורה הרי דינו של המחלל שבת בפרהסיא כעכו"ם, ולמה הוא קודם לגוי. והשיב הגרמ"ק, בתלמוד ירושלמי הוריות (פ"ג ה"ה) אמרו- גר ומומר מומר קודם, מפני מעשה שאירע, שיכול לחזור בתשובה. (דרך שיחה ח"א עמ' ער"ה)

ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך כי אני ה' אלהיכם. (בהר כה, יז)

כתב רבנו. - הנה ידוע שבתורתנו הקדושה יש דינים בין אדם למקום. וגם בין אדם לחברו. גם בעשרת הדברות יש דינים שלו לבין קונו, וגם מה שאדם יזהר מלעשות רע לבריות.

ואונאת דברים מבואר בבא מציעא (נ"ח ע"ב) שזה יותר חמור מאונאת ממון, ובה אין חילוק בין איש לאשתו, או אשה לבעלה. בגמרא (ב"מ נ"ט שם) כתוב שכוין שאשה דמעתה מצויה אז אונאתה יותר חמור מה שמצערין אותה, זה כולל בכל הדברים שגורם צער, **בפרט לצער אלמנה או יתומים חמור מאד.**

יש דברים שאנשים מורים היתר לעצמם, מורה או רב חושבים, שכדי שיהיה משמעת בשיעור וכדו' מותר לבזות בלי שיעור, אין הדבר כן, רק מה שמוכרח להוכיח, אבל לא לבזות. וזה חמור מאוד שמבזים ברבים.

רבי או כל מחנך צריך להוכיח, אבל לא להוסיף דברים הגורמים בושה. ובדרך כלל זה מחמת שחושב להגיב על שפוגעין בו וזה גורם שמשלם לו בכפליים. ובודאי שמכלל אונאת דברים לא יצא, ומאד צריך לזהר בזה.

וגם ההורים אין להם לבייש ילדיהם. וכן הראוני בספר חינוך מצוה של"ח. [ד"ז - ואפילו בקטנים ראוי להזהר שלא להכאיבם בדברים יותר מדי. זולתי במה שצריכין הרבה כדי שיקחו מוסר, ואפילו בבני ובנותיו ובני ביתו של אדם, והמיקל בהם שלא לצערן בענינים אלה, ימצא חיים ברכה וכבוד] (מתוך מכתב שהתפרסם)

וצויתני את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים. (בהר כה, כא)

החזון איש שביעית (סימן י"ח ס"ק ד) מביא סמ"ע בחו"מ סימן ס"ז ס"ק ב' דכתב בזמן הזה שביעית הוא מדרבנן, אין ברכה זו של הפסוק ועשת את התבואה לשלש השנים. והחזון איש סבירא ליה דגם בזמן הזה יש ברכה. והנה במציאות רואים ברכה אצל שומרי שביעית גם בזמננו. ויתכן שאפילו אם אין היום הבטחה זו של התורה, **מכל מקום פסק החזו"א זה גורם שיהא ברכה.** (אילת השחר כה, כא)

והוסיף רבנו ואמר בהזדמנות: **כח הפסק של "בעל הוראה" יש לזה השפעה בשמים**, ומתחשבים בזה. ולמשל מה שפסק החזו"א, שגם בשביעית בזמן הזה שהיא דרבנן יש את הברכה של וצויתני את ברכתי, התקבלו דבריו בשמים, כמו שרואים בחוש דברים נוראים שאירעו במשך השנים לשומרי שמיטה כדן. כמו מה שהיה בשמיטה האחרונה כשהיתה "קרה" בארץ ישראל, ובצפון נפסדו מטעים שלמים, ובמקום אחד היו שני מטעים של בננות סמוכים זה לזה בכמה מטרים, ובמטע ששמרו שמיטה כדן, לא ניזוקו הבננות כלל! ובמטע הסמוך ממש שהקילו בקולות שונות בשמירת השמיטה, נפסדו כל הבננות, ויהי הדבר לאות ופלא.

וכן פעם אחת לא הי' לשומרי שמיטה גרעינים טובים לזריעה, רק שבורים ורקובים, וזרעו אותם והצליחו מאד, ואותם שלא שמרו שמיטה, וזרעו עם גרעינים טובים ושלמים נתקלקל להם הכל! כי בשמים מילה של "בעל הוראה" קובעת, ומתחשבים בפסק שלו. (פרי חיים ר"ח) עוד אמר רבנו, בשנת השמיטה רואים דברים מיוחדים אצל שומרי שביעית, ואמנם לא כולם חוזרים בתשובה, כי היצר הרע יודע טוב לטמטם את כולם, אבל בכל זאת זו משהו. (קו' דברי חיזוק)

ענין בפרשה- שביעית

הן קרבה שנת השבע, וראינו לנכון לכנס דברים שנשא רבנו שליט"א בכמה מקומות, בעניני השביעית

זהירות בפירות שביעית

אינא באבות פ"ה מ"ח, דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לב"ד, ועל פירות שביעית. ומה זה איסור פירות שביעית. מפרש רש"י, שאוכל פירות שביעית לאחר הביעור, אבל מסתמא כלול בזה ג"כ כל האיסורים, הרי רוב דברים של פירות שביעית זה רק מדרבנן, וגם האיסור של פירות שביעית יש כאלה שסוברים שזה מדרבנן, ועכ"פ משמע כי למרות שזה רק דרבנן. [אמנם אין מוכרח לגמרי אבל] יכול להיות שגם על זה אמרו חז"ל דבר בא לעולם. ואחרי זה ג"כ כתוב גלות באה לעולם על שמיטת הארץ. רואים בפירוש שקודם דיברו רק על פירות שביעית, ולא על שמיטת הארץ. ורק הגלות זה על שמיטת הארץ רואים שזה לא כ"כ פשוט פירות שביעית, עד כדי כך שחז"ל אומרים על זה, שבא "דבר" לעולם. (אמרי שפר שביעית עמ' תלא)

דברי רבנו לחקלאים בביקור שערך בשמיטה תשס"ח

אין שום דבר שכתוב מפורש בתורה שעל זה הולכים לגלות, רק על שמיטה כתוב מפורש באם לא שומרים שמיטה יהיה גלות, ואנו מתפללים לה' שבזכות השמיטה נזכה לגאולה השלימה.

היתר מכירה

ונשאל שם רבנו ע"י החקלאי האם המכירה הזאת מותרת או אסורה, וענה אסור, והסביר לו... אתה יודע מה זה קונצים... [א"ה, וכבר חתם רבנו על מכתב עם מרן הגר"י והגרמ"ל זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגר"ש ואזנר, הגר"ק והגר"ק שאין לסמוך על ההיתר בשום אופן, ע"י חוט שני יו"ט וחיה"מ עמ' שע"ג].

שיחת רבנו לחקלאים גיבורי כח בשמיטה תשס"ח במושב יד רמב"ם

צריך רק לחזק שכל אלה שומרי שמיטה, אי אפשר לתאר עד כמה שזה חשוב בשמים. על הארץ אני לא יודע אם כולם מבינים את זה, בן אדם רואה את השדה מושבת, והפירות לא הולכים, כל מיני דברים, אבל בשמים זה חשוב מאוד. בן אדם צריך לדעת שהוא לא חי לעולם, כל אחד יבוא אחרי החיים שלו, צריך לדעת ששם זה העולם האמיתי. העולם שבו אדם צריך להתכונן. מה שהוא חי כאן זה עובר ועובר, וממשיך לעבור. כמו שהזכרנו קודם, בשום מקום התורה לא מזכירה שאם יעברו עבירה חלילה וחס, ילכו לגלות, חוץ משמיטה, כתוב בתורה בפירוש, שבעוון שמיטה יגלו.

ועל זה צריך לדעת שהתכלית שבו אדם צריך לראות להתבונן שלא רק בעולם הזה גם שם בעולם הבא.

ושמה זה העיקר מה שקונים את המצוות, ושמיטה זה אחד מהמצוות הכי חשובות.

כל המצוות חשובות, אין מצוה שלא חשובה, כל מצוה חשובה. אבל כשיש נסיונות עם קשיים, זה שוקל יותר, ממילא כל אחד צריך להתחזק.

אשריכם שאתם עומדים בנסיון, בזכות זה הקב"ה יברך את כולכם ואת כל המשפחה שלכם, בפרנסה ובריאות ובכל הדברים. תזכו גם כן לעולם הבא, העולם הנצחי שזה העיקר.

תזכו בעזר ה' שכל אחד ואחד הקב"ה יעזור לו שיזכה לזכות בגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

דברים שנשא רבנו בסיום השביעית חנוכה תשס"ב

בחוץ לארץ בעיירות לא הייתה שחיטה של כל המדינה, אלא לכל עיר היתה שחיטה, ובכל עיר היו אנשים שרצו לאכול על טהרת הכשרות, ואם התעוררה שאלה הלכו למורה הוראה, אם היה רואה אדם עני מאוד, כאשר הדבר היה אפשר מבחינת הדין היה מיקל לו. שהרי אנחנו מוצאים בפוסקים מקומות שאפשר להקל כגון הפסד מרובה, כבוד שבת והכנסת אורחים וכו', אך זה הכל קולות בגלל שאין ברירה כי המצב בכלל ישראל היה מאד קשה. וכמדומה שבאחרונים מביאים מה זה נקרא הפסד מרובה, וכתבו שהוא כמו שיווי של קורקבן. ומה זה קורקבן, היום זה ממש מגוחך אם יאמרו שקורקבן זה הפסד מרובה, שהרי זה סכום זעום מאד. אבל אז זה היה נחשב הפסד מרובה, והעניינים היו באים והיו מקילים להם בגלל שזה הפסד מרובה. אבל אצלנו היום ברוך ה' נשתנה המצב, אין מצוי שכל אחד ילך עם העוף שלו לשוחט לשחוט, ואח"כ ישאל את המורה הוראה. בדרך כלל זה בא עם כל הציבור שהתרבו ברוך ד'. וכן שביעית אי אפשר שכל אחד יעשה לעצמו, אלא צריך להיות מאורגן דרך ציבור, וכאשר זה מאורגן דרך צבור אי אפשר להשתמש בקולות, שהרי בצבור כלולים כולם, וגם אלה שאינם רוצים להשתמש בקולות, ואי אפשר לאמר לך יש קולא ולך לא.

מתוך שיחה בכינוס לאברכים בהיכל הכולל 'נחלת משה' ב' אלול תשס"ז

עיקר (החיזוק) של הדור זה אמונה בה', באמונה יש שני חלקים יש אמונה ויש בטחון, אמונה לבד ודאי דבר חשוב. אבל כל זמן שהאדם לא יודע שהכל מן השמים, הכל נגזר א"א לעשות נגד רצון הקב"ה, לבטוח בה' זה חלק הכי חשוב באמונה, כשהחלק של האמונה נולד בלי בטחון חסר באמונה, כשהקב"ה ברוב חסדו רצה שבו אדם יכול לזכות למדריגה של בטחון, אז הוא נתן לנו מצוה גדולה מאד, מצוה של פעם בשבע שנים היא השמיטה, השמיטה בין שמיטת קרקע שמיטת כספים, הכל ע"י זה שבו אדם ירגיל עצמו תמיד לשם בטחון בה', בלי בטחון אז האמונה חלשה, כמו שכתוב בריבוי בחיי כד הקמח הוא מסביר את החלק של האמונה זה בטחון בה', ע"י שהוא בוטח בה' בלי זה אז האמונה חלשה, זה מילים גבוהות לבטוח בה' שהכל ממנו, זה חסר בנסיון של אמונה אמיתית, והקב"ה נתן לנו את המצוה הגדולה הזאת ועל זה, זה נוגע לכל כלל ישראל, ובפרט לחקלאים שהם הלא מתפרנסים מעבודת האדמה, אע"פ שזה החלק הכי חשוב בבטחון, אבל צריך לעזור לאנשים האלה שלא יפלו ח"ו, לכן הדבר הכי גדול שבו אדם צריך לדעת עוד, לעזור להם לבטוחים האלה שהפסוק קורא להם גבורי כח, שום דבר לא כתוב גבורי כח, שאר האנשים עושים מצוות לא כתוב עליהם גבורי כח, שומרי שמיטה אלה שעובדים את האדמה הם גבורי כח, והם לא עובדים השנה, זה גבורי כח צריך לעזור להם, הקב"ה עזר לנו ב"ה כל השמיטות

הקודמות, ונזכה שיעזור גם עכשיו. מצאנו בפסוק שהולכים לגלות בעון השמיטה. ועל שום עבירה אחרת לא כתוב מפורש בתורה שהולכים לגלות, אמנם כתוב [פרשת בחוקת] בכללות [כשמצטברות עבירות], אבל לא כתוב מפורש על אלה, רק בשמיטה בקרקע כתוב אם לא מקיימים את השמיטה ח"ו גולים, הולכים לגלות, והקב"ה באמת רוצה מכלל ישראל שהמצוה הזאת כ"כ חמור מאד מצד אחד, ומצד שני השכר של זה אין לתאר גבורי כח נחשב. שהקב"ה באמת יעזור, וכל אחד יודע את זה כבר מהשמיטות הקודמות עד כמה שזה קשה ועד כמה צריך לעזור, אנחנו צריכים מאד להתחזק בזה כל אחד, גם להתחזק וגם לחזק, לחזק את כל החקלאים ובכלל את כל שומרי שמיטה, וגם אח"כ להזהר לא לאכול מה שאסור לאכול, יש ספיחין, איסור דאורי', ויש עוד דברים דרבנן, על כל פנים אנחנו צריכים מאד לחזק ולהתחזק, **הקב"ה יעזור שכל מה שאנחנו יותר נחזק, יש יותר סיכויים שנוכל לעבור את השמיטה כדין**, ובזכות השמיטה נזכה שבמקום הגלות הקב"ה יעזור שע"ז נזכה לגאולה האמיתית, לכל כלל ישראל במהרה בימינו א"ס.

שיחת רבנו בכינוס הכנה לשביעית תשע"ד

מורי ורבותי. מצד אחד תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, מצד אחד מצוה שבכל יום, זה חשוב מאד, אך מצד שני מצוה נדירה שלא מצויה כל יום, צריך כל כך לחבב ולכבד אותה. [א"ה וכן כתב כע"ז הגרע"א באגרות אגרת י"ב!] מי נתן שיוכל לזכות לזכו מצוה גדולה של שמיטה, שזה רק פעם בשבע שנים, שנה אחת! ומי שזוכה לזה אין לשער איזה שמחה צריך להיות בלב שלו, שיוכל לקיים מצוה כזאת, שלא בכל יום אפשר לקיים את זה, יש הזדמנות לקיים מצוה גדולה מאד, אין לשער כמה שמחה צריך להיות לאדם שמקיים את זה. וגם אלה שעוזרים לכל החקלאים ומלמדים אותם, מקרבים אותם, אין לשער איזה זכות שיש, איזה שמחה צריך להיות לאדם שיוכל לקיים מצוה כזאת גדולה, הרי אין לשער את הגדלות של כל המצות, ומצות שמיטה שהיא נורא ואיום! איזה גדלות שיש. הקב"ה יזכה אותנו שנזכה לקיים אותה אחרי שיהיה כל כלל ישראל בתורה ויראה, ויקוים בנו הפסוק ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. אם נזכה למצות גדולות כאלו, הקב"ה יעזור שבזכות זה נזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

מכתב במעלת קרן השביעית

יום שני כ"א כסלו שנת השמיטה תשס"א

למע"כ הרבנים הגאונים משתתפי הכינוס לעזרת שומרי השביעית בארץ הקודש בראשות ראשי הגולה, ראש הישיבה הגאון רבי אליהו שווי שליט"א וכ"ק האדמו"ר מנובומינסק שליט"א המתקיים בניו יורק.

הנני להביע בזה ברכות לכינוס לש"ש של הרבנים וראשי הישיבות שליט"א בגולת אמריקה, לעזר ואחיסמך לגיבורי הכח עושי דברו שומרי השביעית בארה"ק. רחב לבנו לשמוע, על דבר ההתעוררות הגדולה בין החקלאים לשמור השמיטה בכל פרטיה ודקדוקי, וזאת ע"י המרכז הארצי לחקלאים שומרי שביעית, שנוסד ע"י הגאון החסיד רבי בנימין מנדלסון זצ"ל גאב"ד דקוממיות ת"ו אשר ממשיכים בעזה"י לעסוק בשליחות קודש בשנת השמיטה הנוכחית לנסוע למושבים ולעורר האנשים ולהדריכם בהדרכה הלכתית, ומקצועית, ומתחייבים להם החזקה כל שנת השמיטה, כאשר למשפחות רבות, תמיכה זו היא עבור קיומם ופת לחם, אשר זה עולה להוצאה מרובה מאוד, ואשר המרכז בה לשתף בזה את כלל הציבור.

וידוע כמה מצוה זו היתה חביבה וחשובה בעיני גדולי הדורות אשר היו הראשונים בין העושים והמעשים בכל ליבם עבור מצוה זו, וכמה מרן החזון איש זללה"ה עמל על החדרת שמירתה בין החקלאים.

לכן אנו פונים למנהיגי הציבור היקרים וראשי הישיבות שליט"א להיות טופח על מנת להטפח, ולעורר אחינו שבגולה להיות שותפים נאמנים **לבא לעזרת ה' בגיבורים לתרום ולהתרים לטובת 'קרן השביעית'** ושלא יהיה ח"ו חילול ה' שיש שרוצים לשמור ואין מחזיקים בהם. אהרן יהודה לייב שטיינמן.

תמיכה בגיבורי הכח

בס"ד יום ער"ח מנ"א תשס"ז. הנה אשרי חלקם של הנוטלים חלק במצוות שביעית, ע"י תמיכתם בגיבורי הכוח בעלי שדות וכרמים שפרנסתם עליהם ומשבייתים ומפקירים אותם כאשר נצטוונו בתורה. **וכאשר מפרסמים בציבור תוכניות שונות** כאילו לזכות את הציבור בקיום מצוות שבת הארץ בשביעית, הנני להבהיר כי הקריאה של גדולי ישראל לחיזוק השמיטה ע"י תמיכה בשומרי שביעית כוונתם רק לגיבורי הכוח כנ"ל. ואין לפרסומים של התוכניות השונות הנ"ל שום שייכות לכוונת הקריאה של גדולי ישראל, **ואינה אלא הטעיית הציבור**, ואכן מי שתומך במשבייתם שדותיהם וכרמיהם, אשרי חלקו ואכן יש לו זכות שעוזר לקיים מצות שביעית. יש נסים קרליץ. אהרן יהודה לייב שטיינמן. [א"ה ובתחילה היה כתוב בסוף המכתב כך: ואכן יש לו חלק במצות שביעית. והעיר רבנו דרך בת"ת מצאנו שמי שתומך בתורה יש לו מצות ת"ת, אבל בשביעית אמנם שכרו גדול שמסייע לשומרי שמיטה, אבל אינו מקיים בזה מצוות שביעית, ולכן שינו את הנוסח וכתבו כנ"ל ואכן יש לו זכות שעוזר לקיים מצות שביעית].

וכל מיני תבואה

בדרך אמונה (פ"א ה"ז) בבה"ל כתב וז"ל ואטו אסור להתפלל בשביעית על עץ שיעשה פירות. ובני ר"יש נ"י העיר דבתענית י"ט ב' אמרי' דמתריעין בשביעית על הגשמים מפני פירות האילן, מבואר דמותר להתפלל שיצמחו הפירות, ואין זה עבודה האסורה בשביעית. ויל"ע דהא מבואר במטבע הברכה הברכה השנים ואת כל מיני תבואה לטובה, וכתב מרן הגר"ח קנייבסקי במכתבו דבשנה השביעית יש לכוין ע"פ מה דאיתא בנדרים (נ"ה א) וכל תבואה שדה לאתויי פירות האילן, א"כ אילן קאי וגם יש אופנים שירק מותר ע"כ. והגר"ש קלוגר בתשו' האלף לך שלמה (או"ח סימן נ"ו) כתב וז"ל, גם י"ל דנוסח הברכה כן הוא, וכמו שאנו מתפללין ואת כל מיני תבואה טובה, ואיך מתפללין זה כשכבר נגמר ונקצר התבואה, ובפרט בא"י דהתבואה נגמר בניסן, ואיך מתפללין כל הקיץ על מיני תבואה, ובע"כ דטופס ברכות כן הוא, ולא רצו לשנות חז"ל הנוסחא כל פעם. ומבואר דקאי על תבואה. ומאידך האבודרהם (ד"ה ברך עלינו) כתב ואת כל מיני תבואה כל מיני פירות נקראין תבואה על שם ותבואה מרבה למלכים (נחמיה ט' לז).

ורבנו הגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דואת כל מיני תבואתה לטובה, קאי על כל תבואת העולם וא"ש שאומרה נמי בשביעית בלא לכוין על פירות האילן (אמרי שפר שביעית עמ' תי"ד).

הגר עם שכנים חילונים

מי שגר בבית משותף והשכנים אינם שומרי שביעית, והגן עובד בגינה כשאר השנים, יפקיר חלקו שבגינה. ולענין נתינת הכסף לועד הבית עבור הגינון כשאי אפשר בע"א, אמרו הגראי"ל שטיינמן והגר"נ קרליץ שליט"א שאינו עובר בזה, שהרי הם כגוזלים ממנו כי אם לא ישלם להם, הם יחייבו אותו בתשלום בערכאות שלהם. (הגר"צ פלמן שליט"א קובץ מבי דינא שביעית עמ' שני"א)

היתר מרן החזון איש

סיפר ר' משה שינפלד ששאל את מרן החזון איש ז"ל היות ובתקופה ההיא, היה מצוי ערבים שהיו חוטפים קרקעות בארץ והיו משתלטים עליהם, ואח"כ היו טוענים שקרקע זו שייכת להם, ולכן היו צריכים לעבור עם טרקטור על שטח האדמה כדי לעשות כמין חזקה בקרקע, שיותר לא יוכלו אחרים להשתלט על זה. ושאל את מרן ז"ל האם מותר לעשות דבר זה גם בשמיטה. וסיפר שמרן ז"ל חשב וחשב על השאלה במשך חצי שעה, ובסוף העלה להיתר שמותר לעשות כך גם בשמיטה. וביקש ממרן ז"ל שיכתוב לו את פסק ההיתר. ומרן ז"ל כתב לו את זה. ואח"כ באו כמה קנאים לצעוק עליו. ור' משה שינפלד הראה להם את ההיתר שכתב מרן ז"ל [א"ה]. וז"ל מרן ז"ל באגרתו הנדפסת בספר דרך אמונה ה' שמיטה ויובל פ"א הי"א ס"ק צ"ז "השטחים הגובלים עם הגוים ושכבר ניסו השכנים להשיג גבולם ושהדבר מביא לידי פגישות מסוכנות ושלאפשר למנוע הדבר בחרישה לחוד ושהחרישה הזאת לא תועיל לזריעה במוצאי שביעית קרוב הדבר שמצב זה חשוב כאונס ארנוא" עכ"ל. ומובא בסוה"ס שם במכתבים סימן ד' (אעלה בתמר עמ' ס"ה)

תוספות שביעית

בריש מס' שביעית מבואר דצריך להוסיף משנה ששית על השביעית באיסור חרישת הקרקע שלושים יום ונדרש מקרא בחריש ובקציר תשבות דאין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וכן סוף שנת השביעית צריך להוסיף מהשמינית באיסור קצירה. ובגמ' מו"ק ד' א"ר יוחנן ר"ג ובית דינו בטלו תוספת שביעית ולמדו כן מגז"ש לשבת בראשית מה שבת היא אסורה ולפניה ולאחריה מותרין אף שביעית כן. והק' בתוס' ד"ה מה הרי גם בשבת איכא דין תוספת שבת בין בכניסה ובין ביציאה ואיך למדו משבת לשביעית דלפניה ולאחריה מותרין, ותי' התוס' דהוא פורתא אינו אלא זמן כל שהוא ומודה ר"ג דצריך להוסיף. ובשו"ת חמדת שלמה סי' ל"ה הקשה דלהאי תוספת שביעית במשהו למה צריך קרא הא בלאו איסור שביעית נמי אסור לחרוש דהרי תחילת שנת השביעית הוא בר"ה. ותיפ"ל דמשום יו"ט צריך להוסיף מהחול על הקודש ואסור לחרוש אז מדין תוספת יו"ט וכן הקשה בתוספת דמוצאי שביעית הנכנס לשמינית דנלמד מקרא דבקציר תשבות דאי מיירי בזמן מועט תיפ"ל דתחילת שמינית הוא ר"ה ובלא"ה אסור בקצירה משום יו"ט.

ורבנו שליט"א תי' בדין תוספת שבת אין הכוונה דיש איסור מלאכה בער"ש אלא רק דיש דין לקבל תוספת שבת אבל אם לא קיבל עליו את השבת מבעוד יום אינו עובר בעוון חילול שבת רק עובר במה שלא קיבל עליו קדושת ותוספת שבת וכן בתוספת יו"ט. משא"כ בדין תוספת שביעית אין הפי' דצריך לקבל עליו תוספת שביעית חדא משום דלא שייך להוסיף על השנה ואם יש דין בשנה השביעית תשבות לא שייך שיהא דין להקדים ולקבל עליו דהשנה תתחיל מבעו"י ורק דיש דין שביטה מלפניה ותו דהא הדין שביטה הוא בקרקע ולא בהגברא דהקרקע צריכה לשבות ממלאכה ומה שייך שהאדם יקבל עליו בקבלתו דין על הקרקע ודלא כדין קבלת שביטה בשבת דהוא קבלה על הגברא ובתוספת שביעית הקבלה פירושו שיחול על הקרקע דין שביטה וזה לא שייך וע"כ דהריבוי דקרא בא לרבות דצריך להקדים לשבות מלפני הלילה ולהוסיף משנה שישית מעט ולכן יהיה נפ"מ פשוטה גבי מי שלא קיבל עליו קדושת יו"ט ועשה מלאכה בקרקע דעל איסור של שביטת יו"ט לא עבר דהא מ"מ עדיין לא קיבל ע"י יו"ט אלא עבר במה שלא קיבל עליו קדושת יו"ט אמנם אחר דמרבין מקרא דצריך תוספת שביעית ויש איסור לעבוד בקרקע עוד מבעו"י נתחדש לן דאי עבד בקרקע עבר אף באיסור מלאכה משא"כ בשבת ויו"ט כ"ז שלא קיבל לא עבר על המלאכה (פרורים משולחן גבוה פר' בהר. ורבי אליהו משה אורצל שליט"א קובץ קול תורה סה)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

הוצאת אבטיח מכלי המיוחד לכך

להוציא מאבטיח חתיכות מעוגלות ככדור ע"י כף המיוחדת לכך, (כף מעוגלת העשויה בצורת כפית עמוקה ועגולה), שמעתי מהגראי"ל שליט"א דלהוציא בזה חתיכות האבטיח שצמודים לקליפה יש בו חשש ברירה בכלי, ושלא לאלתר ודאי דאסור. אבל לחתוך בזה מה שלמעלה מזה ודאי דשרי ולית ביה משום עובדין דחול, וחשיב זה כתיקון אוכלא דלית ביה משום עובדין דחול. ואף דמצוינו בכ"מ דבכלי המיוחד לכך אית ביה משום עובדין דחול. דיעוין בסי' שכ"ז סיג אין מגרדין בכלי העשוי לכך. ובמשנ"ב סק"ח כתב הטעם משום דהוא כעובדין דחול, וע"ע ברמ"א בסי' שליח סעי' א' אסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת אע"פ שאינו מכויין לשיר הואיל והכלי מיוחד לכך. ובביאור"ל (ד"ה הואיל) הביא מהפמ"ג דהטעם משום דמחזיז כעובדא דחול, וע"ע בסי' שכ"א סעי' י' אסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות שקורין ראליי"ו, ובמשנ"ב (ס"ק ל"ו) כתב טעם האיסור דכיון שהכלי מיוחד לכך ה"ז דרך חול ע"ש, הרי חזין מכ"ז שבכלי המיוחד לאיזה תשמיש אסור להשתמש בו משום דהוי עובדין דחול. ותירץ הגראי"ל דאף דהוי כלי המיוחד לכך, מ"מ במכשירי אוכלין ל"ש עובדין דחול דהוי תיקון אוכלין. וליכא בזה שום מלאכה, ורק כשעושה מלאכה או כשהעובדין דחול מביא לידי מלאכה או סתם מעשה דאית ביה טירחא, אסרו משום עובדין דחול ולא כשעושה תיקון אוכלין (אליבא דהלכתא קובץ סב עמ' כ"ב) [ועיי"ש שהאריכו ופילפלו בדברים הנ"ל].

© העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוינ ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

לעילוי נשמת הרה"ג רבי יצחק בהר"ר אברהם לבה זצ"ל נלב"ע ד' אייר תשע"ד

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממון רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 36 בחוקתי תשע"ד

מתורת הפרשה

ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם. (ויקרא כו, כא)

פרש"י. רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים כן תלכו עראי במצות משמע שנתבעים על מה שיקיימו את המצות עראי ולעיל פרש"י שמדובר במואסים את המצות וכופרים בעיקר ובודאי שאנשים אלו אינם מקיימים מצות בכלל. וצ"ב וכי זה יותר גרוע מאשר אם לא היו מקיימים את המצות בכלל והרי אמרו בר"ה י"ז א' שפושעי ישראל בגופן היינו קרקפתא דלא מנח תפילין ועיי"ש בר"ן דה"ה לשאר מצות עשה שבגופו שלא קיימן מעולם כגון קרא ק"ש ולא בירך על המזון אחריו מעולם וכתב ר"ת ז"ל דדוקא בשמנע מלהניחם מחמת שהמצוה בזויה בעיניו והיינו כשיש באפשרותו לקיימם.

ושמעתי מהגר"י זצ"ל בשם אביו הגר"ח זצ"ל על מה דאמר אליהו בספר מלכים א' י"ח כ"א עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים אם ה' הוא האלקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו והקשה וכי אם אחד יאכל נבלה רח"ל יאמרו לו כשאתה אוכל נבלה תאכל הרבה נבילות וביאר דשאני בדברים של אמונה דאם אינו מאמין בהכל אין נ"מ אם לא מאמין כלל. (אילה"ש כאן, וראה מה מה שהבאנו לעיל פר' כי תשא)

[ואמר רבנו ששמע דבר זה מהגר"י בעיר בריסק ביו"ט דסוכות, כשבא לבקרו ראש הקהל רבי שלמה ליכטנשטיין, כשהתמנה לכך אחרי הבחירות באלול תרפ"ח שהתקיימו בבריסק שהצליחו החרדים לקבל ח' נציגים מתוך כ'. ורצה לכבדו הרב בד"ת] וכתב הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: שאלה- ת"ח העוסק בקירוב רחוקים, והוא מצליח, נתקל ביהודי המושרש בדעות כוזבות ובמשיכה לעבודה זרה ר"ל, ונראה שאי אפשר לנתקו לגמרי ממנה, אך ניתן להמעיט אותו ממנה, אבל לגמרי לנתקו לא ניתן, ובפרט שאביק ביה טפי, ויש לו קשרים עם אנשי כמורה והם רוצים לתת לו משרת כומר, האם יטפל בו עד כמה שאפשר, כדי להמעיט את עוונותיו? והשיב לאור דברי הגר"ח היה נראה להשיב על השאלה הנ"ל, שאין ענין לטפל בו, מאחר ולפי הנראה אין בזה תועלת. והצעתי את השאלה והתשובה לפני מורינו הגאון בעל אילת השחר שליט"א ולא הסכים לדברי, ואמר שאין ללמוד הלכה מאגדה. וגם אין ללמוד דבר מדבר, ואולי בענינו אס נשפיע עליו במעט, יושפע מכך הרבה, ואין להחליט עליו שבודאי לא יעזוב את העי"ז (חשוקי חמד בכורות נו, א)

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם. (בחוקתי כו, ג)

ופרש"י "אם בחקתי תלכו - יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה".

רבנו דיבר בענין הלימוד בעיון, ואמר שיש לידע כי הלימוד העיוני הוא מוכרח, ואי אפשר להסתפק בלימוד בקיאות בלבד ובפרט לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא מוכרחים ללמוד בעיון וחלילה לפוסקים ומורי הוראה שיפסקו על ידי ידיעות שטחיות בלבד ללא שירדו וצללו לעומק ההבנה ואלו הפוסקים מתוך בקיאות גרידא יכולים לטעות הרבה ורק על ידי הלימוד העיוני אפשר להוציא הלכה ברורה לאמיתתה של תורה אבל מי שאינו לומד בעיון אינו יכול לפסוק.

וכבר היה מעשה ברב אחד ששאל את הגר"ח מה יצא לו למעשה מכל הלומדע"ס שעוסק כל היום והגר"ח ענה לו שבלי העיון אי אפשר לפסוק הלכות גם באו"ח ויו"ד, והגר"ח הראה לו כן על ידי ששאל אותו שאלה להלכה שלכאורה נראית פשוטה והקיף אותו בשאלות וראיות להוכיח איך הפסק משתנה מהיפך להיפך ממש עד שהלה לא מצא את ידיו ואת רגליו בבית המדרש.

ושח רבנו עוד: ת"ח אחד שליט"א ראה איך שנשאל החזו"א שאלה הנוגעת ממש בדיני נפשות והחזו"א שמע את השאלה ולאחר ענה תשובה מיד על המקום והלה התפלא איך הוא עונה בדיני נפשות כ"כ מהר אבל האמת היא שהחזו"א לא ענה מיד אלא כבר מלפנים בעת שלמד את הסוגיא חישב בעיונו מה יהיה הדין כך ומה יהיה הדין כך והעלה אז בדעתו את כל צדדים וצידי צדדים שיכולים להיות וכן את כל סוגי השאלות ודינים העולים הלכה למעשה וכבר הוכרע אצלו ההלכה בשאלה זו מכבר הימים עת הגה באותו הסוגיא ועכשיו שנשאל יכול היה לענות לאתרו. ובאמת כן היה תדיר דרכו של החזו"א בלימוד להוציא מכל דבר את ההלכה למעשה.

שח רבנו: הגרש"ז ריגר זצ"ל הדיין דבריסק אמר לי: הרבה גאונים ראיתי הרבה מתמידים ראיתי אבל עמל התורה כמו של הגר"ח עדיין לא ראיתי יש כאלו שרואים בספר של הגר"ח את כח הגאונות והכשרון. אבל צריך לדעת שהגר"ח היה אצלו העמל התורה המעלה הכי גדולה. הגר"ח שמחה זליג אמר על העמל התורה של הגר"ח שאין בדומה לו, וסיפר לי שפעם אחת הגר"ח לא הרגיש בטוב והיו לו כאבי ראש חזקים וקם והלך לדרוש אצל הרופאים מדוע כואב לו הראש והרופאים בדקו אותו מכף רגל ועד ראש ואף אחד לא מצא שום סיבה לכאבים עד שלבסוף פרופסור אחד בתוך כדי שיחה עם הגר"ח התברר לו שהגר"ח בשעת לימודו מחזיק את היד על הראש בהתאמצות ולוחץ חזק על הראש וכפי הנראה מזה נעשה לו הכאב הראש. ובאמת פסק הגר"ח מלעשות כך ופסקו הכאבים.

אמר רבנו- ואני מוסיף שאילו היה רואה את יגיעת התורה של החזו"ן איש זצ"ל בודאי היה אומר גם עליו כן, שאין לשער גודל עמלו ויגיעתו בלימוד התורה, שהיתה בצורה שאין לשער כלל. ופעמים היה נחלש מאוד מרוב מאמץ בלימוד, ולא היה בכוחו אפילו להניח את הכובע על הראש, והיה מתפלל ללא כובע. ופעם כשעייין מרן החזו"א בספר חזון איש כמדומה בסוגיא דאחרית במסכת בבא בתרא התפלא מנין היו לו כאלו כוחות לכתוב את מה שכתב, והיה פעם שכ"כ נחלש החזון איש מהלימוד, והלך למיטה ונפל מטר לפני המיטה, כי תמיד שיער כמה כוחות נשאר לו עד שיגיע למיטה ובפעם זו טעה במטר אחד. (כ"ת)

יומא דהילולא דהגאון הגדול רבי יעקב משה מרדכי הלוי סולוביצ'יק זצ"ל

נלב"ע י"ט אייר תשנ"ה

הגאון רבי משה היה נפשו קשור בנפש רבנו יבדלש"א מימי ילדותם בעיר בריסק, וביחד "עברו את הירדן", וגלו לשוייץ טרום המלחמה, וכן הלאה בכל ימי חייהם. ועל חשיבות העובדות על הגר"מ כתב רבנו בהסכמתו לספר 'פלגי מים' שהם אסופת ההספדים על הגר"מ זצ"ל

בס"ד, הנה כבר עבר יותר משנה מעת הורם עטרת תפארתנו מורנו ורבנו הגה"ח רבי משה הלוי סולוביצ'יק זצל"ה, ובדעת רבים וכן שלמים לכתוב בספר דברי ההספד שנשא עליו, ואם כי בשנים הקודמים לא היה דבר זה כ"כ צורך, בדור שלנו שצדיקים מועטים יש צורך גדול לחקוק בעט סופר פעלי צדיק ומעשהו, ולתאר ולבאר מה שחסר לנו בהעדר הצדיק הגדול למען לא נשכח ונלך בדרכיו ולשנן לבנינו דמותו של איש אשר דאגתו ואהבתו לזולתו היתה עד להפליא, וזכה לקדש שם ש"מים בכל מקום היותו, ואפילו אלה הרחוקים לגמרי מתורה ומצוות הכירו כי זה אשר בצלם אלוקים נברא, ויש לקוות שלכל הפחות לאלה שהכירוהו זה יתן ויוסיף תועלת להזכירם לקחת מאורחותיו, ואפילו אם רק מעט יועיל לו ג"כ כדאי כל זה. והנני בברכה ובתודה להעוסקים שיזכו להרבות כבוד שמים עי"ז. אהרן יהודה ליב שטינמן.

כוחו מילדותו

סיפר רבנו שהגר"מ סיפר לו, שזוכר כשהיה בן שנתיים ופחות, והיה משחק בחוץ, היה נכנס לביתו ומברך ויונק מאמו, וכן מסופר על עוד גדולים, וזה גם כשרון וגם אישיות גדולה. (והאיש משה עמ' פ"ח) עוד סיפר רבנו: כי ישנם מעט ילדים שזוכרים דברים שהיו בקטנותם ממש, וזה כשרון נדיר, ומה גם שיזכרו דברים שלילים. והגר"מ זכר שהיה אצל סבו הגר"ח ז"ל וראה שלא יצא מחדרו באמצע הסעודה. והיה אז פחות מבן ג', שהרי הגר"מ נולד ב*אלול תרע"ה*. והגר"ח נפטר באב תרע"ח (והאיש משה עמ' פ"ח) [וסיפר רבנו שכך הקפיד גם הגר"מ כל ימיו שלא היה קם ממקומו כל זמן אכילתו, ופעם נכנס שוטר שהיה צריך את הגר"מ שהיה בתוך סעודתו, וסימן לו הגר"מ שיגש עליו למקומו. א"ה וכן קיבל עי"ע רבנו מנהג זה שאינו קם ממקומו כל זמן אכילתו, ואם נצרך לקום באמצע מפסיק אכילתו ומברך ברכת המזון]. והוסיף רבנו שהסיבה שהגר"מ זכר דבר כזה, הוא מפני ששמר עצמו בקדושה ולא הכניס לראשו דברים בטלים וכו', וכשאדם לא מכניס דברים כאלו לראשו, זוכה לזכור דברים חשובים. (כ"ת)

חביבות המצוה

סיפר רבנו, שבעיר בריסק לא היה כמעט להשיג שמן, ולכן כולם הדליקו נרות חנוכה עם נרות חלב, והגר"מ זצ"ל קנה בבית מרקחת שמן זית במחיר מפלפל והדליק בהידור את הנרות. (כ"ת)

התגלה סוד

כמה פעמים סיפר רבנו כי ידיד נעוריו רבי משה סולוביצ'יק זצ"ל היה משתכר בפורים, והיה מדבר דברים נשגבים וגבוהים מאד על עניני יחוד ה'.

וגם בשמחת תורה היה הגר"מ משתכר, שנה אחת התבשם הגר"מ, ולאחר קריאת התורה הסתפק האם מותר לו להתפלל מוסף, שהרי שתה יין אל יתפלל, הוא ניגש לרבנו ושאל אותו מה לעשות ונשא ונתן עמו. לכך ענה לו רבנו אם אתה שואל באופן כזה, סימן שאתה יכול להתפלל. (מפי רבי משה ראם זצ"ל עד ראיה)

הניצולים היחידים

סיפר רבנו- בשעתו בישיבת תורת חסד בבריסק אחרי פטירת האמרי משה, כשהתמנה ראש ישיבה חדש, פרצה מחלוקת גדולה בישיבה, ובחורים ניסו בכח למנוע את המינוי. והיו בחורים בודדים שלא השתתפו במחלוקת, וביניהם רבנו שליט"א והגר"מ, והללו שלא התערבו היו היחידים שניצלו אח"כ מהשואה האיומה. ושאר כל בני הישיבה ניספו רח"ל בשואה, מלבד תלמידים מתקופת מאוחרות יותר שלא היו בתקופת המחלוקת. [בהמשך ראה רבנו גודל אש המחלוקת, ולכן רבנו ברח ללמוד בקלצק כדי להינצל מהמחלוקת] (כ"ת) [א"ה, תלמידים נוספים שמענו שלא השתתף במח' הם רבי דוד פרידלס זצ"ל ורבי יצחק ניימן זצ"ל שגם זכו להינצל].

הנסיעה לשוייץ

חלק מהדברים הבאנו לעיל בגליון מס' 7 אך חזרנו על עיקרי הדברים בשביל כמה דברים שנוספו לנו

כיתר בני התקופה רבנו היה זקוק להתגייס לצבא הפולני, וניסה כל מיני דרכים כדי לינצל מהם. הגאון ר' משה סולוביצ'יק זצ"ל ידידו של רבנו יבדלשט"א מבריסק, למד בקמניץ אצל הגר"ב, וגם אחיו של הגר"מ למד שם. אחרי שמחת תורה נעלם אחיו של ר"מ. ר' משה שכר אופניים והסתובב כחודש ימים בין הכפרים שבסביבה לחפש את אחיו, בסופו של דבר התברר שכבר באותו לילה שיצא, נפל באחד הבארות וטבע. וכיון שהתחיל הזמן, וחודש שלם ר"מ לא היה בישיבה, ולכן נשאר ללמוד מאז בעיר בריסק. ובין כה וכה לא קיבל פטור מהצבא וחרב הגיוס היתה מונחת עליו היטה אותו לחשוב לנוסע לשוייץ. [כי אע"פ שהיו חייבים בגיוס, אם קיבלו אישור שהולכים ללמוד בשוייץ, היו מקבלים פטור, כי היה כבוד לממשלת פולין שהיתה ארץ נחשלת ופרימיטיבית, שהיא תייצא השכלה ותרבות לשוייץ, שהיא מדינה מאד תרבותית].

הגרבי"ב עמד לכתוב מכתב לראש ישיבת מונטריי שבשווייץ הרב אליהו בוצ'קו שיקבל אליו את ר' משה בתור ר"מ. וביקש ר' משה - שתמיד מדגיש רבנו כמה טוב לב היה) מהגרבי"ב להוסיף גם את רבנו למכתב. ואמר רבנו שחלק גדול בהצלתו [בנוסף לר' משה] יש לרבי"ב. (מזקנים אתבונן ח"ג) וכעת קבלנו מח"א שליט"א את העתק מהמכתב:

החיים והשלו' מן השמים אל כבוד הרב הגאון המפורסם אוצר יראה טהורה כשת"ה ר' אלי' נ"י שליט"א בוצ'קו הר"מ בישיבת מאנטרע

הע' ית"ש יברך את כתרת"ה שי' בכל הברכות והצלחות ונזכה לראות בגאולתנו וביאת משיחנו בב"א.

אחרי הברכה והשלו' לכתרת"ה שי', הנני בבקשה שטוחה מכתרת"ה שי', הנה הבחור הרב הג' החריף ובקי ומעמיק עצום עדיו לגאון יקר היראה כש"ת מר משה נ"י הלוי סאלאווייצקי, נכדו של מו"ר הגאון האמיתי החסיד רשכבה"ג קש"ת מרן רבנו חיים זצוקלה"ה זיע"א, אשר הוא ב"ה לא מפני בריאות ח"ו מוכרח לנסוע אלא מפני טעם אחר, ובודאי יהיה אור להאיר בהישיבה הק' של כתרת"ה, כי גדול הוא בעמקות וחריפות ובקיאות ובריאת הש"י ומדות ישרות ונפלאות, אנא מכתרת"ה שי' לשלוח לו דרישה מישיבתו הקדושה, והנה מה מאוד גדול כבוד הבחור החריף ובקי מעמיק עצום בחור עילוי מר משה נ"י הנ"ל נכדו של מורי ורבי זיע"א, אנא לשלוח עבורו דרישה, וישבע נחת ועונג מתורת הבחור הנ"ל ומיראתו.

עוד אבקשו בקשה שטוחה עבור הבחור הרב הג' החריף העמקן ובקי ויקר היראה עדיו לגדול בישראל כש"ת מר אהרן ליב נ"י שטיימאן מבריסק, שג"כ הוא בריא אלא שמוכרח הוא מטעם אחר, אנא מכ"ג שי' לשלוח לו דרישה מישיבת כתרת"ה, וגם הוא יהי' לנחת בהישיבה, כן אני מבקש מכתרת"ה שי'.

והנני הדושת"ה המברכו בחג שמח המברכו ומבקשו

ברוך דוב לייבאוויטץ

ר"מ בהישיבה הק' בית יצחק

אור י"ד תשרי תרצ"ז

וסיפר רבנו על נסיעתו לשווייץ, שהוא נסע לבד היות ולסדר לו אשרת כניסה לשווייץ היה דבר לא פשוט, שהרי נכנס כסטודנט, והיה צריך לקבל אישור להשאיר בדרך קבע ולא כסטודנט שבא לשנה שנתיים, והיה אחד בעל כשרון לסדר ענינים אלו, [הוא היה איש מה'בונדנ'], ומיד כשסידר לו נסע רבנו לשווייץ, אולם כשר' משה הגיע אליו כבר תפסו את השיטה, ולא אישרו זאת יותר, והיה צריך להתעכב עד חנוכה ורק אז הצליחו לסדר לו אישור להכנס לשווייץ בתור מורה. [ראה עוד על נסיעתו בגליון מס' 7]

שירת יגדל

ושח רבנו שליט"א כשהגיע לשווייץ בימים שאחרי חג השבועות תרצ"ז תקפו אותו געגועים עזים למשפחתו ולכל חבריו בעיר בריסק, [שהיה בזמן ההוא בבדידות ממש, וגם הגר"מ עדיין לא הגיע], ובליל שבת קודש [שהיה פרשת נשא] נהגו בישיבה כמידי שבת לשיר 'יגדל' במנגינה של יו"ט, ובשירת יגדל נתעורר לבו ביותר לא-ל חי, והעביר את הגעגועים לבורא עולם. וכששמעו מכך הב"ב והתלמידים, החלו לנהוג כך לשיר 'יגדל' מידי שבת שבתו לפני תפילת מעריב של מוצאי שבת בבית מרן שליט"א לעורר רגשות האמונה לאלקים חי.

גורל הגר"א

עוד סיפר רבנו שלפני שיצא לנסיעה ערך בעצמו גורל הגר"א כפי שקיבל מרבותיו, [והסביר איך עשה את זה ואכ"מ] ויצא לו הפסוק (בראשית מ"ד, ג) 'הבוקר אור והאנשים שולחו'. והזהיר רבנו שאין לעשות סתם גורלות, רק אצלו היה ספק פיקוח נפש, ולכן עשה. (כ"ת)

הבחור ר' לייבל גליקסון

ור' משה נסע אח"כ ביחד עם הבחור לייבל גליקסון הי"ד בן הגאון רבי צבי הירש גליקסון חתן מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, והם עברו דרך ווילנא ופגשו שם את הגר"ח [והנה מפורסם שגם מרן הגר"ח זצ"ל שלח מכתב ג"כ להרב בוצקו וכתב עליהם שהם עתידים לתת לדור בכפל כפלים, ומרן רבנו שליט"א אמר שאינו ידוע לו מזה, ויתכן כשעברו הגר"מ ור' לייבל דרכו קיבלו מכתב ממנו]. עם פרוץ המלחמה וכיבושה של פולין, ר' לייבל החליט שהוא רוצה לחזור ולשהות עם משפחתו שם, שעות של ויכוחים ניהלו עמו רבנו והגר"מ במשך שבועיים ימים, בנסיון לדבר על ליבו ולהניאו מהנסיעה המסוכנת, אבל הוא טען שאינו יכול להשאיר את הזקנים המתקשים לתפקד בשעת המלחמה. וכך עזב את שווייץ, ונהרג על קידוש ה' בוורשא. הי"ד. (כ"ת)

התקיעות של הגר"מ

סיפר רבינו שבראש השנה שנת ת"ש התפלל עמהם מרן הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל וחתנו הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל ששהו אז בשווייץ, והי' שם מנין מצומצם ממש, ורבי משה סולובייצקי זצ"ל על אף שהיה בעל תוקע מומחה, לא הצליח להוציא תקיעות, ובקושי תקעו תשע תקיעות. ואינו יודע אם יצאו חובת תקיעה באותה שנה, ואכן סימנא מילתא, כאשר באותה שנה נהרגו אלפים ורבבות מישראל הי"ד. (כ"ת)

בישיבה במונטריי

כשהגיעו לישיבת מונטריי היו הגר"מ ויבדלחט"א רבנו שליט"א, דמויות רוחנית לכל התלמידים, בקדושתם ובהנהגתם המופלאה, ובדקדוק במצוות. וסיפר הגר"מ שפעם אחת כאשר למד עם רבנו שליט"א במונטריי והיה סוף זמן קידוש לבנה הסכימו ביניהם שבחצי הראשון של הלילה יהיה רבינו ער כדי לעמוד על המשמר, אולי יתפזרו העננים ויתגלה הירח. ורבנו שליט"א יישן אז, ובחצי השני של

הלילה יתחלפו. כשחלף זמן מסויים עלה בדעת הגר"מ אולי מאחורי ההר שהיה רחוק כדי מהלך של יותר ממחצית השעה אפשר לקדש את הלבנה אולם מספק לא רצה להעיר את רבנו משנתו והלך לבדו לשם ואכן התברר שיכולים פה לקדש את הלבנה ומיד קיים המצוה אח"כ חזר למקומו והעיר את רבנו שליט"א ויחדיו הלכו כי לא רצה שילך לבדו כמדומה שלא גילה כלל לרבנו שכבר קידש. (והאיש משה ח"ב עמ' כט)

במחנה שאונברג

אחרי שהגיעו לשוץ כשפרצה המלחמה הוצרכו כל הפליטים לעבוד במחנה עבודה "שאונברג", שנוהל מטעם השווייצרים – על כל השהים שאין להם אזרחות מקומית, הם היו צריכים לסלול כביש באורך עצום. באותם התקופות מסר שם את נפשו כפשוטו שלא לאכול מאכלות אסורות. וכן בשבתות לא היו עובדים כלל, ואדרבה היו כולם יושבים יחד ומנעימים בזמירות שבת. וסיפר הגר"מ סאלאוויצקי לתלמידיו, שמרן שליט"א שמעודו חלוש היה בטבעו כמעט לא הועיל לעבודה כלום, ומנהל המחנה התבטא עליו כי הוא 'רוחני' יותר, ופטר אותו מעבודה, מה שנתן לו את היכולת לשבת בצד, ולרכון על ספריו ולהתפלל לשלום אחיו – הסובלים בשוויץ ובשאר מקומות העולם [אמנם רבי משה ראם זצ"ל סיפר שהגר"מ לקח על עצמו את העבודה במקום רבנו, והתאמץ יותר, כדי שרבנו יוכל להמשיך ללמוד כרגיל].

במחנות העבודה ישנו אנשים רבים צפופים בחדר קטן וביניהם היו גם הרבה יהודים ורבי משה עם רבנו יבלח"ט הקפידו אז על נטילת ידים שחרית במקום, ומדובר היה בחדר שלא היה בו מקום לזוז כלל, אך הם לא ויתרו על נטיי שחרית במקום. (רבי ישראל מאיר ארלנר שליט"א בס' פלגי מים עמ' ר"ט)

כוחו של הגר"מ

סיפר פעם רבי זאב אידלמן זצ"ל בשם רבנו, שכאשר היה עם רבי משה סולובייצק במחנה אסירים. היה שם במחנה גם גוי אנטישמי והיה אומר כל יום בוקר טוב לרבי משה, פעם עשה הגוי דבר לא הגון ולכן רבי משה לא השיב לו למחרת בוקר טוב, הגוי התרגז מאוד על רבי משה, אבל כשאמרו לו שזה עונש מרבי משה על מה שעשה ביום הקודם ניגש לבקש סליחה (ר' ועלועל עמ' 161).

צניעות גם בזמן החום

בעת שהותו של רבנו במחנה בשוויץ, הוצרך לעבוד בסלילת כבישים לטובת המדינה, והיה שם בזמן ההוא חום נורא, וגם במצב הזה היו צריכים לסלול כבישים, ורוב האנשים שעבדו שם הורידו את החולצה מחמת החום הנורא ששרר שם, וגם היהודים היר"ש הסירו את החולצה. רק שני אנשים מכל המחנה נשארו עם החולצה למרות החום הנורא, ה"ה הגאון רבי משה סולובייצק זצ"ל ויבדלחט"א רבנו שליט"א. (קו' דברי חיזוק בהלכה ובאגדה עמ' קט"ז בשם עד ראיה שהיה שם רבי חיים שטרן זצ"ל)

יומם ולילה

שח לנו רבי יעקב נטע בעק שליט"א, שסיפר לו רבי אברהם שטרנבוך שליט"א שהיה תקופה שגרו הגר"מ ורבנו שליט"א בבית הוריו. והיה להם חבורתא כל לילה, מעשר בלילה עד שבע בבוקר ברציפות ללא הפסקה כלל. וכן שח הגה"צ רבי מתתיהו חיים סולמון שליט"א: שכאשר מרן רבנו שליט"א והרמ"ס זצ"ל ברח מבריסק והגיע למונטריי בשוויץ והיה עדיין בחרותו, למדו שניהם ביחד כשהם מעוטרים בתפילין כל היום, בלי שום הפסק וכלי שום דברים בטלים, התמדה נפלאה. (פלגי מים עמ' פ"ח) [ובישיבה במונטריי היה דרכם של הגר"מ ורבנו להתפלל מנחה עם תפילין, כעדות רבי יעקב נטע בעק שליט"א].

עקב ריבוי העניינים וקוצר היריעה אי"ה בגליון הבא נמשיך לכתוב על הגר"מ זצ"ל הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

שבת דף ע"ד ע"א שבתא דרב ביבי הואי ואיקלעו רב אמי ורב אסי שדא קמייהו כלכלה דפירי ופירש"י שטחן והם נוטלים ואוכלים ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו. לפני כארבעים שנה הייתי אצל מרן הגר"מ קניבסקי זצ"ל וסיפר לי שהיה פעם שאלה בענין בורר בשמלות של אשתו ואמר לה שהיא תשטח את כולן לרצפה והם יתפרדו מאליהם כרש"י הנ"ל. והיא לא רצתה, ואמר לי שלא מבין מדוע לא רצתה

אולם הגרא"ל שטיינמן שליט"א הסתפק אם מה דשרינן שיטוח הוא מפני שבפניהם היה מותר גם לברור האוכל ולהכי הותר נמי השיטוח דהא אין לקבוע מי הוציא ממי ומי הבדיל ממי והו"ל כהפריש אוכל מתוך הפסולת אבל אם גם לברור האוכל היה אסור בפניהם אז גם שיטוח היה אסור דבזה הוא מפריד בין אוכל ופסולת או דאף אם היה אסור לברור אוכל מתוך פסולת בפניהם מ"מ שיטוח אינו כלל מעשה של ברירה. ואמר דבלשון רש"י שכתב דשיטוח זה נפרש האוכל מאליו משמע דזה לא ענין ברירה כיון שנפרש מאליו [א"ה] וכן מוכח לפמ"ש הפמ"ג משב"ז סק"ה לבאר הא דאין שורין הכרשנין לאכול לאלתר לפי שנתברר בב"א האוכל והפסולת בשוה ע"ש] ולפ"ז יהיה מותר לשיטוח אף זמן רב קודם הסעודה לפי דשיטוח אינו כלל ענין ברירה ולכך לא בעינן ביה לאלתר עכ"ד. (אליבא דהלכתא קובץ סב עמ' כ"ב, ועתה נדפס בס' שיעורי שלמי תודה בעניני שבת - פסח עמ' כד)

מצורף גליון בעניני ל"ג בעומר ובמעשה דרשב"י

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtaroggmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרן רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 37 לג בעומר תשע"ד

מעניני היום

ענין השמחה בל"ג בעומר

רגיל רבנו להביא את דברי הרמ"ע מפאנו (מאמר מעיין גנים עניני ספירת העומר ליל ל"ג), דכ' וז"ל "והנכון כי היום הזה ראוי לשמוח בו ושלא לאמר תחנה כמו שהיה פשוט לחכמים הראשונים ומנה לא תזיע, ... אלא ידוע במקומו שאף על רבן [רבי עקיבא] נקנסה מיתה לבו ביום ופסקה בשבילו שבטלה הגזרה, דין הוא לשמוח ביום שהרב ניצול".

נט"י אחרי חלאקה

בשו"ע סימן ד' כתוב דהמסתפר צריך ליטול ידי ויל"ע אם גם המספר צריך נט"י ועכ"פ צריך ליטול ידי משום נקיות אם נגע בשערות במקום זיעה ויל"ע כמה שיעור של תספורת להצריך נט"י. (ימלא פי תהלתך עמ' רפ"ג) ולכן רבנו מקפיד ליטול ידי אחרי עשיית חלאקה, ולכן ממעט בזה כי קשה לו כל פעם לעשות כן. (קו' תגלחת מצוה עמ' ל"ח להרה"ג ר' יצחק אוהב ציון שליט"א, שכך אמר לו רבנו שליט"א)

ומיני אז שסיפרו למרן הגר"ח שליט"א דבר זה, התחיל להקפיד בכך ובכל פעם שגוזר לילדים חלאקה הוא נוטל ידי. דלפני כן סמך על כך דלשון הגמ' בפסחים קיב, א מאן דשקיל מזייה משמע דוקא שלו. (מנחת תודה עמ' רל"ג)

ברכה לנחת

פעם בא אב אחד אל רבנו שליט"א לבקש ברכה שיהיה לו נחת מבנו שזה עתה עשה לו חלאקה. נענה רבנו ואמר לו: הנחת שתהיה לך ממנו היא באותם דברים שהוא יבין שיגרמו לכם נחת. (הגדש"פ ומתוך האור עמ' 91)

בעניני פאות

הרמב"ם הל' ע"ז פ"יב ה"ו כתב ופאה זו שמניחים בצדעים לא נתנו בו חכמים שיעור ושמענו מזקנינו שאינו מניח פחות מארבעים שערות. ועיי"ש בכס"מ שמביא קושיית הסמ"ג ומתרחצה. ומ"מ הם לא מקשים מהיכן המקור של שיעור זה וצ"ע.

בשו"ת החת"ס כתב שנשאל מהרעק"א איך מותר לסרק את פאת הראש. ועי' גליון הש"ס שבועות ב' ב' והחת"ס האריך שאין בזה פקפוק הובא בפתחי תשובה יו"ד סימן קפ"א ס"ק ג', וכן אומרים שהחזו"א סבר שמותר לסרק את הפאות. (אילת השחר ויקרא יט, כז)

בציון הרשב"י

בחודש אלול תשי"ט כשמרן הגר"י זצ"ל היה חולה מאוד, שאלו מרן הגר"י שך זצ"ל האם לארגן תפילות לרפואתו, ענה לו 'אולי מירון', כי מקובל בידי מאביו מרן הגר"ח שקבר רבי שמעון במירון הוא מקום תפילה גדול.

ובאותו יום חזר הגר"א מלבי"ב ושוחח עם רבי יוסף ליס ורבי דוד פרנקל על כך, ואירגנו עוד באותו לילה שתי מוניות שנסעו מב"ב למירון, שבהם היו: מרן הסטייפלער, מרן הגר"א מ"ש, הגר"ג נדל, הגר"א צ' טורצין, הגר"ב רוזנברג, הגר"ח בריס, הגר"י ליס, הגר"ד ווינטרוב ורבי דוד פרנקל. ויבדלחט"א מרן רבנו שליט"א, והגר"ח גריינמן שליט"א, ואצל קברו של רשב"י סיימו אנשי המנין את כל ספר תהלים והעתיקו תפילה להחלמתו של הגר"י. לאחר כן כשחזר מרן הגר"א מ"ש להגר"י, שאלו מרן הגר"י האם כבר הייתם במירון, וכאשר השיב שאמנם כן אורגנה הנסיעה נתן לו מרן ברכת יש"כ על כך ולא הסתיר את הקורת רוח, בהביעו התענינות מי ומי היו בהולכים למירון.

מלבד נסיעה זו היו עוד ב' נסיעות של ת"ח מבני ברק למירון להתפלל לרפואתו, בפעם הב' השתתפו בנסיעה: הגר"ש ברמן, הגר"י שפירא, הגר"י ליס, הגר"ד וינטרוב, ורבי דוד פרנקל, ויבדלחט"א מרן רבנו שליט"א, והגר"ח גריינמן, רבי רפאל ברלין ורבי נחמיה ציטרון. [שהוא הסיע את הת"ח ברכבו למירון].

הפעם השלישית היתה בליל ערב ר"ה, טנדר של חבר הפעילים הביא את הבאים למירון שביניהם היו כמה מראשי ארגון הפעילים, בשעת ליל מאוחרת החל הטנדר עושה את דרכו הארוכה למירון, וכאשר הגיעו אל מחוז חפצם בשעה של לפנות בוקר פנו תיכף לאמירת סליחות כשרבנו שליט"א משמש כש"ץ, שלאחריהן נאמרו פרקי תהלים לרפואת מרן הגר"י. (ס' הרב מבריסק ח"ד עמ' 601-597)

בתפילה על מרן הגר"י ש

בסיון תשע"א כשעבר מרן הגר"י זצ"ל טיפול רפואי, נסע רבנו שליט"א בדרך לשיבת כרמיאל לקבר הרשב"י במירון, וכשבא לשם נשאל אם רוצה לעמוד על הציון ממש או בסמוך, ענה שבלאו הכי אני רחוק ממנו כמה מליוני קילומטר... ומאי נפק"מ היכן עומדים.

[ופ"א אמר דבמקום הקבר עצמו הרי אינו ידוע בדיוק וממילא אין נפק"מ]. (פרי חיים 41)

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

ביאורים במעשה דרשב"י

רגיל רבנו שליט"א להביא את המעשה דרשב"י בשיחותיו, ומוציא משם יסודות גדולים בעבודת ה', לקטנו מעט דברים שעורר רבנו שליט"א בספריו ומכ"ת

לא תחנם

על פסוק (דברים פרק ז' פסוק ב) ולא תחנם פרש"י לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה וכו'. והעיר רבנו ממש"כ בשבת (ל"ג ב) שר' יהודה אמר כמה נאים מעשיהם של אומה זו וכו', [וכמו שהקשה הגר"א בביאורים עמ"ס שבת והשפת אמת שם]. וי"ל כיון שלא מדבר על אנשים מסוימים מותר לומר כמה נאים (אילת השחר ואתחנן ז, ב)

כיצד הותר לר"א ליכנס למערה

בשבת ל"ג ב' מובא דרשב"י ובנו נתחבאו במערה י"ג שנים עיי"ש. והנה כל זמן שהיו במערה לא הי' באפשרותם לאכול מצה וכדו'. ובשלמא רשב"י הי' אנוס מאימת המלכות, אבל ר' אלעזר בנו לא הי' אנוס, ואיך הכניס עצמו לידי זה שיתבטל מקיום כמה מצות. וצ"ל כיון שאביו הוצרך לו, הותר להכניס עצמו למצב שהא אנוס, ולא יוכל לקיים חלק מהמצות (אילת השחר וישב ל"ב, י"א)

כיצד אכלו ערלה

בדבר הקושיא איך אכל רשב"י מעץ החרוב שנברא לו במערה הא הוי ערלה, תירץ רבנו שליט"א דיש ליישב דהנה על הפסוק (פרשת קדושים) "ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרי"ו מובא בתורת כהנים: "ונטעתם - פרט לעולה מאליו". ועל פי זה פסק ה"שולחן ערוך" (סימן רצד, כז) שעץ שעלה מאליו (שלא במקום יישוב) - פטור מערלה. אשר לפי זה מובן כיצד רשב"י ובנו ניזונו מעץ החרובים שצמח בהגיעם למערה, שהואיל ועץ זה לא ניטע על ידי אדם - אין בו איסור ערלה. (מרפסין איגרא פ"ר קדשים) ובמק"א הביא רבנו, דהנה במדרש כתוב שגדלו לישראל בקריעת ים סוף, בתוך המים פירות, ויל"ע אם יארע כזה נס במקום שיש חיוב הפרשת תרומ"אם הפירות יתחייבו בתרומ"א, וערלה אין בזה כיון שכתוב ונטעתם. ועיי' דרך אמונה הל' מעיי"ש פ"י ה"ו בענין עץ חרובים שגדל לרשב"י. (אילת השחר בשלח י"ד, כ"ב)

היזק דרך סגולי

במש"כ בשבת דף ל"ג ב' דבתחילה כשיצאו מהמערה, כל מקום כל מקום שנותנין עיניהם מיד נשרף, יל"ע האם רשב"י הי' צריך לשלם על הדברים שניזוקו, ועיי' קה"י בב"ק סימן מ"ה על המזיק בדרך סגולי (אילת השחר וישב ל"ב, י"א) וראה להלן מש"כ רבנו שלא נתכוונו לכך אלא ממילא נשרף.

הזקן שנטל ב' הדסים

בעובדא דרשב"י ור"א בנו בשבת ל"ג ב' כשיצאו פעם שני' מהמערה כל היכא דהוה מחי ר"א הוה מסי ר"ש. מפני שלא סבלו ולא יכלו להבין איך אנשים עוסקין בחיי שעה, עד שראו בעיי"ש זקן א' שרץ עם שני הדסים ושאלו אותו למאי זה, אמר לכבוד שבת ושאלו למה שתים והשיב להם א' כנגד זכור וא' כנגד שמור. אמר רשב"י לבנו ראה כמה מחבבין ישראל את המצות ונחה דעתם. וצ"ב וכי לא ראה עד אז שישראל מניחים תפלין ולובשים ציצית, וכן מקיימים את כל שאר המצוות. אלא דבסתם הנחת תפלין ולבישת ציצית ושאר מצוות אכתי לא נח דעתו, ורק ממה שראה שהזקן ערך מחשבות ביראת ה', לחדש דברים להנות בהם את השי"ת, דהא אין חיוב להביא הדסים לשבת. ויתכן עוד כי עיקר התפעלותו הי' ממה שלקח א' כנגד זכור וא' כנגד שמור, דבזה רואים שעשה את מעשיו עם מחשבה עמוקה שמחדש דברים איך לכבד מצוה, שהוא לא רק סתם מכבד שבת אלא מחמת המצוה שיש בזה וכיון שיש ב' מצוות צריך לכבד כל מצוה שבשבת ובזה ראה חיוב המצות.

עוד אמר רבנו בנוסח אחר: ועיקר הזכות בזה היא מחשבתו שרצה לכבד את השבת, יותר מעצם הכיבוד היא מחשבתו הטהורה. וזה מש"כ משלי ד' כ"ג מכל משמר נצור לבך, כי זה מפתח של הכל. (אילת השחר פנחס כז, יד) עוד אמר רבנו בנוסח אחר: לחדש מצוות לבד אסור, וכדאמרו במגילה ג' א' שאין הנביא רשאי לחדש דבר אלא רק מה שאני מצוה היום. אבל דברים שהם רצון ה' יכולים להתחדש תמיד, וכגון מה דמצינו בשבת ל"ג ב' דבזמן שרשב"י יצא מהמערה כל מה שהי' נותן עיניו הי' נשרף עד שראה זקן אחד רץ עם ב' הדסים לכבוד שבת ושאלו למה לוקח שנים ואמר אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור ונחה דעתו. דראה שישראל מחבבין את המצוות. והנה הנהגה זו היא לא מצוה דאורייתא ולא דרבנן אלא הרגשת הלב, והרגשים כאלו שייך שיתחדשו תמיד. (אילת השחר נצבים ל, ח)

כ"ד תירוצים

הנה אומרים בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל דכשיש כמה תירוצים על קושיא זה מראה שהתירוצים חלשים, וכשיש תירוץ אחד זה מראה שהתירוץ חזק. ויל"ע דבשבת ל"ג ב' איתא דלפני שהי' רשב"י במערה הי' רשב"י מקשה קושיא אחת ורשב"י מתרץ י"ב תירוצים, ולאחר שיצא הי' רשב"י מקשה קושיא אחת ורשב"י מתרץ כ"ד תירוצים הרי שיש מעלה בריבוי תירוצים (אילת השחר ויקהל ל"ה, ל"א). וראה דברי רבנו בזה בסמוך.

אהבת תורה

אמר רפ"י אוי לי שראיתיך בכך, והשיב לו רשב"י אשריך שראיתני בכך כי קודם הי' רשב"י מקשה קושיא ורפ"י עונה לו י"ב תירוצים. וכעת הי' רפ"י מקשה קושיא, ורשב"י הי' מתרץ כ"ד תירוצים. לכאורה הי' צריך לומר לו אשריך שראיתני ברום מעלת הקדושה וכדו', אבל הוא אמר שהוא שרש שלו הוא שיכול לענות כ"ד תירוצים, ובודאי אין כונתו שהוא מאושר להגיד פלפולים, אלא מפני שכדי להבין את כל הנקודות שיש בהענין, עד כדי לענות כ"ד תירוצים, היינו להבין עמקות התורה בכל נקודותיה, והי' כדאי לו בשביל אהבת השגת החכמה להיות י"ג שנים ביסורים כאלה על אנושיים, זה נקרא אהבת החכמה, ועל אהבה כזאת ויגיעה כזאת אמרו חז"ל יגיעת ומצאת, שזה נכנס בדמו ומכיר את תירוצים שהשיג עיי' זה מעלות כ"כ הקב"ה ומדבק בדרכיו, ועל זה נאמר דברי הספרי עה"פ ויהיו הדברים

האלה' (דברים ו, ו) למה נאמר, לפי שהוא אומר ואהבת את ה' אלהיך איני יודע כיצד לאהוב, ת"ל והיו הדברים האלה תן הדברים האלה על לבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' רל"ג)

אתקין מילתא

על הפסוק (וישב ל"ג, כ) ויקרא לו א-ל אלקי ישראל. פרש"י לא שהמזבח קרוי וכו' אלא ע"ש שהי' הקב"ה עמו והצילו קרא שם המזבח ע"ש הנס להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם. משמע שראוי לאדם שנעשה לו נס לעשות דבר שיזכיר לו את הנס. והנה כל רגע שאדם חי זה נס, ובשמו"ע בברכת מודים אומרים על נסיד שבכל יום עמנו, אבל את הניסים התדירים לא כ"כ מרגישים וא"א לעשות להם זכר, משא"כ בניסים היוצאים מדרך הטבע שמרגישים יותר צריך לעשות זכרון. ובשבת ל"ג ב' איתא דרשב"י אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא וכו', ומובא בקול אליהו בשם המדרש שדוד עשה בגד מהכבש שהציל מהארי והדוב כדי לזכור את הנס. והמשנה ברורה סימן ר"ח ס"ק ל"ב כתב על מי שנעשה לו נס שטוב וראוי לו לתקן איזה צרכי רבים בעיר וכו'. (אילת השחר וישב לג, כ)

ובמק"א האריך בזה רבנו שאדם צריך להתרומם אחרי שנעשה לו נס, ואמר: רשב"י התעלה מאד במערה, ובכל זאת החדש של הצלתו הי' גדול והתרומם מכך, ולכן ראה צורך לעשות תיקון וטובה לאנשי העיר. וכיון שהיה בדרגה נוראה בתורה, כדאמרין בשבת י"א א' חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י וחבריו שתורתן אומנתן הרי שלמד יומם ולילה ללא הפסק והתיקון שעשה הוא תועלת לרבים להוריד הצער לכהנים מאריכות הדרך.. ויתכן שלא אמרו שירה, משום שאין דין שירה על נס של יחיד והם התרוממו במה שעשו חסד ותיקנו דבר תועלת לרבים דאפילו אנשים כאלו גדולים צריכים להתרומם. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' רצ"ד) וראה עוד שם דברים נפלאים בכ"ז.

מעלת המערה

איתא בגמ' ב"מ דף פ"ה פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם, פרי צדיק עץ חיים, זה רבי יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון ולוקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, כי נח נפשיה אמטוהו למערתא דאבואה הוה הדרא לה עכנא למערתא אמר ליה עכנא עכנא פתח פ"ך ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו, כסבורים העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה, ויש לעיין שהרי הדין הוא שאין קוברים רשע אצל צדיק, אך לא כתוב שצדיק אצל צדיק ג"כ א"א, ושניהם היו תנאים ומה אכפ"ל דיותר גדול, הרי אף צדיק יותר גדול אפשר לקבור, אלא דבעצם א"א כלל שיהו שני אנשים שוין וא"כ אין לדבר סוף שאף א"א לקבור אחד ליד חבריו, אך יש מדה מסוימת שאי"ז רצון ד' שיקברו אחד עם השני, ואדם אינו יכול לשפוט את זה, דהרי הרמב"ם [בפ"ג מתשובה ה"ב] אומר שא"א לשפוט האדם רק הקב"ה עצמו ואין אפשר שכי"א יכריע מי יותר גדול, לכן אפשר לקבור צדיק אצל צדיק אף ששניהם לא שוין, אך כאשר יודע הקב"ה שההבדל כ"כ גדול אז כבר הקב"ה מזמן נחש שלא יוכלו לקבור אחד ליד חברו ולא נתן ליכנס במערה, ולכן סברו שזה כ"כ גדול מזה עד כדי כך שאין רוצים בשמים שיקברו זה אצל זה, ויצאה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה וכו'. והנה בת קול מבואר מחז"ל שזה המדרגה קטנה מנבואה שגם כאשר בטלה נבואה עדיין היה בת קול, והיום אין גם בת קול דזה רחוק ממדרגתו, אך חז"ל השתמשו בזה רק לדבר הצריך מאוד, ומשמע שלענין גדלותם הוצרכו לבת קול, שלא יחשבו שהבדל כ"כ גדול שבשביל זה לא ראוי שיקברו זה אצל זה ולכך זימן הקב"ה נחש אלא מפני שזה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה.

ומבואר שהצער מערה כ"כ משנה, אף שבגדלות עצמה אין כ"כ הבדל, הצער מערה כ"כ מבדיל את האנשים שעיי"ז כבר א"א להיות יחד אף ששניהם תנאים, הצער מרחיקם להבדל כ"כ גדול עד כדי שא"א לקבור יחד זה אצל זה. (מתוך הספד על הגר"ש ברמן זצ"ל)

ואית להו צערא לכהנים לאקופי

לכא"ו היה רה"ר וספק טומאה ברה"ר טהור, ומ"מ החמירו. ונראה טעמא כמ"ש תוס' בכתובות (דף כח, ב) שכל שהוא דבר קבוע תמיד לא רצו לסמוך על ספק טומאה ברה"ר. [והעירו לדברי המנ"ח מצוה רס"ג, דכהן מצווה גם על ספק טומאה ברה"ר] (אילת השחר שבת ל"ד ע"א)

יהיב ביה עיניה ונח נפשיה וכו' נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות

צע"ק דלקמן קמט, ב אמרינן דכל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, והאיך הענישו רשב"י [ועצם הענין של יהיה ב' עיניה, עיי' ברבינו בחיי פ' בלק פרק כ"ב פסוק מ"א, וע"ע בחזו"א חו"מ ליקוטים סי' כ"א לבי"ב דף י"ד א'] (אילת"ש שם)

ביאור בכל המעשה דרשב"י

הנה בגמ' בשבת ל"ג ב' מובא המעשה שרשב"י התחבא במערה י"ב שנה עם ר"א בנו וכשיצאו וראו אנשים שחורשים וזורעים אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה ופרש"י דאפשר עיי' נכרים והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו, כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערתכם הדור אזול איתבו תריסר ירחי שתא אמרי משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם נפקו כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר' שמעון אמר לו בני די לעולם בעוסקי תורה אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקית תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות אמרו לי' הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד זכור וחד כנגד שמור אמר לי' לברי' חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו. והנה בברכות ל"ה ב' איתא ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנה' לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל. רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורע בשעת הרוח תורה מה תהא עליה. אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים. א"כ רשב"י לשיטתו טען איך מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. אבל מסתמא רשב"י סבר סברא זו גם לפני שנכנס למערה, ולמה הוא התפלא במיוחד כשיצא מהמערה על שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה עד כדי כך שכל מה שראה שחורשין וזורעין הי' נשרף.

עוד צ"ב במה שבכל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף, האם בכונה עשו כן, ומסתבר שלא נתכוונו להזיק בכל מקום שנתנו עיניהם, אלא שכך הי' המציאות שכל מקום שהסתכלו בו מיד נשרף.

עוד צ"ב מה שחשבו עצמם כרשעים שמשפטם י"ב חודש בגיהנום, ובפרט ששמעו בת קול שהיא דרגה גדולה ברוח הקודש, וכשיצאו מהמערה לאחר השנה הנוספת אמר רשב"י לבנו די לעולם אני ואתה, למה שנה קודם לכן לא נחה דעתו בכך ומה נתחדש לו עכשיו. ובעיקר הדבר צ"ב מה מצדיק את כל העולם מהטענה שהם מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, ומה בכך שרשב"י ובנו עוסקים בתורה. ונראה לפרש דהנה ודאי רשב"י לא התכוין לשרוף, אלא דבמה שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה יש שני עוולות, א' עצם העבירה שבוזה, אבל זה לא כ"כ טענה דשמא הם שוגגין, ועוד שלא כל אדם עומד בדרגה זו להניח חיי שעה ולבטוח בה, וכמש"כ רשב"י דאפשר לעולם ע"י נכרים והקב"ה מחלק מזון וריח לעושי רצונו, ומי שאינו בדרגה זו עדיין אינו רשע. אמנם חוץ מעצם העבירה הי' עליהם טענה גדולה, משום שהתורה היא קיום העולם, וכמש"כ הנפש החיים ש"ד פכ"ה אבל אם הי' ח"ו העולם פנוי לגמרי אפי' רגע א' ממש מעסק והתבוננות עם סגולה בתורה הקדושה תיכף כרגע היו כל העולמות נחרבים ונבטלים ממצאיות לגמרי ח"ו. וזה משום שהתורה מעמידה ומקיימת את העולם, ואינו שייך לעבירת ביטול תורה. אלא דכמו שמי שלא יאכל לא יכול להיות אפי' אם איננו אשם במה שאינו אוכל, כך בלימוד התורה כשאין תורה בעולם זה חורבן לעולם אפי' אם אין עבירה בכך. וזה שהוקשה בעיני רשב"י איך מתעסקין הבריות בחיי שעה, הרי אין בזה בנין העולם אלא חורבן העולם, ומכיון שהקב"ה מתחשב בדעת הצדיקים, נהג הקב"ה עם רשב"י כפי שיטתו, ובמקום שרשב"י התבונן וסבר שעיסוק בני אדם אלו הוא חורבן לעולם, כך הי' ונחרב המקום, וכל מקום שנתנו בו עיניהן נשרף.

וכעין זה מפרש רבינו בחיי בפי' בלק (כ"ב מ"א) את ענין יהיב ב"י עיני' ונעשה גל של עצמות. וז"ל וטעם הענין הזה שהי' נהוג אצל החכמים ז"ל הי' מפני חלישות דעתו של החכם השלם שא"א לו בלא הרור תורה ואפילו רגע, ומתוך שמחלישין דעתו ומחשבתו נפסקה מהחכמה שהוא מחשב בה תמיד ומי שגורם לו כן ה"ה כמקצץ בנטיעות וראוי שתחול הקללה עליו וכו' אע"פ שמצינו בחסידי עליון גדולים בחכמה שאין דבורם וחלישות דעתם עושה רושם כי הענין הוא סגולה בנפש וכו' עכ"ל.

והנה לפני שרשב"י הי' במערה אע"פ שהי' גדול מאד, מ"מ עדיין לא הי' מחוזק אצלו עד כדי כך הצער ממבט זה כיון שהורגל לראות זה יום יום. אבל לאחר שנתעלה ונעשה מופשט מהעולם והתחזק אצלו ההכרה שכל העולם עומד על תורה. ועיסוק בחיי שעה הוא חורבן העולם, וברגע ללא תורה אין העולם יכול להתקיים. אז כבר לא יכלו רשב"י ור"א בנו לשאת צער זה, לנוכח עיניהם מתעסקין בחורבן העולם, ולכן ממילא כל מקום שנתנו בו עיניהם נשרף.

וגם הבת קול אמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיצו למערכתם, ולא אמרה להם חדלו מלהחריב עולמי, כי זה לא שייך, משום שלפי מבטם זה חורבן העולם, וכך מתנהגים עמם משמים שבאמת יהי' חורבן לעוסקין בחיי שעה. אלא שאמרו להם חיצו למערכתם. ומה ששיערו את זמנם להיות במערה י"ב חודש כמשפט הרשעים בגיהנום, לא שח"ו חששו שהם רשעים אלא שעד אותו זמן היתה דרגתם שלא הי' באפשרותם לעמוד בפני הצער הזה לראות אנשים מחריבים את העולם אבל באותה שנה נוספת שהיו במערה הם הגיעו לדרגה גבוהה יותר שיוכלו לסבול על אף הכל את צורת העולם.

ולזה הוצרכו לשיעור זמן כשם שהרשע נזקק ליי"ב חודש זיכוד כדי שיעלה מרשעו, כך הבינו שבי"ב חודש די להם וכבר הגיעו לדרגה הגבוהה שיוכלו לראות ולא יחרב על ידם, ובאמת לאחר הי"ב חודש הבת קול אמרה להם צאו ממערכתם. ולאחר שיצאו אמר רשב"י די לעולם אני ואתה, דהיינו שהביט כבר באופן אחר על חורבן העולם. דלגבי שלא יהי' חורבן העולם די באני ואתה, דהיינו בעסק התורה של רשב"י ובנו, שהרי על רשב"י וחביריו איתא בשבת י"א א' שמפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה, ורק הם לפי שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפילה.

ולכן אמרו די לעולם אני ואתה, העולם יכול להתקיים ע"י תורתם שאינם מסיחין דעת לרגע מן הלימוד, ומספיק במדה זו של עוסקי תורה לקיים העולם, ולכן אע"פ שצר להם על האנשים שלא מקיימים העולם, מ"מ נחה דעתם כי יש קיום לעולם על ידם. אמנם הם עדיין ראו את אנשי העולם כאנשים פחותים וריקים, שאין להם את ההכרה שהתורה היא קיום העולם, דאם היו מכירים בכך הרי היו מניחין חיי שעה ועוסקין בחיי עולם, עד שראו את אותו זקן שרץ לכבוד שבת עם שני הדסים אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור ובכך הם ראו שאינם פחותים כ"כ, דגם הם מחבבים מצוות ונחה דעתם.

וכללות הענין כי היו לפניהם שני ענינים, הא' קיום העולם, והב' המבט על דרגת אנשי העולם, מתחילה חששו לקיום העולם שהעולם יכול ליחרב, ולענין זה אין נ"מ אם העולם שוגגים או מזידים אם מחבבים מצות או לא. ורק כשהגיעו לדרגה שיוכלו לעמוד בצער זה והבינו שלעולם יש די קיום על ידיהם אלא שעדיין הי' צר להם על אנשי העולם שלא עוסקין בקיום העולם. ועל זה נחה דעתם כשראו לימוד זכות גדול עליהם, שמחבבין המצות, ועשיית המצות אצלם אינה מצות אנשים מלומדה, דמה שראה אצל אבותיו גם הוא מקיים ותו לא, שהרי אותו זקן חידש דבר במצוה, הרי שהוא עובד על יראת ה', דמחבב את המצוה, וא"כ בעלי ערך הם דגם להם יש קירבת אלקים. ועיקר הלימוד הוא איך הבין רשב"י כי בכל פעולה המראה שחסר בהכרה שלימוד התורה הוא הכל, אע"פ שאין תביעה שישמכו על הנס ויאכלו חרובין, וגם רשב"י לא אכל חרובין כשיצא מן המערה, אבל יש בכך חורבן לעולם, ולא השתנתה דעתו אח"כ, אלא שהבין שיש קיום לעולם ע"י עוסקי התורה שכוונו וכוונו.

ובאמת מה יש לנו לדבר, אחר שחז"ל הקדושים כבר אמרו שאינם מגיעים לדרגת לימוד תורה דרשב"י, אבל עכ"פ צריך להיות ברור דכמו שרשב"י התברר יותר בהיותו במערה יותר מכל החכמים כי כל העולם הוא רק תורה, [עד שאמרו בב"מ פ"ה א' דכשרצו לקבור את נכדו ע"י בנו ר' אלעזר הי' שם נחש בפתח ולא נתן להכנס, כסבורים העם לומר שזה גדול מזה, יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה הי' בצער מערה, וזה לא הי' בצער מערה] ולראות אנשים שלא מתנהגים על פי הכרה זו, זה צער שקשה לעמוד בפניו. קיום העולם הוא ע"י עוסקי התורה, וככל שאדם משתדל ומתחזק ומתורומם להכנס לדרגת עוסקי תורה זהו קיום העולם. ויעורנו הי' להתחזק בלימוד התורה להיות ממקיימי העולם. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' כ"ו)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות לתתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממרון רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 38 במדבר

מתורת הפרשה

איש על דגלו באותות לבית אבותם

חז"ל מפליגים גודל ענין הדגלים, במד"ר פרשה ב' ד' הה"ד מי זאת הנשקפה וגו', קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם, וכל האומות מסתכלין בהן ותמהים ואומרים מי זאת הנשקפה וגו', אומרים להם האומות שובי שובי השולמית, הדבקו לנו בואו אצלנו ואנו עושים אתכם שלטונים הגמונים וכו', וישראל אומרים מה תחזו בשולמית, מה גדולה אתם נותנים לנו, שמא כמחולת המחנים, שמא אתם יכולים לעשות לנו כגדולה שעשה האלוקים במדבר, דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן דגל מחנה אפרים, יכולים אתם לעשות לנו כך, עכ"ל המדרש.

ויש להתבונן מה סיבה היא הדגלים, מדוע לא יכולים האומות לעשות להם דגלים, לכל אומה ומדינה יש דגל משלה, ואף אם לא הי' לאומות דגלים ילמדו מעתה לעשות דגלים. ועוד הרי הדגלים כבר אינם קיימים עתה, רק במדבר היו דגלים, ומה טעם הוא שלא לידבק באומות.

עוד אי' בדחז"ל [מד"ר פרשה ב'] שכשירד הקב"ה על הר סיני למתן תורה ירדו עמו כ"ב רבבות מלאכים, והיו מצויינים בדגלים, ונתאו ישראל לדגלים כמותם, וע"כ אמר הקב"ה כיון שחפצתם בדגלים איש על דגלו באותות. ויש להבין מהו ענין הדגלים אצל המלאכים. כידוע אי' בספרים דכל דבר גשמי יש לו שורש רוחני בשמים, אלא שכאשר משתלשל ויורד לארץ הוא מתגשם, הדגלים אצל המלאכים היינו ענין רוחני, וכשמשתלשל לעוה"ז הוא בצורה של דגלים, אבל מ"מ צ"ב מהו הפלגת מעלת הדגלים שנתאו ישראל לזה.

ונראה דהנה אי' בדחז"ל [ע"י ברמב"ן] שירד כסא הכבוד ומסביבו מחנות המלאכים וחיות הקודש בדגלים, והביאור דעיקר השראת השכינה היא בעליונים, שכינת עוזו בגבהי מרומים, וראו שהשראת השכינה היא בצורה כזאת של גדודי כ"ב רבבות מלאכים, וחז"ל דרשו שאין הקב"ה משרה שכינתו על פחות מכ"ב רבבות עם דגלים, והתאוותם היתה ג"כ לענין זה, נתאו להשיג מדרגה זאת של השכינה ביניהם כפי שראו למעלה, דגלים של כ"ב רבבות מלאכים, זה האופן לזכות להשראת השכינה, דכמו שהשראת השכינה בעליונים היא בצורה כזו, כך בתחתונים.

התאוותם לא היתה לדגל גרידא, אלא אחר מתן תורה שנתגלה הקב"ה והוריד שכינתו מן השמים להר סיני, מעמד שלא הי' כמותו, וראו איך היא התגלות השכינה, יצאה נשמתן מגעגועים איך יזכו להשרות שכינה ביניהם כבין העליונים, וזה ע"י הדגלים. ודאי שלא מתחילים בדגלים, בלי קיום תורה ומצות, מיהו מלבד התורה והמצות, שהם סיבה להשראת השכינה, כך הוא הסדר שיהי' הארון והלוחות שבו במרכז וישראל סביבו במרחק בדגלים.

אומות העולם ודאי יכולים לתת דגלים, אך דגל כזה אינו אלא סמל בעלמא, את העונג שיכולים לזכות ע"י הדגלים, השראת השכינה, עונג רוחני, אין באפשרות האומות לתת לנו. מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים, מלכים שלטונים ושררות אתם יכולים לתת לנו, אבל כ"ז מת, בלי חיות אמיתית, דבר החולף ועובר, בנ"א היום כאן ומחר שם, מה יש לו מזה, העיקר הוא הטעם הרוחני של השראת השכינה, שהתגעגעו לזה כל הדורות, לא רק במדבר, וזוכה עוד בע"ה למצב זה של השראת השכינה בגאולה השלמה. (עזי ומגני עמי קל"ו)

כוחו של שבט לוי

שבט לוי נמנה בדגלי מדבר מבין חודש ומעלה, לעומת בני"י שנמנו מבין עשרים ומעלה. ובינה נא זאת. יונק שדים בן חודש עדיין אינו בעל בחירה כלל, ואם בשבט לוי הוא נמנה, כבר נכנס הוא למנין הפקודים של שבט לוי ומצבאות ה' הוא, זהו כוחו של שבט לוי, אשר זכו לה ע"י עבודתם השלימה ללא שום כשלון וירידה. כח השבט, כוח של ציבור שלם, נותן עוז ותעצומות לכלל כולו, עד שגם יונקי שדים מכלל צבאות ה' הם. **צא ולמד מה גדול כח הרבים המתאגדים אגודה לעצמם לעומת כח היחידים**, הנה בני"י חטאו בעגל, וחז"ל אומרים דלא כל הששים רבוא חטאו, בני לוי הרגו בבני ישראל רק כשלוש אלפי איש, ואף שהיו עוד שחטאו במחשבה וכו' אבל וודאי וודאי שהיו הרבה מבני"י שלא חטאו כלל, יהושע בן נון לא חטא, שהרי היה מחוץ למחנה באותם מ' יום שמשה רבינו היה על הר סיני ולא ידע כלל מהנעשה בתוך המחנה, ומן הסתם היו עוד רבבות צדיקים שלא השתתפו בחטא העגל, ואולי אף יותר מכ"ב אלף בני לוי, ואעפ"כ לא זכו למה שזכו בני לוי, רכב אלקים במעמד הר סיני היה רק כ"ב אלף מלאכים כנגד כ"ב אלף בני לוי, ומדוע לא הצטרפו עוד מלאכים לפמליא של מעלה כנגד כל אותם רבבות מישראל שלא חטאו בעגל, אלא כאן טמון כח השבט שנתאגד ונבדל לעצמו, שבט לוי היה כולו על טהרת הקודש, ונתאגדו בכח הציבור, לעומת שאר אלפים ורבבות מבני"י, שהגם שלא חטאו בעגל אבל נשארו יחידים, ולכלל ציבור לא הגיעו. צבא פמליא של מעלה הרי הוא לעומת צבא עובדי ה' למטה, ובצבא עובדי ה' נמנים רק אלו שקבעו שם וחבורה לעצמם, והבדילו עצמם מכל הסובב אותם, יחידים שמספרם יהיה מרובה ככל אשר יהיה, לכלל שבט לעצמם לא יגיעו, ובתוך צבא ה' לא יהיו נמנים. (עזי ומגני עמי קכ"א)

יומא דהילולא הגאון הגדול רבי יעקב משה מחזי הלוי סולוביצ'ק זצ"ל

נלב"ע י"ט אייר תשנ"ה [המשך]

על מרן הגר"ח"ק

ידוע היה הגר"ח בטיביות עין מיוחדת שהיה בו, ושח רבנו, שאמר לו הגר"ח בתקופה [כחצי שנה] שהיה חבר חדר של מרן הגר"ח"ק שליט"א בלומזא, עוד תראה שבעוד 50 שנה ירדפו אחריו [מרן הגר"ח"ק] לבקש ממנו ברכות (מנחת תודה עמ' ק"ל)

מבחן לבחורים בכפר סבא

וכשרבנו כיהן כראש ישיבת חפץ חיים בכפר סבא, קרא להגר"ח שיבוא לבחון את הבחורים בישיבה, והיה דרכו להגיד רמב"ם, ולשאול את התלמידים מה זה קשור לסוגיא (מפי רבי דוד כץ שליט"א) [וציין רבנו שליט"א שרב חלקו של הגר"ח בכך שהתמנה רבנו להיות ראש ישיבה בכפר סבא].

אצל מרן החזו"א

סיפר רבינו שכשידידו הגר"ח סולוביצ'ק ז"ל נכנס למרן חזון איש ז"ל, שאל אח"כ מרן ז"ל את בני ביתו מי היה כאן, וכשא"ל שזה היה ר"ח נכדו של רבנו הגר"ח זצ"ל, אמר עכשיו אני מבין. (אעלה בתמר עמ' ע"ד)

גיוס בנות

שח לנו רבי יעקב נטע בעק שליט"א, שבעת גזירת גיוס בנות, הפעיל רבנו את הגר"ח שיעשה פעולות מסוימות להצלת הגזירה במדינת שוויץ, והרבה פעלו לביטול הגזירה.

הערכה לתלמידים

שח לנו כ"ק האדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א: כשהוא נסע לשוויץ וביקר בציריך, ופגש את הגאון הגדול ר' משה סולוביצ'ק זצ"ל שישב שם כמה שורות מאחורי הבימה. ושאל מיד מי הוא היהודי המרומם הזה, ואמרו לו שזה ר' משה, נגש אליו וסיפר לו שהוא תלמיד של רבנו, מיד אמר ר' משה ייש לנו דרך ארץ מתלמיד של ר' אהרן לייב. ולאידך גיסא, שח לנו רבי יעקב נטע בעק שליט"א שהיו מגיעים בחורים מלוצרן בעת שכיהן שם הגר"ח כראש ישיבה לבית רבנו, היה מקבלם בחביבות גדולה ואומר בהתפעלות 'הא, תלמידים של ר' משה'. פעם התבטא רבנו: חבל שלא ניצלתי את ר' משה בתקופה שהיינו יחד יותר. והוסיף רבנו ואמר כי מרן הגר"ח הוריש את כשרונותיו הגדולים לשנים מנכדיו ואחד מהם זה ר' משה.

דברי תורה שאומר רבנו שליט"א בשם ידידו הגר"ח זצ"ל

להתברך בברכת כהנים

בחולין (מ"ט א) איתא ישמעאל כהנא מסייע כהני. מאי היא דתניא כה תברכו וגו' ר' ישמעאל אומר למדנו ברכה לישראל מפי כהנים, לכהנים עצמם לא למדנו, כשהוא אומר ואני אברכם, הוי אומר כהנים מברכים לישראל, והקב"ה מברך לכהנים. ר"ע אומר וכו' אלא ר"ע ברכה לכהנים מנ"ל ארנב"י מואברכה מברכך, ומאי מסייע כהני דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה לישראל, ופרש"י אצל ברכת ישראל, דהכי עדיפא דמשמע שמתברכין הן עם השאר. והנה מדאמרו כהנא מסייע כהני משמע שעדיף להתברך בברכה כללית מאשר בברכה פרטית, ומשו"ה הוא מסייע לכהנים במה דס"ל שהכהנים מתברכים עם ישראל, ובדרך כלל אנשים לא נהנים כשמברכים אותם ברכה כללית אלא מעדיפים ברכה פרטית. והגר"ח סולוביצ'ק זצ"ל אמר דזה רק משום דלברך את כל כלל ישראל זה ברכה מאד גדולה, ולא שאר ציבור. (אילת השחר נשא ו, כ"ז)

ברכת הפירות

הגר"ח סולוביצ'ק זצ"ל העיר להתבונן, דהנה פרי העץ חשוב מפרי האדמה בברכתו, והרי שניהם גדלים מהאדמה, ומה דגידול פרי העץ עובר ג"כ דרך ענפי האילן זה עושה את כל החילוק, והדבר מפליא! ועוד דהא מים הולכים רק למקום נמוך, ובאילנות אפי' בהרים הגבוהים המים מגיעים עד לראש האילן. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רפ"א)

אילו פינו מלא

אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנחנו מספיקים להודות לך ה'. הגר"ח סולוביצ'ק זצ"ל אמר דלכאורה אם האדם הי' כ"כ גדול הרי היו גדלים ג"כ השגותיו בהבנתו על מה שצריך להודות. ופירש דהכונה שאפילו אם הי' לאדם כל השגות גדולות אלו, אין אנחנו מספיקים להודות אפילו על מה שאנחנו מבינים עכשיו שצריך להודות, ולא רק על מה שיבינו במצב היותר גדול. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רח"צ)

הנחת כובע בשבת

כתב הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א: והנה שמענו בשם רבינו הגדול מרן הגרא"ל שליט"א שהגאון הגדול ר' משה סאלאווייצ'ק זצ"ל החמיר לעצמו שלא להניח בשבת את הכובע [קפלו"ש] על השולחן כצורה הרגילה, אלא להניח הפוך. והנה כמובן שאין טפח בשוליים. ולכאורה החשש הוא דאם יש מהחלק העליון של הכובע ועד השולחן טפח הו"ל כאהל עראי. (ס' אהל עראי עמ' רע"א, ועיי"ש באריכות)

הערה על דברי הגר"מ

כתב הגר"מ בתוך מכתב להרה"ג ר' יעקב ווינגולד שליט"א: עכ"פ נ"ל לפי מש"כ לעיל, כיון דביו"ט רק כוונתו לצורך חול מהפך המלאכה למעשה איסור, אי"כ כשאנו מכוון לצורך חול אינו בכלל מלאכת איסור, אלא דאילו הי' ודאי דעשיית המלאכה יכולה להיות רק לצורך חול אז היינו צריכין לדון כאלו מכוון לחול, כיון דאי אפשר אחרת, ומה שלא כוון לזה הוי שוגג או טעות, אבל מכיון שבאמת הדבר לא ברור ויכול להיות שבאמת מבשל ליו"ט, וגם הוא לא נתכוון לצורך חול, נ"ל דיש לדון אותו כאינו מתכוון ואינו פסיק רישא, דמותר, ולא דמי לשבת דהמלאכה מצד עצמה אסורה, וכוונתו אינו עושה אותו רק לשוגג, וכמש"כ כ"ת בעצמו. והעיקר תלוי לפי המציאות באמת. זהו מש"כ במכתבי הקצר, וכפי שכ"ת יראה כתבתי זאת רק בקצרה, וכנראה כבר נמצאת סברה זו בדברי האחרונים, ועדיין בקשתי קיימת לברר אצל חברי ביהמ"ד אם יש מקום להשתמש בדברים לגבי הדינים שאנו דנים עליהם. ובזה אומר שלום לכ"ת ולכל הת"ח, והשם יברך את עמו בשלום ונזכה כולנו במהרה להושע תשועת עולמים כנפשו ונפש המברכו בלונ"ח.

והעיר רבנו ע"ז: נניח שזה כן, דעיקר האיסור מפני שרוצה לעשות מלאכה לצורך חול, מ"מ אם בעוד שניה זה חול הרי הוא מכוון להשניה הבאה שאליבא דאמת היא חול, וכי אמרה תורה שצריך לכון בגלל שזה חול, הא האיסור הוא לעשות מלאכה על זמן שהוא חול, ולא מחמת שמכוין מחמת שאז הוא חול. עכ"ל. (והאיש משה ח"ב עמ' ק"ז)

הספדים של רבנו שליט"א

בשעת הלויה בירושלים - אבי אבי רכב ישראל ופרשיו

בזמן שאליהו עלה בסערה השמימה כתוב בפסוק (מלכים ב' ב' י"ב) ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, ובגמ' במו"ק (כ"ו א') ילפינן מזה דעל רבו שלימדו תורה קורעין קרעין שאין מתאחין, מדכתיב ואלישע וגו', אבי אבי זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו זה רבו שלימדו תורה, מאי משמע כדמתרגם רב יוסף רבי דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין. ולכאורה מה השייכות מש"כ כאן שהי' טוב לישראל בתפילותיו, ללמוד מזה לענין רבו שלימדו תורה, ובמהרש"א כתב ומשמעו חכם ורב כמ"ש פ' י"ג מי שיש לו חולה בביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים ותפילתו נשמעת עכ"ל.

וכנראה נתחדש כאן בגמ', שזהו צורת ת"ח אמיתי, דאליהו הנביא הרי הי' חכם מגדולי מקבלי התורה, כל התורה שיש בכלל ישראל עבר ע"י קבלת משה מסיני ומסרה ליהושע וכו', ואחד ממקבלי התורה הי' אליהו הנביא (כמש"כ בהקדמת הרמב"ם), ואם תפילותיו היו טובות לישראל יותר מרכב ופרשים, זה מראה שכל דאגות כלל ישראל עמד עליו, דחוץ ממה שהי' נביא ומקבל התורה הי' תפילותיו על הכלל כולו, זאת אומרת שכל יהודי נגע לבלו, וזה אמרו מי הוא רבו שלימדו תורה, כשרוצים לומר מי חכם אמיתי, לא אומרים סתם חכם, אלא כזה חכם שטוב לישראל בתפילותיו מרכב ופרשים, שיש בלבו את דאגות כל כלל ישראל וכל יהודי תופס מקום בלבו. וכן מצינו בגמ' במכות (י"א א') על הדין דרוצחים בשגגה היו יוצאים מעיר מקלט במיתת הכהן גדול, ואמרו לפיכך אמותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו, ואמרינן טעמא דלא מצלו הא מצלו מייתי וכו' מאי הו"ל למעבד וכו', שהי' להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו.

והנה וכי הכהן גדול לא התפלל, הרי כל יהודי מתפלל, והתפילות הולכות על כל הכלל, אלא דכפי כמה שמרגיש יותר עמוק בצער של כל יהודי זה תפילה אחרת, וממילא אם הכהן גדול הי' מרגיש יותר צער של כל יהודי, הי' מבקש יותר רחמים על דורו, ולא הי' יוצא דבר כזה שיהודי ירצח בשגגה, ואם יש רוצח בשגגה הרי זה תביעה עליו.

אליהו הנביא שחז"ל אומרים שזה רבו שלימדו תורה, אלישע אמר עליו אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, שטוב לישראל בתפילותיו מרכב ופרשים, שהי' בלבו כל כלל ישראל, וממילא זה הי' עמקות של תפילה שהרגיש את צערו של כל אחד.

מי שהכיר את הנפטר החסיד הגדול והצדיק ר' משה, יודע שכל יהודי הוא לקח בלבו, הוא הי' אדם שעלה לו בבריאותו צער של כל יהודי, מי שהי' קרוב אתו יודע שכל יהודי הי' קרוב בלבו ותפס אצלו מקום, ולא רק בשנים אלא כבר כשהי' צעיר בן י"ג שנים, אנשים הרבה יותר מבוגרים ממנו הרגישו קירבה להיות בסביבתו, בלי שהוא עשה איזה דבר מיוחד עבור זה שהשפיע, אלא כל אחד ידע שיש לו מקום בלבו, אדם שכולו חסד כולו טוב, ועליו אפשר לומר חכם שחז"ל אומרים שכל יהודי תופס אצלו מקום.

כתוב בספרים שיש נשמות פרטיות ויש נשמות כלליות, נשמות כלליות היינו שכל הכלל תופסים אצלו מקום, ואצל הנפטר הי' ניכר תמיד שהוא כללי, כל אדם תפס מקום בלבו, מה נדבר על המעלות, מי שהי' עמו שנים רבות יודע שהכל הי' בהצנע לכת, חסר כאלו אנשים, יש אולי יחידי סגולה כאלו, אדם שהי' כולו טוב, כולו לשם שמים, הי' לו אהבת הבריות שאין הרבה כאלו בעולם, כל שאיפותיו הי' רק עם אמת עם יראה, בין בתורה בין בחסד ובכל הדברים.

והנה הרי כתוב בספרים שיש לכל אחד דינים גדולים, והקב"ה יעזור שיזכה בדין, להכנס מיד שיהי' במחיצת אבותיו הק', שיזכה להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו שזה התכלית, ואני מבקש מחילה על כל השנים, בודאי הטרחתיו מאד וצערתי בכל מיני דברים, והקב"ה יעזור שיהא בלע המות לנצח וגו'.

[ואמר פעם רבנו: רבים התפלאו על שברכתי את הגר"מ בהלוי' שיזכה בדין, כי רגילים לומר תמיד בהספד שימליץ טוב וכו', ואינם יודעים שהנפטר עומד בדין, כולו רועד על נפשו, והם עוד מבקשים ממנו טובות שיעזור להם.]

קשה להספיד את הנפטר הגדול, אשר נתקיים בו טוב לגבר כי ישא על בעוריו, תמיד הוא הי' גדול, לא רק בשנותיו האחרונות, גדול בתורה גדול ביראה, תמיד הי' מה ללמוד ממנו בין בתורה בין במידות בין ביר"ש ובכל הדברים, וההצנע לכת שלו הי' באופן מפליא, אני לא למדתי מספיק, הי' הרבה מאוד מה ללמוד ממנו הן בתורה הן ביר"ש, ככל כמה שהכרתינו אני יודע שאיני ראוי לזה.

בשבת (ק"ה ב') איתא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה שנא' בסאסאה בשלחה תריבנה, ופרש"י מדה כנגד מדה הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יחושו מן השמים, הרי דענין ההספד הוא להרגיש את הצער של החכם שנתקצרו ימיו, ואע"פ שאין המדובר דוקא על חכם שמת צעיר, ובגמ' שם (קנ"ג א') איתא דא"ר ברי' דרב שמואל בר שילת משמ"י דרב מהספדו של אדם ניכר אם בן עוה"ב הוא, ופרש"י שאם כשר הי' הכל בוכין עליו ומורידין דמעות ומספרים שבחו, איני והאמר לי' רב לרב שמואל בר שילת אחים בהספידא דהתם קאימנא וכו' הא דמחממו לי' וכו', ופרש"י לעולם חמומי בעי שאין בני אדם נכמרים כ"כ על זקן ומיהו לאדם חסיד כי מחממו בהספידא מתחממי ובכו כולוהו, ולמי שאינו חסיד כ"כ מחממו ליה ולא מחממו, דעל אדם זקן לא בוכים, אבל לאדם חסיד כשמתחממים אז בוכים.

וכאן בגמ' כתוב שהתביעה על שלא נתאבל שנתקצרו ימיו, ולכאורה אם מצד זה למה דוקא על חכם, וכי על קיצור ימיו של אדם פשוט א"צ להצטער, הרי צריך להיות נושא בעול של כל אדם, וכנראה דאצל חכם זה נקרא תמיד נתקצרו ימיו, כי כל זמן שהוא חי הוא רוכש עוד ועוד מצוות, וכמובא בעליות אליהו (הערה קי"ז) שהגרי"א ז"ל לפני פטירתו אחז בציציותיו ואמר בבכייה כמה קשה להפרד מעולם המעשה הזה אשר ע"י מצוה קלה כ"כ של ציצית אדם ישר יחזה פני שכינה ואיפוא נוכל למצוא זאת בעולם הנשמות אף אם יתנו כל כוחותינו עבורו עכ"ל, וזה הכונה שנתקצרו ימיו של חכם, דאצלו זה תמיד נתקצרו ימיו, וכשלא מרגישים הצער לא מאריכים ימים.

והנה לפי הגמ' כאן נמצא דעיקר ההספד משום הצער של החכם, אמנם הגמ' בסנהדרין (מ"ו ב') דנה אם ההספד יקרא דחיי או יקרא דמתי, ונ"מ לענין מחילה, ולכאורה כאן מבואר שזה משום הצער ולא מצד יקרא, ואולי הגמ' שם איירי בשאר אנשים שאינם ת"ח, אמנם התוס' (שם בסנהדרין) מקשים משאול שלא נספד כהלכה דאי משום יקרא דחיי הרי מחלו ישראל על כבודן שלא הספידוהו, ועי"ש תירוצם, ואם לא איירי בת"ח א"כ מה הקושיא הרי שאול הי' ת"ח, ואולי י"ל דכיון ששאול ביקש שיהרגוהו ממילא לא שייך בזה חיוב הספד על שנתקצרו ימיו.

עכ"פ משמע שיש ב' עניני הספד, אחד ענין של כבוד והגמ' דנה אם זה משום יקרא דחיי או יקרא דמתי, ועל זה הענין לומר שבחים עליו וזה כבוד המת או כבוד החי, ויש ענין נוסף של מתעצל בהספדו של חכם, על שלא כואב לו בפטירת הת"ח, וזה תביעה על כל אחד למה אינו מרגיש צער על סילוק הת"ח, ובאמת ככל שאדם יותר קרוב לרוחניות צריך להרגיש יותר את הצער, ואם לא מרגישים, זה תביעה, ולפי מאמר חז"ל זה אין העיקר לומר שבחים.

בגמ' שם כתוב שהי' תביעה על שלא הספידו את יהושע, והוא הי' במיתתו בן ק"י ולא הי' צעיר, אבל לא להרגישו מספיק את הצער על שמת, כפי שיש לאדם יותר שייכות לרוחניות צריך להרגיש יותר כאב בסילוק הת"ח, וכשנזכרים בין בגאונותו בין בצדקותו נורא הצער שצריך להיות שנסתלק כזה ת"ח.

רצוני להזכיר נקודה שאינו דבר פשוט, בטבע האדם שכל דבר שעומד לפניו לעשות, וביכולתו לעשות בנקל או קשה, הוא מחפש לעשות קל ולא לעשות קשה, וזה מתבטא בכל הענינים, ואפי' בלימוד אם יש אפשרות יותר קל או יותר קשה לעמוד על סוגיא, רוצים קל, **אמנם על הנפטר אני יודע שהוא תמיד חיפש דוקא את העמל, דוקא את הקשה, הוא אמר לי פעם במפורש, דהיכן שעמוק, היכן שקשה, שם הוא מחפש.**

בסנהדרין (צ"ט ב') אמרינן אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל מלאכה או לעמל פה ת"ל כי אכף עליו פיהו, ולפי"ז יש ענין אדם לעמל יולד, והגמ' לא חוזרת מזה אלא פירשו במה, ולהבדיל הגויים לעמל יולד היינו עמל מלאכה, וכן ע"ה שאינו יכול ללמוד תורה יש לו עמל מלאכה, אבל הוא נולד לעמל, ואמרו שם כולוהו גופי דרופתקי נינהו טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא, דבאמת אדם לעמל יולד ואשרי מי שעמלו בתורה.

וזה פרט חשוב שהי' אצלו, הוא לא חיפש קל אלא לעמול, בין בתורה בין בשאר דברים, היכן שהי' דבר קשה דוקא שם הוא חיפש לסייע, בין בעניני בין אדם למקום ובין בעניני בין אדם לחבירו, דוקא היכן שקשה, עמלה של תורה הי' אצלו, ולא חיפש להפטר מזה אלא אדרבה.

חוץ מהשבחים שהי' גדול וצדיק גדול במידות וענוה מה שלא שייך, לא רק בזקנותו, אלא כך הוא נבנה מתחילתו, בגדלות, אדם גדול, וזה חלק מהפטרסטים שהי' אדם עם עמל, מה אנחנו הפסדנו, כלל ישראל הפסיד, חוץ ממה שנתקצרו ימי החכם, צריך להרגיש את הצער על זה, אצלו הי' במיוחד ענין נושא בעול עם חבירו, הוא להרגיש בצער אחרים, זה עלה לו בבריאות, איני יכול להאריך, אך אני יודע דבר אחד שהוא ממש מהשרידים בדורותינו, אין כאלה אנשים, יחידי סגולה, והצער הוא גדול, חוץ ממה שחסר לדור, צריך להרגיש את הצער שנתקצרו ימי החכם וחיוב להרגיש את הצער, והקב"ה יעזור שיהא בלע המות לנצח ומחה הי' דמעה מעל כל פנים.

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

שתיית מים מסוננין

בזמנינו יש בתים שיש בהם מסנן מים שיהיו מסוננין, הנה רוב בני"א שותין אותו כך, ואפילו אלו שיש להם מסננת כזאת בבתיהם, מ"מ כשנמצאים חוץ מהבית שותים גם מים אחרים, ואמר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דשרי להו לסנן. מיהו לרפואה שצריך מים נקיים מאד ומקפידים על זה, אפשר דהוה בורר אע"פ שסתם בני"א אינם מקפידים, מ"מ לא גרע מאיסטניס ועדיפא מיניה, ודמי לעומר (מנחות ס, ב) דחשיב קפידה גמורה. (שיעורי שלמי תודה בורר עמ' ל"ה)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוין ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע ועניני דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 39 נשא תשע"ד

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפדשה

הנזיר שבדרום

בגמ' נדרים דף ט' איתא, מעשה בנזיר שבא מהדרום, והיה יפה עינים וטוב רואי, וקווצותיו סדורים לו תלתלים, ושאל אותו שמעון הצדיק- בני מפני מה ראית להשחית את שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחו עלי יצרי וביקש לטרדני מן העולם. אמרתי לו- רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רימה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו בני כמוך ירבו נזירי בישראל.

והקשה הגראי"ל שטיינמן מדוע הנזיר קיבל נזירות על עצמו כדי לגלח אחר כך את שערותיו, הרי עדיף היה שמיד יגלח את שערותיו שהם השרש פורה ראש ולענה, שהביאו אותו לידי מחשבות והרהורים רעים, ואם כן יש לו לסלקם מיד, ומדוע עיכב עצמו ע"י שקיבל ע"י נזירות ורק בגמר הנזירות יגלח שערותיו.

וביאר שאהבת עולם הזה ואהבת עולם הבא לא יתכנו לשכון בלב אחד, כמ"ש בספרים. וככל שיש באדם אהבה לתענוגי העולם הזה פוחתת ממנו אהבה לעולם הבא ורוחניות, וכמו אש ומים שאינם יכולים לשכון כאחד, כן אהבה לגשמיות ורוחניות לא יכולים לשכון כאחד, ולכך כשהנזיר ראה בבואתו נשקפת במים ופחו עליו יצרו, הבין הנזיר שיש אצלו חסרון בזה, שאהבת עולם הזה שקועה בלב, והראיה שמזמן שראה שהוא יפה, נכנס בו רצון להנות מהעולם הזה, וזה סימן שחסר לו אהבת עולם הבא, והוא שקוע באהבת עולם הזה, ולכן גם אם היה מוריד את השערות מכל מקום לא היה מתקן את השרש פורה ראש ולענה של רצון לתענוגי עולם הזה, ולכן הבין שהדרך לתקן פגם זה היא על ידי קבלת נזירות, שעניינה פרישה מתענוגי עולם הזה, ובזה יוכל לתקן את הנטיה הרעה שבו לתענוגות והנאות. עכ"ד (אוצרות דוד עמ' ח, וראה באריכות בימלא פי תהלתך ח"ב עמ' שי"ד)

בגדר איסור סוטה

בספר חידושי רבינו חיים הלוי הלכות יבום וחליצה (פ"ו הי"ט) כתב לחדש, שמה שסוטה נחשב רגליים לדבר, אין זה מחמת עצם הקינוי והסתירה לחוד, ורק חידוש התורה הוא שעל ידי הקינוי והסתירה נעשה רגליים לדבר והוא ספק, עיי"ש.

ובספר מעשה איש ח"ד (עמ' רל"ו) בהערה כתב וז"ל, שמענו מהגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א ששמע ממרן החזו"א על דרך זה, וכך אמר: בגדרי הספק של כל התורה זה לא היה נחשב לספק, רק כאן התורה חידשה שזה נקרא ספק. [וכן כתב בספר אחיעזר סימן א' סק"ג].

הגראי"ל שליט"א שאל למרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל מהגמרא בסוטה דף ב' ע"ב שאמרו שם, איצטריך סד"א סוטה שאני דרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ליתיהמן בה עד אחד, והרי באמת אין בה רגליים לדבר, ורק שהתורה חידשה שזה נקרא ספק ואסורה, ומאי ס"ד שנאמין לעד אחד מחמת זה. ומרן הגרי"ז לא השיב על השאלה.

וכן צ"ב לפ"ד האידן ילפינן דספק טומאה ברה"ר טהור, הרי בסוטה אין ספק כלל מצד עצמו רק דברה"י אסרה תורה וברה"ר שלא אסרה תורה לא נאמר חידוש זה, וא"י איזה ראייה יש מסוטה דספק טומאה ברה"ר טהור. (אילת השחר נדה ג' א' אות פ"א).

וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים. (נש ה' כ"ג)

יש לדון איך ה"י צורת המחיה, האם ה"י מגרר האותיות שעל הקלף מעל המים, וה"י הדיו המגורר נופל אל תוך המים, או שה"י מכניס הקלף אל תוך המים, ועי"ז ה"י הדיו נמחק מן הכתב מאליו, או אפ"ל דמכניס הדיו אל תוך המים ומשפשפו, או מגרר הדיו בכלי חד, והדבר לא נתבאר להדי' בגמ' ובראשונים אך יש דיוקי לשון וראיות לכאן ולכאן.

וכשנשאלו חכמי הדור שליט"א בד"ז, רובם ה"י פשיטא להו דמוחקין ע"י שמכניסין המגילה לתוך המים, וכן אמר מרן הגריש"א זצ"ל, והביא רא"י לזה מהא דתנן סוטה י"ז ב' ואינו כותב לא בקומס ולא בקנקנתוס ולא בכל דבר שרושם אלא בדיו שנאמר ומחה כתב שיכול להמחק, ורצה להוכיח מזה דהמחיקה ע"י המים, דאי בסכין הא כל הכתבים יכולין להמחק, וע"כ דהמחיקה ע"י המים ובזה יש כתבים שאינם יכולים להמחק. וכן ה"י פשיטא לי' למרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, וכן אמר מרן הגרי"ח קנייבסקי שליט"א, אלא שהוסיף דבדיעבד מהני ג"כ מחוץ למים, ובזה יישב הראי' מהא דמוחקין בס"ת. (תכלת מרדכי מגילה עמ' רנ"א עיי"ש באריכות בכל זה)

ברכת כהנים

נשאל רבנו לבאר מה הנוסח שאומרים הכהנים אחר ברכת כהנים, 'עשינו מה שגזרת עלינו' ולא אומרים את אשר צוית עלינו וכדו'. מהו לשון גזירה.

והשיב רבנו שליט"א, דהנה הרמב"ם (פ"ט מנשיאת כפים ה"ז) כ' ואל תתמה ותאמר ומה תועיל ברכת הדיוט זה, שאין קבול הברכה תלוי בכהנים אלא בהקדוש ברוך הוא, שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, הכהנים עושים מצותן שנצטוו בה והקב"ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו, עכ"ד. וממילא י"ל דזהו הכונה אשר גזרת עלינו, שבאמת אין אנו המברכים רק עושים דבר זה כאמצעי לבד, וממילא אין זה אלא כעין גזרה שכך תעבור הברכה.

והוסיף רבנו שליט"א להתעורר בזה, דמעת מתן תורה כבר אנו לא זוכים לשמוע את קול ה' ישירות רק ע"י נביא, אבל בכל יום בברכת כהנים אנו זוכים לשמוע את דבר ה' באופן ישיר.

[הוסיף רבנו בהאי ענינא, דבחז"ל נהגו לומר לכהנים יישר כוח על הברכה, וכאן בארץ ישראל לא נוהגים כך וצ"ע אמאי. *א"י וראיתי בשם הגרי"ש דבלצקי שליט"א דתי' דכיון דעושים ברי"כ גם בחול ואם יגידו ישר כוח יהיה הפסק בין תפילה לתחנון].

ענין בפרשה- עניית אמן

בעניני עניית אמן יצא לאור ספר 'נוטרי אמן' ב' חלקים מהרה"צ ר' אברהם קסלר שליט"א, ושם מביא דברים מרבנו שליט"א בהאי ענינא, ולקטנו משם את עיקרי הדברים. ורבנו שליט"א כתב מכתב לכבוד הספר וז"ל: "יב ניסן תש"ס. הנה כבוד ידידי הרה"צ ר' אברהם קסלר ר"מ בשיבה לצעירים תפארת ציון בבני ברק, נפשו אותה לחזק ענין עניית אמן בכל הברכות, ע"י מאמרי חז"ל ומש"כ בספרים מעשים נוראים שאירעו ע"י עניית או אי עניית אמן. גם ענין הזהירות לקיים מאה ברכות בכל יום. ובודאי זה ענין גדול מאד לחזק. ובזכות זה יזכה לעוד זיכוי הרבים, גם יזכה ללמוד וללמד ולראות נחת מכל יוצ"ח אמן סלה. אהרן יהודה ליב שטיינמן."

עניית אמן יהא שמייה רבא- שירה מיוחדת

הנה אמרו חז"ל שבת דף קי"ט, כל העונה אמן יהא שמייה רבא בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, ולכאורה הדברים תמוהים, איזה כח גדול טמון בעניית אמן יהא שמייה רבא, שיכול אפילו לקרוע גזר דינו של אדם של שבעים שנה? אלא משל למה הדבר דומה, למלך שאהב מאוד מוזיקה, והיה לו מנגן מיוחד שידע נגן, וכשהיה המנגן פורט על נימי הכינור, ומתחיל להשמיע מנגינותיו, היו הניגונים מרנינים את לב המלך, ורגשותיו עולים על גדותם, והיה היום והנגן עשה מעשה גניבה ומרד, שגזר דינו הוא מוות, אך המלך העלים עיניו בהיותו זקוק למנגן, וכמאמר העולם שאם צריכים את הגנב, מורידים אותו אף מעמוד התליה. אף הקב"ה כביכול אוהב שירה ושבח שמשבחין לפניו, וכל שירה שהוא לכבודו ומלכותו הקב"ה אוהבם [כמ"ש הבוחר בשירי זמרה], וגם אם נגזר דין קשה על המנגן, מכל מקום חוננו הקב"ה ונותן לו חיים, כי הקב"ה אוהב את השירה לפניו, ושירת אמן יהא שמייה וכו' היא שירה מיוחדת מאוד מאוד, שעליה אמרו חז"ל בברכות דף ג' שהקב"ה מנענע בראשו ואומר אשרי המלך שכך מקלסין אותו, ולכן קורעין לו גזר דינו, כי מי שמנגן ומשבח להקב"ה המלך כביכול צריך לו. (נוטרי אמן ח"ב עמ' 23-24)

ענין תיקון מאה ברכות

עוד המשיך רבנו שליט"א ואמר - כי על דרך זה, ניתן לבאר גם ענין תיקון מאה ברכות, שדוד המלך ע"ה תיקן להם לישראל שיאמרו כל יום, לעצירת המגפה, שהיו מתים מאה נפשות מישראל, ואכן מיד נעצרה המגפה. והיינו, דאמירת מאה ברכות הוא שבח שמשבחין ישראל להקב"ה במשך היום על כל פרט ומעשה שעושים, והקב"ה שמח ורוצה שיפארו לפניו, כמו שאומרים שכן חובת כל היצורים להודות להלל, לשבח, ולפאר, ולרומם, לברך, לעלה, ולקלס, וכדברי הרמב"ן הידועים בסוף פרשת בא, ולכן נעצרה המגפה מיד. (שם)

כשהיתה שאלה האם לנתח

יצויין שאת הדברים הנ"ל שמעתי מפי מרן שליט"א כשבאתי לפניו לבקש ברכה ועצה אודות חולה, והשאלה שנשאלה היתה האם לנתח או לא, וכיצד.

ומרן שליט"א הסיט את הנושא לחשיבות 'אמן יהא שמייה רבא', ואמר: אי אפשר לנו לדעת מה טמון בכוח ענייה אחת של אמן יהא שמייה רבא, ולכן יזהר בזה החולה, ויענה! שהרי המלך כל כך מחבב דברי שירה ושבח אלו עד כדי כך שזכות זו מסוגלת להאריך ימים ושנים. (שם)

"לבלום הקטיגוריא הגדולה של מדת הדין"

וכתב רבנו שליט"א במכתב, ואשר נוגע מה שיום יום רואים שמתרבים הצרות, אנשים צעירים, בעלי משפחות גדולות, נענשים, ומשאירים אלמנות, ואלמנים, ויתומים, כמובן אין לנו נביאים, שיודעים על מה נעשו ומה יש לתקן, אבל גם אם אין יודעים יש לכל הפחות לקבל להיטיב מעשיו, וזכות זה אולי ישפיע שפע טוב להכלל ולפרט, להנצל ולבלום הקטיגוריא הגדולה של מדת הדין השולטת. והיות שמצינו דברים שבאופן יחסי לא קשה לקיים, רק צריך קצת תשומת לב, והם דברים גדולים בחשיבותם, כגון אמירת מאה ברכות בכל יום, אשר מבואר בטור סי' מ"ד שלפני שדוד המלך ע"ה תיקן זאת היו מתים מאה נפשות בכל יום, ולא היו יודעים על מה מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש, ותיקן להם לישראל מאה ברכות, וכן מצינו בחז"ל גודל המצוה של אמירת אמן ואמן יהא שמייה רבא, וכן יש מאד לזהר מדברים בטלים בבתי כנסת ובתי מדרשות, ואשרי מי שנוהר בכל זה, ובודאי יש לקוות שזכות מצוות האלו יעצור את מדת הדין.

וכשנכנס אחד מבניו של רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל, אחר פטירת הוריו ז"ל, לפני רבנו שליט"א, ושאלו במה להתחזק, השיבו - בעניית אמן יהא שמייה רבא. (שם)

"בעולם הבא כל אמן יעזור"

אמר פעם רבנו שליט"א בהזדמנות, ישנם דברים קלים, שקל להשיגם בקצת תשומת לב, והם גדולים מאוד בחשיבותם, כגון עניית אמן, שמזדמן בכל צעד, הן בבית באופן תמידי באמירת ברכות על ידי אנשי ביתו, והן בבית הכנסת, ובעולם הבא כל אמן יעזור לו, עד כדי שהסבא מקלם היה אומר שכדאי לבוא לעולם הזה ולחיות כל החיים ותלאותיהם ופיתוליהם בשביל לענות אמן אחד. אם כך למה שנחכה לטובות מאחרים, הבה נדאג לעצמנו כדי לזכות, הבה נהיה חכמים אנשי לב משכילי דעת, לחטוף ולחטוף כמה שיותר נכסים אלו ששווים לאין ערוך כלל וכלל, ואפשר לרוכשן רק כאן בעולמינו וזכותם עומדת לעד ולנצח נצחים. (שם)

חלוקת מליארדים - שמיעת ברכות ועניית אמן עליהן

שעה לפני "ותיקין", שעת הפצעת אילת השחר, מתקיים בבית מורנו שליט"א שיעור בסדר קדשים. והנה ביום מהימים התקיימה במקום חלוקת שלל רב, חלוקת מליארדים! לא כמשל, אלא כמשל. "מליארדים, מליארדים!" הכריז רבינו בעל אילת השחר שליט"א, לא עוד להסתפק בקצת כסף שצריכים לרוץ למרחקים עבורו, אלא מושגים של אילי הון שכדאי לבוא עבורם לעולם הזה, "הבה נתחזקה", פתח ואמר לשומעי השיעור [שבמשך תקופה מסוימת], "כרבע שעה קודם תחלת התפילה, יאמר כל אחד ברכות השחר בקול רם, והשומעים יענו אמן", וכאן המשיך בחמימות ובלהט בגודל מעלת עניית אמן, וזה תוכן דבריו:

הייתי רגיל לומר לבחורים בשיבה, על מה שמצוי שאחרי השיעור מדברים ביניהם בדברים של מה בכך, ועל ידי זה נשארים מחוץ לאולם הישיבה בשביל לגלגל קצת בדברים, ובינתיים מתחיל החזן קדיש שלפני מנחה, והם נכנסים אחרי הקדיש, והפסידו מלענות אמן יהא שמייה רבא ושאר אמנים, וכן במעריב מפסידים עניית ברכו, וכל זה בשביל מה, בשביל סתם פטפוטים בעלמא, ממש כלום. וכשנמצאים בעולם הזה אינם מבינים את חשיבות הדבר של אמן, שזה שוה מליארדים מליארדים, ואינם מעריכים את זה, ואילו בעולם הבא כל אמן יעזור לו, ואם יחסר לו אמן כמה יחסר לו זה, ואף אמן אחד יכול להצילו.

פעם היו יהודים מקפידים מאד בעניית אמן, והיו מחפשים עוד אמן ועוד אמן, עד שהיו הולכים מאחד לאחד כדי לשמוע את הברכות ולענות אמן, וכך יש אומרים את הברכות השחר בקול, כדי שיוכלו לענות אחריהם אמן, וזה דבר טוב מאד, שהם מזכירים אחרים במצוות, ויש דברים שבני ישיבה ביטלו אותם בגלל שזה מפריע ללימוד, אבל אי אפשר לבטל את זה לגמרי, כי אמנם בזמן שזה מפריע ללימוד באמת שלא יבטל, אבל בשאר זמנים יש לזהר בזה.

הנה האריז"ל היה הולך בתפילתו מאיש לאיש כדי לשמוע את הברכות השחר כדי לענות אמן, ע"י שערי תשובה סימן ו' בשמו, והאריז"ל הרי אין לנו כלל מושג להעריך את החשיבות שהיתה אצלו לכל רגע ורגע.

וכן נמצא בשיחות החפץ חיים אות נ' וז"ל "פעמים שהולך לבית המדרש להתפלל בזמן הקבוע, ובדרך הלוכו נתעכב לדבר עם איזה איש על רגעים אחדים, בחשבו שעוד יספיק לבוא לפני ברכו, אמנם כשבא כבר אמרו ברכו. יתבונן בנפשו, אם היה הולך להשתכר כך וכך זהובים, האם היה מתעכב בדרך?".

עניית האמן מתיחסת על החתימה

על השאלה האם בר"ה ויום כיפור כוונת האמן בהמלך הקדוש תהא כברכות הבקשה "אמת והלואי", משום התוספות 'תן פחדך' 'תן כבוד' שמחה לארצך' וכו'.

השיב רבנו שליט"א, דנראה לו שהכוונה היא אמת בלבד, משום שדוקא בברכות אמצעיות שהחתימה שבהן נמי מעין תפילה, כגון רופא חולי עמו ישראל שנכלל בזה נמי שירפא אותם, וכדומה בשאר ברכות, בהם מכוונים גם הלואי שיתקיים, אבל בחתימת המלך הקדוש החתימה אינה אלא שבח. (שם)

העובר ברחוב יקפיד לענות כ"ח תיבות באיש"ר

עוד השיב רבנו שליט"א, לגבי העובר ברחוב, שכשעונה יהא שמיה רבא מחמת ששומע צבור עונים, רצוי שיענה כל כ"ח התיבות בעצמו, והיינו מתיבת יהא וכו' עד דאמירן בעלמא, שהרי מבואר בב"י סימן נ"ו שצורת עניית יהא שמיה רבא היא באמירת כ"ח תיבות, ולכן יש הנוהגין לומר בעצמם כל כ"ח תיבות, ואנו שעונים רק ז' תיבות יוצאין ידי חובה בשאר התיבות על ידי שומע כעונה מהשליח צבור כמבואר במ"ב סימן נ"ו ס"ק ט"ו, וממילא כשעובר ברחוב ואינו שומע את אומר הקדיש, שאז אין לו ענייה בת כ"ח תיבות, רצוי שיאמר בעצמו "יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמיה דקודשא בריך הוא, לעילא מן כל ברכתא, ושירתא, תושבחתא, ונחמתא דאמירן בעלמא",

ולחזק זאת הוסיף את דברי הגירסא במעשה רב, ה"ל תפילה אות נ"ה, שאם הש"י המשיך יתברך וכו' בשעה שעדיין השומע ענה יהא שמיה רבא וכו', יאמר השומע המשך התיבות יתברך וכו' עד שיגיע לתיבה שעומד בה הש"י ומשם ישמע ויצא י"ח כדין שומע כעונה.

שתתפרש ענייני על אופן היותר טוב

בענין הכוונה בעניית אמן, תמה מו"ר שליט"א, כיצד שייך לכוין בכל אמן הכונה הראויה, הלוא זו עבודה קשה מאוד, בפרט שהכוונה משתנית, פעמים אמת, ופעמים אמת והלואי, פעמים הלואי בלבד, וביותר שהרי ישנם עוד כוונות, כמו א-ל מלך נאמן, ושילוב שמות ה' יתברך, ואיך שייך כל זה לכוין באופן תמידי. ואמר שאם מכוין בדעתו שרוצה שיתפרש ענייתו כמו הכונה הראויה, שפיר דמי. (שם)

בעניית אמן מקיים מצות קידוש השם

כתב רבנו שליט"א בספרו ימלא פי תהלתך עמי מ"ז בכל מצוה ובפרט מצוה שנעשית ברבים, יש בזה ענין קידוש השם, כגון אמן יהא שמיה רבא, קדיש, קדושה [וכמבואר במשנ"ב סי' נ"ה סק"ב שבאמירת קדושה מקיים מ"ע של ונקדשת], וחזרת הש"י, ובמצוות אלו שיש בהם קידוש השם, יתכן דאין לו מעלה זו בלי שמכוין לכך, וכל מה שאמרו מצוות אין צריכות כונה, היינו לגבי עצם המצוה, אבל מעלת הקידוש השם שבמצוה בעי כונה. ואם כן איך נחמץ את ההזדמנות בשעת עשיית המצוה, בפרט מצוה שנעשית ברבים כגון תפילה, ולימוד ברבים, עניית איש"ר, קדישים, וקדושות, שיש בזה קידוש השם, וכשמכוונים בזה לקדש את שם שמים, יש לנו את האפשרות של ההתעלות הגדולה ביותר שיש.

ראוי לעצור ולהתבונן להחזיר בתוכנו שאנו עוסקים במצות קידוש השם, ואיך לא נבוש בהזינחנו מצוה כזאת, שמזדמנת הרבה פעמים לפנינו ואנו לא מנצלים, והזוכה להכניס מחשבות טהרה אלו בלבו מתרומם להיות עבד נאמן לה' יתברך.

אמן אחרי ש"ץ שאינו מדקדק

צריך לדקדק היטב בביטוי והיגוי לשון הברכות, למשל בברכת אוהב עמו ישראל שאם אינו מדקדק חס ושלום עלול לומר אויב וכו', ונמצא מנאץ ואין עונים אחריו אמן. ומ"מ אם השומע מסופק אם הש"ץ חתם כראוי, יש לענות אמן, דתולים שאמר כראוי ומעמידים על חזקתו שלא מנאץ אף לא בטעות. (נוטרי אמן ח"ב עמ' כ"ט)

גאל ישראל בקול רם

אמר שהמנהג היה לסיים ברכת גאל ישראל בקול רם ולענות עליה אמן. (שם עמ' קמג)

לא להכניס אוכלים בזמן אמירת אמן

ראוי להדר לא להכניס אוכלין לפה כשיודע שהוא צריך לומר עוד מעט אמן (שם עמ' פ, ועיי' דהביא דא"י ח"ב כמו ברכה רק הידור)

לענות אמן באמצע הלימוד

הגאון רבי אפרים שטראוס שליט"א שאל את מרן שליט"א, אודות בחורים שלומדים בזמן ברכות השחר בשיבה, האם צריכים להפסיק לענות אמן. וענה לו דאע"פ שמדינא לא צריך, בשביל היראת שמים כדאי להפסיק (אבני ציון עמ' של"ד)

עוסק במצוה

היד אליהו (פסקים סו"ס לט) תמה, מדוע חייב להפסיק באמצע ק"ש ותפילה לדברים שבקדושה ששומע ממנו שמתפלל בו, והרי קיי"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה. ותירץ רבנו: אמנם נכון שהעוסק במצוה אחת פטור ואף אסור לו להפסיקה ולפנות לקיום מצוה שניה, אך כל זה נאמר בשתי מצוות ממש, כגון העוסק בהשבת אבידה שפטור מנתינת צדקה. מה שאין כן בקורא קריאת שמע, שהיא חלק ממצות תפילה, שמפסיק באמצעה ופונה לענות קדיש, קדושה או ברכו, שגם הם חלק ממצות התפילה, הואיל וכולם חלקים של מצוה אחת והיא מצות תפילה, לא נחשב בכך שעזב מצוה אחת ופנה לקיים מצוה אחרת, ולכן אף שעוסק במצוה - לא נפטר מקיום חלקה האחר של אותה מצוה, עכ"ד. (מרפסין איגרא עמ' ל"ג)

ימי הספירה - תיקון המדות

מרגלא בפומיה דמרן רבנו שליט"א על גודל חובת תיקון המדות בימים אלו, וזה עיקר הטעם שמתו תלמידי רבי עקיבא בימים אלו על שלא נהגו כבוד זה בזה, שהפגם במצוות שבין אדם לחבירו הוא אש הממית רח"ל – והנהגו להביא מדברי רבנו שליט"א בענינים אלו.

המדות הטובות הן הן שערי הקדושה, והזכי' להכנס בהם היא ע"י עבודה עצומה

נמצאים אנחנו בימים שבין פסח לשבועות שהם ימי ספירת העומר, ואיתא בספרים שבני ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה במצרים, וכשיצאו ממצרים כל יום היו מתעלים משער טומאה אחד ונכנסים לשער קדושה אחד, עד שבחג השבועות הגיעו למ"ט שערי קדושה, עד לשער החמישים שהוא שער "בינה". כך כתב הרמח"ל במאמר החכמה.

ומבואר דיש מציאות של שערי טומאה, ולעומתם שערי קדושה, ובני"י היו מתעלים והולכים בהדרגה ויוצאים משער טומאה, ונכנסים לשער קדושה, וצריך לדעת כי שער קדושה, אין פירושו כי יש איזה מציאות של שער קדושה ונכנסים לתוכו ושוב נמצאים מכאן ואילך בתוך קדושה, ואפשר להמשיך ולהתנהג כדאשתקד. אין הדבר כן, אלא היציאה משער טומאה, פירושו עבודה עצומה בתיקון המעשים והמידות הרעות, והתעלות בתיקון המידות הטובות, ורק ע"י נכנסים לשער קדושה, והוא השער של המידות הטובות שאדם רוכש ומשיג לעצמו.

והנה היום יש לנו תורה, ומבינים אנחנו כי התעלות פירושה עלייה בתורה ובמצוות, אבל כשבני"י יצאו ממצרים הרי בימים אלו שבין פסח למתן תורה עוד לא קיבלו תורה, וא"כ במה התעלו ויצאו משער טומאה לשער קדושה, ואם תאמר כי במה שפרשו וניתקו עצמם מע"י בזה התעלו, הרי זה מילתא דתימא, דמה שייך לפרוש מע"י ועוד להמשיך ולפרוש מע"י, והרי כל שפרש וניתק עצמו הרי הוא מנותק ומרוחק מע"י ומה שייך להתעלות בזה.

ועל כרחך צריך לומר דהתעלותם של בני"י לאחר יציאתם ממצרים הייתה בעבודת תיקון המידות הרעות, והיינו שגאוה זה שער טומאה אחד, ותאוה זה שער טומאה, וכבוד זה שער טומאה, וכל המידות הרעות הם הם השערי טומאה שהאדם שקוע בהם. ועיין ביאור הגר"א למגילת אסתר ע"י הרמז עה"פ כשבת המלך וז"ל, כי ד' רגלי כסא מרכבת הטומאה הוא ד' כתות שאינם מקבלים פני שכינה והוא חשמ"ל דטומאה והכסא עצמו הוא הגאווה. הנה מבואר להדיא בדברי הגר"א דטומאה היינו המידות רעות שבאדם.

ולפי"ז נבין שמה שכתבו הספרים הקדושים דבני"י התעלו ויצאו משער טומאה לשער קדושה, היינו שבני"י התעלו ותיקנו את המידות הרעות, ויצאו משער הגאווה ונכנסו לשער הענוה שהוא שער קדושה, ועל דרך זה בשאר המידות, יצאו משער הכילות לשער הנדיבות וכו', וע"י הסייעתא דשמיא והאור שהאיר הקב"ה עליהם בימים אלו התעלו בני"י בתיקון המידות, ועבודה עצומה השקיעו, וזכו ונתעלו עד שבר"ח סיון כבר הגיעו ליוחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד, שהיא דרגא עצומה, שהרי כל אחד מאתנו יודע עד כמה קשה להיות בבחינת איש אחד בלב אחד, הרי יש קנאה, יש תאוה, יש כבוד, וכל אחד ממידות אלו מפריע להיות כאיש אחד בלב אחד.

וכך מדי שנה בשנה כשמגיעים ימי הספירה חוזר וניעור אותו האור שהאיר לבני"י בימים אלו שבין יציאת מצרים למתן תורה, אלא שכאמור כדי לזכות צריך עבודה, ורק ע"י עבודה ובצירוף הסייעתא דשמיא של ימים אלו זוכים להתעלות, והיום שכבר זכינו למתן תורה, יכולים אנחנו להתעלות ע"י לימוד התורה ולהגיע לתיקון המידות שהם הם השערי טומאה וכאמור. (עזי ומגני עמ' קט"ו)

"האם אבוא ח"ו ואקח זאת ממנו?"

שח הרה"ג ר' אליעזר יוטקבסקי שליט"א: שמעתי מאברך בעל המעשה, שנולד לו בן, ולילה לפני הברית כשהגיע המוהל לבדקו, הבחין שמשהו בתינוק אינו כשורה, ושלח אותו מיד לבית חולים, ואחרי בדיקות התברר שיש לו רח"ל בעיה חמורה בלב. והרופא אמר לו שבארץ לא טיפלו אף פעם בכזה מקרה ובכזה גיל, ורק בבוסטון יש בית חולים שמומחים בזה, רק לדעתו התינוק לא ישרוד רח"ל את הדרך, וחבל על הטרחה באירגון הנסיעה.

מיד נסע האברך באישון לילה לבית מרן רבנו שליט"א והציג בפניו את כל המקרה, ואמר לו רבנו שישע ויצליח אי"ה. ומשם נסע לעסקני הרפואה שישדרו לו את הנסיעה והם שמעו מהמקרה ואמרו לו שחבל לו על הנסיעה, שעד לוד הוא כבר לא יהיה בחיים רח"ל. ונסע עמם לבית רבנו, ואמר להם רבנו שמכיון שהמקרה כה נדיר הרי אין להרופאים כאן ידיעה ברורה בזה וממילא אין חזקה שבכזה מצב הוא ימות, ולכן יש חובת השתדלות ליסוע לחו"ל, וכך עשו ונסעו לשם והצליח הניתוח. וחזרו אחרי חודשים לארץ, ונכנסו בשמחה לבית מרן שליט"א לבשר לו על ההצלחה, ואמרו שחפצים בכל מאודם שיהיה רבנו שליט"א הסנדק בבריתו של הילד שניצול בס"ד ע"י עצתו וברכתו. כשמוע רבנו שליט"א את הדברים, אמר להם: הרי באתם אלי בזמנו בלילה לפני הברית, וא"כ כנראה שכבר כיבדתם את אחד הסבים שיהיה סנדק, והוא יושב וממתין ג' חדשים בכליון עינים להבראת התינוק ולזכות להיות הסנדק במילתו, האם עכשיו אבוא אני ח"ו ואקח זאת ממנו ..

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

בורר דרך אכילה

כתב הרא"ש (שו"ת כ"ב סעי' ט"ו) דבורר הוה רק כשבורר קודם האכילה, אבל אם בעת האכילה נעשה הברירה לא חשיב מלאכה ושרי, וכ"פ השו"ע בסעי' ט"ז דמים שיש בהם תולעים מותר לשתות ע"י מפה בשבת [אף דהוי בורר בכלל] דלא שייך בורר ומשמר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתיה, אבל אם בשעת השתיה מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מעין מלאכה ומותר.

והנה בארגונינו יש משקה הנקרא מעטה, דהיינו כוס שחציו מעלים כמו עלי תה וחציו מים, ושותים את זה ע"י קנה שיש בקצהו כמו גיולה שיש בה חורים הרבה, והמים בלבד באים לקנה ללא העלים. ויש שדנו דאפשר דחשיב ד"ז לבורר בכלל. וחלוק ממש"כ הרא"ש והשו"ע, לפי דהתם הברירה הוי ממש בעת ששותה, אבל כאן הברירה היא בעת שנכנסים המים לקנה, ורק אח"כ הם עולין מהקנה ובאים לפיו. אולם הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר בפשיטות שאין חילוק, וגם זה חשיב בשעת שתיה ושפיר דמי (שיעורי שלמי תודה בורר עמ' ל"ז)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוינ' ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א
גליון 40 שבועות תשע"ד
מספריו הק' ומכתבי תלמידים

**הליכות החג* מגילת רות* עניני תלמוד תורה* ידיעת התורה* הוראות ממרן הגר"ח מבריסק
והחזון איש בדרכי הלימוד* הדרכה בדרכי העיון, הבקיות והחזרה*
מתיקות ועריבות התורה* אגרות חיזוק לעמל התורה* הזכיה לתדש חידושי תורה
הנהגות בעניני הדפסת ספרים* תורה בטהרה* עיונים בעניני תלמוד תורה* הליכות רבנו**

הליכות החג

הליכות רבנו בחג השבועות

בשנים עברו היה נוהג רבנו בתחילת ליל שבועות לשהות בישיבה עם התלמידים ובהמשך היה חוזר לביתו ואומר את סדר ה"תיקון" הנהוג בתפוצות ישראל. ובדרך כלל לא הספיק לסיים את הכל בלילה רק את פסוקי התורה שבכתב. כיון שהיה הולך לשחרית לישיבת גאון יעקב. [נראה בסי' שרשי מנהג אשכנז כרך ג' עמ' 359 שהביא באריכות על מנהג זה, והביא מנהג ידיד רבנו מנוער מרן הגר"מ סולובייצק זצ"ל כשהיה ראש ישיבה ב'לוצרן', כפי שסיפרו תלמידיו, שבביל שבועות למדו כל בחורי הישיבה כל הלילה, והגר"מ זצ"ל טייל ברחבי בית המדרש כל הלילה כשהוא קורא את ה"תיקון" ושמתנה של קבלת התורה שפוכה על פניו].

וכמה שנים היה רגיל רבנו ללכת ביום חג השבועות לישיבת ארחות תורה למסור שיעור כללי, לעילוי נשמת רבי שמעיה ריכמן זצ"ל, אביהם של נדיבי עולם התורה למשפחת רייכמן, שיום היארצייט שלו חל בשבועות.

בהיות רבנו שליט"א נער צעיר כבן י"ב – י"ג בבריסק למד עם ידידיו הג"ר יצחק ניימן זצ"ל והגר"ד סאלאוויצק זצ"ל בשני ימי חג השבועות את כל מסכת קידושין (גפ"ת), חציו ביום הראשון וחציו ביום השני... (זכרון יצחק עמ' ח').

חציו לכם בשינה

הורה רבנו שליט"א שבשינה ביום בשבועות מקיימים חציו לכם. וכן הורה מרן הגר"ח קנייבסקי. ומרן הגר"ק אמר דהיינו במה שהולך לישון, אבל בשינה עצמה א"א לקיים, ומ"מ כיון שמזמן עצמו לישון שעות אלו שפיר חשיב כל משך השעות כחציו לכם, וזה הלכם שהכי קל לקיים. (אהל שרה עמ' מט)

בטעם המ"ב לאכילת חלב בשבועות

המשנה ברורה סימן תצ"ד ס"ק י"ב מביא טעם בשם גדול אחד למה אוכלים מאכלי חלב בשבועות, דכיון שנצטוו מיד בכל מצוות התורה [כמ"ש הרס"ג שכל תרי"ג המצוות כלולות בעשרת הדברות] לא מצאו מה לאכול תיכף כ"א מאכלי חלב כי לבשר צריך הכנה רבה לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה ה' ולנקר חוטי החלב והדם ולהדיח ולמלוך ולבשל בכלים חדשים וכו', עכ"ד [ולענין חליבה ביו"ט עי' הפרטים בשו"ע או"ח סימן תק"ה, ובלא"ה י"ל שנשאר להם חלב בבתייהם ולא הוצרכו לחלוב ביו"ט]. ולטעם זה משמע שכבר ביום מ"ת הם ידעו שאסור לאכול בשר בלי שחיטה. וצ"ב, דאפי' אם נאמר שהקב"ה למד עם משה רבנו את כל התורה במעמד הר סיני, מ"מ משה רבנו לא הספיק ללמד את כל התורה באותו הזמן לכל ישראל [א"ה, והיינו דאף לפי דברי הרס"ג הנ"ל ע"כ צ"ל שרק למרע"ה נגלו אז בעשרת הדברים כל תרי"ג המצוות, אבל כל ישראל ודאי לא ידעו מיד באותו יום את כל המצוות], ומהיכן ידעו דינים אלו. ואולי משה לימדם תחילה את ההלכות שהוצרכו למעשה מיד. ובעצם הפירוש שהביא המשנה ברורה צ"ב, דהא בהיותם במדבר אכלו מן, ויכלו לטעום בו את כל הטעמים, ולא הוצרכו לבשר או חלב. [וי"ל דמ"מ אין זה בשר ממש, ואפי' למ"ד ביומא ע"ה א' שטעמו במן את כל הטעמים טעמן וממשן]. (אילת השחר בהר כה, א)

אכילת מאכלי חלב בבוקר

ברמ"א סימן תצ"ד סעיף ג' מביא המנהג לאכול מאכלי חלב בשבועות, והיינו בסעודה גמורה בפת, וכמבואר מהטעם שכתב הרמ"א על כך דהוה זכר לשתי הלחם. ויש להעיר דהנה להפוסקים דאין מצות סעודה ג' ביו"ט הרי אם יאכל בבוקר מאכלי חלב נמצא דבסעודה העיקרית לא יאכל בשר, ומה שיאכל בשר בסעודה ג' הא לרוב פוסקים אין מצות סעודה ג' ביו"ט, וכבוד יום הרי עדיף גם ביו"ט כמו שדייקו בטוש"ע ובמפרשים אהע"ז סימן ס"ב סעיף ח'. (ימלא פי תהלתך עמ' תמ"ב)

מה לך נרדם!

מרגלא בפומיה דרבנו לומר על גודל היום של חג השבועות: היום שזכינו בו לכל הברכות וההצלחות וכל האושר, הוא האי יומא, ואם אדם משים לב בזמן זה, אפשר לראות שיש אפשרות מיוחדת ביום הזה להתעורר ולהתחזק, כמשי"כ הספרים דכיון שאז הי' עת רצון גדול מאד גם בכל שנה יש עת רצון מיוחד - במדה מסוימת, ויש אושר בזמן הזה יותר משאר הזמנים. וא"כ אפילו אלו שאינם מתעוררים בימים רגילים, מ"מ עכשיו הקב"ה ממציא הזדמנות של התקרבות, ומה לך נרדם! – תתעורר, יש אפשרות לזכות! (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' תקע"א)

יום הדין של מתן תורה

הסביר רבנו את מה שהביא מרן רשכבה"ג הגרא"מ שך זצ"ל בשם מרן הגרא"ז מלצר בשם הנצי"ב בשם דרשות הר"ן, שבחג השבועות דנים על התורה. דהכונה ע"פ הר"ן ברי"ה טז, א הא דדנים בפסח על התבואה ומאידך דנים כל אדם ברי"ה, וז"ל, וניחא לי דשלשה דברים הללו לכלל העולם נידון בג' פרקים השנניים במשנתנו כיון שאנו רואין שצוה תורה לצבור להביא בזמנים הללו דברים שמראין עליהם אחד אחד בזמנו אבל ברי"ה כל באי עולם עוברין לפניו א' ו' וגוזרין עליו חלקו מדברים הללו. וא"כ הסביר רבנו דכן בשבועות דנים על התורה כמה חידושי תורה וכמה שפע של תורה יהיה בשנה זו לכל הציבור, ואח"כ ברי"ה (בא' תשרי) דנים כל אחד כמה יקבל מהשפע של תורה. (כ"ת)

מגילת רות

הקדמת קריאת מגילת רות לקריאת התורה

מעירים במה שקוראים מגילות שיר השירים קהלת ורות לפני קריאת התורה והרי קריאת התורה תדיר יותר.

וי"ל דהדין להקדים את התדיר נאמר בשני דברים שדרגותיהם שוים, ואפילו אם שניהם רשות, וכגון מש"כ במטה אפרים סימן תקפ"א שצריך להקדים שיר של יום לפני לדוד ה' אורי וישעי כיון שזה תדיר. אבל כשאחד חובה והשני רשות א"צ להקדים את התדיר, כמש"כ בשאגת ארי' סימן כ"ב דאם דבר אחד מדאורייתא ואחד מדרבנן אפשר לעשות תחילה את החיוב דרבנן וא"צ להקדים את התדיר, ולכן אפשר להקדים לקרוא את המגילות לפני קריאת התורה, וכן מה"ט אומרים חלק מפסוקי דזמרה לפני ברכת ברוך שאמר ושאר סדר התפלה. (אילת השחר אמור כג, מ)

מוסר ההשכל ממעשה אלימלך – שימו לבבכם על דרכים!

שח הגר"ח"י משקובסקי שליט"א בשם רבנו שליט"א, שאם אדם רוצה להתחזק, שיתחזק בפרט הזה - **לשים לב על כל מה שנעשה אתו, ולפתוח את העיניים ולהתחיל לחשוב, להתבונן על כל מה שנפגש עמו - מה רצון השי"ת בזה**, איך לעשות רצונו יתברך, ואיך להתעורר ולהתחזק. ולדוגמא, אלימלך, שנאמר עליו במגילת רות שיצא מארץ ישראל, ובחז"ל יש אומרים שהיה עשיר וחשש על רכושו, ויש אומרים [בילקוט] שיצא כי לא מצא לאכול אפילו סובין, ובכל זאת היה עליו תביעה נוראה, ה' ירחם. ומדוע, כי היה עליו להבין שאם הגיע רעב ה"י, הרי זה אומר משהו, ואמנם מצד ההשתדלות היה נראה לו שצריך ללכת למקום שיש אוכל, אבל מצד שני היה צריך לשים לב שהרעב לא בא במקרה, ולא מעצמו, אלא בגלל עבירות, והיה צריך לעורר את הצבור לתשובה. ולכן הרמב"ם כותב שהצדיקים ואפילו הנביאים מפילים תחינות ותפילות לראות את האמת ולא לטעות ח"ו, כי מי שזוכה לראות את האמת ולעשות הכל לרצונו יתברך, אין שלמות יותר מזה, ולכן צריך תפילה. (שונה הלכות - מהדורת ר"ד קולדצקי ח"א עמ' ת"ט)

היתר רות בעמרים דשדה בועז ללא מעשר

רות פרק ב' ט"ו-ט"ז, ותקם ללקט ויצו בועז את נערו לאמר כו', וגם של תשלו לה מן הצבתים ועזבתם ולקטה ולא תגערו בה. ופרש"י וגם של תשלו, שכחו תשכחו, עשו עצמיכם כאילו אתם שוכחים. וכתב ע"ז החיד"א ז"ל בפירושו שמחת הרגל שעל מגלת רות וז"ל: ויש לחקור, דלקט שכחה ופאה פטורים ממעשר, ואם אינו לקט שכחה ופאה חייב במעשר, והשתא דהם עושים כשוכחים נפיק מינה חורבא, דכיון דלפי האמת לא שכחו אין לו דין שכחה והרי הוא חייב במעשר, והיא חושבת שהוא שכחה ופטור ממעשר, ונמצאו מאכילין אותה טבל דחמיר שהוא במיתה. והיה אפשר לומר כי הוא הוציא מעשרות על מה שלקחה, אבל אכתי יש להרגיש דתורם שלא מן המוקף, ומאומד. לכן נראה שכוון דיעשו הפקר, דבהכי פטור מן המעשר. וזה שאמר וגם שול תשולו לה מן הצבתים, שתעשו עצמכם כשוכחים, וכי תאמרו א"כ חייב במעשר, לזה אמר ועזבתם, כלומר תעשוה הפקר, ואם יבא אחר ליקח תניחוהו ולא תגערו בה בשביל אחרים שלוקחים. והעיר הגר"צ פלמן שליט"א: דלכא"ו כיצד מהני הפקר ע"י הנערים, וצ"ל דהפקיר בועז את התבואה שיעשו הנערים כאילו הם שוכחים אותה. ויש לחקור אי מהני הפקר כה"ג, כיון דהוי הפקר לאחר זמן, ואולי אית ביה חסרון דכלתה דיבורו. ועי' בר"ן בנדרים ל, א. והיה אפ"ל דבועז בעצמו הפקיר ולא ע"י שליחות הנערים, מיהו אי הוה אמר דכל התבואה שיעשו הנערים עצמם כאילו שכחה הרי היא מעתה הפקר, הוה תליא הך מילתא בפלוגתא דברירה. אבל י"ל דאמר דלכשיעשו עצמם שוכחים אז יהא הפקר, וכיון דבעת החלות מבורר שפיר דמי.

והגר"ל שטיינמן שליט"א הביא מתוס' בב"ק ס"ט א' ד"ה כל, דמבואר מדבריהם דמועיל הפקר לאח"ז, דהתוס' כתבו שם דבבוקר הוה מצי בעה"ב לומר כל שילקטו העניים יהא הפקר לכשילקטו לר' דוסא ע"ש. והטעם י"ל דהפקר הוה כנדר ונדר לאחר זמן מהני עכ"ד. (שלמי תודה שבועות עמ' מב)

רות המואביה – האם היתה ממואב או ממדין

במהרי"ט הקשה על מה דמבואר דרצו לפסול את דוד לבוא בקהל לולא שנתחדש ההלכה דעמוני ולא עמונית ומואבי ולא מואבית, ולמה, הא רות היתה בתו של עגלון מלך מואב, ועגלון ה' בנו של בלק, ובלק מנסיכי מדין ה', וא"כ עגלון הוא ממדין, ולמה ה' ס"ד לאסור את רות מלבוא בקהל. ותיירץ דרק אלה שנולדו לאחר האיסור, עליהם נאמר הדין דהלך אחר הזכר, אבל בלק ה' לו דין מואבי. וגם הטעם שלא קידמו בלחם ומים שייך על המלך יותר, וגם מה דשכרו את בלעם, הרי בלק הוא זה ששכר את בלעם. ומ"מ קשה, דסוף סוף אינו ממואב ואיך יהי' לו דין מואבי, וגם הא האיסור נאמר בסיני ואז בלק לא ה' עדיין מלך למואב, דהא הוא נעשה מלך מואב אחרי שנהרג סיחון וסיחון נהרג בשנת הארבעים לצאת ישראל ממצרים, ומה שכתוב על דבר אשר שכר עליך את בלעם, ע"כ נתווסף אח"כ, אבל עצם האיסור הא נאמר בסיני בשעת מתן תורה ואז בלק לא ה' עדיין מלך מואב, ואיך הוא נחשב בכלל דין איסור של מואבים. וע"כ צ"ל דהי' ידוע להם שאביו ה' מואבי, והוליד אותו במדין ושם נתגדל ונעשה שם נסיך כי ה' נחשב אצלם כמדינאי, אבל עפ"י דין ה' מואבי. (אילת השחר קידושין סו, ב)

אילו היה יודע בועז...

בילקוט רות אות תר"ד, אר"י כשאדם עושה מצוה יעשה בלב שלם, אילו ה' יודע ראובן שהכתוב מכתוב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתיו ה' מטעינו ומוליכו אצל אביו, אילו ה' יודע אהרן שהכתוב מכתבו וראך ושמח בלבו, בתופים ובמחולות ה' יוצא לקראתו, וכו', אילו ה' יודע בועז שהכתוב מכתבו ויצבט לה קלי, עגלים פטומות ה' מאכילה. ול"נ דיש להוסיף, כי **אילו אדם ה' יודע איך מעשיו נשארים לנצח** ויחד עם זה גם הוא נשאר, כי הוא, היינו מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו - כל זה נשאר, עד כמה צריך להתעורר ולהרגיש האחריות המוטלת עליו. ואף שזה רחוק מאתנו, מ"מ אפילו להתעורר רק פעם בזה ג"כ כדאי. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' צ"ה)

התביעה על אלימלך

על אלימלך אמרו חז"ל שנענש כי היתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו. ויל"ע אם לא נתן אפי' חומש, או שנתן אלא בדמקום פיקוי"נ צריך ליתן יותר, או דלפי עשרו ה' צריך ליתן יותר. (אילת השחר לך לך יד, כ)

שלימות במדות

פרש"י (מטות לא, ב) ולא מאת המואבים וכו', ד"א מפני ב' פרידות טובות שיש לי להוציא מהם. פרידות הכונה גוזלות, ופרידה הוא לשון נפרד, דבין ציפור יש שנים, ואחד נקרא פרידה. וכן כאן רות ונעמה נקראות שני פרידות. שהם ב' נשים נפרדות משתי אומות. ומ"מ צ"ב למה הוא מכנה אותם בשם פרידות, ועוד צ"ב למה מוסיף טובות, וכי יש פרידות טובות ויש לא טובות. ואולי כיון שיש ציפורים בעלי מומים, וכאן הכונה שהם היו מושלמות במידות טובות. (אילת השחר שם)

עניני תלמוד תורה

מודעת זאת לכל הנהגתו המופלאה של רבנו שליט"א, שטורח ונוסע לכל מקום תורה בארץ הקודש ובעולם ונושא דברים בלבת אש קודש לחזק לימוד התורה בטהרתה ובקדושתה, וכדמרגלא בפומיה להביא דברי התנא דבי אליהו (פי"ב): ושמא תאמר אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בני בנימין מפני מה נהרגו, היה להן לסנהדרין גדולה שהניח משה ויהושע ופינחס בן אלעזר עימהם, שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם, ויגביהו (בגדים) [בגדיהם] למעלה מארכובותיהם, ויחזרו בכל עיירות ישראל, יום אחד בבית אל, יום אחד לחברון, יום אחד לירושלים, וילמדו את ישראל דרך ארץ, בשנה בשנים בשלש, עד שיתישבו ישראל בארצם, יתגדל ויתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם כולו שברא מסוף העולם ועד סופו, הן לא עשו כן, אלא כשנכנסו לארצם כל אחד ואחד נכנס לכרמו וליינם, אמר, שלום עליך נפשי, כדי שלא להרבות את הטורח וכי'.

אם אמרנו איפוא להרחיב במשנת רבנו בעניני לימוד התורה, לא יספיק אפילו חיבור שלם, מחמת ריבוי הענינים וריבוי השיחות שמסר רבנו בענין זה שהוא יסוד קיומנו וקיום העולם. ואעפ"כ, לכבוד יום חג מתן תורה, הבאנו כאן דברים מעטים בענינים שונים, כפי אשר יוכל הגליון

כי הם חיינו

שח לי ידידי שפגש לפני שנים את רבנו באיזה חתונה ושאל אותו: האם לאדם שאין שייכות לתורה יהיה עוה"ב? והשיב לו, **בלא שייכות לתורה לא יוכל להכנס לעוה"ב**. ואפי' יהיה לו הרבה מצוות, לא יועיל לו: ושחתי המעשה לכמה ת"ח ותמהו מנין לו זאת. אכן מצינו להדיא בזה"ק (מובא בלב אליהו ח"א עמ' קצב) עה"פ אם לא תדעי לך – אם לית לך ידיעה באורייתא, היפה בנשים, אפילו אי אית לך עובדין טבין סגיאין, צאי לך – צאי במחיצתי, עכ"ל, ועיין בלב אליהו (ח"א עמ' קצ"ב) שמביאו ומסיים: הא קמן שאפילו יש לו לאדם מעשים גדולים וטובים, ואף הרבה מעשים טובים וכמו שאמרנו עובדין טבין סגיאין, בכל זאת אם אין לו ידיעה בתורה אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, כי ההכרח הוא שתהיה לאדם התקשרות עם התורה. (עיין לא ראתה ח"ט עמ' צ"ד)

וכי להיות בן תורה אינו פיקוח נפש?

סיפר הגאון ר' שלמה רביבו, שהגיעה אליו שאלה אודות בחור בן חו"ל המתגורר באחת מארצות דרום אמריקה, אל ארץ הקודש גלה – ללמוד תורה, והתמיד בה, אלא שחלה אביו, והבן יחיד הוא אצלו. האב אומר שמרגיש שאם לא ישהה הבן סמוך אליו יתדרדר מצבו הבריאותי, וברצונו שישאר אצלו ולא יחזור ארצה לקראת הזמן הקרוב. הרב שלח את השאלה, והוסיף, כי אין ספק שאם ישאר הבן אצל אביו מעבר לים יהיה יהודי ירא וחרד אבל לבן תורה לא יצמח, ומאידך עומדת מכנגד פיקוח נפשו של האב, והשאלה כיצד לנהוג. באותם ימים מרן שליט"א חש ברע, אבל נחיצות השאלה הזיקתו לענות ולהורות דבר, וכן השיב "לעצם הענין יתכן ורק נדמה לו לאב שאם בנו לא יהיה לידו חליו יכביד, בעוד שלא זו תהיה המציאות. אך מלבד זאת, מאי חזית דדמא ידידי סומק טפי, הרק אצל האב פיקוח נפש הוא, ומה בנוגע לבן- האין זה כך, **וכי להיות בן תורה אינו פיקוח נפש**? האב קיבל את הפסק, והבן חזר ארצה לתלמודו. (כאיל תערוג - שיחות הגר"י מישקובסקי שליט"א עמ' קכ"ז)

עצה להתנמדת ורציפות הלימוד

אחד מראשי הישיבות שטח את בקשתו לפני מרן רבנו שליט"א, שימליץ לו על ענין מסוים כלשהו בו יבחר לשם התחזקות בישיבה. ואמר לו, שיקבלו בני הישיבה **שלא לקום ממקומם ברבע שעה הראשונה של הסדר**, ואפילו לא לקום לצורך הוצאת ספרי המפרשים מהארון וכדומה, כי על ידי שיתחילו את הסדר ברציפות ימשיכו אותו כך גם לאחר שיקומו לצורך וכי'. (כ"ת)

כמה מאושר מי שיש לו האפשרות לנצל כל הזמן לתורה

שנינו בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, רק תורה, א"כ איזה אושר צריך להרגיש בן ישיבה שנמצא בתוך מצב כזה שיוכל לנצל את כל הזמן שלו לתורה, ועד כמה שהיה צריך להחשיב כל רגע ורגע ולראות שאפילו רגע אחד לא ילך לאיבוד, והאושר הגדול של בן אדם הוא שיוכל לנצל את כל הזמן לתורה!

וכיון שזה העיקר, לכן היצר שם את כל החצים שלו לבטל תורה, ולכן ג"כ בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת אוי להם לבריזות מעלבונה של תורה, ואינה אומרת מעלבונם של שאר דברים, של חסד לא, כי יש חסד קצת, אפי' שבדאי מה שיותר חסד בודאי יותר טוב, וחסד זה כ"כ גדול שאפי' בן אדם שעושה חלילה וחס עבודה זרה ליד בית המקדש בכל זאת הנח לו! כי פתו מצויה לעוברי דרכים, אבל בכל זאת לתורה אי אפשר להדמות.

וכמה אושר יש לבן אדם שיש לו את האפשרות לנצל את הזמן לתורה, בפרט בשנים שבן אדם צעיר, כי גם הוא משיג הרבה תורה, הוא יכול להבין תורה, ויכול להפיק תועלת גדולה, לגדול, להיות גדול בתורה, וגם מצד עצם המצוה שיש לו יותר אפשרות לקיים כל רגע ורגע, - איזה אושר שיש בזה!

ולדאבונינו, כשהאדם הוא צעיר הוא לא מבין את זה, וממילא לא מנצל את הזמן כמו שצריך, והרבה פעמים אפי' אם לומדים אבל בהמשך הזמן יוצאים קצת, עושים קצת, לא לומדים ברצף, לא לומדים, אלא עושים כל מיני סיבות כדי שהכוח של התורה יוחלש, וזה מעשה היצר!

אלא כל אחד צריך לראות ללמוד ברצף, וכל מה שיתחזק יותר בתורה הוא יהיה האיש המאושר, גם בזה וגם בבא, כי גם בעולם הזה יהי' מאושר, כמו שאמרנו חז"ל [אבות פ"ו מ"ד] אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, למרות שפת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, וצריך לנצל את הזמן, לראות שכל הזמן יהיה מנוצל לתורה וליראת שמים.

ובודאי אם בן אדם יקח את עצמו בידים, ויקבל על עצמו קבלה חזקה להתנהג ככה, אז כל החיים שלו יהיו אחרת, כל החיים! וזה הזמן, כי כל זמן שבן אדם צעיר, אז מה שהוא מקבל עדיין הלב יכול לקלוט, וזה מכל הבחינות, א' כי הלב עדיין רך ומה ששמים בו נשאר לקיום, מה שאח"כ זה כבר קשה, וגם, אם יעלה בתורה יותר - יעלה ביראת שמים יותר, כל מה שיקבל עליו עכשיו - זה הזמן! והקב"ה יעזור שכל אחד יתחזק ויזכה להיות גדול בתורה ויראת שמים כחפץ הקב"ה. (קובץ חיזוק כרך ח עמ' תרי"ט)

ידיעת התורה

**חלקים משיחת חיזוק שנשא רבנו שליט"א בשנת תשמ"ו בכולל פונביץ'
[בה האריך בדברים יסודיים ונחוצים לכל בן תורה על חובת ידיעת התורה]**

כל אחד צריך לשאוף לידיעת כל הש"ס

אחד מהדברים שיש להתחזק בהם, ותצמצם מזה תועלת גדולה, וכבר כל ראשי הישיבות מתריעים כל כך, הוא מה שעומדים על דף גמרא הרבה זמן, ולפעמים גם כמה שבועות, וחושבים כי יש זמן, מאחר שיספיק הכמות במשך החיים לאחר זמן. מצד אחד זה דבר טוב, כי אחד שיש עליו לחץ שצריך ללמוד דף גמרא בכך וכך זמן, אינו יכול להכנס לאיזה ענין ואינו יכול להקיף ולהבינו היטב, מכיון שעליו לגמור את דף הגמרא בזמן שנקצב לו, ועליו למהר ולחטוף. אולם מאידך, במצב שיש זמן ואין לו ענין דחוף להספיק הכמות, ויכול כך ללמוד דף גמרא בשבוע, שבועיים, שלוש, וכן עד שנה, אם כן כל התורה כולה מה תהא עליה! ופעם לא היה הדבר כן, אלא כל אחד היתה לו שאיפה לדעת כל הש"ס, או כמה סדרים, ועתה אם יש עליו עול להספיק איזה דבר, הרי הוא יודע שחסר לו זמן כי עליו להספיק את מה שנקצב לו.

ולדעתי זוהי הסיבה שהיום נעשה הזמן זול יותר אצל חלק, כי רגילים יותר לעיין בדברים ולברר, ועומדים על זה כמה שבועות כי אין הגבלה. ובאמת כל אחד צריך לשאוף לגמור ולדעת הש"ס, והלא לפי הדרך שהיום לומדים בה, יצא כי בכדי לדעת את הש"ס צריך לחיות כאלף שנה, בכדי שיוכל להספיק, לפי הכמות שבו לומדים היום, שמספיקים כחמש או שמונה או עשר דפים בזמן, כי בש"ס יש כאלפיים ושבע מאות דף כמדומני. כמה זמן יצטרך בכדי לגמור! וכשיגמור חלק אחד, הרי מה שלמד כבר נעשה ישן, וכבר ישכח מרוב הזמן שעבר מעת למדו בפעם הקודמת. ממילא יהא מן הנמנע שבצורה הזו ידע אדם את הש"ס. והלא צריכים ללמוד גמרא, רמב"ם, טור ושולחן ערוך, כי אלו הם ממש כללים. ומי שרוצה לדעת את כל זה, אין לו זמן, כי אימתי ילמד את כל זה, ואם עתה ילמד שורה גמרא במשך הסדר, לא יעלה בידו ללמוד כל זה. אלא אלו הימים שבצעירותו, הם הימים המסוגלים לעסוק בלימוד ולדעת לחטוף הידיעות.

והלא צריך לדעת הלכות, או"ח ויו"ד וחומ"מ ואהע"ז, רמב"ם וטור ושו"ע. היום נהוג שרק מי שהולך להוראה לומד יו"ד, וכי זה נקרא לדעת יו"ד: **ואלו השנים שלומדים בכולל עתה, אלו השנים הטובות ביותר לעלות בהם בלימוד התורה ולרכוש את ידיעות התורה בכל השטחים.** מספרים כי הח"ח זצוק"ל סיפר, שפגש פעם יהודי אחד שאמר לו כי הוא כבר אינו צריך לטרוח עבור פרנסתו, כי הוא הכין לו מדה כזאת של נכסים שיוכל לשבת ולא לעשות שום מלאכה, וסיים כי היות ואין לו מה לעשות, לכן הוא יושב עדיין בחנותו. ורגיל היה הח"ח להתריע ע"ז, כי אותו יהודי טוען שאין לו מה לעשות, הרי יש בבלי וירושלמי ספרא ספרי תוספתא רמב"ם טור שו"ע, הרי יש הרבה מה לעשות.

כל אחד יכול, ועתיד להתבע על כך

אך ככה היא רגילות מחשבת האנשים. בצעירותם אינם מזדרזים ללמוד [כי סבורים שיש להם זמן אח"כ להספיק ללמוד], ודומני שאין שאיפה לדעת הש"ס שו"ע רמב"ם טור והכל. ואדרבה, מתהלכים במחשבה של ענווה כביכול, היאך אוכל אנכי לדעת את כל הספרים הללו. ממילא מסתפק הוא במועט, לומר איזו ספרא על הרשב"א בסוגיא שעוסקין באותה שעה. דבר טוב לומר ספרא ברשב"א, אבל כל התורה מה תהא עליה?

איתא בחז"ל (נדה ל, ב) כי המלאך מלמד את העובר בהיותו במעי אמו את כל התורה כולה, ופירשו המפרשים שהוא בשביל שאח"כ כשילמוד יהא נזכר מה שלמד, ואין לומר כי בזמן הזה אין המלאך מלמד אלא איזה דפים מכל מסכת, אלא בפשטות מלמדו את כל התורה. וכיון שכן, ממילא יתבעו ממנו למה לא למד כל התורה. **ואילו היה אדם שם על לבו ענין זה, שעתידי הוא להתבע על כך, היה מביט על ענין הלימוד בצורה אחרת,** והיה הדבר מביא לחיזוק בהתמדה, כי לולא זה יש לאדם הרגשה שיש זמן, וכי אדם עושה אי פעם חשבון כמה ספרות אמר ביום, הרי זה איננו בנמצא, אלא מצוי שאדם ילמד במשך ארבע שעות קטע רשב"א ויאמר איזו ספרא, או שאפי' ספרא הוא לא אמר, וכל זה היה כדאי שיקדיש לזה ארבע שעות.

צריך שתהא לו שאיפה לדעת את כל התורה, דהיינו הש"ס, ובמשך הזמן ימצאו לו עוד חברים לזה. הנה מצוי הוא שמקבלים אחרים על עצמם ללמוד כל הש"ס במשך שנה, וברור שאין לדעת ש"ס במשך כמה שנה, כי זה רק בגדר של קריאה, אולם מי שתהא לו שאיפה לדעת הש"ס במשך כמה שנים, הרי יכול הוא לדעת את הש"ס במשך כמה שנים, ואז, באם תהי' לו שאיפה לזה, יהא הזמן יקר לו וירגיש שאין לו זמן לבזבז, וזה יכול להיות חיזוק גדול להתמדה.

וכל זה מלבד מה שכבר טוענים ראשי הישיבות כולם, שסוטים היום מן הדרך שלמדו פעם. כי כולם רוצים לומר חידושי תורה כמרן הגר"ח זצ"ל, וכי יכול להיות כל אחד כרבי חיים בריסקער! אולם זה יכול כן כל אחד בכולל, להשיג ידיעות בש"ס, כולם בעלי כשרונות ולמדנים, ויש בכוחם לדעת את הש"ס במשך כמה שנים.

אם לא חוזרים לא זוכרים

ומצוי הוא שאפילו המסכתא שלומדים כבר בעיון שוכחים אחר כך, כי לא חוזרים עליה. ואמנם צריכים ללמוד ולחזור. מסופר [בשאלות אות נ"ו] על ר' חיים וואלוז'ינר שאמר להגר"א שלמד ארבע עשרה פעם סדר מועד ואיננו זוכר, אמר לו הגר"א וכי סבור אתה לזכור על ידי ארבע עשרה פעם! ושאלו ר' חיים אלא כמה פעמים, מאה ואחד? אמר לו כל ימך בעמוד וחזור קאי, והנה ר' חיים וואלוז'ינר בודאי שכשרונותיו גדולים היו מאיתנו בהרבה, ומכל מקום כך השיב לו הגר"א. על אחת כמה וכמה שלפי הכשרונות של דורותינו בודאי שאם ילמד כפי הרגילות ללמוד, פעם פעמיים או שלוש, לא יתכן לזכור, ואם כן אם רוצים לדעת ש"ס אין לעבור על הש"ס בהעברה, אלא ללמוד וללמוד, ולחזור, ולהשיג ידיעה בש"ס. (מפיקודיך אתבונן ח"ב עמ' נג-נו)

להיות ת"ח אמיתי לא שייך בלי ידיעת התורה

אמנם בדורינו אפשר שעדיין איננו אווזין בדרגה גבוהה כ"כ לדעת מעשה מרכבה [מלבד אולי יחידים], וראשית צריכין אנו לידע את החלק הנגלה של התורה, וזהו הש"ס, דאצלנו זה התורה, ובה נכלל תושב"כ ותושבע"פ. **וברור שכדי להיות ת"ח אמיתי לא שייך בלי ידיעת הש"ס עם פרש"י ותוס' והרמב"ם ושאר הראשונים העיקריים.** אך זה לא יתכן לפי הלימוד הנהוג היום, שעומדים הרבה במקום אחד ולא מספיקים הרבה בבוקר, ומה שלומדים אחה"צ ג"כ לא חוזרים יותר מפעם פעמיים. האיך יוכלו לזכות לדרגת ת"ח, הרי לא יודעים את הש"ס. ולעתידי לבוא הקב"ה יתבע את זה מכל אחד ואחד, והדברים ברורים וידועים לכל. (מפיקודיך אתבונן ח"ב עמ' נ"ח)

כשמוגיע לידיעת התורה – הוא אדם אחר לגמרי!

והנה בזמן האחרון אנחנו כ"כ מצומצמים, אחד יכול לדעת כמה מסכתות שלומדים בישיבות, וזהו יש לו כמה מערכות של חידושי תורה, וזהו. האם זה נקרא 'משמיע כל תהילתו'? הרי כל אחד יכול לעשות את זה, גם בחור צעיר בישיבה, ואם לזה יש כמה מערכות יותר, וכי בזה כבר הגיע לתכלית מה שהוא צריך להגיע? הרי יתבעו מאתנו בשמים ידיעת כל התורה כולה, [וכמבואר במדרש משלי פ"י א"ר ישמעאל בא וראה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כולו וכו' בא מי שיש בידו מקרא וכו' בא מי שיש בידו תלמוד הקב"ה א"ל בני הואיל ונתעסקת בתלמוד צפית במרכבה וכו' כסא כבודי האידך הוא עומד וכו' חשמל האידך הוא עומד וכמה פנים הוא מתהפך בשעה אחת וכו'. והנה, וכי מדובר דוקא באנשים גדולים כר"ח בן דוסא, שרק אותם ישאלו כך, הרי כתוב שהקב"ה עתיד לדון את כל העולם כולו, וא"כ תובעים מכל אדם דברים כאלו, דשואלים כל אדם על מעשה מרכבה, ועל כל הענינים שאדם נדרש להגיע ברוחניות יתבעו, ואין שום תירוץ, אפילו אם אולי לא יגיעו לעונש על זה, כי יהיו עונשים כבר לפני זה, אבל מ"מ תשאר תביעה עליו למה לא עסקת בדברים הגדולים, להשיג ולהגיע למדרגות עליונות ביותר. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' קפ"ה)] ואפי' אם צפית במרכבה אולי בדורותינו לא יתבעו, אבל לכה"פ ידיעת הש"ס, בבלי וירושלמי, כל אחד צריך לדעת וללמוד את זה, מחמת שזה תורת ה'! ואז האדם הוא אחר לגמרי, וכשאומר "גבורות ה' - זה גבורות ה'", והתפילה שלו היא תפילה, וכל דיבור שלו הוא דיבור, ממש איש אחר לגמרי! וכשזוכים לזה נעשים מאושרים!

יש הרבה אנשים שיכולים עדיין לעלות ולהגיע לדרגות גבוהות מאד, אם יהיו יגיעים בתורה לשם שמים, ללמוד כדי לדעת כל התורה כולה. ולכן צריך לראות להתקדם, ולהספיק יותר דפים, ולחזור עליהם טוב, כי לפי כמה שלומדים כיום - לעולם לא יוכלו להספיק ש"ס. ובדאי צריך ללמוד בעיון, מ"מ אפי' אם יש איזה קושי צריך להמשיך הלאה, וכי אפשר לתרוץ את כל הקושיות, ואי"ז תכלית להתעכב כל הזמן רק על סברות, צריך ללמוד גמי' רש"י ותוס', שזהו היסוד, ולחזור הרבה. ומי שירצה להתחזק הקב"ה יעזור לו, כי זה הרי לא מגיע מחמת חסרון רצון ללמוד. כמו כן הדבר תלוי בשמירת זמני סדרי הלימודים, דכשבים בתחילת הסדר יכולים להספיק הרבה יותר, וצריך לראות להתחזק בזה. (שם עמוד סב)

מי שחסר לו חלק מידיעת התורה, חסר לו גם בחלק שהוא יודע

חובת ידיעת התורה מוטלת על כל אחד ואחד, וצריך לדעת שידיעת התורה כוללת לידע את כל התורה כולה, צריך לדעת ש"ס, ומי שחסר לו חלק מידיעת כל התורה, חסר לו גם בחלק שהוא כן יודע.

ודברים נמרצים כתב בזה הגאון האחיעזר זצ"ל, בהסכמתו לספר עבודת הקרבנות לחתנו של הח"ח, בחובת ידיעת סדר קדשים, וז"ל: ובאמת לבד חובת הידיעה בפני עצמה, הלא כל הש"ס בלול, וכל הענינים אחוזים וצמודים זה בזה, וכמה הלכתא גבירתא מסתעפים להדינים הנהוגים בזמן הזה, ומי שחסר לו ידיעה בחלק הלכות שאינן נוהגות בזמננו הרי ידיעתו לקויה גם בדינים הנהוגים, ואין ידיעתו ידיעה שלמה ועמוקה ומוקפת, ודבר זה ידוע לכל מבין בתלמוד וכו', עכ"ל.

בשביל לפסוק על שאלה בעניני או"ח ויו"ד, צריך בקיאות וידיעה בכל הש"ס, וכמו שכתב הגר"ח זצ"ל. הגר"א"מ שך זצ"ל אמר, ר' חיים בריסקער והחזון איש ידעו את כל הש"ס. ובאמת מי היום בדורינו יודע את כל הש"ס. וזה מירידת הדורות שיש מהדורות הקודמים. אפילו מהדור שלפני המלחמה אין דמיון לדור שלנו, כמו החפץ חיים, ר' חיים, ר' חיים עוזר, החזון איש, אין בדור שלנו מי שבכלל ישוה לגדולים אלו מהדור שקודם למלחמה. (אעלה בתמר עמ' ז)

יהיה זה דבר גדול אם יקבלו עליהם בני הישיבות דבר זה – מתוך הספר רבנו שליט"א על מן הסטייפלר זצ"ל

איני ראוי לומר הצעה לציבור, אך הנה המציאות היא שב"ה בזמננו במדה מסוימת נתחזק תורה, לומדים ומתעלים ומבינים, אך יש חלק שמוזנח מאד, וכשיתחזקו בזה יהי' זכות גדולה מאד לנו ולנפטר, אשר מאד אחז מזה, והוא חלק החזרה, לחזור על מה שלומדים. בגמ' חגיגה ט' ב' איתא, מאי דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו וכו', א"ל עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי ניהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, הרי עד כדי כך גדול ההפרש, שכך נקראים עובד ה' וכך נקראים לא עבדו. ותמיד דבר זה ה' עיקרי מאד, דלמדו וחזרו, אבל בזמננו מסוגלים ללמוד בזמן ארוך מעט דפים, וגם לא לחזור עליהם, וא"כ איך יזכרו את הלימוד. ובעירובין נ"ד ב' אמרו, מאי דכתיב הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה, אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט ואם לאו קובץ על יד ירבה, אמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה, א"ר נחמן ב"ר יצחק אנא עבידתא ואיקיים בידאי, [לקבוצ' על יד וחזרתי עליה עד שהתחזקתי בה ואח"כ חזרתי ושמעתי אחרת].

וכפי שאני מבין יהי' זה דבר גדול אם יקבלו עליהם בני הישיבות במיוחד לפחות חלק זה, וכך ה' גם רצון הנפטר זצ"ל. לא נדרוש הרבה, אבל לכל הפחות לקבל לחזק ענין החזרה, אם למדו צריך להשמר, שלא לשכוח, וע"י החזרה נשאר ומתקיים הלימוד, ואדם צעיר בתוך תקופה מסוימת יכול להיות בקי בסדר שלם, או גם כמה סדרים, או לדעת ש"ס! והלואי שנזכה לזה. בודאי שצריך להתחזק בהכל, בהתמדה, ובתפילה, אבל חלק זה נראה שהוא ענין גדול, ואין זה דבר קשה במיוחד, ובוה מתבטא עובד ה', כי קשה לחזור, מחפשים חידוש, מעונינים בטעם, אך כמה שמרבים בחזרה מקבלים גם בזה טעם, וזה יוסיף אהבת תורה. וה' יעזור שזכותו תגן עלינו ונעלה כולנו בתורה ויראת שמים. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' תרד)

"זה גורם עניות בתורה" - מכתב רבנו שנתפרסם בשנת תשנ"ח

מענין הלימוד הנהוג בזמן האחרון, אשר מספיקים רק כמה דפים לשנה, בגלל ריבוי דברים שהם לפלפולא בעלמא, וזה גורם עניות בתורה, וכבר צווחו על זה גדולי ראשי ישיבות, ולדאבונינו הענין הזה לא נהיה יותר טוב, אדרבה, אפילו בישיבות קטנות לא מספיקים רק קצת מאד במשך שנה. ובדאי טוב להשתדל שימי הנעורים, שהם הזמן הכי ראוי לעלות בתורה, לנצל זה לרכוש ידיעות רחבות, ולהספיק הרבה גמרא רש"י ותוס', עם קצת ראשונים וגדולי האחרונים ולא יותר מזה. וה' ידריכנו בדרך האמת להגדיל תורה ולהאדירה. כ"ד אב תשנ"ח בני ברק יצ"ו.

מבחן לעתיד לבא

אמרו חז"ל דכשבא האדם לב"ד של מעלה שואלין אותו קרית, שנית, ואומרים לו 'עמוד וסדור', שיחזור על כל מה שלמד. ומביא החפץ חיים בספריו כי יתבעו את זה לכל אחד ואחד, ויעשו לו מבחן, האם אתה יודע חומש, משנה, גמרא, וזה נורא ואיום. אנו רואים צעירים שצריכים להבחן - כמה פחד יש להם, וכאן הקב"ה בוחן, ובחינה זו היא "בחינה" ואי"ז דבר של מה בכך.

שמעתי כי הראש ישיבה של ראדין סיפר להח"ח, שהוא נסע פעם אחת בדרך, וחזר משניות בעל פה, ומשנה אחת לא זכר כל כך טוב, וכשהגיע לפונדק שהיה בין כפר לכפר נכנס לבית הבעה"ב היהודי וביקש ממנו משניות, וראה את המשנה והמשיך. וכשסיפר את זה להחפ"ח חיים אמר לו החפ"ח חיים, זה הכל בעולם הזה, אבל שם בעולם הבא אין "קרעטשמע" (פונדק), כלומר שם בעולם הבא אם אתה לא זוכר אי אפשר להזכר... (מפקודיך אתבונן ח"ב עמ' ע"ב)

הוראות ממרן הגר"ח מבריסק והחזון איש בדרכי הלימוד, שנשמעו מרבו שליט"א

לא להתווכח יותר מדי

אמר רבנו שקיבל מהחזון איש, שכאשר עונים תשובה והשומע מתווכח עליה, לא להשיב יותר מב' או ג' פעמים. (אחד השומעים)

מדרגת גדולי האחרונים

אמר רבנו: החזון איש אמר לי, שיש מגדולי רבותינו האחרונים שאינם צריכים להתבייש בתורתם מהראשונים, וכגון הקצות התומים והרע"א והנתיבות. (אחד השומעים)

והריחו ביראת ד'

סח רבנו בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א, כי פעם בעת שהלך עם מרן ז"ל את טיולו שהיה נזקק לו מחמת בריאותו, עברו במעלה רחוב עזרא, כיום סוף רחוב חזון איש, ומרן ז"ל נעצר במקום מסויים ואמר שמרגישים שבמקום זה דיברו בחורים לפני כמה זמן בלימוד. ומה מאד נתפעל רבנו מעובדא זו, שיכול היה מרן ז"ל לחוש בקדושה שנתוספה במקום שדיברו בו בד"ת, ובהתפעלות גדולה חזר ע"ז המעשה כמה וכמה פעמים, שזהו דרגה גבוהה מאד של טהרה להרגיש דבר כזה. (אעלה בתמר עמ' נ"ח)

אמורא חולק על תנא

הגר"ח אמר לבנו מרן הגר"ח שאמורא יכול לחלוק על תנא. [ועי' בחזון איש באגרות ח"ג נ"ז דפליג על זה]. ומה שאמרו בגמ' רב תנא ופליג, היינו שהוא כתנא והשתמש בכוחו לחלוק על התנאים, וכל האמוראים לא השתמשו בכח זה. עכ"ד הגר"ח. והנה איתא בב"מ פ"ו א' רבי ר' נתן סוף משנה ר"א ורבינא סוף הוראה וסימנך עד אבוא אל מקדשי כו', והנה הלכה כבתראי מאב"י ואילך, והנה כל הני דלא סבירא ליה כהגר"ח וס"ל שאמורא לא חולק על תנא, אמאי הלכתא כבתרא. וי"ל כי אינו חולק אלא מכריע בהיותו בסברות, וכעין המובא ששאל הגר"ח את הח"ח כיצד מכריע במח' ראשונים, והשיב שאני לומד כל גמרא לפני שאני מכריע ל"ו פעמים, ואמר הגר"ח א"כ אתה יכול להכריע. (אחד השומעים, וראה דבר הגר"ח בס' קובץ שיעורים ב"ב או' תרל"ג)

תשובות רע"א

נשאל רבנו באיזה ספר כדאי להתחיל ללמד בחורים כדי ליישר את שכלם, והשיב שכדאי בתשובות רע"א, שכוחו רב לישר את השכל, וסיפר שאצל הגי"ר שמחה זליג ריגר זצ"ל היו צריכים הבחורים מבני משפחתו לומר לפניו כל ליל שבת תשובה מרע"א. וכך עשה רבנו שליט"א עם נכדיו. [ואביו של הגי"ר שמחה זליג היה מחייבו לחזור לפניו כל ליל שבת על סימן בשאגת אריה] (אחד השומעים)

בסוף יצליח

אומרים בשם החזון איש: כמו שלחפור בור מים, לפעמים צריך לחפור מטר, ולפעמים שני מטר, ויש מקומות שאפילו עשרים או חמישים מטר, אבל בסוף כולם מגיעים למים. כך בתורה, יש כאלו שקולטים מיד, ויש ביותר פעמים, ויש בעוד יותר, אבל בסוף זה נכנס. יגעת ומצאת תאמיני! (אחד השומעים)

הזהירות מעקמימות בלימוד

אמר רבנו: אם היו נזהרים מללמוד תורה ב"ראש עקום", זה היה מועיל שהיה פחות "קרומע קעפ" בכל דבר, וכן אמר החזון איש שאם אומרים סברא ישרה בלימוד ה"ז מפחית כפירה בעולם. והוסיף רבנו שראש ישר מקבלים ע"י לימוד בספרי רע"א. (אחד השומעים)

חזרה אחר חזרה

סיפרו, שפעם למד מרן החזון איש ז"ל עם אחד קטע גמרא, ולאחר שסיימו אמר לו לחזור על זה עוד פעם, וכן כמה וכמה פעמים אמר לו לחזור שוב ושוב, ובפעם העשירית התפרץ הלה בבכי, שהיה קשה לו, ואמר לו מרן ז"ל: דע לך שרק ככה לומדים. והוסיף רבנו, שכך גם היתה דרכו של מרן ז"ל בעצמו בסדר לימודו, שהיה לומד משנה אחת ושונה אותה הרבה הרבה, וסיפרו על בני הגר"ש גריינמן שבקטנותם היו אומרים למרן ז"ל: "נו, שש מעלות במקואות", מרוב שהורגלו לשומעו משנן משנה זו דריש מקואות. (אעלה בתמר עמ' נ"ב)

מתפללים, והולכים...

שמעתי ממרן ז"ל, שהעיר הערה נוראה במה שמבקשים בסוף כל תפילת שמונה עשרה 'פתח לבי בתורתך', ואמר שכשאין לומדים מיד אחר כך הרי זה כמצחק, שמבקשים על תורה ותיכף מפליגים לדברים אחרים. [ראה בזה בספר ימלא פי תהלתך עמ' כ"ז תוכחת מגולה כמה שאין אנו בושין באמירותינו בתפילות דברים שאין אנו עומדים כלל במדרגה הזאת, והביא רבנו להאמור, וכתב "נדמה לי שהערה זו שמעתי פעם מבעל חזו"א זצ"ל"]. (אעלה בתמר עמ' נ"ה)

מהו ק"ו

בגמ' בקידושין י, ב איתא דאמרו על בן בג בג מוחזקין בד שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש בק"ו אי אתה יודע. ובקוב"ש (או' פ"ד) כ' לכאורה מה ענין ק"ו לבקיאות בחדרי תורה, ואמר כ' מו"ר הגר"ח הלוי זצ"ל, כי לדרוש בק"ו א"צ לבקיאות, אבל לידע שהק"ו הוא של קיימא, ואין עליו שום פירכא, לזה צריך להיות בקי בחדרי תורה, כי אפשר שהק"ו הוא בהלכות שבת, ויש עליו פירכא מדיני טומאה, וכיוצא בזה. ואמר רבנו שהנה בגמ' זבחים יג, א איתא והא דקאמר רב הונא קל וחומר לא אמרה אלא לחדד בה תלמידיו. ופרש"י לחדד תלמידיו - שיקשו לו תשובה עליו א"נ שיתנו לבם להיות חריפין לדרוש קלים וחמורים מאיליהן כבן עזאי. מבואר שמה שנצרך לדרוש ק"ו הוא חריפות. [ובאילת השחר בראשית א, יב כ': ובאמת יש שני סוגי ק"ו, דיש ק"ו של סברא ויש ק"ו של דין, וכגון מה דאיתא בקידושין ט' ב' אמה העברי' תהא נקנית בבאה מק"ו מה יבמה שאינה נקנית בכסף וכו', שזה ק"ו של דין ולא של סברא, עיי"ש מש"כ בזה, וא"כ אולי י"ל עפ"י קושיא הני"ל] (אחד השומעים)

לא למה אלא מה

הרב מפונבז' למד בראדין, ופעם שמע שמרן הגר"ח נמצא בעיירה הסמוכה לויבאָווע, ולכן נסע עם עוד בחור במחיר 60 רובל, שזה דמי בחור לחודש, לדבר עמו בלימוד, ובאו לעת ערב, ואמר לו הגר"ח תאמר משהו, והתחיל לומר צריך להבין למה כתוב וכו', והפסיקו הגר"ח ואמר: לא שואלים למה כתוב, אלא מה כתוב, ולמחרת קיבל הגר"ח טלרגמא שבתו מקשה לילד, והוצרך לנסוע, והפסיק שוב הרב מפונבז' לומר לו ד"ת, והתחיל לומר צריך להבין למה, ואמר לו הגר"ח לא שואלים למה וכו', ומאז הפסיק הרב מפונבז' את דרך הלימוד הטלזאית שדרכם היתה לשאול על כל דבר למה התורה אמרה. (אחד השומעים)

הזכרה בדרכי העיון, הבקיאות והחזרה

שיחה שהתקיימה במעון רבנו שליט"א והתפרסמה ב"נ מוסף "אברך"

ש. מהו דרך הלימוד הנכון מבחינת ההספק.

ת. לא כל האברכים שווים בזה. והכלל הוא שאין בזה כלל. הגר"ח קנייבסקי לומד מסתמא מהר מאד, וכי כל אחד הוא ר' חיים?

ש. בהקדמה לספר פאת השולחן כתוב שהגר"א למד ש"ס כל חודש....

ת. מסתמא גם רבי חיים מספיק כך, ואף שהיום אינני יודע, בעבר הוא היה לומד עם הילדים שבעה דפים ליום.

על השאגת אריה אומרים שלמד את הש"ס אלף פעמים, ואם כך הרי מוכרח להיות שסיים כל חודש ש"ס.

למעשה העולם אומר, שאם יודעים בעל פה לא יודעים בפנים ואם יודעים בפנים לא יודעים בעל פה, להוציא יחידים. יש כמה סוגי לימוד, והקב"ה משלם שכר על כל סוגי הלימוד. היום הציבור מורגל ללמוד בעיון, ולהתעכב מאד, לפני המלחמה גם בעת לימוד העיון היו לומדים הרבה יותר מהר. וכי היום לומדים בישיבות דף לשבוע, לא, אין דבר כזה, אולי דף לחודש, או עשר דפים לזמן, שנים עשר דפים זה כבר הרבה. פעם זה לא היה כך, גם בעת לימוד העיון היו לומדים הרבה יותר מהר.

ש. אם כן איך כדאי ללמוד, מהי הדרך הראויה.

ת. בודאי שיש ללמוד בעיון, שעל ידי זה נהיים למדן, וללא לימוד העיון נשארים עמי הארצות. יכולים לדעת ש"ס ולא לדעת שום דבר. אומרים בשם הגר"ח מבריסק, שאמר על אחד שסיפרו עליו שהוא יודע ש"ס, והגר"ח התבטא עליו: אין זה שהוא לא יודע ש"ס, אלא הוא יודע ש"ס לא! "ניט נאר עהר קען ניט ש"ס, עהר קען ש"ס נישט!"

ש. אם כן עדיף ללמוד בעיון ורק אחר שיקבל גישמאק יעשיר את בקיאותו.

ת. בודאי שכך הוא הנכון, שיש ללמוד בעיקר עיון וקצת בקיאות.

ש. ולעשות השלמה בבקיאות.

ת. אליבא דאמת ללמוד בקיאות אין זה נחשב כלימוד, כי כשהוא ילמד את הדברים העקריים בסוגיא ולא יבחין בהם הרי זה כמו אחד שרץ בדרך ואינו מבחין בכל הדברים שישנם לאורך הדרך.

[ושאלו פעם לרבנו שליט"א מהו השיעור והדרך הראויה ללימוד הבקיאות? בסדרי הישיבה, והשיב דיש לדעת כי לימוד שטחי אינו לימוד, ורק אם מבין הסוגיא היטב והסברא בכל דיבור ודיבור בתוס' אזי יכול להמשיך הלאה, ואם לא זכה עדיין להבין יש לו לעמוד ע"ז, ואסור להתרגל ללמוד בשטחיות, רק דהיום ירדה חולשה לעולם ואין שקועים כ"כ רק בלימוד, ע"כ עשו סדרי בקיאות כדי להספיק, דבלא זה א"א כלל לגדול, אבל יש לידע דהישיבה עיקרה להתלמד בדרכי התלמוד, ולימוד העיקרי הוא העיון ע"י קבלה מרוב, ומה שמדברים על הספק הרי די לזה במה שעשו סדר שני, ואין לזה צורך כלל בלימוד העיון- כ"ת].

ש. אם כן היכן גבול העיון.

ת. הבעיה היא שיש כאלו שלומדים בעיון ומתעכבים יותר מדי. כשעומד על דבר שאינו מבין אותו, יתעכב, יהגה ויטייגע בו, וינסה להבין. עליו להשקיע מחשבה ולנסות לרדת לעומק הפשט. אבל לשבת ולחשוב על כך כל היום, הרי לא יספיק כלום. כאשר לרבי עקיבא איגר היתה קושיא, הוא כתב 'וה' יאיר עיני' והמשיך ללמוד, ולא נשאר להתעכב על הקושיא בלי גבול. כמובן, התייגע במלא גאוניות, ובאמת ה' האיר עיניו, ובכל זאת כאשר לא היה לו תירוץ, וכאשר נשארה קושיא לא פתורה, המשיך ללמוד.

הנכון הוא ללמוד בעיון, לא לעבור ליד דברים מבלי להביןם, שאין זה לימוד, אלא לנסות להבין, להתעכב זמן קצוב, ולהתקדם ולהספיק.

ש. כיצד היא דרכה של החזרה על הלימוד.

ת. הגמרא בברכות י"ח, א אומרת, אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך, וביאר רש"י לא שנית לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתתבונן בו, רואים מכאן שמטרת החזרה היא ברורה, כדי שתתבונן בו, גם החזרה איננה רק דקלום בשפתיו ושינון, אלא היא ענין רציני, שצריכה היא להיות עם תוספת התבוננות גדולה, וראוי לראות שאלו הן דברי רש"י קידושין ל' א' שהדרך לחזור שיהיו דברי התורה מחודדים בפני. חזור עליהם ובדוק בעומקם שאם ישאלך וכו', והיינו להדיא שהחזרה חייבת היא להיות בצמידות לבדוק בעומקם, להתבונן ולבדוק מה שחוזרים.

ש. כמה פעמים יש לחזור בכדי לדעת.

ת. המדרש רבה [שמות מ, א] מביא, ד"א אז ראה ויספרה אמרו רבנן צריך אדם להיות נוטל משל לומר פרקו או אגדתו או מדרשו בשעה שהוא מבקש לאמרם בצבור, לא יאמר הואיל שאני יודע בו יפה כשאכנס לדרוש אני אומר, א"ר אחא מן האלקים אתה למד, כשבקש לומר תורה לישראל אמרה ד' פעמים בינו לבין עצמו עד שלא אמרה לישראל, שנאמר אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ואח"כ ויאמר לאדם. נמצא שמי שרוצה ללמד תורה לישראל חייב לכל הפחות ארבע פעמים לחזור על תלמודו. אבל האמת היא שלכמות החזרות כדי לדעת אין לה שיעור. בספר כתר ראש [הנהגות הגר"ח מוואלוז'ין אות נ"ו] מסופר: סיפר לנו רבנו, כשבא לפני הגר"א זצוקלה"ה, והיה אז כבן י"ט שנה, בתוקף חריפותו וזך שכלו, וגודל התמדתו בעת ההיא, ורב זכרונו כידוע, ואמר לרבו הגר"א זלה"ה, חזרתי סדר מועד י"ט פעמים ועוד אינם מחוורים ומחודדים בפני, השיבו בתמיה, וכי מ"י פעמים רצונך שיהיו מחוורים וברורים אצלך, חזר ושאלו, אלא מאי, ק"א פעמים, ענה ואמר, אין לדבר זה שיעור כלל, וכל ימך בעמוד וחזור קאי. כך היא צורת החזרה הראויה.

ש. מהי הדרך הטובה ביותר לחזרה? לחזור כל יום על תלמודו מהיום הקודם? לחזור כל שבוע על הנלמד? אולי להשקיע פרק זמן אחת לשנה לחזרה כללית.

ת. גם וגם וגם, צריך לחזור כל יום, לחזור כל שבוע, ולחזור גם על הלימוד השנתי. אבל לחזור, לא לקרוא! לחזור "כדי שתתבונן בו", לחזור כדי שיהיו מחודדים בפני.

ש. האם ללמוד החזרה אף הוא עמל התורה?

ת. בודאי, אם החזרה היא כמו שחזרה צריכה להיות, "כדי שתתבונן בו בכדי שתבדוק בעומקם" הרי בודאי שכל חזרה וחזרה היא עמל התורה.

ש. האם ללמוד כל רש"י מיד כשלומדים את הפיסקא בגמרא או ללמוד את הרש"י בסוף הקטע?

ת. את הרש"י צריך ללמוד מיד אחרי דברי הגמרא, משום שאם לא יעשה כך, עלול להיות נתק במחשבתו בין דברי הגמרא לדברי רש"י, עד שיקרא את דברי רש"י הוא עלול לשכוח במשהו את דברי הגמרא, ואז נמצא שהוא בעצם רק קורא את רש"י ותו לא, ובהכרח הוא אינו מבין את הגמרא....

מתיקות ועריבות התורה

מתיקות התורה

אמר רבנו שליט"א: **התורה אינה צריכה 'עזרים' למתיקותה**, אין צורך בסיבות מיוחדות שיביאו עריבות לתורה, מעולם לא שמענו מי ששאל כיצד ממתקים את הסוכר, שכן מתוק הוא בעצם. אלא מאי- יתכן שיערב בו תבלינים אחרים אשר יעבירו את המתיקות, אם נעדרה מאדם מתיקות התורה, על כרחך שגורמים חיצוניים יש כאן, המנוגדים למתיקותה. (ספר כאיל תערוג - עמ' ש"ו)

איך יתכן שאין מרגישים עריבות ומתיקות התורה

מוריני הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר, שבעצם הפלא הוא הפוך, מדוע אין לנו מתיקות של תורה, והרי אנו מבקשים כל יום בתפילה בבוקר 'והערב נא', שיהיו ד"ת ערבים ומתוקים, וכי נסתמו שערי תפילה. אלא שכידוע אנחנו מגיעים תמיד לתפילה בבוקר ברגע האחרון, וה'קרבן' הראשון זה ברכות השחר, שאנו ממהרים בהם ואומרים במרוצה ובשטף, ובלי לב, וכיצד יועילו? ובאמת **שחמש דקות יכולים לחולל את המהפך הגדול**, להקדים רק בדקות ספורות, לשפוך שיח ותחנונים מלב ולב, שיפתח לבנו בתורה, בעריבות ומתיקות. (שמחת תורה עמ' קפ"ג). ועל ספר זה אמר רבנו: דבר טוב הוא ללקט על התענוג שבלימוד התורה ויביא תועלת).

אין תענוג ואושר גדולים מלימוד התורה

כמדומה ששמעתי ממו"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א, **שהאדם צריך להרגיש שהתענוגים הגדולים ביותר הם בלימוד התורה**, וזה נכלל בדרשת חז"ל בכל לבבך בשני יצריך, יצה"ט ויצה"ר, וביאורו שהאדם צריך לעבוד את ד' גם ביצר הרע, והיינו להשכיל שגם מבחינה גשמית הכי משתלם לאהוב את ד', שאין תענוג ואושר גדול מזה, ועיי"ז נהיית עבודת ד' שלימה ותמידית, כי גם היצה"ר מסכים עמו. (שם עמ' קמ"ג)

ע"י חזרה והבנה כראוי – מגיעים הסיפוק, האושר והמתיקות

לר"מ משיבה לצעירים ששאל עצה למתיקות התורה, השיב רבנו, שהיות ולומדים פעם אחת, ולכל היותר חוזרים פעם נוספת, והסוגיא עדיין לא ברורה כל צורכה, לכן אינה מעניקה את הסיפוק והאושר והמתיקות. **ואם היו חוזרים עד שהסוגיא היתה מחוורת כל צרכה, וכמונה בקופסא, היה כל האושר בוקע, והמתיקות היתה לאין שיעור**, וזה היה ממריץ ומדבר גדול. (שם עמ' קפ"ד)

ורגיל רבנו להביא מה שכתב הגאון רבי חיים יעקב נפתלי ווירשעווער ז"ל מורשא, וז"ל: אמר לי מו"ר הגאון המופלא ציסו"ע ר' ישראל סלנטר זי"ע, כי מה שנמצא בעוה"ר במדינת ליטא שלומדים לימוד חיצוניים, אחד מהגורמים לזה כי יש כמה [הגם שנמצא בישיבות בחורים מופלאים ממולא בתורה ויראה] שלומדים איזה מאות דפין גמרא עם תוס', ואינם יודעים רק מ"ש תוס' וא"י וי"ל וא"י וי"ל, אבל אינם יודעים המתיקות מה סברו בהקושיא ומה חידשו בהתוס', ואינם מרגישים אפילו טיפה מהים מחכמת ומתיקות התוס', ולהבדיל אלפי הבדלות בהחיצונים, מעט החכמה שיש בהם, הוא מפורש בולט ומרגישים זאת תיכף ומיד, כי בהם אין שום נסתרות...

כיצד היא הדרך להקנות אהבת תורה לתלמידים

נשאל מרן רבנו שליט"א, איך ניתן להחדיר בבנים או בתלמידים את החשק ללמוד התורה, ובמיוחד בדורנו כאשר הרחוב הכ"כ פרוץ קורץ לעבר הצעירים ר"ל, וכפי שאנו שומעים רבות על בחורי ישראל שירדו מן הדרך ל"ע. והשיב מרן שליט"א: ב"ה, איכשר דרא, כאשר עולם התורה והישיבות מתפתח וגדל באופן שלא שמענו כבר דורות רבים. כל תחילת זמן אנו מתבשרים על עוד ועוד ישיבות הנפתחות בכל רחבי הארץ וכן בחו"ל. וב"ה בכל ישיבה בכיוון ובשיטה שפיתחה לעצמה הם מצליחים לבחור בצוות מיומן של רמ"ם מוכשרים ומקצועיים, לצד היותם יראי ה' באמת העושים מלאכתם נאמנה ומשקיעים באופן הנעלה ביותר בתלמידים אהבת תורה ויר"ש.

הוסיף מרן שליט"א ואמר: זכות גדולה זכה דוריני, כי בעבר היו חוגים מקרב שומרי תורה שלא שלחו את בניהם לישיבות, אלא שלחו את חלק מילדיהם לעבוד ולהביא טרף לכלכלת ביתם, ולא היה מובן מאליו שבחורים נוסעים ללמוד לישיבות, אולם כיום השתנו הדברים מהקצה אל הקצה, כאשר גם אותם חוגים שולחים את בניהם רק לישיבות קדושות.

בדומה לזה, בדורות עברו היו כאלו, אף מקרב שומרי התורה, שלא רצו שבנותיהם יקימו את ביתם עם בני הישיבות, כאשר בן ישיבה היה שם נדרף לבטלן וכי'. אולם כיום ב"ה איכשר דרא, והשתנו הדברים, עד שאין בית מקרב שומרי התורה, ללא הבדל חוג ועדה, שאינו שואף שבנותיו יינשאו לת"ח, וזה נהיה הכבוד הגדול ביותר עבור כל המשפחה, דבר שלא היה מובן כלל בדורות הקודמים. א"כ לאור זאת בודאי שכאשר יש אורה מיוחדת של תורה, ומבחר כה גדול של ישיבות, וכל הסביבה והחברים מעוניינים ללמוד רק בישיבות, אז מה לו לבחור לחפש ברחוב בתענוגי העולם הזה החולפים והולכים וכדמיונות שווא הם, ובפרט שבחור המסתובב ברחוב בעירום ובחוסר כל ירגיש מיד מנודה מהחברה אם לא יחזור ללמוד בישיבה.

דברים אלו של ראש הישיבה אמורים כלפי הכלל, שכיום ב"ה איכשר דרא, אולם הרי יש יחידים שלא מצאו טעם בתורה, ל"ע, ומחמת כן נשרו ברבות השנים מהדרך, ומסתובבים כיום ברחוב, ושרוים תחת פתויי היצר, ה' ירחם. איך עלינו לראות להחדיר חשקת ואהבת תורה עם יר"ש בתלמידים לבל יאבדו טעמים בתורה וירדו מהדרך.

על כך ענה רבנו שליט"א: שמדברים על חשקת התורה עם יראת שמים, בוודאי אי אפשר ל'הזריק' אהבת תורה ויר"ש בלבנות התלמידים, ומה העצה היחידה ליראת שמים?

ידוע שהמגיד מדובנא שאל את הגר"א זי"ע האידך אפשר להשפיע על הציבור תורה ויר"ש. וענה לו הגר"א במשל: אם לאחד תהיה כוס גדולה ובצידה יש כוסיות קטנות, ורוצה שיתמלאו גם הכוסיות, כל זמן שהוא לא ממלא את הכוס הגדולה, לא שייך שיתמלאו ממנה הכוסיות הקטנות. **רק אם הוא ממלא את הכוס הגדולה והיא עולה על גדולתה, זה גולש וממילא נשפך גם לכוסיות הקטנות. כך כל זמן שהאדם לא מלא באהבת תורה ויראת שמים, הוא לא יכול להשפיע. אם הוא רוצה להשפיע, צריך שהוא בעצמו יהיה גדול מאד ביראת שמים ובאהבת תורה, ואז יישפך ממילא גם על אחרים.** ולכן עלינו לדעת כי אין כזה דבר ללמד סתם יראת שמים ואהבת תורה, אלא צריך שהמלמד והאב עצמו יהיה מלא וגדוש ביראת שמים, ואז יוכל לשפוך גם על התלמידים תורה ויר"ש שישפיעו עליהם באמת. את זה אמר רבנו הגר"א למגיד מדובנא, וכך היא המציאות: מי שהוא ירא שמים באמת, לומדים התלמידים ממנו. ואם הוא רק ידבר על יר"ש, והוא עצמו לא כך, לא יישפך כלום ממנו לתלמידיו! ועל כן ראשית לכל עלינו לראות לבחור בתנ"ס ובישיבות מחנכים ורמ"ם הגדושים ומלאים באהבת תורה ויר"ש, ורק כך יוכלו להשפיע על התלמידים, וזה אחד הדברים שיוכל למנוע את התלמידים לצאת לרחוב הפרוץ.

והוסיף רבנו ואמר: אמר לי פעם החזון איש, שהיה אצלו ראש ישיבה אחד ושאל אותו החזון"א למה לא אומר לתלמידים פשוט: ענה אותו ראש ישיבה שהם לא נהנים מלימוד פשוט, אמר לו החזון איש אם לך ה' הנאה מפשט היה גם לתלמידים הנאה, רק שאתה בעצמך ג"כ אין לך הנאה מלימוד פשוט! כך סיפר לי החזון"א... (אחד השומעים)

אגרת לקראת חג השבועות תשס"ט

התורה יסוד הבריאה

הנה אע"פ שהדברים ידועים, מ"מ צריך תמיד להזכיר שיסוד הבריאה זה תורה, וכשיודעים כמה זה גדול, מעריכים את האושר הגדול כשיש אפשרות ללמוד תורה, ולהיות שייכות לתורה, ואשרי הזוכה להיות עמלו בתורה, והזכות הזו היא העיקר, דלכך נברא האדם, ואין זה דאדם נברא למה שנברא ורק שיש לו איזה מעלה במה שמתייגע בתורה, אלא דהעמל והיגיעה שבתורה זה עיקר הבריאה, וכל הבריאה נבראה בשבילו, ואמרו בברכות ו' ב' כל העולם לא נברא אלא בשביל זה וי"א לצוות לזה. אדם שירגיש זה, הרי לא יעזוב רגע מלימוד התורה, מלהתדבק עוד בתורה וחכמה, ועיקר חכמה זה הרי חכמת התורה, ויתמסר כל חייו לתורה. הרי עד כמה אדם צריך להיות מאושר, ובפרט כלל ישראל שנתן לנו את תורתו, והעוסקים בתורה בפרט, אם זוכים להתבונן מעט מפעם לפעם קודם הלימוד כמה אושר טמון באפשרותינו ללמוד תורה, זהו הנחת רוח להקב"ה, דלשם זה הוא ברא את העולם, ועי"ז אפשר לזכות לאושר הגדול ביותר ששייך, רק צריכים להשתדל ולהתאמץ. מצד אחד צריך לדעת שאנחנו מאושרים, ומצד שני צריך להתייגע ולא להסתפק בקלות, עי"י העמל אפשר להגיע למדרגות העליונות ביותר. ואשרינו שיש לנו את האפשרות להתמסר לעמל התורה, אשר לא כל אדם זוכה לזה. חז"ל הקדושים גילו לנו מצוה אחת ששכרה גדול משל אחרים, וזה מצות תלמוד תורה, וזו המצוה היחידית שנתגלה עדיפות שכרה, משא"כ בשאר כל המצוות לא נתגלה. והביאור בזה הוא, דכל הטעם להעלמה זה בכדי שאדם לא יעדיף מצוות אלו על אלו, אבל ת"ת זה אחרת, דבאמת צריך להקדים קיום מצות ת"ת, שאע"פ שכל המצוות משלימים את קומת האדם, מ"מ אינם שווים לתורה, שהתורה משלימה יותר מהכל, ולכן אינה נדחית אלא כשא"א לעשות המצוה עי"י אחרים, דצריך ללמוד עי"מ לקיים, אבל בלאו הכי לא, וזה כיוון שדרך התורה מגיעים לתכלית, עד כדי כך שר"א אמר בכתובות קי"א ב' שעמי הארצות אינם חיים לעתיד לבוא עד שמצא להם תקנה להדבק בת"ח להנות ת"ח מנכסיו עי"י ש.

ולדאבונינו רוב האנשים, אפילו אלו שמקיימים תורה ומצוות, שוכחים שיש תפקיד חשוב, שצריך להגיע לדרגה של ואתם הדבקים, לדרגה של אור תורה מחייהו, וזה רק כשהאדם משתנה לגמרי ונהפך לאיש אחר, דאור תורה שורה עליו, ובפרט אנשים צעירים דתנן באבות פ"ד הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש, ויכולים לקבל כל מיני דברים ולהגיע לדרגות הכי גדולות, אם רק יעמידו את צעדיהם להגיע לדרגה של אור תורה, הדבק לשכינה, וכל מה שמתאמצים יותר יש יותר סייעתא דשמיא. והעיקר צריכים לדעת, להחשיב כל מה שיכולים להתרומם קצת, לגדול. אדם צריך להיות לו שאיפה: הלואי שיהא גדול, אבל כשאין שאיפה בודאי לא יגדל. והשאיפה צריכה להיות להבנה וידיעה במידה יותר גדולה בתורה, והמבין שע"י כך נחשבים לאדם אחר לגמרי, יגש לזה ברצינות, ולא יפסיד זמני לימוד. הרבה אנשים מבקשים רחמים שהיו רוצים ללמוד תורה כל היום ואינם יכולים, מפני טרדות שונות. אבל בחורים צעירים שלא חסר להם כלום רק צריכים לנצל הזמן, כל משהו שאפשר לנצל יכול לרומם האדם בלי סוף, ומה שיותר יחשוב לנצל הזמן יהיה מאושר בזה ובבא.

וכן א"א לזכות לתורה בלי יראת שמים, וכדי לקבל יראת שמים צריך לעמול, דכמו שצריך לעמול על תורה צריך לעמול על יראת שמים, ובמשלי (לב ד, ה) כתוב אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' וגו'. ויש שחושבים שלא צריך הבנה ועמקות גדולה ביראת ה', לפי שזה דבר פשוט, אבל בפסוק כתוב אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה - אז תבין יראת ה', דבלי זה א"א לזכות ליראת ה' בעמקות.

ובפרט בדורותינו, שהיצה"ר הוא נורא, והעוה"ז משוכלל, ומסיר את האדם מדרך הישר, ומחפש האדם את העוה"ז דחושב שזה העיקר, ושוכח שזה הטפל ויש משהו אחר שהוא העיקר. וזה מהעיקרים, שאדם ישתדל להכניס בעצמו יראת שמים, וילמוד ספרי יראה, ויעמול בתורה, דעמל התורה ויראת שמים א"א לזה בלא זה.

יתברכו כל לומדי תורה, גם יתרבו, ויצליחו לעשות רצון אבינו שבשמים.

ערב חג השבועות תשס"ט א. ל. שטיינמן

אגרת חיזוק והדרה

-חורף התשס"ג, בעקבות גזירות השלטון נגד לימוד התורה-

בידינו הדבר!

ככל שתתרבה התשוקה לתורה, כך נזכה שנוכל לקיים את התורה

בס"ד, אל קהל שומרי תורה ומצוות.

ידוע לכולם שהמצב של כלל ישראל בזמנינו, בין מצד האומות העולם, שבזמן האחרון השנאה לישראל גברה מאד בכל המדינות כמעט, וגם המצב של רוחניות של כלל ישראל, - צריך רחמים גדולים. ומה יעשה אדם וינצל, התשובה לזה היא - 'תורה', איסתכל באוריינתא וברא עלמא, בראשית - בשביל התורה שנקראת ראשית, בלי תורה אין כלל ישראל, אין עולם, שום דבר אין.

ממילא מה שמתחזקים יותר בתורה, יש יותר כח לכלל ישראל, ויש יותר כח לעולם, ורק עי"ז אפשר להתקיים, רק עי"ז אפשר להמשיך. ורבי חיים ואלוזיגר אומר שאם ח"ו יפסיקו ללמוד תורה, זמן קצר לא ילמדו תורה בכל העולם, העולם עלול להיחרב, כל הכח של כל הבריאה זה רק תורה.

וגודל כח לימוד התורה אין לשער, ומי שהוא בא לדרגת ת"ח, לא רק שהוא ניצול אלא הוא משפיע שארבעים אלף לא ינזקו, כמבואר בבעל הטורים ריש פ' דברים (עה"פ ויהי בארבעים וגו') וז"ל: אם יהיה ת"ח אחד בין מ' אלף, אין צריכין לא רומח ולא מגן, כי ת"ח מגין עליהם מאויביהם.

א"כ אנחנו צריכים להשתדל בכל הכוחות להוסיף תורה, להרבות כמה שיותר ספסלים בבית המדרש, להרבות עוד ועוד שעות של לימוד התורה, הן בכמות והן באיכות בעומק העיון, להרבות עוד מקומות תורה, עוד ישיבה, עוד תלמוד תורה, עוד חדר, כל מה ששייך, זהו קיום העולם, ובלי זה ח"ו אין לעולם קיום.

וזוה התשובה נגד כל הצרות, גם נגד שונאי הדת - אשר עושים עצמם כמוני יושר, אבל מושחתים בכל מדות הכי מגונות. וגם נגד שונאי ישראל התשובה היא 'תורה', מה שיותר ללמוד תורה, זהו המגן הכי גדול.

ומי שבעצמו אין לו אפשרות ללמוד, יראה להחזיק אחרים הלומדים. ואפילו מי שלומד צריך גם להחזיק תורה, כמו שאמרו בירושלמי סוטה הובא ברמב"ן פ' כי תבוא (פכ"ז פסוק כ"ו) למד ולימד ושמר ועשה והי' סיפק בידו להחזיק ולא החזיק, הרי זה בכלל ארור, הי' ישמרנו, א"כ אין להעלות על הדעת להנצל בלי זה.

עוד עומדים עלינו שונאי הדת האומרים 'פן ירבה', אם במיעוט הקמח, ואם בגזירות למעט האפשרות להיות תורתו אומנותו. והרי בידינו הוא, וכמו שמצינו בעירובין דף נ"ז ע"א, אמר רבי יוחנן כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אושעיא היינו יושבין ארבעה ארבעה באמה, כ"כ תשוקה הי' להם ללימוד התורה עד שארבעה אנשים היו נדחקים ויושבים באמה אחת. ובהמשך מביאה הגמ', אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אלעזר בן שמעון [שהי' בדור או שנים קודם] היינו יושבין ששה ששה באמה. חז"ל מדגישים לנו בזה את הירידת הדורות שהיתה אז, דבעצם כל זה הוא נס, כמו שביאר שם המהרש"א שלא יתכן במציאות כזה דבר בלי שהי' נס. וא"כ נמצא שע"ז שנחלש קצת החביבות והתשוקה לתורה, נתמעט בגודל הנס, וככל שהיתה תשוקה יותר גדולה לתורה היה הנס יותר גדול, שיכנסו אפי' ששה באמה.

ובדורינו אין לנו מושג בדברים כאלה, ולא שייך אצלנו כאלה נסים, אבל מה שעלינו לדעת, כי אף שאנחנו לא יכולים בשום אופן להגיע למדרגות כאלה, אבל **ככל שהשאיפה שלנו תהי' יותר לעלות בתורה, והתשוקה שלנו לתורה תתרבה, אז גם אם לא יהי' נסים כאלה, אבל לכל הפחות נזכה לכך שנוכל לקיים את התורה.**

ומה שכלל ישראל יתעלה יותר, ותהי' תשוקה יותר גדולה, הקב"ה יעזור שלא יוכלו שום דבר להזיק לבני תורה, וכלל ישראל יוכל להמשיך, עד שהקב"ה יערה עלינו רוח ממרום שנוכה לגאולה האמתית. אבל עד אז עלינו לעבוד קשה שכלל ישראל יהיו בתשוקה כזו גדולה, להוסיף עוד תורה ועוד תורה, להרבות חיילים לתורה בכל המובנים, ובכך נזכה שיוכלו להתקיים.

ובודאי ידוע מה שחז"ל אמרו במכות דף כ"ד א', שבא חבוק והעמידן על אחת - וצדיק באמונתו יחיה. בלי אמונה אין כלום. ובאמונה צריך מאד להתחזק, כמו שאמרו חז"ל אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה, **אין שום דבר בעולם בלי השגחת הקב"ה, ודבר זה צריך חיזוק מאד.** ויש שחושבין - מה אני צריך לחזק את עצמי, הרי אני מאמין, ושייך לחוג של שומרי תורה ומצות. כי אם רוצה לראות מדרגתו באמונה, יראה בזמן שיש מתחרה נגדו, כי אז יהפוך עולמות לנצח, ויראה עד כמה אמונתו, ויראה שצריך מאד חיזוק באמונה.

גם הרי החלק שבין אדם לחבירו הוא מעיקרי התורה, וכמו שאמר הלל לאותו אדם שבקש למדני כל התורה כולה על רגל א', ותשובתו היתה כל דעלך סני לחברך לא תעביד, הרי שזה מעיקרי היהדות. ומאד צריך להתחזק בזה, כי **אם יש ריב בין איש לרעהו לא מועיל כלום, וכמש"כ ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, וצריך מאד מאד להתחזק בזה, ולברוח ממחלוקת בכל כחו.**

והנה מלבד כל מה שצריך חיזוק בדברים כלליים, כדאי גם להתחזק בדברים אשר באופן יחסי הם קלים, ועולים לרצון לפני אדון כל הארץ מלכנו ובוראינו ית"ש, והוא אמירת אמן וכן איש"ר, ותפלה בציבור, ולהיות נוהר מלדבר דברים בטלים בבהכ"ס ובהמ"ד. ובזכות התורה, והאמונה, ואהבת רעים בדיבור ובמעשים, וכל הדברים האלה, נזכה כולנו להגאל גאולת עולמים ב"ב א. ס. ז' אדר שני תשס"ג לפ"ק א. ל. שטיינמן

אגרות לרגל המצב

העצה באחרית הימים – רק ע"י ריבוי תורה ויר"ש ועשיית חסד

אל אחב"י בכל מקומות מושבותיהם הי' עליהם יחיו, לרגלי המצב של היום. הנה זמנינו הוא נקרא אחרית הימים, ואנו רואים שכל מה שנאמר בגמ' ומדרשים על הזמן הזה שנקרא עקבתא דמשיחא - נתקיים הכל ממש.

והנה אנו רואים שהאומות העולם, כמעט בכל המדינות, הוסיפו להתנהג מאד בשנאה לישראל. והעצה לזה הוא רק על ידי הרבות תורה ויראת שמים ועשיית חסד, כמבואר בחז"ל, ודוקא כולם. לכן, מי שבעצמו אין לו אפשרות ללמוד, דאז כל זכותו הוא רק ע"י תמיכה לתורה, ואפילו מי שלומד מ"מ צריך גם להחזיק, כמו שאמרין בירושלמי סוטה הובא ברמב"ן פ' כי תבוא פרק כ"ז פסוק כ למד ולימד ושמר ועשה והיה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור, הי' ישמרנו, א"כ אין להעלות על הדעת להנצל בלי זה.

והנה יש אנשים שמתעלמים, ולא רוצים לראות איך אש השנאה גדל והולך, וחושבים שלי' עלי נפשי, בפרט מי שברכו השי"ת בעושר בוטח בעשרו. אבל גם אנשים באירופה [-לפני מלחמה"ע] חשבו ככה, ומה היה סופם - עשרם לא עזר להם כלום. לכן **נחוס על נפשנו, ונתקרב לתורת השי"ת ולמצותיו**, וגם לתמוך במוסדות תורה וחסד, ויש לקוות שע"ז שיתקרבו להשי"ת יחוס על שארית עמו, ויהי"ר שנוכה בקרוב להגאל ולראות בבנין אריאל א"ס.

יראה כל אחד לחנך בניו רק לתורה, בלי לערב לימודים אחרים

בס"ד, הנה ידוע מאמר חז"ל מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח, יעסוק בתורה ובגמ"ח, וכבר כתב הח"ח שכיון שחז"ל אמרו רק עצה זאת א"א בשום אופן שיועיל דבר אחר. ולדאבונינו אנו רואים שעל זה כל כובד המשקל של השטן, להפריע ללימוד התורה.

והיות שעיקר הכל היא תורתנו הקדושה, אז כח היצר הוא להחליש לימוד התורה. ובכל הדורות עיקר **מלחמת היצר היא להחליש כח התורה.**

גם היות שעיקר כח התורה היא תורה שבע"פ, כי עיקר מה שנאמר על עמל התורה היא על תורה שבע"פ, וכדאיתא במדרש תנחומא (ריש פר' נח) וז"ל: לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית וכו', וזו היא תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול וכו', 'ראו אור גדול' אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול, שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והיתר בטמא ובטהור, ולעתיד לבא 'ואוהביו כצאת השמש בגבורותיו', ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית וכו' על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות וכו', לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו וכו', ע"כ.

וזהו שנשאר לנו לפליטה, השי"ס והפוסקים, שכדי להגיע להלכה, לדעת איך יתנהגו ומה יעשה ישראל כל חייהם, הוא עפ"י זה, ומה שזינחו יותר אז תשכח תורה ח"ו וכלל ישראל לא יהי', על כן בכל מיני תכסיסים הוא בא.

וכידוע איתא בדרך עץ חיים מבעל המסלת ישרים החסיד רמח"ל, שכשהיתה הגזרה בשנת ת"ח השביע החסיד המקובל הגדול הרב רבי שמשון אוסטרופאליך את הס"מ ושאל למה אתה מקטר על ישראל יותר מכל האומות, ואמר יתבטלו שלשה דברים ואחזור מקטרוגי, ואלו הן, שבת ומילה ותורה, והשיב לו הרב החסיד הנ"ל יאבדו כהנה וכהנה ואל יתבטל אות אחת ח"ו מן התורה.

לכן **יסוד כלל ישראל הוא תורה - בכל עמקוה ויפי!** ואם גם עם הארץ הוא יהודי, הכל מפני שהוא תומך בת"ח, ויש סיכויים שתולדותיו יהיו שייכים לתורה, ואנשים לא מבינים כי מה שהקב"ה נותן להם לחיות, מפני שיש לצפות שלבניהם יהי' שייכות לתורה, לכן כל אב שמונע בנו מללמוד תורה, ורוצה לצאת ידי חובתו במשהו, ידע שבנפשו הוא.

ואע"פ שלכאורה לא נראה כן, ואדרבה דרך רשעים צלחה, וכן כל מי שפחות עוסק בתורה מצליח יותר, אבל האמת יתגלה - או בעולם הבא, או בימינו כשיגלה הקב"ה אורו במהרה בימינו, וכל אחד יתבייש - למה לא ניצל חייו וחיי בניו למה שהוא האור האמיתי, לכן יראה לחנך בניו רק לתורה, בלי לערב לימודים אחרים, ויראו נחת בזה ובעתיד בחיי הנצח, ובדאי השי"ת לא יקפח פרנסתו מחמת שעושה התורה לעיקר בחיים, וכמו שכ' החפץ חיים (בפ"ה דשמירת הלשון הנקרא שער התורה) דבדאי השי"ת לא יקפח פרנסתו בשביל שלומד תורה. וכל מי שיעשה כמצווה עלינו, הקב"ה יערה עליו רוח טהרה ויזכה ברוחניות וגשמיות, ויהי' מבין אלה אשר נאמר עליהם כל הנבואות שנתנבאו הנביאים, ויהי' שיקויים בנו בקרוב.

הזכיה לחדש חידושי תורה

ביאור גודל ענינם של החידושים שהאדם מחדש ע"י עמלו בתורה

כתב הנפש החיים [שער ד' פרק י"ב] וזה לשונו: וכל שכן חידושים אמיתיים דאורייתא המתחדשים על יד האדם, אין ערך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה, שכל מילה ומילה פרטית המתחדשת מפי האדם, קודשא בריך הוא נשיק לה ומעטר לה, ונבנה ממנה עולם חדש בפני עצמו, והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב. עכ"ד.

ובכתב ראש [אות מ"ח] כתוב על הגר"ח מוולוז'ין שאמר, שכל תפילתו מעודו היה נותן עבור דין אחד מחודש מהגמרא. הוא היה מוכן לתת את כל זכויות התפילות שלו, מכל ימי חייו, עבור דין אחד מחודש מהגמרא.

וביאור הענין הגדול שיש בחידושי תורה המתחדשים על ידי האדם, עד שאין ערך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה. כי הנה ידוע שבמתן תורה נתן הקב"ה את התורה לכלל ישראל, וכל זמן שהתורה היתה בשמים לא בא הענין לתכליתו, שהתכלית של התורה היא שתדל לעולם הזה, לבני אדם, לתלמידי חכמים שיעסקו בה. התורה היתה כבר קודם לבריאת העולם אלפיים שנה, אבל זה לא עיקר התכלית. התכלית השלימה של התורה זה שתדל לעולם הזה, לבני אדם בעלי בחירה, שהם ילמדו ויעסקו בה.

אם כן, כשהאדם עוסק בתורה, יוגע ועמל בה, ובעמלה של תורה זוכה לחדש חידושי תורה, הרי חידושי תורה אלו הם הם תורת השם אשר מתגלה זה עתה, שכל זמן שלא נתחדש החידוש הזה הרי עדיין היה בשמים, ועדיין לא הגיע לתכלית, התכלית הוא שהתורה תרד מהשמים לארץ, וכעת שהאדם חידש החידוש זה בבחינת מתן תורה, שיוירד חידוש זה לראשונה כאן בעולם.

אין זה ח"ו תורה חדשה, אבל מה שאפשר ללמוד על ידי י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם או על ידי סברא, אם כן הדבר נמצא כבר בתורה, וכמו שאמרנו בירושלמי פאה [פ"ב ה"ד] כל מה שתלמיד ותיק עתיד לדרוש לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני, הכל רמז בתורה, רק שעדיין לא נתגלה כאן בעולם, ועדיין לא ירד למטה לארץ לבני אדם, אנשים לא ידעו את החידוש הזה, ועכשיו החידוש שנוסף בעולם, שלא היה קודם, זה מעין מתן תורה קטן. והקב"ה נשיק לה ומעטר לה, השמחה להקב"ה כל כך גדולה, שהגיע עוד תורה לעולם כאן. ומשום כך על ידי לימוד התורה האדם זוכה ליטע שמים חדשים וארץ חדשה, שבזכות עמלו ויגיעו בתורה הוריד על ידו הקב"ה חידושי תורה אשר לא נתגלה עדנה כאן בעולם, וזה כעין מתן תורה. יתרו זכה שנכתבה פרשה בתורה על ידו, זה פרשה שהיתה צריכה להיות, רק יתרו זכה שעל ידו נודע הדבר לכלל ישראל, ואי אפשר לשער הזכות שלו. וכמו כן כל תלמיד חכם שזוכה לחדש דבר חדש שלא נודע לפניו, הרי זכותו ושכרו לאין ערוך הוא. (עזי ומגני עמי קע"א)

בזכות כתיבת חידו'ת זוכה להנות אחרים מפרי עמלו

כתב רבנו: הנה מלבד מה שכתוב בספר חסידים [אות תק"ל] דכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ויכול לכתוב ואינו כותבו, הרי גוזל מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, - גם המריצו רבותינו מאד שכל א' יכתוב הערותיו, וזה יגרום לו להוסיף אומץ בלמודו, וכשעושה כן אז זוכה ג"כ לזכות לאחרים מפרי עמלו. (פרי חיים קע"ו) [ויש להביא כאן מה שסיפר רבנו בהזדמנות אחרת, כי פ"א ראה מרן החזון איש ז"ל ספר שא' הוציא, והתפעל שאי"ז לפי כשרונותיו, ואמר על כך שמהשמים סייעו אותו על זה.]

אין לסמוך על הזכרון

שח רבנו, שאמר לו הגאון ר' שמחה זליג ריגר מבריסק זצ"ל כי בצעירותו היה לו זכרון טוב, ולא ראה צורך לכתוב מה שנתחדש לו, כי סמך על הזכרון, אך אחר כך כשהגיע לגיל שישים והתחיל לשכוח, הבין כמה ההפסד גדול מזה שלא כתב.

והוסיף רבנו וציין מדברי המהרי"ט, קידושין דף כ"ז, שכתב היו לי דברים בסוגיא זו ושכחתי, ולכאוי' לאיזה תועלת כתב כן, אך י"ל שבא לעורר שלא לסמוך על הזכרון, אלא לראות לחזור על הדברים או לכתוב מה שנתחדש. (פרי חיים קע"ו)

ברכה לחידושי תורה

לפני מספר שנים, כשגאון אחד פתח ישיבה חדשה ובא לקבל ברכת רבנו שליט"א, אמר לו רבנו, האתה מבקש ממני ברכה, אני צריך לבקש ממך ברכה, שהרי אתה מקים עולה של תורה ואין ערוך למעלתך. ושאלו, מה רבנו רוצה שאברכו. אמר לו ב' ענינים, והראשון היה שיזכה לחדש עוד בתורה. (כ"ת)

מה היה שכר תלמידו של רבי פרידא

בגמ' עירובין נ"ד ב' מסופר על רבי פרידא שלימד לתלמידו כל דבר ארבע מאות פעמים, ופעם אחת לא היה התלמיד מרוכז וחזר לו רבי פרידא עוד ארבע מאות פעמים נוספות, נפקא בת קול ושאלה לרב פרידא אי ניחא לך דליספו לך ארבע מאה שני או דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי, אמר דניזכו אנא ודרי לעלמא דאתי, אמר להן הקב"ה תנו לו זו וזו. הנה הגמ' מתפעלת מגדלותו של רבי פרידא, שחזר לתלמידו שמונה מאות פעמים על דבר אחד, ושכרו היה שנוספו לו ארבע מאות שנות חיים וזכו כל בני דורו לעולם הבא. ובאמת יש להתבונן על כח הרצון של אותו תלמיד, שישב לשמוע מרבו כל דבר ארבע מאות פעם, וכשעדיין לא הבין חזר שוב עוד ארבע מאות פעמים, והנה בגמ' לא מסופר על שכרו. וי"ל, דהנה התלמיד בכח התמדתו זכה לאחר שמונה מאות פעמים להשכיל ולהבין דברי התורה הקדושה, וכיון שכן אין צורך לפרש שכרו, דהרי שכרו של העמל בתורה גדול עשרת מונים מארבע מאות שנות חיים, ומה שיצאתה בת

קול לר' פרידא הוא על החלק של התמסרותו לתלמידו, אך על החלק של לימוד התורה ועמלה, על החלק של תוספת הבנה בתורה הקד', לא שייך שכר בעולם הזה כלל.

ישרות בלימוד

שח רבנו: החזו"א התבטא פעם על ראש ישיבה מסוים, אם יש לו סברא עקומה, הרי כך כשלעצמו הוא לא היי אומר אותה, אבל היות ויש איזה 'שטיקעל' רמב"ם שהוא לא זכה להבינו, הריהו מכניס את הסברא העקומה ברמב"ם... כך התבטא פעם החזו"א. אם יש לך רשב"א קשה, עדיף שתשאיר אותו קשה, ומה הענין לומר בו פירוש קשה. ישנם ראשי ישיבות שמחפשים תמיד את הקטעים הקשים שיש בראשונים, ועל זה הם מדברים, ועל הדברים המובנים בראשונים הם לא מדברים.

פעם בקש יהודי ברכה מרעק"א, ואמר לרע"א "אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך", וכשהרגיש שנכשל מיד תיקן את עצמו ואמר שהתכוין לומר שאפילו זה שמחזיק את עצמו להדיוט אל תהי ברכתו קלה בעיניך. אמר לו רע"א, "מאך מיר פאר א הדיוט, דער עיקר זאג נישט קיין קרומע פשט אין דברי חז"ל. [= עדיף לי שתעשה אותי להדיוט ואל תפרש פשטים עקומים בחז"ל].

ובדומה לזה אמר החפץ חיים על הפירוש הרווח בעולם, כי בנות צלפחד באו לפני משה רבינו בטענות, ומשה רבינו נרעש, אמר לו הקב"ה כן בנות צלפחד דוברות [כלומר זהו סגנון דיבור], התבטא על זה הח"ח: האם זה הפשט בפסוק? (כ"ת)

הנהגות בעניני הדפסת ספרים

"והראוני..."

אמר רבנו: החזון איש סבר שאם מראים לו מראה מקום אי"צ להזכירו בשם אמרו, וגם לא להזכיר שהראהו לזה, מאחר שכעת גם הוא ראה את הדבר בספר. אולם בחי' מרן הגרי"ז מצינו שמיעט מלהביא אחרונים אבל במקומות שכבר הביא כתב והראוני, והוא מטעם שלא יחשבו שמעצמו הוא בקי בספרים אלו. [א"ה, גם בכל ספרי רבנו מדקדק מאוד בכל הערה או איזה ציון ששמע מאחרים לציין הדבר במפורש]. [אעלה בתמר עמ' כו]

רמז לשם אשתו

כשעמד רבנו להוציא לאור את ספרו הראשון, היה בדעתו לרמוז שמו במלה 'איל', אבל בימים ההם סיפרה לו הרבנית ע"ה לפי תומה שמחבר אחד רמז שם אשתו בשם ספרו, לכן הוסיף רבנו וקרא את שם הספר אילת, לרמוז גם השם תמר, שמה של הרבנית הצדקנית ע"ה. (מאחורי הפרגוד עמ' 361)

זהירות בכבוד התורה

כשעמד רבנו שליט"א להדפיס את ספרו על ב"ק והיה בו מערכה גדולה שמביא בה הרבה ראיות כנגד יסוד הגרי"ז, החליט שאי"צ כבוד התורה לכתוב באופן כזה, ולכן הסיר את רוב ההשגות, וגם מה שנשאר, חילקם בתוך הספר לכמה קטעים נפרדים. וכע"ז היה כשהדפיס את הספר על זבחים שהיה לו מערכה על דין לשמה ודלא כהגרי"ז ונהג ג"כ כנ"ל. (מאחורי הפרגוד עמ' 381)

קבלת סיוע להדפסת ספרים

שח רבנו: מרן ז"ל לא לקח כסף מאחרים להדפסת ספרי החזון איש, ורק כשלפעמים נתנו לו כסף כנגד כמה ספרים לקח על מנת לחלק ספרים אחרים בשיווי זה לבחורי ישיבה. ופעם קיבלתי ממנו ספר חזון איש על מקואות, ואמר שאיני צריך לשלם כי כבר שילמו לו על זה. [א"ה, גם מנהג רבנו בספריו כך הוא, שמדפיס כל ספרי אילת השחר מממונו ואינו לוקח משל אחרים, ואומר שרוצה את זכות המצוה בשבילו. ואכמ"ל] [אעלה בתמר עמ' פ]

אני מתחיל הכל מאל"ף...

פעם שמע רבנו שמשוחחים בדבר החשיבות וגודל התועלת שבספריו אילת השחר [שכידוע התבטא עליהם מרן הסטייפלער זי"ע שהם בבחינת "פני יהושע" של דורנו, והעיד על עצמו שלומדם ומעיין בהם מרישא ועד גמירא = "פון טאבל צו טאבל". ושמענו מבני משפחת הגאון הגדול רבי אליהו מייסקובסקי זצ"ל, שכשקנו ספרים לבנו בעת שנעשה בר מצוה ביקש שיקנו עבורו את ספרי אילת השחר, כי ההוגה בהם זוכה לחינוך בדרך הלימוד], ואמרו לו שכתובים שם הרבה דברים יסודיים בסוגיא, שהוא נתן דעתו עליהם וכתב אותם בספרו והאחרונים לא מדברים בזה כלל. הגיב רבנו ואמר: הם בגדלותם עברו על כל הסוגיות האלו ופשוט היה להם, הכל היה מונח אצלם בקופסא ולא היה להם קשה כלל, אבל אני מתחיל הכל מאל"ף... (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 158)

הוספה בלימוד או עריכת החידושים לדפוס

באחד הימים הגיע אחד מזקני הרבנים בחו"ל לביקור בבית רבנו, ושטח שאלתו, האם עדיף שילמד עוד מסכתות שעדיין לא הספיק ללמוד כראוי, או שיערוך את כתביו לדפוס, ואמר לו רבנו שמכיון שבספריו יש זיכוי הרבים עדיף שיעסוק בזה. אמנם כשג"א מחשובי ראשי הישיבות זצ"ל חלה ל"ע, ושאל את רבנו האם יעסוק מעתה בעריכת חידושי לדפוס או שימשיך לעמול כפי כחו בהרבצת תורה לתלמידי הישיבה [והתבטא אותו גאון ששואל דוקא את רבנו כי הרי הוא גם ראש ישיבה וגם מחבר ספרים ויבין היטב את שאלתו], אמר לו דהרי הלימוד עם התלמידים ודאי יועיל להם, והספרים ה"ז ספק אם יעיינו בהם כראוי ויפיקו מהם תועלת גדולה כ"כ כמו בלימודו עתה עם התלמידים, ועל כן אין ספק מוציא מידי ודאי ושימשיך ללמד בישיבה. (כ"ת)

"לענ"ד נראה..."

אמר רבנו שליט"א: החזון איש לא כתב אף פעם בספרו 'לעניות דעתי נראה' וכדו', כי לא החשיב את דעתו, רק כתב מה שנראה לו. [א"ה, וכן נוהג רבנו בספרו].

צע"ג או צע"ק

נשאל רבנו פעם אמאי על קושיותיו מרבה להשאר בצע"ק, ואינו כותב צע"ג וכדו', ואמר: הגרע"א זצ"ל שאל קושיא עצומה שגם דורות אח"כ יקשה עליהם ליישב אותה, אבל אני שואל קושיא ויבוא למדן גדול יותר ויישב אותה, ומה שייך לכתוב על זה צע"ג....

שהחיינו בהוצאת ספר

בהדפסת ספריו אין רבנו נוהג לברך על כך שהחיינו, וביאר טעמו כי ההנאה בכך היא רוחנית ועל הנאה רוחנית אין מברכים שהחיינו. ופעם נוכח רבנו במסיבה שעשו לכבוד הוצאת ספרו של חכ"א, ואמר לו רבנו שלא לברך שהחיינו אלא אם יהי' שם פרי חדש, ולהכריז שמברך ברכה זו על הפרי, שלא יצא תקלה מזה.

השתדלות וטרחת החזון איש בהדפסת ספריו

שח רבנו: מרן החזון איש ז"ל היה נוהג להעלות על הכתב את כל מה שהיה מחדש בסדר לימודו, ואח"כ היה מסדר הכל להדפיס בטפרי, ועל ידי זה זכינו לאור הגדול של ספרי חזון איש בכל מקצועות התורה, והוא דבר גדול מאד להדפיס הכל בחיים. והוסיף רבנו ואמר, דבאמת היו הרבה תלמידי חכמים מופלגים מאד, מגדולי עולם ממש, שכתבו הרבה חידושים ופסקים והלכות, אלא שלא טרחו להשתדל בהדפסת הכתבים שלהם, ולבסוף לא יצא מזה לצבור שום דבר, ולא נשאר תועלת לכלל מזה, אבל מרן ז"ל טרח ודאג שידפיסו הכל, ועי"ז זכינו לכל ספריו שיש עמנו. והאריך רבנו שזכות גדולה היא זו להדפיס החידושים שיש, ואין להניח הכתבים לאחר מיתה, כי מי יודע מה יהיה אח"כ, ולבסוף יכול להיות שלא יצא מזה כלום. (אעלה בתמר עמ' נז)

תורה בטהרתה

בהיות רבנו שליט"א בארגנטינה, שאלו אותו ראשי מוסדות החינוך דשם האם כדאי וראוי להקים מוסדות שישולבו בהם לימוד התורה יחד עם לימודי מקצועות, כדי למשוך בצורה זו גם את אלה הרחוקים מתורה ומצוות, שאינם מגיעים לשיבות, ולכאלה מקומות הם יבואו.

וענה להם רבנו בתשובה נחרצת: יש כאלה שניסו את זה, והעובדה היא שלא יצא מהם כלום... התפקיד שלנו זה רק תורה, לחנך על טהרת הקודש, ליסד ישיבות רק על טהרת הקודש, מדברים אחרים לא יצא כלום. משיטות אחרות, מלבד שאין לעשות כך, לא יצא כלום. אנחנו עושים רק כרצון ה', ומחנכים לתורה בטהרתה בלבד, ומה שייצא ייצא. אנחנו עושים רק את המוטל עלינו. התורה ניתנה בסיני בטהרתה, וכך עלינו למסרה לדורות הבאים, והמאור שבה יחזירם למוטב.

וכך הכריז רבנו שליט"א בשיחתו בהיכל ישיבת ליקווד, מבצר התורה הגדול של אמריקה: התורה חייבת להשמר ולהשאר בטהרתה... שימרו על התורה בטהרתה לכל תגע בה יד זרה, אל תערבו בה לימודים אחרים. אל תתנו שתגע בו יד זר.

ובת"ע טרטר יוסף שבמקסיקו סיטי קרא רבנו אל הנאספים: במשך כל הדורות ניסה עשיו להכחיד את יעקב. בשואה נכחד החלק הארי של כלל ישראל. ההשכלה עשתה שמות בכרם בית ישראל. ההתבוללות והחיים המודרניים גזרו חלקים שלמים מעם ישראל. רק מחנה קטן נשאר לפליטה. מחנה בני התורה. והמחנה הזה, אחוז קטן ביותר מכלל ישראל, טעון שמירה מעולה... בכס תלוי עתידו של כלל ישראל, אתם המחנה הנשאר לפליטה, אנחנו חייבים להגדיל את המחנה הזה לשומרו בטהרה.

משא רבנו שליט"א לאנשי אחת הקהילות

לחזקם לשלוח את ילדיהם לישיבות קדושות ולא לישיבות תיכוניות

כ"ד אייר תשע"ב

מורי ורבותי, אתם יודעים שהקב"ה ברא את העולם. כתוב בראשית ברא אלקים את השמים והארץ, ואומר רש"י על המקום בשביל התורה שנקראה ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית. זאת אומרת: כל התכלית של הבריאה זה רק תורה וכלל ישראל. ואחר כך בשעת מתן תורה, כתוב בגמרא שאמר הקב"ה אם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, כך כתוב. זאת אומרת שכל הבריאה כולה זה רק בשביל תורה.

ובאמת רואים שכל הדורות הראשונים עד מתן תורה, הדורות שלא היה בהם עדיין תורה, היו מאד לא בסדר. קודם כל בדור השלישי של הבריאה, אדם שת אנוש, אנוש היה הדור השלישי, ובדור הזה כבר התחילו לעבוד עבודה זרה, תיכף ומיד! דור שלישי, התחילו כבר לחשוב ענין של עבודה זרה. ובא הים והציף את שליש העולם, שליש העולם! היום העולם הוא לא כל כך גדול, והיבשה היא החלק הכי קטן של העולם, אנשים לא גרים בים, אנשים גרים ביבשה, והיבשה התקטנה בשליש, למה, בגלל שהיה חטא עבודה זרה.

וכן כל הדורות אח"כ, עד שהביא מבול שהציף את כל העולם כולו, יש מחלוקת אם גם בארץ ישראל היה מבול או לא, אבל שאר כל העולם הציף, אדם, בהמות, חיות, וגם הרבה דוממים, הכל הציף, למה, כי לא התנהגו כמו שהקב"ה רוצה.

ואחרי המבול יכולים לחשוב שכבר היה בסדר, לא! גם אחרי המבול היה סדום ועמורה אדמה וצבויים, וכתוב ביחזקאל זאת היתה חטאת סדום... יד עני ואביון לא החזיקה, יד עני ואביון לא החזיקה! זה היה החטא של סדום, ובשביל זה הפך הקב"ה את סדום, כך אומר יחזקאל הנביא. רואים שכל הדורות לא היו בסדר.

עד שבא אברהם אבינו ועשה מהפכה, קודם כל נגד האלילים, כל הגעטשעס - הפסלים שהיו, כל העולם היה מלא עם פסלים, ונמרוד שהיה המלך במדינה ההיא, ציוה לזרוק את אברהם אבינו לתוך כבשן האש. והכבשן היה כל כך בוער, שאפילו האנשים שרצו להכניס אותו, נשרפו, אפילו שלא נכנסו בתוך הכבשן, ואברהם אבינו - הקב"ה עשה לו נס שנשאר חי, ולמה היה הנס, מפני שהוא מסר את עצמו בשביל הקב"ה, ואפילו שנמרוד הרשע גזר לשם אותו בכבשן האש, הקב"ה הציל את אברהם אבינו. אבל העיקר - הוא היה השיא של חסד, לעומת סדום שיד עני ואביון לא החזיקה, אברהם אבינו להיפך, הוא לא יכול לחיות בלי חסד. ועם זה שהיה אחרי שנימול, אדם בן תשעים ותשע שנה מל את עצמו, ועכשיו יום שלישי למיתו, הקב"ה לא רצה להטריח אותו עם אורחים, אבל הוא לא יכול לסבול בלי חסד, הוא ממתין ומצפה בפתח האהל כחום היום אולי יבואו אורחים, עד שהוצרך הקב"ה לברוא מלאכים בצורה של בני אדם, בצורה של ערבים, כדי להשקיט את רוחו של אברהם אבינו, כי הוא לא יכול, זה החיים שלו - חסד, כל החיים שלו חסד.

ההיפך ממה שכל הדורות היו, להיפך מחסד, סדום יד עני ואביון לא החזיקה, וכן דור המבול לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, וכל הדברים הגרועים, אברהם אבינו דוקא היה הפוך, השיא של חסד, השיא של יושר. לא יכולים לתאר את הגדלות של אברהם אבינו, אי אפשר לתאר! לכן הקב"ה עשה בשבילו הצלה, שאפילו שזרקו אותו לכבשן האש - שיחיה, כי ממנו יצא כלל ישראל, ממנו יצא תורה, אברהם אבינו הוא כבר הקדמה כדי שיבואו למצב של תורה, צריך להיות "אברהם אבינו" שיתחיל עם חסד, בלי חסד אי אפשר שום דבר, רק התחיל עם חסד כדי לבוא אחר כך למצב של תורה. וכך יצחק, ויעקב, והשבטים, היו כל מיני סיבות עד שהקב"ה גלגל ויצאו ממצרים, ועכשיו יש כבר תורה.

וכתוב ברש"י שכל החניות שחנו ישראל במדבר היו עם ריב, עד שבאו למדבר סיני שנאמר ויחן ישראל נגד ההר, אומרים חז"ל כולם בדעה אחת. אתם יודעים מה זה שכולם בדעה אחת, הרי עיר שיש בה רק חמישים אנשים, ואפילו פחות, כבר יש ריב, זה אומר כך וזה אומר כך, וכאן היו הרבה מאד. כמו שראיתי במקום אחד שהחפץ חיים משער שהיו בערך חמש מיליון אנשים! בסך הכל אנשים ונשים, ובתורה כתוב רק את האנשים מבני עשרים ועד ששים, אבל היו גם עד עשרים וכן מששים ומעלה, וגם נשים, וערב רב, הכל ביחד בערך חמש מיליון. עכ"פ כל כך הרבה אנשים שהיו "כאיש אחד" ולא יריבו, זה נס שלא כדרך הטבע. אבל כדי שיהיה תורה אי אפשר אחרת, אי אפשר שיהיה תורה אם יהי' אנשים במחלוקת וכו', [ובאמת היה אחר כך קורח שעשה מחלוקת, וכל עדתו לא נשאר מהם זכר, חוץ מהבנים שלו שעשו תשובה וניצלו].

עכ"פ התכלית של הבריאה היא – תורה! וכל זמן שלא היה תורה היה כל מיני דברים לא טובים, עד שבא אברהם אבינו, ומאברהם התחיל כבר ניצוץ שמתחיל להיות תורה, אברהם ואח"כ יצחק ויעקב ויוסף ושאר השבטים, אבל בלי תורה העולם לא יכול להתקיים. וזה היה חסד גדול עשרים וששה דורות שהיו עד מתן תורה, וכתוב שזה היה בזכות חסד, זאת אומרת בגלל שציפו למתן תורה, אבל בלי תורה אין עולם! אי"כ התכלית של העולם, צריך לדעת, זה תורה.

והיום הלא אומרים שיש שמונה מיליארדים אנשים בעולם, ומה הם כולם, רוצחים, גנבים, אנשים בלי שכל.. זה הכל נמצא, אבל מי התכלית של העולם, וכי הקב"ה ברא את העולם בשביל הרוצחים האלה, בשביל הרשעים האלה? רק בשביל אנשים צדיקים, לומדי תורה, אנשים שלומדים את התורה ומקיימים את התורה, זה התכלית של הבריאה.

והקב"ה מסתפק במועט, אפילו שכנגד השמונה מיליארד אנשים יש רק קצת תורה, דבר ראשון רק יהודים לומדים תורה, ויהודים גם כן הרי לא זכינו שכל כלל ישראל ילמדו תורה, אבל ברוך השם יש חלק לומדי תורה, ומקיימים את התורה, והקב"ה מסתפק במועט זה. בתנא דבי אליהו כתוב שהקב"ה שמח בחלקו, ושאלו את הגאון מוילנא מה הפשט: תינח בן אדם שמח בחלקו, היינו על אף שאין לו כל כך פרנסה גדולה, בכל זאת הוא שמח בחלקו, אבל אצל הקב"ה מה שייך שמח בחלקו? אמר הגאון כך, פעם היו המון צדיקים, צדיקים גדולים מאד, היום זה פחות ופחות, והקב"ה שמח בחלקו. אבל מעט צדיקים צריך, בלי כלום - אי אפשר, ומה זה צדיקים – תורה!! בלי תורה אין צדיקים, אין שום דבר, רק תורה!

אם כן, בן אדם צריך לדעת, אם הוא רוצה להמשיך את הדורות, צריך להמשיך רק בתורה, בלי תורה אין המשך חס ושלום, המדינות שאין בהם תורה, אוי ואבוי, הדורות נטמעים עם גויים, רחמנא ליצלן, ורק תורה שומרת, ובה אנחנו צריכים מאד להתחזק.

ראיתי בשם החפץ חיים שאומר כך, בן אדם משקיע הרבה שנים מהחיים שלו כדי להשיג אומנות או משרה, ולמה הוא עושה את זה כ"כ הרבה שנים, כי הוא רוצה להתפרנס לכל החיים. וכמה חי בן אדם, שבעים שמונים תשעים, מאה! מי יש כבר שחי מאה שנה, אולי אחד או שנים שלש, מי חי כל כך הרבה, וזה הכל. ובשביל זה צריך לתת הרבה שנים כדי לחיות, ובלי זה אי אפשר.

אם כן כמה צריך לעשות בשביל נצח! הרי בן אדם לא צריך לחיות רק מאה שנה, אלא צריך לחיות חיי נצח! החיים של בן אדם הם לא כאן בעולם, אלא בן אדם צריך להגיע לחיי הנצח, וכדי לחיות נצח צריך כל החיים לעבוד ולעשות בשביל ליצור חיי נצח, ומה זה חיי נצח - תורה ומצוות, ולא שום דבר אחר. מללמוד חשבון, ומלימוד גיאוגרפיה וכדומה, מזה לא חיים נצח, רק ממה חיים נצח - מתורה וחסד, וזה כל אחד צריך לדעת.

החיי אדם כותב בהקדמה של אחד מספריו, שכאשר היה צעיר כל ההורים אף פעם לא חשבו מה יהיה עם הילד שלהם אחר כך, ממה יתפרנס, רק חשבו על תורה! כך כותב החיי אדם. והיום כל אחד חושב מה יהיה, וסבור שדוקא על ידי שילמד דברים אחרים על ידי זה יהיה לו פרנסה, ובלי זה לא יהיה לו פרנסה, והאיד לאבא עצמו יש פרנסה, גם בלי שלמד את זה, התירוץ הוא שהקב"ה נותן לכל אחד כדי מחייתו, רק קצת ביטחון צריך.

אבל צריך לדעת את העיקר מה שעל זה לא מועיל בטחון, שיהיה תלמיד חכם, על זה לא שייך בטחון, אי אפשר לסמוך על בטחון וע"י זה לבד להיות תלמיד חכם, אם לא ילמד תורה לא יהיה תלמיד חכם! ולא יקיים את המצוות, מי שלא לומד תורה הוא לא מקיים את המצוות, אם הוא לא לומד תורה זה חורבן, חורבן שלו וחורבן העולם! ולזה אנחנו צריכים לשאוף, לראות שכל הילדים ילמדו תורה, כל הדורות שלנו, להכניס את הבן ללמוד תורה, ואז הוא יהיה מאושר, האושר זה לא דברים אחרים, רק תורה וחסד, גם חסד צריך לעשות, אבל תורה זה העיקר.

הקב"ה יעזור שכל אחד ואחד שרוצה לראות נחת מהילדים, יראה שילמדו תורה, אם לא תורה יהיה עם הארץ וגם נחת לא יהיה ממנו! אפילו אם יהיה לו כסף, וכי זה התכלית? כסף! האם לוקחים כסף לקבר? אין דבר כזה, ומה יש כן בקבר - תורה, תורה מצוות, זה מה שיש, ועל זה בן אדם צריך לדאוג. העיקר, אם אחד רוצה לדאוג על הילדים שלו שלא יהיה להם רע, מה צריך לעשות, לראות שילמדו תורה ואז יהיה לו טוב, אחרת...

ופרנסה - הקב"ה יעזור, עפ"י רוב דוקא העשירים הכי גדולים הם לא כל כך בעלי השכלה גדולה, למה, כי זה לא העיקר, וזה תלוי במה שהקב"ה זן ומפרנס את כל הברואים, אבל העיקר הוא מה שיהודי לומד תורה, עיקר הבריאה בשביל התורה שנקראת ראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית. כלל ישראל הם שייכים לתורה, לגויים אין שום שייכות עם תורה, אומות העולם אין להם שום דבר, לא ביטחון ולא שום מדה טובה, וכל מה שיש לכלל ישראל זה דוקא עם תורה. כמו שרואים שעד מתן תורה היה קשה מאד, רק בתחנה האחרונה היה כאיש אחד בלב אחד, ואז היו ראויים לתורה, בלי זה לא היו ראויים לתורה.

עכ"פ צריך לדעת שזה הכל כדי לבוא לתורה, וצריך לראות לגדל את הילדים לתורה ויראת שמים ומצוות, ואז נהיה מאושרים ויהיה נחת. הקב"ה יעזור שכל אחד ואחד מאיתנו יהיה לו את ההבנה הזאת שהתכלית הוא תורה! ממילא העיקר מה שצריך לדאוג לעתיד הילדים שלו, זה על תורה, שאר דברים הקב"ה כבר דואג... הוא זן ומפרנס לכל אחד, העיקר צריך לדאוג על רוחניות הילד, על תורה על יראת שמים, על קיום מצות. וכל אחד יזכה לזה שכל הילדים שלו יהיו בני תורה, תלמידי חכמים, מה שהקב"ה רוצה, וכל אחד יזכה לראות נחת מכל הילדים שלו.

מכתב עוז לשיבה קטנה בצרפת שהפסיקו את לימודי החול שהיו נהוגים בה [ע"פ היתר קדום]

בס"ד, לכב' הגאון ר' ... אב"ד ור"מ בקהילת ... שליט"א. נעימות בימינו נצח

שמחתי לשמוע שהשי"ת הצליח בידכם למצוא כעשרה בחורים אשר הוריהם מסכימים לשלחם ללמוד בישיבה קטנה על מתכונת הישיבות הנהוגות בארץ ישראל, ויש לקוות שזה יעשה מפנה בציבור הנקראים שומרי תורה, להבין כי ידאגו בעד רוחניות של הילדים לא פחות מהגשמיות.

והנה החיי אדם בהקדמתו לספר חיי אדם, באחד מהקדמותיו, כתב שזוכר שבצעירותו לא היה הורה דואג כלל ממה הבן יסתדר אח"כ בחיים, וכל דאגותיהם היו רק על שהילדים ילמדו תורה.

והנה בזמן האחרון, הדבר הראשון והאחרון שדואגים הוא בעיקר איך יסתדר, ודואג שיוכל להתפרנס כשיגדל. וכדי שיהא מפנה בהשקפת עולמם יקח זמן. אבל בלי זה נשארים מצומצמים מאד ביראת השם. וסומכים עצמם שכולם יהיו זבולון, ולכאורה גם זה לא מקיימים, וכדי שלא תפוג התורה צריך שיהיו יששכר, ואז זבולון יעזור, אבל אם אין יששכר אין זבולון וח"ו תפוג תורה מישראל.

לכן יש לשמוח על כל ישיבה ועל כל מקום תורה שמוסיפים, וברוכים אתם להשי"ת בעשותכם הדבר הזה. ונקוה שחפץ השי"ת בידכם יצליח להרבות תורה לישראל, ובזכות זה נזכה כולנו מהרה להתגלות מלכות שמים בעולמנו ויחיש לגאלנו גאולה האמתית בב"א. - ערי"ח ניסן תשס"ג א. ל. שטינמן

עיונים בעניני תלמוד תורה

ואספת דגנך

בגמ' ברכות (לה, ב) נחלקו ר' ישמעאל ורשב"י, ר' ישמעאל אומר הנהג בהן מנהג דרן ארץ לחרוש בזמן חרישה ולזרוע בשעת זריעה, ורשב"י אומר א"כ תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים. ואמר אביי שם הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם וכו' ישמעאל ועלתה בידם. וכתב שם המהרש"א, דודאי יש צדיקים גמורים שעשו כרשב"י ועלתה בידם, רק שלכלל ההמון אין מועיל דרך זו. ויל"ע דלכאורה כל מי שמתחיל בדרך זו מיד הוא בגדר צדיק גמור, שהרי יגע בתורה ומוותר על פרנסתו, ובה גופא נעשה צדיק גמור לזכות שמלאכתו תיעשה ע"י אחרים. ובספר נפש החיים [ש"א פ"ב] כתב דגם לר' ישמעאל שמתיר לעסוק בדרך ארץ מ"מ צריך שבזמן עסקו בד"א יעסוק בתורה, ושם כתב דדי שחושב בד"ת. ויל"ע מפני מה לא אמר שגם יוציא ד"ת בפיו שזהו ודאי דרגא יותר גדולה בלימוד התורה. ולכאורה מאחר דאף לר' ישמעאל צריך שלא יפרד רגע מלימוד התורה ודאי שהוא בגדר צדיק גמור, ומעתה צריך להיות שיועיל לו גם לעשות כרשב"י, ואמאי לא עלתה בידן. וצ"ע. והנה התוס' בפסחים נ' א' הביאו מהירושלמי שמקשה האיד מותר לישראל לעשות מלאכה, הרי ביום שמביא קרבן אסור לעשות מלאכה, וקרבן תמיד הוא קרבן של כל ישראל, ומשני דכיון שאמרה תורה ואספת דגנך הרי דהותר איסור זה, והנה לפמשי"כ בנפח"ח הנ"ל שגם בזמן עסקו בד"א צריך הוא להרהר בת"ת, נפיק דמי שלא יחשוב בד"ת, מלבד עון ביטול תורה אף עובר על איסור עשיית מלאכה ביום שמביא קרבן, דהא מן הדין היה אסור לעשות מלאכה, וכל ההיתר הוא משום שאמרה תורה ואספת דגנך, וזה רק אם מהרהר בד"ת בינתים. (אילה"ש עקב יא, יד)

להתעלות מכח התורה

מצוה שיכולה ליעשות ע"י אחרים תלמוד תורה דוחה אותה, ותלמוד תורה כנגד כולם, כי כשילמוד תורה הוא מתעמק ועולה בשכלו להבין דרכי השי"ת והשגחתו יותר מאשר במעשה המצות, ולעלות, להיות גדול, זה העבדות הכי רצויה, כי אז כל מה שעושה עושה בעמקות יותר, והמצוה היא מצוה יותר עמוקה, והנחת רוח שיש להקב"ה ממצוה שהיא יותר בעמקות אין להשוות למצוה שעשו"י בלי לב עמוק, ואע"פ שאין המחשבה והעמקות מעב, מ"מ אינו דומה כלל (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' רפ"א)

תורה תבלין

בגמ' ב"ב טז, א איתא, ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע ברא לו תורה תבלין. ותמה רבנו שליט"א דהו"ל תורה רפואה, ומהו הכונה תבלין שמשמע דאדרבה היא מסייעת ליצר הרע. וצ"ע. (אחד השומעים)

החש בראשו

בגמ' עירובין נד, א : חש בראשו יעסוק בתורה וכו' חש בכל גופו יעסוק בתורה שנא' ולכל בשרו מרפא. וקשה, הלא הרמב"ם (פרק י"א מהלכות עבודה זרה הלכה יב) כתב : "הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה... לא די שהן מנחשים וחוברים אלא שהן בכלל הכופרים בתורה, שהן עושין דברי תורה רפואת הגוף ואינן אלא רפואת נפשות... אבל הבריא שקרא פסוקים ומזמורי תהלים כדי שתגן עליו זכות קריאתו וינצל מצרות ומנזקים - הרי זה מותר". הרי מפורש, שאין שום היתר לחולה לעסוק בדברי תורה כדי להנצל מתחלואיו, ולא התירו אלא לבריא לעסוק בדברי תורה כדי שזכות הקריאה תגן עליו שלא יחלה ושינצל מצרות ומנזקים? ותיירץ רבנו שליט"א : החש בראשו וכו' יעסוק בתורה, אין הכוונה שיעסוק לשם רפואתו, שזה אסר הרמב"ם, אלא שלמרות שהוא חולה לא נפטר מעסק התורה, וזכות זו תועיל גם לרפואתו. (מרפסין איגרא ע' רא - ב)

הנשמה מתה

הנה בגמ' ע"ז ג, ב איתא "אמר רב יהודה אמר שמואל, מאי דכתיב (חבקוק א) ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו, למה נמשלו בני אדם כדגי הים, לומר לך מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים. דבר אחר, מה דגים שבים כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים, כך בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים". ושאלו לפני רבנו שליט"א הא מצינו שהם חיים. והשיב דאמנם הם נראים חיים, אבל נשמתם מתה. (אחד השומעים)

מסכתות ענ"י

מרגלא בפי הלומדים שמסכתות ענ"י [עירובין נדה יבמות] הם המסכתות הקשות שבש"ס. ואמר רבנו דהכונה שהציורים וחישובי המציאות של הגמ' שם קשים, בעירובין אופני המחיצות, בנדה הוסתות, וביבמות סוגי הנשים. אבל בהבנת עמקי הסוגיות ישנן מסכתות קשות יותר. (אחד השומעים)

הלכה כשמואל

בגמ' בבא מציעא (פ"ה ע"ב), שמואל ירחינא הוה קא מצטער רבי למסמכיה ולא הוה מסתייעא מילתא, א"ל לא ליצטער מר, לדידי חזי לי סיפרא דאדם הראשון וכתוב ביה שמואל ירחינא חכם יתקרי ורבי לא יתקרי. ואמר רבנו דאפשר דזהו הטעם שהלכה כשמואל

בדיני, דהרי הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, וא"כ ממונות תליא בחכמה, ולכן שמואל שהיה הגדול בחכמה כמ"ש חכם יתקרי, נקבעה ההלכה בהם כמותו. (אחד השומעים)

אדם גדול

בגמ' ב"מ פה, א ולוקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, כי נח נפשיה אמתוהו למערתא דאבוה, הוה הדרא לה עכנא למערתא, אמר ליה עכנא עכנא פתח פתח פתח ויכנס בן אצל אביו, לא פתחא להו, כסבורים העם לומר שזה גדול מזה, יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה. ונראה דהכונה במ"ש גדול היינו בתורה, דהא בגמ' בשבת ל"ג, ב מבואר דרשב"י גדל בתורה במערה. וגם ראיא לזה מגמ' ב"ק מ, א "משנתב ליה רבא לר"נ בדרב אחא בר יעקב דאדם גדול הוא א"ל לכשיבא לידך הביאהו ליד כי אתא לגביה א"ל בעי מינאי מילתא, מבואר דהמבחן לאדם גדול הוא בלימוד התורה. ואע"ג דבקיודשין כ"ט מבואר דשלח את בנו ללמוד אצלו, אמנם זה מחמת ששמע שהוא צדיק, אבל אדם גדול הוא רק אחרי שבחן וראה שיועד ללמוד. (אחד השומעים)

הלכה כב"ה

יש להסתפק בהא דהלכה כב"ה, או כרב באיסורי, וכל כה"ג, האם בדקו וכך ראו בכל מחלוקת ומחלוקת שכך הדעת נוטה, או דלמא שהיתה להם זכות משמא שכל מקום יהיה הלכה כמותם. (אחד השומעים)

כבוד התורה

דרכו של רבנו, שכאשר צריך לצאת באמצע הלימוד מהחדר, כדי להביא ספר, סוגר את הספר שלומד בו כעת. (דרכי חיים עמ' קכ"ד)

הליכות רבנו

לא ישן על המיטה

שח לנו רבי יעקב נטע בעק שליט"א, שהיה ביחד עם רבנו בשיבת מונטריי, ועד היום חרות כנגד עיניו המראה הנפלא שמדי לילה היה רבנו ער כל הלילה ולומד את הגמרא בנעימה, [ועדיין חרותה בזכרונו נעימת לימודו של רבנו, עליה הוא חוזר שוב ושוב בערגה וכיסופין], וכשהיה מתעייף היה מנמנם קצת על הכסא ואחרי כמה דקות מתעורר וממשיך בלימוד. ועקבו אחרי מיטתו בישיבה וראו שמעולם לא שכב במיטה בישיבה רק נמנם דרך לימודו על הספסל. [וכך גם העיד הגאון רבי אלימלך אשכנזי זצ"ל שעקבו וראו שהמיטה של רבנו שליט"א נשאר כמות שהיא, בכל התקופה שהיה בישיבה, וכנשאל על כך רבנו, אמר: אה"נ, לא ישנתי במיטה, רק ישנתי במקום אחר, כי חשתי שיש במזרונים שטענו...]

מרכבה לשכינה

לפני מספר שנים הגיע זקן אחד לבית רבנו שליט"א והתבונן טובא ברבנו, ושאלו אותו בני הבית מה הוא רוצה, ואמר שרק רוצה לראות את רבנו וזהו. והפצירו בו להבין מה סודו. וסיפר, שבימי מלחמת עולם השניה הוא היה בשוויץ, ובאחד הלילות שהיתה העלטה ראה שבבית הכנסת יש אור קטן דולק, הוא נכנס לשם וראה את רבנו יושב ולומד לאור הנר, ושאל אותו מה אתה עושה כאן, מי יודע בכלל שאתה לומד וכו'. והשיב לי אני לומד לתכלית שאזכה להיות מרכבה לשכינה. [וכמבואר בסוף המסילת ישרים], וכעת אני בא לראות שבעים שנה אחרי כיצד נראה ... (מפי אחד השומעים)

לא חש באש

הרב מאירוביץ זצ"ל (לוגנו – אשדוד) סיפר, שנכנס באחד הימים לבית הכנסת בלוגנו והריח ריח שריפה, והבחין שבצד ליד התנור יושב רבנו והוזה בתורה, וכנף מעילו נכנס בתנור והחל להתלקח, והוא אינו מבחין בזה וממשיך בלימודו, מיד ניגש ועורר את תשומת לב רבנו לדבר וכך הצילו.

לימוד בעמידה בליל שבת

במשך עשרות שנים היה נוהג רבנו להיות ער בליל שישי ובליל שבת וללמוד כל הלילה, וכמנהג הישיבות בליטא, והיה מנהגו לבוא באישון ליל שבת להיכל כולל הלפרין, ולמד בעמידה ללא מנעלים כדי שירגיש צינת הריצפה, ועי"ז לא ירדם, והנה בתורה כל הלילה. (מפי עד ראיא)

וכע"ז מספר תלמידו מיישיבה קטנה דפונביץ' (הרב נ. צ): "בזמני (שנות ה'ל'), שמתי לב יחד עם קבוצת תלמידים כי רבי אהרן ליב היה עייף במיוחד בימי שישי, ולכן היה מקפיד למסור את השיעורים בעמידה, והיה נראה חלוש ביותר, בזמן השיעור היה עירני במיוחד, אך בין גברא לגברא פעמים שכמעט היה נרדם בעמידה. מבירור וממעקב אחרי תהלוכותיו התברר כי מלבד זאת שבמשך ימי השבוע הוא אינו יושן כמעט - מלבד שעות בודדות בלילה, אלא שבלי שישי הוא נוהג שלא לישון כלל, את כל הלילה הוא הקדיש לעמל התורה ברציפות ובניתוק מוחלט, או אז הובנה לנו סיבת העייפות הנכרת בימי שישי".

סייעתא להבנה בתורה

בתקופת הבחירות בשנת תשס"ט, רבנו שליט"א נסע מעיר לעיר ומכרך לכרך לעורר את בני ישראל בגודל המערכה. באחת הנסיעות התחדש לרבנו באמצע הנסיעה פשט בדברי הגר"ח מבריסק בב"ק, שהתקשה בהם תקופה ארוכה. ואמר רבנו שזה מעין דאיתא בגמ' בקידושין לא, ב, וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא רהיט ואזיל ופתח ליה ואמר אין אין עד דמטאי התם, יומא חד אמר ליה אשקין מיא, אדאיתיה ליה נמנם, גחין קאי עליה עד דאיתער, איסתייעא מילתיה ודרש אבימי מזמור לאסף (תהלים עט). והיינו שכאשר עוסקים במצוות יש סייעתא דשמיא להבין בתורה. (מפי עד ראיא)

ופעם יצא מרן שליט"א מביתו אחרי הצהריים, למסע חיזוק בכמה מקומות מרוחקים בארץ ישראל, ושב למעונו אחרי חצות הלילה, והיה ניכר שהוא מותש מאוד, באפיסת כוחות, אמנם התגבר כארי, נטל גמרא, התיישב ללמוד, התאמץ ולמד כחצי שעה - עד שראה כי לא יכול עוד, ושכב לישון מעט עד זמן השיעור שרגיל למסור לתלמידיו קודם עלות השחר.

ללמוד גם בזמן הכנסיה הגדולה

שח לנו בן רבנו – הגאון רבי שרגא שליט"א, בהיותו תלמיד בישיבה קטנה התקיימה בירושלים הכנסיה הגדולה, וכולם נסעו לראות את הרבנים שהגיעו לשם, וגם אני רציתי ליסוע לשם, ובקשתי את רשות אבי מורי. ושאל אותי למה אתה רוצה לנסוע, ואמרתי לו שאני אוכל לומר בעוד שנות דור שאני הייתי בכנסיה הגדולה וראיתי וכו'.

ענה לי אבי, אני מציע לך לשבת וללמוד עמי, ואז תוכל לומר בעוד שנות דור, שבעת שכולם נסעו לכנסיה הגדולה אני ישבתי ולמדתי. וכך עשינו, אבי למד עמי באחד החדרים בישב"ק, שעות ארוכות מאוד, עד שחזרו הבחורים מהכנסיה הגדולה, והאושר שהיה לי היה לאין שיעור.

© העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 41 בעלותך תשע"ד

מתורת הפרשה

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. (בהעלותך ח, ב)

פירש"י יאירו שבעת הנרות, ששה שעל ששת הקנים, שלשה המזרחים פונים למול האמצעי [הפתילות שבהן] וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה, כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך. ובעצם הם דברי הגמ' בשבת. ולכאוי' היאך היתה הוה אמינא כזו, שיטעו בני אדם לחשוב שהקב"ה צריך לאורה, לנרות של שמן זית שיאירו בשבילו, הלא הוא ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא. אבל כך דרשו חז"ל.

והענין בזה, דצריך להראות לאדם שכל מה שעושים אינו אלא לצורך האדם, ואפילו בדבר כזה דאפשר שלא היה בזה הוה אמינא כלל, מ"מ צריך להדגיש לו לראות שכל מה שעושים זה רק לטובת האנשים. ומה התועלת כאן לבני אדם, כמו שאחז"ל בשבת שם, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדות, אמר רב זו נר מערבי שהיה נותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים, דנר המערבי היה דולק כל היממה, ולא כשאר הנרות שהיו דולקים רק בלילה ולפעמים גם מקצת היום. וזה היה נס שהיו כולם רואים, שהקב"ה עושה שתשרה שכינה, וזה היה רק עד דורו של שמעון הצדיק כמו שפירש רש"י, ואח"כ היתה באמת דרגה פחותה של שכינה, שלא ראו כבר את הנס הזה שיהיה נר המערבי דולק כ"ד שעות. ומה שהיה הוה אמינא דלאורה הוא צריך, שהרי הקב"ה בודאי אינו צריך את זה, אמנם לבני אדם, הכהנים שבמקדש, זה היה מועיל, דבהיכל הרי לא היו חלונות ולא אור אחר, וחושך שרר שם, ורק שבעת הנרות הללו האירו, והיה הוה אמינא שהאור הוא בשביל זה, לכן בא הפסוק ואמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, להורות שלא נעשה כדי להאיר כלל, כי כל אחד היה פונה לאמצעי להראות שאינו עושה מחמת עצמו אלא בשביל שהאמצעי יאיר, והוא יהי' המרכז להאיר, דהיינו לתת אור לשני. והנה המשכן היה כולו דוגמא של כל הבריאה כולה, כפי השיעור קומה' [כמו שנקרא בספרים], וכל המעשים שהיו במשכן היו דוגמא כמו מעשה בראשית, ולכן בצלאל שהיה צריך לעשות את המשכן יודע היה אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, כי היה צריך לדעת לעשות את המשכן כפי השיעור קומה של כל העולם. והאדם הוא ג"כ דוגמת כל העולם ודוגמת המשכן, ולכן כתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוכו לא נאמר אלא בתוכו בתוך לב של כל אחד ואחד.

נמצא שהקב"ה עשה את הבריאה באופן זה, שכל אחד יאיר לשני, לא לעצמו, אלא לעשות שהשני יאיר, ובבחינה זאת היו צריכים הנרות להיות, כל אחד כלפי האמצעי, כלפי חבריו, כדי להורות שאינו מתכוין לעצמו אלא בשביל השני, וזה היה צריך להיות מודגש אפי' במשכן, שלכאורה לא הוסיף אור ממש, מ"מ היה שם סימן להראות שרוצה שהשני יאיר, ולכן היו כל הסימנים - ללמד לאדם, כי כמו שהנרות הם בצורה זו כך הלבבות של בני אדם יהיו בצורה זו, שאני רוצה שהשני יאיר.

ואי"כ, כיון שזה תכלית הבריאה - עולם חסד יבנה, לכן כל הדברים שבבריאה צריכים להראות על חסד, האיך הוא החסד, ועל כל צעד ושעל רואים האיך להתנהג במדת החסד, הן בהנהגת העולם הן בהנהגת המשכן, כך גם צריך להיות הנהגת לב האדם, הכל בכיוון הזה של עשיית חסד, וכפי שאמרנו דלא רק חסד גשמי אלא חסד רוחני, דהנרות לא היו משפיעים כ"כ גשמיות, דהעיקר בזה היו סודות שהיו מרמזים כנגד דברים עליונים, וגם זה היה משפיע רק ע"י שכל אחד היה מראה שרוצה להשפיע אור לשני, שהשני יאיר. (מתוך שיחה שנתפרסמה בקובץ קול תורה מה)

ויהי בנסע הארן ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך. (בהעלותך י, לא)

אמרין בשבת דף קט"ו עמוד ב', תנו רבנן ויהי בנסע הארן ויאמר משה, פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין זה מקומה, רבי אומר לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו. כמאן אזלא הא דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה, כמאן כרבי. מאן תנא דפליג עליה דרבי, רבן שמעון בן גמליאל הוא, דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עתידה פרשה זו שתיקק מלאך ותכתב במקומה, ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה, פורענות שנייה מאי היא ויהי העם כמתאוננים, פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' ואמר רבי חמא ברבי חנינא שסרו מאחרי ה', והיכן מקומה, אמר רב אשי בדגלים. ע"כ.

ולכאוי' אינו פורענות, אלא החטא עצמו. ועיין רמב"ן בפירוש החומש (במדבר י, לה) מש"כ בזה. ויל"פ עפ"ש"כ בספר רוח חיים (פ"ג מ"ב) שאדם בלא הכרה ודאי חמור הוא במצבו ממי שסובל יסורים, אע"פ שזה שהוא בלא הכרה אינו מרגיש כלום, וכך הוא גם במי שחוטא, דבשעה שחוטא הוא לא מרגיש וכבלי הכרה, וכשסובל יסורים הוא כבר במצב יותר טוב, וזהו פורענות ראשונה, שבזמן החטא הוא כבלי הכרה, וזה הפורענות הכי גדולה. (אילת השחר שבת קטז, א)

[וכתב הגר"פ גולדוסר שליט"א בספר מי זהב (עמ' ת"ל): ויש לי להביא דוגמא לדבריו. אמרו במסכת שבת דף ק"ד בבאור משמעות אותיות האלף בית וצורתן, קו"ף קדוש רי"ש רשע, מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש, לישנא מעליא הוא, שאחוריו של רי"ש לגביה הקו"ף, אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע, שאין הקב"ה רוצה להסתכל בפני רשע, עכ"ל. הרי לנו שכאשר אין הקב"ה רוצה להביט בפני הרשע, הרשע הוא שמסובב את פניו מן הקב"ה, הוא קם בחרי אף, טורק את הדלת ועוזב את הישיבה, - לצבא או לאוניברסיטה, ולנו נדמה שזהו החטא, נכון, זהו חטא, והוא יענש על כך, אך זהו גם עונש! המגיע לו על מה שחטא קודם עזיבתו, הקב"ה אינו רוצה יותר להביט בפניו, ואז נכנסת בו רוח שטות שהוא כביכול אינו רוצה לראות את הקב"ה, ירחם ה'. ואי"כ אין זה רק לישנא מעליא כמ"ש רש"י, אלא נחשב הדבר באמת שהקדוש מחזיר פניו מן הרשע. והבן. הרי זה ממש כדברי האילת השחר שליט"א.]

ענין בפרשה- ענוה

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. (בהעלותך יב, ג)

כתב הגר"א באגרתו: **ואל תקנא בכבוד המדומה ההבל**. ואמר על זה רבנו בשיעורו: יש לדעת שכבוד זהו הנאה רוחנית, כמו שידוע שכל הדברים הגשמיים שרשם רוחני, וכל מה שיותר רוחני אז אפילו כשמשלשל לעוה"ז הוא נעשה עונג רוחני, ומצינו עונג רוחני ששייך בגשמיים, דהיינו הנאת בשמים, כדאיתא בברכות (מ"ג ב') איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו, הוי אומר זה הריח, ואותו הדבר זה הכבוד, שאין לו ממשות כלל, וכמשי"כ הגר"א בביאורו על משלי (כ"א כ"א) דעוה"ז הגרוע נקרא כבוד, ובכתר ראש (ממרנא הגר"ח מוולאזין אות קל"ז) איתא כבוד המדומה זה מדה רעה, ואינו דומה הנכיון בעוה"ב עבור הנאה גולמית של מעדנים מהנכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית. ומי שמקבל כבוד בעולם הזה, הרי הדבר מנכה הרבה מזכויותיו.

ובכ"ז רואים שהאנשים רודפים אחר הכבוד. ובאמת אם ה"י העולם בלי מדת הכבוד הרי הרבה דברים בעולם לא היו נעשים, שיש רבים שכל מה שהם עושים זה בשביל הכבוד, כמו שרואים הרבה פעמים תורמים שמוכנים לתרום למוסדות רק בתנאי שיקבלו מנה גדושה של כבוד, ע"י עשיית טקס גדול שע"י יקבל הרבה כבוד, והנה זה מובן שבעולם הגשמי זה הולך בדרך זה של כבוד, אבל גם בעולם הרוחני, יש כאלו שבלי כבוד לא היו מקימים מוסדות, ואחרים לא היו תורמים, ויש לדעת מה שכתוב ברמ"א שאם הוא נותן להתפאר, לא רק שאין לו מצוה אלא יש לו גם עבירה. אמנם יש להם גם כונה לשם שמים, אבל גם כבוד יש בזה, מעורב בזה גם מעט כבוד.

וא"כ הלא רואים שיש בכבוד גם צד של מעלה, ולמה כתב הגר"א שלא תקנא בכבוד המדומה? אלא שגם בלא קנאה עדיין מחפשים כבוד, אמנם לא רק כבוד ממש, אלא דברים שמעורב בהם כבוד, רוצים לפתוח ישיבה, עם כוונה טובה, אבל גם בגלל שרוצים כבוד. מסופר שסמוך לוולאזין היתה עיירה, שקראו לה יאלוקע, ומינו להם כרב תלמיד של מרן הגר"ח מוולאזין, ושיגר להם מכתב ובו כתב צהלי ורונני יושבת יאלוקע כי גדול בקרבך קדוש ישראל, וכשראה התלמיד את מכתבו של מרן הגר"ח התעלף, לפי שלא יכל לסבול את הכבוד הזה, והוא ה"י צדיק אמיתי. היום היו מאושרים מרוב שמחה למכתב כזה.

על מרן החזו"א מסופר שבשעה שה"י מקבל מכתב ה"י מקפל את התוארים, כדי לא לראות מה כתבו עליו. והנהגה זו לא מגיעה רק משנאת הכבוד, אלא שגם נלחם בכבוד, שהרי אם לא נלחמים בסוף מתרגלים לזה ומחפשים את זה, וזה מה שכתב החובת הלבבות ששאלו את החסיד איזה יום הכי מאושר בחייו, ואמר שה"י אדם על ספינה והשפילו וביזוהו שם עכ"כ שא' עשה צרכיו עליו, ואמר שזה ה"י היום המאושר בחייו, וכן מובא בשערי קדושה (ח"א ש"ו) וז"ל: ואם עיני שכל לך, היה לך לחפש מי שיצערך, כי חיים אתה מבקש לך.

ובאמת מי שעובד על מידה זו בסופו של דבר הוא מגיע לתכלית הנרצה, כמו שמרן הח"ח טען בסוף ימיו שמעולם לא ביזה אותו אדם, וא"כ מה שכתב בחובת הלבבות שנהנה מזה, מה יש לו מלחפש בזיונות, הרי יש לו שמחה בזה! אלא זה גופא, שהוא יודע שזה בזיון ואעפ"כ הוא נהנה מזה.

וכבר הקדמנו שהגר"א מדבר באגרתו לאמו ולאשתו, שהיו צדקניות גדולות, וגם התמודדו במצבים קשים, והיו תקופות שלא ה"י לו מה לאכול, עד כדי כך שאמר לאשתו שתכנס לשכנים בזמן שמאכילים את הילדים וכיון שנותנים לילדים שלהם חתיכת לחם יתנו גם לילדים שלה, ולהם הוא אומר שיתרחקו מכבוד, אבל מה שייך לומר לאשה בדורנו, וכי אפשר לומר שלא תקנא בזה שהבעל של החברה נהיה ראש ישיבה?

אלא צריך לדעת שלא זה שיש לבעל משרה זה התכלית, רק עצם הדבר שהנשים נותנות לבעל ללכת לכולל ולשבת וללמוד, הם מקריבים לתורה, ומה שבמקרים רבים האשה מעבירה את המסר: **אם אתה ת"ח כל כך גדול, ומתמיד כ"כ גדול, למה אין לך משרה ומדוע אין מי שחפץ בך? - אין זה נכון!** ודבר זה צריך להיות ברור, שאין קשר בין הכישורים לבין המשרה, והכל מן השמים! ובכלל ובעיקר, הרי **המעלה הגדולה היא "אברך" בן תורה, שאין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה**, ובזה שהיא נותנת לבעל ללכת וללמוד אז יה"י לה שכר גדול לעולם הבא.

ולפעמים בשביל כבוד, האשה יכולה להוציא את בעלה מהכולל, אמנם מה שהנשים לא מבינות זה לא פלא, אבל לפעמים גם הגברים לא מבינים.

והנה אם יש לה הנאה מזה שיש לה בעל ת"ח, זה דבר טוב [ולחיפך אם תחשוב שיש בו איזה חסרון זה לא טוב, שזה יקשה את החיים ביניהם], אבל להתכבד בזה ולהתגאות על אחרים, זה חסרון, ויש לדעת שהגאון זה דבר מגונה מאד, וכמו שהמשיל את זה אחד מגדולי ישראל: משל לאותם אנשים שעובדים בפניו הפסולת, ואחד עומד למעלה על גבי המשאית ואחד למטה, ואומר אותו א' שעומד למעלה לזה שמלמטה, וכי אתה משווה את עצמך אלי? ... שניהם עובדים בפסולת, אלא שהוא למעלה והוא למטה, אלא מאי, "גאווה" זו טיבה של גאווה, שאינה תלויה בהגיון, ורואים את זה גם במקצועות אחרים, כמו העגלון שמתפאר שהוא עגלון שאין בדומה לו, עגלון מכובד. ולכאורה איך שייך גאווה בזה? אלא שאם היא מתנהגת לנשים אחרות באופן כזה שאומרת אל תדמי את עצמך אלי, אני הרי אשת הגאון, זו גאווה פסולה. והעצה לזה היא, שתעריך נכון את המדרגה האמיתית שלה, ובזה יכולים להיות ענוים. ואף שבכ"ז קשה לאדם לאמוד את עצמו באיזה מדרגה הוא, אלא שתסתכל על עצמה: "הלא אני בשר ודם, ממש כלום, אשה פשוטה, אלא שמשמים זיכו לי בעל גדול", ועי"ז היא לא תגיע לידי גאווה. אמנם קשה לדרוש מאשה דרגה כזאת, כיון שאף בגברים מצוי זאת, וקשה מאד שיהי' בלי גאווה, כל אחד, היכן שיהי', יש לו גאווה.

ויש לדעת בזה כלל, שמצוי בקרוביהם של האנשים הגדולים שהם בעלי גאווה, לפי שאביו או סבו או הדוד שלו הם אנשים גדולים, ולכן הוא מגיע למדת הגאווה, אבל אם יתבונן על עצמו, לא יגיע לידי גאווה.

וכתוב בספרים, שהקב"ה טבע בטבע המזלות שהם תמיד נמצאים במצב שמסתכלים כלפי מטה, וממילא תמיד מחשבתם שהם הכי גבוהים, ואם היו המזלות מתבוננים כלפי מעלה, היו רואים שיש כאלו שהם יותר גבוהים מהם, לכן קבע הקב"ה טבע המזלות שהם

מתבוננים למטה, כך שהם רואים רק את אלו אשר נמוכים מהם, אחרת יהי להם טענה למה יש כאלו שהם יותר גבוהים מהם. (שיעורי רבנו לאגרת הגר"א)

גאווה לעצמו

אבל צריכים לדעת, שיש החושבים שהגאווה היא התנשאות רק כלפי אנשים, אבל באמת עיקר הגאווה היא מה שאדם לא מכניע עצמו לד'. כי אדם שיכניע את עצמו לד', הרי לא ישפיל את חברו ולא יתגאה עליו, וכן לא ירדוף אחרי ההבל וירוף אחר הממון. וכשאדם לא מכניע עצמו לפי שהוא בעל גאווה כלפיו יתברך, זה מוריד את העבודות לד', ומביא את כל הרעות החולות האלה, הגורמים לו לאבד עולמו. אי"כ הדבר העיקרי שצריך להשתדל הוא לעקור הגאווה. (שיעורי רבנו לאגרת הגר"א)

לבנות קהילה

נשאל רבנו בהיותו בארצות הברית: אם רב רוצה ליסד קהילה שיהיו בה רק בני תורה ואברכים, והוא נמצא במקום שיש בו גם כאלה שאינם עונים על ההגדרה הזו, האם יש לו את הזכות לייסד קהילה כזו?

והשיב: השאלה איננה האם מותר - שהרי כל אחד יכול ליסד מה שלבו חפץ. השאלה היא האם זה נכון ליסד קהילה מתוך גישה כזו. במקרים כאלה האדם צריך לבדוק את עצמו, האם אין כאן רק שאלה של גאווה, על מנת שיוכל אדם להתהדר כי בקהלתו ישנם רק כאלה וכאלה. העקרון חייב להיות שונה: צריך שלקהילה תהינה דרישות רוחניות, צריכים להציב את הרף, ומי שמתאים את עצמו לדרישות האלה, הוא יוכל להשתייך לקהילה. השאלה אינה "מי", אלא "מה". כל מי שיתאים לדרישות, צריך שיוכל להשתייך לקהילה, שיהיה לו שער פתוח.

עונותותם של הרע"א והנתיבות

מעלת הענוה היא גדולה מאד, ועל ידי הענוה זוכים לחכמת התורה. וכפי שהיה אצל מרן החזון איש ז"ל ששאלוהו פעם על אמיתות הסיפור המפורסם על בעל הנתיבות זצ"ל והגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל, שפעם נפגשו ביחד וכל אחד רצה לשמש ולכבד את השני בתור תלמיד חכם גדול בתורה. ונענה מרן ז"ל ואמר, שלא שמע על המעשה אם היה או לא היה, אבל לפי גדלותם בתורה יתכן שכך היה. (אעלה בתמר עמ' ס"ט)

לכתוב בענוה

איתא בשם הגדולים שהיו ג' אנשים בדורו של הב"י שהיו ראוים לכתוב את השו"ע, וזכה בזה רבי יוסף קארו מחמת שהיה עניו מכולם, וכן מצאנו שהבית יוסף אף פעם לא התבטא כנגד החולקים עליו חוץ מפעם אחת. ואמר רבנו שכמו כן מצינו גם בדורות שלאחר מכן, כגון הגרעק"א, וכן רבותינו החזו"א והקה"י זכו לכל מעלתם בזכות הענוה הנפלאה שהיתה בהם, וכמו שאפשר לראות שבספר חזון איש אין שום פעם שמוזכר הלשון לענ"ד. [כי יש אנשים שכותבים תמיד לענ"ד אבל במקום אחד נעשית פתאום דעתם חשובה...]. והוסיף רבנו, יש ספר שלפני המלחמה היה מקובל, והיום לא מוצאים אותו בשום מקום, ונראה שזה מחמת שכתב בחריפות כנגד הרמ"א.

אצל מרן הגר"ח

בחול המועד סוכות תשע"ב הלך רבנו שליט"א לנחם את מרן הגר"ח שליט"א אחרי פטירת הרבנית ע"ה, ודיברו קצת בלימוד, ולבסוף אמר רבינו המקום ינחם וכו', ואמר דמצות נחום אבלים יש גם בחג, וכמו שמצינו אפילו בשבת, רק שאין יושבים שבעה. ולאחר שחזר רבינו לביתו שיבח רבינו את גדלות מרן הגר"ח שליט"א במדת הענוה... שכל העולם כולו חרד למוצא פיו ואילו הוא מתנהג בפשיטות ובענוה נפלאה.

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

הדחת פירות בשבת

איתא בשבת דף ק"מ ע"א ובשו"ע סעי' ח', אין שורין את הכרשנין, דהיינו שמציץ מים עליהם בכלי כדי להסיר הפסולת, ולא שפין אותן ביד, דהוה ליה כבורר. ולשון רש"י שם [ד"ה ולא שפין] דהו"ל בורר, וכן צידד הביאור"ל שם דהוה מה"ת. והנה בשבת דף קי"ד ע"ב איתא דהתירו לקנב ירק ביוהכ"פ מן המנחה ולמעלה, ונחלקו קמאי בפירושא דלקנב, הרשב"א והר"ן על הר"י הביאו פירש"י דהיינו להסיר העלין הרעים מהיפים, והקשו דאי"כ היינו בורר פסולת מאוכל דאסור מה"ת ואיך שרינן ליה משום עגמ"י. ובמ"מ פ"א משביתת עשור ה"ג תירץ דמייירי שהעלין ראויין ע"י הדחק, דהוה בורר מד"ס והתירו ביוהכ"פ. ועי"ל עפמ"ש"כ הפמ"ג [והעתיקו הביאור"ל סעי' א' ד"ה מן] דבקלחים דהיינו שהעלים עדיין מחוברים לקלח יכול להסיר את העלין החיצונים המעופשים, דהוה כמו קילוף ירק דשרי לאלתר כמש"כ הרמ"א סו"ס שכ"א, ובזה י"ל דמייירי בקניבת ירק. ויעו"ש ברש"י ד"ה ולתקע שכתב דמנתק העלין מן הקלח ע"ש, ולהכי כל האיסור בזה הוה רק מדין מכין משבת לחול, ומשום עגמ"י התירו.

אולם הרמב"ן הרשב"א והר"ן פירשו דקניבת ירק היינו הדחתו לצורך הערב, וכתב בשעה"צ ס"י תרי"א סק"ז שכן דעת הפרי"ח והגר"א. ובשו"ת דובב מישרים ח"ג סי' י' הקשה דרחיצת הפירות הו"ל בורר מה"ת, וכדאמרין דאין שורין את הכרשנין וכו' דהו"ל בורר, ואי"כ איך התירו איסור תורה ביוהכ"פ לצורך האכילה דמוצאי יוהכ"פ. ותי' הדובב מישרים דהתם מייירי שהירק נקי, ואין ההדחה להסיר הפסולת אלא כדי שיהיו רכין וטובין לאכול בלילה, ולכן רק משום הכנה לחול היה ראוי לאסור, ואת זה התירו חז"ל ביוהכ"פ משום עגמת נפש שלא יוכל לאכול במוצאי יוהכ"פ מיד. והנה בסי' שכ"א סעי' י"א איתא דמותר להשקות ירק תלוש כדי שלא יכמוש, דכמו דשרי לטלטלו כך שרי להשקותו, אע"פ שאינו עושהו לצורך שבת. ואי"כ מה דביוהכ"פ התירו קניבת ירק רק משום עגמ"י, צ"ל דדוקא בשבת שראוי לאכילה ביומו התירו בכל ענין, כמש"כ שם המשני"ב, אבל ביוהכ"פ דאינו ראוי לאכילה היה צריך להיות אסור משום הכנה, ולזה צריך לטעם דעגמ"י. אולם קשה, דבגמ' ובשו"ע שם מבואר שמה שהתירו קניבת ירק הוה רק ביוהכ"פ שחל בחול, אבל ביוהכ"פ שחל בשבת אסור, דגזרינן כדי שלא יבוא לעשות כן בשאר שבתות השנה לצורך מוצ"ש, ולכאורה להמבואר כאן הרי בשאר

שבתות השנה שראוי לאוכלו בו ביום באמת מותר לעשות הכי, וכנ"ל, ומה שייד למיגזר. ותי' הגראי"ל שליט"א דאפשר דמה דגזרינן אטו שאר שבתות השנה אינו בירק זה, שהרי בירק זה באמת שרי בשאר שבתות השנה, אלא דכמו ביוהכ"פ שרי לרחוץ אע"פ דאינו ראוי ליומו, ה"נ בשאר שבתות בגוונא דיהא ירק דלא חזי ביומו נמי יבואו לרוחצו דומיא דהכא. (שיעורי שלמי תודה בורר עמ' כ"ז)

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי נפתלי נבנצאל זצ"ל מראשי ישיבת פונב"ז לצעירים נלב"ע ט' סיון תשע"ב

לא להפריע

במשך שנים רבות היה הגר"נ זצ"ל רגיל לעסוק במו"מ של הלכה עם רבנו שליט"א לעתים מזדמנות, כשהם דנים ומעמיקים בסוגיות הנלמדות למשך שעות ארוכות. בשנים המאוחרות יותר, כשהחלו הרבים פוקדים את הבית ברח' חזון איש, החל הגאון רבי נפתלי למעט בכך, כשהוא אומר כי אינו רוצה להפריע לראש הישיבה...

מששמע זאת ראש הישיבה הגיב ואמר: אנשים באים לכאן כל היום, וביניהם כאלו המטרידים אותי בענינים של מה בכך, ואינם חושבים כלל כי הם מפריעים לי, ואילו הגאון רבי נפתלי, שמעגן אותי בבואו לדבר עמי בלימוד, חש באצילות נפשו כי הוא מפריעני. (מוסף יתד חוקת תשע"ב) [נראה בקובץ ישורון יב עמ' תטז מה שהביא שם הגר"נ זצ"ל דברים ששמע מרבנו בסוגיא]

למלא מקומו

סיפר בנו הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א: יום אחד נדהמה האמא הרבנית לפתוח את הדלת לקול נקישות, ולראות את ראש הישיבה שליט"א בכבודו ובעצמו ניצב שם. האבא ניגש והכניסו בכבוד ובהבעת אי נעימות על הטירחא שטרח במיוחד. לאחר שהתיישבו ליד השולחן, ראש הישיבה שליט"א אמר לו: "הנה בדעתי להפסיק את אמירת השיעור היום, חשבתי שנכון להציע שתעלה ותאמר שיעור ג' במקומי"... האבא ענה על אתר: "לא, אין רצוני לעלות, טוב לי בשיעור א'". ראש הישיבה שליט"א המשיך להפציר ואמר: "הנה נא ידעת, שפונב"ז לצעירים אינה ככל ישיבות הקטנות, היא בגדר ישיבה גדולה, ושיעור ג' בה הוא כמה מעלות למעלה מזה"... ענה הגאון רבי נפתלי: "היא הנותנת, טוב לי ללמד בחור צעיר את הדרך ללימוד הגמרא, ואת דרך הבנת ה"קצות", מאשר לנסות לשנות בחור שכבר משוכנע שהוא יודע בעצמו ואין לו מה ללמוד עוד..."

[לגבי מה שהוזכר כאן אודות התפקיד בישיבה קטנה, מוסיף הגר"נ - גיסי הגאון רבי מאיר בן שלמה שליט"א אמר לי, שראש הישיבה שליט"א המשיך לו את הדבר לכלי מלחמה וכיבוש, ר"מ בישיבה גדולה הוא כמו טייס שמרחף גבוה מעל גבוה, זו חכמה רבה וכוך עצום, אבל ר"מ בישיבה קטנה משול לחייל בצבא הרגלי, זה נמוך יותר ופשוט יותר, אבל אמור נא!! מי הוא הכובש בפועל?! אלף כלי טיס לא יוכלו לכבוש בפועל ללא הכיבוש של החייל הפשוט שנכנס וכובש...]

שיעוריו המיוחדים

חתנו הגאון רבי זאב לוי שליט"א סיפר: ראש הישיבה הגאון הגדול רבי נפתלי שליט"א התבטא בהתפעלות על שיעורו של מורי חמי זצוק"ל: 'איך אפשר לחזור פעם רביעית וחמישית ויותר על 'קצות' ולאומרו באותה התפעלות והתלהבות כמו בפעם הראשונה. והוסיף: הלא שיעורו היה נראה כמו מלחמת עולם בריתחא המיוחדת שהיתה שם'.

החלום של רבנו שליט"א ביום הכיפורים תשל"ד

יום הכפורים של שנת תשל"ד, לאחר תפילת הנץ החמה שבכולל חזון איש. בעודו יוצא מבית הכנסת, פגש הגאון הצדיק רבי משה ברנשטיין זצוק"ל את רבנו שליט"א, והנה פניו חיוורות ודואגות. חשש רבי משה שמא חולשת הצום גרמה לכך, כשפנה לשאול, השיח לו ראש הישיבה שליט"א את ליבו: "חוששני מחזיון לילה, בעת שישנתי נראו לי המילים: "קרע שטן" כשהאות רי"ש שב"ק רע"י מנותקת ומרחפת מעל התיבה, והיות שליל כיפורים הוא, התעוררתי ופחד ובעתה אחזוני, הן ליל כיפורים הוא, וחזיון זה מה טיבו, שמא סימן רע הוא?" רבי משה שמע והשתומם, הוא בירך ב"גמר חתימה טובה" ופנה לילך בלב כבד. בצהריים, בשעה שתיים, החרידה את ארץ ישראל צפירת אזעקה, מפה לאוזן נפלה הברה: מלחמה עזה פרצה. אחר הצהריים, לעת תפילת המנחה, פגש שוב ראש הישיבה שליט"א את הגאון רבי משה ואמר לו: "נו, אולי, פתרון החלום הוא"... עוד בערבו של יום, ראה הגאון רבי משה זצוק"ל צורך לספר את אשר שמע וארע, לידידו האבא הגר"נ זצוק"ל, והוא סיפר זאת לבניו שיבדלחט"א. [א"ה, והעיר חכ"א, שקר"ע שט"ן עם האותיות בגימטריא תשל"ה, ואולי ניתוק האות רמז להפחתת מספר א' ואז הוא תשל"ד, שנת המלחמה.]

דברים שאמר מן שליט"א במלאת השלשים להגאון הגדול רבי נפתלי נבנצאל זצ"ל

בבית המדרש תלמידי ישיבת פונב"ז - צעירים ב"ב אור לט' תמוז תשע"ב

מורי ורבותי. בעצם אי אפשר להכיר בן אדם, כי אפילו אם מכירים אותו, לא מכירים את כל מה שקורה איתו. רק מה אנחנו יודעים, שכל השנים שהכרנו אותו, היה מאד משפיע טוב על התלמידים, היה עושה שילמדו עם הנאה, ללמוד בחשק, ללמוד בשמחה, וכך הוא היה מזכה את הרבים, כי ע"י גדלו הרבה תלמידים שנהיו לומדים, תלמידי חכמים, יראי שמים.

ממילא זה מה שאנחנו יכולים לדעת, מה אנחנו יודעים יותר. אנחנו צריכים לדעת שהוא זיכה את הרבים, כי התלמידים היו מאד שמחים, היה עושה להם הנאה רוחנית, על ידי שהשפיע להם טעם בלימוד, וזה דבר גדול מאד! הוא השפיע עליהם להיות תלמידים טובים, ולמדו תורה בשמחה. הקב"ה יעזור שיהי' ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים אמן סלה. (פרי חיים)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרבנית זלבה גולדה לוי ע"ה בת הר"ר פישל הכהן ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

ממזן רבן של ישראל רבנו בעל אילת השחר שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 42 שלח תשע"ד

מתורת הפרשה

יש להקפיד בהפרשת חלה שיהא מן המוקף

יש להקפיד בהפרשת חלה להחזיק ההפרשה צמוד לכלי שהבצק נמצא שם בזמן ההפרשה, משום דלהגר"א סי' שכ"ה בעינן שיגע כלי בכלי בזמן ההפרשה ורק בכה"ג יכול לתרום מכלי אחד על השני, ומה שאין נוהגים כן הוא משום דברמ"א סי' שכ"ג איתא דחלת חו"ל לא ניטלת מן המוקף, וכן נהגו בחו"ל, ונתפשט כן אף בא"י, ואינו נכון, דהא בא"י נוטלים רק מן המוקף. (שיעורי הגרבי"צ פלמן שליט"א בשם רבינו קובץ מוריה ניסן תשנ"ט)

ובאגרת לתושבי רכסים מיום י' כסלו תשס"ז, עקב אסונות גדולים שאירעו שם ר"ל, הורה להם רבנו לקבל עליהם כמה ענינים, וביניהם כתב: "גם ראוי שהנשים שבאפשרותם לאפות, יאפו חלות לכבוד שבת להפריש חלה בשיעור, שלשית החזון איש זצ"ל זה 2250 גרם לחייב ברכה. ואפילו [אם] קשה לכל שבת, יאפו פעם בחודש".

ויקריבו אתו המוצאים אתו מקושש עצים אל משה ואל אהרן ואל כל העדה. (טז, לג)

בגמ' בשבת צו, ב איתא "תנו רבנן מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר (במדבר טו) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגוי ולהלן הוא אומר (במדבר כז) אבינו מת במדבר, מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד, דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק, אלא מהיכא הוי מועפילו. ופרש"י שלא הרשיע כ"כ בחילול שבת. נמצא דאע"פ שהיה חוטא שמת בחטאו, מ"מ לא הרשיע בחילול שבת, דהחטא של מעפילים פחות חמור מחילול שבת כי חילול שבת זה בסקילה. [ועי' ביעב"ץ].

והנה מה דמעפילים פחות חמור הוא להיפך מסברא הפשוטה שלנו, דלכא"ו במעפילים שמשה עומד ומזהיר 'אל תעלו' ועוברים על דבריו זה חמור מאד יותר ממקושש שלא נצטוו להדיא, אך חז"ל אומרים על זה מוציא לעז על אותו צדיק, כיון שהוא רק מהמעפילים והוא אומר עליו שהיה מחלל שבת. (אילת השחר שבת שם)

ויניחו אתו במשמר כי לא פרש מה יעשה לו. (שלח טו, לד)

ברמ"א או"ח סי' של"ט הביא דאין חובשין בשבת, והוא משבולי הלקט, משום שאין עונשין בשבת, והוא מדכתיב קרא לא תבערו אש וכמבואר בירושלמי הובא בחינך.

ובשבות יעקב ח"א סי' י"ד הקשה על הרמ"א מהא דמקושש חבשוהו בשבת ומוכח דחבישה מותרת בשבת כיון שאי"ז העונש עצמו והעונש יעשו לו רק במוצ"ש, ומשום אין דנין בשבת לא שייך כיון דהטעם שמה יכתוב וכאן לא שייך שמה יכתוב.

וממז"ר הגר"א"ל שטיינמן שליט"א שמעתי ד"ל דכאן במקושש זה היה רק היכי תימצי לשמור עליו, ואינו עונש בפ"ע. והא דמבואר ברמ"א שאין מכניסים לבית הסוהר בשבת משום דזה חלק מחלקי הדין, ונכלל בדין דאין דנין בשבת, אף שזה עצמו לא העונש, אבל אסור לעשות כל חלק מחלקי הדין. ויעוי' עוד בתו"כ סו"פ אמור דאסור לחבוש שנים ביחד, והר"ש ביאר דזהו גזיה"כ, והובא בח"ח שם, ובפשוטו זה משום שאין עונשין שנים ביחד, אולם מרן שליט"א ביאר דאף דאי"ז עונש כיון דזה חלק מהדין אין דנין ב' כאחד. (קו' דרוש וקבל שכר עמ' ס"ה)

לבישת טלית בזמן הזה בלי תכלת

הנה תוס' ב"מ סא, ב ד"ה שתולה קלא אילן. כ' ואע"ג דעובר על מצות ציצית. מבואר דלא מהני מה שמקיים מצות לבן דמ"מ עובר עבירה של מבטל מצות תכלת, ולפי"ז אם יש לפנינו אפשרות לא לקיים מצות תכלת ולא לבן ע"י שלא ילבוש בגד של תכלת אין כדאי לעשות בגד של ד' כנפות דנהי דיקיים מצות לבן מ"מ הא יבטל מצות התכלת ולמה לו להכניס עצמו לבטל מצות תכלת. וא"כ למה בימינו שאין לנו בגדים של ד' כנפות אלא עושים במיוחד בגד עם ד' כנפות כדי לקיים מצות לבן הא עי"ז יבטל מצות תכלת. ויותר הי' כדאי שלא נעשה בגד של ד' כנפות ולא נבטל שום מצוה אע"פ שגם מצות לבן לא נקיים אז מ"מ הא לא נבטל שום מצוה, ובביצה דף ח' אמרינן דאסור לשחוט ביו"ט באופן דיהי' אסור לו לכסות הדם דאז לא יוכל לקיים מצות כיסוי ואע"ג דאז יהי' אנוס הרי דאין להכניס עצמו לדבר שע"י"ז יבטל עשה, א"כ למה אנו מכניסים עצמנו לקיום מצות לבן ולבטל מצות תכלת. (אילת השחר בבא מציעא דף ס"א ע"ב תוד"ה שתולה)

טלית המצויצת משום ספק דאורייתא

בהגהות רעק"א דפוס יוהנסבורג או"ח סימן י' סעיף ז' הקשה בהא דבגד שחייב בציצית משום ספק דאורייתא לחומרא אסור לצאת בו בשבת, הא כיון דמספק חייב וצריך לבגד הוי נוי הבגד. וכן הקשה בחזון איש או"ח סימן ג' אות כ"ח דכיון צריך לצאת ידי ספקותיו ואינו עומד ליטלו מהבגד אמאי הוי משאוי. ונראה דשאני סתם חוטים דהיתרם משום דבטלי להבגד, ומשוי"ה תלוי במה דאינו מקפיד כמבואר ברמב"ם, ולזה סגי במה דאינו עומד להוציאם, אך בציצית כתב הרמב"ם ההיתר משום נוי הבגד ומשום דחשיבי דראויים למצוה בבגד אחר לא בטלי והיתרם הוא רק משום נוי, וכן מתבאר ברמב"ם שבטלית שיש בשפתותיה מלל כתב ההיתר דאינו מקפיד, ובטלית מצויצת כתב משום נוי הבגד, ובטלית שאינה מצויצת כהלכתה כתב הרמב"ם דחייב משום דדעתו עליהם עד שישלים חסרונם, ונראה מזה דאינו חשוב צורך הבגד שהבגד צריך לחוטים, אלא צורך הגברא להשלים, ורק כשמקיים המצוה הוי נוי וחשיב חלק מהבגד, ולכך בספק מצוה על הצד דפטור אין זה צורך ונוי הבגד, רק צורך הגברא, ואסור לצאת בו. (אילת השחר בעניני שבת שבסוף בבא מציעא מהדו"ק)

ענין בפרשה - ציצית

קטעים משיחה מיוחדת שנשא רבנו במעלת מצוות ציצית וענינה ונדפסה בס' מפקודיך אתבונן ח"ב

המצוה שנשתיירה

בזמן הזה, משחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, יש הרבה מצוות שאינן נוהגות, אך יש מצוות שנשתיירו ואחת מהם היא מצוות ציצית, שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ואפשר לקיימה בנקל מאוד, ויש ג"כ מ"ד שבגד המיוחד ליום חייב בציצית גם בלילה ולפי דבריו יוצא שאפשר לקיים ממש יום ולילה מצות ציצית. ולמ"ד הסובר שאינה חייבת אלא ביום ג"כ הוא מצוה מצויה בכל יום, ובין בשבת ובין ביו"ט, והיא מהמצוות היחידות שנשארו לנו מהמצוות המעשיות. (עמ' קי"ז)

כל הזהיר

ועל מצוה זו אמרו בגמ' שבת לב,ב אמר ריש לקיש כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שני' (זכריה ח) כה אמר ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו'. ומה שאמרו 'הזהיר' במצות ציצית, צריך לומר דהיינו בין במעשה ובין בכונה, דהיינו שיהיה עם כל הדקדוקים שיהיו ציצית כשרים למהדרין בלי שום ספיקות, וכונה היינו שמכוין לשם שמים, ובזה שעושה את המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה וכוונותיה, הוא זוכה שמשמשין לו אלפיים ושמונה עבדים.

שתהא חשובה מצות ציצית וכו'

הלשון בנוסח הבקשה שתהא מצות ציצית חשובה וכו' משמע שמבקשים על עצם המצוה, אמנם הרי בודאי דמצות ציצית חשובה לפני הקב"ה, אלא הכונה שתהא חשובה מצות ציצית שאני עושה לפניך. וצ"ב הבקשה שתהא חשובה כאילו קיימתיה בכל פרטיה וכו', דאם למעשה הוא לא קיימה עם כל הפרטים והדקדוקים והכוונות, א"כ הדבר דומה לפועל שעבד קצת ומבקש שכר כפועל שעבד עבודה גדולה, הרי הבעה"ב ילעג עליו, ואיך אומרים שתהא חשובה כאילו וכו'. אלא י"ל, כיון שיש עומק גדול בכוונות, ואין כולם יכולים לכוין הכל, ועל האדם מוטל לעשות כמה שיכול, ועל מה שאינו יכול מבקש שיהא נחשב לו כאילו שקיים, וכעין דמצינו בהקמת המשכן בפרשת פקודי (ל"ט ל"ג) שהקב"ה אמר להקים את המשכן, ולא יכלו, ואמר למשה שיעשה כמו שמקים והוקם בנס. אבל זה לאחר שהאדם עושה מצדו כל מה שיכול, ואז יכול לומר כאילו קיימתיה בכל וכו'. ואפי' לאדם גדול יש מה לבקש, כי יש כונות עמוקות מאד במצוה. ועדיין צ"ב, דבשלמא כונות לא כל אחד יודע הכל, אבל פרטים ודקדוקים מה הם, דממ"נ, האם הציצית כשרה או לא. וכן מה שאומרים ותר"י"ג מצות התלוין בה, יל"ע, דאע"פ שמצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות, אבל האם הוא כאילו מקיים תר"י"ג מצות, ומהו התלוין בה. (ימלא פי תהלתך – תפילה)

זכירת כל המצות

ובעצם מצות ציצית מיוחד לענין זה, לעורר את האדם להתבונן ולזכור את כל המצוות, כדכתיב ועשו להם ציצית וגו' למען תזכרו וגו', ע"י שבכל צד שמסתכל הוא רואה ציצית בד' כנפות כסותו, וזה להזכיר לאדם את הרוחניות, שזה מביא את האדם למחשבה מה החושים האלה, וישים לבו לזכור שיש מצוות שצריך לקיימם, וכמו פקידים הלוושים בגדים מיוחדים שיזכרו בזמן לבישתן שהם בתפקיד, וכשהולכים לביתם ואינם לבושים בזה הם משוחררים, כן חוטי הציצית מזכירים לאדם בכל צד שפונה שהוא עבד ה'. אבל צריך לדעת את המצוות, דלולא זה לא יועיל מה שרואה את חוטי הציצית. וזה מצוה מיוחדת לזה, אבל יש עוד מצוות שיש בהם ענין זכירת המצוות, ותן לחכם ויחכם עוד, לחפש דרכים איך לזכור שלא להנזק ברוחניות. (ימלא פי תהלתך – תפילה)

העוסק בדיני מצות ציצית

הנה מצות ציצית גדולה מאד, ואמרו במנחות מ"ג ב' שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ולמבואר שם ק"י א' דכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, י"ל גם דכל העוסק בדיני המצוה כאילו קיים המצוה, וא"כ בלימוד דיני מצות ציצית יש ענינים נשגבים ועילוי לעוסק בה. (אילת השחר קרח טו, לה) [א"ה, ויתכן בכוונתו, דהנה באגלי טל בהקדמה כ' דכמו שהשומר שבת כאילו קיים כל התורה, כך גם הלומד בהל' שבת יש בו מעלה זו, וא"כ י"ל דה"ה מצות ציצית כיון דהיא שקולה כנגד כל המצוות, גם הלומד עניניה זוכה למעלה זו].

הוראות בשם החזון איש במצות ציצית

טלית צמר - אמר רבנו שליט"א שמרן החזון איש הכריע לעיקר דאין צריך ללבוש טלית קטן מצמר. והוסיף רבנו דבאמת תמיד נהגו כל הרבנים ללכת בט"ק של צמר וכן נוהג גם רבנו, וכדעת השו"ע סימן ט' ס"א ובמשנ"ב סק"ה דיר"ש יחמיר בזה, אלא שמשכריע מרן ז"ל דעתו נתפשט יותר ללכת אף בשאר מינים. (אעלה בתמר) [והרמ"ה פ"ט רבנו לדברי הגר"ש סלנט זצ"ל בביאור מנהג הגר"א בלבישת טלית משאר מינים דהיה לובש כל היום טלית גדול מצמר ולכן לא הוצרך ללבוש גם ט"ק מצמר וע"ע בסידור הגר"א].

הפסק בתפילה

אם פשט הציצית ולבש שוב, כתב בשו"ע סי' י"ד ס"ח דבזמן מרובה צריך לחזור ולברך, ולא נתבאר כמה. ובשו"ע הגר"ז כתב ב' או ג' שעות. ואמר מו"ר הגר"א ז"ל, דהחזו"א התפלל ביו"כ בכולל חזו"א בותיקין, והיה הפסקה גדולה, ופשט ה"ט"ג, ואח"כ הסתפק אם צריך לחזור ולברך כשלבשו שוב, ולא בירך, וההפסקה היתה לפחות שעות וחצי. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א - קובץ מוריה ניסן תשנ"ט, וד"ז אמר רבנו בשם עד ראי' הגר"ש ברום זצ"ל) [וע"ע בהליכות שלמה מועדים ב' עמוד נ"ו דברי מרן הגר"ש זצ"ל]. ורבנו שליט"א הציץ שאחרי הפסקה יתעטף לכמה רגעים בטלית אחרת, ויברך ברכה, ויכון להוציא את הטלית הקודמת, ויחזור ללבוש את הטלית הקדמת, וכן הוא נוהג.

הידוק לבגד - הורה שקשר הראשון בציציותיו יהיה מהודק לבגד. והטעם אמר רבנו כדי שלא יקרע. והוסיף, שהיה מהדק עד כדי שהוקשה להעביר את הכנף לצד הבגד כדין שיהיה נוטף. [וע"ע שם בהערות מרן הגר"ח שליט"א שהביא שמועה נוספת ממרן החזון איש בענין זה]

בלילה - אמר החזון איש שאין חסרון להטיל ציצית בבגד של ד' כנפות בלילה. וכ"כ הפמ"ג סי' י"ח מ"ז שכו' כע"ז.

בסדינים - החזון איש עיגל את כנף הסדין, מחשש חיוב ציצית. וביאר רבנו טעמו שעיגל הסדין, מאחר שפעמים שהיה מתעטף בו כבגד מפני הקור אף במשך היום. וע"ע חזון איש או"ח סימן ג' ס"ק ל"ו.

קיפול הטלית - קיפל הטלית כשהעטרה לצד הפנימי, כדי שהצד הנאה יהיה בפנים. וכן הוא גם מנהגו של רבינו לקפל טליתו לצד הפנימי.

נקרע קצת - טלית קטן שנקרע קצת בכתף, כיון דרובו שלם לא חשיב כחסר וכשר.

הנהגת רבנו

לפני כמה שנים זכה רבנו לקיים מצות ראשית הגז, והלכו תלמידיו משיבת גאון יעקב וקנו מהכהן את הראשית הגז, וניקו ועשו מזה ציצית, ורצו ליתנו מתנה לרבנו שליט"א. ואמר להם רבנו, שאמנם יש מעלה בציצית זו, שהרי איתעבד ביה מצוה חדא, אמנם אינו מקבל מתנות, ולכן אינו יכול לקבל מהם. והציעו לו שיתן להם רבנו את הטלית הישנה במקום זו החדשה, ורק אז הסכים לזה. (מפי רבי מאיר פרישמן שליט"א)

ריבוע בצעיף

לפני איזה שנים נשאל ע"י חבר תלמידיו צעירי הצאן בישיבה לצעירים, בדין צעיף אם חייב בציצית. והשיב דבעי ב' לפניו ב' לאחריו ואין סיבה לחייב, אך למחר ראינו כי לעצמו החמיר בזה, וחתך קרן א' בצעיפו ועשאו כעגול. ע"כ [ועי' היטב רמ"א או"ח ס"י ובבב"ל עיין מהרש"ם ח"ג סימן רע"ב מש"כ דיר"ש יחמיר לעגל כנף צעיפו] (אעלה בתמר)

אשר יצר וברכת ציצית

יש להסתפק לענין מי שיצא מבית המרחץ ולבש שם טלית קטן חדש, ונתחייב בברכת ציצית, וגם נתחייב שם בברכת אשר יצר, איזה ברכה יקדים, דלכאורה מצות ציצית תדירא שקיומה היא כל היום כשלבוש בציצית, משא"כ ברכת אשר יצר שאינה אלא כמה פעמים ביום. מיהו יש לדון דמעלת תדירא בברכה ולא בקיום המצוה, ובציצית הרי מברך רק פעם אחת ביום, משא"כ אשר יצר דמברך כמה פעמים ביום, וא"כ אולי ברכתה תדירא טפי והיא קודמת. ובפשוטו דבר זה תליא בפלוגתא, דהנה בדין קדימת המקודש מצינו פלוגתא אי אזלי בתר המצוה ולא בתר הברכה, ולכן בליל יו"ט שני דסוכות אומר קודם סוכה ואח"כ זמן, לפי שבילילה השני הזמן דיו"ט הוא רק מדרבנן דיו"ט שני מדרבנן הוא והסוכה היא מה"ת כל שבעה, א"כ נקרא הסוכה שהיא מה"ת מקודש לגבי הזמן שהיא מדרבנן, או דאזלי בתר הברכה וכיון שחיוב הברכה דסוכה אינו אלא מדרבנן שווים הם. דעת הנודע ביהודה מהדו"ק או"ח סי' ל"ט והאור שמח ה"ו מסוכה ה"ב שאזלינן בתר המצוה שהיא מה"ת ולא בתר המצוה שהיא מד"ס, וע"ש באו"ש שכתב לקיים דבריו אף לדעת השאג"א שדרבנן לגבי דאורייתא ל"ח מקודש, נמצא לדבריו שה"ה ציצית מיקרי מקודש לגבי ברכת אשר יצר וא"כ אין צריך להקדים ברכת אשר יצר, ודעת הישועות יעקב סי' תרס"א סק"א דאזלינן בתר הברכה שהיא מדרבנן ולא בתר המצוה, א"כ לדבריו צריך להקדים ברכת אשר יצר תחילה לפי שהיא תדירא.

אולם הגרא"ל שטיינמן שליט"א אומר, דמסתברא דלכולי עלמא יברך תחילה על ציצית, דאף אי אזלינן בתר הברכה ולא בתר המצוה ותרווייהו דרבנן ניהו, מכל מקום ברכת הציצית מיקרי תדירא לגבי ברכת אשר יצר, אע"פ שאינו מברך על הציצית אלא פעם אחת ביום, שהרי באמת בשעה שהוא לבוש בציצית מקיים מצוה בכל רגע, וצריך לברך על כל רגע שלבוש בו, אלא דהברכה שמברך תחילה פוטרת ועולה על כל מה שלבוש בו אח"כ, והוי כמי שמברך בכל רגע ורגע, דהא חיוב ברכה איכא על כל רגע שלבוש בציצית. וראיה לזה שהרי אם בשעת ברכה יכוין שהברכה תחול רק עד שעה מסוימת, חייב לברך שנית באותה שעה על הציצית שלבוש, אלא שאסור לעשות כן משום גורם ברכה שאינה צריכה, הרי שחיוב הברכה איכא על כל רגע שלבוש בציצית אלא דע"י הברכה שבירך תחלה הוי כמו שמברך על הלבשה שבכל רגע, ואין זה חיוב ברכה רק פעם אחת בתחלת הלבשה, וא"כ יש לומר דמהאי טעמא חשיבא ברכת הציצית תדירא טפי מברכת אשר יצר, דאף שבפועל אינו מברך על כל רגע, מ"מ כיון דהברכה עולה על כל רגע שלבוש, יש בזה ג"כ מעלת תדירא מברכת אשר יצר שמברך רק כמה פעמים ביום, וא"כ יש להקדים ברכת ציצית קודם אשר יצר מטעם דתדירא קודם. ולא דמי לברכת הגפן וקידוש דהגפן מיקרי תדירא, דהתם אף דברכת היום קאי על הקידוש של כל יום השבת, וזמנה כל היום, מ"מ ליכא חיוב ברכה אלא פעם אחת ביום, ולא הוי כמברך על כל רגע ורגע של יום השבת, שהרי אם יכוון מתחלה הברכה תחול רק עד חצי היום לא יתחייב אח"כ לחזור ולקדש, משום דליכא חיוב ברכה אלא פעם אחת ביום, אבל גבי ציצית, כיון דאיכא חיוב ברכה בכל רגע שלבוש בציצית אלא דהברכה הראשונה פוטרת כל רגע שלבוש בו, מיקרי שפיר תדירא משום כך, וברכת הציצית קודמת. עכ"ל. והגר"ח קנייבסקי שליט"א השיב כעין זה, וז"ל: ציצית קודמת, שבכל רגע חייב בברכת ציצית, משא"כ אשר יצר. ע"כ. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א בעניני ברכות)

טלית בלילה

המג"א סימן נ"א ס"ק ב' כתב בשם האר"י שצריך לישן בלילה עם ציצית, ומוכיח דא"כ למה דוד לא הצטער בלילה על שאין לו מצוה, אלא ע"כ שישן עם ציצית, עכ"ל. והנה למ"ד דכסות יום פטור בלילה מציצית, מה הועיל שישן עם ציצית בלילה, אלא ע"כ דכוננו היתה שיהא עליו לכה"פ דבר המזכיר בו שייכות להקב"ה, ואע"פ שלא קיים בזה מצוה ממש. אמנם ברעק"א ובלבושי שרד בשו"ע כתבו שזה כדעת הרא"ש שכסות יום חייב בלילה בציצית, משא"כ לדעת הרמב"ם הוא ה"י ערום בלילה ממצוות. ומ"מ להבנתם יש ראי' דדוד ס"ל שכסות יום חייב בציצית בלילה, וכדעת הרא"ש. (ימלא פי תהלתך – תפילה)

והעירו לפני רבנו בדברי המג"א, דקשה דהא מצוות צריכות כוונה ובישן ל"ש כוונה, וביותר דישן שהוא מתעסק גמור א"כ לכו"ע ל"מ גם אם מצוות א"צ כוונה. ותי' דמסתבר דבאמת אין כאן מצוה גמורה כיון שישן. וצ"ע. (שלמי יוסף מנחות עמ' שלי"ט) ובמק"א הביאו דביאר בזה רבנו, דכיון דלבש את הט"ק לפני שהלך לישון הוי הכל המשך, ומ"מ אינה מצוה גמורה כמו בניעור אלא דיש בזה קצת מצוה, עכ"ל. (סוכת דוד עמ' מב)

הלכתא רבתא לשבתא

קושר בשבת קשר האחרון - מדברי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

סיפר הרב מאיר דינר שליט"א, ששאל את מורנו בעל אילת השחר הגרא"ל שטיינמן שליט"א, מה הדין אם קשר את רוב הקשרים בערב שבת והאחרון בשבת, האם הציצית כשרה? והשיב לו, דמכיון שהקשר הראשון נעשה כהלכתו, שוב אפילו אם נאמר דקשר העשוי בשבת פסול, כאן בנדוננו כשר, דמדאורייתא בקשר הראשון סגי. אך יש להעיר דמסתבר שעבר על מלאכת מכה בפטיש, מאחר והמנהג לעשות את כל הקשרים, אם כן תיקן את הציצית, שעשאה כפי ההידור וכמנהג. אך הציצית כשרה, כי סוף סוף היתה כשרה לפני הקשירה. ואם קשר טלית גדול אולי אסור ללבשו, כי נהנה ממלאכת מכה בפטיש. (חשוקי חמד שבת קיא, ב)

יומא דהילולא - מרנא רבנו הגר"ח מוואלאזין זצ"ל נלב"ע י"ד סיון תקפ"א

רבנו שליט"א קיבל שמועות ומסורות בעיקר בעיר הולדתו בריסק, מחניכי וולאזין כדודו מרן הגרש"ז ריגר זצ"ל ועוד,
ועיקרי הדברים הובאו בספר 'אבי הישיבות' מהדורת תשע"ב

לידת הגר"ח

ביום ז' סיון תק"ט נולד מרן הגר"ח. ואמר רבנו שמקובל הוא שבאותו יום נהרג על קידוש ה' הגר צדק ר' אברהם בן אברהם, והיה קדושה וטהרה בכל העולמות ממעשה זה, ולכן ביום זה יכולה היתה לרדת לעולם נשמה קדושה כזו של מרן הגר"ח. [וכעין דהביא רבנו בהספד על החזו"א: שרבינו חיים מוואלזין סיפר כי בשעת פטירתו של הגר"א אמר הגלגול שנמצא אז בוילנא כי עליו לברוח מחמת הקדושה וטהרה שממלאה את האויר כולו, כי נשמות כל התנאים והאמוראים והגאונים שהגר"א האיר את דבריהם כל ימיו ירדו לקבל את פני נשמתו של הגר"א].

והוסיף ע"ז מרן הגר"ח שליט"א, שאף שיצירת הולד היה כבר ט' חדשים קודם, מ"מ איתא בספרים דיש נשמה שיוצרת בעיבור ויש שיוצרת בלידה. (מפי הגר"א מן שליט"א)

ירא וחרד

פעם התבטא הגר"א באזני ר' חיים תלמידו "דו ביסט א קלוגער מער וי א פרומער [- אתה יותר חכם מאשר חרד], ונחרד ר' חיים מהאמירה, כאילו שאינו ירא דיו. מיד הרגיעו הגר"א כי באמת לא מצא בו כל חסרון ביר"ש, חלילה, אלא ביקש להדגיש את מדתו המיוחדת, בהיות נפשו אצולה מעולם החכמה, כי על כן, ידוע היה ר' חיים כחכם ופיקח במדה מופלגת ביותר. (אב"ה עמ' 188 וראה שם בהערה 28 שכע"ז סיפר מרן הגר"א מן שך זצ"ל)

רוח קדשו

אחד מתלמידיו עזב את הישיבה לשם מינויו כרב בעירה, והעיר לו הגר"ח, כשלומדים עם תלמידים, אפילו אינם מעולים, ניתן להתעלות בלימוד. בשעת מעשה הוא תמה על כך, הרי הוא הולך לכהן כרב, לא כמלמד או מגיד שיעור. כעבור זמן קצר נאלץ לשבת וללמד תלמידים חלשים בעירה, אז הבין כי ר' חיים ביקש להכינו לכך. (שם עמ' 306) *מובא בימלא פי תהלתך – תפילה עמ' שני"ח

חשש גזירה

כידוע רבנו הגר"ח היה מרבה בשתדלנות עבור ישראל, ובאחד הנסיעות לקיסר רוסיה נטל עמו הגר"ח בגדי אסיר מוכנים, כי חשש שישליכוהו השלטונות לכלא, ואז ילבישוהו בגדים שאינם נקיים מחשש שעטנו. לכן הכין לעצמו בגדי אסיר לכל צרה שלא תבוא. (שם עמ' 262) *בשם הגרש"ז ריגר זצ"ל*

מה' אשה לאיש

במלחמת נפוליון עם הרוסים, שכבש הרבה עד שנפל, נשארו אז ברוסיה הרבה חיילים יהודים פליטים מצבא צרפת שנישאו ליהודים מרוסיה, ואמר אז הגר"ח מוואלזין זצ"ל, מי יודע, שמא כל המלחמה הזו לא באה אלא להביא לכאן את אותם חיילים שנישאו כאן. והוסיף רבנו, במלחמת אמריקה בדרום קוריאה נפלו הרבה חיילים יהודים, ומי יודע אם לא בשביל זה אירעה המלחמה, וכשזוכים אז הכל הוא לטובת בניי, וכשחוטאים רח"ל זה להיפך. (אילת השחר וישלח לו, לה)

הדיבוקים

היה אומר על הדיבוקים שהיו בזמנו, דיגיע הזמן שגם זה לא יהי'. (אילת השחר נצבים ל, ג)

צהלי ורוני

מסופר שסמוך לוואלזין היתה עיירה שקראו לה יאלווקע, ומינו להם כרב תלמיד של מרן הגר"ח מוואלזין, ושיגר להם מכתב ובו כתב צהלי ורוני יושבת יאלווקע כי גדול בקרבך קדוש ישראל, וכשראה התלמיד את מכתבו של מרן הגר"ח התעלף, לפי שלא יכל לסבול את הכבוד הזה, והוא הי' צדיק אמיתי. (ביאור רבנו לאגרת הגר"א)

ר' חיים זאלודקער

היה צדיק מופלא שהיה גר ליד הגר"ח ששמו היה ר' חיים זאלודקער, ופעם הורה הגר"ח לנסוע אליו בשבת לשם קבלת ברכה על חולה אנוש. וציין רבנו שמדובר היה במקום איסור דרבנן שהיה במרחק שאין בו איסור תחומין. (אב"ה עמ' 285, ושם הביא ג"כ כע"ז בשם הגרמ"ד שליט"א ונו"נ מדברי המג"א. ולמעשה יש לשאול בזה שאלת חכם - כ"ת)

[ומסופר עליו שהיה מתפלל ללא נענועים, והסביר במשל לאומן שעשה למלך ארמון מפואר באופן מדויק ביותר, ואמר למלך שיבדוק ע"י שיכניס כך וכך מטבעות לחדר, וכך היה, רק המטבע האחרון לא נכנס, ואמר לו שכנראה נשאר מעט אבק מהבניה לכן זה לא נכנס, ובדקו וכך היה. וכן בתפילה, כתוב ולעבדו בכל לבבכם זו תפילה, והתפילה צריכה ליכנס ישר ללב, רק יש כאלה שהלב לא נקי מספיק לכן צריך תנועות חיצוניות כדי לנקותו. (שם עמ' 287) [וציין רבנו לחרדים פס"ו או ל' דיש להתפלל בנענועים עם כל אברי הגוף עד אפיסת כחות].

על בנו ר' איצלה

מרן הגר"ח התבטא על בנו ר' איצלה: "בני יצחק גדול הדרשנים, לבר מהסלוניםא"י – הוא המגיד דעיר סלונים הגר"ר יהודה עדל בעל אפיקי יהודה ועוד, שנחשב לאבי הדרשנים. (שם עמ' 55)

הצנע לכת

רבי איצלה היה אומר: העולם אומר, מה שאי אפשר מלמעלה הולכים מתחת, ואני אומר מה שאי אפשר מתחת הולכים מלמעלה, ללמד שהמדיניות המיועדת להנהגת האדם בעולמו היא דרך ההסתר, ורק בליט ברירה יוצאים ופועלים בגלוי. (שם עמ' 588)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת ר' צבי הירש בן ר' יוסף פנחס ז"ל - ומרת דבורה שרה בת החבר ר' מאיר ז"ל

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 43 קרח תשע"ד

מתורת הפרשה

שתק לכן הוא צודק

נשאל רבנו: איך יתכן שקרח היו עמו מאתים וחמישים ראשי סנהדראות, שאם נתבונן במושגים של ימינו זה כעין התאספות גדולי התורה של כל העדות כולן, ומנגד עומד לו משה לבד, מה עושה בני"א פשוט כשרואה את מאתיים וחמישים נשיאי ישראל עומדים לצדו של קרח, איך ידע מי הצודק? והשיב רבנו: כיון שמשה שתק, הרי"ז סימן שהוא צודק! וכמו שמצינו בקידושין (דף ע"א ב') דבני מערבא בדקי יוחסין בשתיקותא, כששני בני אדם רבים ביניהם, מי ששותק ראשון סימן שהוא מיוחס יותר...

ויקח קרח

שואלים חז"ל קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה. ושמענו מהגר"ח מייסקובסקי שליט"א את תמיהתו של הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א על שאלה זו, מה זה שייך לפיקחותו של קרח, וכי צריך להגיע לפיקחות מיוחדת כדי לא לחטוא, והלא גם אדם מן השורה אינו חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות.

וביאר הרב שטיינמן על פי מעשה שמובא במדרש (מח כב), שאדם היה הולך בדרכו לארץ ישראל, והנה רואה שתי ציפרים מתקוטטות עד שאחת הרגה את חברתה, מיד עפה הציפור והביאה עשב והניחתו על פי הציפור והחייתה אותה, ופרחו שתיהן. נדהם האיש לראות בעיניו מעשה של תחיית המתים, ומיהר ליטול את העשב שנותר והלך להחיות בו את המתים שבארץ ישראל, וכשהגיע לסולמה של צור מצא נבלת אריה מושלכת בארץ, ומשום מה רצה לנסות את העשב על האריה, והניח העשב על פיהו והחייהו, עמד האריה ואכל את האיש, והוא שאמר מושל המשל יטב לביש לא תעביד ובישא לא מטי לך', - אל תעשה טוב לאיש רע ואז לא תגיע אליך רעה.

לכשנתבונן במעשה זה, נתמה, הרי בידו של אותו שוטה היה אוצר ענק אשר לא יסולא בפז, היה בידו עשב של תחיית המתים, והיה יכול לחולל בו פלאות, להחיות את האבות הקדושים, ואת היקרים ללבו, והוא בבלי דעת החיה את הארי... לשם מה עשה זאת, לא רק שהוא לא הועיל, אלא הביא על עצמו במו ידיו את אבדנו שלו.

זוהי כוונת חז"ל בשאלתם - 'קרח שפיקח היה', קרח שזכה בכאלו אוצרות עצומים שלא זכה בהן אדם בעולם, והיה מטועני הארון, והיה לו עשירות מופלגת ומעמד נכבד, מה ראה לשטות זה שרק בגלל קנאתו בנשיאות אליצפן יעורר את ה'אריה', את אש המחלוקת, ובמו פיו יאבד את עצמו ומשפחתו מן העולם, וכי יש לך שטות גדולה מזו. (איש לרעהו)

ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הגנף בעם ויתן את הקטרת ויכפר על העם. (קרח יז, יב)

וברשי"י זבחים פח, ב ד"ה ויכפר על העם, כתב במחלוקת קרח שהוא לשון הרע, שנאמר אתם המיתם וגו'. ואע"פ שאמרו כן בפני משה ואהרן, כבר הוכיח החפץ חיים (כלל ב' או א') דלשון הרע אסור גם בפניו. ולכאור' הרי כתוב שכל בני ישראל אמרו להם אתם המיתם וגו' ולמי סיפרו את הלשון הרע. והנה באמת גם שנים שיודעים איזה דבר אסור להם לספר אחד לשני. ואין להקשות דלא יהא גרוע מדבר שנאמר באפי תלתא, שיש אומרים דמותר לספר משום שכבר נתפרסם לכל, וה"ל כשמספר לזה שיודע כבר אינו מוסיף לו כלום. דיש חילוק, דאמנם עצם הדבר כמות שהוא אין איסור לספר כיון שגם חבריו יודע כמותו, מ"מ כל שמספרים ומראים זה לזה שעשה בזה חבריו דבר שאינו הגון, זה לשה"ר. ורא"י ממעשה דמרים שספרה לאהרן על משה, ואהרן היה יודע, אלא שפירשו ביניהם את הדבר לגנות, וזה לשה"ר (אילת השחר זבחים פח, ב)

ופדיו מן חדש תפדה בערכך חמשת שקלים (יח טז)

ע"י ברשב"א שבועות ל"ט דמספק"ל לענין קידושין אם יועיל כלי שאינו שו"פ לקדש בו אשה, דאפשר דמפני חשיבות המלאכה מחשיבו כשוה כסף ואי"צ שיהיה שוויות במחט, ולכן אם יקדש במחט השוה פחות משו"פ י"ל דתהא מקודשת, וע"ש מש"כ לדון בזה. וצ"ע, דזה ודאי דלפדה"ב לא שמענו דיועיל כלי, ולא מסתבר דחשיבות מלאכה מהני לאשווי ביה שיעור פרוטה ולא ה' סלעים. וקצת יש ראייה מרב כהנא דנטל סודר מפני דאדם חשוב הוא, משמע דבלא"ה לא יועיל. ורק אם נחלק דרך בכלי העומד למלאכה ולא בכלי העומד ללבישה מספק"ל להרשב"א. וע"י איה"ש שבועות לט. וביאר רבנו, כל הנדון בקידושין וכיו"ב, דשייך לקדש מפרוטה ומעלה ואין צריך לקדש דוקא בפרוטה, וכן במודה במקצת משני מעות ומעלה דמקרי כפירה, בזה מהני כלי, אבל בפדיון הבן דיש בו שיעור של חמש סלעים לא פחות ולא יותר, ואם יתן יותר אין על היתר שם מעות של פדיון אלא מתנה בעלמא, ואין בהם מצוות נתינה, ע"כ דהמצוה הוא שיווי ממש, ואין זה שיעור בשווי אלא דבעינן סכום זה ממש, ובזה לא מהני כלי. (פרורים משולחן גבוה כרך ד') ב)

שמירת מקדש ביום

והנה ש"י הרמב"ם (פ"ח מביה"ב ה"ב) והרמב"ן (שם) דמצות שמירת המקדש וללכת סביבו בלילה. ותמה המנ"ח (ריש מ' שפח) דלדברי הרמב"ם דמצות השמירה בשביל כבוד המקדש, ולא מפני אויב או לסטים, הרי הדין נותן שתהא המצוה לשמור ולילך סביבו תמיד, בין בלילה ובין ביום, ומהו א"כ דס"ל דאין המצוה אלא בלילה. ואמר לי מו"ר מרן ראש הישיבה הגראי"ל שליט"א, דביום לא יהיה ניכר דלשמירה קיימי שם. ויתכן דכוונתו דאמנם השמירה היא בשביל כבוד ולא מפני פחד אויב וכיו"ב, אכן המצוה היא לעשות מעשה שמירה כמו מפני ליסטים, וכל ענין וצורת שמירה לא שייך אלא בלילה, אבל ביום לאו שמירה תחשב העמידה וההליכה סביב המקדש. עוד יש לפרש בדבריו, דמשום שביום מצויים שם בני אדם רבים לא יהיו השומרים העומדים ומהלכים סביב המקדש ניכרים כשומרים, ושוב ליכא כבוד הבית, ואתי שפיר היטב דלעולם לא שייך שמירה מטעם כבוד המקדש אלא ביום. (ס' גינת אגוז עה"ת פ"ר במדבר וע"ש בכל דבריו)

ענין בפרשה - מחלוקת

אש המחלוקת

רואים במציאות שמחלוקת היא אש שאוחזת את כולם, וצריך התגברות גדולה מאד בכדי שלא להצטרף, וכמו שהי' עם עדת קרח, שמושה הזהירם לפני שאמר להם להקטיר קטורת שסם המות נתון בתוכו, שבו נשרפו נדב ואביהוא, ומי שיבחר יצא חי וכולם יאבדו, ובאמת תמוה איך הם הלכו להקטיר לאחר אזהרה מפורשת מפי משה, וכן משמע שקרח האמין לדברי משה שכולם ימותו ואעפ"כ לא אמר להם להפסיק, אלא שזו המציאות, **שהנכנסים למחלוקת אינם יוצאים מזה אפי' שנגרם על ידי זה מיתה**, וההסבר בזה י"ל כעין מש"כ בביאור הגר"א (משלי א כג) על דברים בטלים שמושכים את האדם לפי שמשרה עליו רוח טומאה, וגם מחלוקת זה כך.

וברבינו חננאל (הובא ברמב"ן פרשת קרח ט"ז ה) כתב שהנהגה בעדת קרח היו משבט לוי, ונמצא שאעפ"כ שבשאר חטאי דור המדבר שבט לוי לא השתתפו, אבל בחטא הזה הם נכשלו, וי"ל לפי ש"כ בחובת הלבבות (שער התשובה פ"ח) שאמר אחד מן הצדיקים לתלמידיו, אילו לא הי' לכם עון הייתי מפחד עליכם ממה שהוא גדול מן העון, א"ל ומהו גדול מן העון, אמר להם הגאות, עכ"ד, ולפ"ז אדרבה, כיון שלא נשתתפו בשאר החטאים עד עכשיו הם נכשלו בגאות ומחלוקת, והיצר הרע מוצא דרך איך להכשיל כל אחד.

ובדעת זקנים מבעה"ת (פרשת ויקהל ל"ה ל) הביאו מדרש, שבשעה שאמר משה לישראל שבצלאל יעשה המשכן, היו ישראל מרגנים אחרי משה ואומרים שכל הגדולה הוא נוטל לו ולמשפחתו, אמר להם משה דעו וראו כי לא מדעתי אני עושה אלא מפי הקב"ה, עכ"ל. אבל צריך להבין במה הוא שכנע אותם, הלא הדרך ממה שאנו רואים בעיניים כאלה שלא מאמינים, ואפי' אם יאמר כמה פעמים לא מאמינים, ולמה האמינו עד כדי כך שיכול לומר להם "ראו" קרא, שמשמע שהראה להם בבירור עד שהוכרחו להודות.

ומשמע מזה גודל אמיתת דבריו, הוא הי' כ"כ משכנע עד שהוצרכו להודות, וכשאמר להם "ראו" אז כל אחד, הגם שהי' לו קצת עקמימות שבלב לחשוד את משה שמחמת קנאה הוא עושה מעצמו בשביל קרוביו, אבל דברי האמת שלו היו כ"כ ניכרים עד שראו ממש.

אכן אצל קרח ג"כ כתוב שחשדו אותו, ומשה אמר להם והתחנן שלא עשה מדעת עצמו, רק ד' אמר לו, ולא האמינו, והנ"מ הוא, היות שאז כבר הי' נגיעה, שקרח רצה את הכהונה או את הנשיאות (כדפרש"י בפרשת קרח ט"ז א) וכשיש נגיעה עצמית אז לא יכולין לשכנע אפי' בדברים שיוצאין מלב טהור כמו של משה, ורק כל זמן שסתם מרגנים, אבל אין מי שרוצה וחושב שזה מגיע לו, רק בסתם הוא טוען למה הוא נותן הכל לקרוביו, למה הוא לא נותן לאחרים, יכולים עדיין לדבר אליו ויכולין להראות לו, אבל למי שהנגיעה העבירתו על דעתו א"א לשכנע בשום אופן. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' קי"א)

והנה קרח ועדתו נענשו בבריאה מיוחדת, כדכתיב (בפרשת קרח ט"ז ל) ואם בריאה יברא ד' ופצתה האדמה את פיה, והר"נ איש מקטירי הקטורת שהיו ראשי סנהדראות נענשו בעונש אחר כדכתיב (שם פסוק לה) ואש יצאה מאת ד' וגו'.

והנה לא כתוב על אש זו שהיתה בריאה מיוחדת, ומהיכן היא באה, ואפשר לומר, שהרי שמים זה אש ומים, אש ומים המנוגדים זה לזה נעשו לאחד במאמר ד', אבל כל זה נעשה לתועלת הנבראים, דכך היא צורת הבריאה, וכשחטאו, אז השמים עצמם, האש שבהם היא השורפת, דהתועלת עצמה נהפכת לפורענות.

ואעפ"כ שאנחנו לא יודעים את דרכי ד' למה כאן הנהגת העונש היתה כך וכאן כך, יתכן לפרש את הענין בדרך זה. דהנה כתוב (בהושע י"ד י) כי ישרים דרכי ד' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, ובנזיר (כ"ג א) איתא שנים שצלו את פסחיהן אחד אכלו לשם מצוה, ואחד אכלו לשם אכילה גסה, זה שאכלו לשם מצוה צדיקים ילכו בם, וזה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם וכו'. וכן י"ל כאן, דהנה מצות ציצית היא מצוה גדולה מאד ואין קץ למתן שכרה, ואיתא במנחות (מג ב) שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ובלבשת ציצית נעשים ענינים גדולים, ובגמ' (שם ק"י א) אמרינן דכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכו', ומסתמא גם העוסק בדיני המצוה כאילו קיים את המצוה, וא"כ בלימוד פרשת ציצית יש ענינים נשגבים ועילוי לעוסק בזה. והנה רש"י (בפרשת קרח טז א) מביא שר"נ ראשי הסנהדראות באו למשה ושאלו אותו אם טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, ואמר להם שהיא חייבת, התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט א' של תכלת פטורה, זו טלית שכולה תכלת לא תפטור את עצמה.

ובאמת אם נתבונן בזה הרי זה שאלה של טיפשות, ושאלה זו נשאלה עי" ר"נ ת"ח ראשי סנהדראות, וגם לאחר שמושה השיב להם הם שיחקו עליו, והרי הי' צריך להיות להיפך, שע"י גודל הענין שבמצוה זו שקיימו עכשיו בעסקם בהלכות ציצית הם היו צריכים להתעלות. אלא ע"כ דלאחר שנתפסו למחלוקת של קרח נתעקס שכלם, ונעשה לפניהם העקום למישור והישר לעקום, מה שענה להם משה רבינו, דברי אלקים חיים, דברים פשוטים ביותר, נראה בעיניהם שחוק.

ונענשו במדה כנגד מדה, שאותו הדבר עצמו שצריך להיות לתועלת הנבראים, האש של השמים שאינה אש רעה, היא תעשה להם לפורענות. דאם מהמצוה שצריך לצאת על ידו וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד', הם הוציאו מזה ליצנות נגד משה ותורתו, גם ענשם יהי' כך, דאינם ראויים לקבל את חסד ד' אשר בבריאה, ולכן האור של השמים נהפך אצלם לאש, שזה דרך ההנהגה. (אילת השחר קרח טז, לה)

קרנן שלמים מביא שלום

רש"י בפרשת ויקרא (ג א) מפרש טעם על שם מה נקרא קרנן שלמים כיון שמטילין שלו 'בעולם, ולכאורה שלו' זה ענין התלוי בבחירה, וא"כ האם ע"י הקרבת קרנן שלמים נשלל הבחירה של מריבות. וי"ל להמבואר בב"מ (נ"ט א) על הפסוק השם גבולך שלו' חלב חטים ישיבעך, דבזמן שיש שפע ברכה בעולם נמנעים מריבות ויש שלו', וכ"כ רש"י בפרשת מקץ (מ"א ב) שבימי השובע הבריות נראות יפות זו לזו שאין עין ברי' צרה בחברתה, וקרנן שלמים גורם שפע בעולם וע"י זה נמנעים מריבות, ומשום כך הוא מטיל שלו' בעולם. (אילת הש"ש שם)

על בלימה

איתא בגמ' (חולין פ"ט, א) א"ר אילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנא' תולה ארץ על בלימה. ויש להבין מה השייכות של בולם עצמו למה שהעולם מתקיים ע"י, ועוד שהרי העולם מתקיים על עוד דברים. ופירש בזה זקני מרן רה"י הגראי"ל שטינמן שליט"א, דאמנם יש כמה וכמה דברים שהעולם עומד עליהם, כמו לימוד התורה ולימוד של תשב"ר שלא חטאו ועוד, אבל אלו הם מצוות, לעומת זה ידוע בטבע האדם כאשר בא פלוני וגוער בו ומשמיץ ומבייש אותו, ובפרט כשזה ברבים, טבע האדם שמבקש בשעת מריבה לנקום בו ביתר שאת ולהשיב מנה אחת אפים, וזה הנסיון כ"כ גדול שרוב האנשים לא עומדים בזה, ולכן אמרו חז"ל שגדול כוחו של מי שבולם עצמו בשעת מריבה שבזכות זה העולם עומד. עכ"ד. (מצות איש כסוי הדם עמ' רכ) [וז"ל המסלת ישירים]

פ"א: כי השנאה והנקימה קשה מאד לשימלט ממנה לב הותל אשר לבני האדם, כי האדם מרגיש מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש, כי היא מנוחתו לבדה. על כן לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו, ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה, ולא יקום ממנו בהזדמן לו שיוכל להנקם, ולא יטור לו, אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאילו לא היה - חזק ואמץ הוא. והוא קל רק למלאכי - השרת שאין ביניהם המדות הללו, לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם].
ושאל פעם רבנו הרי כתוב במש' באבות על שלשה דברים העולם עומד על תורה ועל עבודה ועל גמ"ח וכאן מבואר דעומד על הבולם פיו בשעת מריבה.

וענה מרן הגר"ח אם בולם עצמו בשעת מריבה יזכה לתורה לעבודה ולגמ"ח.
ואמר רבנו להביא ראיה לזה מהגמ' בקידושין ע' ב' כל הפוסל פוסל ואינו מדבר בשבחא לעולם ואמר שמואל במומו פוסל, ועוד שם בגמ' ע"א ב' אמר ליה זיל בתר שתיקותא כי האי בדבקי בני מערבי כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזוהי מנייהו דקדים ושתיק אמרי האי מיוחס טפי אמר רב שתיקותיה דבבל הינו יחוסא הרי מבזר דהכל תלוי בשתיקותיה ובה הכל תלוי. (מנחת תודה עמ' שלי"ה)

לדרוש בשלום חבירו

עוררני על דבר פלא, שיש חסרון קשר ואחוה בין הלומדים, ולפעמים יושבים סמוך זה לזה וכמעט שלא מתעניינים אחד בחבירו, ובאמת צריך לדון לכף זכות, שזה כתוצאה ממה ששקועים בת"ת או מחוסר זמן, או דלפעמים חוששים שיפריע לחבירו מה שמתעניינים בעניניו, אבל בכל זאת, רוב האנשים רוצים שיתעניינו במצבם, וצריך להיות יותר מסירות לאחרים, ויש כאלו שנפגעים כשלא מתעניינים בהם. וידוע על גדולי ת"ח כמו מרן הגר"י סלנטר זצוק"ל ועוד, דאע"פ שהיו שקועים בלימוד התורה בכל זאת הם מקום בראשם לחשוב על אחרים, ועניניו בין אדם לחבירו הם אצלם עיקר גדול, ובקידושין (ל ב) אמרין אפי' האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים וכו' ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה עי"ש, ומשמע שמלחמה זו צריכה להביא לידי אהבה. ויתכן שמפני שכחה לא חושבים מספיק בענין זה, וכן יתכן שיש שחושבים שמספיק מה שאינו עושה רע לאחרים, אבל זה מחוסר העמקה, וחייבים לחשוב בזה, דלא מספיק להיות סר מרע אלא צריך להשתדל בעשה טוב, דלפעמים נמצא מי שזקוק לעידוד משום איזה סיבה או שמרגיש עצמו בודד וצריך להתעניין בו. (מפיקודך אתבונן ח"ב)

הפרד נא מעלי

אברהם אבינו בלכתו לארץ כנען לקח עמו את לוט, ואע"פ שאברהם הפסיד ע"י זה כדפריש"י (פרשת לך יג יד) שכל זמן שלוט היה עמו הדיבור פורש ממנו, צ"ל שהעדיף להפסיד משום שחשב שישפיע עליו לטובה, והיינו כמש"כ בחובות הלבבות (שער אהבת ה' פרק ו) כי זכויות המאמין אפי' אם יהי' מגיע אל התכלית הרחוקה בתיקון נפשו לאלקים יתב' ואילו היה קרוב למלאכים במדות הטובות וכו', אינם זכויות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה ומישר הרשעים אל עבודת הבורא, שזכויותיו נכפלות בעבור זכויותם בכל הימים ובכל הזמנים, עכ"ד.

ובאמת צ"ב, דאדם שיוכל להגיע לדרגה כ"כ גבוהה, א"כ גם כשיזכה את הרבים בודאי יגיע לכך, שכן הוא מוסיף מעלה בנפשו, ומה הוא מפסיד ע"י זיכוי הרבים, וצ"ל דבהתעסקות בזיכוי הרבים צריך להתעסק גם בענינים שפלים שמונעים ממנו להגיע לדרגת גילוי שכינה, ומשל למה"ד לאדם שהתעלף במקומות המטונפים, ויש אדם אחר הנמצא עכשיו במצב של גילוי שכינה, ונכנס להצילו, הרי אע"פ שעושה מצוה גדולה שמצילו, מ"מ במקום שנכנס עכשיו אינו זוכה לגילוי שכינה, וכן מזכה הרבים מתעסק גם בדברים שמונעים ממנו דרגות עליונות וגילוי שכינה, ומ"מ יתעסק בזה, ולבסוף יגדל יותר.

ובכל זאת כשאברהם ראה שבאים למריבה לאחר התוכחה, דבאמת התוכחה היתה צריכה להביא לאחוה שכן מדריכו לדרך האמת, אבל כשלא קיבלו ובאו למריבה, א"כ אין תועלת בחיבורם, ואמר הפרד נא מעלי, ובבעל הטורים (שם פסוק י"א) כתב "בשביל לעשות שלום נפרדו", וכן המציאות דבמקום שיש מריבה ואין שלום צריך להפרד. (אלה"ש שם)

עלי יניח צדיק את ראשו

בזמן שיעקב הלך לחרון כתוב ברש"י פרשת ויצא (כ"א י"א) שהאבנים התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וכו', מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. והנה לאבנים אין דעת, וע"כ המריבה היתה בין השרים שלהם, וצ"ב, דבשלמא אם היה כאן ב' סוגי דוממים היה שייך מריבה בין שני השרים, דלאבן עצמה אין דעת, אלא דלכל נברא יש שר בשמים שהוא ממונה עליו והוא בעל הכרה ורוצה להתעלות ע"י שימוש להאדם השלם (כמש"כ המסילת ישרים פ"א) אבל כאן שכולם היו אבנים בין מי היה המריבה דמאי נ"מ לשר האבנים אם יניח ראשו על אבן זו או אבן זו.

ובספר שער הגלגולים (בהקדמה אות כ"ה) כתב דלכל אבן יש שר בפני עצמו, וכששני אבנים מתחברים יחד מתבטל שר אחד (ונגמר תפקידו) וכשמחלקים אבן אחת לשנים נתוסף שר על אבן הנוספת (ועי' במד"ר בראשית י' ו' דאין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל, וכשהעשב נעקר מתבטל המלאך) ולפי"ז א"ש, דבתחילה היה מריבה בין שרי האבנים, אבל כשתחברו ונעשו אבן אחת הפסיק המריבה, דמעכשיו היה לכל אבנים אלו שר אחד ואין נ"מ היכן יניח יעקב את ראשו.

וממה שהקב"ה עשאן אבן אחת, צריך ללמוד שע"י מחשבה טובה שכל אחד רצה לזכות התאחדו, וע"י מחשבה רעה מגיעים לפירודים. ועפ"י הרוב, רבים שכל אחד רוצה, אפילו שזה דבר מצוה, מ"מ נהי' ע"י זה מחלוקת מפני שמעורב בו מחשבה לא נקייה, ובאבנים שלא שייך בהם פניות וכוונות השר שלהם רק שימוש האדם השלם, אז הכל התאחד.

ובמש"כ המסילת ישרים כי הנה עליו גדול לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם, צ"ב, וכי המלאך מתעלה, הרי כתוב (בזכרי' ג ז) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ומבואר בספרים דהמלאכים אע"פ שהשגתם במידותיו והנהגותיו יתב' גבוהה מאד, וכל מה שאדם צריך לעמוד בכל חייו בהנהגת ד' ומידותיו הם משיגים בקביעות, אבל כמו שהם אינם יורדים כך הם אינם עולים, ומשום כך המלאכים נקראים עומדים, כיון דעומדים בתמידות באותו מצב.

ונראה דמבואר כאן ענין נפלא, דאע"פ שמלאך אינו בר עילוי, אמנם זה דוקא באופן רגיל, אבל כשמגיע לשייכות עם אדם בעל בחירה, ויש לו שייכות לתורה ומצוות שעליהם הושתתה הברירה, בזה כמו שהאדם שולט בתחתונים כך הוא שולט בעליונים, דהיינו כמו שכתוב שכל הנהגת הקב"ה בעולם הן לטוב והן לרע תלוי' במעשי האדם, גם המלאך עצמו אע"פ שלא מתעלה, מ"מ כשהוא משמש את האדם השלם המקיים תורה ומצוות, כמו שהאדם עצמו מתעלה, כך זה ששייך אליו ופועל למענו יכול לעלות עמו, ובודאי לא עולה בכל רגע, אלא ברגע הגדול ביותר אצלו כשמשמש את האדם השלם. (אילה"ש שם)

אם עיני שכל לך

כתוב בספר שערי קדושה לר"ח ויטל (חלק א' שער ו') הזהר מכל מיני כעס וקפידה וגאווה, אפילו לבני ביתך. ואם יחרפך איש לא תענוג, והיה נעלב ולא עולב, כי על זה כתיב (שופטים ה' ל"א) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, והעבר על מדותיך לכל מי שחטא, ולא תרגיש צער אפילו בלבבך כי טוב הוא לך, כי כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו ומכל שכן עונות וחטאות, ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצערך כי חיים אתה מבקש לך. עכ"ל.

ואם האדם עצמו היה לו לחפש מי שיצער, כמה חמור הוא עוון המצער. יש כאלו שביישו מישהו, ובשעת מעשה איננו מרגיש שהוא עושה עולה גדולה, והוא שואל את עצמו - מה כבר עשיתי? ואכן כך כתב בספר שערי תשובה (ש"ג אות קמ"א): ועוד אמרו המלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, ומה שלא אמרו כן על הרוצח שאין לו חלק לעולם הבא, כי המלבין פני חבריו איננו מכיר גודל חטאו, ואין נפשו מרה לו על עונו כמו הרוצח, על כן הוא רחוק מן התשובה, עכ"ל.

מרן החזו"א זצוק"ל אמר שקשה לאדם לעבור את כל ימי חייו, 70-80-90 שנה, בלי שפגע בבני"א ח"ו. אין ספק שאם יזכר בימי הילדות, לא ימלט מכך שפגענו פעם באיזה אדם...

אחד שהי' לי אתו פעם משהו, איזה עסק, ואף שלא היתה זו מריבה ולא פגעתי בו, אבל עד היום, כל יום, אני מכניס כמה מטבעות לזכות פלוני בן פלוני ולפלוני בן פלוני - הם כבר לא חיים - אבל כך, בכל יום אני מפצה אותם. ואף שלא פגעתי בו והוא כן פגע, בכל זאת מי יודע, שמא היתה לי קצת אשמה בזה. (כ"ת)

לא כל נחל הוא נהר

פירש"י (חולין י"ח) נהרא נהרא ופשטיה. כל נהר מתפשט במקום שהוא רגיל שם כלומר כל מקום הולך אחר מנהגו אית דוכתא בבבל דנהיגו כרב ושמואל ואית דוכתא דלא נהיגו כוותיהו:

ובדף נז ע"א זה גם מוזכר ושם פירש"י נהרא נהרא ופשטיה. אין פשטי הנהר דומין זה חריף, וזה עומד כך אין מנהג המקומות דומות ורב כשרה סבירא ליה, וראה בני פומבדיתא שנהגו בו איסור ולא התירו בפניהם ורב יהודה מפומבדיתא הוה וסבר דרב טרפה ס"ל. א"כ מה זה שייך למה שאומרים על כל דבר ציבורי - יש שתי דעות, כ"א נהרא נהרא ופשטיה? וחז"ל מזה, וכי כל א' הוא נהר? מי אומר את זה? החזו"א? הח"ח אמר את זה? בשביל להיות נהרא נהרא ופשטיה צריך להיות חזו"א וח"ח. לא כל נחל יכול להיות נהר! (רשימות תלמידים מיום ה' כ"ג אב תשס"ט)

הקב"ה חפץ יותר במצות שיעשה בהם גם רצון הבריות - אגרת רבנו

אור לכ"ב שבט תשס"ב לפ"ק

על דבר שלדאבוננו רואים שהצרות נתרבו מאד ורבים חולים במחלות מסוכנות מאד ורוצים להתחזק ביראת ד', הנה אותותינו לא ראינו ואנחנו בדור של הסתר פנים ומי יכול לדעת על מה אף הקב"ה, בכ"ז עלינו מוטל לפשפש במעשינו אולי ירחם וישוב ולא יעיר חמתו.

קודם כל ידוע בספרים שחטא של בין אדם לחבירו הרבה יותר חמור מחטא של בין אדם לקונו, וכן מצוה שיש בה בין אדם לחבירו הוא אשר יותר דרוש מאתנו, והעיד עלינו הרא"ש בריש מס' פאה וז"ל **כי הקב"ה חפץ יותר במצות שיעשה בהם גם רצון הבריות מבמצות שבין אדם לקונו** עכ"ל. ומכאן נבין שקודם עלינו לתקן מצות אלו ולפשפש בהם, כי מצוות שבין אדם לבריות הוא חמור ביותר. וכמובן שצריך גם להתחזק במצות שבין אדם לקונו, וכתוב והי' מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, וצריך מאד להתחזק בצניעות, גם במלבושים, ובכלל לחיות חיי צניעות. גם להתחזק בתורה וחסד מאד, הם המגינים הכי גדולים. ובזכות כל הנ"ל הקב"ה ירחם עלינו ויאמר למשחית הרף.

כיון שמכניע עצמו

ואמרו בברכות י"ט דצורבא מרבנן שאני דקודשא בריך הוא תבע ביקרי'. ונמצא דאע"פ שאינו מקפיד מ"מ בת"ח הקב"ה תבע ביקריה. וא"כ ה"ה המדבר לשה"ר על ת"ח לא יועיל אף כשימחל לו, דעדיין קודשא בריך הוא תבע ביקריה. רק אפשר דכשבא לבקש מחילה עדיף כיון שמכניע עצמו לפייסו. (ונו"מ במי שעשה תשובה רק לא בא לבקש מחילה, דנשאר עדיין מה דתלמיד חכם חמור דאף כשאינו מקפיד נענש) (כת"י אילה"ש - לקט דברי חיזוק ח"ב)

תוותר אף אם הנך צודק - אגרת רבנו

בס"ד - בדברים האלה באתי להביע צערי על מצב אחינו בענין בין אדם לרעהו, כי רבתה מחלוקת לא רק בין אנשים פרטיים, אלא בהרבה מוסדות התורה וחסד, וגודל עון זה מבואר בחז"ל, והעונש ג"כ מבואר שהוא חמור מאד, בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, ואין צורך להאריך בזה. והנה כל א' חושב שלו מגיע והוא צודק, ואינו יכול בשום אופן להקלט במוחו המחשבה שהוא אינו צודק, וא"כ השני רשע ומותר לעשות הכל ואפילו להלשין או לילך לא לדייני ישראל, שדנין כפי דיני התורה, כיון שלהם אין הכח להכריח את זה שכנגדו. ולדאבוננו ראינו בזמן האחרון שנתרבו כ"כ הרבה אלמנות ויתומים, ומי יודע אם זה לא בעון מחלוקת, ואע"פ שזה שנענש יתכן שלא היה מעורב במחלוקת, מ"מ הא ידוע שכל ישראל ערבים זה בזה. וכ"ש שלפעמים הוא שומע ונהנה או מקבל הדברים.

והנה ידוע שהקב"ה מצטער על אשר א' עושה רע להשני, ובפרט אם זה גורם שהרבה אנשים מעורבים בזה אין לשער כמה גורמים צער להשי"ת, ומעורר קטרוג רחמנא ליצלן ומדת הדין תובעת, השי"ת ירחם.

אמנם מי אני שאבוא בתוכחה לאנשים, אבל היות שכמעט יום יום באים אלי בעניני מחלוקת, בין אדם לחבירו, בין מוסד לחבירו, ובמוסד גופא בין אנשי הצוות עם המנהל, וזה מאד משפיע לרע על כל העולם, הלא ידוע ממאמר חז"ל קידושין מ' שלעולם יחשוב שיש בעולם חצי מצות וחצי עבירות, ובמצוה א' יכריע לכף זכות וחלילה בעבירה א' גורם שיכריע העולם לכף חובה, ר"ל.

מלבד זה, כל דבר שאדם עושה, בין דבר טוב בין להיפך, הכל משפיע שגם אחרים יעשו כך, ומחלוקת גורם מחלוקת ומלשינות גורם מלשינות, ועד איפה נגיע ח"ו, וכמדומני העצה היחידה שכ"א יחשוב בלבו לוותר, כי אם נגיד לבן אדם שאינו צודק הא לא ישמע, כי הוא משוכנע שהוא צודק מאה אחוז. רק אפשר לומר תוותר אף אם הנך צודק, שכדאי מאד למנוע ריב ומחלוקת.

וכל א' יחוס על נפשו, ונפש בני משפחתו, ונפשות כלל ישראל, אינני מדבר כבר מענין צער השכינה כביכול כשאין שלום בין ישראל, אשר זה עוד גרוע יותר מהכל.

אמנם יש חולה גרושה אשר אנשים משלים ומרמים עצמם שעושים לשם שמים ואינו יכול לוותר כלום, ולאדם כזה אין שום עצה, רק שיעמיק ללמוד את עצמו עד שיבין האמת וישוב אל ד' וירחמנו.

ועל כולנו להרבות בעשיית שלום, ולבקש בתחנונים לחוס על כבוד שמים ועל כלל ישראל שלא יענשו ממרומים, ונזכה לברכה כמאמרם ז"ל לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, ובזכות השלום יסיר ד' חרון אף, עד יערה השי"ת רוח ממרום ונזכה להגאל גאולת עולמים. א.ס. אהרן יהודה ליב שטיינמן. כ"ד מרחשון תשי"ס. בני ברק יצ"ו

על לצער אנשים נענשים גם בעוה"ז

בס"ד. לכבוד....

הנה ידוע שבתורתנו הקדושה יש דינים בין אדם למקום, וגם מה שבין אדם לחבירו, גם בעשרת הדברות יש גם דינים שלו לקונו, וגם מה שאדם יזהר מלעשות רע לבריות.

ואונאת דברים מבואר בבא מציעא דף נ"ח ע"ב שזה יותר חמור מאונאת ממון. וזה אין חילוק בין איש לאשתו או אשה לבעלה. ובגמ' ב"מ נ"ט שם כתוב שכיון שאשה דמעתה מצוי' אז אונאתה יותר חמור מה שמצערין אותה. וזה כולל בכל הדברים שגורם צער, ובפרט לצער אלמנה או יתומים חמור מאד.

ולהיפך, חסד, אין לשער מה שיכולין לזכות עי"ז, ומבואר ברא"ש בריש מסכת פיאה כי הקב"ה חפץ יותר במצות שיעשה בהם גם רצון הבריות מבמצות שבין אדם לקונו.

ודברים שאנשים מורים היתר לעצמם, מורה או רב חושבים שבשביל לעשות שיהי' משמעת מותר לבזות בלי שיעור, ואין הדבר כן, רק מה שמוכרח להוכיח אבל לא לבזות, וזה חמור מאד שמבזין ברבים. רבי או כל מחנך צריך להוכיח, אבל לא להוסיף דברים הגורם בושה, ובדרך כלל זה מחמת שחושב להגיב על שפוגעין בו, וזה גורם שמשלם לו כפלים, וזה ודאי מכלל אונאת דברים לא יצא, ומאד צריך לזהר בזה.

וגם ההורים אין להם לבייש ילדיהם, וכן הראוני בספר החינוך מצוה של"ח.

והנה בכמה מקומות משמע שאע"פ שבדרך כלל עיקר העונש הוא בעוה"ב, ובעוה"ז לא נענשים על עבירות כ"כ, אבל על לצער אנשים נענשים גם בעוה"ז.

כל א' ישים לב על כל מה שעושה או מדבר שלא יהי' דבר המצער חבירו.

והנה באמת כשנענשים בעולם הבא העונש יותר גרוע, אבל היות שאנשים מה שלא רואים כעת לא מתפעלים כ"כ, לכן אנו מדברים מה שכל א' מבין יותר. ועי' בספר חינוך מצוה ה"ל בלאו של לא תונו איש את עמיתו, שמסיים דאע"פ שאין בו מלקות לפי שאין בו מעשה, מ"מ כמה מלקיות מבלי רצועה של עגל ביד האדון המצוה על זה.

והנהרזר מלפגוע אנשים יחולו על ראשו כל הברכות האמורות בתורה, ויזכה לעונג בזה ובבא.

אהרן יודא לייב שטיינמן

כ"ו סיון תשס"ט

לדון לכף זכות

הנה דורינו ידוע בתור דור של עקבתא דמשיחא, ועיני כל ישראל מיחלות לישועת ה' בקרוב, וברור שכל מה שמצידנו נתקרב אליו יתברך בשמירת התורה והמצות נזכה יותר מהר לגאולה האמתית המובטחת לנו ע"י נביאינו הקדושים, ומעיקרי תורתנו הוא גם שאחדות ואהבה של איש לרעהו ישכון בינינו, ומבואר בחז"ל הקדושים שהיות שהנהיגו עצמם בהנהגה הפוכה מזה, גרם להחורבן אשר עד היום לא זכינו להבנותו, וכל הצרות והשמדות שעברו על עם ישראל, וכן גם מה שעדיין אנו סובלים, הוא כתוצאה מזה, בכך באנו בדברינו אלה לחזור ולהזכיר הדברים הידועים, וזה מעיקרי קיומנו, שכל א' ידון את חבירו לכף זכות ועי"ז לא יבואו לריב ושנאה ח"ו, ולהזהיר גדולים על הקטנים לשנן ולחנך בנינו ותלמידינו שלא ישמע לשון של גנאי על זולתו, ויקיים בנו האמת והשלום אהבו.

ובזכות ההתחזקות באהבת אלה אשר נקראים לגיונו של מלך, וכולנו כאיש א' בלב א' נעבדהו, נזכה במהרה דידן, לבנין בית מקדשינו וירושלים בתפארתה.

תמוז תנשי"א

[חזר וחתם] ט"ז אדר א' תשנ"ז הכו"ח באהבה.

השפעה

הנה בכל מקום שיש מחלוקת, יש לזה השפעה גדולה לכל הסביבה, כמו שמסופר על האר"י ז"ל שבשבוע שנסתלק לבית עולמו, היתה מריבה בין השכנות, ומריבה זו גרמה לו היזק שנסתלק לבית עולמו. ומה שאפילו מריבה שהיתה בשכנותו הזיקה לו, לפי שכל ישראל ערבים זה לזה, ומה שהזיקה לו מריבת השכנות, ולא כל המריבות שבכלל ישראל, דאוי לרשע ואוי לשכנו. אמנם כשמתנצחים בדברי הלכה זה כבר משהו אחר, אבל התנצחות שלא בהלכה, כקרח, זה גרם תביעה על כל כלל ישראל, עד שמשא בא בטענה לרשע"ה האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף. ובכל זאת ה' קצף, עד שבא אהרן ועצר המגיפה.

ואיתא מדרש פליאה עה"פ ויפול מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש, הדא הוא דכתיב חמשה בקר ישלם תחת השור, וביאר הגר"א ע"פ המדרש 'אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי'. 'אדם אחד מאלף' זה מעשה העגל, שאחד מאלף חטא, 'ואשה בכל אלה לא מצאתי', כמבואר דנשים כשרות היו ולא חטאו בעגל. ולפי"ז הוקשה למדרש שהרי מידותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, א"כ כשאחד מאלף חטא בעגל הרי לא חטאו רק שש מאות איש, היינו חלק אלף מששים ריבוא, שהם שש מאות אלף, ומדוע נפלו שלשת אלפי איש? ותרצו הדא הוא דכתיב 'חמשה בקר ישלם תחת השור' היינו שפגמו בשור אשר במרכבה וחמש פעמים שש מאות הוא בדיק שלשת אלפי איש.

נמצא לפי"ז שהיינו חושבים שכל כלל ישראל חטאו בעגל, באמת חטאו ממש רק שש מאות איש, ונהרגו כשלשת אלפי איש : אלו שחטאו ואלו שהי' להם קצת שייכות לזה. וא"כ צריך באור מה שמשא נצטוו לא לפקוד את בני לוי בתוך מנין בני ישראל לפי שהם לא חטאו בעגל, והלא לפי דברינו רוב מנין בני"י לא חטאו זולת שש מאות איש?!

רואים דבר נורא, שכלל ישראל למרות שרוב רובו לא חטא בעגל, זולת שש מאות איש, בכ"ז נענשו שנהרגו שלושת אלפי איש, ולפי שלא היו מאוגדים בקבוצה מיוחדת שהתבדלו והתרחקו מאלה שהיו שייכים לחטא, וכיון שהיו שייכים אתם אע"פ שלא חטאו, אבל לא כ"כ

התרחקו, לכן לא זכו להימנות בנפרד. אבל שבת לוי שהתרחקו ונבדלו מכל אלה, הוא ראוי להיות נמנה במנין בפני עצמו, ולא להיות נמנה עם החטאים, כדי שלא שלא יהיו מבני לוי בין אלו שנהרגו.

א"כ רואים מכאן כמה גדול המעלה שמתרחקים מכל מי ששייך למחלוקת, שהרי כשיש קטרוג הוא על הציבור, ורק מי שנבדל מהציבור אין עליו הקיטרוג. אמנם לפעמים יש קיטרוג גם על יחיד כמו שמוצאים שהשטן מקטרג בשעת הסכנה וזה אמור גם על יחיד.

וא"כ כשנמצאים בביהכ"ס ויש שם איזו מריבה שהיא, צריך להבדל מהם, כמו שמסופר על מרן החפץ חיים שפעם הי' באיזה ביהמ"ד והיתה שם מריבה, עלה על הבימה ודפק ואמר: כשתעלו לבית דין של מעלה ישאלו אתכם למה עשיתם מריבה. ומה תאמרו! שהי' בינינו למדן אחד ולא אמר לנו ע"ז דבר. אז תדעו לכם: אני מוחה על מעשיכם, כדי שלא תערבו אותי במריבתכם!

וסיפר לי רבי שמחה זליג על אבי אמי ר' משה אליהו מקמניץ שהי' בעל כשרון מיוחד, והי' מחלוקת בקמניץ ומשמע שכולם התערבו במחלוקת והוא לא התערב, ונפטר לאחר המחלוקת בגיל צעיר בשנות הארבעים לחייו, והסבתא שלי נשארה אלמנה עם ארבעה יתומים, שלוש בנות ובן, ובהחלט יכול להיות שהמחלוקת גרמה שנשתלק מהעולם. (שיעורי רבנו על אגרת הגר"א)

זהירות בית כנסת

ובפרט בבית הכנסת ובשבת ויום טוב ביהכ"נ, לפי שהוא מקום קדוש, צריך זהירות יתירה, ובפרט בשבת ויו"ט כמשי"כ בהמשך שבקושי התירו לומר שלום בשבת, ויש מקומות שעיקר הדיבורים הם בשבת ויו"ט, לפי שבכל ימות השבוע טרודים הם במלאכתם ואינם פוגשים אחד את השני, אבל בשבת ויו"ט באים לבית הכנסת להתפלל אז יש את הזמן לדבר, וכך מספקים ליצה"ר "פרנסה".

ויש להוסיף כאן את מה שמובא בכלי יקר ריש פרשת ויקהל (ל"ה א') בשם ספר העקידה, דרך מליצה, על פסוק י'א תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, היינו שלא יציתו אש המחלוקת ביום השבת, שנרפים המה ממלאכה ויש לחוש אז ביותר לאש המחלוקת המתלקחת בתוך הדברים הבטלים, א"כ יפה אמר ויקהל' שהקהילים להיות באגודה אחת ע"י ציוי לא תבערו, שעל פי דבורו הם נאספים. (שם)

נבילות וטריפות

אמר רבנו: כשמדברים על חילוניים שצריכים לחזור בתשובה, מבינים שהם אוכלים "נבילות וטריפות" וכדו'. וחושבים על עצמנו מה אנחנו צריכים לחזור בתשובה, אנחנו הרי לא אוכלים, אבל יש "נבילות וטריפות" שגם אנחנו אוכלים, ומהו "שנאת חנם, מחלוקת, וכל הדברים שבין אדם לחבירו. (מזקנים אתבונן ח"א)

רבע שעה מוסר

סיפר הרב ד. ק.: "בישיבה מסוימת פרצה מחלוקת בין ראשי הישיבה לגבי בעלות הישיבה, לאחר תקופה קשה של מריבות וסכסוכים בלתי פוסקים, הוחלט פה אחד לעלות ולהשמיע את הטענות בנוכחות כל הצדדים על שולחנו של מרן שליט"א, וככל שיורה כן ינהגו. ביום שנקבע מראש לכך ובשעה היעודה, עלו הצוות עם ראשי הישיבה הניצים למעון קודשו. בכניסתם ראו את מרן שליט"א יחד עם גבאי נוסף עוברים מחדר האחד (היכן שמתקיימים התפילות בביתו) אל החדר השני כשהוא סוגר את הדלת בעדו. הגבאי הורה לרבני הישיבה להמתין מעט, לאחר כרבע שעה הוא פתח את הדלת והורה להם להיכנס, הם ישבו כמחצית השעה והשמיעו את כל הצדדים, כשלאחמ"כ מרן שליט"א חתך הוראה ברורה, שהתקבלה בחפץ לב על שני הצדדים. בגמר הפגישה שאל אחד מאנשי הצוות את הגבאי לשם מה עיכבם לפני הפגישה כרבע שעה, הלוא מרן שליט"א ישב לבדו, ובפרט כאשר מראש נקבעה אותה השעה? ענה הגבאי: "כשמרן שליט"א ראה את פניכם וידע לשם מה באתם, ביקש להסתגר עם עצמו לכמה דקות, הוא לקח ספר תהילים בידו והתפלל בדמעה משך דקות ארוכות, שהיות והענין נוגע למחלוקת בין שני צדדים, הוא העתיר בתפילה שליבו יהיה נקי מכל רבב של נגיעה לטובת אחד מהצדדים".

רב לכם בני לוי

פרש"י דבר גדול אמרתי לכם ולא טפשים היו וכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב אלא הם חטאו על נפשותם. כונת רש"י הוא שהם איבדו עצמם לדעת והלכו במסירות נפש, ולא מפני שהיו טפשים אלא שהלכו ע"ד למות, וזה כח המחלוקת, שהולכים אע"פ שיודעים שיכולים שלא להצליח, וכמשי"כ לעיל פסוק ו'. (אילת השחר קרח טז, ז)

קדושת הויתור

באחד הפעמים שהיה רבנו בבית חולים, כשעמד להשתחרר סיפרו לו שבחדר שבו שהה היה לפניו יהודי זקן, ובעת שהוצרך רבנו להתאשפז ביקשו ממנו לפנות את החדר בשביל רבנו, [שזה היה חדר נוח במיוחד], והוא הסכים וויתר על החדר בשביל רבנו, וביקשו כעת מרבנו שלפני שיוצא שיבוא לברכו על כך.

וענה רבנו: בזה התיישבה לי תמיה, שראיתי כל הזמן ליד החלון בחדר היו עופות טהורים, וכתוב בספרים דרך עופות טהורים להיות ליד מקום קדוש, ולא הבנתי איזה קדושה יש כאן, וכעת שספרתי להם על מעשה הנאצל של הזקן אני מבין איזה קדושה יש בחדר זו שנעשה ויתור כזה.

עושה שלום במרומי

רש"י באיוב נ"ה ב' מפרש ל"א עושה שלו' במרומי, אש ומים בלולין ואין מים מכבין את האש, ע"ש עוד פירוש, ובטור סוף סימן נ"ו כתב עושה שלו' במרומי ע"ש המלאכים שהם אש ומים שני הפכים ואין אחד מכבה חבירו. וצ"ב למה צ"ל דוגמא של עושה שלו' במרומי הוא יעשה וכו', ולא מבקשים סתם שיעשה שלו' אצלנו. משמע שהדוגמא הכי גדולה זה אש ומים, שהם ב' הפכים ממש מן הקצה אל הקצה, ובכל זאת הקב"ה עושה שיהיו בשלוי, וא"כ גם בני אדם שאינם יותר ב' הפכים מאש ומים יחיו בשלוי, **אלא דיותר קל לעשות שלו' בין אש ומים מאשר אצל בני אדם, כיון שהם בעלי בחירה ומתעקשים לריב**, ובמחלוקתו של קרח הקב"ה לא עשה שלו' אלא נבקעה האדמה ונבלעו, והיינו כיון שהיו בעלי בחירה, ומבקשים כמו שאתה עושה שלו' במרומים תעשה גם עלינו. עיין עוד במד"ר נשא י"ב ח'. (ימלא פי תהלתך תפילה)

לחזק בענינים אלו

בהספד שנשא הגאון רבי צבי גרינהויז שליט"א לזכר בנו, סיפר שנכנס בקודש פנימה לבית מורנו הגרא"ל שטינמן כדי לשאול על מה לעורר את הציבור, והגרא"ל אמר שיש לחזק את העולם בשני דברים עיקריים, להתמיד בלימוד ולהתרחק ממחלוקת. (עלינו לשבח)

אל תמשיכו ללמוד שם

שח לנו בעל המעשה שליט"א: באחד המערכות שניהל מרן רשכבה"ג הגרא"מ שך זצ"ל למדנו קבוצת אברכים בכולל, שבראשו עמד אחד שהיה מקבוצת המתנגדים להגרא"מ זצ"ל, והיה מחרף ומגדף מערכות אלקים חיים בכולל, והדבר הפריע לנו מאוד ולא ידענו מה לעשות. ושאלנו את מרן רבנו הגריי"ש זי"ע והגריי"ש התלבט כי מחד גיסא הדיבורים הנוראים על הרב ש"ך, ומאידך גיסא זה היה ממש פת לחמם של האברכים הנ"ל, וירדנו לבני ברק לשאול את מרן רבנו שליט"א וסיפרנו לו את כל הדברים, התאדם כולו ואמר: דעו לכם שכל מי שמדבר כנגד מרן הגרא"מ שך זצ"ל הוא לא יצא נקי מזה, והוא יענש על זה משמים בחומרה בזה ובבא, וכיצד אתם תמשיכו ללמוד שם, אני מברך אתכם שאחד האברכים יקח על עצמו את החזקת הכולל ויתמנה לראש הכולל וה' יצליח בידו, ואכן אחד האברכים לקח דבר זה על עצמו ויצאנו משם. ויש להוסיף שסיפר הנ"ל ששנים רבות כל ראש חודש הגיע האברך שהתמנה לראש הכולל למרן רבנו שליט"א ששילם את הכסף להחזקת האברכים.

ולפני כעשרים וחמש שנה ריססו על רכבו של הר"ר יחזקאל אסחייק שיחי' [שבו נסע מרן האבי עזרי צוק"ל בקביעות] דברים שאינם ראויים שנגעו בכבודו של מרן בעל האבי עזרי, כינס רבינו את כל בני התורה לעצרת, וכתב בכתב ידו נוסח מודעה בהאי ליטא: בס"ד הננו בזה לכל אשר יראת ה' **נוגע בלבבו וכואב לו על ביזוי כבוד התורה**, לבוא לתפלת רבים, אשר נקבע ליום שני ל"ב לספירת העומר בשעה 6.45 ברחבת בהכניס דברי שיר בני ברק ברח' ר' עקיבא. א. ל. שטיינמן

[א"ה וראה במכתבי הח"ח (מכ"י מ"ו) שמעתי כי בהעתון מאמנט נדפס מאמר מכותב אחד שמתפלא עלי איך לא נזהרתי במכתב מהאתי בדבר הרבנות בוילנא באיסור לשון הרע ומחלוקת והלבנת פנים אשר הנני בע"ה עוסק בזה כל ימי חיי ואשר גם עתה בודאי נזהרתי בזה, גם הוציא משפט שקר ומעוקל כי לא מדעתי נעשה זאת ובהשפעת אחרים עלי נעשה. ע"כ הנני מודיע בזה בשער בת רבים שבמקום החרבת וחורבן הדת נעשה כל זה כהלכה כאשר בארתי במכתבי. מצוה רבה וחובה גדולה לעשות כל מה שביכולת לתקן הדבר לגדור גדר ולעמוד בפרץ ואין בזה שום חשש איסור.

עוד כי ידע ידידי כי גם אנוכי כאשר יצאתי במחאתי הראשונה ידעתי גם ידעתי כי יתפלו עלי דברים ויחפשו עלילות מכל הצדדים עלי. אך גמרתי בדעתי יהיה מה שיהיה למען שלא יתבזה כבוד התורה ומסרתי את עצמי להיות מוכן לכל דבר ח"ו ולא אחשה למען כבוד ה' ותורתו וכו' וידעו כל העולם כי כבוד ה' ותורתו גדול אצלנו יותר מכל חיינו ממש וכו' (שם מכתב פ"ה עמ' קל"ד אודות אגודת ישראל באידיש)

וראה עוד ממשנת רבנו שליט"א בעניני מחלוקת בספר מאחורי הפרגוד
הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א-

לחתוך כדור רפואה

כיון דקי"ל דאין טוחן אחר טוחן, א"כ שרי לפרר רגבי טבק שנדבקו יחד [מחמת הלחות], דאין טוחן אחר טוחן [כ"כ השערי תשובה סי' שכ"ח ס"ק ל', ודלא כתפארת ישראל בכלכלת שבת מלאכת טוחן שאסר]. וכן מותר לרסק כדור של רפואה מה"ט. והנה בכדור של רפואה יש חריץ באמצע, דמי שנצרך לקחת רק חצי כדור מחתכו שם. ויל"ע אי שרי בשבת לחתכו, דהא המחתיך לפי מידה הרי זה בכלל מלאכת מחתך. אולם הגרא"מ זי"ע שטיינמן שליט"א אמר בפשיטות להיתר, כיון דקי"ל (סי' שכ"ב משנ"ב ס"ק י"ב) דאין מחתך באוכלין, דבר העומד לאכילה אין לחיתוך חשיבות, ובכדור של רפואה, אף שאין לו תורת אוכל, מ"מ כיון שבמציאות זה מיועד לאכילה חשיב כאוכלין לענין זה, והוה בכלל אין מחתך באוכלין. (שלמי תודה טוחן עמ' ס')

הרבנית תמר שטיינמן ע"ה נלב"ע כ"ה סיון תשס"ב

על הרבנית אשת חבר ע"ה היה מן הראוי לכתוב חיבור מיוחד על מסירותה הגדולה לתורה ועל לכתה בארץ לא זרועה למען יזכה רבנו לעלות בתורה ללמוד וללמד, והבאנו כאן מעט מהדברים שנדפסו בקונטרס **צדיק כתמר יפרח** שיצא לאור אחרי פטירתה. באחד הפעמים שסיפרו מעשה על הרבנית ע"ה לרבנו שליט"א התבטא: היא היתה אשה גדולה

לימין בעלה

סיפר בנה הגאון רבי משה שליט"א: בימי השבעה אמר אמו"ר שליט"א, מה הטעם שכאן בארץ לא הסכימה להמשיך ללמד תלמידות כפי שנהגה בחו"ל, וזאת למרות שהפצירו בה? כנראה החליטה שכאן בארץ תפקידה לעמוד לימין בעלה! בינו זאת! והאם יש לנו מושג על איזו קריירה ויתרה? סיפר נכדה רבי אשר: באנטוורפן היא היתה מורה ומדריכה לבנות, וכל תלמידותיה היו קשורות אליה בעבודות אהבה! באמצע ימי השבעה התקשר בן דודה ר' דוד ק. ואמר בזה הלשון: "אין אנטוורפן איז זי ממש פאר הייליגט" (-נערצת כאשה קדושה).

כולן זכרו שהדבר האחרון שלימדה אותן היה ספר ישעיהו. הן למדו עד שלושת הפרקים האחרונים של הספר ואז נכנסו הגרמנים ימ"ש - ופסק הלימוד [מעניין לציין, שהפסוקים האחרונים שמסיימים את פרק ס"ג אותו למדו הן: "למצער ירשו עם קדשך (פירש"י: גדולתם וירושתם, זמן מועט היתה להם) צרינו בוססו מקדשך: היינו מעולם לא משלת במ (פירש"י: היינו אנחנו תחת ממשלתך, לא צרינו, כי לא משלת במ ולא נקרא שמך עליהם - ואיך באו הם תחתינו בארץ ירושתנו) לא נקרא שמך עליהם לוא קרעת שמים ירדת מפניך הרים נזלו" (פירש"י: דרך שאלה שמא קרעת שמים וירדת לדבר עמהם כמו שעשית לנו? ואם מפניך הרים נזלו בעבורם כמו בעבורנו? וכו'). ישע"י סג, יח-טו].

לא הפריע אף פעם

"הפרעתי אי פעם ללמוד? הפרעתי להגיד את השיעורים? אף פעם לא!" כך העידה על עצמה בהזדמנות נדירה. ואכן ידעו זאת כל בני משפחתה שסדריו ושיעוריו של ראש הישיבה שליט"א לא הופרעו ממנה, ולא עוד אלא שאף פעם לא הוצרך לגשת לחנות או לסידורים אחרים - הכל היה מוטל עליה, ובלבד שלומדו לא יופרע.

פעם אחת - והיה זה בשעות הצהריים - נפלה בביתה ושברה את הרגל. רגלה השבורה הסבה לה כאבים חזקים, ובכל זאת המשיכה לשכב על הרצפה ולא השמיע הגה. מדוע? כי עוד מעט מתחיל ה"שיעור חומש" ואם תסב את דעת הנוכחים למצבה החמור יופרע השיעור! רק עם סיום השיעור התירה לעצמה להזעיק עזרה כדי שיטפלו בה.

גם כאשר היה מצבה הרפואי חמור, הניחה לראש הישיבה לצאת במסירות לחזק את גולת צרפת ולפעול למען עולם התורה והישיבות שבמדינה זו.

היא ידעה להעריך גם נשים אחרות שנהגות כך: היתה לה קביעות להתקשר פעם בשבוע לאשה שבעלה היה שקדן גדול, וגם בימי שישי היה לומד ברצף עד כניסת השבת. כל עול הבית נפל על כתפי האשה, ולפעמים גם היו ילדיה חולים. לפיכך נהגה להתקשר ולדרוש בשלומה ובשלום ילדיה. והיתה מדגישה באוזניה שהיא מתקשרת אליה כהערכה על כך שהיא נותנת לבעלה לשבת וללמוד באין מפריע.

מזל טוב מילד

לפני חתונת אחד מצאצאיה שמעה שאחד מילדי השכנים (משפחת ישראלזון) חולה ולא יוכל להשתתף בחתונה. באופן הכי טבעי מצאה לעצמה זמן ביום החתונה לעלות לבית ישראלזון ולקבל מהילד מזל טוב, כדי לצמצם את אכזבתו מכך שלא יוכל להשתתף בשמחה. סיפור זה הגיע לאוזניו של הגאון הגדול ראש הישיבה שליט"א רק בימי השבעה, והוא הביע התרגשות גדולה מכך.

אספר למעלה

נדבך גדול בצניעותה היה העובדה שהקפידה לא לדבר על עצמה, ולא מתוך התאפקות או גינוני ענווה, אלא מתוך שכנוע שהיא באמת לא דמות מיוחדת. הדברים שכן סיפרה על עצמה נפלטו מפיה בהזדמנויות שונות, ובעקבות דברים שעוררו לכך.

לעומת זאת, זכו בני משפחתה לשמוע ממנה דברים בקשר לבעלה ראש הישיבה שליט"א, למרות שגם כאן גילתה טפח והסתירה אלף טפחים באמרה: "כאן לא אספר עליו - שם יש הרבה מה לספר!". [לדוגמה נציין שלא סיפרה על התעניות והצומות שהיה רגיל בהם, וכאשר חלתה והנכדים היו מגישים את האוכל לרבנו והבחינו בריבוי הצומות והחלו לדבר על זה מיד הפסיק רבנו את כל הצומות שכבר אין תועלת בזה אם יודעים מכך].

להלן פירוורים מדבריה: לגאון המופלא רבי שמחה זליג זצ"ל - הדיין דבריסק - היה עניין מיוחד להצמיח ולגדל אותו (הם היו בני דודים, [אמו של הגרש"ז היה אחות זקנתו של רבנו]. הוא היה בן בית אצלו ותלמידו בתורה ובהוראה.

הוא לא אוהב סתם לקנות ספרים. הוא אומר שאינו יכול לסבול שיש ספרים בארון והם לא בראש שלו.

פעם דיברתי איתו בקשר לשיפוץ דבר מה במטבח, ונענית: "כל דבר שנעשה כאן בעולם הזה - יורידו לנו שם בעולם הבא".

פעם אחת הגיע זוג להתייעץ איתו. הם המתינו שיגיע זמנם להיכנס, אך לפתע קמו ללכת. ביקשתי לברר אצלם מה קרה והם הסבירו שבאו להתייעץ בעניין שלום בית, אך כאשר הבחינו כיצד נראה פה הבית התיישבו כל ההדורים מאליהם.

באחד הימים האחרונים לשהותה בביתה, שכבה בחולשה נוראה ואיומה. היא ביקשה לקרוא לבעלה ראש הישיבה שליט"א, וכאשר נכנס לחדר הבינו שהיא לא קראה לו לצורך עצמה אלא כדי לשמוע צרת אלמנה שביקרה אצלה. בימיה האחרונים, בשהותה בבית חולים תחת ייסורים איומים, שמעו אותה מידי פעם מפזמנת לעצמה "אדון עולם".

ותשחק ליום אחרון. היא לא פחדה מהמוות, ואמרה שמתני שיגיע הזמן הנכון לפי רצונו יתברך, זהו גם לפי רצונה. במשך כל השנים, כאשר בעלה ראש הישיבה שליט"א לא חש בטוב, היתה מיד אומרת ומתפללת שאם ח"ו נגזרה גזירה אזי עדיף שהיא תמסור עבורו את שנות חייה כי איזו תועלת יש לעולם מחיי אשה פשוטה כמותה.

יצאה נשמתה בכ"ה בסיון תשס"ב, בנוכחות בעלה הגאון הגדול ראש הישיבה ראי"ל שליט"א וצאצאיה שקראו קריאת שמע. לאחר מכן התבטא בעלה הגדול שליט"א בהתפעלות, שזכתה להיקבר סמוך לפטירתה בתוך ג' שעות ובשעה מאוחרת בלילה, מה שמנע ביטול תורה והשתתפות ציבור כה גדול.

וכך חרט רבנו על מצבתה: "פי האשה הצנועה מרת תמר שטיינמן ע"ה בת הרה"ח ר' שרגא שמאי קורנפלד הי"ד חניכה בנות ישראל ליראת שמים, לא הלכה בגדלות, מקבלת כל אדם בסבר פנים יפות, נלבי"ע כ"ה סיון תשס"ב תנצב"ה".

צואתה

בחודשים האחרונים לחייה הכינה צוואה, חזרה על הדברים כמה פעמים וחתמה על זה.

א. כל מה שהשי"ת עשה לי אני מקבלת באהבה.

ב. אני מוחלת לכל היהודים שעשו לי פעם איזה עוול, אבל לא לגויים.

ג. אני מבקשת מחילה מאבא שליט"א ומכל הצאצאים שיחיו ושאר האנשים. ובעיקר שהשי"ת ימחל לי על כל עוונותי, וירחם עלי שאני כה דלה במעשים טובים. ד. לא לומר שום הספד.

ה. להיקבר במקום פשוט אך בין שומרי תורה ומצוות. [א"ה, וכאן התקיים רצונה ונקברה במקום צדדי בבית קברות, אמנם אח"כ שסידרו את שאר הקברים לידה נעשה הקבר שלה גבוה יותר, וניכר יותר, וכל הבורח מהכבוד, הכבוד רודף אחריו].

לאחר מכן הורתה כיצד לחלק את כספי הצדקה. מסתבר שבעשרות שנות חייה האחרונות לא קנתה לעצמה כלום, ואת הכסף שהיה אמור להיות מיועד לקניית נעליים עבורה וכדו' הועידה לצדקה.

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת מרת מלכה בת רבי נחום ע"ה נלב"ע כ"ה סיון תשס"ז

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 44 חקת תשע"ד

מתורת הפרשה

ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי. (חוקת יט, יז)

כתב בתרומת הדשן סי' ר"ס, מים ששתו מהן תרנגולים כשרים הן לנט"י או לאו, יראה לכאורה דפסולין, משום הא דתנן בפרה פ"ה מ"א כל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה שהיא מוצצת, ופרש"י דשאר עופות אינן מוצצות אלא מגביהות פיהן לאחר שלקטו מן המים והמים נופלין מפיהם וה"ה נעשים כמים שנעשה בהן מלאכה וכו', ותו נראה דדוקא במי חטאת פסלי שאר עופות, דמה שנפלו מפיהם אל המים הנשארים אינן בטלים במיעוטן משום חומרא דמי חטאת, אבל לענין נט"י בטלין ודאי במיעוטן, עכ"ל. מבואר דלולא חומרא דמי חטאת היו המים בטלים במים חיים, וחייל עלייהו דין מים חיים אי בעי שיעור הזאה ויש בילה, דוק, וכ"כ בתוס' זבחים ע"ט ד"ה תנן התם במס' פרה צלוחית שנפל לתוכה מים כ"ש חומרא דמי חטאת הוא, דמדאורייתא בטל ברובא. ומשכבר הימים שמעתי ממור"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א, דלפי הנהו קמאי שהובאו בס' עונג יו"ט או"ח סי"ד ובאו"ש ה' ציצית דס"ל דהיתר לא בטל באיסור, משום דגדר דין ביטול ברוב הוא שמבטל את השם והמהות הקודמים שהיו על המיעוט, אבל אין בכוח הרוב לתת שם חדש למיעוט מה שלא היה לו קודם לכן, ולפיכך איסור שנתערב בהיתר כל שנתבטל שם האיסור הקודם ה"ה ממילא מותר, משא"כ היתר שנתערב באיסור, הרי בשביל שיהפך לאיסור לא די שיפקע ממנו שמו הקודם, אלא צריך שיחול עליו שם חדש של האיסור שישנו על הרוב, וזה א"א, עי' שו"ת תורת חסד ס' ל"ד, יש ליישב, דדוקא במי חטאת דבעינן מים חיים, בזה לא בטלו המים שנשרו מן העוף, אולם מי נט"י דא"צ אלא שלא יעשה בהם מלאכה, אי נפלו שיריים מפי העוף בטל שם נעשה בהם מלאכה ברוב מים שלא נעשו בהם מלאכה, עכ"ד. (מנחת משה להגרמ"מ שפירא שליט"א ח"א קמ"ט)

לא האמנתם בי להקדישני. כח מילה אחת של תורה- שיחת רבנו שנדפסה בס' מפקודיך אתבונן ח"ב

בפרשת השבוע נכתבה הפרשה של מי מריבה, שנצטוו משה ואהרן "ודברתם אל הסלע ונתן מימיו" ולבסוף הכה משה בסלע ויצאו ממנו המים, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לענין בני ישראל וגוי' המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בס'. המפרשים האריכו לדקדק מה היה החטא בזה ונאמרו בזה הרבה פירושים ואלו דברי אלוקים חיים. והנה עיקר הקושי בזה הוא על מה שאמר השי"ת יען לא האמנתם בי להקדישני, ופרש"י שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום ק"ו אנו, ולכא' אינו מובן מה הפרש יש בין הכאה לדבור, הא מצד הטבע כשם שדיבור אינו מוציא מים כך הכאה בסלע אינה צריכה להוציא מים, ומה שיצאו מים ע"י הכאה הוא ג"כ נס גלוי, ולמה יש בזה פחות קידוש ה' ע"י הכאה. וק"ו שהיו עושין מדיבור היו יכולים לעשות ג"כ מהכאה. עוד יש להבין למה כל הטענה לא היתה אלא על מה שלא הקדישו את שמו של הקב"ה יותר ע"י דיבור, ולא נזכר כלל תביעה על מה שלא קיימו את דבר ה', והרי הקב"ה אמר להם ודברתם אל הסלע והם לא קיימו את זה אלא הכו בסלע, ולמה לא נתבעו על זה, ולכא' זה חטא יותר חמור ממה שנתבעו על שלא הקדישו את שמו ית', דבזה לא עשו עבירה אלא שהחסירו מכבוד שמים שהיו יכולים לעשות, אך מה שלא קיימו את מה שצוה אותם ה' לדבר אל הסלע, זה הרי חטא, ולמה לא נזכר בשום מקום תביעה עליהם מחמת זה. וביותר יש לתמוה בזה, דהנה בשם הגר"א ז"ל מובא [ע"י קול אליהו יומא] לבאר את דברי הגמ' ביומא (דף כ"ב ע"ב) שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו ופרש"י שאול נכשל באחת ועלתה לו לרעה לקונסו מיתה לבטל מלכותו ודוד נכשל בשתים ולא עלתה לו לרעה, דשאול מחמת חטא אחד שלא קיים את דבר ה' להכרית את העמלקים והשאיר את הצאן והבקר נלקח ממנו המלוכה לעולם, ודוד נכשל באוריה ובהסתה למנות את ישראל ואעפ"כ נשארה בידו המלוכה לו ולזרעו לעולם ועוד, וצריך להבין וכי משוא פנים יש בדבר, וביאר כי מכל דבור שיוצא מפי הקב"ה נעשים פ"ה אלפים רבבות עולמות וכולם מתקיימים ע"י מי שמקיים את המצוה, ומה שיותר מקיימים את דבר ה' יש יותר חיזוק לעולמות, ואע"פ שיש שאינם מקיימים מ"מ כיון שיש מי שמקיים את המצות ממילא יש קיום לכל העולמות האלו, אך כל זה הוא במצוה שנתנה לרבים, אבל מצוה שנתנה לאדם יחיד והוא אינו מקיים ח"ו את המצוה נמצא שכל המצוה נתבטלה לגמרי. ולכן שאול שנתנה לו לבדו מצוה זו לך והחרמת את עמלק והוא לא קיימה, ממילא נתבטלה המצוה לגמרי, ולא היה קיום כלל לעולמות ונתבטלו, משא"כ דוד המלך אע"פ שהוא לא קיים מצות אלו מ"מ נתקיימו ע"י אחרים ולכן ענשו אינו חמור כ"כ. עכ"ד הגר"א ז"ל.

וא"כ כאן במי מריבה שאמר הקב"ה למשה ודברתם אל הסלע והוא לא קיים דבר ה', נתבטל כל הצינור ה', וחמור הרבה יותר ממה שלא האמנתם בי להקדישני דמ"מ נתקדש שם שמים על ידו במה שהכה את הסלע ויצאו מים, ולא נתבטל כל הענין, משא"כ במה שלא דבר אל הסלע הרי ביטל את דבר ה' לגמרי.

ונראה ביאור הדברים, דהנה ידוע משאחז"ל דמה שמשא רבינו נצטוו אל הסלע אין הכונה שיאמר אל הסלע תן מים, אלא אמרו חז"ל (הובא בילקוט שמעוני) דאמר לו הקב"ה "שנה עליו פרק אחד", דהיינו שילמוד אצל הסלע פרק משניות או גמרא ויתן מימיו, ולכא' מה היתה הכונה, וכי אמר לו הקב"ה למשה שילמד תורה, והרי מרע"ה כל ימיו לא פסק פומיה מגירסא, ובתוס' בסוטה (דף כ"א א') כת' דסתם ת"ח תורתו אומנותו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה, ואם סתם ת"ח כן בודאי מרע"ה לא היה אצלו אפי' רגע כמימריה בלי תורה, וא"כ למה צריך לומר שילך וילמד אצל הסלע, א"כ לא היה הקב"ה צריך לומר לו ודברתם אל הסלע אלא שילך אל הסלע, וממילא ילמד שם תורה.

וצריך לומר דבאמת לא נצטוו ללמוד תורה על יד הסלע, אלא אמר לו הקב"ה שאם רוצה שיצאו מים זה יבוא ע"י שילמד שם תורה וממילא יצאו מים, אך לא היתה כאן מצוה ללמוד תורה אצל הסלע, ולכן לא עבר בזה על ציווי ה', דלא נצטוו לדבר אל הסלע. ולפי"ז הטענה הגדולה שאמר הקב"ה יען לא האמנתם בי להקדישני, היתה, למה לא עשו שיבואו המים ע"י זכות התורה, דאמנם יש ניסים שעושה הקב"ה ע"י צדיקים, וזה ע"י שמכוין כונות לשם שמים ובוזה פועל פלאי פלאות, אך נס כזה שהיה בא בלא כל כונות

ויחודים, אלא ע"י עצם לימוד התורה היה עושה נס, והיו רואים כי כח התורה הוא כ"כ גדול ועצום שגורם מהפך בבריאה ובטלה כל הבריאה כולה, ויוצא מים מסלע רק ע"י לימוד התורה לבד בלי כל הוספה, קידוש ה' הזה גדול יותר מכל קידוש ה' אחר שעשו. ומה שאחז"ל שהיו עושין ק"ו ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר וכו', אי"ז משום דההכאה על הסלע ויצאו מים הוא נס פחות מדיבור אל הסלע, אלא משום דכשהכה בסלע נמצא שעשה פעולה בכונה כדי שיצאו מים ועי"ז יצאו מים, והוא אמנם נס גדול, אך הקידוש ה' הגדול הוא להראות את כח התורה, דעל ידי שלומד פרק אחד עי"ז כל הבריאה כולה כאילו מתבטלת, דאין בריאה רק תורה, וכשיש תורה א"צ כל כונה כדי להביא מים אלא לומדים תורה ויצא מים. נמצא לפי"ז דלא נענשו משה ואהרן על חטא שעשו שעברו דבר ה', אלא התביעה היתה על שהיו יכולים לעשות קידוש ה' יותר גדול, ולא עשו.

והנה ידוע מה שאחז"ל (במנחות דף מ"א א') דאף שאדם אינו מחוייב לילך עם בגד של ד' כנפות כדי להתחייב בציצית, מ"מ בעידן ריתחא ענשין אעשה דציצית וכדו', אפי' שאינו מצווה מ"מ ענשין עלה. והנה אם בעידן ריתחא ענשין עלה ע"כ דגם שלא בעידן ריתחא זו עבירה, רק שאין עונשין עליה, דאם אי"ז עבירה כלל למה בעידן ריתחא עונשין על זה, הרי לא עשה עבירה? ואם זה עבירה א"כ יש תביעה ע"ז, ובעולם הבא מענישין על זה, וכל מה דאמר' הוא רק דבעולם הזה יש דברים שאין עונשין עליהם, משום שהקב"ה מאריך אף על עבירות וכ"ש על זה, ורק בעידן ריתחא עונשין על זה, אך זה חטא, ובעוה"ב יענישו על זה.

ונמצא א"כ דכל דבר שיש ביד האדם לעשותו ואינו עושה, יש עליו תביעה בזה, וא"כ בודאי אצל צדיקים ואצל משה רבינו ע"ה היתה תביעה על זה, וההנהגה אצל מרע"ה חמורה יותר ואפי' בעוה"ב עונשין על זה, ולכן אפי' שלא נצטוו לעשות קידוש ה' יותר גדול ולא עבר על ציווי ה', מ"מ אמר הקב"ה יען לא האמנתם בי להקדישני, היינו למה לא עשו שיהא קידוש ה' יותר גדול.

ועלינו ללמוד מזה כמה גדולה התביעה בזה, דמשה רבינו ע"ה משום חסרון זה שלא עשה נענש בעונש חמור כ"כ, ומרע"ה הרבה להתפלל ולהתחנן בכל כוחו תפילות כמנן ואתחנן - תקטיו תפילות, ולא היתה בקשתו על עניני עוה"ב אלא דברים גדולים מאוד, אעפ"כ נענש משום שהיה חסר לו מצוה זו, ומה נענה אנו על זה.

עכ"פ רואים מזה, ראשית, עד כמה גדול כח התורה, דבשביל התורה כל הבריאה בטלה ואין טבע בפניה, ומאבן יצאו מים, וזהו הדרגה הגדולה ביותר שהיה צריך משה רבינו להראות להם. וכן יש לנו ללמוד מזה שיש תביעה גם על מה שלא עושים דברים שלא מחוייבים כ"כ.

והנה בודאי שעל ידי לימוד התורה שלנו לא נוכל לעשות שיצאו מים מן הסלע, אך מ"מ על ידי לימוד התורה צריך שיתחולל מהפך בעצמנו, ועי"י יגיעת התורה יכול כל אחד ואחד להגיע לדרגה שבכחו להגיע, ואף שלא נוציא מים מן האבן, אך לכל הפחות שלב האבן שבתוכנו יהפך ללב בשר... בפרט בני תורה יש להם אפשרות לעלות ולגדול בלי סוף רק עם קצת עמל. ויתן ה' שנוכה לעלות בתורה, ועי"ז נגיע למה שרוצה השי"ת מאתנו. [ועי"ע באילת השחר עה"ת בנוסח אחר קצת]

על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון. (חוקת בא, כז)

ודרשו בגמ' ב"ב עח, ב על כן יאמרו המושלים ביצרם בואו חשבון בואו נחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכר עבירה כנגד הפסדה תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינם מחשבים. ובפשטות פירוש המחשבין הם המה הצדיקים המושלים ביצרם ומהם תצא אש ותאכל את שאינם מחשבים הם הרשעים.

אולם חידוש גדול יש בפירוש הרשב"ם, שפירש שהאש תצא מן הצדיקים שמחשבין ותאכל את הצדיקים שאינם מחשבים, וכמו שאמרו חז"ל (שם ע"ה) כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו, חופתו של קטן מחופתו של חברו הגדול ממנו.

וזהו חידוש, כי בפשטות היינו סבורים שאותם שאינם מחשבים הם הרשעים ואילו אותם שזוכים לחופה הם צדיקים גמורים, ואילו כאן מבואר שאף צדיקים יתכן שהם בכלל אינם מחשבים, ותצא אש ותאכלם מן הצדיקים שמחשבים חשבוננו של עולם. (אילה"ש כאן) וכתב רבנו במכתב: הנה האלוקים עשה שייראו מלפניו, ובלי ספרי יראים קשה להשיג יראתו, בפרט בזמנינו, לכן במקרה שאי אפשר להאדם ללמוד בספרי יראים בזמן הנלמד בישיבות בקביעות, לכל הפחות יבחר לו זמן אחר בו יחשוב חשבוננו של עולם, ואולי זה רצוי לפני השינה. ולא יעבור עליו ימים בלי חשבון, והבא לטהר מסייעין אותו ויזכה ליראת שמים אמיתית. (קונטרס קב חומטין עמ' 1 ע"ש) לפני כמה שנים נסע רבנו לארה"ב. כאשר הכינו בביתו את המזוודה לנסיעה הכניסו לתוכה את הדברים הנחוצים ביותר, ולאחר מכן בדקו את תכולתה והחליטו לשנותה, ושוב ובדקו, וכך שנה העניין מספר פעמים. כשראה רבנו את התכונה הרבה סביב המזוודה, אמר: אני נוסע רק לעשרה ימים, ובכל זאת כל כך טורחים על המזוודה, א"כ כמה צריכים לטרוח ולהכין את המזוודות של המצוות שיהיו לעולם הבא, כפי שאמרו חז"ל אורחא רחיקא וזוודא קלילא, הדרך רחוקה והמזוודות קלות, צריך כל יהודי לדאוג שהמזוודות שהוא מכין לעולם הבא יהיו מלאות. (עלי ורדים סוטה עמ' קס"ב)

ובאחד הפעמים שרבנו לא חש בטוב, ושאלו אותו כיצד הוא מרגיש, וענה כמו אדם שעומד ליכנס לדין בבית דין של מעלה, ומאוד נבהלו בני המשפחה מכך, והלכו לספר דבר זה למרן הגר"ח"ק שליט"א ואמר להם הגר"ח"ק: אין להם מה לחשוש, דעו לכם שמרן הגר"ח"ק מגיל בר מצוה אינו מסיח דעתו מכך שהוא עומד ליתן דין וחשבון על מעשיו בבית דין של מעלה.... (מפי הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א, בעל המעשה)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א - לדוד פלפלין הרבה לצורך שבת וחול

השו"ע סימן שכ"א בסעי' ז', מותר לדוד פלפלין אפילו הרבה יחד, והוא בקתא של סכין ובקערה, וכתב המשנ"ב ס"ק כ"ד בשם הפמ"ג מה שצריך לו לאותה שבת, ורצונו לומר דבלא"ה חשיב הכנה, אם סגי לו לשבת ה' פלפלין אסור לו לדוד י' פלפלין, אע"כ דליכא טוחן שהרי טחנו בשינוי גמור, אפי"ה איכא לאיסור של הכנה לחול. בשו"ע סי' שליו סעי' ד' איתא, יש לזהר מלהשליך זרעים במקום גשמים שסופן להצמיח, ואם ישליך לתרנגולים לא ישליך אלא שיאכלו בו ביום או ליומים, ע"כ. ולכאורה יאסר משום הכנה, וכתב המשנ"ב ס"ק ל"ג דמיירי דבחד זריקה זורק, וכע"ז איתא בביצה דף ח' ע"ב דבחד דקר שרי לכסות דם בהמה וחיה מה"ט, ולפי"ז צ"ל גם כאן דמיירי שמרבה בטחינה, שדך יותר בשביל התוספת, דצריך הכאה לכל פלפל, לפיכך איכא תוספת טירחא, ודמי למשליך זרעים בבי' פעמים שיש תוספת טירחא לצורך חול. ולכאורה ילה"ק מהתוספתא (ספ"י דשבת) הובא במג"א סי' שכ"ג, ובקיצור במשנ"ב שם ס"ק כ"ו, שכתב דאף דאסור להדיח כלים משבת לחול, מ"מ אם נצרך לו כלי אחד לשבת רשאי להדיח אפילו עשר כלים, הואיל וראוי לו כ"א הותרו כולן, דעל כל כלי וכלי י"ל שמא ישתמש בו, וא"כ גבי זורע נמי אמאי אסור בבי' זריקות משום הכנה, הא אפשר שהתרנגולים יאכלו מהזריקה השניה בשבת, וכן בפלפלין אמאי אסור לדוד אלא מה שצריך לאותו שבת, ולא נתיר כ"א מטעם דשמא יאכל אותו בשבת. ואין לומר דהתוספתא איירי שהיה מדיחן בבי"א, שהרי התוספתא כתבה דה"ה בהצעת המיטות שיכולין להציע כל ה"י מיטות מה"ט.

והגרא"ל שטיינמן שליט"א תירץ, דכל הקולא הוא רק התם דהוי רק מעשה הדחה בעלמא, וליכא ביה שום לתא דמלאכה, והנידון הוא רק משום טירחא, בזה הקילו ע"י תליה דאפשר שישתמש בזה או בזה, אבל בניד"ד בנתינת זרעים לתרנגולים ע"ג קרקע איכא משום

לתא דמלאכת זורע, אלא דתלינן שהתרנגולים יאכלו זאת קודם שישרש, וכן בפלפלין בקתא דסכינא באמת איכא ביה מלאכת טחינה גמורה, רק שנעשית בהיתר משום שעשוהו בשינוי גמור, לכן י"ל דכיון דהוי מלאכה לא הקילו בזה חז"ל האי קולא. אולם עדיין צ"ב, דהשעה"צ בסי' שכ"א ס"ק כ"ז כתב להוכיח כדברי הפמ"ג מהגמ' בשבת דף קמ"ה ע"א, דאיתא התם סוחטין כבשים לגופן אבל לא למוצ"ש, ולכאורה מה הראיה מהתם הא אפשר דהגמ' איירי בגוונא שכל פעולתו היה למוצ"ש, אבל באופן שרוצה הכבשים לשבת מותר לו להוסיף וכדאיתא בתוספתא, ואף דאפשר לחלק דאף להתוספתא היכא דאיכא משום לתא דמלאכה הרי זה אסור וכתבאר, אבל עדיין ליכא ראייה מהגמ' בשבת כדברי הפמ"ג. וצ"ע. (שלמי תודה טוחן עמ' מ"א)

יומא דהילולא - מרן רה"י רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל נלב"ע כ"ו סיון תשע"א

ידידות והערכה עצומה במשך למעלה מיוכל שנים, היה בין מרן רה"י הגרמ"ל זצ"ל, לבין יבדלחט"א מרן רבנו שליט"א. ורגיל רבנו לקרוא עליו ויער איז באמת א צדיק. ועוד נשמעו מפיו דברי הערכה רבים וכדלהלן. וכן מרן הגרמ"ל העריך את רבנו כיחיד הדור בגדלותו ובקדושתו, והבאנו כאן מעט מהדברים מאשר הגיע לידינו, [חלקם הגדול באדיבות נכדו רבי יוסף קורלנסקי שליט"א]

היותו של אמו

אמר רבנו שליט"א בשיעורים על אגרת הגר"א: וכי נמצא היום אשה בגיל 30 שתלך ותתחתן עם יהודי בגיל ששים, לא! ודבר זה מגיע מגאווה, שלא מתאים להתחתן עם אדם קצת מבוגר. אבל אז הם ידעו שאפשר לסבול, ואפשר גם להוריד את הראש, ולא חייבים להרגיש "גדולים" בתוכם. וכדי שתוכל לכלכל את נפש ילדיה, אפשר להתחתן עם יהודי מבוגר.

ובאמת בוולאזין הי' מקרה כזה, שבחורה רווקה כבת שלושים שהיו לה קשיים במציאת הזיווג, הלכה והתחתנה עם יהודי אלמן בן 60 שכבר זכה לחתן את ילדיו מזיווג ראשון, ונישאה אליו בזיווג שני, ונולדו להם בן ובת. והבן הוא ת"ח גדול מאד מאד, וגם הבת נישאה ליהודי ת"ח גדול מאוד, ועיקר הנחת שהי' ליהודי זה הוא דוקא מהזו"ש, אבל היום אף אחת לא תלך להתחתן עם אדם מבוגר. ואחר פטירת הגרמ"ל אמר רבנו שהתכוין לאמו של הגרמ"ל. [ואחותו נישאה לחגאון רבי שמואל הכהן רוזבסקי זצ"ל]

קדושת וגדלות הגרמ"ל

לאחר ימי השבעה נכנסו קמיה רבנו שליט"א כמה תלמידים ושאלוהו אודות מרן הגרמ"ל זצ"ל:

שאלה: שמענו שראש הישיבה אמר על רבנו הגרמ"ל שהוא נולד צדיק, מה הכונה בדברים אלו?

מרן שליט"א: הוא היה בתור ילד יושב ולומד לבד רוב היום, ורק חלק קטן מהיום הוא למד אצל מלמד, זה הפירוש שהוא היה ילד צדיק, הוא נולד עם תכונות טובות. אצל החפץ חיים ראו גם בתור ילד קטן מאוד את צדקותו והנהגותיו המיוחדות, כמו המעשה הידוע בתור ילד בן שש שהוא קם באמצע הלילה לשפוך את הדליים מלאי המים שהילדים השובבים הכינו לשואב מים בחורף שיהיו במשך הלילה קרח, זה הפירוש שהיה צדיק מתחילת הנהגתו.

שאלה: אמנם, מה הפירוש נולד צדיק, האם יש לו פחות נסיונות.

תשובת מרן שליט"א: נולד צדיק הכונה שיש לו נטיה יותר לצדקות, אבל וודאי לכל אחד יש נסיונות, ונסיונות של זה שנוולד צדיק הם נסיונות אחרים מאשר האחרים. כמו שהכעסן עיקר הנסיון שלו במידת הכעס ואחר הנסיון שלו במדה אחרת.

היה לו נשמה נקייה, בדרך כלל אדם בא לתקן נשמתו בכל מיני מידות, והוא נולד עם נשמה נקייה.

שאלה: אם כך איזה דוגמה אפשר לדבר עם בחורים צעירים שיקחו לחיזוק מרבנו הגרמ"ל?

מרן שליט"א: צריך לדבר על תיקון המידות, הגם שהוא נולד עם נשמה נקייה ומידות מתוקנות, אבל וודאי היה לו נסיונות, וצריך ללמוד ממנו איך עמד בצדק.

שמעתי מהחזון איש שהפליג מאוד על היראת שמים שיש להגרמ"ל.

זכורני כשחבריו של הגרמ"ל, גדולי חברון, הגר"ב זולטי זצ"ל ועוד, הגיעו לנישואי בתו של הגרמ"ל, הם אמרו עליו שהוא "קדוש מרחם". כך הם הבינו את גדלותו מאז שלמדו אותו בישיבה. (נערך מסרטי הקלטת)

טביעות עין

אמר מרן שליט"א להגר"ב קורלנסקי זצ"ל, כשהייתי יושב עם הגרמ"ל לבחון תלמידים לקבל אותם לישיבה, ראיתי שרבי מיכל יהודה לא היה צריך בחינות כלל, אלא מיד כשהיה מסתכל על פניהם היה הגרמ"ל יכול להבחין ולהכיר על הילד מהו, עוד קודם שבחן אותו.

כבוד של ידידות

ובמכתב לבנו הגרמ"ד שליט"א כתב רבנו שליט"א בתו"ד: בודאי ידוע לך כי מיום ה' אלול תשט"ו-נ]שבו התחיל רבנו למסור שיעורים בישיבת פונביז [לצעירים] עד זמן שהפסקתי להגיד שיעור בישיבה הק' לצעירים בפוניבז', לא היה שום פעם שח"ו הי' בינינו ריב, ותמיד היינו באהבה ובאחוה ונהרנו בכבוד של ידידות....

וסיים רבנו בברכה... יתן הבו"ט לאביך שליט"א כח להמשיך ללמד הצעירים אשר נועדו להיות צורבי דרבנן, וידירכם בתו"ש כנפשו הטהורה החביבה והחמה לכל דבר טוב, וגם ירווה רוב נחת מכל יוצאי חלציו וכולנו נזכה לראות ארמון על מקומו יקום. אהרן יהודה ליב שטיינמן.

משמשים בכתר אחד

בשיחת אחת מחשובי התלמידים בישיב"ק ייחד דברים על המציאות הנפלאה שהתקיימה בישיבה, בהנהגה המשותפת של שני ראשי הישיבה, מורנו ראש הישיבה רבי מיכל יהודה זצוק"ל ולהבדל"ח ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אהרן לייב שליט"א. הנהגה זו של שני מלכים המשמשים בכתר אחד אפשרית רק אם הם "משמשים" בכתר ולא "משמשים" בכתר...

ורבנו שליט"א הסביר פעם מפני מה לא היה מחלוקת בישיבה, כי המחלוקת נוצרת כשכל אחד חושב שהכל שלו וממילא כיצד השני עושה דבר אחר, אבל אנחנו בישיבה כל אחד חשב שהישיבה שייכת לשני וכך אין לו שום זכות להקפיד. (מפי אחד התלמידים)

זהירות בכבודו

סיפר אחד התלמידים, כיום מרביץ תורה בישיבה, שכשהיה תלמיד צעיר עשה איזה דבר חמור בהנהגה בישיבה, ומרן רמ"י שלחו לביתו, ע"מ שלא יחזור לפני שהאבא יעמוד בקשר עם הנהלת הישיבה, אותו תלמיד התחכם והלך למרן שליט"א שהסכים עמו שישאר בישיבה, בערב כשמרן רמ"י בא ללמוד בחדרו בישיבה ראה את אותו בחור שנמצא בישיבה, וקרא לו לגעור בו, מיד אמר לו הבחור שמרן שליט"א נתן לו רשות להשאר בישיבה. מיד אמר לו מרן רמ"י אם הרב שטיינמן אמר שישאר הרי וודאי שתשאר. ומציין אותו תלמיד, והיה הדבר מפליא לראות ולשמע את תגובתו הטבעית של מרן רמ"י, ללא שום שמץ של פליאה או תביעה מהבחור על כך שהתחכם והלך למרן שליט"א. ולכן לא פלא שהאהבה והאחוה שררו במשך כל השנים ולא היה לתלמידים להתגדר בשום דבר של חילוקי דעות. אפילו שהיו שונים בגישתם החינוכית בכמה וכמה עניינים. בינו זאת!!!!

אין רפואה למכתו

וכאשר בערב פורים בחורים בשיב"ק עשו פעולה שפגעה בהגרמ"ל, נכנס רבנו לשיעור היומי, ובתחילת השיעור אמר: יש לדעת כי כתוב בגמרא כל המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו, ולא הרחיק את הדיבור, רק שהתיבות יצאו מפיו בהתרגשות רבה, וכמובן שמיד פסקו ממעשיהם. (מאחורי הפרגוד עמ' 389)

הכרת הטוב

והתבטא רבנו שיש לו הכרת הטוב אליו, שכאשר הרב מפוניבז' רצה בשנת תשכ"ה שרבנו יהיה ראש כולל פוניבז' ויפסיק למסור שיעורים בישיבה קטנה, ובאו מרן הגרמ"ל והגר"ש גרוסברד שהיה אז משגיח בישיבה וטענו שאם רבנו יעזוב את הישיבה קטנה אינם יכולים להמשיך כך, והתרגז להם הרב מפוניבז', ולכן נשארת בישיבה קטנה וזכיתי למסור שיעורים בכל נשים נזיקין מתחילתו ועד סופו, וזה בזכות שניהם. (מפי בן רבנו הגר"ש שליט"א)

חשש פיקוח נפש

כשבחור אחד רצה ליכנס לשיעורו של הגרמ"ל, והגרמ"ל אמר שאין יכול לקבל יותר תלמידים לשיעור, ופנה לרבנו שיעזור לו בזה. אמר לו רבנו שאצל הגרמ"ל להוסיף עוד תלמיד זה חשש פיקוח נפש, כיון שהוא לוקח כל תלמיד לליבו ויודע לשער כמה כוח יש לו לכל תלמיד ותלמיד, ולהוסיף עוד תלמיד יותר על זה, זה גובל בפיקוח נפש. (כ"ת)

חברותא עם הגרמ"ל

וסיפר רבנו שלמד עם הגרמ"ל חברותא בצהריים אחרי שהיו אוכלים בחדר צדדי בישיבה. ובהקדמת הגרמ"ל לספרו על סדר קדשים כ' וכן בריש זבחים יש גם מהרשימות שרשמתי בשנת תשי"ח כשלמדתי עניינים אלו עם ידידי מרן הגרמ"ל שטיינמן שליט"א. ומביא בתוך הספר כמה דברים מרבנו. [ובעת שכתב הגרמ"ל שורות אלו התבטא כיצד אני יכול לכתוב על רבן של ישראל "ידידי", שזה נראה שכביכול אנו שוים, ואחר שהסבירו לו שאדבריהם לא יכתוב זה יראה כפגיעה הסכים לכתוב]

מכבדים זה את זה

כשהיו נוסעים יחד אחר מנחה, במכונית של ר' יאיר אשקלון שיחי', היו דנים מי ישב קדימה ומי מאחורה, כי כל א' כיבד את רעהו, ולמעשה הגרמ"ל זצ"ל ישב מאחורה, ואמרו שהתירוץ היה שהוא יורד יותר מאוחר כי היה מקודם נוסע לביתו של הגרמ"ל ברחוב חזו"א ואח"כ לביתו של הגרמ"ל זצ"ל. ובכלל היה מפליא לראות בכל עת איך ששני גדולי עולם נוחגין כ"כ חיבה ואהבה וכבוד זה בזה, כדרכם של תלמידי חכמים אמיתיים.

מה השאלה בכלל

סיפר א' התלמידים, שנכנס למרן רמ"י והראה לו את הנוסח המקוצר להתרת נדרים ושאלו אם נכון לאמרו, וענה לו שזה בסדר גמור. אחר כך ראה בתחתית הדף שנכתב שם שנוסח זה נערך ע"י מרן הגרמ"ל שליט"א. הגיב מרן רמ"י אם הרב שטיינמן כתב את זה אז מה השאלה בכלל, הרי וודאי שזה טוב!!! [א"ה, ראה כאיל תערוג "ראש השנה" מה שהבאנו מהחיי אדם בעינינו ונו"י בזה].

יחיד הדור

ונתפרסם מכתב מרן הגרמ"ל מה' תשרי תשנ"ז דכותב בתו"ד על רבנו: **הוא הוא היחיד שליט"א**, ומתקיים בו כל הבורח וכו', ואין בזה שום שאלה וספק שכל כונתו הוא לש"ש למלאות רצונו ית"ש.

תל תלפיות

ובמכתב אחר האריך מרן הגרמ"ל זצ"ל על מרן שליט"א בזה"ל: **גאון הדור תל תלפיות שכל פיות אליו פונים ואשר עולם הישיבות נשען עליו ונושא במשא הדור לרומם קרן התורה והיראה ולהשיב לב בנים לאביהם שבשמים בדרך המסורה מרבותינו גדולי הדור זיע"א... רבינו הגדול מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א.**

מעין חזון איש

שח הגרמ"ל זללה"ה (ט' סיון תשנ"ו) בזה"ל: "כשהתחלתי להכיר את רא"ל שליט"א בזמן שנהיינו שותפים בעבודה, ראיתי בו את ה"גיזונטע דעה", ממש מעין חזון איש. והיינו משוחחים שיחות ארוכות הן בדברי תורה, הן בענייני מוסר, ושיחות חולקין". עכ"ל. וכן אמר פעם הגרמ"ל זצ"ל לאחד מתלמידיו: אני מכיר את הגרמ"ל שליט"א הרבה שנים, וגם הכרתי את מרן החזו"א זצ"ל, ואפשר לומר שהוא ממש מעין החזון איש.

וכל חודש היה מבחן חודשי, ומו"ר היה בוחן את בני השיעור של מרן הגרמ"ל שליט"א [וכן להיפך], והיה דורש מהם לידע מה אמרו בשיעור, והיה מרבה לדבר בשבחו של מרן הגרמ"ל, שידעו איזה זכות גדול יש להם ללמוד אצל אדם גדול זה.

דוגמת רבי עקיבא איגר

וכמה פעמים התבטא הגרמ"ל ואמר, שאם אנו רוצים לקבל מושג מהו "רבי עקיבא איגר" בגדלות בתורה, ובמדת הענוה וביראה אמיתית, יש לנו ביחס לדור שלנו דוגמא להתבונן במרן הגרמ"ל שליט"א ולראות דוגמא לזה.

מתוך דברים שאמר רבנו בניחוס אבליים

הדורות מתקטנים יותר ויותר, ומדור אחד לדור של אחריו המרחק לא של דור אחד אלא כמו עשר דורות..

העמיד הרבה תלמידים, והרבה היו מתדפקים על דלתו שרוצים ללמוד אצלו.

ומתוקה שנת העובד. בדרך כלל אנשים מבזבזים את החיים, ורק יחידים יחידים מנצלים אותם. (פרי חיים)

יצאה נשמתו בטוהרה

הגרמ"ל ליפקוביץ שליט"א הציע לפני רבנו בימי השבעה, דהנה מרן הגרמ"ל עסק הרבה שיעסקו בסדר טהרות, וכידוע לראשונה שנחלה ולא יכול היה לצאת מהבית לבית הכנסת היה בשי"ק פרשת פרה, ויום הסתלקותו היה בשבוע לס' חוקת – פרה, האם יש בזה שייכות למידתו שהיה מיוחד בזה. ואמר שבדאי שכן הוא, בדספר תולעת יעקב (סדר תפלות שבת) כותב שכל פרשה ופרשה פקד עליה שתהיה בשבוע פלוני, נמצא שכל פרשה נוגע לענין השבוע, ולכן אין להחליף הפרשיות. (ספר הזכרון להגרמ"ל)

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לעילוי נשמת הרב שמעון בן זאב פוזנר זצ"ל

ברכת מזל טוב לידידינו הרה"ג יצחק אוהב ציון לרגל הולדת בנו שיזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 45 בלק תשע"ד

מתורת הפרשה

ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטתה הדרך (בלק כ"ב, כ"ג)

הנה נשלחים מסרים ליחיד לעורר אותו לתשובה, להתבונן על דרכיו, לחזור בו מהתרדמה של "מלומדה", להתחזק ביתר שאת, ולא לתת ליצר להטעות שלא יכולים וקשה וכו' וכו'. כל הזמן נשלחים רמזים, פתח את העיניים, לטובתך! והנה דוגמא - הביא הרב מישקובסקי שליט"א בשם מרן הרב שטיינמן שליט"א. פי האתון - נברא בבין השמשות. מה הפירוש? לאמר כמה השי"ת מרחם על הבריא, שנברא כבר מיד אמצעי איך לעורר את בלעם שלא יחרב את עצמו. שולחים לו מלאך של רחמים, לעצור אותו, שיפתח את העיניים ויראה שזה לא סתם, זה לא מקרה. ואחרי שמסרב לראות את האמת - עושים לו נס והאתון פותח את הפה! ואז היה צריך לפתוח את העיניים לראות שזה לא סתם, אבל הוא ממשיך להתעלם. ואם לכוזר רשע נשלחו מסרים, לפתוח לו את העיניים ולהחזיר אותו בתשובה, כמה מסרים נשלחים לאדם רגיל! יתכן שנשלחים אליו אין ספור מסרים! אבל אחרי הכל יש לכל אחד את הבחירה - לראות או להתעלם ח"ו, ותלוי כמה אדם מעונין לראות, כמה רוצה באמת לראות את האמת, כמה מתאמץ לראות באמת מה רצון השי"ת. הרי אדם אוהב נוחות, ויותר נוח לא להתבונן, ולרוץ עם השגרה וה"מלומדה", ולתת לתרדמה להמשיך ח"ו, הרי בשביל לפתוח את העיניים צריך להתאמץ. (שונה הלכות ח"א מהדורת ר"ד קולדצקי עמ' תט)

ותט האתון מן הדרך (בלק כב, כג)

אהא דאתון של בלעם נברא בין השמשות, אמר רבנו, שרואים מכאן שגם לאחר שכל הברואים כבר היו בעולם, וכל הבריא היתה מסודרת דבר דבור על אופנו, היה דבר אחד שהטריד עדיין כביכול את מנוחתו של הקב"ה ולא הי' העולם שלם בלעדיו, ומה הוא - האתון, האמצעי שעל ידו אולי יחזור בלעם בתשובה. רשע מרושע שכמוהו, שכל ביאתו אל בלק לא היתה אלא כדי לקלל את ישראל, וגם לגביו חושב הקב"ה מחשבות כיצד לקרבו ולהחזירו בתשובה שלימה לפניו. (עלינו לשבח וראה באריכות באילת השחר כאן)

ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם ולשרים אשר אתו. (בלק כב, מ)

איתא בנויר כ"ג ב', אר"י אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן, ובהמשך הגמ' איתא עוד שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצאה ממנו רות, והתוס' פירשו חשבון המ"ב קרבנות, שעשה בג' המקומות ז' מזבחות ובכל מזבח הקריב פר ואיל הרי מ"ב קרבנות, והיינו שלא לשמה דהקריבן כדי לקלל ישראל. והתוס' שם [ד"ה שמתוך שלא לשמה] מקשים דהא אמרינן דהעוסק במצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ותיירצו וי"ל דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה לקפח

אחרים והכא קאמר שעוסק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות שם ועל זה נאמר מתוך שלא לשמה בא לשמה.

והמהרש"א בהוריות י' ב' מקשה על תוס', דבלק עשה לקפח לאחרים, שהרי בא בהם לקלל את ישראל, וכי יש לך קינטור גדול מזה, ואיך אפשר לדייק ממעשיו שהי' לקנטר שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ומתוך דבא לקלל את ישראל מפני יראת עצמו, כמ"ש וירא בלק וגו' ויגר מואב וגו', והו"ל כמו לקנות שם לעצמו וכו'. וצ"ב, דאע"פ שעשה מתוך פחד, מ"מ מי התיר לו לקלל את ישראל, והרי אם אחד ישאל אם מותר ללמוד תורה שלא לשמה יאמרו לו שילמד, אבל אם בלק הי' שואל אם מותר להקריב מ"ב קרבנות כדי לקלל את ישראל, אע"פ שפחד, הרי בודאי שלא היו מתירים לו זה, וא"כ איך הגמ' משוה מעשה זה ללימוד התורה הקדושה שלא לשמה.

עוד צ"ב איך לומדים מהמעשה של בלק שיעסוק במצוה, איזו מצוה יש כאן. ועוד יותר צ"ב, היכן הגיע בלק לעסוק במצות לשמה, דהלומד תורה שלא לשמה גי'ע ללימוד לשמה, אבל בלק לא הגיע ללשמה. ועוד שזכה דבגלל זה יצאה ממנו רות שממנה יצא דוד המלך. ואפשר לפרש, דהנה בודאי מעשיו של בלק לא היו כהוגן, ואם הי' שואל בודאי היו אוסרים עליו בהחלטיות, אלא שהגמ' באה ללמדנו ממעשה זה שמצוה לא הולכת לאיבוד גם כשלא נעשית לשמה. שרואים ממעשה בלק שהי' בכונה רעה, ולא הי' עתיד להגיע מזה לידי עשיית מצוה לשמה, בכל זאת נשאר ממעשיו תוצאה שיצאה ממנו רות שממנה יצא מלכות בית דוד, שזה שכר נצחי, וא"כ כ"ש מה שיוצא ממעשה הנעשה בתורת מצוה, אע"פ שלא לשמה, דודאי יצא מזה שכר נצחי. (ימלא פי תהלתך ח"יב עמ' תר"ט)

וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויך רמח בידו. (בלק כה, ז)

ואיתא בגמ' בסנהדרין (פ"ב, ב) אילו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא. היינו דפנחס הוא רודף. וכתב ביד רמ"ה, דרך זמרי אם הרג לפנחס אינו נהרג, אבל איש אחר חייב אם יהרג לפנחס, דהא לכל אחד יש רשות להרוג לזמרי פי' אם ירצה לקנאות, ואין עליו רשות להציל לזמרי, אבל זמרי עצמו לא אתהיב רשות להרוג עצמו, לכן מותר להרוג לפנחס להציל עצמו. ויש לעיין אם בנו של זמרי יכול להרוג לפנחס, דהא לבן זמרי אסור להרוג את אביו, וא"כ יכול להרוג את פנחס, או דשאני זמרי דמה דאין לו רשות להרוג עצמו יש לפרש בשתי אופנים, או משום דמצוה לחיות וע"ז לא שייך קנאות להרוג עצמו, או משום דמצוה להפסיק העבירה ולא יצטרך להמית את עצמו [ולפי"מ שיתבאר להלן בחזו"א לא שייך האופן הב'] עכ"פ הכל משום דינו לחיות, אבל בן זמרי אינו מחויב משום כיבוד אב לדאוג שאביו יחיה, אלא דאסור לעשות מעשה הקאה וקללה, אבל מצד איסור רציחה אין לו בכה"ג, ולכן אין יכול להציל את אביו מיד הריגת פנחס. והנה הקשה החזו"א [חוי"מ סי"ז] למה אם קדם זמרי והרגו לפנחס אינו נהרג עליו, הא אם יכול להצילו באחד מאיבריו אסור להרוג את הרודף, וכאן הא זמרי יכול לפרוש, דאז פנחס לא יהרג אותו וממילא פנחס ינצל. רק לפי מה דהובא בהגהת משל"מ דהנדרף יכול להרוג גם אם יכול להציל בא' מאיבריו, א"ש. אמנם י"ל כיון דאסור לפרוש באבר חי דאמרינן דפרישתו הנאה כביאתו, א"כ הא אסור לו לפרוש, נמצא דאינו יכול להציל את פנחס. (אילת השחר סנהדרין פב, ב)

ענין הפרשה - עין הרע

וישא בלעם את עיניו - פרש"י בקש להכניס בהם עין רעה. (בלק כד, ב)

רבנו שלטי"א נזהר טובא בעיני עין הרע, ע"פ דינא דגמ' ב"מ דצ"ט מתים מעין הרע, והבאנו כמה ענינים מרבנו שלטי"א בעינים אלו משום חשש עין הרע, וריחוק מכל פרסום, ביקש רבנו כבר לפני עשרות שנים מהגבאי שלא יעשו לו 'מי שביד' לרגל שמחות במשפחתו, לא כל הבהכנ"ס צריכים לדעת איזה שמחה יש במשפחה! אמר. וכך נוהגים אצלו עד היום. ומשום כך יעץ לבני משפחתו לא לפרסם מודעת אירוסין בעיתון - כי יש בכך משום עין הרע. כן לא הרשה לשיבות שעומד בראשם לכתוב ברכות בעיתון בעת שמחות במשפחתו.

בבני ברק אין עין הרע

אומרים בשם מרן רבנו החזון איש ז"ל שבעיר בני ברק אין צריך לחשוש משום עין הרע, כי בעיר זו אינה שולטת העין הרע. ונתפלא רבנו בדבר, ואמר, הלא עינינו הראות דבר יום ביומו, תמידין כסדרן, הרבה אנשים שניזקים מזה מאוד, וכמעט רוב הצרות שיש היום הוא רק ע"י עין הרע. ואמר דעל כרחך שכל דברי מרן ז"ל היה רק על זמנו, שבחיייו שלו הועילה זכותו הגדולה והגינה על כל בני העיר, אבל בזמנינו היום אין הדברים אמורים. והאריך רבינו בזה כמה וכמה פעמים, שמוטב לו לאדם כמה שפחות פרסום וכדו', כי מי יודע כמה הפסדים נגרם ע"י עין הרע. והביא רבינו עצה לינצל מעין הרע, מה שאמרו בגמ' עירובין ס"ד א' גבי מחזיק בנכסי הגר דתוהי בה אינשי, שיעשה בהן דבר מצוה, ע"ש, וה"נ בכל פעם שיש חשש עין הרע ישתדל לעשות דבר מצוה וינצל מזה (אעלה בתמר עמ' פ"א)

לחש לעין הרע

ורבנו נוהג בעת שהיה אחד מקרוביו חולה לומר את ה"א פסוקים שמתחילים ומסתמים בנו-ן המופיעים בסידור שהם מועילים לעין הרע, ובמקרים קשים יותר אומר את הלחש הנדפס בס' הצדיק ר' זונדל מסלנט שהוא מיוחס לרבנו הגר"ח מוולוז'ין זיע"א, ותמיד שהיה עושה דבר זה על חולים היה ניכר הטבה גדולה. ובשנים האחרונות חדל מזה, כיון שיש חומר בהזכרת שמות מלאכים, ובלחש זה מוזכרים שמות מלאכים, ולכן אומר שדוקא מי שקשור לחולה, ואפי' אשה, שהוא יאמר את הלחש. ורק לא יאמר החולה עצמו [א"ה וראה בס' אורח דוד או' 544 בשם רבי מנחם אורנשטיין שליט"א, שפעם היה אצל הגראמ"מ שך זצ"ל לבקש ממנו שיברך חולה, אמר לו הגראמ"מ שלא יעשו שום סגולות וכדו' שנוהגים היום, אלא יש בידו לחש מיוחד נגד עין הרע, שזה אפשר להגיד, והראה לו את הנוסח המובא בס' הצדיק ר' זונדל מסלנט, ועי"ש עוד כמה נוסחאות בזה].

וכשחלה מרן הסטייפלער את חוליו האחרון, הגיע הגה"צ ר' ישראל אליהו וינטרוב זצ"ל לבית רבנו שלטי"א ואמר שלדעתו החולי הוא מחמת עין הרע, ולכן שיבוא לומר לחש, ורבנו סבר דזה חולי מזיקנה, אך אחר שהפציר בו מאוד, הלך רבנו לבית הסטייפלער ואמר את הלחש. (מפי בנו הגר"ש שליט"א)

למרן הגר"ח

וכשמרן הגר"ח שליט"א חלה פעם בזיהום קשה, והיה בבית חולים, שלחה הרבנית ע"ה לשאול את רבנו מה סיבת החולי. ואמר שעכשיו הוציא מרן שליט"א את הספר 'ארחות יושר', ונמכר להרבה עותקים תוך זמן קצר, [ועוד כמה ענינים כגון דא] והיה בזה עין הרע, ולכן חלה. וכששמע זאת הגר"ח אמר הרי בבני ברק אין עין הרע, והשיבה הרבנית ע"ה בחכמתה הרי אתה נוסע לסנדקאות מחוץ לבני ברק, ויתכן ששם חל עליך עין הרע ששם אין את ההבטחה. נתן מרן הגר"ח את הכיפה שלו ושלחה לדודו הצדיק ר' רפאל לוין זצ"ל שעשה על זה לחש, והתאושש מזה מיד.

חיבור ספרים

סיפרו לפני מרן הגר"ח דברי רבנו שחושש מלהוציא לאור חיבור נוסף, כי כל פעם כשמוציא ספר מרגיש לא טוב, ותולה הדבר מחמת עין הרע. וענה מרן הגר"ח קלוש שזה סיכוי קלוש שזה יקרה, וכל זה בשאר בני אדם, אבל רבנו שליט"א אין לו מה לחשוש, דכל החשש הוא במוציא ספר להתפאר בו ולא לש"ש, אבל רבנו אינו שייך לזה, ואין לו מה לחשוש מכך, ואדרבה יהיה בזה סגולה שיאריך ימים. (מנחת תודה עמ' שס"ז ועמ' ס"ו). ושמענו מח"א שאמר לו מרן הגר"ח אלדשטיין שליט"א, שהסיבה שרבנו הוציא את ספרו הראשון רק כשהיה קרוב לגיל ס' הוא מחמת שחשש להוציא קודם לכן מפני עין הרע, ורק בגיל כזה שהרגיש שלא יהיה בזה עין הרע הוציא את ספריו [וכן לא מרשה לפרסם בעיתון על הוצאת ספר חדש שלו, מחמת עין הרע].

סעודת יום הולדת וסעודת הודאה

כשנשאל האם לעשות סעודת הודיה לא' שניצל מהמחלה, מורה שאין ראוי לעשות כן, מפני עין הרע [ועוד טעמים המובאים לעיל פ"ר צו]. וכן השיב על השאלה האם לעשות סעודת יום הולדת, ואמר דאין בזה לא עבירה ולא מצוה, רק ראוי לא לעשות מפני עין הרע (משנת שלמה ע"ז עמ' ק"ל). וכן הורה לצעירים עילולים שמסיימים את הש"ס בגיל צעיר שלא לעשות סיום מפואר מטעם הנ"ל. (כ"ת)

מכתב רבנו - לא לעשות שמחות בפאר גדול

לכ' הרב וכו'. על דבר שאלתך האם צריך והגון לעשות בגמר הצדדין להשתדך מסיבת תנאים, ומזמניים הרבה אנשים באולם גדול. תשובה: ודאי אינו הגון הדבר. גם גורם הרבה צער לזוג אח"כ, כי כל מה שעושים בו פרסום אין בו הצלחה. חוץ מזה זה גורם ביטול תורה. ועיין במסכת תמיד דף ל"ב מה יעביד איניש ויחי' ימית את עצמו, פירש המפרש ישפיל את עצמו, מה יעביד איניש וימות יחי' את עצמו, פירוש יגביה עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימותו, ולימדו חכמים שאדם שרוצה שיחי' ישפיל את עצמו וירחמו עליו הבריות ויחיה שנים הרבה, ומגאווה ימנע את עצמו, ע"מ שלא יקצרו ימיו וימות בלא עתו. וכל הנמנעים מזה יזכו לראות נחת מכל צאצאיהם לראות בנים ובני בנים הולכים בדרך הישר והטוב א, ס. ניסן תש"ס. אהרן יהודה לייב שטינמן ולאחרונה [שלח] ניסן תשע"ד] בסיום מסכת של כוללי ערב ושישי של בוגרי ארחות תורה, כשביקשו ברכה לחשוכי בנים, בירך את כולם שיפקדו בזרע של קימא, ואח"כ אמר, בדרך כלל זה כך, אם קונים בית טוב וכדו', יש עין הרע, ועי"ז קשה קצת להיפקד בזרע של קימא, ואם לא עושים כך, יש יותר הצלחה. אותו דבר כתוב בפסוק וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה, ורחל עקרה! בגלל שלא היתה שנואה ויפתח ה' את רחמה, אבל רחל שלא היתה שנואה, אלא אהובה, נוצר בעיה. נמצא א"כ אם אחד עושה חתונה, וקונים דירה יפה, הוא חושב שזה טוב, אבל אח"כ זה בעיה, זה בעיה! ה' יעזור שיפקדו כולם.

היזק גם ברוחניות

אמר רבנו, כי אנשים רבים מאז שהתפרסמו, איבדו הרבה מכח החידוש שלהם, וכמו שאמרו בשם הגר"א ש'ונפשי כעפר לכל תהיה' זה תנאי לפתח לבי בתורתך' ולכן הקדימו התפילה של ונפשי כעפר לבקשה של פתח לבי בתורתך. (מאחורי הפרגוד עמ' 91)

ענין העין הרע

ברש"י (כי תשא) עה"פ ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם פרש"י המנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם כמו מצינו בימי דוד. שמע מינה דאע"פ שנצטוו למנות מ"מ עצם המנין זה דבר הגורם לקיטרוג.

וי"ל דהחזו"א ב"ב ליקוטים סימן כ"א לדף י"ד כתב דבשעה שבני אדם מתפעלים על מציאות מוצלחה מעמידים מציאות זו בסכנה, ומ"מ הכל ביד"ש, וכל שלא נגזר עליו בדין שמים לאבדו הדבר ינצל. אבל כשנגזר הדבר לאבד מתגלגל הדבר לפעמים ע"י שימת עין תמהון על הדבר וע"י זה הוא כלה. [ועי' רבינו בחיי בפרשת בלק כ"ב מ"א שמפרש ענין ונתן עיניו בו] ורב דאמר בב"מ ק"ז ב' דצ"ט מתים מעין הרע, נגזר עליהם מיתה ביהכ"פ והזדמן לפניהם עין הרע שגלגלה מיתתם. ומש"כ בב"מ פ"ד ב' פרידה אחת וכו' אע"ג דבלא דינא לא מיית איניש, משום דשטן מקטרג בשעת סכנה, ואדם נידון בכל יום. וגם בדין יוהכ"פ קובעים לפעמים להניחו אחר טבע העולם ולא לעשות לו נס, עכ"ל.

ולפ"י? כיון שהקב"ה הנהיג בהנהגה הטבעית של העולם מציאות זו של סכנת עין הרע, ושטן מקטרג בשעת הסכנה, א"כ אע"פ שנמנו ע"פ ציווי ה', מ"מ הקב"ה לא משנה את הנהגת סדרי העולם שלא ינזקו ע"י המנין, ומשו"ה הוצרכו לעשות השתדלות להנצל מנזקי עין הרע ומסכנת דרך הטבע שיש בזה. וכעין שמצינו בפרשת בראשית (ג' נ"ב) שאדם נשתלח מגן עדן שמא יאכל מעץ החיים וחי לעולם, והרי בודאי הקב"ה יכל לעשות שאפי' אם יאכל מעץ החיים הוא לא יחי לעולם, ואע"פ הוציאו משם בכדי שלא יאכל, כי בדרך הרגיל לא משנים את סדרי הבריאה. ולפ"י? מה שלבני יוסף לא מזיק עין הרע יש בזה קצת נגד דרך הטבע. ועי' תוס' בב"מ ק"ז ב' דבני יוסף היו מתים בדרך ארץ ע"י חולי יותר מאחרים. ומה שאמר רב כשהלך בביה"ק דצ"ט מהקבורים שם מתו מעין הרע, ע"י מהרש"א שלא נקברו שם מבני יוסף, כי הם גלו בגלות דעשרת השבטים, ומ"מ היו קצת שנשארו מעשרת השבטים כדמשמע בברכות כ' א' ובפסחים ד' א'. ועוד מסתבר שגם בני יוסף צריכים לקיים הדינים שכתוב להזהר בהם מפני עין הרע, כגון בעליה לתורה עי' שו"ע או"ח סימן קמ"א סעיף ו', דבכל כלל יש יוצא מהכלל, אמנם ר' יוחנן לא חשש לזה כדמשמע בברכות כ' א'. (אילת השחר שם)

עין הרע בכונה

פרש"י (בלק כד ב) וישא בלעם את עיניו - בקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך שלש מדותיו עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה האמורים למעלה. והנה יתכן שכאן רצה להכניס בהם עין רעה, ומנ"ל שזה מדתו הקבועה. משמע דבכדי להכניס עין רעה צריך להסתכל בכונה על דעת כן, ולא מספיק להסתכל סתם. והנה מדאמרין בב"ב ב' ב' שאסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה ופרש"י שלא יזיקנו בעין רעה, משמע קצת שזה אפי' אם לא מתכוונים לעין הרע, וכן לפי הסבר החזו"א [חו"מ ליקוטים סי' כ"א לדף י"ד] דהיזק עין הרע הוא ע"י התפעלות על מציאות מוצלחת, משמע שזה לאו דוקא אם מתכוין להזיק. וצ"ל דמ"מ יותר גרוע כשמתכוונים לכך. (אילת השחר שם)

יעקב נזהר מעין הרע

עי' רשב"ם דפירש בנימין בן זקונים במקום בן ימים, זאת אומרת שנולד בזקנותו. ועדיין צ"ב למה לא אמר בפירוש בן ימים, ואולי דלא תשלוט עין הרע בהזכירם בפירוש שמו שנולד בזקנותו לכן העלים קצת זה (וישלח לח, יח)

עין הרע מגוים

בפרשת מקץ [פרק מ"ב פסוק ה'] לשבר בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען. פרש"י מטמינין עצמן שלא יכירו לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כולם בפתח אחד וכו' כדי שלא תשלוט בהם עין הרע שכולם נאים וכולם גבורים. ואע"פ שהם היו צדיקים מ"מ גם צדיקים צריכים לחוש למהלך הטבעי של סכנה מעין הרע ועמשי"כ בפי' כי תשא ל' י"ב. וגם מגוים שייך עין הרע ואדרבה אדם יותר מגווש ורע יכול יותר להזיק. (אילת השחר מקץ שם)

מדוע אין עין הרע בדגים

הטעם שלא שולט עין הרע בדגים, זה משום שהם מכוסים מעיני אנשים. עוד יש לומר משום דהקב"ה בירך אותם עי' כתובות ה' א', אמנם אינו ברור אם הברכה לדגים הי' גם על זה. [דהיינו האם בברכה על פו"ר מונח גם שלא יהיה בהם עין הרע או דזה ענין נפרד]. (ויחי מח, טז)

שבירת הלוחות מחמת עין הרע

פרש"י (כי תשא ל"ד, ג) הראשונות ע"י שהיו בתשואות וקולות וקהלות שלטה בהם עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות. רש"י מאריך ומפרט שהיו ג' דברים, תשואות קולות וקהלות. ותשואות וקהלות זה ע"י אנשים, וקולות היו מהקב"ה, ואע"פ שכלל ישראל לא רצו לעשות עין הרע, מ"מ הדבר במציאות גרם עין הרע.

והנה הקב"ה ידע מתחילה שכך יהי', והי' יכול לעשות שלא ישלוט עין הרע. וכנראה שכך הי' צריך להיות, שינתן בתחילה בפרסום ויהי' מעמד הר סיני בקולות וברקים, והלוחות ישתברו, ויקבלו חדשים. (אילת השחר שם)

שלח את יצחק בחשאי

בדעת זקנים מבעה"ת כתבו שאברהם שלח את יצחק אחרי העקידה בלילה מפני עין הרע, שכן חנניה מישאל ועזריה משעה שיצאו מתוך כבשן האש לא נתפרש להיכן הלכו וי"א בחלק שמתו בעין הרע, ע"י. והיינו כשאדם עושה דבר חשוב יש חשש לעיה"ר, ובמילה אחת אפשר להזיק. ועי' תמיד ל"ב א' מה יעביד איניש ויחי' א"ל מיט עצמו דהיינו ישפיל עצמו מה יעביד איניש וימות יחיה את עצמו. ופי' המפרש יגבה את עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקאנו בו וימות. ומה שכתבו שכן חנני וכו' אע"פ שזה הי' שנים רבות לאחר מעשה העקידה, אין כונתם לומר דאברהם למד מהם, אלא דהא חזינן דכך אירע שם ואברהם אבינו עשה פעולה שלא ינזק עיה"ר. ובעצם דבריהם העירו מי ידע מהנעשה שם, דהא אברהם ויצחק הלכו לבד ומי יספר מה הי' שם. וכעין זה הערנו להלן כ"ד ס'. (אילת השחר וירא כב, יח)

יעקב ממעט בגילו

צ"ב למה יעקב ענה לו מעט ורעים, וכי ק"ל שנה זה מעט. ועוד שאין זה מדרך הצדיקים להתלונן, ותמיד הם שמחים בחלקם, ובודאי שלא להתלונן בפני פרעה. ועי' רמב"ן פסוק ט'. וי"ל דפחד דזיק בעין רעה לכן רצה להקטין הצלחתו (אילת השחר מקץ מז, ח)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א - סעודת אורז לקידוש

באכילת אורז לסעודת שבת, הורה רבנו שיוצא ידי קידוש במקום סעודה לדעת הרא"ש ברכות פ' כיצד מברכים סי' ח' דהטעם דמברכים על אורז בורא מיני מזונות משום דמשביע וסועד את הלב, וכ"כ במ"ב סי' ר"ח דזה סועד כמיני דגן. וכמ"ש הגר"א דהטעם דמועיל יין לקידוש במקום סעודה דמשביע וסועד את הלב כברכות ל"ה ע"ב. ולפ"י בני ספרד שנוהגין לאכול קטניות בפסח, יכולים לצאת ידי קידוש במקום סעודה בעת שמחה ע"י אכילת אורז. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א קובץ מוריה ניסן תשנ"ט)

יומא דהילולא - הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד נלב"ע י"ב תמוז תש"א

רבנו שליט"א סיפר שזכה לראות את מרן הגר"א וסרמן בעת שהיה דין תורה מסוים בעיר בריסק שהגר"א וסרמן והגר"א פינקל היו בוררים, ואח"כ הלכו למרן הגר"ח"ע שיהיה הבורר השלישי שיכריע. וכשהגר"א וסרמן היה בבריסק מסר שיחת חיזוק, ורבנו שליט"א היה נוכח שם. והבאנו כאן כמה ענינים שרבנו מביא מדברי הגר"א וסרמן, ואודותיו.

נשאר עם בנו החולה

נשאל הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. בשעת מלחמה כאשר אויבנו יורים על חלק מערי ישראל חצי מות, ורבים מהתושבים עוזבים את בתיהם מתוך פחד ואימה, ונודדים למקומות אחרים שקטים יותר. והנה בבניין בו דרים עשרה משפחות, החלו בעלי הדירות לנטוש את הבניין זה אחר זה, עד שנותרו שם רק אלמנה זקנה, ועוד משפחה אחת. והנה מבחינה האלמנה כי שכניה האחרונים מתארגנים לקראת עזיבת המקום. פנתה האלמנה אל בעל הדירה בתחנונים אנא אל תעזובני לבדי, אני פוחדת להישאר בודדה ויחידה בבניין, ובפרט בשעת האזעקות וירי הטיילים, האם המשפחה יכולה לעזוב כדי להציל את נפשם [שהרי חייד קודמים], או שמא מוטל עליה להיעתר לתחינת האלמנה ולהישאר עמה?

מורינו הגאון בעל אילת השחר שליט"א השיב: אם בנו היה צריך להשאר במקום הזה, והיה נשאר עמו כדי שלא ישאר לבד, מותר לו גם להשאר בשביל האלמנה. והוסיף שלר' אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד, היה דרכו לצאת מגיא ההריגה, אלא שבנו המצוין נפתלי בונים שבר את רגלו, והחליט ר' אלחנן שלא לברוח ולהשאיר את בנו לבד, ונספה על קידוש ה'. הרי שמותר לאדם להישאר במקום סכנה נוראה, ולא להשאיר בנו לבד. כן מותר לנהוג כך גם ביחס לאלמנה. (חשוקי חמד ב"מ קה, ב)

תלמיד הח"ח

רבנו שליט"א סיפר שבשבע ברכות של אחד מן החשובים הזכיר א' מן הדרשנים כי הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד היה תלמיד מרן החפץ חיים ז"ע. והגאב"ד דפוניבז' זצוק"ל התקומם ואמר 'לחפץ חיים לא היו תלמידים'. אף הגר"א וסרמן, שבאמת למד אצלו והי' נחשב מגדולי תלמידיו, אפ"ה תלמיד לא הי', לגודל רום מעלתו של הסבא קדישא מרן החפץ חיים זצוק"ל (אהל משה ויקרא עמי לג)

אין לך מקום תורה שלא משתשעים בתורתו

ובהסכמה לסי' שיעורי רבינו אלחנן שיצא לאור בשנת תשנ"ח כתב רבנו: בס"ד, ט"ו טבת תשנ"ח לפ"ק בני ברק יצ"ו. הן ידוע ומפורסם בעולם התורה חדושים של הגה"ק ר' אלחנן וסרמן הי"ד אשר זכה להעמיד תלמידים הרבה והכניס בהם רוח חיים של תורה ויראת שמים והעמידן על הבנת הדברים, ואין לך מקום תורה היום שלא משתעשעין ונהנים מאור תורתו, וכעת זיכה אותנו הרב הגי' ר' שאול קרביץ שליט"א בשיעוריו השבועיים ששמע והעלם על הכתב, ואם כי הגה"ק זצ"ל לא עבר עליהם מ"מ הרה"ג הנ"ל מעיד שטרם ויגע להעמיד הדברים כמו ששמעם, גם בהרבה מקומות זה מתאים למה שכבר הדפיס, ולפעמים מרחיב ולפעמים מבהיר יותר, באופן שיש תועלת להלומדים בהם, ואם כי אני ראוי להיות מסכים על גאון וצדיק שהי' רבן של חלק גדול מאוד מהדור הקודם, מ"מ לא אמנע מלבדך את הרה"ג הנ"ל שיזכה להמשיך לזכות את הרבים וללמוד מתוך הרחבת הדעת כחפצו וכחפץ לב כל אוהבי שמו יתברך. הכו"ח ל' התורה ועמליה. א.ל שטינמן

קטרוג מלמעלה

רגיל רבנו שליט"א להביא דברי הגה"ק ר' אלחנן וסרמן הי"ד בשם הגר"א, כי כשיש חלילה וחס גזירה היינו שיש קטרוג למעלה, הי' ירחם. וכדי לבטל קטרוג לא מועיל הפגנות וכדו' רק על ידי שיועילו להסיר הקטרוג, וזה שייך ע"י תפילה. (כ"ת)

הוצאות נשואין

אמר רבנו ששמע בשם מרן רבי אלחנן וסרמן הי"ד, דכמו שאחז"ל על הוצאות שבת וכמה דברים, שגם כשאין לו כעת לשלם, אומר הקב"ה לו עלי ואני פורע, כך גם הוצאות נישואי הילדים, יש בזה את הכלל של "לוו עלי ואני פורע". אמנם כ"ז רק כפי ההכרח, ולא למותרות שע"ז אין הבטחה זו. (פרי חיים קע"ט)

זכות הקדושים

ובמלאות שישים שנה לפטירת הגר"א וסרמן הי"ד נערך כינוס התעוררות בהיכל ישיבת אור אלחנן בירושלים, שם נשא דברים מרן שליט"א, וכך פתח את דבריו: ידוע שלפני מלחמת העולם כמעט לא היו ישיבות בכל המקומות, ולמשל בארץ ישראל היו רק ישיבה אחת או שתיים, ובזמן המלחמה נהרגו כולם, גם צדיקים, גדולי עולם ופשוטי עם, ועמם גם הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן השם ינקום דמו. ויש באמת זכות לישיבה כאן מה שהושיבו ישיבה על קברו וקראו את שם הישיבה על שמו. ולא רק זה, אלא בכלל כל הצדיקים האלו לא הלכו לחינם, אלא קיבלו פיצוי על הריגתם, לא פיצוי של כסף! אלא הפיצוי הוא מה שלומדים את תורתם, וכמו התורה של רבי אלחנן שלומדים בכל הישיבות, וזוהי זכות גדולה, 'הגופים' נאבדו, אבל 'הנשמות' נשארו! במה שממשיך הכוח שלהם מה שהשפיעו בלימוד התורה שלהם, במעשה המצוות שלהם, וזה נמשך עד עכשיו ומכוח זה צמחה תורה, ודווקא באלה המקומות שלא היה כ"כ תורה, כמו בארץ ישראל, נתרבו ב"ה ישיבות, נתרבו תלמידי חכמים, וכן באמריקה ובאנגליה ואפילו בצרפת, הכל בזכות אלה הקדושים שאבדנו.

*וראה עוד מה שהבאנו בגליונות קודמים דברי רבנו בשם הגר"א וסרמן זצ"ל בענין קביעת פגישות רק אחרי שידועים היטב את הצדדים - בפר' חיי שרה. ברכת מקדש שמו ברבים - בפרשת וארא לא תרדה בו בפרך בדברי תורה - בפרשת ויקהל

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לרך הנימול מאיר אוהב ציון יה"ר שיגדל לתורה לחופה ולמעשים טובים

יצא לאור שוב במהדורה נוספת הספר שהוא כשולחן ערוך למידות טובות ונהגות

"מאחורי הפרגוד" - מסוד חכמים מה שראינו ושמענו בבית פנימה

בבית מרן רשכבה"ג ראש הישיבה הגר"א שליט"א ובבית מרן שר התורה הגר"ח שליט"א

הספר עבר ביקורת מדוקדקת של נאמני ארץ ומקורבים לרבותינו גדולי הדור שליט"א

להשיג בחנויות הספרים.

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 46 פנחס

מתורת הפרשה

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. (פנחס כה, יא)
ומבואר במדרש דאומות העולם טענו אחר מתן תורה למה זכו ישראל להתקרב יותר מכל האומות, אמר להם הקב"ה שיביאו ספר יוחסין שלהם, כי ישראל שמרו על טהרת משפחותיהם משא"כ הם. וכשחטאו בשטים שמחו אומות העולם, כי עכשיו גם ישראל נפרצו בעריות, ובה שנגף אותם וכלו הציל את העם מכלי רוחנית ומכלי גשמית.

ובגמ' סנהדרין פ"ב ב' מבואר כל המעשה איך שהי' הנסים, שבא מלאך והרים את המשקוף, ובא מלאך ונגף בעם שיהיו טרודים ולא יזיקו לפנחס, עד שחבטן בקרקע ואמר על אלה יפלו כ"ד אלף, ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל. פרש"י שעשה ריב עם הקב"ה. ובקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להם הקב"ה הניחו לו קנאי בן קנאי הוא, משיב חמה בן משיב חמה הוא. ופרש"י דלוי קינא על דינה להוציאה מבית שכם, משיב חמה בן משיב חמה זהו אהרן דכיפר עם הקטרת.

ולכאורה משמע דזה הי' חטא גמור מה שהוא קינא, וצ"ב לפ"ז מה התירוץ שהוא קנאי בן קנאי, דמ"מ הא חטא, ואיך יתכן שהקב"ה כ"כ משבח ויכפר על בני ישראל. ובילקוט ר"פ פינחס איתא דכפר לא נאמר אלא ויכפר דעומד תמיד ומכפר ואיך זה יתכן עם חטא. והנה מצינו בפי' וירא [י"ח כ"ה] שאע"ה אמר להקב"ה חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט, ולא מצינו שהי' על זה קפידא. וכן חנה ג"כ דברה דברים חזקים בתפלתה, כדאיתא בברכות ל"א ב', ומ"מ לא מצינו שזה נחשב חטא, כי במה דאמרינן ביבמות ס"ד א' שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים כלול בזה אפילו אם יתפללו עם טענות.

לכן נראה דכאן לא הי' תביעה מצד עצם הטענה, אלא הלא הוא עשה מעשה קנאות וקידוש השם במסי"נ, ובסוף אמר בתקיפות כזאת שהי' יכול להראות כאילו מעורב בזה קצת מהאנוכיות. ואע"פ דזה הי' ידוע שכונתו לשמים, דהא מלאכי השרת הרימו את המשקוף ונגף בעם כדי להטרידם, הרי הכל נעשה לסייעו בהקידוש השם, אבל כיון שלבסוף הי' נימא של חריפות ותקיפות הי' כבר מקום להשמע שיש בו חלק של אנוכיות, ועל זה בקשו לדחפו. ומה הוא לדחפו - או שלא ישיג ממדיגתו הנוראה, או לדחפו לגמרי, עכ"פ הוצרך הקב"ה לומר הניחו לו, קנאי בן קנאי משיב חמה בן משיב חמה, שיש בזה רק לשם שמים ואין בה קורטוב של תערובות דבר אחר. ולדעת עומק הדברים עד האמת כבר לא היו יכולים להבין, כי הי' בין זה ובין האמת לאמתו חוט השערה, מה שלמלאכים כבר לא הי' באפשרות להבחין, רק הקב"ה בעצמו.

והנה הדברים מבהילים! בן אדם שמוסר נפשו על קדושת השם, והוצרך כ"כ הרבה נסים שינצל, וגם עזרו לו מן השמים בסייעתא דשמיא למעלה מן הטבע, ואחרי הכל הי' ס"ד שיתכן שמעורב בזה תקיפות קצת אשר איננו טהור לגמרי, ואז הי' יתכן לדחפו, ורק הקב"ה שידוע ובוחר לבבות ויודע טוהר מחשבתו הוצרך להעיד שזה איננו כן, אבל לולא זאת הי' נדחף, ובכל אופן לא הי' זוכה לכל מה שזכה. אף כי הדברים רחוקים ממדיגתנו, מ"מ כל מה שנשתדל קצת להיטיב מחשבותינו, לטהרם לזקקם לצרפם, יהי' לנו להועיל, לנו ולנפשותינו. ויתן ה' שנזכה לזה. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' נ"ה)

ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני. (פנחס כה, כד)

בפנים יפות ס"פ בלק כתב הטעם דמשה לא הרג את זמרי, דהנה מבואר בחז"ל דנעשה נס שלא נטמא פנחס, וא"כ היה קרוב הדבר כשימותו שיטמא באהל ובמגע, ומשה כה"ג היה, ע"כ צוה לפנחס, דגבי מת מצוה אמרינן דאם איכא כהן גדול וכהן הדיוט יטמא כהן הדיוט. עכ"ד. והעיר הגראי"ל שליט"א, דרק לענין עבודה משה היה כהן גדול, אבל לענין ליטמא למת אין משה רבינו נחשב כהן, ואדרבה הרי משרע"ה נטל עמו את עצמות יוסף, וצ"ב דברי הפנים יפות. (נאות אפרים)

ובהאי קושיא אמאי משה לא קינא בעצמו. תירץ רבינו שאם משה רבינו היה הולך להורגו היה בזה משום חילול ה', ע"פ מה דאיתא במדרש כל המעשה שם איך היה יעו"י"ש. (שיעורי הגר"י קלאר שליט"א ערכין כא, ב)

אך בגורל יחלק את הארץ לשמות מטות אבתם ינחלו. (פנחס כו, נה)

הקשיתי קמיה דהגראי"ל שטיינמן על מה נתארך להם החילוק במשך שבע שנים, הרי כבר הי' ידוע להם כל אחד מהו חלקו. ואמר הגראי"ל שטיינמן שהיו עסוקים במדידות עד היכן מגיע כל חלק. ואמנם עצם הדבר צ"ב, שיש בתורה פרשת כיבוש וחילוק בפרשת ראה, וכל זה לא היה רק לשנים וחצי שבטים, כמבואר בכ"מ שלשבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה כבר קיבלו חלקם ע"י משה רבינו בעבר הירדן מזרחה, ויהושע ב"ד שנה דכיבוש וחילוק נתן לעוד שנים וחצי שבטים, ושאר השבע שבטים נקבע חלקם אחר כך עפ"י גורלות כמבואר, וא"כ יוצא שכל הכיבוש וחילוק לא היה אלא לשנים וחצי שבטים. ויל"ע בכל לשונות הפסוקים בפרשת ראה ועברתם את הירדן וישבתם בארץ וכו' דמשמע שזהו עיקר הכיבוש וחילוק. (שיעורי הגר"י קלאר ערכין כז, א)

לעילוי נשמת הרב מיכל בן מרדכי הירש זצ"ל נלב"ע י"ז תמוז תשט"ו

מתורת הפרשה - חכמים וכבוד חכמים

ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל. (פינחס כז, כ)

הסכמה לקונטרס כבוד חכמים

בס"ד. הנה חז"ל הפליגו מאד בענין כ' חכמים, ומ"מ הדבר רופף, וצריך מאוד חיזוק, לכן מאוד חשוב הני מילי מעלייתא שנתקבץ ע"י... מכמה דוכתי כדי להרבות בזהירות כבוד חכמים, והמכבדים יזכו בבנים יראי השם ותלמידי חכמים. ומהו תלמיד חכם כתב ביו"ד סי' רמ"ג בין שתופס ישיבה או לא, רק שמוחזק לתלמיד חכם בדורו שיודע לישא וליתן בתורה, ומבין בדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו ובספרי הגאונים. ועין בש"ך רמ"ד ס"ק ב' דמי שמופלג בחכמה משאר העם חייב לקום מפניו. ט"ו מרחשון תשס"ט. אהרן יהודה לייב שטיינמן

הסכמה לספר לשעה ולדורות

בס"ד אור ליי"ח שבט תשנ"ב בני ברק יצ"ו

לכ' הרב וכו' מחבר ספר לשעה ולדורות שלומו ישגא עד מאד.

אשר ביקש ממני הסכמה על הספר הנ"ל, היות שאני נמנע מלבוא בהסכמה מכמה טעמים הנני בזה בדברים הבאים: הן מלפנים בישראל בכל הדורות למרות היותם נפוצים בכל ארצות תבל, מ"מ היתה משאת נפשם, לבחור לראשם רב גדול בתורה ויראה, שעל ידו יוכלו לילך לבטח בהנהגת הציבור והיחיד.

אמנם בדורות האחרונים גברו בציבור אלה אשר בזדון פרצו את זה, והתחילו בהרבה מקומות למנות ראשים אשר העיקר לא הי' גדלות בתורה וביראת השם, ובחרו בעסקנים ובמטיפים במקום גדולים בתורה. ועי"ז נהי' שתיים רעות, א' שגם אלה אשר רצו להתחמם לאורם של חכמי התורה לא הי' להם כ"כ האפשרות, גם עי"ז נתמעטו לומדי התורה בקדושתה.

ובזמן האחרון אשר המסובב הסיבות סיבב תהפוכות גדולות בכל המדינות, ניתק לחלק גדול מעמינו ההמשך מהדור האחרון, ודבר כזה להיות כפוף לדעת גדולי החכמים, אשר הי' כדבר המובן מאליה, גם זה צריך לחדש מחדש, ובכן ספר אשר מביא דעת גדולי התורה בענין זה הוא דבר הצריך מאד.

והיות שהספר מביא רק דברים מגדולי הדורות אינו צריך להסכמה, והנני בזה רק לברכו שחפץ ה' בידו יצליח שספר זה יביא לזיכוי הרבים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. אהרן יודא לייב שטיינמן

גדול הדור

פעם שאל הגי"ר אליקים שלזינגר את מרן החזון איש ז"ל אם יודע שהוא גדול הדור. ומרן ז"ל השיבו שיודע שכן הוא, אבל אילו היה אחר במקומו היה מגיע ליותר מזה. ונשתומם רבינו על שהעניז במרן ז"ל לשאלו על כך. (אעלה בתמר)

זהירו בגחלתן

בישיבת תפארת ציון שבבני ברק למדו מתחילה בשפת האידיש, ומרן החזון איש ז"ל רצה שיקבלו לישיבה תלמידים ספרדים, ושאלו אותו הרי לומדים באידיש, והשיב שמעכשיו והלאה יפסיקו ללמוד באידיש ויקבלו את הבחורים הספרדים גם כן. ובא באותו זמן קנאי אחד ואמר למרן ז"ל שהוא מוחה על זה שעוברים ללמוד בשפה העברית, והדבר חרה למרן ז"ל, ואומרים שהלה לא הוציא את שנתו ר"ל. ואמר רבינו, שבאמת זו חוצפה נוראה, הלא מי הוא האיש הזה בכלל, הלא אינו יודע ללמוד אפילו עשירית ממרן ז"ל, והוא בא להגיד דיעות ולמחות במרן ז"ל, הוא בא לומר מה לעשות. (אעלה בתמר)

לא נראה שהארץ בוערת

ועוד היה מעשה בזמן שהביאו לישיבה פלונית אחד מאנשי השלטון של החילונים, ובא אחד ואמר למרן החזון איש ז"ל שהארץ 'בוערת', ומרן ז"ל השיבו כך: לך נראה שהארץ בוערת, ולנו לא נראה שהארץ בוערת. והנה זה ממש חוצפה, שבא יהודי רגיל ואמר למרן ז"ל כך, וכי סבור שהוא יותר ירא שמים ממנו, ומה מרן ז"ל ענה לו, שום דבר, רק אמר לך נראה ככה ולנו לא נראה כך, וזו דרגה נוראה. וכן אומרים חז"ל, על יעקב אבינו, כשהיה אצל לבן ורימה אותו כ"כ הרבה רמאויות, ומה ענה לו למה החלפת משכורתי עשרת מונים, לא יותר מזה! [וכל' המדרש קפדנותן של אבות ולא ענוותנותן של בנים, פיוסין הוא מפיס לחמיו] (שם)

דירת רב העיר

סיפר רבנו: סח מרן החזון איש ז"ל, שיש אנשים מחוג מסויים שסבורים, שאם רב העיר אינו דר בדירה חשובה ומפוארת הרי זה בזיון לכבוד התורה, וחילול השם, ואמר לי מרן ז"ל: אני אומר בזה להיפך, דאדרבה אם יהיה לרב העיר דירה מפוארת זה יהיה חילול השם, והבזיון הגדול לכבוד התורה. [ובספר שערי איש הנדפס בתחילת ספר שערי אהרן או"ח ח"ד הביא ד"ז בשם רבנו, והוסיף שאמר רבינו, שאע"פ שכך הרב צריך להיות סבור, אבל הציבור יתכן שצריכים לסבור שכן מגיע לרב דירה נאה.] (אעלה בתמר)

תקופת ההדיוטים

אמר רבינו שאמר חזון איש שבסוף כל תקופה, כשהדורות מתמעטים והולכים, הקב"ה שולח נשמה גבוהה מאוד, שלא לפי מצב הדור, כדי שירומם ויגביה את כל הדור עמו. והביא רבינו בשם החפץ חיים שהסימן לדעת מתי נסתיימה תקופה ומתחילה תקופה חדשה, כשקם אדם גדול מאוד שכמה דורות שלפניו לא היה כמותו, וכשנסתלק מן העולם יש ירידה כ"כ גדולה מחמת פער הדור לדורות הקודמים, ויודעים הכל שבוזה נחתם ונסתיים התקופה ומעתה מתחילה תקופה אחרת, פחותה וירודה, וכך היה בסוף תקופת האמוראים, שהיה את רב אשי שהיה גדול מכמה דורות שלפניו ומה"ט הלכה כמותו אף כנגד אמוראים שלפניו, וכשנפטר רב אשי ידעו שבוזה נחתם תקופת האמוראים, וכן בסוף תקופת הגאונים היה את רב האי גאון שהיה גדול מכמה דורות שקדמו לו, וכן בסוף תקופת הראשונים היה את הר"ן והריב"ש שהיו כנגד כמה דורות שלפניהם וכשנפטרו נסתיימה תקופתם. [א"ה, ועי' מש"כ מרן ז"ל בנדפס בקובץ אגרות ח"ב אגרת כ"ד לענין חתימת התלמוד]. והוסיף רבנו לומר, שאף תקופת האחרונים נגמרה אצל החפץ חיים ומרן ז"ל, שהיו גדולים מכמה דורות האחרונים ולא הניחו אחריהם כמותם, ובהסתלקותם ידעו הכל שבוזה תמה ונסתיימה תקופת האחרונים, ועתה אנו בתקופת ההדיוטים. [ובגמ' בשבת קיב, א אמרו אם ראשונים וכו' אנו כחמורים]. (שם)

שכר כבוד התורה

איתא בכתובות קג, ב. ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב. וכי התוסי' שם "מזומן לחיי העולם הבא - תימה והלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ופירש הרב ר' מאיר כל היכא דאמר מזומן לחיי

העולם הבא היינו בלא דין ובלא יסורין". הנה מציינו גם כן במעשה דר' פרידא ערובין נ"ד ב' שזיכה את כל בני דורו לעולם הבא ושם לא הק' התוס' קושיא זו הלא לכל ישראל יש חלק לעולם הבא.

והביאור, כי שם נאמר שכל בני אותו הדור יזכו לחיי העולם הבא, ובכל הדור בודאי ימצאו אנשים שאינם ראויים לכך ובזכות ר' פרידא יזכו לחיי עולם הבא, אבל כאן, הרי מי בא לאשכבתיה דרבי, בודאי שלא באו אפיקורסים, רק יהודים כשרים, ואף שיתכן שנכשלו פעם בעבירות מכל מקום הלא כל יהודי שייך שנכשל פעם בעבירה ובכל זאת יש לו חלק לעולם הבא, ויקבל גהינום וייסורין ולבסוף יהיה לו חלק לעוה"ב, ולכן הק' התוס' מה החידוש בזה שכולם מזומנים לחיי העולם הבא.

ותי' התוס' שכל מקום שנאמר מזומן לחיי עולם הבא היינו בלי דין ובלא יסורין ותיכף נכנס לגן עדן. והכוונה היא כמו שידוע בספרים, שכל בן אדם, אפילו הצדיק הכי גדול, צריך לעבור כל מיני דינים, יש שצריך לקבל כל מיני עונשין וכל מיני יסורין, כמו גהינום וחייבוט הקבר, וכאן ה' זכות מיוחדת שזכה כל אחד תיכף ומיד לחיי העולם הבא, עד כדי כך זה דבר גדול מה שבאו להלווייתו של רבינו הקדוש. ומה גדול כל כך בזה, משמע שכיון שקהל גדול מתאספים לקדש שם שמים, והיינו כדי לכבד את התורה, שזה הרי היה תכלית בואם לאשכבתיה דרבי - לכבד את התורה, כי רבינו הק' היה מוסר כל התורה שבעל פה, וכל ששה סדרי משנה שיש לנו היום הכל נמסר על ידי רבי, ובלי תורה שבעל פה הלא אין שום דבר, וכמו שרואים כי כל אלו שרצו לקיים רק תורה שבכתב לא נשאר מהם יהודים, כי תורה שבכתב בלי תורה שבעל פה אי אפשר. - והיות שרבינו הקדוש הוא זה שמסר את כל התורה שבעל פה לכלל ישראל באו כולם להלווייתו, מפני שרצו לכבד את התורה, וכשמתאסף קהל גדול כדי לתת כבוד לתורה, זה שוקל יותר מהכל, אפילו יותר מכל העונשים שהיה צריך כל אחד לקבל, ולכן מזומנים לחיי העולם הבא מיד, בלא דין ובלא יסורין, הקב"ה שוקל שהמצוה הזאת של כבוד התורה היא גדולה יותר מהכל. (מתוך דברים שאמר רבנו בכינוס אלפים בצרפת ובסיום הש"ס אדר תשס"ה)

ואמר רבנו, שישנם בחורים שיושבים בשיעור כללי של ראש ישיבה ואינם מבינים את השיעור, כדאי להם לכוין לכה"פ שהם מכבדים את התורה שנמסרת עי"ז באופן מכובד יותר, ויהיה בידם שכר כבוד התורה. (כ"ת)

כבוד חכמים - דברים נוראים

הנה אנשים כל כך מזלזלים בדברים שבין אדם לחברו, וזה נורא ואיום! בין אדם לחברו זהו אש שורפת, ורוב העולם משחקים באש הזאת, ועל אחת כמה וכמה ביזוי תלמידי חכמים, מבזים ראשי ישיבה, מבזים רמ"ם, מבזים משגיחים, ולא יודעים שמשחקים באש. כל כך הרבה אנשים סובלים מהמחלה הזו, אמנם לא כולם, אבל יש חלק שפגעו באנשים, בתלמידי חכמים, ואמרו בגמרא שבת קי"ט ב' כל המבזה תלמיד חכם אין לו רפואה למכתו, ובעבור זה הם סובלים כל מיני יסורים שונים, צרות ומחלות קשות, ואין רפואה למכתו. רואים לדאבונינו שיש רח"ל הרבה מאוד חולים שאינם מתרפאים, ומתפלאים על מה עשה ה' ככה, אך התשובה היא בדברי חז"ל הללו - כל המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו, וזה כפשוטו, אין רפואה למכתו.

כל זמן שאדם לא מקבל מכה הוא אינו חושב שצריך לבקש מחילה, רק כשמתחיל לסבול נזכר לבקש סליחה. כסדר היו באים לבקש ממרן הגר"מ שך זצ"ל מחילה, אנשים התחילו לסבול כל מיני צרות ואחר כך היו רצים לבקש מחילה. יש לאנשים תאוה לקבור אחד את השני, לצער אותו, לעשות אותו כלום, ועוד נהנים מהמריבה והמחלוקת. אדם לא מפחד מהגיהנם, כי זה לעתיד, רק כשמקבל מכה ומתחיל לסבול רץ לבקש מחילה.

וכשמבקשים מאדם מחילה - יש לו למחול, ואע"פ שחטא כנגדו מאד. דבאמת מה יש לבן אדם מזה שאינו מוחל לשני, וכי על ידי שהשני יסבול ויענש בקבר ויעיל לו הדבר.

יש לדעת חומר הדבר של מבזה תלמיד חכם, כמה חמור הדבר, שהוא ממש מתעסק באש. והיה עובדא אצל הבית הלוי, שבא קצב א' לשאול שאלה על שור, והבית הלוי פסק לו שהשור הוא טריפה, והקצב החל לנזוף בבית הלוי כל מיני דברי גנאי, והבית הלוי מחריש, שותק ולא עונה. ולמחרת שחט אותו הקצב שור, והשור השתולל והרג אותו. ונגרם לבית הלוי צער רב מזה, שמא הוא גרם לעונשו, עד שאמר לו בנו הגר"ח ששמע איך שהבית הלוי אמר בשעת מעשה "אני מוחל, אני מוחל", ובזה נחה דעתו של הבית הלוי.

ויש להתבונן מה הטעם שהקצב נענש לאחר שהבית הלוי אמר שהוא מוחל לו. ונראה ע"פ דברי הגמ' ברכות י"ט א' אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת כאילו מספר אחרי האבן, ומקשה הגמ' איני והא אמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחיה, ומשני שאני צורבא מרבנן דקודשא בריך הוא תבע ביקריה. ומבואר דעל ביזוי צורבא מרבנן דהיינו תלמיד חכם לא מהני מה שמוחל לו, כיון דקודשא בריך הוא תבע ביקריה, ולכן אף שהבית הלוי מחל לו לא הועיל לו. אלא דמ"מ נראה שאם הקצב עצמו היה בא לבקש מחילה יתכן שמהני, דכיון שבא ונכנע לפני התלמיד חכם ומבקש מחילתו מהני לו להתכפר.

וסיפר הגאון ר' שמחה זליג זצ"ל, דכשהגר"ח ברלין זצ"ל בא להתחיל לומר שיעור בולאזין היו בחורים שרצו למנוע ממנו, והניחו שולחן בפתח מאחורי הדלת שלא יכנס, וכאשר ניסה להזיזו שוב דחפו את השולחן. ובסוף אותם הבחורים לא היה להם יום טוב במשך כל ימי חייהם, כיון שביזו תלמיד חכם. ויש לדעת דבר נורא, כי אם נענש כאן בעולם הזה זה יותר טוב, כי זה רק זמני, אבל אם יענש בעולם הבא שם זה יהיה נצח. (אעלה בתמר)

שכר לכבוד ת"ח

רש"י בספר יהושע [י"ד ט"ו] על הפסוק והארץ שקטה ממלחמה מביא מדרש תו"כ פר' אחרי, אברהם אבינו הוא שגרם להם שהארץ שקטה ממלחמה ארבעים שנה שנתעכבו במדבר בשכר שכבדו את הזקן בקרית ארבע שאמרו לו נשיא אלקים אתה בתוכינו עכ"ל. [ואע"פ שבני ישראל התעכבו במדבר מ' שנה בגלל חטא המרגלים צ"ל שהיה גם חשבון זה].

והנה אנשי ארץ כנען היו משוקעים בחטא, וכדכתיב בפרשת אחרי י"ח ג' וכמעשה ארץ כנען וגו' ופרש"י מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל מקולקלים יותר מכולם, ואעפ"כ בשכר שבני חת כיבדו את אברהם, זכו כל הכנענים, כמה מאות שנים אח"כ, לחיות בארצם עוד מ' שנה. ואם זה שכר מכבד תלמיד חכם, מה נורא העונש של מבזה תלמיד חכם, דרח"ל אין רפואה למכתו. (אילת השחר חיי שרה כ"ג ו')

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

בהלכות קידוש

כתב המג"א סו"ס רע"א, דאם קידש ואח"כ נמצא שזה חומץ, יקח יין ויקדש שוב. ולגבי ברכת הגפן, אם לא היה בדעתו לשתות עוד יין יברך שוב על היין, ובאם היה בדעתו לשתות עוד יין, יקדש בלא ברכת הגפן. והגרא"ל הורה שבקידוש היום, דכל הקידוש הוי ברכת הגפן, ימלא כוס וישתה בלא ברכה ויצא ידי קידוש. (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א בקובץ מוריה ניסן תשנ"ט בשם רבנו)

יומא דהילולא - רבנו אריה לייב בעל השאגת אריה נלב"ע ט"ו תמוז תקמ"ה

רבנו רגיל לספר עובדות אודות גאון הגאונים בעל השאגת אריה. ולקטנו כאן מאשר הגיע לידינו

התפילין של השאגת אריה

אמר רבנו: בגמ' בברכות ו' א' איתא וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש. והנה כשאין פחד מאדם הלוש תפילין החסרון הוא בלובש ולא בתפילין. ומסופר על בעל השאג"א שנסע פעם בעגלה והקיפוס גויים, וכשראו את השאג"א מעוטר בתפילין ברחו, ואמר שברחו לפי שראו את התפילין, ובעל העגלה אמר הרי גם אני מעוטר בתפילין, וא"ל דבגמ' כתוב אלו תפילין שבראש ולא כתוב על הראש, דלא מספיק מה דמונח בלבו. ועי' דברי אליהו על הגמ' בברכות הנ"ל דלא אמר תפילין שעל ראש או של ראש, אלא תפילין שבראש, כוננו אשר בראשו ובמוחו יהי כל הכתוב בתפילין וכו' ע"ש. (כי תבא כח, י)

ריחוק מעולם הזה

מובא על השאגת אריה, שפעם נאנח בהיותו בגלות כיון שזה גרם לו ביטול תורה. ותיכף באו לבקש רב לעיר מיץ וקיבלוהו לשם, ושאלוהו למה רק עכשיו הצטער על עריכת הגלות, וענה כי עד עכשיו לא הי' לו מזה ביטול תורה, וכיון שלא הי' לו מזה ביטול תורה אהב את זה, כי הגלות מרחיק אותו מלהיות לו שייכות לעוה"ז. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' ע"ו)

ובהזדמנות אחרת סיפר רבנו באופ"א: כשהחליט השאגת אריה לצאת לגלות היה נע ונד, ובכל מסעותיו היה אתו סיר קטן [טעפאלע], כפית, מזלג, וקצת שיבולת שועל, היות והיה מקפיד מאוד על איסור חדש של חו"ל. בכל מקום שהיה מגיע היה הרבנית אשת רב המקום מכינה לו תבשיל מזה. עד שפעם אחת הגיע לאמסטרדם, שם היה הרב ר' שאול מאמסטרדם, שהיה רב גדול וחיבר את הספרים בנין אריאל ותוספות חדשים. והרבנית אשת ר' שאול בישלה לו את הדייסה מהשיבולת שועל והגישה לשולחן. ובאותו זמן היה טרוד השאגת אריה בלימוד ומתוך המאמץ המחשבתי הניח את שתי ידיו בתנופה על השולחן ונשפכה הדייסה, והרבנית התרגזה, והיה לו צער גדול, ואמר השאגת אריה אם עד כי כך החליט להפסיק את נדודיו, ואמר רבנו שעיקר הטעם שהחליט להפסיק הוא בגלל שציער את הרבנית, שכל התועלת שהייתה לו בנדודיו לא עומדת אם זה כרוך בלצער לזולת, ומיד התגלגל הענין שביקשוהו לרבנות מיץ. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 170)

אלף פעמים ש"ס

ואמר עוד רבנו שכל החריפים הגדולים הם בנויים על בקיאות, והשאגת אריה שהי' נחשב לחריף גדול מאד, וכמסופר שבימי חייו למד אלף פעמים ש"ס. והראה רבנו לדברי הגאון ר' גדליה רוטנבורג בהקדמתו לס' גבורות ארי עמ"ס תענית: ואח"כ שכהה מאור עיניו של בעל שאגת אריה זצ"ל זכיתו עוד לשמש אותו, וקירתי לפניו ממש כל חודש כל הש"ס מדי יום ביומו הגמרא בלי רש"י ותוס', ואך לאדכורי בעלמא, כי מיד שפתחתי במאמר אחד לדבר הוא היה אומר להלן בע"פ, וכן בקורות לפניו אלפסי ורמב"ם ורא"ש וטור ושי"ע אך לשון המחבר, וכן ספרי ראשונים שאלתות דרב אחאי והלכות גדולות, וסדר קדשים היה אצלו ממש כמונח בקופסא, ומגדולת חריפותו ובקיאותו והתמדתו ופרישותו וחסידותו בקי בכל התורה בנגלה ובנסתר.

ואמר רבנו שידוע שסדר הלימוד שלו היה שלמד כל יום בערך כמאה דף חדשים, ועוד חזר על המאה דף שלמד אתמול, חוץ משאר הלימודים שלמד. וסיים בערך פעם בחודש את הש"ס. (כ"ת)

חשש גניבה

סיפר רבנו: בעל השאגת אריה כאשר היה בגלות דרש ברבים ולא גילה מיהו, עד שפעם אחת אמרו 'זה בדיוק השאגת אריה' דהיינו שגונב ד"ת של השאגת אריה, אמר אם הגיע עד כדי כך... מאז החל לגלות שהוא בעל השאגת אריה. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 153)

מתי תתקיים ברכתו

בעל השאגת אריה ברח את רע"א והנתיבות כשהיו נערים שיהיו גדולי תורה. שנים רבות אח"כ כשהגיע הרע"א לזקנה אמר: השאגת אריה ברח אותי, ואני כבר כבן שבעים שנה, מתי תתקיים ברכתו. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 155)

והסביר רבנו דהרע"א אחז שלדרגה שהוא יכול להגיע מברכתו של השאג"א הוא לא הגיע, ולכן אמר מה שאמר. (שם)

פלפול בסוגית עשרה דברים

סיפר רבנו, שכשהגיע השאגת אריה לעיר אחת ורצו אנשי העיר לכבדו שידרוש שאלו אותו באיזו סוגיא בש"ס הוא רוצה לדבר, אמר להם באיזו סוגיא שאתם רוצים, וניסו להכשילו והביאו סוגית הגמ' ב"ב י' ע"א עשרה דברים קשים נבראו בעולם, הר קשה ברזל מחתכו, ברזל קשה אור מפפעו, אור קשה מים מכבין אותו, מים קשים עבים סובלים אותו, עבים קשים רוח מפזרתו, רוח קשה גוף סובלו, גוף קשה פחד שוברו, פחד קשה יין מפייגו, יין קשה שינה מפכחתו, ומיתה קשה מכולם [וצדקה מצלת מן המיתה]. וחשבו מה יהיה לו לומר שם. עיין השאגת אריה בגמרא ואחרי כמה דקות אמר להם דרשה עמוקה על סוגית הר, על סוגית רוח, וכן הלאה, עשרה סוגיות עמוקות, פלפול חריף מאוד שלא מצאו בו ידיהם ורגליהם. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 182)

אורייתא קא רתח

השאגת אריה פעם נ"נ עם הגר"א בלימוד, ותוך כדי ויכוח רתח השאג"א מאד, וכשראה כך הגר"א הפסיק מיד, וביאר משום דאמרו חז"ל צורבא מרבנן דרתח אורייתא היא דקא מרתחא ביה (תענית ד, א), והוא מפחד לעשות מלחמה עם תורה. (שם עמ' 210)

אין זמן לחטוא

והביא רבנו שמספרים שלפני פטירת השאג"א אמרו הח"ק שיגיד וידוי, ואמר מתי היה לי זמן לחטוא, כל הזמן למדתי. (שם עמ' 55)

ספר שאגת אריה

סיפר רבנו שראה אצל ר' שמחה זעליג בבריסק שהיה לו דפוס ראשון של השאגת אריה שהוציא בחייו שהכיל מעט דפים, שמחמת עוניו של השאגת אריה הדפיס את הספר בר"ת רבים מאד מפני יוקר הדפוס. וכתב שם אני הקטן אריה המכונה ליב הנקרא בפי כל רבי ליב ראש ישיבה. [שהיה ראש ישיבה במינסק] (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 182)

תורה מתוך הדחק

השאגת אריה כתב את ספרו כשהיה עני מרוד, ואת ספרו טורי אבן כתב כשהיה כבר רב במיץ והיה לו תנאים טובים וישוב הדעת מבחינה כלכלית. ואומרים בשם הגר"ח שספר שאגת אריה עולה על הטורי אבן בחריפותו כי זה היה תורה מתוך הדחק. (שם עמ' 200)

לימוד בספר שאגת אריה

שח רבנו, שאביו של רבי שמחה זליג היה ת"ח גדול, והיה שמש בית דין, והיה אומר לבנו שמידי שבוע בליל שבת יאמר לו מערכה מספר שאגת אריה. (שם עמ' 87) [כבר הבאנו בגילון שבועות שהגרש"ז עצמו שינה והנהיג שיאמרו לפניו כל שבוע מתשובות הרע"א].

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות ל
לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

keailtarog@gmail.com

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 47 מטות תשע"ד

מתורת הפרשה

כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים. (מטות ל"א, כ"ג)

קיי"ל דכלי סעודה או בישול טעונים טבילה, כדאיתא ביו"ד סי' ק"כ. ויש להסתפק במי שקנה טרמוס לשתית תה וכדו' ובשבת הוצרך למים חמים לרחיצת התינוק, האם מותר לו להשתמש בטרמוס קודם טבילה לצורך התינוק. [שהרי אם היה קונה את הטרמוס רק עבור רחיצת התינוק ולא לשתיה, א"צ כלל טבילה, דאינו כלי סעודה או בישול]. ויסוד הנידון הוא, דאם היה משתמש בו לצורך סעודה כ' הרמ"א שם סעי' ח' לאסור אף בדרך עראי, משא"כ כאן שמשתמש באופן עראי לצורך רחיצת התינוק ולא לצורך הסעודה יש לדון אי שרי. והגר"נ קרליץ שליט"א אמר, שאף שדבר זה לא הוזכר בשו"ע, מ"מ נראה דאסור, והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר שמותר לפי שיסוד האיסור להשתמש בו הוא רק לצורכי הסעודה [וכן מדויק ברמב"ם פ"ז ממאכ"א ה"ג וז"ל הלוקח כלי תשמיש סעודה מן העכו"ם מכלי מתכות וכלי זכוכית מטבילין במי מקוה ואח"כ יהיו מותרים לאכול בהן ולשתות, עכ"ל, מדויק שרק אכילה ושתיה קודם טבילה אסור ולא שימושים אחרים]. אלא דלהשתמש בו בקביעות אסור, אע"פ שמשתמש בו לצורך רחיצת התינוק שאינו טעון טבילה, מ"מ יש לחוש שמא ישתמש בו נמי לצורך סעודה [כעין שמצינו ביו"ד סי' קכ"א ס"ה] (שיעורי שלמי תודה עניני קטן עמ' קל"ז, וע"ע מה שהבאנו בענין זה בגליון חנוכה)

הכוס לא טבולה

שח לנו בעל המעשה שליט"א: לפני כשלושים שנה, בעת שמסר רבנו שליט"א שיעור בישיבת גאון יעקב, ניכר על פניו חורון עז, ואחד הבחורים הכין על דעת עצמו כוס תה מכוס שהיה בחדרו, והביא לרבנו. ורבנו היה שרוי כנראה באותו היום בתענית ולא רצה לגלות הדבר, ולכן התבונן בכוס, והפטיר 'הכוס לא טבולה' ולא שתה. אחרי השיעור פנינו לבחור לשאול אותו מי הטביל את הכוס, ואמר שקנה את הכוס בחנות בבני ברק שמוכרים שם כלים טבולים. פנינו למוכר ושאלנו אותו האם הכלים טבולים, ואמר אני מוכר את הכוסות אחרי שהטבילתי אותם. חזרנו ושאלנו את מרן שליט"א שאלה סתמיות, האם מועיל הטבילה שהמוכר הטביל לפני המכירה ואמר שלא מועיל, ונמצא שע"פ ההלכה הכוסות היו לא טבולים, ויהי לפלא.

ויהי המלקוח יתר הבז אשר בזזו עם הצבא צאן שש מאות אלף ושבעים אלף וחמשת אלפים. (מטות ל"א, ל"ב)

סיפר רבנו בענין חושיהם המדויקים של גדולי ישראל, שר"צ רוטנברג הראה למרן החזו"א ז"ל גביע ושאל אותו אם יש בגביע הזה שיעור, ומרן ז"ל ענה לו: כן, יש שיעור מספיק בגביע. ואח"כ בדק ומצא שיש בגביע שיעור מדויק של רביעית שהוא 150 סמ"ק כפי שיעור חזו"א. ופעם אחרת אמר רבנו שמספרים על מהרי"ל דיסקין שבהסתכלות אחת ידע לספור כמה עלים יש בעץ וכדומה. ואמר רבנו לפ"ז גבי ספירת הביזה שבפרשת מטות, שספרו את כל המלקוח באדם ובבהמה, שאם משה בעצמו ספר א"כ ידע מיד בהסתכלות ראשונה ולא לקח הדבר הרבה זמן. (אעלה בתמר עמ' פ)

ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת אל תעבירו את הירדן. (מטות ל"ב, ה)

ואיתא במדרש (קהלת רבה ד, א) 'ר' יצחק פתר קרייא שבשגד ושבת ראובן שבאו לארץ ישראל וראו כמה בית זרע יש בה, כמה בית נטע יש בה, אמרו טוב מלא כף נחת בארץ ישראל ממלא חפנים עמל בעבר הירדן, וחזרו ואמרו מה לא אנן גרמינן לן לא אמרין אנן (במדרש ל"ב) יותן את הארץ הזאת לעבדיך. וביפה תואר פירש, שמקום קטן בארץ הזאת טוב, לפי שיש בו נחת רוח לזריעה ונטיעה, יותר ממקום רחב בעבר הירדן שיש בו עמל למצוא מקום לזריעה. וחזרו ואמרו וכו' כלומר, מה שכתוב 'ורעות רוח', היינו מאמרם שחזרו ואמרו שאין לנו שום תרעומת על אחרים, כי אנו הוא שרצינו בעבר הירדן ואמרנו יותן וכו', עכ"ל.

וצ"ב מדוע לא ניסו לבא ולבקש שנית לקבל חלק בארץ ישראל, האם סברו שלא יועיל להם ולא תתקבל בקשתם. ושאלנו שאלה זו לפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, וענה: התנאי שעשו עם משה רבינו קבע את המציאות - נחלתם נקבעה מעבר הירדן המזרחי. ועוד אמר: מי היו אלו שהתחרטו על בקשתם הראשונה, מסתבר שלא כל השבט, אלא רק אנשי המלחמה שעברו את הירדן וראו את ארץ ישראל, ואם היו מבקשים לחזור בהם מסתמא היו אחרים מבני השבט שהיו מתנגדים לבקשה שלהם, ולכן הם ידעו שאי אפשר לבטל את מה שנעשה. ושאלנו: לו יצוייר, שהיו באים כל השבט ליהושע בן נון ומבקשים לקבל חלק בעבר הירדן המערבי, האם היתה בקשתם מתקבלת? וענה יתכן שכן. (פי' הלל נפשי על מגילת קהלת עמ' קב). [ועיין רמב"ן בפסוק כ"ט ובקידושין ס"א ע"ב תוד"ה אי, ובאילת השחר שם בע"א ד"ה צריך באריכות ודו"ק].

ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשבו והייתם נקיים מה' ומישראל וגו'. (מטות ל"ב, כ"ג)

סיפרו לפני רבנו אודות מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל שהיה ממונה על קופת צדקה וחסד בירושלים, והיתה לו נכדה יתומה עניה ומרודה, ומימן לתת לה מהקופה אפילו לא ממון מועט - כדי לקנות נדוניה לפני נישואיה. היא בכתה לפניו, והוא בירך אותה שבזכות זה, תזכה לבנים תלמידי חכמים, והברכה נשאה פרי לדורות. וביאר רבנו הנהגת הגרי"ח, כי גם אם יקח מהקופה של צדקה לנכדתו לירה אחת בלבד, יאמרו כי נטל מאה לירות, וממילא יש בכך משום והייתם נקיים מה' ומישראל.

והנה אותן ישיבות שרבנו מכהן בהם כראש ישיבה, הוא נזהר שלא לכתוב עבורן אפילו המלצה לנדיבים, כי הרי העולם חושבים שהוא מקבל משכורת מהישיבה, ואם כן יהיה נראה, שמבקש כסף עבור עצמו...

ורבנו העיד על עצמו כמה פעמים שמעולם לא ביקש כסף לא לעצמו ולא לאחרים. ואפילו לצרכי צדקה וחזקת תורה אינו פונה בבקשה אישית אלא כתב מכתב המלצה כללי. (מאחורי הפרגוד עמ' 39)

ענין בפרשה- נדרים

צירוף בחור צעיר להתרת נדרים

שח רבנו שליט"א: אשה אחת הגיעה למרן החזון איש ז"ל שיתיר לה איזה נדר, והיה שם במקום עוד תלמיד חכם א' ובחור צעיר, ולא רצה מרן ז"ל להצטרף יחד להתרת הנדר. והמתינו כמה זמן, עד שהגעתי ואז רצה מרן ז"ל שנצטרף יחד להתיר את הנדר. אלא שבניתיים כבר הלכה האשה ההיא וגם הת"ח ההוא הלך לדרכו [רבנו הביא מעשה זה בדבר התרת נדרים ע"י בחורים צעירים]. (אעלה בתמר)

כינופי להתרת נדרים

מעשה באחד שרצה להיות שליח להתיר נדרי אשתו, ובא לבית מדרש, והיו שם ג' במקום אחד, אבל כב' הגרא"ל שטינמן שליט"א אמר דאפשר **דבעינן מכנפין דוקא לדין**, וע"כ אמר שימתין עד ער"ה שאז בלא"ה יושבים להתיר נדרים וזה חשיב מכנפי. ושוב שמעתי מכב' הגר"נ קרליץ שליט"א, שא"צ מכנפין לדין דוקא, וכל שאינו מקבצם שפיר דמי. ולכאוי' משמע כן בר"ן, שהחשש שמחמת הטירחא יוסיף בחרטתה, ומשמע שהיה צריך לטרוח לאוספם. ושו"ר באילת השחר נדרים ח, ב בדברי הגמ' אי מכנפין אין, דכ' יש לעיין אי אפי' אם ג' אנשים נמצאים ביחד במקום א' דלא צריך לטרוח למכנפניהו סג, או דאז לא ניכר דהם מכנפי כיון שאין דבר המחבר אותם, ורק אי מכנפי בתור ב"ד הוא דמהני, ומלשון הרמב"ם בפ"ו מהל' שבועות משמע דהעיקר שלא יקבצם (צבא הלוי נדרים עמ' ס"ט).

עדיפות להתרה או להפרה

אשה שנדרה נדר שבעלה יכול להפר לה את נדרה, או בת שנדרה נדר שאביה יכול להפר את נדריה, יש להסתפק מה עדיף, האם התרת חכם עדיף, שתלך אל חכם שיפר לה את נדרה, או הפרת הבעל או האב עדיף, שהם יפירו את הנדר. והגר"א גניחובסקי זצ"ל נקט דאין עדיפות לזה מזה, ויבדלח"ט הגר"ח קנייבסקי שליט"א נקט בפשיטות דעדיף הפרת בעל, דהרי כל אשה על דעת בעלה נודרת וא"כ אין שום סיבה שתלך אצל חכם כשבעלה מפר לה את נדרה, עכ"ד. אמנם הגרא"ל שליט"א אמר, דהתרת חכם עדיף, דחכם עוקר הנדר מעיקרא ובעל מיגו גיין, והרי אמרו חז"ל במס' נדרים דף כ"ב כל הנודר כאילו בנה במה ונמצא דכאשר חכם עוקר הנדר הרי הוא עוקר את הבמה, משא"כ בעל דרק מיגו גיין ואינו עוקר את הנדר מעיקרא, עכ"ד. (נאות אפרים)

התרת נדרים על מנהג טוב

והנה יש שלא אכלו מיני אוכלין בפסח בשנים שהיו בהם חששות. ויל"ע אם כשירד החשש ורוצים לאכול צריכים לעשות התרת נדרים. ואומרים בשם החזו"א דהתרת נדרים שעושים בער"ה מועיל על מנהגים טובים שנהגו ג' פעמים ולא התנו שיהא בלי נדר. (אילת השחר בא. וע"ע באעלה בתמר עניני יו"ד, הלכות שונות אות מ"ז, מש"כ הגר"ח קנייבסקי שליט"א בהערותיו שם שכן הורה אביו זצ"ל. וע"ע באריכות במנחת שלמה סימן צ"א והליכות שלמה מועדים א' עמוד ו-ז מש"כ באריכות שכן הסכים גם מרן הגר"א קוטלר זצ"ל, ועוד עיי"ש).

זהירות בנדרים

רבנו שליט"א זהיר מאוד לא לומר שיעשה דבר פלוני, אלא 'אולי' 'אפשר' וכדומה, כדי שלא יכשל בחשש נדר או שקר, ואם יש לו איזה ספק שמא אמר שיעשה, ממחר לעשותו. הוי עובדא בער"ה אלול תשע"א, בשיבת ארחות תורה, שמרן נכנס להיכל הישיבה עיף ותשוש אחרי נסיעה ממושכת, עד שהתבטא 'יש לי פטור של בא מן הדרך שפטור מן התפילה, ובוודאי שאני פטור גם מהשיחה שהיה ברצוני לומר, **ואומר בפעם אחרת**, והנה, לאחר תפילת מעריב לפתע ביקש כי הוא רוצה לומר כמה מילים, ונוהר מאוד להתחיל בדבריו, בדרשה קצרה ממש [לפי דלות כוחותיו], ומדוע? כדי שלא יכשל ח"ו, שהרי לפני מעריב איתקיל מילוליה לומר שיגיד בפעם אחרת, ושמא לא יקיים דברו, לכן מיהר והזדרז לומר כמה מילים, ועל כן מיהר עד שרצה להתחיל דבריו עוד לפני שהביאו לו הרמקול (מפי הרב איסר שוב שליט"א, מאחורי הפרגוד עמ' 240).

מוצא שפתיך תשמור

מספר הרה"ג ר' הלל קופרמן שליט"א: ומעשה באחד ממקורביו המתגורר בירושלים, שביקש ממרן שליט"א שיהיה סנדק בברית של נכדו לכשיוולד לו בעוד כמה חדשים. ומרן שליט"א אמר לו שהוא מסכים. וכשנולד הנכד בשעט"מ בא אותו מקורב לבשר למרן שליט"א על הולדת נכדו וביקש ממנו לקיים את הבטחתו ולהיות סנדק בברית, והיה הדבר קשה על מרן שליט"א להיטלטל אל מחוץ לעיר לצורך הברית, ושאל את המקורב האם הבטחתי שאבוא. וענה לו, לא, אך הראש ישיבה אמר שהוא מסכים לבוא, ואני ראיתי בזה מעין לשון הבטחה.

ומרן שליט"א התחבט אז הרבה האם יש לחוש בלשון זו לקבלת הדברים בנדר, עד אשר נכדו הרב דוד שפירא שליט"א הציע לו, שמאחר שכמה ישיבות ובתי מדרש ביקשו ממרן שליט"א לבוא למסור שיעורי תורה אצלם, ומרן שליט"א אמר להם שכשיזדמן לירושלים יעשה זאת, אולי זו ההזדמנות לעשות זאת ביום הברית. ואכן מרן שליט"א קיבל את ההצעה, ונסע לירושלים והשתתף בברית, ולאחר מכן עסק בהרבצת תורה בכמה מקומות. וכל הטירחה הגדולה הזו טרח מרן שליט"א משום החשש הרחוק שמא הלשון 'אני מסכים' מתפרש בלשון בני אדם במשמעות הבטחה. (שלהי הספר מגילת קהלת ע"פ הללי נפשי, וראה עוד שם באריכות בענין זה שהבטיח ר' הלל שליט"א לבתו שיוצא ספר לכבוד חתונה, ורצה להתיר את הנדר מחמת שחשש שזה לא יצא כראוי לפני החתונה, ורבנו שליט"א אמר לו שילך לחכם אחר שיתיר את נדרו, והיה נראה מדבריו שהוא חושש בזה לגדר של נדרי מצוה ש"התרתם חמורה")

הלכתא רבתא לשבתא

קבלת תוספת שבת לפני הזמן

הורה רבנו, אדם שחושש שישכח לקבל שבת בזמן, יתכן שיכול לומר מבעוד יום שתחול עליו שבת זמן מסויים לפני השקיעה, כמו שאפשר לידור לאחר זמן. שאם קבלת שבת היא מטעם נדר מועיל שמתנה עתה שתחול קבלת שבת לאחר זמן מסויים כמו שאפשר לידור לאחר זמן. אך אם קבלת שבת היא קבלת קדושת שבת, ואינה שייכת לנדר, יתכן שצריך לקבל קדושת שבת ממש ואי אפשר לקבל על לאחר זמן. מפי הגר"א דינר שליט"א

והוסיף רבנו שליט"א, דמ"מ מסתבר שקודם זמן פלג המנחה אי אפשר גם לקבל על לאחר זמן, לכל השיטות, כיון שעתה אינו יכול לקבל שבת. וכן שמעתי מהגר"ח קנייבסקי שליט"א. (כל נדרי עמ' תרמ"ג)

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל גאב"ד שארית ישראל' נלב"ע כ' תמוז תשס"א

בתורת ארץ ישראל

ידידות נפלאה היתה בין הגר"ש זצ"ל למרן רבנו, שהתחילה כשלמדו יחד בכולל תורת ארץ ישראל בפ"ת, וכפי שסיפר רבנו שלמד בכולל בשנת תש"ו, ובקיץ תש"ו למד בחברותא עם הגר"ש זצ"ל מסכת ע"ז. וסיפר רבנו שהגר"ש היה לומד בריחא דאורייתא עצומה עם החברותא שלו הרב אהרן יונה פיונטק זצ"ל, וכמה פעמים היה נכנס שוטר מבית המשפט שהיה מול הכולל, כדי לבדוק האם אירעה קטטה בכולל (כ"ת)

בעמידה על המשמר

לאחר מכן, כשהגר"ש כיהן מרבני צא"י, היה נוסע פעמים רבות להתייעץ עם רבנו שליט"א בכפר סבא [וכשראה שבת רבנו שליט"א מיטלטלת באוטובוסים כל יום ללמוד בפ"ת, הציע שתגור בביתו בפ"ת משבת לשבת, וכך הוה, והתגוררה בביתו שנים ימים, והיתה חוזרת רק לשבת הביתה].

וביחד פעלו הגר"ש ויבדלח"א רבנו שליט"א בהרבה ענינים חשובים להעמדת הדת על תילה. ונציין כמה ענינים: בעת שלחם מרן הגר"י כנגד 'היכל שלמה', הקימו הגר"ש ורבנו ועוד, ועד שילך לכל הרבנים לשכנע אותם שלא ללכת לחנוכת הבית, [ראה צילום המכתב בס' הרב מבריסק ח"ד עמ' 377]. וכן בשנת תשי"ט שהיו שרצו לעשות חזית דתית מאוחדת בבחירות לכנסת, ודעת הגר"י לא היתה נוחה בזה, אירגנו הגר"ש ורבנו ועוד כינוס של כ-90 גדולי הת"ח והאברכים וגדולי בני ברק שבו מחו נמרצות כנגד היוזמה הזו [ראה צילום המכתב בס' הרב מבריסק ח"ד עמ' 532, שהגר"ש ורבנו והגר"ש שטיינברג היו ראשי החותמים]. וכן סיפר הגאון רבי ישראל יצחק מנדלזון שליט"א, שזכור לו בימי נעוריו לפני כיובל שנים שבאחד מימי חוה"מ סוכות הגיעו לבית אביו הגה"צ ר' בנימין מנדלסון זצ"ל גאב"ד קוממיות, הגר"ש זצ"ל והגאון ר' שרגא פייבל שטרנברג זצ"ל, ויבדלח"ט רבנו, לפעול בענין ציבורי חשוב שעמד על הפרק. [וכשסיפר ר' ישראל יצחק את זה לרבנו, אמר לו רבנו שהיו עוד כמה וכמה פעמים שפעלו ביחד עם אביו הגה"צ זצ"ל]. וכן העיד רבי משה לודמיר שליט"א על הרבה אסיפות שהיו בבני ברק על ביעור העיתונים הפסולים, שבהן היתה אחדות נפלאה ודאגו לעקור את הנגע הזה ועוד, **היו אסיפות בבית הקטן של ראש הישיבה הגר"א שטיינמן שליט"א** בהשתתפות הגר"י לנדא זצ"ל רב העיר הגר"ש קרליץ זצ"ל רבי בונם קורניק זצ"ל רבי דוד קליינפלץ זצ"ל שעסק בזה הרבה ולהבחיל"ט הרב נחום קרנביסר ואני בשליחות האדמו"ר מגור הבי"צ זצ"ל. (רשימות הרב ישראל באב"ד שליט"א בס' שלהבת בית ישראל אדר תשס"ז ע' מ"ו)

ממלא מקום החזון איש

שח הרה"צ ר' ישי מנדל שליט"א, שבהלוית מרן החזון איש הלך לצידו הגר"ש, והיה שפוף ושבור, ופתאום אמר לו הגר"ש: חבל שאנחנו לא חסידים, שאצלם נוהגים שכשהאדמו"ר נפטר, ממנים בהלויה מיד ממלא מקום, וכך היינו צריכים למנות עכשיו אחד שיענה במקום החזון איש. ושאלו ר' ישי את מי הייתם ממנים. וענה לו הגר"ש 'את ר' אהרן לייב מכפר סבא', [והיה אז רבנו פחות מגיל מ']. [וכע"ז נמצא ביומנו של אחד מתלמידי החזון איש שהיה עד לדברים אלו]

ואחר שנחלש מרן רבנו הגר"א"מ שך זצ"ל, קיבל הגר"ש את הנהגת רבנו בהתבטלות נפלאה עד מאוד, ומסר עצמו לזה באופן מופלא,

ענה על המקום

שח רבנו: סיפר הגר"ש חיים שאול קרליץ ז"ל, שפעם בשנת תש"ו שאל את מרן החזון איש ז"ל איזה שאלה, ומרן ז"ל ענה תשובה על השאלה מיד על המקום מסבא, ואח"כ התאונן מרן ז"ל על עצמו ואמר, הרעק"א לא היה פוסק בצורה כזאת, אלא היה מתיישב לכתוב תשובה ולברר את ההלכה, ולהביא ראיה, ורק אח"כ היה פוסק [א"ה], יש לציין למש"כ מרן ז"ל באגרת להעיד על עצמו וז"ל, הלא ידעת כי הורגלתי בעיון ובעמלה של תורה, וכל שבלבי שעדיין לא יצאתי ידי חובתי אי אפשר לי לחקוק בספר מלים. ע"כ. האגרת נכתבה כתשובה לבן ישיבה א' שהתאונן על כך שמרן ז"ל התמהמה מלהשיבו תשובה בד"ת, ונדפסה בשלימות בקוב"א ח"א אגרת ק"ל. [אעלה בתמר עמ' ס"ו]

מעלת האברכים

אמר רבנו בשם הגר"ש זצ"ל, שאברכים מקבלים מלגה קטנה, והם מתרגלים לחיות בצמצום, ולא חסר להם דבר. אמנם מי שאינו אברך ורוצה לחיות ביתר רחבות, כל הזמן הוא מרגיש שחסר לו ממה שרוצה (כ"ת)

דובר אמת

סיפר רבנו, שהגר"ש למד עם בני משפחה אחת, וכשבאו לשלם לו עבור זה, אמר לו הגר"ש, אם אתה נותן לי כסף על מה שלמדתי איתם, אני לא מסכים לקחת, אבל אם אתה נותן לי בגלל שאני אברך עני וצריך כסף, זה אני מוכן לקחת. והתפעל רבנו שליט"א, שבדרך כלל לאדם יותר נעים לקבל כסף עבור שמלמד, ולא בגלל שהוא עני, והגר"ש שהיה איש אמת, אמר את האמת... (כ"ת)

במותב תלאת

שח רבנו שמעולם לא רצה להזדקק לדון בדיני תורה, רק פעם אחת נטפל אליו ח"א ולא ויתר עד שישב רבינו לדון דינו, ביחד עם מרן הגר"ש ואזנר שליט"א ויבדלח"א הגאון רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל, והנידון היה שא' נתן לחבירו כסף להשקיע, והלה איבד את הכסף בהשקעה לא נכונה. ובתוך כדי הדיון העלה רבינו שנראה לו שיש כאן בעיה של רבית, ומיד שמו לב לדבר, וביטלו את התביעה. [פרי חיים ר"ח, וכ"ת] [ומרן הגר"ש וואזנר שליט"א שדן איתו בבוררות הזו, העיד: אני לא הייתי מודע שקיים עדיין בדורנו "א חושן משפט"דיקער איד" בצורה עמוקה ובהיקף גדול כל. ובפעם אחרת אמר: הרב שטיינמן מנסה להסתיר את ידיעותיו... אך אני בעצמי נוכחתי שהוא ממש מהיחידים].

ואמר רבנו שהרגיש באותו דין תורה שלבו נכמר על האדם שהפסיד את הכסף, ומיני אז לא לקח ע"ע יותר שום ד"ת. (כ"ת) [א"ה וסיפר ח"א שליט"א ששמע מפי הגר"ש אריה אברהם שליט"א, שמרן החזון איש הגה תכנית להקמת בית דין בבני ברק, והשמות שעלו על פיו לדיינים היו הגאון ר"מ דויטש זצ"ל ויבדלח"ט מרן הגר"ש וואזנר ומרן הגר"א שליט"א].

דברי הספד - אנשי אמת אבדו

וכשנלב"ע מרן הגר"ש הורה רבנו לבני הישיבות **לבא להשתתף בהלויה: וכך ספד לפני מיטתו**

מורי ורבותי. כולם יודעים שאינני ראוי להספידו, הוא היה הרבה יותר גדול ממה שיכולנו להשיג, "אנשי אמת נאספו סעו המה למנוחות עזבו אותנו לאנחות", היה מהאנשים היחידים אנשי האמת, ובכל הדורות היו מעט אנשי אמת, כל חייו היו חיים של מסירות לאמת, הוא לחם בשביל האמת, ועליו אפשר לומר אנשי אמת נאספו.

לא שייך לתאר את הבזיונות שהיה מוכן להקריב את עצמו ולהתבזות על ד"ת ולכל דבר שהיה משוכנע בו, וכל כולו היה מסור לכך.

אנשים כאלו אין בכלל בדור שלנו, רק יחידים, יחידים, ולכן זו אבידה גדולה מאד. "שר וגדול נפל בישראל".

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ראש ישיבת פונבז' נלב"ע כ"ז תמוז תשל"ט

הגר"ש זצ"ל היה רגיל להתפלל בהיכל הישיבה קטנה, ואחרי התפילה היה כמעט מידי יום מאריך בשיחה בלימוד עם מרן רבנו שליט"א בריתחא דאורייתא נפלאה. באחד הפעמים אמר הגר"ש לרבנו, אולי מעזוב שנינו את הישיבות ונלך ללמוד ביחד בבית מדרש ולהתעלות בתורה בשאר סדרי הש"ס. וענה לו רבנו שאמנם נראה שיותר נתעלה כשלמד ביחד בלא ללמד את צעירי הצאן, אבל אם רואים שלאדם יש תפקיד והוא מצליח בו זה סימן משמים שזה תפקידו, ובוה מקיים רצון ה'.
ואמר פעם רבנו בתוך כדי שהאריך לתאר את חסדי ה' עמו, שזכה ללמד בפונבז' לצעירים ושם התעלה בלימוד כשהיה מדבר בלימוד עם הגר"ש רוזובסקי זצ"ל, ועם ראשי הישיבה זצוק"ל ויבדלחט"א

הכנה לשיעור

כשהיה רבנו שליט"א בועידת מחנכים שע"י "תורה ומסורה" (בביקורו בארה"ב בשנת תשס"ו) נשאל: מלמד שחוזר בכל שנה על אותו החומר ושולט בו מצויין, האם בכל זאת צריך להשקיע זמן בהכנת השיעור, או יכול לנצל את הזמן ללימודים אחרים.
והשיב רבנו: החומר צריך להיות אצלו כל כך ברור, ולא מספיק מה שהוא למד את החומר הרבה פעמים, אלא הוא צריך לעבור על החומר עוד פעם, ולחפש האיד להעביר את זה בהבנה לילד. כי אם הוא מעביר את החומר סתם, בהעברה, והילד לא מבין, אין משמעת, והילד לא מקשיב, וממילא מפטטים זה עם זה. ובזמן שהרבי מכין את החומר טוב, הילד מרוצה ונהנה, ואז הכל בסדר, ואין למלמד להסתכל על זה שהוא כבר למד את החומר חמשים פעמים. רבי שמואל רוזובסקי, היה גאון עצום וראש ישיבה נפלא. פעם אמר לי שגם הוא צריך כל פעם לחזור ולעיין ברשב"א, עוד פעם את הרמב"ם, ועוד פעם את הרש"י, אפילו שכבר למד כל כך הרבה פעמים את זה, בכל זאת הוא צריך את הפעם הנוספת. כך זה יוצא יותר טוב, כך הוא מרגיש את עצמו טרי כשנכנס לענין, ובלי זה, אפילו שהוא יודע את זה ולמד את זה כ"כ הרבה פעמים, זה לא מספיק. את זאת אמר לי רבי שמואל!

וככה צריך להיות כל מלמד. עליו לעבור על החומר עוד פעם, ולהתכונן האיד להוציא את זה, האיד להסביר את זה לתלמיד, ואז תהיה תועלת, ואחרת, אם הוא עושה את זה כדי לצאת ידי חובה, זה לא שווה כלום.

מעלתו של ר' שמואל

מגיד שיעור באחת הישיבות הגדולות התייעץ עם רבנו אם לעזוב את תפקידו, על מנת לערוך עלי ספר את שיעוריו של אחד מגדולי ראשי הישיבות, שעל ידי כך יזכה להרצת תורה במידה גדולה ורחבה יותר. אמנם רבנו הורה לו להשאר בתפקידו כמגיד שיעור, ונימוקו היה: "הנה רבי שמעון כתב את ספרו הגדול 'שערי יושר', אבל לאין ערוך הוא, מה שהעמיד תלמיד אחד כרבי שמואל שהעמיד עשרות ראשי ישיבות..."

על התופעה המופלאה של הגר"ש בדור האחרון בהעמדת תלמידים רבים, התבטא רבנו: "עוד לא היה ראש ישיבה בדורות האחרונים דוגמת רבי שמואל, שהעמיד כל כך הרבה תלמידים, המלמדים בדרך שליו". והוסיף, כי יש לרבי שמואל תלמידים רבים, אך אחד לא דומה לשני, כי לרבי שמואל היה כל כך הרבה מעלות שכל אחד תפס נקודה אחרת.

ופעם רבנו התבטא שהרבה מן התורה שיש היום בישיבות זה מרבי שמואל...
עוד התבטא רבנו בשעתו כשהגיע לכולל, כי מהפה של הלמדנים בכולל פונבז' שומעים את רבי שמואל... כולם לומדים שם על דרך של רבי שמואל, ניגשים לסוגיא בדרך הסלולה של רבי שמואל...

לאחר פטירת רבי גדליה נדל, התבטא רבנו בפני אחד ממקורביו, כי הכיר בדור שני בעלי כשרונות, רבי שמואל ורבי גדליה. (מרשימות אחד מבני המשפחה)

רק עד דף פ'!

שח רבנו: שמעתי שכאשר רבי שמואל רוזובסקי למד יבמות, הוא הגיע עד דף פ'. כך שמעתי. וכששמע מזה מרן הרב מפונבז' אמר: אוי וי, למה הוא הגיע רק עד דף פ'! הרב רצה שיספיקו עד סוף המסכתא!

עם מרן החזון איש

אמר רבנו, שבכניסת שבת לפני מעריב, זה היה זמן מיוחד לדבר עם מרן החזון איש ז"ל בלימוד. ובשבתות שהגר"ר שמואל רוזובסקי היה מגיע אליו הוא היה תופס אצלו את כל הזמן. ר' שמואל ניצל את מרן ז"ל עד הסוף, במאה אחוז. (אעלה בתמר עמ' ע"ו)
וכן כשהיה הגר"ש בירושלים אצל חמיו הגאון הגדול רצ"פ פרנק זצ"ל, היה בא לשוחח עם מרן הגר"י כד שזכה לנצל אותם עד הסוף.

ס"ת פסול

סיפר רבנו, שלפני שנים נפל בשמחת תורה בישיבת פונבז' לצעירים ס"ת פסול, ודן הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל לומר דאין דינו כס"ת כשר אלא חשיב כחומש, ואי"צ להתענות.

אמנם רבנו באילת השחר זבחים (ס"ב,א) אהא דאמרו שם דסתמו את המזבח שנפגם בבול של מלח, כ' ממה שסתמוהו לכבודו שלא יראה פגום אע"פ שפסול היה, חזין דיש דין לכבד מזבח פסול ג"כ. ויש ללמוד מכאן דס"ת פסול דינו כס"ת שלם לגבי חיוב הנהגת כבוד. (פרי חיים 2) [וראה בהליכות שלמה תפלה עמוד קנ"ח שצריך לעמוד לפני ספר תורה פסול ושכ"מ בנודע ביהודה חיו"ד סי' ע"א, ובערוך השולחן יו"ד רפ"ב סי"ד משמע כד' הגר"ש].

כבר הקשה כן הגר"ש

כתב רבנו באילת השחר ב"ק ו' ע"ב: מה לבור שכן שלא ברשות, והיינו דפותקין הוא ברשות. צ"ע דהא ברשות ושלא ברשות אינו מן התורה, דאיסור לקלקל רה"ר אינו דאורייתא, ומה נפק"מ מה"ת בפותקין ברשות מבורות ברה"ר דאינו ברשות. וכמדומה לי שכבר הקשה זה הגר"ש רוזובסקי זצ"ל. עכ"ד.

ושאל תלמיד אחד את רבנו לשם מה ציין שגם הגר"ש שאל כן, הרי גם רבנו חשב על קושיה הזו, והגר"ש הוא בן גילו, ומה צריך לציין שגם הוא הקשה כן.

ואמר רבנו: דבר ראשון הגר"ש היה קצת יותר מבוגר ממני, וע"כ ראוי להזכיר ששואל ד"ז, וגם, שהנה טבע האדם ששומע קושיא מחבירו, ואחרי שנים שמגיע לסוגיא שואל את השאלה מעצמו, ושוכח ששמע מחבירו. וא"כ אני באמת התקשיתי בזה, אך אני חושש שמה שמעתי מאחרים שאלה זו ושכחתי, וע"כ במקום שאני יכול לציין שגם הגר"ש שאל את זה, שיתכן ששמעתי את השאלה ממנו, ציינתי. (מפי בעל המעשה שליט"א)

*ראה עוד בגליון פרשת וארא שאמר רבנו על הגר"ש שהיה מהיחידים שהבינו את השיחות של הגרא"א דסלר זצ"ל. ובגליון פרשת משפטים מה שסיפר רבנו בשם הגר"ש בשם זקנו על הגר"ש.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com
לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 48 מסעי תשע"ד

מכתב קדוש מרבנו שליט"א לרגל המצב

בסי"ד. לרגלי המצב הקשה השורר בארצנו הקדושה, אבקש מבני ישראל להרבות בתפילה עבור אחינו בני ישראל שצריכים רחמים גדולים, עת צרה היא ליעקב וממנה יושע. ולהתחזק בשמירת שבת כהלכתה, ובשמירת דיבורים האסורים, ולשמור גדרי הצניעות כדכתיב ולא יראה בד' ערות דבר ושב מאחריך. ונזכה לרחמים גדולים. כ' תמוז תשע"ד. א. ל. שטיינמן

מתורת הפרשה

צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחזתם ערים לשבת ומגרש לערים סביבתיהם תתנו ללוים. (מסעי, ל"ה, ב)

שמעתי ממרן הגרא"ל שליט"א, שהקשה ב[בשם הגר"ח מבריסק] הא דפסק הרמב"ם בפ"א משמיטה ויובל ד"בכל ערי ישראל אין עושין מגרש עיר ולא עיר מגרש", א"כ היאך מותר לבנות היום בתים, דילמא בונה במקום מגרש, ובשלמא אחר שכבר נבנה אין איסור לגור, אבל היאך בונים מחדש, ומרן הגר"ח ק"ל שליט"א כתב בזה: משחרב מקדש ראשון בטלו ערי מגרש, סוטה מ"ח ב'. עכ"ד (קו' דרוש וקבל שכר עמי ק"ח). ורבנו אמר ב' סברות ליישב, א' י"ל דלמ"ד קידשה לשעתה לא קידשה לעתיד לבוא, אחרי שנתבטלה קדושת הארץ אין לערים שם נחלה, ולא דין עיר עליהם. ועוד י"ל דאף למ"ד שקידשה לעתיד לבוא, מ"מ עיר היינו מקום שדרים שם, וכיון שהלכו בגלות וכל אותן השנים שלא היו דרים בבתיהם לא היו הערים מיושבים, נתבטל שם עיר מהם, וכמובן שאם אין עיר אין גם שם מגרש לסביבותיה, ומותר לבנות בכל מקום. (פרי חיים ר"ה)

ויפל עליו וימת והוא לא אויב לו וגו'. (מסעי ל"ה, כ"ג)

קיי"ל בדין גלות דצריך לדעת שנהרג מחמת המכה, ואם שחט בו שני סימנים חיישין שמא הרוח בלבלתו, ומת מחמת רוח ולא מחמת השוחט, ופטור מגלות, דכתיב ויפל עליו וימות, שימות מיד, ואם היה בביתא דשישא שאין רוח חייב אעפ"י שעבר זמן, דכאן אין ספק שמא הרוח בלבלתו. וא"כ כל הפטור בשחט בו הוי מספק, שמא לא נהרג מחמת המכה בלבד. וצ"ע דהא גלות כפרה היא, ובספק חיוב כפרה פסק הרמב"ם בכל ספקות של כופר, כגון כופר ולא חצי כופר, וכופר א' ולא שנים, דמ"מ חייבים השותפים כל א' כופר שלם מספק משום דספק כפרה לחומרא, ולמה לא יתחייב גם כפרה של גלות מספק. ורבנו שליט"א אמר ליישב, דחלוק דין חיוב כופר מחיוב גלות, דבכופר כל עיקר חיובו לכפרה הוא בא, דכתיב ובעל השור יומת וכתוב בתרי' אם כופר יושת עליו, שכדי להנצל מחיוב מיתה ביד"ש נתנה התורה דין תשלום דכופר, ואף דרק ע"י ב"ד הוא משלם, עיקר דין הב"ד לחייבו בכפרה, משא"כ גלות עיקר דינו הוא עונש מענשי ב"ד, להענישו בעונש גלות, ורק הדין הוא דעונש זה מכפר. ולכן כשבאנו לדון אם לחייבו בעונש גלות הדין דספק פטור, כמו כל ענשי ב"ד דאין מענישים מספק בענשי הגוף. ועי' אילת השחר כתובות ל"ג (פרורים משולחן גבוה כרך ד')

והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח

ואתו בשמן הקדש (מסעי ל"ה, כ"ה)

ואיתא בגמ' במכות (י, ע"א) עיר שרובה רוצחים אינה קולטת. יש לעיין אם גם הרוצחים שנקלטו שם הוו כאילו נמצאים מחוץ לעיר מקלט, משום דרק כ"ז שיש כח להעיר לקלוט הוא דהם ניצולים, ועכשיו שרובה רוצחים דאין להעיר דין לקלוט אז גם הם כלא נמצאים בעיר מקלט דמי, או דכיון דבתחילה חל דין קליטה שוב לא פקע. ויותר נראה לומר דאין דין בהעיר עצמה דאינה קולטת, אלא שזה דין דלהרוצח הזה שבא כעת אינו קולט כיון דאין מתקיים בו אל זקני העיר ההיא, אבל העיר מצד עצמה גם כעת דין ערי מקלט עליה, ולכן אלה שנמצאים בה שפיר ניצולים. עוד יש לעיין לענין רובה רוצחים, אם מחשבין תושבי העיר רק אלו שמבן י"ג שנים ומעלה ולא מתחשבין עם אלו שפחות מבן י"ג שנים, או דגם הקטנים ממלאים את החשבון.

עוד יש לעיין, אם בשעה שנכנס להעיר היו רוב רוצחים, ואח"כ נתוספו תושבים שאינם רוצחים, אם כיון דבשעת כניסתו של הרוצח הזה לא הי' קולטתו לא יהא נקלט גם כעת שנתוספו והיו רובא שאינם רוצחים, או כיון דהשתא רוב אינם רוצחים חל עליו כעת דין קליטה. (אילת השחר מכות י, ע"א)

טעות של המלאך

איתא בגמ' מכות (י"ב, א) אמר ריש לקיש שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות, דכתיב (ישעיהו ס"ג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, טועה שאינה קולטת אלא בצר והוא גולה לבצרה, טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה, טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך הוא. ובמהרש"א הביא דרש"י בישע"י גרס דטעה ב' טעיות, ונתקשה המהרש"א למה באמת לא חשבינן הטעות דאינו קולט מלאך. ומשום זה חידש הערוך לנר דגם למלאך זה קולט. ויש לעיין אם ערי מקלט קולטים מצד דגילתה התורה דהוא צריך לגלות, או דקולט אפילו בלי חיוב להיות שם מצד דין מיוחד, והנה במזבח ודאי דקולט לא מצד שהוא צריך להיות על המזבח, אבל בערי מקלט אפשר דהוא מצד מצותו להיות שם. ונמצא דלפ"ז תלוי בזה הספק, דאם תלוי במצותו לגלות לא יקלוט מלאך, ואם אינו תלוי, אלא סתם קולט, אפשר כסברתו דגם למלאך זה קולט. והנה לעיל בדף ט' דרשינן לכם ולא לגר תושב ומוקמין כשהרג ישראל, ומזה ידעינן דאינו גולה, אע"ג דהאי קרא לענין קליטה מיירי, הרי דכיון דנתמעט מקליטה לכן אינו גולה, משמע דחיוב גלות וקליטה תלויים זה בזה, ואע"ג דמשם ידעינן רק דאינו גולה אא"כ קולט אבל אין רא"י דהיכא דאינו גולה אינו קולט, מ"מ אפשר דכל הקליטה תלוי בחיוב לגלות שם, ולפ"ז לא שייך זה במלאך. (אילת השחר מכות י"ב, א)

יומא דהילולא – מרן רבנו רשכבה"ג הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצוק"ל נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב

הנה זכה הדור האחרון לשני המאורות הגדולים ה"ה רבנו מרן הגריי"ש זצ"ל ויבדלחט"א מרן רבנו שליט"א אשר האירו דרכי הנהגה והמסורת מדור דור לכל ישראל, והיה לאות ומופת גודל ההערכה והידידות שהיה ביניהם. ונביא בזה מעט שבמעט, ממה שנתפרסם בעניינים אלו.

נקיות הדעת

שח חדב"נ הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: מעיד אני שמו"ח אמר לי כמה פעמים שראש הישיבה האילת השחר 'איז גאר אריינער איד, אהן נגיעות', - אדם נקי ללא נגיעות. אין כאן נגיעות, הוא רואה ברור וצח, והוא מאד נקי. ועוד הוסיף מו"ח ואמר **שנקיות זה דרגה ברוח הקודש**! ויש עמי עוד כמה דברים נוראים שאמר לי מו"ח זצ"ל על גדלותו של ראש הישיבה שליט"א, וכבוד אלקים הסתר דבר.

וכע"ז העיד נאמן ביתו של מרן זצ"ל, הג"ר יוסף אפרתי שליט"א – רב שכונת "ארוזי הבירה" את ששמע מרבו מרן הגריי"ש אלישיב זצ"ל על יבדלחט"א מרן שליט"א: "אין בנמצא נקי דעת ולב יותר ממנו...". ואחד מהנכדים (הגראי"ז שליט"א) מעיד ששמע מפיו של מרן זצ"ל: הרב שטיינמן הוא חד בדרא!

חוכא ואטלולא

פעם הזדמן הרא"מ קרביץ שליט"א - מי שזכה במשך שנים רבות להיות ה"חתן בראשית" במניינו של מרן הגריי"ש זצ"ל - לביתו של מרן שליט"א, והתבטא לפניו, איזה חוכא וטלולא זה להיות חתן בראשית ליד מרן הגריי"ש - העולה ל"חתן תורה". אמר לו מרן שליט"א: "אתה חושב על עצמך? דע לך כי כל אדם אחר שהיה מקבל חתן בראשית ליד הרב אלישיב, היה ג"כ חוכא וטלולא". ניסה הרב קרביץ לענות: "אבל אם ראש הישיבה (כשכונותו למרן שליט"א) יגיע לירושלים ויקבל חתן בראשית, זה כבר לא יהיה חוכא ואטלולא". אבל מרן שליט"א לא קיבל וחזר על דבריו בתוקף, ואמר לו: "לא ולא, אתה טועה, אם אני אעמוד ליד הרב אלישיב זה יהיה אותו חוכא וטלולא". כששב לירושלים - בהזדמנות אחרת חזר לפני מרן הגריי"ש את דברי מרן שליט"א. הגיב מרן הגריי"ש: "נכון, אם הרב שטיינמן יקבל 'חתן בראשית' זה יהיה חוכא ואטלולא שאני אעמוד לפניו 'חתן תורה'!" (ספר 'השקדן' ח"ג עמ' 174)

חופפת על הישיבה

רבי אריה אלישיב – נכדו של מרן זצ"ל, סח לנו: שכמה פעמים היה נוכח כאשר הופיעו בחורים לפני זקנו מרן זצ"ל עם התלבטויות שונות לאיזה ישיבה ללכת, והתבטא מרן זצ"ל כי לישיבת "אורחות תורה" יש מעלה מיוחדת שמרן שליט"א היא הסמכות העליונה של הישיבה. הבחורים היו טוענים לפניו, הרי הוא לא נמצא שם בקביעות! ואז הוא התבטא ואמר: זה לא משנה! עצם זה **שרוחו הגדולה חופפת על הישיבה, זה כשלעצמו גורם לה להיראות ישיבה אחרת – מיוחדת במינה!**

קדוש וטהור

עוד סיפר רבי אריה אלישיב (באלול תשס"ח), כי בפעם אחת אחרי יציאתו של מרן שליט"א מבית מרן הגריי"ש זצ"ל, התבטא מרן זצ"ל: **"אי! קדוש וטהור!..."**.

המכתב לניתוח

אלול תשס"ג – כאשר הוצרך מרן זצ"ל לעבור טיפול רפואי מסובך וכל כלל ישראל עצר את נשימתו - בדאגה לשלומם ובריאותם לו. היה הצעה לעסקן רפואי הרב זילבר בארה"ב על פרופסור מסוים שבשיטה מיוחדת שפיתח יש באפשרות ניתוח להציל את חייו, והגיע לארץ לדבר עם רבו הגאון הגדול רבי ברוך רוזנברג זצ"ל, והלך עמו למרן שליט"א, וחקר ודרש היטב את הענין, וקרא לחדב"נ הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שיציע דבר זה למרן הגריי"ש זצ"ל, אולם מרן זצ"ל חשש כי עקב גילו המבוגר ישנם רק עשרה אחוזים שהניתוח יעבור בשלום, ולכן אין לעשותו. לעומתם בני המשפחה שסברו שיש בכח הניתוח להצילו. - עלו חתניו הגאונים: רבי יוסף ישראלזון, ויבדלח"ט רבי יצחק זילברשטיין ורבי בנימין רימר, למעון קודשו של מרן שליט"א, ובפיהם בקשה מיוחדת בשם מרן הגריי"ח קנייבסקי שליט"א, שיכתוב מרן שליט"א מכתב בו יביע דעתו למרן זצ"ל כי הוא סבור שהסיכויים להצלחת הניתוח רבים הם, ולאחר רוב ספקות ושיקולים אכן נעתר לבקשה, וכך הוה, ומרן זצ"ל קיבל לידו את המכתב עם חו"ד של יבדל"ח מרן שליט"א, בה כתב מרן שליט"א בהירות רבה שלא להורות הוראה בפניו, מפני כבודו של מרן הגריי"ש, כהאי לישנא: **"לכ' מרן עט"ר שליט"א, אבקש מאוד מאוד סליחה על כי אבוא בדברים על מה שנוגע בפיקו"ג, אך היות שנודע לנו על רופא מומחה באמריקה אשר ידוע ואתמחי גברא שכבר עשה הרבה מאות ניתוחים בהצלחה [ולדבריו רק פעם א' שלא הצליח] והוא מוכן לבוא עם צוות רופאים ואחיות משלו, בכן נבקש לשקול הדבר כי הוא מופלג בחכמת ניתוח מסוג זה והקב"ה ישלח לרבנו רפואה"נ ורפואה"ג בתוך שאר חולי ישראל. י"א אלול תשס"ג. כוח"ט בסשצ"ג לאלתר לחיים טובים ולשלום, אי"ל".** מרן זצ"ל קרא במכתבו בעיון רב, הכפיל ושילש בקריאה בו - ולאחר מכן הורה כי הוא מסכים לניתוח - כשהוא סומך בבטחה על דעתו של מרן שליט"א. ולפני הניתוח אמר מרן הגריי"ש שאינו נכנס לניתוח, עד שיודיעו למרן שליט"א שיתפלל עליו בשעת הניתוח. ואכן לשמחת לב הצליח הניתוח בחסדי שמים והאריך מרן זצ"ל ימים עוד כתשע שנים.

אין רפואה למכתו

נכד מרן הגריי"ש זצ"ל יבדלח"ט הרב ישראלזון שליט"א, סיפר שכאשר נכנסו מארגני כינוס מסויים אודות צניעות לזקינו מרן זצ"ל וביקשו ממנו לומר בשמו בכינוס, כי הצרות שאירעו לאחרונה הם משום חוסר צניעות. אך מרן הגריי"ש הגיב בפליאה: "אם אכן יודעים הם שזו הסיבה שיאמרו זאת בשמי. אבל אני דווקא סבור שהסיבה היא משום ביזוי ת"ח שע"ז נאמר 'אין רפואה למכתו', ורואים שזה חוזר אחר כמה שנים שוב, היינו שאין רפואה למכתו רח"ל", ושאלוהו האם מתכוון לדבר מסויים? השיב מרן הגריי"ש זצ"ל: "ביזוי בירושלים את רבי אהרן ליב, וכך גם היה לפני הבחירות, שכותבים בזלזול כאילו אין גדולי ישראל שקראו להצביע... ולדעתי זה הסיבה!", הביע מרן זצ"ל בנחרצות.

אמרו את הדברים קמיה רבנו שליט"א: התעניין ושאל, וכי בדורות האחרונים לא היה כעין זה. השיב לו הרב ישראלזון שאכן שאל כך את מרן הגריי"ש והוא אמר לו: אבל לא אנשים חשובים עשו כך כמו היום.

הגיב מרן שליט"א ואמר, זאת תירץ הגרי"ש, אבל האמת שאותו עצמו ממש ביזו, כי זרקו אבן על מכוניתו וכו', ורק שמשליך כביכול את הדבר עלי ומחמתי... (מוסף זכרון ית"נ תמוז תשע"ג)

פאר הדור

ובעת שנסע רבנו לפריז כתב מרן הגרי"ש מכתב: הנני לצרף ברכה לכנסי' לשם שמים **בראשות הגאון הגדול פאר הדור** הגראי"ל שטיינמן שליט"א וכ"ק האדמו"ר מגור שליט"א, ועמם רבני הקהילות יושבי על מדין ואחב"י הדריס בעיר פאריז הי"ו. אמרו חז"ל כל כנסי' שהיא לשם שמים סופה להתקיים, וכתב הרבנו יונה "לתורה ולמעשים טובים נקראת כנסיה לשם שמים", והנה כשמתכנסים אלפי בני" תחת הנהגת גדולי ישראל באחדות של כל הקהילות בעיר ודאי שזו כנסיה של תורה ולמעשים טובים. יהא רעוא קמי שמיא שחפץ ד' בידכם יצלח לחזק בדקי הדת ולהיוושע תשועת עולמים. בברכת התורה. וכן כתב מרן הגרי"ש לקהילת מנשסתר: הרבנים הגאונים שליט"א בעיר מנשסתר ועמם בני הקהילה הי"ו. שמחתי באומרים לי על כינוסכם לשמוע דבר ד' זו הלכה ולביצור גדרי הדת בראשות **הגאון הגדול פאר הדור** הגראי"ל שטיינמן שליט"א. יהי נועם ד' עליכם ועכאש"ל, ומכינוס לצדיקים שהוא הנאה להם והנאה לעולם תצא תועלת למבקשי השם ולחושבי שמו ותשרה שכיה במעשה ידיכם. בברכת התורה.

וכשנפטרה הרבנית שטיינמן ע"ה שלח מרן הגרי"ש מכת בתנחומים וכתב לכבוד **פאר הדור** וכו', ורבנו קרא את זה, וראה שהב"ב רוצים לראות את התוארים והשבחים, לכן הצניע את זה במקום מוצנע שלא יראו את זה. ואמר רבנו שהגרי"ש כתב במכתבו בכמה מילים על מעלות הרבנית [ע"פ מה ששמע אודותיה מבתו הרבנית ישראלזון תחי'], באופן שירד בדיוק למעלותיה יותר מאחרים שהאריכו סתם. [א"ה, והנה כידוע מרן הגרי"ש זצ"ל היה גברא דוקנא, וכפי ששח לנו אחד מנכדיו: שאמר לו מרן הגרי"ש, שהוא מקפיד הרבה בענין התוארים, ופ"א הראה לו הנכד שכתב מכתב לח"א והוריד מהתוארים שכתב עליו בעבר, ואמר לו הגרי"ש, שזה בכונה מחמת כמה דברים שעשה שלא כדין. והנה באלפי מכתביו שנתפרסמו תואר זה – פאר הדור, הוא נדיר ביותר, כמדומה ב' פעמים, א' למרן החזו"א, וב' למרן הקה"י, ראה קובץ תשובות ח"ד סרי"א וקיי"ב].

היחיד המתאים לזה

סיפר הג"ר בן-ציון קוק - מקורבו של מרן הגרי"ש זצ"ל, שישב במכונית יחד עם מרן הגרי"ש זצ"ל בהלווייתו של מרן הרב שך זצ"ל. אמר לו מרן זצ"ל במהלך הלוויה: 'ודאי יהיו דעות שונות בענין ההנהגה, אבל לדעתי יש רק בן אדם אחד שמתאים לזה והוא הרב שטיינמן'. אבל מרן שליט"א בענוותנותו לא רצה לקבל את ההנהגה, והעביר את הכל למרן זצ"ל. ומ"מ, ברוב הדברים כשבאו לשאול מרן הגרי"ש זצ"ל, היה רוצה לדעת מה דעתו של מרן שליט"א, ובדרך כלל ההחלטות שלהם היו תואמות. והעיד הג"ר אליהו דיסקין שליט"א – מתלמידי ומקורבי מרן הגרי"ש זצ"ל, מה ששמע מאחד מנכדי מרן זצ"ל - הרב י. ששה בבית זקנו מרן זצ"ל בשבת שלאחר פטירתו של מרן הרב שך, שנפטר ביום ו'. במהלך הסעודה פנה הנכד למרן זצ"ל באומרו שאולי עתה יהיו מחלוקות מי יוכל להנהיג את כלל ישראל אחרי פטירת הרב שך? אך התשובה הברורה והנחרצת מצידו של מרן זצ"ל לא איחרה לבוא: "הרי לית מאן דפליג שהרב שטיינמן הוא המנהיג האמיתי".

רק אם יסכים מרן הגראי"ל

מקורביו מכל השנים האחרונות, לצד ראשי ישיבות ומרביצי תורה העידו בבחינת ב' ידידי הוי עובדא' עשרות ומאות פעמים, שכמעט בכל נושא ציבורי, ביקש מרן זצ"ל – לסייג את חתימתו בנושא, רק אם יסכים על ידו מרן שליט"א. וכמוהו עוד עשרות ומאות ראשי ישיבות, רבנים, יושבי על מדין, עסקנים, אנשי ציבור, שנשלחו ע"י למרן שליט"א. וכמו כן מעידים חתניו הגדולים מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א והגר"י זילברשטיין שליט"א ששמעו מפיו כמה וכמה פעמים שהנהגת הדור תהיה מסורה למרן שליט"א.

וכן להיפוך, שהיה רגיל רבנו לומר הרי כולנו סמוכים על שולחנו של מרן הגרי"ש.

רק על מכתבו אחתום

נציין דוגמא אחת מיני אלף שהתרחשה בשנת תשס"ו והתפרסמה אז: במשך תקופה ארוכה מתמודד רבה הראשי של ארגנטינה עם לחצים בלתי פוסקים. לאורך כל שנות כהונתו, הוא מסרב לגייר ולקבל גרים לקהילה. חרם רב ימים, בן כמעט מאה שנים, רובץ על הקהילה. החשש מגיורים לא כשרים, הביא להטלתו. בעקבות זאת, גם גרים שעברו גיורים כהלכה אצל גדולי הרבנים, נדחים מהקהילה. בגלל החרם, לא בגלל דופי בגיורים. לעיתים יוצר מצב שגר או גיורת חיים תוך הקפדה על קלה כבחמורה, ונדחים מהקהל רק בגלל גיורם. אבל חזקה על הרב חרם קדמוני ארגנטינה, מי יעיז לפרוץ?

משום כך מופעל לחץ כבד על הרב הראשי. בכנס הגדול סיפר על מאבקו כנגד המבקשים לאלצו לפרוץ גדר. בבואו לארץ הקודש, הוא פנה לגדולי הפוסקים ובראשם מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל). בפגישה עמם בקש את תמיכתם בכתב. כשפנה למרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל) ובקש מכתב בענין זה, השיבו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל): "תפנה בראשונה לגאון הגדול ראי"ל שטיינמן שליט"א. רק על מכתבו אחתום".

בפגישתו של הרב בן חמו שליט"א הרב הראשי של ארגנטינה עם הגאון הגדול רבי אהרן ליב שליט"א על אדמת ארגנטינה, הוא הציג בפניו את המכתב החתום. כן סיפר, שהלחצים הכבדים טרם חדלו. "תעלה מחדש את הנושא קבל עם ועדה", שח לו רבנו שליט"א. הנושא הוזכר בנוכחות האורח הדגול מארץ הקודש, בעיצומו של הכנס. ואז, תוך כדי דבור, נטל רבנו את קולמוסו של הרב לעיני ששת אלפי הנוכחים, וחתם מחדש על בצור החרם, לעיני ששת אלפי איש...

תעשה כמו שהורה לך

סיפר הרב אברהם רביץ זצ"ל: פעם התעוררה שאלה על הצבעה מסוימת בכנסת, הלכתי ושאלתי את מרן הרב אלישיב זצ"ל, והוא אמר לי את דעתו, אבל הוסיף לך תשאל את הרב שטיינמן שליט"א.

באתי לפני הרב שטיינמן סיפרתי לו את הדברים, והוא אמר: אם הרב אלישיב אמר את דעתו הרי שכך צריך לעשות. אמרתי: אבל הוא שלח אותי לשאול.

חשב הרב שטיינמן ולבסוף אמר 'אתה תעשה כדעתו אבל היות ושלח – אומר לך את דעתי', ודעתו היתה הפוכה.

לבקשתו של הרב אלישיב, שבתי וספרתי לו את תשובת הרב שטיינמן.

אמר לי הרב אלישיב: תעשה כמו שהורה הרב שטיינמן.

איזה הרב שטיינמן – שאלתי, זה שהורה כיצד להצביע או זה שהורה לעשות כדברי הרב?

אמר הרב אלישיב: עשה כמו שהורה להצביע. וכך עשיתי (מתוך האור דברים ח"ב עמ' רמט)

מלא קומתו

הכל ראו את גודל ההערצה המופלגת של מרן פוסק הדור זצוק"ל אל רבנו, ולא פעם ולא פעמיים, כשהיה רבנו מגיע למעון קדשו לקראת הימים הנוראים לברכת כתיבה וחתומה טובה, או בימי חול המועד, והיה מרן פוסק הדור זצוק"ל שקוע עמוק עמוק בתוך הגמי' ולפתע הבחין - או שאמרו לו - שרבנו שליט"א נכנס לחדר, קפץ מרן זצ"ל מכסאו מלא קומתו. (פרי חיים)

הוא באמת ידיד

סיפר פעם למרן רבנו שליט"א, יקירנו הבלתי נשכח הרב ר' יצחק לוינשטיין ז"ל, שאמר לו מרן פוסק הדור שהידיד הכי גדול שיש לו **בעולם הוא יבלחט"א מרן שליט"א**, התבטא רבנו: **נכון, נכון, ער איז טאקע א ידיד**... הוא באמת ידיד... (פרי חיים)

הקדשה על הספר

כשחיבר רבנו את ספרו "מלא פי תהלתך" שלח למרן הגריי"ש וכך כתב: לכב' מרן שר התורה שליט"א מנחה שלוחה בהערכה ובברכת כל טוב סלה למרן ולכא"ל.

הנה במשך שנים הקודמות כתבתי לפעמים איזה דברים ובמשך הזמן נתקבץ לכדי ספר ויעצוני ידידי להוציא לרבים, אולי יש כאלה שיתעוררו בזה, ובדאי אין כ"ג צריך לזה ולדכוותי, לכן רבות חשבתי אם להטריד את הרב במנחתי זו אשר הובאת לו, כי כידוע בזמן שעוסק בהווה דאביו ורוא לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, לדעת מה יעשה ישראל איך אבוא להטרידו, אמנם אין בדעתי באמת להטריחו, ומי"מ אין מן הנימוס לא ליתן לכה"פ מצידי את הדברים הנדפסים, ואמנם איני חלילה בא להטריח רק לצאת ידי"ח. והנני בזה מוקירו ומברכו בכל טוב ברוחניות וגשמיות לו ולכל אשר לו ולכל הנלוים אליו.

וסיפר רבנו שכששלח לו את ספרו על שבת, כבר לא כתב, כיון שאינו צריך לכתוב בכל פעם. ומרן הגריי"ש בירכו שיזכה להוציא עוד הרבה ספרים. (מוסף זכרון ית"נ תמוז תשע"ג)

מקדש שמו ברבים

באחד הפעמים לפני שמרן שליט"א יצא לחו"ל נסע להתברך ממרן הגריי"ש זצ"ל להצלחת מסע החיזוק. ענה לו מרן זצ"ל: הראש ישיבה הרי מקדש שמו ברבים, וכי הוא צריך ברכה שלי?

מציל את חיי

סיפרה הרבנית ישראלזון תחי', שבאחד השבתות ששהתה עם בעלה זצ"ל אצל אביה מרן זצ"ל, פנה עליהם ואמר "תדעו לכם שהשכן שלכם [מרן שליט"א] **מציל את חיי**, כיון שהוא לוקח ע"ע את העול הגדול של הדור בהחלטות הקשות והמורכבות, אף שיש בזה הרבה מאוד קשיים וביזיונות וכו', ומניח לי ללמוד בהשקט".

דור דור ודורשיו

סיפרו בני ביתו של מרן הגריי"ח קנייבסקי שליט"א, סיפור מעניין שאירע עמו בער"ח תמוז תשע"ג: מרן הגריי"ח שליט"א חלף ליד המקרה בביתו, וראה כי תלויות שם תמונות של גדולי ישראל רבים, וביניהם תמונת מרן הגריי"ש זצ"ל ויבדל"ח מרן שליט"א כשהם מחייכים חיוך רחב, ואמר לנכד שלווה אותו: "הנה, הנה, כך (בצורה ובדמות הזאת) הקב"ה הראה לאדם הראשון אותם, כך, כאשר הם מחייכים...". והמשיך מרן הגריי"ח שליט"א להסביר כוונתו: "הרי הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו וחסידיהם, ומשמע בחז"ל (אבות דר"נ פרק ל"א) - מדוע הראה אותם מחייכים? כי אדם הראשון ראה את כל התלאות שיהיו לדורותיו, לכן הקב"ה רצה לומר לו כי אעפ"י הם יחייכו... על אף הכל גדולי ישראל יישארו עלוים ושמחים לפני ד' יתברך, עם כל הקשיים שסובלים למען הכלל". (מוסף זכרון ית"נ נאמן" למרן הגריי"ש זצ"ל, תמוז תשע"ג).

המגן אברהם

רבנו שליט"א התבטא על הגריי"ש בשיעור משנ"ב, כאשר דנו באיזה נושא, 'את זה צריך לשאול את המגן אברהם של דורנו' כשכוונתו היא לרבנו הגדול זללה"ה (רישא דגלותא עמ' קכו)

מימות החפץ חיים

סיפר נכדו הרב ישראלזון שליט"א: אחת לשבוע היה מגיע ליל הקביעות שלי לשהות עם הסבא מרן הגריי"ש זצ"ל בשעות הלילה, להשגיח עליו ולשמשו בקודש. צורת הלימוד של מרן זצ"ל עוררה בי התפעלות עצומה בכל פעם מחדש.

מרן זצ"ל ישב בינו לבין עצמו, למד בקול לעצמו כאילו חברותא ישב לידו, הוא שאל אותו מה הפשט וכביכול הסביר לחברותא את הפשט לאחר שהבין אותו.

פעמים רבות לאחר ליל שימורים הייתי מבקר בבית מרן הגריי"ח שליט"א שדר בשכנות עם אבי זצ"ל. והיה מבקש ממני לתאר את הלילה שעשיתי במחיצת רבנו. הייתי מתאר את צורת הלימוד בפרוטרוט, את הגישמאק, את החשק והרענונות. תיארתי בפני מרן שליט"א כיצד הוא לומד משך שעות שלימות בקול רם כל מלה ומלה שבגמ', את ההו"א והמסקנה, את הקושיא והתירוץ, ואיך שהכל מסתדר במהלך הגמרא.

תדיר היו עיני מרן שליט"א דומעות מעוצמת התיאור, אולם הוא לא היה מניח לי להפסיק מלתאר, פעם אחר פעם הייתי צריך לתאר בפניו את הלילה המופלא שעבר עלי.

ומרן שליט"א אמר: **מימות החפץ חיים ועד ימינו אלה לא שמענו על מי שישב ולמד בצורה כזאת.**

הוסיף מרן ואמר: שמענו על מתמידים רבים שישבו ולמדו במשך שעות רבות בלי הפסק, אולם עיקר המאמץ היה במחשבת המוח. את חשבון הסוגיא מחשבים במוחם ומזמזמים ומנגנים הגמרא לעצמם. אבל ללמוד בקול לפרש ולבאר כל דבר בקול לעצמו כאילו יושב ולומד בחברותא, לזה צריך כוחות מיוחדים. איני מכיר בדורנו, ולא שמעתי מימות החפץ חיים על מי שהיה לו כוחות כאלו ולמד בצורת הלימוד הזאת (גדולה שימושה עמ' ק"צ)

משיב במהירות

לפני כמה שנים – ישב אברך מירושלים אצל רבנו ואמר אני לא מבין את הרב אלישיב, שואלים אותו ובקושי מספיקים לגמור את השאלה הוא כבר עונה, היאך הוא עונה כל כך מהר?

אמר לו רבנו - אתה יודע מה זה מכונת מירוף, כך להבדיל יש מוח חריף ומהיר כל כך, שאינך יכול להשיג, שבזמן קצר מאד הוא כבר מחשב את כל הצדדים ועונה תשובה ברורה. (פרי חיים - רישא דגלותא)

ההתמדה עצומה

אומר רבנו: בדרך כלל גדולי עולם היו בעלי כשרונות גדולים, אבל בזה לבד לא היו זוכים, ורק בזכות ההתמדה העצומה שעמלו בתורה זכו להיות מה שהיו. ומשבח רבנו כי מרן זצוק"ל אף בילדותו כבר היה נחשב לעילוי... ועמלו בתורה היה נורא! עד שהיה מגיע בצהריים הביתה לאחר הלימוד תשוש לגמרי.

וכמה פעמים מספר רבנו את הנסיון שהיה למרן זצוק"ל בהיותו כבן אחד עשרה, שבא חזן נודע בירושלים לחורבת רבי יהודה החסיד, וכאשר היה חובב מאד חזנות, הלך לשמעו, וכבר התקרב לחורבה, וברגע האחרון התגבר על עצמו והחליט שלא להתבטל מלימודו. ומה שיש לנו ללמוד, כי התמדה עצומה כזאת כל החיים, מצמיחה אנשים גדולים ועצומים כאלו, ואשרי מי שילמד מדרכיו ויתמיד ללא הרף, ויזכה מאד. (פרי חיים - רישא דגלותא)

זיכוי הרבים

כשאירע האסון הנורא בנפילת בניני התאומים בארצות הברית, סיפרו לרבנו שמרן זצוק"ל נכנס לעניני העגונות בכל העיון, כמה שבועות. התבטא רבנו הנה לנו זיכוי הרבים אמיתי, יהודי שישב ועמל בתורה כל ימיו, וכשבא מעשה כזה, יכול להורות בחמורות שבחמורות אלו, ומי היה יכול להכריע בזה.. אשריו שזכה לכך. (קו' צדיק כתמר יפרח, פרי חיים - רישא דגלותא)

הלכה כמותו

בהרבה עניני הלכה שלח רבנו לשאל את דעתו, ובאיזה ענין ששלח לשאל, אמר יודעני שמסתמא יחמיר בזה [ודעת רבנו היתה כנראה שיש לצדד להקל], אבל מה אפשר לעשות. והתבטא פעם כי מרן זצוק"ל כל דבריו הם פסק הלכה! (פרי חיים - רישא דגלותא)

ברוך שחלק

כשנכנס יהודי מארה"ב לשאל, אם לברך על פוסק הדור מרן הגר"ש זצ"ל ברכת שחלק מחכמתו ליראיו, אמר רבנו, פשוט שיכול לברך. והוסיף דאפילו שמרן הגר"ש זצ"ל בעצמו טוען שאסור לברך עליו, ואומר שרק על הרב מטשעבין היו יכולים לברך, אך אם מסכים שיכולו לרך על הרב מטשעבין, אפשר לברך גם עליו, כי "ברור שבדורינו, אין גדול ממנו"... (פרי חיים צ"ט)

בשאלות קשות

סיפר נכד מרן זיע"א - הגאון ראצ"י שליט"א שבאחד השנים קראה לו הרבנית שטיינמן ע"ה ושאלה אותו מתי הוא נוסע למרן הגר"ש, כי יש לרבנו שאלה בהלכה שהוא רוצה לשאל את מרן, וכעבור תקופה כשעמד ליסוע לירושלים, נכנס לרבנו ושאל אותו רבנו, ישיש לו יין שהוא מכין בעצמו, ומניח אותם בתוך בקבוקים גדולים מאוד, ואחד הילדים הקטנים, נגע מאחורי הבקבוק לפני שנטל את ידו בבוקר. והוא שואל האם יש לו היתר לכתחילה לשתות את היין, [מלבד השיטות שמתירות בדיעבד אם נגע בזה, אלא גם לשיטות המחמירות בנגיעה בידים קודם נטילה. עי' ביאור הלכה סי' ד' סעי' ד' בשם הגר"א ועוד] דיל"ד בדברי הגמ' בשבת קט, א יד לגיגית תקצץ ופרש"י לגיגית - שמטילין בה שכר. תיקצץ - דלא תיגע קודם נטילת שחרית". דאולי י"ל דהכונה דוקא לגיגית מחרס ולא זכוכית, או דוקא בשכר ולא ביי. [ועי' חיי אדם כלל ב' סעי' ב'] .

ונסע הנכד למרן הגר"ש ושאל אותו דבר זה בער"ש, ובמוצ"ש לפני שיצא הראה לו מרן זצ"ל שבסוף משניות ידים אחר פירוש א"ר לגר"א מובא קטע מהגר"א שנוגע לעניני ידים ושם כותב: דכל הנך דקמייירי בשחרית קודם נטילה משום סכנה דכל דבר שיש בו נקב סכנה בשחרית קודם נטילה ליגע בפי הנקב והיינו טעמא דכולהו וכן יד לתסודה הוא הנקב של הגיד שהקזו בו דם, ויד לגיגית סכנה לשותיו אם הנית ידו קודם נטילת שחרית ע"פ הגיגית וה"נ יד לאמה יד לפי האמה תקצץ משום סכנה וכל היום משום קרי מעטרה ולמטה מותר כדאמרי בעלמא עכ"ד. וכיון שהילד לא נגע בפתח של הבקבוק שפיר מותר. [ועל עיקר הטענה של הגר"א ללחץ בין חומץ לייך הראה מרן זיע"א שהמאירי כ' דאין חילוק בין חומץ לייך]

וחזר ואמר את הוראה לרבנו שליט"א, ורבנו שמח טובא, והפליא את גאונותו של מרן זצ"ל לומר על אתר את דברי הגר"א אף שהוא לא במקומו אלו, ושנמצא שגם הגר"א האוסר בדיעבד אם נגע בידים שאינם נטולות הוא המכשיר מחמת סיבה אחרת.

שאלות בשנת ת"ש

ובאלול תשס"ג בעת שאמרו תהלים לרפואת הגר"ש במנין שהתקיים בביתו של רבנו, התבטא רבנו שעוד בהיותו בבחרותו בשוויץ בשנות הת"ש היה ידוע שם ששאלות קשות שולחים לירושלים למו"ץ בשם הרב אלישיב (השקדן ח"ב עמ' 43 בשם רא"ד הוכברגר)

מכתב משנת תשי"ט

בערך בשנת תשי"ט נשאל רבנו מתלמיד אחד שאלה קשה מאד באבן העזר, ופנה למרן הקהילות יעקב זצוק"ל ושלחו למרן הגר"ז, אולם הגר"ז נמנע מלהשיב, וכשמרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל - היה באותה תקופה בארץ ישראל - לפשוט את השאלה, ובא רבנו אליו כמה פעמים ואמר שיעיין בזה, אך לבסוף חזר לחו"ל בלי לענות על השאלה, היות והיה עסוק מאד בעניני החינוך העצמאי. ולבסוף אמר לו הסטייפלר זצ"ל לילך למרן הגר"ש זצ"ל, ושלח לו רבנו מכתב בענין זה, והוא הכריע בזה להיתר. (וראה השקדן ח"ג עמ' 28)

אני מרגיש את זה

ובשנות התש"ס - התש"ע שהיה שולח רבנו תדיר את רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל לשאל את הגר"ש בהלכה או בהנהגה, כאשר היה נכנס ודורש בשלום הגר"ש בשליחות מרן שליט"א היה מוסיף **'כי ראש הישיבה מתפלל תפילה מיוחדת לשלומו ובריאותו של הרבי, שלשה פעמים ביום**. באחת ההזדמנויות [טבת תשע"א] ענה על כך הגר"ש לשליח 'אני מרגיש את זה'. (השקדן) ובאחת השנים כשהגיע רבנו שליט"א לבקר את הגר"ש אמר לו הגר"ש שלאחרונה הוא נחלש מאוד, וכששמע מכך רבנו אמר שרוצה לנסוע מיד לכותל המערבי להתפלל על מרן הגר"ש, וכך עשה. ואחרי כמה ימים סיפרו דבר זה למרן הגר"ש זצ"ל. ואמר שהרגיש את זה, שחזר לכוחותיו.

וכשבא רבנו שליט"א לבקר את מרן זצ"ל אחרי הניתוח, בתוך הדברים פנה מרן הגר"ש לרבנו ואמר לו, אנא תקיים בי דברי הגמ' (ברכות ה, ב) **'יהיב ליה ידיה ואוקומיה'**. (מפי אחד הנוכחים רבי ארי אלישיב שליט"א)

ישועת הכלל

ביום הניתוח של מרן זצ"ל בכה רבנו טובא ולא פסק מתפילה, ובאותו יום בעת הניתוח הגיע יהודי לבקש שיתפלל על פלוני הנמצא בצרה גדולה. ומרן שליט"א נמנע להתפלל ואמר: עתה מתפללים רק על הגרי"ש, וד' ישמע תפילתנו והוא יבריא, ועם קבלת התפילות עתה והצלחת הניתוח של גדול הדור יבראו חולים אחרים, וגם האיש שבקשת על רפואתו. נתפלל על גדול הדור ובישועתו יושעו אנשי הדור. (מוסף זכרון ית"נ תמוז תשע"ג)

בעת חוליו

כששמע רבנו את חולשתו הרבה של מרן זצ"ל בשלהי שנת תשע"א, ביקש שיביאו לבית הגרי"ש כורסא גדולה ונוחה שתעמוד בחדר הלימוד, ואכן הגרי"ש יצא לשם והתאושש. (השקדן ח"ג עמ' 250)

ובעת חליו האחרון של מרן זצ"ל היה מרן שליט"א מרבה בבכיה לפני הקב"ה להחלמתו, באמרו כי הדור זקוק לו.

דברים שאמר רבנו מיד בידיעת הפטירה – ונתפרסם למחרת בית"נ

'גדול הדור איננו' נחתכו המילים בשקט חודר. בסערה.

מרן שליט"א יושב בחדרו ומבהיר את משמעות הרגע: 'גדול הדור איננו'. דממת העלטה שנפלה על הדור ניצבה בקיטון בחדר הצר. בחדרו.

התלמידים הביטו על פניו של מרן שליט"א שאמרו את הכל, ועיני כולם יורדות דמעות: 'גדול הדור איננו'.

מרן שליט"א אזר כוח, ופנה לתלמידים שעטפו אותו: מרן זצוק"ל היה גדול ורב בכוח הפסק שלו, ומילדותו היה ה'מתמיד' בה"א הידיעה, אשר ממנו צריך ללמוד התמדה מה היא.

שקט עצוב בחדר, ומילים נוספות:

מרן זצוק"ל יגע בתורה מתוך יסורים. בצעירותו היה חלש מאד זמן ממושך, ובנותיו סיפרו שחיו בהרגשה כזו שהנה עוד מעט אנחנו יתומים. מרן היה נכד של הלשם, ולאמו לא היו ילדים. היא ע"ה היתה רגילה לשמש את אביה ולסייע לו בצרכיו. יום אחד ראה שהיא איננה במטבח וגילה כי היא נמצאת אחורי קיר הבית ובוכה. הוא זצוק"ל בירך אותה שיהיה לה בן שיאיר את ישראל. ואכן.

מרן שליט"א השתתק. ורתיחת דמעה עבה עד מאד התגלגלה על השולחן. התלמידים עומדים סביב מרן שליט"א בהתעוררות. ואז מכוון מרן שליט"א את עיניו, במטרה שהם יטלו לקח, שהדמעות שלהם לא יכלו ריקם, שכל דמעה על הקרקע תצמיח עלים ופירות טובים ואומר: מרן זצוק"ל היה יגע בתורה באופן מיוחד, עד כדי כך שכאשר שב לביתו בצהרים, היה כבר מותש לגמרי מיגיעת התורה.

מרן שליט"א סופד בדברי חכמינו: אמרו במסכת שמחות על שמואל הקטן נטל כל חמודות העולם והלך לו. ומקריא את דברי חז"ל, והיה רבן גמליאל ורבי אליעזר מספידין עליו, ואמרו על זה נאה לבכות, ועל זה נאה להתאבל, כשהמלכים מתים מניחין כתריהן לבניהם, עשירים מתים ומניחין עושרם לבניהם, שמואל הקטן נטל כל חמודות של עולם והלך לו.

גדולה אבידה

אחרי פטירתו התבטא רבנו: כל זמן שפוסק הדור זצוק"ל היה חי היה לתורתו השפעה בכל העולמות, והכריע את העולם לכף זכות, וכל זה אבדנו. ושאלו: התינוח בזמן שהיה בכח לעסוק בתורה, אבל מה הכח העצום של החכם בזמן שמנוע מללמוד.

והביא רבנו על זה את דברי החפץ חיים [כפי שהביא בנו בספר שיחות החפץ חיים] על הגמ' במועד קטן דף כ"ח ע"א דרב חסדא לא היה יכול מלאך לקחתו דלא הוה שתיק פומיה מגירסא. ואמר החפץ חיים איך האב אגרונטאוונע קשיא, פירוש יש לי קושיא יסודית, וכי רב חסדא לא אכל, לא ישן, לא עשה צרכים, הרי בודאי אכל וישן וכו', ולמה באותו זמן לא היה יכול מלאך המות לקחתו. ומחדש החפץ חיים חידוש גדול מאד, כי כל מה שהוא עושה לצורך הלימוד, זה נקרא לימוד תורה.

ולפי דבריו יוצא שבזמנים אלו אפילו שהוא לא לומד, אבל כיון שאוכל כדי ללמוד, ישן כדי ללמוד, עושה את כל הדברים שצריך כדי ללמוד, זה נחשב לא פסק פומיה מגירסא, וזה תורה.

א"כ נמצא לפי החפץ חיים דמי שכל ימי חייו לא פסק פומי' מגירסא, וניצל כל הזמן לתורה, ממילא גם בזמן שאינו לומד מפני שהוא אנוס, נחשב בשמים כמי שלומד, וזה מקיים ומכריע את העולם לכף זכות, ויש לזה השפעה בכל העולמות, וכל זה אבדנו... (פרי חיים)

קריעה בלוייה

במהלך הלוייה ביקש מרן שליט"א לקרוע קריעה טפח כדין, ושלח לשאול את מרן הגר"ח שליט"א שהיה בסמוך לו, האם צריך לברך דיין האמת בשם ומלכות. והשיב הגר"ח שראש"ל שראש"ל נפטר, אמר לו אביו מרן הסטייפלער זצ"ל שיברך בשם ומלכות. ומרן שליט"א בירך בשם ומלכות וכן אמר למלווי.

משא רבנו מרן שליט"א בליל ט"ו תמוז תשע"ג - בבית המדרש להלכה בהתיישבות בראשות הגאון ר' יוסף אפרתי שליט"א

מורי ורבותי, עכשיו עוד מעט שנה להסתלקות אדם גדול, צדיק, הגאון הגדול, ורוצים לקרוע על שמו של הגאון הצדיק הזה את המקום הזה. כל הדורות החשיבו את הענין של קריאת שם, כמו שמצינו שתיכף ומיד כשהקב"ה ברא את העולם, הוה קראה את שם בנה קין, על שם קניתי איש את ה'. וכן בהמשך הדורות רחל ולאה, [לאה בעיקר], קראו שמות. ובזמן האחרון [כלשון המדרש בראשית רבה (לו, ז) רשב"ג אומר הראשונים על ידי שהיו משתמשין ברוח הקודש, היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשין ברוח הקודש אנו מוציאים לשם אבותינו], קורים שמות על שם הסבים - הסבתות, העיקר הוא שיש קשר עם העבר, העבר הוא בדרך כלל טוב, ורוצים שיהי' קשר עם העבר, בשביל זה מנציחים את השם.

גם אם מנציחים על שם גאון, הכונה היא על העבר, על מה שהוא השפיע על העולם, ומה שהעולם היה נהנה ממנו. ממילא אנחנו מבינים מאוד את הענין של קריאת שם על שמו של האיש הגדול מאוד, ואין להתפלל למה שצריך לעשות דבר לשמו.

הקב"ה יעזור שנזכה ג"כ ללכת בדרכיו, להיות בתורתו יגה יומם ולילה, כמו שכתוב בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, זה צריך להתקיים, ואנחנו רוצים להמשיך על הדרך הזו שנזכה ע"י לתורתו יהגה יומם ולילה, ובתורת ה' חפצו.

הקב"ה יעזור שכלל ישראל יתרומם להרבות תורה בישראל, היות שהיום ישנם אנשים שרוצים ח"ו למעט תורה, אנחנו צריכים דוקא לעשות את כל המאמצים להרבות תורה בישראל, לקיים כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, ושזה יתרבה עוד ועוד.

הקב"ה יעזור שיעזר נזכה בעז"ה ג"כ למצב של ימות המשיח, לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן סלה.

הלכתא רבתא לשבתא

משקל לצורך מצוה בשבת

תנינן (שבת קנז, א) ומדבריהם למדנו שפוקקין ומוודקין וקושרין בשבת. בשם הגרי"ש אלישיב אמרו שרק למדוד לדבר מצוה ולא לשקול, ולכן למצות אכילת מצה א"א לשקול את הכזית, כדי לדעת כמה עליו לאכול. והנה עיקר הכזית נמדד לפי מידה ולא לפי משקל, אלא דקשה מאד לשער במדה, וצריכים לשקול, וזה אסור אפי' לדבר מצוה. ואין לומר שיאכל יותר מכשיעור שיש בו בודאי כזית ולא יצטרך למדידה, דיש מי שאינו יכול לאכול הרבה.

והטעם לחלק בין מדידה למשקל. אפשר משום דנראה טפי כמקח וממכר, משום דרוב עניני מקח וממכר הוא במשקל, ומה שיש דברים שלא מוכרים במשקל, הוא משום שהמשקל אינו תופס בו כלל, כגון קרשים ובגדים שאין המשקל קובע בהם כלום, ומש"ה אין שוקלים אותם. ועכ"פ לשקול למצוה אסור ורק למדוד הוי מדידה של מצוה ומוותר. (אילת השחר שבת קנז, א)

משא ומתן ועיונים מרבנו שליט"א במשנת מרן זיע"א

רבנו שליט"א מחבב דברי מרן זצ"ל והזכיר מדבריו כמה וכמה פעמים בספריו והבאנו כאן כמה ענינים

וראה בהסכמת רבנו שליט"א לספר "ישא יוסף": הנני בברכה להגאון ר' יוסף אפרתי שליט"א שזיכה אותנו בפסקי מרן הגרי"ש א' בהעלותו ממקור ראשון ונאמן, יתענגו מבקשי אמת ואפריון נמטייה להגאון המחבר שליט"א.

כ"א אדר תש"ע לפ"ק - אהרן י. לייב שטיינמן

בדברי אביי - עבידנא יו"ט

בגמ' בשבת קי"ט, א דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן. ופרש"י דשלים מסכתיה שגרסה. ובא לאפוקי שאין הכוונה שכתבה. והנה יל"ע מה הענין בזה לעשות יו"ט.

והנה היש"ש (בב"ק ס"פ מרובה) פירש דאביי עשה סעודת סיום לאחרים שסיימו גם כשהוא עצמו לא סיים, והק' לרש"י למה דוקא אביי עשה סעודת סיום ולא אחרים, ולזה אמר שהיה ראש הישיבה ולכן כשראה צורבא מרבנן שסיים הוא הזדרז לקיים המצוה שהוא קדם בזה. והעירו, לפי זה מהו תיתי לי דקיימית, והרי הוא קדם מצד שהיה ראש הישיבה.

והנה אביי לא היה עשיר כמבואר בעירובין (סח, א) שלא היה באפשרותו ליתן פתו לשכניו כל שבת, וא"כ איך היה לו כסף לעשות סעודה. ומשמיה דהגרי"ש שליט"א (זצ"ל) הביאו שביאר דלכך כתב רש"י שהיה ראש ישיבה והיינו שמאז היה עשיר [ע"י חולין קלד, ב וברש"י ד"ה ואיבעית אימא דגם לגבי ראש ישיבה יש את הדין גדלוהו משל אחיו]. (אילת השחר שבת קיט, א)

ברכת מעשה בראשית על ים המלח

ברכת עושה מעשה בראשית אפשר לברך רק על ים שהי' במעשה בראשית, והנה על ים המלח י"ל דא"א לברך עושה מע"ב לפרש"י פרשת לך לך י"ד ג' שזה נעשה אח"כ ולא הי' במע"ב. ואמרו בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל) שיש חלק שהי' מתחילה, והרואה את כל ים המלח ביחד מברך בדכחאי גוונא רואה גם את החלק שנברא בששת ימי בראשית. אמנם צ"ב דא"כ למה לא נתפרש שהרואה רק חלק מים המלח לא יברך. ויתכן דאם רובו כבר הי' במעשה בראשית י"ל דאפשר לברך גם על החלק שנוסף אח"כ, דהברכה נקבעת לפי הרוב, דוגמא לדבר ממש"כ הביאור הלכה בסימן ר"יב שהרוב קובע בברכת הנהנין (ימלא פי תהלתך תפילה עמי רפ"ג. וע"ע בס' ישא יוסף ח"ג סני"ז)

ברכה על מאכל המזיק

בספר חשוקי חמד (ברכות לו, א) דן בחולה סכרת שאכל עוגה אם חייב בברכה ומביא בשם גאון דורנו [=הגרי"ש זצ"ל] לחלק בין ברכה אחרונה דצריך כזית, וזה סכנה ועובר על ונשמרתם לנפשותיכם, ואין לברך, כמו באכל דבר איסור, אבל ברכה ראשונה דחייבים על כל שהוא יברך דזה לא מסכן אותו. ועלה בדעתי להעיר, דאע"פ דכשאכל משהו חייב, מ"מ כשאכל הרבה כל משהו מזיק לו. אמנם אם אמרינן דעל מה שיש משהו דאין מזיק חייב לברך, יש סברא דגם על כזית צריך לברך, כיון דכל גרגיר מצד עצמו אינו מזיק, נמצא דאכל כמה חתיכות שכל א' מצד עצמו אינו מזיק, ולא דמי לאוכל סם המות דודאי לא יברך כיון דכל חלק ממנו אינו ראוי לאכילה ואין לו שם אוכל, אבל כאן כל משהו בפני"ע שם אוכל עליו, וא"כ אכל כזית נמי חייב לברך, מחמת דאם יש הרבה אוכל דכל א' בפני"ע מקרי אוכל לכן יהי' חייב בברכה אחרונה, ולא דמי לאוכל מאכל אסור, דהתם לא מיבעי לר"י דס"ל יומא ע"ז ב' חצי שיעור אסור מן התורה הרי כל משהו בפני עצמו אסור, אלא אפילו לר"ל דח"ש מותר מן התורה מ"מ מדרבנן אסור, ומלבד זה לא דמי, דהתם גם לר"ל זה דבר שאסור, רק גזה"כ דלא מחייב על פחות מכזית, אבל כאן דהטעם הוא משום דמזיקו ולא דכל א' בפני"ע אינו בכלל דבר מזיק, ומצינו כע"ז ברעק"א בתשובות סימן ע"ו לענין שבועה על נבילה דחיילא על חצי שיעור, שכתב דאינו חייב אלא באכל חצי שיעור אבל כשאכל שיעור שלם לא, ומדייק כן מלשון הרמב"ם ע"ש, הרי דאפי' שבועה שאכל הי' עובר על איסור שבועה מ"מ אח"כ כשהו מצטרף לכזית נמצא למפרע שלא עבר, והאריך בזה בקהילות יעקב שבועות סימן י"ח, אמנם בתוס' הרא"ש שבועות כ"ד ב' מבואר דאם יאכל כזית חייב, ולדבריו סברא זו אינה, וא"כ גם בענינינו י"ל דיכול לברך על משהו אע"פ שכשימשיך ויאכל הרבה, נמצא שהכל הי' אוכל מזיק. (ימלא פי תהלתך תפילה עמי ר"פ)

טהרת הבית או שמירת שבת

נשאל רבנו בהיותו בחו"ל: באיזה מצות כדאי להתחיל עם משפחות של בעלי תשובה, טהרת הבית או שבת? והשיב: טהרת הבית. והוסיף: כשהייתי אצל מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א [זצ"ל] ספרתי לו שנשאלתי לשאלה זו. הוא אכן סבר כך ונימק שענין טהרת הבית היהודי נוגע לשני בני הבית. שבת, למשל, נוגע רק לו. אני סברתי כך מפני שענין זה הוא פגם לכל הדורות. שבת זה פוגם בו בעצמו, ועניני טהרה זה נקרא פגום קצת. כמובן זה אדם כשר, לא ח"ו פסול, אבל איזה פגם רוחני כלשהו יש. וצריך למנוע פגם לדורות הבאים.

משיכיר בין תכלת ללבן

הביאו לפני מרן שליט"א פסק מרבנו הגרי"ש זצ"ל כי זמן ברכת עטיפת הציצית משיכיר את חברו אינו זמן קבוע מאז ולתמיד, אלא אם הראיה משתנית במשך השנים משתנה הדין, והביא על כך ראיה מסוגיא דמעשר בהמה, ולכן כיום שהתרגלו לאור החשמל והעינים לא חדות להבין בבוקר כבר מארבעים דקות לפני הנץ, ראוי ליהזר שלא לברך על הציצית יותר מחצי שעה לפני הנץ.

ורבנו שליט"א השיב על אתר שיש לי ראייה שלא כדבריו מהגמרא בברכות ג, א דאיתא שם 'נפקא מינה למיקרי קריאת שמע למאן דגני בבית אפל ולא ידע זמן קריאת שמע אימת וכו'. מוכח שיש זמן קבוע מעלות השחר ואילך, לפי חשבון הזמן של אשה מספרת עם בעלה וזה לא משתנה.

אמנם אחרי ששמע מרן שליט"א ד"ז, שיגר לשאול את פי מרן הגר"י זצ"ל באופן אישי אם נכון הדבר או שזו שמועה בעלמא. ומרן הגר"י השיב שאכן כך סובר, ולכן מחמיר מרן שליט"א לעצמו בלבד לימנע מעיטוף טלית אע"פ שנהג אחרת, וכפי שאר המתפללים בבית מדרשו ובתי מדרשות אחרים שמתעטפים לפני חצי שעה אבל הוא קיבל ע"ע את פסקו באופן פרטי. ואינו מורה כך לאחרים. ורבי איסר שוב שליט"א אמר לרבנו שכמה אברכים יצאו במיוחד לבדוק את זמן משיכיר, והלכו למקום חשוך מאד ובערך 45 דק' לפני הנץ כבר הכירו אחד את השני. השיב רבנו שגם אני בדקתי והתוצאה שלי היתה כך, אבל היות ויצא מפי מרן הגר"י זצ"ל לחוש לדבר, אם כן יש כאן שאלה של ברכה לבטלה [אם מברך לפני הזמן] שבמאמץ פורתא אפשר להיזהר ממנה, ואני אישית ממתין עד כחצי שעה קודם הנץ. ואף בנסיעות רבנו לחו"ל שהיה נפקא מינה גדולה בזה, מ"מ לא ויתר על חומרא זו. (מוסף ית"נ תמוז תשע"ג)

איסור דבל תקטירו

שיטת התוס' (זבחים עו, ב) דאיסור כל שממנו לאשים ישנו גם קודם שהקטיר את האימורין. ומרש"י שם מבואר דס"ל דדוקא אחר שהקטיר למזבח חל על השירים איסור בל תקטירו.

ובס' יד בנימין הביא ממרן הגר"י זצ"ל אלשיב שליט"א (זצ"ל) להוכיח כדברי רש"י מסוגיא דיומא דף מ"ז ב' דמספקא לן אי בין הביניים דין קומץ עלייה או שירים ואמרי' היכי עביד, אמר ר"ח מקטיר קומץ תחילה והדר בין הביניים, דאי אמרת בין הביניים ברישא דילמא שיריים ניהו והו"ל שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה, ופריך אי הכי השתא נמי דמקטירין לאחר הקומץ איקרי כאן כל שממנו לאשים וכו', משמע דכשלקטיר קודם הקומץ אינו עובר משום כל שממנו לאשים מדלא פריך ליה אלא במקטירים לאחר הקומץ ומבואר כדברי רש"י.

והעיר רבנו: ד"ל דמקטירין קודם הקומץ כיון דאין מקטיר קומץ עליהם א"כ לא שייך בזה כל שממנו לאשים, דאינו עומד הקומץ להקטרה דהו"ל שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה דאין מקטיר קומץ לכן לא שייך אז לומר דממנו לאשים. ורק בלאחר קמיצה דהוקטיר קומץ כדן, פריך דהשתא הוי להו שירים ממה שהוקטיר ואיכא משום כל שממנו לאשים.

ולא דמי למקטיר כזית בשר לפני הקטרת האימורין דהתם לא נפסל על ידי זה הקרבן ונשאר שהקטיר לפני האימורין של קרבן כשר. ועוד י"ל דהקומץ הא קאי להיות נקטר במקום יתר המנחה, וזה רק על מה שעדיין ישנו אבל אם הקטיר כבר את בין הביניים הא עלייהו כבר לא בא הקומץ להיות נקטר לכן לא שייך להיות ע"ז נאמר ממנו לאשים, דעלייהו הא לא נקטר. (אילת השחר זבחים עו, ב)

באו פריצים וחילולה

במס' שבועות דף ט"ז, א תניא א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונים כהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות. אלא שבהיכל בונים מבחוץ ובעזרות בונים מבפנים. וברש"י ד"ה אלא שכהיכל, דבהיכל נתנו הקלעים לפנים ממקום החומה ובונים את החומה מבחוץ שלא יזונו עיניהם מן ההיכל.

וקשה דהא איתא במעילה דף י"ד דכשבונים את המקדש בונים בחול ואח"כ מקדישין וכן פסק לה הר"מ בפ"ח מעילה הל"ד וז"ל, כשבונים במקדש אין לוקחין עצים ואבנים מן המקדש ולא בונים את הבנין על דעת שהוא קודש אלא בונים הכל מן החול גזירה שמא יהנה בצל הבנין או ישען על אבן או קורה כשעת מלאכה ואחר שישלם הבנין מחללין מעות ההקדש על הבנין וכו'. הנה מבואר דכל זמן שלא נשלם הבנין היה הבנין בנין של חול, וא"כ מהו שכתב רש"י דהיו נותנין הקלעים לפנים ממקום החומה כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל והרי ההיכל עדיין חול הוא ולית ביה איסור הנאה ואיסור מעילה וצ"ב. [ועי' רש"י מגילה דף י, א שכתב טעמא דמילתא דנתנו הקלעים לפנים ממקום החומה משום שלא יכנסו הבונים לתוך ההיכל וצ"ב סתירת דברי רש"י]

והרציתי את קושיא הנ"ל למרן הגר"י זצ"ל אלשיב שליט"א (זצ"ל) ותי' בב' דרכים. ובדרך הב' תירץ את דברי רש"י הנ"ל דאף שבאו בה פריצים וחילולה מפקיע את הקדושה ואת ממון הקדש וכנ"ל. מ"מ כשיסתלקו הפריצים תשוב הקדושה, דהא כשבנה עזרא את הבית השני ע"כ דנתקדשה קרקע ההיכל, דלא מסתבר דכל זמן בית שני היה הקרקע של ביהמ"ק חולין. וא"כ כשבנה עזרא את הבית השני ונסתלקו הפריצים חזרה הקדושה. וא"כ מיושב דברי רש"י דשייך איסור דלא יזונו עיניהם מן ההיכל והיינו מקרקע ההיכל שחזרה קדושתו לאחר שנסתלקו הפריצים עכ"ל מרן הגר"י זצ"ל אלשיב שליט"א.

אלא שהגרא"ל שטיינמן שליט"א טען על תירוצו השני של מרן הגר"י זצ"ל אלשיב שליט"א (זצ"ל) דאם באו פריצים וחילולה מפקיע ממון ההקדש ונעשה חולין לכאורה לא שייך שתחזור הקדושה מאליה לאחר שיסולקו הפריצים, דהא ממון של חול לא מתקדש מאליו אלא צריך להקדישו, וע"כ דבי"ד שבימי עזרא הקדישו מחדש את קרקע ביהמ"ק שיהיה ממון הקדש ואף דבגמ' שבועות ט"ז איתא דעזרא לא הוצרך לקדש את ביהמ"ק דהא קדושה ראשונה קידשה לעת"ל ורק זכר בעלמא הוא דעבד. התם איירי הגמ' מעצם קדושת ביהמ"ק שבמקומה עומדת ואין צריך לקדש את ביהמ"ק בקדושת ביהמ"ק בשתי תודות וכו' ורק לזכר בעלמא הוא לעת"ל אבל זה ברור שהוצרכו ב"ד להקדיש את הקרקע של ביהמ"ק שיחזור ויהא של הקדש דלאחר שבאו פריצים וחילולו ופקע ממון הקדש וכנ"ל לא שייך שע"י סילוק הפריצים יחזור ויתקדש ביהמ"ק ויהיה ממון הקדש מאליו, וע"כ שבי"ד שהיו בימי עזרא הקדישו את קרקע ביהמ"ק שיהא ממון הקדש.

ובעיקר הקושיא אמר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דאולי שאני היכל שבו לא נאמר להך דין דבונים ואח"כ מקדישין, אלא היו מקדישין אותו משעת בנינו עכ"ל. (נאות אפרים ח"ב סכ"ז, ועיי' באריכות)

ובמק"א הביא בזה רבנו: באילת השחר מכות י"ט ב' נסתפקנו אם שייך באו פריצים וחילולה לענין קדושת הארץ. ובספר נאות אפרים (הנ"ל) הביא ממרן הגר"י זצ"ל אלשיב שליט"א להוכיח דבאו פריצים וחילולה זה רק על הממון שבו, וראיתו מהא דמהני גם בבית הכנסת ע"י, ולפי"ז, י"ל דה"ה קדושת הארץ יכולה להתבטל ע"י דהפריצים יבטלו את הזכיית ממון שבה ע"י הכיבוש וממילא תתבטל קדושת הארץ. (אילת השחר זבחים ס, ב)

להערות הארות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com או ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לע"נ האשה הצדקנית מרת צפורה בת הרב אהרן שרגא נלב"ע ז"ך תמוז תשע"ג

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 49 זכרים תשע"ד

מתורת הפרשה

ויאמר ה' אלי אל תירא אותו את עוג כי בידך נתתי אותו. (דברים ג, ב)

מפרש רש"י מדוע הוצרך לומר זאת אצל עוג ולא אצל סיחון, כיון שמתירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששימש לאברהם שאמר לאברהם שנשבה לוט שנאמר ויבא הפליט והוא עוג. שמעתי הרגש נפלא על הרש"י הזה מהגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א בשיחה בכולל פונביז', שלכאורה איזה שכן היה מגיע לו בשביל זה, הרי רש"י (לך לך יד, יג) פירש שאמר זאת לאברהם כדי שיבוא אברהם למלחמה וייהרג והוא ישא את אשתו, ואין כאן כונה לטובה אלא רק לרעה, ואמר ע"ז הגאון שליט"א, שלגבי הנהגת השי"ת בקבלת שכן יש דינים אחרים, שאמנם היה מקום לפחד ממנו, דסו"ס עשה מעשה טוב, אף שהכונה היתה רעה, אבל בשמים יש חשבון מיוחד של שכן עבור עצם המעשה, ובמעשה עצמו הרי היה מעשה טוב של הצלת לוט. משפטי ה' אמת צדקו יחדיו. יש ללמוד כאן ק"ו בן בנו של ק"ו על מעשה טוב שנובע מכוונה טובה, כמה וכמה שכן צפוי לקבל עבור כל מעשה ומעשה טוב שעושים (דברי יהושע פרי דברים להגריי שקלאר שליט"א, וע"ע אילת השחר חוקת כא, לד)

ולא אבה סיחון מלך חשבון העבירו בו כי הקשה ה' אלקיך את רוחו ואמץ את לבבו למען תתו בידך כיום הזה. (דברים ב, ל)

כ' הרמב"ם פ"ו מתשובה ה"ג, 'וכן סיחון לפי עונות שהיו לו נתחייב למנוע התשובה שנאמר (דברים ב ל) כי הקשה ה' אלקיך את רוחו ואמץ את לבבו'. הנה לא נתפרש בדברי חז"ל מה היו חטאותיו של סיחון שבגללם נענש בעונש נורא זה של הכבדת הלב. ושאלנו הערה זו למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ואמר שאיננו יודע מקור בחז"ל לחטאו הגדול של סיחון אשר בגללו ננעלו בפניו דלתי התשובה, רק שמכיון שהקשה ה' את לבו למנוע שמסתמא היו בידו חטאים שבגללם נענש כן. וכדאיתא במדרש הגדול פרשת דברים וז"ל, כי הקשה ה' אלקיך את רוחו מלמד שמנע הקב"ה את התשובה ממנו ולא הניח לו רשות להשלים את ישראל כדי שיפול בידם, כענין שנאמר (יהושע יא כ) כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם. ולפי שהתעיבו מתחילה מדעתם וברצונם, היה ענשם לבטל רצונם ודעתם כדי שלא ישלימו, עכ"ל. אך גם אחר דברי חז"ל אלה לא התבאר מה היו החטאים המסויימים שבגינם נגזר עליו שלילת התשובה. ונכנסנו לשאול את מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א שאלה זו. וענה לנו, שעם ישראל שלחו אל סיחון מלאכים שני פעמים, ובפעם הראשונה בקשו לעבור והוא סירב מעצמו, ובפעם השנייה הקשה ה' את רוחו, והסירוב הראשון הוא החטא הגדול שנתחייב בגללו למנוע ממנו את התשובה. ושאלנו למרן שליט"א הרי בפסוק לא משמע כן, אלא שהיתה רק שליחות אחת ועליה נאמר ולא אבה סיחון מלך חשבון העבירו בו כי הקשה ה' אלקיך את רוחו ואמץ את לבבו למען תתו בידך כיום הזה. וענה לנו, כך אני מסביר לעצמי את מה שקרה שם. ולא הוסיף לפרש יותר.

וחזרנו ושאלנו לפני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאלה זו, וענה לנו כדברי מרן הגראי"ל שליט"א. ושאלנו אותו מלשון הכתוב וכנ"ל, וביקש שנביא חומש והבאנו, ופתח בפרשת חוקת פרק כ"א ובפרשת דברים פרק ב, ואמר לנו: אמת שאין מפורש כן בכתוב, מכל מקום נראה לי מרהיטת הכתובים שכך היה. עכ"ד. ונתפלל להשי"ת שיוכח אותנו למצוא מקור נאמן בחז"ל לדבריהם של שני גדולי הדור שליט"א שכיוונו לדבר אחד. והמצאי לידי ידיד נפשי הרה"ג י"י שליט"א, שכדבריהם של גדולי הדור שליט"א לכאורה מפורש כן בבית אלוקים למבי"ט, שער התשובה פרק ט"ז, וז"ל: 'וכן בסיחון, דכתיב כי הקשה ה' אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו וגו', נראה כי לא הקשה האל יתברך לבו שלא יעבירם בארצו, כי הוא מעצמו להיותו מגין על מלכי כנען לא רצה להעביר ישראל כדי שלא ילכו על מלכי כנען, וכמ"ש ולא אבה סיחון מלך חשבון העבירו בו, וכתיב ב' חקת ולא נתן סיחון את ישראל עבור בגבולו וגו', אלא שמפני רוע לבו שלא רצה להעבירם כדי שלא יירשו את ארץ כנען, הקשה עוד האל ית' את רוחו ואמץ את לבבו שיצא אליהם להלחם בהם, כמ"ש שם ויאסף סיחון את כל עמו וגו', וז"ש כאן למען תתו בידך כיום הזה, כלומר חיזוק הלב היה לשיצא להלחם למען תתו בידך, והיה זה עונשו על שלא העבירם דרך ארצו בלי שיוקו לו כלל, כמ"ש בדרך המלך נלך לא נסור ימין ושמאל וגו', עכ"ל. לכאורה הן הן הדברים שאמרו לנו גדולי ישראל שליט"א, ועיין בזה.

וזימן הקב"ה לדינו מציאה נפלאה, והיא גמרא ראש השנה (ג א), וז"ל: 'הוא סיחון הוא ערד הוא כנען, סיחון שדומה לסייח במדבר, כנען על שם מלכותו, ומה שמו ערד שמו. איכא דאמרי, ערד שדומה לערוד במדבר, כנען על שם מלכותו, ומה שמו סיחון שמו, ע"כ. ולמדנו מדברי הגמרא שסיחון זה כבר חטא בחטא גדול של עשיית מלחמה בישראל ללא שום סיבה וטעם, וכמפורש בתורה במדבר כא, א וישמע כנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי, ומלחמה זו היא כדוגמת מלחמת עמלק שבא להילחם בישראל ללא סיבה, ושעל כן נצטוו למחות את שמו מן העולם, וחטאו זה של סיחון הוא מעין החטא של פרעה שכתב הרמב"ם לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לבו לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו וכו', ע"כ, ועל כן גם סיחון היה ראוי שיקשה הקב"ה את לבו וימנענו מן התשובה. וכשהצענו הדברים לפני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לנו: גם זה יכול להיות. אך כשהצענו את ההסבר הזה בפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א לא הסכים לקבל את הדברים, אך לא ביאר לנו מדוע לא נוח לו הסבר זה. וה' יאיר עינינו. (הרה"ג ר' הלל קופרמן שליט"א בס' שובי נפשי הלכות תשובה עמ' קע"ח)

ציון במשפט תפדה ושיבה בצדקה (הפטרה)

מטין משמיה דהגר"ח הלוי זצ"ל שביאר הפסוק, דמי שנותן צדקה לעני, אף שעצם הנותנה היא צדקה ואינה מחויבת, מ"מ אחר שכבר נתן לו הצדקה הוי שלו לגמרי מן הדין, והגזול ממנו הוי גזילה גמורה ולא רק מניעת צדקה. וה"נ שיבת ציון, אף שעצם השיבה היא צדקה שהקב"ה עושה עמנו, מ"מ אחר ששיבו הוי מן הדין. וזהו ציון במשפט תפדה, שנעשה כבר מן הדין. ולפ"ז הא דמסיים הפסוק ושיבה בצדקה היינו דרך פירוש לרישא דקרא (אילת השחר שבת קל"ט, א)

ענינא דיומא – תשעת הימים ות"ב

ניתוח בבין המצרים

עדיף לא לעשות ניתוח בבין המצרים, ואם קבעו תור לניתוח ואם ידחה אותו ידחה הניתוח לזמן מרובה, אין לבטלו. (כ"מ עמ' ס"ט)

תפילין חדשות

מותר להטיל ציצית בבגד, כיון דשמחת מצוה היא. וה"ה דשרי לקבל תפילין חדשות בתשעת הימים, ואפילו אם יש לו כבר תפילין ישנות, אלא שהזמן תפילין יותר מהודרות ויש לו שמחה בקבלתם, ג"כ מותר לקבלם בתשעת הימים, דמ"מ שמחת מצוה היא ושרי. כן שמעתי מהגראי"ל שטיינמן שליט"א (שלמי תודה בין המצרים עמ' כ"ז)

מגבות מכבסות

כ' השו"ע סי' תקנ"א ס"ג ואפילו מטפחות הידים והשולחן אסור. ובב"ח כתב דלכבוד שבת שרי להשתמש בבתי ידים מכובסים, ובמגבות של כלים מותר להשתמש מכובסים כיון דאינם עשויים לשימוש גוף האדם. ושימוש במגבות מכובסים כשרוחץ לכבוד שבת המנהג להקל. והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דראוי להכין מקודם ראש חודש ע"י שימוש בה קצת, ואם שכח ולא הכין יכול להשתמש בהם כשהם מכובסים, משום דמשתמש בהם לכבוד שבת. ולכאורה מאי שנא ממשי"כ הב"ח להתיר להשתמש בבתי ידים מכובסים בשבת. ואולי דוקא בבתי ידים שמשתמש בהם בשבת עצמו התירו, אבל במגבות שמשתמש בהם בחול לכבוד שבת זה לא התירו. (שם עמ' כ"ט).

לימוד דף היומי

מעשה שבלימוד דף היומי למדו בתשעה באב הגמ' בשבת דף ל"ג שכתוב שם שבעון כך נעשה כך וכו'. ויש להסתפק האם מותר ללמוד זה בת"ב כיון דזהו לימוד המותר בת"ב. והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר דאסור ללמוד, דכיון שלומד כן לשם לימוד דף היומי שזהו בסדר הקביעות שבכל יום נראה דלומדו לשם לימוד (שם עמ' מ').

הבדלה במוצאי ת"ב

כתב השו"ע בסי' רצ"ט סעי' ח' דהמבדיל על יין ואח"כ סועד על שולחנו אינו מברך ברכה אחרונה על היין, דברכת המזון פוטרתו, ומכל מקום כל זה הוא רק כשדעתו לשתות יין בתוך הסעודה. ונראה דבמוצאי ט' באב, אף אם קובע סעודתו מיד לאחר הבדלה אינו נפטר בברכת המזון, כיון דאסור לשתות יין בליל עשירי משום אבילות יום, כדאיתא ברמ"א סי' תקנ"ח, וא"כ צריך לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה. ונראה דלצאת מהספק עדיף שישתה בהבדלה רוב רביעית ולא רביעית. אמנם הגראי"ל שטיינמן שליט"א טען שעדיף לשתות רביעית שלמה ויכוין בהדיא שלא לפטור בברכת בפה"ג את המשקין שבתוך הסעודה, ואין בזה משום גורם ברכה שאינה צריכה, דמבואר בפוסקים דבמקום דאיכא ספיקות אינו נחשב לגורם ברכה שאינה צריכה (שם עמ' נ"ו)

ת"ב שחל ביום א'

ממרן הגרי"י קנייבסקי זצ"ל שמעתי שקטן שאוכל בת"ב שחל ביום א' אינו מבדיל, וכן המנהג. והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר שכן יבדיל קודם אכילתו. (שם)

ברית בת"ב

השו"ע בסי' תקנ"ט ס"ז כתב, אם יש תינוק למול מלין אותו אחר שגומרים הקינות, ויש שממתינים למולו אחר חצות וכו' ואם היולדת מצויה במקום המילה יברך על הכוס, ותשתה ממנו היולדת והוא שתשמע הברכה, ולא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתית הכוס. והנה בסי' רי"ט ס"ה כתב השו"ע, אם אחד בירך הגומל לעצמו ונתכוין להוציא את חברו ושמע חברו וכיון לצאת יצא אפילו בלא עניית אמן, וכתב הרמ"א הטעם, כיון שהמברך ג"כ חייב יצא האחר בלא עניית אמן, ע"כ. וכתב שם הרע"א דמשמע אם המברך אינו חייב בברכה, אף שמברך כדי להוציא את חברו לא יצא בלא עניית אמן, וא"כ בכל ברכות המצות דקיי"ל אם יצא מוציא מ"מ כיון דאין המברך מחויב עתה בברכה זו לא יצא בה בלא עניית אמן. אמנם הפרי מגדים בסי' רי"ג במשב"ז סק"ג נחלק על דעת הרע"א, וכתב לחלק דבברכת הגומל המברך אינו מחויב כלל, ובזה ל"מ ללא עניית אמן, אבל בשאר הברכות כקידוש והבדלה מחויב מיקרי מדין ערבות, ומה"ט אף על פי שיצא מוציא, וכן בשאר ברכות המצות, בזה עניית אמן אינה לעיכובא. וכן בשו"ת אבני נזר סי' מ' מסיק דלא כהרע"א דאין עניית האמן מעכבת, ועיין בזה בקהילות יעקב ברכות סי' כ"ו מה שפלפל בכל זה. ולפי זה בברית בתשעה באב שהיולדת שותה מהכוס, תליא בפלוגתא הרע"א והפרי מגדים אם מחויבת לענות אמן אחר ברכת בורא פרי הגפן, דלשיטת הרע"א מחויבת לענות אמן ואם לא תענה לא יצאה ידי חובה, אמנם לדעת הפרמ"ג עניית האמן אינה לעיכובא. ויש להעיר לשיטת הרע"א, דהנה על ברכת כורת הברית שאומרים לאחר ברכת בפה"ג קודם שתית היין אין ליולדת לענות אמן, כיון דעניית האמן יהיה הפסק בין הברכה לשתיה, ונמצא לפי זה דעל ברכת בפה"ג מחויבת לענות אמן ואילו על ברכת כורת הברית אסור לה לענות אמן, וצ"ע דלא הוזכר בפוסקים דבר זה. והגאון רבי אי"ל שטיינמן שליט"א טען, די"ל דכמו דאם שותה המברך עצמו אין ברכת הברית הפסק בין ברכת בפה"ג לשתיה, הכי נמי כלפי השומע י"ל דעניית האמן על ברכת כורת הברית אינה הפסק. אמנם זה צ"ב, דבשלמא כלפי המברך לא הוה הפסק דכן הוא סדר הברכות, משא"כ כלפי הציבור דעניית האמן אינה כחלק מסדר הברכות אמאי לא תחשב עניית האמן הפסק בין ברכת בפה"ג לשתיה. וצ"ע. (שם)

תהלים בת"ב

לענין תשעה באב הביא המשנ"ב סי' תקנ"ד סק"ז דעות האם אפשר לומר תהלים. ומטין דהחזו"א אמר שאשה יכולה לומר תהלים בט"ב. ואפשר דאשה שאומרת תהלים אינו תורה שאסור בת"ב, דיסוד האיסור הוא משום שד"ת משמחים לב, וזה רק במי שמצווה. (אילה"ש שבת קיט, ב) ומרן הגר"ח"ק שליט"א אמר לרבנו שליט"א [בעת שבא לנחמו אצלו על פטירת הרבנית ע"ה] שהחזון איש התיר לאחרות לומר תהלים בתשעה באב. והוסיף הגר"ח"ק בעת ניהומו, שיתכן שדוקא לאשה התיר מרן ז"ל כיון שאין על אמירת תהילים שלה שם של דברי תורה כיון שאינה מצווה ללמוד, אבל איש שמחוייב בת"ת אפשר שאסור בזה. ונענה רבנו ואמר דמ"מ גם איש יכול לומר התהילים עכ"פ בתורת תחנונים ולא בתורת ת"ת, ואם התיר מרן ז"ל לאשה א"כ יש להתיר גם לאיש בתורת תחנונים. (אעל"ב)

ללמוד בעיין

הביא רבנו בשם החזון איש, שהא שהתירו ללמוד בתשעה באב בדברים המותרים מותר גם בעיין כדרכו כל השנה. וביאר רבנו שדעת מרן ז"ל הי' שללמוד בלא עיין לא נחשב כלל כלימוד, ואם התירו ללמוד ע"כ התירו גם הלימוד בעיין. ועי' מ"ב סי' תקנ"ד סק"ד. (שם)

בגדי שבת

כ' הרמ"א סי' תקנ"א ס"א דבשבת חזון נשאים בבגדי חול. ולכא"ה הא בגמ' בשבת קי"ג, א איתא וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, ולכא"ה הוא דברי קבלה ומי שאינו מחליף בגדו עובר על דברי קבלה, וא"כ כיצד אפשר בשבת חזון לא החליף. ואפשר דבבגד אחד שמחליף לשבת כבר מקיים הדין, ומיהו הרמ"א כתב שרק הכתונת מחליפין ובזה הרי אין מתכבד ואינו בכלל וכבדתו. (אילת השחר שבת שם)

בני תמרורים

סיפרו בני רבנו שליט"א, כי בשנים עברו עבודת התפילה של אביהם הייתה אחרת לגמרי, באריכות ובהתרגשות. לדוגמה, בתשעה באב - הוא היה בוכה בדמעות שלישי, מיצר ודואג ואבל שעות רבות בבית הכנסת המרכזי בכפר סבא, ואח"כ בכלל חזון איש. שמתחילת אמירת הקינות ועד סוף זלגו עיניו דמעות. וכל מי שראה אותו בוכה ומקונן כל כך, היה נסחף בבכיו הנורא. אולם, בשנים האחרונות עת רבו מאוד הציבור שמביטים בו, שינה מהנהגות אלו, וכמו שחלל מהתענייות והחומרות המופלגות שנהג בהן.

עד שלא נתקיימה נבואתו

איתא בגמ' שלהי מכות, 'שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין, ור"ע מצחק, אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו (במדבר א') והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להן לכך אני מצחק, דכתיב (ישעיהו ח') ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב (מלכה ג') לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו', בזכריה כתיב (זכריה ח') עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו, עקיבא נחמנתו עקיבא נחמנתו.

לכאורה איך לא הי' בטוח שנבואתו של זכריה מתקיים, הא צריך להאמין לדברי נביא אמת, אולם פשוט כמבואר ברמב"ם דנבואה לרעה הקב"ה חוזר משא"כ נבואה לטובה, וכאן דהנבואה לטובה של זכריה תלוי בהנבואה לרעה של אוריה, וזה הא יכול להשתנות, לכן הי' מסופק אולי לא תתקיים גם הנבואה לטובה. אמנם לכאורה צריך טעם, דא"כ מה איכפת לו, הא כיון שלא יחרב המקדש דלא תתקיים נבואת אוריה כמבואר ברבינו גרשום, הא שוב יהי טוב, דהא ישאר המקדש, וכי מה עדיף שיחרב ויבנה מחדש מאם לא יחרב.

אלא דהביאור הוא, דהא מבואר בנפש החיים דכ"ז שישראל היו במדריגה גבוהה הי' רוח"ק ואורים ותומים ושכינה, וכל מה שהיו יותר במדריגה נמוכה ירדה הקדושה, עד שהגיע למצב שהי' שייך כבר שיחרב. אמנם גם אז מ"מ לא הי' גרע מסתם בית, שכ"ז שלא נגזר ליחרב יכול לעמוד, וכ"ז שלא יחרב היו יכולים להקריב עליו קרבנות ולקיים בו המצות, אבל ודאי אין זה תכלית הראוי, כי רצון יראיו שיהיה המקדש בכל מדריגתו העילאית, עם השראת שכינה בדרגה הגבוהה. ולזה אף דלא יחרב כי לא תתקיים נבואת אוריה, הרי ישאר מקדש בלי מדריגה הנכונה, וכנראה שביהמ"ק שנפגם בקדושה אז, כמו שכתבו שמקדש שמעורב בו יד נכרים כגון מה ששלמה בנה שעזרו בזה העכו"ם חירם מלך צור לכן הי' שליטה ליחרב משא"כ משכן של משה, כמבואר בספורנו בתחילת פ' פקודי, הי"נ אחרי שנבנה כ"ז שלא הי' בישראל חטא הי' בדרגתו ובשלימותו, אבל אחרי שחטאו נפגם כבר ואז כבר יש שליטה לזרים, וה"נ יש בו פגם להקדושה וצריך מקדש חדש. ולזה הי' שמח על שכעת יבנה מקדש חדש שבו לא יהי' שוב תערובת של פגם.

ובספרים כתבו שכל אדם הוא בבחינת עולם קטן ויש בו ג"כ כבכל מקדש, והאדם שמטמא עצמו בחטא מקלקל מאד מאד דרגתו, והתשובה קשה מאד לבוא אל המצב הטוב. וכל זמן שאדם חי יש לו אפשרות להבנות להיות על המדריגה היותר עילאית, ומוטל על כל א' להתחזק כדי לעלות בתורה ויראה, בתפלה ובמעשה המצות, ובמדות טובות בין אדם למקום, ובבין אדם לחבירו, וכל א' שישתדל יזכה לסייעתא דשמיא גדולה מאד. (אילת השחר שלהי מכות)

התיקון והצלה

רבנו שליט"א בתוך שיחה בהיכל ישיבת אור אלחנן הביא גמ' בקידושין לא ע"ב שאבימי ביקשו אביו ר' אבהו מים אדאיתיה ליה נמס גחין קאי עליה עד דאיתער איסתייעא מילתא ודרש אבימי מזמור לאסף פירש"י דהיינו דרשה דמזמור לאסף קינה לאסף מיבעי ליה עיי"ש.

ובתוס' הביאו מדרש שאסף אמר השירה אחר שטבעו בארץ שעריה, ומשל לשפחה שנפל כדה של חרס לבאר והיתה מצטערת, עד שבאת שפחת המלך בכד של זהב ונפל לבאר, והיתה השפחה שמחה ומשוררת שעכשיו מי שיוציא כד של זהב יוציא גם את החרס שלי, כך בני קרח שהיו בלועים כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה, מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו. וזה תמוה מאד, מה הדמיון בין הכד במעשה המשל שע"י שיוציא השערים יוציא גם אותנו. ועוד שהי' ניצולו מיד כשחזרו בתשובה. אלא שבני קרח הבינו שמה שטבעו בארץ שעריה, והרי כל הבית המקדש נחרב ורק השערים טבעו, כלומר שכבר בעת החורבן הטביעו את השערים ומוכנים הם לבנין, וזו כבר ההכנה והכשר הבנין לעתיד, ומזה למדו בני קרח שאם פתחה האדמה פיה ומטביעה אותם מלמדם שיש תקנה גם להם, ומזה למדו שהאופן הזה שמטביעים רומז לאפשרות של תיקון והצלה. (ובזה המשך רבנו שחורבן ישיבת ברנוביץ' וקדושיה שהיה נראה כחורבן, אנו רואים היום קצת נחמה שהקב"ה הטביע השערים ופותחם והם היסוד של בנין ישיבת אור אלחנן והתפתחותם) (ועי' בדרשות חת"ס ח"ב עמ' שפ"ה משי"כ עד"ז)

נשרף בעשירי

בגמ' בתענית כט, א: והיינו דאמר ר' יוחנן, אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתי אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף וכו'. הקשו המפרשים, דהנה במסכת בבא קמא (כב, א) סובר רבי יוחנן לגבי מהות חיובו של "אש", ש"אשו משום חציו", וביאר הנימוקי יוסף שם (דף י מדפי הרי"ף), שאנו מחשיבים כאילו נגמר כל מעשה השריפה ברגע שהדליק, ולכן מותר להדליק נרות בערב שבת סמוך לחשיכה למרות שהם הולכים ודולקים בשבת. ואם כן, מדוע רבי יוחנן היה קובע את התענית בעשירי משום שרובו של היכל נשרף בעשירי, והרי לדעתו פעולת ההצתה היא הקובעת, ומאחר ופעולת ההצתה נעשתה בתשיעי באב, הרי שנחשב כאילו כל מעשה השריפה נגמר בתשיעי באב - תאריך ההצתה?

בספר מרפסין איגרא - ענינים (ע' קפט - קצ) מביא בשם רבנו שליט"א בישוב הקושי הנ"ל: גם אם כל מעשה השריפה או יריית החץ נגמר בעת תחילתו, אך ברור שהאבילות על מי שמת בגין אותו מעשה שריפה או יריה, תתחיל רק מאותו יום שהוא ימות בפועל, שאז בפועל קורה האובדן המחייב את האבילות, שהרי האבילות נמדדת לפי שעת התוצאה ולא לפי שעת המעשה.

לפי זה הוא הדין לגבי תענית ט' באב, שמחות אבילות על החורבן, גם היא נקבעת לפי שעת התוצאה, שרובו של היכל נשרף בפועל בעשירי, ולכן אמר רבי יוחנן שהיה קובע את התענית בעשירי ולא בתשיעי. [א"ה וכן הביאו בשם האדמו"ר מקאצק זצ"ל]

וראה עוד בדברי רבנו שליט"א בעניני חורבן הבית בספר החדש 'מלא פי תהלתך' על ענינים אלו

יומא דהילולא - רשכבה"ג מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל נלב"ע ה' אב ת"ש

רבנו שליט"א אמר שלא זכה לראות את מרן הגר"ח, מכיון שלא היתה באפשרותו ליסוע לוילנא ושמענו מהגאון ר' משה ראם זצ"ל ומיבלחט"א הגאון ר' צבי רבי שליט"א ראש ישיבת עץ חיים בלונדון, שכשהיה רבנו ביחד עם הגר"מ סולובייצק בשווייץ שלח הגר"ח מכתב שיסייעו בידם שהם עתידים לתת לדור בכפל כפלים.

ושמענו מאחד מבני המשפחה שליט"א שראה בבית רבנו שליט"א את הכתב סמיכה, שכתב מרן הגר"ח על רבנו בעת שנסע לשווייץ, ולמטה הצטרף מרן הגר"ח זצ"ל לכתב סמיכה בכמה מילים נוהגה ר' משה נסע לשווייץ ביחד עם הבחור לייבל גליקסון הי"ד בן הגאון רבי צבי הירש גליקסון חתן מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, והם עברו דרך ווילנא ופגשו שם את הגר"ח, ויתכן שכשעברו הגר"מ ור' לייבל שם קיבלו מכתב ממנו, ורבנו שליט"א סיפר שהוא לא בקש בעצמו את הסמיכה ממרן הגר"ח אלא הגר"ח מעצמו נתן לו את זה, ויתכן דהגר"ח העביר את זה דרך ר' משה והחתים ע"ז את מרן הגר"ח.

והרבנית ע"ה סיפרה לנכדה באחד השנים: – שכאשר מצא אחד מהמשפחה את הסמיכה בבית והתפעל מזה. לקח רבנו את הסמיכה וקרע את זה לגזרים, ואמר שהגר"ח כתב את זה רק כדי לעזור לו בשווייץ ולא התכוין לכל הדברים שנכתבו שם.

ובשיחה ביום היארצייט של מרן הגר"ח אמר רבנו: והנה כעת למרות שעברו הרבה שנים מפטירת הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל צריך להזכיר ביום הזה כמה שאפשר להתקרב יותר אל הקב"ה.

המדות טובות שלו

אמר רבנו: רוב בעלי הכשרונות והחריפים הגדולים לא זכו כלל ישראל לראות נחת מהם, היות והם חריפים ודוחים בלשונם החדה כל אחד, ורק יחידים זכו, כמו הגר"ח זצ"ל שעל אף שהיה בעל כשרון עצום [לרוב כשרונו אם היה מתנהג בחריפות היה יכול לדחות את כולם], בכל זאת היה בעל מדות טובות בצורה מופלגת מאד, וידוע ג"כ כמה מסר כל כוחותיו לדאוג לשיבות והפליטים שבאו לוילנא בזמן המלחמה. (פרי חיים 29)

מה בין רבי חיים עוזר ללמדן בראדין?

בראדין היה בחור למדן שלא היה נכנס לשמוע את דברות קדשו של החפץ חיים, והיה אומר אין לי מה לשמוע... אבל רבי חיים עוזר כשהיה החפץ חיים מדבר באסיפות, היה מתכופף לשמוע כל מילה וכל הגה שיצא מפי קדשו של החפץ חיים. השאלה היא מה הפשט, למה רבי חיים עוזר השתוקק כל כך לשמוע והלמדן הזה לא? התשובה היא - רבי חיים עוזר שמע "את הלב" של החפץ חיים, ומשם יש הרבה מה לשמוע... אך מי ששומע רק את התיבות, נדמה לו שאין מה לשמוע. (פרי חיים 90)

אביהם של הבני תורה

פעם התבטא אחד לפני רבנו שרבי חיים עוזר היה עסקן רפואי... ומיד נזדעק רבינו – חס ושלום! רבי חיים עוזר לא היה עסקן, רק היה אביהם של הבני תורה... (פרי חיים)

ברכה לילדים

סיפר רבנו שלמרן הגר"ח נפטרה בתו היחידה, ונסע לחפץ חיים לבקש ברכה לעוד ילדים, ולא הסכים הח"ח לברכו, דסבר הח"ח שבתקופה ההיא זה היה סכנה שהילדים יצאן לתרבות רעה רח"ל, ולמי שלא נתן לו ה' ילדים לא צריך להפציר. (כ"ת)

גדול הדור

ורבנו רגיל להקריא בהתרגשות מה שסיפר הגאון רבי ישראל גוסטמן זצ"ל [נדפס בס' קונטרסי השיעורים עמ"ס גיטין] כשישבו שש עשרה הרבנים בוילנא ביחד בקביעות כל שבוע, ושם העלו את כל השאלות הקשות שבאו בפניהם בשבוע ודנו כולם, היו מתחילים מן הקטן שברבני ווילנא ואח"כ את הגדול ממנו. ובדרך זו הביעו חמש עשרה רבנים ת"ח גדולים את דעתם וראיותיהם קודם שהגיע תור של רבי חיים עוזר שהיה האחרון. ונדמה היה שאחרי שהחמש עשרה ביררו וליבנו את ההלכה מכל צדדיה כבר אין מה להוסיף. ואז כשהגיע תורו של הגאון ר' חיים עוזר והתחיל בתשובתו היה נראה בעליל איך שכל קודמיו נחשבו לעומתו כצעירי הצאן, ולא לחנם היה אומר החפץ חיים שר' חיים עוזר הוא גדול הדור.

מודה על האמת

אמר רבנו: שמעתי בשם החזו"א זצ"ל שאמר שהוא מכיר ג' אנשים שמודים על האמת, ואחד מהם הוא הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל. והשני אמר שהוא בעל השרידי אש שחזר וביטל את דעתו בענין הימים הבהמות קודם השחיטה, שסבר להיתר, ואחרי שהגר"ח ביקש ממנו לחזור בו, הוא חזר בו. והשלישי אינו זוכר מי היה. והמשיך רבנו שבאמת זו מדרגה מאוד גדולה להיות מודה על האמת, ומי ששואל מה הרבותא בזה הרי שהוא לא יודע כמה קשה הדבר, ומרן ז"ל הוצרך להעיד על הגר"ח כן. (אעלה בתמר עמ' ע"א)

ואמר רבנו שכונת החזו"א היתה, שהגאון ר' חיים עוזר כתב חיבור על יבמות, ונתן לחזו"א לעבור עליו והחזו"א העיר הערות וכתוצאה מכך שינה הגאון ר' חיים עוזר את כל החיבור. (מזקנים אתבונן ח"א)

מי שחסר לו חלק מידיעת התורה, חסר לו גם בחלק שהוא יודע

הראה רבנו דברים נמרצים שכתב הגאון האחיעזר זצ"ל, בהסכמתו לספר עבודת הקרבנות לחתנו של הח"ח, בחובת ידיעת סדר קדשים, וז"ל: ובאמת לבד חובת הידיעה בפני עצמה, הלא כל הש"ס בלול, וכל הענינים אחוזים וצמודים זה בזה, וכמה הלכתא גבירתא מסתעפים להדינים הנהוגים בזמן הזה, ומי שחסר לו ידיעה בחלק הלכות שאינן נוהגות בזמננו הרי ידיעתו לקויה גם בדינים הנהוגים, ואין ידיעתו ידיעה שלימה ועמוקה ומוקפה, ודבר זה ידוע לכל מבין בתלמוד וכו', עכ"ל.

ואמר רבנו: בשביל לפסוק על שאלה בעניני או"ח ויו"ד, צריך בקיאות וידיעה בכל הש"ס, וכמו שכתב הגר"ח זצ"ל. מרן הגרא"מ שך זצ"ל אמר לי, ר' חיים בריסקער והחזו"א איש ידעו את כל הש"ס. ובאמת מי היום בדורינו יודע את כל הש"ס. וזה מירידת הדורות שיש מהדורות הקודמים. אפילו מהדור שלפני המלחמה אין דמיון לדור שלנו, כמו החפץ חיים, ר' חיים, ר' חיים עוזר, החזו"א, איש בדור שלנו מי שבכלל ישוה לגדולים אלו מהדור שקודם למלחמה. (אעלה בתמר עמ' צ)

לקום לפני גדול הדור

ספרו שבזמן המלחמה כשהי' מרן הגר"ח בוילנא, ישב אצל הגר"ח זצ"ל ונכנס רבי שמעון שקופ זצ"ל, הרבה הגר"ח כמה שנית, וקם לכבוד ר' שמעון, וביקש ר' חיים עוזר לדרוש את פשר דבר. ואמר הגר"ח שלימדוהו בבית לחשוב לפני כל פעולה שעושים, והיות שרבי עוזר הוא גדול הדור, נסתפק אם מותר לקום בפני רבי שמעון, דתלמיד לפני הרב אינו דרך ארץ שיקום לפני ת"ח אחר, כשרבו אינו קם בשבילו. אח"כ נתיישב בדעתו דבודאי ניחא לוי להגר"ח שיכבד את ר' שמעון ולכן קם לכבודו (פרי חיים 33)

וראה עוד מדברי רבנו בשם הגר"ח זצ"ל בגליון פר' תזריע הוראת מרן הגר"ח על להגה"ק רבי ברוך בער זצ"ל לעבור לקמניץ

ובגליון פסח על הוראתו להבדיל על כוס תה - ובגליון פר' בהר הוראתו בקניה ממחלל שבת

להערות הארות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com או ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 50 ואתחנן תשע"ד

מתורת הפרשה

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. (ואתחנן ג, ד)

בגדר מצוות ק"ש

בגמ' נדרים ח, א איתא "ואמר רב גידל אמר רב האומר אשכים ואשנה פרק זה, אשנה מסכתא זו, נדר גדול נדר לאלקי ישראל, והלא מושבע ועומד הוא ואין שבועה חלה על שבועה, מאי קמ"ל דאפי' זרוזי בעלמא, היינו דרב גידל קמיינא, הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע שחרית וערבית משום הכי חייל שבועה עליה". וביאר הר"ן דזה תורה שכתוב בפירוש וחלה השבועה על ד"ת שאין כתוב בפירוש. והנה יש להסתפק אם מצות קריאת שמע אינה שייכת עם מצות לימוד תורה אלא מצוה מחמת קבלת מלכות שמים, ואע"פ שהיא תורה מ"מ המצוה אינה מצד תורה בה, או דבעצם זה מצות תלמוד תורה אלא דתורה הזה צותה תורה מפורש חוץ ממה שציונה ללמוד עוד תורה. והנה אם נימא דזה מצד מצות תלמוד תורה מבורר שפיר, דכיון דמצות ת"ת הא מקיים בקרית שמע דהא זה עיקר דינה לקיים מצות ת"ת, ואע"פ שיש מצוה ללמוד עוד, מ"מ מצות תורה המפורשת בתורה היא פרשיות ק"ש, ולכן חל שבועה ללמוד תורה ולא יחול שבועה לקרות פרשת שמע והי' אם שמוע. אבל אם מצות ק"ש אינה מצד שיש דין מיוחד ללמוד תורה דהיינו פרשיות שמע והי' אם שמוע, אלא מצד מצות ק"ש, היינו קבלת מלכות שמים, א"כ הא גם פרשיות שמע והי' אם שמוע אינם כתובים בתורה בתור חיוב ללמוד תורה, דמה שכתוב בתורה לקרוא ק"ש הא אינה מצד מצות ת"ת, נמצא דשום פרשה בתורה לא נכתבה בפירוש בתור מצוה של לימוד התורה, א"כ מה זה דקאמר דאי בעי פטר נפשי' בק"ש שחרית וערבית, דהיינו המצוה המפורשת בתורה, דהא במצות ת"ת אין פרשת ק"ש יותר מפורש שצריך ללמוד אותה משאר פרשיות. וע"כ מדברי הר"ן משמע דגם ק"ש עיקר דין מצוה הוא מצד מצות ת"ת, אלא דק"ש עדיף משאר פרשיות דבפרשיות ק"ש כתוב בפירוש שצריך לקיים אותם מצד מצות ת"ת. (אילת השחר נדרים ח, א, וראה באילת השחר כאן מש"כ עוד לפי"ז)

הפסד ק"ש אחד

איתא בגמ' ברכות דף סג, ב אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם, הרי להדיא שהיחס למצוה בודדת המצטרפת לאלפי מצוות הוא כאילו היתה מצוה בודדת שבלעדיה אין כלום, אך ראיתי מודפס ממרן הגאון הגראי"ל שטיינמן שליט"א, שביאר גמ' זו על פי משל, אדם שלא יאכל ולא ישתה שבוע שלם, ימות, זה פשוט, ולכאורה האין זה פלא, הרי הוא אכל ושתה הרבה הרבה שבועות בחייו, אם כן למה ימות מרעב וצמא של שבוע אחד? – אלא שכמובן, זוהי שאלה של שטות, וכך צריך להביט על כל מצוה ומצוה מן המצוות שהתחייבנו בהן כסדר, אין הן כיהלומים המתקבצים בזה אחר זה אל הכספת, **אלא כמזון המחיה את הגוף בכל יום ויום, ובלעדיו אין חיים**, (מי זהב פ"י כי תצא ע"פ ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' ק')

התחלת היום

התורה ציונה לקרוא ק"ש ב' פעמים בכל יום, והנה אין אנו יודעים את טעמי המצוות, אבל בפשטות אפשר לפרש מצוה זו, דכיון שהאדם במשך היום הרבה פעמים מסיח דעתו מהקב"ה, ומהמצוות שחייב לעשות, לכן לכל הפחות בשכב ובקומך צריך לקרוא ק"ש, ובפרשה ראשונה מקבל עומ"ש ובפרשה שניה עול מצוות, והלואי שזה יספיק שלא ישכח במשך כל היום כשעוסק בענינים גשמיים ותאוות גשמיות את כל המצוות, אבל זה עכ"פ חייבים לעשות, וע"י זה יש סיכוי שבמשך כל היום לא ירד לגמרי, שזה ישמור את האדם להמנע מעבירות ולזכור לקיים המצוות, ע"י חינוך מצוה ת"יט (ימלא פי תהלתך – תפילה).

קביעת מזוזה ע"י נכרים

היה מעשה, שפועלים נכרים צבעו דירה וקודם שצבעו את המשקוף הסירו את המזוזות, ואחר ב' ימים כשנתייבש הצבע החזיר הגוי את המזוזות למקומן, ובספר שדי חמד כרך ה' (מערכת המ"מ כלל קל"א עמוד ל"ד) הביא מחלוקת אחרונים בזה, דלענין תפילין דרשינן בגמ' גיטין (מ"ה ב) מדכתיב וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתובה, ונחלקו האם נאמר זה על כל דיני כתיבה וגם על מזוזה, וא"כ גוי שאינו בכתובה אינו שייך בקשירה דהיינו בקביעות המזוזה, וה"ה קטן שאינו בכתבת מזוזה אינו גם בקביעת מזוזה, וא"כ על בעה"ב לקבוע המזוזה מחדש, וע"י בספר שלמי תודה עניני סוכות ס"י ס"ז אות ב' ג', ובס"י ס"ח אות א' מש"כ בזה בארוכה. ואכן בעה"ב הסיר את המזוזות ורצה לקבועו שנית, ונסתפק לענין הברכה, דאי נימא דקביעת המזוזה ע"י הנכרים לא מהני א"כ הרי כבר עברו כמה ימים בלא מזוזה כשרה, ואיכא הפסק, והו"ל לברך על קביעתו כעת, אבל אי נימא דקביעות הגוי כשרה א"כ כיון שקבעה הגוי כבר יצא בקביעותו, ועכשיו הסירה על דעת לחזור ולקבועה מיד, וא"כ אינו יכול לברך, ודבר זה תליא לכאורה בפלוגתת האחרונים הנ"ל אם יצא בקביעות הגוי או לא. והגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א הסכים לזה, ואמר דמספק לא יברך, דכיון דאפשר דקביעות העכו"ם כשרה וכבר יצא יד"ח מזוזה בקביעותו, א"כ אף דעתה הסירו מ"מ כיון שדעתו בעת הסרתו לחזור ולקבועה מיד הדרא לקביעותא קמא, וכהא דק"ל לענין ציצית בסי' ח' סעי' י"ד דאם פשט הציצית ע"מ ללבושה מיד אין צריך לברך (מבי דינא יור"ד עמ' רע"ח).

חיוב מזוזה בדירה להשכרה

מעשה באחד שהכין דירה מרוהטת להשכרה, וריהטה ברהיטים, והורה לו הגראי"ל שטיינמן שליט"א דלא חשיב זה לבית האוצר, כיון דכוונתו לדירורין ולא למקום איכסון, ופטור ממזוזה, ואולם לענין חתן [אמר רבנו] בשם מרן החזו"א זצ"ל שיקבע את המזוזות אחרי שהכניסו לבית את הרהיטים והחפצים אף קודם שנכנס לדור בבית, וכן שמעתי ממרן הגרי"י קנייבסקי זצ"ל בעל הקה"י שאחרי שהכניסו את הרהיטים לבית נתחייב במזוזה, דלא גרע זה מבית האוצר החייב המזוזה, ויכול לקבוע המזוזה אף קודם החתונה שעדיין לא נכנס לדור בו. (שם עמ' רפ"א) [ויל"ד בביאור החילוק].

ענינא דיומא – בין הזמנים

רבנו שליט"א אביהן של ישראל כתב במשך השנים הרבה מכתבים לחיזוק הלימוד בימי בין הזמנים והזהירות מהסכנות, ובחלק מהמכתבים הצטרף גם מרן הגר"ש זצ"ל והבאנו חלקם כאן

מעלת הלומדים

לתלמידי ישיבה לצעירים... שמעתי על מחשבתכם הנכונה ללמוד בין הזמנים.
הנה לא מצינו בתלמוד ענין בין הזמנים, אמנם הי' זמן שהי' עובדים בשביל פרנסה, כמבואר במס' ברכות ל"ה ב' אמר להו רבא לרבנן לא תתחזו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי וכו', אבל סתם בין הזמנים לא מצינו.
אמנם בדורות האחרונות הקילו מסדרי הישיבות לפוש קצת, אבל ודאי אין שום היתר לפטור עצמו מלמוד התורה.
חזקו ותחזקנה ידיכם ללמוד כל א' להרבות תורה, וזה יוסיף גם ביראה שיהיה מתקיים. ותוסיפו חיל.
ב' ניסן תשע"א לפ"ק. - אהרן י. לייב שטיינמן

לא להתבטל

ובדברי חיזוק בעת חליו של מרן הסטייפלער (אב תשמ"ה) אמר רבנו: ובנוגע למה שהציעו כאן, נדמה לי שיש להוסיף כמה דברים [ואמנם אינני ראוי לבקש מהציבור, כי יכולים לומר טול קורה מבין עיניך, רק היות שבקשו לומר, אני רוצה להציע שני דברים], א' בנוגע לבין הזמנים, והוא כי רוב הציבור אמנם לומדים גם בבין הזמנים, אבל יש כאלה שיכולים לקחת "חצי יום" ולבזבז אותו בכלום, **חצי יום!** בחורים, אברכים, מרשים לעצמם... ואם הי' צריך את זה לבריאות כדי לנוח קצת, נחא, ואולי יש כאלה יחידים, אבל האם כל כך הרבה אנשים הם חלשים שצריכים את זה? כל יום או כל יומיים **לבלות "חצי יום" בלי כלום**, וזה לכאורה "ביטול תורה", כי מה נפק"מ בין הזמנים או אמצע הזמן, האם יש חילוק, רק אם א' חלש צריך לנוח קצת...

שיחת חיזוק בפתחת ישיבת בין הזמנים שע"י בית הכנסת רוממה ניסן תשס"ה

והנה אשריכם שאתם זוכים ללמוד תורה בבין הזמנים, ובאמת **אין דבר כזה בין הזמנים**, וכי בתורה יש זמנים, מתי צריך ללמוד ומתי לא, אבל עכ"פ העולם קורא לזמנים אלו בין הזמנים, וצריך לעשות חיזוק, וב"ה שאתם מתחזקים בימים אלו שכ"כ יש צורך בחיזוק, ובכלל בדורנו, שיש לנו כ"כ הרבה אויבים הן מאומות העולם והן לדאבונו מבני"י, בלי תורה לא מצאנו ידנו ורגלנו, וכל הנס שאנו מתקיימים הוא רק בזכות התורה, וכל כמה שנוסיף תורה הרי אנו מוסיפים חיים לנו ולכל ישראל בכל העולם.
ב"ה שאתם מתחזקים בלימוד התורה, וכמו"כ צריכים לראות לנצל את הזמן, כי כל כמה שלומדים זה מוסיף זכויות, שהרי חז"ל אומרים לעולם יראה אדם את העולם כאילו חציו זכאי וחציו חייב, ואם עושה מצוה אחת מכריע את כל העולם לכף זכות, ואם ח"ו עושה עבירה אחת מכריע את העולם לכף חובה, והנה כשמתחזקים בתורה הרי יש כאן זכות שיכול להציל את כלל ישראל, וכשאחד מישראל ח"ו נהרג בתאונת דרכים מי יודע אם אין זה בגלל שנחלשים בלימוד התורה.

הלימוד בבין הזמנים אצל החזון איש

שמעתי שמרן החזון איש ז"ל אמר שבזמן שלומדים בני הישיבות גם לו יותר קל ללמוד מכיון שמרובים הלומדים, אבל בבין הזמנים שמצוי יותר בטלה אצל בני הישיבות זה משפיע גם עליו ויותר קשה לו הלימוד, והדברים נוראים. והנה מרגלא בפומיה דרבינו על ענין בין הזמנים שיש בימים הללו יותר סייעתא דשמיא והצלחה לאלו שלומדים בבין הזמנים, ומשום שכידוע שיש כמות של שפע סייעתא דשמיא המושפעת מן השמים בכל זמן המתחלקת לכל לומדי והוגי התורה, וכשיש הרבה לומדים מתחלקת בין כל הלומדים ובימים שהלומדים בהן הם מועטים מתחלקת אותה הכמות של הסייעתא דשמיא ביניהם בלבד, וא"כ יש יותר הצלחה למי שלומד בימים אלו שמועטים הלומדים יותר מבכל השנה שמרובים הלומדים. (אעלה בתמר עמ' נ"ו)

זהירות מטיולים

בס"ד ניסן תשס"ד. זה כבר הרבה שנים שבזמן שלא לומדים בישיבות, כגון בחודש ניסן תשרי ואב, הרבה מנצלים הזמן ג"כ ללימוד התורה הנקרא ישיבות בין הזמנים.
אמנם יחד עם זה יש כאלה שעושים טיולים למקומות שונים, ויש מקומות מסוכנים לטייל שם, סכנה רוחנית וסכנה גשמית, ובעצם כל טיול כרוך בסכנה, הלא חז"ל אמרו האומר מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה הרי זה מתחייב בנפשו.
ודבר זה תובעים מבני הישיבות יותר משאר בני אדם, כיון שהם טעמו טעם של תורה, ואין להם לבלות זמן, אלא אם צריך עזר לכבוד החג, או שהתאמצו ביגיעת התורה וצריך לנוח קצת, אבל אין לנצל הזמן בטיולים, אפילו אם כוונתו לראות גדלות השי"ת, וכתוצאה מהטיולים כל שנה ישנם כאלה שקרה להם אסונות, השי"ת ישמרנו.
והנה מזמן לזמן גילו גדולי ראשי הישיבות דעתם על הסכנה בטיולים אלה, ומי"מ כמעט בכל שנה קרה דברים נוראים, גם השנה תיכף בגמר הלימוד בישיבות קיפחו שני בחורים חייהם, והדברים צועקים עד לב השמים.
אנא, תלמידי הישיבות! אשרי חלקכם שבחרתם דרך התורה, למה תלכו בדרכי עקלתון, ואשר מביאים לכל כך צער, בכך נא להיזהר מלעשות דברים המסכנים חיי אדם, ותנצלו את הזמן במקרה שצריך במנוחה, וחלק הכי גדול בלימוד התורה, ובזכות למוד התורה ושמירת הבריאות תזכו לעלות אל המסלה הנכונה ולגדול כרצון הקב"ה וכל ישראל. יוסף שלוי אלישיב- אהרן יהודה ליב שטיינמן.

שלא לצאת לטיולים בימי בין הזמנים

בס"ד י"ד באב תשס"ז. הן עדיין אנו בתחילת ימי בין הזמנים, וכבר קיפחו חייהם שני בחורי ישיבות, הי". ולכן אנו שבים וקוראים לבחורי הישיבות לנצל את הזמן למטרה המיועדת, למנוחה, ולחיזוק לימוד התורה"ק ביתר עוז, ולא להסתובב במקומות שאינם ראויים, או לצאת לטיולים שהדבר הינו בחשש סכנה, אם לא שהנהלת הישיבה מצאה צורך בדבר, ובתנאי שיעשה הדבר בפיקוח הישיבה. בברכת התורה. יוסף שלוי אלישיב - א, ל שטיינמן

עוד בענין הנ"ל

בס"ד כ"ג ניסן תשס"ט לפ"ק. כבר גילינו דעתנו בשנים קודמות על הסכנה בטיולים, והיות שיש שבוע שלם שעדיין לא לומדים בישיבות, וזה עלול מאד לגרום שח"ו הזמן ינוצל לסכנות, באנו להתריע להמנע מאד מזה, ומי שלא מביא עצמו לידי סכנה יקום בו הפסוק הי' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך. יוסף שלוי אלישיב - אהרן יהודה ליב שטיינמן

על ההורים להיות מודעים ולעמוד על המשמר

בס"ד ניסן תשס"ט - עמלנו אלו הבנים

בענין הפירצה הנוראה ששמענו, שבחורים ממשפחות טובות שוכרים חדרים באכסניות וצימרים באזור טבריה והצפון, ויש בהישג יד מכשירים טמאים, ועוד דברים שאין להעלותם על הדעת, והגיעו למכשולות נוראות, הי' יצילנו, שבחורים שכרו חדר על מנת לנוח ולא עמדו בנסינו, ונכשלו והדרדרו עד מאד. על ההורים להיות מודעים לסכנות, ולראות את הנולד, ולעמוד על המשמר, ולא לתת לבניהם

לצאת לטיולים, אלא אם יש הכרח יצאו בטיולים מאורגנים בפיקוח הראוי המונע סכנות רוחניות וגשמיות. אחרן יהודה לייב שטיינמן.
הנני מצטרף להנ"ל הכו"ח על משמר החינוך יוסף שלו אלישיב

ליזהר בצניעות

בסי"ד ט"ו אב תשס"ז. לתלמידי הישיבה ד' עליהם יחי'
אודיע צערי לכ' על מה ששמעתי שיש מקומות שבחורי ישיבה נמצאים עד כמעט כל הלילה, מפטפטים בדברים של מה בכך, ולבושים כשלא מכוסה כל הגוף כגון גופיה, וזה דבר גובל באיסור, וכל שכן שאין רוח חכמים נוחה להיות גילוי בשר.
ועיין משנה ברורה סימן ב' ס"ק א' וז"ל: וכן צריך לזהר תמיד מחמת טעם זה שלא במקום הכרח מלגלות מבשרו ואפילו מעט כל מה שדרכו להיות מכוסה בבגדים לעולם אבל רשאי לגלות ידו עד קובדו וצוארו עד החזה. ובשער הציון מובא שזה מהפמ"ג וארצות החיים, וכל שכן שזה מאד לא דרך בני תורה וזה גורם לקצת פריקת עול, ומאד יש להקפיד להיות צנוע גם במלבושיו.
יש להוסיף שגם כשנמצאים במקום כמו שקוראים "קעמפ" יש להקפיד בכל הדברים הנ"ל. א.ל. שטיינמן.

לא ללכת לאתרים שאינם שומרי שבת

... ידוע שענין שמירת שבת כ"כ חביב בעיני הקב"ה, ולהיפך זה מאד שנוא. והנה בזמן האחרון רוצים לעשות חיזוק שלא יעשו דברים במקומות שידוע שמחללים שבת בפרהסיא, וע"פ רוב זה דברים כגון טיולים וכהנה, דברים שאין זה נוגע לחיי אדם, ובכל זאת לחלק מהציבור אשר שייכים לשומרי תורה ומצות קשה לוותר על זה, ושוכרין מקומות אשר מחללים שבת, זה מוכיח שענין השבת לא תופס כ"כ מקום חשוב, ומסתפק במה שהוא בעצמו אינו מחלל שבת, וזה מהדברים אשר צריך לקבל לא לבזות את השבת...
כ' תמוז תשס"ו יוסף שלו אלישיב - אחרן יהודה לייב שטיינמן

נגיעה במקומות המכוסים בים

השו"ע בסי' ד' סעי' כ"א כתב, צריך לזהר בתפילה או באכילה שלא ליגע במקומות המכוסים באדם, לפי שיש שם מלמולי זיעה. ויל"ע במי שרחץ בים ויצא לסעוד פת, ובאמצע הסעודה נגע בגופו, ועתה הגוף נקי ואין בו מלמולי זיעה, האם בעיני נטילה או לא, ובספר כף החיים ס' ד' ס"ק פ"ה כתב שאין צריך נטילה. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר שצריך נטילה, דחכמים תיקנו דין נט"י בנגיעה במקומות המכוסים משום מלמולי זיעה, א"כ אף באופן שאין מלמולי זיעה לא פלוג רבנן. ונידון זה נפק"מ למעשה לנוהגים כרמ"א יור"ד ס' ר' בטבילה דאורייתא, דברכת הטבילה נוהגים לברך לאחר הטבילה בעודה עומדת בתוך המים, שתעמוד באופן שהמים יגיעו עד צווארה ויהיה ליבה מכוסה במים ותחצוץ בזרועותיה מתחת לבה ותסתכל מחוץ למים ותברך, ע"כ, דלדעת הגרא"ל כשחוצצת בזרועותיה מתחת לבה צריכה להקפיד שלא תיגע ידיה בגופה. וכ"כ להלכה הגר"ש ואזנר שליט"א בספר שיעורי שבט הלוי ס' ר' שם שיש להזהר שלא ליגע בגופה עם כפות ידיה (שיעורי שלמי תודה ה' בין המצרים, א"ה אולם בסי' הליכות שלמה תפלה עמוד רמ"ה הביאו ממרן הגרש"ז זצ"ל שמי שיצא מן הים צריך ליטול ידיו דלא פלוג וכדברי רבנו, ומ"מ מי שנמצא בתוך המקווה ששם אין מילמולי זיעה אין צריך ליטול)

ברכה על הים

כל שלושים יום שעבר ולא ראה את הים הוי כראיה חדשה ומברך. ובביה"ל ס' ר"ח (ס"א ד"ה במקום) כתב דבכל ברכת הראיה אם ראה עכשיו ולא בירך ולמחרת ראה עוד פעם, אינו יכול לברך, עד שיעברו לו יום חדשים מראיה אחרונה. ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א, דאם ראה את הים ולא בירך ושוב נפסק הראיה אפילו לזמן מועט, חשיב זה כב' ראיות והפסיד הברכה, ועל כן אם בדרך לנסיעה לים ראה את הים ולא בירך, ובהמשך הנסיעה שוב לא ראה, ואח"כ הגיע לים, איבד את הברכה בראיה ראשונה. וד"ז מצוי מאוד בכביש החוף שרואים את הים, ואח"כ עובר במקום שיש הרים שמסתירים את הים, ואחר מכן שוב רואה את הים, דאינו מברך, אבל כשרואה כל הזמן מסתבר דחד ראה הוא ומברך אע"פ שלא בירך בתחילת הראיה (שיעורי שלמי תודה ה' בין המצרים)

ראית הים מב"ב

ראיית הים מעיר אחרת כגון ראיית הים התיכון מגבעות העיר ב"ב נחשבת לראיה לענין הרואה את הים בתוך ל' יום שאינו מברך כשרואהו שוב מקרוב, כך חורו הגר"ח קניבסקי והגרא"ל שטיינמן. (שלח דקיסא עמ' שע"ז)

יצאנו ידי דאצ"ה

בקץ אחד הוזמן מרן שליט"א למחנה בני תורה כדי לדרוש לפני הבחורים, תוך כדי הנסיעה בכביש החוף קיבלו הודעה שעל התכנית להתעכב מעט כי הבחורים עדיין אינם מוכנים, ויש להמתין זמן מה. ההודעה נתקבלה כאשר הרב ומלווי היו באזור הקרוב לחוף הים, והתעורר רעיון שזה הזדמנות להמתין תוך כדי ישיבה על שפת הים, ושאיפת האויר הצח ודאי תועיל מאד לבריאותו של רבנו שכמעט ואינו יוצא מפתח ביתו. וממחשבה למעשה עצרו בסמוך לים וסייעו לרב ללכת לכיוון הים, כאשר הגיעו לשפת הים בירך רבנו בכוונה גדולה ברכת עושה מעשה בראשית, התבונן ואמר: חושבים אתם שצונאמי יכול לקרות רק במקומות רחוקים? לא ולא! גם כאן מסוגל להיות צונאמי בכל רגע, אך הקב"ה הוא קבע לים גבול ואמר לו שלא יציף את העולם והוא עושה דבר ה'... פלא פלאות. במשך שבע דקות המשיך ודבר על פלאי הבריאה הללו, ועל השגחת ה' בעולם.

מיד לאחר מכן הסתובב רבנו והחל לחזור לכיוון המכונית, בני לוינו פנו אליו ואמרו: יש עוד זמן רב עד הדרשה, הבאנו כסא ואפשר לנוח קצת. אך רבנו השיב כבר יצאנו חובת ה"דאצ"ה". זה כבר מתחיל להיות יותר מדי עולם הזה... נחזור לאוטו. לא הועילו כל השכנועים והרב הנחוש בדעתו המשיך להמתין בתוך הרכב (ומתוך האור על מגילת אסתר עמ' 392)

באחד השנים (לפני כשלושים שנה) הציע אחד ממקורביו של מרן שליט"א להכין בעבורו דירה בצפון לימי בין הזמנים, כדי שינוח קמעה מעול הציבור, ועול הנהגת הישיבה והכולל. הוא נכנס והציע זאת למרן שליט"א, אך הוא השיב: "לא, תודה! הגן עדן שלי בבין הזמנים הוא, שאני הולך לכולל פוניבז' ומנותק מכולם שעות ע"ג שעות מבלי שאף אחד מפריע" (היה זה באותם השנים שהיה עולה ללמוד שם - בחדר הכולל פוניבז' למעלה סמוך לעזרת נשים).

אולם כשבניו היו נערים צעירים, נסע עממה (אב תשכ"א) לשבוע לחדרים שמעל קבר הרשב"י במירון, ולימים אמר רבנו שהענין לישון שם רק אחרי ששמע מהמבניים שגופו הטהור של רשב"י קבור עמוק מאוד משם, דבלא"ה לא היה מעיז להיות שם מחמת הקדושה העצומה שיש שם.

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א - המשך ה' קידוש

אחד שהתפלל ותיקין והיה לו לסעודת שבת רק יין ולחמניות, ויותר מאוחר יהא לו סעודה. והוא ס"ל שאי"ז כבוד שבת שיצא ידי סעו"ש רק בלחם ויין, דהעיקר הוא הסעודה השניה, וכיון שלא לצאת בלחמניות סעודת שבת, ושכן לומר רצה. ונסתפק אם צריך לחזור הואיל ואי"ז סעודה המחויבת. ואמר מו"ר הגרא"ל דאין מועיל טענה זו, דסו"ס הרי הוא נהנה ויצא ידי חובתו. (שיעורי הגרבי"צ פלמן שליט"א - קובץ מוריה ניסן תשנ"ט)

יומא דהילולא כ"ק האדמו"ר מהר"א מבעלזא זצ"ל נלב"ע כ"א אב תשי"ז

כשעלה רבנו לארץ ישראל, ביקש ממנו הרבני הנגיד רבי לייביש רובינפעלד זצ"ל [שהיה ראש הקהל בלוגאנו והיה השושבין בחתונת רבנו ודאג לו הרבה מאוד בהיותו בשוין] שיעביר 100 דולר (סכום עתק בימים ההם) פדיון לכ"ק אדמו"ר מבעלזא. ולשם כך ולעוד עניינים עלה רבנו לירושלים, והלך להגרייז זצ"ל, ואמר הגרייז לבנו הגרייז שיעזור לרבנו בכל שליחותיו, ואכן הלך גם להאדמו"ר מבעלזא. והגיעו לבית האדמו"ר באישון לילה (בשעה 12) ולא רצו ליתן להם ליכנס, ואחר שאמר הגרייז את שמו נתנו להם ליכנס. וכשנכנסו היתה ידו של האדמו"ר עטופה במגבת, שנתן לאלו שבאו מקודם ידו שלום כשידו מעוטפת במגבת. וכשראה אותם הוריד את המגבת ולחץ את ידם ללא מגבת. והעיד רבנו שכשנתן את הכסף להאדמו"ר זצ"ל בידו, **ניכר היה באדמו"ר זצ"ל שלא הכיר צורת מטבע** [ומזכיר רבנו מעשה זה הרבה פעמים לגודל קדושתו של האדמו"ר זצוק"ל].

לא בולע

עוד העיד מרן שליט"א שפ"א נסע מכפר סבא לבית האדמו"ר בתל אביב, והגיע מאוחר בלילה במוצ"ש ועדיין אחז האדמו"ר בסעודה שלישית, וראהו באותו הזדמנות בולע את מזונו מבלי ללעוס, כדי שלא ליהנות מהאוכל.

יהודי ירא שמים

שח הגאון ר' י' ר' שליט"א, שסיפר לו עד ראייה הרב אהרן זיס זצ"ל מרמת גן, שבאחת השנים נסעה נוי"ב של רבנו שליט"א, הרבנית ע"ה, עם קרובת משפחתה אל האדמו"ר מבעלזא זצ"ל, לבקש ברכה עבורה, ורבנו שליט"א כתב עבורם את הקויטל. וכשהגיעו לבית האדמו"ר היה תור ארוך, והאדמו"ר לא חש בטוב, וביקש שיכניסו את כל הקויטלאך לקופסא אחת גדולה ויברך את כולם יחד. וכך עשו, והכניסו את כל הקויטלאך, וכשהוציא האדמו"ר זצ"ל את הקויטל שכתב רבנו, התבונן בזה, ואמר האדמו"ר: **את הקויטל הזה כתב יהודי ירא שמים.**

[כשהרבנית ע"ה סיפרה את עיקרי המעשה אמרה, שהמשב"ק אמר לה שהאדמו"ר לא קורא קויטלאך של אחרים רק שהוא – המשב"ק כותב, אולם היא התעקשה שרוצה להכניס דוקא את הקויטאל שרבנו כתב]

וכשנפטר כ"ק האדמו"ר זצ"ל לקח רבנו את בניו שליט"א ונסע עמם לירושלים להלוויה.

יומא דהילולא - הגאון הצדיק רבי אליהו דושניצר זצ"ל משגיח בישיבת לומזה בפ"ת נלב"ע כ"ב אב תש"ט

רבנו שליט"א סיפר שכשהגיע לארץ ישראל בשלהי שנת תשי"ה והיה גר בפ"ת היה נוהג ללוות את הגה"צ ר' אליהו דושניצר זצ"ל מידי לילה שהיה נצרך [ר"א] לטייל לצורך בריאות. והיו משוחחים בדברי תורה ובדברי חיזוק, והרבה קיבל ממנו, שהגרי"א קירבו ביותר ורבות הצטער רבנו על שלא הצליח להגיע מכפר סבא להלוויתו של ר' אליהו זצ"ל

אתרוגו של החפץ חיים

סיפר רבנו שכשבא לארץ ישראל והיה בפתח תקוה, רצה הגה"צ ר' אלי דושניצר זצ"ל לעשות ג"כ הסכם לקחת אתרוג בשותפות, וסיפר לו שהחפץ חיים לקח אתרוג בשותפות עם אחר, והתנה עמו שכל אחד כשלקח את האתרוג יהיה שלו לגמרי. ואין צורך להשקיע שאתרוג יהיה מהודר מאד רק שיהיה כשר. וכך רצה הגרי"א לעשות כע"ז. ורבנו נסע לחדרה לקנות שם אתרוג עבורם. (כ"ת)

צחצוח הנשמה – כיצד?

כשנפטר הגה"צ ר' אליהו זצ"ל, אמר החזו"א למרן הגרי"ק שליט"א שהנפטר לא כעס מימיו, ואם נשאל מנין ידע ד"ז החזו"א איש, משמע שהוא ידע [היינו ברוח קדש]... או שהכיר את הנהגותיו והבין שאדם כזה לא יכול לבא כלל לידי כעס (פרי חיים 48) ובהזמנות אחרת הסביר רבנו: שכשאדם כועס זה עושה לו כתם על הנשמה, כנראה ראה החזו"א שנשמתו של רבי אלי מצוחצחת, וממילא הבין שלא כעס מימיו. (פרי חיים 78)

סנדק לבנו

סיפר רבנו שבהיותו בפתח תקוה, ביקש מהגה"צ רבי אלי דושניצר זצ"ל שהיה המשגיח בישיבת לומזה לשמש כסנדק לבנו הגאון ר' משה, אמר לו רבי אלי שאינו יכול לעזוב את הישיבה באמצע הסדר, רק אם ימצא לו ממלא מקום לזמן הברית, יוכל לבוא. והיות ומרן הגרי"מ שך זצ"ל שהיה ראש ישיבה שם, היה יושב כל היום בבית המדרש, שאל אותו רבנו אם מסכים לשבת במקומו של ר' אלי, והסכים לכך היות ובלא"ה הוא נמצא בבית המדרש. (מפי בנו הגרי"מ)

חש גזל

שח רבנו: רבי אליהו דושניצר זצ"ל, היה צדיק גדול, והיה לו פרדס, שביקש למוכרו, אך, כל מי שבא לראות את הפרדס ולקנותו, סיפר לו את כל חסרונותיו של הפרדס, וממילא אף אחד לא רצה לרכוש... הוא זצ"ל לא הסכים אפילו לשתוק ולהעלים בשב ואל תעשה, את חסרונות הפרדס. כך הוא נהג. אבל כל האחרים בדרך כלל מחפשים, במכירה וקניה, והרי יש בכך סרך גזל (מאחורי הפרגוד עמ' 31)

לא עשה תשובה

הגרי"א דושניצר זצ"ל סיפר מהר"מ הורוויץ זצ"ל על גלגול אחד שסיפר שהי' בחור שעבר עבירה ונטבע, ושאלו למה לא עשה תשובה, ואמר שהי' כ"כ מבולבל בשעת טביעתו ולא הצליח. (אילת השחר עקב ק, ט"ז)

כונה בברכת אבות

בשיח יצחק מפרש בברכת אבות, **דעוזה** הוא בצירוף השתדלות הנהגה, ו**מושיע** הוא בלא השתתפות כח אחר, ומגן הוא קודם בוא הצרה, עכ"ד, וזה כמה מיני הנהגות, דאין ההנהגה קבועה, והגרי"ק שליט"א אמר שהגרי"א דושניצר לימד פירוש זה מפני שצריך לידע פירוש התיבות [עמשי"ן להלן בדבריו]. ויל"ע אם חשש דגם במילים נרדפות מעכב להבין את ההבדל בין כל תיבה, או דחשש שזה עוד יותר ממילים נרדפות ולכן צריך לדעת פירוש כל דבר. (ימלא פי תהלתך תפילה)

הכונה המעכבת באבות

בנחלת אליהו להגרי"א דושניצר זצ"ל מובא, דנסתפק בהא דמעכב הכונה בברכת אבות, האם כשכיון בפתיחה ובחתימה אך באמצע הברכה לא כיון, אם גם בזה מעכב בדיעבד, או לא, מי נימא דכיון דכללא הוא דאם שכח ודילג באמצע הברכה, אך שאמר הפתיחה והחתימה, ג"כ יצא בדיעבד, ומסתמא גם בברכת אבות כן הוא, וכו'. ואולי גם בדילג באמצע הברכה בברכת אבות ג"כ מעכב, דדינה חלוק משאר ברכות, וצ"ע. עכ"ד. [ועי' ביאור הלכה ר"ס ק"א]

ולכאורה אפשר לפשוט זה מדתן בברכות נ"ב ב' הי' עומד בתפילה וזכר שהוא בע"ק לא יפסיק אלא יקצר, דהיינו שלא יפסיק התפילה לגמרי אלא יקצר כל ברכה וברכה, שיאמר פתיחה וחתימה, ואם נימא דבברכת אבות מעכב אמירת כל התיבות א"כ למה התנא אינו מפרש דבברכת אבות לא יקצר אלא יאמר הכל, ומדלא פירש שיש חילוק ע"כ שגם בברכת אבות לא מעכב אמירת כל התיבות [עמשי"ן שם בסמוך בד"ה אלקינו ואלקי אבותינו] (ימלא פי תהלתך תפילה)

להערות הארות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com או ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 51 עקב תשע"ד

מתורת הפרשה

ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתבים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל. (עקב ט, י)
בגמ' גיטין (דף כ, א) מסקינן דחקיקה חשיבא כתיבה, והתוס' (ד"ה למימרא) כתבו דיש להוכיח מהלוחות דכתיב בהו כתיבה בכמה קראי, והיה כתבם חקוק כדכתיב חרות על הלוחות, והכא בהאי קרא כתיב כתובים, הרי דחקיקה חשיבא כתיבה, יעוי"ש.
ויש לכאורה לדקדק עוד מהכא דכתיבה באצבע נמי חשיבא כתיבה, שהרי כתובים באצבע, הרי דגם הכותב באצבעו הוה ליה כתיבה ולא רק כתיבה ע"י קולמוס וכדו' הוא דהוי כתיבה. ומהא דגבי שבת דקיי"ל דאסור לכתוב באצבעו במשקין אין ראייה דהוי כתיבה בהכי, דהתם מדרבנן הוא ולא למימרא דזה נחשב כתיבה, מיהו מהכא לכאורה מוכח כן. ובאבן עזרא מפרש לשון אצבע דהיינו מפורש, מלשון מראה באצבע, ולפי זה ליכא ראייה לדין הנ"ל, דהכא אין משמעו כביכול אצבעו של הקב"ה אלא לשון מפורש. אלא דיש להקשות על פירושו, דהא קרא מיירי בלוחות הראשונים שנשתברו, וא"כ מה שייך לומר שהוא מפורש, הא בני ישראל כלל לא ראו הכתב, ועוד שהרי פרח הכתוב מעליהם, וצ"ע.
והנה רש"י בתהלים (כ"ט, ז) על הפסוק קול ה' חוצב להבות אש פירש, דהדיבור היה יוצא בלהבת אש מפיו של הקב"ה ונחקק על הלוחות כתבניתם, וכן כתב בתרגום יונתן בפר' מתן תורה.... וא"כ שוב אי אפשר להביא ראייה לענין כתיבה באצבע, שהרי מפיו של הקב"ה היה יוצא (המאור שבתורה עמי ק"ב).

ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך. (עקב יא, יד)

כשהיה רבנו שליט"א בארצה"ב בשנת תשס"ו וביקר בביתו של כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א, הקשה רבנו: "הרי שכן מצוה בעולם הזה ליכא, וא"כ איך יכול להיות "ונתתי מטר ארצכם בעתו" כשכר מצוה?"
השיב האדמו"ר שליט"א: השכר הוא רק על ההכנה למצוה.
אבל בתורה זה נזכר אחרי קיום המצוה, כשכר מצוה! -! הוסיף רבנו שליט"א להקשות.
ואמר האדמו"ר שליט"א: הרי סו"ס שכר המצוות פשוט איננו ניתן לתשלום באופן גשמי, לכן בהכרח אין זו אלא מתנת חנם.
ורבנו שליט"א תירץ בשם הגר"א: צדיקים אינם רוצים את כל טובותיו של העוה"ז. את כל שכרן הם רוצים לקבל רק בעולם הבא. לכן אין זו הטבה להם, כל מה שניתן להם כאן. כמו רבי חנינא בן דוסא שרצה רק בקב של חרובין, ומזה בלבד התקיים. ממילא, כל השכר הניתן, איננו שכר להם.

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאבהה אותו

ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך. (עקב י, יב)

חיזוק למאה ברכות

כתב רבנו בתוך מכתב חיזוק (י"ד סיון תשס"א)...ואשר בנוגע מה שיום רואים שמתרבים הצרות, שאנשים צעירים בעלי משפחות גדולות נענשים ומשאיירים אלמנות ואלמנים ויתומים. כמובן אין לנו נביאים שיודעים על מה נעשו, ומה יש לתקן, אבל גם אם אין יודעים, יש לכל הפחות לקבל להטיב מעשיו. וזכות זה אולי ישפיע שפע טוב להכלל ולהפרט, להנצל ולבלום הקיטרוגיא הגדולה של מדת הדין השולטת בעוה"ר.

והיות שמצינו דברים שבאופן יחסי לא קשה לקיים, רק צריך קצת תשומת לב, והם דברים גדולים בחשיבותם, כגון אמירת ק' ברכות בכל יום, אשר מבואר בטור או"ח סי' מ"ו שלפני שדוד המלך תיקן זה היו מתים מאה נפשות בכל יום ולא היו יודעים על מה מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותקן להם לישראל מאה ברכות....

עוד כתב רבנו בהסכמה לספר על עניני מאה ברכות: הספר נוטרי ברכה אשר הוא ליקוט [כפי שאמרו לי] ממקומות בס מבואר ענין החשיבות הברכות **בזדאי יעורר את האדם, ויתעורר ביראת השי"ת, ואין מה להוסיף.** כ' אדר ב' תשס"ח לפ"ק. א, ל שטיינמן

דיני מאה ברכות

ראוי לחנך הקטנים לקיום מצוות מאה ברכות, ככל מצוות דרבנן. ולא דמיא לק"ש שאין מחוייב כי תלוי בזמן, ואין האב משעובד להיות עם בנו בזמן זה, אבל מאה ברכות יכול לחנכו במשך כל היום (נוטרי ברכה עמ' לח, וע"ע באילת השחר כאן, עוד בענינים אלו).

מאה ברכות כשמברך בערבות

ע"פ הנראה מדברי הגרעק"א בכמה דוכתי, כגון בקושיתו על התוס' בר"ה דף טז ע"ב (ד"ה ותוקעים) דתמה על דבריהם שכתבו דנחשב זמן מצותו לענין כל תוסף כל זמן שיכול להוציא אחרים, דמה שמוציא אחרים הא אי"ז מצוה ידידה, מוכח דסובר דגדר ערבות הוא שעל ידי ערבות יכול לעשות מצוה או ברכה לחבירו וחשיב מעשה מצוה וברכה. ושמעתי בשם הגאון ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א, דלדברי הגרעק"א אי אפשר לצרף ברכה שביד כדי להוציא את חבירו מדין ערבות למנין מאה ברכות שמחוייב אדם לומר בכל יום, כי אינו נעשה מחוייב בדבר. (משברי ים עדלי"ת עמ' ר')

לעילוי נשמת ר' צבי הירש בן יוסף פנחס הלוי ז"ל

ענין בפרשה- ברכת המזון

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א בהלכות ברכות, [נדפסו בספר שיעורי שלמי תודה- הלכות ברכות]

מים שבסעודה אם טעונים ברכה

שמעתי מהגראי"ל שטיינמן שליט"א, דאס קודם הסעודה בירך על אבטיח, וכיוון לפטור תפוזי"א מבושלים שחפץ לאכול קודם הסעודה וגם להאבטיח שיאכל בסעודה, די"ל דאף התפוזי"א דנפטרו בברכה זו נטפלים לסעודה, ונפטרים בברהמ"ז, ולא יברך ברי"ג על התפוזי"א שאכל קודם הסעודה, כיון שהברכה קאי גם על מה שאוכל בתוך הסעודה דהיינו האבטיח, אף דלא הוה אותו סוג.

שתיה וכיבוד לאחר הסעודה

הנה בחתונות אצלנו אחר הסעודה מתחילין לרקוד, ואז מסלקין את כל השולחנות, ואח"כ שותים ואוכלים ליפתן וכדו'. **שמעתי מהגראי"ל שטיינמן שליט"א** דטען דבזה הם צריכים לברך לפנייהם ולאחריהם, כיון שכאן יש סילוק השולחן. אך הוסיף דאם על שולחן החתן נשאר פת אולי מהני לכולם, כיון שאם אחד מהם ירצה לאכול פת יפנה לשלחן החתן ויאכל משם פת, ואפשר דבכה"ג מהני שלא יצטרך לברך לפניו ולאחריהו וצ"ע. [א"ה, וכ"ה בהליכות שלמה פסח עמוד ש"ו עיי"ש].

קידוש ואכל ואח"כ קידוש לב"ב אי צריך להקדים המוציא

קידוש ואכל, ולאחר מכן מקדש לבני ביתו, אם חפץ לאכול שם, צריך להקדים ברכת המוציא או מזונות קודם ברכת היין. שהרי גם בשבת בעינן לאקדומי במי"מ לבפה"ג, רק שא"א לעשות כן, דאם יברך במי"מ ולא יטעום ואח"כ יקדש ויברך בפה"ג ויטעום יין ויאכל מזונות, הרי ברכת בפה"ג הוי הפסק בין ברכת במי"מ לאכילה, אבל בנד"ד, שכבר קידש ויכול לאכול, א"כ צריך להקדים המוציא או מזונות קודם ברכת היין, וצ"ע. **והגראי"ל שטיינמן שליט"א** הוסיף להסתפק בדרך מו"מ דגם על השומע, דשמא הכא שמברך תחלה המוציא א"כ אפשר דאף ב"ב שעדיין לא שמעו קידוש, צריכים לצאת תחלה בברכת המוציא שלו, ויטעם הוא, והם לא יאכלו, ומיד אח"כ יקדש ויוציאים בקידוש וישתה יין, ואז יאכלו הם הפת, דמה שיוציאים בקידוש לכאורה לא חשיב הפסק ונמצא דמקדים המוציא לבפה"ג, וצ"ע עכ"ד.

שיעור אכילה לחובת ברהמ"ז מה"ת

כתב בביה"ל סו"ס קפ"ד (בד"ה בכזית) בשם הפמ"ג, דבעינן שביעה מפת או מדברים הבאים ללפת את הפת כדגים או סלט, אבל אם שבע מדברים הנאכלים בפני עצמם, כאורז או תפוזי"א, ובפת אין בו כדי שביעה אלא בצירוף המאכל האחר, אין זה מצטרף לחיובו מה"ת. ונפק"מ בנסתפק אם בירך דאינו חוזר. מיהו ע"י בבעל המאור בברכות דף מ"א ע"ב, גבי פירות בסעודה שטעונים ברכה לפנייהם ולא אחריהם, שכתב הטעם דאינו מברך לאחריהם, לפי שברכת המזון פוטרת דדעתיה דאינש על כל מה דאכל, וכל מה שבא בתוך הסעודה הוא מכלל השביעה דכתיב בה ואכלת ושבעת וברכת, ע"כ. ומבואר שאפילו אם אוכל בפני"ע דברים שאינם באים ללפת את הפת, כגון תאנים וענבים שצריכים ברכה לפנייהם, מי"מ כיון שאוכלם בתוך הסעודה הוי גם זה בכלל השביעה המחייבו בברהמ"ז מה"ת, ודלא כפמ"ג. והנה על הא דלא ראה הפמ"ג את הבעה"מ י"ל דאישתמיט מיניה, **אך הקשה הגראי"ל שטיינמן שליט"א** דמסברא דברי הפמ"ג תמוהים, דממ"נ אם בושבעת נכלל גם פירות, א"כ אמאי בעינן שביעה מפת גרידא, הא בכלל ושבעת הוא גם שאר דברים, ואם בכלל ושבעת לא כלול שאר דברים א"כ איך ברהמ"ז פוטר פירות שאוכל תוך הסעודה, דהא זה כל הטעם של בעה"מ דלכך ברהמ"ז פוטרת דפירות הוי בכלל ואכלת ושבעת וברכת. ולומר דהטעם שברהמ"ז פוטרת הוא כמו שכתב הבעל המאור בתחילה דדעתיה דאינש על כל מה דאכל, זה אינו, דהא אם אחד יאכל מזונות ופירות ויכוון בבורא נפשות גם על המזונות פשיטא דלא יפטור אף דדעתיה על זה. ובע"כ צ"ל דלמד שבשביל שיחול חובת ברהמ"ז צריך שיהיה שבע דוקא מפת, אלא דאחרי ששבע מפת וכבר חל עליו משום זה חובת ברהמ"ז תו ברהמ"ז פוטר כבר כל שאר האכילות כגון פירות וכדו', אבל אם שבע רק בצירוף הפירות ולא מהפת גרידא אז עדיין לא חל עליו חובת ברהמ"ז.

ספק ברהמ"ז בקטן

נשאלתי באחד שהיה לו בר מצוה במוצש"ק ואכלו בשבת סעודה שלישית וברכו במוצש"ק ברהמ"ז, והיה עשרה והנער הזה היה עשירי. והשאלה אם הוא מצטרף לזימון, דהנה הרמ"א בסי' קצ"ט ס"י פסק שקטן לא מצטרף לזימון אף מדין חינוך עד שיהיה בן י"ג שנים, והרעק"א מסתפק בקטן שאכל ובירך אם כשהגדיל מחויב שוב לברך מה"ת, דלצד שהמחייב הוא השביעה במעיו, צריך שוב לברך משום שמקודם היה חיובו רק מד"ס, ועתה הוא מה"ת. ומשמע שזה פשוט לרעק"א דאם לא בירך עדיין כשהיה קטן מחויב לברך כשהגדיל. ולכאורה לצד שאינו מחויב מה"ת לברך בכה"ג, ז"א שהמעשה אכילה מחייבת, צ"ע למה יצטרך לברך כשהגדיל, הא כל חיובו בקטנותו היה משום מצות חינוך וכעת שהגדיל פקע ממנו מצות חינוך, וא"כ שיהיה פטור לגמרי מלברך. ובע"כ חזינן דאם היה עליו חיוב קודם לברך משום חינוך, אז אף שנשתלק הסיבה כשהגדיל מ"מ לא פקע ממנו חיובו של ברהמ"ז. ומעתה כ"ז שייך על ברהמ"ז, דשורש חיובו כשהוא קטן היה משום חינוך, אז אמרינן דאף שפקע ממנו מצות חינוך כשהגדיל מ"מ לא פקע חיובו דברהמ"ז שכבר נתחייב, אבל לגבי זימון, הא לצד דאינו מחויב בברהמ"ז מה"ת אלא מדרבנן א"כ צריך להיות שבזימון יהיה פטור ולא יצטרף כלל, כיון דאף מדרבנן היה פטור כשהיה קטן, לפמ"ש הרמ"א שקטן לא מצטרף לזימון אף מדרבנן, וא"כ בנד"ד צריך להיות תלוי בספיקת הרעק"א אם הקטן שהגדיל יכול להצטרף לזימון או לא. **והגראי"ל שטיינמן שליט"א** טען דנדי"ד לא תליא בספיקת רעק"א, ולכל הצדדים יכול להצטרף לזימון. דהנה הדין בעשרה שמתוכם ז' שאכלו פת וג' שאכלו ירקות, דמצטרפים הג' לשבעה להיות עשרה ומזמנים בהזכרת השם, אלא שאלו שאכלו ירק אינם מזמנים אלא רק מצטרפים לזימון, והמזמן צריך להיות אחד מאוכלי הפת, והנה זה הרי פשוט שאם כולם אכלו ירק שאינם יכולים לזמן, ואעפ"כ מצטרפים האוכלי ירק לעשרה, וחזינן דמי שבמצאיות מחויב לברך ברכה אחרונה אף שמצד עצמו אינו יכול לזמן מ"מ מצטרף לזימון, א"כ גם קטן שהגדיל, אף שלא יכול לזמן דברהמ"ז דרבנן וכנ"ל, מ"מ יכול הוא להצטרף לזימון, ודו"ק, אלא דכשהוא קטן אז עליו יש דין שקטן אינו יכול להצטרף לזימון, אולי משום שקטן אינו יכול להצטרף לדבר שבקדושה, אבל כשהגדיל הא כעת הוא כבר גדול, אלא שהוא גדול שבאכילה זו הוא פטור מזימון, אבל מ"מ הוא מחויב בברהמ"ז עכ"פ מדרבנן, וכיון שמחויב בברכה אחרונה שפיר יכול הוא להצטרף לזימון, כמו האוכלי ירק שמחויבים בברכה אחרונה ולכן יכולים הם להצטרף לזימון, דבשתייהם מחויבים מדרבנן בברכה אחרונה ומצטרפים לזימון. אלא לגבי אם הקטן הזה שהגדיל יהיה הוא המזמן, אולי איה"נ שזה תלוי בחקירת הרעק"א אם מחויב הוא בברהמ"ז מדאורייתא או מדרבנן. ודו"ק.

שורש החיוב מעשה אכילה או השביעה

יש להסתפק בקטן שאכל כדי שביעה ואינו יודע אם בירך ברהמ"ז, אם צריך לברך מספק או לא, מי נימא דכיון דכל עיקר חיובו בברהמ"ז הוא מדרבנן א"כ אפילו אכל כדי שביעה ספיקא דרבנן הוא ולקולא, או דכיון ששורש חובת חינוך של קטן במצווה הוא כדי

להרגילו במצוות, א"כ משוינן דינו כגדול וחוזר ומברך. ויסוד הספק הוא, אי דין חינוך נאמר רק על עיקר המצוה דברהמ"ז אבל על מאורעות של ספיקות לא נתחדש דין חינוך, או דגם בספיקות פרטיות נתחדש דין חינוך כדי להרגילו במצוות והלכותיה, וצ"ע. **והגרא"ל שטיינמן שליט"א** אמר דמסתבר שצריך לברך מספק, דגם על מאורעות של ספיקות נאמר דין חינוך.

נאמנות קטן בספק ברהמ"ז

מי שאכל כדי שביעה ואינו יודע אם בירך ברהמ"ז, דדינו לחזור, וקטן שהיה שם טוען שראהו מברך, צ"ע אי נאמן או לא. ובפשוטו כיון דקטן אינו נאמן בדאורייתא והכא ספק של תורה הוא, א"כ הרי הוא בחזקת חיובו וצריך לחזור ולברך. **אמנם הגרא"ל שטיינמן שליט"א** אמר דלא יחזור, דיש כאן חשש ברכה לבטלה, ויראה לצאת מאחר שלא בירך, או שיאכל עוד כזית. והנה המנהג בישראל מקדמות דנא לשלוח קטן לחכם לשאול על עופות שנתערר בזה שאלה, אף דהוי ספק בדאורייתא ואיך סומכים על הקטן שאומר שהחכם הכשירו, וחזינן דבכה"ג דהוי רק בירור המציאות שאני, וה"נ כן. וצ"ע. ועי' בט"ז יור"ד סימן א' ס"ק ט"ו במש"כ ממשמרת הבית וז"ל הקטנים החריפים שלוקחים על ידיהם בשר ויין שפיר דמי דאין עשויים לקלקל להביא מהאיסור ואין זה מדרך עדות אלא חזקה היא עכ"ל. [א"ה וכן פסק הגרש"ז בהליכות שלמה תפלה עמוד ק"ח].

בדין ערבות ברהמ"ז

בעיקר יסוד הגרעק"א דגדול שאכל כזית יכול להוציא למי שאכל כדי שביעה משום דבידו לאכול כדי שביעה ולהתחייב בברהמ"ז ולכך מיקרי בר חיובא, יש להסתפק לפ"ז מה הדין באחד שעדיין לא התפלל אי יכול לקדש קידוש יום למי שכבר התפלל, דהנה בשו"ע סי' רפ"ט ס"א כתב דמותר לשתות מים בבוקר קודם התפלה מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש, ובמ"ב שם סק"ז ביאר וז"ל, משום דקידוש אין שייך אלא בזמן הסעודה ומשום קודם התפלה לא שייך במים וכדלעיל בסימן פ"ט עכ"ל, וכוננו דקודם התפלה אסור לאכול אבל לשתות מים מותר, אי נימא דאינו יכול להוציא בקידוש, דאינו מיקרי בר חיובא קודם שהתפלל דהא לא חל עליו חובת קידוש, או דנימא לפמ"ש רע"א הנ"ל דסברת בידו עושהו לבר חיובא א"כ ה"נ בידו להתפלל ויחול עליו חובת קידוש ושפיר מיקרי בר חיובא ויוכל להוציא את השני שכבר התפלל. **והגרא"ל שטיינמן שליט"א** אמר דאיה"נ דזה דומה למש"כ הרעק"א, ושפיר יכול להוציא את השני. והוסיף דאף בלא סברת רעק"א דבידו שפיר מיקרי בר חיובא, דאין הכוונה בשו"ע שקודם התפלה הוא מופקע מקידוש, אלא שאינו מחויב אז בקידוש משום שאסור לו לאכול ולשתות יין מחמת הדין שאסור לאכול קודם התפלה, ולכך התיירו לו לשתות, אבל אינו מופקע מחובת קידוש, ומי שקידש קודם התפלה בדיעבד י"ל דיצא ידי קידוש, ואין צריך לחזור ולקדש אחר התפלה כיון דיצא חובת קידוש, ושפיר מיקרי בר חיובא, דהא הו' זמן שחייבים בקידוש אלא דאינו מחויב לקדש אז משום שתיית יין שאסור לו, וא"כ שפיר יכול לקדש לאחר שכבר התפלל מדין ערבות, והוא לא ישתה היין אלא האחר, ומהני, כדאיתא בסי' קס"ז ס"כ דמותר לברך לאחרים אע"פ שאינו טועם מברכת היין דקידוש, בין של לילה ובין של יום.

כשבידו להתחייב האם מיקרי בר חיובא

הנה הרעק"א בסי' רס"ז דן במי שקיבל שבת מבעו"י האם חברו שלא קיבל עליו עדיין שבת יכול להציאו בקידוש, די"ל דלזה שלא קבל דהוא חול אצלו הו' כאינו מחויב בדבר, כההיא דירושלמי הובא בתוס' יבמות דף י"ד דבן עיר אינו יכול להוציא לבן כרך דהוי אינו מחויב בדבר, או דהכא עדיף דבידו להביא עצמו לידי חיוב לקבל עליו שבת, וצ"ע לדינא עכ"ל. ולכאורה צ"ע, דמ"ש מברהמ"ז דשם פשוט לרעק"א דכיון דיכול לאכול הו' בר חיובא וה"נ גבי שבת נימא דזה שלא קבל שבת יכול לקבל שבת ויקרא בר חיובא. ושמעתי ממור"ר הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל לתרץ, דשבת וחול הו' ב' חטיבות, וכשלא קיבל שבת הוא מופקע מדין שבת, ובזה מסתפק רעק"א דאפשר דלא שייך ביה ערבות. וממרן בעל האבי עזרי זצ"ל שמעתי לחלק, דבברכת המזון חסר רק הפעולה של האכילה ובכה"ג אמרינן בידו, אבל בשבת כעת זה לא שבת אצלו וחסר המציאות של שבת ובזה מסתפק הגרעק"א. **ומהגרא"ל שטיינמן שליט"א שמעתי** לחלק, דבידו אמרינן רק כשהשינוי הוא במי שרוצה שיהיה בר חיובא, דאם בידו לעשות בו שינוי ועי"ז יעשה לבר חיובא בכה"ג אמרינן בידו, אבל כשהבידו הוא לא בבר חיובא אלא במשהו אחר, שע"י שיעשה שינוי באיזה דבר ממילא יהיה האדם לבר חיובא, בכה"ג מסתפק הגרע"א אי אמרינן בידו בכדי שהאדם יהיה לבר חיובא, ולכן בברהמ"ז דהבידו הוא באדם שהוא עצמו יהיה בר חיובא, ז"א שבידו לאכול ולעשות לבר חיובא, פשיטא ל"י, אבל בשבת הבידו הוא בדבר אחר דהיינו לשנות את היום ליום השבת, ואין השינוי באדם אלא ביום, דהא מי שיקדש בחול לא מהני כי חסר את היום השבת, ואם ישתנה היום ממילא יעשה האדם לבר חיובא, ואין השינוי בבר חיובא, ובזה מסתפק הרעק"א אי כזה בידו עושהו לבר חיובא. ודו"ק. והביא דתוס' בנזיר דף י"ב (ד"ה מ"ט) כ' על הא דאמר שקמח אינה חייבת בחלה אלא רק אחר שנעשתה עיסה אבל קודם לכן אין זה חפצא החייבת בחלה, דמ"מ אפשר לעשות חלה מעיסה על קמח לכשיהיה נילוש, וליכא חסרון דדבשלב"ל, דכיון דבידו ללוש ולגלגל העיסה קרוי שפיר בא לעולם כיון שבידה לעשות, ע"ש, ושם ג"כ א"ש, דשם אין זה נידון אם הגברא מיקרי בר חיובא אלא אם החפצא הזו הקמח מיקרי מחויבת בחלה, ובחפצא שפיר יש בידו, דבידו שיעשה הקמח לעיסה, ולכך מיקרי הקמח בר חיובא לגבי שלא יהיה בה חסרון דדשלב"ל.

דין המקיא לענין ברהמ"ז

הנה הברכ"י הביא סברא, דאם הקיא מאכלו חסר בכדי שביעה, דמבטל השביעה כיון שמעכשיו אינו שבע ע"י אכילה זו, ואינו חייב מה"ת, אבל כתב שאין זה מוכח, דכיון שכבר הרגיש שביעה באכילתו ונתחייב מה"ת אין חיובו נפקע ע"י, ורק משום דהוי כנתעכל המזון במעיו לא יברך, ע"ש. וא"כ בניד"ד אם הוא מסופק אם נשאר עדיין ממאכלו במעיו, הו' כספק אם נתעכל המזון וספיקא דאורייתא לחומרא. **והגרא"ל שטיינמן שליט"א** הסכים לסברא זו דהוי כספק אם נתעכל המזון, ומ"מ למעשה אמר שטוב שייצא מאחר או יאכל עוד כזית ויברך ברהמ"ז. [א"ה, ומצאתי שנחלקו הפוסקים בהדיא בדין זה, דעת הקול אליהו ח"א סי' י' שצריך לברך מהטעם הנ"ל שנשאר משהו במעיו, ודעת האמרי בינה א"ח סי' ט"ו שאין צריך לחזור ולברך].

נטילת ידים לפת פחות מכביצה

כתב הגר"ש ברזם זצ"ל, דמי שיש לפניו כמה חתיכות פת שכי"א בפני"ע הוא פחות מכביצה דאין צריך נט"י בברכה ואפילו שאוכל את כולם וביחד הו' כביצה מ"מ מסתכלים על מה שלפניו, וכיון שלפניו יש חתיכות שכי"א הוא פחות מכביצה אין צריך נט"י כיון דשום חתיכה לא מקבלת טומאה מאחר דהוי פחות מכביצה [עי' מ"ב סי' קנ"ח סק"י]. **ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א** דלכאורה ז"א, דלדבריו יצא שמי שיש לפניו פת גדולה שהוא יותר מכביצה והוא אוכל רק כזית מאותו הפת דיצטרך נט"י, כיון דיש לפניו פת המקבל טומאה דהיינו כביצה, אף שאוכל רק כזית, וזה ודאי אינו, אלא בהכרח צ"ל דמסתכלים על כמה שאוכלים, דאם אוכל פחות מכביצה אי"צ נט"י ואם אוכל כביצה אז אף שיש לו כמה חתיכות שכי"א מהם הוא פחות מכביצה צריך נט"י. והטעם, דכיון דבדרך כלל מי שאוכל פת כביצה אז הפת הוא ג"כ חתיכה אי כביצה, משו"ה תיקנו חז"ל נט"י תמיד על מי שאוכל פת כביצה, ואף שבמקרה הזה הוא אוכל שיעור כביצה מכמה חתיכות קטנות מ"מ כבר לא פלוג, וכיון דבדרך כלל כשאוכל פת כביצה הוא מחתיכה אחת משום זה תיקנו, ותו התקנה נעשתה שכל מי שאוכל בשיעור ביצה חייב בנט"י.

יומא דהילולא – רבן של ישראל מרן הגר"ח הלוי סאלאווייציק מבריסק זצ"ל נלב"ע כ"א אב תרע"ח

רבנו שליט"א גדל בימי נעוריו בבריסק, והיה משמש בלימוד בהלכה ובהוראה את ש"ב מרן הגאון הגדול רבי שמחה זעליג ריגר זצ"ל שהיה ראש מורי הוראות בדורו וראב"ד דבריסק, ותלמיד מובהק של מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל מוואלזין, ואחר שעבר מרן הגר"ח לכהן כרבה של בריסק התנה שהגרש"ז יעבור עמו וישא בעול ההוראה. וכך הי' הגרש"ז דבוק בו כל ימי חייו [ולפני פטירתו ביקש הגר"ח שיודיעו את מצבו לחפץ חיים ולהגרש"ז ריגר]. והגרש"ז זצ"ל ראה בש"ב מרן רבנו שליט"א שלגדלות יתעבד, וכפי שכתב בזה ב' מכתבים לאביו של רבנו שישמור על בנו אהרן לייב שהוא עתיד להיות מגדולי הדור [המכתבים נמצאים בארכיון 'גנוי שמואל'] ולכך מסר לרבנו הרבה ענינים שראה ושקיבל ממרן הגר"ח זצ"ל, ואף דברים עמוקים מאוד, וכמו שסיפר רבנו שלהגר"ח כאב שפירסמו קושיא של משכיל אחד על הרמב"ם בהל' קידוש החודש, והקושיא היתה קשה מאוד, ולשם כך עמל מרן הגר"ח הרבה לישיבה, וחיבר מערכה שלקח כ"ב שעות לומר אותה, ומסר אותה להגרש"ז ריגר זצ"ל, והגרש"ז מסר את המערכה לרבנו ע"י שבמסך ששה שבועות מידי יום שישי היה הולך עם רבנו ליד הנהר במשך שעות ואומר לו חלק מהמערכה. [ואמר רבנו בענותנותו שרק ב' הפעמים הראשונות החזיק את החשבון ואח"כ הקשיב מפני הנימוס], וכן עוד מסורות הרבה מסר בידו, והבאנו כאן חלק ממה שהגיע לידנו. ועוד הרבה ענינים אי"ה עומדים להתפרסם בספר החשוב 'אעלה בתמי'.

גדלות הגר"ח

רבנו של הגר"ח

בסלוצק הי' יהודי בשם ר' מנדל, ת"ח ועניו גדול, שהיה אומר שיעור לבע"ב, ומרן הגר"ח בעל 'בית הלוי' שהכירו שהוא ת"ח גדול צוה לבנו הגר"ח, שהיה בחור, שילך לשמוע את השיעור אצלו, והצטרפו אליו עוד כמה חברים, וגם הרוגוטשובער הצטרף [הרוגוטשובער הי' צעיר מהגר"ח בחמש שנים] ובתקופה הראשונה הוא היה אומר את השיעור לבע"ב אבל הם לא הבינו כלום מה שהוא אומר, ולאחר שרבי חיים וחבריו התחילו להתוכח עמו רווחא שמעתתא, אבל הבעלי בתים לא ראו את זה בעין יפה, וביקשו לסלקם בטענה שהם הרי מפריעים לרבים בשיעור, והוא לא הסכים, ואמר הגר"ח שממנו קיבל את דרך הלימוד, ואי"כ כל מה שאנו לומדים כיום הוא מהגאון רבי מנדל הלז. [ביאורי רבנו לאגרת הגר"א, וראה במכתב דלהלן]

והוסיף רבנו בהזדמנות אחרת ואמר שאכן רואים בכמה מקומות שהרוגוטשובער והגר"ח הולכים בסוגיא באותו דרך (אבי הישיבות עמ' 471) והתבטא רבנו כי ר' חיים הוא הרבי של עולם התורה.

עמילות בתורה

שח רבנו: הגרש"ז ריגר זצ"ל הדיין דבריסק אמר לי: הרבה גאונים ראיתי, הרבה מתמידים ראיתי, אבל עמל התורה כמו של הגר"ח עדיין לא ראיתי, יש כאלו שרואים בספר של הגר"ח את כח הגאונות והכשרון. אבל צריך לדעת שהגר"ח היה אצלו העמל התורה המעלה הכי גדולה. הגר"ח שמחה זלג אמר על העמל התורה של הגר"ח שאין בדומה לו, וסיפר לי שפעם אחת הגר"ח לא הרגיש בטוב והיו לו כאבי ראש חזקים, וקם והלך לדרוש אצל הרופאים מדוע כואב לו הראש, והרופאים בדקו אותו מכף רגל ועד ראש ואף אחד לא מצא שום סיבה לכאבים, עד שלבסוף פרופסור אחד בתוך כדי שיחה עם הגר"ח התברר לו שהגר"ח בשעת לימודו מחזיק את היד על הראש בהתאמצות ולוחץ חזק על הראש, וכפי הנראה מזה נעשה לו הכאב הראש. ובאמת פסק הגר"ח מלעשות כך ופסקו הכאבים. (כ"ת) [ואמר רבנו- ואני מוסיף, שאילו היה רואה את יגיעת התורה של החזון איש זצ"ל בודאי היה אומר גם עליו כן]

יודע בבא בתרא

סיפר רבנו, שכשהיה ר' חיים בפרקי שידוכין [בגיל י"ח], אמר עליו אביו הבית הלוי "מיין חיים קען בבא בתרא..." [פי' חיים שלי יודע בבא בתרא]. ואמר רבנו והיום אומרים על כל אחד שידוע חצי ש"ס... (כ"ת)

ראיתו החדה

באחד הימים הגיע אברך לישיבת וואלוזין ובפיו קובלנא על אחד מבני החבורה אשר עשה עוולה נוראה אשר לא כדת. האיש לא ידע להצביע על הבחור המסוים, אלא שידע לבטח שהוא מתלמידי הישיבה, רבי חיים ביקש הימנו להמתין קימעא, ובינתיים נכנס אל היכל הישיבה הסוער כמרחקה בפלפולי דאורייתא, והחל עובר על פני שורות מאות התלמידים תוך מבט חודר על פניהם. לאחר שעה קלה נעצר ליד מקום מושבו של אחד התלמידים, וכשהוא מחוה עליו באצבעו ומלמל לעצמו זה, ביקש אותו לקום ולצאת עמו אל האיש הממתין בירכתי בית המדרש: תודה על מעשיך - אמר לו ר"ח, ולבחור ההמום לא נותרה ברירה, והוא נאלץ להודות שאכן הוא עושה העוולה (הרב מבריסק ח"א עמ' 85 - מאחורי הפרגוד עמ' 412)

שם מסוה

רבי חיים לא נזקק למשקפיים, אלא שתואר מראה עיניו היה מבחיל, וסיפורי מופת מהלכים אודות כך, ולשם כך שם מסוה על עיניו. (מפי חכ"א בשם רבנו בשם הגרש"ז. בס' הרב מבריסק ח"א עמ' 138)

מספר התיבות

סח רבנו: העיד לי רבי שמחה זעליג הדיין דבריסק, כי היה נוכח כאשר הגר"ח מבריסק קרא מכתב בדף שלם, וכאשר סיים לקרוא אמר לו הגר"ח כך וכך מספר התיבות שבמכתב, הרי לך כשרונות מיוחדים הקיימים בעולמנו בסיעתא דשמיא (מאחורי הפרגוד עמ' 412)

שידוך משמים

סיפר רבנו: הגר"ח נודע כעילוי ופיקח גדול, והנה כשהגיע זמנו להשיא את בתו הציעו לו בחור, וכאשר הגר"ח נפגש עם המדובר- בן תורה ות"ח עצום, דיבר עמו בלימוד ונהנה מאוד, ובאו בברית האירוסין, ביום החופה נודע למרן הגר"ח כי החתן כבד שמיעה. הגר"ח שעד אותו רגע לא ידע מאוס, נדהם מאוד, שלא שם לב לכך כלל עד עכשיו. הוא נגש לבתו ואמר לה את העניין, כדי שתדע על כך מראש ושזכותה לחזור בה, ועליה להחליט אם רוצה להנשא לו או לא, כדי שהקידושין לא יהיו קידושי טעות, היא הצטערה מאוד, אבל הסכימה לשידוך כי כבר היה סמוך לחופה.

ועובדה זו היא פלא עצום, איך הגר"ח שכח ההבחנה שלו היה חזק וחד, והוא היה פקח שבפקחים, עילוי אדיר, ושוחח עם החתן בלימוד זמן רב ולא שם לב כלל שהוא כבד שמיעה, אלא שכאשר משמים נגזר שידוך לא עוזר שום דבר והוא יוצא לפועל.

חתן זה של מרן הגר"ח נודע בגאונותו, וכידוע שיסד בוורשה את ישיבת תורת חיים בצוותא עם גיסו מרן הגר"י. ובשנת תרפ"א כשהגר"י נעשה רבה של בריסק נשאר הוא לבדו ראש הישיבה. בישיבתו למדו רבנים רבים, ביניהם האדמו"ר מצאנז - קלויזנבורג, והגה"צ רבי יצחק הוברמן זצ"ל המכונה ה"צדיק מרעננה". כאשר ראיתי אותו בשנת תרצ"ז, כשהיה כבר כבן ששים, שמיעתו נחלשה יותר והיה קשה לשוחח עמו. (מאחורי הפרגוד עמ' 338)

הליכות הגר"ח

ציצית

הגר"ח בכל השבוע היה הולך בשיעור ציצית הרגיל, אמנם בשבת חשש לשיטת הגר"ח ואלוויזין בכתר ראש שצריך ללבוש ט"ק עד ברכיו.

ברכת כהנים

אומרים בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל דבזמן ברכת כהנים הישראלים צריכים לחשוב שהם חפצא דמצוה שהכהנים מקיימים בהם את המצוה לברך אותם (אילת השחר נשא ו, כג)

בורא נפשות

שמעתי שהגר"ח זצ"ל בסוף ימיו הי' נמנע מלאכול דברים שיצטרך לברך עליהם ברכת בורא נפשות, דחשש לדעת הירושלמי שצריכים לחתום, ולא רצה לשנות המנהג שלא לחתום. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רפ"א)

לא זז כל הסעודה

הגר"מ סוולוצ'יק זצ"ל העיד, שראה בקטנותו (בהיותו פחות מגיל 3) את זקנו הגר"ח שכשהיה אוכל לא היה קם ממקומו כל זמן אכילתו כי חשש לשינוי מקום.

המפיל

הגר"ח והגר"י לא בירכו המפיל מחשש שמא לא ירדמו. (ימלא פי תהלתך – תפילה)

לא מזיז כסא

אמר רבנו: העיד הגרש"ז ריגר על רבנו הגר"ח, שבשבת אם הכסא היה עומד ליד השולחן היה יושב עליו, אבל אם לא היה עומד במקומו והיה צריך להזיזו, לא היה מזיז, וכנראה שחשש משום אוהל, ועל פי אמת זה לא אוהל, שהרי לאחרים היה נותן שיזיזו את הכסא, רק לעצמו היה חושש. וכן אומרים שהגר"ח היה משתדל בשבת לצאת ידי כל השיטות, וגם אם היתה שיטה שהוא לא אוהל כן, בכל זאת בשבת הוא רצה להחמיר כל שיטה שיש. (כ"ת)

שמחת "בית השואבה"

שח רבנו: בישיבת תורת חסד דבריסק היתה שמחת "בית השואבה" נפלאה, ולמראה השמחה אמר הגרש"ז ריגר: סבורים אתם כי הנכם יודעים מה זו שמחה, אבל האמת היא שאין לכם מושג כלל וכלל. בשמחת "בית השואבה" בוואלין נחגגה השמחה ברוב רגש, אך בשעה שהגר"ח והנצי"ב עלו על השולחן ורקדו הרקיעה השמחה לגבהים כאלה, שאין די מלים לתאר ולצייר (הרב מבריסק ח"א עמ' 209)

טמטום את הלב

שמעתי כי הגר"ח זצ"ל חשש בחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו משום טמטום. ובשאר איסורים דרבנן אולי הי' דעתו דאין טמטום, רק בזה דחששו חז"ל שמא חלב העכו"ם מבהמה טמאה נקט הגר"ח דחשבוהו כחלב בהמה טמאה. (אילת השחר זבחים ס, ב)

הכ"מ

שמעתי שהגר"ח מבריסק זצ"ל לא הי' כותב בחתימתו בן הגר"י, משום שבתוך שנה ראשונה לפטירת אביו לא רצה לכתוב הכ"מ, דזה כקללה על האדם, ואע"פ שאם מזכירו צ"ל כך מ"מ אין חייב להזכיר את אביו, וכיון שבשנה ראשונה לא חתם את שם אביו כך גם אח"כ לא הזכירו, אמנם י"א שכן חתם, ואולי אח"כ חזר בו. (אילת השחר מקץ מב, לו)

כיבוד אב

ואמר רבנו, האנשים הגדולים זכו בגלל הכיבוד אב המיוחד להם וכגון הגר"ח מבריסק א"א לתאר את גודל כיבודו לאביו. (אילת השחר יתרו כ, יב)

סנדקאות

שמעתי שהגר"ח מבריסק זצ"ל לא רצה לקבל סנדקאות בסוף ימיו, כי הי' מעשה שמת התינוק מחמת הברית וחשש שנחשב מצמצם (אילת השחר ויקרא עמ' לד).

וצונו להתנחם

שמעתי שהגר"ח מבריסק זצ"ל כתב במכתב תנחומין "כאשר צונו להתנחם" [א"ה, ונדפס מכתב זה ב"צפונות" ג', שכתבו הגר"ח זצ"ל על פטירת הגאון רבי יוסף זכרי שטרן משאווייל זצ"ל, וז"ל: "יבואו דברי תנחומין, כאשר כן הוא המצוה לקבל תנחומין"]. וכדבריו משמע מדתנן בברכות ט"ז ב' וכשמת טבי עבדו קיבל עליו תנחומין, ולכאורה למה כתוב שהוא קיבל תנחומין ולא כתוב שניחמוהו, אלא משמע שיש מצוה לקבל תנחומין על המת. ובעצם הדברים יל"ע, דהא טבי הי' עבד, ועי"ש ברשב"א בשם הירושלמי דתלמידו חביב כבנו וכן עבדו המשמשו כרצונו הי' עליו כבנו, ועדיין ק"ק דלא מצינו שקבלו תנחומין שלא על קרובים. והנה אם זה מצוה למה יעקב לא התנחם, דרש"י (פ"י וישב) כתב שלא התנחם כי אין אדם מקבל תנחומין על החי, ולכאורה בפסוק כתוב וימאן ומשמע שסירב להתנחם, ולפרש"י הוא לא סירב אלא דכך המציאות שאדם לא מקבל תנחומין על החי. ופי' הטור כתב לפי הפשט לפי שחשב עצמו כפושע במיתתו, ששלחו בדרך יחיד ולמקום ששונאים אותו, וכעין זה פירשו החזקוני והספורנו, ולפי"ז מיושב למה יעקב לא הבין שיוסף חי מזה שאינו מתנחם. ועי' שפ"ח משום שחשב שאינו מתנחם על פשעתו. וכן מיושב ההערה על השמועה בשם הגר"ח זצ"ל שיש מצוה להתנחם, משום שהצטער על פשעתו. וכל זה אם נהג דין אבילות. (אילת השחר וישב לו, לה)

לא הכה את בנו

שמעתי שמרן הגר"ח מבריסק לא הכה את בנו מרן הגר"י מבריסק כלל, זולת פעם אחת שקיבל מאביו מכה אחת, וזה הי' בזמן הבר מצוה שלו, שדרש דרשה ובדבריו חלק על סברא של זקנו הגר"ר רפאל שפירא ז"ל, ועי"ז שחלק על הסבא שלו נתן לו מרן הגר"ח מכה, אבל זולת זה הוא לא קיבל מכה, ואעפ"כ הוא יצא טוב, ולא נחשב לחושך שבטו (מתוך שיעורים על אגרת הגר"א).

צורת חינוך

מספרים על הגר"ח מבריסק זצ"ל שראה אחד מנכדיו לוקח בשבת פמוט, והכחו, ואמרו לו הרי הוא קטן בן ב' שנים, ואמר תראו שאח"כ לא ימשך בזה, וכך הי'. (אילת השחר כי תצא כה, ג)

הדרכות בלימוד

עמילות על השיעור

שמעתי מהגאון רבי שמחה זליג ריגר זצוק"ל הי"ד, שמרן הגר"ח היה עמל שש שעות לפני הכנת שיעור, וכך מידי שיעור. ובטרם מסר את השיעור לבני הישיבה היה מוסר אותו לקבוצת אברכים ובנייהם היה רבי שמחה זליג, ורק אח"כ היה מוסר אותו לבני הישיבה. עד כדי כך יש להשקיע בהכנת שיעור, ובוודאי שזה מביא לעמל התורה. ולמדו כל יום דף, ובסוף השיעור אמר הערות.

ללמוד מרב

אומרים שהגאון ר' ברוך בער זצ"ל שאל את הגר"ח מבריסק זצ"ל, למה צריך ללמוד מרב, הרי אפשר ללמוד בספרי הרשב"א ורעק"א וכו'. ואמר לו דבאמת מה שטוב ללמוד אפשר ללמוד מספרים, אבל מה לא טוב ללמוד א"א מספרים, ולזה צריך רב. (אילת השחר קדשים יט, לב)

יודע ש"ס

אומרים בשם מרן הגר"ח מבריסק, שאמר על אחד שסיפרו עליו שהוא יודע ש"ס, ומרן הגר"ח התבטא עליו 'אין זה שהוא לא יודע ש"ס, אלא הוא יודע ש"ס - לא!' - דאס איז ניט נאר עהר קען ניט ש"ס, עהר קען 'ש"ס נישט'.

שמונה מהלכים

הגרעק"א היה לו שכל הישר! הכל גלאט - חלק. ואומר היה מרן הגר"ח מבריסק זצוק"ל כך, לרבי עקיבא איגר היו שמונה מהלכים בכל סוגיא, ואני מצאתי מהלך אחד מתוך השמונה.... " (פרי חיים)

הלכה למעשה

כבר היה מעשה ברב אחד ששאל את הגר"ח מה יצא לו למעשה מכל הלומדע"ס שעוסק כל היום והגר"ח ענה לו שבלי העיון אי אפשר לפסוק הלכות גם באו"ח ויו"ד, והגר"ח הראה לו כן על ידי ששאל אותו שאלה להלכה שלכאורה נראית פשוטה והקיף אותו בשאלות וראיות להוכיח איך הפסק משתנה מהיפך להיפך ממש עד שהלה לא מצא את ידיו ואת רגליו בבית המדרש. (כ"ת)

הרבה תירוצים

אומרים בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל, דכשיש כמה תירוצים על קושיא זה מראה שהתירוצים חלשים, וכשיש תירוץ אחד זה מראה שהתירוץ חזק (אילת השחר ויקהל ל"ה, ל"א).

גוטא קאפ

סיפר רבנו, שאביו של הגר"מ סולובצ'יק זצ"ל, רבי ישראל גרשון זצ"ל, סיפר לו ששאל את אביו מרן הגר"ח מדוע אין כיום 'א גוטע קאפ' [ראש טוב], והשיב לו הגר"ח, בזמן הזה 'א גוטע קאפ איז דא, אבל 'גריוסע קעפ' איז נישט דא'. [יש ראש טוב, אבל אין ראש גדול] (והאיש משה ח"ב עמ' פ"ח)

לא לשאול למה

סיפר רבנו ששמע ממרן הגר"ח כהנמן זצוק"ל, שכשהיה בחור בישיבת ראדין, נתנו לו ששים רובל כדי שישע לדבר עם רבי חיים בלימוד, והיה ר' חיים אז בלוצאנא. מקום קייט רחוק מבריסק (ליד הים), - וכנראה הרחיק לשם כי לא רצה שיטרידוהו. וכשבא לפני הגר"ח, אמר לו מתחילה קושיא ותירוץ, והסכים לזה הגר"ח, אח"כ התחיל הפונדבז'ר רב לשאול בהאי לישנא: מען דארף פארשטין "פאר וואס"... ומיד הפסיקו הגר"ח ואמר לו, מען דארף נישט פארשטין "פאר וואס", נאר "וואס" שטייט, נפי לא צריך להבין למה, רק מה כתוב]. ותוך כדי דברו הגיע מברק - טלגרמא שבתו של הגר"ח מקשה לילד, והלך הגר"ח מיד לרכבת ליסוע הביתה. נמצא שכל הששים רובל שהוציא בשבילו היה בשביל לשמוע את זה מפי הגר"ח. ואמר הפונדבז'ר רב שמאז נעשה אצלו מהפיכה לגמרי בדרך הלימוד, שהיה רגיל עד אז בכל דבר לעמול להבין פאר וואס, כמו שלמד אצל רבו מרן הגר"ח שקאפ זצוק"ל בטלו. (רשימות הרה"ג ר' חיים אוחנה שליט"א)

לימוד המוסר

הגה"צ ר' איצ'לה בלאזער בא לישיבת וואליזין בזמן הפלומוס על לימוד המוסר, ודרש שמוסר זה רפואה, ותורה זה סגולה, סגולה אם לא עושים במדויק זה לא מועיל, ורפואה, הרופא נותן מינון מיוחד, ואם יקח גם פחות מזה גם מועיל. ולכן אם לומדים תורה אי"ז מספיק ליצר הרע, וכדי לנצח אותו צריך לקחת אותו במילואה. אבל מוסר זה רפואה ומספיק גם קצת. ואמר הגר"ח: אחד אוכל לחם - הלחם מונע אותו מלהיות חולה, אבל אם כבר חולה לא מועיל לחם וצריך רפואה. והתורה זה לחם ומוסר זה תרופה, מי שחולה לוקח תרופות ומי שבריא אוכל לחם, ואנחנו לא חולים. (מזקנים אתבונן ח"ב עמ' 41, ואמר רבנו שבח"ח כ' שאף הגר"ח חזר בו שצריך מוסר, ואכ"מ)

ספרי הגר"ח

מכתב עוז מרבנו שליט"א לרגל הוצאת הספר שיעורי רבינו חיים הלוי - ירושלים תשנ"ח

יומא טבא לרבנן, היום שאנו זוכים לראות אור חידושי תורה אשר עד עתה היו ספונים, מגאון עוזנו הגה"ח רשכבה"ג רבנו חיים הלוי סאלאוויצ'יק זצוקללה"ה, אשר האיר לנו בדורות האחרונים לטעום טעם בהבנת דברי תורה. ואם כי הדברים נכתבו בתחילת הרבצתו תורה בישיבת וואלאזין, אמנם כפי ששמענו מסר זה אחרי הרבה שנים לבנו הגר"מ זצ"ל להשתמש בהם בהרבצת תורה לתלמידים, ובודאי ישמחו ויתענגו בהם כל לומדי תורה כמו כל דבריו המשמחים לב כנתינתן.

ומבואר בהקדמת הספר חידושי רבנו חיים הלוי עד כמה שטרח ויגע בכל דברי הספר, אמנם זה שלא נכתבו בקישויותי לא הוחלט להדפיס, מ"מ כל מה שיצא מפיו ומפי כתבו יאיר לנו בהבנת הענינים בהם הוא עוסק, וגם הם יתבררו בבי מדרשא וישמחו ויתענגו הלומדים ויטעמו טעם מצוף אמרי.

ונוכל לומר עלי' מה שכתב הגר"ש"ז קלעפיש מו"ץ דוורשא בהסכמתו על הגהות רעק"א הנדפס על הס' שער המלך, וז"ל: ארז"ל בראשית רבה פר צ"ז מה דגים הללו גדלים במים כן שיעורד טיפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמו שלא טעמו טעם מים מימיהן כך הן ישראל גדלין במים - בתורה כן שהן שומעין דבר חדש מן התורה מקבלין אותו בצמאון כמו שלא שמעו ד"ת מימיהן. זהו דרך כלל, ועל דרך פרט נוכל להמשיך כדברים האלה על גאון עוזנו הרב הגאון הגדול רשכבה"ג רבנו רבי עקיבא איגר זצוק"ל, אשר שמו הגדול הולך מסוף העולם ועד סופו לתהילה ולתפארת, אשר קנה לו שם טוב ע"י ספריו הרבים הגדולים והעצומים בשו"ת ופסקים וכתבים וחידושים למס' והגהות על ד' חלקי שו"ע, אשר ממי בארו ישאבו כל חכמי דורנו להשקות עדרי צאן קדשים ועל מעינות מי חכמתו יפרו וירבו התלמידים בשקידתם יום יום. עכ"ז אם עוד טיפה אחת יערוף להם ממטר לקחו יקבלו אותה בצמאון וישמחו לקראתה כאילו לא טעמו עוד טעמו הטוב מימיהן ולקח לא שמעו מפיו וכו' עכ"ל. וכל הדברים נוכל לומר גם על רבנו הגר"ח זצוקללה"ה שכל דבריו שותין בצמאון וטועמין טעם חיים, ונקוה שהיות שרצון כל צדיק שידובבו שפתותיו בקבר וגם בזה שפתיו ידובבון ויהי' זו

לנחת רוח, כיון שעיי' יתוסף לימוד וחשקת התורה בישראל, ובודאי גם בזה ישמח צדיק בראותו שזה מוסיף בלימוד התורה. ויהי"ר שהדברים יוסיפו בהבנת ד"ת להגדיל תורה ולהאדירה.

הכו"ח בגילה וברעדה. אהרן יהודה ליב שטינמן. ד' כסלו תשנ"ח לפ"ק. בני ברק יצ"ו

לא מדבר בענינים של אביו

הגר"ח מבריסק זצ"ל לא מדבר בספרו בענינים שכתב עליהם אביו הבית הלוי. והגר"ח זצ"ל מביא מדברי אביו הגר"ח ומפרש לפי דבריו. (אילת השחר קדשים יט, ג) [ועי' בספר הזכרון 'זכור לדוד' ח"ב עמ' שכ"ב מה שביאר בזה מרן הגר"מ"מ שך זצ"ל]

חלום של הגר"ח

סיפר רבנו, ששמע שאחרי שגמר מרן הגר"ח זצוק"ל לכתוב את ההקדמה על ספר חידושי רבנו חיים הלוי, באה הרבנית ע"ה בחלום וטענה למה לא הזכירו אותה? ושאלו את מרן הגר"ח שמחה זליג זצוק"ל ואמר שהיא צודקת, ואז הוסיפו כמה שורות עליה.

ושאלו את רבנו מה זה מוסיף לה בעולם האמת שבאה עבור זה בחלום, ואמר דמפרסמים עושי מצוה דיש תועלת שילמדו ממעשיהם, [כמ"ש הרשב"א ת' תקפ"א]. (רשימות הרה"ג ר' חיים אוחנה שליט"א)

הדפסת הספר

סיפר רבנו שאת הספר חידושי רבנו חיים הלוי, הדפיסו בבריסק בבנין שהיה שייך למש' נירנברג, ע"י מדפיס ירא שמים גדול כבן פ' בשם ר' אייזיק שוטסקובסקי. [שהוא גם הדפיס את המים טהורים ח"ב שנדפס בהשתדלות חתן הגר"ח רבי משה ראובן גולבסקי הי"ד], ואת הספר מכרו בתשע וחצי זלאטעס, ולבני הישיבות מכרו בשבע וחצי זלאטעס.

הגר"ח זצ"ל סיפר לבן רבנו הגר"מ שליט"א, שבעת הדפסת הספר ח"י רבנו חיים הלוי, אביו הגר"ח היה נותן לו לעבור על כל שטיקעל שעומד להדפסה, והיה לומד את זה ביחד עם יבדלחט"א רבנו שליט"א, ולמחרת אמר הגר"ח את השטיקעל להגר"ח, ולמעשה הצליח לחזור על כל השטיקעל כמו שצריך.

להוציא ספר הערות

בשנים האחרונות עמדו להוציא ס' חידושי רבנו חיים הלוי עם הערות מגדולי ראשי הישיבות, ובקשו מרבנו שליט"א שיצרף את גליונותיו על הספר ח"י רבנו חיים הלוי, לא הסכים רבנו, ואמר שאין זה דרך כבוד להוציא ספר שכולו קושיות והשגות על רבנו חיים.

אמנם אחרי שיצא לאור נחה דעתו, שראה דהביאו גם ראיות ואסמכתות לדבריו. (מאחורי הפרגוד)

יומני הגר"ח

שח רבנו שליט"א, שמכיון שהיה חברותא של הגר"ח זצ"ל בבריסק זכה ללמוד את הסוגיות כסדר הדף עם יומני הגר"ח - פנקסים בו היו כתובים כל ההערות, שהיה מרן הגר"ח נוהג לרשום כל יום מה שהתחדש לו בקצרה לפי סדר דפי המסכתות. והיו מונחים בבית מרן הגר"ח, ו"זה היה עונג ממש" - כלשון רבנו שליט"א. ופעם ציטט רבנו מדברי הגר"ח שראה שם בענין מילה באשה. וכן רבנו רשם לעצמו כמה דברים שראה שם. [וחלק מהיומנים נדפסו בשנים האחרונות בס' מגנזי הגר"ח]

פניני הגר"ח

משרותיו שואלים זה לזה

אומרים שהגר"ח מבריסק זצ"ל פירש מה שאומרים בקדושה במוסף משרותיו שואלים זה לזה, אי-ה מקום כבודו, שהמלאכים שואלים ע"י מה יש יותר כבוד ה', האם ע"י השפעת טובה לצדיקים, או ע"י שעושה להם דין, ועונים ברוך כבוד ה' ממקומו, דכבוד ה' שוה בשני הדברים, ואין נ"מ, וכיון שאין נ"מ בין שני הדברים אנו מבקשים ממקומו הוא יפן ברחמים, שיתגלה כבודו ע"י הנהגת מידת הרחמים (אילת השחר שמיני י, ג).

אתם פוסחים על שתי הסעיפים

אמר רבנו שהיה נוכח בעת שבא לבקר את הגר"ח ביו"ט דסוכות תרפ"ט - ראש הקהל רבי שלמה ליכטנשטיין, כשהתמנה לכך אחרי הבחירות באלול תרפ"ח שהתקיימו בבריסק שהצליחו החרדים לקבל ח' נציגים מתוך כ'. ורצה לכבדו הרב בד"ת, ואמר לו ג' ענינים בשם אביו מרן הגר"ח.

הענין הא', על מה שאמר אליהו בספר מלכים א' (י"ח כ"א) עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים, אם ה' הוא האלקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו, והקשה וכי אם אחד יאכל נבלה רח"ל, יאמרו לו כשאתה אוכל נבלה תאכל הרבה נבילות, וביאר דשאני בדברים של אמונה דאם אינו מאמין בהכל אין נ"מ אם לא מאמין כלל (אילת השחר בא י"ג, ח - בחוקתי כ"ו, כ"א).

ראשית החרם

עוד אמר בשם אביו הגר"ח זצ"ל, לפרש מש"כ בספר שמואל (א' ט"ו כ"א) דשאל ענה ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח לה'. ופי' ע"פ דעת הר"א ממ"ץ שהביא הרא"ש בנדרים (ל"ד, ב) דאם יש ככר של הפקר רחוקה מאדם, ואין אדם סמוך לה שיוכל לה לזכות אלא הוא, יאמר לכשאזכה בככר זה תהי' הקדש, וקמ"ל דחל עליה הקדש כיון דבידו לזכות בו.

וזה מה שאמר שאול, שהם לקחו את ראשית החרם לזבוח לה', דהקדישו בהמהות עוד לפני שזכו בהם, ולכן הי' מותר להם לקחת אע"פ שהי' שלל עמלק (אילת השחר כי תצא כ"ה, י"ט). [את הדבר השלישי רבנו לא זוכר].

טובת חבירו

אצל הגר"ח הי' מעשה, שבאו לפניו לד"ת, ורצה שיעשו פשרה ולא רצו, ולבסוף זה שהפסק יצא לרעתו התחיל לצעוק בחוצפה כנגד הגר"ח ועל הדיינים שאינם פוסקים כדין. ור' שמחה זעליג מאוד הצטער, ואמר שהרי לפני כמה ימים אותו אדם בא לשאול וקיבל עליו את הפסק, ולמה עכשיו כ"כ צעק. ואמר הגר"ח מה הפלא, דכאן אכפת לו שהשני הרויח כדין. ואח"כ בעיוהכ"פ לפני כל נדרי הלך הגר"ח עם בניו לביהמ"ד של הקצבים וביקש ממנו מחילה, ולא מחל, ואמרו לו למה צריך לבקש מחילה מזה שביזהו. והוא עשה כן מפני המעשה בגמ' ביומא על רב שהלך לטבח. (אילת השחר בהעלותך יב, ג)

בונדיסטן

שח רבנו: בבריסק היה בונדיסט אחד [שעבר כל עבירות שבתורה] שחרצה עליו הממשלה גזר דין מות, והוצרכו הרבה מאד כסף כדי לשכור לו עורך דין, ועמד הגר"ח במשך כל יום הכיפורים ואסף כסף בשבילו, והיה הדבר לפלא! ובסוף באמת הצליחו להצילו.

וכששאלו את רבנו הרי כזה אחד הוא בכלל מורידין ולא מעלין, ולמה טרח וחילל יום כפור כדי להצילו. השיב רבנו: כדי לפסוק מורידין ולא מעלין צריך סנהדרין... (פרי חיים)

וכך כתב רבנו במכתב: ומש"כ מענין הברכה [על הפדיון פטר חמור השיך לרשע וחילוני, האם זה דומה למג"א ס"י קפ"ט דמומר אינו בן ברית, ואינו עשה שלחן], דלפי מש"כ המג"א לדון בדין אינו בעל ברית. א' זה רק בנשתמד, כמוש"כ תנוס' בסנהדרין בעובד עבודה זרה דאלו שמורידין ולא מעלין אינן בני ברית, ובדברי המג"א הוזכר אלה שמחזיקים עצמם כלא מבני ישראל והיינו המושומדים. אבל החילונים אינם מחזיקים עצמם כאילו אינם מעם ישראל.

גם להלכה למעשה היו נותנין האפיקורסים ומחללי שבת שעזבו מדינת פולין וליטא והיגרו לארצות אחרות, והי' כל הרבנים והגאונים משתדלין שישלחו גיטין ממדינות הים, וכמובן ע"י שליח, ולא חשו שמא אינם בני שליחות. ועל סמך זה התירו הרבנים בכל הדורות נשיהם להנשא, ואם לגבי חשש אשת איש החמור התירו הרי דהסכמת הפוסקים היא דאין לומר דלא מהני שליחותם. וידוע עד כמה הגר"ח טרח להציל בונדיסט, שזה הי' כמו קומוניסט, לפני מלחמת העולם הראשונה, ולא דנו למורידין ולא מעלין, רק אדרבה עשה כל המאמצים להצילו, ובדאי אין לדון כל חילוני עם הארץ שהוא בגדד מורידין ולא מעלין, א"כ אין שום חשש של ברכה לבטלה ח"ו. (משמר הלוי כתובות יא, א)

כרבה של בריסק

שח רבנו: ההשגחה העליונה הביאה שהגר"ח עבר לבריסק זמן קצר קודם לפטירתו הפתאומית של הבית הלוי, אחרי שנסגרה ישיבת וולוז'ין, וכשנסתלק הבית הלוי מינהו מיד לרב תחת אביו. הגר"ח היה מתעסק קצת בהוראה, והיה לפעמים בודק ריאנות, אבל עיקר ההוראה היתה ביד הגרש"ז ריגר זצ"ל. וכן בדיני תורה הגר"ח היה יושב בד"ת מפעם לפעם.

רב מטעם

בשעה שיצא החוק ברוסיה שיש למנות רב מטעם, נפגשו מרן הגר"ח מבריסק והגר"ר חיים עוזר, אמר הגר"ח להגר"ר ששלדעתו צריך למנות רב כמה שיותר עם הארץ, וכך באמת עשה, שלבריסק מינה רב שכשאלו אותו כמה יין צריכה הקהילה למשך שנה אמר ארבע ליטר, ושאלו אותו למה אמרת ארבע ליטר, ענה ואמר שניסה לחשוב מתי משתמשים ביין וזכר שבחופה משתמשים ביין, א"כ בארבע ליטר אפשר להשתמש בכל החופות שיהיו במשך השנה בבריסק. ושאלו אותו מה עם קידוש וד' כוסות, ואמר נכון, לא זכרתי בשעת מעשה. כזה הי' הרב מטעם שמינה מרן הגר"ח לעיר בריסק.

שולח את הגר"י

מספר רבנו כי בעיר בריסק היה רופא בשם ד"ר שטיינברג, והיה ממונה מטעם הצבא לבדוק את המועמדים לגיוס. והיה דרכו לומר "צילונט ארויס – ... [דבר אחר] אריין", כלומר אוכלי צילונט - היהודים, ילכו הביתה ולא יתגייסו, ואוכלי דבר אחר - הגויים יכנסו להתגייס לצבא. והוא היה "חילוני", ואעפ"כ בכל פעם שרבי חיים היה שולח לקרוא לו - אפילו באמצע הלילה, היה בא מיד. והרבה פעמים היה רבי חיים שולח את בנו מרן הגר"י זצ"ל - כשהיה עדיין בחור, לקרוא לרופא לעזור לכל מיני חולים, ומספר רבנו בשבח, שפעם אחת הציעו לו שיעלו אותו לדרגת "גנרל" בצבא, בתנאי שישתמד רח"ל, ואפילו שהיה חילוני, לזה לא הסכים בשום אופן, ונשאר בדרגתו הנמוכה. (פרי חיים רה)

פטירת הגר"ח

העיירה בריסק עומדת על הגבול, ולכן בזמני מלחמת העולם הראשונה לא הי' שייך להשאר בעיירה, שעמדה בחזית המלחמה, וכל התושבים ברחו לתוככי רוסיה, חלק מהתושבים ברחו למינסק וכן עשה מרן הגר"ח שברח למינסק, ויש שברחו לסרטוב או לסלוצק או למקומות אחרים, עד לסיום המלחמה. ובסיום המלחמה כשהחלו לחזור לעירה, הקרובים הקדימו לשוב לפני אלו שברחו למקומות יותר רחוקים. מרן הגר"ח לא חש בטוב, ונסע לעיירת המרפא אוטוואצק ונפטר שם בכ"א אב תרע"ח, ואז קברו אותו בווארשא באוהל ליד מרן הנצי"ב.

והנצי"ב עצמו, אחר שבתרנ"ב נסגרה ישיבת וואלאזין נשאר לו חובות כספיים, ולצורך זה נסע לוורשא, ונפטר ונקבר שם. כי כל אחד במקום שצריך ליקבר שם נקבר, וכך היה עם שני ראשי ישיבת וואלאזין שנקברו בהפרש של עשרות שנים זה לצד זה. עוד סיפר רבנו שההלליה של הגר"ח היתה גדולה מאוד, למרות שאנשי וורשא רובם היו חסידים שהיה להם פחות שייכות אליו. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 53)

לא זורקים מהבית

כשנכנס פעם אחד מהמזרחי לבית מרן הגר"ח לשוחח עמו, והגר"ח לא היה נוחא ליה בכך, אעפ"כ לא אמר להוציאו מהבית, והסביר אח"כ כיון שלא זורקים יהודים מהבית. ואפי' שלא רוצים לדבר עמו, אסור לזרקו מהבית. (כ"ת)

הסכנה באמריקה

באחד הימים הגיע אחד מבני העיר [צבעי בשם ויסוק] למרן הגר"ח לספר לו שרוצה ליסוע לאמריקה, זעק הגר"ח: אמריקה, אמריקה!, ונבהל הלה ולא נסע, וכך הציל אותו ואת משפחתו. כי בימים ההם שרתה הפקרות גדולה באמריקה, שלא היתה מדינת חוק וכל הפושעים והפורקי עול היו שם.

הסכמות לספרים

הגר"ח לא היה מעיין בספרים כדי ליתן הסכמה, אלא היה נותן להגרש"ז ריגר זצ"ל שיעבור ועפ"י היה נותן את הסכמה, ואמר לו שספרים בלימוד מספיק לעבור על חלק מהספר כדי לתת הסכמה, אבל ספרים באגדה ועל התורה צריך לעבור על כל הספר מתחילתו ועד סופו כדי לראות שהמחבר לא טועה בשום דבר.

החתם סופר

סיפר רבנו מה ששמע מהגאון ר' שמחה זליג ריגר זצ"ל מבריסק, שפעם היה מדובר נכבדות למרן הגר"י זצ"ל שידוך עם אחת מצאצאי החתם סופר, ובסוף לא יצא השידוך לפועל, והיה לאביו מרן הגר"ח זצוק"ל עגמת נפש מזה, כי היה רוצה מאד להשתדך עם יחוס גדול כזה, מצאצאי החתם סופר. [ומצאצאי הגרעק"א זצ"ל].

כמו כן אמר רבנו שבספר חידושי רבנו חיים הלוי אינו מביא ספרי אחרונים, אך את החתם סופר הוא מביא בהלי' אישות פ"ב ה"טז, וכותב שכדברינו הוא בחת"ס חלק או"ח סי' קנ"ד יסוד הדברים בדעת הרמב"ם וכו' [אבל יש הרבה שינויים בבאיור הדברים] (פרי חיים קפ"ז).

המלבי"ם

ואמר פעם רבנו שמרן הגר"ח מבריסק זצוק"ל כשהיה מונה גדולי הדור, אחד מהם היה מזכיר את המלבי"ם (פרי חיים רע"ה)

מה אפשר ללמוד מהגר"ח

שח רבנו שאמר לו הגרש"ז זצ"ל, שפעם דיבר עם החפץ חיים על מרן הגר"ח, ואמר הח"ח, אנשים מתפעלים מהחידושים שלו, אמנם אני חושב שאם גם לי היו את הכשרונות של הגר"ח הייתי יכול לחדש כמוהו, אבל אני כן מתפעל, שלהגר"ח יש מקום בלב לכל איש מישראל, וזה דבר שגם אני יכול לעשות, ולא הגעתי בזה למעלת הגר"ח. (מפי אחד מבני המשפחה שליט"א)

להערות הארות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com או בטל 0527680034 או בת"ד 5397 ירושלים [לציין עבור כאיל תערוג]

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענייני דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 52 ראה תשע"ד

מתורת הפרשה

**כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך
אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך. (ראה י"ב, כ"א)**
לימוד מסכת חולין

לפני שלמדו בכולל פוניבז' מסכת חולין, הורה רבינו הגראי"ל שליט"א לקבוע תענית חצי יום, ומי שקשה לו שיפדה לצדקה. ורבנו ג"כ השתתף בקבלת תענית ובצום. ואמר שכמה פעמים כשלמדו חולין בכולל היה אסונות ח"ו, בשנת תשנ"א היתה מלחמת המפרץ, ובשנת תשס"א היה אינתיפדה עם הערבים, וכדו'.

נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך (ראה ט"ו, י)

בגמ' פסחים (ח, א): האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, או שאהיה בן העולם הבא, הרי זה צדיק גמור. ופירש רש"י: "הרי זה צדיק גמור - בדבר זה, ולא אמרין שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא, או שיחיו בניו".

וקשה דהנה בהמשך הגמרא כאן מובא: "א"ר אבין בר רב אדא אמר רב יצחק: מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים? כדי שלא יהיו עולי רגלים אומרים: אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר דיינו. נמצאת עליה שלא לשמה". הרי מפורש שכאשר האדם מצרף למצוה תועלת אישית, הרי זה נחשב שלא לשמה, ואין אומרים שהמצוה נעשית לשמה ומתכוין אף לתועלת עצמו? ותיירץ הגראי"ל שטיינמן שליט"א: הנה זה ברור שקיום מצוות מביא את האדם לחיי עולם הבא, וכמו כן קיום מצות צדקה מביא לחיי עולם הבא, וגם עוזר במניעת צרות הקורות לאדם, כמו לדוגמא בנו החולה. ואם כן, מחדשת הגמרא בפסחים, שאם מצרף האדם אל הכונה הפשוטה של המצוה, כונה נוספת לצורך התכלית שהובטחה לו ע"י חז"ל בגלל קיומה, הרי אין בכך כל מגרעת, והרי הוא צדיק גמור, שהרי כיון לאותה תכלית שחז"ל הבטיחוהו שיקבל. מה שאין כן בעליה לרגל, אם יעלה לצורך אכילת פירות גינוסר, הרי ברור הוא שלא זו המטרה ולא זו התכלית של מצות העליה לרגל, א"כ ודאי שכונה זו מגרעת מאד מכונת מצותו, ונחשב שעלה שלא לשמה (ספר מרפסין איגרא עמוד פ"ב - פ"ד), [*ויסוד הדברים מבואר בבית הלוי פר' תרומה, ורק דצ"ע מהא דהגמ' דימתה ד"ז לבדיקת חמץ].

מעשר כספים במתנות

קיבל מתנה האם צריך ליתן מעשר כספים, שמעתי בשם החזו"א שאם קיבל כסף חייב, ואם קיבל חפצים וכדו' אין צריך. ומהגראי"ל שטיינמן שליט"א שמעתי שה"ה אם מוכר החפצים שקיבל במתנה, וקיבל בעדו כסף, צריך ליתן מעשר מהכסף שיש בידו (שיעורי שלמי תודה - עניני קטן עמ' קל"ה)

שותפות עם בורא עולם

היה זה כאשר הגיע אחד מגדולי מחזיקי התורה בדורנו אל נדיב מסויים, בכדי להתרימו לטובת רשת הכוללים שבראשותו, ונענה כי הלה אמור באותו היום לסגור עסקה גדולה בשותפות עם גביר נוסף, וכי במידה ואכן תצא היא אל הפועל ותניב רווחים כצפוי מתחייב הוא להעניק עשרית מרווחיו לצדקה. באותו מעמד יצר אותו מחזיק תורה קשר עם ביתו של מרן הגראי"ל וביקש ממנו לברך את הגביר להצלחה בעסקה המתוכננת. ואכן הגראי"ל נענה ואף שוחח ישירות עם הגביר, אשר התחייב בפניו כי אם יצליח ה' דרכו יעניק עשרית מרווחיו לצדקה.

אלא שהגראי"ל לא הסתפק בכך, למה רק עשרית? וכי לא מוטב שתעשה שותפות עם הקב"ה ותחלוק עמו את רווחיך מחצה במחצה, הלא ה' יתברך הינו השותף הטוב ביותר באשר לו הכסף ולו הזהב. טען מרן. והגביר נענה בו במקום, התחייב לקחת את הקב"ה כשותף עמו בעסקה, ולהעניק לטובת החזקת תורה מחצית מרווחיו. למחרת היום התבשר אותו נושא בעול התורה, כי ההצלחה האירה את פניה לגביר וכי מחצית מרווחיו הועברו בהעברה בנקאית לחשבון הבנק של הכולל שבראשותו, סכום זה היה בו כדי לכסות מחצית מהוצאותיו הדחופות של הכולל, אולם לא את כולו, אך הישועה לא אחרה לבוא.

בשעות אחר הצהריים צלצל הטלפון בביתו של אותו מחזיק תורה, ומעבר לקו נשמע קול בלתי מוכר של אדם אשר הציג עצמו כשותפו של הגביר לעסקה האמורה. הכיצד לא פנית אלי להיות שותף עם הקב"ה בעסק, התרעם הלה. ומשנענה כי ברכתו של הגראי"ל התייחסה לעסקה בכללותה, וכי אף הוא יכול להכניס עצמו לאותה שותפות מבורכת עם הקב"ה, העביר עוד באותו היום את המחצית מרווחיו שלו, סכום אשר השלים את צרכיו של הכולל במלואם באופן מדויק (שמח זבולון עמ' רמ"ג - רמ"ד)

השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך

באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא. (ראה טו, ט)

אמרו בגיטין (דף ל"ו, א) תנן התם פרוזבול אינו משמט, זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה, ועברו על מה שכתוב בתורה (דברים ט"ו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגוי' עמד והתקין פרוזבול. הנה לכאורה אינו מחוייב להלוות מעות למי שיוודע בו שלא יפרע בזמן. והנה לפי"מ דפסקין דמלוה לעשר שנים אין שביעית משמטת, א"כ ע"כ כל מה דהוצרכו לפרוזבול הוא רק להלוואות שזמן פרעונן לפני סוף השמיטה, והשמיטה תהי' אם לא יפרע בזמן, וא"כ למה זה דבר בליעל אם אינו רוצה להלוות למי שאינו פורע בזמן כדן, ואם משום דכשיגיע הזמן ולא יצטרך הכסף דאז צריך להאריך ולא לתבוע, הא זה רק אם להלוה לא יהי' אז כסף לשלם, דאי לאו הכי הא כשם שהוא אסור להמנע מלהלוות מחמת חשש שביעית, כ"ש שללוה אסור להשמט מלשלם כשיגיע זמן הפרעון בכדי שיפטר בסוף שביעית, וע"כ דחושש שללוה לא יהי' לשלם לזמן שקבע שיצטרך להמתין עד שתעבור שביעית והוא מחייב להאריך לו ולהמתין, א"כ הא יש לו עצה אח"כ ביום האחרון להאריך לו על אחרי שמיטה דאז לא ישמט, ואם הוא נמנע להאריך לו עד אחר שמיטה משום דשמא יהי' ללוה כסף ולא ישלם הא אין זה בליעל (אילת השחר שם ועיי"ש מש"כ בכ"ז).

עיונים בדיני הריגת אנשי עיר הנדחת

כפי שהובאו בספר 'מצות איש' של נכד רבנו, הרה"ג ר' אברהם ישעיהו שטיינמן שליט"א

בירושלים

בשיח השדה ח"ג (סנהדרין ט"ו ב) תמה מה צריך קרא למעוטי שאין ירושלים נעשית עה"י, הא אמרו בסנהדרין שם דבעיר הנדחת צריך שיהי' מעשר ועד מאה, ואילו בירושלים היה יותר, דהא הי' מצוה להושיב סנהדרין, וסנהדרין מעמידין רק בעיר שיש בה ק"כ איש כדתנן ריש סנהדרין. וצ"ע. ותי' לי מו"ז מרן הגר"א, דכיון דמש"כ שצריך שיהי' מעל עשר הוא מסברא ולא מגזה"כ, אלא רק סברא כמה הוא עיר, א"כ צריך פסוק מיוחד לירושלים בשביל המ"ד השני שגם יותר מכך יש עיר הנדחת (עמ' ק"ט), לדברי רבנו י"ל עוד בפשטות דכיון דרק מסברא הוא א"כ נראה פשוט דבירושלם אף בדליכא ק"כ מושיבין הסנהדרין דהא מקרא ילפינן שתשים סנהדרין אצל המזבח וכתוב וקמת ועלית וגו', ודינא דק"כ ע"כ הריהו רק בשאר עיירות כשגלתה סנהדרין מירושלם]

מחצה על מחצה

הנה במנ"ח כתב דברישא דמתני' משמע דאם מחצה העיר עבדו ומחצה לא נדונין כיחידים דהא צריך שיוודחו רובא, ובהמשך המתני' קתני הודח מיעוטה לא נעשית עה"י, אמנם לפמ"ש רש"י דלפינן מקרא דרובא בעינן א"כ פשוט דמחצה על מחצה נדונין כיחידים, ומ"מ הדיוקים סתרי אהדדי, וצ"ע. עכ"ד. והצפנת פנח מהדו"ת (עמוד ט ע"ב) כתב שהוא ספק.

ודברתי עם מו"ז מרן הגר"א בעצם הגדון דמחצה על מחצה, ואמר לי שלכאוי זהו ספק, וספק דאוי לחומרא ולא נעשית עה"י. ובאמת יש להעיר שאין זה ממש חומרא, שהרי ממונם פלט כדאי בדף ק"א ב' והוא קולא גדולה, ובאמת דזה פשוט דהלא ספק נפשות להקל, וע"ע מש"כ בזה באילת השחר ב"ב נ' ב' (עמ' ק"י)

גרים ועבדים

הנה יש לתמוה למה השמיט הרמב"ם ספק הירושלמי אם גרים ועבדים משלימים לרוב, והחסידי דוד על התוספתא כותב דזה נלמד ממשי"כ הרמב"ם שערי מקלט אין נעשית בהן עה"י דלא נתחלקה להם, ואע"ג שנתנום להם השבטים במתנה ס"ל דלא מיקרו יושבי עירם, וכ"ש עיר שנתכנסו לתוכה גרים, עכ"ד. אבל שמעתי ממו"ז מרן הגר"א שליט"א הטעם שהרמב"ם לא פסק דין זה, משום שלדבריו זה לא יתכן, דהא המציאות שדין זה יתכן הוא רק למ"ד הודחו מאליהן הוי עה"י, וכמשי"כ החזו"א בסנהדרין (סי' כ"ד ס"ק י"ב ד"ה בירו' שם), דתמה על ספק הירושלמי האידן יתכן שישלמו גרים לרוב הרי אינם מאותו השבט, והמנ"ח תס"ד אות י"ג נשאר בזה בתימה, ותי' דלמאי דמביעי לן דגם הודחו מאליהן נעשית עה"י נחא, וא"כ רק למ"ד זה הוי ספק, אבל חוץ מזה לא יתכן עוד, וא"כ הרמב"ם הלא פוסק דהודחו מאליהן לא נעשית עה"י א"כ לכן לא כותב דין זה, אעפ"י שיש בזה איזה נ"מ כמשי"כ (עמ' ק"יז).

התראת ספק

במנ"ח מצוה תס"ד הק' דלכאוי התראת עדים הוי התראת ספק, דאולי אנשי העיר לא יקבלו את ההדחה, ואעפ"י שהתראת ספק שמה התראה, מ"מ הא תוס' בכתובות (דף ט"ו א' ד"ה וספק) כתבו דכשאינו יודע בודאי שיבוא לידי איסור הוי התראת ספק ע"י. ותירץ מו"ז מרן הגר"א שליט"א דכאן לא נחשב התראת ספק, ובהקדם, דהנה יש להקשות דכ"א שמוזהרים אותו על אכילת דבר טמא הוי התראת ספק, ואלא שאם תלוי הדבר אך ורק בו ל"ש להגיד התראת ספק, ורק אם תלוי ג"כ באחרים שייך לומר שאז אינו יודע אם יעבור דבר זה או לא והוי התראת ספק, אמור מעתה גבי עה"י, הרי הוא הולך להדיח עיר, וזה תלוי בו, ומצד עצם המעשה מגיע לו ע"י מיתה, וא"כ אין זה כלל התראת ספק, ואעפ"י שאולי בזה בני העיר לא יודחו מ"מ אין זה שייך להתראה. וכ"ז פשוט בעיני מו"ז מרן שליט"א. שו"ר שכתב כן באילת השחר קדושין מ"ג א' ד"ה אמאי הראשון ע"ש מש"כ בדברי השיטה לני"ל (עמ' קל"ה).

התראה בת"ח

בהא דמבואר ברמב"ם פ"ד מע"ז ה"ו שב"ד שולחין להתרות ב' ת"ח, ובפיה"מ להרמב"ם (סוטה פ"א מ"ג) פירש שצריך ת"ח לפי שהם יודעים התראה וימנעוהו שלא להתקרב עמה, ואולי גם להתראת עה"י צריך ת"ח, משום שהם ישכנעו את העע"ז לשוב ולא לעבוד, ות"ח דבריו נשמעים כמשי"כ בגמ' (עי' ברכות ו' ב'). וא"ל מו"ז מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א דשני ת"ח הוא לעיכובא כמ"ש בסוטה ז' א' דידעי לאתרוויי ביה. וביותר אמר לי שבמכות י' ב' א' דטעם שלוקחים ת"ח כדי שידברו אליו דברים הראויים לו והיינו כנ"ל. ושאלתיו דהרמב"ם פ"י"ב מסנהדרין ה"ב פוסק שאפי' אשה וקטן יכולים להתרות והלא אינם יודעים להתרות כמו ת"ח, והשיב לי שבאמת זהו רק בדיעבד ולכתחילה צריך ת"ח עכ"ד, והוא חידוש גדול. ומו"ז מרן הגר"א שליט"א אמר לי, דבאמת הלא כל ענין ההתראה חידוש הוא, וביותר יש להקשות בהאי ענינא הלא כל אחד שיתרו בו ויעבור העבירה, אח"כ כשיבוא לב"ד יאמר שמה שהתיר עצמו למיתה הוא כי לא הי' ההתראה חשוב בעיניו כלום, ולא האמין לאיש המתרה הלו שהוא יזהיר אותו לעבור עבירות, וצ"ע בכל האי ענינא, וע"כ שזה גזה"כ (עמ' קמ"ו).

התראה שממונם אבד

אמר מו"ז מרן הגר"א שליט"א בפשיטות, דודאי שכשמתרים העובדי ע"ז א"צ לומר להם שממונם אבד אם יהי' העיר עה"י, דא"כ אין לדבר סוף, דהא יצטרך ג"כ לפרט שמחובר לקרקע אין שורפין, וכו'. אמנם כשדברתי בזה עם מו"ז מרן הגר"ח שליט"א אמר לי, דהנה לשיטת הרמב"ם שיש ב' התראות, א"כ בהתראה ראשונה ודאי א"צ לומר זה שהרי מתרים על סקילה וממונם פלט, אבל בהתראה השני' ששני הת"ח מתרים בהם, ע"י שיח השדה ח"ג בסוף סנהדרין, לכאוי יתכן שצריכים לומר להם שיחזרו בתשובה ואם לא יהרגום וממונם יאבד (עמ' קמ"ז).

דינם כעובדי ע"ז

ידועים דברי הגר"א [בליקוטים שבסו"ס שנות אליהו על זרעים, שכתב חתנו הגר"ר משה זצ"ל בשמו] דכתב מחמת כמה קושיות, שעה"י שרובן עע"ז עשאן התורה כגוי שחטא, וגוי מיתתו בסייף וא"צ התראה שהתראתו מיתתו וממונו הפקר, אבל יחידים שעע"ז דינם כישראל, ובישראל כידוע יש מיתות חלוקות לפי העבירות שעשו, לכן צריך התראה ומיתתם בסקילה, וממונם פלט כדן הרוגי ב"ד שנכסיהם ליורשיהם, אבל מרובים בסייף כדינם של גוים שעע"ז ומיתתם בסייף, לפיכך ממונם אבד, שממונם הוא הפקר, עכתי"ד הגר"א ז"ע. והנה מה שמחדש שמרובים נדונים כגוים זהו חידוש גדול, ומו"ז מרן הגר"א שליט"א א"ל שזהו תימה וצ"ב בגדר הדברים, דאטו אם אחד מהמרובים שעע"ז יקדש אשה וכי קדושי אינם קדושין, הא ביבמות (דף מ"ז ב) אי' טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבר למאי הלכתא דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל ישראל מומר קרינא וקדושי קדושין, מבוי שאפי' בכה"ג קדושי קדושין, ואיך אפ"ל על עע"ז דהוי כגוי, וצ"ע (עמ' קנ"ו).

בהמה של שותפין

בגמ' בסנהדרין (דף ק"י א) אר"ח בהמה חציה של עה"נ וחציה של עיר אחרת אסורה, עיסה חציה של עה"נ וחציה של אחרת מותרת, מ"ט, בהמה כמאן דלא פליגא דמיא עיסה כמאן דפליגא דמיא. פירש"י כמאן דלא פליגא וא"א לכזית בשר בלא שחיטה, ואפילו שחטה אין בשחיטתו כלום דלא לשחיטה קיימא אלא למיתה ושחיטתה זו היא מיתת הבהמה, ואין היתר אפילו החצי שאין של עה"נ, דכי שחט לסימן דעה"נ אינו שוחט אלא ממית ולא מהניא ביה מיתה, עכ"ל. כשדברתי בזה עם מו"ז מרן הגרא"ל אמר לי דלכאוי אפ"ל בביאור הגמ' דבהמה לא מפלג פליגה, משום דכל אבריה ינקי מהדדי וכמ"ש בביצה ל"ז ב' דשניא בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי ופירש"י ושניא בהמה שהיתה בחייה בין השמשות וכל אבריה יונקים זה מזה ומשחשכה ינק כל אבר ואבר משל חברו ואין כאן לברור עכ"ל. וכן פירש הרש"י שלחי סנהדרין ומנ"ח מ' תס"ד אות ל"א. ומו"ז מרן הגר"ח שליט"א פירש לי כוונת הגמ', שעיסה כן הוא הדרך ששותפין חולקין את זה משא"כ בהמה אין הדרך אלא לעבוד בה בד"כ, ודו"ק (עמ' ק"צ).

ויל"ע אם הם שותפים ב' בהמות, דמחד גיסא י"ל דמפלג פליגה ולכל אחד שייך בהמה אחת, וא"כ האחת ל"ש בה שחיטה כי היא כולה של עה"נ, והשני יועיל בה שחיטה כיון ששייכת לשותף השני, או דילמא בכל חלק בבהמה הם שותפים וכיון של"ש בהם שחיטה אסורים שניהם. ולכאוי תלוי במחלוקת הנ"ל, דאם נימא שחלק שלא של עה"נ מותר בהנאה מוכרח דבעצם אפשר לחלק הבהמה לשנים ורק לענין שחיטה א"א, ואי נימא שגם החלק השני אסור א"כ א"א כלל לחלק בהמה זו, וכע"ז אמר לי אחי הגר"מ שליט"א. אמנם אמר מו"ז מרן הגרא"ל שליט"א, דלפי מה שפירש לעיל שכונת הגמ' בהמה לא מיפלג פליגה משום שינקי מהדדי, א"כ זה שייך גם כן בשני בהמות (עמ' קצ"א).

בנינים

הנה בגמ' סנהדרין (דף ק"י א) אמרינן היו בה אילנות תלושין אסורין מחוברין מותרין, ופסק כן ברמב"ם. ולכאוי לפי"ז בתי העיר שמחוברין הן לקרקע א"צ לשורפן דמחוברין הן, כ"ה לפי פשוט, והסכים עמי בזה מו"ז מרן הגר"ח שליט"א. אלא שמו"ז מרן הגרא"ל שליט"א אמר דלכאוי בנינים הם תלוש ולבסוף חיברו, שכה"ג בודאי נתלש ונשרף, כמו שכתבו תוס' גיטין כ"א ב' ד"ה יצאו וסנהדרין מ"ו דע"ב לגבי קורה שחיברה בקרקע. אמנם יש לחלק דבנין מחובר חזק יותר מקורה. עכ"ד (עמ' קצ"ו)

פירות העומדים ליבצר

כ' הרמב"ם (פ"ד מע"ז ה"יג) 'פירות דקלים שבתורה' מותרים שנאמר תקבוצ ושרפת מי שאינו מחוסר אלא קיבוץ, יצאו פירות המחוברין שהן מחוסרין תלישה וקיבוץ ושריפה, וה"ה לשער הראש ואצ"ל האילנות שהן מותרות והרי הן של יורשים, ובכס"מ פי' דהר"מ רצה ללמוד פירות לכן כ' קודם דין הפירות שהם מחוסרין תלישה וכו' ומש"כ בגמ' אילנות לאו דוקא עכ"ל. וצ"ע טובא, הא מבואר בסנהדרין (דף ט"ו א) גבי פירות העומדין ליבצר וחכ"א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. ופסק כן הרמב"ם (פ"ה מטוען ה"ד) לענין כפירה והודיה, אבל לענין שבועה לא, וצ"ע למה לענין עה"נ ס"ל שנקרא מחובר, ועי' קה"י סנהדרין סי' י"א, וע"ש בס"י שדעת הרמב"ם שפירות שעומדים ליקצף הוי כמטלטלי ע"ש בארוכה ואכ"מ. ונראה דלענין עה"נ כיון דכתי' תקבוצ ושרפת א"כ אזלי בתר המציאות, שכיון שעפ"י המציאות צריך עדיין לקצוף, א"כ הוי מחוסר קציצה ותלישה, ונהי דלענין הדין הוי כמטלטלין. אכן פשוט שאם תלשו הפירות קודם גמ"ד יש לשרוף הפירות.

ויש להסתפק בנקצף אחר גמ"ד, ולכאוי א"צ לשרוף, וע"ל סי' ג' סק"ה. אבל מו"ז מרן הגרא"ל שליט"א ענה בפשיטות שבאמת להרמב"ם אם יתלוש יתחייב בשריפה, אלא שפירות שגדלו בעה"נ, בעל הבית לא יבוא לקצוף, שהרי אם יקצוף יצטרך לשרוף א"כ לא יטרח, וא"כ לא עומד לקציצה ושוב הוי כמחובר. אמנם העירוני ע"ז דאם מדובר בפרי בשל, ולפני גמ"ד הא בד"כ לא יודע בעל השדה הדין שאם תלוש יאסר וא"כ כן ירצה לתלוש. ויל"ע (עמ' רי"ח).

בדק הבית

כתב הרמב"ם (פ"ד מע"ז ה"יג) קדשי בדק הבית פודין אותם ואח"כ שורפין אותם. והמפרשים נתקשו טובא איה מקורו של הרמב"ם. והראב"ד בהשגותיו כתב, 'א"א לא ידעתי למה שורפין אותן שלל שמים הוה ולא חל עליו איסור' עכ"ל. וכוונתו דהא ממ"נ אם זה קדוש הא פדו את זה, ואיך יחול ע"ז דין עה"נ, הא עד עכשיו ה"י קדוש, ולא ה"י שייך לעה"נ. ובכס"מ ת"י דנהי שעד עכשיו ה"י הקדש, מ"מ כשפדו א"ז מיד חל ע"ז איסור עה"נ. וכ' הכס"מ דא"כ צ"ע למה שורפין אותן ולא הורגים כדן בהמות. ותי' דאח"כ אלא שבדק הבית נכלל דברים הרבה, ול"ד בהמות, ושאר הדברים שייך בהם שריפה והבהמות יהרגו ע"ש. אמנם אכתי צ"ב תיפ"ל שאין נשרפין משום שבגמ"ד לא היו בעיר בתור שלה, ותוס' ב"מ נ"ג ב' (ד"ה לא פלוג) כתבו דמה שלא ה"י בעיר בשעת גמ"ד לא נאסר. ואולי י"ל דכיון שעמד בגמ"ד להפדות אמרי' כל דעומד ליפדות כפדוי דמי, וצ"ע. ומו"ז מרן הגרא"ל שליט"א תירץ על קושיא זו, שזה נכלל בפסק דין שיפדו הקדשים בדה"ב, ואח"כ ישרפו להרמב"ם, ופשוט (עמ' רכ"ד).

גדר ממונם אבד

יש לעיין בדין עיר הנדחת דממונן נשרף, אם זה מצד דין כללי שחל על העיר ולא חל דין על היחיד כלל, או דחל גם עונש על היחיד דממונו אבד. וממה דנכסי צדיקים הנמצאים בתוך העיר אבד, הרי דאינו מצד עונש על היחיד דהא גם נכסי הצדיקים אבד, ואע"ג דאמר ר"ש בסנהדרין קי"ב דמי גרס לצדיקים שידורו בתוכה ממונם לפיכך ממונם אבד, מ"מ הא הם לא חטאו בע"ז, ומצד עצמם לא היו נענשים, וע"כ דזה דין עונש על הכלל. אבל ממה שנכסי רשעים אפ"י שנמצאו בעיר אחרת ישרפו הרי דחל דין בתור עונש על היחיד. וצ"ל דתרי דיני איתנהו, דחל אז דין כללי על העיר וגם על כל יחיד. ומה דס"ד בגמ' ביבמות ט', א דישתנה קרבן של אנשי עיר הנדחת ע"כ משום דמצינו חילוק גם על היחיד, דהא מה דנשתנה דין של העיר בתור רבים אינו כלל גורם שישתנה דין קרבן של כל יחיד. אמנם צ"ע, כיון דעיקר הגורם חיוב כפרה הוא מחמת חטאו דעונש כרת, ואין תלוי בחיוב ב"ד, למה ס"ד דנחלוק בחיוב קרבנות אנשי עיר הנדחת, כיון דלגבי חטאו בעונש שמים אין חילוק. ובשלמא מהא דחקשו בתוס' (ד"ה מה עבודת כוכבים) דהא חיוב קרבן תלוי בחיוב סקילה ל"ק, דאז הוי מתפרש דחיוב קרבן תלוי בעונש ב"ד שחייב סקילה, אבל אחרי שכבר ידענו דחיוב קרבן תלוי רק בחטא דכרת במזיד, למה ישתנה דינו מחמת דין התלוי בב"ד.

והנה יש לעיין, כיון דנכסי רשעים של אנשי העיר אפ"י נכסים שבמקום אחר ישרפו, אם זה שעבד עבודה זרה מחויב להודיע לב"ד שיש לו נכסים בעיר אחרת כדי שישרפו אותם, או דכיון דרק לב"ד יש מצוה הוא אינו מחויב בזה, רק דאפשר שיש עליו מצוה לסייע לב"ד לקיים מצותו, אבל מצד עצמו אין לו מצוה לעשות שישרפו נכסיו. ואם נאמר דע"י פס"ד של ב"ד על עיר הנדחת חל עליו דין שצריך לעשות שישרפו נכסיו, ולא מצד מצות ב"ד אלא עליו גופי' רמאי חיוב, א"כ נמצא דגם לגבי דין שמים הוא מחויב שנכסיו ישרפו, ואז יש כבר מקום שיהי' ס"ד דישתנה קרבנותיו, כיון דחל עליו דין שמים אחר ממה שבשאר חוטאים (אילת השחר יבמות ט' ע"א).

יומא דהילולא – מרן הגאון הק' רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל בעל הקהלות יעקב נלב"ע כ"ג מנחם אב תשמ"ה

הערכה עצומה היתה למרן הסטייפלר זצ"ל לרבנו יבדלחט"א, שהרבה לומר כי "רבי אהרן ליב הוא אדם גדול".

והיה מרבה להפנות אנשים הזקוקים לעצה וברכה ובכמה עניינים ציבוריים אל מרן שליט"א – וכדלהלן.

וכן כבימים ביותר ספרי מרן הקהלות יעקב אצל רבנו שליט"א ומרבה להביאם ולדון בהם בכל פרט ופרט.

וכשאירס רבנו את בתו הגדולה תחי' הגיע מרן הסטיפלער לקרוא את התנאים שהתקיימו בבית רבנו שליט"א, ולאחר מכן התקשר

רבנו בקשרי נישואין עם מרן זיע"א כשבנו הגאון ר' שרגא נשא את נכדת מרן זצ"ל בתו של מרן הגר"ק שליט"א.

ונביא כאן מעט מזעיר אשר בא לידינו הערכת מרן זיע"א לרבנו, ודברים שאמר רבנו בשם מרן זיע"א

התמדה

סיפר רבנו בשם הגאון ר' גדליה רבינוביץ זצ"ל, שבהיותו כבן י"ב בעיר מינסק, בזמן שלכל הבחורים היתה שעה הפסקה, והסטייפלר שהיה בחור היה רואה אותו מתבטל, היה קורא לו ומתהלך אותו וכך חזרו יחד על מסכת כתובות ועוד. (מזקנים אתבונן).

רוח הקודש

סיפר רבינו על בעל הקה"י ז"ל שהיה יודע מקריאת פתק מיהו האדם, ופעם נתנו לו פתק וכשהחל לקרוא צעק 'גילוי עריות, גילוי עריות'. ורק כשחזר לאחר זמן אותו בנ"א בתשובה, ולא סיפר למרן, אלא הגיע עם פתק, אז הסכים לברך אותו, וזו דרגה גבוהה לדעת מקריאת פתק מיהו האדם (אעלה בתמר).

ברוך שחלק

שח רבנו: מרן החזון איש ז"ל אמר שאפשר לברך ברכת שחלק מחכמתו ליראיו על גיסו מרן הקהלות יעקב זצ"ל. כך אמר רבנו ששמע מאת ידידו הגי"ר שאול ברזם חתנו של מרן הקה"י, שבחזרתו מנסיעתו לחו"ל לצרכי ריפוי, ולא ראה את הקה"י שלושים יום בירך עליו ברכה זו על דעת מרן ז"ל.

והעיר ע"ז מרן הגר"ק שליט"א: ברכת שחלק מחכמתו הוא לא אמר מפורש. הסיפור היה שפעם א' ישב אצלו איזה יהודי אמריקאי ובאמצע אבא נכנס והלה לא קם מפניו. והחזו"א העיר לו ע"ז ואמר הלא הוא תלמיד חכם דאורייתא, ועל פי זה קם הלה וברך עליו שחלק מחכמתו ליראיו. ואח"כ סיפר לי גיסי שכשחזר מחו"ל גם הוא בירך עליו על סמך זה (אעלה בתמר).

ענוה

אמר רבנו שמרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל היה עניו גדול, ובזה זוכים להכל (כ"ת).

אפיקורסות

בבחירות בשנת תשמ"א כתבו מרן הסטיפלער והגרמ"מ שך זצ"ל להצביע למפלגת אגודת ישראל, והיו שאמרו שאין כונתם לבני תורה אלא רק לבעלי בתים. ביום הבחירות נכנס חכם א' ואמר לרבנו שליט"א טענה זו, [רבנו כבר הצביע בשעות הבוקר], האדים רבנו וצעק בקול גדול: **אפיקורסים, רבותינו אומרים משהו לעשות, הם מחשבים חשבונות של הבל, זה אפיקורסות ממש** [ואמר העד ראה רבי י, ל – שכנו של רבנו, שמעולם לא ראה את רבנו צועק כל כך].

עצותיו אמונה

שח הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל אודות בחור פלוני שבא אליו בטענה רבתי אודות מרן הסטיפלער, וסיפר: אינני יכול להירדם בלילות, והסטיפלער יעץ לי לשתות כוס יין לפני השינה, ועם כל זאת אינני נרדם, העצות שלו לא שוות! כעס הבחור.

הגרמ"מ ששח אותו לרבנו שליט"א, בתקוה שהוא כבר "יסתדר איתו" [כלשונו], ואף ביקש שישב לספר לו מה רבנו אמר. הבחור שב וסיפר כי רבנו אמר לו 'העצה של הסטיפלער כן טובה, אבל זה עצה לבריא'... [וד"ל]. רבנו אמר זאת בחן, בנוסח מיוחד ובשלוה, עד שחמתו שככה, והבין כי העצות של הסטיפלער כן נכונות... (מאחורי הפרגוד).

לא נסגר ישיבה בגלל כסף

שח לנו עד ראה (הגרמ"ב), שרבנו שליט"א הגיע להתייעץ עם מרן הסטיפלער על עניני הקמת ישיבה [כנראה להקמת ישיבת גאון יעקב], וכשוחחו על הענין הכספי, אמר לו מרן זצ"ל בתו"ד בשם הסבא מנובהרדוק זצ"ל, שמעולם לא נסגרה ישיבה בגלל כסף, ישיבות נסגרות בגלל כל מיני סיבות שונות, אבל לא בגלל זה.

נותנים חומש

אמר רבנו: כתוב בספר כתר ראש (אות ק"ג): 'אמר רבנו בשם רבו הגר"א ז"ל שכל השומר מעשר, מובטח בכך שלא יבוא לידי חיזק כלל, והשומר חומש מובטח שיתעשר, והלואי כל ישראל היו שומרים מעשר, היה מתקיים הפסוק אפס כי לא יהיה בך אביון, אם כולם היו נותנים מעשר לא היה אביון, לא היו עניים'. ומי מקיים את זה? יחידים! מרן הסטייפלר קיים את זה, ויש עוד כמה יהודים שמקיימים כמו מרן הסטייפלר, שנותנים חומש. הם לא עשירים גדולים, אבל הם נותנים חומש. ורבנו שליט"א כשהיה באמריקה ובכמה הזדמנויות עורר ע"ז רבות

ספר העיטור

שח רבנו: איתא בשם הגדולים (מערכת ספרים מערכת ע' אות ל"ב) ושמעתי מרבנן קשישאי בעה"ק ירושלם ת"ו, שקבלו מזקנים, דס' העטור וספר רבינו ירוחם הם מבחינת סוד עלמא דאתכסיא, וכל מי שעושה ביאור עליהם, או נאבד הביאור, או ח"ו יפטר במבחר ימיו. עכ"ל. והנה אחד מגאוני בני ברק כתב הערות על ספר העיטור, ונפצע בתאונת דרכים, והלך חמיו הגאון זצ"ל למרן הסטייפלר, ואמר לו הסטייפלער שזכות חדושי התורה שחידש בהערותיו ודאי תגן עליו וכו', אולם למעשה גנבו אח"כ את כל ההערות שכתב, וכנראה משמים לא רצו שזה יצא. (רשימות הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א)

הקדמה לספר אור השנים

כשעמד רבנו להוציא את הספר 'אור השנים' להגה"ק ר"א זצ"ל עפשטיין זיע"א, שלא היה בנמצא כלל, רק מצא עותק אחד אצל רבי דוד שמידל שליט"א, אמר לו הסטייפלער שרבנו שליט"א יכתוב את ההקדמה, והוא יוסיף על זה אח"כ עוד דברים, ולמעשה אחרי שראה מה שכתב, אמר שאין צורך להוסיף. (רשימות הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א)

הקדוש

פעם כתב רבנו מכתב לחיזוק ישיבת 'קהלות יעקב', והזכיר בתו"ד על מרן הסטייפלר 'הגה"ק', ושאלוהו הרי מקפיד רבנו לא לכתוב תואר הקדוש אפילו על רבנים גדולים, ואומר שד"ז נכתב רק על אלו שמתו על קידוש ה' וכדו', ולמה כאן כתב. והתבטא רבנו: הסטייפלער שאני... (רשימות הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א)

לימוד מוסר

מרן החת"ס ה' רגיל בכל יום ללמוד בספר חובת הלבבות עם התלמידים, ועצה זו יכול כל אחד לעשות, אמנם ספר זה הוא ספר קשה להבנת הילדים, וע"כ אפשר ללמוד בספרי מוסר אחרים, למשך כמה דקות ביום, וכן ה' מרן הסטייפלער מציע להורים (אילת השחר ואתחנן ד, ז).

הידור באתרוג

באילת השחר ב"ק (דף ט' ע"ב) כתוב חידוש, דמה שאמרו הידור מצוה עד שליש, הוא רק כשצריך להוציא על זה דמים, אבל בלאו הכי אין שיעור של שליש. ומהאי טעמא מי שמברך על אתרוג חבירו שמקנה לו ביום ראשון ע"מ להחזיר, צריך לחפש את האתרוג המהודר ביותר, ע"ש. וסיפר רבנו שבתחילה כשראה מרן בעל הקהלות יעקב צוק"ל חידוש זה, נבהל מאוד, שעכשיו כל הסוכות הוא יצטרך לחפש אתרוג יותר מהודר, ורק אחר שראה בהמשך הדברים שכותב רבנו שאם יש לו אתרוג משלו אינו צריך לטרוח יותר, נחה דעתו (מפי נכדו הרה"ג ר' י. כ. שליט"א ששמע מרבנו שליט"א).

כהן איטר

סיפרו על כהן ששאל לבעל הקה"י זצ"ל, אם להרגיל את בנו האיטר לכתוב ביד ימין בכדי שלא יהא בעל מוס לעתיד. וענה לו שלא צריך, משום שמבואר בחז"ל שכל המומים יתרפאו לעתיד (עי' סנהדרין צ"א ב) ויהי ראוי לעבודה. וקשה לדבריו למה הרמב"ם מביא את המומין הפוסלין בכהנים מאחר שזה לא יהי נוגע למעשה. ותיירצו דנ"מ גם בזה"ז שלא נתרפאו המומים, דהרמב"ם בהל' בית הבחירה פ"ו הט"ו פסק שמקריבים אע"פ שאין בית, ומשום זה מפרש מה נחשב למום. ועוד יתכן דהרמב"ם לא ס"ל כמדרש זה ולשיטתו דפסק בהל' מלכים פ"ב ה"ב שאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד (אילת השחר פר' אמור כ"א, כ"א).

חובת לוי לחו"ל

בזמננו נקט החזון איש שאין חובה ללוות אורח, ובעל הקה"י זצ"ל היה מלווה קצת את מי שבא להפרד ממנו לפני נסיעה לחו"ל, וצריך לדעת מה המיוחד בנוסע לחו"ל (אילת השחר פר' וירא י"ח, ט"ז).

בשילוח הקן

בשילוח הקן בעל הקה"י זצ"ל ה' משלח את האם ע"י מקל 'ולא הקפיד לשלוח דוקא בידי' (אילת השחר פר' כי תצא כ"ב, ו). [ועיין חזו"א יו"ד סימן קע"ה סק"ב דאין נפקותא בין שילוח ביד או גירוש באופן אחר]

סיגופים

החפץ חיים היה אומר, שהעיקר בתשובה חרטה על העבר וקבלה על העתיד. וכן היה מורה בעל הקהלות יעקב זצ"ל לאנשים העוסקים בחורה בתשובה ללמד את זה לאנשים, ולא להתעסק בסיגופים וכו' (מזקנים אתבונן).

לתרום מן הרעה

בשו"ע יו"ד (סימן של"א סעיף נ"ב) נפסק שבזמן הזה שהתרומה הולכת לאיבוד מפני הטומאה אין להקפיד להפריש מן היפה דוקא, ואפשר להפריש מן הרע על היפה. והגר"ש אינשטיין שליט"א הראה שהרמב"ן בסה"מ בהשמות (ל"ט ז) ס"ל שזה נאמר אפי' בתרומה טמאה שאינה ראויה לכהן ע"ש, וכנראה שזה מצוה כלפי שמיא שצריך להפריש מן היפה, וא"כ גם בזה"ז צריך להיות הדיון שלא להפריש מן הרע על היפה. ובעל הקהלות יעקב זצ"ל אמר לו שהלכה כשו"ע והרוצה להחמיר לעצמו יחמיר [ועי' דרך אמונה הל' תרומות פ"ה בציון ההלכה ס"ק י"ט] (אילת השחר פר' קרח י"ח, ל"ב).

קדימת סיוע לגר בנישואיו

שאל רבנו קמיה מרן הקה"י: ישנו גר שנתגייר יחד עם אמו, והוא צריך כסף גדול בשביל ענין הנוגע לזיווגו, והוא רוצה ללוות ע"מ לשלם, וטוענים עבורו שחברת הכנסת כלה מחוייבת להעדיף לו ולהלוות 500 ל"י בתשלומים של 20 חודשים ואע"פ שאין החברה נותנת סכומים כאלה, גם זה לא חברה של מתן גמ"ח, והוא לא גר כאן, מ"מ יש להעדיפו ולתת לו סכום הנ"ל. והגזבריות של חברת הכנסת כלה אומרות שאין הרבה כסף בקופה, וכמעט יום יום באים נצרכים, ואי אפשר לתת להם סכומים גדולים ולהשאיר לא ישאר כלום, גם שיש חברות גמ"ח המלוים סכומים כאלה בקלות ורק צריך להקדימו בתור, אבל אצלם זה הפסד גדול להרבה זוגות. השאלה אם מחוייבות בכל זאת להלוות סכום גדול, או שהגון והישר מחייב לזה או לא? והשיב בעל הקה"י: בודאי אין ראוי לתת לאחד יותר ממה שרגילים ליתן לנדחקים אחרים, אבל כפי מה שנותנים לאחרים במצב דחוק מצוה גדולה ליתן לו, שנאמר ואהבתם את הגר (ב"ח ח"ה עמ' קע"ג)

קציצת אילן העושה פירות

הנה איתא בב"ק (צ א ע"ב וב"ב כ"ו ע"א) האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצצה, ומשמע שאם היה טעין עכשיו ועושה פירות אבל כל עוד שלא עושה פירות מפני שהוא רך בשנים מותר לקוצצו. אמנם בתוס' (ב"ב כו, א ד"ה אנא) משמע דאף דלא טעין עדיין אסור כיון דעתיד לטעון פירות והוי השחתה ואסור. דכ' בשו"ת פתחי שערים (סי' ל') דמהאשלא תירצו התוס' שעדיין לא טעין ותירצו באילן סרק ע"כ אף בלא טעין עדיין כיון דעתיד לטעון מקרי השחתה. ועיין במתני' שביעית פ"ד מ"י והזיתים משינצו ובפיה"מ להרמב"ם כ' בזיתים משערים משעה שיצץ צץ כשיעור קב אסור לכרתו עכ"ל. וכן לשון הגמ' כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע, ב"ק שם. ועכ"פ אין מזה ראייה להתיר ד"ל דאם ידוע שאילן זה יתן בעתיד פירות בשיעור זה אסור לקוצצו כבר עכשיו וכמ"ש התוס'. וכן שמעתי מהגר"נ קרליץ שליט"א שאסור לקוץ אף אם לא טעין קבא כעת, וכן הוא דעתו של הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל), וכן אמר לי הגר"ח קנייבסקי שליט"א שיש איסור קציצה באילן רך בשנים. ומצאתי בשו"ת חתם סופר חו"מ סי' כ"ז שכי' שאף אם לא טעין קבא אסור לקוץ משום בל תשחית ואמנם מלקות ליכא. ובדרכי תשובה יו"ד סי' קט"ז סקנ"א כ' ג"כ שאסור לקוץ אילן אם עתיד לתת פירות לא פירות. אמנם הגרא"י שטיינמן שליט"א אמר דכל עוד שהאילן לא טעין קבא מחמת היותו צעיר אין איסור בקציצתו, שהרי הגמ' אמרה דלא טעין קבא מותר, וא"כ הרי כל אילן יש להסתפק שמא יטען קבא בעתיד, וא"כ באיזה אופן יהיה מותר. אע"כ דכל עוד שמציאות כעת

לא טעין קבא מותר, אבל אם ידוע שאילן זה טעין קבא אסור. אמנם הגר"ח קנייבסקי שליט"א אמר שהביאור בלא טעין קבא הוא, שאם ידוע שהאילן חולה ואינו נותן קב פירות אזי אין לו חשיבות אילן, אבל אילן צעיר שאפשר שיתן בעתיד קבא, ע"ז לא דיברה הגמ'. עור אמר לי הגרא"ל שטיינמן שליט"א, שהסטייפלר זצוק"ל אמר דטעין קבא אין פירושו שבמציאות יהיה טעין קבא, אלא הפירוש הוא שאם היו עובדים את האילן ע"י שמוכרים אותו ומשקין אותו וכדו' ואז היה נותן קבא פירות חשיב טעין קבא, אף אם לא עיבדו את האילן ובגלל זה איננו נותן קבא מ"מ אסור דחשיב טעין קבא. (מים חיים עמ' קפ"ו)

הדפסת ספרי מהרא"ל צונץ

אמר רבנו שליט"א בשם מרן הסטייפלר זצוק"ל, כי בשל הקושי בהבנת ספרי המהרא"ל צינץ התמעטו מאד העוסקים בתורתו, ולכך פחתה גם התועלת שבהדפסת הספרים. ועמה הזכות הגדולה של מלץ יושר. אמנם אמר רבנו שראה את המכון החדש להוצאת כתבי המהרא"ל צינץ, שמוציאים את הספרים באופן נפלא ומיוחד, להדפסה כזו התכוין המהרא"ל צינץ בהבטחתו להיות מלץ יושר על המשתדלים בהדפסת ספריו (תולדות מהרא"ל צינץ עמ' קכ"ג)

מת בערב שבת

אמר רבנו שליט"א כי גם החזון איש וגם הקהלות יעקב נסתלקו בליל שב"ק, ומה שאחז"ל מת בערב שבת סימן יפה לו, ליל שבת נראה שזה ג"כ בכלל זה, וראי' לזה מלשון הגמ' בכתובות (דף ס"ב ב) דנקיט לשון ערב שבת והכונה היא ליל שבת. (רשימות רג"ה)

בנינוס חיזוק לרפואת בעל הקהלות יעקב ז' אב תשמ"ה האריך רבנו בענין התפילה, ועוד ענינים

ואמר בתו"ד: ומה שאנחנו מתפללים ומתחזקים בתורה ובמדות, אנחנו מעמידים את עצמנו בפועל בתור תלמידים הרוצים והנצרכים ללמוד ממנו, שרוצים לראות דמות של אדם ת"ח אמיתי, ורוצים לראות איך לימוד התורה של אדם שכל ימיו שקוע רק בתורה, ויראת שמים, ומדות טובות, ובוה גופא שנתחזק בענינים אלו אנחנו מראים שאנו צריכים ורוצים ללמוד ממנו, ואז מלבד הוספת הזכויות ע"י זה אנחנו מראים שכל ישראל צריכים אותו, ממש כל ישראל צריכים אותו, רפואתו היא צורך הציבור, וככל שמראים שצריכים לו יש יותר סיכויים שהקב"ה ירחם.

וסיים רבנו: ואם כל אחד יקבל על עצמו להתחזק באלו שני הדברים, תהי' זו זכות גדולה מכמה בחינות, אחד עצם הזכות, ועוד שזה קבלת עול מלכות שמים, ואנחנו מראים בזה שאנחנו רוצים ללמוד ממנו כיון שהוא אדם המהווה דמות של ת"ח אמיתי שכל חייו הם רק תורה ועבודה ויראת שמים ואין לו דבר אחר בעולמו, לכל הפחות נקבל ממנו משהו שנהי' בגדר תלמידים, ואז הרי הוא בגדר רבים צריכים לו, והזכות תעזור שהקב"ה יחלימהו ויקיימהו ויארץ ימים עוד, ונוכל עוד ללמוד ממנו הרבה בעזר ה' (ימלא פי תהילתך ח"ב עמ' ת"ר).

הספד רבנו שליט"א על בעל הקהלות יעקב בבית כנסת 'לדרמן'

אין לי מה להוסיף על הדברי אלוקים חיים שנאמרו כאן, באתי כיהודה ועוד לקרא על מה שכבר נאמר. חז"ל אמרו ברכות (דף ה) ר' אלעזר חלש, על לגבי ר' יוחנן, חזא דהוה קא גני בבית אפל, גלייה לדריעה, ונפל נהורא, חזייה דהוה קא בכי ר' אלעזר, א"ל אמאי קא בכית, אי משום תורה דלא אפשת, שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים, ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות, ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר, א"ל להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא א"ל על דא ודאי קא בכית ובכו ותרוויהו. ומקשה המהרש"א מה יש כ"כ לבכות על בשר שנרקב בעפר, אע"פ שאיתא שהפליגו בגמ' על שופריה דר"י מ"מ לא מסתבר שעל שופריה לחודיה בכי. וכתב המהרש"א דמכיון שאיתא שאנשי ירושלים היו שפירי טובא וכמו שאר"י אנא אשתיירי משפירי ירושלים צערם היה על החורבן, נזכרו מחורבן ירושלים ולכך בכו.

ועדיין צריך ביאור, דאם הבכיה היתה רק על החורבן מה איכפת לן דבלי בעפרא, והרי עיקר הבכיה היתה על החורבן ולא מיופיו של ר"י ומהגמ' משמע שהבכיה היא על שימות אחד משפירי ירושלים ולא על עצם החורבן. ונראה כך, ואולי זו כוונת המהרש"א, דהנה מה שדווקא על אנשי ירושלים אחז"ל דהיו שפירי טובא, כי הביהמ"ק היה מרכז הקדושה והטהרה והשפעתו לא היתה רק בביהמ"ק לבד אלא על כל הסובב, כל מה שיש לו שייכות לביהמ"ק היתה השפעת ביהמ"ק ניכרת עליו, היו משתקפים ממנו היושר הצדק והמידות טובות שביהמ"ק השפיע, כמו שאחז"ל למה נקרא שמה שמחת בית השואבה שהיו שואבים משם רוח"ק, כל מה שיותר קרוב ושייך לביהמ"ק היתה לביהמ"ק יותר השפעה עליו, כל בנינו של האדם היה מושפע מהשכינה של הביהמ"ק, עד שגם צורתו הגופנית היתה משתנה מהיופי של המדות טובות שהיו לו, וכן היה ר' יוחנן שחז"ל אמרו שהיה האחרון משפירי ירושלים, נמצא מה שבכו על האי שופרא דבלי בעפרא אינו על עצם הגוף שיבלה בקרקע, זה אינו כלום, הבכיה היתה על גוף שהושפע מקדושת ביהמ"ק במידות טובות בקדושה וטהרה וצדקות עד שעצמו נשתנה ליופי.

שונה דורנו מכל הדורות שהיו מושפעים מגאונים וצדיקים, דורנו זה שלא ראו את הגאונים של הדור הקודם, בפרט הצעירים יותר, אם רצו לראות דמות של צדיק אמיתי, ותלמיד חכם אמיתי, שיופי מדותיו וטהרת צדקותו נשתקף בו בכל תפארתו, הביטו ברבינו. האחרון היה הרבי. [ה' יעזור שיהיה הלאה], הוא היה האחרון שאפשר לומר עליו ווי להאי שופרא דבלי בעפרא, לא על יופי הגוף, אלא על מה שמביא לזה, היינו טהרת צדקותו המידות טובות, לימוד התורה, וכל מה שהיה משתקף מדמות זו, על דא ודאי קא בכית. בגמ' (סנהדרין ל"ז) איתא הנהו בריוני דהוה בשיבבותיה דר' זירא דהוה מקרב להן כי היכי דניהדרו בתיובתא כי נח נפשיה דר' זירא אמרו עד האידנא הוה ר' זירא דהוה בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי, הרהרו בלבייהו והדרו בתיובתא. ופלא הוא, שרואים בני אדם מאמינים בתורה וברבש"ע, שאם מאמינים הם שר"י מגין עליהם סימן שיש ערך לצדקות בעיניהם, וליראת שמים יש משמעות, ואעפ"כ יכולים הם לעשות עבירות ולומר ר"י מגין עלן, אפשר להיות בעל עבירה ולומר ר"י מגין עלן, ורק כשר"י נסתלק נעשה אצלם מהפכה וחזרו בתשובה ממש, מבריוני לבעלי תשובה.

הנה איתא בחז"ל (מו"ק כ"ח, א) מיתת צדיקים מכפרת, וילף מפרה אדומה, מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת. ובספרים מבואר דהוה ממש יום הכיפורים. והנה ידוע שיוה"כ מלבד מה שהוא מכפר יש בו גם סגולה להתעוררות. והמציאות היא שהלב קרוב יותר אל בוראו ביוה"כ, ואם רוצים להתעורר אפשר, אמנם איתא בגמ' גם להיפך דבהנדרעא היו הרבה עבירות חמורות שנעשו ביוה"כ, והוא תימה. אמנם, אדרבה הכל תלוי ביד האדם, אם האדם רוצה להתקרב ולנצל את רגשי הטהרה שיש לו, יכול לזכות ביוה"כ להתעוררות גדולה, לזכות לכפרה ולהצליח בתורה ובראות שמים, אך אם אינו מניח חלילה להתעוררות זו להתגבר ולהשפיע, אז היוה"כ אצלו ממש ר"ל שאפשר לעשות עבירות חמורות.

להני בריוני נראה שהיתה להם איזה התקרבות לר' זירא והועילה להם פטירתו עד שעשו תשובה, ואיפכא מצינו במו"ק (כ"ה, ב) דהגמי מונה שם מה שקרה ביום פטירתם של כמה אמוראים, ואמרין דביום פטירתו של ר' תנחום בר' חיאי איחתרו שבעים מחתרות בנהרדעא. וכתב רש"י, דכ"ז שהיה חי הגין על האנשים שלא יהיה להם הפסד ממון ואחר שנח נפשיה נחתרו שבעים מחתרות. חזינן דבעת פטירתו של אותו אמורא נתרבה יותר עבירות בעולם. לכאורה היו צריכים להתעורר יותר, לפחות שלא להיות יותר גרוע, ואדרבה הם שקעו יותר בעבירות חמורות של גזל.

והענין הוא כמו ביום הכיפורים, ביום זה יש הבחירה לאדם לנצל את היום הזה ולעלות הרבה, אם רוצים לנצל את מה שיוה"כ נותן להאדם, ואם ח"ו לא רוצים הרי להיפך, כיון שהגנת הצדיק על האנשים שלא יגנבו מהם נפסקה, א"כ יש יותר אפשרות לגניבה ומי ששקוע בחטא ר"ל שוקע עוד יותר בעבירות, וגונב יותר, וחותר עוד מחתרות. אם יש קשר עם הצדיק והת"ח אז אפשר להתעורר, עד כדי להתהפך מבריוני גדולים שלא אכפת להם מהעבירות מפני שר"ז מתפלל עליהם ולהיות בעלי תשובה גמורים. בכל המצבים רואים שישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. אם יש רוח תשובה אפשר להיות בעל תשובה גמור, ואם ח"ו לא אז ממש להיפך. אחר שקרה לנו האסון הגדול והנורא יש לנו את המיתת צדיקים מכפרת, אבל זה רק אם ננצל את היום כיפור הזה.

והנה את כל התורה כולה ראינו אצל הרבי, ומכל דבר בפ"ע אפשר ללמוד ממנו. אבל איתא בתשובת הגאונים שרב היו לו עשר הנהגות מיוחדות בקדושה, וכשנח נפשיה חלקו התלמידים ההנהגות האלו ביניהם, כל אחד לקח לו הנהגה מיוחדת, כי כל אחד בפ"ע לא היה יכול לנהוג בכל י' ההנהגות שהיה לרב. על רב יוסף כתוב שנהג את המנהג שלא להסתכל מחוץ לד' אמותיו, ובר"ן קידושין (דף ל"ד) כתב שמה שרב יוסף היה סומא מפני שסימא את עיניו כדי שלא להסתכל חוץ מד' אמותיו. רואים שיש דבר כזה, שאפי' האמוראים הקדושים לא היו יכולים להמשיך את כל הנהגותיו של רב, ואפילו רב יוסף היה צריך לסמות את עיניו כדי לעמוד בהנהגה אחת שקיבל, אעפ"כ כל אחד לקח על עצמו אחר פטירתו הנהגה אחת שהיה רב נוהג בה.

איני רואי לומר הצעות לקהל, אבל המציאות היא כך, הנה במדה מסויימת אפשר לומר שכיום נתרבה תורה ב"ה לומדים ומבינים ועושים חיל, אבל חלק אחד מאד הזניחו, שלדעתי היתה זו זכות גדולה מאד לנו ולנפטר הגדול אם נתחזק בענין הזה, והוא זצוק"ל היה גם חוזר ע"ז הרבה ודורש מבני הישיבות תמיד.

חז"ל אמרו בחגיגה (ט, ב) אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, זה נקרא עובד ה' וזה נקרא לא עבדו, זה היה פעם מהעיקרים בסדר הלימוד, שלומדים וחוזרים על מה שלמדו, היום אפשר ללמוד כמה דפים במשך הרבה זמן, ואח"כ בכלל לא חוזרים ע"ז, ואיך יזכרו את זה. לדעתי, וכפי מה שידוע כך היה רצונו של הנפטר הגדול, שילמדו ויחזרו, היה זה דבר גדול מאד אם בני הישיבות יקבלו על עצמם לפחות חלק זה. ובגמ' עירובין (נ"ד, א) נמי אמרין קובץ על יד ירבה ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה.

נקבל על עצמנו לכה"פ ללמוד ולחזור, שישאר משהו בידנו, ונקיים השמר פן תשכח, בן ישיבה בדורנו בצעירותו יכול להיות בכמה שנים בקי בכמה סדרים, ואפי' בכל השי"ס. לכן נראה שחוף ממה שמעוררים, שצריך ודאי להתעורר, בהתמדה ובתפלה, אבל חלק זה נראה לי במיוחד שהוא ענין גדול מאד, אין זה כ"כ קשה, ובוזה מתבטא העובד ה' והלא עבדו. אמנם נראה שקשה לחזור על הנושנות, ובדרך כלל מחפשים איזה ענין חדש שיש בו חידוש שלא שמעו מקודם, אבל באמת כל מה שיתחזק יותר הענין של חזרה נמצא בו יותר טעם, וזה יוסיף תורה ואהבת תורה, השי"ת יעזור שבאמת תגן עלינו זכותו הגדולה של הנפטר שנגדל בתורה ויראת שמים (אשכבתיה דרבי חייא עמי ל"ב- ל"ד)

דעת תורה

שח לנו בן רבנו- הגר"ש שטיינמן שליט"א, שכל פעם כשהי' בא לשאול שאלה לרבנו הקה"י זצ"ל, אמר לו מיד, מדוע אתה צריך לשאול אותי, תשאל את אביך הגראי"ל שליט"א, **שהמושכל ראשון שלו היא דעת תורה.** ולבסוף או שאמר לו שאביו ג"כ אמר לו לשאול, או שהי' נשאר לעמוד, אז ה' עונה לו.

לך לר' אהרן לייב

שח לנו הרה"ג ר' אלימלך חייקין שליט"א: באחד הימים בשנת תשמ"ב התקשרו מעיר ליאון שבצרפת, וסיפרו שנפלה נערה מקומה שלישית, והרופאים אמרו שהיא לא תוכל ללכת על רגליה, והיא גם שברה את השדרה, ויש חשש שזה ילחץ על החוט ויגרור ח"ו שיתוק מוחלט, ויתכן שזה יתאחה בהמשך, והציעו לעשות ניתוח ויש בו 99 אחוז הצלחה, אבל אם זה לא יצליח יש סכנה לשיתוק מיד, וביקשו שאשאל את הסטיפלער זצ"ל.

הלכתי להסטיפלער ושאלתי אותו, וענה: אני לא עונה בנייתוחים, זה שאלה בהלכה, יש תשובה של ר' חיים עוזר, וכאן זה לא דומה לגמרי. צריך לשאול רב, לכן תלך לרב שך. אבל אמר לו הסטיפלער כעת לא תוכל ליכנס להרב שך, כיון שהוא לא מרגיש טוב, ואתה הרי לומד בכולל פונביץ', ואצלך בכולל יש ראש כולל ת"ח גדול, עליו אפשר לסמוך, תלך לר' אהרן לייב. אבל אל תגיד לו שאני שלחתי אותך. וכך עשיתי, הלכתי להרב שך, ולא נתנו ליכנס, הלכתי לר' אהרן לייב, וישב באמצע סדר מוסר, ושאלתי אותו את השאלה, מיד ענה זה לא בשבילי, זה צריך לשאול את הסטיפלער, אמרתי לו שהוא לא רוצה לענות.

אמר לי ר' אהרן לייב מלשון הגמ' (עירובין צ"ב, א) וכי רבי לא שנאה רבי חייא מנין לו. ואז ספרתי לו שהסטיפלער שלח אותו אליו, ואמרתי את כל הענין שאמר. והרהר ר' אהרן לייב וענה שמבואר מתשובתו של הסטיפלער שצריך לעשות את הניתוח [וכמדומה שהסביר שמה שאי"ז דומה ממש למקרה של הגר"ח"ע, ששם זה נידון של חיים ומות, וכאן זה נידון של שיתוק רח"ל].

כשהתקשרתי להגיד להם את התשובה, הם באו בשאלה חדשה, שהרופאים מציעים ניתוח חדש, שיש סיכוי שתצליח לעמוד על רגליה, אבל יש סיכוי גדול של אי הצלחה, קרוב לחמישים אחוז.

נכנסתי שוב להסטיפלער, וספרתי לו שלפי עצת מרן שאלתי את הגאון ר' אהרן לייב והורה לעשות את הניתוח, ועכשיו מציעים הצעה חדשה וכו', ענה הסטיפלער בשום פנים ואופן לא לעשות כן, הם רק רוצים לנסות. ואמר לי רפואה שלא הוחזקה אסור לעשות. ואז ניצלתי את ההזדמנות ושאלתי שוב את השאלה הראשונה, ואמר לי הסטיפלער 'אני הרי לא עונה, אמרתי לך לשאול אדם גדול, ושאלת, מה יש לך עוד לחשוש' [ואכן הם לא הסכימו לניתוח החדש, והרופא אמר 'חבל רצינו לנסות את הניתוח הזה', וראו שדברי הסטיפלער היו מכוונים בתכלית]

וכע"ז סיפר הגאון רבי שלמה וינטרוב שליט"א רב קהילת 'בית תפילה' במודיעין עילית, בשיחה (חשון תשע"ד) שהיתה לו פעם שאלה של פיקוח נפש ששאל את הסטיפלער ושלחו למרן רבנו שליט"א.

לך להגראי"ל

עוד שח לנו הרה"ג מ.ל. שליט"א: שביקשו ממנו לשאול שאלה רפואית מורכבת את הסטיפלער זצ"ל, ואמר לו הסטיפלער, שהוא כבר זקן ואינו מבין ברפואה וקשה לו להכריע וליכנס לזה, אבל יש בבני ברק א גרויסער ת"ח, שחיבר עכשיו ספר חשוב, הגראי"ל שטיינמן, שגר ברחוב חזון איש. ושאל הלה את הסטיפלער האם הוא מבין ברפואה. אמר לו הסטיפלער, הוא יכול ליכנס לזה ולבדוק את זה היטב.

הלך הני"ל אל רבנו ושאלו, ואמר לו שילך ליאורים ותומים של דוריננו' שהוא הסטיפלער, ואמר לו שהסטיפלער שלח אותו לכאן, אמר לו רבנו מלשון הגמ' (עירובין צ"ב, א) 'וכי רבי לא שנהא רבי חייא מנין לו'. ולא הסכים לענות לו, ושלח אותו למרן הגרא"מ שך זצ"ל.

מביא מהקהלות יעקב

אחד מנכדי מרן הסטייפלר זצ"ל [הגאון רמ"ב שליט"א] סיפר לנו: כי פעם הביא לזקנו זצ"ל את ספרו של מרן שליט"א – "אילת השחר" על אחד המסכתות הראשונות שיצאו באותה התקופה לאור. מרן זצ"ל עיין במשך שעה ארוכה, ותוך כדי עיונו התפעל מאוד כאשר הבחין כי בספר הוזכר חידושים מספרו "קהלות יעקב". אמר בהתפעלות: "נהייתי לראות שר' אהרן לייב מביא דברים ממני בספרו".

ספרי אילת השחר

ומרן הסטיפלר זצ"ל אמר להגר"ש בן רבנו, שהספרים של אביך קרובים אלי, שהניח אותם בארון הספרים במקום שקרוב לידו, כי אני מעיין בהם הרבה. ופעם אמר לו שהוא עבר על ספרי אביו אילת השחר מכריכה לכריכה [פון טאבל צו טאבל]. והכיר לו טובה על שסידר ספרי אביו להדפסה (מנחת תודה עמ' רמ"ב). [וכן העיד נכדו הגרמ"ב, שבדרך כלל את ספרי המחברים היה מוציא הסטיפלער מהחדר ומניח במקומות אחרים, ואת האילת השחר השאיר בחדר סמוך אליו].

ושלח מרן הסטיפלער מכתב עם הערות על הספר אילת השחר לרבנו שליט"א.

ספר יותר טוב

הסטייפלער נוהג היה לחלק לנכדיו, כאשר סייעו בידו, את ספרו קהלות יעקב. אחד הנכדים קיבל כך את כל הסט. באחד הפעמים כאשר סבו הביא בידו ספר נוסף, התחמק והלך בלא לקחת את הספר. הסטייפלער קרא לו ואמר: אה אתה רוצה ספר יותר טוב מקהלות יעקב אתן לך, ונתן לו את הספר אילת השחר.

מימי הפני יהושע

ומורגלא בפומיה דהגאון רבי נפתלי נבנצאל זצ"ל ששמע מהסטייפלער, כשעבר על הספר אילת השחר על בב"ק, שמאז שיצא ספר פני יהושע, לא יצא ספר כזה על סדר המסכת בקושיות עמוקות ובישרות שלהם כמו האילת השחר.

כח תפילות

סיפר הגאון רבי נחום לבין שליט"א – ראש ישיבת "צעירים" ברחובות: "לפני שנים רבות אחד מקרובי משפחתי חלה, והרופאים הרימו ידיים בייאוש, ה"י. בצר לנו פנינו אל מרן הסטייפלר זצ"ל, ועדכנו אותו על המצב הקשה של החולה. לתדהמתנו הגיב מרן זצ"ל "אין ביכולתי לעזור...", אך המשיך ואמר: "אולם זאת אוכל להגיד לכם, כי אני מכיר שניים בדור זה שיוכלו לעזור לכם בכח התפילה שלהם, האחד הוא המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, והשני הוא רבי אהרן ליב שטיינמן – ר"מ בפוניבז', הוא גר ברחוב חזון איש 5, הם יוכלו לעזור לכם בתפילתם".

חליפת מכתבים

שח רבנו: שפעם אחת שלח מכתב להסטייפלער שבו הערות על הקהלות יעקב (ב"מ סמ"ו סק"ג), דחידש שם דתשלום שכירות הוא עבור שימושים ולא בעבור קניית זכות השתמשות עי"ש, ותמה רבנו שליט"א דלפי"ז ל"ש בזה אונאה, דשימושים אינו חפץ, [ואף שהוא דבר הנמכר]. ומרן זצ"ל ענה לו במכתב, דאף שתשלום שכירות הוא עבור השימושים מ"מ המשכיר מקנה לשוכר גם זכות בגוף משום שברצונו השוכר ימשיך בשכירותו ולא יפסיק באמצע [דאם הי רק זכות שימוש לחוד, יכול באמצע השכירות לחזור בו ואין בזה רק משום מחוסר אמנה משא"כ כשמקבל גם זכות בחפץ]. ונדפס באילת השחר ב"מ נ"ו, ב. אך כשראה רבנו שליט"א את גודל הטירחא שטרם בעל הקה"י בכתיבת המכתב הפסיק לשלוח לו מכתבי הערות על הקהלות יעקב, על אף שהיה לו הרבה הערות לשלוח. (רשימות הרה"ג ר' חיים אוחנה שליט"א).

כשנכדו של הסטיפלער הגאון ר' משה ברזם שליט"א למד אצל רבנו בישיבה"ק, כתב לזקנו קושיא ששאל רבנו על הקהלות יעקב, ומרן הקה"י השיב כתב תשובה ע"ז על המכתב [נדפס באילת השחר ב"מ קו, א].

למנותו כראב"ד

כשנפטר האדמו"ר מסאטמר שניהן כגאב"ד העדה חרדית, ונתמנה המנחת יצחק לגאב"ד והתפנה משרת ראב"ד העדה החרדית, פנו ראשי העדה החרדית (הרב גרשון שטמר והרב יוסף שיינברג) למרן הסטיפלער שימליץ להם על ת"ח הראוי לזה, והוא שלחם לרבנו שהוא מתאים לזה, אך רבנו סירב מפני שלא רצה לישב בד"ת.

ואחרי זמן שבעל המנחת יצחק הגאב"ד רצה לשוב לאנגליה, פנו שוב לרבנו שיקח ע"ע תפקיד זה שהוא רק הנהגה רוחנית, ואינו צריך לישב בבית דין, ורבנו סירב ליכנס לזה. (מפי הגרמ"ג שליט"א, והגרש"מ שליט"א ששמעו מבעלי המעשה)

עול הנהגת הציבור

שח הגאון רבי ברוך שפירא שליט"א: בפעם הראשונה שנשע רבנו לכינוס לב לאחים בחיפה, אמר לו רבנו שזה פעם ראשונה בחייו שנוסע לחיפה, כי מעולם לא רצה ליטול על עצמו משא הנהגת הדור, ומה ששינה דרכו הוא מחמת שבאחת השנים מרן הסטיפלער קרא לו, ואמר לו שלאנשים יש שאלות בנפשות ובענינים שונים, פרטיים וכלליים, והם צריכים שיענו להם, והוא כבר זקן, ולכן הוא מבקש שיתחיל לקבל קהל בזמנים מסודרים ולהכנס תחתיו בעול הזה. ואמר לו רבנו שעל אף שמרן הגרא"מ שך טרוד עד מאד בהנהגת הכלל בכל הענינים הציבוריים, כל עוד שהוא נענה גם להיחידים ומקדיש להם מעותותיו, לא לי הוא ליטול על עצמי עול זה. ומשום כך אחרי שמרן הגרא"מ שך נחלש, ופנו אליו ראשי ישיבות עם שאלות, ואמרו שמרן זצ"ל כבר אינו מסכים לענות בהם, נאלץ להתחיל לקבל את האנשים שבאו לשאול, מפני בקשתו של הסטיפלער בזמנו, וגם הנסיעה הזו לצורכי חיזוק עם ישראל הוא עושה מחמת כן.

להערות הארות, ולמי שבידו חידושים עה"ת הוראות ועובדות מרבנו שליט"א

נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034

או בת"ד 5397 ירושלים [לציין עבור כאיל תערוג]

לע"נ רבי שרגא יאיר בן רבי אברהם זלה"ה ויינגולד

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 53 שופטים

מתורת הפרשה

על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. (שופטים יז, יא)

ופרש"י אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין וכ"ש שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל עכ"ל והוא מהספרי. ובירושלמי הוריות פ"א ה"ה וכ"ה בבבלי הוריות (ב, ב ע"ש תוס' הרא"ש דיה כגון דידע) דאי להדי דרק אם אמר לך על ימין שהוא ימין וכ"י ע"ש.

והנה לכאוי בפשוטו הספרי מדבר בכה"ג דיש ויכוח בסברא, ולחלק מהדיינים הסתבר כך ולחלקם אחרת, וע"ז אמרי' דמעת שנפסק כרוב הדיינים שמסתבר שכו"כ כוונת התורה תו שרי אף לאחרים לנהוג כן, ואף חייבים כן, ופשוט כן, דוכי אם יסתבר לב"א שכל אדם יטו ויקראו כב"ש, עיין ברכות י' ב', מ"מ ודאי שאפ"ה יש לנהוג כב"ה, דנפסק הלכה כמותם, וכנ"ל, משא"כ אם ידוע לי שהם טועים בקבלתם ודאי א"צ לשמוע להם, כי גם הם לא מתכוונים אלא בטעות ואין לזה שום שם הוראה, וע"י הוריות ב' ב', ומ"ש מהא דאם הורו ב"ד ששקעה חמה להורו ב"ד שכן אמר משה בסיני, דודאי א"צ לשמוע להם אם ידוע שלא אמר כן, וכן כל כה"ג, וכן אם יהי' ראיות [בדורנו שהתורה נקבעת לפי הראיות] מותר לי לחלוק על כל ב"ד שיקום ויפסוק בלי לדעת הראיות ובוזה לכאוי קאי הירושלמי. ועי"ל דקאי כשמשקרים במזיד, ודומיא דממעטינן מלשמוע בקול מלך (ויהושע א') כדדרשי' סנהדרין מ"ט א' יכול אף לד"ת ת"ל אד וכ'י דהוא כשאומר במזיד לעבור עבירות.

וכשדיברתי בענין זה עם מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, הי' פשוט לו ג"כ דא"צ לשמוע בקול ב"ד טועין. והקשיתי לו מ"ש מזקן ממרא סנהדרין פ"ח א'. והשיב דכיון שהב"ד טועין אסור לו להורות לאחרים כדעתו, אבל אסור לו גם לעשות כהב"ד, והקולר יהי' תלוי בו אם יעשה כן. והשבתי מהספרי הנ"ל, וכמדומה שנשאר בצ"ע. אבל ההלכה למעשה פשיטא ליה דצריך לנהוג כמו שמסתבר לו גם אם רב גדול אומר אחרת, אם נראה לו ברור שהלה טועה. וע"י בזה. (טובים מאורות עמ' מ"ה)

ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילד וישוב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו. (שופטים כ, ו)

יש לעיין אם נזדמנה מלחמה בשנת השבע שנת השמיטה, האם מי שנטע כרם ולא חללו חוזר מערכי המלחמה, דהרי בשנת השמיטה הכרם הוא הפקר ואין הוא בעלים על הכרם, ואינו אוכל את פירות הכרם אלא כזוכה מן ההפקר וכשאר כל אדם. ובין לפי הטעם של הרמב"ן שחוזר מערכי המלחמה מפני שלבו על כרמו לכאורה בשמיטה אין לבו על כרמו שהוא הפקר, ובין לפי התרגום יונתן דחוזר פן ימות משום דלא פדה את כרמו, לכאורה בשמיטה אין הוא מצווה לפדות את כרמו שהרי הכל הפקר. ומסברא היה נראה לומר דבשנת השמיטה אינו חוזר מערכי המלחמה.

ושאלתי את הגראי"ל שליט"א, ונקט מסברא דלא שנא שנת השמיטה משאר שנים, וחוזר מערכי המלחמה. וכן שמעתי בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א דאין הבדל בין שנת השמיטה לשאר השנים לענין דחוזר מערכי המלחמה. (נאות אפרים) [וכלל הספק בנוי על כך דבגי שנות ערלה אינו חוזר על אף שעדיין לא חילולו, דאכתי לא הגיע שנה הרבעית, ול"מ דברים מפורשים בזה, ומשמעות החת"ס עה"ת כאן דהוא רק בשנה הרביעית, וע"י בס' דבר שאול עמ"ס סוטה].

ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו. (שופטים יח, ד)

הנה שמעתי ממרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שמרן החזו"א התיר לגדל בהמה דקה בא"י, ואמר הואיל והשו"ע כבר התיר מותר, ואף שבזמננו מצוי שדות ישראל, אמנם פ"א השיב לשואל שלת"ח אין ראוי לעשות כן, עכ"ל מו"ז שליט"א. אכן שוב שאלתי את מרן [כשקנה בהמה כדי לקיים מצות ראשית הגז] האידך קנה בהמה דקה בא"י, והשיב לי את דברי החזו"א הנ"ל שכבר התיר השו"ע חו"מ סי' ת"ט ס"א, ושאלתי שהלא לבני תורה החזו"א אמר להחמיר, וענה לי שזה רק לגדל אבל לצורך קיום המצוה בודאי אין חשש. ושאלתי עוד האם לא עובר על לפני עור בחד עברא דנהרא להחזיר למוכר חזרה הבהמות. והשיב שלא, כי הרי קנו הבהמות לזמן. ושאלתי גם ממו"ז מרן רה"י הגראי"ל שטיינמן, שגם קיים מצוה זו של ראשית הגז לפני איזה שנים, האידך קנה הבהמה דקה בא"י, והשיבני שקנה לזמן מועט ומותר. (מצות איש כיסוי הדם עמ' מ"א)

אלא דאכתי יל"ד כיצד מחזיר את הרחלות, והביא בזה הגר"א דינר שליט"א (קובץ קול התורה נ"ז עמ' רכ"ג): בחודש אייר תשס"ב נסע הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א לדרום ארץ ישראל לקיים מצות ראשית הגז. ונשאלתי בזה האם יש לחשוש משום האיסור לגדל בהמה דקה בא"י כשמחזיר הרחלות להבעלים. והצענו בזה, דהגם שמעיקר הדין מותר לגדל בהמה דקה בזה"ל וכנ"ל, בכל זאת לרווחא רמילתא אפשר בתחילה לעשות קנין לזמן, ונמצא שבשעת הגיזה הוא שלו לכל דבר, וכעין שמצינו במתנה ע"מ להחזיר שנחשב שלו, ומחוייב לקיים בהן מצות ראשית הגז, ואח"כ חוזר לבעלים מעצמו. ועי"ש בכל דבריו].

רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכתר. (שופטים דברים כ, כ)

מבואר שצריך ידיעה כדי להתיר כריתתו, ויל"ע לדעת הסוברים דספיקא דאוי' מה"י לחומרא, מה הוצרכה התורה לומר 'אשר תדע' הרי גם בלי פסוק מספק יש להחמיר עד שנדע, ולרמב"ם א"ש, דאי לאו קרא היינו מקילים מספיקא. ונראה דכיון שרוב עצים שבעולם אינם עצי פרי, א"כ בלי פסוק מספק אפשר להקל דסמכין ארובא, ומש"ה הוצרכה תורה לומר אשר תדע. אך העירו דא"א לסמוך על הרוב, משום דכל קבוע כמחצה על מחצה. ותיצרו עפמשי"כ השער המלך בפ"א מגילה הי"א דלא שייך בקרקע כל קבוע, היכא דהספק אם זו הקרקע שנאסרה ואין הספק מאיזה קרקע זה פרש, ובוזה תירץ למה אין כל הקרקעות נאסרות לזרוע מספק שמא הם נחל איתן וכן אין חיוב לקרוא מגילה בכל העיירות שמא הם היו מוקפות חומה עי"ש. (אילת השחר שבת קלו, ב)

ענין בפרשה - אמת ושקר

ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו. (שופטים יט, יח)

לא אכתוב שקר

באחד השנים שבועיים לפני פורים, נכנסו גבאי 'קופת העיר' לביתם של גדולי ישראל לקבל מידם מתנות לאביונים, גדולי התורה נתנו את הכסף, כהפקדה עד יום י"ד, ולתועלת הרבים גם העלו בכתב ידם כי הכסף מופקד ביד גבאי הקופה עד יום י"ד, וימסר על ידם בקפידה ביום י"ד לעניים. באותה שנה, פורים היה עתיד להיות ביום ו', הזמן קצר, ולכן הקפידו להקדים ולהפקיד כי להקל על המלאכה ביום פורים עצמו.

הגבאים נכנסו גם לביתו של הגרא"ל, שהוציא מיד מכיסו שטר של מאה דולר ונתן, וביקשו, שיכתוב את הנוסח שכתבו חכמי התורה האחרים, וכדי להודיע ברבים שגדולי ישראל כבר תרמו – ואנו אחריהם כמותם.

'אני לא אכתוב שקר' הגיב בהחלטיות.

הגבאים השתוממו וגם נבהלו. לאיזה שקר כונת מרן? וכי מצא דופי כל שהוא בהסדר ההלכתי שהוסכם על כולם? הם המתינו בחדר. רבנו שב ואמר 'מה אני יכול לעשות. אינני כותב שקר'. הרב יצחק לוונשטיין ז"ל שעמד לצידו של רבנו שאל ביראת כבוד: הם לא מבינים את העניין, מדוע יש כאן שקר? הגרא"ל לא השיב.

הם עזבו את החדר אפופי תימהון, טרודים במחשבותיהם.

חלפו יומיים, לקראת פורים, והרב מנחם שפרינצלס נקרא לחדרו של רבנו. כאשר נכנס, רבנו הוציא מכיסו מאה שקלים, באומרו: קחו מאה שקל למתנות לאביונים. ועתה אכתוב כי אני מפקיד את הכסף בידכם וכו'. והסביר:

לפני יומיים, לא היתה לי פרוטה משלי, הדולרים שנתתי לא היו שלי אלא כספי צדקה. ואם כן איך אכתוב שאני מפקיד וכו'. [ואפילו שמטרת הכתיבה עיקרה לתועלת הרבים, שידעו להזדרז ולהתחיל להפקיד ביד הקופה, לא אכתוב שקר].

והיום, שכבר הגיע לידי מעט כסף פרטי, הנה אפקיד מאה שקלים, ועתה ודאי שאכתוב, ורוצה לכתוב - 'הריני מפקיד' וכו'. לתועלת הרבים. (מאחורי הפרגוד עמ' 242)

לקבל לדבר אמת

כשבאים אל רבנו ילדים לקבל ברכה לבר מצוה, שואלים אותו איזו קבלה נקבל לכל החיים, והוא אומר להם **תקבלו על עצמכם לומר רק אמת**. כולם יוצאים ממנו שמחים וטובי לב, חושבים לעצמם: איזו קבלה פשוטה וקלה זאת, זה כל מה שהרב רוצה מאתנו. התרומם ראש הישיבה ממקומו, הגביה את קולו ואמר: הם לא יודעים שהיום כמעט אף אחד אינו אומר אמת, אתם חושבים שזה קל?

וכשאמרו דבר זה למרן הגר"ח שליט"א, הסביר ע"פ מה דהביא בארחות יוסף ערך אמת, שהדובר אמת נוהר מכל העברות, כדאי במדרש מי השלוח (אוי"מ ע' רצ"ו) ז"ל: וכל הדובר אמת אינו נכשל לעולם, ומעשה אירע בימים הראשונים ה"י בחור מבני האיתנים ומנעורו אחר שרירות לבו הלך בתאותו, והיה היום והחל רוח ה' לפעמו והלך ונשתטח לפני ר' שמעון בן שטח וא"ל רבי רבי אנוש כאבי מעקב סביבי, אמרתי אני בלבי לשוב, ויען ויאמר לו בני בני אל תבך, בדבר קל אמצא תרופה למכתך ותעלה למחלתך, אך השמר בני מן הכזב בכל עניינך, ולא תכשל ונפשוך מכל צרה תנצל, ויאמר לו דבר קטן הוא ואקיימנה, ויאמר לו השבעה לי וישבע וילך לאהלו, והיה היום הלכה לבית המרחץ שכנתו, וגברה עליו תאוותו וגנב כל אשר אתה בביתה כלי כסף וכלי זהב ולא השאיר עוללות, ובצאתו אמר בלבו אם תשוב השכנה ותצקע על נכסיה ועל מעונה מה אשיבנה, אם אומר זך אני בלי פשע הריני מכזב ומשקר בתשובתי ואיה שבועתי, אז השיב כל מה שלקח, והבין חכמת שמעון בן שטח עכ"ל. ושוב חזרו למרן רבנו שליט"א ואמר שלזה נתכוין. (מנחת תודה עמ' תמ"ד-תמ"ה)

מחפש האמת

איתא במס' עירובין ק ע"ב, אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול וכו', ע"כ. וצ"ב מהיכ"ט שנלמד מחתול צניעות, הלא כל העולם, כל הנבראים, אינם מתנהגים בצניעות, שאם נבוא ללמוד על עצם הצניעות מחתול ועל עצם הגזילה מנמלה, יכול עיקש להקשות אדרבה אלמוד מרוב החיות והבהמות שאין בהם מדת הצניעות, וכן גזל, למה ללמוד דוקא מנמלה שאינה גוזלת, נלמוד משאר הנבראים ביערות שכן גוזלים וטורפים. וצ"ב.

מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שמעתי תירוץ באופן הזה, דע"כ צ"ל שאדם שמחפש את האמת מגיע האמת אליו, באופן שאם רואה האמת אפילו פעם אחת, אפילו כל העולם מתנהגים בהיפוך כבר יהיה טענה עליו לעתיד לבוא, למה שתתנהג כמו כל העולם כולו במקום להתנהג כמו הנברא היחידי הזה. וכ"כ למה, כי זו האמת! ואתה רואה האמת, ודבר זה מחייב. (אהל משה עמ' רי)

השקרנים

שקרנים עפ"י רוב ממשיכים בדרכם. שקרן לא משקר פעם אחת, אלא הרבה. ובנוסף, הוא גם בטוח שהוא בסדר, אומר: שיקרתי קצת... והחז"א אומר: אדם מפחד, כי יודע שאח"כ יתברר שמה שאמר לא אמיתי, אבל מי שיודע שהאמת תמיד איתו - לא מפחד. (מזקנים אתבונן)

לא לשקר את עצמו

קטעים משיחת רבנו בהיכל ישיבת לייקווד - כ"ט אייר תשנ"ח

הנה איתא בחז"ל (עבודה זרה דף ב' ע"ב) דלעתיד לבא יבואו אומות העולם ויאמרו לפני הקב"ה, רבש"ע הרבה שווקים תקנו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל שיתעסקו בתורה. ואומר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם וכו'.

ובחינושי מרן ר"י הלוי על התורה מקשה איך יתכן שבעולם הבא יאמרו לפני הקב"ה כזה שקר, שעשו לשם שמים כדי שיתעסקו ישראל בתורה. איך שייך שישקרו כל כך, שהרי הכל יודעים האמת שאינו כן. וראה שם פירושו. והוסיף מרן והקשה ממדרש תהילים (פרק ט) שבו מובא שלעתיד לבוא הגוים ישקרו שקר מפורש, ויטענו שלא רצחו והקב"ה יראה להם את דם הרציחה ששמר אותו על בגדו.

והסביר רבנו את החילוק בין המדרשים, שיש תקופות שהגוים היו רוצחים ויש תקופות שרצו לעשות. ובמדרש תהילים דיבר על התקופות שבהם רצחו, ומה שכתוב במסכת ע"ז זה לגבי הדורות שרצו לעשות טוב לישראל. וע"ז אומרים חז"ל שהם באים בטענה שהם עזרו וסייעו לכלל ישראל, וזה באמת נכון, דעשו דברים טובים, רק טעות אחת יש בהם, דהם מדמים בעצמם שהיתה כוונתם רק

לטובת כלל ישראל, וזה משום שלא למדו את עצמם בעומק לדעת מה כוונתם האמיתית, וכמו שהיום יכול אדם לדמות בעצמו שאם הולך לבוש כיהודי חרדי הרי הוא חרדי וא"צ יותר מזה, וכך להבדיל אלף הבדלות העכו"ם שהתנהגו די טוב עם כלל ישראל מדמים בעצמם שעשו בשביל ישראל, ואמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, שיעמיקו ויראו עומק כוונתם למה נתכוונו וחרי לעצמכם נתכוונתם, וממילא כל טענתכם אינה כלום. ומה שקרא אותם שוטים, דשוטה היינו היפך החכם, והחכם הוא רואה את הנולד, היינו שלומד את הדבר בעומק. אבל מי שאינו חכם לומד את הדבר בשטחיות, מלמעלה, וכשנראה לו בסדר נדמה לו שהוא כך וכך, הגויים בשטחיות נראה שעשו טוב לישראל, אבל האמת למתבונן במעשים, רואה שנתכוונו לצורך עצמם, רק שיצאה מזה תועלת לכלל ישראל. וכך הוא אצל רוב בני אדם, שעפ"י רוב כשעושה איזה טובה לחבירו כוונתו לעצמו, שיעשה לחבירו טובה ואח"כ ישיב לו, אבל אם היה יודע שלא יגמול לו על זה אלא יחזיר לו רעה במקום זה, לא היה עושה לו טובה. וזהו הטענה של הקב"ה "שוטים שבעולם", דהשטות הכי גדולה היא שלא לומדים את הדבר לעומקו, בלי לדעת האמת, ואז יכול להגיע למסקנה הפוכה, שיכול לדמות לעצמו שהוא צדיק גמור, ובאמת אינו כן.

כתוב בספר התרגשות הלב בשם הגאון ר' ישראל מסלאנט שאמר, אם אדם לומד שלא בעיון איך יוכל להיות לו יראת שמים. ומה שאמר ר' ישראל שבלי לימוד בעומק לא שייך יראת שמים, אינו רק על לימוד גמ' רש"י תוס' בעיון. אלא ללמוד את הפרשה של עצמו ג"כ כמו שצריך. דאדם יכול לחשוב בעצמו שעושה הכל לשם שמים. וע"פ רוב יש לראות איך שבאים בני אדם ואומרים אני עושה לשם שמים, אני רוצה רק לשם שמים, והוא פלא, היכן לשם שמים, הרי לשם שמים זו מדרגה גדולה מאד, דרגה מיוחדת, ורק יחידי סגולה זוכים לזה, והלוואי שזוכה לזה, ואדרבה רוב בני אדם כשעושים איזה דבר טוב יש בזה סיבה, רק שמדמיין לעצמו שעושה לשם שמים. ושמעתי בשמו של המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לונשטיין זצ"ל שהיה אומר, יהודים אומרים בשבת באכילה "לכבוד שבת קודש, לכבוד שבת קודש", ובדאי זה דבר טוב לומר כך, "אבער רעד זאך נישט איין אז דו מיינסט פאר שבת קודש" - רק אל תשלה את עצמך שבאמת כוונתך לכבוד שבת קודש!

וכך אנו צריכים לדעת דכל אדם מרמה את עצמו, ומה שאמר ר' ישראל שצריך ללמוד ולהעמיק, הוא בכל השטחים, דאם לומדים שטחי חיים בטעות.

ורואים בחיי יום יום, שאדם מוכן להרוג את השני בשביל שנגע לו בפרוטה שלו, ואנשים שנראים לכאורה טובים ונעימים, וכשמגיע לאיזה ירושה, יכולים להתקוטט נורא ואיום, אחים ואחיות וכו' וכו', אפי' אערקתא דמסאנא, יחריבו את העולם! והיאך הוא עושה לשם שמים? והיאך יכול להיות שעושה לשם שמים, דאינו יכול לוותר על שום דבר קטן שבקטנים, האם זה לשם שמים, אלא שמרמה את עצמו מחמת שלומד הכל בשטחי, גם את עצמו.

והיום שזכינו ב"ה כי הבני תורה לומדים קצת בעיון, צריך שילמדו גם את זה בעיון, ואיני בא חלילה וחס לקטרג על בני תורה, שכולם יקרים מאד ב"ה, רק שצריך להתחזק גם בזה, ולדעת "אז מען דארף זיך אפ לערנען" - האדם צריך לחנך עצמו ללמוד בעיון, לא בשטחיות, כי אחרת יכולים לטעות ולחשוב שהם צדיקים גמורים, אבל בעולם האמת שם לא יוכלו לרמות, ושם יראו לו הכל - זה עשית בשביל זה, וזה עשית בגלל זה, ומה חשבת, שהסיבה היתה לשם שמים! לא, הסיבה היתה אחרת לגמרי, סיבות עצמיות, ואז נופל הכל, ויוצאים בפחי נפש.

ויעזור הקב"ה שכל אחד יתחזק, ולא ירמה את עצמו, כמו שאסור לרמות בשום דבר, וכמו שבעסקים אדם לא נותן שירמו אותו, מדוע בזה נותן שירמו אותו, אבל אם ילמוד את עצמו בעיון, יראה שצריך הרבה מאד לעבוד ולעמול כדי לעשות דבר לשם שמים, להיות נקי. ויעזור הקב"ה שבאמת כל אחד מאיתנו יתחזק בזה, וילמוד כל דבר בכל עומקו ולדעת אם מתכוין באמת כראוי, ולהשתדל לכון למה שצריך, ונזכה לגדול ולהתעלות בתורה ויראת שמים. (מזקנים אתבונן ח"ב - וע"ש מעשה נפלא שאירע בעקבות שיחה זו)

ענין דיומא - אלול

אני לדודי

כתב המשנ"ב בהקדמתו לסי' תקפ"א: חודש אלול הוא עת רצון, ואיכא אסמכתא מהפסוק [שה"ש ו ג] אני לדודי ודודי לי, ר"ת אלול, וסופי תיבות עולה מ' כנגד ארבעים יום מר"ח אלול ועד יו"ה"כ, כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה. הנה לפי פשט הפסוק משמע, שכאשר האדם מקיים בעצמו אני לדודי ומתקרב אל הקב"ה יתקיים בו גם האמור ודודי לי ואף הקב"ה יתקרב אליו, והיינו שהתקרבות האדם להשי"ת מתחילה ע"י האדם, שהוא מתקרב בכוחות עצמו אל הקב"ה, ואחרי שהוא מתחיל להתקרב אף הקב"ה יתקרב אליו. אלא שמצאנו פסוק אחר בשיר השירים, דכתיב [ב טז] דודי לי ואני לו הרועה בשושנים, ומשמעו שהקב"ה מתקרב אל כנסת ישראל ורק אח"כ כנסת ישראל מתקרבת לקב"ה, והיינו שהתקרבות האדם להשי"ת מתחילה ע"י הקב"ה ורק אחר 'דודי לי' יש את ה'ואני לי', ולכאוי זה ההיפך מאני לדודי ודודי לי.

וצריך לומר שאין כאן סתירה, אלא ישנם שתי הנהגות. יש הנהגה של אני לדודי, ויש הנהגה של דודי לי. והציור בזה, לאדם שעובד במפעל אצל קרוב משפחתו, שיש ביניהם שתי הנהגות האחד כלפי השני, הנהגת קרובים והנהגת עובד ומעביד. ואין סתירת בין ההנהגות, דבעניני מפעלו הנהגתו אליו כאל פועל, ובענינים אחרים הנהגתו אליו כהנהגת קרובים, וההנהגה מתחלפת, פעמים כך ופעמים כך. והוסיף לי בזה מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א, דמצינו מעין זה בחז"ל במדרש איכה [ה כא] השיבו ה' אליך ונשובה, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע שלך הוא, השיבו. אמר להם, שלכם הוא, שנאמר [מלאכי ג ז] שובו אלי ואשובה אליכם נאום ה'. אמרה לפניו רבש"ע שלך הוא, שנאמר [תהלים פח ה] שובנו אלוקי ישענו, לכך נאמר השיבו ה' אליך ונשובה. ומבואר דבאמת ישנם שתי הנהגות, הנהגה של השיבו והנהגה של שובו אלי. ומדברי חז"ל אלו נראה שטענת כנסת ישראל נתקבלה, והקב"ה מצידו מתקרב לכנסת ישראל להשיבם בתשובה שלמה לפניו גם אם כלל ישראל אינם פונים להתקרב אליו, בבחינת דודי לי אעפ"י שאין עדיין אני לדודי. אמנם דורשי רשומות דרשו על חודש אלול את הפסוק אני לדודי ודודי לי, לעורר את האדם לנהוג בהנהגה זו, שלא ימתין עד שיפנה הקב"ה אליו אלא יתחיל להתקרב בכוחות עצמו, וע"י אני לדודי יזכה לדודי לי. (הגר"א שטראוס שליט"א - בית ועד ח"י עמ' לט)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א - המשך ה' קידוש

בקידוש היום אסור לשתות אחר התפילה קודם שיקדש, אבל קודם התפילה דאי"ז זמן סעודה דאסור לאכול לא חל עליו חובת קידוש ומותר לשתות. כ"מ בסי' רפ"ט. אמנם אם קידש קודם התפילה, יצא לכאורה ידי חובת קידוש אלא דאיסורא רמיא עליה, וכן יכול להוציא אחרים ידי קידוש קודם התפילה. (קובץ מוריה - ניסן תשנ"ט)

יומא דהילולא - כ"ק האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל נלב"ע כ"ו מנחם אב תשל"ט

בעת ששהה רבנו בשווייץ בשנת תש"ה הגיע לשם כ"ק האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, ורבנו נכנס אליו ושוחח עמו בענינים גדולים, ורבנו ממעט לספר בענין זה מכמה טעמים, ועיקר הידוע לנו הוא מהרבנית ע"ה שסיפרה לבני המשפחה

מי כתב לך את הקויטל

כשהגיע הגה"ק אדמו"ר רבי יואל מסאטמר לשווייץ (כסלו תש"ה), רצה ליכנס אליו המקובל ר' חיים אריה ערלנגר זצ"ל, שהיה אז בבחרותו, עם קויטל, ושאל את רבנו מה לבקש, ואמר לו רבנו שהעיקר הוא לזכות להיות מרכבה לשכינה, וכשנכנס ר' חיים לאדמו"ר ורשם בקויטל שרוצה להיות מרכבה לשכינה, שאל אותו האדמו"ר מי כתב לך את הקויטל כי הבין שבחור בכזה גיל לא משיג דברים כאלו, ואמר לו שרבנו כתב לו.

מי יעץ לכם

וכן הרבה אנשים פליטים שנכנסו להתייעץ אתו מה עליהם לעשות, וסיפרו שעד עכשיו עשו כך וכך ועכשיו מסתפקים מה לעשות הלאה, ושאל אותם מי אמר לכם מה לעשות עד עכשיו, ואמרו לו יהודי בשם רבי אהרן ליב שטיינמן. וכעבור תקופה נכנסה הרבנית תמר ע"ה לאדמו"ר ורשמה את שמותם לברכה, ושאלה אותו האם כדאי לה ולבעלה לעלות לארה"ק, השיב לה הרה"ק מסאטמר: ש"אין כדאי משום שהציונים גרים שם וצריך מאוד מאד להישמר ולהתרחק מהם", אמרה לו הרבנית: "בעלי הינו ירא שמים והוא ידע כיצד להישמר" ותוך הדברים היא נקבה בשמו של בעלה, אמר לה הרבי: "אכן שמעתי אודות בעלך, רצוני להכיר".

קדוש מרחם

ואכן רבנו נכנס אליו ושוחח עמו כתשע שעות. [הוא נכנס אחרי תפילת שחרית וישב שם עד סוף היום סמוך לתפילת מנחה] כשבסיומו מפטיר בפני הרבנית: "כן, אכן הוא ירא שמים בתכלית... הא! ניכר בו שהוא קדוש מרחם...". (פרטי המעשה נשמעו מכלי ראשון מפי ת"ח נאמן ששמע כן מהרבנית ע"ה בערוב ימיה, והדברים ידועים לזקני חסידי סאטמאר מאותם הימים).

עליה לארץ ישראל

בשיחה הנ"ל דן עמו האדמו"ר זצ"ל עם רבנו האם כדאי לאדמו"ר לעלות לארץ ישראל, ורבנו אמר לו שלדעתו אין זה כדאי. ובסיום השיחה ביקש ממרן שליט"א לקחת מכתב עבור חתנו מזו"ר האדמו"ר רבי חייטל טייטלבוים מסאטוב זצ"ל שעלה לארה"ק, שבו מתייעץ עמו האם לעלות לארץ. ואכן רבנו עלה לירושלים והלך יחד עם הגר"י בן הגר"י לאדמו"ר מסאטוב ושוחח בענין זה, וכתב לו רבנו במכתב מסקנת הדברים שכיון שבכוונתו של האדמו"ר מסאטוב ללחום כנגד כוונותיהם של הציונים, ראוי כי הוא (-אדמו"ר מסאטמר) ישאר בחו"ל, וכך הם ילחמו יחדיו זה מכאן וזה משם... והמשיך וכתב לו רבנו... ראיתי אדמו"רים מרובים וחסידיים מועטים, כעת, לאחר השואה קיימת תשנית לחסידות כי כולם משקמים את חצרותיהם. אך יש חשש שאם כ"ק האדמו"ר יגיע לארץ הקודש, הרי שהמונים ינהרו אליו ואחרים – אודים מוצלים מאש – ייצאו נחסרים. לעומת זאת באמריקה היהדות היא גדולה מאוד וזקוקה להנהגה רוחנית יש כר נרחב לפעילות והצלה, וכן כדי להקים כאן 'ממלכת תורה' צריך משאבים כספים, וכאן בארץ אין מספיק גבירים בשביל זה, לכן עדיף להיות בארה"ב שם יש גבירים שיעזרו בדבר זה להקים 'ממלכת התורה', וסיים מכתבו שאינו יכול לתת עצה לאדמו"ר אלא עליו לבוא ולראות בעצמו את הארץ, וכעבור תקופה עלה האדמו"ר לארץ, ואז שוב נכנס אליו רבנו ושוחח עמו ארוכות, והחליט האדמו"ר לעבור לחו"ל.

חידוש בפרשת פרה

וסיפר רבנו שבאותה תקופה, בשבת פרשת פרה, אמר האדמו"ר מסאטמר פלפול שלם על סוגיא 'עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים', [ועסקו הרבה בדברי הריב"ש שתרי חזקות עדיפות על רוב], ובמוצש"ק בא רבינו אליו ושאל אותו על דבריו, ולא הסכים עמו. אך למעשה אומר רבנו שכעת נראה לו שמסתמא הוא היה צודק. (מפי בנו הגר"מ שליט"א)

צער על פטירתו

בעת פטירתו של הרבי מסאטמר לא ידע רבנו מנוח מהאובדן לדור, בהסתלקותו של אדם גדול, ואז אמר: כי כאשר היה בחדרו בשווייץ נוכח לראות, כי ה'סאטמר רבי' ידוע את כל התורה כולה. וכך ישב רבנו בחדרו ונאנח על הסתלקותו של גאון צדיק כמותו, שהיתה לו ההזדמנות להכירו מקרוב. (מפי בנו רבנו הגר"מ שליט"א).

יומא דהילולא - הגאון הגדול רבי אברהם פאם זצ"ל נלב"ע כח אב תשס"א

המידות של הרב פאם

בשנת תשנ"ח נסע רבנו עם האדמו"ר מגור שליט"א לביקור בארה"ב, שם נפגשו יחד עם רבי אברהם בביתו, מאוחר יותר נפגש רבינו עם הג"ר אברהם בביתו של ר' אברהם בידרמן, מאוחר יותר אמר רבנו לרבי נתנאל קוין "המידות של הרב פאם והמתקנות שלו הן בלתי מצויות [תגובת הרב קוין היתה: אני מכיר את הרב פאם קרוב לשמונים שנה, ומעולם לא ראיתי אותו כועס]. (ס' אהוב על הכל עמי' 134)

תפילות לרפואתו

כשחלה הג"ר אברהם זצ"ל, אירגן רבנו באופן אישי אמירת תהלים לזכותו. וכשיצא ר' אברהם מבית חולים רצה לכתוב מכתב תודה ע"כ, רק היה חלש מידי בכדי לכתוב, ולכן הכתיב את המכתב לנכדו ר' מאיר, ובו הודה לו, וציין שתפילתו של הגראי"ל למענו היה חשובות לו מאוד, וגם ביקש שימשיך להתפלל עבורו, אך לא היה בכוחו גם לחתום, לכך כתב נכדו "שמעתי מפי סבי וכתבתי בעצמי, מאיר פאם". (שם עמ' 243)

להערות הארות, נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034

או בת"ד 5397 ירושלים [לציין עבור כאיל תערוג]

לרפ"ש ר' עקיבא בן טויבא יהודית בתשח"י - ולעילוי נשמת ברינא בת ר' אריה לייב ז"ל

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 54 כי תצא תשע"ד

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים

ואשר שכו עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כי תצא כ"ג, ה)

הנה ידועים דברי ה"ט"ז (או"ח ס' תקפ"ח סק"ה, יור"ד סק"יז ס"א חו"מ ס"ב) דרבנן לא אוסרים דבר המפורש בתורה להיתר, ומעתה יש להקשות לכאורה איך אסרו רבנן לאכול פת עכו"ם, הרי כתיב גבי עמון ומואב (דברים כ"ג, ה) על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים, הרי שכתוב להדיא בתורה שמותר לאכול פת עכו"ם. [וכן העיר בכלי חמדה] וענה ע"ז רבנו שליט"א שהטענה עליהם היה רק שצריכים לקדם, אך עדיין לא כתוב שהיה מותר לנו לאכול מזה. וש"מ מפורש כן בדברי המדרש (מד"ר פרשת בהר ל"ד ח') וז"ל, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וכי צריכים היו להם ישראל, והלא כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר היה המן יורד להם, והבאר עולה והשליח מצוי להם, וענני כבוד מקיפין אותם, ועמוד ענן נוסע לפניהם, אלא דרך ארץ, הוא הבא מן הדרך מקדימין להם במאכל ובמשקה וכו', והרי דברים ק"ו, ומה מי שלא עשו חסד עם מי שאינו צריך חסד וכו' מי שאינו עושה חסד עם מי שצריך חסד על אחת כמה וכמה (ב"צ עמ' תנ"ב וע"ע באילת השחר כאן).

כי תדר נדר לה' אלקיך לא תאחר לשלמו כי דרש ידרשנו ה' אלקיך מעמך והיה בך חטא (כי תצא כ"ג, כ"ב)

הקשה המאירי ב"ה (דף ו) מאי שנא קרבן שעובר עליו כל יום בבל תאחר, משכר שכיר שכוין שעבר עליו בוקר ראשון שוב אינו עובר עליו. ותיירץ, מפני שאין הלילות נפסקות מימים לחיוב זה, שהרי חובה עליו לפרעו בלילה כביום, אבל קרבן שאין זמן הקרבתו בלילה, ולכן בכל יום מתחדש איסורו.

ושמעתי מהרב שלמה מילר שליט"א (זצ"ל) המוהל מפ"ת, ששאלו להגראי"ל שטיינמן שליט"א א"כ הרי בשבת אין משלמין שכר שכיר [ראה או"ח ס' ש"ז ס"א בהגה], והי' צריך האיסור להתחדש כל פעם אחרי שבת, ותיירץ דבשבת אריא רביע עליה, משא"כ גבי קרבן הא דאין זמנו בלילה הוא מדין הקרבן, ויל"ע עפ"י מש"כ המנ"ח (מצוה ר"ל אות ז') דבשבת אין עוברין על שכר שכיר אע"פ שאיסור התשלום הוא רק דרבנן, וא"כ נמצא שמדיני השכירות דאינו צריך לפרוע בשבת, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה שלא יתחייב בבל תאחר בכל שבוע מחדש, וצ"ע (עלי ציון מהדו"ת כאן).

וחדב"נ הגר"ז ברלין שליט"א תי' דלכאוי' אפשר דבלא"ה לא קשה מפריעת חוב בשבת דהוי רק איסור דרבנן, ומה שייך שיפקיע את קיום המצוה ואם יפרע בשבת אף שעובר על איסור דרבנן מ"מ קיים את מצותו, ולכא' מה"ט יש עליו כל רגע גם בשבת חיוב לפרוע, רק אריה הוא דרביע עליה - האסור דרבנן וצ"ע.

אמנם מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א כתב, האיסור דרבנן הוי כהושיבוהו חכמים בבית האסורים כדאי' בירושלמי כתובות וממילא אין ביכולתו לפרוע ואינו עובר, ע' חו"מ ס' שליט"א ס"ט (פרורים משולחן גבוה כרך ה').

ארבעים יכנו לא יסיף פן יסיף להכתו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך (כי תצא כ"ה, ג)

וע' בר"מ (פ"ז מסנהדרין ה"ה) מי שאמזוהו וכשהתחיל ללקות נתקלקל מכוח ההכאה בין ברעי בין במי רגלים אין מכין אותו יותר שנא' ונקלה אחיך לעיניך כיון שנקלה נפטר וכו', אמזוהו לשני מלקיות ולקה, ונתקלקל בין בראשונה בין בשניה פטור, נפסקה הרצועה בשניה פוטרין אותו בראשונה נפטר ממלקות ראשונה ולוקה האומד השני, וצ"ע דהא תרויהו נתמעט מקרא ומה הנפ"מ, למה נתקלקל ברעי פטור משניהם ובנפסקה הרצועה פוטרין רק ממלקות אחת והשניה נשאר בחיובה.

ותיירץ רבנו דבנתקלקל פטור דכיון דיצא לו הבזיון של ונקלה נתקיים דינו, משא"כ בנפסקה הרצועה טעם הפטור משום דמן השמים מרחמים עליו לפוטרו, וא"כ כשמלקין ומונים אחת ושנים אין זה מתייחס לעבירה מסוימת לומר דתחילה לוקה על עבירה ראשונה ואח"כ מלקין על השניה, רק מכח שני העבירות הוא לוקה שני מנינים, אבל אין התייחסות מיוחדת למלקות שנאמר זו לראשונה זו לשניה, ואם היה כן א"כ גם נתקלקל בראשונה היה נפטר רק ממלקות ראשונה, אבל כיון דהחיוב הוא מלקות מחמת שני העבירות ואין הכרח ליחס זה לעבירה ראשונה וזה לעבירה שניה, ונמצא דהמכה היא מכח שניהם, וכשנתקלקל נתקלקל מחמת ב' העונשים כאחד ונתקיים ב' דיני עונש מלקות שבו בבזיון זה, דאין ליחס הבזיון לעבירה מסוימת ולומר דנפטר מזו ולא מן השניה, משא"כ בנפסקה הרצועה יש גילוי דמרחמים עליו להפסיק מנין זה שמונים עכשיו, והמנין כל אחד לעצמו הוא, ומחיוב אחד נפטר ולא משניהם (אילת השחר מכות כ"ב, פרורים משולחן גבוה כרך ב').

ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה (כי תצא כ"ב, כ"ט)

כתב הרע"א כתובות (דף מ"ב) דהמאנס את הקטנה אעפ"י שנעשה ברצונה, מ"מ כיון דפיתוי קטנה אונס הוא, יש עליו דין ולו תהיה לאשה כדין אונס גמור. וצ"ע דבקרא כתיב תחת אשר ענה ופיתוי קטנה אע"ג דדינו כאונס מ"מ עיניו אין כאן, ואע"ג דאין לה דין רצון שתהא נחשבת דעשתה מדעתה לגבי דינים שתלוי בדעת מ"מ כיון דהיא רוצה א"א לקרוא לזה דעינה אותה. עיין ח"ש להגרש"ק אהע"ז סימן קע"ז, וק"ש כתובות אות קמ"ט. ובאילת השחר כתובות דף מ"ב כ' דבפרשת אונס כתיב ותפשה ושכב עמה, ובגמ' יבמות דף ל"ג אמרו דפיתוי קטנה אונס הוא לכן מותרת לבעלה, ובסוטה כתיב והיא לא נתפשה ומכאן למדו דאם נתפשה דהיינו נאנסה מותרת, א"כ מקרי פיתוי קטנה אונס גמור לקרות בה נתפשה וא"כ למדנו דפיתוי קטנה דין אונס עליה, ואין זה דין איסור על בעלה ברצון דוקא אלא המתיר מה שהיא אנוסה, דכן למדו מקרא והיא לא נתפשה, א"כ חזין דפיתוי קטנה דין אונס הוא ולא רק שאין כאן רצון, וא"כ גם בקרא דותפסה יש לכלול הקטנה שנתפתתה. וע"י מש"כ בפרורים משולחן גבוה כרך ג' כאן.

ענין דיומא – אלול

חומר הדין

באחד מימי חודש אלול זכיתי להיות אצל מרן ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א, וספרתי לו שישנם בחורים שאמרו לי שאינם מרגישים את ימי חודש אלול, ומה העצה לכך, ומה צריך לדבר כדי להרגיש בכל זאת את ימי חודש אלול, ואמר, **שחייבים לזכור שכל העונשים והצרות שישנם במשך השנה הכל תלוי בראש השנה**, ויותר מכך שכל המצב הרוחני של האדם וכל הקשיים בכל תחומי החיים הכל נקבע בראש השנה. וכוונת הדברים שאם יודע האדם את מצבו האמיתי, ויודע הוא את חסרוניותיו ואת מגרעותיו, יש עדיין סיכוי שיתקן את עצמו ויגיע לשלמות, אך כשחושב שהוא השלם ביותר סימן שמצבו קשה ביותר, וכך גם מצבנו בדורות אלו שהנה בדורות הקודמים חיו חיים רוחניים אמיתיים, ולכן הרגישו עד מאוד את ימי חודש אלול והימים הנוראים, משום שידעו גם את חסרוניהם וחרדו לנפשם אולי ח"ו לא יוכלו לתקן ולטהר את עצמם בימים קדושים אלו (בעקבות מועדי ה' עמ' 103).

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

המקדש צריך שיטעום מלוא לוגמיו, ובשו"ע הגר"ז סי' ק"צ הביא מחלוקת ראשונים אם צריך שישתה מלוא לוגמיו בהבדלה. ואמר מו"ר הגרא"ל שליט"א דאם הבדיל וטעם רק משהו לא יחזור [דהרי הוי ספק ברכות] (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א – קובץ מוריה ניסן תשנ"ט)

יומא דהילולא - מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל גאב"ד וראש ישיבת פונבז' נלכ"ע כ' אלול תשכ"ט

רבנו שליט"א מפליא בגדלותו של הרב זצ"ל בקדושת ובצידקותו, ובכחו הגדול להקים עולה של תורה

וכמו"כ הערכה עצומה העריך הרב מפונבז' זצ"ל את רבנו יבדלחט"א ותמיד הפליא בקדושתו ובפקחותו העצומה, ונהג בו כאדם גדול מאוד בכמה פרטים, ומסר לו הרבה דברים שקיבל מרבו החפץ חיים ומגדולי ליטא וכן מינהו לראש הישיבה בישב"ק ולראש הכולל.

פגישתם הראשונה

בשנת תשי"ו כשעלה רבנו לארץ ישראל נכנס כמה פעמים לחזון איש, והחזו"א הבחין בו שהוא ראוי להרביץ תורה לעדרים וקרא להרב מפונבז' ואמר לו שבפגישתם בכולל תורת ארץ ישראל נמצא אברך בשם ר' אהרן לייב שכדאי לך לשים עליו עין שיהיה אצלך בישיבה מרביץ תורה. (וראה גם אחד"ב עמ' 455 - 454)

נסע הרב מפונבז' לכולל באחד הימים בבוקר בסדר א', ולמדו אז מסכת סנהדרין, התיישב בסמוך לרבנו והחל ללמוד באותו דף שלמד רבנו, ובמשך הסדר ניגש לשוחח עמו בלימוד בענינים אלו, והתפעל טובא, ואמר לו שהוא מזמינו להיות ר"מ אצלו בישיבה, רק כעת בני הישיבה מועטים ואי"צ בעוד אנשי צוות, אבל שיזכור שבעתיד יבוא לישיבתו.

וסיפר לנו מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א שבתקופה ההיא פגש הרב זצ"ל עוד כמה אברכים ת"ח שלימים נודעו בגדלותם, אמנם אמר שאמנם טובים הם, אך ר' אהרן לייב יותר טוב מהם.

אדם קדוש

שח הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א: שכאשר ביקר הרב מפונבז' בכפר סבא (בשנת תשי"א) נשא דברים בביהכנ"ס הגדול בעיר. את הדרשה הוא פתח, בדברים אלו: **"אתם יודעים שיש פה גדול בתורה שאין באף מקום אחר, דר ביניכם אדם קדוש! תדעו להעריך את הזכות שנפלה בחלקכם"**. והרב מפונבז' לא שם לב שרבנו היה נוכח שם, כיון שישב ליד הבימה שהיתה מוסתרת, וחשב שהוא נמצא בהיכל הישיבה. ולאחר מכאן עורר את הציבור לחזק את הישיבה שהוא מקום התורה המחזיק את המקום כולו, כשהוא מפליג בשבחה של הישיבה וביחוד של העומד בראשה.

הקמת ישיבת פונבז' לצעירים

שח לנו כ"ק האדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א שהוא כשלוש רבנו שליט"א ראשון התלמידים בישיבת פונבז' לצעירים. וכך מספר האדמו"ר שליט"א, הישיבה קטנה נפתחה בזכותו, שבסעודת הבר מצוה שלו שהתקיימה בתמוז תש"ו בת"א, ישבו דודו בעל האביר יעקב מסדיגורא זצ"ל, וזקנו האדמו"ר מקאפיטשניץ זצ"ל, ושוחחו ביניהם לאיזה ישיבה קטנה לשלוח אותן, ועלו צדדים שונים, ותוך כדי הנידון נכנס הרב מפונבז' זצ"ל שהיה ידיד נפש להאדמו"רים הנ"ל. וכשנכנס הרב מפונבז' לבר מצוה אמרו האדמו"רים הגעת בדיוק בזמן, עכשיו אנו דנים להיכן לשלוח את חתן הבר מצוה, ואתה מבין בישיבות אולי תתן עצה. והרב מפונבז' ישב בקצה השולחן ושחק כעשר דקות, וסרק בזקנו כמנהגו בעת שחשב, ואז אמר אני אפתח ישיבה קטנה, וכך הוא היה התלמיד הראשון.

לקח הרב מפונבז' עשרים בחורים מבוגרי בתי אבות שלמדו אז בתפארת ציון, וצירף עוד ארבע תלמידים לאלול הראשון וכך נפתחו שני שיעורים שיעור א' וב'. לשיעור א' התמנה מרן הגרמ"ל זצ"ל, ולשיעור ב' התמנה מרן רבנו שליט"א. והם היו אומרים את השיחות. לקראת החורף הגיע הגה"צ ר' שרגא גרוסברד זצ"ל להיות מנהל רוחני בישיבה [שעד אז כיהן כמשגיח בת"ת יסודי התורה]. ובשבתות לא היה מגיע ר' שרגא, והיו הגרמ"ל ורבנו בתורנות למסירת שיחות בשבת. והגה"צ רבי ראובן מלמד זצ"ל שהתגורר בבנין הישיבה מסר ג"כ שיחות וועדים בישיבה, והוא ורעייתו היו מחלקים כוסות תה ללומדים בסדר שלישי.

והתחילו ללמוד מס' כתובות פרק אלו נערות, והספיקו עד סוף החורף עד פרק המדיר, ובקיץ למדו פרק המדיר ופרק הכותב. לקראת סוף השנה מינה הרב מפונבז' את הגר"ג נבנצל זצ"ל לר"מ שיעור א'. והגרמ"ל היה ר"מ שיעור ג' באלול ובחורף, ורבנו היה ר"מ בשיעור ב'. ובקיץ התמנה רבנו לשיעור ג' והגרמ"ל היה בשיעור ב'. ולמדו מס' ב"מ באלול ובחורף הספיקו מפ"א עד אמצע פרק ד'. ובקיץ למדו פרק איזהו נשך, וסוף פ"ד.

[ישנה שמועה שהחלוקה נעשתה ע"י גורל מי ימסור הראשון בשיעור ב' ומי ימסור אח"כ (אחד"ב עמ' 455 - 454)]

אודות מינוי זה, סיפר מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל שהינו זוכר היטב שכאשר חיפש הרב מפונבז' ראש ישיבה לישיבה לצעירים, שם דגש מיוחד לחפש תלמידי חכמים שיש בהם ניחות מהדור הקודם למלחמה, שיהיו דוגמא והמשכיות לדור הדעה שלפני השואה שנכחד, ומה מאוד חפץ היה למנות את מרן שליט"א לראש ישיבה, שכן יש בו תכונות והנהגות ייחודיות, דוגמת גדולי הדורות הקודמים.

כראש כולל פונבז'

שח הגאון ר' גבריאל קנופער שליט"א (בראיון לית"י אייר תשס"ו): בשנת תשכ"ה, עבר מרן הרב מפונבז' זצוק"ל בלונדון יום לפני בדיקת חמץ. כדרכו בקודש התארח בביתו של הרב יעקב (ג'קל) לוינסון. כששמעתי על בואו, יצאתי לשדה התעופה כדי לקבל את פניו. כשהבחין בי פתח ואמר: **"בנסיעתי, נפל במוחי א מוראדיגער איינפאל (הברקה נפלאה): אני הולך למנות את רבי אהרן לייב לראש הכולל. הוא צומח להיות אדם גדול מאוד"**, התבטא מרן הרב זצוק"ל.

והגה"צ ר' דן סגל שליט"א סיפר שהרב מפונבז' זצ"ל אמר לאברכי הכולל 'הבאתי לכם ראש כולל שיענה לכם בכל התורה כולה, ולא רק בזה אלא תוכלו להתייעץ עמו בכל עניני החיים, בדיני נפשות ובחינוך הילדים'.

ושמענו שהגאון רבי יוסף ישראלזון זצ"ל סיפר, שהוא היה מאלה שדחקו בהרב זצ"ל להביא ראש כולל, וביקשו שיביאו ראש כולל מרומם שירומם את כל הכולל, אבל לא יהיה אחד שיכפה דעתו על אברכים בכולל, ויעשה אורה לא טובה. (מפי הרה"ג ר' יוסף צבי רינהולד שליט"א)

הכרת הטוב

סיפר רבנו, שכאשר הרב מפוניבז' רצה בשנת תשכ"ה שרבנו יתמנה לראש הכולל ויפסיק למסור שיעורים בישיבה קטנה, ובאו מרן הגרמ"ל והגר"ש גרוסברד שהיה אז משגיח בישיבה, וטענו שאם רבנו יעזוב את הישיבה קטנה אינם יכולים להמשיך כך, והתרצה להם הרב מפוניבז', ולכן נשארת בישיבה קטנה, וזכיתי למסור שיעורים כמעט בכל נשים נזיקין מתחילתו ועד סופו, וזה בזכות שניהם. והיה בתחילת סדר א' מגיע לדבר בלימוד עם אברכים בכולל, ובהמשך הסדר היה הולך לישיב"ק (מפי בן רבנו הגר"ש שליט"א).

מיהו מתמיד

שח רבנו: שסיפר לו הגר"י כהנמן ז"ל כי בהיותו כבן י"ד בערך הגיע אצל הגר"י הוטנר זצ"ל בזמן שהיה אבד"ק בדערעטשין לפני איישישוק, ואחרי שתהה על קנקנו אמר לו, בני - בני אדם טועים וחושבים שצריכים דוקא להיות מתמיד [אף למעלה מכוחותיו], ולא היא, אין צורך כלל בהתמדה המזיקה לגוף, אני מבטיח לך כי ארבע עשרה שעות ביום דיין בהחלט לקבל דעת תורה, ואין הכרח כלל להיות מתמיד מעבר לכוחות הגוף ולהזיק לכוחות הרגילים (כ"ת).

הקבלה לטעלו

סיפר רבינו מה שסיפר לו מרן הגר"י כהנמן זצ"ל, שבתחילה רצה ללמוד בטלו אצל רבי שמעון שקאפ זצ"ל, אך היות שהרבה מאד רצו ללמוד שם, עשו תקנה שלא מקבלים מי שיש לו כבר אח בישיבה, וכן מי שבן עירו כבר לומד שם, והיות ואחיו כבר למד בישיבה לא קיבלוהו. אך ברצונו ללמוד שם, הגיע פעם אחת לרבי שמעון כשהיה במקום קיט, ולאחר שמסר שם רבי שמעון שיעור, ניגש אליו וחזר לו על השיעור, ונהנה רבי שמעון מזה ושאל אותו מה אתה רוצה, אמר לו הפוניבז' רב שרוצה להיכנס ללמוד בישיבה, וקיבלו מיד! (פרי חיים רכ"ו).

בוכה על מקשה לילד

הגאב"ד דפוניבז' סיפר כי בפעם הראשונה שבא אל הח"ח, ועוד כלל לא ראהו, כבר ראה את גדולתו של הח"ח, כי שמע את קולו מעלית הגג, שבוכה מאוד, והתענין לסיבת בכיו, הסבירו לו כי ישנה אשה המקשה לילד, והוא מתפלל עליה, ואמר לעצמו, אם יש אחד שכל כך כואב לו צער מקשה לילד הרי זה מגלה על גדולתו העצומה (מאחורי הפרגוד עמ' 408).

שמחת הגאולה של החפץ חיים

שח רבנו שליט"א, סיפר לי הרב מפוניבז' זצ"ל שהי' אצל החפץ חיים לפני נסיעתו בפעם הראשונה בשביל ישיבתו למדינת הים ג' ימים מהשכם בבוקר עד חצות הלילה, משש בבוקר עד 12 בלילה, וכל הזמן הוא דיבר רק עמו, וכל דבריו היו או על צרות כלל ישראל, או בענין הגאולה העתידה, וכאשר הי' מדבר מצרות הכלל הי' בוכה בדמעות ממש, טפין גסין של דמעות, והתבטא "טרערן וויא באבעס", וכשהי' מדבר מהגאולה צהלו פניו מרוב שמחה, ואנחנו מדברים כמעט כל יום מהגאולה אבל בלי שום רושם וכן מהצרות ר"ל, אבל אצלו מה שדיבר הוא הי' אז חי ומרגיש ממש. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' קפ"ד) [א"ה, והרב מפוניבז' זצ"ל מסר לרבנו דברים נסתרים מהשיחה המופלאה של החפץ חיים, וכמוס הוא אצלו].

נקיון המקואות

וסיפר שאמר לו החפץ חיים בתוך הדברים, כי בכפרים ישנם מקואות במצב מוזנח מאד, ומשרד הבריאות רוצה לסגור אותם, אמר החפץ חיים לרב מפוניבז' אני אלך לשר ואשאל אותו - תאמר לי היכן אתה מחזיק את החיילים שלך, האם בבתים טובים או בתנאי דיור חלשים מאד? אלא שאתה מבין שאין ברירה וממילא מסתדרים גם בתנאים כאלו. כך אצלינו מקואות זה "חייבי כריתות" ואי אפשר לוותר על זה בשום אופן (פרי חיים 90).

לא אסע

כאשר החפץ חיים סיים את השיחה, הרב מפוניבז' ביקש לקבל ברכת פרידה. הח"ח התבטא 'האם אתה נוסע, והרי עדיין לא דברנו', הרב שאל: האם לא אסע? השיב הח"ח לא אמרתי שלא תיסע, רק אמרתי כי עדיין לא דברנו. והרב מפוניבז' נפרד ממנו לשלום, טרם שנסע לכיוון עיר הנמל להפליג באוניה חלף והלך לבקר את בנו ר' אברהם שלמד אז במיר. בנו התאכסן בדירה בעיירת מיר, והיה שם בחור מהאכסניה שחלה, והרב נדבק ממנו, ושכב שם זמן מה בחוליו, והפסיד את הפלגת האוניה והנסיעה נדחתה (מאחורי הפרגוד עמ' 409).

חבל על הכסף

כמו כן סיפר רבנו שליט"א בשם הרב מפוניבז', שכשראה פעם החפץ חיים את האברכים מכולל קדשים שותים קפה, אמר להם חבל על הכסף, אני אבקש מבתי שרה שתבשל קצת תפוחי אדמה, ולא תצטרכו לשתות קפה [והיה כונתו בעיקר היות והאברכים עזבו את הבית לתקופה ארוכה, רצה שישלחו מה שיותר כסף לנשותיהם, ורצה לחסוך פרוטות אלו ג"כ, כדי שיהי' לנשים יותר כסף (פרי חיים)].

יעשה כמו החפץ חיים

אמר רבנו: הנה החפץ חיים כתב (בהקדמה לליקוטי הלכות בנוגע לימוד קדשים) שכתבוא הגאולה בזמן קרוב, הרי על הגדולים בישראל מוטל להורות לעם ה' כל הדינים ששייכים לקדש ולמקדש, ומביא מחגי שבזמן בית שני שאלו הכהנים תורה, ובודאי גם בהגיע הקץ יצוה הקב"ה לשאול את הכהנים.

ובאמת יליע לעת"ל איך יפסקו הרי בהרבה דברים יש מחלוקת, ומספרים דהגאב"ד דפוניבז' זצ"ל אמר שיראה איך החפץ חיים יעשה וכך גם הוא יעשה, אמנם גם החפץ חיים איך הוא מכריע בדברים שיש מחלוקת, ואם משום דיבואו משה ואהרן עמהם כדמצינו ביומא ה' ב ובגדה ע' ב' א"כ לא יצטרך לראות איך ינהגו כהני הדור ההוא שהרי ישאלו למשה ואהרן. (אילת השחר צו ו, י"ח).

עדיף ישיבה ללא רבנות

סיפר רבנו שליט"א ששח לו הגאון דפוניבז' ר' יוסף שלמה כהנמן זצ"ל שמרן החפץ חיים זצוק"ל הורה לו שעדיף שתהיה לו ישיבה ושלא יהיה רב, מאשר בהיפך היינו רב בלי ישיבה, ומדוע השיב כך החפץ חיים? כי רב יכול להפסיד ממעלתו ורוחניותו, ועם ישיבה הכל אחרת.

בתי אבות

אך הוסיף דבכל ישיבה שתהיה, שיהיה לו בזה עוד מפעל חסד בנוסף, כיון דעולם חסד יבנה, וזה הסיבה לכך שהרב דפוניבז' זצ"ל ייסד את בתי אבות המפורסמים בצמוד לישיבתו הגדולה שבבני ברק. (מאיר עיני ישראל ח"ב עמ' 195 מרשימות הגר"י סוקל שליט"א)

הסיבה שהרב לא ביטל את הקידוש לפני התקיעות

אמר רבנו שליט"א ששמע מהרב מפוניבז' זצ"ל שאמר שהי' מבטל את הקידוש שעושין לפני התקיעות בר"ה, רק היות שבאים להתפלל בישיבה גם ילדים מבתי אבות שהם יתומים עניים אינו רוצה לבטל (פרי חיים 60)

יצא פוניבז'

סיפר רבנו: בערוב ימיו של הרב זצ"ל כששב מנתיבות בחו"ל, ביקשו להוציאו למרפסת הסמוכה למעונו, באגף השמאלי של ישיבת פוניבז', הרב ישב על כסא נוח, ולידו היה רבי שמואל רוזובסקי, וגם אני נכנסתי, ולפתע הרב ז"ל פתח לומר בנימה של כאב: והרי החפץ חיים השקיע בי יותר מכל, וכל כך דיבר איתי, ומה יצא מזה? וכיון שנשמע בקולו הכאב, העזתי ואמרתי לו 'יצא פוניבז', מיד נחה דעתו והפטיר - זה נכון.

המשיך רבנו והסביר כי החפץ חיים נטע בו אהבת תורה עצומה, ובלא אהבת התורה העצומה הזו לא היה יכול להיווצר 'פוניבז'. החפץ חיים ידע שכוחותיו גדולים מאד, ובאמת חלק הכי גדול של התורה בארץ ישראל נזקף לזכותו (מאחורי הפרגוד עמ' 435).

מסירות לתורה

שאלו את רבנו, מדוע הרב מפוניבז' הצליח כל כך, והשיב, מחמת שמסר את כולו לתורה, היו ימים שכל שעות היום התרוצץ בחו"ל למען הישיבה, ובלילה ישן בתחנת רכבת, היום, יודעים בעולם מקיומו של 'עולם הישיבות' אבל פעם הגבירים היו יותר מגושמים. היה גם מי שנתן לו פעם חצי דולר. היו לו יסורים קשים וביזונות. פעם הרב מפוניבז' התבטא באוזני: כל השנה אני שנוור, ובירחי כלה אני ראש ישיבה...

וסיפר הר"ש לורנץ ז"ל לרבנו שליט"א שבעצמו ראה שהרב יצא מחדרו של גביר ללא פרוטה, ואף מיאן לקבל אנשים נוספים לצדקה, הרב פגש בחוץ את ר"ש לורנץ ועימו מרן הגר"א קוטלר, נכנס הר"ש לורנץ שנית להשתדל לפחות עבורם: איך אתה לא מקבל אותם? וקבלם. ומדוע הצליח לדבר על לבו של אותו עשיר? כי ר"ש לורנץ היה חבר נכנס, ואת זה העשירים מבינים... (שם)

ברכת כהנים בב' ידים

כשהיה רבנו בחו"ל ציין, שרבים, בבואם לברך את צאצאיהם, אכן מקפידים לעשות זאת רק בהנחת יד אחת. וסיפר כי מרן גאב"ד פוניבז' זצ"ל שח פעם, שהוא עצמו אינו חושש, ויכול תמיד לברך בנשיאות כפיים ובהנחת ידיים על ראש המתברך, שהרי הוא כהן. וראה אילת השחר ויחי מח, יג דהביא מסיפור הגר"א דהזהיר לא לברך ברי"ב ב' ידים לבר מכהן, א"ה, יל"ע כיצד יברך כהן בלילה).

לימוד מסכת שבת

שח רבנו: שאלתי את הרב מפוניבז' אם אפשר ללמוד מסכת שבת בישיבה ואמר לי שלא, אבל על מסכת סוכה אמר שאפשר. וחשבתי שזה באמת כך, שהרי אם לא יחדד את השכל ע"י הלימוד של מסכתות מסדרי נשים ונזיקין וילמוד מסכת שבת, הלא בקל יכול להיכשל בדברים חמורים ביותר, שבשבת אפשר לומר סברות דקות כאלו שיכול בקלות להגיע בהם מחיוב מיתה ועד היתר גמור, ורק ע"י שיחדד את השכל יוכל לימים להגיע לסברות הנכונות ולא יכשל ח"ו באיסורי שבת החמורים, וחידוד השכל לצורך הבנת עומק התורה הוא רק ע"י לימוד נשים ונזיקין. [וראה לעיל פרשת אמור מה שהבאנו שם]

השיעורים

עוד סיפר רבנו: שהיה תקופה בישיבת פוניבז' בחו"ל שהמשגיח הגיע בטענה שאין משמעת, וע"כ ביקש הרב שיעשו שיעורים כל יום ועדיין לא עזר וביקש שיעשו שיעורים גם אחה"צ, אמנם היה דבר זה קשה לרמ"ם והפסיק.

עוד סח רבנו שהרב מפוניבז' זצ"ל ניסה להרחיב את שנות השיעורים בישיבה גדולה לארבע שנים, אבל אני אשם שהוא לא עשה כך, כי אמרתי להרב 'ומתי הם ילמדו ללמוד לבד והוא סבר וקיבל'... (מפי הגר"ש אנגלדר שליט"א)

לא תשכח מפי זרעו

פעם סיפר לי הרב זצ"ל שהיה לפני מלחמת העולם הראשונה בדנמרק עבור ישיבתו, והלך לאסוף כסף עם אחד בשם צדריבוי שהיה חתן של המשכיל ש"י, ונכנסו לאחד בנקאי וסיפר להם שהבת שלו מתחתנת מחר ואמר לו עם מי, ואמר, עם גוי, מה אפשר לעשות כבר אין עתיד לכלל ישראל. אבל אנו זכינו להבטחה שלא תשכח מפי זרעו עד ביאת גואל. (כ"ת)

קידוש בית הקברות

כשהקים הרב זצ"ל את הבית קברות, ביקש מרבנו שליט"א שיסדר את 'קידוש הבית קברות', ורבנו צירף עמו את מרן הגר"ש ואזנר שליט"א, ואת מרן הגמ"ל זצ"ל, והגר"י ישראלזון זצ"ל והרא"צ לייכטמן זצ"ל ועוד, עד שהיו מנין ת"ח, ובאחד מימי הצום עשו את הקידוש בית קברות. (מפי אחד הנוכחים שליט"א שהיה שם בתחילת הקידוש, וראה לעיל גילון פ' ויחי)

מה אני בחינם

בגמ' בכורות (דף כ"ט א) ילפינן מדכתיב ראה למדתי אתכם מה אני בחנם אף אתם בחנם תנ"ה כאשר צוני ה' אלקי מה אני בחנם אף אתם בחנם, ומניין שאם לא מצא בחנם שילמד בשכר ת"ל אמת קנה עכ"ל. ומקשים איך ילמוד בשכר הרי מכשיל את המלמד באיסור וצ"ל דכיון שמוכרחים ללמוד ולא מצא ממנו ללמוד בחנם אז בהכרח ילמוד ממנו.

והגאב"ד מפוניבז' זצ"ל תירץ בשם בנו רבי יעקב הי"ד דאין המשלם עובר על לפני עור בכגון דא, דהרי אין הדין כאן איסור קבלת שכר מת"ת אלא חיוב לימוד התורה בחנם, ומה שילמדנו בשכר אינו גרוע מאם לא ילמדנו בכלל וכיון שכן מה דמשלם כשלא מצא ממנו שילמדנו בחנם אינו גורם בזה לעבירה חדשה ולא שייך לפני עור עכ"ד.

אמנם צ"ב למה אם לא ילמדנו כלל הוא יעבור איסור, למה הוא מחויב ללמוד יותר מאחרים (אילת השחר ואתחנן ד, ו)

שלום בית

שח רבנו בתוך שיחה בענייני שלום בית: אספר לכם מעשה שסיפר לי הרב מפוניבז' זצ"ל, הוא בתור רב העיירה פוניבז' רק פעמיים סידר גט, כי בכל פעם הוא והרבנית שלו [הראשונה] היו משתדלים לעשות שלום, ופעם אחת נכנס עגלון אחד איש פשוט מאד, והשתטח על הרצפה ואמר, רבי אם אתה לא מגרש אותי אני לא יכול לחיות, וכשראו הוא ואשתו שזה עד כדי כך, הבינו שאין ברירה ונתן לו גט, ומה היה בסוף העגלון הזה, היות שהיה מצער מאד את אשתו היא היתה נראית רע מאד כיון שעשה לה את המוות, ואחרי שגירש אותה היתה משוחררת לעצמה, והתחילה לחיות כמו שצריך, ואחרי כמה חודשים הוא ראה אותה ברחוב וראה שהיא נראית בסדר, והצטער למה גירש אותה ובא לרב, ואמר לו רבי אתה הרגת אותי למה סדרת לי גט, בתחילה הוא עשה לה את המוות, ועכשיו הוא בוכה, זה סיפר לי הרב מפוניבז', כי רק שתי פעמים הוא סידר גט, וגם באלה היה לו אח"כ בעיות מזה (מאחורי הפרגוד עמ' 359)

פטירת הרב זצ"ל

וכשנפטר הרב מפוניבז' זצ"ל הספידו רבנו בהיכל הכולל 'מספד תמרורים'. ולע"ע לא הגיע לידנו מה שאמר שם, ויסד רבנו שליט"א שיעור במשניות טהרות שמוסר לזכרו בכולל, וכך במשך עשרות שנים המשיך בשיעור זה.

להערות הארות, נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034 בין הסדרים

לע"נ מטילדה מצה בר שלמה גרינברג תנצב"ה

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 55 כי תבא תשע"ד

מתורת הפרשה

וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב. (כי תבוא כ"ו, ה)
וכתב רש"י ענייה לשון הרמת קול. ויש להבין האם הכוונה שירים את קולו ביותר, והנה בסוטה (דף ל"א) איתא דצריך קול רם, ואיתא בירושלמי סוטה (פ"ז ה"ב) ומובא בטור א"ח ס"י כ"ח ס"ד וע"ש במ"ב לגבי נשיאת כפים דקול רם היינו קול בינוני מרומם שבקולות, ר"ל משובח ונעים. ואמר לי מו"ר מרן הגראי"ל שליט"א בזה סברא נפלאה, דהנה איך משמע מלשון עניה שהוא קול רם, ואלא דיש בזה ב' ענינים, אמירה הוא מושג עצמי, ואפשר לומר לעצמו, אבל ענייה אינו אלא לחבירו, והגם דכאן עונה ואומר כלפי ה' אבל צורת הדיבור וגובהו הוא גובה הדיבור של עניית דברים לחבירו ולקהל, והוא קול רם, והבן (טובים מאורות עמ' מ"ו).

השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב

ודבש (כי תבוא כ"ו, ט"ו)

וברש"י וירא (י"ח, ט"ז) כתב "וישקיפו על פני סדום - כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כ"ו ט"ו) שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת רוגז לרחמים". ושמעתי ממרן הגאון רבי אי"ל שטיינמן שליט"א שהעיר מדברי הנפש החיים פ"ד סוף פ"ד שהביא שם דברי התנא דבי אליהו פ"ח וז"ל 'ואמר שם עוד כל זמן שישראל עוסקין בתורה ועושין רצון אביהם שבשמים הקב"ה בעצמו נפנה אליהם לברכה שנא' השקיפה ממעון קדשך וכו' וברך את עמך' עכ"ל, ולכאוי קשה דמאמר זה סותר למאמר ברש"י שלפנינו, וביאר שכשם שגדול כח מתנות עניים שהופך מידת הרחמים לרוגז כן כח התורה להפוך מידת רוגז לברכה, משא"כ שאר השקפה שבתורה שאין בו כח להפכו לטובה (ויאמר אברהם עמ' ע"ו).

ארור מקלה אביו ואמו ואמר כל העם אמן (כי תבוא כ"ז, ט"ז)

כתבו התוס' בכתובות דף פ"ו ע"א (ד"ה פריעת בע"ח) דאע"פ דאין כופין על מצות כיבוד אב שמתן שכרה בצידה, מ"מ היכא דאיכא קלון האב כייפינן להו, ואפשר לפרש דבקלון איכא נמי ארור מקלה אביו ואמו כמבואר ברמב"ם ושו"ע יו"ד סימן רמ"א, ויתכן דהוי כאיסורא שכופין ע"ז. ואע"ג שכתבו התוס' ב"ק דף פ"ב ע"ב דאי בעי למיקם בארור לא מיקרי עבריינא, הא במנחות דף ס"ד ע"ב כתבו דארור בו נידוי בו קלה ולפ"ז אסור, ועל איסור הוא מחויב להוציא ממנו, ולפ"ז באופן שיהיה קלון מחויב אף להוציא ממנו של דהוי איסור, וצ"ע לדניא (אילת השחר בבא קמא דף קי"א ע"ב ד"ה והנה במש"כ).

[א"ה, והעירו לרבנו במה שתמה מתוס' ב"ק שבארור לא נחשב עבריינא, דשם מיירי רק בארור דרבנן שלא ילמד חכמה יוונית, אבל בארור מה"ת ודאי הוי איסור, ופתח רבנו את ספר חפץ חיים בפתיחה במנין הארורים, ושם הביא הח"ח מהרבינו יונה דהעובר בשאט נפש על הארור הרי זה מומר לכל התורה כולה. וע"ע בס' קבא דקשייתא שאלה מ"ב דלמד מדברי התוס' דבכל ארור אין איסור כלל, וצ"ע (אעלה בתמר ק"י ב"ל)].

ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה. (כי תבוא כט, ג)

כתב רבנו שליט"א בהקדמה לספר אור השנים להגאון רבי אריה ליב עפשטיין בעל הפרדס זיע"א [שהוציא לאור מחדש] בתו"ד: ויש להביא בזה הערה קצרה עד כמה מעשה המצות, ואפ"י מעשה מצוה אחת, עושה שינוי לגמרי במדרגת האדם. איתא בנדרים דף ל"ב ב' ואמר רמי בר אבא כתיב אברם וכתוב אברהם בתחלה המליכו הקב"ה על רמ"ג אברם ולבסוף המליכו על רמ"ח אברם אלו הן שתי עינים, ושתי אזנים, וראש הגוייה. וז"ל התוס' שם, שתי עינים ושתי אזנים וראש הגוייה, שנימול ושמע וראה ושלט בעיניו ואזניו, שהמצות מפקחות את העינים והאזנים כדכתיב ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה, אבל הכא פי' אצל אברהם לא קחשיב לב, דהא כתיב ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית וגזר על המילה, אלמא קודם המילה היה כבר לבו שלם לשמים. ומרש"י בדברים כ"ט פסוק ג' לא משמע כפירושם, דכ' וז"ל ולא נתן ה' לכם לב לדעת להכיר את חסדי הקב"ה ולהדבק בו עד היום הזה, שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמ"ש ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדתו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה לנו נתנה, ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגוי' היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום. אבל מהתוס' לא משמע כפירש"י, אלא דאז ראה עלייה בקיום המצות מעשיות, דלכן שפט שמדרגתם עכשיו לעומת קודם היא בבחינת שלא נתן להם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה.

ואם נרצה להשוות פ"י התוס' לפירש"י, אפשר שבוה שבאו לתבוע שגם להם ינתן ספר התורה, הבין מזה שכיון שעלו למדרגה כזאת ע"כ שעלו כבר במעשה המצות, כי בלי זה לא יתכן שיהי' להם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע, וממילא לא היו משיגים דרגא זאת לתבוע ולהצטרע על חוסר רוחניות.

וכן באברהם אבינו כל זמן שלא קיים מצות מילה, אע"פ שלא הי' מצווה ולא הי' שייך שיקיים קודם, מ"מ הא הי' חסר לו מצוה מעשית, ואע"פ שהי' לבו שלם להקב"ה מ"מ כ"ז שהי' חסר לא הי' יכול להגיע לתכלית שלימותו להיות לו עינים לראות ואזנים לשמוע, ורק בגמר עשית המצוה מעשית זכה לזה, ובדאי ע"ז שהמצוה הזאת נקנתה לו ע"י יסורין הזכ"י והעלייה עוד יותר גדולה, אבל יסוד הדבר הוא מה שעלה בקיום עוד מצוה זה הוא ששינה אותו לדרגת השלימות, אשר בלי זה לא הי' יכול להגיע למרות כל הבנתו וגדלותו.

יומא דהילולא דהסבא קדישא מרן רבי ישראל הכהן מראדין החפץ חיים זצוק"ל - נלב"ע כ"ד אלול תרצ"ג

רבנו מרבה לספר אודות הסבא קדישא עובדות והנהגות ששמע מעדים נאמנים, ובאחד הפעמים שהאריך לספר כמה וכמה עובדות, ואחד הנוכחים רמז שכבר הגיע זמן התפילה, אמר רבנו: **אתם חושבים שאנו סתם מספרים כאן עובדות על הח"ח, דעו לכם שכל עובדה ומעשה זה לימוד לדרכי החיים והמשך עוד לספר כהנה וכהנה.**

וכתב רבנו בהסכמתו לספר מאיר עיני ישראל: כבר התפרסם ספרי מאיר עיני ישראל ג' חלקים, בו מופיעים סיפורים מהנהגותיו של מרן החפץ חיים זצוקלה"ה. ובדורנו אשר צדיקים מועטים, ואנו זקוקים מאד לראות מהנהגותיהם ודבריהם של צדיקים מהדור שלפנינו, ואם בדורות שלפנינו כתבו על כמה צדיקים ספרים שלמים על אחת כמה וכמה זה נצרך לדורנו. ובכן תתברך על טוב מעשיך ותזכה שיהי' בזה זיכוי הרבים גדול, ובוה גם אתה וכל משפחתך תהי' מבורכים ברוחניות ובגשמיות. אהרן יהודה ליב שטינמן - כ"ד תשרי תשס"א בני ברק יצ"ו

רבנו אמר שלא זכה לראות את הח"ח, וכשנפטר הח"ח למד אז בבריסק, ורצה להגיע ללוויה של הח"ח, אך לא היה לו מעות לנסיעה רגילה ברכבת, רק ל*משאית בלי גג*, ואמו לא הסכימה שישע כך.

כולו נקי

אמר רבנו בדרשה: שמה שמרן החפץ חיים זצוק"ל זכה שספריו נתקבלו בכלל ישראל, באופן מיוחד מאוד, מה שלא הרבה זוכים לזה, ובפרט ספרו 'משנה ברורה' אשר נתקבל בתור פוסק אחרון, ואיך זכה לכוז סייעתא דשמיא? התשובה לכך היא, לפי שעשה הכל עם נקיות רק לשם שמים, בלי שום פניי של נגיעות. [וראה עוד מה שהבאנו בזה להלן]

וגם בהנהגת הדור א"א לתאר כמה הוא הציל את כלל ישראל, אמנם היו הרבה צדיקים, הרבה גאונים, אבל מי נתן את החותמת על כלל ישראל, רק מרן החפץ חיים זצוק"ל.

שלא כפי הדור

עוד אמר רבנו: החפץ חיים נשלח לעולם על פי מה שאמרו חז"ל (יומא לח, ב) ראה הקב"ה שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דוד ודור' והוא זצ"ל לא היה כפי ערך הדור כלל, ולא לחינם אמר עליו הדיבוק שהוא בשמים נחשב כתנא קטן. שקידתו היתה נוראה פעם בא אליו בעל השרידי אש עם שאלה בענין קטלנית, והחפץ חיים השיבו להלכה, ומיד הוסיף ואמר לו: פנישיר רב איד דארץ לערנין. ותיכף שקע בתלמודו. (מאחורי הפרגוד עמ' 407)

והביא רבנו ששמע בשם החזון איש זצ"ל שאמר על הח"ח שששים שנה למד תורה [לשמה] ואחר כך הפך למנהיג של כלל ישראל. [וראה מה שהבאנו עוד בענין זה בפרשת פנחס]

נוסח החפץ חיים בברכת כהנים

שמעתי מיהודי ישיש מכפר סבא ר' אלי' טובי ז"ל, שלמד אצל החפץ חיים בתחילת יסוד הישיבה בראדין [ראה עליו להלן] שהחפץ חיים נסע לאחר הפסח לוורשה לצורך הדפסת המשנה ברורה, ונודמן לו ליסוע עמו עד לידא, והחפץ חיים אמר בדרך הרי אצטרך לשהות בחג השבועות בורשה, ואיך אברך ברכת כהנים בהיגוי ליטאי, מאחר שמדברים שם בהיגוי פולני, אולי גם אני צריך לדבר בהיגוי זה, ורא"ט הנ"ל אמר לו שבספר מסוים כתוב שההיגוי של הפולנים הוא שיבוש ולא צריך לחשוש לזה, והחפץ חיים לא התייחס למש"כ בספר ההוא, ואח"כ נודע לו שמחבר הספר ה"י משכיל והבין שמשום כך החפץ חיים לא התייחס לזה [ושמעתי מנכד החפץ חיים הר"צ זקס ז"ל שהחפץ חיים ה"י אומר הרבה פעמים תיבת אתה מלעיל ולא מלרע, כדי להוציא מלב המשכילים] ולמעשה החפץ חיים בירך ברכת כהנים בהיגוי ליטאי. וידוע שההיגוי הליטאי קרוב מאוד למבטא התימני (אילת השחר פר' נשא).

שמרו עליו משמים

והנ"ל סיפר שבאותה נסיעה הבחין בדבר פלא, דברוסיא לפני מלחמת העולם הראשונה ה"י בכל פרשת דרכים צלב שהגוים היו משתחוים לו בעברם לידו, והחפץ חיים נרדם בנסיעה, ובדרך שהעגלה מיטלטלת ה"י נע ראשו הנה והנה, אבל כשהתקרבו בסמיכות להצלב ראשו של החפץ חיים עמד ישר ולא זז כלום, ואחרי שעברו מקום של הצלב שוב נענע עם הראש, והכל ה"י בתוך השינה, דשמרו עליו משמים שלא יראה כמשתחוה לצלב ח"ו (אילת השחר שם).

סיום משנה ברורה

וסיפר הנ"ל שהשתתף בסיום של חיבור ספרי המשנה ברורה, והזמין החפץ חיים את כל האברכים מכולל קדשים ועוד שני בע"ב מבני המקום, וגם אותו שלמד בישיבה, והיה בסעודה דגים ובשר, סעודה שלמה.

וכששאלו להחפץ חיים אם יתחיל לעשות חיבור על יורה דעה, אמר לכתוב על אורח חיים לקח לי שלשים ושש שנים, ומי יודע אם יש לי עוד שלשים ושש שנה. ובאמת נתקיים היוצא מפיו שחי אח"כ רק עשרים וחמש שנים... ואם היה מחבר גם על יורה דעה היה הרבה יותר קל ללמוד את השולחן ערוך, וכך היה באורח חיים קודם חיבור המשנה ברורה, שהיה קשה ללמוד אורח חיים, כי היו צריכים ללמוד את המגן אברהם ועוד (פרי חיים 57).

המשקלות

מסופר על החפץ חיים שיגע מאד על דקדוק המשקלות, ועני אחד שראה את יגיעתו הגדולה בזה, אמר על עצמו שהוא עני ומוכן לעשות עבודות קשות עבור כסף, אבל כזה עבודה כמו שעשה החפץ חיים הוא לא מסוגל [והרבה הורו לעצמם היתר באיסור זה (אילת השחר כי תצא כ"ה, ט"ו)].

ענוה כיצד?

מספרים שהגר"א וסרמן הי"ד שאל את הח"ח באיזה מקום עדיף לשבת, אם עדיף לשבת במקום מכובד ולחשוב שאין זה המקום הראוי לו, או לשבת במקום הפחותים, ויש חשש שיכנס בו מחשבות, שאין כאן המקום שלו אלא בין המכובדים, ואמר לו הח"ח שבכל זאת ישב במקום הפחותים, והיינו שאם ישב במקום מכובד יחשוב שבכל זאת הוא חשוב (כ"י).

נתמכים שלא לומדים

הנה החפץ חיים זצ"ל ה"י אומר שהנתמכים שאינם לומדים הם גזלנים, שהרי הנדיבים נותנים כסף על דעת שילמדו, ובזמנינו יתכן שהם יודעים שלא לומדים יום ולילה, אבל אם לא ילמדו כפי הרגילות יש חשש גזל. (אילת השחר וזאת הברכה ל"ג, י"ח). [א"ה ראה בס' דוגמא משיחות אבי עמי נב]

מה יעשה אדם

בתוך שיחה אמר רבנו: אנחנו יודעים מה שחז"ל אומרים מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, וכמדומה שהחפץ חיים מדגיש שאם חז"ל אומרים את זה זאת אומרת שאין עצה אחרת, וגם אם אחד ידמה לעצמו שיעשה דבר אחר זה לא יעזור לו, אלא רק עצה אחת יש, תורה וגמילות חסדים [א"ה, ראה מכתבי הח"ח מכתב ס"ה, והיא האגרת שפרסם לקראת נסיעתו המתוכננת לארץ ישראל וז"ל: לא מצא רבי אליעזר הגדול לתלמידיו עצה אחרת אלא להנצל וכו' כי אם בתורה וחסד]

אמונה חושית

אומרים על החפץ חיים, שפעם בא אצל יהודי עשיר וביקש ממנו נדבה לשיבה, ונתן לו, אח"כ התחיל החפץ חיים לבכות, ואמר יד כזו של זהב ישרפו בגיהנם, ובכה כי הוא הרגיש שבן אדם זה שנותן את הכסף הרי יקבל גיהנם, ובכה על זה שיד כזו של זהב ישרפו בגיהנם. ואנחנו לא במדרגה הזאת, אבל החפץ חיים היה באמת המאמין האמיתי, שהרגיש וראה הכל, ואמונה היא אצלו ממש בחוש, הוא הרגיש את הכל, וכשראה שאחד עושה עבירה הוא הרגיש בחוש האיד שישרף בגיהנם, ואנחנו רחוקים מאד מזה (ימלא פי תהלתך מתי"ת עמי ת"ח).

דעת בעלי בתים

שמעתי פעם בשם החפץ חיים שהוכיח האיד שדעת בני אדם פ"י דעת הבעלי בתים הפשוטים, לא כמו דעת תורה, שהרי אם ילד הזיק לאדם אחר, הסברא הפשוטה של אדם מהשוק, שהאבא צריך לשלם, הרי הילד שלך הזיק, אבל אם בעל חי שלו כגון חתול הזיק הוא חושב שהוא פטור, אבל דין תורה הוא בדיוק להיפך, אם החתול הזיק בעל הבית צריך לשלם, וילד שהזיק האב פטור מלשלם, רואים האיד שדעת בני אדם היא לא כדעת תורה. (כ"ח)

סדר העבודה ביום כיפור

סיפר לי ר' מנדל [זאקס] ז"ל חתנו של החפץ חיים זצ"ל, שהיה לו עם הח"ח רק מחזור אחד, והיו מתפללים יחד! באותו מחזור, וככה לא ראו כלפי חוץ כ"כ התרגשות בתפילת החפץ חיים, אבל בעבודה ביום כיפור היה מתרגש מאד. (פרי חיים 58)

הצטנן בר"ה

סיפר לי רבי אליהו טוביה זצ"ל, שפעם נכנס הח"ח לשיבה בחודש שבט ושאל היכן פלוני, ואמרו לו שהוא הצטנן מקור ואינו חש בטוב אמר החפץ חיים אתם סבורים שנצטנן עכשיו, זה טעות! ער איז קאלט געווען ביים דאוונען ראש השנה, הוא היה קר בתפילת ראש השנה... (מאיר עיני ישראל ח"ד עמ' 440)

כפרה או קנס

החפץ חיים כיהן תקופה קצרה בתור רב העיירה ראדין, ובאותו זמן נמצא שהקצב לא התנהג בסדר, והכשיל אנשים, קנסו החפץ חיים שיתן "פוד" של נרות - היא כמות של ששה עשר ק"ג, לצדקה, וכך עשה.

לאחר זמן הלך הקצב לעולמו, ובא בחלום לח"ח ושאלו אם מה שהורה לו לתת פוד נרות, זה היה בתור קנס או בתור כפרה, השיב לו הח"ח שהיה בתור "קנס" התחיל הקצב לבכות אוי לי...

זאת אומרת שאם הח"ח היה פוסק שתה"י לו כפרה בזה, היו מקבלים את זה בב"ד של מעלה ולא היה נענש יותר. (פרי חיים צ"ח)

המלאכים מספרים

סיפר ראש ישיבת סלבודקא הגאון ר' מרדכי שולמן זצ"ל שבזמן מלחמת עולם הראשונה היה במינסק בסמוך לחפץ חיים באכסניא, והי' שומע את החפץ חיים אומר כל בוקר היום ניצחו הרוסים או שהיום הגרמנים ניצחו וכדו', ולמחרת נתפרסם בעתון שכיוון את הדברים בדיוק. [הדגיש רבנו שהח"ח סיפר מה שהיה ולא מה שיהיה].

והי' לפלא בעיני הגר"מ שולמן איד שהח"ח יודע, עד שראה אח"כ בסידור אשי ישראל בברכת יוצר אור על התיבות ומשמיעים בקול דברי אלקים חיים, שהמלאכים משמיעים זה לזה מה שקורה בעולם, והבין שהקדוש הח"ח זכה לשמוע מה שהמלאכים מספרים.

וכן מצינו גם בספר חובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) שכתב על הצדיק אשר יחי' בחשבון הנפש וז"ל, "ויהיה במדרגה העליונה ממדרגות החסידים ובמעלה הרמה ממעלות הצדיקים, ויראה מאין עין וישמע מבלי אזן וידבר בלי לשון וירגיש בענינים מבלתי חושים".

והאריך רבנו שליט"א שמדריגה זו היה אצל הח"ח שעמל על שמירות הלשון ועמל ויגע בתורה בכל אבריו, והוסיף שנדמה לו שהחפץ חיים מימיו לא אמר מילתא דליצנות או גלייך ווערטיל... כדרך רובא דרובא דאינשי. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 93).

רוח הקודש

עוד סיפר רבנו: היה א' שחי עם גויה ונכנס לח"ח, והח"ח מעצמו החל לדבר עימו על בועל ארמית.

וכן א' שהיה מחלל שבת הגיע לח"ח התחיל לדבר אתו על חומרת עבירה זו בלי שיכירה וידע זאת קודם לכן. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 94)

לכבוד האורח

סיפר הגאון ר' שמחה זליג ריגר זצ"ל מבריסק שפעם אחת איקלע אצל הקדוש החפץ חיים בזמן ארוחת צהרים, והגישו "לאקשין" - אטריות, והתפלא הח"ח - לאקשין? ואמר - כנראה בשביל האורח...

עד כדי כך היה אצל הח"ח ענין הזהירות ממותרות, שכשמביאים אטריות באמצע השבוע, אינו מבין למה, רק אם זה לכבוד האורח. ואומר רבינו דמסתמא הגיע רש"י בשליחות של רבי חיים מבריסק, כי הרבה פעמים היה בא הח"ח לבריסק להיוועד עם מרן הגר"ח זצוק"ל, ובאותו פעם רצה כנראה ר' חיים למסור משהו לח"ח, וביקש מר' שמחה זליג ליסוע אליו.

[ומספרים שפ"א נזדמנו יחד מרן הח"ח והגר"ח ויגרשו ריגר, ובפתח החלו לדון מי יכנס ראשון, ואמר מרן הגר"ח, דתחילה יכנס הח"ח שהוא כהן, ואח"כ הוא משום שהוא לוי, ואחריו רבי שמחה זליג שהוא ישראל, והוסיף רבנו שליט"א שגם אם נכונים הדברים אין מכאן רא"י שכך הוא להלכה שיש להקדים הכהן להיכנס, אלא שעשה מרן הגר"ח פשרה].

לסבול חילול ה'

סיפר הגאון ר' אהרן בקשט זצ"ל שהיה רב בשאול, שפעם אחת איקלע אצל החפץ חיים, והגישו לפניו מאכל, והיו מאכלים פשוטים כדרכו של הח"ח, ולא היה ערב לחיכו, ולא אכל. אמר לו הח"ח "שאוולער רב, אויב איך וואלט געגסין אזויי ווייניג ווי איר עסט, ווי וואלט איך געקנט אויס האלטין דעם חילול השם וואס טוט זאך אין דער וועלט?" פי' - אם אני הייתי אוכל כ"כ קצת כמוכם, האיד היה לי כוח לסבול את החילול השם שיש בעולם. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' לט-נ)

תחילת החומש

וסיפר רבנו שאמר לו רבי הירש זקס זצ"ל נכד הח"ח, שכאשר הוא התחיל בתור ילד ללמוד *חומש*, אמר החפץ חיים שזה שטיקלע סעודת מצוה [קצת סעודת מצוה], ולקח חתיכת עוגה וכמדומה גם קצת יין. עכ"פ הח"ח פסק שזה סעודת מצוה, אבל לא על כל דבר אפשר לפסוק שזה סעודת מצוה... (פרי חיים רי"ז, כ"ח)

הכל טוב

כתב רבנו במכתב עידוד ליהודי קשי יום: שמעתי שיהודי א' בא להתלונן אצל הח"ח שרואה הכל לא טוב, כאן הפסד ממון, כאן דבר אחר שרע לו, ענה לו הח"ח, כתוב בקהלת (פרק ה') אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים כי האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים.

וביאר הח"ח במשל שכשמתכלים על חותמת לא מובן מה כתוב שם, כי האותיות הפוכות, אבל כשחותמים ונהפך אז רואים שהכל טוב וישר, וכן כאן בעולמנו נראה לך שהכל לא טוב, אבל בשמים רואים שהכל טוב וישר. (ימלא פי תהלתך ימים נוראים עמי נ"ח)

חיבור חפץ חיים

ידוע שהח"ח ז"ל חיבר את ספריו ח"ח על הלכות לשון הרע שהם בעיקר דברים שבין אדם לחבירו, וסיפר לי אחד מראשוני תלמידי ישיבת ראדן ר' אלי' טובי' שפירא (שכשהגיע ללמוד בישיבה בראדן עדיין לא הי' בישיבה עשרים בחורים ובזמן שסיפר לי המעשה הי' כבר כבן תשעים), שהי' יהודי בראדן שרצה להלשין על חבירו (ויש לדעת שעפ"י רוב הסיבה להלשנה היא שטויות) ועד כדי כך שכדי להלשין רצה ללכת עד לזולנא (ראדן אינה רחוקה מזולנא) ולהלשין, והלא בזמניהם הי' על כל אחד להתגייס לצבא הרוסי, ומאד קשה לחייל יהודי לחיות בקרב החיילים הגויים ע"כ הי' עושה כ"א השתדלות כדי להפטר מהצבא, ואם הי' מלשינים על אחד שהתחמק מהצבא הי' לו אח"כ לא טוב. ואותו יהודי יצא מראדן ללכת לזולנא להלשין, ומרן הח"ח רדף אחריו כמה ק"מ, וביקש והתחנן אליו להמנע ולא להלשין, ולא עלתה בידו, שהאיש סירב בכל תוקף לא להלשין, וכשראה שלא יכול להשפיע עליו הפסיק. אמנם בסופו של דבר היהודי נרגע ולא הלשין, אבל מעשה זה הי' אחד המקרים שהביאו את מרן הח"ח לחבר את ספרו ח"ח.

נפטר מרוב צער

וכן אחד מהרבנים בראדן נפטר פתאום באמצע בבית הכנסת מרוב עגמת נפש שנגרם לו במחלוקת, שהיה בראדן באותו עת מחלוקת בין הבעלי בתים, וכל זה הביאו להחפץ חיים לחבר ספר על הלכות לשון הרע. [א"ה ראה מכתבי ח"ח עמ' 14]

לגלח זקן

כידוע, שמרן הח"ח רצה מאד שיגדלו זקן, וכל בחור שרצה להפריד ממרן הח"ח לפני שנסע מהישיבה, ידע לפני שנכנס אליו, שהוא יידרש מהח"ח לגדל את זקנו.

והי' מעשה עם בחור מבוגר שזקנו גדל מאד ואביו ביקשו שיוריד את הזקן כדי שלא יפריע לו בשידוכים, ונכנס למרן הח"ח וסיפר לו שאביו מחייבו להוריד את הזקן כדי שיקל עליו בשידוכים, נאנח החפץ חיים ואמר: מה אבא דורש מהבן?

גזל עכו"ם

פ"א נתעוררה שאלה בענין גזל עכו"ם, ונכנסו לשאול את פי הח"ח [השואל היה כמדומני המשגיח ר' ירוחם ליבוביץ ממיר] וכשנכנסו לביתו התחיל מיד לומר, מה הם רוצים, גזל זה גזל. (כ"ת)

הרכבת שלך

הצדיק ר' אליהו דושניצר סיפר לי, שמרן הח"ח הי' מסתובב בעיירות למכור ספריו, וכשהגיע לעיירת לובאבע הי' בידו חבילה כבידה. ועד שהגיע לתחנת הרכבת נתאחררה השעה והרכבת עמדה לצאת מהרציף, והח"ח לא הספיק לסדר את התשלום עבור החבילה. הלך אחד ורמז לאחראי דבר מה, ואמר לח"ח, שהענין כבר מסודר ומטופל והוא יכול לעלות על הרכבת, וסירב הח"ח ושאלו "וכי הרכבת שלך".

אין זמן ללמוד שפות

בעל השרידי אש הגי"ר יחיאל יעקב ויינברג סיפר, שפ"א נסע בבחורות ברכבת והרגילות היתה שבכל תחנה מכריזים ברוסית את שם התחנה, והיות ולא ידע רוסית ירד בטעות בתחנה לא נכונה, והשקצים שם כשראו בחור יהודי עם מזודה, החלו לרדוף אחריו, ובקושי הצליח להתחמק מהם, ע"כ גמלה בלבו החלטה ללמוד את השפה הרוסית, כשהגיע לזולנא שמע הח"ח שרצונו ללכת ללמוד רוסית, קרא לו ושאל אותו מדוע, וסיפר לו שקיבל החלטה בגלל המעשה שהי' לו, ולא קיבל הח"ח דבריו ואמר לו "אני לא יודע, צריך לדעת ש"ס בבלי, ש"ס ירושלמי, טור ושו"ע, ומה אתה מספר לי מעשיות".

כיבוד אב

הח"ח נולד בעיירה זעטל [שהיא לא רחוקה מראדן] ובגיל צעיר התייתם מאביו, ואמו האלמנה התחתנה עם יהודי ת"ח שהי' גר בראדן וליהודי הזה היתה בת מבוגרת בת עשרים ושש, שעדיין לא מצאה את זיווגה.

יום אחד נכנס הח"ח לבקר את אמו, וראה אותה בוכיה, לשאלתו לפשר הבכי הזה אמרה לו, שבעלה ראה אותו ומצא חן בעיניו, והוא רוצה שהח"ח שהיה בן 16 יהי' לחתן לבתו הבוגרת, ואיננה יודעת לשית עצות בנפשה. ענה לה הח"ח ומה בכך אם יתחתן עמה? ומיד נסגר השידוך ורוב בניו של הח"ח היו מזוי"ר, חוץ מהשנים האחרונים שנולדו מזוי"ש.

מן השמים

לאחר שנפטרה הרבנית ע"ה, ביקש הח"ח מבנו הגי"ר לייב שהתגורר באותם הימים בוורשא, שיבוא לגור על ידו בראדן להיות לו לעזר, שאם לא יעבור לגור בראדן אזי לא תהיה לו ברירה אלא להתחתן בזוי"ש, אבל אשתו של ר' לייב סירבה לפי שהיתה רגילה למגורים בעיר שכבר היו כבישים מסודרים, ואילו בעירה הקטנה בראדן לא הי' מסודר כ"כ כמו בוורשא, ובלית ברירה נישא הח"ח בשנית ולקח דוקא אשה שהיא בת בנים, ומן השמים סיבבו כך שבגלל סיבה זו התחתן הח"ח בזוי"ש, ונולדו לו עוד שני ילדים, והצאצאים שנותרו לח"ח הם דוקא מהזוי"ש [בהזדמנות אחרת סיפר רבנו, שאחד נכנס לשאול את הח"ח שאלה בדבר זיו"ש עם אלמנה מבוגרת, ואמר לו הח"ח אם זה טוב או לא אני לא יודע, אבל אם אתה שואל אותי תקח בת בנים, כמו שכתוב בקהלת 'ולערב אל תנח ידך'].

חילול ה'

פעם הח"ח איחר לתפילה והגיע כשכבר אחזו הציבור בפסוקי דזמרה, והלך להתפלל במקום אחר מפני חילול ה'. וידוע שהחפץ חיים הי' מתייחס לעון חילול ה' כדבר הגרוע ביותר, ועי' יומא פ"ו א' חילול השם בידו וכו' (אילת השחר עקב י"א, ט"ז) [וראה בס' דוגמא משיחות אבי עמ' פו].

השקעה בספר משנ"ב

ר' לייב בנו של הח"ח מספר ששאל פעם את אביו האם הציבור יודע כמה אנו משקיעים במשנ"ב וענה לו הח"ח במשל: שהנה הכביש שנבנה בין מוסקבה לוורשא הרי לקח לבנותו הרבה שנים, והרבה אנשים מתו כדי לבנות את הכביש הזה, האם מי שהוא חושב מה הושקע בבניית הכביש ובכ"ז בונים אותו. כך גם אנחנו עושים בשביל הקב"ה ומה שיאמרו ויחשבו האנשים אח"כ אין זה שום נפק"מ לנו. (מכתבי הח"ח עמ' 49)

ואמר רבנו: רואים גם בדורות האחרונים שהיו אנשים, כמו הח"ח, שזכה שכולם לומדים בספר משנה ברורה, וכבר כתב בנו שאין לשער גודל עמלו בסידור ההלכה, הן בביאור הדברים הן בהכרעת הלכה למעשה, כמה פעמים שהה על סימן אחד כמה שבועות ולפעמים

חדשים שלמים, ולכן זכה שזה התקבל בכלל ישראל, והיו אחרים שלא התייגעו כ"כ, וכך רואים שהגדולים שזכו הי' כפי היגיעה (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' ס"ח)

לא לזרוק בחורים

בכינוס מחנכים בארצות הברית אמר רבנו: שמעתי, ואינני יודע אם זה נכון - מאחד שלמד בראדן שהח"ח אף פעם לא הוציא בחור מהישיבה. אמנם הוא באמת לא הי' המנהל של הישיבה. לח"ח לא היתה שייכות לישיבה. הוא הי' גר בראדן ובחורים שרצו להיות על ידו נסעו לישיבה. הוא לא הי' אומר שיעור, ואפילו מוסר הוא לא אמר. לפעמים היה אומר מוסר בבית שלו. הוא הי' יושב בבוקר אחרי שחרית והיה אומר כחצי שעה מוסר ומי שהי' רוצה להיכנס לשמוע נכנס. הבית שלו לא הי' כ"כ גדול, כמה יכלו להכנס? עשרה או חמשה עשר בחורים? רובם באו מהישיבה, אבל לא הי' לו שייכות לישיבה. אבל אעפ"כ, כנראה שאלו אתו.

היהודי שהכרתי, כשהוא הגיע לראדן, עדיין לא היו בישיבה עשרים בחורים, והוא הי' מהעשרים הראשונים, כך הוא סיפר לי. ואחרי שהוא התחתן, הוא נשאר להיות קבוע בראדן. עכ"פ גם אז לא הי' לחפץ חיים שייכות לישיבה רק כיון שהי' נחשב לגדול בתורה ששמו הולך לפניו, באו להיות במחיצתו, ויכול להיות שחברי ההנהלה באו להתייעץ אתו בשאלה של זריקת בחורים. פעם, כששמע שזרקו בחור התבטא בדרך משל: "קח את הבחור באניה או סירה ותזרוק אותו לים". בחומרה כזו הוא ראה אובדן של בחור אחד. הנושא שהעליתם הוא חמור ביותר! חייבים לעשות תקנות נחרצות וברורות, אבל לזרוק את מי שכבר נמצא, זו שאלה של נפשות!

עם השר פולין

סיפר לי הגה"צ ר' יוסף ליס זצ"ל שהנה מספרים כשמרן החפץ חיים נסע להפגש עם ראש הממשלה בפולניה, דיבר עמו באידיש. וכשרצו לתרגם לראש הממשלה את דברי הח"ח, אמר שאי"צ כי מבין את שפת הלב של הח"ח. ואמר ר' יוסף שאין זה מדויק, שראה"מ קראו לו ברטל והוא ידע גרמנית, ממילא כשהח"ח דיבר באידיש הוא קצת הבין, ואמר בהפלגה שאין צריך לתרגם שמבין את שפת הלב. והיה אחד בשם אשר מנדלסון שהוא שהיה חבר בפרלמנט הפולני (בפולין היה סיים והיה פרלמנט, כמו בארה"ב הסנט ובית הנבחרים) והוא היה ג"כ שם ואמר לחפץ חיים: אתה רואה שצריך לדעת שצריך ללמד פולנית! השיב לו הח"ח: אל תדאג, טפשים לא יחסר. אנחנו צריכים את תלמידי החכמים... (כ"ת ופרי חיים 84)

מעולם לא ביזו אותו

מרן הח"ח טען בסוף ימיו שמעולם לא ביזה אותו אדם, וא"כ כיצד יהיה לו כפרה, רק כעת כואבים לו הרגלים ואולי יהיה לו בזה כפרה. (קו' צדיק כתמר יפרח) [א"ה וראה בס' דוגמא בדרכי אבי עמ' יז]

הצד החזק

אומרים בשם הח"ח שכשאדם נמצא במצב של מלחמה, את איזה צד צריך להעדיף? את הצד החזק או את הצד הרפה? ודאי שעם הצד החזק. והנה דרך העולם לחשוב שהצד החזק הוא הצד השני, אבל האמת היא שהצד החזק הוא הקב"ה, שהוא כל יכול ומאתה הכל, ובודאי צריך להיות עם הצד החזק. והקב"ה יעזור שבאמת נחזיק בצד החזק, ונתחזק כל החיים להתגבר על כל הקשיים שזהו עיקר חייו של האדם, וכמה שיש יותר קשיים יש יותר תענוג לעתיד לבוא.

אדם ובהמה

ובתוך שיחה לבחורים אמר רבנו: כתוב בפסוק אדם ובהמה תושיע ה', אומרים חז"ל מה זה אדם ובהמה אלו אנשים שערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה, אנשים חכמים שיושבים בשוק, זה הפשט אדם ובהמה תושיע ה', אדם שהוא חכם וממשיל את עצמו לבהמה. ראיתי בשם החפץ חיים שמסביר כך, הוא ממשיל משל לאדם שהיה עגלון והיה נוסע בדרך אחת עם הסוס שלו במשך הרבה שנים, שלשים וארבעים שנה, והיה צריך לעבור כל יום על יד הנהר, אז כמובן צריך לשים לב שהסוס לא יכנס לנהר, זה סכנה שהסוס יכנס בנהר, פעם אחת הוא היה עייף מאוד והוא רצה לישון, אז הוא חשב, הסוס הזה כבר יודע ארבעים שנה שלא נכנסים במים של הנהר, אז מה יש, הוא יירדם קצת על גב הסוס, כאשר נרדם כמה רגעים וכבר הוא מצא את עצמו בתוך המים, אז הוא ראה והבין כי אפשר לסמוך על הסוס, אפי' אחרי ארבעים שנה, הסוס נשאר סוס וא"א לסמוך עליו.

כך, אומר החפץ חיים, אלו בני אדם שערומים בדעת, הוא כל כך חכם בדעת, אבל בכל זאת ישם עצמו כבהמה, לא יכול לומר היות שאני יודע כ"כ הרבה ואני לומד ואני כבר יודע אז מה אני צריך לפחד, תדע לך שהגוף משול לבהמה, שהגוף אי אפשר לסמוך עליו, כמו הסוס, אתה רוצה לסמוך על עצמך, אתה רוצה לסמוך על הגוף, א"א לסמוך על הגוף! כך צריך כל אחד לדעת, אי אפשר להגיד: אה, ב"ה בסדר, אין "בסדר", דברי תורה צריכים תמיד חיזוק, חיזוק לאדם שלומד טוב, שמתפלל טוב, עושה הכל טוב, אבל הגוף משול לבהמה, צריך לדעת שא"א לסמוך על הגוף שיהיה אוטומט, זה ילך כך, א"א לסמוך על עצמו שיהיה בסדר, אני כבר לומד, לא צריכים חיזוק, אין הכל בסדר! ד"ת תמיד צריכים חיזוק. (באר מים חיים עמ' שע"ד)

דואג לחייו

מרן החפץ חיים זיע"א היה אומר, שאדם דואג לפרנסתו כדי להיות שבעים, שמונים או מאה שנה, אבל חיי העוה"ב הם חיי נצח, ובוודאי שצריך לדאוג לזה הרבה יותר, והשנים כאן יחלפו גם בלא דאגתו, והעיקר הוא חיי הנצח, וכשמת, אין שום חילוק אם אכל לחם צר או אם אכל מעדנים.

ביומו תתן שכרו

שמעתי פעם מעשה מקרוב של החפץ חיים זצוק"ל, שנסע פעם החפץ חיים עם עגלה שהיתה נקראת בימים ההם בשם "דראז'קע", ונסע איתו ביחד אותו הקרוב, וכשהגיעו למקום שהיו צריכים להגיע, הלך הקרוב ההוא ושילם שכר לבעל העגלה, אמר לו החפץ חיים "אתה יודע מה עשית!", ונבהל מה רוצה ממנו הח"ח, והסביר לו הח"ח אתה יודע מה עשית? קיימת ביומו תתן שכרו, וקיימת את הלאו של לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר, והתחיל לחשב עמו שיראה את המצות שעשה, ואמר לו אתה יודע, את כל זה עשית עכשיו. והנה כרגיל בימינו אדם כשנוסע עם מונית ומשלם לנהג, האם מישור חושב על זה, לא, בודאי הוא משלם, אבל אינו חושב אלא משלם כמעשה קוף - תשלום מעות בעלמא. אבל אדם כמו החפץ חיים, אינו עושה מעשה סתם, אלא הוא זוכר במחשבתו שעכשיו הוא מקיים מצות עשה של ביומו תתן שכרו, ואת "הלאו" של לא תלין וגו', בכל מעשה ומעשה שעושה הוא יודע מה שעושה. (קו' לקט דברי חיזוק)

שכר שכיר

והחפץ חיים הי' הולך בע"ש שלם שכר הפועלים במלאכת הדפוס, ובאמת הדין הוא שאם המלאכה ביד הפועל ועדיין לא גמר מלאכתו אין חיוב זה, ואולי חשב שמתחייב תשלום על כל קונטרס בנפרד (אילת השחר קדשים י"ט, י"ג). [א"ה, עיין שו"ע חו"מ סי' ע"ח ס"א בהגה]

שמירת הפה

יודע שהח"ח הי' זהיר ביותר בדיבורו, ובתו אשת הגר"מ זאקס סיפרה, שפ"א רצתה ללכת לחברה ואביה ביקש ממנו שתגיה כמה ספרים לראות שאין בהם פגם [כידוע שהח"ח הי' בודק כל ספר לראות שאין בו פגם והי' רושם מוגה] ואמרה לו, שאחרי שהיא תחזור היא תגיה אפי' מאה ספרים, וכשחזרה ראתה שהח"ח הכין על השולחן מאה ספרים ואמר לה: תדעי שצריך לשמור על מוצא הפה, ומה

שואמרים צריך לקיים.

בלשון רבים

ידוע עובדות איך שדבריו היו מתקיימים במלואם. שמעתי שמרן הגרא"י מלצר זצ"ל ביקש ממרן הגרא"מ שך זצ"ל שיבקש מהחפץ חיים ברכה לזש"ק עבור חתנו הגרי"מ, והם זכו להפקד, ואח"כ שאל הגרא"י את הגרא"מ, אם החפץ חיים בירך שיהיה לו בן בלשון יחיד או בלשון רבים (א קינד או קינדער), וענה דבירך בלשון רבים (קינדער), ואמר דאם כך יהי עוד, וכך הי'.

לדורות ישרים

והגר"ש גרוסברד זצ"ל סיפר לי, שהח"ח שלח גלויית ברכה לנשואי אביו, וכתב שם שיזכה לדורות ישרים, ולא כתב כפי הרגילות לכתוב שיראה דורות ישרים, וכך הי' שאביו נפטר בצעירותו ור"ש שהי' בנו הגדול הי' רק בן ה' שנים. ובאמת זכה שהי' לו דורות ישרים, אך לא זכה לראותם.

אם יתחתן

וכן סיפר לי רבי הירש זקס, שהח"ח כתב בצוואתו, דנותן זכות ספריו לחתנו הגר"מ ואם בנו אהרן ינשא הוא יקבל חצי, ולא כתב כפי הרגילות לכתוב דכשינשא יקבל חצי, ובמציאות אח"כ הי' דבן זה לא התחתן (כשבנו ר' אהרן היה בן 18 הח"ח כבר רצה לחתן אותו, אבל הרבנית אמרה שהרי הוא עדיין ילד ולא הסכימה, אמר הח"ח אם את לא רוצה אז לא).

לא יהיה מקום לשבת

סיפר לי בחור בשם ר' אברהם בער אמינר שלמד בבריסק, ופעם הי' קבוצת בחורים שעמדו לעבור מראדין למיר ונכנסו להפרד מהח"ח, ואמר למה אתם עוזבים את מקומכם ומפסידים אותו, אח"כ לא יחא לכם מקום לשבת ולא את הסטנדר, ולא הבינו דבריו, כיון דכונתם היתה לעבור למיר בקביעות, ולבסוף הי' דכל הקבוצה הזאת לא הסתדרו במיר, ולאחר זמן קצר כולם חזרו לראדין.

אפשר לפעול שם

ומא' נאמן שמעתי, [זקן א' שהיה מתפלל בבית כנסת שונה הלכות בפ"ת] שהי' קבוצה של עשרות בחורים שבאו להתברך שלא יתגייסו לצבא הרוסי, ואת כולם הוא בירך שישתחררו חוץ מאחד, ואמר לו 'וכי מה אם מתגייסים לצבא, גם שם אפשר לפעול ביידישקייט, והמעשה הי' שכולם השתחררו חוץ מאותו בחור, ושלחוהו למקום רחוק ברוסיה, והיות שהי' שם הכל טריפה נכנס הבחור להרב דשם והתלונן שא"א לאכול, והרב עשה אסיפה לבני העיר וסידרו מטבח כשר, ועי"י זה נגררו עוד 40 בחורים בצבא שנתנזרו ממאכלות אסורות, וראה איך שהוא נשלח לתועלת להציל כ"כ הרבה ממאכלות אסורות (אילת השחר ויחי מ"ח, ו)

שם אין פונדק

שמעתי כי הראש ישיבה של ראדין הגאון רבי משה לנדינסקי זצ"ל סיפר להח"ח, שהוא נסע פעם אחת בדרך, וחזר משניות בעל פה, ומשנה אחת לא זכר כל כך טוב, וכשהגיע לפונדק שהיה בין כפר לכפר נכנס לבית הבעה"ב היהודי וביקש ממנו משניות, וראה את המשנה והמשיך. וכשסיפר את זה להחפץ חיים אמר לו החפץ חיים, זה הכל בעולם הזה, אבל שם בעולם הבא אין "קרעטשמע" (פונדק), כלומר שם בעולם הבא אם אתה לא זוכר, אי אפשר להזכר... (מפקודיך אתבונן ח"ב עמ' ע"ב)

שתיית מים בסעודה

הר"צ זקס זצ"ל סיפר שהחפץ חיים זצ"ל הי' רגיל לשתיית בסוף כל סעודה, וחתנו ר' מנדל זצ"ל שאל אותו אם זה משום שחושש לדעת הראשונים האלו, ואמר לו ואם בשביל כך מה איכפת לך, דדרכו של החפץ חיים הי' שלא להתווכח, אבל מהתשובה הי' משמע שחושש לשיטות אלו (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רס"ט).

שלא נבוש

אברך בן תורה שמקבל סיוע לשבת וללמוד כראוי, צריך לדעת שאם ח"ו אינו עוסק בתורה כדבעי יתבייש מאד לעתיד לבוא. וכמו שמבאר החפץ חיים מה שמבקשים בברכת המזון ונא אל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם וכי' שלא נבוש ולא נכלם "לעולם ועד", ולא מובן לכאוי' מה ענין בוש לעולם הבא, עי"י מתנת בשר ודם.

וביאר החפץ חיים שתלמיד חכם הנתמך עי"י אחר, כשיבוא העשיר שנתן לו את הכסף לעולם הבא יבקש את שכרו, ויראו לו שאותו ת"ח לא למד, ואין לו ממה לקבל שכר, כמה בוש וכלימה תהיה לאותו בן תורה! לכן אנו מבקשים שלא תצריכנו לידי מתנת בשר ודם ובכך לא נבוא לידי בוש לעתיד לבוא (פרי חיים רמ"ג).

כולם צריכים להיות קצינים

אומרים בשם הח"ח שבזמננו אין חיילים אלא כולם צריכים להיות קצינים, כל אחד צריך לשאוף להיות ת"ח גדול, כי מי יודע, היום יש שריפה בעולם (ימלא פי תהלתך מת"ת עמ' נ"ב)

להכין במה לעסוק שם

אמר הח"ח שכיון שאדם עתיד לחיות לנצח נצחים בעוה"ב צריך להכין כאן שיהי' לו במה לעסוק שם, וכי יעסוק שם בעצם [דבזמנו העשירים התעסקו במסחר בעצים, ואמר מה יעשו בגי'ע, וכי יש שם יערות] צריך להשיג כאן תענוג בנצחיות, ואיך אדם יכול להתעלות כשאינו מרגיש הנאה ברוחניות, בהתקרבות להיות עבד ה' (ימלא פי תהלתך מת"ת עמ' שיי"ח)

חשבון הנפש

איתא בספרים שאדם צריך לעשות תמיד חשבון הנפש, ומסופר על החפץ חיים זצ"ל שהי' עושה בכל לילה חשבון הנפש והי' מחשב כל מה שעשה במשך היום, והנה אם הי' לו חשבון של כל יום הרי בודאי שבמשך היום הוא אחז חשבון, ואעפ"כ בלילה הוא ערך שוב חשבון הנפש. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' קס"ה)

בלא הרמת קול

החפץ חיים היה דרכו לדבר בנחת ובלי הרמת קול כשאר דרשנים, ופעם ניגש אחד לחפץ חיים ואמר לו – יונגערמאן, רעדסט זייער גוט, אבער אביסל שטארקער – אברך, אתה מדבר טוב מאד, אבל דבר נא קצת יותר חזק, אך החפץ חיים לא קיבל דבריו, והיה מביא עי"י את הפסוק "וְצֶאֱתָק מִפִּיכֶם". (פרי חיים רל)

לא לבייש

החפץ חיים היה נמנע מלדבר בציבור כשהיו עוד דרשנים, כיון שבדרך כלל כשיש כמה דרשנים, זה גורם שאנשים מדברים מי היה יותר טוב ומי פחות וזה גורם ללשון הרע. (כ"ת)

רצה לקלקלו

ומספר רבנו שהחפץ חיים נתייתם מאביו בגיל צעיר מאד, והיה לומד בחבורת עילויים בפלך וילנא, והיה משכיל אחד רשע בשם "אד"ם הכהן" שניסה לפתותו ולמשכו להשכלה הארורה רח"ל, ובקושי ניצל ממנו, וכל ימיו של אותו צדיק כשהיה נזכר באותו רשע היה מקללו קללות נמרצות, וכך דינם של אותם החורשים רשע לעקור תורה מישראל, השיי"ת יצילנו מהם ומשכמותם (פרי חיים ר"ל)

ורגיל רבנו להקריא בדמעות ובהתרגשות את מכתב מרן הגר"ע זצ"ל אודות החפץ חיים, [בעיקר במילים אשר זה רבות] שכתב לאחר פטירתו שהתארגנו לכתוב ס"ת לעילוי נשמתו, והכסף ילך לועד הישיבות

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

בחסדי ד' כי רבו עלינו בכל משך גלותנו הארוכה, הקים לנו ד' גדולי האומה ששתלם בכל דור ודור, אשר היו לנו לעינים להאיר את חשכת הגולה. וכאשר נתקטנו הדורות ונתמעטו הלבבות, האיר ד' את עולמנו מתקופה לתקופה, ככוכבים מזהירים על שמינו להשאיר לנו שרידים מדורות הקודמים שהיו כענקים לעומת הדור, והיו לנו למשגב להאיר בתורתם וצדקתם וגדולתם על כל בני דורם ועל הדורות הבאים אחריהם.

גם בדורנו, דור יתום זה אשר כמעט ספו תמו גדולי האומה וידל ישראל מאד, שקעו המאורות וערפל כסה ארץ, השאיר לנו ד' לפליטה יחידים מועטים, ואחד המיוחד מהם בזמננו אור גדול ומבהיק אשר האיר לארץ ולדורים, אור ישראל וקדושו מרנא ורבנא ר' ישרא'ל מאיר הכהן מראדין זצוקלה"ה בעל ה"חפץ חיים", הוא הגבר הוקם על כשריד נאמן מדור קדום, אשר זה רבות בשנים שלא הי' מורם מעם כמוהו, צדיק נשגב, גדול ונערץ בפי כל, אשר כל עם ישראל בכל ארצות פזוריו לכל שדרותיו כולם כאחד ענו אחריו מקודש מקודש, למד תורה לשמה וכל מעשיו לשם שמים, להרבות כבוד שמים, ומשמיא קא זכו לי' לחבר ספרים יקרים וקדושים אשר איתבדרו בעלמא בכל ארצות הגולה שלומדים בהם בחבורה ונתקבלו כדברי האורים.

וכל ימיו היו שלשלת ארוכה של תורה ועבודה וחסד, וגם כשהגיע לזקנה מופלגת עסק במסירות נפש בעניינים הכלליים הרוחניים במדה בלתי משוערה ולא חס על זקנותו וחולשתו. כל עם ישראל ראה והכיר את גודל צדקותו וחסידותו לחזק ידים רפות ולאמץ ברכים כושלות להשריש אמונת אומן בד' ותורתו ולהקים את התורה, והדור לא הי' יתום כל זמן שאותו צדיק הי' שרוי בתוכו.

אולם בשלהי אלול העבר, הורם הנור והונפה העטרה, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, אבד חסיד מן הארץ וצדיק אבד לדורו אבד, ערומים נותרנו ורבתה הרעה כי אין מפגיע בעדנו.

ולמען הקים מצבת זכרון לנשמת גאון וצדיק קדוש עליון אשר מסר נפשו כל ימי חייו על התורה ללמדה לישראל ולהפיצה בין שדרות העם, החלטנו שכל בית ישראל המתאבלים על הלך מאתנו אותו צדיק, יכתבו ספר תורה על שמו, היינו שאחינו בית ישראל בכללו ישתתפו בכתיבת הס"ת הלזו לשמו ולזכרו.

לא להעמיד ציונים באנו, כי אין עושין נפשות לצדיקים שדבריהם הם זכרונם, רק להעמיד מצוות לזכות עם ישראל בכתיבת ס"ת כללית כמו שכתוב בק' נחמ"י י' ל"ג והעמדנו עלינו מצות וגו', והיתה זאת לנו למזכרת עולמית לרבנו זצ"ל שיצאה נשמתו בטהרה ביום ועשי' לסדר יועתה כתבו לכם את השירה הזאת, ולזכות מיוחדת לנשמתו ולנו שיזכה כלל ישראל כולו להשתתף יחד במצות עשה הלזו, ועיי' קניית אות או תיבה שלימה בס"ת הלא יקיים כל אחד המי"ע של כתיבת ס"ת כפי המנהג לצאת בס"ת של שותפות.

מחיר כל אות שני זהובים ותיבה שלמה מכוונת לשם הקונה - שלושה זהובים כל אות.

קוני האותיות יכתבו בספר זכרון, שם הקונה והאות אשר קנה, וספר זכרון זה יהי' מונח בארון מיוחד על מקומו של רבנו החפץ חיים זצ"ל בראדין.

ההכנסה ממכירת האותיות תהי' מוקדשת להצלת קיומן של הישיבות המאוחדות בוועד הישיבות יציר כפיו של החפץ חיים זצ"ל, אשר בשנים האחרונות אחרי ימי המלחמה והכבושים, שנהרס מצב הישיבות ונתרופף מעמדם, מסר נפשו על קיומן והחזקתן, ועתה מפני גודל המשבר הכללי הגיעו עד משבר, ויקיימו כל המשתתפים בזה גם מצות הקמת התורה הקדושה שהיא חיינו ואורך ימינו ויסוד היסודות של כל קיום בית ישראל.

והננו פונים בזה בקריאה של חיבה לאחינו בני ישראל, אשר ישתתפו נא בהמון בכתיבת ספר תורה זה. יתאמצו נא כל איש ואשה לרכוש להם לכה"פ אות אחת בס"ת זה ולרשום שמו בספר הזכרון העולמי, ודבר גדול יעשו בזה שיקיימו מצות כתיבת ספר תורה והחזקת התורה כאחד.

וזכותו הגדולה של רבנו החפץ חיים זצ"ל תגן גנון והצל על כל אלה אשר ישתתפו בכתיבת ספר תורה זה, בטוחים אנו כי כל איש ואשה יתאמצו שלא יפקד שמם בספר הזכרון ולהיות לו חלק במצוה זו יחד עם רבבות אלפי ישראל לזכרון לפני ד' תמיד לטובה ולברכה.

הכו"ח בשם אספת הרבנים והרמ"ם שליט"א בחודש כסלו תרצ"ד.

חיים עוזר גראדזענסקי, וילנא.

סייעתא דשמיא

רגיל רבנו שליט"א להביא את הדברים הנפלאים שהובא בס' מעדני שמואל (הפטר בראשית) וז"ל, יש כאן בנותן טעם למסור דברים גדולים בנושא זה מבעל החפץ חיים זצ"ל. כפי שידוע הגיע הח"ח לעת זקנותו לביקור בלודז' שבפולני', שם התארח בביתו של הגביר הנדיב ר' סנדר דיסקין ע"ה. ר' סנדר הקים בעיר ישיבה לצעירים בשם תורת חסד, ובמשך תקופה החזיק את הישיבה מכספו, הוא ביקש מהח"ח שיבוא לישיבה תורת חסד וישמע דברי חזק לפני התלמידים, נענה הח"ח לבקשתו והגיע לישיבה ואמר שם שיחה מעניינת, כפי שספרו לי שני עדי ראייה שנוכחו באותו מעמד, הרב דוד הערש זילברשטיין הממונה על מחלקת עירובין ברבנות ת"א שהיה בשעתו מנהל עסקיו של ר' סנדר, ור' יהושע לייב גלברט מפי"ת אחיינו של ר' סנדר, זכר כולם לברכה.

החפץ חיים פתח ואמר, זמן רב מנקרת במוחי שאלה- להגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל היתה הצלחה יוצאת מהכלל בכל כתביו, הן בדרוש וחידוש הן בתשובותיו והן בהגהותיו לשו"ע. הדברים שהוא כותב ברורים ביותר ומאירים כספירים, כל מלה ומלה מדויקת, כל קושיא קשה כברזל, ולמה לא מצינו בשאר גדולי ישראל, הן בדורות שלפניו והן בדורות שלאחריו, הצלחה כזאת כל כך.

השיב הח"ח, שאחרי מחשבה מעמיקה בענין הגיע למסקנא, שמפני שבדורו של ר' עקיבא איגר הרימה ההשכלה ראש, והרבה יהודים כשרים שהיו לומדי תורה ומקיימי מצוות פרקו עול, ומאחר שמן השמים יורדת סיעתא דשמיא לדור כולו, ואותם פורקי עול לא ניצלו אותה, עמד ר' עקיבא איגר וזכה בכל הסייעתא דשמיא, וזו היתה הצלחתו, כמאמרם ז"ל גמירי מן השמים מיהב יחבי משקל לא שקלי [בתענית דף כ"ה א'], דהיינו שמן השמים נותנים אבל לא לוקחים בחזרה, וכאשר אדם גדול מתאמץ אז בכל כוחו לזכות בתורה יוכל לקבל כל מה שנועד לדור כולו. מעתה, פנה הח"ח לבני הישיבה, הרי בזמנינו עתה, כאשר כ"כ הרבה יהודים פרקו עול תורה ומצוות מעל צוארם, אם אתם תעשו מאמץ כראוי תוכלו לגדול ולעלות ולהיות כר' עקיבא איגר. עד כאן תוכן דבריהם.

והוסיף רבנו שליט"א, בדבורנו מתעצמת השאלה למה לא צומחים כרעק"א, הרי כמה בני הישיבות יש ביחס לכלל ישראל, מעט שבמעט, והיה אפשר לזכות להגיע לזה. אלא שלא עמלים בתורה מספיק, אם יעמלו יותר יגיעו רוחק רחוק.

אין התר של הב"ח

מסופר על הח"ח שפעם היתה שעה דחוקה והתיר בישיבה להביא לבחורים לאכול יחדש', וכאשר ערערו על הנהגתו אמר להם: על חדש יש היתר של הב"ח, על לשון הרע אין היתר של הב"ח (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 114).

עומדים לפני המלך

מובא משל בשם החפץ חיים זצ"ל: כידוע בימים רגילים אין יכולים בני אדם פשוטים להגיע אל הקיסר, רק השרים הגבוהים, אולם כשיוצא הקיסר מביתו ונמצא בדרך, כשמגיע למחוז מסוים יוצא לקראתו שר המחוז, כשמגיע לעיר יוצא לקראתו ראש העיר, וכשמגיע לכפר יוצא לקבל פניו ראש הכפר, אדם פשוט ביותר, ובאופן רגיל לא הי' יכול אדם כזה בשום אופן לבוא אל הקיסר, ועתה הוא מקבל את פניו ומדבר עם הקיסר ומבקש צרכיו.

והנמשל: בדורות הללו כביכול המלך בדרך ולא בביתו, ביהמ"ק חרב וישראל בגלות, ובזמן זה יכול כל אחד להגיע לפני המלך. באמת בכל הדורות יכול הי' כל אדם להגיע לפני הקב"ה, אפי' אדם פשוט, ולא כאצל מלך בוי"ד, ואלא דהשינוי הוא בחשיבות המעשים, בדורותינו אפי' אדם קטן אשר אינו בר מעלה כ"כ, ונכשל לפעמים ויש בו חסרונות מסוימים, אפי' גדולים, יכול לבא לפני המלך, מה שלא הי' כן בדורות הקודמים. אז הי' צריך יותר נקיות הלב, יותר התמסרות, משום שאז היו הדורות גדולים והי' ממי ללמוד, משא"כ בדורותינו הקטנים והחלשים. נמצא דמצי' א' ירידת הדורות הוא ודאי דבר שלילי מאד, אולם מצד שני בדורות הללו אנו יותר קרובים אל הרבש"ע, יותר קל להתקרב אל ה'. בדורות הקודמים היתה התביעה גדולה מדורותינו, אמנם יכלו יותר להתקרב, אך העבודה הנצרכת היתה גדולה יותר (ימלא פי תהלתך מת"ת עמ' קע"ב)

א"א לגרש במקלות

אומרים בשם החפץ חיים זצ"ל, דכשהבית חשוך אי אפשר לקחת מקל ולגרש את החושך, אלא העצה היא להדליק אור וממילא כבר אין חושך, וכן הרע זה חושך, ואיך מגרשים את הרע, ע"י עשיית טוב (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' ת"ק)

שיחת רבינו שליט"א בישיבת חפץ חיים - כפר סבא אור ליום ג' כ"ד אלול לפ' נצבים תש"ז,

[נכתב ע"י תלמיד מהימים ההם, ר"מ וונדר שיחי']

אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרונם, לא צריך דבר להזכיר על איזה צדיק, מה שדבר וכתב זהו זכרונו, אבל בשם הצדיק קוראים איזה איש וזה משפיע עליו. לא צריך לעשות דבר שיהי' זכרונו שמור, אבל ענין השם הוא שכשקוראים שם על איזה איש יש קשר, חבור בינו ובין הצדיק, והוא מושפע ממנו בגלל היות שמו עליו. ולא רק איש, אלא אפילו מוסד וכל דבר כשקוראים בשם צדיק צריך שיהי' חבור לאותו צדיק.

ישיבתנו נקראת ע"ש החפץ חיים זצ"ל, והיום הוא יום הזכרון, ואם קראו את הישיבה ע"ש החפץ חיים זצ"ל צריך להיות שיראו הקשר וההשפעה שמשפיע השם, וע"כ כל אחד צריך ללכת לפי דרכו של הצדיק, ודרכו היתה דרך התורה.

אם רוצים לתאר באופן מיוחד מדה אחת או מצוה אחת אי אפשר, כי בחפץ חיים זצ"ל נשלמו כל המדות וקיים את כל התורה כולה, אבל בכל זאת נבאר קו אחד מדרכו שאולי העיקרי שראינו בו.

חז"ל אומרים על הפסוק ואהבת את ה' אלוהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידיך, לא די שאתה בעצמך תאהב את ה' אלא שע"י מעשיך יתאהב ש"ש, שאתה תשפיע במעשיך שהאנשים יאהבו את ה'.

והוא קיים מאמר זה כל חייו, כל עבודתו ודאגתו היתה אחת לראות ששם שמים יתאהב, כל מעשיו ודבוריו לזכות הרבים לקרב את לבם לאביהם שבשמים.

אם היה קורה דבר שחשש שיצא חלול ה' הי' מיצר ודואג, ולא ישן כשהרגיש עלבון תורה וחלול כבוד שמים. כל דבר שקנה שאפשר לתקן שיקימו מצות ה' משתדל מאד. אף בזקנותו הי' חוגר מתניו כותב "קול קורא" מאמרים לחזוק היהדות שיהי' שם שמים מתאהב. ודאי שלא יכולים לדרוש מכך שתתנהגו כמוהו לגמרי, אבל זה צריך להיות קבוע שתהי' שאיפה לזה, ודאי שאי אפשר לכם באותה מדה שהחפץ חיים זצ"ל, אבל צריך להתחיל בדרך זו, מה שהוא קיים כל חייו עלינו להשתמש קצת בזה. נראה לפני כל מעשה לחשוב אם הוא מתאים למאמר זה.

האחריות הזו שמוטלת על האדם אי אפשר לסלק לגמרי, על כולם החוב הזה, וכמו שאדם לא יעשה דבר שיזיק לו, תמיד ישתדל שיהי' לו טוב, כך ישתדל תמיד לא רק שלא יתחלל שם שמים על ידו, אלא גם שיתאהב על ידו שם שמים.

ואפשר לכל אחד לעשות זאת, ראשית כל אחד יראה בעצמו שבכל הליכותיו יקדש שם שמים, אבל מלבד זאת כשרואה שחבירו אינו מתנהג כשורה צריך להוכיחו שמה ישמע לו ויחזור למוטב ולדרך הישר. ואם כל אחד יתנהג בדרך זו יתקדש שם שמים על ידו, ואם לא, ח"ו להיפך יגרם חלול ה'.

על כן צריך לראות שכל אחד ישתדל להשפיע על חביריו להורותם דרך התורה ולהוכיח, אבל כמובן ידאג גם על עצמו שכל מעשיו ודבוריו יהיו לקדש שם שמים כהחפץ חיים זצ"ל, ועל ידו יתקרב ויאהבו בני האדם את אביהם שבשמים, ויתקיים על ידו מקרא שכתוב ואהבת את ה' אלוהיך, וכדרשת חז"ל שיהא שם שמים מתאהב על ידיך. (פרי חיים 57)

ונשאר עמנו עוד דיו בקולמוס מדברי רבנו שליט"א אודות מרנא הח"ח ועוד חזון למועד

**להערות הארות, נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034
או בת"ד 5397 ירושלים [לציין עבור כאיל תערוג]**

ישמח לב מבקשי ד'

חדש - יצא לאור !!

מזקנים אתבונן - חלק ד'

מדברי מרן בעל אילת השחר שליט"א

סובב והולך לבאר ולחזק ענין "השמחה במצוות" ובו שני כרכים

הדברים מובאים עם הוספות ומראי מקומות מהראשונים והאחרונים, וכן משולבים מעשים והנהגות ממרן שליט"א

ניתן להשיג במחיר מיוחד

לביור נקודת מכירה 0504114100

לע"נ הרבנית חנה שטיינמן ע"ה בת מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 56 נצו"י תשע"ד

מתורת הפרשה

מחטב עציץ עד שואב מימך (נצבים כ"ט, י)

פרש"י מלמד שבאו כנעניים להתגייר בימי משה, כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע. ובפנים יפות הקשה דלכאורה יפלא איך קיבל משה גרים, כיון דקיי"ל דאינו גר עד שימול, ובמדבר לא מלו א"כ נכרים היו. ותירץ הפנים יפות דאף שישאל לא מלו מפני חשש סכנת נפשות שלא נשבה להם רוח צפונית [אף דדבר רחוק הוא שלא יתרפא בשביל זה, אלא שאין הולכין בפיקו"י אחר הרוב, ודוחה ספק פיקו"י שבת וכל המצוות וכו'] אבל הנכרים שבאו להתגייר היו יכולים להכניס עצמן בספק סכנה כדי שיתגיירו ויקיימו כל המצוות, עכ"ד. ויש לציין דבפרשת חוקת כתיב, וישמע הכנעני מלך ערד... וישב ממנו שבי ואמרו חז"ל אינה אלא שפחה אחת, ודייק הפנים יפות למה שפחה אחת ולא עבד אחד, ותירץ דבמדבר לא קיבלו עבדים לגייר אותם לשם עבדות מפני שלא היו יכולים למול אותן מפני הסכנה שלא נשבה להם רוח צפונית, אבל אשה שיכולה להתגייר בטבילה לחוד היו יכולים להטבילה לשם שפחות, עיי"ש. ולכאורה סתרי דבריו אהדי, וצ"ב.

ובדרך שיחה להגר"ח קנייבסקי שליט"א (פרשת נצבים) נקט דבכה"ג שא"א למולו הרי הגוי הוא כאשה, וסגי ליה בטבילה לחוד כאשה, וזה דלא כפנים יפות הנ"ל.

והגר"א גניחובסקי [שליט"א] צ"ל אמר לי דבאחיעזר (חלק ד) נקט בפשיטות דגוי שאינו יכול למול עצמו הרי הוא גוי גמור לכל דבר ודלא כמו שנקט הגר"ח שליט"א בדרך שיחה. וכן אמר לי הגראי"ל שליט"א דודאי דאין הנכרי חשיב ישראל עד שימול את עצמו, והוסיף דודאי גם כשלא נשבה להם רוח צפונית היה אפשר למול ואין כאן סכנה ודאית, ועל צד הרוב ודאי שלא יהיה סכנה, וכמו שכתב הפנים יפות, [ועיין אזניים לתורה פרשת יתרו שאמר הגר"ז סורוצקין ראה לבעל אחיעזר מהפסוק ויחד יתרו דאינו נעשה גר עד שימול, ונהנה מזה האחיעזר צ"ל]. (נאות אפרים)

ויכתב משה את השירה הזאת ביום ההוא וילמדה את בני ישראל. (וילך לא, כב)

הנה הרא"ש פרק ערבי פסחים (סי' י"ג) הביא ד"א דמשה רבינו מת בשבת, ותמה ע"י הרא"ש דאיתא במדרש דבו ביום כתב י"ג ספרי תורה ובשבת היאך היה כותב. וביאר השל"ה הובא בתשו' חת"ס (ח"ו תשו' כ"ט) דמשה רבינו בתב הס"ת ע"י הזכרת שם והשבעת קולמוס, דבכה"ג לא תשיב מלאכה, ומבואר בדברי השל"ה דס"ל דעשייה ע"י שם לא חשיב עשייה, ומשו"ה הותר לו לעשות כן בשבת. ברם יש לתמוה דאי נימא דעשייה ע"י שם לא חשיב עשייה א"כ האידך כתב ס"ת ע"י שם, והרי בעינן כתיבה בס"ת וכיון דכתב ע"י שם לא חשיב כתיבה של אדם והו"י ס"ת פסול, דהא כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה, ואם הוא ס"ת פסול אסור לכותבו וכמפורש בשבת ריש פרק כל כתיב, ובלא"ה לא מיסתבר ד"ג ס"ת שכתב משה פסולין היו, והוא תימה מיניה וביה דממ"נ אי עשייה ע"י שם חשיב עשייה, א"כ האידך כתב בשבת ואי לא חשיב עשייה א"כ אין כאן כתיבת ס"ת.

עוד יליע בדברי השל"ה דאף אם נימא דהכותב ס"ת ע"י שם חשיב מעשה ידיה, מ"מ מו"ס אין כותב ס"ת בכח ידיה כי אם מפעיל כח אחרינא דשמים. ולכאורה לא עדיף זה מהכותב ס"ת ע"י שמפעיל מכונה חשמלית דנקטו הפוסקים דלא מהני בציצית ובמצות מצוה וכ"ש בכתיבת ס"ת דבעינן בר קשירה, וגם אם נימא דהוה מעשה ידיה, מ"מ אין כאן כח הגברא וא"כ היאך מהני כתיבת ס"ת ע"י השבעות שם. ושאלתי זאת למו"ר מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א ואמר דבהשבעת הקולמוס לכתוב ס"ת אין הקולמוס עצמו כותב, אלא האדם שתופס הקולמוס הוא באמת הכותב, וע"י השבעת השם מקבל הכותב כח שמימי לכתוב במהירות עצומה, אולם מ"מ חשיבא כח גברא, ולכן מהני זאת לכתיבת ס"ת דהוה ממש מעשה ידיה, ואלא דמ"מ לענין שבת לא הוי מלאכה כיון דאין זה כדרך המלאכה, ולפי"ד אין להוכיח מכאן דעשייה ע"י שם לחודא דחשיב מעשה ידיה (פלאות עדותיך ח"א עמ' קצ"ז ועי' אילת השחר שבת קד, א).

שיחת רבנו לפני הסליחות

באחד השנים בהיכל ישיבת גאון יעקב ניגש רבנו לדבר לפני סליחות ואמר

הנה אף על פי שאיני כדאי לדבר מאלול כי לי אין שום הרגשה, מכל מקום הרי השמש שמעורר לסליחות, לא יקשו עליו למה הוא המעורר, ובכן אף על פי שאיני כדאי, הנני להכריז שהגיע זמן סליחות.

והנה בסליחות אנו אומרים לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים, האם לא תכסה בושת פנינו באמרנו זה בלי בושת הפנים. ובהקדמה לספר מנוחה וקדושה הביא מבעל המחבר לשם שבו ואחלמה, שבעל המחבר מנוחה וקדושה איחר פעם בימי הסליחות מחמת איזה הכרח, ומצא את הציבור בבית הכנסת שהם מתחילים לומר לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים, ותקפתו הבושה כל כך, עד שלא יכול בשום אופן להרים ראשו איזה רגעים, וזרם של דמעות ניגרו מעיניו בגדר שאמר עזרא הסופר בושתי וגם נכלמתי, להרים פני וכל ימיו של אותו צדיק היה מתפלל שיזכה עוד לרגעים קדושים כאלו בחיים.

והנה בידיו מעשר בפרשת כי תבוא (כ"ו י"ג) כתוב ברשב"ם שצריך להתוודות כי ודאי לא ישקר לפני השם, והיינו כיון שיתוודה בוודאי יקיים המעשרות כדן, שהרי לא ישקר, ומבואר שפשוט לתורה שאדם לא ישקר לפני השם, ואדם שמסוגל לשקר כנראה לא מתחשבים איתו כלל. ומטעם זה מצינו בגמרא ב"ב (פ"ב א) שהקונה שתי אילנות מביא ביכורים ואינו קורא מספק משום דמיחזי כשיקרא, ומפרש הרשב"ם דשמא לא בקרקע שלו גדלו וקא משקר וכתב דובר שקרים לא יכון לגד עיני. והיינו שאם יאמר לפני ה' האדמה אשר נתת לי, הרי הוא משקר כיון שיתכן שעל פי דין זה לא האדמה אשר נתת לי, וכן הוא בחינוך (מצוה תר"ו) וזה לשונו יומן העניין הזה יש לנו ללמוד בתפילותינו ובתחנונינו לפני השם ברוך הוא לדקדק מאד ולהזהר בלשון שאין לומר דבר לפני השם ית' כי אם בדקדוק גדול וזכור זה בני ושמרהו וכיצד לא נבוש באמרנו ולנו בושת הפנים ובהם נהגה יומם ולילה וכהנה רבות נראה להשתדל להיטיב מחשבותינו ולעשות המעשים בטוהר לב ולא לשקר חס ושלום בעמדנו לפניו (ימלא פי תהלתך).

ענין בפרשה - כתיבת ס"ת

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימיה בפייה למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל (ויילך ל"א, י"ט)

משא מנן רבנו שליט"א בהכנסת ספר תורה לשיבת רנה של תורה כרמיאל - חנוכה תשע"ב

מורי ורבותי, תרי"ג מצוות לא כולם שוים, ואמנם כל מצוה זה דבר גדול מאד, אבל מצוות כתיבת ספר תורה יש בה משהו מיוחד. ומהו? כל מצוה למשל לולב ואתרוג, בזמן שהוא נוטל אותם הוא מקיים מצוה, אבל כשיש לו בבית לולב, אין לו שום דבר, וכך כל המצוות כמעט במה שישנם בבית אין לו שום דבר, רק בזמן שהוא עושה משהו, משא"כ ספר תורה יש מצוה "שיהיה לו" ספר תורה, עצם הדבר שיש לו ספר תורה, זוהי מצוה.

נמצא שהמצוה היא ביום ובלילה, בשבת ביו"ט, ביום כיפור, תמיד יש לו מצוה, כי קיום המצוה הוא במה שיש לו ספר תורה. ודבר כזה כמדומה שאין בשום מצוה, שעצם הדבר שיש לו ספר תורה, יש לו בזה מצוה, ואין נפקא מינה אם הוא ישן, או ער, כל רגע ורגע יש לו מצוה. יכולים לתאר איזה מצוה היא זו, אין לשער.

אם אחד זוכה שיהיה לו ספר תורה יש לו מצוה כל החיים, כל החיים יש לו מצוה! עד כמה זה גדול.

וברוך השם זכינו שמכניסים כאן ספר תורה, וצריך לא לתת את זה לשיבה רק "להפקיד" את זה, כי אם הוא נותן את זה, כבר אין לו מצוה, והרי הוא צריך להישאר עם המצוה, רק שיתן את זה כדי שיקראו בתורה, אבל כל הזמן זה נשאר שלו, ואז יש לו מצוה.

הגמרא בעירובין (דף ס"ד) אומרת כי אדם שזכה בנכסי הגר, גר שמת ולא השאיר ילדים, אין מי שיירש אותו, ממילא כל נכסיו הפקר, וכל אדם יכול לזכות בהם. ואם אחד זכה בנכסי הגר, אנשים מתקנאים בו, יש עין הרע, זה לא טוב, כולם רואים שהאיש הזה פתאום נהיה עשיר, בלי שעבד על זה כלום, ואם היה עובד על זה מבינים, אבל כשלא עבד שום דבר ופתאום נהיה גביר, זה גורם לקנאה.

אומרת הגמ' מה העצה שלא יזיק לו הקנאה והעין הרע, שיקנה בזה ספר תורה, ולמה דוקא ספר תורה? אך לפי מה שהסברנו זה מובן, כי כל מצוה כמו לולב, רק בזמן שלוקח את הלולב והאתרוג מקיים מצוה, אבל כשיש לו לולב בבית זה שום דבר, משא"כ ספר תורה כל הזמן יש לו מצוה, אפילו כשהוא ישן, כל הזמן יש לו מצוה, כזה זכות יש לו, אם כן צריך לדעת עד כמה שזה דבר גדול.

ואם יש לו הורים, אפילו שהם כבר לא חיים, ואדם שהוא לא חי כבר לא יכול לעשות מצוות, אבל אם הבן עושה ספר תורה, יש לו כל הזמן מצוה, ובזה זוכים גם האבא והאמא למצוה הזאת. וכל הזמן מתוסף להם מצוה, אף שהמת כבר לא יכול לעשות מצוות, אבל זה שהבן או הבת שלו עושה דבר כזה שיש כל הזמן מצוה, יש גם למת מצוה, ויש לו כל הזמן נחת רוח, כי כל מצוה שהבן עושה יש מזה תועלת להורים שלו, יש להם מצוה כל הזמן, ואין לשער עד כמה זה דבר גדול.

הקב"ה יעזור שבזכות זה יזכה לעוד מצוות ועוד מצוות, ולהגדיל תורה ולהאדירה. ונזכה באמת שיתרבו לומדי תורה ויתרבו עושי מצוות. הקב"ה יעזור שנזכה גם כן לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה. (עלון 'הקהילה שלי' 114 שי"ל ע"י קהילת קרן אורה)

מדברי רבנו בהכנסת ס"ת

יש לתת טעם מה השמחה המיוחדת שיש בכל הכנסת ספר תורה, למרות שכתב הרא"ש (הל ס"ת סי' א) שאפשר לצאת ידי חובת המצווה על ידי קניית ספרי קודש ש"ס בבלי וכו' מ"מ לא מצינו שעושים שמחה וחגיגה בהכנסת ש"ס אלא בהכנסת ס"ת, מה היחודיות שבשמחה זו. הגמ' במסכת סנהדרין (דף ק"ב) אמר רבי יוחנן מפני מה זכה אחאב למלכות כ"ב שנה מפני שכיבד את התורה שניתנה בכ"ב אותיות וסירב לתת לבן הדד מלך ארם את התורה שהיתה ברשותו. והגמ' ממשיכה שם שנאמר וישלח מלאכים אל אחאב מלך ישראל העירה ויאמר לו כה אמר בן הדד כספך וזהבך לי הוא ונשיך ובניך הטובים לי הם כי אם כעת מחר אשלח את עבדי אליך ותפשו את בתיך ואת בתי עבדיך והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ויקחו ויאמר למלאכי בן הדד אמרו לאדוני מלך כל אשר שלחת אל עבדך בראשונה אעשה והדבר הזה לא אוכל לעשות, מאי מחמד עיניך לאו ספר תורה.

ואחאב אומר לאנשי בן הדד שיכול לקחת את כל הכסף וזהב אנשי ביתו גם עבדיו הכל רק לא את הספר תורה. והיא פלא גדול אחאב הרשע הגדול שעליו נאמר באבוד רשעים רינה, באבוד אחאב רינה.

והגמ' שם בהמשך מראה שבכל יום היתה שוקלת איזבל אשתו שקלי זהב לעבודת כוכבים. ומפני מה מסר נפשו לספר התורה. מה שלא מצינו בשום ... אחר שמסר את נפשו ומה היה כ"כ חשוב בספר תורה שהיה אצל אחאב הרי ישנם עוד מאות ספרי תורה, אלא אחאב הבין שכלל ישראל ללא תורה אינו קיים, ולמרות שאחאב היה עובד עבודה זרה. אבל רצה שכלל ישראל ישאר, ולכן מסר את נפשו על הספר תורה.

ועדיין צ"ב הרי יש הרבה סופרים ואפשר ליקח סופר שיכתוב עוד ספר תורה ומה המיוחד בס"ת זה.

הגמ' בסנהדרין (דף ל"ז) לפיכך נברא האדם יחיד למדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא וממשיכה הגמ' לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, וברש"י שם, להראותך שמאדם אחד נברא מלואו של אדם, והיום הרי יש מליארדי אנשים בכל העולם בכל זאת הקב"ה ברא את האדם יחיד, ומה נלמד שכל יחיד ויחיד זהו מלואו של עולם, וכן הדבר בספר תורה כלל ישראל קבלו את התורה, ואעפ"י שאח"כ כבר יש הרבה ספרי תורה, אבל ספר תורה אחד זהו עולם ומלואו ולקחת ספר תורה זה כמו לקחת את כלל ישראל, ולזה אחאב לא היה מוכן ומסר נפשו על זה.

וזוהו החילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה. הגמ' אומרת שבימי יהושע אחרי פטירת משה רבנו נשכחו כמה מאות הלכות, התורה לא התבטלה ח"ו, שהרי ניתן ללמוד מקל וחומר וכו' ואפשר להחזיר את ההלכות שנשכחו, אבל בתורה שבכתב אם חסר אות מספר תורה חסר חלק מכלל ישראל.

ולכן אי אפשר לתאר את גודל השמחה בהכנסת ספר תורה שזהו קיומו של כלל ישראל, ובפרט אם מכניסים את התורה שבכתב למקום שגם לומדים שם תורה שבע"פ, אין לשער ואין לתאר השמחה הגדולה והזכות העצומה שיש למכניסי הספר תורה וצריכים לשמות, אשרי שזכינו להכנסת ספר תורה שנכתב בהידור רב.

השם יתברך יעזור בזכות זה וכלל ישראל יזכה ויקויימו בנו כל הדברים האמורים בתורה, ויזכו למה שהקב"ה מבקש מאיתנו, בגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

מכתב ברכה לרגל הכנסת ס"ת לשיבת מיר מודיעין עילית

בס"ד, שמחתי לשמוע שזכיתם להכניס ספר תורה לבית מדרשכם, והנה כידוע ששונאי ישראל השחיתו ושרפו אלפי ספר תורה בשנות הזעם ברצונם להשמיד את כלל ישראל, והיות שכלל ישראל קיומו על ידי התורה, לכן הרשעים רצו לשרוף את התורה ועי"ז יכלו ר"ל ישראל, והיות שיש לנו הבטחה כי לא תשכח מפי זרעו, וכלל ישראל יחד עם התורה מובטחים שלא יכלו, ובזה שבזמן האחרון כותבים בכל המקומות ספרי תורה רואים בזה ההבטחה שלא תשכח מפי זרעו.

יתן השי"ת שעי"ז יזכו לראות בהרמת קרן התורה והיהדות האמיתית ונזכה בקרוב לגאולתנו האמיתית בב"א.

צורת החזקת הס"ת

כתב רבנו באילת השחר עמ"ס זבחים (דף כ"ד ע"ב) גבי הולכת הבהמה ע"י רש"י שם שכתב וביה עורה לחוץ כלפי העם ומקום החתך כלפי המוליד דהכי שפיר שלא יראה החתך. משמע מכאן דדרך כבוד הוא שיחא צד הנאה יותר כלפי העם, ואולי יש ללמוד כאן לענין ס"ת דיאחזנו באופן שהצד מכובד יותר יהיה לצד העם וכן נוהגין העולם, אבל אומרים בשם החזו"א שיאחזנו בצד הפנימי אליו, ע"כ. וכ"ה בדינים והנהגות פ"ה ס"ו בהוראת מרן החזון איש ז"ל.

אופן המילוי באותיות אחרונות שבס"ת

הנה המנהג שבסיום כתיבת ס"ת מכבדים להרבה אנשים לכתוב בעצמם אות בס"ת, אולם היות ואין כל האנשים יודעים צורת האותיות ע"פ ההלכה, ויש בזה ב' דרכים, יש נוהגים שהסופר עושה מקודם את עיקר הצורה ואח"כ אלו שנתכבדו בכתיבת האות רק צריכים להשלים, או דהסופר עושה אותיות שבורות, והיינו שמשאיר הפסק באמצע האות, והאנשים שבאים לכתוב אות, עושים החיבור בין שני חלקי האות.

והנה נהגו הגדולים שמכבדים אותם בכתיבת אות לכתוב אות שלא נשלמה כל צורתה ע"י מסגרת, כי אז יש סברא שכבר נגמרה המצוה ומכיון שרוצים להשתתף בכתיבת הס"ת עדיף להו היכא שלא נשלם באות, ועוד יש נוהגים שאם הסופר כבר עשה את המסגרת בשלימות, אז הם בוחרים למלאות את האות יו"ד כי בזה יש סברא דכשיש רק המסגרת אין צורת יו"ד עליה, אלא צורת מ"ם סתומה והשתא כשכותב המילוי זהו הכתיבה של האות יו"ד.

אמנם רבנו שליט"א אמר דמכיון שהוא רגיל לכתוב ביד ימין, ושאר מלאכתו עושה בשמאל, ולכן חושש באיזה יד עליו לכתוב סתם [וכמבואר במשנ"ב סי' ל"ב סק"י"ח בשם הפרמ"ג בסי' ל"ב א"א סק"י"ה דאף שבסי' כ"ז ס"ו נקטינן כרמ"א מ"מ לאחרים יש להחמיר משום קרא דקשרתם וכתבתם, דבאותו יד שקושר ג"כ יכתוב, ולכן אדם כזה נכון לכתחילה שלא לקבל סופר, ובדיעבד אין לאסור, [ועי' אבני נזר או"ח סי' י"ג] ולכן בדוקא כותב אות שנשלמה כבר. ומטעם זה סיפר רבנו שהורה לו הגרש"ז ריגר זצ"ל"ה להניח תפילין בב' ידיו דאחר התפילה מחליף לידו השנית מספק (אהל יוסף עמ' י"ז-י"ח). [וראה בס' מצוה ועושה ח"ב עמ' תשכ"א דהביא מנהג מרן הגרמ"ק שליט"א לכתוב דוקא אות יו"ד מטעם הנ"ל, דבזה מקיים מצות כתיבת ס"ת]

נדב יד זהב לס"ת, האם גם השרשרת תהיה מזהב

כתב הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: שאלה. ראובן סבל כאבים בידו, והוא נאלץ לעבור ניתוח קשה ונדר נדר שאם הניתוח יצליח, הוא יתרום לבית הכנסת יד מזהב להראות לעולים לתורה את מקום הקריאה ובזכותו היד תתנפא היד, הניתוח הצליח והוא תרם יד של זהב. וכעת הוא מסופק האם גם השרשרת תהיה מזהב, או שמא יכולה להיות מחומר אחר כמו שמוכרים כיום בחנויות שעוני זהב והשרשרת מעור?

והגאון מורינו בעל אילת השחר שליט"א העיר, דיש לחקור בנוב יד לס"ת האם השרשרת בכלל יד, או שמא היא לא בכלל הנדר, אלא נטפלת אליו והיא בית יד ונטפלת אליו, והעיקר הוא היד כדי להודות להשי"ת שריפא ידו והשרשרת היא רק היכי תמצא להחזיק את היד על הס"ת.

עוד העיר שאם הנודר היה בא ומתייעץ מה לתרום, היה מייעץ לתרום לפרנסת ת"ח ולא ליד לס"ת, וכמו שנאמר בירושלמי (שקלים פ"ה ה"ד) כמה נפשות שיקעו אבותיך כאן, לא הוה אית בני נש דילעון באורייתא, [וכי לא היו בני אדם שיפרנסו אותם שיעסקו בתורה]. ואעפ"י שמבואר במסכת יומא דף ע"א שכל אחד היה מביא את הס"ת שלו, כדי להראות את יופיו ואת שבח הבעלים שטרח להתנאות במצוה, היינו דוקא בימיהם כשבית המקדש היה קיים, ויעויין יומא דף ל"ט ע"ב דשלמה המלך שתל עץ שפירותיו הם זהב והיו לפרנסת הכהנים, ולכן השקיעו הרבה כסף ליפות את הספרי תורה, משא"כ בימינו שהעוני גדול, יש להעדיף לתרום לפרנסת ת"ח מלייפות את הס"ת. אך אם יתרום את השרשרת גם מזהב, יקבל שכר מושלם. (חשוך חמד יומא ל"ז, א).

עדיף שילמד

נשאל רבנו באחד שלומד ארבע שעות ביום, ורוצה כעת לקיים מצות כתיבת ס"ת, ובידו לכתוב לעצמו ס"ת על חשבון שעות הלימוד, וילמד ב' שעות ויכתוב ב' שעות או יכול לשלוח שליח, האם עדיף שיכתוב בעצמו שהמצוה בו יותר מבשולחו או עדיף שישלח שליח. והשיב רבנו שעדיף שילמד וישלח שליח לכתוב הס"ת (לקט שאלות מצויות ח"ד)

ס"ת של רבנו

רבנו שליט"א זכה לכתוב ס"ת עבורו ונכתב ע"י הרה"צ ר' ישי מנדל שליט"א וסיפר רבנו שאת השש שורות האחרונות כתב הסטיפלער אפי' שהיה איטר.

והכניס רבנו את הס"ת בעילום שמו לשיבת גאון יעקב [באחד הער"ש] אמנם בני השיבה הבחינו בהתרגשות עצומה ברבנו בעת הכנסת ס"ת ושזלגו עינו דמעות שזכה לכך הבינו שזה ס"ת שלו.

יומא דהילולא הגאון הגדול רבי רפאל יצחק וסרמן זצ"ל ראש ישיבת 'אהל יעקב' נלב"ע כ"ז אלול תשס"ג

ידידות עמוקה היתה בין רבנו יבדלח"ט להגר"י זצ"ל, ורבות עסקו במו"מ בדברי תורה, ופ"א אמר רבנו לבן הגר"י שיאמר לאביו שהוא צודק בויכוח וכדו',

ופ"א הפליא רבנו על כך שהגר"י בכה לפניו על אחד הצרות של כלל ישראל, שזה מדריגה גבוהה שאדם בוכה על צרות ישראל

עשי"ת תשס"ד – הספד על הגר"י וסרמן זצ"ל

הגמ' בסנהדרין (מ"ו ב') דנה אם הספד זה יקרא דחיי או יקרא דשכבי, כפי מה שראיתי כבר דיברו על גודל מידותיו הטובות מה שאפשר ללמוד ממנו.

במו"ק (כ"ח א') איתא מת פתאום זו היא מיתה חטופה, חלה יום אחד ומת זו היא מיתה דחופה, ולא מבואר בגמ' מה יש בזה. ושמעתי מתלמיד ישיבת סלבודקא דר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל תלמידו של הגר"י זצ"ל הי' מגיע אצלם באלול ובעש"י, ואמר בשם רבו הגר"י דלאחר שאירע רח"ל מיתה פתאומית א"צ ללמוד מוסר ג' ימים, שזה במקום לימוד מוסר.

א"כ נמצא דמצד אחד מיתה פתאומית זה כואב, אבל מצד שני אם זה כלימוד מוסר, הרי זה דבר טוב לנפטר שע"י זה הוא זוכה להיות מזכה את הרבים אע"פ שכבר אינו חי, בדרך כלל אדם יכול להיות מזכה את הרבים כל זמן שהוא חי, אם הוא ת"ח ומרביץ תורה ומתנהג במידות טובות, זה הכל נקרא קידוש שם שמים וזה זכות גדול, אבל לאחר שאדם מת אין לו כבר יכולת לעשות, אבל לדברי הגר"י דלאחר מיתה פתאומית א"צ ללמוד מוסר ג' ימים, דהיינו שזה המוסר הכי גדול שאפשר ללמוד אחרי שרואים כזה דבר, ואדם יכול להתעורר בלי לימוד מוסר, זכות זו יכול להיות לאדם אפי' לאחר פטירתו, דזוכה שיכול להיות מזכה את הרבים, לא רק בחייתו איך שהי' בתורה ובמידות טובות כפי ששמעתי, ולא החזיק טיבנותא לנפשי, וכל הדברים האלה, אני יודע שהי' מאוד מחפש את האמת בלימוד התורה ובכל הדברים, וזה זכות גדול מאוד.

א"כ מצד אחד זה לא טוב, זה כואב, אבל מצד שני הוא זכה להיות מזכה את הרבים אפי' לאחר מותו, ובודאי שיהא זכות גדול בשבילו, זה דברים שצריך להתעורר, אם קורה כזה דבר **ובפרט בת"ח כ"כ גדול**, ויועיל לו שע"י זה יהא מזכה הרבים גם לאחר שאינו חי, והקב"ה באמת יעזור לו בזכות זה, וגם כולנו נתעורר לשוב בתשובה ולהתחזק במידות טובות ובכל הדברים שהוא עשה, והקב"ה יעזור שנזכה לכתיבה וחימה טובה כל כלל ישראל.

הנהגת החזון איש

אמר רבנו ששמע מידיו הג"ר יצחק וסרמן זצ"ל שמרן החזון איש זצ"ל בשבת היה מנער ידיו אחר נטילת ידים קודם הניגוב, והיה מקיש ידיו זו בזו, ועיין שו"ע סימן ש"ב סעיף י' שטוב לנגב ידיו בכח זו בזו להסיר מהם כל המים קודמו שיקנחם במפה, אבל הכרעת הרמ"א שא"צ לזה ע"ש (אעלה בתמר אוי"ז).

יומא דהילולא הרה"ג ר' יצחק לונשטיין זצ"ל נלב"ע כ"ט אלול תש"ע

רבי יצחק היה נאמן ביתו של רבנו כט"ו שנים, ועמל הרבה לעשות רצון רבנו בהרבה עניינים ציבוריים ופרטים, ובפרט בעת הקמת הישיבת 'ארחות תורה' שעמל בזה רבות, וכן בהחזקת כוללים רבים ע"י שדיבר בשם רבנו לנדיבי עם, וכן להכניס בנות לסמינרים והיה רגיל רבנו לקרוא עליו 'בכל ביתי נאמן הוא', באסיפה של ועד הרבנים שהתקיימה כחודשים ימים לפני פטירתו ביקש הרב גפנר להתפלל על ר' יצחק: וכששאל הרב ואזנר שליט"א: איזה יצחק? אמר לו רבנו שליט"א 'מיין יצחק' (יצחק ירנן עמ' 72)

זהירות מכבוד לאחר מיתה

אמר רבנו שליט"א, שגם בכבוד שמקבל אדם אחרי פטירתו יש את המושג שמכנין לו זכויות בגין כבוד, וראה סנהדרין דף מ"ד עמ' ב' ברש"י המעשה על המוכס שהתחלף ארונו בארון של צדיק באמצע ההלויה, והטעם היה לפרוע לרשע ע"י הכבוד שעשו לו את השכר של המצוות שעשה כאן בעוה"ז כדי שלא יהיה לו זכויות לעוה"ב, ולצדיק הפוך, לפרוע עונש חטא שעשה באמצעות הבושה שביישו אותו, ובזמן קבורתם מדובר דהיינו כבוד אחרי מיתה. וכשנפטר מקורבו הרה"ג ר' יצחק לונשטיין ז"ל שעשה הרבה, מנע ראש הישיבה כל פרסום ושבח למעשי החסד והעשייה התורנית שעשה וזאת למרות תמיהת הבריות מדוע אין שום הזכרה בכתובים או בכנסים על מעשיו, אמר ראש הישיבה וחזר ואמר, שצריך לשמור את זכויותיו למעלה ולא לבזוז לו אותם, כי אין הרבה מליונרים בזכויות עוה"ב, אדם כמרן הרב שך זצוק"ל כן, אבל אחרים וכי הם מליונרים שאפשר לבזוז זכויותיהם לעוה"ב. (מזקנים אתבונן ח"א עמ' 32) ולכן **הבאנו כאן רק דברים שהתפרסמו כבר בקובץ 'יצחק ירנן'**

לעזוב את צרכי ציבור

אחר שעבר את הניתוח בשנת תשס"ח שאל את רבנו מה מוטל עליו לעשות, ואמר לו לעזוב את העיסוק בצורכי ציבור ולהתעסק רק עם תורה ועם הסמינרים (עמ' 73).

ללמוד וללמד

באחד הפעמים שאל ר' יצחק את רבנו, ידוע שזמן היסורים זה עת רצון, מה צריך לבקש אז? ואמר לו רבנו 'ללמוד וללמד' (יצחק ירנן עמ' 36).

גזירה היא מלפני

לקראת פורים תש"ע היה אצל רבנו שליט"א, הרב אהרן משה זילבר שראה את אבא פעם אחת וחזא ביקריה, והוא כחסידי הרוצה תשובה בא לרבנו שליט"א ואמר לו: איך זה שהיהודים כל כך סובלים? ענה לו רבנו: עם הגוים הקב"ה לא מדבר, רק עם היהודים. המשיך וטען: אבל יש לנו תורה תפילה וחסד, מה זה הגזירות הנוראות האלו? אמר לו הרה"ק: כי את אשר יאהב ה' יוכיח. התעקש וטען שוב: אבל הרי היה כאן את ר' יצחק, שכל כולו היה טוב ומטיב לבריות, כל כולו חסד, איך זה קרה שכל הלך והשאיר אחריו משפחה שבורה וכלל ישראל שבור?

ראה רבנו שליט"א שהוא רוצה תשובה, הרהר קמעה ואמר לו 'אמרת שהוא היה בעל חסד? אמרת שהוא היה טוב ומטיב? מי היה יותר- הוא או רבי עקיבא? ודאי ר"ע! ורבי עקיבא סרקו בשרו במסרקות של ברזל, ואמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: זו תורה וזו שכרה? אמר להם, אם תדברו עוד מילה אחת אהפוך את העולם כולו, גזירה היא מלפני ואין לכם רשות להרהר. חזר רבנו ואמר 'גזירה היא מלפני, אנחנו לא מבינים, ועוד הוסיף, אי אפשר לדעת כמה גזירות נתבטלו על ידי זה (עמ' 81).

חשש פגיעה

באחד הפעמים בעת חליו פנה ר' יצחק לרבנו ואמר, 'אין לי טענות כלפי הריבונות של עולם, אבל למה זה מגיע לי', השיב לו רבנו דבר נורא: זה המחיר שלפעמים צריך לשלם העוסקים בצרכי ציבור, כי לא ימלט שאין לאף אחד קפיידא עליו. אמר לו ר' יצחק: אם כן למה הייתי צריך את כל זה, לא הייתי נכנס לזה מעיקרא. ענה לו רבנו שליט"א, שהשכר בשמים שמקבלים על כל הפעולות הוא נשגב מאין כמוהו ושווה הכל, וגם את זה.... וסיפר רבי הלל קופרמן שכאשר סיפר זאת לאחיו ר' טוביה, אמר לו שעכשיו הוא מבין שבאלול האחרון ביקש ממנו ר' יצחק שיכנס לרבנו ולשאול אותו על פעולה מסוימת שעשה שפגעה במישהו- האם להתפייס עמו או לא? אמר לו רבנו שליט"א שהוא נהג כהלכה וגם אם עכשיו היה שואל אותו אם לעשות או לא, היה אומר לו לעשות. שאל אותו ר' טוביה האם התשובה הזאת מכוונת גם כלפי כולם? אמר לו רבנו 'זה לא אמרתי. אח"כ התבונן ר' יצחק כדי לנסות ולגלות מי יכול היה להיפגע ממנו במהלך חמש עשרה שנות התעסקות עם הציבור ובסוף מצא... שני אנשים. שמיד קרא להם וביקש את סליחתם. (עמ' 74)

ללא הספדים

בעת פטירת הרבנית ע"ה ביקש רבנו מר' יצחק שיקברו אותה תוך שש שעות מפטירתה, וכך דאג במסירות לכך, ואחרי שנגמרה הלווייה חזר ר' יצחק לבית רבנו ואמר לו רבנו שהוא יכיר לו טובה על כך. ואכן בכל הלווייתו של ר' יצחק דאג רבנו שיעש את הלווייה בזריזות וללא הספדים (עמ' 80).

להערות הארות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לקראת הימים-טובים הבעל"ט יצא גליון מורחב -ר"ה עשי"ת, יוה"כ וגליון מורחב על סוכות וחווה"מ סוכות ובעקבות כך ההוצאות מרובות, הרוצים להשתתף נא לפנות למערכת.

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 57 ר"ה תשע"ה

הליכות המועד

סדר התרת נדרים הקצר

במקומות שיש הרבה אנשים שרוצים להתיר נדרים, ויש רק מעט הכשרים לדון, כגון בישיבות לצעירים, ואם יאמר כל אחד כל הנוסח יאריך זמן רב מאד. הנה כתב בחיי אדם (כלל קל"ח או' ח') נוהגין לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה, כדי להנצל מעונש נדרים. ואמנם ראוי לכל אדם שילמוד הלכות נדרים (ומבוארים בחכמת אדם), כי יש הרבה נדרים שאי אפשר להתיר אותם ונכשלין בהם. גם צריך כל אדם שיהיה נזהר שיבין מה שהוא אומר, ולא כמו שחושבין העמי ארצות שהוא איזה תחינה. וראיתי מהיראים שאינם מבינים בלשון הקודש שאומרים הנוסח של התרת נדרים בלשון לע"ז (דיא נדרים אדר שבועות וואס איך האב גטאן אונ מען קען זיי מתיר זיין האב איך חרטה אז איך האב אוף מיר גינומן בנדר או שבועה (ויתירו לו ואז יאמר) איך בין מוסר מודעה אז ווען איך וועל טאן איין נדר זאל ער גאר ניט חל זיין). עד כאן. ולשם כך תירגם רבנו נוסח זה ללשון הקודש: **מתחרט אני על כל הנדרים ושבועות וכן כל מנהג טוב שנהגתי ולא אמרתי שיהא בלי נדר, ואם הייתי יודע שאתחרט לא הייתי נודר או נשבע ובמנהג טוב הייתי מתנה שיהי' בלי נדר, ומבקש שתתירו לי את כולם** [נראה עוד בגליון פר' מטות מה שהבאנו עוד דברים רבים בעניני התרת נדרים מרבנו שליט"א].

מכניסי רחמים

בענין אמירת הפיט שאומרים בסליחות 'מכניסי רחמים' אמר מרן החזון איש ז"ל שאין לחוש לשיטות שאומרים שלא לאומרו, ואין בזה חיסרון באמונה ח"ו, אלא הרי זה כמבקש מהשר שיבקש מן המלך וכן בזמנינו אנו מרגישים עצמינו פחותים שאיננו יכולים ליכנס בכל שעה אל המלך ואנו מבקשים שיבקשו בעבורנו [ועיין שו"ת חת"ס חלק או"ח סימן קס"ו ועוד] (אעלה בתמר עמ' ס"א)

עניית האמן מתיחסת על החתימה

על השאלה האם ברי"ה ויום כיפור כוונת האמן בהמלך הקדוש תהא כברכות הבקשה "אמת והלואי", משום התוספות 'תן פחד' 'תן כבוד' 'שמחה לארצ' וכו'. השיב רבנו שליט"א, דנראה לו שהכוונה היא **אמת בלבד**, משום שדוקא בברכות אמצעיות שהחתימה שבהן נמי מעין תפילה, כגון רופא חולי עמו ישראל שנכלל בזה נמי שירפא אותם, וכדומה בשאר ברכות, בהם מכוונים גם הלואי שיתקיים, אבל בחתימת המלך הקדוש החתימה אינה אלא שבח (נוטרי אמן).

תפילה במיושב

ת"ח אחד שבר את רגלו, ושאל על תפילת ר"ה אם יתפלל לאט במיושב או מהר בעמידה. והשיב רבנו שאמר מרן החזון איש ז"ל שעדיף להתפלל שמונה עשרה במתינות מיושב, מלהתפלל במהירות מעומד [א"ה ועיין משנה ברורה סימן צ"ד ס"ק ל']. והוסיף רבנו דנראה דמ"מ אפשר לקיים שניהם, שיכול להתפלל מעומד במתינות, וכשירגיש עייפות או חולשה שישב וימתין בשהייה, ואח"כ ימשיך במעומד עד הסוף, והכי שפיר טפי שמקיים שניהם (אעלה בתמר עמ' ט"ו).

סימנא טבא

רבנו נוהג לאכול לסימנא טבא, דגים, רימונים, ותפוח בדבש, וגזר, כי כך נהגו בעירו בריסק, ואינו אוכל שאר מינים. וביה"ר אינו מזכיר שם ה', אלא אומר מלפני אבינו שבשמים.

אכילת ענבים

מובא בשם הגר"א ז"ל במעשה רב שכתב, שאין לאכול ענבים בראש השנה, והטעם עפ"י הסוד. ואמר על זה מרן החזון איש ז"ל שאינו נכון, ומה שהגר"א לא אכל ענבים ברי"ה הוא מפני שלא היה מצוי אצלו ענבים באותו התקופה ולכן לא אכל. והוסיף רבינו שהמנהג בחו"ל היה, שלכבוד ר"ה היו קונים ענבים, בערך חמישים או מאה גרם למשפחה (אעלה בתמר עמ' ס"א).

הרחמן

בשבתות ויו"ט רבנו לא אומר הרחמן בברכת המזון, וכד' הגר"א דאין אומרים תחנונים, אבל ברי"ה אומר, דזהו יום של תחנונים.

שהחינו בליל ב'

באחת השנים היה רבנו בחולשה גדולה בימי הקיץ, והציע הגאון ר' אפרים שטראוס שליט"א שאולי יאכל רבנו קצת ענבים לחזק עצמו. אמרו לו שהוא לא יסכים, כיון שמנהגו הוא לא לאכול ענבים בכל הקיץ, ולהכין מענבים חדשים יין לקידוש בליל ב' דרי"ה, וכך הוא מסמיך את שהחינו לשניה בפועל. ולכן לא הסכים לאכול ענבים בימי הקיץ.

ויסוד הדברים אמר רבנו: בשו"ע סימן ת"ר סעיף ב' איתא, בקידוש ליל שני דרי"ה ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש ואומר שהחינו, ומפרש המשנה ברורה ס"ק ב' להוציא נפשי מפלוגתא, משום ש"א שאין אומרים שהחינו דתרוויחו קדושה אחת היא והרי כבר בירך שהחינו ביום א' עכ"ל, והנה על הצד שאין צ"ל שהחינו הרי זה הפסק בקידוש, ומה מועיל מה שלוקחים פרי חדש, וע"כ מוכח דעדיף לעשות ספק הפסק, אע"פ שהוא ספק נהנה מהעוה"ז בלי ברכה, מאשר לעשות ספק ברכה לבטלה, אמנם אם זה ה' ספק ממש לא היו עושים כך. ומ"מ קשה דאין שייכות לברכת שהחינו על הפרי לקידוש, ויש לזה עצה לקדש על יין חדש ואז ברכת שהחינו שייך לעכשו לפני שתית יין, אלא שבשביל זה צריך שלא לאכול ענבים עד ר"ה, כי אם מברכים שהחינו על ענבים דעת השו"ע סימן רנ"ה סעיף ה' שא"א לברך שהחינו על היין. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שניט"ו) *וע"ע בשערי תשובה ובאר היטב ס"י תר"א

הוראות והנהגות מרבנו שליט"א בעניני התקיעות שנרשמו ע"י אחד התלמידים שליט"א

א. אין להאריך בתקיעות יותר מדי משום שהוא טירחא דצבורא, ומ"מ פעם אחת כשקיצר הבעל תוקע מדרכו בתקיעה דתשר"ת, אמר רבינו שיעשה שוב תשר"ת כדי שהצבור יהיו רגועים אף שודאי היה בו כשיעור ויותר.

ב. בתקיעות דמיושב תוקעין בנשימה אחת ובתקיעות דמעומד תוקעין בשתי נשימות, כמו שכתב המחבר ס"י תק"צ ס"ד. ובשלשים בתראי אומר רבנו לתקוע בנשימה אחת, שיש נשים שלא היו בתקיעות דמיושב, ובאו לחזרת הש"ץ, וכדאי שישמעו גם הם תקיעות בנשימה אחת.

ג. מה שכתב המשני"ב ס"י תק"צ ס"ק י"ח שבתשר"ת בנשימה אחת יפסיק פחות מכדי נשימה, יש לשערו בחצי שניה, אבל שניה הוא כבר הפסק מדי גדול. והנה החזו"א ס"י קל"ו סק"א השיג עליו דיש לעשות התרועה מתוך השבר ממש, ואינו מובן, שהרי גם לדעת החזו"א ע"כ צריכים לגמור השבר השלישי וא"כ ממילא יש משהו הפסק בין השבר לתרועה, ומנלן שבשיעור זה אין די אליבא דהמשני"ב. ורבנו לא מסכים שיעשו שברים תרועה בלא הפסק כלל, ואפשר שחושש שלא יגמרו השבר השלישי.

ד. בתקיעות דמעות שתוקעין בשתי נשימות, מקריא רבינו השברים והתרועה במעין הפסק ביניהם, להזכיר לתוקע שיעשה בשתי נשימות.

ה. מזהיר שיעשו שברים קצרים ככל האפשר, שהרי אם יעשה שבר בשיעור ט' כחות כבר יצא מכלל שבר ובא לכלל תקיעה ופסול, כמבואר בשו"ע סעיף ג', ובני אדם לא מבחינים כמה קצר הוא שיעור כח [א"ה] – אחד התלמידים הנ"ל, בדקתי כמה פעמים שיש כשבעה כחות בשניה אחת, ואם ימשוך כל שבר שניה וחצי כבר בא לכלל תקיעה, והוא דבר המצוי מאד].

ו. מזהיר מאד לעשות נשימה קצרה ככל האפשר בין השברים לתרועה, דאם ינשום נשימה ארוכה מעט הוא בחשש פסול, כמבואר בשו"ע סעיף ד' שאם הפסיק יותר מכדי נשימה פסול. ואין אנו יודעים לשער היטב כמה הוא שיעור נשימה ארוכה, ואילו כשנושם נשימה קצרה ודאי יצא, שהרי העיקר הוא שיעשה נשימה בפועל בין השברים לתרועה, דגנוחי וילולי בנשימה אחת לא עבדי אינשי, וכל שנשם ביניהם די בכך, כמבואר להדיא בט"ז סק"ו, ואפי' נשימה דרך האף די בכך. [א"ה- כנ"ל, וכן שמעתי ממרן הגר"יג אידלשטיין שליט"א שמקפיד על נשימה קצרה ונושם דרך האף, ונמצא שמבחינת הזמן אין חילוק בין תשר"ת בנשימה אחת לתשר"ת בשתי נשימות, וכל החילוק שבזה יש נשימה בינתיים ובוזה אין נשימה בינתיים]

ז. פעמים שרבונו אינו מקריא תקיעה ראשונה. עיין שעה"צ ס"י תקפ"ה ס"ק ל"א (אהל שרה עמ' ל"ה)

ח. רבנו אף על פי שהוא מקריא מ"מ אינו לובש קיטל ברי"ה.

ט. את השברים עושים רק בצורה או-טו.

י. אמר שהגאון ר' יוסף לוי זצ"ל אמר לו שבדק שרוב הבעלי תקיעות עושים תרועות יותר מאשר צריך.

יא. אמר פעם לבעל התוקע, שהשי"ץ זוכה לזכות את הרבים במצוה דרבנן, אבל אתה זוכה לזכות את הרבים במצוה דאורייתא.

יב. וכשסיפר לפניו בעל תוקע אחד שמקבל שכר על התקיעות, שאלו רבנו האם הוא דחוק במעות ואמר לו שלא. והתפלא רבנו ימה אתה מוכר מצוה בשביל פרוטה? ואמר לו רבנו, דהסטיפלער רצה לעלות לארץ ישראל ולא היה לו כסף, לכן היה השי"ץ ובכסף שקיבל עלה לארץ ישראל, אבל מי שלא דחוק וסתם לוקח כסף, הרי זה פלא שמחליף מצוה בפרוטה.

יג. אמר פעם שאינו מבקש מהבעל תוקע שיעשה לו תקיעות נוספות אחרי התפילה לצאת עוד שיטות בהלכה, דאינו רוצה להטריח בן אדם בשביל החומרות שלו [ויש לו בזה עוד כמה טעמים ואכ"מ].

יד. פעם אחת טעה רבנו והקריא בטעות תרועה במקום שברים, ומחמת זה הבעל תוקע טעה ג"כ ותקע בטעות. מיד אחרי התפילה ניגש אליו רבנו וביקש ממנו מחילה על שהטריחו סתם.

טו. אמר רבנו לבעל תוקע שאין זכות לבית הכנסת שבו תוקע לחייבו להמשיך אצלם, רק לאידך גיסא יש לו זכות עליהם שלא יעבירוהו.

לא קידש לפני התקיעות

רבנו היה רגיל רבות בשנים להתפלל בתפילת שחרית כותיקין בכולל חו"א [בשנים מאוחרות התפלל שחרית במנין ותיקין שבבית כנסת איצקוביץ] ולתפילת מוסף היה הולך לשיבת גאון יעקב [משנת תשל"ח], ולא היה מקדש לפני התקיעות [והיה אומר תהלים בזמן שבאמצע]. והיה שרוי בתענית עד אחר חצות. [ואחרי מוסף התפלל שם מנחה, כי חושש לאכול לפני מנחה].

אמנם אמר לבעל תוקע, שיכול לקדש ולאכול לפני התקיעות, ובפרט אם בלא זה לא יכול לתקוע. [וכן לאנשים שקשה להם להיות בתענית הורה שאפשר לקדש ולאכול. והזכיר שבח"ל הקפידו בזה מאוד, ולא טעמו כלום קודם התקיעות].

לעמוד בחזרת השי"ץ

רבנו מקפיד להשתדל לעמוד בכל חזרת השי"ץ של התפילות, אפי' בימים נוראים. ורק בשנים שהיה הולך לשיבת גאון יעקב ברגל היה קשה לו לעמוד בחזרת השי"ץ.

ובשנת תשע"ד באמצע חזרת השי"ץ נחלש רבנו מאוד עד כמעט עלפון רח"ל, ועשו הפסקה קצרה, ואח"כ שחזר לכחותיו, המשיך לעמוד בחזרת השי"ץ, והיה שרוי בשמחה גדולה שזכה לשמוע את כל התפילות והתקיעות.

כשפוסע ג' פסיעות אחר שמונה עשרה נשאר עד קדושה במקום שפוסע וכמבואר בה"ל, אפי' שיש הרבה זמן בפיוטים ובתפילות.

ר"ה שנת ת"ש

סיפר רבנו שבראש השנה שנת ת"ש התפלל עם מרן הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל. וחתנו הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל בשווייץ, והי' שם מניין מצומצם ממש, כשהעשירי למנין הגיע רק סמוך ליגאל ישראל. ורבי משה סולובייצ'יק זצ"ל על אף שהיה בעל תוקע מומחה לא הצליח להוציא תקיעות, ובקושי תקעו תשע תקיעות... ועד היום הוא מסופק אם יצא יד"ח תקיעות בשנה ההיא. וגם אחרים ניסו ולא עלתה בידם. סימנא מילתא, כאשר באותה שנה נהרגו אלפים ורבות מיישראל הי"ד, ורק מעטים זכו להינצל מגיא ההריגה. (מאחורי הפרגוד עמ' 411)

וכשרבנו היה ראש ישיבה בכפר סבא, הוא היה השי"ץ לתפילת המוספין שם.

דרשת החזון איש ברי"ה

סיפר רבנו: שבאחד מימי ר"ה כאשר התפלל החזון איש בכולל שלו שנקרא אחרי פטירתו 'כולל חזון איש' הפצירו בו מאד שידרוש לפני התקיעות. הוא נאות להם, ואז נעמד ליד ארון הקודש והקריא בהתעוררות את הגמ' בתענית (דף כ"א ע"א) מעשה באילפא ור' יוחנן שהעניות הייתה קשה להם עד מאד, והלכו לעשות עסקה, ישבו תחת כותל רעוע ומלאכי השרת ביקשו להשליך עליהם את הכותל כיון שעוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, ובסוף לא הרגו אותם כיון שאמרו שיש ביניהם אחד שעתידי להתגדל ואין שעתו למות (מאחורי הפרגוד עמ' 64)

נשים בתפילות ר"ה

אמר רבנו שאם המטפלת בילדיה ובקושי מצליחה לפתוח את המחזור בימי ר"ה, אין לה מה לדאוג מזה איזה שנה יהיה לה. **דאדרבה בזכות המצוה הזאת שצריכה לעשות, שמטפלת בילדיה, תזכה לשנה טובה.** והחפץ חיים אמר לאשתו בזמן שהיו הילדים קטנים שפטורה מלהתפלל (קו' צדיק כתמר יפרח).

הליכות המועד

שכח רצה ברי"ה שחל בשבת

כתב המהרי"ל בה"ל ימים הנוראים (דף ל"ו) שכשחל ר"ה בשבת כו"ע לא פליגי דאין מתעניין שלא לבטל עונג שבת, אמנם באור זרוע ס"י נ"ז כתב דלשיטות דמצוה להתענות ברי"ה ה"ה כשחל בשבת מצוה להתענות, וכן מבואר במ"ב ס"י תקצ"ז ס"ק י"א. ויש להסתפק לדעת המהרי"ל שאין מתעניין בשבת, א"כ לדעת המ"א דבשכח יעלה ויבוא ברי"ה אי"צ לחזור האם כשחל ר"ה בשבת יצטרך לחזור מכיון שמחויב בסעודה מחמת כבוד שבת. ונראה שאי"צ לחזור, דכיון דמה שמחויב בסעודה אינו מחמת לתא דרי"ה אלא מחמת כבוד שבת לכך רק בשכח רצה יצטרך לחזור ולא בשכח יעלה ויבוא, וכמו שכתב השו"ע ס"י קפ"ח סעי' ז' אם חל ר"ה בשבת ושכח יעלה ויבוא אי"צ לחזור ואף דמחויב בסעודה מחמת כבוד שבת מ"מ כיון דרי"ה אינו מחויב בסעודה אי"צ לחזור.

אמנם יש להסתפק לדעת האו"י דמצוה להתענות אף ברי"ה שחל בשבת, מה הדין בשכח רצה בברהמ"ז אם מחויב לחזור לראש. ולכאורה נראה שחזור, דהנה האו"י הביא דיש המתענים גם בשבת שובה שהוא בין ר"ה ליו"כ, ולאותם הסוברים כן לכאורה פשוט שמי שאינו מתענה ודאי שיש עליו חובת סעודה, ודוקא ברי"ה שהיו יום הדין וכמו שנתבאר בכה"ג אמרינן שאין חיוב סעודה כ"כ גדולה לענין שיצטרך לחזור יעלה ויבוא אם שכח, משא"כ בשבת דבעלמא מחויב חיוב גמור בסעודה, ואף דעתה השבת היא בין ר"ה ליו"כ ויש רשות להתענות, מ"מ כל שלא מתענה חוזר עליו חיוב סעודת שבת, וממילא אם שכח רצה מסתבר דלכו"ע יצטרך לחזור, וא"כ הי"ה

בר"ה שחל בשבת, דאף דגם בכה"ג מצוה להתענות מחמת יום הדין מ"מ היכא שאינו מתענה חוזר עליו חיוב סעודת שבת ואם שכח רצה מחוייב לחזור, משא"כ אם שכח יעלה ויבוא לא יצטרך לחזור שוב, דלגבי ר"ה נשאר הסברה דכיון דהוי יום הדין בעצם אין עליו חיוב סעודה גמורה לענין שיצטרך לחזור בשכח יעלה ויבוא, ונמצא לפי"ז דאם שכח רצה מחוייב לחזור אבל אם שכח יעלה ויבוא אינו מחוייב לחזור. וכ"כ במטה אפרים סי' תקפ"ג.

אמנם הגר"א שליט"א טען דאף בשכח רצה אינו חוזר, ואינו דומה כלל לתענית חלום, כיון דהטעם דמותר להתענות בשבת תענית חלום הוא משום דהתענית עונג לו דטרוד משום רוע החלום, ולכן היכא שאינו מתענה אלא אוכל גילה דעתו דהתענית אינה עונג לו, וא"כ בכה"ג אסור לו להתענות אלא מחוייב לאכול, ושוב חייב מעיקר הדין בסעודת שבת, וזה כל הטעם בתענית חלום דאם אוכל שוב אם שכח רצה מחוייב לחזור, משא"כ בשבת שחל בר"ה שמצוה להתענות משום יום הדין ולא משום שהתענית עונג לו, נמצא שליכא חובת סעודה, ואפילו אם אינו מתענה מ"מ לא חל כלל חובת סעודה, ולכך אם שכח להתענות משום יום הדין ולא משום שהתענית עונג לו נמצא שליכא חובת סעודה, ואפילו אם אינו מתענה מ"מ לא חל כלל חובת סעודה, ולכך אם שכח רצה אינו צריך לחזור. ולפי"ז ה"ה דאם שכח רצה בשבת שובה א"צ לחזור, כיון דסיבת התענית אינה משום שהתענית עונג לו אלא משום שהזמן הוא זמן של ימי הדין. וחידוש הוא. (שלמי תודה ימים נוראים עמ' כ"ב)

תקיעה בר"ה שחל בשבת

הגרע"א [דרו"ח מערכה ח' בסוף ח"א] כ' דאף דגזרו רבנן שבות שלא יתקע בשופר בשבת שחל בו ר"ה, מ"מ אם תקע קיים מ"ע דתקיעת שופר, וכתב דלכך מחנכים את התינוקות לתקוע בשבת, דיהיה קיום מצוה בידם, דבמקום חינוך שרי לקטן. ואין להוכיח מכאן כמש"כ המג"א סי' שמ"ג דאפשר להאכיל קרבן פסח לקטן אפי' שלא למנויו דבמקום חינוך מצוה שרי לקטן, דהא איסור אכילת ק"פ שלא למנויו הוי דאורייתא ואיך מהני בזה חינוך מצוה להתיר איסור דאורייתא, דהא באכילה שלא למנויו ליכא מצוה כלל דמ"ע דאכילת בשר הפסח ליכא בשלא למנויו, אבל בתק"ש מעיקר הדין מקיים מצוה אלא דעבר על איסור שבות דרבנן, לכן בזה מתירין לקטן משום חינוך.

וצ"ע, דהא מלבד איסור שבות יש בה אף איסור של השמעת קול בשבת, דביו"ט לא גזרו אבל בשבת גזרו, וא"כ הוי מצוה הבאה בעבירה, ושיטת הרבה פוסקים דגם באיסור דרבנן אמרין דמצוה הבאה בעבירה לא יצא, וא"כ י"ל דאף בתקיעת שופר לא יצא כלל משום מהבב"ע, וכיון דאין כאן מצוה איך שרינן לתינוק לתקוע בשופר בשבת.

ואמר רבינו שליט"א, דגם אם מצוה הבאה בעבירה דרבנן לא יצא מ"מ כ"ז הוי רק מדרבנן, דהא מה"ת אין כאן עבירה כלל, וא"כ מש"כ הגרע"א שיוצאים מן התורה בתקע בשופר בשבת במ"ע דתקיעת שופר, היינו דאף דיש כאן מהבב"ע של השמעת קול מ"מ עדיין אי"ז מבטל המ"ע של תורה אלא מדרבנן. אמנם בד' הגרע"א י"ל דגם מדרבנן קיים המצוה, ולכך מחנכים הקטנים לתקוע כדי שיקיימו המ"ע, כיון דעליהם לא גזרו רבנן, והגדול נמי יעבור רק איסור של דבריהם אבל לא אמרו שלא יצא ידי מצות שופר. ואפשר דהגרע"א פשיטא ליה דאיסור התלוי בזמן לא אמרו בו מצוה הבאה בעבירה, ולכך י"ל דגם כאן השמעת קול הוי תלוי בזמן של שבת, ע"י ירו' שבת פי"ג ה"ג כמו עשה עבירה. (פרורים משולחן גבוה כרך ג')

לא הזכיר המלך הקדוש בליל ר"ה

בגמ' ברכות (ל' ע"א) איתא אמר רב ענן אמר רב טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירים אותו לפי שאין ב"ד מקדשים את החודש אלא ביום. ולענין הזכרת המלך הקדוש אם שכח להזכיר בלילה כתב הח"א בשם הגאון ר' אבלי פאסוועלער דאין מחזירים אותו, כמו דאמר' במי שטעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ר"ח שאי"צ לחזור, ובשעה"צ סי' תקפ"ב סי' כ' ע"ד דלא נהירא, דזה היה שייך אם היה מתפלל תפילת חול, משא"כ כשמתפלל תפילת יום טוב ממנ"פ אינו יוצא, ע"ש. ויש לחלק בין הזכרה של יעלה ויבא בר"ח להזכרה של המלך הקדוש.

ורבנו שליט"א אמר לבאר בזה, דהנה זה ודאי לן דלמחרת יקדשו את החודש, וממילא כבר בליל ר"ח מבורר לנו שהוא ר"ח, אלא דכיון דכשקידשו ע"פ המולד ברוב פעמים בתפילת ערבית עדיין לא היה ראוי להזכיר ר"ח, דהא לא קדשוהו ב"ד, לכך נקבע דלא מעכב הזכרת ר"ח בלילה, דאם היה חושש ורוצה לומר יעו"י אינו רשאי בלילה, דהא אם חול הוא אסור להזכיר יעו"י. משא"כ המלך הקדוש, גם בספק היה צ"ל בלילה, דהא אם אמר כל השנה המלך הקדוש יצא ידי"ח תפלה ולמה לא יאמר על צד הספק נמי, ולכן גם בזה"ז צריך לחזור ולהתפלל (פרורים משולחן גבוה ח"ג ועי"ש. וע"ע בימלא פי תהלתך תפילה עמ' ת"ה)

ערכות לשופר

בר"ה דף כ"ט מבואר דחרש אעפ"י שהוא מדבר רק אינו שומע אינו יכול להוציא את הרבים ידי חובתם בתקיעת שופר, דמקרי לאו בר חיובא, דמצות שופר בשמיעת הקול והוא אינו שומע, ועי' ב"י תקפ"ט דאם הוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר הרי הוא כשוטה ולא אצטרך לאשמועין שאינו מוציא. וצ"ע דעי' בשו"ע או"ח רצ"ז ס"ה מי שאינו מריח אינו מברך על הבשמים אפי"כ נתכוין להוציא את בני ביתו הקטנים או להוציא מי שאינו יודע, ולכא"ו נימא דאינו בר חיובא לברכה זו כיון דאין יכול להריח, כמו החרש דאינו בר חיובא בשמיעת קול שופר, ואיך יוציא את בני ביתו.

והשיב רבינו שליט"א, דכל המצוות דמברך עליהן וצונו, ע"כ דכך הוא קיום המצוה להיות מצוות בה, ולכך החרש שאינו מצווה אינו יכול להוציא אחרים, משא"כ ברכת הבשמים דהוי הודאה על בריאת הבשמים, ואין הברכה וצונו להריח בשמים אלא הודאה על בריאה זו, ובזה י"ל דאף אם אין יכול להריח יכול לברך להוציא אחרים. (פרורים משולחן גבוה ח"ה עמ' רל"ו ועי"ש)

ספק אם יתקעו

איתא בגמ' ר"ה דף ל"ד ע"ב שתי עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין, הולכין למקום שתוקעין, ואין הולכין למקום שמברכין, פשיטא הא דאורייתא הא דרבנן, לא צריכא דאף על גב דהא ודאי, והא ספק. ולכאורה מכאן סייעתא לשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, דאז אפשר דמדאורייתא אינו מחוייב לילך למקום שתוקעין, רק מדרבנן, לכן ס"ד דכיון דשניהם דרבנן יכול לילך למקום שמברכין קמ"ל דהדרבנן של ספק דאורייתא עדיף מהודאי דרבנן של מקום דמברכין, אבל להפוסקים דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא שוב פשיטא דילך למקום שספק תוקעין, דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא, משא"כ במקום שודאי מברכין דהוי רק דרבנן (שלמי יוסף ר"ה).

נטל שופר אחר

המשנה ברורה (סימן תקפה ס"ק ח) כתב בשם הבנין עולם (סימן לא) כי אם נטלו את השופר מן ברכת השופר לתקיעות והביאו לו שופר אחר צריך לחזור ולברך את ברכת השופר לפני התקיעות בשופר השני.

וקשה דבמשנה ברורה סימן קמ"ג ס"ק ח נפסק כי אם נמצא פסול בספר תורה בין הברכה לקריאה יש לגלול את ספר התורה הפסול ולהוציא ספר תורה אחר והעולה שכבר בירך אין צריך לברך שנית, ומדוע על השופר השני מברכים שוב את ברכת השופר ואילו על ספר התורה השני אין מברכים שוב את ברכת התורה.

ותי' רבנו שליט"א, דנוסח ברכת העולה לתורה הינו נוסח כללי לשבח את נותן התורה שנתן לנו את תורתו לעסוק בה, ואינו מתייחס דווקא לספר תורה הזה שלפנינו, ולכן גם אם נמצא פסול בספר לא הפסיד הברכה, מה שאין כן אדם שמברך לשמוע קול שופר הרי בירך ברכת המצוות המתייחסת לשופר שלפניו שבו הוא מתכוון לעשות את המצוה, לכן אם נטלו ממנו את השופר שלפניו צריך לחזור ולברך (מרפסין איגרא ח"א עמ' צ"ז)

לכוין להוציא את כולם

הנה כ' השו"ע ס"י תקפ"א סעי' א' ו' 'אם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציא, גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו (הגהות מנהגים ישנים)'. ויל"ד האם גם בתקיעות זה כך, שאם התקוע מכוין שלא להוציא חלק משומעים כולם לא יוצאים. ואמר רבנו שלטי"א לחלק מסבירא בין ש"ץ שאסור לו להתנות ובין שאר מצוות ששם מותר, עפ"י מה שהביא הב"י או"ח סימן נ"ג מהמהרי"ק שורש נ"ג שהתפילה של הקהל היא במקום התמידין שהיו באים משל ציבור, ואין ראוי שיהיה שלוחם להקריב קרבנו שלא מדעתם ורצונם. וממילא דווקא בתפילת הש"ץ שהיא כדין קרבן אמרינן כן ולא בתקיעות [ועי' מש"כ בענין זה בגליון פורים].

כיצד טלטל ר' אמנון את אצבעותיו

הנה ידוע המעשה בשנת ד' אלפים תשע"ב ברבי אמנון מממצא דההגמון קצץ פרקי אצבעותיו ושילחו לביתו וכשהגיע ר"ה ביקש ר' אמנון מקרוביו שישאו אותו לביהכ"ס עם פרקי אצבעותיו וכו' וכדהובא בהרחבה באור זרוע הל' ר"ה סי' רע"ו. והקשו (רש"י כהן) היאך הו' שרי לטלטל ביו"ט דר"ה עם כל פרקי אצבעותיו, לכאורה מוקצה הו' דהא אצבעותיו הוו כעצים ואבנים, ואע"י דאיכא נמי על המיטה דבר היתר דהיינו גופו דר' אמנון, מ"מ כיון דבפשטות היה אפשר לנער האצבעות בנחת בדרך כבוד בביתו תו לא הו' היתר, וכדמבואר בשבת קמב ע"א והכי קי"ל בהיתר לטלטל אגב דבר היתר בשו"ע סי' ש"ט ס"ג. ורבנו שלטי"א תירץ (יום ה' לסדר לך לך ו' חשון תשע"ב) דרבי אמנון ייחד את האצבעות מערב ר"ה לצורכו להאי מילתא, בכדי שיוכלו לטלטלם לביהכ"ס ב"ה, ובכ"ה כבר לא הו' כעצים ואבנים ולא מוקצה הוא. ומדויק היטב באור זרוע דכתב דהאצבעות היו מלוחים וכסוגיא בשבת נ ע"א. והיינו דע"ז חשיב מעשה ייחוד. [ויש לדון אי בכ"ה סגי דייחשב ייחוד, דייחוד צריך כלי שישמש משהו. וביותר חזינן דשיטת המחבר ודעימיה בסי' שם סמ"ה דבשבת אסור לשחק בכדור דמוקצה הוא אע"פ דמייחדו מער"ש והיינו משום דאין שם כלי עליו והו' כאבן. והא דהאצבעות היו מלוחים אפשר דהיינו בשביל שלא יסריחו ויתקלקלו, שיוכלו לקוברם יחד]. (עומקא דפרשה פ' לך תשע"ב וראה עוד שם משנ"י בדברי רבנו שלטי"א בגליונות קסו – קסז – קסט)

יום תרועה

בפר' פנחס, יום תרועה יהיה לכם. ק"ק דשם החג נקרא יום תרועה ע"ש דין שצריך לעשות ביום זה, ומדכתיב יום ילפינן דלא בלילה, ובשלמא יום הכפורים נקרא בשם זה כיוו דמתכפרים בכל היום, והי' אפשר לקרותו גם יום עניני, וחג הסוכות באמת נקרא ע"ש הסוכה ולא ע"ש הדי' מינים כיון דכל אכילה ושינה צריך להיות בסוכה משא"כ ד' מינים ניטלין ביום. (אילת השחר פנחס כ"ט, א)

ענינו של מועד

הנה זה עתה יצא לאור ספרו הגדול של רבנו ימלא פי תהלתך - ימים נוראים' ושם הובא עשרות שיחות רבנו שלטי"א על ימים אלו, שנאמרו במשך עשרות שנים בישיבת הקדושות שבארץ ישראל. וכן בס' ימלא פי תהלתך תפילה הובאו ביאורי רבנו על תפילות הימים האלו. כאן הובאו מעט פנינים ממקומות אחרים

הדרכה לבן ישיבה

משגיח באחת הישיבות שאל את מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א מה לומר לתלמידיו בישיבה בשיחה לפני ראש השנה: רבינו אמר לו שיגיד לבחורים שיידעו שעיקר מה שהיצר הרע מבקש, וזה עיקר העבודה שלו, שלא ייצאו תלמידי חכמים, היצר הרע לא נלחם בכל כוחו שילמדו, שיתפללו, שיעשו מצוות ומעשים טובים, עיקר המלחמה שלו הוא שלא יהיו תלמידי חכמים. והסביר רבינו: הלא תראו מה כוחו של תלמיד חכם אחד, מה יחזון איש' אחד יכול לעשות, כזו מהפיכה בכל העולם, וזוהי היצר הרע הכי מפחד, ואת זה הוא מבקש למנוע בכל כוחו, ותלמידי ישיבה שיש לכל אחד עתיד לצמוח ולגדול תלמיד חכם, את זה היצר הרע לא רוצה לתת, צדיק אחד יכול לעשות מהפך בכל העולם! כמו שמצינו אצל שמעון הצדיק שמאז פטירתו נעשו כל כך הרבה שינויים (ענין יומא לט ב), הרי שכל מה שהיה זה היה בזכות הצדיק ועל ידי פטירתו פסק הכל. וכן אמרו בפולין שכל זמן שהחפץ חיים היה עדיין חי היו מצליחים על ידי השתדלות להשתמש מגזירת הגיוס לצבא הפולני, אבל מאז שנפטר החפץ חיים כבר התחילו לגייס בחורי ישיבה לצבא ולא הצליחו בעשיית השתדלות, גם קודם שנות הזעם באירופה נפטרו הרבה מגדולי הדור ואילו היו בחיים עוד תלמידי חכמים היו פחות יהודים נהרגים, ומי יכול לדעת מה היה, כי כל מה שיש יותר ויותר חסד יותר מצוות זה מגן. (רשימות תלמידים קובץ לאורם)

ותשובה ותפילה וצדקה

הבעל הטורים פ' ראה (ט"ז, ח) כתב 'פתח. ג' במסורה. ב' בהאי עניינא (הכא ופסוק יא). ואידך פתוח נפתחו שערי ארצך (נחום ג יג). לומר שאם תפתח לו ידך יפתחו לך שערי שמים כדי לקבל תפלתך (עי' ב"ב י א) ואם לאו לא יפתחו לך שנאמר (משלי כא יג) אוטם אזנו מזעקת דל וגו' גם הוא יקרא ולא יענה'. ולפי"ז היה צריך לומר ותשובה וצדקה ותפילה מעבירין את רוע הגזירה, הרי התפילה יותר נשמעת ע"י נתינת צדקה (אילת השחר שם)

ענין הזכרונות

עה"פ (אמור כ"ג פסוק כ"ד) זכרון תרועה מקרא קודש, פרש"י זכרון פסוקי זכרונות וכו' לזכור לכם עקדת יצחק שקרב תחתיו איל. וכו' רבנו, והנה אין שכחה לפנינו יתב', אלא שזה מפעיל מדה זו שיתעורר לזכור זכות עקדת יצחק, ועי' חידושי מרן רי"ז הלוי בפרשת נח בשם הגר"ח.

שמחה ברי"ה

והנה רש"י להלן פסוק ל"ח כתב שמקרא קדש הנאמר ביוה"כ"פ זה בכסות נקיה ותפלה ובשאר יו"ט במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה, והנה ברי"ה לא מביאים שלמי שמחה וכו', ומ"מ המשנה ברורה סימן תקצ"ז ס"ק א' כתב שיש בו מ"ע של ושמחת בחגך, שגם הוא בכלל חג דכתיב תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, ועי' שאגת ארי' סימן ק"ב באריכות. והנה הרמ"א או"ח סימן קכ"ח סעיף מ"ד מביא שנהגו לישא כפים רק ביו"ט משום שאז שרויים בשמחת יו"ט וכו', ויום הכפורים נושאים בו כפים כמו ביו"ט, ולמש"כ שיש שמחה ברי"ה צריך להיות שגם ברי"ה נושאים כפים, ומה שמדגיש את יוה"כ"פ י"ל דס"ד כיון שמתענים בו אין שרויים בשמחה קמ"ל שנושאים כפים גם ביוה"כ"פ ומטעם שכתב המשנה ברורה שם ס"ק קס"ו שיש בו שמחת מחילה וסליחה. (אילת השחר שם)

עיקר הנקיות

שח הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, באחת השנים נכנסתי לבית מרן הגרא"ל שליט"א ושאלתי אותו במה לחזק את הציבור לקראת ר"ה. ואמר לי, דהנה ברמב"ם בפיה"מ בסוף מכות כ' 'מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא', וא"כ הזכיה ביום הדין צריכה להיות במצות שנעשה בנקיות, ואני מציע רעיון למצוה שאפשר בקלות לעשות בנקיות, והיא עניית אמן בכונה, שכמעט אין בזה שלא לשמה, דאין בזה כבוד וכדו', ואפשר לזכות בזה למצוה שלימה בנקיות הלב, ובזה נזכה בדין.

תפילה לפרנסה

שאלנו את רבנו שלטי"א האם יכולים להתפלל על פרנסה ברי"ה, [דהרי יש נידון האם אפשר לבקש על גשמיית ברי"ה] ואמר רבנו שיכון בכל מקום בתפילה שמבקשים על פרנסה טובה, שיכון שם את כל מה שנצרך לו לפרנסתו.

**כתיבה וחתומה טובה - אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו
להערות והארות ניתן לפנות ל keailtarog@gmail.com או 0527680034**

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 58 האזינו תשע"ה

מתורת הפרשה

כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלקינו (האזינו ל"ב, ג)

הנה בשו"ע או"ח סי' מ"ז ס"ז כתב דמי שיוצא ידי חיוב ברכת התורה בברכה דאהבה רבה צריך ללמוד אח"כ מיד בלי הפסק. ונסתפק בשו"ע שם בסעיף ח' אי סגי בקורא קריאת שמע סמוך לאהבה רבה מיד, ויוצא בזה יד"ח תלמוד תורה, או לא. ובמ"ב שם ס"ק י"ז כתב בשם הבית יוסף בביאור הספק דאפשר דקריאת שמע הוי רק כתפלה כיון שאינו אומר זה לשם לימוד, והביא בשם הגר"א והא"ר בשם הרבה פוסקים דלא יצא ע"ש. והנה לענין חיוב ברכת התורה באומר פסוקים דרך תחנונים נחלקו הפוסקים אם צריך לברך או לא, עי' בשו"ע סי' מ"ז ס"ט ובמ"ב שם ס"ק כ"ז, ולדעת הסוברים דצריך לברך מסתבר דה"נ יצא ידי חובת לימוד היכא דקורא קריאת שמע אע"פ דהוי בדרך תפלה, וספיקת השו"ע אי סגי בקריאת שמע בשביל מצות לימוד לאחר ברכה"ת היא רק לדעת הפוסקים דבאומר פסוקים דרך תחנונים אינו חייב בברכת התורה, ולשיטתם כתבו רוב הפוסקים דגם בקריאת שמע לא יצא כיון שאינו אומר זה לשם לימוד רק בדרך תפלה, כ"נ לכאורה. ואי נימא דשורש מצות קריאת שמע הוה מדין תלמוד תורה, אכתי תיקשי למה לא יצא בק"ש חיוב לימוד התורה וצריך ללמוד אחרי ברכת התורה שבאהבה רבה, והרי קורא את שמע לשם לימוד, דזהו יסוד מצות קריאת שמע, ומקיים בזה מצות תלמוד תורה, ולא הוה כתפלה בעלמא, וצ"ע.

והגרא"ל שטיינמן שליט"א תירץ, דהנה בברכות י"א ב' איכא מאן דאמר דברכת התורה מברך רק על מקרא, ואיכא מ"ד דאף על מדרש מברך ואיכא מ"ד דאף למשנה מברך, ואיכא מ"ד דאף לתלמוד נמי צריך לברך והכי קיי"ל. וקשה דהרי מצות תלמוד תורה בודאי דלכ"ע מקיים בכולהו, דאטו מאן דאמר דרק על מקרא מברך סבר דאינו מקיים מצות עשה דתלמוד תורה במדרש ובתלמוד, ודאי שזה אינו, אלא צ"ל דלענין קיום מצות תלמוד תורה מודו הכל דמקיים בכל הני, ומ"מ לענין חיוב ברכת התורה פליגי, דכל מ"ד ס"ל מטעמא דיליה דברכת התורה לא ניתקנה אלא על חלק זה של מצות ת"ת ולא על חלק זה של ת"ת. וכעין זה מצינו עוד בדעת השו"ע סי' מ"ז ס"ד שכתב דהמהרהר בדברי תורה אינו צריך לברך ברכת התורה, ובביאור הגר"א שם הקשה דהרי ברכת התורה היא ברכה על המצוה, וכי ליכא מצוה בהרהור, והלא נאמר והגית בו יומם ולילה. ובחיי אדם כלל ט' דין י' בנשמת אדם סק"ד תירץ דכיון דברכת התורה נפקא בברכות כ"א א' מקרא דכתיב כי שם ה' אקרא וגו', וקריאה היינו דיבור, לכן לא תיקנו ברכה זו על הרהור שאינו ניכר ע"ש, ומבואר מזה דאף דמקיים מצות עשה דתלמוד תורה בהרהור, מ"מ לאו בכל גוונא תיקנו על זה ברכה דברכה"ת.

ומעתה י"ל דאף דאנן סבירא לן דמברך ברכת התורה למקרא ולמשנה ולתלמוד, מ"מ על דברי תורה שלומד בדרך תפלה אפשר דלא נתקן חיוב ברכת התורה, ולא משום שאינו מקיים בזה מצות לימוד התורה, אלא משום דחיוב ברכה"ת לא נתקנה על קיום מצות תלמוד תורה שלומד בדרך תפלה. וא"כ י"ל דהיינו נמי טעמא דהמחבר והפוסקים דסבירי דלא יצא בקריאת שמע שקורא סמוך לאהבה רבה ידי חובת לימוד תורה, אלא צריך ללמוד אחר ברכת התורה, דכיון שקראו רק בדרך תפלה, אף דיסודה מדין תלמוד תורה, מ"מ על לימוד תורה כזה לא נתקנה ברכת התורה ואינו יוצא בזה ידי חובת לימוד שלאחר ברכת התורה. אבל לעולם י"ל דמצות עשה דתלמוד תורה ודאי דמקיים בזה שקרא ק"ש, ואין מכאן סתירה למה שכתבנו שק"ש יסוד ושורש מצותה היא מדין תלמוד תורה וכמשי"נ. (שלמי תודה פורים עמ' נ', וע"ע באילת השחר נדרים ח"א, הובא לעיל פ"ר ואתחנן)

כשמרן הגר"ח שליט"א לא נרדם? [מאת הרה"ג ר' עמנואל רלב"ג שליט"א מח"ס 'מחשבת עס']

באחד הלילות בתקופה האחרונה פנה מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א לשנתו בשעת לילה מאוחרת, ואמר "המפיל", אך לא הצליח להירדם. ומה יעשה מרן הגר"ח שליט"א במצב כזה? כמובן שקם ללמוד. אלא שאז נסתפק האם הוא צריך לברך בה"ת, דהרי כיון שאמר המפיל הוי סילוק גמור מלימוד תורה. לאחר דקות ספורות, שהספיקו לו כדי לסרוק במוחו את כל התורה כולה, הכריע לברך מספק דאורייתא לחומרא ברכת "אשר בחר בנו" [כהמ"ב ריש סי' מ"ז בשם השאג"א דבספק מברך רק ברכה זו], והתחיל מחדש את היום ה"חדש".

ספרתי זאת למורי ורבי מרן ראש הישיבה הגרא"ל שליט"א, ואמר שלכא"י יש תלות הספק במחלוקת האם מברכים על הרהור, דהשו"ע ס"ל דאין צריך ברכה, אך דעת הגר"א דמברכים. וממילא כיון שבודאי ובודאי רבי חיים הרהר בד"ת גם אחרי המפיל, אם כן לדעת הגר"א לא היה הפסק כלל. אלא שלדעת השו"ע היה הפסק, וממילא מידי ספיקא לא נפקא.

שבתי ושאלתי למרן ראש הישיבה שליט"א, דאף לדעת המחבר שאין הרהור מחייב ברכת התורה, מ"מ כיון שסו"ס מקיים בזה מצות ת"ת, אזי למעשה אין כאן היסח הדעת. וכמו שמצינו במג"א תרל"ט י"ז לענין סוכה, שגם להסוברים שאין מברכין רק בשעת הסעודה מ"מ אם ישב כל הזמן שבין הסעודות בסוכה אינו חוזר ומברך בסעודה השניה, א"כ מבואר שאף שהישיבה מצ"ע אינה מחייבת ברכה, מ"מ אין כאן היסח הדעת לחייב ברכה מחדשת.

ועוד מצינו בדיני ברה"ת גופא, בשו"ע סי' מ"ז ס' כ', שכתב שבית הכסא לא הוי הפסק, ומבואר הטעם בב"י, ועיין במ"ב סק"ד, שגם שם צריך להיזהר בדינים שנוגעים לבהכ"ס כמו בגילוי טפח וטפחיים, ובמרחץ לענין שאילת שלום, וע"כ לא הסיח דעתו עדיין מן התורה. חזינו להדיא שאף שלא מברכים על הרהור מ"מ הרהור שמהרהר בבהכ"ס גורם שלא יהיה הפסק.

ומרן שליט"א נטה להסכים לדברים, והוסיף שבודאי רבי חיים שליט"א רצה שתעלה הברכה דברכת התורה גם על ההרהור לצאת ידי הגר"א, וגם על ההרהור שאחר "המפיל", ולשון המ"ב מ"ז סק"ז בשם הלבוש "שכל זמן שהוא נייעור מוטל עליו ללמוד כל זמן שיש לו פנאי, ואין ההפסק וההיסח הדעת חשיב הפסק לענין ברכה"ת". וא"כ ודאי שאצל רבי חיים הזמן שאחר המפיל כלול בהגדרה זו ולא

היה כל הפסק. אלא שכנראה רבי חיים שליט"א נסתפק דכיון דכשאומר אדם "המפיל" הוא מסיח דעתו מלדבר שהרי אסור לדבר, אף שיכול להרהר ללא ברכה"ת מחודשת, מ"מ ללמוד בדיבור, כדרכו של רבי חיים, יתכן שצריך ברכה"ת. ובהזדמנות אחרת שאלתי את מרן הגר"ח שליט"א על המ"ב שפסק בריש סי' מ"ז כהשאג"א שבנסתפק אם בירך בה"ת חוזר ומברך (אלא שבגלל הספק יברך רק ברכת אשר בחר בנו שהיא המעולה בברכות כדאיתא בגמ'). ואילו בסי' מ"ז סק"ב פסק גבי מי שאינו רגיל ללמוד ונמלך ללמוד דלא יברך משום ספק ברכות לקולא. וכן בסק"ב פסק גבי מי שלא ישן כל הלילה דלא יברך (ורק אם אפשר יראה לצאת הברכה מאחר).

ואמר דיתכן לחלק בין אם יש ספק אם בכלל ברך דבכה"ג ספק לחומרא, לבין אם יש ספק אם צריך ברכה חדשה שאז ספק ברכות לקולא, וכעין סברת חזקה.

אלא שלפ"ז אף אם נאמר כדברי מרן הגר"ח לעיל, הרי ספיקו של מרן הגר"ח שליט"א היה אם צריך ברכה חדשה וא"כ אמאי פסק לברך. ואולי י"ל שכיון שיש צד של ספק שמבחינת ברכה"ת הסתיים היום, אי"ז ספק האם צריך ברכה חדשה אלא כספק אם בירך. שבתי ושאלתי למרן הגר"ח במי ששכח לספור ספיה"ע ונזכר רק אחר "המפיל" מה יעשה.

וענה מרן שליט"א שלא יספור אלא ביום כשיקום. (ויפסיד הברכה ולא הספירה).

שאלתי, מ"ש מברכה"ת. וענה מרן שליט"א דברכה"ת הא אינו רוצה יותר לישון וכאילו מתחיל יום חדש אך בספיה"ע הוא רוצה לישון. (מרן שליט"א הפטיר בחיך שאינו יודע מי מסוגל לישון כשיודע שהוא מפסיד ברכה...)

שינת קבע ביום

העיד רבנו שליט"א בשם החזון איש שאמר דברכת התורה במי שישן ביום, תלוי בשינה העיקרית שלו במעט לעת [א"ה], וא"כ בחג השבועות וכדו' יצטרכו לברך ברכת התורה על שינת היום.

ומרן הגר"ח העיר ע"ז: לי אמר אחרת, שאפילו היה ער כל הלילה כמו בשבועות ואח"כ ישן כל היום לא יברך ברכה"ת על שינת היום, שהעיקר היא שינת הלילה, ושינת היום לעולם נחשבת עראי. ומש"כ בקריינא דאגרתא שהעיקר תלוי בשינה העיקרית במעל"ע, כנראה לא שמע את מה שאמר החזו"א. (אעלה בתמר)

כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (האזינו ל"ב, ט)

איתא במדרש תנחומא (או' ז') ובזמן שישראל עושין תשובה מצוי להם שנאמר (דברים ד') ובקשתם משם את ה' אלקיך ואם לא עשו תשובה בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו חלץ מהם (הושע ה'), פעמים קרוב שנא' (תהלים קמה) קרוב ה' לכל קוראיו, פעמים אינו קרוב שנא' (משלי טו) רחוק מרשעים ה', וכתוב (במדבר ו') ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד אומר (דברים י') אשר לא ישא פנים, עושה תשובה נושא לו פנים, יכול לכל ת"ל אליך ולא לאומה מעכו"ם.

והנה ידוע החקירה האם גויים יכולים לעשות תשובה או שמא מופקעין הם מן התשובה. ויש מדרשי חז"ל המראים פנים לכאן ולכאן. ושמעתי ממר"ר הגר"ח שליט"א בזה דהדבר תלוי במה היה החטא, דחטאים התלויים במעשה כגון גזל וגילוי עריות וכדו', אלו ודאי אף הגויים יכולים לעשות תשובה, וזהו שמצינו באנשי נינוה ששבו מדרכם הרעה ועשו תשובה שלימה, אבל בחטאים של אמונה וכפירה בזה אינם יכולים לעשות תשובה שלימה, יען שאין רצונם הפנימי דבוק בו ית', והיינו דכתב רש"י (שמות ז', ג) וז"ל ואני אקשה מאחר שהרשיע והתריס כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות לתת לב שלם לשוב עכ"ל, והיינו דכיון שחטאו של פרעה היה בחסרון אמונה בהקב"ה ובכפירה בו ית' וכמו שאמר מי ה', ע"ז אינו יכול לעשות תשובה שלימה, דהגויים מופקעין מזה (מפי כהן נגעים עמ' ו-ז)

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב. (האזינו ל"ג, ב)

בספר מעלות התורה בסופו מובא, עוד איתא בילקוט האזינו יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי, אם תלמיד חכם הגון הוא תזל כטל ואם לאו ערפהו כמטר. ואמר אחי הגאון ז"ל הטעם שמדמה אותו למטר, שהמטר יורד ומשקה שמגדל עשבים רעים וטובים, וביותר מתגדלים הרעים מהטובים, כך על ידי התורה במי שאינו הגון מתגדלים תכונות רעות בלבו וכו'. וביאר רבנו דצריכים לדעת דתורה ומידות הולכים ביחד וא"א זה בלי זה, והחכמה העליונה ידעה דאע"פ שמלכי הגוים אמרו ה' יברך את עמו בשלום אין זה כלום, דכשלא מתרוממים במידות א"א להיות שייכות לתורה.

והנה אמר מרן הגר"ח שאם אדם יש לו מדות רעות אינו יכול להיות ת"ח [נחידש דאפי' זבולון אינו יכול להיות], ולא יזכה לדעת תורה לעת"ל

והעיר ע"ז רבנו שליט"א מדברי הגמ' בגיטין לא, ב רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואזיל גניבא עליהו אמר חד לחבריה ניקום מקמייה דבר אוריין הוא א"ל איך מקמאי פלגא ניקום ע"ש ברש"י, עכ"פ חזינן שהוא יודע ללמוד, וכן לענין דואג האדומי שדוד התפלל עליו שישכח תלמודו, אבל בלא זה היה ת"ח, הרי דשייך לדעת ללמוד גם עם מדות רעות, ובהכרח שזה הכל ענין של דרגות, אבל מדות רעות אינו סתירה לדעת ללמוד. (מנחת תודה עמ' שצ"ב ועיי"ש מה שהשיב בזה מרן הגר"ח).

ענין בפרשה - תשובה

נוסח הברכה בעשי"ת

רגיל רבנו לברך בעשי"ת כתיבה וחתימה טובה, דהרי לדעת הגר"א סי' תקצ"ו עדיין לא נגמר הכתיבה אף לצדיקים, וע"כ מעדיף לברך יותר. ובמכתבי רבנו מימים אלו, כותב בנוסח זה "כוח"ט וגמ"ח טובה".

זמן השתדלות

יהודי הגיע לרבנו שליט"א בחודש תמוז עם שאלה גדולה, האם לעשות עסקים במיליוני דולרים בתשעת הימים או לא, האם זה בגדר השתדלות או לא?

השיב לו רבנו בפליאה ומורת רוח: השתדלות עושים בעשרת ימי תשובה. זה זמן השתדלות תפילה על פרנסה בעזה"י, זה ההשתדלות, כל מה שעושים אח"כ זה משחקים. (הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל יצחק ירנן עמ' 85) [א"ה עי' ב"מ ק"ו ע"א הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך ופירש"י בתחלת השנה ועיין הגהות הגר"א גריידיצער ז"ל על המשניות (ר"ה פ"א מ"ב) דהיינו בראש השנה, ומה שביאר בזה עפ"י התוי"ט בשם הר"ן. ועי' דברי רבנו, שמענו בשם מרן הגר"ח שליט"א שהתבטא שאת השתדלות לפרנסה עושה בבי ימי ר"ה].

לעמוד מול האמת

סיפר רבנו שליט"א: בא אלי אדם שהיתה לו גניבה בעסק וחשדו נפל על אחד העובדים, העובד הכחיש כמובן כל קשר לגניבה, בעל המפעל קנה מצלמת וידיאו והתקין אותה בחדר הכספת, כעבור זמן שוב היתה פריצה במקום, אבל הפעם היתה לו הוכחה מצולמת, קרא בעל המפעל לאותו אדם ושוב שאל אותו אם יש לו איזה קשר למעשה, הוא הכחיש מכל וכל, הושיב אותו מול המצלמה שתיעדה את כל מהלך האירוע, כשראה אותו אדם את עצמו נשקף מבעד למסך, נפל תחתיו והתמוטט. הוא לא יכול היה לעמוד מול האמת. אמר רבנו שליט"א, כך יהיה גם בעולם האמת. גם שם יש מצלמה שמתעדת את כל מעשי האדם, ובתחתית המסך יהיה תרגום שבו יכתבו כל המחשבות שנלו לאדם בשעת מעשה, כלומר גם בעת עשיית המצוות יתגלה ויתברר מה היו אז מחשבותיו של האדם, ומי יוכל לעמוד מול זה (עלי ורדים סוטה).

עונשי שמים

סיפר רבנו שבילדתו הגיע פעם לקמניץ, וסיפר לו המלמד הישיש, שכשהוא היה ילד בשנת תר"כ, הסתובב נער שנכנס בו דיבוק וחיפש שו צדיקים שיוציאו ממנו אותו. והגיעו לקמניץ, שם היה הרב דמתא - הגאון הצדיק רבי אברהם דובער סג"ל זצ"ל [מח"ס זכר אברהם] שהי' מקובל גדול, והוא קרא לכל העיר [חוץ מהילדים] לבית קברות של העיירה, ושם הוציא את הדיבוק, ושאל את הדיבוק על מה נענש, ואמר שהכניס במזיד סידור לבית הכסא ועל זה עונשו, ועדיין לא יודע מה יענש על שאר חטאיו רח"ל, והיה בזה חיזוק גדול לשמירת המצוות, ולמחרת המלמד סיפר זאת לילדים בחיידר, והמלמד הישיש היה אחד הילדים ששמעו דבר זה. (מפי הגרמני"ס שליט"א נ"י להרב הנ"ל, שכן סיפר לו רבנו)

לא עושים תשובה שלימה

שמעתי מהגראי"ל, שהטעם שהרבה אנשים לא זוכין לעשות תשובה שלימה, הוא מפני שאין מבקשים האמת בכל לבם (מנחת יחזקאל א' עמ' תי"ב).

כח הבעל תשובה

שח הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: כשהיתי בער"ש אחד אצל בעל האילת השחר, התעכב על חשיבותה הגדולה של מצות תשובה, מחד, ומאידך דיבר על הקושי הכרוך בעשיית תשובה שלימה, עם כל הגדרים המובאים בחז"ל. עד כדי כך שהתבטא ואמר שמאוד קשה למצוא כיום אדם שחזר באמת בתשובה שלימה על חטאיו, ויכול להיקרא 'בעל תשובה'. ברם הדגיש רבנו, אם למרות הכל אנחנו רואים אנשים רבים המתדפקים על דלתות בית המדרש, ומעוניינים לשנות את דרכם ולהתקרב אל השם יתברך, אין זאת אלא בזכותם של מתי מספר שעשו תשובה שלימה וכיפרו על חטאתם. הזכויות היוצאות מתשובתם השלמה, משפיעות שפע רב כל כל העולם כולו, ומדביקות גם יהודים אחרים בשאיפות נעלות וברצון עז להתקדם בגרם המדרגות המוביל לבית ה'. (ברכי נפשי ויקרא עמ' קי"ג)

קריעת גזר דין

בגמ' ר"ה י"ז, ב איתא, אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שמקרת גזר דינו של אדם שנאמר (ישעיהו ו) השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו, אמר ליה רב פפא לאבבי ודלמא לפני גזר דין אמר ליה ורפא לו כתיב איזהו דבר שצריך רפואה הוי אומר זה גזר דין, מיתביי השב בינתים מוחלין לו לא שב בינתים אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו, לא קשיא הא ביחיד הא בציבור וכו'.

והקשה הטורי אבן דהרי בגמ' ברכות (י' ע"א) מבואר דחזקיהו אמר: "אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". ואכן התפלל חזקיהו מקירות לבו והוסיפו לו חמש עשרה שנים. הרי מפורש, כי תשובה קורעת גזר דינו של אדם אפילו ביחיד. כיצד, אם כן, אמרו חכמים כי ביחיד אין תשובה קורעת את גזר דינו של אדם? ותירץ בטו"א בחידוש גדול דמלך שאני דנחשב כציבור ע"כ. [ועי' אילת השחר תחילת פר' ואתחנן]

בספר מרפסין איגרא (ע' ק"ב) מביא בזה שתירץ הגרא"ל שטיינמן שליט"א: אמנם תשובת יחיד אינה קורעת את גזר דינו, אך יכולה היא לעזור לעכב את ביצועו, אם יבקש רחמים. לפי זה ניתן לומר דלא קשיא מחזקיהו שהרי אצל חזקיהו לא נקרע ולא התבטל לגמרי גזר דינו למיתה, אלא רק נדחה ועוכב בחמש עשרה שנה.

מודבק בשכינה

כ' הרמב"ם (פ"ז מתשובה ה"ז) כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו', ועושה מצות וטורפין אותן בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכס ויסגר דלתים וגו', והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם, והנה הרמב"ם שינה לשונו, שפתח ואמר אמש היה זה מובדל מה' 'אלקי ישראל' וסיים והיום הוא מודבק ב'שכינה'. ולכאורה מדוע לא סיים והיום הוא מודבק בה' אלקי ישראל כפי שפתח.

וענה לנו מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, שהדבקות בשכינה היא דבקות בדרגה גבוהה יותר מן הדבקות בבחינת ה' אלקי ישראל, ולכן פתח הרמב"ם ואמר שקודם התשובה היה מובדל אפילו מבחינה זו של ה' אלקי ישראל, וע"י התשובה הוא זוכה לדבקות בדרגה הגבוהה ביותר של דבקות בשכינה. ולפ"ז מובן גם מה שפתח הרמב"ם בהלכה הקודמת ואמר גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שהיא הדרגה הנעלה ביותר שניתן להגיע אליה ע"י התשובה. עכ"ד (שובי נפשי ה' תשובה עמ' רי"ז) [א"ה ואסברה לך ג"א שליט"א המבין בענינים אלו, דאלקי ישראל הוא דוגמת אלקי אברהם וכו' דהם רגלי המרכבה, ע"י בעקידה פר' ויגש שער ל"א, והשכינה זה למעלה מכך ואכ"מ].

רגע של תשובה

פעם דיבר רבנו שליט"א אודות רוב ערכו של רגע חיי יהודי, עד שרגע אחד חשוב מספיק כדי לחלל עליו את השבת, והביא את ההלכה האמורה לענין קידושין שאם קדש אשה 'על מנת שאני צדיק' אפילו רשע גמור, מקודשת והטעם שמה שהרהר בתשובה בדעתו. (קידושין מ"ט, ב) שוו בנפשכם! תתכן מציאות של יהודי אשר העביר את כל ימיו בחטאים, הוסיף עון על עון, ומגיע הוא אל רגע מותו כרשע גמור, כמעט ובמצב זה יפטר מן העולם. ולבסוף, ברגע האחרון, הרהר הרהור תשובה אשר שינה את כל דרגתו מקצה לקצה, חילוק שאין לו שיעור. שינה את כל מהותו מרשע לצדיק, קנה את עולמו בשעה אחת (שיחת הגרמני"ס מישקובסקי שליט"א ס' כאיל תערוג עמ' נ"ח)

טורפין אותו בפניו

סיפר רבנו, שכשהיה באחד הישיבות ואמר שיחה, הביא שם את דברי הרמב"ם ה' תשובה (פ"ז ה"ג) אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו'. דהיינו שבעל מידות רעות צריך תשובה. והמשך מהמשך הפרק את המשמעות וההשלכות לאדם כל עוד לא שב. וז"ל ה"ו וה"ז 'גדולה תשובה שמקרב את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה', ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאו לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד... כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, **צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו' ועושה מצות וטורפין אותו בפניו** שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכס ויסגר דלתים וגו', והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם, צועק ונענה מיד שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה, ועושה מצות ומקבלין אותו בנחת ושמחה שנאמר כי כבר רצה האלקים את מעשיך, ולא עוד אלא שמתאווים להם שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות. ואמר להם רבנו בשיחה 'שוראים שדברי הרמב"ם צועק ואינו נענה, עושה מצוות וטורפין אותו בפניו, מדובר גם על בעל מידות רעות, גם על כעסו כילי וכד'.

אחרי השיחה - סיפר רבנו, קם אחד הרבנים ובכה בלי להרגע [דבר המראה את מעלתו הגדולה של אותו רב], עד שעי"מ להרגיע אותו אמר רבנו אולי טעיתי בחשבון. אבל מכל מקום דברי הרמב"ם ברורים. ומבהיל הרעיון.

ושאלו התלמידים את רבנו מה המקור לסברת הרמב"ם – ואמר רבנו שרואים שרבי חיים ויטאל בספר שערי קדושה כתב 'שורש כל החטאים הם מידות רעות'. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 138)

אינו עומד ברשעו

ובמקום אחר (ימלא פי תהלתך ימים נוראים עמ' קצ"ג) פתח רבנו פתח לינצל מכך, וז"ל: ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה [פיטו לר"ה]. מקובלים אנו מגדולי הדורות זי"ע שישדו נוסח זה כי באלו הדברים אנו סמוכים ונשענים ומקוים ליום הדין. ויש לעיין האם בעינין שלשתן כאחת להעביר רוע הגזירה, או דבחד מהנך סגי. ובגמ' ר"ה י"ז נראה מבואר דבחד מהנך סגי, דאיתא שם (י"ז ב), 'נתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפלה אמר לו כ"ז שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם וכו' הרי דתפלה בלחוד מהני, וכן אמרו שם אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שמקדעת גז"ד של אדם וכו', הרי דתשובה מהני, וכן אמרו שם י"ח אביי אמר בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח, הרי דצדקה לחוד מהני, דתפלה יפה אף בלא תשובה וכן בצדקה וצ"ע.

וצ"ע מהרמב"ם הנ"ל דבלא תשובה אין תפלתו מועלת, וכן הצדקה ושאר מצות שעושה טורפין אותו בפניו, וצ"ע.

ונראה לומר דהמובדל מה' אלוהי ישראל וצועק ואינו נענה או עושה מצות וטורפין לו בפניו היינו בהכביד רוע רשעו, או עדיין מחזיק ועומד ברשעו, הוא אשר עונותיו מבדילים אותו מאלוהיו, אבל איש אשר לא הכביד עול רשעו כ"כ, או עזב את רשעו אף שלא שב בתשובה על עבירות שעשה, מ"מ אינו נמאס כ"כ בחטאו, והתפלה השלמה בכוחה להעלותו מפחת מעשהו ולעורר רחמים בדינו, וכן הצדקה וגמ"ח שלו בכוחם לעורר רחמים עליו למלט נפשו משאול הנצחי רח"ל, אף דחסרון פגם החטא עדיין לא נשלם בזה זולתי אם ישוב מחטאו כסדר מצות התשובה הרחבה והערוכה לפרטיה.

מכתב בחיוב לימוד המוסר

שלוכט'ס להרבנים המופלגים וכו', נעימות בימינכם נצח,

הנה לפני כמה שנים גילו דעתם גדולי ראשי הישיבות בחובת לימוד ספרי יראים בכללים לפני התפילה כמו בישיבות, ועדיין הדבר רופף מאד, והדברים צריכים חיזוק כי זה דבר עיקרי לכל אחד.

וכל מה שהדורות יורדים והמצב הרוחני יורד מיום ליום צריך עוד יותר להתחזק בזה, ובפרט בזמנינו שההפקרות והפריצות נורא. נוסף לזה כל מיני שכלול עוה"ז המתחדשים ומושכים את האדם לחיי נוחות, שזה בסתירה גמורה למה שאמרו חז"ל סנהדרין (צט, ב) אדם לעמל יולד לעמלה של תורה, ולא עוד אלא שגורם שכל מעשה המצות הם בלי חיות וגם ענין התפילה עלול להפגע ובפרט תפילה בציבור.

כאשר כל אחד רואה איך המצב הרוחני, אשר לא נשאר כלום חוץ מכתלי בהמ"ד, ואם שם לא נתחזק אז רוח חיי עוה"ז ונוחיות ישלוט גם לבאי בהמ"ד והתוצאות מי ישורנו, וא"צ להאריך ולבאר גודל נחיצות קביעת זמן לחשוב חשבוננו של עולם. בואו ונתחזק בזה ונקוה היות שהבא לטהר מסייעין אותו וע"י קביעות זמן לחשוב ביראת ה', בודאי נזכה לסייעתא דשמיא לעליה בתורה ליראה ומעלות המדות כרצונו ית"ש. סיון תשנ"ה לפ"ק בני ברק יצ"ו.

יחשוב על מצבו

בס"ד. למוד המוסר הנהוג בישיבות הי' כאלה שהתנגדו לזה, והחפץ חיים זצ"ל בספרו בית ישראל כתב שאפילו הי' כאלו שהיססו להנהיג זה בישיבות מ"מ עכשיו היינו בזמן שהוא ודאי זה צורך גדול.

ואם בזמנו כן, מה נאמר על זמנינו שירדנו פלאים וצריך מאד להתחזק והלואי הי' לומדים ספרי יראה, יתכן שהיינו מצילים הרבה מרדת שחת.

לכן יש להתחזק בזה ללמוד כל יום חצי שעה בספרי יראה ויהי' סייעתא דשמיא. ואם אי אפשר לו לכל הפחות פעם ביום יחשוב על מצבו הרוחני. כ"ד שבט תשס"ט. א"ל שטיינמן.

וראה עוד בעניני עשרת ימי תשובה בס' ימלא פי תהלתך ימים נוראים

**כוח"ט וגמר חתימה טובה - אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו
להערות הארות, נא לפנות: keiltarog@gmail.com או ל 0527680034**

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 49 יוה"כ תשע"ה

הליכות החג

בקשת מחילה

בהלויות זוגתו הרבנית תמר ע"ה (כ"ה סיון) אמר רבנו: איני רואה צורך לבקש ממנה עכשיו מחילה, כי הרי כבר בקשתי בעיוה"כ, ומאז לא ציערתי אותה ח"ו, אך בכל אופן מנהג העולם הוא לבקש ולכן אבקש ממך גם עתה מחילה. (כ"ה)
ואחד משומעי השיעור סיפר: מידי שנה כאשר אני נכנס להתברך בשנה טובה, הגראי"ל פנה אלי ברצינות וביקש ממני מחילה. שנה אחת כבר היה קשה לי לשמוע את בקשת המחילה, ושאלתי בתמיהה מה רבנו מבקש, וכי שייך שראש הישיבה יעשה לי רע כל שהוא, השיב רבנו כיון שאתה לומד כאן בקביעות בשיעור, שייך שגרמתי לך ביטול תורה מחמתך, בשעה שאני מתחיל את השיעור באיחור, ועוד כהנה. (מאחורי הפרגוד עמ' 150)

נגיעה במקומות המטונפים

כ' רבנו שליט"א באילת השחר עמ"ס זבחים (דף כ' ע"ב ד"ה ובהא דאמרינן) וז"ל ובנוגע במקומות המטונפים, לכאורה א"צ לרחוץ רק היד שנגע, ונפק"מ לגבי יוהכ"פ בנגע במקומות המכוסים שלא ירחוץ רק במקום הנגיעה לחוד, ובמ"ב סימן תרי"ג סק"ו כתב דאפי' לא נגע רק באצבע אחת במקומות המכוסים צריך לרחוץ כל היד, גם ביוהכ"פ, וכן אומרים בשם החזו"א, ובמ"ב סימן תרי"ד סק"ד כתב דאם נגע במנעליו ירחץ [- רק] במקום שנגע בהם, וצ"ע. עכ"ד. וע"ע משנ"ב סימן ד' סקנ"ד.

הפסק בתפילה

אם פשט הציצית ולבש שוב, כתב בשו"ע סי' י"ד ס"ח דבזמן מרובה צריך לחזור ולברך, ולא נתבאר כמה. ובשו"ע הגר"ז כתב ב' או ג' שעות. ואמר מו"ר הגראי"ל, דהחזו"א התפלל ביו"כ בכולל חזו"א בותיקין, והיה הפסקה גדולה, ופשט הטי"ג, ואח"כ הסתפק אם צריך לחזור ולברך כשלבשו שוב, ולא בירך, וההפסקה היתה לפחות שעות וחצי (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א - קובץ מוריה ניסן תשנ"ט, וד"ז אמר רבנו בשם עד ראי' הגר"ש ברזס זצ"ל) [וע"ע בהליכות שלמה מועדים ב' עמוד נ"ו דברי מרן הגרש"ז זצ"ל].
ורבנו שליט"א הציג שאחרי ההפסקה יתעטף לכמה רגעים בטלית אחרת [א"ה, והיינו טלית של אחר שלא החליט עלי' מראש], ויברך ברכה, ויכוין להוציא את הטלית הקודמת, ואח"כ יכול לפשוט טלית זו ויחזור ללבוש את הטלית הקודמת, וכן הוא נוהג.

על מכרם בכסף צדיק

הנה ידועים דברי חז"ל שבגלל מכירת יוסף נענשו בהריגת עשרה הרוגי מלכות. לפני כמה שנים הקשה רבנו שליט"א על הנאמר בפיוט של עשרת הרוגי מלכות "אלה אזכרה" אם אשמע עוד קול זעקה אחת אהפוך את העולם לתוהו". וצריך להבין על מה ולמה יהיה דין להחזיר את כל העולם לתוהו, ומה זה שייך לזעקתו של ר"י בן אלישע. והיה רבנו תמה בזה במשך כל היום הקדוש. עד שעלה בידו ליישב ואמר, דמאחר והנהגת השי"ת מחייבת שיהיה עשרת הרוגי מלכות, ומאידך אם אין ר"י בן אלישע מסכים להנהגה זו אין הקב"ה עושה שלא כדעתם של חכמי הדור, וממילא נמצא שאי אפשר כביכול שתהיה ההנהגה כפי שעליה להיות, וממילא אי אפשר לעולם להתקיים. וזה הכונה אם אשמע וכו', שאם ריב"א אינו מסכים לגזירה ממילא המצב שיהיה הוא שאין קיום לעולם. (נמסר ע"י אחד התלמידים)

החלום של רבנו שליט"א ביום הכיפורים תשל"ד

יום הכפורים של שנת תשל"ד, לאחר תפילת הנץ החמה שכולל חזון איש. בעודו יוצא מבית הכנסת, פגש הגאון הצדיק רבי משה ברנשטיין זצוק"ל את רבנו שליט"א, והנה פניו חיוורות ודואגות. חשש רבי משה שמא חולשת הצום גרמה לכך, כשפנה לשאול, השיח לו ראש הישיבה שליט"א את ליבו: "חוששני מחזיון לילה, בעת שישנתי נראו לי המילים: "קרע שטן" כשהאות רי"ש שב"קרע" מנותקת ומרחפת מעל התיבה, התעוררתי ופחד ובעתה אחזוני, הן ליל כיפורים הוא, וחזיון זה מה טיבו, שמא ח"ו סימן רע הוא?" רבי משה שמע והשתומם, הוא בירך ב"גמר חתימה טובה" ופנה לילך בלב כבד. בצהריים, בשעה שתיים, החרידה את ארץ ישראל צפירת אזעקה, מפה לאוזן נפלה הברה: מלחמה עזה פרצה. אחר הצהריים, לעת תפילת המנחה, פגש שוב ראש הישיבה שליט"א את הגאון רבי משה ואמר לו: "נו, אולי, פתרון החלום הוא..." עוד בערבו של יום, ראה הגאון רבי משה זצוק"ל צורך לספר את אשר שמע וארע, לידידו הגר"י נבנצאל זצוק"ל, והוא סיפר זאת לבניו שידלחט"א. [א"ה, והעיר חכ"א, שקר"ע שט"ן עם האותיות בגימטריא תשל"ה, ואולי ניתוק האות רמז להפחתת מספר א' ואז הוא תשל"ד, שנת המלחמה].

הגשמיים של השני

שח הגר"י מישקובסקי שליט"א: באחד השנים בעיצומו של יום הכיפורים, עם סיום תפילת מוסף וסדר עבודת כהן גדול בהיכל כולל חזון איש, הוא הבחין כי רבנו מביט, והיה נראה כמי שמעונין לומר משהו למישהו.

הוא ניגש קרוב אליו, ואז פתח רבנו ואמר: הכהן הגדול ביום הקדוש ביותר, ביציאתו מבית קדש הקדשים, התפלל תפילה קצרה, כדי שלא להביע את ישראל כמו שמבואר בגמרא (יומא, ותענית כד). ומבואר בגמרא כי התפילות היו אודות גשמיים - שהשנה תהיה גשומה, ושלא יהיו עמך ישראל צריכים להתפרנס זה מזה ולא לעם אחר, ועוד. גשמיים, היתכן? ומכאן אתה למד את היסוד שאומרים בשם רבי ישראל מסלנט, כי הגשמיים של השני הוא הרוחניות שלי... סיים רבנו דבריו (ברכי נפשי ויקרא עמ' ק"ע - מאחורי הפרגוד עמ' 172)

ואביתה תהילה מחורשי רשע

סיפר בן רבנו הגר"מ שליט"א, שבא אחד לשאול קמיה רבנו על נוסח הפיוט 'ואביתה תהילה מחורשי רשע', וכי יתכן שמתאווה הקב"ה לשבחי רשעים שהם חורשי זוממני רשעות.

והוסיף השואל, שיש לפרש דמדובר על רשעים שבמחשבתם בלבד חורשי רשע, וכיון שאין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה לכן מתאווה לתהילתם. וציון השואל ששאל ד"ז קמיה דמרן הגר"ק שליט"א והשיב לו שמדובר אפילו ברשעים ממש אלא שעשו תשובה ונחשבים לצדיקים.

ואמר מרן שליט"א דלכאורה אין משמעות הדברים כך, אלא הכוונה שאפילו רשעים במעשיהם, אלא כיון שאומרים 'יהא שמיא רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא', שמבואר בגמרא שבת קיט, ב דכל העונה אמן יהא שמיא רבא- מוחלין לו על כל עוונותיו, נמצא שאפילו אם הם רשעים, מ"מ כשעונים שבח ותפילה זו דאישי"ר הקב"ה מתאווה לזה. (נוטרי ברכה עמ' ל"ד, ועי' בספר ימלא פי תהלתך תפילה משי"כ בענין זה).

חידושים בענינא דיומא

קידוש ביומא שחל בשבת

בגמ' עירובין מ"ב דביומא כ"פ אעפ"י שחל בשבת אין מקדשין על היין לפי שאי אפשר לשתות הכוס. וצ"ע דעי' בתוס' שבועות כ"ב דהא דהמברך צריך שיטעום הוי רק מדרבנן וא"כ למה לא יקדשו בלא טעימה לצאת ידי קידוש דאורייתא, דאף דבכל יוהכ"פ י"ל דאין חובת קידוש אבל כשחל בשבת צריך לקדש מדין חובת שבת, ולמה לא יקדשו על היין למ"ד דזכרהו על היין דאורייתא, ומה שצריך לשתות הוי רק מדרבנן, כדי לצאת ידי חובת קידוש של תורה.

ותירץ רבנו שליט"א, עפמשי"כ בתו' סוכה (ג), ביושב בסוכה ושולחנו בתוך הבית דלא קיים מצות סוכה אפי' מן התורה, ואף דהוי רק גזרה שמא ימשך הם אמרו שלא יקיים מצוה של תורה. וא"כ י"ל דה"ה להך סברא דקידוש על היין מה"ת וא"צ לטעום כשתיקנו חכמים לטעום הם אמרו דבלא טעימה לא יצא ידי"ח קידוש על היין מה"ת, רק כשיטעום, ולכן אין יכול לקדש ביומא כ"פ על הכוס דלא יקיים גם קידוש של תורה (אילת השחר שבועות כ).

ומרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א כתב: הגמ' לא דנה על קידוש, רק על זמן, וקידוש דאורייתא יוצאין בתפילה. עכ"ל. אמנם קושיית מורנו ראש הישיבה למ"ד זכרהו על היין דאורייתא. (פרורים משולחן גבוה כרך ה')

קידוש ביומא

בגליון רע"א סי' תרי"ח (מובא שו"ע פרידמן) הק' על דברי המג"א שם שכתב שחולה האוכל ביומא א"צ לקדש דיש לחוש לברכה לבטלה, והקשה עליו דהא ודאי מיירי ביום, וא"צ לברך רק בורא פרי הגפן, וזה בלאו הכי צריך לברך. ויש להעיר על דבריו, דהא מבואר בסי' רע"א (ס"ח) דמי שלא קידש בלילה צריך לומר בקידוש היום כל נוסח הקידוש של הלילה.

ואפשר ליישב, דדוקא בקידוש בשבת דהוא מדאורייתא אין כ"כ חילוק אם אומר הקידוש ביום או בלילה, ולכך מי שלא קידש בלילה אומר ביום כל הקידוש של הלילה, אבל ביו"ט דקידוש רק מדרבנן אפש"ל דתקנת חז"ל הוא דוקא בקידוש הלילה לומר את הנוסח, ומי שלא קידש בליל יו"ט כבר אינו יכול לומר ביום את נוסח הקידוש של הלילה, ושפיר הקשה הגרע"א על המ"א הא ביומא כ"פ דיו"ט הוא הקידוש ביום הוא רק ברכת הגפן. [אלא דבעיקר הקושיא צ"ב דכי לא יתכן חולה שכבר צריך לקדש בלילה]. [א"ה, עי' מ"ב ריש סי' רצ"א דגם ביו"ט אומר בבוקר כל הקידוש של הלילה]. (קו' צוף יהונתן עמ' ט)

הזאת הכה"ג

איתא בגמ' יומא נג, א. נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזהר ממנו אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף. בזבחים דף מ"ז א. כתב רש"י דהכהן עומד בין שני בדי ארון ומזהר א' למעלה וז' למטה כנגד עובייה של כפורת ולא היו נוגעים בה. והנה משי"כ רש"י שעומד בין שני בדי ארון, אפשר דאפי' אם שייך שיעמוד סמוך לבין הבדים ויזהר למעלה כנגד הכפורת, מ"מ אי"ז 'כדרך' שיושיט ידו מן הצד להזות. ויל"ע אם לא יהא פסול ג"כ, כיון שעושה שלא כדרך, וכדמצינו בכמה דיני התורה דכשלא כדרך לא חשיב, אמנם גם אם זה כשר מ"מ נקט רש"י כן לומר דלכתחילה צריך לעמוד בין הבדים, וגם בא לאפוקי שלא יעמוד לפני בין הבדים, כי אם יעמוד שם ויזהר אין ניכר דזורק למעלה מן הכפורת ולמטה.

ומשי"כ רש"י שהיה מזה כנגד עובייה של כפורת, משמע דצריך שיגיע הדם כנגד הכפורת, וא"כ אם נקטעה ידו קודם לכן יהא פסול, דאף שא"צ ליגע אבל צריכין לבוא באויר כנגד הכפורת, דומיא דהא דזבחים דף י"ד ע"א.

מיהו צ"ע דהא הכא תנן במתני' דלא היה מתכוין להזות לא למעלה ולא למטה, ופרש"י שלא היה מתכוין שתהא אחת למעלה בחודה של כפורת העליון והשבע למטה. ועיין במאירי דמשמע דפליג על פרש"י. (שלמי יוסף יומא שם)

לעתיד לבא

הנה לעתיד לבוא איתא בחז"ל [שיר השירים רבה פרשה ז'] שתהא ירושלים נמשכת עד דמשק, ומשמע דהיינו שיהא לכל זה דין ירושלים וקדושת ירושלים, דאל"כ במה נקרא ירושלים, הרי זה בדיוק כיפו או חיפה, וא"כ יהא צריך ביומא כ"פ להוציא את הפרים הנשרפים לדמשק, וכן בשעיר לעזאזל, והעירו דא"כ בפרה דהזאתה מול קדשי קדשים איך יעמוד בדמשק להזות מול קדשי קדשים. (אילת השחר זבחים מז, א)

קידוש ידים ביומא

בגמ' זבחים יט, א איתא ית"ר כהן גדול שלא טבל ושלא קידש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה ועבד עבודתו כשרה, ואחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט שלא קידש ידיו ורגליו שחרית ועבד עבודתו פסולה, א"ל רב אסי לרבי יוחנן מכדי חמש טבילות ועשרה קדושין דאורייתא, וחוקה כתיב בהו, ליעכבו, א"ל אמר קרא (ויקרא טז) ולבשם, לבישה מעכבת ואין דבר אחר מעכב, צהבו פניו, אמר ליה וי"ו אאופתא כתבי לך, אי הכי דצפרא נמי. והק' רע"א והק' אורה דהא בקידוש דצפרא לא גרע יום כיפור מכל השנה ולמה לא יעכב.

דהנה יל"ע אם קידוש ידים ורגלים זה דין בעבודות, דהעבודה מצרכת קידוש ידים ורגלים, או זה מצוה כללית קודם גשתם אל המזבח. ואם נימא שזה דין בעבודות, י"ל דעבודות יוה"כ הם עבודות אחרות מכל השנה ומה דעבודות כל השנה בעו קידוש יו"ר אי"ז נוגע ליום כיפור, ולכן אף דגלי קרא דעבודות יוהכ"פ בעו קידוש מ"מ כיון דכתיב ולבשם דקידוש אין מעכב אין לנו ראי' מהא דמעכב קידוש יו"ר בעבודות דכל השנה דגם ביומא כ"פ יעכבו, ולכן אפי' קידוש יו"ר דצפרא לא יעכב בעבודות אלו.

אמנם קרבן תמיד של יוה"כ, יל"ע אם זה קרבן אחר מכל השנה וגם עליו נלמד דאין מעכב בו קידוש יו"ר או דינו ככל השנה. אבל שאר העבודות י"ל שפיר דלא יעכב בהו קידוש יו"ר כיון שזה דין עבודות בפני"ע, ואף דקידוש דצפרא לא ילפי' מהאי קרא אלא חוקה חוקה ממחוסר בגדים וזה ילפי' מעבודות כל השנה, מ"מ לענין שיעכב בעבודות יוה"כ גלי קרא דעבודות יוהכ"פ אין מעכב. (אילת השחר זבחים יט, א)

ענינו של יום

הנה זה עתה יצא לאור ספרו הגדול של רבנו 'ימלא פי תהלתך' - ימים נוראים' ושם הובא עשרות שיחות רבנו שליט"א על ימים אלו, שנאמרו במשך עשרות שנים בישיבות הקדושות שבארץ ישראל. וכן בס' 'ימלא פי תהלתך תפילה הובאו ביאורי רבנו על תפילות הימים האלו. כאן הבאנו מעט פנינים ממקומות אחרים

יש לך עם אחד כמלאכי השרת

הטור כותב (בס' תר"ו) וז"ל ועושיין כן [פי' שכל אחד ואחד צריך לעשות שלום בערב יוה"כ] כדי שיהא לב כל ישראל שלם כל אחד עם חברו ולא יהיה מקום לשטן לקטרג עליהם, והכי איתא בפרקי דרבי אליעזר פט"ו רואה ס"מ שלא נמצא חטא בישראל ביום הכיפורים, ואומר ריבון עולם יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת, מה מלאכי השרת יחפי רגל, אף ישראל יחפי רגל ביום הכיפורים, מה מלאכי השרת אין להם קפיצה, אף ישראל אין להם קפיצה, עומדין על רגליהם ביום הכיפורים, מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא, כך ישראל נקיים מכל חטא, מה מלאכי השרת שלום ביניהם, כך ישראל ביום הכיפורים, והקב"ה שומע עדותם מן המקטרגים ומכפר עליהם. עכ"ל.

והנה מה שכתוב שמלאכי השרת יחפין, לכאורה מה המעלה הגדולה שכלל ישראל יחפין, אמנם יש איסור של נעילת הסנדל, זה איסור, אבל האם בזה כבר דומה כ"כ למלאכי השרת, וכן אח"כ מה שאין להם קפיצה ועומדין על רגליהם, והרי אין חיוב לעמוד על הרגלים ביום הכיפורים, אמנם יש כאלו שנהגו כך, זה דבר טוב, אבל האם אפשר לומר שכלל ישראל המעלה שלהם היא מה שעומדים על רגליהם.

אלא יש לפרש כך, הרי זה ברור שבן אדם לא יכול להדמות למלאך, כי מלאך הוא רוחני וכן אדם יש לו גוף, יש לו גשם, ולא יכול להיות מלאך, כל זמן שבן אדם הוא בעולם הזה, אחרי המות הוא נשמה, אבל כל זמן שבן אדם הוא חי יש לו גשם, ולא יכול להיות מלאך, רק מה ששייך כן להדמות קצת זה להיות פחות מגושם, פחות עם גשם, למשל יחפי רגל, זה כבר רק מה ששייך כן קצת, זה פחות מגושם, פחות עם גשם, פחות ללבוש, ובמלאך לא שייך כי אין לו גשם, לכן צריך לעשות קצת דברים להתרומם מלהיות גשמי כ"כ.

וכן עמידה, הרי ידוע שחז"ל דורשים לעמוד לשרת אין שירות אלא מעומד, ומלאכי השרת אין להם שום דבר רק לשרת, מה הם משרתים - את הקב"ה, ולכן נקראו מלאכי השרת כי הם תמיד במצב של שירות, וכמו שמלאך תמיד במצב של שירות, אפי' שבמלאך לא שייך את המושג של עמידה כמו שיש לבן אדם, אבל זה הנביאים וחז"ל דימו משהו כאילו יש דמיון לבן אדם עם מלאך, ומלאך הוא עומד לשרת ואין לו קפיצה, שלא שייך אצלו כאילו ישיבה, וזה צריך בן אדם להתרומם להיות תמיד במצב שהוא מוכן לשרת, את מי - את הקב"ה! הוא צריך להדמות למלאך שהוא עומד תמיד מוכן לשרת את הקב"ה. וזוהי מדרגה גדולה מאוד, ולמדרגה זו צריך בן אדם להגיע ביום הכיפורים. והאידך מגיעים לזה, האם בזה שעומד על הרגלים זה מספיק, אלא שבזה הוא מזכיר לו שתדע לך, התכלית שלך היא להתרומם להקב"ה לעמוד תחת עבודתו, כמו מלאכי השרת כך אתה עומד לשרת את הקב"ה

מה מלאכי השרת שלום ביניהם

וממילא אותו הדבר מה שאומר מה מלאכי השרת אין בהם חטא, כי בודאי הם רוחניים ואין בהם חטא, וכלל ישראל צריך להתרומם לדרגה שהשטן יעיד עליהם שאין בהם חטא. והיך, כמו שממשיך הלאה במה שיש שלום ביניהם.

והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן המקטרגים ומכפר עליהם. מה צריך יותר, שהשטן, שכל השנה הוא מקטרג ומחפש בכל מיני מאמצים לקטרג, ופתאום כאן הוא נהפך לכ"כ אוהב את כלל ישראל, למה? אמנם יש יום אחד שהקב"ה עשה שאין לו רשות לקטרג, אבל למה הוא נהפך לסגור, עד כדי כך, להיות סגור? אלא כשהוא רואה שבן אדם רוצה להתרומם, רוצה להיות טוב, אז אפי' המקטרג הכי גדול, שנברא כדי לקטרג, מה הוא אז? במקום לקטרג - הוא נהפך לסגור! עד כדי כך שאומר להקב"ה אין לך עם כזה, יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת, ומונה את כל המעלות שרוצים להדמות למלאכי השרת.

ורוב רובם של הדברים הם, או מה שהם בדרגה שמוכנים לשרת, וזה כללי, או בגלל שבין אדם לחברו המידות הם על הצד היותר טוב. את זה הוא אומר. הוא לא אומר שהם קוראים קריאת שמע ולובשים ציצית, אף שזה בודאי צריך, אבל המעלה המיוחדת היא מה שהם רוצים להתגבר על היצר בזה שהם בלי מידות רעות, ועל זה כתוב באמת שהקב"ה שומע עדותן מן המקטרגים ומכפר עליהם. ועל זה אנחנו צריכים לעבוד הרבה הרבה, שנעשה מאמץ להגיע לדרגה שהקב"ה רוצה שנגיע ביום הכיפורים, ואז נקוה שהקב"ה יכפר לכל עמו ויכתוב ויחתום את כל כלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם, בין בארץ ובין בחוץ לארץ, ונזכה חוץ ממה שנכתב ונחתם לשנה טובה נזכה ג"כ ליום כיפורים שתהיה כפרת עוונות, שזה האושר הכי גדול שיש, מה שבן אדם בא עם כפרה, וזה הקב"ה יעזור שנזכה לזה השנה ביום הכיפורים הבא עלינו לטובה. (ימלא פי תהלתך ימי התשובה עמ' קסא)

גזל כל שנה

איתא בשו"ע סימן תר"ז סעיף ד' וז"ל, עוונות שהתוודה עליהם ביום כיפור שעבר, אפילו הכי יכול לחזור ולהתוודות עליהם, וכתב על זה במשנה ברורה ס"ק י"ד אף בין אדם לחבירו גנב גזל וכדומה, אע"פ שמחל לו והשיב את הגזילה מ"מ מתוודה ביוה"כ לעולם, דמ"מ בין אדם למקום חטא, אבל אם הקניט את חברו בדברים או עני המהפך בחררה, י"ל כה"ג כיון שביקש מחילה מחבירו והתוודה ביו"כ אחד א"צ להתוודות ביו"כ שנית. ואמר מרן שכולם מתפללים מה החילוק, ומדוע דווקא בגזל החשיב זאת החפץ חיים גם כעבירה בין אדם למקום ובלשון הרע לא, אבל מכל מקום רואים שהחמיר החפץ חיים בגזל יותר (מזקנים אתבונן ח"א)

שמחה ע"ש העתיד

אמר רבנו בשמחת סיום הש"ס אלול תשנ"ח - מצאתי בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ד' סימן ט) שאומר כי בשאר ימים טובים אנו קובעים סעודה לשמחת המצוה, כי יגדל וישגה מאד שכר המצוה על השמחה, היינו דמצוה שנעשית בשמחה היא הרבה יותר גדולה, ומפני שהצום ביום הכיפורים, לכן נתחייבנו לקבוע סעודה על שמחת המצוה בערב יום הכיפורים. רואים ממנו, שלא רק כשגומרים את התורה יש ענין של שמחה, כמו שאמרו חז"ל עושים סעודה לגמרה של תורה [שה"ש רבה הובא בב"י או"ח סי' תרס"ט], אלא אם אחד רוצה לעשות מצוה והוא מתכוון למצוה, אז כבר בשלב המוקדם הזה, השמחה היא כל כך גדולה, ובשביל זה אמרה תורה שיש מצוה לאכול סעודה בערב יום כיפורים, כיון שהוא מתכוון לעשות את המצוה של יום הכיפורים. אם כן, כמו ששמעתי הרבה אנשים כבר התחילו ללמוד על סמך המחזור הבא של הדף היומי, וממילא זה גרם לריבוי תורה בישראל, ואם זה גורם לריבוי תורה בישראל כבר עכשיו יש לשמוח מאד בזה, וגם אנחנו שעדיין לא זכינו לסיים, יש לנו זכות במה שאנו מתכוונים כבר עכשיו לסיים בעתיד, ומחמת השמחה הנוכחית של המצוה של כלל ישראל שסיימו לעת הזאת את הש"ס. (אורייתא כרך כ')

עפר אני בחיי ק"ו במיתתי

אמר רבנו : אדם אומר 'עפר אני בחיי', אבל כשרק מנסים לפגוע בו רואים בבירור איד לא מחשיב עצמו לעפר. (אילת השחר בראשית ב, יח)

יומא דהילולא דמרן רשכבה"ג הגרי"ז סאלאווייציק זצ"ל הגאב"ד דבריסק נלב"ע ט' תשרי תש"כ

רבנו שליט"א התגורר בימי ילדותו בעיר בריסק סמוך לביתו של מרן הגרי"ז זצוק"ל, והיה נמצא הרבה בבית מרן זצוק"ל והביט בכל אורחותיו והנהגותיו ודבריו, וכן היה מדבר עמו הרבה בלימוד, וכן שעלה לארץ ישראל היה עולה רבנו מידי פעם למרן הגרי"ז, והבאנו כאן חלק ממה שהגיע לידינו [נחלק פורסם כבר בגליונות קודמים], ועוד הרבה עניינים עומדים להתפרסם אי"ה בספר החשוב 'אעלה בתמרי'.

שכנות להגרי"ז

שח רבנו: גרנו בשכנות להרב מבריסק, הבית שלנו היה בבר' ליסטובסקה מס' 46 ובמס' 42 היה גר מרן הרב מבריסק, המרחק בין הבתים היה רק 15 מטר. ביתו של הרב זצ"ל היה סמוך לביהכ"ס הגדול שבעיר, והיה לו דלת מביתו, ישר סמוך למקום מושבו בביהכ"ס, אבל בפועל מרן הרב זצ"ל הי' מתפלל את רוב התפילות בביתו, ולבית הכנסת היה נכנס רק פעמים אחדות בשנה. הרב זצ"ל היה מתפלל בקול ברור, כל מילה ומילה.

מידי ליל שבת היה הרב מתפלל מעריב בשעה מאוחרת, שהי' ממתין לאנשי 'מזהירי שבת' עד שיחזרו מסגירת החניות בעיר, ועיקר הבעיות היה עם ה'ספרים', שהי' צורך מידי שבת לזרום לסגור החנויות, ומרן הרב זצ"ל היה ממתין בתפילת ערבית עד שיחזרו, בין מזהירי שבת היה אביו של הרב"ז ר' זאב אידלמן זצ"ל.

מבחן אצל הגרי"ז

אביו של מרן שליט"א - הרב נח צבי שטיינמן זצ"ל, היה מקורבו ונאמנו של מרן הגרי"ז הלוי מבריסק זצ"ל, והיה מביא את בנו מרן שליט"א תדיר לביתו שבת קמיה מרן הגרי"ז בכדי שיבחן את בנו ויעמוד על ידיעותיו, וכשבחן אותו הגרי"ז על מסכת יבמות, אמר לו: "אני שואל אותך את אותם השאלות ששאלני אבי (מרן הגרי"ז זצ"ל) בילדותי בגיל שלך (בן שתיים עשרה) למדתי אף אני מסכת זו..." (כשנשאל מרן שליט"א על אותם הבחינות אצל הרב מבריסק, סיפר מרן שליט"א כי בבריסק נהיה לילה בשעה שלוש, וכבר בשבע היו במשפחתו ובמשפחת הגרי"ז אחרי הסעודה, והיה נבחן אצלו רבות, על מסכת גיטין, ומסכת יבמות. הוא נזכר שהגרי"ז עסק עמו בסוגיא של "כתב ע"ג כתב", ובשאלתו המפורסמת של רבי אברהם ברוידא מפרנקפורט)...

בשבתות הקיץ היה מרן הגרי"ז בוחן אותו בשעות אחר הצהריים, בכניסה האחורית של הבית הכנסת, היתה שם אבן שבלטה מהקיר, עליה היו יושבים. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 45 וכת"ת) וסיפר רבנו שלמבחן בליל שבתות החורף היה אביו לוקח אותו, אבל בשבתות הקיץ היה הולך לבדו ליבחן.

הרבנות

העיירה בריסק עומדת על הגבול, ולכן בזמני מלחמת העולם הראשונה לא הי' שייך להשאר בעיירה, שעמדה בחזית המלחמה, וכל התושבים ברחו לתוככי רוסיה, חלק מהתושבים ברחו למינסק וכן עשה מרן הגרי"ז שברח למינסק, ויש שברחו לסרטוב או לסלוצק או למקומות אחרים, עד לסיום המלחמה. ובסיום המלחמה כשהחלו לחזור לעיר, הקרובים הקדימו לשוב לפני אלו שברחו למקומות יותר רחוקים. מרן הגרי"ז לא חש בטוב, ונסע לעיירת המרפא אוטוואצק ונפטר שם בכ"א אב תרע"ח, ואז קברו אותו בווארשא באוהל ליד מרן הנצי"ב.

כך התגלגל הדבר שהי' יהודי ת"ח אחד שקראו לו רבי אברהם יצחק בלייווייט, שהי' ת"ח ולמדן ופיקח [אמנם דרך לימודו לא היה בדרכו של מרן הגרי"ז זצ"ל], וממילא היה לרב זמני עד שהגרי"ז ישוב מהגלות, ולמעשה נפטר הגרי"ז, ומינו את בנו מרן הגרי"ז אחריו. וכשהגיע לבריסק מסר שיעור בענין קדשים קלים ממון גבוה, ונדפס בספר בתחילת ה'ל' בכורות, וכמדומה שזה היה הפעם היחידה שמסר שיעור בבית המדרש הגדול.

אמנם היו כאלה שהיו מחשיבים את ר' אברהם יצחק לרב, ולא היה ח"ו מחלוקת, אלא היה קצת מתח, ובכ"ז אני זוכר שכשהגאון ר' דוד סאלאווייציק שליט"א נולד, הגיע רא"י לשלו' זכר לאחל מזל טוב להרב, והאנשים מאוד נהנו מזה על כך שבא לאחל מזל טוב. ולמעשה היה להרב מינוי רשמי שמינוהו בני העיר לרב עליהם על מקום אביו, ומתוקף תפקידו היה לדאוג לרישום הממשלתי של בני העיר, והי' לו צורך לדאוג לרישום כל ילד שנולד ולרישום נישואין, ולצורך זה שכר הרב אדם שיודע קצת פולנית, כי הרב לא ידע כ"כ פולנית, הוא הי' רושם וברישום הנשואין היו מקבלים תעודה והיו חותמים ע"ז עדים והרב הי' מוסיף חתימתו, ורישום זה היה עולה מעט כסף ומזה היה פרנסתו, וכן משכר השחיטה היה הולך חלק לרב וחלק לשוחט.

ועיקר ההוראה בעיר היה מוטל על כתפי ש"י הגרש"ז ריגר זצ"ל. שמרן הגרי"ז לא היה בודק ריאאות והכל שלח להגרש"ז, [ובאמת בתחילה היה יושב עמו, והיו דנים הרבה על כל ריאה, ולא הגיעו לעמק השווה, ולכן הגרי"ז הפסיק לענות]. [א"ה, אמנם ידוע שבמקואות היה הגרי"ז כן עונה].

וכן לא ישב הגרי"ז כדיין בד"ת, אלא היה יושב בצד בדין תורה ודן עם הדיינים במו"מ, ומסר הכל להגרש"ז ריגר זצ"ל. אמנם בענייני חינוך היה מרן הגרי"ז משקיע רבות בהיותו רבה של בריסק, והוא הי' מלווה את החיידר, וקבע באיזה פרק בכל מס' יתחילו את הלימוד. ולדוגמא ציין רבנו שנדמה שבגיל שבע התחילו ללמוד גמ', והתחילו בפרק המניח, ופרק איהו נשך למדנו שהייתי בגיל עשר.

כן סיפר רבנו שהיה הגרי"ז נכנס לפעמים לבחון בחיידר. ואני זוכר שפעם נכנס לבחון יחד עם הגי"ר מיכל ראשעס [שהיה מגדולי הדור ופאר חסידי ראדזין].

ושמענו שכשבחן מרן הגרי"ז את הכיתה שלמד בה רבנו [כשהיה בכיתה ח', והוא בן י"א שנים] התפעל ביותר משני ילדים, א' היה רבנו, והשני בשם זלאטס.

וכן היה מעורה הגרי"ז בענייני ישיבת תורת חסד. וכשנפטר האמרי משה חיפש הרב מ"מ ובינתיים אמר הרב כמה פעמים שיעור לבחורים. היו כאלה שהיה להם דברים על הרב, שכביכול אינו עושה די הצורך לבני העיר והוא שקוע בתלמודו, אבל אני יודע ממה שהי' שולח את אבי ז"ל עד כמה היו בני העיר נתונים על לבו בכל עת לעזור להם כדי יכלתו, וכמה פעל למענם.

הציונים

בעיר היו מצוים גם 'ציונים', ופעם הגיע אחד מראשי הצינות לבריסק למסור דרשה בעיר, ונכנס לבית הרב זצ"ל, והרב לא התיחס אליו כלל. בין אותם ציונים היו אנשים שומרי שבת, ואולי גם לא אכלו טריפות.

בחירות בבריסק

וסיפר רבנו שפעם היה בחירות בבריסק והיה מועמד חרדי ומועמד נוסף שאינו חרדי, ומרן הרב זצ"ל חפץ שיתמכו במועמד השני, שאינו חרדי, משום שהיה יותר ממושמע לו מאשר המועמד החרדי, והמועמד השני שהיה לא חרדי ידעו שהוא יעשה הכי הרבה למען קדשי ישראל.

חברותא עם הגרייז

מסמוך לגיל בר-מצוה היה לומד רבנו ברציפות דבר יום ביומו, בחברותא עם להבחל"ח הגרייז בנו הגדול של מרן הגרייז מבריסק, שהיה צעיר מרבנו שליט"א במספר שנים [מהגרייז שמעו פעם לאמור כי הגרייז הוא זה שהשתדל ודאג לכך שילמד עם רבנו שליט"א בחברותא, ויצויין שסיפר רבנו שהגרייז לא הירשה לבניו להתחבר עם כלל הילדים בבריסק, רק הרשה לו לדבר עם מתי מעט ממשי]. וסיפר רבנו שמרן הגרייז היה נכנס מידי פעם לבדוק אם לומדים טוב, הם היו יושבים במערב בית הכנסת, והוא היה נכנס מהפתח המזרחי שהיה מביתו לתוך בית המדרש, והיה שואל אותם שאלות על מה שלמדו, וכשלמדנו במסכת קידושין דף ט"ז ע"ב תוס' ד"ה והתנחלתם אותם, נכנס הגרייז ואמרנו לו את קושית התוס' ואמר לנו תירוץ... (מזקנים אתבונן ח"ד)

לשוחח בלימוד עם הגרייז

סיפר פעם מרן שליט"א שלא כל מי שהיה חפץ היה יכול להיכנס לשוחח בלימוד ובסוגיות עם הרב מבריסק, אולם לו - למרן שליט"א - הייתה פרוטקציה מיוחדת, בהיותו החברותא של בנו הגרייז יוסף דוב זצ"ל, והיה יכול להיכנס בכל זמן שרצה, וכך זכה להתבונן בכל הנהגותיו של מרן הגרייז זצ"ל - ולהתבשם מאורו, מתורתו ומחכמתו.

להכין את עצמי

ידידו הטוב של מרן שליט"א להבחל"ח הגה"צ רבי זאב אידלמן זצ"ל תלמיד מרן הגרייז, סיפר ששמע בעצמו מפי מרן הגרייז, בזה הלשון: 'כשר' אחרן לייב העילוי מגיע לדבר איתי בלימוד, אני צריך להכין את עצמי.

הבר מצוה של הגרייז

הגרייז בבר מצוה שלו דיבר על הסתירה בפסוקים "אחד שבטיך", "מכל שבטים" שבגמ' ב"ק דף פ"ב ע"ב"א איתא ירושלים לא נחלקה לשבטים "והספרי פרשת ראה כתוב אחד אומר (דב' יב יד) באחד שבטיך וכתוב אחד אומר מכל שבטים, כיצד נתקיימו שני כתובים הללו, יודעים היו שבית הבחירה עתיד לבנות בחלק יהודה ובנימן לפיכך הפרישו דושנה של יריחו. ולמרות שלא היו עושים בתקופה ההיא בר מצוה, אבל הגרייז שהיה רב העיר עשה בר מצוה, ולא הגיעו הרבה אנשים, והגיע הגאון רבי אברהם יצחק בלייזיס שהיה מרבני בריסק. (מזקנים אתבונן ח"ד).

בשיעור של הגרייז

סיפר רבנו: כשנפטר האמרי משה, הגענו ללוויה מקוברין, והיו כבר בבית הקברות, והגרייז אמר לי שיש חדשות בבריסק שאבא מתחיל למסור שיעורים לבחורים בביתו.

ואביו של רבנו בקש רשות ממרן הגרייז זצ"ל שיכנס רבינו לשיעוריו, וזה היה באמצע החורף, ואמר מרן הגרייז שעכשיו בימי החורף אומר את השיעור בבית, והמקום דחוק, אך בקיץ כשאומר את השיעורים בחצר יש מקום ויכול לבוא.

בתחילת הקיץ נכנס לבי' שיעורים, ולמדו אז תמורה, [ואמר רבנו שהבין את השיעור ב"ה מתחילתו ועד סופו] אך ראה שמכיון שהיו שם תלמידי הישיבות מיר וכו' שהיו בחורים מבוגרים, והוא שהיה צעיר מהם ונמוך קומה והיה נראה צעיר הרבה יותר, והיה נראה לעוברים ושבבים בחוץ פלא שנער צעיר נכנס לשיעורים, ולכן הפסיק להיכנס. ואחרי כמה שנים נסע לשווייץ, וכך ניצל. [ואמר רבנו כמה נפלאים דרכי השי"ת, כי אם היה נכנס לשיעורים של מרן הגרייז הרי היה נשאר ללמוד שם עד המלחמה, וידוע הסוף של כולם... וכך זכה להינצל].

סמיכה של הגרייז

שמענו מאחד מבני המשפחה שליט"א, שראה בבית רבנו שליט"א את כתב הסמיכה שכתב מרן הגרייז על רבנו בעת שנסע לשווייץ, ולמטה הצטרף מרן הגרייז זצ"ל לכתב הסמיכה בכמה מילים [והנה הגרייז משה סולובייצקי זצ"ל נסע לשווייץ ביחד עם הבחור לייבל גליקסון הי"ד בן הגאון רבי צבי הירש גליקסון חתן מרן הגרייז מבריסק זצ"ל, והם עברו דרך ווילנא ופגשו שם את הגרייז, ויתכן שכשעברו הגרייז ור' לייבל שם קיבלו מכתב ממנו, ורבנו שליט"א סיפר שהיו עוד כמה שקיבלו סמיכה מהגרייז, אבל הם ביקשו ממנו, והוא לא בקש בעצמו את הסמיכה מהגרייז אלא הגרייז מעצמו נתן לו את זה, ויתכן שהגרייז העביר את זה דרך ר' משה והחתים ע"י את מרן הגרייז].

והרבנית ע"ה סיפרה לנכדה באחד השנים: - שכאשר מצא אחד מהמשפחה את הסמיכה בבית והתפעל מזה, לקח רבנו את הסמיכה וקרע את זה לגזרים, ואמר שהגרייז כתב את זה רק כדי לעזור לו בשווייץ ולא התכוין לכל הדברים שנכתבו שם.

הנהגות הגרייז

רוב הראש

אמר רבנו: הגרייז פנשטיין אמר על הגרייז אלחנן ז"ל שהכיפה שלו הי' על כל ראשו, והביא שחמיו הגרייז ז"ל הלך עם כיפה על רוב ראשו. ואמר רבנו שהחזו"א אמר דסגי ברוב הראש, וביאר רבנו, בפשוטו נראה שצריך שכל הראש יהיה מכוסה, אלא דרובו ככולו, והנהגת מרן החזו"א ז"ל בזה ראה בארחות רבינו ח"ג עמ' קפ"ה, שלבש כיפה גדולה שכיסתה את כל הראש כמגבעת. ועיין דינים והנהגות פ"א ס"ז. (אעלה בתמר)

זמני תפילה

אמר רבנו שמרן החזו"א היה מתפלל עם הנץ, וגם בחו"ל הקפיד מרן ז"ל בזה אע"פ שהנץ היה שם מאד מוקדם, וגם כשעלה מרן ז"ל לארץ ישראל ועדיין לא היה לו את המנין שלו היה מתפלל בנץ ביחידות, והיה מתפלל מנחה גדולה, ומעריב 40 דקי אחרי השקיעה. אולם מנהג הגרייז מבריסק הי' בהיפך, שחרית התפלל בהיותו בבריסק בסזוק"ס דהמג"א, וכשהגיע לא"י נהג כהגר"א, ומנחה התפלל סמוך לשקיעה, ומעריב קרוב לחצות ופעמים לאחר חצות, היינו שכ"א יש את עבודת ה' שלו. (אעלה בתמר)

ומביא גואל לבני בניהם

הגרייז זצ"ל הי' מאריך בברכת אבות, ובמיוחד הי' מאריך באמירת תיבות אלו של **ומביא גואל לבני בניהם** וחזר על זה כמה פעמים, ואולי זה הי' לחזק את עצמו באמונה בביאת המשיח. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' קפ"א)

זהירות לגעת בדבר רטוב

החזון איש והגרייז נזהרו מאד שלא לגעת במשך כל הסעודה, במקום רטוב שנגע בו מישהו אחר (אילת השחר ידיים פ"ב מ"ב)

מאה ברכות ביוה"כ

הנה אומרים דהגרייז צ"ל הי' עולה לתורה בשבת ויו"ט למפטיר כדי להשלים מאה ברכות, אבל ביוהכ"פ שלא יכל להגיע למאה ברכות אפי' בצירוף ברכות אלו הוא הי' עולה ללוי, דסבר דהתקנה היא לברך מאה ברכות אבל כשאי אפשר להגיע למאה הי' ס"ל דאין נ"מ בתוספת ברכות מצד תקנה זו.

והנה הטור שם כתב וצריך כל אדם לזהר בהם והפוחת אל יפחות והמוסיף יוסיף וכו', ובשו"ע סעיף ג' כתב חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות לפחות, וכנראה שיש מעלה בתוספת ברכות, וא"כ גם מי שלא יגיע למאה ברכות י"ל דיוסיף לברך לכל הפחות כמה שיכול. ושליח ציבור החוזר על שמו"ע, ברכות אלו מוסיפים לו למנין מאה ברכות. (אילת השחר פר' עקב)

ברכת אורח

מובא בשם הגרייז צ"ל שצריך לברך ברכת האורח מיד לאחר אל יחסרנו, ולענות אמן לאחר ברכת האורח ולא לאחר אל יחסרנו, ודייק זה ממשי"כ ברמב"ם הל' ברכות פ"ב ה"ז ברכה רביעית צריך להוסיף בה ג' מלכיות וכשמברך האורח אצל בעל הבית מוסיף בה ברכה לבעל הבית כיצד אומר יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא וכו', הרי שזה חלק מברכה רביעית. וכעיי"ז כתב גם באבן האזל עיי"ש. (ימלא פי תהלתך תפילה)

זמן מלוה מלכה

במשנה ברורה סימן ש' ס"ק ב' כתב על סעודת מלוה מלכה, דבשע"ת משמע דאינו כדאי בכל גוונא לאחרת יותר מחצות, אמנם בשם הגרייז צ"ל אומרים דאין בזה זמן של חצות.

תמונות של אבותיו

בביתו של הגרייז היה תלוי תמונת אביו הגר"ח וזקנו הבית הלוי, ומסתמא היה כדי לכבדן [ויש שדנו לענין כיבוד אב שלא ידעו מכך לעולם] (מאחורי הפרגוד עמ' 375).

צירוף מחללי שבת

סח רבנו שליט"א שמרן הגרייז צ"ל היה מצרף מחללי שבת למנין, שכידוע הגרייז היה מתפלל ביחידות, והיה עושה מנין בביתו לקריאת התורה, והיו קוראים לאנשים מהרחוב להשלים מנין, והיו מניחים כיפה על ראשם ומצרפים אותם למנין, הוסיף רבינו דכמדומה שאף היה מעלה אותם לתורה, וכך נהג אף בהיותו בא"י. [ובס' עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ד עמ' קי"ח. הביא דנשאל בזה בן הגרייז הג"ר רפאל צ"ל, ואמר דסבר אביו דמי שמוכן לבוא ולהשלים מנין ולהתפלל מן הסתם אינו אפיקורס, ובס' הדור והתקופה מביא מעשה, שהיה חסר אחד למנין, ואמרו להגרייז שיש יהודי במלון שכנראה אינו שומר תורה ומצוות, ואמר שיקראו לו, וציוה לכבדו בעליה, והיה שם מי שמחה, ומרן שתק, ואח"כ הראה לדברי הרמב"ם באגרת השמד וז"ל, לכן אינו ראוי להרחיק מחללי שבת ולמאוס אותם, אלא מקרבם ומזרזם לעשיית המצוות, וכבר פירשו רז"ל שהפושע אפילו אם פשע ברצונו כשיבוא לביהכ"ס להתפלל מקבלים אותו ואין נוהגים בו מנהג בזיון, וסמכו ע"ז מדברי שלמה ע"ה שנאמר "לא יבזו לגנב כי יגנוב לא יבזו לפושעי ישראל שהם באים בסתר לגנוב מצוות. (שיעורי הגרמ"ב זילברברג שליט"א פר' קרח תשע"ד)

קריאת התורה אחרי זמן תפילה

עוד אמר רבנו לגבי קריאת התורה אחרי זמן תפילה, שמרן הגרייז צ"ל קיבץ עשרה שלא שמעו קריאת התורה, הרבה אחר זמן תפילה. (רי"א שקלאר שליט"א קובץ אליבא דהלכתא 21 עמ' ל)

נקב בתפילין

סיפר רבנו שהיו לו תפילין מעור של דקות, ונתהווה נקב בעור הדק העליון, ושאל את מרן הגרייז הגאב"ד דבריסק זצוק"ל, וכתשובה ספר לו הגאון מבריסק זצוק"ל, שפעם נסע לאיזה מקום והי' בילקוטו בקבוק תרמוס ששכב בסמוך לתפילין, ונשפכו מים חמים ונתפשטו על התפילין ונתעקמו, ומאז הי' מתפלל בתפילין אלה אבל הי' כל יום חוזר ומניח את התפילין של הג"ר שמחה זעליג צ"ל המורה הוראה דבריסק, ובתפילין של הג"ר שמחה זעליג הי' נקב בעור העליון שהיו ג"כ מדקות, ולא שמו לב לזה והניחום. והי' משמע מדברי הגאון מבריסק זצוק"ל שמניחם בברכה. (ארחות רבנו ח"ה עמ' צב) והוסף רבנו שאח"כ שלח הגרייז לעיירת באבוב - ושם עשו לו תפילין מעור בהמה גסה. (מזקנים אתבונן ח"ד)

בורא נפשות

הג"ר שמחה זעליג צ"ל העיר, היכן צריך השומע לענות אמן על ברכת בורא נפשות, דממ"נ, אם תיקנו בה מטבע קצר הרי הברכה נגמרת לפני שאומר ברוך חי העולמים וא"א לשהות ולענות אח"כ, ואם תיקנו בה מטבע ארוך הרי צריכים לחתום בשם ומלכות ואז לענות אמן. וכשאמרת הדברים לפני הגרייז צ"ל הוא שתק. ואח"כ שמעתי שאביו הגר"ח צ"ל בסוף ימיו הי' נמנע מלאכול דברים שיצטרך לברך עליהם ברכת בורא נפשות, דהמנהג לא לחתום וחשש לדעת הירושלמי שצריכים לחתום. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' רפ"א)

"והראוני..."

אמר רבנו: החזון איש סבר שאם מראים לו מראה מקום אי"צ להזכירו בשם אמרו, וגם לא להזכיר שהראוהו לזה, מאחר שכעת גם הוא ראה את הדבר בספר. אולם בחי' מרן הגרייז מצינו שמיעט מלהביא אחרונים אבל במקומות שכבר הביא כתב והראוני, והוא מטעם שלא יחשבו שמעצמו הוא בקי בספרים אלו. (אעלה בתמר)

הפגנות

אמר רבנו שאמר לו הגרייז שהוא לא אוהז מעריכת הפגנות על מלחמת הדת שבארץ הקודש [רק פעמים התיר לעשות באופנים מסוימים].

ת"ת כנגד כולם

שמעתי דהגרייז כשהי' צריך לעשות איזה דבר והי' אפשרות לעשות אח"כ, הי' אומר דהא ת"ת כנגד כולם ממילא עכשיו צריך ללמוד, וכשיהא מוכרח יעשה את הדבר שצריך לעשות. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שני"ח)

הטבת חלום

סיפר רבינו שמרן הרב מבריסק זצוק"ל היה עושה הרבה מאד פעמים הטבת חלום, ומיד לאחר שנעשה רבינו בר מצוה, היה מבקש שיצטרף לשלשה עם אביו של רבינו, ועוד שכן אחד שהיה משיג בתלמוד תורה, לעשות לו הטבת חלום.

ואמר רבנו שאמרו הסבר לכן, למה הקפיד כ"כ על חלומות, היות ונפטר לו בת קטנה - כבת שבע, ולילה לפני פטירתה חלם איזה חלום, ומני אז התחיל לחשוש מאד לחלומות.

[וסיפר רבנו שבת הגרייז הייתה בת גילו יבדלחט"א, ובשנת האבל היתה אמו של רבנו מזהירה אותו שלא ישחק ליד בית הגרייז, כדי לא לצער את הרבנית שתיזכר בבתה ע"ה].

פניני הגרי"ז

בפינו ובפי עמך בית ישראל

צ"ב על מי המכוון ובפי עמך בית ישראל, דהא אומרים בפינו בלשון רבים וא"כ כל ישראל בכלל ומה מוסיפים עוד ובפי עמך בית ישראל. והר"י ל"ס זצ"ל שאל את הגרי"ז זצ"ל על מה שאומרים נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל מה הם שני הדברים. אנחנו וכל עמך בית ישראל. והשיב דאנחנו הכונה שמבקשים על כל יחיד מצד עצמו, ואח"כ מוסיפים וכל עמך בית ישראל היינו בקשה מצד הכלל כולו.

אמנם יש מקומות דקשה לפרש כך, וכגון כאן שאומרים בפינו ובפיות עמך בית ישראל וכו' ונהי' אנחנו וצאצאנו וצאצאי עמך בית ישראל. ויתכן לפרש באופן אחר, דבמה שאומרים בפינו ועלינו ואנחנו וכדו', נכללים כל אותם אנשים שאדם מכירם ויודע מהם, ואח"כ מוסיפים לבקש ועל כל עמו ישראל דהיינו גם על אותם שאין מכירם ויודע מהם ומרגיש פחות בבקשת טובתם. דכך רואים במציאות, דאדם לא מתייחס לשמועה ששומע על אנשים שאינו מכירם כלל כמו שמתייחס לשמועה על אנשים שמכירם. (ימלא פי תהלתך תפילה)

בעתה ובאחישה

בסנהדרין צ"ח א' מבואר שהגאולה העתידה יכולה להיות בשני אופנים, זכו אחישה לא זכו בעתה, ובשם הגרי"ז זצ"ל אומרים שכל הצרות וחבלי משיח שכתוב זה רק באופן של גאולת בעתה, אבל באופן של אחישה זה יכול להיות בלי שום צרות. וכן אמר שאפי' אם תוקדם הגאולה בזמן מועט ע"י אחישה, זה יכול למנוע הרבה צרות. והנה לפי"ז כשאומרים ולירושלים עירך **ברחמים** תשוב, נמצא דמתפללים רק על גאולה של בעתה. (ימלא פי תהלתך תפילה) [א"ה, ואולי יש לפרש דהא גופא נמי בכלל הרחמים שאנו מבקשים, שתהי הגאולה בעתה דהיינו ברחמים וללא צרות].

בזמן שלמדו שם

שמעתי שסיפרו להגרי"ז זצ"ל על מקום שלמדו עם תלמידים קשים ואח"כ התקלקלו, ואמר הגרי"ז הרי בזמן שלמדו שם הם קראו ק"ש ושמרו שבת וכו', אז יש ריוח, אלא דכשיש אפשרות להשפיע עם יותר תועלת צריך להעדיף דבר זה. (אילת השחר פר' לך לך)

חישב לעבור עבירה

כתב רבינו יונה בשערי תשובה שער ג' אות מ"א: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, הוזהרנו בזה שלא לחשוב לעשות עבירה וכל דבר פשע וחטא. ושאלתי פעם את מרן הגרי"ז זצוק"ל דלפי דברי רבינו יונה אלו כמעט לא ימצא מי שיחא כשר לעדות, דמי זכה למלט נפשו אף ממחשבה. ולא היה לו תשובה. רק מתחילה אמר לי "אין רמב"ם שטייט אויך אזוי" – ברמב"ם כתוב ג"כ כך, אמנם בדק ברמב"ם וראה שאין ראוי שסובר כרבינו יונה, אבל תשובה לא השיב. (פרי חיים)

הוא זהירין ברשות

במשנה באבות (פ"ב מ"ג) איתא הוא זהירין ברשות שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן. הנה לכאורה קאי על ישראל, דעל עכו"ם זה פשיטא דהא פיהם דיבר שוא, וכן אומרים בשם הגרי"ז דברמב"ם מבואר שזה גם בישראל. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שני"ח)

בת כהן לתרומה

הנה בכתובות דף מו ע"ב איתא דבנתקדשה לישראל הגם דקודם חופה היא ברשות אביה לירושתה ולמע"י אבל לענין הפרת נדרים נפקא לה מרשות אביה. ובתנ"ח לענין כ' וז"ל הכי נמי הומ"ל דלענין אכילת תרומה נפקא לה מרשותו ע"ש. ומבואר להדיא מדברי התוס' דיתכן ובת כהן תאכל מדין רשות אב, דא"כ מאי יציאה מרשות אב איכא הכא.

אמנם בהגהות לתוספי הרא"ש ז"ל קדושין דף ד ע"א הביא הגאון ר' משה שמואל שפירא זצ"ל מה שמצא בכת"י מרן הגרי"ז זצ"ל שכתב על גליון דברי התוס' בכתובות הנ"ל, וז"ל, וצ"ע דלכא"י מה דאוכלת תרומה בעודה בבית אביה לאו מדין רשות אב הוא ועודה ברשותו לענין תרומה ורק דהוא מחמת עצמה דהיא עצמה כהנת וגם הא דבנשאת לזר פסולה מאכילת תרומה הוא לא משום דנפקא בנישואין מרשות אב ורק דהוא דין מיוחד דהיייתה לזר פוסלתה מלאכול בתרומה וא"כ ל"ש לומר דלענין תרומה מיהא נפק"ל מרשותיה כיון דלאו מדין יציאת רשות הוא כלל וצ"ע, עכ"ל. הרי דדעת מרן הגרי"ז זצ"ל דבת כהן יש לה זכות כהונה בעצם ודו"ק.

אכן העירני הגרא"ל שטיינמן שליט"א דאין הכרח בדעת מרן הגרי"ז זצ"ל דבת כהן היא ממש כבן כהן, ורק שהקשה דעכ"פ אין זה מדין רשות אב, דהא חזינן בבוגרת ובמת אביה שאוכלת נמי בתרומה. עכ"ד. אכן בעיקר הערת מרן הגרי"ז זצ"ל הנ"ל י"ל דעיקר כוונת הגמ' על השתנות הדינים, וראיה מהא דנפק"מ גם לענין ירושה ע"ש ברש"י ודו"ק. (קו' בדיני אכילת בת כהן)

גדלות הגרי"ז

הגרי"ז בקטנותו

סיפר רבנו שבהיות מרן הגרי"ז כבן שנה קלט וזכר ובירך ברכות ... כמוכן שלא עמד על משמעותו, אך היה מדקלם אותן לפני אוכלו, וזכר את אשר קלט מן הסביבה וישם זאת

הבקיאות שלו

מסופר על מרן הרב מבריסק שפעם דיבר בלימוד עם מרן הרב מטשיבין וראה את הבקיאות הגדולה שלו והי' לו חלישות הדעת מזה והתיישב לחזור על הש"ס, ומרן הרב מבריסק הי' בעל זכרון גדול עד כדי כך שלמד מסכת יבמות כשהי' ילד בגיל 12 ומזה הוא זכר יבמות. (כ"ת)

לא ישן על מיטה

שח רבנו: כשהיה הגרי"ז בעיר בריסק לא היה ישן כל השבוע על מיטתו, אלא היה נרדם על הכסא כשהיה מתעייף, ורק בליל שבת משום עונג שבת היה הולך לישון על מיטתו. (כ"ת)

הלשם הרב האחרון בתורת הנסתר

סיפר רבנו ששאל את החזון איש זצ"ל ממי אפשר ללמוד קבלה בדור הזה, ואמר לו שבעל הלשם היה הרב האחרון בתורת הקבלה, ואחריו אין ממי ללמוד. וכמו כן שאל את מרן הגרי"ז והשיב לו אף הוא כע"ז, ורק הוסיף שבישיבת המקובלים הותיקה "בית א-ל", שהתקיימה עד מלחמת תש"ח בעיר העתיקה, היו עדיין שרידי החכמים הספרדים שהי' בכוחם ללמד תורת הנסתר, אך כעת גם זה הפסיק. (מפי בנו הגרש"נ שליט"א)

בטחון

הגרי"ז קיבל נדוניה גדולה והי' לו בית גדול שששה הון רב וחשב שיוכל לשבת ללמוד בשלוה כל ימיו, אבל אח"כ הוא הפסיד את הכל, ולמד את שער הבטחון בספר חובת הלבבות ואמר שאז הוא הרגיש שנעשה עשיר, דמקודם הוא חשב שהרכוש עושה עשירות, אבל עכשיו שהרגיש בטחון הא הי' מאושר. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' תנ"ב)

בכולל בירושלים

כשעלה רבנו לארץ ישראל בשלהי שנת תשי"ה, עלה לירושלים וביקש ממרן הגר"י כעת ליכנס לשיעור, אמר לו הגר"י כיון שאין לך כאן אב או שווער שיפרנסו אותך ונתחייבת בכתובה אינך יכול ללמוד אצלי, כי עדיין אין לי כאן כולל, ושאל רבנו האם בדעתו של הגר"י להקים כולל, ואמר שלא חשב על זה עדיין. וכך חזר רבנו לפ"ת, ושם סייע בעדו הגר"י אידלמן ליכנס לכולל תורת ארץ ישראל, ואחרי מספר ימים הגיע שליח מהגר"י שהחליט לפתוח כולל [היה זה בתחילת חורף תשי"ו] ושיבוא לכולל, אכן אמר רבנו כיון שכבר ביקש והפציר בהגאון רבי יצחק קאץ זצ"ל ראש כולל תורת ארץ ישראל שילמד אצלו אי"י ראוי לקום ולעזוב מיד, וכך נשאר ללמוד שם.

היכן היית

בחתונה של אחד מבני הגר"י, הגיע רבנו שליט"א לחופה, ואח"כ כשרצה ליכנס לסעודה היה ציבור גדול, ולא רצה לידחף וחזר למקום שהתאכסן שם בירושלים, למחרת בבוקר הגיע לבית הגר"י, ושאלו הגר"י היכן היית בחתונה אתמול, השיב לו שהיה ולא יכול היה לגשת ונחה דעתו.

[ושאלו התלמידים את רבנו האם את כל אחד שאל הגר"י האם השתתף או לא, ואמר שאנחנו היה שכנים וכמו משפחה אחת ולכן שאל אותי].

בציון הרשב"י

בחודש אלול תשי"ט, כשמרן הגר"י זצ"ל היה חולה מאוד, שאלו מרן הגרא"מ שך זצ"ל האם לארגן תפילות לרפואתו, ענה לו 'אולי מירון', כי מקובל בידי מאביו מרן הגר"ח שקבר רבי שמעון במירון הוא מקום תפילה גדול. ובאותו יום חזר הגרא"מ לב"ב ושוחח עם רבי יוסף לייס ורבי דוד פרנקל על כך, ואירגנו עוד באותו לילה שתי מוניות שנסעו מב"ב למירון, שבהם היו: מרן הסטייפלער, מרן הגרא"מ שך, הגר"ג נדל, הגרא"צ טורצין, הגר"ב רוזנברג, הגר"ח בריס, הגר"י לייס, הגר"ד ווינטרוב ורבי דוד פרנקל. ויבדלחט"א מרן רבנו שליט"א והגר"ח גריינמן שליט"א, ואצל קברו של רשב"י סייעו אנשי המנין את כל ספר תהלים והעיתרו תפילה להחלמתו של הגר"י. לאחר כן כשחזר מרן הגרא"מ להגר"י, שאלו מרן הגר"י האם כבר הייתם במירון, וכאשר השיב שאמנם כן אורגנה הנסיעה נתן לו מרן ברכת יש"כ על כך ולא הסתיר את הקורת רוח, בהביעו התענינות מי ומי היו בהולכים למירון.

מלבד נסיעה זו היו עוד ב' נסיעות של ת"ח מבני ברק למירון להתפלל לרפואתו, בפעם הב' השתתפו בנסיעה: הגר"ש ברמן, הגר"י שפירא, הגר"י לייס, הגר"ד ווינטרוב, ורבי דוד פרנקל, ויבדלחט"א מרן רבנו שליט"א, והגר"ח גריינמן, רבי רפאל ברלין ורבי נחמיה ציטרון. [שהוא הסיע את הת"ח ברכבו למירון].

הפעם השלישית היתה בליל ערב ר"ה, טנדר של חבר הפעילים הביא את הבאים למירון שביניהם היו כמה מראשי ארגון הפעילים, בשעת ליל מאוחרת החל הטנדר עושה את דרכו הארוכה למירון, וכאשר הגיעו אל מחוז חפצם בשעה של לפנות בוקר פנו תיכף לאמירת סליחות כשרבנו שליט"א משמש כש"ץ, שלאחריהן נאמרו פרקי תהלים לרפואת מרן הגר"י. (ס' הרב מבריסק ח"ד עמ' 597-601)

סיום תפילתי

סיפר רבנו שבתקופת חוליו של מרן הגר"י היו לו יסורים נוראים, והתבטא שלא ידע שיש כאלו יסורים בעולם הזה. בערב יום הכיפורים תשי"כ - יומו האחרון של מרן הגר"י זצ"ל, שלח מרן שליט"א שליח נאמן אל המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל - לבקשו שיתפלל על מרן הגר"י - שהינו שוכב על ערש דוי, אך המשגיח סירב להתפלל. והסביר זאת מרן שליט"א שכנראה מרגיש המשגיח ברוח קדשו - שכבר נגזרה גזירה.

התחנך ב"בית המדרש" דבריסק

סיפר הגאון רבי אברהם שלזינגר זצ"ל, שכאשר למד בישיבה בכפר סבא עלה פעם לדבר בלימוד עם מרן הגר"י, ונהנה הגר"י ממנו ושאלו מי הראש ישיבה שלך, וענה לו שהגרא"ל הוא הראש ישיבה שלו. ואמר לו הגר"י בהתפעלות, 'ר' אהרן ליב התחנך בלימוד בהבית מדרש של בריסק' [וכע"ז מסופר בס' אחד בדורו עמ' 455 שפעם אמר מרן הגר"י על רבנו 'זהו תלמידו'].
זהירות בכבוד התורה

כשעמד רבנו שליט"א להדפיס את ספרו על ב"ק והיה בו מערכה גדולה שמביא בה הרבה ראיות כנגד יסוד הגר"י, החליט שאי"י כבוד התורה לכתוב באופן כזה, ולכן הסיר את רוב ההשגות, וגם מה שנשאר, חילקם בתוך הספר לכמה קטעים נפרדים. וכע"ז היה כשהדפיס את הספר על זבחים שהיה לו מערכה על דין לשמה, ודלא כהגר"י ונהג ג"כ כנ"ל (מאחורי הפרגוד עמ' 381)

וחומרא יתירה נוהג רבינו בענין זה, שאינו רוצה לומר שיעור כללי שבו הוא חולק על רבותינו מרן הגר"י זצוק"ל או מרן בעל הקהילות יעקב זצוק"ל, כי חושש שזה פגיעה בכבודם. (פרי חיים קל"ד)

דברים לזכרו של הגר"י

אחר שנשתלק מרן הגר"י בערב יוה"כ נכנסו במוצאי יוה"כ ראשי צא"י ר' שמעון סירוקה ור' משה שינפלד ועוד שינסח מודעת אבל בשם צא"י וכך נרשם במודעה. (שנוסחה מרבנו שליט"א) -אוי כי נדמינו -הוסרה עטרת תפארת ישראל, ראש גולת אריאל, רבן של כל בני הגולה, משירי כנסת הגדולה. אדוננו מורינו ורבנו הגאון הצדיק רבי יצחק זאב סולוביצקי זצ"ל. השאיר אותנו לאנחות ללא מנהל ועומד בפרץ. ונתבקש לשיבה של מעלה. אוי לדור שאבד מנהיגו. ושקע שמשו בצהרים. הסתדרות צעירי אגודת ישראל- הנוער האגדוטי באר"י. (המודיע י"א תשרי תשי"כ).

גמר חתימה טובה - אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו

להערות הארות, נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034 בין הסדרים

להצלחת דוד בן מרים רבקה לכתובה וחתימה טובה	לעילוי נשמת ברינא בת ר' אריה לייב ז"ל
לרפ"ש ר' עקיבא בן טויבא יהודית בתשח"י	לע"נ רבי שרגא יאיר בן רבי אברהם זלה"ה ויינגולד

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע ועניני דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 60 סוכות תשע"ה

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

הליכות החג

ברכת לישיב באוכל מזונות

במשנ"ב (סי' תרל"ט סקט"ז) כ' דאיכא מחלוקת האם מברכים על מזונות לישיב בסוכה, ולכן יברך, וישב קצת אחרי אכילתו ויכוין בברכה גם על הישיבה שאח"כ, ואמר רבנו דא"כ עדיף שיברכו את הלישב לפני ברכת המזונות כדי שלא יהא הפסק לאותם שיטות שא"צ לברך לישיב בין הברכה לאכילה. [וראה עד"ז בספר הסוכה בפסקי מרן הגרשז"א אות כ' ובהליכות שלמה מועדים ח"א עמ' קנ"ט] (שונה הלכות מהדורת ר"ד קלדצקי עמ' ק"ט)

סכך ונוי סוכה

סוכתו של רבנו מסוככת בקנים פרודים. ובחיי הרבנית ע"ה היו מניחים נוי סוכה בסוכה. ורבנו ביקש שיכינו על פלקט גדול את הכונות הנזכרות בהלכה שנצרכות לקיום מצות סוכה, ויתלו בסוכה.

בבדיקת הד' מינים

כידוע רבנו שליט"א מומחה מיוחד באופן נדיר בבדיקת הד' מינים, ורבות בשנים היו רגילים המדקדקים במצוות לעלות למעונו בהמוניהם לשאול חוות דעתו אודות הד' מינים שלהם, [ומאז שנחלש ראייתו הפסיק לענות בה]. והנה פ"א התבונן בלולב ואמר בהתפעלות שמעולם לא ראה לולב מהודר כל כך שתימותו סגורה לחלוטין, ושב ועיין בו שנית, ואז אמר: הרי הוא פסול לגמרי! כי הסוחר הדביק אותו בדבק...

[והגה"צ ר' דן סגל שליט"א אמר פעם בועד, הנה כל בני ברק באים להראות את לולביהם להגראי"ל, הרי שהוא מבין בהדר ויופי, ואעפ"כ ראו נא איך ביתו נראה..., אלא שהוא מבין ביופי של מצוות, שם הוא יחיד!]. והפליא רבנו במעלה שקונים לילדים בנפרד ד' מינים שזה מכניס בהם אידישקייט, ועושה להם רושם גדול.

האתרוגים שנותנים לו

רבנו מברך על אתרוג מזן חזון איש, שמביא לו חתנו הגאון רבי זאב ברלין שליט"א, ובעבר היה מסייע בזה גם רבי יצחק לונשטיין זצ"ל, ומביאים לו עוד הרבה אתרוגים ומנענע אותם, ומקפיד ליטול אותם בעצמו, ולא לחלקם במתנה גמורה לאחרים, מחשש שזה משנה מדעת הנותן, ורק נותן לנענוע במתנה ע"מ להחזיר.

הוצאה שלא לצורך

רבנו מחמיר לא להוציא לבית הכנסת ביו"ט את האתרוגים הנוספים שנטל לשם הידור, דס"ל דהוי הוצאה שלא לצורך [ואמר שיש לו ראייה לזה מדברי התוס' בכתובות ז', א].

החיוב לשלם עליהם

באחד השנים הביא האחראי על קניית האתרוג כמה אתרוגים לרבנו שיבחר את הנאה והמשובח, ואחר שמצאו את המיוחד שבהם נפסל האתרוג ע"י שניסו לנקות כתם קטן שהיה בו, והיה זה ממש בערב החג, ושלח שליח שיביא מירושלים להביא אתרוג נוסף, אך לפתע נזכר רבנו שרוצה להשתתף בקניית האתרוג, ולעשות בו קנין שותפות, אלא שהשליח ששילם על האתרוג לא היה לפניו, ולכן הקנו בשבילו איזה דבר תמורת סכום מסוים באתרוג שע"י כך יהיה שותף באתרוג ונחה דעתו. (מפי הרב ש, ל בנתיבות ההלכה קובץ לו עמ' 180)

בירך בטעות בורא פרי העץ

נשאל רבנו בעובדא באחד שנטל הד' מינים ובטעות בירך בורא פרי העץ על האתרוג האם חייב לאכלו שלא יהיה ברכה לבטלה. ואמר מרן, דברכה בטעות גמורה כגון דא אינה נחשבת ברכה כלל. (כ"ת)

דוקא צהוב

כמה פעמים אמר רבנו שליט"א להקפיד שיהיה האתרוג צהוב ממש, ולא די שיהיה ירוק כעין צהוב. (כ"ת)

עדיף גידול נאה

וכן הורה שעדיף לקחת אתרוג יפה בצורת גידולו ופחות נקי בבלעטלאך מאשר אתרוג נקי מאד ופחות יפה, ואמר שכך שמע מאחד שהורה לו מרן החזו"א שעדיף לקחת אתרוג יפה בגידולו עם פס ארוך של בלעטלעך. (כ"ת)

מראה לבן הפוסל

שמעתי מפי הגראי"ל שטיינמן שליט"א, שהגרמ"י ליפקוביץ שליט"א (וצ"ל) אמר לו שמרן החזו"א הראה לו פעם על כותנתו ואמר לו כזה הוא מראה לבן הפוסל באתרוג. אמנם ע"י חזו"א סי' קמ"ז סק"ב דמשמע דמראה לבן כמו בשר האתרוג הוי בגדר לבן, דכתב שבנקלף האתרוג ונראה הבשר הלבן אין לפסול משום מראה לבן כיון שאינו לקוי כחותו בחוץ, משמע מלשוננו דאם ה"י מראה כזה על פני האתרוג מבחוץ דהיינו על העור פסול יעוי"ש.

ובס' ארבעת המינים למהדרין (עמור ר"ט) הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהיום אינו מצוי מראה לבן, שכל הלבנים שבאתרוג כיום הם אפרפר, ולא לבן, וזה מתאים למה שאמר הגראי"ל שטיינמן בשם החזו"א. ועיין באשל אברהם תרמ"ח סט"ז מהדורא תנינא [נדפס בשו"ע מכון ירושלים בתוך האשל אברהם באותיות מרובעות] וז"ל, לבן היינו רק מופלג מסגנון הקרוב למראה אתרוג, וביותר בדשכיח

בהם בגידולם לובן דכשר היטב, עכ"ל. (מועדים לישראל עמ' רל"א) [נראה בס' אעלה בתמר שהביא שכע"ז העיד רבנו על מראה לבן בדיני יור"ד].

נתערב אתרוג של ערלה

אתרוג של ערלה שהתערב באתרוג אחר, יל"ד האם לא יוצא גם אם יטול שניהם, כיון שלמעשה אין לו בו היתר אכילה, ואפשר שאף צריך לשורפו להשיטות שערלה חייבת בשריפה. ואמר רבנו שליט"א שיוצא, דהוי רק איסורא דרביע עליה. ובאילת השחר זבחים קי, א דן דמי שנתערב לו אתרוג כשר בכמה אתרוגים פסולים צריך ליטול את כולם כדי שיקיים את המצוה באתרוג הכשר. (כ"ת)

באמירת הלל

נשאל האם בשעה שאומר את ההלל [שלא בשעת נענועים] צריך לאחוז ה-ד' מינים ג"כ. וענה מעיקר הדין אי"צ. וכן נהג ביו"ט ראשון, שהתחיל מרן הלל ללא ד' מינים כי היה הציבור מברך על שלו, ורק באמצע הלל השיבו לו הד' מינים שלו.

הושענות לפני מוסף

נשאל מבני ישיבתו שיש מניין בבין הזמנים, האיד לנהוג בזמן אמירת ההושענות, האם לפני מוסף אחר הלל או רק אחרי מוסף. ואמר שאם אפשר לעשות לפני מוסף, שיעשו לפני מוסף, כיוון שיש טירחא דציבורא עם הד' מינים.

שכח לברך שהחיינו

שאלו את רבנו מה יעשה אחד ששכח ביום הראשון לברך שהחיינו, ונזכר רק אחר הלל וההושענות, האם יברך עכשיו שהחיינו, וענה: יברך מיד, [אם הם עדיין בידו], ולא ימתין למחר לברך לפני הנטילה.

המוציא מחברו עליו הראי'

נסתפק רבנו באתרוג שייך לו רק מדין הממע"ה האם חשיב לכם וכשר לצאת בזה יד"ח, והאריך זה בכמה ראיות. [א"ה, ועי' בהליכות שלמה מועדים ח"א עמ' רט"ז ארחות הלכה 24 שצינו הרבה בענין זה].

שמחת "זכר לבית השואבה"

שח רבנו: בישיבת תורת חסד דבריסק היתה שמחת "בית השואבה" נפלאה [אבל הגרי"ז עצמו לא השתתף בריקודים, כי חשש מהוללות], ולמראה השמחה אמר הגרש"ז ריגר: סבורים אתם כי הנכם יודעים מה זו שמחה, אבל האמת היא שאין לכם מושג כלל וכלל. בשמחת "בית השואבה" בוואלוזין נחגגה השמחה ברוב רגש, ואילו בשעה שהגר"ח והנצי"ב עלו על השולחן ורקדו הרקיעה השמחה לגבהים כאלה, שאין די מלים לתאר ולצייר. (הרב מבריסק ח"א עמ' 209). וכשהיה גר בכפר סבא היה נוסע רבנו לפ"ת לכולל תורת ארץ ישראל שם היו חוגגים בשמחה גדולה את שמחת בית השואבה, וכן בחיי החזון איש היה נוסע לשמחת בית השואבה שערך החזו"א בביתו. ומנהג רבנו במוציא יו"ט ראשון שמתאספים יוצאי חלציו ותלמידיו ועושים שמחת בית השואבה באמירת פרקי שיר המעלות ובניגונים לכבוד היום.

שהיה בסוכה

רבנו מקפיד לשהות בסוכה כמה שיכול, ובקושי יוצא ממנה לתפילות ולצורכי מצוה.

פרידה מהסוכה

בערב שמחת תורה רבנו שליט"א נפרד מסוכה בשינה, כיון שאינו יכול לאכול מזונות, דאז לא יוכל לאכול בליל יו"ט, ועושה תנאי שאם ימשיך לישון בין השמשות אם יש לזה דין לילה אינו מתכוין לשם מצוה.

שותפות עם הגר"א דושינצר

סיפר רבנו שכשבא לארץ ישראל והיה גר בפתח תקוה בשנת תשי"ו, רצה הגה"צ ר' אלי' דושינצר זצ"ל לעשות עמו הסכם לקחת אתרוג בשותפות, וסיפר לו שהחפץ חיים לקח אתרוג בשותפות עם אחר, והתנה עמו שכל אחד כשלוך את האתרוג יהיה שלו לגמרי. ואין צורך להשקיע שאתרוג יהיה מהודר מאד רק שיהיה כשר. וכך רצה הגר"א לעשות כע"ז. ורבנו נסע לחדרה לקנות שם אתרוג עבורם. אמנם מאחר שלא הורגל באתרוגים מהודרים, שבחו"ל היו בקושי אתרוגים, רימו אותו ונתנו לו אתרוג פשוט. וסיפר רבנו שלפני המלחמה לא כל אחד היה קונה ד' מינים כמו כאן, רק הבה"כ"ס היה קונה והיו משלמים קצת לבית הכנסת. וזה היה רק אחרי המלחמה הראשונה, אבל לפני כן, כן היתה תקופה טובה יותר, שכל אחד היה קונה. [החפץ חיים פעם קנה בשותפות עם מישוהו והיה צריך להסביר לו איך בדיוק לקנות ולהקנות. הח"ח לא היה גביר גדול...] רוב האתרוגים היו מיאנווע ומקורפו שבאיטליה.

סוכות בשוויץ

בשנות השואה שהה רבנו שליט"א בשוויץ, שם יש חוק האוסר לבנות סוכה בבתים משותפים פרט לבתים פרטים. בכל זאת התאמץ לבנות סוכה למרות שלא הניחו לו לבנות. לשנה אחרת לא אמר נואש, והצליח בס"ד להשיג אישור מיוחד לבנות סוכה, ע"י שאדם שבביתו היה גר עבד בעיריה בלוגנאו והוא סידר לו אישור על כך. וסיפר הגאון רבי יוסף רוזנבלום שליט"א ראש ישיבת שערי יושר בארצות הברית, שהיה גר בתקופה ההיא בשוויץ, ונסע בימי חג הסוכות לבית רבנו, כדי שיוכל לישון שם בסוכה, ושם היה רק מיטה אחת, ואמר לו רבנו שיוכל לישון על המיטה, והוא – רבנו אינו צריך כעת את המיטה. ובבוקר הבחין שרבנו למד כל הלילה וכשרצה לישון ישן על הרצפה, כדי שהוא האורח יהיה על המיטה. וכשהתארח בבית הנגיד רבי לייבוש רובינפלד ז"ל, וקנה לשני חתניו הגאונים לבית סופר שרייבר ד' מינים מהודרים, נתנו אח"כ לרבנו ליטלם, וכך הצליח ליטול ד' מינים גם בתקופה ההיא. (מזקנים אתבונן ח"ד עמ' 106)

במחנה שוואנבורג

כשהיה רבנו במחנה שוואנבורג בשוויץ, [שהשיצרים בשנות המלחמה הכניסו את כל הפליטים למחנה עבודה]. והגיע חג הסוכות, וגדל בסביבות המחנה הדסים לולבים וערבות, אבל לא היה אתרוגים, ובבדיקה שעשו עם תושבי המקום נתברר להם שמעבר האיטלקי של הגבול יש חקלאי שיש לו פרדס אתרוגים. וביקשו מרבי חיים שטרן ז"ל שהיה דובר אטלקית שינסה לעבור את הגבול, וכך בהשתדלות מרובה הצליח לעבור את הגבול ופנה לבעל הפרדס שיביא לו אתרוגים, והביא לו ארבעה אתרוגים והגיע במסירות נפש חזרה למחנה. ומספר ר' חיים: שאת הנהרה שנשפכה על פניו של רבנו כשאחז בידו את האתרוג שהגיע למחנה לא יכול היה לשכוח לעולם. (מפי בני משפחתו)

הלכות החג

נתיב סוכה בעצי ערלה

לענין תולדות בסוכה לנוי פירות של ערלה שאסורים בהנאה, כגון תולדות רימוני ערלה לנוי סוכה, שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דדבר זה אסור, ולא שייך בזה לומר דמצות לאו ליהנות ניתנו, כיון שיש לו ג"כ הנאת הגוף מן הנוי, ובכחאי גוונא לא אמרינן דינא דמצות לאו ליהנות ניתנו כמש"כ קמאי. (שלמי תודה סוכה עמ' קט)

שהחיינו בליל א'

הנה מבואר מדברי הגמ' בסוכה מו, א דמדינא היה ראוי לברך שהחיינו בשעת עשיית הסוכה, אלא שנהגו לסמוך על זמן שאנו אומרים על הכוס של קידוש כמש"כ השו"ע. ומשמע לכאורה דעל עצם עשיית הסוכה נמי ראוי לברך שהחיינו אע"פ שאין זה עיקר מצות סוכה. ולפי"ז יש שהעירו, דמי שעשה סוכה לעצמו ונתחייב לברך שהחיינו על העשייה, לא יאכל בליל יום טוב הראשון אצל אחרים בסוכה שלהם אלא יאכל ויקדש בביתו בסוכה שעשה לעצמו, שהרי ברכת הזמן שמברך בשעת הקידוש צריך לעלות לו גם על עשיית הסוכה שעשה, ולא רק על עצם היום ועל מצות האכילה בסוכה, וא"כ אם יאכל אצל אחרים ואינו משתמש בסוכתו בזמן הברכה, לא יעלה לו הברכה על עשיית סוכתו, שהרי אין הסוכה לפניו ואינו משתמש בה והאיד יעלה הברכה על עשיית סוכתו, והרי מדינא צריך לברך אף על העשייה, לכן טוב יותר שיאכל בסוכתו כדי שיעלה לו הברכה אף על סוכתו שעשה.

אולם הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר, דמסתמא אין קפידא בזה, משום דמה שהנהיגו לסמוך על זמן שאומר בשעת הקידוש ולא לברך בשעת העשייה, אין זה משום שקבעו לברך את הברכה על העשייה בזמן תחילת ההשתמשות בסוכה שעשה כמו גבי קנה בגד חדש וכיו"ב, שהרי ההשתמשות הוא משעה שנכנס לסוכה ואינו מברך מיד בכניסתו אף אם נכנס בה שעה אחת קודם הקידוש, [ואע"פ שכבר התחיל מיד בקיום המצוה מ"מ כיון שאין הכל בקיאות בכך לא תיקנו לברך אז וכנ"ל], אלא מה שהנהיגו לברך בשעת הקידוש הוא משום דכיון שהקידוש הוא זמן קבוע לברכת שהחיינו על החג א"כ הנהיגו שגם הברכה שצריך לברך על העשייה ועל הסוכה יצא בברכת שהחיינו שמברך בקידוש, והיינו מאי דסמכו אדרב כהנא דמסדר להו אכסא דקדושא, וא"כ מסתברא, שבברכה זו שמברך בשעת הקידוש, יוצא בכל ענין על חיוב ברכת שהחיינו שצריך לברך על העשייה, כי הברכה קאי על עשיית הסוכה שעשה ולא על סוכה זו שיושב ומשתמש בה עכשיו כי לא תיקנו לברך את הברכה של העשייה בזמן תחלת ההשתמשות דוקא, וא"כ אף אם אוכל בסוכה של חבירו נמי עולה לו ברכת הזמן שמברך בקידוש אף על חובת ברכה שחייב לברך על עשיית הסוכה, ואע"פ שאינו יושב בסוכתו בעת הברכה ואינו משתמש בה עכ"ד. (שלמי תודה סוכה עמ' קי"ח)

ענה אמן בטעות על לישב בסוכה

מעשה באחד שבירך המוציא על הפת, וחבירו בירך באותה שעה ברכת העץ על אכילת פירות, והמברך המוציא בירך אח"כ לישב בסוכה כדין, והמברך על הפירות נתכוין לצאת בברכה זו, [וחבירו נתכוין להוציא] וענה אמן אחר ברכת לישב בסוכה שבירך חבירו, קודם שטעם מן הפירות. ויש לעיין אי עניית אמן הוי הפסק לדידיה בין ברכת העץ לטעימה וצריך לחזור ולברך על הפירות שהרי מן הדין אינו מברך לישב בסוכה על הפירות, וא"כ יש לומר דעניית אמן על ברכה זו חשיב הפסק לדידיה. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר, שלא יחזור ויברך על הפירות, שהרי לדעת הגר"א בכניסה לסוכה לחוד נמי מברך לישב בסוכה אע"פ שאינו אוכל שם, והוא דעת רוב הראשונים הקדמונים, וא"כ לדידהו כדן עבד שענה אמן על הברכה ואין זה הפסק, ואף דנהגו כר"ת דאין מברכין אלא על האכילה, מ"מ אין לחייבו לברך שנית ברכת הפירות משום הפסק, כיון דלדעת הגר"א אין זה הפסק, ויש לחוש לברכה שאינה צריכה אם יחזור ויברך שנית. (שלמי תודה סוכה עמ' רכ"א)

מעשה דשמאי

הנה בסוכה כ"ח ב' מבואר בגמ', דנחלקו ת"ק ושמאי בקטן שצריך לאמו אם חייב לחנוכו בסוכה, ולשמאי בעי סוכה, ואמרינן מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן, ופחת את המעזיבה וסיכך על המטה בשביל הקטן, ע"ש. ובפשוטו יש לבאר דסיכך בשביל השניה כיון דלשמאי בעי סוכה משום חינוך, אבל בשביל האכילה כיון שאינו אוכל שיעור המחייב בסוכה, שהרי אינו אוכל פת יותר מכביצה דכל מאכלו אינו אלא החלב שיונק מאמו אין צריך לזה סוכה כלל דהוא בכלל שתיה דפטור מסוכה. מיהו אפשר דקטן כי האי כיון שכל מאכלו הוא רק השתיה נחשב אצלו השתיה כאכילת קבע, וחייב בסוכה לשמאי דס"ל שתניוק בן יומו הוא בכלל חינוך דסוכה, ורק בשאר בני אדם שעיקר מאכלם הוא אכילת פת בדרך קבע פטורים מסוכה על השתיה, אבל זה הקטן שכל עיקר מאכלו הוא השתיה, נחשב זה למאכל של קבע אצלו ומחויב בסוכה לשמאי, וכן צידד הגרא"ל שטיינמן שליט"א דגבי קטן בן יומו נחשב לו השתיה של חלב אמו כאכילת קבע וחייב בסוכה לשמאי גם משום זה. (שלמי תודה סוכה עמ' רכ"ב)

להוציא בני ביתו בברכת לישב

בברכת לישב בסוכה, כיון דהסדר הוא לברך את הברכה קודם האכילה הוי זה מסדר הברכות, ויכול לברך לבני ביתו אף שכבר בירך לעצמו, ותו דגבי הבדלה דרבי מפזרן וחוזר וסודרן על הכוס הרי אין ברכת האש ובשמים שייכים להבדלה ולכוס של יין, ומ"מ כיון דמוציא את בני ביתו מברך בשבילם אע"פ שכבר בירך לעצמו ואין הברכה הפסק לדידיה, ה"נ גבי ברכת לישב בסוכה שפיר מצי מברך כדי להוציא את בני ביתו ואין הברכה הפסק בשבילו, וכן הסכים הגרא"ל שטיינמן שליט"א דמצי לברך כדי להוציא את בני ביתו וכההיא דשהחיינו בנר חנוכה וכההיא דהבדלה דרבי מפזרן וחוזר וסודרן על הכוס. (שלמי תודה סוכה עמ' רמ"ח)

הגבהת סכך

בשיעור כמה צריך להגביה הסכך מן הסוכה, הנה רש"י כתב דצריך הוא לנענע קצת אותם שהוסככו במחובר לאחר קציצתן. ולא פירש כמה הוא השיעור. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דסגי שיגביה טפח, דהגבהת טפח נמי הוי נענוע קצת וקרוב הוא לסתירה. והגר"נ קרליץ שליט"א אמר דצריך שיגביה ג' טפחים דנפקא מתורת לבוד. (שלמי תודה סוכה עמ' ת"ה)

דילג תיבות

אם דילג תיבות "אשר קדשנו במצותיו וצונו" מהברכה ואמר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם לישב בסוכה, דתיכף אחר תיבת מלך העולם סיים ואמר לישב בסוכה, זה היה מעשה ואמר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דצריך לחזור ולברך דכיון שהחסיר עיקר משמעות הברכה אין זה ברכה כלל, ולא דמי לדילג ולא אמר אתה שאין זה חסרון במשמעות הברכה. (שלמי תודה סוכה עמ' רנ"א) [א"ה, ואכתי

יש לעיין באמר בא"י אמ"ה אשר ציונו לישב בסוכה, דהא סו"ס חזינן שתקנו להזכיר בכל ברכה אשר "קדשנו במצוותיו" וציונו וכו' ומבואר דעיקר הברכה הוא על כללות ציווי המצוות וא"כ גם בזה חיסר העיקר, וצ"ע.

בירך בגג סגור

כתב הבכורי יעקב ס"י תרל"ט סקמ"א, והובא במ"ב שם, דמי שקידש בליל סוכות והתחיל לאכול ואח"כ ראה שהגגין לא היו נפתחין דיברך שוב לישב בסוכה משום דהיה הפסק בין הברכה לקיום מצוה. וצ"ע דהא אכילה אינו הפסק, כמבואר במ"ב ס"י ר"ט סק"ח דאם בירך בפנה"ג על הכוס והתחיל לשתותו ונמצא שיש בו מים לא מקרי הפסק כיון שלא הפסיק בדיבור.

והצעתי קושיא זו בפני מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א, ואמר דבסוכה כשהגג סגור נחשב זה כאין כאן סוכה, ולא הי' לברכה על מה לחול, ואין טעם הבכור"י משום הא דהפסיק באכילה, עכ"ד. ולפ"ז גם בנידון זה שפתחו תיכף הגג ג"כ לא יתני, וכן הביא במקראי קודש סוכות ח"א ס"י כ"ו בשם ס' גבול מנשה דהוי ברכה לבטלה כה"ג מהטעם הנ"ל. (חיי בנימין עמ' ק"ס)

זמן ביטול התבן

במסכת סוכה ד א מבואר כי סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה ניתן למעט את גובה חללה על ידי הנחת תבן על רצפת הסוכה ובתנאי שיבטל את התבן לשבעה ימים, וכתב רש"י שם: תבן וביטלו בפיו לשבעה, ע"כ.

וכתב בספר מרפסין איגרא (ע' ק"ב): קשה: מדוע ביטול התבן לסוכה צריך להאמר דווקא בפה, ואילו ביטול חמץ יכול להעשות אפילו בלב, כמובא ב"טור" (סימן תלב)?

ותירץ הגרא"ל שטיינמן שליט"א: מחשבת ביטול חמץ הינה מחשבה שלילית, וכדברי הר"ן בתחילת מסכת פסחים (ב, א, ד"ה ומהו ענין בטול) וז"ל: "ומשום הכי בגילוי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותא בגויה כלל סג"י, עכ"ל. כלומר, הביטול הוא מעין הסתלקות הבעלים, ואמירה בליבו כי לא איכפת לו ואין לו שום ענין בהמשך בעלותו וזכויותיו בחמץ, ובכי האי גוונא מועילה מחשבת הלב.

מה שאין כן כשצריך פעולה חיובית, כגון להחשיב את התבן המונח בסוכתו לרצפת הסוכה. בכי האי גוונא צריך אמירה בפה, שהרי נפעל כאן יותר מאשר שלילת בעלות והסתלקות גרידא.

נשים אינם מברכות על הסוכה

הביא רבנו דעת החת"ס (מובא בחתן סופר שער הגדילים והכלאים או"ח סכ"ג) שנשים לא תברכנה ברכת המצוות על סוכה אף שעל כל מ"ע שהז"ג יכולות לברך.

וביאר רבנו שליט"א דבכל המצות הריהי עושה המצוה פעם אחת ויכולה לברך עלי', אבל בסוכות המצוה לגור כל הז' ימים בסוכה, וכל הז' הם כמצוה אחת, והיא, אף שעתה אוכלת בסוכה ומברכת, מחר תאכל מחוץ לסוכה, א"כ א"א לתת לה חלק כן לברך וחלק לא, דמצות סוכה היא קביעות ז' ימים בסוכה והיא לא קובעת עצמה לז' ימים בסוכה. (אילת אהבים עמ' י"ג)

מצות ישיבת סוכה קום ועשה

כ' רבנו (אילת השחר קדושין דף ל"ד ע"א ד"ה והנה פשוט). הנה פשוט דעוסק במצוה לא יפטור מאיסור עשה, כגון אם ע"י עיסוק במצוה יגרום לעקור עשה דשבתית יו"ט ע"י מעשה, או עשה דלעולם בהם תעבודו, והכלל דעוסק במצוה רק פוטר מעשייה ולא מאיסור ע"י עשייה, והכי נמי יש לומר להיפך, דעוסק במצוה יפטור אף מלאו אם הלאו מחייב אותו במעשה אחר, ולפי זה עוסק במצוה יפטור מהלאוין דצדקה ומעקה והשבת אבידה, וכן בכל לאו שמחייב מעשה.

ובספר שלמי יוסף עמ"ס שבת סימן נ"ז סק"ב העיר דזה דתלוי בקו"ע ושוא"ת, למה עוסק במצוה פטור מן הסוכה הא הוי עקירה בקו"ע שאוכל ושותה מחוץ לסוכה וע"כ דעוסק במצוה פטור מכל מ"ע אף דהוי קו"ע עכ"ד. ורבנו אמר בזה (ערב סוכות י"ג תשרי תשס"ג) דחידוש גדול לומר דלאכול חוץ לסוכה חשוב עקירה בקו"ע, וא"כ מי שאנוס ואין לו סוכה לישון כגון בבית חולים וכדו' יהיה אסור לאכול ולישון, ומה דעל הגר"א מסופר בגין דקדוקו שלא ישן בבית האסורים חוץ לסוכה ומשמע דחומרא בעלמא הוא, וא"כ לק"מ מסוכה, דהוי מצוה ביטול בשוא"ת. (קו' אעלה בתמר)

לשתות מחוץ לסוכה בדרך

דעת מהר"מ מרוטנבורג הובא בשו"ע או"ח סימן ק"י סעיף ו' שצריך להסמיך תפילת הדרך לברכה אחרת שתהי' ברכה סמוכה לחברתה, ונסתפקו במי שיצא לדרך בחוה"מ סוכות, ונוהג להחמיר שלא לאכול ולשתות כלום חוץ לסוכה, האם עדיף לוותר על סמיכות ברכה לחברתה או לוותר על שתיה או טעימה חוץ לסוכה. ומסתבר דעדיף לאכול בכדי שתיה ברכה סמוכה לחברתה, דהא לדעת מהר"ם מרוטנבורג צריך לעשות כן מעיקר הדין, אבל שלא לשתות ולטעום כלום חוץ לסוכה זה רק מעלה דהרי זה משובח, כמ"כ בשו"ע סימן תרל"ט סעיף ב' דמי שיחמיר על עצמו ולא ישתה אפי' מים חוץ לסוכה ה"ז משובח.

ובעצם דבריו צ"ב, דכיון שאין דינם להיות סמוכין, למה ע"י שישמיכם יחשב ברכה סמוכה לחברתה. (ימלא פי תהלתך תפילה) [א"ה כונת רבנו נראה ע"פ המבואר כ"פ בתוס' דברכות שאם מעיקרם לא נתקנו בסמיכות לא עקרו הפתיחה אף לכשנודמנו יחד, וק"ל]

כזית בלילה א'

המנ"ח כ' שקודם שאכל בליל ט"ו כזית בסוכה אסור לאכול הכזית חוץ לסוכה אבל לאחר שאכל הכזית בסוכה אין סברא דלילה הראשון יהי' חמור משאר יו"ט לענין כזית. וצ"ב למה קודם שאכל הכזית בסוכה שאני, הרי אפשר שיאכל אח"כ בסוכה ויצא יד"ח. (אילת השחר פר' אמור)

עורו של לוייתן

כתב הרמ"א בס"י תרס"ז, יש שנהגו כשהיו יוצאים מן הסוכה היו אומרים יהי רצון שנזכה לישב בסוכה של לוייתן. ובסידורים יש נוסחאות שכתוב בהם לומר, יה"ר כשם שזכינו לישב בסוכה זו כן נזכה לישב לשנה הבאה בסוכת עורו של לוייתן, ויש אומרים כשם שקיימתי וישבתי בסוכה זו כן אזכה לשנה הבאה לישב בסוכת עורו של לוייתן. ושמעתי ממו"ר הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניבז' שהיו גדולים שלא היו אומרים תיבות לשנה הבאה דמשמע דקאי אחג הסוכות, והרי בסוכות אין יוצאים ידי חובה בסוכה שנעשה מעורו של לוייתן, דעורו של לוייתן אין זה גידולי קרקע ופסול לסכך בו, וא"כ לשנה הבאה שהוא חג הסוכות איך ישב בה, וגם ברמ"א ליתא נוסח זה.

והנה הרבה לא הקפידו בזה, וכן הוא הנוסח ברוב הסידורים וגם במקור מנהג זה לאמרו הביא הרמ"א בשם ספר הכלבו וע"ש בספר הכלבו ה' סוכה סו"ס ע"א ובספר ארחות חיים ה' סוכה אות מ' שכתבו בשם מהר"ם מרוטנבורג וז"ל והר"מ היה נוהג בליל מוצאי

סוכות לעלות לסוכה ונוטל רשות ממנה ואומר יהי רצון שנוכח לשנה הבאה לישב בסוכה של לוויתן ע"כ. ושמעתי מהגאון רבי אהרן ליב שטיינמן שליט"א הטעם, משום דלישנא דלשנה הבאה אין הכונה בחג הסוכות דוקא בשנה הבאה, אלא לישנא בעלמא הוא, כמו שאנו אומרים במוצאי יוהכ"פ לשנה הבאה בירושלים, דאין הכונה רק בעוד שנה אלא הכונה בזמן קרוב, והכא נמי דכוותיה. ובסידור בית יעקב להרב יעב"ץ זצ"ל הנוסח כשם שקיימתי וישבתי בסוכה זו כך אכזה לישב בסוכת עורו של לוויתן לשנה הבאה בירושלים. ולפי"ז האי לשנה הבאה יש לומר דלא קאי אסוכת עורו של לוויתן, אלא כיון שהזכר ענין סוכת עורו של לוויתן שהוא לעתיד לבא, הזכיר ג"כ תפלה זו לשנה הבאה בירושלים. (שלמי תודה סוכה עמי תתקל"ה)

נקטם ראשו

יש להסתפק לענין נקטם ראשו של לולב בתיומה האמצעית, שאנו מחמירין לפסול בכל שהוא משום חסרון הדר, איך הדין אם נקטם כל שהוא ואינו ניכר הקטימה לעין בהדיא מחמת דקותו, וצריך להסתכל בו על ידי עיון מקרוב, האם בזה כולי עלמא מודו דכשר ואין בו חסרון הדר, כמשי"כ המבי"ט לענין שינוי מראה בחומטו של אתרוג, שהרי פירשו הריטב"א והר"ן הטעם דפסלינן נקטם ראשו בכל שהוא דהוא, לפי שעשו ראשו של לולב כחומטו של אתרוג דפוסל בכל שהוא, וא"כ מסתברא דדינו שוה לחומטו של אתרוג, שהרי בתרווייהו פסלינן בראשו בכל שהוא לפי ששם רואה יותר מבשאר מקומות, משא"כ כשצריך עיון והסתכלות ומרחוק אינו נראה אין לפסול בראשו בכל שהוא ואין בזה חסרון הדר, וכן הסכימו הגרא"ל שטיינמן שליט"א והגר"נ קרליץ שליט"א דבא כלולי עלמא כשר, כיון שאינו ניכר לעין ואין בו חסרון הדר. (שלמי תודה סוכה עמי תקט"ו)

עלה בו גלד

אתרוג שנראה שהקוצים עשו בו נקב שיש בו חסרון, אם נקדם עליו עור ובשר מלמעלה כשר, שזהו דרך גדילתו, ואם יש ספק אם הבשר קיים אזלינן לקולא משום ספק ספיקא, שמא אפילו בודאי חסרון כשר אם אינו מפולש ואינו כאיסור, ושמא אינו חסר, ואף שמתחילה ודאי נחסר וספק אם נקדם עליו בשר או לא, מ"מ יש להכשיר מספק. (רמ"א תרמ"ח מ"ב ס"ק י' יא') ואם עלה גלד על מקום החסרון כמו 'בלעטל' ולא נקדם עליו עור ובשר פסול, ואפילו אי נימא דסגי בעור לחוד בלא בשר [עיי' ישוע"י] מ"מ בעי עור כמראה עור האתרוג, אבל אם עלה בו גלד בצבע חום כעין בלעטל אין זה כלום, וכן הורה הגרא"ל שטיינמן שליט"א. (שלמי תודה סוכה עמי תרכ"ה)

שכח לעשות קנין

מעשה ביום א' של סוכות באחד שלקח ד' מינים מאביו שהתפלל במנין ראשון, וזכר אחר התפילה ששכח לעשות קנין בד' מינים, ששכח שצריך לכס ביום הראשון, ולכאוי צריך לחזור וליטול הלולב פעם שניה, וכן לענין ברכה כיון שלא יצא כלל צריך לחזור ולברך, אבל שהחיינו לא מברך, דלענין שהחיינו יצא בדיעבד, כעין שכתב המ"ב סי' תרס"ב ס"ק ב' שביום שני אינו מברך שהחיינו אם הנותן נתכוון להקנות. והעיר הגרא"ל שטיינמן שליט"א, שאם הנותן היה זוכר שצריך לכס ונתכוון להקנות לבנו שפיר היה קונה, כמו שכתב הרשב"ד בב"ב מ"א גבי רב ענן שבנה בתוך השדה ולא נתכוון לזכות וגם המקנה לא נתכוון להקנות ולא קנה, דמשמע שאם היה מכוון להקנות לו היה קונה, עכ"ל. (קובץ קול תורה ע"ה עמי קצ"א)

אתרוג מחובר

הצ"ח בשבת (קל"א ע"א) דן אי ניתן לצאת יד"ח ד' המינין בעודם מחוברים לאילן, ונוטה דמותו, ע"ש. והקשה בספר מרפסין איגרא (ע' קכא) לפי המבואר כאן דאתרוג שאינו ראוי לאכילה – פסול, כיצד, אם כן, ניתן לצאת ידי חובת ארבעת המינים באתרוג מחובר, והלא אסור לאכול אתרוג מחובר ביום טוב?

ותירץ בזה הגאון ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א: הא דאתרוג שאינו ראוי לאכילה פסול, זאת למדים – לפירוש רש"י – מהא דבעינן "לכם – הראוי לכם בכל דרכי הנאתו". ולפי זה יש לומר, כי אין זה אלא אם האיסור באתרוג עצמו, כגון: ערלה, שהאתרוג גופו הינו פרי ערלה ואסור.

מה שאין כן כשהאיסור האכילה נובע מחיבורו של האתרוג לאילן ולא מהאתרוג גופו, שהרי אם יעבור היו"ט וינותק מחיבורו יהיה מותר, בכי האי גוונא לא נפסל מלצאת בו כדברי הצ"ח. (מרפסין איגרא עמי קכ"א)

הידור מצוה כיצד

כ' באילת השחר ב"ק דף ט' ע"ב. בהידור מצוה עד שליש במצוה. היינו להוציא ממון. משמע דבלי שיוציא מעות מחויב להשתדל שיהי המהודר ביותר שאפשר, אלא שלהוציא ממון הגבילו עד שליש. ולפי"ז אי' שבין כך לוקח אתרוג מאחרים לצאת יד"ח מחויב לברך על היפה ביותר שמזדמן לו, אם בעל האתרוג מסכים ליתן לו בחפץ לב גמור. אלא שאם הוא מברך על אתרוג שלו אינו מחויב לבקש מאחרים, כדמתבאר מדברי המשנה ברורה סי' תרמ"ה ס"ק י"ח בשם האחרונים לענין אם יש איזה חשש לדינא שיש מחמירין, אם הוכרע הדין כהמכשירין אין להדר ליקח משל אחרים. ואין לחלק דשם לדעת המכשירים שהלכה כמותם הוא לגמרי הדר וכיון שהוכרע כן לדינא אין לו להדר על של אחרים, אבל באופן שיש הדר יותר צריך להשתדל ליקח של אחרים אף שיש לו ד' מינים משלו, דהא חזינן דלענין לכתחילה להדר פסק הרמ"א דצריך להדר אחר לולב שלא נחלק כלל עלה העליון, הרי שחשש לזה קצת לדינא, ומ"מ אם יש לו משלו הכריעו האחרונים דאי"צ להדר על של אחרים, ומסתבר דה"ל לגבי לקחת הדר יותר, ועוד שהרי נקטו האחרונים דההידור הגדול ביותר הוא ליקח ד' מינים בלי חשש ופקפוק של דיעות מחמירין, ועדיף זה מליקח בהידור אחר, ואם חזינן שבזה אינו מחויב ליקח לולב של אחר אף דשלו נחלק העלה שהוא חשש בכשרות, כ"ש בשביל סתם הדר.

וגם הסברא נותנת כן, דהא תמיד יש א' שד' מינים שלו הם המהודרים ביותר, נמצא שכל העולם יהיו חייבים לברך על שלו, ודוחק לומר שאדם יוכל לברך על שלו רק באופן שבעל הד' מינים המהודרים ביותר אינו מסכים שיברכו על שלו. עכ"ל רבנו באילת השחר. וסיפר רבנו שבתחילה כשראה מרן בעל הקהלות יעקב זצוק"ל חידוש זה, נבהל מאוד ואמר, שעכשיו במשך כל חג הסוכות הוא יצטרך לחפש אתרוג יותר מהודר, ורק אחר שראה בהמשך הדברים שכותב רבנו שאם יש לו אתרוג משלו אינו צריך לטרוח יותר, נחה דעתו (מפי נכדו שליט"א ששמע מרבנו שליט"א).

קנין דרבנן

השערי תשובה סימן תרנ"ח ס"ק ה כתב בשם המחנה אפרים כי מאחר ולגבי ארבעת המינים נאמר ולקחתם לכם לכן אין מועיל לקנות את ארבעת המינים בקניין מדרבנן כדי שהם ייחשבו לכם מדאורייתא, ורק כאשר הקניין הוא מדאורייתא הרי זה נחשב לכם

מדאורייתא. וק' מדוע שלא נאמר כיוצא בזה גם לגבי חמץ, שאדם שקנה חמץ בקניין מדרבנן אין זה נחשב לחמץ שלו מן התורה והוא לא יעבור על איסור דאורייתא של בל יראה.

ותי' רבנו שיש להבדיל מארבעת המינים שצריך שהם יהיו שלו, ואילו כדי לעבור על איסור בל יראה ובל ימצא אין צריך שהחמץ יהיה שלו, אלא די בכך שהחמץ מצוי בידו, שהרי באמת החמץ אינו שייך לאדם, שהרי הוא אסור בהנאה, אלא שהתורה הכניסו לרשותו כדי שיעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, ולכן אדם שקנה חמץ בקניין דרבנן, הואיל וחמץ זה מצוי בידו הרי הוא עובר עליו בבל יראה ובל ימצא מדאורייתא. (מרפסין איגרא עמ' קיט)

דיחוי בהדס

מש"כ רע"א (תוספת ביכורים ס"י תרכ"ו סק"ו) דאם השריש הסכך ביו"ט וחזר וקצצו והגביהו והניחו לשם צל לא מהני משום דחל בסכך תורת דיחוי, והודה לדבריו הבכור"י. יש כאן מקום לעיון רב, דהנה יש להקשות בתפילין שנתקלקל ריבוען נימא ג"כ תורת דיחוי ולא מהני מה שחזר ומרבען, וכשם שהדס שהיו ענביו מרובות לא מהני כשלקטן ביו"ט כיון דנדחה, וכן בנקטם ראשו ועלתה בו תמרה נפסל לעולם משום דיחוי, ה"נ נימא בתפילין שנתקלקל ריבוען שיחול בהם דין דיחוי באופן שנעשה כן בשבת ויו"ט דלא היה בידו לתקנם. וכן ברצועות שירד שחרותן נימא דין דיחוי. עוד תיקשי כן בס"ת ומזוזה שנפסלו ע"י שנתחברו האותיות, דנימא דחל תורת דיחוי ולא יועיל שיחזור ויתקן כשנעשה זאת בשבת שאין בידו לתקן, ויש עוד להקשות כיוצא ב"ז בכמה מקומות.

ושמעתי ממר"ר הגר"א ל' שטיינמן שליט"א לחלק, דהא דבהדס שרבו ענביו חל פסול דיחוי ובתפילין שנתקלקלו ריבוען יכול לתקנם, דהדס הוא דבר שנוצר באילן בידי שמים, וא"א לעשות הדס חדש בידי אדם, וכל שנדחה פקע מיניה שם הדס, ומה שחזר ומתקנו לא מהני, משא"כ תפילין מאי אכפת לן שנדחו סו"ס כשמתקן נעשו שוב תפילין מחדש. ובכיסוי הדס שנדחה בנתכסה היינו דל"ה דם השחיטה, ובקרבן שנדחה צריך לפרש דחל פסול בקדושת הקרבן ונדחה מקדושתו. (משנת רע"א האיר יוסף סוכה עמ' ע"ט ועי"ש)

הקדימה פרשת ד' מינים

צ"ב למה התורה הקדימה בפר' אמור לכתוב את מצות נטילת ד' מינים למצות ישיבת סוכה, שזה כתוב רק להלן פסוק מ"ב, הרי מצות ישיבת סוכה היא כבר בלילה, משא"כ נטילת ד' מינים היא רק מתחילת היום, ואולי כיון שיש דבר מיוחד בנטילת ד' מינים שכתוב בזה ושמתם, ועי' בחכמת שלמה שו"ע או"ח סימן תרכ"ה. ועוד תירצו דכיון שנטילת לולב ז' ימים ה"י רק במקדש משו"ה סמך נטילת לולב לקרבנות שנוהגים במקדש משא"כ ישיבת סוכה שנוהגת בכל מקום וכע"ז תירץ בטעמא דקרא.

וכשהרצה הגר"א שטראוס שאלה זו בשם רבנו להגאון הגדול רבי אברהם גינחובסקי זצ"ל סמוך לפטירתו, השיב, דלפי שיטת התשב"ץ שיש מצוה בעשיית הלולב ואין מצוה בעשיית הסוכה נחא, דבעשייה קדמה מצות הלולב לסוכה (אגן הסהר עמ' 54)

הלכות חול המועד

איסור לפני עור בשליחת מכתבים בדואר – [מאת רבי עמנואל רלב"ג שליט"א]

יל"ד האם מותר להניח מכתב (לא דחוף) בתיבת איסוף המכתבים בערב סוכות ובע"פ, באופן שברור שעובדי הדואר היהודים (מוריק התיבה, ממיינ המכתבים, מחלק המכתבים) יעבדו ויטפלו בו בחוה"מ, דלכא"ו הוי לפני"ע בתי עברי דנהרא (באיסור דרבנן). ואין לומר שלגביהם הוי דבר האבד, משום שהרי גם בלי מכתב זה היה משתכרים אותו דבר (ועובדים פחות), שהרי כל עובד אחראי על איזור חלוקה מסויים ועליו לטפל במכתבי האיזור הזה בלי קשר לכמות המכתבים היומית.

שאלתי למרן הגר"ק שליט"א ופסק שבאמת אסור. ומאז באמת הפסיק את משלוחי מכתבי התשובות שמשיב לכל העולם כמה ימים לפני פסח וסוכות (חוץ מאלו הנצרכים למועד וכו').

שאלתי גם למר"ר מרן רה"י הגר"א שליט"א, ואמר שבפשטות אין איסור לעשות מלאכה זו בחוה"מ לקחת מכתב ולהניחו בתיבת דואר, וכמו מלצר הנוטל צלחת ומניחה לפני הסועד. אלא שהוסיף דגם מלאכה שכן אסורה (וכגון להחתים את חותמת הדואר ועוד) אין בזה לפני"ע, הדוור חייב לחלק כל מכתב שיש בתיבת האיסוף שמא יש בו צרכי המועד, או שאר דברים המותרים, וא"כ בפעולה זו אין שום איסור. ואף שמכתב זה ידוע לשולח שאין בו צורך המועד וכדו', מ"מ העובד, לא חשיב שעובר עבירה בשוגג, וא"כ אף השולח את המכתב ל"ח שמכשילו כלל.

(דרך אגב, כשאמרתי למרן הגר"ח את טענות מרן רה"י הגר"א שליט"א, חייך ואמר "מה אעשה, לרבי אהרן לייב יש רוח הקדש".

וכשספרתי זאת למרן רה"י הגר"א שליט"א חייך מרן שליט"א ואמר "תגיד לר' חיים שמוס שבך אל תתן בחברך...")

אמרתי למרן רה"י שליט"א שלדבריו יוצא שראובן שאמר לשמעון (מתנדב הצלה וכיוצא"ב) שבמקום פלוני יש חולה מסוכן ושמעון חילל שבת כדי להגיע למקום החולה, וכשהגיע הוברר ששקר הדבר, וראובן היתל בו, לא עבר ראובן על לפני עיור דהרי שמעון לאו עבירה קא עביד. והשיב מרן שליט"א דברור לו שלא עבר על לפני עיור, מהטעם הנ"ל, ורק עבר על הונאת דברים (הובא בקצרה ב"מחשבת עם" ח"א עמ' קע"ט).

כתיבת חידו"ת

אחד שאל את רבנו אי כשכותב חידו"ת בחוה"מ צריך לצמצם ולכתוב בקיצור או יכול לכתוב כדרכו. ענה מרן שליט"א, למעשה בב"ח כתוב לא לכתוב גם חידו"ת. החזו"א כן כתב לעצמו קצת. אבל החזו"א מה שכתב זה ודאי דבר האבד, אבל אנחנו מה שמחדשים מי יודע אם זה בכלל דבר האבד ... וכששאל הלה מה לעשות למעשה. אמר, מי שברור לו מה שמחדש, ואם יכתוב כעת בקיצור לא יבין אח"כ מה שכתב, יתכן שגם זה דבר האבד.

ואמר רבנו [בהזדמנות אחרת], שדבר זה תליא בפלוגתא האם מותר להניח תפילין בחוה"מ, דלאוסרים להניח תפילין ה"ה דאסור לכתוב, [והיינו דכיון דכתיב בהן אות ה"י דאסור לעשות מלאכה מדאו', וכ"ה פרמ"ג בשם הא"ר, דהזוהר שאוסר בתפילין לשיטתו דאסור מלאכה מה"ת]. ועי"כ יש להחמיר ולא לכתוב חידו"ת בחוה"מ (ס' גבורות התורה תפילין עמ' קכ"ח)

עשיית ציצית

שאלוהו האם מותר לעשות ציצית בחוה"מ. ענה לצורך מועד ודאי מותר, וגם לא לצורך המועד יתכן ומותר כי אי"ז מעשה אומן. (כ"ת)

מעשה אומן בנסיעה ברכב

הגר"א שליט"א אמר בגדר מעשה אומן, דהיינו דוקא כשמתקן במעשה איזה דבר, או יוצר דבר חדש, אבל להוליך את הרכב ממקום למקום אין זה מעשה אומן ושרי, כל שהוא לצורך המועד. מיהו מעשה הדיט ודאי דחשיב, ורק לצורך המועד שרי להוליך הרכב.

וראיה לזה, דהנה המ"ב בסי' תקל"ו ס"א בבה"ל ד"ה ומותר לרכוב כתב לדון במה שהתיר הרמ"א לרכוב במועד מעיר לעיר אפילו בחנם פי' שרוכב סתם ללא תכלית אלא שלא יעשה מלאכה לתקן צרכי הרכיבה, וכתב הבה"ל דלפי זה דוקא לרכוב בסוס מותר כיון שאין בזה מלאכה, דחי נושא את עצמו ואין כאן מלאכת משאוי, ואיסורו ביו"ט הוא משום גזירה שמא יתלוש ובחול המועד לא גזרו, אבל ליסע בקרון המחובר לסוס יש לדון לאסור, משום דהוה מחמר ולא הותר מלאכה שלא לצורך, וע"ש שצדד דכיון דיש אומרים דאף ביו"ט ליכא איסור מחמר וכ"ש בחוה"מ, ויש אומרים דאיסור מחמר הוא רק מרה"ר לרה"י, ובזמן הזה יש אומרים שאין לנו רה"ר, א"כ אין למחות ביד המקילין, ע"ש, והרי הכא רק מוליך את העגלה ממקום למקום, ואינו עושה תיקון בגופו ולא יוצר דבר חדש ואפ"ה דן הבה"ל לאסור מעשה הדיוט שלא לצורך המועד, ומוכח דאף אם רק מוליכו ממקום למקום ואינו מתקן כלל נמי דין מעשה הדיוט יש לו לאסור בחוה"מ שלא לצורך המועד אם יש בו מלאכה, וא"כ גם ליסע ברכב שלא לצורך המועד אין להתיר אם לא הוי דבר האבד וכיו"ב. (שלמי תודה סוכה עמ' תתמ"ד)

ניקוי כלים

מעשה שאפו בתנור בחול המועד, וגמרו לאפות ולא היה בדעתם לאפות עוד במועד, ונסתפקו אי שרי לנקות את הכלי, או הסיר שאפו בו בחוה"מ, או דאסור משום טירחא שהרי יש בו טורח שלא לצורך, והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דבלא"ה נמי שרי שטיפת כלים, משום דאין דעת בני הבית מיושבת כשיש להם כלים מלוכלכים, והוה זה צורך המועד ושרי. (שלמי תודה סוכה עמ' תתל"ח)

תיקון מזג

כתב המ"ב בסי' תק"מ ס"ק י"ט, בזמן הקור מותר לעשות תנור לחמם הבית דהכל חולים אצל צינה, והוא הדין אם נשבר החלון בענין שאם לא יתקנו ישב בקור גם כן מותר לתקנו. ובשעה"צ סקט"ז הביא בשם שולחן עצי שטים שכתב דאפילו מעשה אומן שרי בזה, כיון שהוא צריך לגוף האדם. [וע"ש בשעה"צ שהקשה דלענין מרחץ של רבים שהוא גם כן צריך לגוף האדם שיש בהן צער הגוף אם לא ירחץ, אפ"ה דעת הרא"ש דדוקא מעשה הדיוט שרי, כמש"כ המג"א בר"ס תקמ"ד, ומאי שנא הכא דשרי משום צינה אפילו מעשה אומן, ותירץ דאפשר משום דהכל חולים אצל צינה עדיף טפי וצ"ע ע"כ. ובפמ"ג שם בא"א סק"ט כתב ג"כ הטעם דכיון דהכל חולים אצל צינה הוה ליה.

והנה לפ"ז לענין להרכיב מזגן בבית בחול המועד כדי לקרר את הבית בעת החום, או לתקנו, לכאורה יש לומר דכל שכן דשרי. דהנה התוס' בכתובות ל' ע"א בד"ה הכל בידי שמים כתבו בשם המדרש בבראשית רבה פרשה ט"ו דאנטונינוס ביקש מרבי שיתפלל עליו, ואמר לו הקב"ה יצילך מקור, ואמר לו וכי זו תפלה, הרי לובשים עוד בגד והצינה חולפת, ואמר לו רבי הקב"ה יצילך מחום, וא"ל זו תפלה, שנאמר אין נסתר מחמתו, ומבואר שחום יותר קשה לאדם מקור, וא"כ אם בזמן הקור מותר לעשות מלאכה בחול המועד לחמם הבית כל שכן דבזמן החום מותר לעשות מלאכה לצורך קור.

מיהו יש לחלק, דהנה בשו"ע סי' רע"ו ס"ה כתב דבארצות הקרות מותר לומר לגוי בשבת לעשות מדורה אפילו בשביל הגדולים אם הקור גדול ודרך הגדולים להצטער על כך, ובשביל הקטנים מותר אע"פ שאין הקור גדול ביום ההוא, שהכל חולים אצל צינה, ויש שרצה לומר דכל שכן שמותר מהאי טעמא לומר לגוי להדליק גזגן בשבת בזמן שהחום גדול, והוא על פי דברי המדרש הנ"ל דחום קשה מקור ואם משום קור מותר לומר לגוי לעשות מלאכה כ"ש דמשום חום שרי, אבל חלקו עליו, דלא דמי כלל, דדוקא גבי קור דאפשר לבא על ידו לידי חולי, דהכל חולים אצל צינה, בזה התירו לומר לגוי לעשות מדורה, אבל להדליק מזגן מפני החום כיון שאין חשש שיבא ממש לידי חולי, אלא שהחום גורם צער לאדם אבל לא יבא לחולי ע"י זה, אין לנו ראייה להקל בכה"ג באמירה לנכרי. וכן אמר הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאין להתיר בזה אמירה לנכרי מפני החום.

וכמו כן בנד"ד לענין חול המועד נמי אמר הגרא"ל שליט"א דאין להקל לעשות מזגן או לתקנו במעשה אומן כדי לקרר את הבית, דדוקא לעשות תנור לחמם הבית מצינו שהתירו משום דהכל חולים אצל צינה, והיינו משום שיכול לבא לידי חולי ע"י זה, אבל לעשות מזגן מפני החום, אף דחום קשה מקור שאין בידו להנצל מזה כמו מקור, מכל מקום אין זה אלא צער, אבל אין בו חשש חולי, וא"כ לא התירו לצורך זה מלאכת אומן בחול המועד. ולא דמי למה שהתירו לתקן מרחץ לצורך רבים, דהתם יש בהן צער הגוף טפי אם לא ירחץ, וכשהוא לצורך רבים אי אפשר שלא יהיה אחד שאי אפשר לו בלא מרחץ בשום אופן, ולכן התירו, אבל הכא אין זה באופן כזה שאי אפשר לו בלא זה בשום אופן, וכ"ש שהוא לצורך יחיד דאף במרחץ לא התירו לו שהרי אפשר שילך למקום אחר וכיו"ב, ע"י שעה"צ סי' תקמ"ד סק"ו, וא"כ בצער כזה רק במקום חשש חולי התירו, והיינו בצינה שהכל חולים אצל צינה, אבל לתקן משום צער החום לא התירו במעשה אומן, זולת לאנשים חלשים דהחום מזיק להם לבריאות שרי, דלדידהו דמי לקור כיון שיכולים לבא לידי חולי על ידו. עכ"ד. (שלמי תודה סוכה עמ' תתמ"ט)

אמר המבדיל בין קודש לקודש

הגרא"ל שטיינמן שליט"א נסתפק איך הדין אם טעה ואמר המבדיל בין קודש לקודש, כמו שאומרים במוצ"ש שחל ביו"ט, אם יצא. דאפשר דכיון דחול המועד נמי קרוי מקראי קודש, כמו שאומרים בתפלה בחוה"מ מקרא קודש, א"כ לענין דיעבד אם חתם המבדיל בין קודש לקודש נמי יצא, ולא הוי זה כמו משנה ממטבע שטבעו חכמים כיון שיש מטבע כזו של ברכה במוצ"ש שחל ביו"ט, וא"כ אפשר דהכי נמי במוצ"ש שבתוך המועד רק לענין לכתחילה תיקנו שיאמר בין קודש לחול כיון שקדושת חוה"מ קילא טפי מקדושת שבת ויו"ט אבל לענין דיעבד יצא, או אפשר דגם זה הוה משנה ממטבע שטבעו וכו'. וצ"ע. (שלמי תודה סוכה עמ' תתע"א)

הוצאה שלא לצורך

אמר רבנו שהחזון איש החמיר בחוה"מ שלא לעשות הוצאה שלא לצורך כלל. (אעלה בתמר או' לח)

בגדי חוה"מ

אמר רבנו שנמצא בפוסקים (ע"י משנ"ב סי' תק"ל סק"א, ובשערי ציון או' ד') דבעינן בגד ליו"ט, בגד לשבת, ובגד לחוה"מ. והסביר דביו"ט דיש גם מצות שמחה וגם חיוב עונג יש דין בגד מיוחד, ושבת שיש רק עונג בעינן בגד אחר, וחוה"מ שיש בו חיוב שמחה בלבד צריך גם כן בגדים מיוחדים. [והזכיר רבנו דלהגרי"ז היה כובע מיוחד ליו"ט].

הנחת תפילין בחוה"מ

על הנחת תפילין בחוה"מ אמר; החת"ס היה מניח עם ברכה, אחרים לא הניחו בכלל, בעיר בריסק אלו שהניחו [וכן נהג רבנו כשהיה שם] לא בירכו.

ענינו של חג

סוכת שלומך

הנה בדברים אחרים לא מצינו ביטוי של סוכה, דלא אומרים סוכת ענוה וכדו', ומה המיוחד בשל' שאומרים סוכת שלומך. וי"ל לפרש"י בפרשת ויקהל (לה יב) שכל דבר המגין נקרא סכך ע"ש, וכיון ששל' זה דבר שצריך הגנה, משו"ה צריך סוכה, וזה סוכת שלומך (ימלא פי תהלתך תפילה) [וראה בפירוש עיון תפלה על הנוסח "חיים וברכה למשמרת שלום" דהשל' צריך למשמרת]

היודע לנענע

לכא' יש להבהיר מה שאנו מחנכים ילד לעשיית מצוה, הרי למעשה הוא הרגל שאנו מרגילים אותו לעשות מלומדה, שיתרגל מגיל צעיר לקיום המצוות, אבל בנתיים הוא עושה את זה בלא שום הבנה כלל, וצ"ב, וכי זו הדרך הרצויה? הלא יכול להשאר בהנהגה זו עד זקנה ושיבה, ואולי אם יתחילו להרגילם בגיל יותר מבוגר יתחילו ביותר מחשבה וכוונה ויקיימו המצוות יותר בשלימות.

ונראה לבאר דבר זה ע"פ דברי רש"י בסוכה (דף ב' ע"ב) במעשה של הילני המלכה, שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר, ומקשו בגמ' והלא שבעה בנים הו' לה ועוד כל מעשה לא עשתה אלא על פי חכמים וכו' ומתרתת הגמ' כיון דשבעה הו' אי אפשר דלא הו' בהו' חד שאינו צריך לאמו, וכי תימא קטן שאינו צריך לאמו מדרבנן הוא דמיחייב ואיהי בדרבנן לא משגחה, תא שמע ועוד כל מעשה לא עשתה אלא על פי חכמים.

ומבאר רש"י דקטן שאין צריך לאמו אמרי' לקמן דחייב לחנכו במצוות סוכה מדרבנן, שהזקיקו להרגיל את הקטן במצוה שהוא ראוי לה כדי שיהא מחונך ורגיל במצוות.

ולמעשה זה יסוד החינוך בכל המצוות, קטן שהוא יודע להתעטף אביו עושה לו ציצית, וקטן היודע לנענע חייב בלולב, משמע שכל זמן שאינו יודע להתעטף בעצמו או לנענע בלולב, אפי' שאפשר לעוטפו או לתת לו לולב לנענע, עדיין אינו שייך במצוה של חינוך, וזהו השיעור לחינוך בכל המצוות.

והנה בדין מצות חינוך כללא הוא שדוקא באופן כזה שהגדול מקיים המצוה אז יש מצות חינוך לקטן, אבל לעטפו בציצית פסולה או לולב פסול, לא! ולכאורה צ"ב, הלא בחינוך עסקינן, ולא במצוה ממש, א"כ מה איכפת לן שזה תלית פסול, הרי הוא מתחנך במצוה? משמע שאפי' שאצל הקטן זה רק מצוה מדרבנן, דמדאורייתא הוא פטור ורק רבנן הצריכו לחנכו, מ"מ צריך לחנכו בעשיית מצוה עם כל תנאי המצוה כבגדול כדי שיהא מחונך ורגיל במצוות.

ולפ"ז צ"ע דהנה נחלקו בגמ' אם מצות צריכות כונה או אין צריכות כונה (ובראשונים נחלקו איך הדין למעשה), ולמ"ד מצות צריכות כונה, אם יעשה מצוה בלא כונה הרי' לא עשה ולא כלום, ואילו אם יש מצות חינוך לקטן או לא לא מצינו שנחלקו, אלא כולם מודים שיש מצות חינוך, וא"כ למ"ד מצות צריכות כונה, איך אפשר לחנך קטן למצות הלא אינו מבין מה הוא עושה, ולא שייך שיכוין לשם מצוה, כגון קטן היושב בסוכה האם שייך לומר שהוא מכוי' שיושב בסוכה בגלל ציווי הקב"ה, וכן לענין אכילת מצה אי' ברמב"ם שקטן היודע לאכול כזית מצה צריך לתת לו כזית מצה, וכי יאכל לשם מצוה? אמנם יש סברא בתוס' שאכילת מצה יוצאים אף בלי כונה, אבל בפשטות אם מצות צריכות כונה, אם אכל כזית מצה ולא כיון לשם מצוה, לא עשה ולא כלום, וא"כ צ"ב למה לעטפו בטלית פסולה או לתת לו לנענע בלולב פסול אין בכך קיום מצות חינוך ואילו אם עשה בלא כונה שפיר קיים מצות חינוך ואף שהקטן אינו מבין מה הוא עושה.

ובגמ' אי' מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופחת את המעזיבה וסכך על גבי המטה בשביל הקטן, וכי התינוק יודע ממצות סוכה? אלא ששמאי סבר שיש כבר מצוה מדרבנן של חינוך על זה, ואפי' על תינוק ממש, ואמנם לא קיי"ל כמותו, לפי שעדיין הוא צריך לאמו, מ"מ למ"ד מצות צריכות כונה איזה מצוה היא זו הלא אינו מבין מה הוא עושה?

וראים בזה חידוש, דלגבי מצות חינוך שבאים להרגילו במצוות, מתבוננים רק על הפרטים שנוגעים לחלק המעשי הגשמי של המצוה, צריך שיהי' יודע להתעטף, ולאכול כזית דגן, ולדעת לנענע בלולב, [ואפי' שנענוע לא מעכב מן התורה, מ"מ היות ומצוות נטילת לולב היא עם נענועים, ע"כ בעינן קטן היודע לנענע כדי לחייבו בלולב], ואם אינו יכול לעשות את החלק המעשי של המצוות שאינו יודע להתעטף או לנענע אין חיוב לחנך אותו, ואפילו שכשנותנים לו לולב ומנענע בו אינו מבין מה שהוא עושה [ויתכן שגם אנשים גדולים לא יודעים מה הם עושים בנענועים, כי בנענועים מונח דברים גבוהים מאד, אבל עכ"פ אם הוא מכוי' לשם מצוה הוא מקיים את הדאורייתא] בכ"ז כדי להרגילו במצוות הרי' מחויב מדרבנן.

ורואים בזה יסוד גדול, דהנה לכא' בזה שמרגילים את הקטן לעשות מצוה בלא הבנה, הרי אנו מרגילים אותו מקטנותו לעשות המצוות בלי דעת כמצוות אנשים מלומדה, שמתרגל ללבוש טלית, לנענע בלולב ולישב בסוכה בלי להבין מה הוא עושה, וממילא אח"כ כשיגדל ישאר בהרגלו להתעטף בלא דעת ולנענע בלא דעת ולישב בסוכה בלא דעת, ואילו אם היינו ממתנינים עמו עד שיקבל דעת ואז היינו מרגילים אותו במצוות הרי יעשה המצוות כראוי, אבל חז"ל הבינו להיפך, שאפילו שהקטן עושה הכל בלי דעת, ואינו מבין מה הוא עושה, בכ"ז כדי שיהא מחונך ורגיל במצוות ע"י שנהרגיל אותו מקטנותו בקיום המצוות, אז יש תקוה שבמשך הזמן כשהוא יקבל דעת, הוא כבר יחנך את עצמו לקיום המצוות כראות!

וא"כ ממתי מתחיל הזמן שיש להרגיל את הקטן, אמרו חז"ל שכ"ז שאינו יכול לעשות המצוות בחלק המעשה שבה דהיינו שאינו יודע להתעטף או שאינו יודע לנענע, אין בו מצות חינוך, ובזמן שהוא יכול לקיים את חלק המעשה אז מוטל על האב לחנכו במצוות.

ע"י כח האמונה שאנו מראים במצוות חג הסוכות

כתב הגר"א במזמור לדוד ה' אורי וישעי, בביאור הפסוק כי יצפנני בסכו, וז"ל כי יצפנני וגו' חשיב דוד כאן שבע מצוות שמגינים עליו ובעבורם לא יירא מאויב ומלחמה, והמה ז' מצוות הנהיגים בחג הסוכות והמה מנויים במס' סוכה פ"ד, א' ארבעה מינים שבלולב חשובים כחדא, ב' ערבה שמקיפין בו את המזבח, ג' ההלל, ד' השמחה והמה שלמי שמחה, ה' סוכה, ו' ניסוך המים, ז' החליל הוא שמחת בית השואבה, וזה אמר כי יצפנני בסכו ביום רעה, שמצוות סוכה מגן מיום רעה, ומבאר דבסתר אהלו הוא בסתר הערבה שמקיפין בו את המזבח כמ"ש בסכת לויתן וכו' כי בערבי נחל יסובבו את המזבח והוא סתרי ומגיני, בצור ירוממני הוא ניסוך המים ע"ד שאמר ההופכי הצור אגם מים וכמ"ש בזוהר ומאי צור עילאה וכו', ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי זהו במצוות לולב, דבלולב אנו מראים

שניצחנו בדין. ואזבחה באהלו זבחי תרועה הם שלמי שמחה, אשירה ואזמרה לה' זה ההלל בפה, והזמר בחליל ע"ש. עכ"פ מבאר הגר"א שכל הז' מצוות האלו מגינים מהאויב.

והנה בתהלים (ק"ח) כתוב כל גוים סבבוני – בשם ה' כי אמילם, סבבני גם סבבוני – בשם ה' כי אמילם, סבבני כדבורים דעכו כאש קוצים – בשם ה' כי אמילם. משמע שזה שמאמין בה' ה"ז מספיק כדי להינצל מן האויב, וכתחילת הפסוקים טוב לחסות בה' מבטוח באדם, טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים וכו', הכל משמע דמה שבטוח בה' ומאמין בו מספיק לו שכבר איננו מפחד מהאויב, וכאן אנו רואים מדברי הגר"א שצריך דוקא ז' מצוות שבסוכה כדי שלא יתירא מן האויב.

ועוד צריך לדעת למה דוקא אלו הז' מצוות הם המועילים להגן עליו מן האויב, ולא שאר מצוות, ומה שדוקא ז' מצוות, יש לומר שזה מועיל משום שזה הרבה מצוות באותו זמן, אבל למה דוקא אלו הז' מצוות, צריך טעם.

ואפשר לומר, דהנה אנחנו רואים שיש מצוות שבין אדם לחבירו ומצוות שבין אדם למקום, ומצד אחד המצוות שבין אדם לחבירו יש לאדם יותר קושי לקיימם, מחמת שהמדות של האדם מאד מעכבין במה שנוגע לחבירו, כי אדם מתרגז על זולתו, ונפגע מזולתו, ולכן הם דברים שקשה מאד לקיים. כמו שרואים למעשה מהדברים שבכל יום שמאד קשה לקיים בין אדם לחבירו, משא"כ במצוות שבין אדם למקום אין כ"כ מדות שמעכבות מלקיים.

אמנם מצד שני מצוות שבין אדם לחבירו האדם מבין יותר את החיוב לקיימם. ורוב מצוות שבן נח מצווה עליהם זה מצוות שבין אדם לחבירו, לא תרצח לא תגנוב וכדו', ודברים אלו האדם הישר מבין שזה לא הוגן לעשות רע לשני, אבל מצוות שבין אדם למקום לכאורה מה עושה בזה, אדם לוקח לולב, לוקח אתרוג, לוקח ערבה, מה יש מזה, וכל הדברים האלה דומה למה שאחז"ל על כמה מצוות כמו שעטני ופרה אדומה שהשטן ואומות העולם שואלים מה הענין בזה? דומה לזה גם מצוות עשה, בשכל הפשוט בן אדם לא מבין מה יש בזה, לוקח לולב – מה זה לקחת מקל, או לקחת פרי, ובזה ניכר יותר שהוא מאמין בהקב"ה, כי הוא יודע – אני לא מבין כלום! הקב"ה אמר לי – אני עושה! ואפי' שחז"ל מצאו כמה טעמים למצוות אלו, מ"מ אין העיקר הטעם, רק אחרי שהתורה אמרה, מחפשים טעמים בזה. אבל בן-אדם לא יכול לבדות מלבו שיקח לולב, או פרי עץ הדר, ויעשה בזה נענוע, דמה יש בזה. רק אדם שמאמין בה' יודע שלא צריך להבין. רק הקב"ה אמר והוא עושה.

וא"כ מצד אחד יש יותר שכר אם אחד מתגבר על היצר בבין אדם לחבירו כי על זה יש יותר מדות רעות, שבן אדם יש לו נטיה לא להיטיב עם חבירו, רק קנאה וכו'. אך מצד שני במצוות שבין אדם למקום יותר נראה את האמונה בה', כי בלי אמונה מה זה שלוקח מקל ומנענע אותו, מה הוא עושה בזה. אלא שמאמין בה' ועושה מה שציוהו, והכח שבן אדם עושה עם אמונה, זה שוקל יותר מהכל. ולכן אם אחד עושה ז' מצוות אלו, שהם כולם רק בין אדם למקום ואין להם שום שייכות עם בין אדם לחבירו, מצות סוכה, לולב, ערבות, כל אלו הם המצוות שבין אדם למקום, ובזה הוא מראה שיש לו אמונה, וממילא בזכות זה, מה שמגין במלחמה בעיקר זה מצוות אלו, כי העיקר באמת זה אמונה, כמו שכתוב בפרשה של מן המיצר קראתי ק-ה, טוב לחסות בה' וגו' בשם ה' כי אמילם, כי ע"י שהוא בוטח בה' ומאמין בה', זה העיקר מה שיכול להגן עליו ששום אויב לא יוכל להזיק לו.

אלא שיש כלל דחוץ ממה שיש במחשבה צריך למעשה, בן אדם שעושה מעשה, שבזה הוא מראה שהוא בוטח בה' ומאמין בה', זה יותר מאשר מחשבה לבד בלי מעשה, דמחשבה בעלמא לא מספיק, כשעושה פעולה בזה הוא מראה שכולו נתון תחת אמונה בהקב"ה, וע"י ברבינו בחיי בראשית (פט"ו ו') מה שביאר שם על דרך זה את הפסוק ויחשבה לו צדקה.

ולכן במעשים אלו שאדם עושה ז' מצוות במשך זמן קצר כ"כ, זה העיקר מה שמגין מהאויב כמו שמשמע מהגר"א, ולא רק בסוכות זה מגין עליו אלא לכל השנה, דכל השנה האדם יכל להיות מוגן מכח המצוות שעשה בסוכות, שבזה הראה לא רק במחשבה, אלא בפועל הראה, שהוא מאמין בה'. [מתוך שיחה שנאמרה בפתיחת זמן חורף תשנ"ט – בישיבת ארחות תורה – ימלא פי תהלתך אמונה עמי ת"מ]

ניסוח המים

הנה כבר נודע מה שאחז"ל שכשחילק הקב"ה את המים באו המים התחתונים בטענה למה יהיו הם מרוחקים מהקב"ה לעומת מים העליונים. והשיב להם הקב"ה שלעומת זאת בהם יקיימו ניסוח המים. ושמעתי משמי' דמו"ר מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א לתמוה, דהלא יפלא מה תשובה היא זו להמים התחתונים, הרי המים העליונים נמצאים קמ"י שכינתא ששת אלפים שנה רצוף, ואילו המים התחתונים רק פעם אחת בשנה יעשו מהם ניסוח, וגם זה רק כשביהמ"ק קיים, ומה נחמה היא זו. והשיב דאה"י, המים העליונים נמצאים כסדר בקירבת ה', אבל לעומת זאת הם אינם עובדי ה'. ומאידך המים התחתונים אין להם את הקירבה לה', אבל יש להם את עבודת ה'. עכ"ל. (נתיב בינה פרק שירה עמי' י"ז ועי"ש עוד משי"כ לפי"ז, וראה בס' ימלא פי תהלתך ח"ב עמי' קע"ב)

קרבנות עכו"ם

כתב רבנו בספרו עה"ת עה"פ (פנחס פרק כ"ט פסוק י"ז) וביום השני, פירש"י פרי החג ע' הם כנגד ע' אומות עו"ג שמתמעטים והולכים סימן כליה להם ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן היסורים. ועי' קול אליהו שמפרש טעם במש"כ בחלק מהימים שעיר חטאת ובחלק כתוב שעיר עזים שזה כנגד עשו וזה כנגד ישמעאל. והנה גם בזמן שביהמ"ק הי' קיים לגוים הי' יסורים. אמנם יתכן שלולא הקרבנות הם היו מתייסרים יותר ובמה שהגוים החריבו את ביהמ"ק הם הפסידו לעצמם, וכדאיתא בסוכה נ"ה ב' א"ר יוחנן אוי להם לעכו"ם שאבדו ואין יודעין מה שאבדו בזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר עליהם ועכשיו מי מכפר עליהם ופרש"י שם שזה מכפר שירדו גשמים בכל העולם לפי שנידונין בחג על המים, ולפי"ז מוסבר למה הקריבו הפרים בסוכות ולא בפסח. ומש"כ שהם מתמעטין והולכים לכאורה הכונה לעתיד לבוא, אמנם מדאמרו בשבת ל"ב ב' שהזהיר בציצית זוכה ומשמשיו לו ב' אלפים וח' מאות עבדים וכו' משמע שישארו. ועמש"כ לעיל כ"ג ט'.

והנה מצינו שאפשר להביא קרבן ע"מ שיתכפר בו חבירו, ע"י תמורה י"א, וה"ה שאפשר להביא בשביל נדר ונדבה של נכרי, ובפרים אלו התורה קבעה שזה מכפר על האומות, ולא יועיל אם בני"י יקדישו את הקרבן ויאמרו ע"מ שלא יתכפרו בהם האומות.

הנה לעיל ז' י"ב התורה מאריכה וכותבת את כל קרבנות הנשיאים בכל יום בפני עצמו, וי"מ שהטעם הוא בכדי שלא לפחות מכבודו של אחד מהם, והנה גם כאן התורה חוזרת ומפרשת את כל הקרבנות שבכל יום ולא כתוב בקיצור שיפחיתו פר אחד בכל יום, ובזה חביבים הם מצוות שהתורה מאריכה בזה. (אילת השחר שם)

וראה עוד בעניני חג הסוכות מרבנו שליט"א בס' ימלא פי תהלתך – תפילה. ובס' שלמי יוסף סוכה ס"א וסל"ז

יומא דהילולא דאדוננו הגר"א זצוק"ל נלב"ע י"ט תשרי תקנ"ח

רבנו קיבל כמה עובדות על אדונו הגר"א מדו"ז הגרש"ז ריגר זצ"ל, ועוד הבאנו כמה עובדות מהגר"א שרגל רבנו להביא, ומה שלמד מהם

ברכה של הגר"א

שמעתי [מהגרש"ז ריגר זצ"ל] שהמהרי"ל דיסקין זצ"ל סיפר על האחים הגר"ש והגר"א קצנלבויגן זצ"ל שאמם הביאה אותם להגר"א בטענה שאחד לא ישן מספיק ואחד לא אוכל מספיק ואמר להם שצריך לישון ולאכול כמו שצריך, וטענו שהרי הוא לא עושה כן ואמר שהוא בריא בטבעו, והניח ידו עליהם ובירכם שיהיו גדולים בתורה.

ואחד שאל למהרי"ל אם כשבירכם הניח עליהם את שני ידיו ורצה לפשוט מזה אם מותר לזר לברך עם הנחת ב' ידים [ועי' ביאור הלכה סימן קכ"ח סעיף א'] וענה לו וכי אתה סבור שביד השני הוא לקח כסף, והי' משמע שהגר"א בירך בשני ידיו, אבל אין לפשוט לדינא. (אילת השחר פר' ויח)

מסוף העולם ועד סופו

שמעתי דר' אליהו רוגלר זצ"ל אמר שבלימוד ספרי הגר"א אפשר לראות מסוף העולם עד סופו (אילת השחר בראשית)

גדלות הגר"א

רגל רבנו להראות את דברי הרבי ר' יונתן איבשיץ זצ"ל שביקש תמיכת הגר"א בפרשת הקמיעות, וכתב עליו בספרו לוחות העדות – אלטונה תקט"ו): "אחד מיוחד, החסיד קדוש וטהור, מאור ישראל, כלול כל החכמות, חריף ובקי, ולו עשר ידות בנסתר, מוהר"ר אליהו יצ"ו, אשר נודעה תהלתו בכל מדינות פולין, ובברלין וליסא, מקום שעבר החסיד הנ"ל, יספרו ממנו גדלות". והיה אז הגר"א צעיר פחות מגיל 35 שנה ואולי אפי' פחות, והגם שהתאמץ להסתיר את זהותו, הרי שבכל מקום בו דרכי כף רגלו, הכירו וראו שמדובר באיש אלוקים קדוש.

כתבי הגר"א

מעשה היה עם אחד מנכדי הגר"א כשנסע לפולין עם מזוודה מלאה כתבי הגר"א. כי בבואו לוורשא נגנבה ממנו המזוודה, ואחר מאמצים רבים נמצאו, [כי ידעו מי הגנבים שם, אבל הם כבר הספיקו למכור אותם], וכשמצאו את הקונה ראו שהעלה אותם באש, מחשש שיתפס לבית הסוהר, ונותרו רק דפים אחדים מתוך חיבורו על הזוהר הנדפס בס' יהל אור. ואמר רבנו שהיה לגר"א 70 ספרים בכת"י ומה שיש לנו זה אחוז קטן מזה. (כ"ת, וס' צדיק כתמר יפרח)

מעלת ההסתפקות

מובא בס' סערת אליהו (עמ' יא) "ומרגלא בפומיה כי עדיין לא הגיע למדת ההסתפקות, שמעתי שפעם אחד בהליכתו לקבל עליו יסורי הטלטול והגולה בא לעיר מצער אחת בפולין, ויבא לביהמ"ד בליל ה' בשבוע וילמוד שם כל הלילה באין הפוגות, ולמחר בבוקר אחר תפלת שחרית שהלכו המתפללים לבתיהם וירא והנה אשה זקנה הגישה אוכל לאיש זקן סגי נהור שישב מוכתר בטו"ת ולמד בקדושה ובטהרה ויאכל את סעודת הבוקר והי' בתוך האכילה ויאמר הזקן להזקנה ראי נא מי הוא פה בביהמ"ד אשר למד בחשאי כל הלילה וקולו לא נכר לי, בטח עובר אורח הוא, ולפי דעתי הוא אורח הגון וקדוש מאד ובקשי פניו כי יאכל אתי סעודת בוקר וכן היה ותקרא את האורח אל הלחם ולא אבה בראשונה באמרו כי אולי סעודה שאינה מספקת היא. ויפצר בו הזקן ויאמר יש ויש אתנו מאכל הרבה וישאלהו על ככה ויאמר הזקן הנה אשתי הזקנה הולכת תמיד בבית הריחים שמה לאסוף ע"פ רשות בעל הריחים את שארית אבק הקמח אשר סביב בית הריחים ומזה אנו אוכלים לשובע ב"ה ומתפרנסים עי"ז גם שארי עניים על שולחני ויאכלו שמה מהמאכל הוא הנעשה מקמח ומים ויודו ויברכו לה, ולפנות ערב בקש כי ישבות ג"כ אצלו בש"ק וישאלהו ג"כ על ככה ויענהו הזקן כי בשבת קודש יתנהג כמנהג הבע"ב הגבוהים יען שזה דרך אשתו הזקנה להיות בבית המטבחים של עופות ושמה תמרוט נוצות העופות להקל על הבע"ב ועי"כ נותנים לה בשכרה הרגלים והראש מהעוף שהמריטה הנוצות ומזה תעשה ש"ק בבשר לרוב וקמח יש להם די מקמח של אבק הריחים ובעליצות נפש שמח הזקן על התנהגותו והי' כן, וישבות אצלו אאמ"ר הגאון הביט וירא כי אנשים רבים מבני העניים ת"ח ויראי אלקים אוכלים וסועדים אצלו בש"ק ושמחים על המאכלים הנ"ל כשמחת סעודת שלמה בשעתו ולומדים ומודים לה' ברגשי קודש וביותר הזקן אשר ממש השכינה שורה עליו מכ"ז הצטער אאמ"ר הגאון ז"ל ואמר תמיד בענות רוחו כי עוד לא הגיע למדת ההסתפקות של הזקן הקדוש הנ"ל".

והסביר רבנו, שעם כל פרישותו מחיי העולם, והסתפקותו בלחם צר ומים לחץ, ראה בזקן הטהור ההוא מחייב עבורו, ודוגמא חיה למדרגה גבוהה יותר של הסתפקות, ואף כי בעצם ההסתפקות במועט, לא יעלה על הדעת צמצום רב יותר, מאשר שני כזיתים לחם שרויים במים, שנהג הגאון עצמו. אבל ברגשות האושר והשמחה שבהסתפקות, ניתן להבין קיומו של סולם בן כמה מעלות, מידה כזו של אושר שגילה האיש, ותחושתו כי מתנהג הוא באכילתו כדרך בעלי בתים חשובים, זו כבר דרגה גבוהה באמת, ואליה היה שואף הגר"א להגיע.

מורה נבוכים

כשהיתה קבוצה בוילנא שהתחלו ללמוד בס' מורה נבוכים, ובאו אנשים להגר"א שיצא נגדם, אמר 'איך וועל אסערן דעם רמב"ם? [אמנם אמר רבנו שאנחנו אנשים קטנים עם ראש קטן עדיף שלא ללמוד ברבים מורה נבוכים]. (מפי אחד השומעים) [א"ה וראה בס' דוגמא מדרכי אבי עמ' ט' דעת הח"ח בענן זה]

הגר"א בקבלה

כשאברך רצה לערוך את הס' ביאור אגדות הגר"א עמ"ס ברכות, אמר לו רבנו שליט"א בדבריו קבלה של הגר"א אין ראוי לגעת כי הם גבוה מעל גבוה, ולא כל אחד יכול לגשת אל הקודש.

חיי הדחק של הגר"א

אמר רבנו: הנה להגר"א הי' זמן שלא היה לו מה לאכול, וכפי הידוע המעשה עם השמש שהי' אמור להעביר מידי שבוע את התמיכה השבועית שהקהילה תמכה במשפחת הגר"א, והשמש שהי' ג"כ עני לקח לעצמו, ולפני מותו התוודה שמעל בתפקידו והורה היתר לעצמו להשתמש בכסף לצורכי משפחתו. ובאותם ימי עוני אמר רבנו הגר"א לאשתו שתלך לבקר אצל השכנים בזמן שמאכילים את ילדיהם,

ובדר"כ כשמאכילים את הילדים נותנים גם משהו לאורח, וממילא יהי' לילדים מה לאכול, **בכזה מצב הוא הי', ובמצב כזה הוא גדל לגאון...** (ביאורי רבנו לאגרת הגר"א. וראה גם בימלא פי תהלתך אמונה עמי' תנ"ד)

הטהרה בפטירת הגר"א

ר' חיים מולוז'ין סיפר כי בשעת פטירתו של הגר"א אמר הגלגול שנמצא אז בוילנא כי עליו לברוח מחמת קדושה וטהרה שממלאה את האויר כולו, כי נשמות כל התנאים והאמוראים והגאונים שהגר"א האיר את דבריהם כל ימיו ירדו לקבל את פני נשמתו של הגר"א. (מתוך הספד רבנו על החזו"א נדפס בדגלנו חשון תשי"ד).

קדושת מקום

שח רבנו, ראיתי מעשה נורא על ר' שמואל וינטרויב, שכשהי' מתפלל בוילקומיר בערך בשנת ת"ש, כשהתפלל באיזה מקום בביהכ"נ שם הרגיש כזה עלי' בשעת תפילתו שלא הרגיש בה מעודו וכשהתפלל במקום אחר לא הרגיש כלום, אח"כ נזדמן עוד פעם ושוב הרגיש אותה המתיקות ועלי', ונודע לו כי שם פעם למד או התפלל הגר"א ז"ל, וזה הי' 145 שנים אחר פטירת הגר"א, והגר"א הי' שם מסתמא חמישים שנה לפני פטירתו, נמצא שזה הי' קרוב למאתים שנה, ונשאר רושם דהשראת שכינה וקדושה ההוא. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' רכ"ז)

מכתב להדרת הסכמה לפירושי הגר"א על אבות

הנה ידידי הרה"ג ר' מאיר אתרוג שליט"א מלומדי הכולל שע"י ישיבת פונבז' דפה, הביא לפני ביאור הגר"א למסכת אבות, עם הוספות באורים לדברים הקדושים. וביקש הסכמתו, להדפיסם, לחלקם ולהפיצם בישראל. אמנם כבר גליתי דעתי שעד כמה שאפשר אני מונע עצמי מלבוא בכתובים בהסכמה מכמה טעמים.

אמנם דברי הגר"א ז"ל אינו שייך להסכמה, אפילו לגדולים שבהרבה דורות שלפנינו. וידוע שכל מלה מזריח אור על כל הענין. ומכיל תלי תלים מדברים העומדים ברומם של עולם. וההשתדלות להקל בהבנת הדברים הוא ענין גדול מאוד. לכן אי"צ לידי ולדכוותי בהסכמה, והנני בזה רק לחזק ולאמץ את ידידי הנ"ל שחלקו בזה בין מזכי הרבים אשר לשכרם אין להעריך. הכו"ח למען כי התורה והוגיה. אהרן יהודה לייב שטיינמן

חומר המסירה

אנשים הרבה פעמים מלשינים וזה חמור מאוד, חז"ל אומרים מוסרים אין להם חלק לעוה"ב. וסיפר רבנו שהגר"א נסע פעם אחת בעגלה והעגלון עצר בצד הדרך ולקח תבואה משדה שלא שלו, בעל השדה שהיה גוי הגיע והפליא מכותיו בהגר"א שבתעות חשב שהוא הגנב, אמר אח"כ הגאון: אם הייתי אומר שזה לא אני וממילא היה מובן שבעל העגלה הוא הגנב, הייתי נחשב מוסר, ולא היו עוזרים לי כל התורה והמצוות שעשיתי, והייתי מאבד את כל העוה"ב שלי. [מובא בסוף סי' שם עולם ח"ב בהשמטה מספרו שמירת הלשון דף ט' ע"ב]

וסיים רבנו, ואנשים לא שמים לב ומכל מיני סיבות מלשינים למס הכנסה לעיריה וכו', וזה חמור מאד! (מזקנים אתבונן)

בכית הגר"א

הגר"א ז"ל בכה לפני פטירתו שבפרוטות יכולים לקיים מצות ציצית שהיא שקולה כנגד כל התורה כולה. ויש לתמוה אמאי לא בכה על שמפסיד לימוד התורה, שהרי בשנות אלי' ריש פאה כי' כי כל תיבה מהתורה הוא מ"ע. וי"ל דאיה"נ, אלא חידש שאפילו אדם שאינו במדרגה של תורה, יכול לזכות במצוה שהיא כנגד כולם. והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דהא קמ"ל שאל תחשוב: פרוטות, כסף שחוק, עולם הזה - ואתה עושה מזה רוחניות, עולם הבא! משא"כ תורה שהיא כולה רוחניות שם אינו חידוש, החידוש הוא לעשות מגשמיית רוחניות.. (לאנוש בינה עמ' שט)

המתעסקים בקברו של הגר"א

היה הכרח להעביר את קברו של הגר"א, היות והגויים רצו לבנות על שטח בית העלמין, אך כל אלו שהיו אחראים להעברה לא גמרו שנתם, מלבד כמה שלמרות שלא היה מנוס מלהעביר ועשו את הדבר הנצרך להצלת הקבר ביקשו מחילה, ורק אלו שבקשו מחילה לא נענשו. (מזקנים אתבונן ח"א)

קבר הגר"א

וידוע כמה הפליא רבנו שליט"א במעלת תפילה על קבר הגר"א, ואמר על ג"א זצ"ל שנראה לו שבזכות שהתפלל שם בשעת חליו האריכו לו שנה נוספת בחייו. וביאר דידוע מהחזון איש דעיקר מעלת קברי צדיקים הוא לפי השיכות שיש לנו עמהם, וממילא כיון דעסקינא תדירא בדברי הגר"א יש לנו שיכות עליו יותר משאר צדיקים. וכבר כתב הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל בהקדמה לביאורי הגר"א על הזוה"ק שזכות של רבנו הגר"א תעמוד לכל הלומדים דבריו. [והאריך בזה רבנו בס' מפקודת אתבונן עמ' קע] ועי' בס' דוגמא מדרכי אבי עמי' מ"א שהעיד בן הח"ח על אביו, שפעם כשחלה ביקש לילך על קבר הגר"א בוילנא ולבקש לעורר רחמים עליו בזכות דמתרצי מתניתיה].

קבורת הגר"א עם ציצית

הביא רבנו דהנה ידוע שבחז"ל קוברים מתים בטלית ופסולים ציצית אחת, והגר"א ובעל יסוד ושורש העבודה ציוו לקוברם עם טלית כשרה. אך התלמיד שהצטווה על כך מפי הגר"א לא הי' בשעת הקבורה, ונודע שמן השמים מעכבים, וכן היה בהלוית היסוד ושורש העבודה שממש בעת שהורידו אותו לקברו עם הטלית נתפסה אחת הציציות בברזל שהעמידו שם ונפסלה, והרי שכאילו עכבו מהשמים. והמשיך רבנו ואמר, דהנה הטעם שהגר"א והיוש"ה רצו שיקברו בטלית כשרה, הוא כדי שבקומם בתחית המתים יהיו עם טלית כשרה. ויל"ע שהרי דעת המרדכי שאין אסור ללכת עם בגד ד' כנפות בלא ציצית, אלא שיש מצוה להטיל ציצית, וא"כ מה איכפת להם שאין להם ציצית בבגדם, אדרבה זו מצוה שתהיה להם כאשר יקומו להטיל ציצית בבגדם, ועי' בקובץ שיעורים ח"ב סי' כ"ט מש"כ בזה. ועוד יל"ע דהרי בגד מתבלה בקבר, ואף שאמרו בכתובות דף קיא ב' עתידים צדיקים שיעמדו בלבושיהם, הרי זה בגד נס וציציות נס, ופסול, דבעינן כח גברא בהטלת הציציות. והא שהצדיקים שיעמדו בלבושיהם היינו אותו לבוש שנקברו עמו. (מאחורי הפרגוד עמ' 453)

הרבנית בת שבע קניבסקי ע"ה - נלב"ע י"ז תשרי תשע"ב

המעיל של הרבנית קניבסקי

סיפרו לרבנו, שסיפרה הרבנית קניבסקי ע"ה שהוריה שילמו להם לאחר נישואיהם דמי שכירות לשנתיים. לאחר שנה נולדה להם בתם הגדולה ע"ה, וכבר לא היה מקום בבית, ויהודי יקר בשם ר' זאב רוזנגרטן ז"ל משויץ היה לו בית ריק ברח' אור החיים, ואז היתה תקופה שכל בית ריק פלשו לתוכו והתגוררו בו, ולכן בעל הבית היה ממהר להכניס את מי שמכיר לפני שיקחו את הדירה, והחזון איש ביקש ממנו שירשה לנו לגור בביתו ולכן הרשה לנו, ועברנו לשם. ונשאר עודף כסף של שנה שכירות, ואמרו שאני אקנה בזה מעיל שלא היה לי, ואמרת שחכסף יהיה לש"ס לבעלי מרן הגר"ח, שלא נתנו לו לחתונה ש"ס, וכך עשו. וכשסיפרו דבר זה לרבנו, אמר הנה באמת לא היה לה מעיל לחמם גופה, אבל היא זכתה למעיל שיהיה לה בעולם הבא, מעיל שמוקף מהדפי גמרא של הגר"ח"ק, וזה מעיל שילווה אותה לנצח נצחים. (מפי הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א)

לרוץ ולסייע

ואמר רבנו שאפשר לומר על הרבנית את דברי הגמרא (שבת קד, א) אל"ף בי"ת אלף בינה גימ"ל דל"ת גמול דלים מאי טעמא פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים. שכן היה דרכה לרוץ ולסייע לנשים שבורות לב. (באר שבע עמ' ס"ו)

אי אפשר לסרב

ופעם הרבנית הפצירה שיקבלו בחור לשיבה, ובאו לשאול את רבנו, והתבטא 'אי אפשר לסרב לאשה גדולה אשת גדולים ובת גדולים, ושכל ישראל נשען עליה ועוזרת ומעודדת את כולם. (באר שבע עמ' ס"ט)

כל כך רוצה

ואמר פעם רבנו שליט"א, שמפני שהרבנית בת שבע כל כך רצתה לעזור לזולתה, הקב"ה מסובב בכל מיני דרכים שתוכל לעודד ולשמח אנשים. (באר שבע עמ' קכ"ג)

בזכות כיבוד אב

סיפרו לפני רבנו כי שאלו להרבנית קניבסקי ע"ה באיזה זכות זכתה לבעל ת"ח כזה. [א"ה היינו מלבד עצם מסירות הנפש האמיתית שלה לתורת בעלה שזו הסיבה האמיתית]. וענתה, כי היה לה עידן ועידנים בשחר ימיא, שכיבדה את אביה מאד מתוך קושי, ועשתה זאת בהידור מצוות כיבוד אב, ואפשר שמצוה זו עמדה לה, בתחילה רבנו לא האמין לדברים, עד שת"ח משומעי השיעורים שליט"א העיר כי שמע זאת מפיה של הרבנית קניבסקי, ואז ניחא ליה. והתפעל. ולאחר הסתלקותה של הרבנית נודעו פרטי הדברים. (מאחורי הפרגוד עמ' 369)

דברים שאמר רבנו בעצרת המספד בבית המדרש לדרמן מוצש"ק בראשית תשע"ב

מורי ורבותי. חז"ל אומרים במועד קטן דף כ"ח א' שמיית צדיקים מכפרת, ולומדים כמו שפרה אדומה מכפר כך מיתת צדיקים מכפר. ובעצם ודאי שאי אפשר להגיד שיוצאים את כל הטעמים של התורה, אבל קצת צריך להבין מה השייכות, בגלל שהצדיק מת יש כפרה, וע"כ מפני שיש צער, לכל האנשים יש צער, ומה שיש צער זה מכפר. יוצא שהעיקר תלוי בצער, וכמו שהגמרא אומרת גם כן בשבת כל המוריד דמעות על אדם כשר מוחלים כל עונותיו, יוצא שבגלל שיש צער זה מכפר. הקב"ה יעזור שלא נצטרך כפרה כזאת על ידי צער כזה ומכאן והלאה. הקב"ה יעזור שיהיה כפרה גם בלי זה ולא נצטרך חלילה וחס צער כזה. הקב"ה יעזור למשפחה ולכולם שינחמו. (ק' מספד גדול)

איבדו אמא

במשך ימי החג התבטא מרן הגרא"ל הרבה פעמים בכאב על צערו הגדול של רבי חיים, וממש היה ניכר איך שמרגיש את הכאב הנורא, ובכל פעם הדגיש שהיתה 'גרויסע צדיקת', צדקנית גדולה, פעמים אין ספור, וקרא עליה המקרא הזה [משלי לא כט] רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה. ואמר בין הדברים 'הרבה מעם ישראל איבדו אמא'.

אחת מאלף

באותם הימים שאל רבנו על מה שכתוב בקהלת [ז' כח] אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי והרי בעינינו ראינו שהיתה הצדקנית הזאת, ובדומה לקושיית רב עיליש בגיטין דף ס"ה א' על בנתי דרב נחמן. והגר"ח שליט"א הגיב על זה כי צריך לומר שלכל כלל יש יוצא מן הכלל, אך הקשה הגרא"ל שאם כן מה היה קשה לרב עיליש. (באר שבע עמ' ק"ס)

נשים צדקניות

עוד הזכיר מה שכתב בספר הרוקח על התורה בסוף פרשת חיי שרה כי נשים צדקניות מתות קודם בעליהן כדי שלא יתבזו היינו להישאר אלמנות, והראהו את זה כ"ק האדמו"ר ממכנובקה שליט"א בימי השבעה על הרבנית ע"ה. וכשאמר דבר זה למרן הגר"ח, אמר שזה נכון שהיתה אשה כשרה, לזה זה טוב. (באר שבע עמ' קס)

עין הרע

כשהגיע רבנו לנחם את מרן הגר"ח"ק אמר לו הגר"ח"ק שלדעתו הרבנית נפטרה מעין הרע, דלילה קודם היו בירושלים ובכל מקום המונים באו לראותה, ופגע בה עין הרע. ואמר לו רבנו שליט"א 'אכן נראה כך'.

במה להתחזק

כשנשאל ראש הישיבה שליט"א במה מוטל עלינו להתחזק, השיב ואמר כי צריכים להתחזק בתורה, ואף נשים עליהן להתחזק בתורה וזה במה שאמרו בגמרא ברכות יז א נשים במאי קזכיין באקרויי בנייהו לבית הספר ובמה שמסייעות לבעליהן בלימוד התורה, וכששאלו מה יעשו בנות גדולות שעדיין אין להם בעל ובנים לסייען בלימוד, אמר שלא יפריעו לאביהן ואחיהן ללמוד. ולאחר עצרת ההתעוררות במוצאי שבת, כשסיפרו למרן שדיברו להתחזק מאד בצניעות היה מרוצה ואמר כי טוב מאד עשו שדיברו על זה. (קו' מספד גדול עמ' ז')

מגילת קהלת

לגנוז ספר קהלת... ומפני מה לא גנוזו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה

הגמ' אומרת בשבת (דף ל"ב) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה, ומפני מה לא גנוזו, מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, תחילתו דברי תורה דכתיב מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ואמרי דברי רבי ינאי תחת השמש הוא דאין לו, קודם שמש יש לו, ופירש"י דקודם השמש היינו תורה שקדמה לעולם כדאיתא בפסחים דשבעה דברים קדמו לעולם ואחד מהם זה תורה וכיון שקדמה לעולם קדמה לשמש דאם אין עולם אין גם שמש, וסופו דברי תורה דכתיב סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, מאי זה כל האדם, אמר רבי אלעזר כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו, שמעון בן עזאי ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה.

ומאי דבריו סותרין זה את זה, כתיב טוב כעס משחוק, דמשמע ששחוק אינו טוב, וכתיב לשחוק אמרתי מהולל, היינו משובח. כתיב ושבתני אני את השמחה, וכתיב ולשמחה מה זה עושה, ומתרתה הגמ' לא קשיא טוב כעס משחוק, טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז משחוק שמשחק הקב"ה על הרשעים בעולם הזה, ולשחוק אמרתי מהולל זה שחוק שמשחק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא, ושבתני אני את השמחה, שמחה של מצוה, ולשמחה מה זה עושה, זו שמחה שאינה של מצוה, ע"כ.

ויש לשאול, אם יש תירוץ על הסתירות כמו שביארה הגמ', למה הוצרכו לומר שלא גנוזו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, הרי כבר אינם סותרין זה את זה.

ובכלל צריך להבין דמשמע דלולי שהיו דבריו סותרין זה את זה לא היו גונזין אותו, הגם שלא היה תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, ומשמע שלא היה לזה שם תורה והרי אם אי"ז תורה מה זה קהלת.

והמהרש"א עמד על עוד נקודה, דבפרק ראשון (דף י"ג ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב וחנוניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא גנוז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה, מה עשה העלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעליה ודרשן. ולא נזכר הטעם דמצאו בו דברי תורה. אלא דכיון שדרשוהו השאירוהו ולא גנוז. ולמה בקהלת הוצרכו להוסיף דתחילתו ד"ת וסופו ד"ת. ופי' המהרש"א דיחזקאל מוחזק לנביא היה ודבריו כולם נבואה, לכן כשיש סתירה צריך ליישב, משא"כ קהלת מיירי הכא למ"ד דאינו כתבי הקדש אלא דברי חכמה, חכמתו של שלמה המלך, ואי לאו דתחילתו ד"ת וסופו ד"ת כיון שסותרין זה את זה היו גונזין אותו, עכ"ל, אך עדיין קשה דכיון שאין בזה סתירה למה לגנוז הרי יש תירוץ לסתירות, וכן צריך להבין דאם אי"ז תורה, מה הענין בספר זה, בסתם חכמה?! וז"ל הגאון ר' מנחם מנדל משקלאוו ז"ל בהקדמה לביאור הגר"א על מס' אבות ואדר"נ ומס' קטנות, האמנם מי יוכל למלל ולספר קצות ידיעותיו ופלאות חכמתו איך שידע כולם על בוריים כמו חכמת המוסיקה, שמביאור רבינו הגאון נ"ע בפירושו על התיקונים, וכן שארי חכמות שנשאר ממנו חיבורים עליהם, וכולם היו לו לרקחות ולטבחות לחכמת תורתנו הקדושה עכ"ל. ואמרו בב"ב (דף קל"ד ע"א) על רבן יוחנן בן זכאי קטן התלמידים של הלל הזקן, שהיה יודע כל החכמות כמו שמנתה שם הבריתא שיחת שדים שיחת דקלים וכו'. וכל זה היה יודע ע"י התורה, דמהתורה אפשר להגיע לכל החכמות. אבל שייך להגיע לחכמות בדרך אחרת שלא ע"י התורה, כמו שאחז"ל (מדרש איכה) תורה בגויים אל תאמין, חכמה בגויים תאמין, וכן אחז"ל בעירובין (ק' ע"ב) אמר רבי יוחנן אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה וכו', משמע דשייך לדעת חכמות גם בלי תורה, וא"כ בחכמה לבד יש שתביא תועלת, אך כמובן שזה לא דומה לתורה. ולכן קהלת כל זמן שאיננו סותר דבריו, יש תועלת בדבריו גם אם אי"ז תורה, דבן אדם יוכל להגיע לאיזה מעלות מזה, במידות, כמו שאמרו צניעות וגזל, דאף שזה גם איסור מ"מ זה גם מידות ואפשר ללמוד קצת לשפר דרכיו גם מחכמה לבד בלי תורה. ולגמרי בלי חכמה, היה האדם ממש 'בור', אינו בדרך ארץ ולא בשום מעלה. כי אדם בלי חכמה אינו מחשב מה שעושה, וכשעושה בלי שום שכל בודאי יעשה את הדברים הגרועים ביותר, רק כשחושב מעט יוכל להגיע למשהו, וממילא יוכל להגיע לצניעות מחתול, ועריות מיונה, רק כמובן קשה יותר להגיע אבל זה אפשרי.

ובאמת הדורות הראשונים לפני מתן תורה, רוב רובם לא זכו להגיע לאיזה דרגה, והרי היו יכולים להגיע ע"י לימוד החכמה מהברואים צניעות מחתול וכו'. מ"מ לא הגיעו, אפי' שהיו קצת מהם שעשו גדרים כמו שאחז"ל דאחרי המבול גדרו עצמם מעריות, מ"מ זה לא היה משמעותי, ולמה? משמע שזה לא מספיק, רק קצת אפשר לזכות.

ולכן כשהיו סבורים דקהלת זה רק ספר חכמה כמו שביאר המהרש"א, דהא אומר דברי חכמה בגנות הכעס והשחוק וכו', ומלמד מידות, ולכן ראוי ללמוד וללמוד ממנו מה שאפשר ללמוד, אע"פ שאי"ז תורה, אבל אם יש בו סתירות, לא שייך להשתמש בו, דמתחילה אומר דשחוק אינו טוב, ואח"כ משבח את השחוק. וא"כ בן אדם לא יוכל להגיע מזה לשום תכלית.

אבל אחרי שאמרו דתחילתן תורה וסופו תורה, ומה זה התורה שבו, הרי אין שם הלכות. אלא שאמר מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ומדייק רבי ינאי הא קודם השמש יש לו, דאם עמל בתורה יש לו שכר. וכן סופו שאמר סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, ואין כאן לא בתחילה ולא בסוף דבר תורה, רק מלמד שהתורה זה דבר טוב. ולמה קוראים לזה חז"ל דברי תורה.

אמנם זה הכל מפני שאנו יודעים שעיקר הכל זה אמונה, השגחה, השגחה פרטית! ואין אדם נוגע במוכן לחבירו כמלא נימא, וכן אין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד שמכריזין עליו מלמעלה. כל דבר זה השגחה, אמונה! ובלי זה, גם אם יעשה האדם את כל המצוות, וילמד תורה, אין לו כלום! צדיק באמונתו יחיה, אם יש לו אמונה, יגיע למצוות, יגיע לתורה, ובלי אמונה לא יגיע לשום דבר.

ואמונה זה לא רק לדעת שיש רבנו של עולם, אלא כל השלושה עשרה אני מאמין, לדעת שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד שמכריזין עליו מלמעלה, ושכל דבר ודבר יש השגחה, ולהסתכל על כל הבריאה, ולכן זה בקושי אפשר להגיע ע"י חכמה, בקושי גדול, כמו שרואים דקודם מתן תורה רוב רובם לא היו מאמינים אמיתיים. דהיו עובדי עבודה זרה, וגם אלו שלא עבדו ע"ז, מ"מ לא השיגו שיש הנהגה כל כך, שהקב"ה מנהיג את העולם, וכל דבר ודבר זה ממנו. כי לזה אי אפשר להגיע רק ע"י תורה, וצדיק באמונתו יחיה.

וממילא אמנם חכמה זה גם משהו, כי אדם שלא חושב, לא מתחדד בחכמה, יכול לעשות את המעשים הכי גרועים. כי הוא ריק ומי שהוא ריק לא יכול לעשות שום מעשה טוב, ולכן גם בחכמה יש תועלת. רק זה כל זמן שלא רואים סתירה. אבל אם רואים סתירות, איזה תועלת תצא לו מזה הרי הוא יצא מבולבל, ולא ישיג חכמה, דמצד אחד רואה ששחוק זה טוב ומצד שני מגנהו, ואי אפשר לתרץ מה שהגמ' מתרצת טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעולם הזה כו', כי לתרץ את הענין של צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, אי אפשר בלי תורה – דהחכמה לא מפרשת את זה. ובחכמה רגילה אין את כל הסברות האלו, שלצדיקים מנכה ע"י היסורין מעונותיהם, ולרשעים נותן שכר בעוה"ז. ושחוק שמשחק עם הצדיקים בעוה"ב. כל זה אי אפשר להגיע בחכמה לחוד בלי תורה, רק ע"י תורה מגיעים להכל. ונמצא דעל ידי התורה הכל מתורץ, שזה הולך על צדיקים בעוה"ז וכו'. זה רק ע"י התורה, ותורה היינו הכל, תורה, אמונה, השגחה פרטית, וכשמגיעים לזה, כבר לא קשה כלום, אבל בלי זה, כשקוראים בחכמה סתם, בלי אמונה, בלי תורה, לא יהיו תירוצים, ותישאר קושיהן קושיהן, ויצא מבולבל, שאינו יודע איזה מדה טובה ואיזה מגונה.

והעיקר מה שרואים, דכדי שהאדם יבוא לתכלית האמיתית, "אי אפשר בלי תורה", וכמו שהיה הסוף בדורות הראשונים, דחוץ מיחדי יחידים, המה האבות ועוד יחידים שהחזיקו מעמד, נכשלו רובם. והגיעו לידי כך שהיה דור המבול. שהיו צריכין לישטף וליאבד מן העולם כי אף אחד לא הגיע לתכלית. וכולם נכשלו בעבירות חמורות מאד. וכי כולם היו טפשים? כן! כי אם לא עוסקים בתורה, לא יכולים להגיע שהחכמה תלמד את האדם, להשיג חכמה האמיתית, רק יחידים.

ואחרי מתן תורה התחיל דבר אחר לגמרי, ולכן כשראו שקהלת אינה חכמה רגילה, אלא זה חכמה שמיוסדת על תורה, ולא כמו שסברו

תחילה דאינה תורה אלא חכמה כמ"ש המהרש"א. דאם אי"ז בנוי על תורה אין תועלת מזה כשיש סתירות. אבל כשהבסיס של זה הוא תורה, אי"ז סתם דברים אם כעס הוא טוב או לא, ואינו מדבר מסתם כעס אלא דברים של הנהגת הקב"ה בעולם, וזה כבר ענינים של אמונה, דמה שהאדם מכיר ורואה את הנהגת הקב"ה הוא רואה יותר אמונה, ורואה השגחה, דמכיר שאין דבר שנעשה בלי השגחה. על דבר כזה לא שייך לשאול קושיות. כי זה החכמה האמיתית, ובוזה האדם יכול להיות בטוח שיגיע עי"ז לתכלית.

פנינים וחיידושים מרבנו על מגילת קהלת מתוך הספר 'הללי נפשי' להרה"ג ר' הלל קופרמן שליט"א **כי ברב חכמה רב כעס ויוסיף דעת יוסיף מכאוב (קהלת א, י"ח)**

בתרגום: והמוסיף דעת וימות בנעוריו, מוסיף כאב לב לקרוביו. שאלנו לפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, מדוע התרגום מפרש את הפסוק בדרך כל כך רחוקה מפשט הכתוב? וענה לנו מרן שליט"א, שתוכן הפסוק קשה מצד עצמו: וכי מי שיש לו מכה בגופו, או שהוא צריך לעבור טיפול הכרוך בכאב רב, סובל יותר מצער הגוף אם הוא אדם בעל חכמה ודעת, מאשר אם הוא אדם בור וטיפש! הרי שניהם סובלים לכאורה אותו הסבל והצער! ומה כוונת שלמה המלך באומר: "יוסיף דעת יוסיף מכאוב"?

והתרגום מתוך קושיא זו בדרך שהיא קרובה לפשט, שיש כאב וצער שגדל והולך, דוקא על ידי תוספת הדעת והחכמה, והוא הצער והכאב שמצטערים על הסתלקותו מן העולם של ילד חכם או צורבא מרבנן, שהוריו וקרוביו וחבריו מצפים לראותו גדל והולך בתורה ובחכמה, וכשהוא מסתלק מן העולם בטרם עת, הצער גדול לבלי נשוא. והצער בזה גדול הרבה יותר מהצער על הסתלקותו של זקן שכבר קנה חכמה ומצא כדי מידתו. וכן ילד שאינו חכם כל כך, אין הצער של קרוביו גדול כל כך אם נסתלק חלילה שלא בזמנו. ועל כגון זה נאמר: "יוסיף דעת יוסיף מכאוב", כי ככל שהילד הוסיף דעת בחייו, כך מוסיף מכאוב לקרוביו ואוהביו בהסתלקותו בטרם עת.

עַת לֹאֲהֹב וְעַת לִשְׂנֹא עַת מִלְחָמָה וְעַת שָׁלוֹם. (קהלת ג, ח)

בתרגום: עת נבחר 'לאהוב אחד לחבר' (ג, ח) יש לעיין, הרי אהבת חבירו היא מצוה מן התורה, כמו שנאמר (דברים יט, יח): 'וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ', ומדוע היא תלויה ב'עת מובחר' דוקא?

ושאלנו שאלה זו לפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, וענה לנו, שמצות "ואהבת לרעך כמוך", אינה משש מצוות תמידיות שכל אחד מחייב בכל עת להכניס בלבו את אהבת חבירו, אלא רק בשעה שאהבה זו צריכה לבוא לידי ביטוי למעשה, כגון שהחבר זקוק לעזרה, או כשהוא עושה שמחה, ורוצה שישתתפו חבריו בשמחתו, או בשעת אבלו חלילה, בזמנים אלו צריך לעורר בלבו את אהבת חבירו כדי לעשות את המוטל עליו כראוי מתוך אהבה. אבל בשעה שאין לאהבה זו ביטוי למעשה, אין חיוב לעורר אותה בלבו, עכ"ד. וכדברים הללו ממש אמר לנו מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

אֵל תֵּתֵן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיָּא אֶת בִּשְׂרְךָ וְאֵל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי שִׁגְגָה הָיָה לְמָה יִקְצֹף הָאֱלֹקִים עַל קוֹלְךָ וְחָבַל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ (קהלת ה, ה)

וז"ל המדרש: ר' יהושע בן לוי פתר קרייא בפוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים, ואל תאמר לפני המלך - זה החזן. כי שגגה היא, תהא אנה בי. למה יקצוף האלקים על קולך, על אותו הקול שאמרת. וחילב את מעשה ידך, מיעוט מצוות שביד אותו האיש, הקב"ה מכניס בהן מארה ומאבדן ממנו, ע"כ.

וצ"ע רב, מדוע אי קיום הנדר, גורם לאדם לאבד את כל הזכויות שעשה עד עתה, והרי אפילו מי שפרק עול מלכות שמים מעליו, לא איבד זכויותיו הראשונות, אלא אם כן היה תוהה על הראשונות, כמפורש בקידושין (מ, ב), וכיצד יאבד את כל זכויותיו בגין עבירה אחת?!

ויתכן אולי לתרץ, ע"פ מה שכתב בספר "תורת חיים" (ע"ז ד, א), שסתם "מצוה" בדברי חז"ל היא מצות צדקה, כדאיתא במד"ר פרשת בהר (ויק"ר פ"ד, יד) דיבומי דרבי תנחומא הוה צריכינ ישראל למיטרא, גזר תעניתא, קם ודריש, אמר לון, כל עמא יפלגון מצוה, והיינו צדקה כדאיתא התם בהדיא, עיי"ש שהביא הוכחה נוספת לדבריו.

ולפי"ז י"ל דמי שפוסק צדקה ברבים ואינו נותן, הרי אף מיעוט צדקה שבידו, לא נתן אותה ברצון ובנדבת לבו, וכשכפוהו על כך ולא היתה לו דרך להימנע מלתת, נתן בעל כרחו. וכאשר יש לו אפשרות, אינו מקיים את נדרו אף שנדר ברבים, וא"כ זה נחשב לו כהתיה על הראשונות, וכאילו הוברר הדבר למפרע, שאף מה שנתן, לא נתן לקיים מצות בוראו, אלא להתייהר וכדו', ועל כן אינו ראוי לשכר עליהן. ושוב שאלנו שאלה זו לפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א והגר"ח קנייבסקי שליט"א, ותיצרו שניהם בסגנון אחד, שמכיון שהוא פוסק צדקה ברבים ואינו משלם, מראה בזה שכל כוונתו לשם כבוד וגדולה, וזה מגלה גם על שאר כל המצוות שמקיים, שאינו עושה אותן לשם שמים כראוי, ועל כן אינו ראוי לשכר עליהן.

וידידי הרה"ג ר' יוסף שלמה כהן שליט"א, הראה לי מקור בדברי רבינו יונה, לתירוצם של רבותינו שליט"א, וז"ל בספר שערי תשובה (שער ג, קפה - החלק השמיני): מי שמשבח במעלות שאינן נמצאות בו. אמר שלמה עליו השלום (משלי יז, ז): "לֹא נִאְוָה לְנֶבֶל שִׁפְתַּי יִתֵּר אֶף כִּי לְנֶדִיב שִׁפְתַּי שֶׁקֶר", פירוש: אין לנבל להתגאות ולהתנשא במעלת אבותיו, כי אמרו במקרא שלמעלה מזה (שם ו): "וְתִפְאֶרֶת בְּנֵים אֲבוֹתָם", אף כי אין לנדיב להתכבד בשקר ולאמר: "כה עשיתי ופזרתי ונתתי" ולא כן עשה. וזה גנאי לכל אדם וכל שכן לנדיב, וגנה נדבותיו אשר עשה, כי הלל נפשו על מה שלא עשה, כי זאת תהיה לעדה, כי לבו בכל צדקותיו אשר עשה אך לשם ולתהלה.

עַעֲמָם יִשְׁךָ הַנַּחֵשׁ בְּלוֹא לַחֵשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלְשׁוֹן (קהלת י, י"א)

בתרגום: בגלל חטאותיהם של בית ישראל על שלא עסקו בדברי תורה בחשאי. שאלנו לפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, מה כוונת התרגום שהנחשים השרפים מזיקים את בני ישראל כעונש על שלא עסקו בדברי תורה בלחש, הרי אדרבה, בגמרא מבואר שיש חיוב להוציא דברי תורה בפה, ולא בלחשיה, כמו שאמרו בגמרא עירובין (נד, א): ברוריה אשכחתי לההוא תלמידא דהוה קא גריס בלחשיה, בטשה ביה, אמרה ליה, לא כך כתוב (שמואל-ב כג, ה) "עֲרוּכָה בְּכָל וְשִׁמְרָה" - אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת. תנא, תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש, לאחר שלש שנים שכן תלמודו. ע"כ. ובדברים רבה לפרשת נצבים (פ"ח, ג) דרשו על הכתוב "כִּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם" (משלי ד, כב): למי שמוציאן מפיו. מעשה בתלמיד אחד של ר"א בן יעקב, שהיה ממחר [נ"א מהרהר] בכל תלמודו בשעה אחת. פעם אחת חלה ושכח את כל תלמודו. מי גרם לו? ע"י שלא היו אומרו מפיו! ונתפלל עליו ר"א בן יעקב, וחזר כל תלמודו. ע"כ.

וענה לנו מרן שליט"א, שהתרגום כאן מדבר בשעה שגזרה המלכות שלא לעסוק בתורה, ואי אפשר לשבת ולעסוק בתורה כראוי, ומכל מקום האדם חייב ללמוד בלחשיה ככל יכולתו. ומי שמשמש בגזירת המלכות, כהיתר להתבטל לגמרי מן התורה, מגיע לו עונש נורא זה של הנחשים השרפים!

ועוד תירץ לנו מרן שליט"א, שגם כשמוציא את הדברי תורה מפיו, מכל מקום העמל והיגיעה בעיון ובהתבוננות בתורה, אינו נעשה בפה אלא בלב, ועי"ז רומז כאן התרגום במה שאמר "בלחשיה", לומר שמי שאינו לומד בעיון כפי כחו, אף שהוא שוקד על תלמודו, הוא ראוי להיענש על התרשלותו בעיון התורה בידי הנחשים השרפים! עכ"ד הנפלאים והמעוררים.

וזאת הברכה

וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה ואל עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצרינו תהיה. (וזאת הברכה לג, ז)

בגמ' מכות י"א איתא אמר רב יהודה אמר רב- נדוי על תנאי צריך הפרה, מנלן מיהודה דכתיב אם לא הביאותיו אליך וגו' ואמר רב שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וגו' וזאת ליהודה, כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים, אמר לפניו רבש"ע מי גרם לראובן שיודה יהודה, וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה, עאל איברייה לשפא נכנסו עצמותיו למקום חבורם רש"י לא הוה קא מעיילי ליה למתיבתא דרקייע ואל עמו תביאנו לא הוה קא ידע למישקל ומיטרת בשמעתא בהדי רבנן ידיו רב לו לא הוה ידע לפרוקי קושיא ועזר מצרינו תהיה, ולכאורה יש להבין הא יהודה בשעת מיתתו ודאי צדיק גמור היה בדינו, כמו שמבואר ברמב"ם פ"ג מהלכות תשובה מי שזכויותיו יתירות על עוונותיו צדיק ובה"ג כתב ושקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעוונות אלא לפי גדלם יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות ויש ענן שהוא כנגד כמה זכויות ואין שקולין אלא בדעתו של קל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העוונות ע"כ.

ופשיטא דיהודה צדיק גמור הוא בדינו וכמה זכויות זכה בימי חייו והלא א"א לנו לתאר כלל מדרגת צדקותם של שבטי קה ובודאי ג"כ שזכות זו דגרה לו לראובן שיודה היתה במנין הזכויות בשעת דינו בדעתו של קל דעות ואעפ"כ עדיין היה יהודה מנודה והיו עצמותיו מגולגלין ולא נכנס בפמליא של מעלה וכו' וכל כך למה מפני שנדוי צריך הפרת חכם וא"א להפר בפמליא של מעלה וע"כ עמד משרע"ה להתיר נדויו לאמר שמע ה' קול יהודה ובאמת דבהפרת חכם לא נזכר כלל דצריך החכם לבאר סיבת ההפרה אבל בנדוי לשמים כמו יהודה שאמר וחטאתי לך כל הימים לעוה"ב ערך משרע"ה סיבת ההפרה מי גרם לראובן שיודה וכו' והתפלל על עצמותיו ועל כניסתו למתיבתא דרקייע ולמישקל ומיטרת בשמעתא בהדי רבנן.

ובתוס' ד"ה מי גרם לראובן שיודה יהודה הקשו, תימה דהא אמרינן במדרש וישב ראובן אל הבור מהיכן שב מבית אביו שישב בתענית על מעשה בלחה וזה היה קודם מעשה יהודה וי"ל דמ"מ לא הוה ברבים עד מעשה יהודה עכ"ל והנה זכות זו מה שיהודה גרם לראובן שיודה אף שראובן עשה תשובה וישב בשקו ותעניתו רק דלא הוה ברבים וע"י שהוה נתעורר גם ראובן ע"י להודות ברבים זכות זו היא שעמדה לו מכל זכויותיו ומעשה צדקותו שעשה עד שנענה משרע"ה בתפילתו עבור זה

המעלה המיוחדת של ההודאה ברבים היא בהכרח העמוקה בשורש החטא עד שמגיע מתוך כך לבזות עצמו ברבים ויהודה השיג מדרגה זו וגרם לו לראובן ע"י להגיע ג"כ לדרגה כזו של עמקות בהבנה בחסרון החטא עד כדי שייביש עצמו ברבים אולם אעפ"כ לא זכה יהודה להתרת הנדוי במה שהשיג בעצמו מדרגה כזו של תשובה רק במה שגרם שעל ידו נתעורר והשיג ראובן מדרגה זו של הודאה.

אמנם אפשר, דאף מעלת זכוי הרבים נחשבת לו ליהודה במה שזיכה לראובן דהאבות והשבטים מקרי רבים וכמ"ש הרמב"ן במעשה אבות סימן לבנים ולכן מה שזכה ראובן להגיע להכרה העמוקה ולמדרגה הנעלה של הודאה ברבים נקבעה כסימן בבנים ומשום כך אפשר שנחשבת זכותו של יהודה כזכוי הרבים ומשלימים הדברים ביותר לדברי הגר"ס זצ"ל שהזכות הגדולה ביותר לאדם היא זכוי הרבים כבר דברנו כמה פעמים כי כל יחיד הנמצא בצבור לא ימלט שמעשיו והנהגותיו לא יגרמו או לזכוי הרבים במדה טובה או חלילה להיפך זה לעומת זה מזכה הרבים או ח"ו מחטיא הרבים ואם כ"כ גדולה זכותו של המזכה הרבים.

כמה חמור עונו של המחטיא הרבים כמו דאיתא ביומא פז שאין מספיקין בידו לעשות תשובה וברי"ף שם כ"ד דברים המעכבין את התשובה. (מפקודין אתבונן עמ' ק"ד)

לבנימין אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו חפץ עליו כל היום ובין כתפיו שכן. (וזאת הברכה לג, יב)

בגמ'(מגילה כ"ו, א) דתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה שנאמר חופץ עליו כל היום לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזן.

ולכאורה סותרים דברי חז"ל כאן למה שאמרו בסוטה (ל"ו ע"ב): דתניא ה"ר ר"מ אומר כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחילה לים וזה אומר אני יורד תחילה לים, קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה שנא' וכו' והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנא' שרי יהודה רגמתם, לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה שנא' ובין כתפיו שכן ע"כ.

ומבואר בגמ' בסוטה דחסיבה שזכה בנימין ונעשה אושפיזן להקב"ה היתה שונה. וכתב במהרש"א שאכן הגמ' כאן קאי כאידך מ"ד בסוטה דשבטו של יהודה ירד תחילה לים. ע"ש היטב בדבריו.

וכתב רבנו שלטי"א בספרו ימלא פי תהלתך (ע' תקכ"ח): אמנם מזה שהלשון בשתי הגמרות שוה לפיכך זכה וכו' לא משמע כך. ובמה שנצטער בנימין לבולעה מפרשים שרצה לזכות באכילת הקדשים, וקצת קשה דא"כ לא הי' מצטער על המזבח שלא נבנה בחלקו אלא על אכילת הקדשים.

וכתב שם לבאר את ענין דברי הגמ' כאן: בנימין שאף שתהי' הרצועה בחלקו, ולא שאף לכבוד שבזה, אלא שאף למדרגה זו של קרבת אלקים, לזכות להתדבקות בשכינה, הדרגה של בנימין בעבודת ה' היתה כזו ששאף להיות בדרגה שתשרה שכינה אצלו, מדרגה גדולה יותר בקרבת אלקים, ולא רק שביקש, אלא חופץ עליו כל היום, כל חייו היו בשאיפה לדרגה כזו של השראת השכינה בחלקו. וממילא זכה לדבר ששייך למדרגתו, כי בנימין חי חיים של שאיפה לדרגה בקרבת אלקים, לפיכך זכה להיות אושפיזן לגבורה. בנימין חי כל חייו בשאיפה לקרבת אלקים, ואז זכה ע"י המסירות נפש, ובמסוי"נ לבד ג"כ לא מספיק, כי במסוי"נ זוכים למה שהוא מהות כל האדם, בנימין ה" כולו בדרגה זו של קרבת אלקים, של אושפיזן לגבורה.

ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה ה' את משה. (וזאת הברכה ל"ד, ט)

הנה תוס' ב"ק צב, ב ד"ה חמרא למרי' וטיבותא לשקייא כ' כדאמר במדרש טוב עין יבורך זה משה רבינו ע"ה שא"ל הקב"ה וסמכת ידך, והוא סמך בב' ידיו כדכתיב ויסמוך ידיו עליו, הרי דה"י סמיכה בידים ממש.

ויש לעיין כיון דהמצוה למשה ה' לסמוך ביד אחת, למה אין בל תוסיף אם עושה בשתי ידים ונראה מתוך כך דרק מצות התורה שניתנו לישראל עליהם נאמר לא תוסיף, אבל על מצוה שנאמרה ליחיד בזה אין הדין לא תוסיף (אילת השחר ב"ק שם)

ונהעירו קמיה רבנו ד"ל דהוא לא נתכוון להוסיף על התורה אלא הוא נתכוין לעשות מעצמו ואיסור בל תוסיף זה רק כשמתכוון להוסיף, וענה רבנו שלטי"א דהא בזמנו לא בעינן כונה לעבור בבל תוסיף, וכאן הוי בזמנו.

עוד שאלו מה הועיל למשה שעשה בב' ידים הרי היה כמות ברכה שהקב"ה רצה להשפיע, וזה יכול לבוא ע"י יד אחת ומה מועיל שנותן עוד יד, והשיב רבנו דלברכה אין גבול ועי"ז הוסיף. (אילת אהבים עמ' כג)

שמחת תורה

בשמחה וטוב לבב

בעמק ברכה בענין שמחת יו"ט (אות ב) מביא גמ' בערכין (י"א) מנין לעיקר שירה מן התורה וכו'. רב מתנה אמר מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, איזו היא עבודה שהיא בשמחה ובטוב לבב, הוי אומר זה שירה, ואימא דברי תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, משמחי לב איקרי טוב לא איקרי, ואימא ביכורים דכתיב ושמחת בכל הטוב, טוב איקרי, טוב לבב לא איקרי, הרי מבואר דאיכא ג' מדרגות בשמחה, דשמחת ביכורים איקרי שמחה וטוב אבל לא איקרי טוב לבב, ושמחת התורה איקרי משמחי לב אבל לא איקרי טוב, אבל בשמחת השירה איכא בה כל הג' דברים שמחה וטוב לבב וכו', ולפי"ז נמצא דחייב שמחת החג הוא עד מדרגת שירה דאיכא בה שמחה וטוב לבב וכו', ולפי"ז אלו נראה דמה שנוהגים בשמיני עצרת לשמוח הרבה בגמרה של תורה ושוכחים בעת מעשה משמחת החג, דאין יוצאים בזה יד"ח שמחת החג, משום דאפי' אם נימא דמצות אין צריכות כונה וא"כ אם שמח על התורה ממילא הוא יוצא בזה נמי ידי שמחת החג, מ"מ לפי הנתבאר דשמחת התורה אינה אלא מדרגה של משמחי לב, וטוב לא איקרי, א"כ נמצא דהוי ממעט בשמחה, דהא לשמחת החג בעינן שמחה וטוב לבב, ולא יצא יד"ח, ומה שנוהגין לפזז וכו', דהפעולה של שמחה לפני ארון התורה ולפני הס"ת היא לפזז ולכרכר, אבל עצם השמחה אינה אלא משמחי לב וטוב לא איקרי, עכ"ל.

ויל"ע בדבריו, שהרי הגמ' בערכין מדברת על דרגת שמחה מתלמוד תורה, ועל זה כתוב בגמ' ששמחה זו לא נקרא טוב, אבל אין משם הוכחה על דרגת השמחה ששמחים לגמרה של תורה, ואדרבה הרי מצינו שהתירו ריקוד בשמחת תורה אע"פ שבשאר ימים טובים לא התירו, כמובא במשנה ברורה סימן תרס"ט ס"ק ה'. ובאמת צ"ב מה שהתירו בשמחת תורה לכבוד התורה דברים שלא התירו בכל יו"ט, הרי גם שמחת יו"ט זה מצוה ומ"ש כבוד התורה, ואיך מתירים מחיאת כפים שנאסר ע"י חז"ל, וכי ה"י קבלה להתיר. (ימלא פי תהלתך תפילה)

אמירה לעכו"ם לזמר

באו"ח סי' של"ח ס"ב מבואר דמותר לומר לאינו יהודי לנגן בכלי שיר בחופות ואפי' לומר לו לתקן הכלי שיר שרי משום כבוד חתן וכלה, וכי המשגיב (סק"י) דבשאר שמחה של מצוה וכגון בשמחת תורה אסור. והנה בסי' של"ט סק"ח כתב המ"ב דביום שמחת תורה מותר טיפוח וריקוד משום כבוד התורה אבל בשאר שמחה של מצוה כגון נישואין אסור, ויש להבין חילוק הדברים דלומר לנכרי לנגן הותר דוקא לענין נישואין וטיפוח וריקוד לא, ואילו לענין שמחת תורה מצינו להיפוך דאסור לומר לא"י לנגן ואלו לטפח ולרקד אסור, ומאי שנא. ואמר רבנו דלומר לבן נכר לנגן בשמחת התורה אין בזה כלל כבוד לתורה ולכן לא הותר דבר זה בשמחת תורה, והטעם דלענין חתן הותר לומר לנכרי לנגן ונאסר לרקוד צ"ל כיון דבזה פחות ניכר החילול שבת מאשר ריקוד וטיפוח ע"י הישראל בעצמו, ולכך הותר שינגן הנכרי בכלי שיר ולא הריקוד ע"י ישראל. (צוף יהונתן)

קשה עלי פרידתכם

אמור [כ"ג ל"ז] עצרת הוא - פרש"י 'עצרת אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמנם להפטר, אמר בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם. והנה דבר זה מצינו בסוכות ולא בפסח, ומשמע שזה ה"י זמן מיוחד בשמחה, ובסוכות היו מרבים בשמחה מיוחדת כד' הרמב"ם ה' לולב פ"ח הי"ד אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהם בחג הסוכות היתה במקדש שמחה יתירה, או משום ריבוי הקרבת נסוכות שהיו מקריבין ע' פרים כנגד ע' אומות. ועוד י"ל דלאחר פסח יש את חג השבועות, משא"כ לאחר סוכות. (אמור כג, לו)

לרקוד עם הראש

רגיל רבנו שליט"א לומר לאחד המשגיחים לפני שמחת התורה - שיאמר לבחורים העיקר בריקודים זה להרים את הראש, ולא רק להרים את הרגלים. (מזקנים אתבונן ח"ד עמ' 181)

קבלה לאחר החגים

במוצאי שמחת תורה נכנס אל מורינו האילת השחר אברך ת"ח, ועל פניו ניכרת עדיין צהלת החגים, ובפיו בקשה, ילמדני רבנו קבלה אחת שיכולני לקבל על עצמי עכשיו אחר החגים. ראש הישיבה הביט באברך, ואמר לו כדברים האלה: משל למה הדבר דומה, לאדם שיש לו בביתו סט עם 20 יהלומים ענקיים, שכל אחד מהם שווה הון רב. יבוא אליו שכנו, שלא ראה מעודו יהלום אמיתי, ועוד בגודל שכזה, ויאמר לו: הראה לי יהלום אחד מהסט שלך! מה ישיב לו בעל היהלומים.

מדוע הינך רוצה לראות רק יהלום אחד? בוא ואראך את כל הסט, את כל הכתר, ותראה את ערכם ופארם על כל היהלומים גם יחד. כאן פנה הגרא"ל אל האברך ואמר לו: מדוע הינך רוצה רק יהלום אחד, רק קבלה אחת מתורתנו הקדושה? הלא תורתן של ישראל היא מכלול אחד של יופי והדר, של חן ונעימות, ומדוע תבחר רק בדבר אחד, האם לא יותר כדאי לתפוס את הכל? והוסיף עוד: החפץ חיים כבר אמר שמכל מצוות העשה שנתנה לנו התורה, נשארו לנו כיום רק כמה עשרות. והאיך לא נעשה מאמצים לתפוס את הכל? הת"ח יצא מבית רבנו עם פנים חדשות. (עלינו לשבח כרך ד' עמ' תצ"ו)

להערות הארות, ולמי שבידו חידושים עה"ת הוראות ועובדות מרבנו שליט"א

נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034

או בת"ד 5397 ירושלים [לציין עבור כאיל תערוג]

***

ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה

שזכינו להוציא בס"ד את העלונים על כל הפרשיות והמועדים במשך כל השנה מדי שבת בשבתו

ונתקבלו באהבה וחיבה בעולם התורה - ונתרבה כבוד התורה ולומדיה

כן יתן ה' שנזכה להיות חלקנו ממזכי הרבים - להגדיל תורה ולהאדירה

הודאה מיוחדת לכל אחד ואחד מן העוזרים ברוח ובגשם, וכן להגאונים המבקרים המסייעים להוצאת הגליון

שיצא סולת נקיה עד כמה שהיד מגעת - יתברכו מהעליון בכל מידי דמיט